RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE AGRIPPINAE COLONIAE IN RHENI RIPA SITI, ORDINIS SANCTI

Benedicti, viri, & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum literarum peritia præclari, Commentariorum in Euangelium Ioannis, Libri XIIII.

LOVANII,
Excudebat Seruatius Saſſenus, Sumptibus hæredum Arnoldi Byrckmanni. Anno 1564.

INDEX IN EVANGELIVM IOANNIS.

A

Abraham quærit vxorem filio. 70.
Abraham duos habuit filios. 44.
Adam cum Abrahā cōparatur. 194
Adam priuauit nos manſionibus cœli. 248.
Adoratores veri nō ſunt extra eccleſiam. 83.
Adorandus pater ſpiritu 82.&.83.
Adultera præfigurauit eccleſiā de gentibus. 166.
Aemulatio diſcipulorū Ioānis. 65.
Aetas Chriſti, viuo adhuc Ioanne Bapt. 87.
Aetates mundi quinq; ante Chriſti aduentum. 97.
Agnus typicus. 238.
Alienigenæ celeres ad credēdū. 90
Amare animam ſuam. 231.
Andreas magnus. 35.
Angeli apoſtolos deſignant. 302.
Angelus nō poteſt humanam naturam aſſumere. 66.
Angeli boni quomodo poſſunt peccare. 104.
Anima hominis terra dicitur. 261.
Arbitrium liberum negare, hæreticum eſt. 52.
Angelus qui in piſcinam deſcēdit, quid ſignificet. 96.
Antichriſtus. 169.
Apoſtoli ſunt equi & quadrigæ ſaluationis. 278.
Apoſtoli ſunt rationales cœli. 245
Apoſtoli quare clauſis foribus ſimul erant. 305.
Apoſtoli lux mundi. 176.
Apoſtoli quomodo ſint vnum. 282
Apoſtoli quō fratres Ieſu. 304.
Arbitrium liberum. 235.
Architriclinus. 41.& 45.
Argumentum Iudæorum vitioſum. 168.
Argumentatio ex quinq; partibus conſtat. 212.
Argumēta theorica etiam in ſacris literis. 211.
Arrius quomodo lapſus. 11.
Aqua minimum in baptiſmo. 17.
Aqua in vinum cōmutatum, quid ſignificet. 43.& 44.
Aqua vinum factum, quale miraculum. 38.
Aqua, vinum & ſanguis, quomodo differant. 131.
Aqua viua, gratia ſpiritus ſancti. 78.& 79.
Aqua quomodo abluit peccata. 59
Aſcēſio domini gaudiū habuit. 268
Aſellus ſuper quem ſedit Chriſtus, quid ſignificet. 229.
Aſtutia Iudæorum. 165.
Audacia turbæ Iudaicæ de petendo rege. 224.

B

Baptiſmus diſcipulorū Chriſti. 67.
Baptiſmi virtus poſt Chriſti reſurrectionem. 54.
Baptiſmus Chriſti ante eius paſſionem, qualis. 66.& 67.
Baptiſmus paſſiōis & martyrii. 298
Baptiſmus Chriſti duplex. 25.
Baptizatus à renato differt. 57.
Baptiſmus eſt vnctio. 22. (23.
Baptiſmus duplicem habet virtutē.
Baptiſmus hæreticorum, ſpeciem ſolum pietatis habet. 25.
Baptiſmus per rubrū mare deſignatus. 298.
Baptiſmus Chriſti diuerſus à baptiſmo Ioannis. 21. (282.
Beatitudo eſt, videre Dei claritatē.
Blaſphemia phariſæorum in ſpiritum ſanctum. 53.

C

Caecus à natiuitate, gentes præfigurauit. 19.
Cæcus cui⁹ rei figura ſit. 201
Cœna in domo Simonis leproſi. 225.
Cæſaris retributiō condigna. 193.
Calapaſmouē mortis deſignat. 285
Calumnia de contrarietate Euangeliſtarum. 299.
Canes Iudæi. 157.
Capharnaum. 46.
Captiuitas ſub peccato. 179.
Caro, item anima pro toto homine quandoque ponitur. 9.
Caro nō prodeſt quicquam præſertim exanimis. 147.
Caſus primorum parentum. 8.
Cauſa quare Ioannes ſcripſit Euāgelium. 1.
Caiphas ſpiritum habuit mendacii. 223.
Certamen inter Iudæos & Samaritanos. 81.
Charitas blanditur & ſæuit. 26.
Charitas eſt vera ſcientia. 264.
Chiliarchi qui fuerint. 324.
Chriſtus vir & agnus maſculus. 28.
Chriſtus filius Dei natura, non adoptione. Ibid.
Chriſtus Deus & homo. 29.
Chriſtus non habet duas perſonas. Ibidem.
Chriſtus nomen officii. Ibid.
Chriſtus quale verbum eſt. 2.
Chriſtum ſequi. 31.
Chriſtum multi falſo ſequuntur, ſola fide. 32.
Chriſtus quomodo dicitur & eſt hæres. 111.
Chriſtus pax noſtra. 304.
Chriſtus brachium domini. 287.
Chriſtus quare debet ſepeliri. 296.
Chriſtus tria habuit nomina. 291.
Chriſtus per humanitatem ceſſit Ioanni Bapt. 75.
Chriſtus quando publicè prædicare cœpit. 46.
Chriſtus ſecundum carnem non genuit. 56.
Chriſtus quare in ſpecie hortulani comparuit. 103.
Chriſtus petra & lapis ſub capite Iacob. 34.
Chriſt⁹ aliter à Deo eſt, quàm nos. 129.
Chriſtus eſt ſacerdos, ſacrificium & templum. 280. (117.
Chriſtus non accuſator, ſed iudex.
Chriſtus à quatuor neceſſitatibus nos liberauit. 126. (102
Chriſtus lucerna eſt Iudæis inuiſa.
Chriſti reſponſio cunctis regibus reprehenſibilis. 190.
Chriſtus quare ſordes abluit. 298.
Chriſtus ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. 144.
Chriſtus & ſpiritus à quibus fugiunt. 124.
Chriſtus fecit quod Moſes facere non potuit. 13. (100.
Chriſtus cognoſcitur ex ſcripturis.
Chriſtus verus Deus probatur. 51.
Chriſtus maior Moſe & omnibus prophetis. 169.
Chriſtus quomodo aſcendit, & nō aſcendit. 251.
Chriſtus à patre traditus eſt pro nobis. 203.
Chriſtus aliter lux erat, aliter Ioannes. 7.
Chriſtiani quid amplius habent, quàm antiqui patres. 25.
Chriſtus quomodo recipitur. 8.
Chriſtus feliciter natus. 74.
Chriſtus Deus & homo. 1.& 40.
Chriſtus paſtor bonus eſſentialiter. 206.
Chriſtus quare tempus ſuæ mortis elegit. 149.
Chriſtus quare ſexta feria pati voluit. 203.
Chriſtus oſtendit ſe Deum eſſe. 61.
Chriſtus ſecundum carnē poſt Ioannem venit. 31.
Chriſtus quare iuit per Samariā. 76
Chriſtus vt homo euāgelizauit. 24
Chriſtus quod exiuit de manibus Iudæorum, quid ſignificet. 215.
Chriſtus ſolus idoneus fuit ad agēdam pro nobis pœnitentiam 22.
Chriſtus à ſuis reiectus, & à gentibus receptus. 46.
Chriſtus cur ad tempus abiit in Efrem. 221.
Chriſtus à Deo proceſſit. 266.
Chriſtus nemini adulatus eſt. 190.
Chriſtus ad ægrotos deſcēdit. 39.
Chriſtus quomodo nos lauit. 241.
Chriſtus quare vendi debuit. 248.

Chriſtus eſt cibus viuorũ & mortuorum. 134.
Chriſtus de præſcientia traditus. 174
Chriſtus ſuum mandatũ perficiens, dat nobis exemplum. 246.
Chriſtus quare ſe ſæpe filium hominis appellat. 60.
Chriſtus triceſimo anno edidit miracula. 45.
Chriſtiani quomodo fiant. 9.
Chriſtus cur gratias agebat patri. 223
Cibus qui perit impedit à Chriſto. 128.
Cibus Chriſti, vt faceret voluntatem patris. 87.
Circuncifio quid cauſſæ & vtilitatis habeat. 55.
Circuncifio. 157.
Circuncifio cur poſt paſſum Chriſtum deſijt. 55. (236.
Clamor Chriſti de credẽdo in ſe.
Claritas Chriſti duplex. 281.
Clarificatio Chriſti p paſsionẽ. 245
Claritas credẽtiũ in cęlis futura. 28
Claritas Chriſti nõ potuit abſcondi. 116.
Clarificationes præcipue in Chriſto duæ. 232.
Cognoſcere à ſcire differt. 249.
Collybiſtæ qui ſint. 48.
Communio patris & filii. 269.
Concilium malignantium. 222.
Coniugium Adæ & Euæ. 43.
Confeſsio fidelium. 198.
Continentia patrum. 44.
Cophini duodecim quid deſignent. 123.
Corona & chlamys quid deſignent. 290.
Corpus domini indigne manducantes, qui ſint. 135.
Corpus Chriſti in cruce & in altari eſt vnum. 135.
Corpus Chriſti ex virgine verum, & non phantaſticum. 10.
Creaturæ apud Deum ſicut guttæ ſitulæ. 74.
Credere in Deũ quomodo. 129.
Credere quid ſit. 92.
Credere in nomine Dei, quid ſit. 8.
Crucis menſuræ quatuor. 295.
Crucis myſterium. Ibidem.
Crux Chriſti quomodo nobis portanda. Ibidem.
Crux dæmones fugat. 62.
Crux tribunal Chriſto fuit. 293.
Cura pro ſepeliendis mortuis. 296
Curioſa perſcrutatio. 288.
Curioſitas Iudæorum in cibis. 85.

D

Dæmones quomodo obſideant hominem. 66.
Defenſio Chriſti artificioſa. 169.
Deſperatio pœnitentiæ in hæreticis. 258.
Deus omnia quomodo ſimul creauerit. 41.
Deus vita animæ. 219.
Deus ſolus trahit hominem. 136.
Deus quid rogandus. 259.
Deus eſt, erit, & venturus. 172.
Deus Iudæos irritauit. 159.
Deus ad nos quõ conuertitur. 32.
Deus per ſimilitudines certum nobis myſteria aperuit. 86.
Deus pater & filius non tenẽtur lege ſabbati. 104.
Deus eſt pater Ieſu. 103.
Deus vere ſpiritus eſt. 83.
Diabolus cur princeps mundi dicitur. 256.
Diaboli odium cõtra filium. 108.
Diabolus ſemper mendaciũ loquitur, etiãſi eueniat quod dicit. 186
Diabolus à ſemetipſo loquitur. 156
Diabolus pater Iudæorum. 181.
Diabolus mendax eſt, & pater eius. 186.
Dies nouiſsimus feſtiuitatis Iudæorum quid deſignet. 160.
Dies ſabbati magnus. 297.
Dies feſtus Iudæorum. 96.
Differentia inter Marthæ & Mariæ miniſterium. 225.
Differentia inter duos fremitus Chriſti. 220.
Dilectio Chriſti erga nos. 262.
Dilectio ſine iuſtitia non eſt. 63.
Dilectio patris & filii, eſt ſpiritus ſanctus. 182.
Dilectio quid. 268.
Dilectio in opere conſiſtit. 253. & 254.
Diſcipulatus Chriſti in dilectione conſiſtit. 246.
Diſputatio Chriſti artificioſa. 184.
Diſcipuli quoque regnum terrenũ deſiderauerunt. 230.
Diſcipulos occidi non expediebat. 284.
Diſſenſio hæreticorum confert, fidei catholicæ. 163.
Diſtributio operum Trinitatis. 110
Diuinitas Chriſti, forma non formata. 14.
Dona ſancti ſpiritus. 162.
Dona ſpiritus varia. 26. & 27.

E

Eccleſia in ſpiritu ſancto columba. 28.
Eccleſia hæreticos deteſtatur. Ibidem.
Eccleſia ſimilis arcæ Noe. 312.
Eccleſia ex Chriſti latere formata. Ibidem.
Eccleſia quomodo dicatur corpus Chriſti. 142.
Eccleſia quouſque tolerabit malos. 244.
Eccleſia felix ex gentibus. 80.
Eccleſia mater Ieſu. 42.
Eccleſia triumphans. 266.
Eccleſia primitiua per mulierẽ deſignata. 85.
Eccleſia poſt paſsionem cœpit ordinari. 163. (271.
Eccleſia eſt mulier quæ parit, & cæ.
Eccleſiæ ſtatus præfiguratus per Mariam Magdalenam & Martham. 217.
Egeſtio defodienda in terra, quid ſignificet. 231.
Electi de hoc mundo nõ ſunt. 172.
Eloquentia etiam in diuinis eloquiis. 20.
Eloquentia magis apparet in rebus humanis quam diuinis. 112.
Eloquium æternæ ſapientiæ artificioſum. 102.
Encænia. 210.
Epiſcopi ante paſsionem Chriſti non fuerunt apoſtoli. 162.
Error Iudæorum duplex. 106.
Eſſe ſubſtantiuum Deo proprium. 175.
Eſſe ea deo, quid. 188.
Euangelium lege perfectius. 13.
Euangeliſtæ omnes quare narrant negationem Petri. 247.
Euangeliſtæ quo ad literam diſcrepant. 30.
Euangeliſtæ quomodo in concordiam redigendi. 31.
Euangelium Iohannis, margarita precioſa. 2.
Euchariſtiæ tractatus vbi inchoetur. 128.
Excuſationes peccatorũ malę. 164.
Exhortatio ad compatiendũ Chriſto. 263.
Expoſtulatio in phariſæos. 233.
Expoſtulatio cõtra Iudæos. 216.
Exurgam diluculo, quomodo intelligatur. 300.
Exultatio ad horam de regno temporali. 314.

F

Fabula Manichæorum. 3.
Facta Chriſti. 239.
Feſtum dedicationis templi. 210.
Fides Abrahæ. 64.
Fideles ex gentibus liberi. 98.
Fides perhibetur eſſe duplex. 118.
Fides Abrahæ abſque præuiis ſignis. 98.
Fides gentium ex auditu. 94.
Fides cum baptiſmo aperit regnũ dei. 56.
Fidelium ordines ſunt tres. 309.
Filius Dei peccare non poteſt. 112.
Filius dei vnicus, differt ab adoptiuis. 144.
Filius ſolus, altiſsimo ſimilis. 107.
Filii Abrahæ diuerſi. 183.
Filius manet in domo in æternum. 179.
Filio datum eſt omne iudiciũ. 106.
Filius hominis eo aſcẽdit vnde venit. 146.
Filius eiuſdem ſubſtantiæ cum patre. 103. & 106.
Filius non eſt conuertibilis. 104.
Filius facit omnia quæ pater. Ibid.
Filii dolebunt mortem patris. 245.
Filius quos vult viuificat. 106.
Filius hominis quomodo primus fuit in cœlo. 147.
Filius, dei imago. 4.
Filius quõ honorificandus. 108.
Filius non poteſt à ſe facere quicquam. 103.

Filius

Filiæ Sion. 229.
Fletus erit riſu prior. 250.
Flumina aquæ viuæ ad gentes deriuata. 261.
Flumina duo ſpiritus ſancti. 262.
Fons vitæ, Chriſtus eſt. 267.
Formatio hominis quanto tempore in vtero fit. 50.
Fratres Ieſu, eius propinqui. 250.
Fremitus Chriſti. 219.
Fur, hæreticus. 260.

G

GAllicinium quid ſignificet poſt trinam Petri negationem. 247.
Gaudium noſtrum in tribulatione. 206.
Gaudium plenum. 271.
Gazophilacium. 171.
Genealogia Chriſti ſecundum repromiſsionem. 214.
Gigas geminæ ſubſtantiæ. 2.
Gentes filium Dei maxime receperunt. 8.
Gentiles facilius conuertuntur quam Iudæi. 78.
Gentes non ſpernendæ ab Apoſtolis. 74.
Gentiles & Iudæi currebant ſimul. 100.
Gentiles & Iudæi viuificandi. 106.
Gladius & arcus peccatorum. 281.
Gloria patris & filij æqualis. 292.
Glorificatio Chriſti per obedientiam mortis. 262.
Glorificare ſeipſum debet nemo. 191.
Gloriandum non eſt de ſanctitate parentum. 8.
Gratia Iudæos prælegit. 294.
Grabbatum, Apoſtoli ſunt & doctores. 99.
Granum mortuum multum fructũ effert. 231.233.
Græci errant de proceſsione ſpiritus. 266.
Gratia & veritas per legem facta. 14.
Gratia confertur vita æterna, non merito. 20.
Gratia linguarũ & prophetiæ tam bonis quam malis data eſt. 21.
Gratia pro gratia accepta. 12.
Gratis iurauit Deus patribus. 12.

H

HAbitus myſticus in Chriſto. 282.
Habitus ſummi pontificis. ibidem.
Hæretici rebaptizatores. 25.
Hæretici plantaria mortis. 258.
Hæretici corui ſunt. 28.
Hæretici rationibus vincendi. 184
Hæretici negant corpus Chriſti in ſacramento eſſe. 145.
Hæretici quibus ſagittis configendi. 2.
Hæreticorum temeritas circa tunicam domini. 294.
Hæreſis Neſtoriana refutatur. 60.
Herodes vulpes erat. 288.
Hæreditas noſtra verſa ad alienos. 253.
Hamodo in meum Chriſti, quid ſignificet. 290.
Heli heli lamaſabtani. 176.
Hieroboam in adorando peccatum. 82.
Holocauſta Deus permiſit, non iuſſit. 83.
Homo ſimilis factus iumento. 17.
Homo recens Chriſtianorum Deus. 2.
Homo optima pars eorum quæ facta ſunt. 5.
Homo neſcit an amore an odio dignus ſit. 58.
Homuſiam exolrebuot. 1.
Hora ſexta mundi ætas. 77.
Homuſiani catholici. 213.
Honorare Deum, & inhonorare filium, ſunt contraria. 190.
Honor patrum, in honore filiorum. 207.
Humilitas gentilium. 230.
Humilitas fecit Chriſtum deſcendere ad peccatores. 46.
Humilitas Chriſti. 17.
Hypocriſis phariſæorum. 288.

I

IEſus quomodo habuit peccata. 298.
Ieſus cur intrauit in hortũ. 273.
Ieſus Iudæis abſconditus, gentes illuminauit. 194.
Ieſus creſcit, Ioannes minuatur. 71.
Ieſus quomodo à Deo derelictus. 77.
Ieſus fatigatus ex itinere. 77.
Ieſus quomodo abijt & abſcondit ſe. 234.
Ieſus quare interrogabatur de doctrina ſua. 286.
Ieſus quare primum ad Annam ductus. ibidem.
Ieſus cur proſtrauit inimicos. 284.
Ieſus quare in ſabbatis curabat. 102
Ieſus verè ambulauit. 31.
Ieſus cur proceſsit obuiam cohorti. 283.
Ieſus non declinauit à Iudæa cauſa metus. 149.
Ignorantia affectata non excuſat. 65.
Ieſus cur nõ reſpondit. 289. & 292.
Imagines rerum in anima. 4.
Immutatio vultus Dei. 245.
Inceſſus Lazari mirus. 221.
Incredulitas Iudæorum. 93.
Infirmitates nobis oriuntur ex tribus cauſis. 101.
Infirmitas Chriſti inſtanti morte. 232.
Ingratitudo primi hominis. 129.
Inimicitiæ inter Deum & homines. 255.
Inſufflatio Chriſti, qualis ſit. 305.
Inſidiæ Iudæorum contra Ieſum. 181.
Intentio Pilati mala. 294.
Intrare per oſtium quid. 202.
Ioannes quòd ſtabat, quid ſignificet. 31.
Ioannes Baptiſta ſingulariter à Deo miſſus. 6.
Ioannes cur vocatus. ibid.
Ioannes contemptor inanis gloriæ. 69.
Ioannes non erat Chriſtus, ſed purus homo. ibid.
Ioannes Bapt. quomodo Ieſum neſciebat. 14.
Ioannes à Chriſto illuminatus. 7.
Ioannes pro cunctis fidelibus ſcripſit. 311.
Ioannes rectè aquila dicitur. 1.
Ioannes Euangeliſta præcipue dilectus. 239.
Ioannes per ſpeculum in ænigmate vidit. 2.
Ioannes quare aquila dicitur. 95.
Ioannes deſignat Iudæos. 100.
Ioannes fide digniſsimus. 243.
Ioannes rigidum animum contra vanam gloriam habuit. 55.
Ioannes quomodo eſt Helias, & nõ eſt. ibid.
Ioannes quomodo propheta. 26.
Ioannes quàm ſanctè in deſerto vixerit. 17.
Ioſeph à Iudæis non potuit reprehendi. 299.
Ioannes quomodo agnouit Ieſum ad ſe venientem. 19.
Ioannes Bapti. diuina inſpiratione prædicauit. 14.
Ioſeph non eſt pater Chriſti naturalis. 49.
Ioſeph quomodo pater Ieſu dicitur. 35.
Iudæi maxime ſeipſos interficiunt. ibid.
Iudæi carnaliter de regno Chriſti opinati ſunt. 20.
Iudæi cui præerat Pilatus, quarta pars regni. 68.
Iudæi & hæretici differunt. 5.
Iudæi non veri Moyſis diſcipuli. 187.
Iudæi credent in Antichriſtum. 116
Iudæi quid de Meſsia credebant. 51
Iudæi fruſtra quærebant delere nomen Ieſu mortui. 171.
Iudæi inexcuſabiles, ob Ioannis teſtimonium. 5. & 19.
Iudæi homicidium & ſacrilegium commiſerunt. 263.
Iudæi magis rei quàm gentes. 5.
Iudæi inexcuſabiles de perfidia. 115
Iudæi quare ad Ioannem miſerunt. 15.
Iudæi quomodo de Meſsia opinabantur. 15. & 64.
Iudæorum ſabbata odit Deus. 99.
Iudæorum ſenſus fuit & eſt terrenus. 136.
Iudæi & gentiles vnus in Chriſto populus. 280.
Iudæi quomodo oppreſsi. 289.
Iudæi filij Abraham ſecundum carnem, non promiſsionem. 312.
Iudæi cur ſigna quærebant. 49.

Iudæi irreuerentes in patria contra Ieſum. 91.
Iudæi ob priuaciũ male audiũt. 90.
Iudæi quare Chriſtum Samaritanũ dixerint. 89.
Iudæi teſtimonium de Ieſu reſpuunt. 168.
Iudæi à fide patrum degeneres. 93
Iudæi cæci & ſurdi. 115.
Iudæi refelluntur, eo quód non ferunt noſtra ſimulacra. 62.
Iudæi cur diſperſi. 63.
Iudas Thaddæus. 254.
Iudas nebulo teterrimus. 226.
Iudas quare in Apoſtolum à Chriſto ſumptus. 148.
Iudas cũctis hoĩbus nequior. 283.
Iudas non interfuit ſacræ communioni corporis Chriſti. 244.
Iudas filius perditionis. 242.
Iudas apoſtolis admixtus. 277.
Iudas non pœnitentiæ, ſed iracundiæ carbonib⁹ cõbuſtus eſt. 244
Iudas proditor filius perditionis. 278.
Iudas multos habet ſibi ſimiles. 148
Iudas ſacræ communioni interfuit. 149.
Iudicium facere, ad filiũ attinet. 211
Iudicium Chriſti, iuſtum. 202.
Iudicium Dei non flectitur humano affectu. 112.
Iudicium triplicem habet ſignificationem. 337.
Iuſtitia. 269.
Iuſtitia in duo dilectionis præcepta diuiditur. 260.
Iuſtificatio Abrahæ per fidem. 53.

L

Anguẽtes ſub porticibus. 96
Languidus quem populũ deſignet. 97.
Lapis ſupra quẽ dormiuit Iacob. 36.
Lapis per angelum ſublatus. 300.
Laus maxima verbi 3.
Lazarus excitatur. 220. & 221.
Lazarus excitatus, quid ſignificet. 222.
Legati pacis Chriſti & Apoſtoli. 305.
Lex de Meſſia venturo. 84.
Lex iudaici à Chriſto obſeruata. 167.
Lex de vero propheta cognoſcendo. 215.
Lex peccatum oſtendabat, non tollebat. 22.
Liberatio à Pharaone, quid. 19.
Lignum vitis ad nihil vtile. 258.
Lignum ſcientię boni & mali. 108.
Linguæ diſpertitæ, cur ſuper Apoſtolos & ſuper Chriſtum, cur columba apparuerit. 26.
Lucerna Iudæis extincta. 283.
Lucas ordinem variat ab aliis. 149.
Lucrum animarum, Deo chariſſimum. 109.
Lutharani & Pigardi confunduntur. 133
Lux mundi à Iudæis extingui non potuit. 268.
Lux rationis in tenebris malę conſcientiæ utiam lucet. 5.
Lux in homine duplex. ibid.
Lux diuinę cognitionis. 7.

M

Agi quando habuerunt reuelationem. 214.
Magiſter noſter vnus eſt Chriſtus. 59.
Magiſtri in Iſrael ſupercilioſi. ibid.
Maieſtas verbi. 3.
Maledictus omnis qui pendet in ligno. 296.
Mali oderunt diem. 65.
Manere in ſermone Chriſti, quid ſit, 177.
Manere in tenebris, quid. 236.
Manichæi curioſa perſcrutatione inciderunt in errorem. 287.
Mandatum Dei, vita æterna. 237.
Mandatum nouum Chriſti. 246.
Mandata omnia in dilectione. 261.
Manducatio corporis Domini, fit dupliciter. 135.
Manducare corpus & ſanguinem Chriſti, quid ſit. 142.
Manna non præſtabat mundo vitam. 136.
Manna non liberauit à morte. 140. & 141.
Maria quomodo ſit mater Ioannis. 295.
Maria omnium Chriſti diſcipulorũ mater. 295.
Maria Magdalena. 216.
Manſuetudo Chriſti. 189.
Mare rubrum diuiſum, quid ſignificet. 163.
Mare Galilææ multa habet nomina. 119.
Mauſolæum Ioſeph. 77.
Mediator inter Deum & hominem Chriſtus eſt. 272.
Meditatio de paſſione Chriſti. 173
Meditatio Chriſti ſedendo. 120.
Mendacium cuſtodientium militũ 301.
Mercenarius. 207.
Merita ſanctorũ male negãtur. 248
Meſſis ſpiritalis duplex. 88.
Meſſis ſpiritalis curam de terrena excludit. ibid.
Miracula in quibus rebus non debeant fieri. 222.
Miſeria natiuitatis humanæ. 73.
Miſericordia. 167.
Moderatio Chriſti in ſermõe. 184.
Moyſes myſticus. 33.
Moyſes quomodo ſigna fecerit. 41
Mors Chriſti fructificatiua. 230.
Mors in cruce apta, ad Chriſti exaltationem. 63.
Mulier Samaritana aquã hauriens, quid ſignificet. 77.
Mulieres ex Bethania venerũt. 299
Mundus omnia myſteria Chriſti capere non poteſt. 313.
Mulier quæ parit. 271.
Mundus pro genere humano ponitur. 64.
Mundus cur odio habuerit apoſtolos. 278.
Mundus nõ accipit paracletũ. 252
Murmuratio ſummum peccatũ. 137
Myſterium incarnationis etiam Ioanni Baptiſtæ impenetrabile. 18.
Myſterium ſpirituale in corporalibus operibus Chriſti. 42.
Myſterium numeri trecẽtorum octo annorum. 97.
Myſterium in actibus Ieſu. 91.
Myſtica expoſitio paſſionis Chriſti. 120.
Myſterium ſextæ & ſeptimæ horæ. 93.
Myſteriũ curatiõis cęci. 195. & 196
Myſterium de duobus hircis. 290.
Myſterium auris amputatę. 284.
Myſterium horæ decimæ. 33.
Myſterium virgæ in colubrum verſæ. 209.
Myſterium tabularum confractarum. 118.
Myſterium ex facto Chriſti. 100.

N

Athanael in lege peritus. 35
Natiuitas hominis carnalis duplex. 54.
Nemo eſt ficus Deus. 145.
Nicodemus adhuc timidus. 164.
Nihil ad patrem venit niſi per filium. 277.
Noë vino inebriatus. 43.
Nos cythara & organũ ſumus. 4.
Nouitij in fide, leniter tractãdi. 101
Numerus. 46. in hac voce Adã deſignat corpus eccleſiæ. 51.
Nuptiæ ſpiritales inter Deum & hominem. 42.
Nuptiæ in Chana Galilææ. 39.

O

Bedientia Chriſti in forma ſerui. 22.
Octo beatitudines ſunt, ſeptem dona ſpiritus ſancti. 27.
Oculi ſeptem ſpiritus domini. 97.
Odiſſe animam ſuam quid ſit. 230.
Odium Iudæorum non excuſatur ignorantia. 267.
Odium veritatis excæcauit Iudæos. 204.
Oculi Chriſti duo. 207.
Odium mundi non erit perpetuum. 279.
Odium diaboli antiquum contra filium Dei. 185.
Opera quibus abſtinendum. 199.
Opera noſtra bona, ſunt cib⁹ Chriſti 82.
Opera Chriſti donec dies eſt. 195.
Opinio Iudæorum de Chriſto. 158. & 177.
Opus Dei præferẽdum patri & matri. 40.
Opus tripharium diuiditur. 197.
Opus Dei ſemper licitum. ibi.
Oratio Chriſti cui congruit. 275.
Oratio Chriſti & noſtra differt. 225.
Orationis quatuor partes. 277.
Ordinatio charitatis. 261.
Orphani qui ſint. 252.

Oſanna

Oſanna quid. 228.
Oſſa Chriſti quare non debebant comminui. 295.
Oſtium quis ſit. 203.
Oues educendæ de ſordibus peccatorum. ibid.
Oues paſtorem ſequeutur velut ipſum Chriſtum. ibidem.
Oues quæ gemellis ſunt fœtibus. 311.

P

PActum ſempiternum non circuncifio. 56.
Pactum Dei cum hominibus triplex. ibidem.
Panis vitæ patribus & gentibus eſt datus. 141.
Panis ſanctam ſcripturam deſignat. 122.
Panis ſit corpus Chriſti. 132.133.
Paracletus alius dabitur. 251.
Paracletus quare dicitur. 252.
Pater cur demonſtrat omnia filio. 104.
Partus vitioſus ex menſtruatæ coitu. 194.
Paruuli morte præoccupati, quomodo excuſentur. 142.
Paſcha Iudæorum vltimum. 224.
Paſcha vetus plenū myſterijs. 238.
Paſcha primi anni predicatiōis Chriſti. 95.
Paſtores alieni hæretici ſunt. 204.
Paſtor bonus quomodo ante oues ſuas vadit. ibid.
Pater operatur vſque modo, quomodo intelligendum. 202.
Pater diligit filium. 74.
Pater habet vitā in ſemetipſo. 110.
Patientia docetur. 265.
Patres in fide ſeminis Abrahæ ſaluati. 107.
Patres antiqui an comederint eſcā ſpiritualem. 131.
Pater ſuſcitat & viuificat. 106.
Pater non iudicat quenquam. ibid.
Patres in lymbo quomodo baptizati. 54.
Pater hominem intus docet. 139.
Pater & filius quomodo omnia cooperantur. 104.
Patres quomodo Deum vidiſſe leguntur. 139.
Patres antiqui in cruce Chriſti primum baptizati ſunt. 23.
Patri & filio oīa fere cōmunia. 107.
Patria ingrata Chriſto. 84.
Pauperibus Chriſtus pepercit. 48.
Pax vobis, noua fuit ſalutatio. 303.
Pax duplex eſt. 255.
Pax vera, remiſſio peccatorū. 305.
Peccatum originale. 269.
Peccator ſeruus peccati. 179.
Peccatum Adæ ſacrificij non delebatur. 134.
Peccatores omnes erāt ante paſſionem domini. 248.
Peccatum originale. 54.
Pedes apoſtolorum quare à domino loti. 240.
Pendere in ligno, quomodo intelligatur. 295.
Perſona ſpiritus ſancti 265.
Peruerſitas Iudæorum. 198.
Peruerſitas Iudæorum ſumma. 187.
Petrus & latro in morte Chriſti baptizati. 287.
Petrus cæteris ardentior in amore. 246.
Petrus in quo loco confidentior fuit. 312.
Petrus maior Andrea. 33.
Petrus præ alijs à Chriſto honoratus. 34.
Petrus gerit typum gentilium. 300
Petrus trazit ſol⁹ rete ad terrā. 309
Petrus bonam habuit voluntatem, ſed imbecilles humeros. 246.
Petrus, cum n⁹ Chriſtū negauit. 286.
Petrus primus apoſtolorum. 240.
Petrus quando mendax. 247.
Phariſæi inflati ſcientia. 16.
Phariſæi clerici Iudæorum. 201.
Phariſæi fures & latrones. 202.
Phariſæorum faſtus ac liuor. 155.
Philoſophi filij noctis. 3.
Philoſophia inanis mundi diſciplina. 77.
Pilatus diſsimulator callidus. 287.
Pilatus eiuſdem voluntatis fuit cū Iudæis. 290.
Pilatus exilio damnatus ſeipſum interfecit. 292.
Piſciū & agnorū triplex ordo. 312.
Piſcina gemino lacu. 96.
Piſcina quem receperit. 98.
Piſcina Iudæorū quid deſignet. 97.
Pontifices moderni comparantur Petro frigido, & Chriſtū negāti.
Pœnitentia. 216. (286.
Poteſtas remittēdi peccata, quādo data. 305.
Poteſtas omnis carnis. 276.
Præcepta charitatis dno p Chriſtū implata. 208.
Prædeſtinatio. 51.
Prælati eccleſiæ multi Iudæ ſimiles. 226.
Præmium ſequentis Chriſtum. 231.
Præſcientia Dei non eſt cauſa peccandi. 32.
Præſcientia Dei an voluntati noſtræ vim inferat. 235.
Præſentia omnia in diuinitate. 193.
Principes inſaniebant à viro. 288.
Prophetæ oēs à Deo miſſi. 6.& 7.
Prophetia mīor gratia baptiſmi. 24
Prophetæ omnes & patriarchæ de plenitudine Chriſti acceperunt. 11.& 12.
Prophetia etiam de præteritis eſt. 80.
Prophetia occulta cordis inſpicere. 81.
Prophetæ de ſeipſis teſtificati ſunt. 168.
Prouerbium quid. 204.
Pueri cuiuſdam præſignatio. 121.
Pugna inter carnem & ſpiritum. 57.
Purificationes Iudæorum multiplices. 41.

Q

QVæſtiones de voluntate & prudentia Dei. 3.
Quæſtio de bibendo calice à filijs Zebedæi. 313.
Quid figurata locutio. 131.

R

RAbies Iudæorū ī Ieſum. 102
Rabbi quid. 52.
Reatus Iudæorum. 201.
Recitatio teſtamenti. 238.
Reconciliatio noſtra cum Deo in lege præfigurata gratia eſt. 13.
Reconciliatio confert gratiam ſpiritus ſancti. 25.
Redargutio Iudæorum. 190.
Romana eccleſia. 25.
Remiſsio peccatorum nō dabatur ante paſsionem. 67.
Remiſsio pctōrū quanta res ſit. 24.
Remiſsio peccatorum, & dona gratiæ differunt. 23.
Remiſsio pctōrū ex baptiſmo. 24.
Regnum Dei nemini præcluditur ob donum ſcientiæ. 36.
Regulus q Chriſtū adijt. 92.& 94.
Reparatio humani generis ab æterno præuiſa. 4.
Repromiſsio ad tres præcipue facta. 214.
Reſponſio ſimplicium contra hæreticos 204.
Reſponſum pium Chriſti de pauperibus. 227.
Reſponſio Chriſti de diuinitate irreprehenſibilis corā prēſide. 212.
Reſurrectio duplex, prima & ſecunda. 111.
Reſurrectio neminē excludet. 111.
Reſurrectio prima quæ ſit. 102.
Reuelatio Magis facta. 214.
Rex Iſrael quid. 228.
Rex nobilis Chriſtus. 151.

S

SAbbatum. 157.
Sabbatum cum lege ſimul ablatum. 98.
Sacerdotes recte ſeruiēt domino. 128.
Sacerdotes quæ excogitauerant lucra. 48.
Sacerdotium Annæ & Caiphæ venale. 202.
Sacerdos libertatis miniſter. 180.
Sacerdos ante paſsionem Chriſtus fuit 162.
Sacramentū cur & vnde dicat. 142
Sacrificium verum non in vitulis. 86.
Sacrificia veterum ſanctoria quam manua. 132.
Salus quomodo ad gentes peruenit. 97.
Salus paruulorum. 75.
Salus per fidem filij Dei. ibid.
Samaritani quid de Deo credebant. 53.
Samaritani per Chriſtum conſolati. 81.
Samaritani à Iudæis vitabantur ob duas cauſas. 76.

Samuel.

Samuel occultabat vnctionem Dauid. 22.
Sanguis & aque quare ſimul profluxerint de latere Chriſti. 298.
Sanctificari in veritate quid ſit. 279
Sancti non habent aliquid impaſſibile ſicut Chriſtus. 86.
Sanctificare quid ſit. 279.
Satanas non debebat ſcire Chriſti primum aduentum. 22.
Scala quam vidit Iacob. 36.
Scenopeia octo durabat dieb⁹. 149
Schiſmata periculoſe aïabus. 211.
Seculum præſens dicitur dies. 194.
Sem & Iaphet Catholici. 49.
Sētētie Chriſti irreprehēſibilis. 167
Septē done ſpūs ſancti in nobis. 27.
Septenario numero eccleſie figuratur. 308.
Sepulchri dominici ſitus. 303.
Sermo Dei iudicet. 237.
Sequi Chriſtum quid. 231.
Sermo Dei ad quos factus eſt. 214.
Sermo de dilectione. 251.
Sermo Chriſti veritas eſt. 279.
Sermo Dei viuus & efficax. 237.
Satuus in ſcripturis qoid. 262.
Serpentis morſus, peccata ſunt. 61.
Serpens æneus, figura Chriſti. ibid.
Seruus peccati, non ſemper filius diaboli. 185.
Seruus non manet in domo in æternum. 179.
Simon quare Petrus vocatus. 34.
Simoniaci myſtice è templo eijciūtur. 48.
Sola filij perſona mediator Dei & hominum. 281.
Sola fides non ſufficit. 143.
Sol ſuper bonos & malos oritur. 5
Soluere corrigiam calciamenti. 18.
Spes Pilati & Herodis fruſtrata. 294
Spiritus ſanctus interpres verborum Chriſti. 241.
Spiritus à patre proceſſit. 266.
Spūs ſanctus verus Deus. 28.
Spiritus ſanctus quare ſpirat vbi vult. 58.
Spiritus ſanctus quare in ſpecie columbæ apparuit. 26.
Spiritus ſanctus ſuper neminem vt ſuper Chriſtum viſus eſt. ibid.
Spiritus ab vtroq; procedit. 306.
Spiritus ſanctus maximum in batiſmo. 17.
Spiritus eſt Deus. 83.
Spiritus ſanctus quō in Chriſto, & quomodo in nobis maneat. 27.
Spiritus dupliciter in diſcipulos miſſus eſt. 269.
Studium Iudæ proditoris. 270.
Sudariū Chriſti quid deſignet. 302
Subſtentia Dei & verbi vna. 2.
Superbie à Deo vindicatur. 170.
Subuerſio mēſarum in templo, diuinitatis indicium. 47.
Superſtitio Iudæorum in cibis. 85.
Superbie Iudæos excæcauit. 235.
Syloa fons, &c. 198.
Syllogiſmus Iudæorum fallax. 165.
Sychar, quæ & Sychem. 77.
Synagoga Iudæorum. 267.
Synagoge duplex. 301.

T

TAbulæ legis duæ. 260.
Templum Hieroſolymitanū, quam diu extroctum. 50.
Tempeſtas tribulationū præfigurata. 125.
Tēpus miſerendi quando venit. 98
Tentatio phariſeorum. 199.
Tētatio terminū habet à Deo. 247
Tenebræ apud inferos. 234.
Tenebræ erant in mentibus diſcipulorum. 301.
Terror extremi iudicij. 111.
Thomas vt cæteri fuit incredulos. 306.
Teſtimonia reſurrectiōis duo. 207.
Teſtimonium Ioannis qoantum. 6.
Teſtimonium legis de Chriſto euidens. 116.
Teſtimonium quomodo accipitur à Chriſto. 113.
Teſtimonium Chriſti quantum. 72
Teſtimoniū Chriſti mirabile. 252.
Teſtimonium examinandū ab effectu. 113.
Teſtes duo contra Iudæos. 117.
Teſtes Chriſti duo. 16.
Teſtimonia Chriſti de ſeipſo. 183.
Timor ſeruilis 253. (294.
Titulus crucis corrūpi nō potuit.
Titulus crucis quomodo conſcriptus, & quare tribus linguis. ibi.
Tranſitus Chriſti ad gentes præfiguratus. 160.
Triplex ordo ad iudicium futurum. 109.
Tria ſunt Iudææ ablata. 292.
Turba in Chriſtum credit. 159.
Turba palmas tum ferebat. 228.
Turba duplex. 229.

V

VErbe Chriſti quantā habuerint virtutem. 147.
Verbum Dei viua omnium rerum imago. 4.
Verbum Dei apud Deum & in mūdo ſimul. 7.
Verbum non eſt verſum in carnem. 9.
Verbum vt in patre & carne totum. 9.
Verbum totum hominē aſſumpſit 9
Verbum quomodo apud Deum erat. 2.
Verba Chriſti, ſpūs et vita ſunt 147
Verbum omnia ſubijt, præter peccatum. 10.
Verbum æterne ſapientia. 4.
Verba ſingula ponderanda. 6.
Veritas. 167.
Veritas non eſt tacenda. 194.
Veſtimenta Chriſti non erant vilia. 294.
Vetus teſtamentum inſufficiēs. 122
Via ad patrem, Chriſtus eſt. 248.
Via difficilis ad regnum Dei. 58.
Victimæ carneles cur ad tempus conceſſæ. 84.
Victoria Chriſti in diſputatiōe. 188
Vinū conſecratione fit ſanguis. 132
Vinea Zodomorum Iudæi. 296.
Virgines ſacræ non debent intereſſe nuptijs. 39.
Virga Aaron 38.
Virginites coniugio præfertur. 37. & 38.
Viſio Eſaiæ. 236.
Vitæ duplex. 218.
Vita animæ Deus. 219.
Vitis quid ſignificet. 257.
Vitæ actiua & contemplatiua in dilectione. 260.
Vnguentum nardi piſticæ. 225.
Vngere caput & pedes quid. 226.
Vnio catholice. 258.
Vocare oues nominatim. 203.
Voluntatem propriam facere, quid ſit. 137.
Vox ſpiritus ſancti, id eſt, Chriſtus. 58.
Vulnera Chriſti quare in eo permanſerunt. 304.

FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. IN EVANGELIVM IOANNIS PROLOGVS.

DISCIPVLVS quem diligebat Ieſus, qui & recubuit in cœna ſuper pectus Ioan. 21.
eius, verũ eidem dilectori ſuo teſtimonium perhibet in Euãgelio ſuo, quòd ſit
Chriſtus filius Dei, id eſt, quòd nõ tãtum homo, in fine ſeculorũ natus ex vtero Chriſtũ
virginis, ſed ante oĩa ſecula Deus ex Deo patre generatus ſit. Et omnis quidem eſſe deũ
diuina ſcriptura diuinitus inſpirata teſtimoniũ perhibet huic veritati, ſed hu- & homi
ius maximè hoc propoſitum eſſe, tam cauſa quàm ipſe textus operis manife- nem.
ſtè defendit. Cauſa videlicet, quia miſſo illo in exilium à Domitiano, qui ſe- Cauſa
cundus poſt Neronem Chriſtianorũ perſecutor extitit, irruperant in Eccleſiam hæretici, quaſi ſcribẽdi
in deſtituta paſtore ouilia lupi, Marcion, Cherinthus & Ebion, cęteriq; Antichriſti, qui Chriſtum hoc euã
fuiſſe negantes ante Mariam, ſimplicitatem Euangelicæ fidei, peruerſa maculauere doctrina. Et gelium.
inde compulſus ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & indicto omnibus ieiunio, dñm preca-
tus, ac ſancti ſpiritus gratia inebriatus, hoc Euangelium ſcripſit, quo omnes hæreticorum tene-
bras, patefacta ſubitò veritatis luce depulit. Textus verò operis, quia videlicet talis omninò eſt,
qualem legitimi poſtulat ordo teſtimonij. Nam aſcito ſecum teſte alio, non minus idoneo, ſcili- Teſtes
cet Ioanne Baptiſta, vt ſint teſtes duo. Non enim minus quàm in ore duorum teſtium ſtabit om Chriſti duo, Io-
ne verbũ. Aſcito ergo Ioanne, qui venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, an. Bap.
dicta tam illius quàm ſua frequẽter appellat teſtimonium, dicens de ſemetipſo in fine omnium: & Euan
Hic eſt diſcipulus, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quia verum eſt teſti geliſta.
monium eius. Teſtis itaq; filij Dei ſingularis hic eſt atq; præcipuus, qui in publico cæli & terræ au Deut. 1.
ditorio cũ ageretur non tam de terminis aut legibus regni, quàm de ipſis natalibus regis noſtri, Ioan. 21.
teſtibus alijs defeſſis, & à clamore contradicentium violenter oppreſſis, repente in mediũ proſi-
liuit, & magno vocis Euangelicæ tonitru, verbiq; coruſcantis fulmine omne conciliũ vanitatis
cunctamq; eccleſiam malignantium vbiq; terrarũ perterruit ac diſſipauit: apertè proteſtans de
illo, quòd filius vnicus & cõſubſtãtialis, ac per hoc hæres legitimus patris æterni ſit. Noſtræ aũt,
id eſt, pupillorum omnium, quos ille hæredes ſuos teſtamento æterno per ſuum ſanguinẽ con- Suffra-
ſcripſit, noſtræ nimirum ſpei, quæ periclitabatur, tantis aduerſariorum derogationibus teſtimo giũ ſpei
nium hoc magnificè ſuffragatur. Quid enim? Quomodo ratum erit teſtamentum, quo cæleſtem noſtræ.
nobis hæreditatem legauit, ſi legitimus ipſe poſſeſſor cæli non fuit? Quomodo autem cælum e- Heb. 9.
ius poſſeſsio fuit, ſi ipſe de cælo non venit, ſed à Maria initium ſumpſit? Opportunè ergo noſtræ
(vt dictum eſt) ſpei fidus hic teſtis ſubuenit, dum ingenui teſtatoris antiqua iura proloquens, non
ſolũ cælũ, ſed & oĩa quæ ſunt, eius eſſe, imò oĩa per ipſum facta, & ſine ipſo nihil factum eſſe diffi- Pſal. 118
nit. Nobis igitur, qui teſtantes filiũ Dei ſcripturas teſtamur, & in via teſtimoniorum eius dele-
ctamur, ſicut in omnibus diuitijs nobis omnibus hoc præcipuè teſtimonium ſcrutandum, & in to
to corde exquirendum eſt, hoc tota anima concupiſcendum, atque ſuper aurum & topazion di
ligendũ eſt. Nã ſi euangelici negotiatores ſumus, & bonas margaritas quærimus, ecce vna pre-
tioſa margarita inuẽta eſt. Vbi enim vlla, quæ maioris pretij ſit, reperiri poteſt? Hanc animarum Mat. 13. Euange
verus amator Deus, dilectæ Ioannis animæ pro monimento dilectionis præcipuæ fixit in pecto liũ Ioan
re, vt verbũ quod Maria virgo ſola protulit in carne, ipſum huius ſocia virginitas pręomnibus ſan- nis mar garita
ctis viua mortalibus promeret voce. Dãda ergo ſunt oĩa, vt hæc ſola margarita cõparari queat, vna pre
omneſq; carnaliũ ſordes affectuũ ab oculis cordis abſtergẽdæ ſunt eis, qui in ſchola Chriſti ve cioſa.
nerabilibus ſtudẽt literis, vt hãc aliquatenus valeãt aquilã proſequi, quam cordis munditia iuuit, Ioannes
vt claritatẽ ſolis æterni plus cęteris diuinę viſionis animalibus, irreuerberata poſſint mẽtis acie rectè a-
contẽplari. Nã de eo, qui per munditię viam ad verã tẽdit ſapientiã, loquitur Dñs per Eſaiam: Iſte quila di citur.
in excelſis habitabit, munimẽta ſaxorũ ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquę eius fideles ſunt. Eſa. 33.
Regẽ in decore ſuo videbũt oculi eius, cernẽt terrã de lõgè. Imò quod ad rem euidentius attinet,
hic, ſicut ad B. Iob, alijs quidẽ verbis, ſed eodẽ ſenſu dictũ eſt, ad præceptũ Dñi eleuabitur vt aqui Iob. 39.
la, in arduis ponet nidũ ſuũ, in petris manet, & in pręruptis ſilicibus cõmoratur, atq; in acceſsis ru
pibus, inde cõtẽplatur eſcã, oculi eius de lõge proſpiciunt. Et quidẽ hæc oĩa Ioannes huius verbi
ac ſempiterni principij contẽplator excelſus magnificè aſſecutus eſt, quia videlicet eleuatus eſt
vt aquila, apertos intendẽs oculos in diuinitatis radios, & in arduis poſuit nidũ ſuũ. i. æterni hu-
ius Euangelij ſui munimentũ in petris manſit. i. in ſoliditate veritatis, atq; inde contemplatus eſt
eſcã, ſcilicet illã, quam, & attingere meruit, huius verbi ſempiterni gloriã. Attamẽ ſicut ſupra di-
ctũ eſt, oculi eius cernẽt terrã de lõgè, ita & hic, inquit, oculi eius de longè proſpiciunt, quia vide-

1.Cor.13 licet ſic quoque eleuata hæc aquila, nec dũ per ſpeciem,ſed per ſpeculũ in ænigmate videt Deũ.
1.Ioã.13. Nunc enim,inquit,filij Dei ſumus,ſed nondum apparuit quid erimus. Licet autem pulli eius ſã-
bant ſanguinem,id eſt,auditores eius cognito tantũ crucifixi Dñi cruore ſatientur,eo quòd diui
nitatis arcana percipere nequeant:nõ tamen omninò iure reprehenditur,quòd tantæ aquilæ vo
latum aliquatenus proſpicere conamur. Nã & pulli idcirco in nido ſuo aluntur,vt poſt matrem
ſuam quandoq; ad eandẽ euolent eſcam. Igitur alta myſteria,quæ in hoc ſplẽdore Euangelij ve
lut grandis aquila,peruolauit magnus doctor Auguſtinus, nos eadem quidem via,ſed nõ om-
nino eiſdem veſtigijs ſubſequenter mur: nam ille quidem alta mõtium peruolat cacumina,nos
interdum & circa radices imas occupabimur. Ille præcelſæ arboris ſuperiora quæq; poma car-
pere feſtinat,nos terræ quoque proximos,quos paruulis reliquit,attingere conabimur euange
licæ literæ ramuſculos,vt quia grandioribus in alta myſteriorum explanatione ſatisfactum eſt,
nunc paruis, id eſt,noſtri ſimilibus continuatio quoque literæ ſubueniat.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIB. I.

Ala Ioannis p verbum impręgnata. Pſal. 34 Pſal. 44 IN principio erat verbum.] Ecce veritas quæ de terra orta eſt, carnem de vir-
gine aſſumens, vt nos à diabolo liberaret, eadem de virginali Ioannis anima
generatur,vocem corpoream induens,vt pro nobis contra omnem hæreticam
prauitatem dimicet. Qui enim de corde ſuo verbum bonum eructauit in vte-
rum virginis,vt Deus inuiſibilis,viſibilis & verus homo fieret: ipſe caſtis com-
plexibus ſuis aſcitã dilecti Ioannis animam eodem verbo imprægnauit, vt ver
bum ineffabile per vocem literamq; eius audibile & intelligibile procederet.
Ait ergo: In principio erat verbum. Itaque non recentem adoramus dominum , ſicut Cherin-
thius, Marcion atque Ebion,cæteriq; Antichriſti mentiti ſunt: falſum quippe eſt quòd dixerunt,
ante Mariam nõn extitiſſe Chriſtum. Chriſtus enim,qui nunc homo eſt in fine ſeculorũ, in prin-
cipio & ante ſecula erat verbũ. Non erat totum quod nunc eſt,ſcilicet caro & verbũ,ſed erat tan
tummodo verbũ. Nunc geminæ gigas ſubſtantiæ duplicisq; operatiõis vna perſona eſt: in prin-
Quale verbum eſt Chriſtus. cipio aũt vnius ſubſtantiæ,vniusq; operationis verbum erat, Chriſtus igitur ante Mariam erat,
quia in principio verbum erat. Verbum autem hic non pueriliter,id eſt,iuxta etymologiam no
minis,accipiendum eſt,ſcilicet ſicut apud Donatum pueri accepimus verbũ dici , eo quòd ver-
berato aere plectroq; linguæ formetur. Nã verbũ eiuſmodi per aerem ſonando tranſit: verbum
autem,quod in principio ſcilicet ante ipſum aerem & ante omnia quæ facta ſunt,erat, manet in
Eſa. 40. æternum. Hoc etenim verbum ratio perpetua eſt,ſapientia ſempiterna eſt , intellectus incõpre-
henſibilis eſt, veritas incommutabilis eſt. Cùm autem apud nos,tam de articulata voçe q̃ de ta
cito animi conſilio verbum æquiuocè prædicetur : cur non ipſa ratio ſempiterna rectè verbum
dicatur: vnde nobis ineſt rationalitas, id eſt, vniuerſa quæ nobis ſuppetit verba faciendi facul-
1.cor.14 aſsat, taſ? Nolite ergo pueri effici ſenſibus, inquit Apoſtolus,quia verbum , etſi non aereum,id eſt,
verberato aere formatum , verbum,inquam, etſi non affectiuum, vt verba noſtra ſunt, * aue
ſubſtantiale,inquam,Chriſtus in principio erat verbum. Vbi autem erat hoc verbum? Quis
Iob.15. erat locus eius? Neſcit homo pretium eius,ſicut per B. Iob dicitur: Reuelante autem ſpiritu,pau
latim cognoſcitur,per ea quæ ſequuntur,& primum per id,quod quaſi locus eius,vbi iam tunc
in principio fuerit,oſtenditur, cùm ſubditur: [Et verbum erat apud Deum.] Ecce ſagittæ do-
Abac. 3. miniſtæ ſunt,quarum in luce imus,hæc fulgurans eius haſta eſt , cuius in ſplendore gradimur,
ſicut ei per propheram dictum eſt: In luce ſagittarum tuarum ibunt in ſplendore fulgurantis ha
ſtæ tuæ. Nam eius ſententiæ ſagitta quam primũ iecit, eos omnes hæreticos confixit, qui diuer-
ſis quidem blaſphemijs, ſed pari ſpiritu malignitatis , Chriſtum ante Mariam , ſicut iam di-
ctum eſt, fuiſſe negabant. Hac autem ſequenti , Patripaſsianos percutit: qui trinitatem abnegan-
tes,patrem,& filium,& ſpiritum ſanctum, vnam tantùm,non tres eſſe perſonas aſſerebant . Ait
enim euidenter. Et verbum erat apud Deum. Vt de perſonis non dubites , dum alteram audis
Quõ ver-bũ erat apud Deum. eſſe vel fuiſſe apud alteram. Magnificè huius verbi dignitatem inſinuat , dicendo, erat apud
Deum. Nam apud Deum erat , quid eſt , niſi in magno erat honore , in ſumma dignitate , in
magna dilectione? Erat apud Deum,ſed non quemadmodum apud diuitem aurum ſuum. Nam
apud diuitem aurum eſt in arca,non in ipſius ſubſtantia miſera atque vitioſa, fortaſsis & lepro-
Iob.12. ſa. Erat autem apud Deum , quomodo apud ſapientem ſapientia , apud fortem fortitudo.

Nam

Nam per B. Iob dicitur: Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo. Aurum diuitis in marſupio eius. Verbum Dei in corde eius. Verè ergo verbum erat apud Deum. Iam verò ſicut perſonas diſtinxit, dicendo: Et verbum erat apud Deum: ſic è contra ſubſtantiam coniungit, ſubdendo: [Et Deus erat verbum] Subſtantiam quippe breuiter vnam eſſe teſtatus eſt in duabus perſonis, Dei & verbi ſui, quod ægrè ferunt Sabelliani, moleſtè accipiunt Arriani. Nam illi quidem, id eſt, Sabelliani, mallent vt dixiſſet Dei & verbi ſui, ſicut vnam ſubſtantiam, ſic vnā eandemq; eſſe perſonam. Iſti autem, id eſt, Arriani, ſicut duas perſonas, ita nihilominus duas ac diuerſas vellent eū expreſſiſſe ſubſtātias. Solum enim patrem eſſe Deum vel creatorem, filiū verò creaturam eſſe volunt, licet magnam atq; excellentē. Sed veritas præſentis teſtimonij, tanquam vox fulgurantis tonitrui, verberat vtrinq; terram, i. vtrarumq; partium cauteriatam æquè confundit conſcientiam. Exultent igitur Homouſiani, id eſt, conſeſſores conſubſtantialitatis, neq; confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes: ſcilicet duas quidem perſonas, ſed vnam patris & verbi ſubſtantiam cū tanti teſtis ſuffragatione confitentes. Deus enim, inquit, erat verbum. Protinus vna ſententia perpulchrè complectitur cuncta, quæ in tribus iam dictis expreſſit propoſitionibus. [Hoc, inquit, erat in principio apud Deum] Quid tandem prouenit ex eo, quod verbum erat apud Deum? vel cur non maluit Euangeliſta dicere, erat in Deo verbum, ſed ait, imò & ſecundò repetiuit, erat apud Deū? Hæc enim poſitiuncula, ſignificat magnum aliquod ſe intendere negotium. Nā & nos quoties ita loquentes dicimus, perſonam aliquam apud aliam eſſe perſonam, in eo proprietas locutionis eſt, ſi ſignificare velimus certum aliquod intereſſe negotium. Quid ergo inter vtrunque, mediante vtriuſque bonitate conuenit. Sequitur: [Omnia per ipſum facta ſunt] Hoc planè propter vtriuſque bonitatem, quæ eſt ſpiritus ſanctus, effectum eſt. Nam ſi quæras, quis omnia fecerit? reſpondebitur, Deus. Si quæras per quid? ecce habes, per ipſum ſcilicet verbum. Si interrogas, quare? reſpondetur: quia bonus eſt. Et hæc tota trinitas eſt. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt. O quanta laude, quanta veneratione dignum eſt hoc verbum, per quod omnia facta ſunt. Beneuoli ſpectatores leuant oculos cordis & corporis ad pulchritudinem eorum quæ facta ſunt viſibilium & inuiſibilium, & attentè conſiderantes corde & ore conclamant, magnum atque pulchrum eſſe artificis Dei ingenium, quod non eſt aliud niſi hoc verbum, per quod tanta, tam pulchra facta ſunt. Per ipſum enim omnia facta ſunt. Nam & alia ſcriptura teſtatur: quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, ſcilicet ea quæ ad laudem creatoris inuitabant: omnes angeli eius, omnes virtutes eius, ſol & luna, ſtellæ & lumen, cæli cælorum, & omnia quæ in eis ſunt, terra, & omnia quæ in ea ſunt, mare & omnia quæ in eo ſunt. Dixit ipſe, vt alia quoque ſcriptura teſtis eſt, fiat lux, & facta eſt lux. Dixit, fiat firmamentum, & factum eſt. Dixit & de ſingulis cæterorum, fiat, & facta ſunt: per verbum ergo facta ſunt, quia dicendo facta ſunt. Dicendo autem non elementari ſono, vel voce corporea: Deus enim ſpiritus eſt, ſed eo modo loquendi, quo anima tua, quicunque es homo, quam ille fecit ad imaginem ſuam, tacitam quum libet format loquelam.

Iob. 12.

Vna ſubſtantia Dei & verbi.

2. tim. 4

Homouſiani.

Cur potius ait, apud deum quam in Deo.

Pſal. 32. 148.

Gen. 1.

Attende quicunque filius lucis es, & ſicut telas aranearum ea contemne, quæ filij noctis, id eſt, philoſophi huius ſeculi ſomniarunt. Dixerunt enim materiam ex qua cuncta fierent, quam etiam appellauerunt Hylen, non à Deo creatam, ſed Deo fuiſſe conſempiternam: qua Deus ſit vſus, vt artifex ligno vtitur, dum mundū iſtū conderet ſibi coæternum. Qui etiā formulas fuiſſe finxerunt, quas dicunt Ideas: quibus intendens, ad earum cuncta faceret imitationem. Hæc ergo contemne, verbi æterni cultor & agnitor: quia non ſic habet veritas, ſed omnia per ipſum facta ſunt, & in hoc principio, id eſt, in hoc verbo, creauit Deus cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt. Igitur ab eo quod infirmum eſt Dei, à natiuitate carnis, ab anguſtijs præſepis, ab omni conditione mortalitatis, leua ſurſum oculos mentis ſupra Mariam, quæ & ipſa ſine dubio per ipſum inter omnia facta eſt: & ex eo quod omnia per ipſum facta ſunt, antiquitatem Chriſti, maieſtatem verbi Dei, fideliter æſtima, quiſquis nondum audita vel intellecta veritate tanti teſtis Chriſtum ante Mariam non extitiſſe ſuſpicabaris. Qui quanta intentione dixerit, omnia per ipſum facta ſunt, acri repetitione protinus inculcat, cum ſubiungit: [Et ſine ipſo factū eſt nihil] Nihil, inquit, ſine ipſo factum eſt, nulla natura, nulla ſubſtantia, nulla omninò quamlibet mala. Nulla enim mala per naturam, nulla mala niſi per accedentem malitiam: nam & diabolus per vitium quidem malus eſt, ſed ſubſtantia eius per naturam mala non eſt. Exploſa ergo eſt fabula Manichæorum de malo principio, vel de tota neſcio qua gente tenebrarum: quia (ſicut iam dictum eſt, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sequitur: [Quod factum eſt in ipſo vita erat] Adhuc nihilominus moleſti veritatis interpellatores vrgere ſolent, maximè hi, qui mundum Deo coæternum, vt iam dictum eſt, fuiſſe ſuſpicati ſunt, & dicere: Cur noua Deo voluntas incidit? Cur nouum conſilium inijt? Nam ſi poſt infinitas æternitatis ſuæ moras, fecit quandoq; mundum, noua voluntas eſt, nouumq; conſilium, ſatiſq; hoc euidens eſt mutabilitatis eius indicium. Item, ſi conſtat, ante Mariam extitiſſe Chriſtum, & omnia per ipſum facta ſunt, vnde noua voluntas, vt poſt tot annorum millia veniret

Filij noctis philoſophi

Fabula Manichæorū.

Duæ quæſtiões de voluntate & prudentia Dei.

ad reparationem hominum? Imò ſi cùm faceret mundum, & formaret protoplaſtum, ſaluum voluit eſſe genus humanum, cur non prouidit, vel præcauit, ne incurreret perditionis naufragium? Nam alterum quidem mutabilitatis, alterum imprudentiæ poteſt argui. Hasquoq; partes contentionis aduerſæ, veritas vndique oculata, tanquam renaſcentia ſuccidit hydræ capita: ſubiungendo, ſicut ſapientiæ maieſtatem decet, tranquillè ac breuiter.

Quod factum eſt in ipſo, vita erat i. vitalis ſcientia.

Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Senſus ſic eſt: Quicquid factum eſt antequam fieret, in ipſius erat præſcientia, quæ videlicet præſcientia non eſt aliud quàm vita. Diuinitati nanque non eſt aliud viuere, aliud ſcire, nec aliud eſt in Deo viuens ſapientia, quàm ſapiens vita. Aliter autem eſt in anima. Nam viuit quidem ſubſtantialiter, ſapit autem accidentaliter: Deus verò tam viuit, quàm ſapit ſubſtantialiter. Nihil enim accidentium in diuinitatem cadere poteſt. Igitur vita, id eſt, vitalis omnium quæ facturus erat iam in ipſo erat à principio ſcientia. Verum eſt, probabile eſt, neceſſariū eſt.

Imagines rerum in anima.

Nam vnde hoc habet anima rationalis, vt cum fabrili vel architectonica quippiam componendum eſt ſtructura, prius totum illud apud ſe intus videat in arte, quam foris exhibeat in opere? Si enim arcam vel amplæ domus fabricam ſtatuere velit, eius apud ſe prius verſat imaginem: tamq; mens & cogitatio talis eſt, qualis poſtmodum materialis ſitus operis viſendus eſt. Rectè ergo dicas, quia quod faciendum eſt, iam in mente artificis vita eſt? Vnde quæſo, hoc habet anima rationalis, niſi quia creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginē Dei creauit illum? Imago autem Dei, ſplendorq;, vt ait Apoſtolus, & figura ſubſtantiæ eius eſt hoc verbum, hic filius de Deo Deus, figura videlicet per ſimilitudinem dictus, quia pater cum hoc verbo ſic vnus eſt Deus, ſicut aurum vel ebur & imago regis in eo ſigillum vnum eſſe dinoſcitur.

Hebr. 1.

Nec verò ſecundum exteriorem hominem, ſicut Humaniformij ſuſpicati ſunt, ſed ſecundum interiorem nos hac figura ſignati ſumus, vnde & rationalis, id eſt, doctrinæ vel diſciplinæ perceptibiles ſumus. Si ergo iam pulchra ſunt rationis lineamenta in ea quæ formata eſt anima, quàm clara, quàm certa eſt ipſa ratio diuina, quæ non eſt formata, ſed ipſa forma? Si adeò viuaciter artis ſuæ compos eſt vmbra, nonne multo magis in propoſito vel opere ſuo prouida & cōſtans eſt ipſa veritas? Planè incomparabiliter conſtantius atque perfectius omnium quæ facienda erant, in hoc verbo viuebat ordo vel natura. Nec ſolum nouerat ab initio, quæ vel qualiter omnia conderet, ſuoq; ſtatu ſingula diſponeret, ſed etiam quædam perdita qualiter ad ſuam gloriam recuperaret. Inde eſt quod ſuum certum ſeruat omnis natura curſum, nihilq; ſit ſub ſole nouum, quia videlicet ſemel de immutabili voluntate poſuit præceptum, ſemel & ſimul omnia creauit, qui viuit in æternum. Sic omninò inſuperabilis manet altitudo diuini conſilij quod habuit ſuper ſalutem generis humani.

Eccl. 1.
Eccl. 8.
Ro. 9.

Nec enim electos alios vocauit, iuſtificauit, & magnificauit, quàm quos ante ſecula præſciuit & prędeſtinauit, neque tanquam præuentus aut circumuentus à diabolo, nouum aliquid excogitauit, quando hoc verbum miſit incarnari, ſed ſic pręfinitum eſt, ſic omnino, quia pulchrum & ſpecioſum erat, ante patrem complacitum eſt: vt inter inimicitias aduerſantis diaboli ſemper in melius ſaluti noſtræ proſpiciens vſque ad ſummum ſuæ diſpoſitionis beneficentia diuina perueniret. Quid ergo impotentiæ vel temeritatis Deum arguis, hæretica temeritas? Quod factum eſt, hic ſubdiſtingue, ac deinde ſubinfer: in ipſo, ſcilicet verbo, vita erat.

Verbū æterna ſapientia.

Vel certè, vt iam ſecundum ſcripturam aliam loquar: quod factum eſt, ſpectabilis atque delicioſus coram ſapientiæ ſuæ Deo ludus erat. Sic enim dicit ipſa, quæ eſt hoc Dei verbum, ſapientia: Dominus poſſedit me ab initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret, à principio, & ab æterno ordinata ſum. Et poſt pauca: Et delectabar, inquit, per ſingulos dies ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum: Et deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum.

Prou. 8.

Ludus ille ineffabilis eſt diuinæ bonitatis iucunditas, qua iam creator antequam quicquam faceret, delectabatur in verbo ſuo, in ſapientia ſua. Magna ſunt hęc, alta ſunt hæc. Et horum quidem ſenſuum maieſtas, mortalium oculos, velut claritas ſolis, reuerberat: Attamen eorundem ſimilitudo nonnulla, tanquam ſolis imago, quæ perſpici poſsit in aqua, noſtræ naturæ ſubrutilat.

Similitudo ex arte muſica.

Verbi gratia: Ecce muſicus inſtrumenta quælibet ex arte componit, certisq; ac ſibimet cognitis dimenſa numeris, vocum interualla diſcriminans: flatu vel pulſu concitatum ſonum inanimatæ rei rationem ſibi inſitam, imitari compellit. Quid ergo? Nonne antequam inſtrumenta componeret, aderat ludens in mente & voce eius muſica, ludens in diuerſitate vel diſtinctione modorum, & deliciæ eius in multorum ſuauitate cātuum? Vna fuerat, vna nihilominus & nunc eſt muſica, nihilq; creſcit aut ſe multiplicat, quamlibet multas ad canendum voluptas cantoris comportet citharas.

Pſal. 150

In hoc (vt dictum eſt) nonnulla ſimilitudo eſt. Nam quid ſumus nos, niſi magni muſici, Dei quædam inſtrumenta? Vnde & in citharis & in organis, quæ profecto corda & corpora noſtra ſunt, dominum laudare iubemur.

Pſal. 56

Ipſe quoque Dominus noſter, muſicum Dei patris maximè inſtrumentum eſt: cui dicit idem pater, dum ſecundum corpus in ſepulchro iacet: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Imò totus mundus diuinæ laudis inſtrumentum eſt, licet ſolus homo vel angelus laudem Dei decantare ſciat, ſicut in citharis ſola chorda, ſed non ſine ligno modum cantilenæ

perſonat

perſonat. Igitur quemadmodum natura muſicæ in anima muſici vita eſt, quam inſtrumento
ars imitata eſt, ſic totius mundi compoſitio, qui (vt dictum eſt) diuinæ laudis inſtrumentũ eſt,
priuſquam fieret, in hoc verbo, vita erat, de qua & ſubditur: [Et vita erat lux hominum.] Hæc,
inquit, vita, quæ erat hoc verbum per quod omnia facta ſunt, hæc ratio ſempiterna lux eſt ho-
minum: ſcilicet optimæ partis omnium quæ facta ſunt: quia videlicet ſolam in hoc viſibili mun
do illuminat humanam naturam: id eſt, cùm ſuper omnia quæ facta ſunt, luceat: ſuam ipſius
imaginem in ſola exprimit hominis anima. Omnium enim quæ facta ſunt, alia quidem ſunt,
vt lapides: alia & ſunt & viuunt, vt arbores: alia verò ſunt, & viuunt, & ſentiunt, vt pecora.
Homo autem poſt angelum ſolus in hoc honore eſt poſitus, quod ad quærendum & inueniẽ-
dum creatorem ſuum factus eſt idoneus. Ergo quod ait, vita hæc erat, vel eſt lux hominum, ta-
le eſt, ac ſi diceret: rationalitatis lucem ſoli impertita eſt naturæ hominum. Quod cùm ita ſit, Cur hic
potuit dicere ſic: & vita erat angelorum pariter & hominum. Vtranq; enim naturam, ſcilicet an non di-
gelicam pariter & humanam, ſplendidæ ratiõis nobilitas illuſtrauit: quam exinde percepimus, citur vi-
quòd (vt ſupra dictum eſt) fecit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Ve- ta, lux,
rùm non angelis, ſed ſolis hominibus Euangelium ſcribitur, nec enim propter angelos, ſed angelo-
propter homines tantum venit Chriſtus, quem qui non receperunt, in hoc maximè Euange- rum &
lio, & in cæteris apoſtolorum dictis arguuntur, arguente per illos ſancto ſpiritu, iuxta quod hoim.
de illo loquens ipſe Chriſtus: Ille, inquit, arguet mundum de peccato, quia non crediderunt in Ioan. 16
me. Bene ergo dictum eſt nunc, lux hominum tantum: nam de angelis ad præſens non perti-
net negotium. Et lux hominum vniuerſaliter dictum eſt: id eſt, bonorum pariter & malorum: Duplex
quia videlicet æquè tam boni quàm mali in hoc lucent, quod rationales ſunt. Nam licet homo lux in
malus peccando obtenebretur, fiatq; noctis atque tenebrarum filius: non tamen ea qua pecora hoie.
præcellit, rationis luce priuatur. Eſt & alia lux quæ per malitiæ tenebras potuit vel poteſt amit- 1.theſ.5.
ti: ſcilicet gloria ſimilitudinis Dei. Fecit enim Deus hominem, non ſolum ad imaginem, ſed ad
ſimilitudinem ſuam. Ad imaginem videlicet, in eo quod rationalem & æternum: Ad ſimilitu-
dinem verò, in eo quod ſuæ bonitatis imitatorem fecit eum. Et hanc quidem ſimilitudinis Dei
lucem tunc amittit, quando peccando creatoris imitationem deſerit. Illa autem, quam ha-
bet ex imagine Dei, rationis claritate lucere non deſinit. Et per illam redarguitur à Deo, qui e-
tiam in hoc ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos: quod rationis luce nec bonos priuat Mat.5.
nec malos: lux igitur hominum eſt etiam malorum, propter quod inexcuſabiles ſunt. Vnde & Roma.1
ſequitur [Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.] Lux, inquit, ſcilicet
diſcretio ſupradictæ rationis, lucet in tenebris, id eſt, in conſcientia illorum, qui malè agendo te-
nebræ facti ſunt. Nam vt de Iudæis taceam, qui cum rationis luce lucernam quoque habue-
runt ſacræ ſcripturæ: de gentilibus, eiuſmodi lucem non habentibus, dicit Apoſtolus: Quia Pſal.118.
quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis reuelauit. Inuiſibilia enim eius à crea Roma.1
tura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Lux ergo rationis eſt, quæ lucet
in quamlibet profundis peccatorum tenebris. Sed lucem hanc in ſeipſis lucentem, cum tene-
bræ eſſent, ipſi non comprehenderunt: quia videlicet cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum
glorificauerunt, aut gratias egerunt. Amplius autem rei ſunt Iudæi: quia cùm tam natura-
lis rationis iudicio, quàm ſacræ legis teſtimonio lucem veram poſſent agnoſcere præſentem,
magis obtenebrati ſunt, & non cognouerunt eam. Clauſerunt quippe oculos ſuos, ne viderent, Eſa.9.
& aures ſuas compreſſerunt, ne audirent, & omninò intelligere noluerunt, vt bene agerent. Act. 28.
Ecce ſignum cui contradicebatur, quantis fragoribus intonantis veritatis defenditur? Pſal. 33.
Quid ſpiritus immundi contra hiſcere poſſunt ab interioribus hæreticorum prorepentes in mo Luc.2.
dum ranarum? Veruntamen alij ſuperſunt hoſtes, & contradictores huius ſigni, ſcilicet Iudæi, Differẽ-
qui tanquam ſub alio cœlo poſiti, non terrentur: quia non audiunt fragorem huius tonitrui. tia inter
Nam hæretici quidem quaſi de ſuo cœlo fulminantur, dum ſequaces Apoſtolorum ſe eſſe ſimu Iudæos
lantes (aliter enim non audirentur, niſi apoſtolici eſſe putarentur) ſimulantes ergo apoſtoli- & hære-
cam ſe tenere vel proferre doctrinam, tanti apoſtoli teſtimonio deſuper vt aduerſarij feriun- ticos.
tur. At verò Iudæi, tanquam ſub alio climate ſunt, quia Chriſti Apoſtolos non recipiunt, & Pſal.18.
propterea nihil ad eos pertinet, nihil eos mouet, quod tantam gloriam Dei noſtrum annunciat
firmamentum. Quid ergo? Nunquid excuſabiles erunt? Nunquid non audierunt, vel ſe au-
diſſe diſsimulare potuerunt? Imò primi audierunt, non vndecunque, ſed ex ore eius, quem nec Mat. 21.
abſcondere nec refellere vllatenus poſſunt. Audierunt quippe per Ioannem Baptiſtam, quem Luc.20.
omnes ſciunt eſſe prophetam, cuius non ex hominibus, ſed de cœlo fuiſſe teſtimonium, nega- Vide Io
re ipſi nequeunt. Celebratum eſt enim & ab ipſorum hiſtoriographis nomen meritumq; Io- ſeph. de
annis, miraculum natiuitatis, & ſanctitas vitæ mirabilis, dignitas prædicationis, vel autori- anti.li.
tas baptiſmatis, teſtimonium quoque quod Chriſto perhibuit, & cauſa mortis. Qui ipſe qui- 18.ca.10.
dem nihil ſcripſit, ſed cùm tantus eſſet, vt Chriſtus potuiſſet æſtimari, quid dixerit, quem di- Ioan.1.
gito oſtenderit, totus orbis audiuit, & hic ſonus eius in omnem terram exiuit. Hunc ergo te- Duo te-
ſtes ido-
nei.

ſtem tam idoneum hic dilectus Chriſto Ioannes aſſumit ſecum, vt in ore duorum teſtium legi-
Deut. 17. Ioan. 8. timè ſtet hoc fidei verbum, digneq; ſequens præſtetur auditorium, tam propter teſtium vitam,
quàm propter teſtimoniorum conſtantiam: cum quibus hunc aſſumit, alternatim poſiturus
nunc ſua, nunc illius verba Chriſto teſtimonium perhibentis, hoc modo, oſtendens ante om-
Verbũ erat, Ioãnes fuit. nia, quis vel qualis fuerit. [Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.] Proinde cum
de verbi æternitate loquens, Euangeliſta dixerit, erat & erat: nunc fuit homo dicit, detorta in
præteritum perfectum tempus dictiuncula. Nam quia verbi eſſe nec cœpit nec deſijt: hu-
ius autem hominis Ioannis, vtpote defuncti iam, eſſe præterijt: iam diu quippe rectè homo eſſe
dicitur, quàm diu caro eſt cum anima rationali: prudenter ergo, & propriè, de illo erat, de hoc
Pſal. 101 dictum eſt, fuit: Etenim cæli peribunt, tu autem permanes, inquit Pſalmiſta, & omnes ſicut
veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem
ipſe es, & anni tui non deficient. Fuit ergo, inquit, homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioan
nes. Singula verba quaſi ſtatera ponderanda ſunt, quia videlicet de theſauris ſapientiæ
prodeunt, cuius dicta tunc grauioris ponderis habentur, quando ſuperuacuè prolata non vi-
dentur, præſertim in tanto tamq; præcipuo negotio, vbi maximè ſemetipſam maieſtas verita-
tis agnoſcere debet, ne eſſluere dignetur verbis inaniter cadentibus. Cùm autem ſic dici po-
tuiſſet: Venit Ioannes in teſtimonium, ſuperfluè videtur hic protelatum: Fuit homo miſſus à
Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in teſtimonium. Siquidem & alij prophetæ homines
fuerunt, & omnes à Deo miſſi ſunt, & nomine Ioannis multi homines æquiuocati ſunt.

Quanti Ioannis Bap. teſtimonium. Diligentius ergo penſanda ſunt, quia non exili elocutione, ſed grandi declamatione prolata
ſunt. Videlicet tali in loco vel cauſa hic nominatus homo fuit, multum ſuſpiciendus, longè
diſsimilis hominibus multis, vtpote quo maior inter natos mulierum nemo ſurrexit, adeo ma-
gnus, vt longè ante per prophetam angelus dictus ſit. Hic eſt enim, inquit Dominus, de quo
Mat. 11. Marc. 1. Malac. 3 ſcriptum eſt: Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Homo igi
tur excellens & inclytus, ore rotundo, plenaq; euangelij voce in omnium contentione hominum
meritò pronunciandus. Miſſus, inquit, à Deo. Et prophetæ omnes à Deo miſſi ſunt. Nam ſi
à Deo miſsi non ſunt, a ſemetipſis venerunt. Et ſi à ſemetipſis venerunt, & à ſemetipſis loquuti
ſunt, fures ſunt & latrones. Sed abſit hoc à præconibus veritatis, abſit ab his ad quos factus eſt
Ioan. 10 Pſal. 81. ſermo Dei: de quibus ſpiritus ſanctus: ego, inquit, dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Igitur &
ſancti prophetæ omnes à Deo miſsi ſunt, quia cum verbo Dei omnes venerunt. Quid ergo di-
gnum habet ſingulari tantæ enunciationis præconio, quod fuit hic homo miſſus à Deo? Mul-
tum per omnem modum. Primum quidem, quia dies aliorum, quæ miſsi ſunt velociores cur-
Iob. 9. ſore fuerunt. Quia videlicet cùm ſit curſoris officium vel tantillum expectare, donec videat
3. reg. 2. Ioan. 10 quid nunciet eis ad quos recurſurus eſt, illi prius hinc per viam vniuerſæ carnis recurrerunt, quàm
præſtolatum Domini videre mererentur aduentum. Hic autem eo tempore miſſus eſt, quo il-
lum videre poſſet, ita vt eundem viuens viuentibus digito oſtenderet: mortuus mortuis apud
inferos paulo poſt affuturum nunciaret. Deinde hic miſſus eſt, vt ſupra naturam veniret, natus
ex vtero ſenectutis & ſterili, quod non naturæ vſus, ſed ſolius Dei eſt opus, vt naſciturum
in naſcendo præueniret, prædicaturum prædicando præcurreret, baptizaturum baptizando
præiret, moriturum moriendo præcederet. Singulariter ergo miſſus eſt, cui nuſquam ſubſi-
ſtere, nuſquam diuertere, nullum vacauit cum ſeculo ſermonem habere, non domum, non agrũ
poſsidere, nec affines agnoſcere: ſed vrgente ſermone Dei, vrgente negotio mittentis pariter &
ſubſequentis, nudus & expeditus currere habebat ante faciem eius, velut qui ad hoc ſolum fa-
Luc. 1. ctus erat & natus, vt pararet coram eo vias eius. Et huic nomen erat Ioannes. Non ab homini
Cur nomẽ eius erat Ioannes. bus, neque per hominem, ſed à Deo per ipſius Archangelum, nõ caſu, ſed certam ob cauſam, no-
men illi erat Ioannes. Certam planè ob cauſam, quia videlicet totius prædicationis eius ſumma
fuit Dñi gratia. Quid enim prædicauit, niſi carnalem legem abolitam, & ſpiritualem exortã eſſe
gratiam? Nam vſq; ad ipſum lex, quæ per Moſen data eſt, à diebus autem ipſius gratia quæ per
Ieſum Chriſtum facta eſt. Et ex quo autorem eiuſdem gratiæ præſentem monſtrauit indice, per eam
Ioan. 1. Mat. 11. dẽ gratiam regnũ cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hoc autem, ſcilicet dñi gra
tiam, nomen Ioannis interpretatum ſonat. Igitur cauſa manifeſta, cauſa digna eſt, propter quam
Iudæi Ioannis teſtimoniũ negare nõ potsũt. illi nomen erat Ioannes. Sed Iudæus hoc ignorat, quia videlicet alia ſunt hæc, qualia vela-
men quod eſt poſitum ſuper cor eius, admittere recuſat. Veruntamẽ alia multa præſto ſunt, quę
& ſuperius ex parte dicta ſunt, quibus arguentibus teſtimonium eius vel baptiſmum de cœlo
fuiſſe negare nequeunt. Igitur demonſtrato tanto hoc homine, tanquam in conſpectu cõcilij, imò
in medio turbarũ, vel in ſeditiõe concitati aduerſus Chriſtum Iudaici populi, conſtanter edicit:
2. Cor. 3 Luc. 20. [Hic venit in teſtimoniũ, vt teſtimoniũ perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illũ.] Hic
(inquit) tam magnus, tam expectabilis ad hoc venit, ad hoc factus vel natus eſt, ad hoc poſitus
in ſublimi, vt ab oĩbus viſus, à cunctis auditus, teſtimonium perhiberet de lumine, videlicet ad-
Mat. 13. uerſus tenebras, quæ (vt ſupra dictum eſt) lucentem in ſemetipſis lucem noluerunt cõprehen
dere,

dere, dicentes: Nonne hic eſt filius fabri? quomodo ergo nunc dicit, quia de cœlo deſcẽdi? Aduerſus eos iſte teſtimonium perhibere venit, quòd is ipſe eſſet lux hominum, quòd eſſet vnigenitus Dei filius, per quem omnia facta ſunt. Et quidem prophetæ omnes de hoc eodẽ lumine teſtimonium perhibuerunt, ſed differt atque præcellit huius teſtimonium, in eo maxime quod illi venturum eſſe teſtati ſunt, hic iam aduenisſe teſtificans, digito quoque ne de perſona eius dubitaretur, præſentem oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei, Hic erat quem dixi. Quo autem indigebat lux hominum, vel quod ſibi proſpiciebat emolumentum, vt in conuenticulis noſtris tantopere ſibi prouideret, tam magni præconij teſtimonium? Vt omnes (inquit) crederent per eum, ſubaudis, quod ipſe, & non alius, ipſe idẽ Ieſus Mariæ filius, & Ioſeph, vt putabatur, eſſet à principio Dei verbum, verbum Deus, lumen æternum. Hæc ergo erat intentio charitatis eius, quæ non quærebat ea quæ ſua, ſed quæ noſtra ſunt. Hoc lux illa intendebat, vt omnes crederemus, credendo accederemus ad eum, & illuminaremur, gratulamur, & gratias agimus pro tam benigna diuinitatis beneuolentia. Non autem quod parum luceret lux ipſa, idcirco teſtimonijs indigebat: imò non lucis ipſius, ſed oculorum culpa erat, quod per ſemetipſum agnoſci non poterat. Lippientes enim, imò & penè cæcati erant oculi hominum ex puluere terrenæ cupiditatis, & idcirco lux vera, quanto magis lucebat, tanto grauius illos offendebat. Eius ergo impatientes, ſeſe auerterant, & quaſi dorſum ad ſolis ortum dederant. Ioannem autem, velut montem, ſolis eiuſdem radijs illuſtratum tolerabilius aſpiciebant. Hic placebat eis mons magnus decoro lumine veſtitus, & in tantum delectabat eos, vt putarent quod ipſe eſſet Chriſtus. Cõtra quam illorũ opinionem mox ſubditur: [Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine.] Cur enim lux eſſe denegatur, niſi quia lux idem Chriſtus eſſe putabatur? Sed non erat lux. Non, inquit, erat lux vera, non erat lux illuminans, non erat ipſa lucis ſubſtantia. Erat autem talis lux, qualis & Apoſtoli, quibus dictum eſt: vos eſtis lux mundi, lux. ſ. aliunde ſuſcepta, lux non eſſentiali bono, ſed accidentali dono. Sed Chriſtus qualis lux erat? [Erat, inquit, lux vera.] Lux erat vera. ſ. eius lucis, qua lucebat & Ioannes, efficiens cauſa. Nam ſequitur: Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.] Illuminat, inquit, omnem venientem in hunc mundum. ſ. illuſtratione illa quam in Adam omnes homines perdiderunt. Quadam enim luce. ſ. luce rationis, quam habent ex eo, quod ad imaginem Dei facti ſunt, omnes homines illuminati veniunt. Quadam autem illuſtratione, ſcilicet cognitionis diuinæ, quam habere debuerant ex eo, quod ad ſimilitudinem Dei factus eſt homo, priuati naſcuntur in hunc mundum. Sed non omnes homines, non omnes omninò filij Adam, iſtam diuinæ lucis conſequuntur gratiam. Multi enim ab illa ſunt iuſtè relicti, & errauerunt à via veritatis, & ſol iuſtitiæ non ortus eſt eis. Igitur quod dictum eſt, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, idem eſt ac ſi dixiſſet Lux vera Chriſtus erat, ſine qua nemo illuminatur omnium hominum venientium in hunc mundum: qui vtiq; ex paterna præuaricatione omnes obtenebrati veniunt. Sciendum autem, quia per propriam operationem ſpiritus ſancti fit, quòd illuminantur homines, vt ſancti ſint ad ſimilitudinem Dei, qui profectò quòd rationales ſunt cõditi ad imaginẽ Dei, propriũ eſt filij, qui eſt (vt ait Apoſtolus) imago Dei inuiſibilis. Veruntamen & hoc ipſum, quod ſpiritus ſanctus aduenit ad illuminandam mentem hominis, eiuſdẽ filij gratia fit, qui eundẽ ſpiritũ ſanctũ dare venit, ſicut ipſe de ſeipſo enunciat: Ignẽ veni mittere in terrã, & quid volo, niſi vt ardeat? Lux ergo vera ſolus Chriſtus, qui (vt dictũ eſt) vtroque modo illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si autem omnem hoīem, vtiq; & Ioannem. Sed hoc dictum eſt, quia lux iſta Chriſtus, lux vera Dei verbum, priuſquam in teſtam carnis noſtræ deueniret, erat apud Deum: Quomodo ergo, inquis, & ante Ioannem illuminabat omnem hominem, tam longè à Deo factum, tam longè venientem in huius mundi exilium? Nam fortè de Ioanne non mireris, quia quando illuminatus eſt, iã lux iſta in mundum venerat, iã templo ſuo. ſ. virginali vtero ſeſe inſuderat. Fortè & verũ dicas, quia deſcendens magna illius lucis ſubſtantia, ſimul & Ioannem in matris vtero radiauerat, & leni concuſſu illam, cui gaudentes applaudimus, infantis exultationem fecerat.

Luc. 1.
Ioan. 6.
Marc. 6.
Mat. Teſtimoniũ Ioannis, & aliorum prophetarum.
Ioan. 1.
Luc. 3.
1. cor. 13.
Cur dicit hic: Nõ erat ille lux.
Mat. 5.
Vna illuminatio Chriſti. & ſpūs ſancti.
Coloſ. 1
Luc. 12.
Ioannes quãdo à Chriſto illuminatus.

Illud quæris, quomodo prius cum adhuc eſſet apud Deum, illuminabat omnem hominem venientem in hunc mundum? ſed hoc te non moueat: imò audi quod ſequitur: [In mundo erat.] Et apud Deum erat, & in mundo erat. Verbum quippe Deus erat. Deus autem omnium creator, & in patre non eſt, quia vbique eſt. Verbum ergo Deus, quia incircumſcriptum lumen eſt, quia vbique eſt, & apud Deum erat, & in mundo erat. Quid autem mirum, quod & in mundo erat? Audi quod maius eſt. Sequitur enim: [Et mundus per ipſum factus eſt.] Mundũ ergo implet vt regat, regit vt impleat, quem & implendo circundat, & circundando implet, & ſuſtinendo tranſcendit: & tranſcendendo ſuſtinet. Igitur repugnantia non ſunt ea quæ dicta ſunt. ſ. quod hoc verbum, hæc vera lux, & erat apud Deum, & illuminabat omnem hominem venientem in hunc mundum, quia videlicet cùm vbique ſit, & apud Deum erat, & in mundo erat. Iam verò quid doloris, quid habet conqueſtionis, quod cũ dixiſſet, & mundus per ipſum

Verbũ Dei ſic apud Deũ & in mundo, quia vbique.

 factus

Ingratitudo & caſus primorum paretũ. Gen. 3

factus eſt, protinus adiunxit [& mundus eum non cognouit.] O cæcitas, O ingratitudo. Ingrati nanque primi homines clauſerant, dum ſe aperire putabant, oculos ſuos promittente mendacij patre Diabolo, quòd ſi tranſgrederentur mandatum, aperirentur oculi eorum, fierentque ſicut dij, ſcientes bonum & malum, id eſt, haberent, quod ſolius Dei eſt, ſcientiam vniuerſorum. At verò econtra cæcati ſunt, ſuamque cæcitatem poſteris ſuis hæreditariam dereliquerũt: vt per cæcitatem eum non viderent, qui in mundo erat, & per quem mundus factus eſt, cuius ſcientiæ coæquari procaciter affectauerant, & per ingratitudinem eum nec de tantillo, quantum ex operibus illum cognoſcere poterant, ſicut Deum glorificarent, aut gratias agerent. Quod ergo ait: Et mundus eum non cognouit. Exclamatio dolentis eſt. Amplius autem & hoc quod ſequitur:

In ꝓpria venit, ad ſemẽ. ſ. Abrahę. Heb. 2

[In propria venit, & ſui eum non receperunt.] In propria nanque venit. ſ. in hunc mundum, qui per ipſum factus eſt, vel in eo, quod apprehendit ſemen Abrahæ, de quo propagatus peculiaris illi fuerat populus Iſrael. Apprehendens enim ſemen Abrahæ. i. aſſumens carnem de ſemine Abrahæ, in propria venit, dum in gente illa conuerſatus eſt cum hominibus, quam ſibi magnis in propriam hæreditatem acquiſierat beneficijs.

Quo modo venit.

Venit autem non localiter, Deus quippe eſt vnde & conſtat, quia vbique eſt. Venit ſanè non de loco ad locum tranſeundo, ſed qui erat inuiſibilis, viſibilem ſe exhibendo. Nam in mundo erat per diuinitatem, cuius eſt eſſe vel manere: venit autem in mundum per humanitatem, cuius eſt ire, & de loco ad locum tranſire. [Et ſui (inquit) eum non receperunt.] Parum eſt, non receperunt, inſuper & occiderũt. Nam qui ſunt hi ſui, niſi maligni illi & male perdendi agricolæ, quibus ipſe ſuam locauerat vineam?

Mat. 21. Vinea dñi, domus Iſrael. Eſa. 5. Pſal. 79. Mali agricolæ tibus vineę. Mat. 21. Luc. 20.

Aptius nanque ſic accipitur: in propria venit, vt vineam illã intelligas, de qua ſcriptum eſt per prophetam: Vinea enim domini exercituũ domus Iſrael eſt, quam iuxta Pſalmiſtam, de Aegypto tranſtulit, eiecitque gentes, & plantauit eam: Cui ſepem circundedit, quia videlicet vrbes muratas, vel angelorum præſidia præſtitit, fodit in ea torcular, & turrim ædificauit, id eſt, altare, & decus templi, in ea ſola gente habuit. Cùm ergo ad hanc vineam ſuam miſſus eſt, dicente patreſamilias: Verebuntur filium meum, in propria venit, ſed mali agricolæ, mali operarij legis, non receperunt eum, imò eiecerunt eum extra ciuitatem, & occiderunt animoſius & nequius quàm ſeruos eius, id eſt, iuſtos & prophetas occiderant. [Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.] Vniuerſali quidem enunciatione dixit, ſui eum non receperunt, ſed non vniuerſaliter dixit, aut dicere debuit: nemo ſuorum recepit eum. Nam aliqui ſuorum, licet pauci, receperunt eum.

Gentes cũ maximè receperũt. Pſal. 17. Ro. 10. Hebr. 13 Eph. 2.

Et quod maiori gratia dignum eſt, cùm ſcirent ſe quoque ſimiliter eijciendos eſſe propter eum, tamen receperunt eum. Maximè autem de gente, quam neſciebat, de populo quem non cognouerat, ſcilicet de vniuerſitate gentium innumeri ad eum confluxerunt extra vineam ſuam proiectum, & ſuo ſanguine cruentatum, qui & ſubiectis humeris deuotè impoſitum ad ſuũ transtulere diuerſorium. Quotquot ergo (inquit) receperunt eum, quotquot exierunt ad eũ extra portam paſſum, quotquot de gentibus, quæ illum non cognouerant, ad eum cucurrerunt, & improperium eius portare non erubuerunt, dedit eis magnam poteſtatem, inclytam poteſtatem, ſcilicet poſſe filios Dei fieri, cùm prius Dei fuiſſent inimici. Talem ille poteſtatem dedit iis qui receperunt eum.

Quo modo recipitur.

Quid ſit autem recipere eum, ne nimis laxè accipiatur, diſtinxit euidentius, adiungendo: [His qui credunt in nomine eius.] Ac ſi dicat: non tecto inducentibus, aut cibum apponentibus, potumque miſcentibus, & ſic ſolummodo recipientibus iſta poteſtas datur, vt filij Dei efficiantur. Nam talia Iudas quoque exhibere, & diabolus eſſe potuit. Siquidem hoc modo caro ſola reficitur, Chriſtus autem non tantùm caro, ſed & verbum eſt, & maximè ex eo quod Dei verbum eſt, prædictam poteſtatem dare poteſt.

Quid ẽ credere in noīe eius. Pſal. 8. Eph. 2. Oſee 1. Rom. 9.

His ergò qui ſic receperunt eum, quomodo recipiendum eſt Dei verbum, dedit poteſtatẽ filios Dei fieri. i. qui credunt in nomine eius. Credere nanque eſt ſemen Dei verbum cum amore ſuſceptum, impregnata mente portare, quod tãtæ virtutis atque poteſtatis eſt, vt aiæ ſubſtantiam in ſuum vigorem trãsferens, de hoibus deos, de filijs irę filios gratiæ faciat, fiatque vt in loco, vbi dicebatur, nõ plebs mea vos, vbi vocentur filij Dei. [Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.]

Nõ gloriãdum de ſanguinib. & ſanctitate parentũ. Mat. 3. Caro ꝑ fœmina Gen. 2. Mala. 1. Rom. 9.

Non ergo glorietur quis, quòd ex ſanctis parentibus carnaliter generatus ſit, videlicet quomodo gloriari ſolent Iudæi, quòd ſemen Abrahæ ſint. Nõ enim, quod illis vel illis parentibus carnaliter quis natus ſit, idcirco magis aut minus cõputatur inter filios Dei. Quod maximè patet in duobus geminis Iacob & Eſau. Nam cùm ex eiſdem ſanguinibus, id eſt, ex commixtione eiuſdem patris, eiuſdem matris generati ſint, cùm nati ſint ex voluntate eiuſdem carnis, id eſt, fœminæ: carnem nanque Euangeliſta pro fœmina poſuit, iuxta illud: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Et ex voluntate eiuſdem viri, videlicet ſancti, & patriarchæ magni. Cùm ergo ex eiſdem ſanctis parentibus ambo nati ſint, non tamen idcirco ambo prædeſtinati, vel vocati ſunt in numerum filiorum Dei, ſed Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, dicit Dominus. Item, ex ſanguinibus Chriſtianorum parentum quamlibet fidelium & iuſtorum, qui naſcuntur filij, naſcendo accipere non poſſunt, vt ſine

Chriſtiano

Chriſtiani: quamlibet naſcantur (vt dictum eſt) ex parentibus Chriſtianiſſimis, quia videlicet parentes nō ex eo, quòd Chriſtiani ſint, ſed ex eo carnaliter generant, quòd homines ſunt. i. nō per Chriſti gratiam, ſed per carnis naturam, atq; ideò non in Chriſto generant, ſed in Adam.

Ex Chriſtianis nō generat Chriſtianus .i. filius Dei.

Igitur non minus hi qui ex circunciſione, quàm qui ex præputio, non minus qui ex iuſtis, quàm qui ex iniuſtis parentibus nati ſunt, opus habent ad catholicam proficiſci Eccleſiam, cuius per miniſterium renaſcantur ſecundum nouum Adam, per quem & verum patrem Deum contingant: quia videlicet prius ex qualiumcunque parentum ſanguinibus pullulando naſcebantur ſecundum veterem Adam, per quem & præuaricationis principem diabolum contingebant.

Renaſcendo Chriſtiani fiūt.

Igitur, vt in extrema concluſione ad ſuperiora recurrat oratio, is qui (vt dictum eſt) illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, qui ſeſe recipientibus, talem dedit poteſtatem, vt filij Dei fiant, is ipſe erat lux vera: Ioannes autem in cuius minorationem hæc dicta ſunt, quia tantus erat, vt putaretur eſſe lux vera, teſtimonium ad quod venit, de hoc eodem lumine, à quo & ipſe illuminatus eſt, perhibeat. Ad hoc enim illum hic Euangeliſta Ioannes (vt ſupra dictum eſt) aſciuit, vt tam ſuo, quàm illius teſtimonio lucem veram poſſit defendere aduerſus tenebras, quæ noluerunt illam comprehendere. Proſequitur ergo de verbo quod cœperat, dicens: [Et verbum caro factum eſt.] Vt audiat Cherinthus & cæteri Antichriſti quid coniunctio, &, quæ hic ponitur, ſibi velit: continuandum eſt ſic: Dixi ſuperius: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Ad idem regreſſus, poſtquam alium teſtem aſciuit: Et verbum caro factum eſt. Ergo audiant pupilli, audiant poſthumi generoſam antiquitatem patris ſui. Audiant & ſciant, quia per Chriſtum omnia facta ſunt, & quia per ipſum factus eſt mundus, qui mundi origine tāto iunior dicebatur, vt ante Mariam fuiſſe negaretur ab hæreticis & Iudæis, nobilitati ſiliorum inuidentibus. Cùm autem audimus, quia verbum caro factum eſt, non idem eſſe quis arbitretur, ac ſi dictum eſſet, verbum in carnem verſum eſt. Nam hic ſenſus hæreticus eſt, hæc expoſitio à fide aliena eſt. Non enim verbum in carnem verſum eſt, ſed aſſumendo carnem carnalibus condeſcendere dignatum eſt. Et ſic dictum eſt verbum, quod erat apud Deum, caro factum eſt. Quomodo tu quoq; dum loqueris, rectè dicere potes, verbum quod erat in anima mea vocale factum eſt. Quomodo ergo voce tua proficiſcente de ore tuo ad aures alienas, idipſum verbum tuum in corde tuo permanet, quod per auditum in alterius quoque mentem profectum eſt: ſic & verbi carne viſibili ad publicos aſpectus prodeunte, verbum ipſum in corde patris totum permanet, quod totum nihilominus per eandem carnem ad nos tranſmiſſum eſt. Ita verbum idem totum in patre, totum in carne, attingens à fine vſque ad finem, idem à corde patris, vltra vel ſupra quem nihil eſt, quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio trans vniuerſos angelorum ordines deſcendens ad carnem noſtram, vltra vel infra quàm propter peccatum in ſepulchro putreſcentem, abiectius nihil eſt. Illud quoque non prætereundum, quòd hic cum nomine vel ſubſtantia carnis anima quoque rationalis omninò debet intelligi. Non enim ſicut Apollinariſtæ hæretici ſuſpicati ſunt, verbum Dei ſine anima carnē aſſumpſit. Venit quippe ſaluum facere quod perierat: totus autem homo perierat. Totus reuera, id eſt, & in corpore & in anima. Nam in corpore mortalis, & in anima iam mortuus, & in vtroque æternaliter erat damnatus. Vt ergo totum ſaluaret verbum, totum nihilominus hominem, id eſt, carnem & animam rationalem aſſumpſit. Alioquin, ſi ſolam carnem ſine anima verbum Deus ſuſcepiſſet, vbi radicem ſuam fixiſſet? Solus quippe rationalis ſpiritus capax eius eſt. Siquidem verbum hoc ratio eſt, ſapientia eſt, quam ſinguli quoque homines, quantum ea participantur, non niſi mente vident, non niſi anima complectuntur. Multo magis ergo verbum vniuerſum, quando carnem ſuſcepit, congruum ſibi exceptorium, id eſt, animam rationabilē non omiſit. Abſit ſuſpicio hæc à corde, abſit ab ore omnium in verbo incarnato ſpem habentium. In anima quippe maximè ſcriptura illa facta eſt à Deo patre verbum bonum eructante, de qua ipſe in Pſalmo: Lingua, inquit, mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Inſcripta nanque eſt veræ & integræ hominis naturæ vera & perfecta verbi huius natura, id eſt, coniuncta in vnitate perſonæ abſque confuſione vtriuſque ſubſtantiæ.

Epilog⁹

Verbū æternū caro factū eſt.

Verbū non eſt verſum in carnē

Verbū & in patre, & in carne totum.

Sap. 8.

Caro hic etiā aīam cō
phēdit.

Luc. 19.

Verbū totum hoīem aſſumpſit.

Pſal. 44

Sic ſic effectū eſt præclarum illud electrum, humani generis pretium atque ornamentum, in quo & diuinitatis aurum nihil de ſuo fulgore perdidit, & humanitatis argentum augmentum ſui decoris obtinuit. Igitur quod ait: Verbum caro factum eſt, idem eſt, ac ſi dixiſſet: Deus homo factus eſt, more ſcilicet eo, qui in ſcripturis vſitatus eſt. Solet enim nomine carnis interdum totus homo ſignificari, vt ibi: Et videbit omnis caro ſalutare Dei: ſicut econtra per animam totus homo ſignificatur, ſicut ſcriptum eſt: Deſcendit Iacob in Aegyptum in animabus ſeptuaginta quinque. Ergo Deus homo factus eſt, [& habitauit in nobis.] in nobis planè per omnia, vtpote de ſuis inuiſibilibus ad noſtra viſibilia profectus. Primum in vera natura noſtræ carnis, in cunctis humanæ naturæ legibus, habitauit in nobis. Nam hoc ſolummodo excepto, quod puerpera non ſecundum morem vniuerſæ carnis ex virili ſemi-

Electrū ex auro diuinitatis, & argēto humanitatis.

Et caro & aīa pro toto homine quādoq; ponitur

Luc. 3.

Act. 7

Deus homo factus habitauit i nobis.

ſemine conceptum hominem edidit, nec partu violata eſt, ſed virgo ante partum, virgo permanſit & poſt partum, hoc ſanè excepto, toto ordine ſuo vera hominis natura cucurrit. Quod ſi Iudæus vel deteſtandus calumniator Manichæus, dicendo, ſi virgo peperit, phantaſma fuit, conſequens eſt, vt primos hominum parentes. ſ. Adam & Euam, quia carnalibus caruere patribus, non veros, ſed phantaſticos fuiſſe homines arbitrentur. Longius quippe eſt, à natura nobis viſitata formari hominem de terra, quàm concipi de fœmina. Mirabilius eſt plaſmari virum de inanimata & inſenſibili materia, quàm generari virum ſine viro de animata & ſenſibili, imò & rationali ſubſtantia. Illud quidem mirabilius, hoc autem eſt venerabilius. Illud diuinæ eſt potentiæ, hoc opus potentiæ pariter & gratiæ.

Verũ nõ phãtaſm cũ corp⁹ Chriſti ex virgine.

Iam quidam omninò abhorrent, quòd ſanctus ſanctorũ Deus potuiſſe pati creditur, vt fœmineis clauderetur viſceribus. Sed, quæſo, num ſciũt ipſi modũ ſui horroris? Eſt enim horror, alius qui à ratione, alius qui à ſenſu proficiſcitur. Siquidem à ratione eſt, quod vitium in comparatione virtutis perhorreſcimus, cùm tamen ſecundum ſenſum magis interdum vitio quàm virtute delectemur. A ſenſu autem eſt, quòd ſerpentẽ magis abhorremus tangere quàm lapidem, cùm tamen ſecundum rationem animatum & ſenſibile corpus ſerpentis, inanimato corpori lapidis indubitanter præferamus. Quonam ergo modo fœminea perhorrent viſcera, ſenſu an ratione? Senſu vtique, non ratione, quia videlicet ratio nullam ſubſtantiam vel naturam, nihil omnino eorum quæ fecit Deus, poteſt abhorrere.

Duplex horror. vnus à ſenſu, alius à ratione.

Nõ horruit verbũ virginis vterum.

Deus autem, vel verbum eius, cùm ſit ipſa ratio, nullis noſtris ſenſibus afficitur, nullam omninò creaturam vel naturam, quam procul dubio nemo alius quàm ipſe fecit, ſed ſolum naturæ vitium auerſatur & odit. Multo magis ergo, quod incorrupta viſcera virginis non abhorruerit, fideliter et piè credere expedit. Habitauit igitur in nobis verbum Deus, & in illo fœmineæ ſecreto naturæ, de quo nos non ſine peccato proceſsimus ſinguli, nouem menſibus abſque peccati contagione hoſpitatus eſt: inde tanquam ſponſus de thalamo ſuo procedens, & in ſole ponens tabernaculum ſuum, habitauit in nobis, tenerá, vt infans, circundatus carne, & vagitus emittẽs infantiæ, factus ſub lege, ſubditusque Ioſeph & Mariæ, circunciſus, & tanquam peccator legali hoſtia mundatus, paſſus tamen, & fraudes tentatoris perferens, perſecutiones quoque hominum ſuſtinens, & contriſtatus vſque ad mortem, de loco ad locum fugiens, ad extremum autem factus obediens vſque ad mortẽ. Sed hæc humilitas infirmitatis quem ad finem tandem peruenit? Sequitur: [Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre.] Gloriam, inquit, eius vidimus, quam & idcirco atteſtari poſſumus, quia vidimus, & ab eo ſigno videre cœpimus, quo aquas in vinum conuertit, ad nuptias inuitatus. Hoc enim fecit initium ſignorum coram diſcipulis ſuis, & manifeſtauit gloriam ſuam. Deinde vidimus cæcos oculos illuminantem, lepram tactu ſuo fugantem, febres depellentem, putres mortuos ſuſcitantem, linguam conſtrictam, & ſurdas aures reſerantem, ſuper vndas ambulantem, ventos ſedantem, fluxum ſanguinis conſtringentem, & multa milia de paucis panibus ſaturantem. Vidimus & tranſmutatæ faciei eius, reuelandam ipſis angelorum choris, gloriam. Vidimus ad extremum, quod maximum & glorioſiſsimum eſt, à mortuis reſurgentem, vidimus in manibus & pedibus eius fixuram clauorum, vidimus (inquam) & inſpeximus, palpauimus, & manus noſtræ contrectauerunt latus eius lancea confixum, manducauimus cum illo & bibimus, & in cœlum glorioſe aſcendentem vidimus, & promiſſum ab illo paracletum, ſpiritum ſanctum accepimus. Hanc gloriam eius vidimus, gloriam quaſi vnigeniti à patre, id eſt, tantam gloriam, quanta nullus omnium Dei filiorum glorificari dignus habitus eſt. Nam cæteri filij Dei omnes adoptati ſunt, hic genitus, imò vnigenitus eſt. Cæteri ſunt omnes filij per gratiam, hic vnus & ſolus per naturam. Iure ergo hic ſpecioſus forma præ filijs hominum, differentẽ præ filijs omnibus habet, quam vidimus gloriam. Supremam tandem huius capituli audiamus concluſionem. Quàm glorioſum illum vidiſtis? [Plenum, inquit, gratiæ & veritatis] O magnum præconium, magnum & fidele teſtimonium. Quærebas cuiuſmodi eſſet illa vnigeniti gloria? Aurum eſt, aurum verum, dignum noſtræ captiuitatis pretium. Homo iſte diues & nobilis de theſauro altiſsimi prodijt, corpuſculum eius ſacculus eſt auri pretioſi, tene illum, dum reſcinditur per iniuriam mortis, & apprehende quod in illo eſt talentum gratiæ & veritatis. Quàm plenus autem ſit Chriſtus gratiæ & veritatis, vel quanti eadem gratia & veritas ſit ponderis, hic idem Euangeliſta Ioannes ſubſequenti mox Ioannis Baptiſtæ teſtimonio declarabit, vbi dicturus eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nam ſicut in prooemio dictum eſt, hi duo teſtes in hoc Euangelio loquuntur, nec tam Hiſtoriæ paries texitur, quàm teſtimoniorum turris inexpugnabilis erigitur.

Verbũ caro factũ oia humana pter peccatũ ſubijt.

Pſal. 8. Galat. 4. Luc. 2. Mat. 2. Luc. 2. Mat. 26. Ioan. 2. Philip. 2.

Gl'a miraculorũ Chriſti.

Ioan. 2. Mat. 20. Luc. 17. Mat. 8. Ioan. 11. Mat. 14. Ioan. 5. Mat. 9. Luc. 5. Mat. 17. Ioan. 9. Mat. 17. Luc. 24. Mar. 16. Ioan. 20. 1. Ioã. 1. Ioan. 20. Mar. 16. Act. 2.

Fulgel. Ioã teſtimoniorum turris.

Ait ergo: [Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat, dicens: Hic eſt quem dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quia prior me erat.] Ioannes Baptiſta, qui, ſicut de illo teſtatur veritas, nec arundo vento agitata, nec homo mollibus veſtitus erat, ſtat fortiter in alto monte poſitus, vbi ampliſsimè patebat magnis & crebris venti vehementis incurſionibus, nec frangendus aduerſis, nec flexus laudibus ſuis. Non enim delectatus

Mat. 11. Io. bap. immobilis ſaing contemptor.

ſtatus famæ magnitudine, maiorem ſe quàm eſt, æſtimari patitur, ipſum eſſe Chriſtum exiſtimã tibus turbis, quem ſolum nunc Euangeliſta dixit plenum gratiæ & veritatis. At ille quidẽ gratiæ miniſter erat, ſed fons plenæ gratiæ non erat. Verax quidem, ac fidelis erat, ſed ipſa veritas non erat. Quod ſi vellet, & gauderet videri quod non erat, neque gratiæ particeps, neque veritatis conſors extitiſſet. Stans ergo, fortiter, vt dictum eſt, radicibus firmis, nulliſq; motus manibus ventis, tanquam Cedrus Libani, totam popularem auram magno clamore reſidit, & dicit: [Hic eſt quem dixi: qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quia prior me erat.] Vt per teſtimonium Ioannis maximè confirmet Euangeliſta hoc quod nouiſsimè dixit, plenum gratiæ & veritatis. Idcirco hæc per anticipationem intulit. Nam poſtmodum narraturus eſt, quando vel vbi Ioannes dixerit ea, quæ ſe de illo dixiſſe nunc aſſerit. Hic (inquit) qui medius veſtrum ſterit, quem vos neſciebatis, hic homo ipſe eſt, quem dixi vobis, ſcilicet, in Bethania trans Iordanem, vbi eram ego baptizans, quando miſiſtis ſacerdotes & Leuitas, vt interrogaretis me, tu quis es? Tunc eum confeſſus ſum, quia non ſum ego Chriſtus, & dixi de hoc, qui medius veſtrum ſtetit. Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, &c.

Teſtimoniũ Ioannis baptiſt.

Poſt Ioannem veniſſe Dominum ſecundum carnem in hunc mundum, nulli dubium eſt, quippe cuius conceptio dominicam annunciationem, & nihilominus natiuitas ſex menſibus Domini præceſſerat natiuitatem. Ergo quod ait Ioannes de illo, ante me factus eſt, ad carnis facturam, quam verbum aſſumpſit, referri non poteſt: quia ſicut iam dictum eſt, vix illa carne calceare ſe diuinitas cœperat, & illic præco eius exultauit clauſus, tanquam geſtiens materni vteri fores erumpere, & illum mox ſe venturum nunciare.

Chriſt⁹ ſecundũ carnem poſt Ioannem venit. Luc. 1.

Hoc ſciens Arrius, hoſtis fidei, inimicus gratiæ & veritatis, dictum hoc ab ore Ioannis præripit: vtpote qui inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua, inſidiatur vt rapiat pauperem, & trahendo ad ſe, ſcindat Chriſti populum. Dei nanque filium facturam eſſe contendit, & ideo dictum hoc, ante me factus eſt, in defenſionem ſuæ perfidiæ feſtinus inuadit.

Inſidiatur Arrius ex hoc dicto Ioã. Baptiſt.

Sed verè furore cæcus quid ſequatur non attendit. Nam iuxta ſenſum eius ſubuerſum, quem locum habet ratio quæ ſubiecta eſt, quia prior me erat? Iamq; vt manifeſtius fiat, quàm inconuenienter, imò violenter literam hanc detorqueat, interim cum ſenſu eius Ioannem percunctari libet. Quare ante te creatus eſt ille, ô Ioannes? quia prior me erat, inquis. Quæ hæc eſt ratio? Ideo creatus eſt ante te, quia erat prior te? An idcirco clamas, & de ipſo teſtimonium perhibes, vt iuxta Arrium creaturam illum eſſe annuncies, & tam concinnam rationem propoſitioni tuæ ſubijcias? Vanè ergo impius furit, qui tam tenui ramuſculo innixus, tam profundum præcipitium ſubter ſe non metuit.

Ante me factus eſt. Pſal. 6. Nõ quadrat ad ſenſum Arrij ratio textus.

Nam ſi Ioannes iuxta ſenſum eundem quo dixit, ante me factus eſt, præſenti vel futuro tempore vti voluiſſet, dixiſſet, ante me fit, vel ante me fiet. Idem eſt enim, ante me factus eſt, ac ſi dixiſſet, maior me effectus eſt, quia videlicet eodem ſenſu hoc dictum eſt, me oportet minui, illum autem creſcere, vel illud quod in figura eius dixit Daniel de lapide, qui abſciſſus de mõte ſine manibus, ſtatuam comminuerat. Lapis autem (inquit) creuit, & factus eſt mons magnus, & impleuit orbem terrarum. Lapis etenim Chriſtus, qui comparatione Ioannis paruus videbatur, & ſuper Ioannem, & ſuper omnes eiuſmodi montes magnus factus eſt. Igitur qui poſt me (inquit) venturus eſt, qui poſt me vobis prædicaturus, voſq; poſt me in ſpiritu ſancto baptizaturus eſt, ante me factus eſt, ante me poſitus, maiorq; me effectus eſt, me minorato creuit, me comite rex magnus incedit.

Ante me factus eſt .i. maior me effectus. Ioan. 3. Dan. 2.

Et hoc iure, quia prior me erat. Prior me longè, non quia ſecundum carnem ante me natus ſit, cum ego ſex menſibus natiuitatem eius præceſſerim, ſed inde prior me erat, quia apud Deum erat, quia Deus erat. Nam ſi vis ſcire, quia tanto prior me erat, audi euidentius: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Omnes omnino, ſcilicet quicunque illuminandi in hunc mundum venimus, omnes prophetæ, vniuerſi patriarchæ, omnes omnino quicunque miſsi ſumus, quicunque donum aliquod de ſurſum accepimus.

Quia prior me erat. Oẽs ꝓphetæ & patriarchę de Chriſti plenitudine acceperũt.

Ecce quomodo ſibi conſonant maximæ tubæ duorum teſtamentorum, hic Ioannes præcipuus Euangeliſtarum, & ille alius Ioannes maximus prophetarum. Ecce quomodo ſeſe duo Cherubin mutuo reſpiciunt, verſis vultibus in propitiatorium, hic in noui teſtamenti capite, iſte conſiſtens velut in extremo veteris inſtrumenti margine: hic Euangeliſta & Apoſtolus: ille patriarcharum atque prophetarum nouiſsimus. Verſis quippe vultibus in propitiatorium, id eſt, intentis animis ad perhibendum Chriſto teſtimonium, qui eſt propitiatio peccatorum noſtrorum, mutuò ſeſe reſpiciunt, quia videlicet idem ſentiunt, conſona dicunt. Namq; hic ait: In principio erat. Ille ſubijcit: Prior me erat. Hic dicit: Erat lux vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ille autem: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Hic plenum gratiæ & veritatis. Ille autem, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, inquit. Ergo (vt dictum eſt) mutuo ſeſe reſpiciunt, & facies eorum ſimiles ſunt, ita vt ex alterius viſione promptum ſit & alterum agnoſcere.

Iacob. 1. Duo Ioannes ſicut duo Cherubin. Exo. 37. Hebr. 9. 1. Ioã. 2. Conſona vtriuſq; teſtimoia.

Igitur quod hic ſupra dixit, in principio erat, idem eſt, quod ille nunc ait: prior me erat, magna & decenti grauitate contentus ſic dixiſſe, cùm & ipſe dicere potuiſſet: In principio erat. Sufficit enim hoc modicum mediocris enunciatio

Chriſt⁹ añ Ioã. Bap. & ante Mariam.

tiationis flabellum, ad abigendas muſcas hæreticorum, qui Chriſtum fuiſſe negant ante Mariæ partum vel conceptum. Propoſito nanque à Ioanne Baptiſta ſic dicente: Prior me erat, aſſumit protinus conſcia omnis ferè Iudæa. Sed tuus exortus, illius exortu, totis ſex menſibus prior erat. Concludit vniuerſa Chriſtianitas: Ergo Chriſtus eodem exortu ſuo quo ſecundum carnem exortus eſt, vel eodem conceptu quo conceptus eſt, prior erat. Sufficit igitur aduerſus ſordes hæreticas dixiſſe Ioannem, prior me erat, quia ſi ante Ioannem extitit, ab vtero Mariæ Chriſtus initium exiſtendi non habuit. Quod ſi te altior enunciatio delectat, & in hoc tanquam cæleſti modulamine iuuat magis acutas quàm graues audire chordas, ecce altiorem quidem, ſed modò eandem chordam ſic præcentor veritatis eodem digito percutit.

De plenitudine eius nos oẽs accepimus.

Et de plenitudine eius, inquit, nos omnes accepimus. Hoc profectò altiùs ſonat. Nam ſi omnes impleuit, & omnibus procul dubio prior erat. Sed quid eſt illud, quod de plenitudine eius omnes accepimus? Vtique, vt cætera nunc omittam, totum illud ab ipſo accepimus vnde vobis mirandi apparemus, vnde præcipuè ego Ioannes videor magnus, quòd ſum ex vtero ſenili & ſterili comitantibus prodigijs progenitus, quòd ſum lucerna ardens & lucens, ita vt in lumine meo vos exultare volueritis dicentes: Magnus hic eſt: Chriſtus hic eſt. Ita nos omnes ab illo accepimus, ſinguli iuxta beneplacitum eius, vt alij ex nobis prophetali ſpiritu digni. Alij patriarchæ magni, alij reges electi inuenti ſint, ſide præclari, iuſtitia inſignes, longanimes in ſpe, obedientes in præceptis, creduli in promiſsionibus, futurorum præſcij, verbo potentes, miraculis effulgentes. Plenus quippe erat, vt nunc eſt, gratiæ & veritatis. Vnde & eiuſdem gratię diuidua nobis fluenta de ſemetipſo viuo fonte profudit. Non enim ſic plenus erat infuſionibus aliunde petitis, ſed ſicut fons ex proprijs venis erat, imò eſt plenus aquę in vitam ęternã ſalientis.

Luc. 1. Ioan. 5. Oẽs prophetæ, patriarchæq; & reges ab eo acceperunt. Ioan. 4.

Ne ergo dicatis, Moyſi locutus eſt Deus: hic autem neſcimus vnde ſit. Moyſes enim & ipſe vtpote vnus ex nobis de plenitudine huius hoc accepit, vt conſtitueretur Deus Pharaonis, vt eodem Pharaone ſuperato, totaq; Aegypto cęſa plagis diuerſis, tandem diuideret mare rubrum in diuiſiones, & educeret Iſrael per medium eius, & acciperet panem de cœlo, & aquam de petra interrupta in eremo, & hic eſt illa manus Domini, cuius digito conſcriptam legem ille accepit in tabulis lapideis, & de hoc eodem ille ſcripſit: Ne ergo dicatis illi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? quia videlicet, antequam Abraham fieret, hic erat, imò eſt. Nam hic ipſe verbum Domini eſt, quod ad Abraham vel ad omnes ſanctos prophetas factum eſt. Omninò vniuerſi nos, quibus dicit Spiritus ſanctus: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes, de plenitudine eius accepimus hoc ipſum quod dij vocamur: quia videlicet ex eo dicti ſumus dij, quod factus eſt ad nos ſermo Dei. Hic autem ipſe ſermo Dei eſt. Ex ipſo igitur (vt dictum eſt) accepimus hoc ipſum quod dij dicti ſumus. Sequitur:

Moyſes quoque ab eo accepit. Ioan. 9. Exo. 7. Pſal. 135. Pſal. 77. Exo. 17. Ioã. 8. Chriſt⁹ eſt ybũ et ſermo ad prophetas. Pſal. 81.

[Et gratiã pro gratia, quia lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt.]

Oportet hęc quę dicta ſunt, ſic intelligi, vt quàm maximè currat expoſitio eorum præſenti intentione Ioannis clamantis, & de Chriſto teſtimonium perhibentis. Nam poteſt quidem & ſic accipi: Accepimus gratiam pro gratia, i. gratiam ęternę ſalutis, pro gratia fidei pręſentis, ad quam nos gratis, id eſt, nullis noſtris pręcedentibus meritis, per prędicatores ſuos ipſe vocauit, & gratuita peccatorum remiſsione iuſtificauit, ſed vt dictum eſt, ad pręſentem Ioannis intentionem, propius accedendum eſt. Eſt autem hęc eius intentio, vt & ſibi, & omnibus ſanctis, ipſi quoque legiſlatori Moyſi Dominum Ieſum pręferat, omnibuſque aduentum eius neceſſarium fuiſſe oſtendat, eo quòd Lex, quę per Moſen data fuerat, neminem eorum ad perfectum adduxerat. Ait ergo: Et gratiam accepimus pro gratia, ac ſi dicat: Antequam veniret per corporalem pręſentiam, de plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam, & eo per carnem apparente, pro eadem gratia accepimus gratiam. Accepimus autem meliorem gratiam, pro bona gratia, quia videlicet bona quidem gratia legis, ſed quia nihil ad perfectum adduxit, hic veniens adiuuantem dat gratiam Euangelij, ſitque commutatio lucroſa, velut ſi quis iubeatur omittere argentum, vt accipiat aurum, faſtidire aquam quamuis limpidiſsimam, vt vinum bibat optimum. Legem autem gratiam hic rectè vocari, facilè comprobari poteſt. Dicitur enim gratia, quòd ſit gratis data. Gratis autem, id eſt, nullis præcedentibus meritis, datam eſſe legem, vel cuncta Dei beneficia populo priori teſtatur Moyſes, cùm dicit: Scito igitur, quòd non propter iuſtitias tuas dederit tibi Dominus Deus tuus terram hanc optimam in poſſeſsionem, cùm duriſsimæ ceruicis populus ſis. Sed dicit aliquis: Iam erat debitum: quia iurauerat Deus patribus ipſorum, quòd daret illis terram fluentem lac & mel, iuſtumque erat, vt verbum ſuum vel iuſiurandum quod iurauerat, impleret. Quærimus ad hæc, vtrum hoc ipſum quod iurauit, gratis an ex debito iurauerit? & procul dubio fatendum, quia non ex debito, ſed gratis iurauit, gratis promiſit: gratis omninò Abrahæ cæteriſq; patribus apparuit, vel innotuit, quippe qui peccantem primum hominem iuſtè priuauerat gloria paradiſi, nihilq; debens cunctis hominibus, vtpote patris abiudicati filijs, iuſtè faciem ſuam abſconderat ab eis. Hæc eſt ergo anterior gratia, quæ ſimpliciter gratia dicitur: ſequens autem Euangelij

Grãm pro gratia. Hebr. 7. Lucroſa gratiæ cõmutatio. Lex gratia hic dicitur. Deut. 9. Gen. 17. Exo. 33. Gratia eſt, Deũ patrib⁹ iuraſſe, & promiſiſſe. Gen. 12. 15.

gelij gratia, non ſimpliciter gratia, ſed gratia & veritas nominatur. Hanc autem ſcilicet gra- Gratia
tiam & veritatem commutatam eſſe pro gratia Moſaicæ legis, teſtatur ipſe Ioannes, qui hæc Euange
dicit. Nam cum præmiſiſſet, & gratiam pro gratia, protinus adiunxit exponẽs quid dixerit: Quia lij etiã veritas
lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et ſi quæras, in quo gra- dicitur.
tia & veritas Ieſu magis prodit quàm lex Moſi, protinus ſubdit: [Deum nemo vidit vnquam.] Euange
Ecce imperfectio legis, quia videlicet nemo vnquam per illam ad viſionem Dei rediſt, quam liũ per-
in peccato Adæ totum genus humanum perdidit. Moxq; ſequitur: [Vnigenitus qui eſt in ſinu fectius
patris, ipſe enarrauit.] Ecce perfectio gratiæ & veritatis: Deum enim filius enarrauit, vtpote lege.
plenus (ſicut iam dictum eſt) gratiæ & veritatis: quia per ſuum ſanguinem aditum aperiendo,
Deum hominibus manifeſtauit. Igitur in eo quod dictum eſt, & gratiam pro gratia: quia lex
per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Senſus hic ritè procedit ſe-
cundum intentionem Ioannis clamantis, & teſtimonium de Chriſto perhibentis, quia videli-
cet multum ad cognoſcendam eius plenitudinem proficit, ſcire, quod acceperit ab illo popu-
lus eius primo gratiam, id eſt, legis & prophetarum ſcientiam, per quam haberet veri Dei no-
titiam, gratis ſibi datam: ac deinde gratiam pro eadem gratia, id eſt, veritatem pro figura, rem
pro vmbra, ſpiritum pro litera. Sic enim gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, gratia Eph. 2.
videlicet, quia cùm eſſemus inimici, cũ eſſent, inquam, ipſi quoque Iudæi, ſicut Apoſtolus teſta-
tur, natura filij iræ ſicut & cæteri, reconciliati ſumus Deo, per mortem filij ſui, ſcilicet eiuſdem
Ieſu Chriſti. Nullo modo nanque melius hic accipimus gratiam, quàm vt intelligamus noſtram
cum Deo reconciliationem per Chriſtum factam. Hæc autem gratia vel reconciliatio in legis
cæremonijs. Verbi cauſa, in immolatione paſchalis agni, cæteriſq; eiuſmodi præfigurabatur Exo. 12.
tantum, non etiam conferebatur: quia videlicet quamuis iuſti vel ſancti patres, omnes vbi dor- Eph. 2.
mierant apud inferos, licet in magna ſecuritate & beata ſpe, detinebantur. Neque per vllam le- p Chri-
gis illius iuſtitiam paries inimicitiarum ſolui poterat: quoad videndam gloriam Dei, ob culpam ſtũ recõ
paternæ præuaricationis, impediebantur. Vnde & ſubditum eſt: Deum nemo vidit vnquam. ciliatio
In paſsione verò Chriſti paries ille ſolutus eſt, quia peccati chirographum cruore eius deletum noſtra.
eſt. Qui & veniens, inquit Apoſtolus, euangelizauit pacem his qui longè, & his qui prope e- Coloſ. 2
rant, id eſt, Iudæis qui per priorem legis gratiam, propinqui: & gentibus qui per veritatis igno Eph. 2.
rantiam ab eo fuerant nimium longinqui. Vnde poſtquam dixit: Deum nemo vidit vn-
quam, protinus adiecit: vnigenitus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: Qui eſt in ſinu patris.
O quanta celſitudine, quanto decore patrem rurſus contingit, filium teſtificans, præſens colum
na veritatis dixit ſupra: quia prior me erat, nunc de eodem repetens, qui eſt in ſinu patris, in-
quit: Hæc ita omnino dicta ſunt, ac ſi dixiſſet, quomodo de ſuo dixit Euangeliſta: In principio
erat, & apud Deum erat. Non ſatiatur oculus viſu, & auris auditu: Oculus videlicet eius qui iu- Eſa. 33.
xta Eſaiam cernit terram de longè: Et auris eius qui cum Iezechiele audit interius ab animali- Ezec. 10
bus ſanctis ſonum alarum, quaſi ſonum ſublimis Dei. Hunc ergo ſonum tam ſublimem atten
ſo, quæſo, diſcernamus auditu, quia non fruſtra hic dixit, qui eſt in ſinu patris, cùm dicere potuiſ-
ſet, qui eſt apud patrem. Non enim nihil habet momenti dictio huiuſmodi, imò permaximũ
reddit audienti ſplendorem diuinæ pulchritudinis, præſertim in hoc fortiſsimo themate, quo
in ſummo negotio legis & gratiæ quædam fit comparatio ſiue oppoſitio, non ſicut boni & ma
li, ſed ſicut perfecti & imperfecti, videlicet vbi dictum eſt, quia lex per Moſen data eſt, gra-
tia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Percipiat ergo diligens auditus fidei, quid hoc ſu
premo clamore velit inſinuare præco gratiæ & veritatis. Quærebas vnde haberet Ieſus Chriſt⁹
Chriſtus, vt faceret quod facere non potuit Moſes, qua de cauſa ſolus eſſet electus de tot fecit q̃
milibus, qui gratiam & veritatem inter Deum & homines reſtitueret, id eſt, inimicitias ſolue- Moſes facere
ret, pacemq; reformaret. Ecce reſpondetur tibi, quia ipſe eſt in ſinu patris. Quid eſt, in ſi- non po-
nu patris? In ſumma diligentia, in cura & cuſtodia diligentiſsima eſt Dei patris? Ad quid? tuit.
Videlicet vt peccatum illum inuenire non poſsit, quod omnes homines inuenit ab initio ſecu- Coloſ. 2
li, quod omnes omnino animas perſequens, inuenit foris, & comprehendit vnamquamq; in
menſtruis ſuis. Foris inuenti ſunt, quia videlicet proiecti ſunt, teſtante Eſaia, & dormierunt in
capite omnium viarum, ſicut beſtia illaqueata. Quomodo ergo poſſent abiectos in gratiam
reducere proiecti, ſoluere vinctos illaqueati? Propter quod paulo ſuperius, cum dixiſſet idem
propheta: Conſurge Hieruſalem quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ eius, ſubſequutus Eſa. 51.
adiunxit: Non eſt qui * ſuſcitat eam ex omnibus filijs quos genuit, & non eſt qui apprehendat al's, ſuſte
manum eius ex omnibus filijs quos enutriuit. Quia videlicet omnes, vt prędictum eſt, exte- tet.
rant de ſinu gratię Dei, cum peccato primę pręuaricatoris nati, & inſuper actualibus peccatis
nequaquam omni ex parte liberi, quamlibet magni & iuſti. Hic autem foras non abijt, foris
non ſtetit, foris non ſedit, quandu regionem noſtram introiuit. Adam neſciuit, ſerpens
ignorauit, Eua nec delectata eſt, nec doluit, ſed ſolus pater Deus virginis conſcius fuit. Qui mi
ſo modo filium hunc, & in vterum eius miſit, & in ſinu ſuo continuit, quem & nunc & tem-

per tanta cuſtodit cura, tanta confouet diligentia, vt tentator diabolus, nulla vnquam inueniat eius veſtigia, ignoret vnde veniat, neſciat quo vadat. Quia ergo ſic eſt in ſinu patris, quia peccatum non fecit, nec aliunde contraxit, idcirco ad reconciliandos homines vultui patris eiuſdem aſſiſtere venit, idcirco gratia & veritas per eum facta eſt (ſicut ſupra dictum eſt) idcirco Deum, quem nemo vidit vnquam, enarrauit, id eſt, reuelauit, videndum hominibus reddidit: hinc eſt illud in pſalmo, quod idem patet, dum dicit, opera ſua regi huic, dum lingua ſua, id eſt, ſancti ſpiritus potentia, veluti calamo ſcribæ velociter ſcribentis, hoc verbum ſuum, hanc ſapientiam ſuam, potentiamque vniuerſam, humanæ naturæ inſcribit, alloquitur eum ſic: Speciolus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Speciosus nanque forma eſt præ filijs hominum: quia videlicet non ſolum homo, ſed & natura Deus eſt. Nam & filij hominum ſunt quidem aliqui per adoptionem dij, ſicut ſupra dictum eſt ex teſtimonio pſalmi dicentis: Ego dixi, dij eſtis & filij excelſi omnes. Hic autem ſolus per naturam Deus eſt, ſolus patri conſubſtantialis filius eſt. Cuius diuinitas hic propriè ſignatur hoc nomine quod eſt forma, diuinitas nanque forma eſt, forma vtique non formata, quia videlicet creata vel facta non eſt ſubſtantia Dei, ac per hoc (vt dictum eſt) conſtat, quia non formata, ſed tantum forma eſt, formata quippe dicuntur & ſunt ea quæ conſtant ex materia ſimul & forma. Verbi gratia, vt homo formatus dicitur, quia conſtat ex corpore & anima, ipſum quoque corpus ſolum, conſtans ex terrá ſimul & Dei plaſmatura, vel etiam ſtatua aliqua, conſtans ex materia lapidea vel ærea & artificis ſculptura. Deus autem ex nulla conſtat materia, propter quod ſemper eſt idem quod eſt, non permutatur nulliſque ſubiacet accidentibus. Quapropter diuinitas non formata (vt dictum eſt) ſed tantum forma eſt. Vnde Ieſu Chriſti diuinitas propriè ſignatur per hoc, quod dictum eſt: Speciosus forma præ filijs hominum, ac ſi diceretur: Ex eo quod Deus es, ſpecioſus & glorioſus es præ cunctis hominibus, quia puri ſunt homines. Igitur dicturus, diffuſa eſt gratia in labijs tuis, rectè præmiſit, ſpecioſus forma præ filijs hominum, quod idem eſt ac ſi dicat Ioannes euangeliſta: Idcirco plenus eſt gratiæ & veritatis, quia in principio erat verbum, & Deus erat verbum. Vel ſic dicat Ioannes Baptiſta: Idcirco gratia & veritas per illum facta eſt, quia prior me erat, vel quia in ſinu patris eſt. [Et hoc teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad eum, vt interrogarent eum tu quis es?] Hoc, inquit, eſt teſtimonium Ioannis quod dixi, quod nunc perhibet, quod nunc clamat aduerſus omnes Antichriſtos, qui ante Mariam Chriſtum fuiſſe negant, imo & perhibebit & clamabit, quamdiu bonis piſcibus mali piſces permixti, conabuntur rumpere retia fidei. Hoc verum eſt eius teſtimonium. Quod quando vel qua cauſa commonitus perhibuerit, iam dicam. Multum enim attinet ad rem, ſcire tempus & cauſam, præſertim, cum exinde poſſit dinoſci vtrum ex hominibus, an de cœlo teſtimonium eius ſit, id eſt, ea quæ de Chriſto teſtatus eſt, vtrum ex coniectura humana, an ex prophetiæ ſpiritu perceperit. Hoc ergo dico, quia teſtimonium hoc quod prædictum eſt, tunc elocutus eſt, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? Videlicet recens à deſerto venerat, vbi vitam eremiticam, imò anachoreticam duxerat, adeo ſecretam & hominibus incognitam, vt quando venit Chriſtus, aut Helias, aut vnus ex antiquis prophetis, ex occultis & ſoli Deo cognitis locis apparuiſſe putaretur. Quod nimirum palam ſuffragatur veritati, ſcilicet quòd non ex hominibus, vt prædictum eſt, ſed de cælo teſtimonium eius fuerit. Non enim fama Ieſu excitus venerat, quippe qui adhuc inter homines occultus degens, nihil famoſum operabatur, neque ab illo per viſibilem aliquem nuncium fuerat euocatus, ſed ſicut Lucas refert, inuiſibili diuinitatis inſpiratione iuſſus erat, vt veniret prædicare & baptizare. Ait enim: Anno decimo imperij Tyberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galileæ Herode, & cætera vſque, factum eſt verbū domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & reliqua. Itaque neſciebat adhuc dominum Ieſum ſecundum hominem, donec vidit eum venientem ad ſe inter turbas vt baptizaretur ab eo in Iordane, & tunc reuelante eodem ſpiritu, quo ſuper eum factum fuerat verbum domini, cognouit illum proprium eſſe templum eiuſdem verbi domini, ante cuius faciem mittebatur vt pararet vias eius: Vnde & poſt aliqua dicturus eſt: Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit me in aqua baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Non enim neſciebat veniſſe Chriſtum, cum ob hoc itaque à deſerto illum expuliſſet ſpiritus, vt veniens prædicando & baptizando, inſuper & moriendo, ſuæ coram illo præcurſionis officio fungeretur. Neque ignorabat virtutem vel maieſtatem eius, cum & minoris gradus prophetæ non ignorauerint, imò & non minora quàm Euangelium, ſcriptis quoque ſuis ipſi Ioanni non incognitis, de Chriſto proteſtati ſint. Sed ſecundum hominem neſciebat illum (vt dictum eſt) id eſt, cuius figuræ vel habitus eſſet, aut vbi vel quibus cum hominibus habitaret. Tantò ergo fidelius,

Margin notes:

Gratia & veritas per Chriſtum facta eſt.

Pſal. 44

Pſal. 81

Diuinitas Chriſti forma, non formata.

Teſtis Io. Bap. contra Arrianos.

Matt. 13

Diuina inſpiratione venit Io. Bap. prædicare. Luc. 3

Quomodo Ioannes baptiſta neſciebat Ieſum.

& omni acceptione dignius eſt teſtimonium, quanto ab omni humano fauore purum, vel coniecturali præſumptione conſtat eſſe liberrimum. Igitur non abre, vt iam dictum eſt, teſtimonij poſito tempore vel cauſa: nunc ipſa verba reſtant, eo quòd ad idem teſtimonium peruentum eſt, ordine differenda. Nouerant Iudæi ex lege & prophetis, magnum regem Chriſtum eſſe venturum, nec defecturum regem vel principem de Iuda, priuſquam veniret ipſe qui mittendus erat. Si enim dixerat pater ipſorum Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Iam verò ſub oculis ſuis ea videbant, ſcilicet ablatum eſſe ſceptrum de Iuda, ducemque de fœmore eius, præſertim cùm in regno diuiſo ac dilacerato, quatuor alienigenæ per partes ſingulas principarentur. Igitur facilè perſuaderi poterant, vt crederent veniſſe Chriſtum, ad omnem ſonum arrecti ſemper, ac ſuſpecti, nouumque aliquid audire cupidi, vtpote iuxta carnalem opinionem ſuam habituri auream, ac gemmatam Hieruſalem, & ſeculum carnale, regnumque victorioſum, ita vt iuxta prophetam capientes eſſent eos, qui ſe ceperant, ſcilicet Romanos, quorum ſub ditione erant. Hoc ſtatim ad prædicationem Ioannis facilè ſuſpicari poterant, in tantum, vt ipſum eſſe Chriſtum æſtimarent.

Cur Iudæi mittũt ad Ioannẽ.
Gen. 49
Opinio Iudæorũ de Meſſia.
Eſa. 40.

Veruntamen carnalem illorum ſpem non parum oſtendebat, quòd humilitatem pœnitentiæ prædicabat, & genimina viperarum, faciendo fructus dignos pœnitentiæ, fugere à ventura ira commonebat, & ita omnino regni Dei leges, ſuis vitijs quibus libenter inhærebant, contrarias illo prædicante fore, audiebant. Miſerunt, inquit ergo Euangeliſta, ab Hieroſolymis ſacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum, tu quis es? Tu, inquiunt, homo tanti nominis, qui tanta autoritate nouum baptiſmi ritum inducis, quem te eſſe dicis? Nimirum audire cupiebant ex ore ipſius, vtrum ipſe eſſet Chriſtus, ſicut vulgo exiſtimabatur. At ille, nec arundo erat, ſicut ſupra dictum eſt, vt vento aduerſo poſſet agitari, & à veritate deflecti, nec homo mollibus veſtitus, vt menſuram ſuam excedentis famæ ſuæ præconia, quaſi palpantium manus, molli aſſenſu exciperet, veluti faciunt hi, qui in domibus regum ſunt, quia poteſtatem habentes gratulantur, quòd ab adulatoribus ſuis benefici vocentur. Interrogatus ergo, protinus excutiens hirtas animi ſetas, pilis camelorum, quibus externus erat contectus, multo aſperiores: Non ſum, inquit, ego Chriſtus. Verax vtique veritatis præco, cauit ſapienter mortiferum diuini nominis adulterium: velut qui cũ paranymphũ ſe eſſe ſciret, clanculũ ad ſponſum veniendo, ſponſum ſe eſſe mentiri nollet. Notanda vero diligenter, non fruſtra ore apoſtolico ſumpta huiuſce circumlocutionis exornatio, qua dicit ſic: [Et confeſſus eſt, & non negauit, & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus.] Res quippe, id eſt, eiuſdem quæ in Ioanne eſt veritatis & humilitatis virtus, quæ hic narratur, tanta eſt, vt dignè elocutio eius ſplendentium ſententiarum, quaſi quibuſdam oculis illuſtretur, vt attendamus, miremur, & eiuſdem imitatione delectemur. Nihilominus notandum & hoc, quod Euangeliſta enunciationẽ negatiuã, qua dicit, nõ ſum Chriſtus, confeſſionem eſſe affirmat, negationem eſſe negat. Nimirum hoc intendit, vt hoc maxime loco Ioannem Baptiſtam, quod omnino probabile verũ eſt, Chriſti confeſſorẽ eſſe ſentias. Nam ſi Chriſtum ſe eſſe dixiſſet, vel ita opinantibus conſenſiſſet, eum proculdubio, qui Chriſtus eſt, Chriſtum eſſe negaſſet. Igitur ex hoc oppoſito ſatis conſtans eſt, quia dum dicit pro teſtimonio Chriſti: non ſum ego Chriſtus, vno & eodem dicto Chriſtum confeſſus eſt, Chriſtum non negauit, ac proinde verus hoc loco Chriſti confeſſor claruit. Itaque fidelis Chriſti teſtis dignè ab euangelio Chriſti teſtimonium recepit, pronunciante ſic euangelica veritate, & cõfeſſus eſt, & non negauit: & ſubaudias Chriſtum: quem profectò negaſſet, ſi aliud dixiſſet, quàm dixit: non ſum ego Chriſtus. [Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Non.] Nõ, inquit, iuxta ſenſum vel opinionem veſtram in perſona Helias ille ego ſum, qui in igneo curru raptus eſt in cælum, futuro tempore reſeruandus: ſed ſum homo alius, ante annos circiter triginta, patre veterano, & matre ſterili eademque prouecta, progenitus. Sic enim diſtinguendũ eſt, quia videlicet ſine vlla exceptione Heliam ſe eſſe negare non poterat. Alioquin contrarium hoc eſſet veritati, dicenti de illo ad turbas: Si vultis recipere, Ioannes ipſe eſt Helias. Nunc autem quomodo non repugnet perſpicuum eſt. Nam quod ait Dominus ipſe eſt Helias, myſticum eſſe, & egere intelligentia, ſequenti ſermone demonſtrat, dicens: Qui habet aures audiat. Videlicet in hoc eſt Helias, quòd, iuxta aliud Euangelij teſtimonium, venerit in ſpiritu & virtute Heliæ, & eandem ſpiritus ſancti gratiam habuerit vel menſuram. Sed & vitæ auſteritas rigorque mentis Heliæ pares ſunt. Ille in eremo, iſte in eremo, & vterque zona cingebatur pellicea. Ille quomodo regem Achab & Iezabel impietatis arguit, fugere compulſus eſt. Iſte quia Herodis & Herodiadis illicitas arguit nuptias, capite truncatur. Vel idcirco Ioannes Helias vocatur, quia ſicut (iuxta Malachiam) Helias præceſſurus eſt, & venturum iudicem nunciaturus: ſic Ioannes in primo aduentu fecerit, & vterque, hic primi, ille ſecundi aduentus nuntius ſit. Itaque myſticum eſt, quòd Ioannes à Saluatore Helias dictus eſt. At illi myſteria non quærebant, de perſona tantum Heliæ requirebant. Igitur contrarium non eſt ſententiæ veritatis, quòd Heliam ſe eſſe denegat, quia proculdubio quòd myſtico intellectu, vt iam dictum eſt, verum erat: illorum

Mat. 3.
Mar. 11
Luc. 7.
Mar. 10
Luc. 21.
Q̃ Io Ioannes eſt & nõ eſt Helias.
4. reg. 2.
Luc. 1.
Mat. 11.
Luc. 1.
4. Reg. 1
Mat. 3.
1 reg. 7
Mat. 14
Mala. 4
Marc. 6.
Luc. 3.

ſenſu,qui interrogabant,ſi diceret:Helias ego ſum,falſum erat. [Propheta es tu? Et reſpondit:
Mat. 11. Luc. 7. Non.] Et hoc planè verum eſt,licet de illo dicat Dominus: Quid exiſtis in deſertum videre, prophetam? etiam dico vobis,& plus quàm prophetam. Ioannes enim virtute quidem propheta erat,ſed officio propheta non erat. Quod autem officio propheta non fuerit, palam fiet ex ipſa diffinitione officij prophetici. Prophetarum officium fuit,verbum Domini, antequam caro fieret,carnem aſſumpturum eſſe,dictis præſignare,factis præfigurare. Nam et ſi ſunt vel fuerunt plurimi,qui diuerſis in rebus prophetiæ ſpiritu perdoceri meruerunt:eos tamen ſolos eccleſia ſancta computat in catalogo prophetarum,qui de ſummis rebus, id eſt, de verbi incarnandi myſterijs ſancti ſpiritus oraculum mente perceperunt,voce & literis mundo annunciauerunt. Ioannes autem non hoc modo verbo Domini obſecutus eſt: quippe qui non in vmbra futurorum,ſed in veritate erat præſentium:neque proferebat propheticum ſermonem,cui attendendum eſſet,tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, ſed digito prætento monſtrabat verum ſolem exortũ eis,qui toti aueri,mortalitatis ſuæ ſequebantur occaſum: Chriſti nanq; humanitati penè coæuus aderat:cuius exortum non plus quàm ſex menſibus ipſe ortu ſuo præceſſerat. Igitur officio propheta non erat,recteq; hoc denegat requiſitus,velut ſi dicat ſponſę paranymphus: Non ego legatus,vt cæteri, xenia tibi vel eulogias à ſponſo tuo detuli: ſed ipſe ſponſus me architriclinum vel conſecretalem habens,ecce te nuptiali die conuenit. Virtute autem vel gratia propheta,imò plus quàm propheta erat:quia videlicet præſentem prophetarũ omnium verticem Chriſtum contingens,ipſius myſteria prophetis omnibus familiarius nouerat.

Marg.: Ioannes virtute, nõ officio propheta erat. — Ioan. 1. — Mat. 11.

Sed dicit aliquis: Cur interrogatus,vtrum eſſet propheta,cùm de officio negauit, de virtute vel gratia reticuit? Videlicet quia cùm hi qui interrogabant ex aduerſo conſiſterent,quod & paulò poſt Euangeliſta latenter innuit,cùm dicit:Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæis. Cùm ergo iniqua vel inſidioſa intentione ſtarent ex aduerſo, non placuit Ioannis habitatori ſpiritui ſapientiæ, vt illis alio modo reſpondere dignaretur. Tantum ad interrogata reſpondit parcitate irreprehenſibili:quia videlicet nemo iure reprehendit,quod non reſpondetur vltra vel aliter quàm modus inquiſitionis exigit. Duo nanq; modi ſunt inquiſitionis: Vnus, qui propriè interrogatio dicitur:quo ſolo Dialectici vtuntur, quo cum aliquid inquiritur, ſemper aut eſt aut non reſponderi oportet. Hoc videlicet modo nunc iſti aduerſarij ſunt vſi, dicentes: Helias es tu? Propheta es tu? Alius verò modus inquiſitionis eſt, qui nihilominus propriè percontatio dicitur:quem Dialectici neſciunt, quo cum aliquid inquiritur, multa ac diuerſa pro voluntate vel ſenſu reſpondentis ſubijciuntur: quo item iſti tandem vtuntur, dicentes: [Quis es,vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo?] Quamdiu ergo hi qui ſibi ſapientes & prudentes videbantur, interrogationibus irreuerenter habitaculum tantæ gratiæ pulſauerunt, ſimplici negatione iuxta modum inquiſitionis(vt par erat)caſſati ſunt. Vbi verò quomodocunque ad percontationem deſcenderunt,dicentes: [Quis es, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos,quid dicis de teipſo?] Tunc delectis illis ſacerdotibus & leuitis, hoc de ſeipſo reſpondit,quod interrogare ipſi non noſſent,quodq; auditum præ altitudine myſterij nullatenus attingere,ac per hoc pede ſui contemptus conculcare non poſſent. Ait: [Ego vox clamantis in deſerto,dirigite viam Dñi:ſicut dixit Eſaias propheta.] Eant nunc magiſtri ſcripturarum,qui clauim ſcientiæ tulerunt, profitentes penes ſe magiſterium eſſe legis & prophetarũ, eant iſti, & ſuo ſenſu,ſi poſſunt,perſpiciant huius lectionis ſuæ ſacramentum, aut certe, ſi non poſſunt,humiliter ab ipſo ſolui poſtulent,à quo ſublimiter eſt propoſitum. At illi ſapientes videri magis quàm eſſe volunt,neſcire quàm diſcere malunt, nunc maximè, quando ob hoc miſſi ſunt, quia tales æſtimabantur, qui poſſunt comprehendere omne reſponſum, & de omnibus quæ dicerentur, certũ habere iudiciũ. Ergo prauè prudentes declinant animo retrorſum, & hoc reſponſum diſſimulatores callidi,quaſi non audierint,ſurda aure prætereunt. Vnde & rideant paruuli,quibus hæc & cætera talia reuelata ſunt,abſcondita autem à ſapientibus & prudentibus,qui humilem ſpiritus altitudinem per ſuperbiam neſcientes, deijciuntur dum extolluntur,& circa viles literæ ſarcinulas occupantur. Ex hoc enim,quod ait Ioannes: ego vox clamantis in deſerto,ex hoc dicto ſolis paruulis, id eſt,humilibus intelligi datur, quia contemporalem Chriſto ſe eſſe fatetur. Ac ſi apertè dicat: Sicut ſupra dixi, non ſum ego Chriſtus, ſed ego ille ſum, quem Eſaias intẽtiori audiuit auditu clamantẽ vobis,vt paretis vias eius, quia nũc adeſt idem Dominus, ſcilicet Chriſtus. Clamo enim,nunc vobis: Parate viam domini,quia videlicet dico vobis,pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnũ Dei. Cum ergo vox hæc mea tanta ſit,vt tanto ante tẽpore audierit propheta ſtãtus ſuper cuſtodiam ſuam,imò ſuper cuſtodiã dñi,ſtans totis noctibus,& ſi aſpiciens à longè videnſq; Chriſtũ,me quoq; vidit & audiuit in ſpũ, & gaudio attonitus exclamauit,dicens: Vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Cùm ecce tantus ego ſim,vt de me quoq; ſit prophetatũ, & homines me ſuſpicati ſint ipſum,quem expectatis,eſſe Chriſtũ: dignũ eſt,vt credatis mihi, cùm vobis oſtendero Chriſtum. Sicut enim ad hoc ſit vox, vt verbum audiatur: ſic ego ad hoc factus vel

Marg.: Duę ſpecies inquiſitionis. interrogatio. & percontatio. — Mat. 7. Inflati ſcia phariſæi. — Mat. 11. — Eſa. 40.

natus

natus ſum, vt per miniſterium meum Chriſtus, qui eſt incarnatum verbum patris, præſens
agnoſcatur. Et quid clamo? Parate viam Domini. In via nanque eſt Dominus, viam vitæ præ-
ſentis eſt ingreſſus, & qui ſecundum ſe ſemper idem eſt, ſecundũ noſtræ mutabilitatis varieta-
tes ad grande opus proficiſcitur. In via nunc eſt. Ecce tanquam ſponſus procedens de thalamo Pſal. 18.
ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam. Vnde & quò iturus eſt? A ſummo cælo egreſsio e- Mat. 21.
ius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Nolite obuiare, nolite reſiſtere, nolite offendicula Luc. 20.
ponere. Nam ſuper quem ceciderit, comminuet eum: Væ illis, quorum ſcelere in mortem caſu-
rus eſt. Dirigite ergo, inquit, viam Domini. At illi ſurda (vt prædictum eſt) aure clamorem eius
prætereuntes, quaſi nihil dixerit, dicunt in concluſione ſic: Quid ergo baptizas, ſi tu non es
Chriſtus, neque Helias, neq; propheta? Poterant eadem memoria tenere id quod nouiſsimũ au-
dierant, qua & ſuperiora diligenter computant, niſi doctrinam mallent inuidere, quàm quærere.
Quod Euangeliſta, vt ſupra dictum eſt, tacitè innuit, cùm ſubiungit: [Et qui miſsi fuerant erant
ex Phariſæis.] Ex phariſæis, inquit, erant, videlicet ex eis, qui non Dei, ſed ſuam quærebãt glo-
riam, qui clauim ſcientiæ tulerant, & nec ipſi introibant, nec alios intrare ſinebant. Quo vitio Luc. 11.
nunc Ioanni inſiſtebant, non ſolum non pœnitentes, ſed & alios inuitari ad pœnitentiam non
ferentes, ac dicentes: [Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Helias, neque propheta?]
Igitur, vt dictũ eſt, quãdo miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & Leuitas, & illi ſic eum
interrogauerunt, ſic percontati ſunt, tota expectante ſynagoga Iudæorum & Phariſæorum, à
quibus miſsi ſunt: tunc perhibuit Ioannes de Chriſto hoc teſtimonium, quod magna ex parte ſu
pra ſcriptum & expoſitum eſt. Tunc exaudita eſt vox clamantis in deſerto, imò à deſerto ve- Sãctitas
nientis, vbi ſolitarius & Heliæ perſimilis vitam aluerat, qualem decebat eſſe legitimi & imma- Ioannis
culati teſtis, ne oculi qui viſuri erant præſentiam veræ lucis, quippiam haurirent de omni quæ in deſer
in mundo eſt concupiſcentia carnis: ne digitus, quo prætento demonſtraturus erat agnum Dei, to.
vel manus quas ſubiturum & à quibus baptizandum erat caput reuerendum poteſtatibus ange-
licis, aliquid tangerent de omni maſſa picis coinquinantis, & pulchritudo oris, à quo primũ au-
diendum erat teſtimonium gratiæ & veritatis, aliquo modo deflorеſceret, loquendo aliquid
vani aut otioſi ſermonis. Tunc illa audita eſt vox magna, vox præclara, à deſerto venientis:
imò * & illo deſerto clamantis, vbi quondam iuſtitia habitauit, nunc autem homicidæ, quos ea- aſt, ex
dem iuſtitia deſerentes ſe deſeruit, quorum ex cõuentu erant hi, quibus (vt ſupra dictum eſt) in-
ſiſtentibus hoc modo reſpondit: [Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit quem vos
neſcitis.] Ego quidem, inquit, non ab re, non abſque cæleſti autoritate, nõ veniens à meipſo, ſed
miſſus à Deo, baptizo in aqua, & proinde ſum oĩbus admirationi, & quis ſim ego tantopere quę-
ritis, quia non de medio veſtri, nõ de cõuerſatione cõmuni, ſed à deſerto veniens, cum voce præ-
dicationis, actum & habitum præfero ſanctitatis. Et hęc quidem nonnulla ſunt, ſed medius ve-
ſtrum ſtetit, id eſt, in frequentia plebis iam dudum ambulauit, in cõſpectu hominum aſſueſactus
eſt, & habitatione communi: quem tamen vos neſcitis, quem ſcire expedit, quem quærere opor-
tet, quem inueniſſe prodeſt, in quem credere ſalus eſt. [Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, & qui
ante me factus eſt.] Et cætera quæ ſupra expoſita ſunt, quæ hoc ordine ingreſſu fidelis orator
elocutus eſt: auditores magis habens attentos, quàm dociles aut beneuolos, curioſitate vide-
licet propria magis attentos, quàm beneuolentia. Et ex tunc ipſe quidem minui, Chriſtus autem
Ieſus creſcere cœpit, ſed ſic diminuendo ſe coram hominibus, tantum creuit coram Deo, vt vltra
illum creſcere nullus potuerit homo. Ego, inquit, baptizo in aqua. Iam in hoc diminutionis eius
magna eſt humilitas, quòd cùm dixiſſet, ego baptizo, addidit, in aqua: videlicet vt ſubaudias id Ioan. 3.
quod paulo poſt dicturus eſt: Ille autem in ſpiritu ſancto baptizat. Et quidem Chriſtus quoque
in aqua baptizat: ſed hæc eſt tertia, imò minima baptiſmi eius ſubſtantia. Tres quippe ſunt
qui teſtimonium dant in Baptiſmo Chriſti: Spiritus, aqua, & ſanguis. Horum, vt dictum eſt, a-
qua minimum eſt, in qua ſola baptizabat Ioannes, antequam glorificato Ieſu, datus eſſet ſpiri- 1. Ioan. 5.
tus, imò & antequam lanceato Ieſu fuſus eſſet ſanguis eius. Maximum eſt ſpiritus, in quo ſolo Ioan. 7.
peccatorum remiſsio datur, quam Ioannes dare non præualens, baptizando in pœnitentiam
baptiſmo Chriſti populum præparabat. Chriſtus enim per aquam & ſanguinem veniens, non
in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine, ſolus in ſpiritu baptizat, teſtificante quomodo Chriſtus
eſt veritas, qui ſolus remiſsionem peccatorum dat, aqua ſignatam, ſanguine emptam, ſpiritu
ſancto effuſam. Suæ ergo diminutionis cauſa hæc ab ipſo maioris ac minoris, tam longè diffe- Ioannes
rens oppoſitio facta eſt. Amplius autem ac manifeſtius ex eo quod ſequitur, ſemetipſum dimi- minuit
nuit, vt creſcat æſtimatio magnitudinis Chriſti. Ait enim: Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ſeipſum
ante me factus eſt. Hoc ſuperius expoſitum eſt, ſcilicet in eo poſt Ioannem venire Chriſtum, quia vt creſ-
natiuitatem, prædicationem, baptiſmum quoque & mortem eius, ipſe naſcendo, prædicando, cat æſti
baptizando quoque & moriendo ſecutus ſit. Et in hoc ante illum factus eſt, quòd illi prælatus matio
eſt. Sed hoc eſt magnum ac præclarum humilitatis ſpeculum, quod ſubſequutus ait: [Cuius e- Chriſti.
go nõ ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.] Hoc etenim dicto præſentibus qui

aderant nota ſimilitudine, iuxta quod audire vel capere poterant, cum maxima ſui diminutiōe,
Soluere corrigiā calceamenti. Chriſti commendat excellentiam, & nobis de pectore fœcundæ gratiæ perpulchrè ſignat illam, quam nunc videmus viduitatem vel abiectionem ſynagogæ. Mos enim apud veteres fuit, vt ſi quis eam, quæ ſibi competeret, accipere vxorem nollet, ille calceamentum ei ſolueret, qui
Deut. 25 Ruth. 4 ad hanc ſponſus iure propinquitatis veniret. Cui aūt magis competebat, vt vxor eſſet ſynagoga, quàm Chriſto, cuius tota patris hæreditas, vel vniuerſa quæ eſt ab initio vſque ad finem ſeculi eccleſia? Quis enim patri propinquus magis q̄ filius? Sed hic competentem ſibi vxorem ducere recuſat, quia quondam Deo coniunctam ſynagogam repudiat. Non ergo putet eadem ſynagoga, quòd à Chriſto pro vitio ſuo repudiata, Moſen aut prophetas habeat, videli-
Ioan. 1. Alia expoſitio eiuſdē. cet, quia ſicut Ioannes de ſeipſo teſtatur, nemo propinquorum Chriſti dignus eſt ſoluere corrigiam calceamenti eius, id eſt, nemo patriarcharum aut prophetarum apud illam remanere, vel eandem ſaluare poteſt, quæ Chriſti coniunctione indigna eſt. Quod tamen & aliter intelligi poteſt. Nam quia calceamenta ex mortuis animalibus fiunt, incarnatus Dominus quaſi calceatus apparuit, quia in diuinitate ſua, morticina noſtræ corruptionis aſſumpſit. Vnde & per prophetam dicit: In Idumæam extendam calceamentum meum, id eſt, gentibus innoteſ-
Pſal. 59. cam per incarnationis meæ myſterium. Sed hoc ipſum incarnationis eius myſterium oculis penetrare non ſufficit, inueſtigari enim nullatenus poteſt, quomodo corporatur verbum, quomodo ſummus & viuificator ſpiritus intra vterum matris animatur, quomodo is qui initiū non habet, & exiſtit, & concipitur: Ioannes ergo ſoluere corrigiam calceamenti eius non valet, quia incarnationis eius myſterium nec ipſe inueſtigare ſufficit, qui hanc per prophetiæ ſpiritum ag-
Ioannes ſymmiſtes. nouit. Sed ô tu Ioannes, veritatis & gratiæ ſymmiſtes, nunquid non ſaltem hoc ſcire potes, quam ob cauſam illa corrigia ligata eſt? Nunquid ignoras, quò vel quali in diuerſorio diuinitas calceata eſt? Nunquid neſcis quali ex muliere verbum caro factum eſt? Ignoras tu cæleſtis paranymphus & ſponſi amicus, quòd nos paruuli Eccleſiæ filij non ignoramus? Cur ergo ſilet de hoc vox clamantis in deſerto? Cur non hoc euangelizas, & vocem exaltas?
Eccl. 3. Videlicet, quia tempus nondum eſt. Tempus enim loquendi, & tempus tacendi. Tempus hæc loquendi tunc erit, cùm filius hominis à mortuis reſurrexerit. Non ergo ab re gemit affectus amantis, & magno deſiderio clamantis, ſuæq; imputat indignitati, quòd tempus non
Eſa. 52. habiturus ſit, vt currat cum ſpecioſis pedibus ſuper montes euangelizantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis: Sion regnabit Deus tuus.

Mat. 3. Hunc affectus eius clamorem vehementem, Euangeliſta Matthæus alijs verbis non minus exprimit, dicens: Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare. Quid enim eſt calceamenta eius portare, niſi prædictum incarnationis eius myſterium palam mundo annunciare? Fecerunt hoc apoſtoli, quos propheticus beatificans ſpiri-
Pſal. 18. tus: Cæli, inquit, enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum: Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Et quis ſonus, quæ verba eorum? In ſole, inquiunt, poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, &c.

Hoc etenim facientes Apoſtoli, calceamenta eius in Idumæam, & in omnes alienigenas extenſa portauerunt, pro quibus & contumeliam pati, & mori digni ſunt habiti. Ioannes autem in ſpiritu præuidet enarrandæ illius gloriæ tempori, ſe non eſſe ſeruandum, magnus qui-
Acto. 5. dem, & nullo minor apoſtolorum, ſed de ſeipſo humiliter ſentiens, & gratiam, quæ in ſe eſt cōparatione illorum, qui illam Dei gloriam enarraturi ſunt, paruam ducens. Scit nanque, quia priuſquam Chriſtus illa per paſsionem calceamenta deponat, ſuiſq; electis per totum mundum portanda imponat, ipſe in anguſtijs Iudeę conſummandus, & ad inferos deſcenſurus ſit, vt illuc quoque officium ſuę peragat præcurſionis. Gemit ergo profiuens, quòd calceamenta eius portare, vel corrigiam eius ſoluere indignus ſit, id eſt, myſterium incarnationis Chriſti, gloriamque
Io. Bap. per euāgelium orbi notus. reſurrectionis non mereatur cum beatis annunciare apoſtolis. Veruntamen non Macherunta Galileę oppidulum, non carcer Herodis adulteri tantum caput continere potuit, quin per omnem mundum quadrigis emicans euangelicis, cum firmamento cęli enarraret gloriam Dei, id eſt, cum beatis apoſtolis altiſonum ferret teſtimonium verbo Dei, ſicut vſque hodie perſonare non deſinit in euangelio eiuſdem filij Dei, notus & inclytus, maximè ex illo famoſo teſtimo-
Mat. 11 nio, quod ei Chriſtus ipſe perſolubuit: quia nemo inter natos mulierum maior eo ſurrexit. [Hæc in Bethania facta ſunt, trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.] Quia locus quoque quæri ſolet in cauſis, ſcilicet celebris, an deſertus ſit is, in quo actum, quid vel dictum aſſeritur: bene locum quoque Euangeliſta, in quo tanta vox clamantis inſonuit, ſubijcit dicens: Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Ac ſi dicat: O vos ſcribæ & phariſæi, teſtimonium hoc, quod de cælo eſſe, non poteſtis diffiteri, latere quenquam veſtrum non
Mat. 1. Mat. 3. Luc. 3. potuit. Nam & propinquus erat locus, vtpote tantum quindecim ſtadijs diſtans ab Hieroſolymis, & tunc nimium celebris, quia videlicet ibi erat Ioannes baptizans, & egrediebatur

tur ad illum (vt alij quoque euangeliſtæ referunt, & veſtri non tacent hiſtoriographi) omnis
regio Iudeæ & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab eo, confitentes peccata ſua. Ex- Marc.13
cuſabiles igitur vos eſſe non ſinit verbum domini, quòd trans Iordanem tam prope ad vos ac
ceſſit, & tali in loco talem per hominem, eo tempore quo miſiſtis ad illum, teſtimonium per-
hibuit veritati. Sed vos quidem non credidiſtis ei, at ille in Bethania, id eſt, domo obedientiæ,
ſcilicet in Eccleſia quæ eſt domus Chriſti, obediens fidei eius, itidem clamare non deſinit, vos
impietatis accuſans, nos in fide Chriſti ſuo teſtimonio corroborans. Interea nemo qui ambi-
gat, Ioannis animam deſiderio ſuſpenſam cælo inhærere, & eum quem intus agnouerat, foris
quærere oculis intentis & animo iugiter orante. Nam ſpiritu ſancto edoctus, idcirco à deſerto
venerat, & confluentes ad ſe turbas excipiens, baptizabat: vt eum qui peccata mundi tolle-
ret, venientem inter peccatores (quod proculdubio futurum erat) & ipſe agnoſceret, & cæ-
teris palàm oſtenderet. Sic enim & ipſe paulò poſt dicturus eſt: Et ego neſciebam eum, ſed vt
manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Cum ergo ſtaret in excelſo Quō Io
ſpeculator, omni mundo ſublimior, deſiderio vulneratus, & cælum pulſans gemitibus, ſalu- annes a-
tem ſuam videre ſitiens, vt eam & viuis oſtenderet, & mortuis nunciaret. [Altera die vidit gnouit
eum venientem ad ſe.] Altera (inquit) die, poſtquàm tanto clamore præco veritati obſecutus Ieſum ad
eſt, præmium recipit fides, deuotio remunerata eſt. Magnum vtique recipit præmium illud ſe venie-
ſcilicet, quòd ipſe qui ſanctorum omnium corona eſt & præmium, pro magno repromittit, di- tem.
cens: Si quis diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Ioan.14
Quomodo enim Ioannes videns agnouiſſet eum, niſi aliqua ex parte Ieſus manifeſtaret ei ſe-
ipſum? Nunquid agnouiſſet eum, ſi veniens ſolam manifeſtaſſet ei ſerui formam, quam om-
nes videbant? Non vtique, quia (ſicut iam dictum eſt) ſecundum hominis formam, vt Ioan-
nes ipſe teſtatur, neſciebat eum. Vidit igitur in forma hominis illam, qua ſpecioſus erat præ fi-
lijs hominum, ſpeciem & pulchritudinem, vidit mundo corde illam, quam proteſtatus fuerat
per eum factam eſſe gratiam & veritatem. Vidit illum & ait: [Ecce agnus Dei, qui tollit pec-
cata mundi.] Hoc planè quod dilatata mente vidit, hac breui enunciatione mirabiliter ex-
preſſit. Suauitatem Dei, quam ax corporali pariter & ſpirituali eius aſpectu dupliciter delecta
tus deguſtauit, nobis protinus deguſtandam, gratulationis voce refudit. Qui enim exultauit Lucæ.1
infans in gaudio, cum adhuc eſſet paruus in vtero, quòd in aulam virgineam rex ſeculorum
deſcendiſſet: quanto exultauit trepudio iuuenis prædicans, cum idem rex Chriſtus coram allo
quendus adeſſet? Et qui tam digna, quæ ſupra elocutus eſt, de illo ſentire meruit, dum ſola
mente videns, exterioribus illum quæreret oculis, quanto magis vbi illum inuenit, dignum ali
quid exclamando effari debuit aut potuit? Exclamauit igitur magno concuſſus impetu ſan- Excla-
cti ſpiritus, & prioribus verbis quaſi auro mundo gemmam precioſam ſuperaddidit, dum gau matio
dio mentis in vocem erumpente, dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Cunctis nan- Ioānis
que ſuperior ſermo eius, quaſi aureum ſubſellium rutilat in euangelica Chriſti quadriga, hoc ve Baptiſt.
ro dictum tanquam precioſiſſimus lapis ad augmentum decoris accedit, quòd ſancta eccleſia
certatim rapiens in fronte & in pectore ſuo præfixum, frequentius concelebrat in laudibus
Chriſti. Ecce (inquit) agnus Dei: Vbi agnum audis, euidentem magni ſacramenti aditum Ecce a-
inuenis. Notum quippe eſt, quia per immolationem agni liberatus eſt ab Aegyptiaca ſerui- gn⁹ Dei.
tute populus Dei, & Pharaonem cum omnibus Aegyptijs, quorū duritiam decem plagæ non Exo.12
vicerant per manum Moſi, ſolus agni cruor, & veſpertini myſtica virtus ſacrificij contriuit cæ-
ſis omnibus primogenitis, filios quoque Iſrael per mare rubrum tranſire fecit, ſubmerſo Pha- Exo.14
raone cum curribus & equitibus ſuis. Hanc vmbram futurorum, in veritate Chriſti mox adim
plendam, Ioannes propheta & plus quàm propheta, digito demonſtrat: Ecce (inquiens) agnus
Dei, ecce qui tollit peccata mundi, ac ſi dicat: Non plagæ decem præceptorum, quæ per Moy-
ſen data ſunt, verberauerunt ſufficienter vſque ad plenam victoriam ſpiritualem Pharaonem,
libertatis & vitæ noſtræ exterminatorem: ſed ſanguis huius agni, id eſt, hominis innocentis,
qui nullum omnino peccatum fecit, agni veri abſque macula, quem nec originale, nec aliquod
actuale peccatum offuſcat, liberos nos ab illo mortis præpoſito & principe tenebrarum,
tranſire faciet in illam, quam in primo parente perdidimus, patriam lucis, & veram terram re-
promiſſionis. Non enim decem præceptis tanquam in decem plagis, reſiſtendo ſpirituali Pha-
raoni, neque in carnalibus ſacrificijs, potuimus ad perfectum iuſtificari nos aut patres noſtri:
ſed hic agnus tollet peccata mundi, quando pendens in cruce, riuo ſanguinis & aquæ de la-
tere ſuo profluentis, vniuerſam eccleſiam ſuam emundabit, quantacunque eſt vel erit ab ini-
tio vſque ad finem ſeculi. Hoc intendens hic ipſe Ioannes Baptiſta, ſecundum alios euan- Ego à te
geliſtas dicebat: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Debebat enim tam ipſe quàm debeo
omnes electi baptizari in ſanguine Chriſti, quia videlicet hactenus excubabat foris vniuer- baptiza
ſa ab origine mundi eccleſia, non admittente ſummæ iuſtitiæ cenſura, vt cæleſte ſanctuarium ri.
ingrederetur antiquę pręuaricationis delicto mēſtruata. Vnde dicit vnus ex ſanctis illis, ſanctus Matt.13 Lucæ.3

B iiij &ma-

Eſai. 64 & magnus Eſaias propheta: Facti ſumus vt immundi omnes nos, omnes iuſtitiæ noſtræ ſicut
pannus menſtruatæ. Ergo quod ait Ioannes, ego à te debeo baptizari, hoc tam de ſe quàm de
omnibus quotquot præordinati ſunt ad vitam, veraciter ſenſit. Per ſolam quippe gratiam ad
regnũ cælorum reducimur, quod nullis operum noſtrorum meritis comparare poſſumus. Nam
& Abraham potuit quidem per fidem ſuam vel iuſtitiam, paterni reatus euadere pœnam: ſed
Ro. 3. 11 nullis meritis illam, qua in primo parente iuſtè exhæredatus eſt, potuit redimere gloriam. Res
eſt non meriti, ſed gratiæ, magnitudo vel æternitas cæleſtis gloriæ. Gratis data eſt beatis ange
lis, gratis nihilominus data fuit primis parentibus humani generis, gratis omnino, id eſt, per ſo
lam Chriſti gratiam redditur nobis, quicunque per ipſum nunc reconciliationem accepimus.
Qui tol- Igitur ſolus & verus hic eſt agnus Dei qui tollit peccata mundi. Quo dicto mirabilis præco
lit pecca- veritatis breuiter vtranq; in vna perſona ſubſtantiam, ſcilicet Dei & hominis oſtendit, vtranq;
ta mũdi. id eſt, paſſibilem humanitatis, impaſſibilem verò diuinitatis naturam confitendam exprimit.
Eſaie. 13 Nam ex eo quod homo eſt, potuit quaſi agnus manſuetus portari ad victimam, deditq; cor-
pus ſuum percutientibus, & genas ſuas vellentibus, vt carnibus eius cibaremur, & lanis eius
Exo. 12 operiremur: & confixus atq; lanceatus eſt, vt ſanguine eius poſtes noſtrarum frontium ſigna-
Gen. 49 rentur. Ex eo autem quòd Deus eſt, quod potuit tollere peccata mundi, aſcendens ad præ-
dam, & rugiens apud inferos vt catulus leonis, non valente reſiſtere antiquo prædone, tyran-
no mortis, & nunc morte ſuperata ſedens ad dexteram patris, credentium in ſe potenter pec-
cata dimittit. Benè ergo hic Euangeliſta, cui propoſitum eſt teſtimonia congerere diuinitatis
Chriſti, dictum hoc non omittendum putauit, præſertim cum tanti ſit ſplendoris, vt ab hoc ef-
fectu, id eſt, ab eo quòd tollit peccata mundi, maximè comprobetur id quod ſuperius dictũ eſt,
Hic eſt plenum gratiæ & veritatis. Sequitur: [Hic eſt de quo dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me
de quo factus eſt, quia prior me erat.] Ac ſi dicat: Ne alium ſuſcipiatis in nomine Chriſti, tanquam ipſe
dixi. Ve- ſit Chriſtus, neque ſeducamini quando dicent vobis, ecce hic Chriſtus, aut ecce illic: quia hic &
rus. Chri- non alius, hic (inquam) eſt Chriſtus de quo dicebam vobis: Hic eſt qui venit benedictus in no-
ſtus. Mat. 24 mine domini: alius cum venerit in nomine ſuo, videte ne illum ſuſcipiatis. Hic Ieſus (vt puta-
Lucæ. 17 tur filius Ioſeph) Chriſtus eſt, tempore certo, & præfinitis diebus natus in Bethleem ex ſemine
Matt. 2 Dauid, ſcilicet, quando ablato ſceptro de Iuda, & duce de fœmore eius, alienigena Herodes in
Lucæ. 3 regno Dauid principabatur. [Et ego neſciebã eum, ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea
Gen. 49 veni ego in aqua baptizans.] Nequeo ſatis admirari rerum omnium artificem, omnem haben-
tem virtutem, omnia proſpicientẽ Dei ſapientiam: quomodo ſummis in negotijs non dedigna-
ta comitem habere ſecularem eloquentiam, ſic vtatur illa veluti ancilla, ſic ſecum illam abdu-
Eloquẽ- cat, vt magnitudine ſua totam operiat: adeo vt non niſi à diligentiſſimis internoſci queat gar-
tia etiã in diui- rulæ huius pediſſequæ præſentia. Ecce enim dum ſapientes in aſtutia ipſorum comprehende-
nis elo- re geſtit, euidentiſſimè ſyllogiſmum fecit. Supra nanq; per hunc Ioannem Baptiſtam, fidelem
quijs. Iob. 5 ſuæ voluntatis interpretem propoſuerat prouidè, de abſente Chriſto dicens, quia prior me e-
Carna- rat, de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, &c. Conceſſit audi-
lis opi- tor omnis populus, imò & libenter accepit, Chriſtum magnum fore regem, magnum & incly
nio Iu- tum ducem, habiturum coronam regni in capite ſuo, & dominaturum à mari vſque ad ma-
dæorũ de re, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum. Hæc enim vna erat omnium ſententia de Chri-
regno Chriſti. ſto, & ſic prophetæ indicauerant de illo. Tanto ergo attentius audierant, & tanto procliuius
Pſal. 76 teſtificanti Ioanni conceſſerant, quanto carnalibus ſubditi affectibus, voluptates corporis &
omnium rerum affluentiam, & per omnia carnale ſeculum, Chriſto regnante, ſibi non defutu-
rum ſperabant. Igitur conſtanter apud auditores tanti præconis propoſitione, veniente tandem
Ieſu inter alios homines ad Ioannem, aſſumit ſpiritus ſanctus per os eius dicens: Ecce agnus Dei
qui tollit peccata mundi: Hic eſt de quo dixi, &c. Ad hæc auditor, qui ſupra nullatenus con-
Matt. 13 quieſcit, imò quantis poteſt argumentis depugnando contradicit: Ieſus enim homo Galilæus
Lucæ. 1 Validũ erat, inter eos vt cæteri hominum hactenus ambulauerat, tanquam in patria ſua. Sed profecto
teſtimo- verum eſt illud, quia nemo propheta acceptus in patria ſua. Oportet ergo vt hic, qui aſſum-
niũ Ioã- pſit, configat in eadem aſſumptione ſua, quod & facit validis vtens teſtimonijs, & ad vltimum
nis Bap. cõcludens ſic: Et ego vidi & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Igitur cum dixiſſet, ec
de Chri- ce agnus Dei, &c. protinus ad confirmationem ſui ſermonis, & confutationem aduerſarij,
ſto. ſumptum de cælo teſtimonium infert cum dicit: [Quia vidi ſpiritum Dei deſcendentem ſicut
columbam, & manentem in eo] Et vt purum eſſe oſtendat teſtimonium ſuum, ab omni hu-
mano fauore vel gratia, & ego (inquit) neſciebam eum. Ac ſi apertè dicat: Cur me æſtimes gra
tia vel fauore humano conductum, hoc illi perhibere teſtimonium? Ego neſciebam eum, quip-
pe qui cum in deſerto anachoreta eſſem, nullam ante hac habueram cum illo conuerſationem,
nullumq; colloquium. [Sed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua bapti-
zans.] Id eſt, non veni à deſerto, eo quod ſcirem eum: ſed veni ego idcirco vt ſcirem eum. Sed
dicis mihi: Vnde vel hoc noſſe poteras, quòd in aqua baptizans inuenires eum, niſi quia ſciebas
eum?

eum? Ad hæc inquam: [Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit me in aqua baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentē in eo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.] Itaque non voluntate humana, ſed authoritate diuina veni in aqua baptizans. Et quomodo mittebatur Samuel in Bethleem, ſciens eſſe in filijs Iſai, quem vngeret in regem, ſed quis filiorum eius eſſet neſciens, ſic & ego veni in Iordanem, Chriſtum iam veniſſe ſciens, ſed in perſona quis Chriſtus eſſet neſciens. Et ſicut idem Samuel ex occurſu faciei Dauid agnouit, erat enim rufus & pulcher aſpectu, decoraq; facie, certior autem factus eſt dicente domino: Surge & vnge eum, ipſe eſt enim, ſic & venientem hunc ad me, & reuelante ſpiritu agnoui, & dixi: Ecce agnus Dei, & ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Certior autem factus ſum veniente ſuper eum ſpiritu in ſpecie columbæ. [Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.] 1. Re. 16

Finis libri primi.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIB. II.

TRia ſunt quæ hoc loco diſtincta diligenter conſiderāda ſunt, ſcilicet baptiſmū Ioannis, de quo ipſe ait, ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Baptiſmus quoque Chriſti, de quo ad ipſum Ioannem dictum eſt: Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & columbæ ſpecies, in qua ſpiritus ſanctus ſupra dominum deſcendens, eidem Ioanni oſtenſus eſt. Hæc (vt iam dixi) diligenti conſideratione digna ſunt, quia videlicet magna ſunt & alta, quorum intellectu fides paſcitur, ſpes enutritur, charitas accenditur, totuſque homo interior, velut matutinæ lucis infuſione ſerenatur. Illud igitur diuinæ gratiæ præuio lumine, primum quærimus quæ cauſa vel intentio fuerit vt Ioannes Chriſti gratiam nomine ſignans, officio prædicans veniret (vt ipſe ait) in aqua baptizans. Et quidem cauſa illa protinus occurrit, quòd ideirco venerit baptizans in pœnitentiam, vt hoc modo illi viam pararet, qui veniens poſt ipſum baptizaret in remiſſionem peccatorum. Sed nunquid adeo neceſſarium erat baptizare in pœnitentiam, quaſi glorificato domino Ieſu nemo poſſet, niſi ſit præparatus baptiſmi eius percipere gratiam? Hoc certè omnino alienum eſt à fide. Nam econtra pauci admodum de gente illa cui baptiſmum pœnitentiæ prædicatum eſt, baptiſmum Chriſti conſecuti ſunt, ad nos autem abſque baptiſmo pœnitentiæ tota tranſmigrauit gratia baptiſmi in remiſſionem peccatorum. Quid ergo intendit ſpiritus ſanctus, qui prophetas omnes miſit, ſuo quenque tempore, dum Ioannem à deſerto expulit, vt iret ad prædicandum baptiſmum pœnitentiæ? Non enim ſterilis Iudæa valde dignos attulit pœnitētiæ fructus. Nec verò fruſtrari potuit in hoc facto quæcunq; fuit intentio eius, quem proculdubio miſit ſpiritus ſanctus, cuius inſtinctu quæcunq; cœpta ſunt, nullo prorſus impedire valente perficiuntur. Erigenda eſt igitur conſideratio ab illa exili pœnitentia populi, quę profecto quantulacunq; fuerit, nihil dignū attulit tanto molimine vocis clamantis in deſerto, dirigite viam domini. In ipſo namq; domino noſtro cauſam eandē qui quærit, hoc modo inueniet. Nemo fideliū qui dubitet Chriſtum Ieſum idcirco veniſſe in carne, vt peccata mundi tolleret, & in ſe transferret, iuxta Prophetam dicentē, & dominus poſuit in eo iniquitates oīum noſtrū, & pro nobis dolet, & diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Hanc autē verā & ſummā eſſe pœnitentiam pro omni mundo celebratam, res ipſa oſtēdit, ratio ſentit, fides ſancta confitetur. In ipſo namq; habitu pœnitētis, hunc Dei filium propheta idē qui ſupra intuens, & aſcendit (inquit) ſicut virgultū, & ſicut radix de terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei neq; decor, & vidimus eum, & nō erat aſpectus, &c. Igitur ad agendū pro cuncto mundo pœnitētiam, qua peccata cunctorū expiaret, dominū noſtrū veniſſe dubium non eſt.

Alius Ioannis, alius xpi baptiſmus.

Mat. 3

Eſa. 53

Ibidem.

At ipſe iuuenilem iam attigerat ætatem, & cum ſciret ſe ad hoc veniſſe, vt tanto pro cunctis (vt dictum eſt) officio fungeretur, humiliter apud ſe latebat, expectans in forma ſerui iubentis patris imperium, videlicet in totum opus ſuum non voluntatis propriæ, ſed veræ atq; perfectæ foret obedientiæ. Dandum quippe nobis in ſemetipſo nouerat exemplum, ne quis noſtrum de ſanctitate vel ſcientia confidens, præripere audeat munus eccleſiaſticum, maximéque ſancti ac venerabilis ſacerdotij gradum, quòd videlicet eiuſdem Chriſti domini peccata mundi tollentis, proprium eſt miniſterium. Vnde Apoſtolus ait: Nec quiſquam ſumet ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Hebr. 5 Pſal. 2

pontifex

pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad Deum, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ille ergo
(ſicut dictum eſt) legitimam atque ordinatam ſuimet expectante promotione, venit Ioannes
Matt.3 Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim re-
gnum cælorum. Hanc autem Ioannis prædicationem huius eſſe vocationē teſtatur idem Ioan-
nes Baptiſta, in hoc Ioannis Euangelio dicens, quia vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea ve-
Solus Chriſt? idoneus fuit ad agendā pro nobis pœnitētiā. ni ego in aqua baptizans. Igitur cauſa cur Ioannes venit in aqua baptizare & prædicare ba-
ptiſmum pœnitentiæ, non eſt alia quàm hæc, vt ille ſanctus ſanctorum, qui ſolus erat idoneus
ferre pœnitentiam pro peccatis omnium electorum, aduentum eius ab origine mundi expectan-
tium, hac voce publica vocatus accederet palam ad cæleſte ſanctuarium in conſpectu Dei pa-
tris & ſanctorū angelorū, vbi eodem ſpiritu in columbæ ſpecie ſuper ſe deſcēdente, deſignaretur
pontifex, quo dudum in Mariam ſuperueniente, idem ſanctus & immaculatus homo conceptus
eſt, non aliam habiturus quam offerret hoſtiam, niſi carnem propriam, quam ſtatim quadra-
Matt. 4 ginta dierum & quadraginta noctium ieiunio, deinde omnibus pœnitentiæ modis afflictam, tan
Ephe.5 dem pro peccatis noſtris oblaturus erat Deo patri hoſtiam in odorem ſuauitatis acceptam.

Hoc autem totum ſic oportebat fieri, quatenus & curioſam diaboli malitiam totamq; eiuſ-
dem Sathanæ ſynagogam conſilium Dei pro tempore lateret, & de ipſo latibulo ſuo crebris
intermicans beneficijs, eius ſapientia ſimplicibus proiiceret. Propoſitum nanque erat vtiliter,
vt primo aduentu occultus veniret filius Dei. Nam ſecundo idem Deus noſter manifeſte ve-
Pſal.49 niet & non ſilebit. Bene ergo Ioannes ex conſulto ſancti ſpiritus miniſterium ſuum, quo ſo-
lus quærebatur Chriſtus, miſit in turbam, palam vniuerſis baptiſmum prædicans, cunctoſque
baptizans in pœnitentiam, vt dum idem pluribus cernitur, occaſio diſſerendi de vno ad præ-
Sic Samuel occultabat vnctionē Dauid. 1.Re.16 ſens ſubtrahatur. Sic profecto Samuel, de quo ſupra dictum eſt, miſſus vngere regem quem
prouiderat ſibi Dominus in filijs Iſai, & timens ne audiret Saul, vitulum tulit de armēto ex præ
cepto Domini, venitq; Bethleem admirantibus ſenioribus & dicentibus, pacificus ne eſt in-
greſſus tuus? Pacificus, inquit: Ad immolandum Domino veni. Sanctificamini & venite me-
cum vt immolem. Et eduxit eos ad ſacrificium. Sic nimirum & illic vnctionem electi regis, &
hic manifeſtationem Saluatoris, diuina prouidentia in magna frequentia ſecretam eſſe voluit,
Baptiſmus Io. quid cōtulit. reſq; effecta eſt conſultè magis quàm occultè. Quia videlicet idcirco facta eſt vt ſciretur in ſuo
tempore. De his, qui baptizabantur in Iordane ab eodem Ioanne (vt ait Lucas) peccata ſua
Luce.1 Mat.vl. confitentes, & dignos fructus pœnitentiæ facientes, nulli dubium eſſe debet, quin peccata illo-
rum hic in innocentia pœnitens, & in pœnitentia innocens, ſuper ſe tulerit cum peccatis om-
nium qui illum apud inferos expectabant, ita videlicet, vt poſtmodum per paſſionem Chriſti
ſaluarentur; quotquot ex eis ab hac vita decederent ante reuelatum eius baptiſmum, cuius defi-
nitio vel regula eſt baptizari in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Nam quotquot ex eis
peruenientes ad illam plenitudinem temporis, in qua dictum eſt, euntes docete omnes gentes,
baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, non receperunt hoc lauacrum gra-
tiæ & veritatis, nihil profuit illis baptizatos fuiſſe baptiſmo Ioannis, nec omnino ſaluare po-
tuit illos pœnitentia fidei Chriſti non admixta. Ioannes enim baptizauit in aqua, ſolum pœni-
tentiam indicens, ea cauſa vel intentione miſſus, quæ iam pro poſſe dicta eſt, non eſt, non etiam
Baptiſmus xpi ſolus abluit à peccatis peccatorum remiſſionem tribuens. Chriſtus autem baptizauit ſemel quidem in aqua ſimul
& ſanguine de latere ſuo profluente, baptizauit nihilominus, imò & nunc baptizat in ſpiritu
ſancto, cum aqua & eiuſdē ſanguinis ſui ſacramento perfectam tribuens peccatorum remiſſio-
nem, quæ extra baptiſmum eius, poſtquam regulam eius deprompſit, nulli deinceps tribuitur.
De quo eius baptiſmo iam nunc dicendum eſt, ſicut ſupra propoſitum eſt. [Super quem vide-
ris (inquit) ſpiritum deſcendentem ſicut columbam & manentem in eo, hic eſt qui baptizat in
ſpiritu ſancto.] Notandum diligenter, quòd cum propria poſſet eum appellatione deſignare
& dicere, hic eſt Chriſtus, vel quod magis eſt proprium, hic eſt vnigenitus Dei filius, maluit de-
ſcriptione vti, dicendo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Primo definiendum eſt, quid ſit
baptizari in ſpiritu ſancto, ac deinde dicendum, cur maximè hoc loco dicere voluit, qui bapti-
Quid ē baptizare in ſpū ſancto. zat in ſpiritu ſancto. In ſpiritu ſancto baptizari, eſt gratiam accipere ſpiritus ſancti, quæ non
modò quid ſit peccatum oſtendat, ſed & auxilium aduerſus peccata præbeat, delendo præ-
terita, repellendo inſtantia, atque ita de ſeruis peccati faciat filios Dei, de filijs iræ filios gra-
Rom.6 Ephe.2 1.Pet.2 tiæ, de ignotis & aduenis genus regale & ſacerdotale. Baptiſmus enim Chriſti vnctio eſt rega-
lis & ſacerdotalis, qua ipſe vnctus præ cunctis participibus ſuis. Chriſtus nuncupatur, quod
Hebraicè Meſſias, Græcè Chriſtus, Latinè dicitur vnctus, qua ipſe plenariè ſolus ſic vnctus eſt,
vt particulariter vngere alios, & facere poſſit adoptionis filios, & à ſe, qui principaliter vnctus
Pſal.44 eſt, vnctos, id eſt, à Chriſto vocari faciat Chriſtianos, quod deſignatur per hoc quod dicitur:
Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc ante Chriſti aduentum nullatenus effici poterat,
quia videlicet lex quæ data fuerat, peccatum oſtendere tantum, non etiam auferre valebat.
Rom.7 Vnde patres antiqui quamlibet iuſti ad inferos deſcendebant, veterem paternæ præuarica-

tionis

tionis portantes ignominiam, actualium quoque peccatorum non omnino effugientes cœnum, Rom.7
quin aliquam contraherent ſordem vel maculam, quam carnibus taurorum aut ſanguine hir- Hebr.9
corum emundari impoſſibile erat. Hoc erat opprobrium Iſrael, quod exprobrabat iugiter
hoſtis incircuncíſus, ſcilicet diabolus, inſultans patribus antiquis quamlibet iuſtis & quodam-
modo dicens: Quare veniſtis parati ad bellum? eo quòd legis mandato velut arma tenentes, 1.Reg.17
nihil fortiter agerent, nec de ſe virum dare poſſent, qui pro cunctis iniret ſingulare certamen. Marc.7
Fruſtra nanque varijs baptiſmatibus & iuſtitijs carnis, opprobrium ſuum delere conabatur,
eo quòd non haberent ſacerdotem, qui ſpiritum ſanctum dare poſſet, cuius gratia vera & ſola
peccatorum remiſſio eſt. Cum ergo Ioanni ſignum datur quo Chriſtum agnoſcat, dicitur illi:
Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Quod idem eſt ac ſi diceretur, hic eſt qui auſert opprobriũ
ab Iſrahel, videlicet peccatorum remiſſionem tribuendo, quæ non datur omnino niſi in ſpiritu
ſancto. Et hic baptiſmus non vnius tantum potentiæ, ſed duplicis operationis eſt. Baptizat Duplex
enim Chriſtus in ſpiritu ſancto, primum (vt dictum eſt) peccatorum remiſſionem tribuendo. virtus &
Baptizat nihilominus & ſecundo, diuerſarum ornamenta gratiarum conferendo. De gratia nã- opera-
que remiſſionis peccatorum ipſa die qua reſurrexit, dicit ipſe inſufflans diſcipulis ſuis, quos vtique tio ba-
iam lauerat à peccatis eorum in ſanguine ſuo: Accipite ſpiritum ſanctum, quem ſe illis dare in ptiſmi. Ioan.20
remiſſionem peccatorum teſtatur ipſe, protinus adiungens: Quorum remiſeritis peccata, remit
tuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. De illa verò donorum largitate, qua diuerſa-
rum (vt prædictum eſt) confert ornamenta gratiarum, dicit ipſe, Luca referente in Actibus A- Acta
poſtolorum, quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto Bapti-
non poſt multos hos dies. Vtrunque datum huius baptiſmi hic idem Ioannes Baptiſta apud zat in ſpi
euangeliſtas Matthæum & Lucam exprimit, cum dicit: Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto ritu ſan
& igni. Baptizat enim nos ſpiritu ſancto, cum in fontem baptiſmi deſcendente inuiſibili gra- cto & i-
tia eiuſdem ſpiritus ſancti, omnia peccata eorum qui baptizantur dimittit. Baptizat & igni, gni. Mat.3
cum eiuſdem ſancti ſpiritus feruore accenſos, fortes in amore, & in fide conſtantes, vel ſcientia Luce. 3
lucentes, & zelo bono calentes efficit. Et in remiſſione quidem peccatorum nulla diuiſio Differẽ-
eſt, ſed æqualiter atque vniformiter vna eademque omnibus gratia remiſſionis adeſt, deponens tia inter
omnes iniquitates noſtras, & proijciens in profundum maris omnia peccata noſtra. In donis au remiſſio
tem gratiarum non eadem omnibus quantitas impenditur, ſed quodammodo diuiditur ma- nẽ pecca
re rubrum in diuiſiones, dum alij datur fides, alij ſermo ſcientiæ & ſapientiæ, alij genera lingua torũ &
rum, alij interpretatio ſermonum, &c. quæ omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens dona gratiarũ
ſingulis prout vult. Et in ſanctis quidem noui teſtamenti hæc baptizantis dona, hæc baptiſmi Pſal.135 1.cor.12
glorioſi præclara videmus inſignia, quæ nemo illorum antequam in remiſſionem peccatorum
baptizaretur percepiſſe legitur, præter Cornelium, & eos qui cum ipſo erant, ſuper quos adhuc Acto.10
loquente Petro cecidit ſpiritus ſanctus, & erant loquentes linguis, & magnificantes Deum.

Patres autem veteris teſtamenti nonnulli operationes virtutum, & plurimi prophetiam
perceperunt, & baptizati non erant in remiſſionem peccatorum. Certum eſt enim, quia
tunc omnes baptizati ſunt, quando mortuus in cruce Chriſtus fluuium ſanguinis & aquæ
de ſuo profudit lanceato latere, in emendationem vniuerſæ eccleſiæ, quantacunque fuerit ab
origine mundi vſque in ipſam horam mortis ſuæ, à primo iuſtorum, ſcilicet Abel, vſque ad la- Luc. 23
tronem, qui in cruce nondum effuſo de latere Chriſti tantæ tamque ſaluiferæ mundationis flu-
uio, dominum confeſſus eſt, regnumque eius futurum credens, eadem celeri confeſſione mer-
catus eſt. Poſitum eſt autem extunc eiuſdem baptiſmi ſacramentum, ad primas eiuſdem
ſanctæ eccleſiæ fores, vt quiſquis eccleſiam ingredi cupit, quomodo illa iam baptizata
eſt, & ipſe baptizetur, ſiue Gentilis, ſiue Iudæus. Cum ergo veteris teſtamenti patres ea-
dem gratiarum dona conſecuti ſunt, antequam Chriſtus baptizaret, quæ idem Chriſtus
aſcendens in altum dedit hominibus noui teſtamenti, certa diſcretione opus eſt, vt non igno-
ret Chriſtiana fides, quid nouis amplius quàm veteribus, imò quid nouis pariter ac veteri- Ephe. 4
bus in Chriſti baptiſmo collatum ſit. Nam vbi cauſa poſtulat vt, de gratia Chriſti vel ſan- Act.2
cti ſpiritus ſermo habeatur, fidelem atque catholicum in dictis ſuis aduerſarius, hærere fa- Luce.3
cit obiectionibus ſuis, qui & ſi non ſenſu, interdum ſermone deficit. Tanta enim per pa-
tres antiquos idem Deus operatus eſt, tanta idem ſpiritus per os ſanctorum, qui à ſeculo
ſunt prophetarum eius locutus eſt, vt obloquente aduerſario, nouos veteribus conferre con-
tentioſum, præferre verò difficillimum ſit, ſi non animaduerſo prius rei puncto, verbo-
rum agere circuitum cœperit. Primum ergo dicendum, illam baptiſmi Chriſti glo-
riam, quo ſancti apoſtoli poſt aſcenſionem eiuſdem domini glorificati ſunt, accipiendo di-
uerſarum dona gratiarum, maximeque genera linguarum, quæ in ſignum ſunt non fideli- 1.cor.14
bus ſed infidelibus, vel prophetiam, qua maximè veteres ſancti claruerunt, non eius eſſe vir-
tutis, vt in eis ſalus perfecta ſit, præſertim cum illa & boni, & mali habere poſſint. Multi e- Mat. 7
nim (inquit Dominus) dicent mihi in illa die: Domine, nonne in nomine tuo prophetaui-

mus,

mus,& in nomine tuo multas virtutes fecimus,& tunc reſpondebo eis, non noui vos,recedite à me operarij iniquitatis. Etenim Saul quoque prophetare, & malus eſſe potuit. Nonne filij Iſrael omnes in Moyſe baptizati in nube & in mari, panem quoque de cœlo, & aquam de petra conſecuti,& alijs mirabilibus glorificati, poſtmodum quam plures reprobati ſunt, alij viuentes abſorpti, alij à ſerpentibus conſumpti,& alijs multis modis, præter paucisſimos, omnes in deſerto proſtrati? Imò vt ad nouos veniam, quando conuocatis Dominus Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent, miſitque eos ad prædicandum regnum cælorum, nonne Iudas erat vnus ex illis, quem ipſe qui mittebat eum, diabolum ante traditionem ſuam nominauit, quia nec dominicis loculis fidem exhibere potuit? Cùm ergo non ſoli boni, ſed etiam & mali, huiuſmodi chariſmatum dona potuerint conſequi, non nos dubios reddat claritas mirabilium, quæ in antiquis facta ſunt, non cæcos vel cæcutientes nos faciat ad conſiderandam maieſtatem nouæ gratiæ Chriſti: quia videlicet & horum potentiam,& illud ſine quo nihil hæc proſunt. ſ. remiſsionem peccatorum, hic qui baptizat in ſpiritu ſancto, nobis & illis dedit. Et huius quidem muneris. i. operationis virtutum vel cæterorum huiuſmodi, de quibus iam ſupradictum eſt, huius ſecundi muneris non inchoatio fuit, ſed adiectio largitatis, cùm in die Pentecoſtes diſcipulos domini ſpiritus ſanctus impleuit, ſed eius quod maximum opus maximaque virtus eſt, baptiſmi Chriſti, ſcilicet remiſsionis peccatorum, inchoatio ſimul & perfectio eſt mors Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit in odorem ſuauitatis, In qua morte baptizamur, ſicut Apoſtolus dicit, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti cũ illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nam in morte ſua ſanguinem & aquam (vt iam dictum eſt) de latere ſuo fundens, lauit vniuerſam Eccleſiam à peccatis ſuis, dans viuis & defunctis ſpiritũ remiſsionis, ſicut mox, vt apparuit illis viuus, oſtendit, dicens: Pax vobis: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Hoc ſolum munere baptizati paruuli morientes tranſmigrant in regnum Dei. Illo autem cuius in die pentecoſtes adiectio fuit, ſic potuerunt antiqui patres clarificari,& apud inferos propter originale peccatum detineri, quomodo potuit & Iudas, cùm eodem munere fungeretur, diabolus vocari, & eſſe fur loculorũ Domini, & habere locum in profundisſimis inferni, in quem abiret, præuaricatione peracta filius perditionis. Ipſum Dominum in forma ſerui dona hæc recepiſſe, propheta teſtatur, qui hæc in perſona eius loquitur: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, ad euangelizandum pauperibus miſit me. Nam hæc de præſenti vnctione ſua dicta eſſe, qua ſpiritus ſanctus viſus eſt ſuper eum in ſpecie columbæ, teſtatur & ipſe qui (vt Lucas narrat) plenus ſpiritu ſancto regreſſus è Iordane, & actus in deſertum, & conſummata omni tentatione regreſſus in virtute ſpiritus in Galilæam, introiuit in ſynagogam,& traditus eſt ei liber Eſaiæ prophetæ. Quẽ cùm reuoluiſſet, inuenit locum prædictum, & cœpit dicere ad eos: Quia hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris. Non ergo ea tantum cauſa, vt ſignum pareretur Ioanni, ſpiritus ſanctus in dominum Ieſum deſcendit, ſed vt euangelizandi officio, & ſummi ſacerdotij ordine fungeretur vnita Deo natura hominis. Nam ſicut non à ſeipſo venit filius Dei, ſed pater illum miſit, vt omnium dominus, formam ſerui aſſumere dignaretur, ſic in eadem ſerui forma non à ſeipſo filius hominis euangelizandi officium præripuit, ſed à ſpiritu ſancto impoſitum ſibi onus humiliter ſuſcepit. Sic enim decebat eum implere omnem iuſtitiam, vt qui obedienter fuerat homo factus, obedienter nihilominus ad prædicandum mitteretur per eundem ſpiritum, qui cæteros mittit, quicunque ſalutis miniſterium dignè ſortiuntur, vt quidam apoſtoli, alij prophetæ vel euangeliſtæ in eccleſia ponantur. Tunc ille magnus atque conſpicuus magni conſilij angelus, ſtetit iuxta aram templi. ſ. vocatus ad ſacrum ordinem ſummi ſacerdotij, apparente ſuper caput eius in ſpecie columbæ ſpiritu pietatis, vt miſericors fieret, & fidelis pontifex ad dominum, & repropitiaret delicta populi. Accepit igitur dona in hominibus creator omnium Deus, ad miniſtrandum miſſus, quæ poſtmodum aſcendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, mittendis ad idem miniſterium daret hominibus, & ſic plenus ſpiritu ſancto (vt prædictum eſt) à Iordane regreſſus eſt. Plenus ſanè, non quòd tunc primùm ſpiritũ ſanctum acceperit, quippe qui ab ipſo humanitatis ſuæ initio eiuſdem ſpiritus operatione conceptus eſt. Quid ergo nunc actum eſt, vnde diceretur ſpiritu ſancto plenus à Iordane regreſſus? Nimirum plenitudo, quæ in illo iam erat ſuperficiem. i. vſque ad ipſos exteriores actus, ſeſe diffudit, vt inde omnes acciperemus, quomodo ſi plenitudo viuę & indeficientis aquæ, quæ in altisſimo puteo ſurſum ad ſuperficiem oris aſcendat, vt paruis quoque infantibus hauriendi vel bibendi detur facultas. Ita nimirum vſque ad exteriora ſe diffudit plenitudo, quam habebat intrinſecus,& diffuſa eſt gratia in labijs eius, vt audiretur in verbis,& videretur in miraculis abundantia eius, qua plenus erat gratiæ & veritatis. Peccatorum autem remiſsionem non accepit, quam (vt ſupra dictum eſt) baptizando in ſpiritu ſancto hominibus dedit, quia quod maius

eſt

Margin notes:
1.reg.19.
1.cor 10.
Exo.16.
Exo.32.
Nu.16.
21.
Mat.10.
Luc.9.
10.
Ioan.6
Ian.12.
Remiſſio peccatorũ res lõgè maior quàm alia chariſmata.
Act.2.
Eph.5.
Rom.6.
Ioan.19.
Remiſſio peccatorũ ex baptiſmo.
Ioan.20
Donum prophetiæ minus eſt quàm gratia baptiſmi.
Vnctio Chriſti.
Eſa 61.
Luc.4.
Luc.3.
Luc. 4.
Chriſtꝰ vt homo accepit officiũ euãgelizãdi & ſacerdotij ſpiritu S.
Phil.2.
Mat.3.
1.cor.12.
Apoc.8.
Hebr.2.
Pſal.64
Eph.4.
Quõ à baptiſmo regreſſus dicitur plenus ſpiritu.
Mat.12.
Pſal.44

eſt, de ſpiritu ſancto conceptus eſt, vt peccâtum nec originale haberet, nec actuale admitteret.

Chriſti duplex baptiſmus, vnus aquæ, alter paſſionis.

Sed dicit aliquis: Baptizari quoque debuit in remiſſionem peccatorum, non ſuorum, ſed noſtrorum, vt illo baptizato fieret peccatorum noſtrorum remiſſio. Hoc planè oportet concedi, ſed de illo duntaxat baptiſmo ſuo, de quo ipſe iam baptizatus à Ioanne, dicit: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor vſq; dum perficiatur? Quod videlicet de paſſione ſua dixit, in qua tota Eccleſia, quæ eſt corpus eius, baptizari habebat. Alioquin ſi in Iordane baptizato illo facta eſt peccatorum noſtrorum remiſſio, quid nobis neceſſaria fuiſſet eius paſſio. A nullo ergo homine baptiſmum accepit remiſſionis peccatorum, ſed ipſe nobis per paſſionem ſuam fons remiſſionis factus eſt. Vnde rectè ſancta Romana eccleſia, non in die Epiphaniorum, ſed in ſacroſancta ſolennitate Paſchali communiter atque vniuerſaliter baptiſmi ſacramentum celebrare conſueuit. Quia videlicet, ſicut ſupra dictum eſt, quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Igitur hic eſt qui baptizat, hic eſt qui ſolus peccatorum remiſſionem dat, hic eſt qui probroſam atque ignobilem, ex peccato accidentem naturæ noſtræ inopiam, copioſis per ſpiritum ſanctum donis diuinitatis ſuæ ſolatur & munerat. Cur autem hoc loco vel tempore tam certum tamq; euidens de autoritate baptiſmi datum ſit iudicium, iam dudum catholicæ eccleſiæ bene cognitum eſt. Primò ſciendum quia magnus hic homo qui miſſus eſt à Deo, magnus meritis, & ſecundum ſuam magnitudinem magnam habens intrinſecus in corde vocem ſancti deſiderij, leuabat oculos mentis ad Deum, & clamabat fortiter in cælum, orans iugiter, vt videre ſibi daretur citius illam quam prope eſſe ſciebat, quamq; in vtero matris ſalutauerat conſolationem Iſrael. Non enim minus erat deſiderium huius deſiderio beatiſſimi ſenis Simeonis, cuius internus clamor & vociferatio grandis, tetigit aures altiſsimi, vt non contineret ſe miſeratio Dei, reſponſum dante illi ſpiritu ſancto, quod non eſſet viſurus mortem, niſi prius videret Chriſtum domini. Ergo hic & clamando magnis deſiderij vocibus & orando iugiter, hoc à ſpiritu ſancto obtinuerat, vt reſponſum dans illi diceret, ſuper quem videris hoc ſignum, hic eſt qui baptizat.

Luc. 12

Eph. 1. 5

Rom. 6

Luce. 2

Contra hæreticos rebaptizãtes

Et huius ſigni rationem catholica (vt prædictum eſt) iamdudum bene nouit eccleſia. Futuros nanque ſciebat columba illa quæ Ioannem mittebat, & omnes prophetas miſerat, futuros illa ſciebat coruos atque miluos, qui inuicem ſe roſtris laniantes & vnitatem ſcindentes, dicerent, contra alterutrum erecti, & ſpiritu proteruo tumentes: A nobis quod datur ſanctum eſt, Hic ab illo ebrioſo, ille autem ab illo fornicario baptizatus indignus eſt. Tu ab illis vel illis baptizatus, inquit Donatus, à nobis ſi ſapis rebaptizandus es. Clamat contra hos columba illa, ramum virentis oliuæ ſemper in ore ſuo portans, id eſt, veram pacem & vnitatem ſemper amans & prædicans clamat, ecce de ſummo vertice illius altiſſimi capitis noſtri, & dicit: Hic eſt qui baptizat. ac ſi dicat: Quid vos o milui rapaces & corui litigioſi baptiſmi gratiam tam pertinacibus roſtris in tot autores diſtrahitis? Vnus eſt qui baptizat, vnus & ſolus: hic eſt qui ſanctificat. Vnus eſt fons, vnus eſt riuus baptiſmi ſalutaris, qui per qualeſcunque canales influat: hic eſt qui baptizat, de cuius ore profluit ipſa vis ſacramenti, purificans, emundans, viuificans totum fidelem hominem & ſanctificans. Tu fortè fontem viuum neſciebas à mortua palude vel cœnoſa diſcernere ciſterna. Ecce ſicut dixi tibi, ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, hic eſt qui baptizat: ſic & nunc dico tibi. Vbicunque audieris verbum hoc integrè prolatum: Ego te baptizo in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, ibi eſt abſque dubio hic ipſe, & hic ibidem baptizat. Quid enim Paulus? Quid autem Apollo? Quid verò Cephas? Miniſtri ſunt in hoc ſacramento Chriſti, miniſtri iſti ſunt, non autores: ſerui, non domini: canales, non fontes. Vnus enim hic eſt fons, vt prædictum eſt, vnus dominus, vnus autor, qui baptizat quidem in aqua per miniſtros, baptizat autem tantùm per ſemetipſum in ſpiritu ſancto. Quòd ſi ſub ſacramento prædicti nominis morticinum ſœtet alicuius hæreticæ putredinis, nec ſic tamen irrita iudicabitur inuocatio diuini nominis, ſed baptiſmus talis eſt duntaxat, qualis qui mortuos fieri potuit, de quibus Apoſtolus dicit: Habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Nam palmites quidem ſunt, ſed à vite præciſi. Membra fuerunt viuentis corporis Eccleſiæ, ſed vita carent, quia præciſa ſunt à corpore. Speciem ergo ſolam pietatis quam habent, baptizando contulerunt: ſed quam non habent virtutem eiuſdem pietatis conferre non potuerunt.

Gene. 8

1. Cor. 3

2. Tim. 3

Quapropter hi qui à talibus baptizati ſunt, quando ad catholicam eccleſiam redeunt, non eis repetitur lauacrum carnis, vt perficiatur, ſed quod deeſt inſeruntur catholicæ matri, vt per eius reconciliationem ſpiritus ſancti gratiam percipere mereantur. Nam in illa ſola ſpiritus ſanctus datur, quia videlicet in ſciſſura mentium Deus non eſt, ſed in vnitate & pace quæ perfectionis vinculum eſt. Et hi quidem quaſi thoro minus legitimo procreati, tamen reputantur filij. Nam ex omni tribu filiorum Iſrael numerati ſunt filij Deo cogniti, vbi ſignantur ſerui Dei noſtri in frontibus ſuis, ſcilicet tam ex tribubus Gad & Aſſur, qui de ancilla nati ſunt, quàm ex tribu Iuda & Ioſeph, qui ex legitimis coniugibus orti ſunt, igitur nulli hominum attribuenda, neque ſecundum hominem metienda eſt baptiſmi

Recõciliatione dat gratia ſpiritus ſancti.

Coloſ. 3

Apoc. 7

Gene. 30

C gratia,

Cur in ſpecie columbæ viſus eſt ſpiritus ſanctus. *Ioan. 3* *Ephes. 2* *1.Ioan. 4*

gratia, quia ſolus hic eſt qui baptizat, & in nominē eius ſolius baptizamur, qui ſolus pro omnibus nobis eſt crucifixus, ſicut columba de capite eius oſtenſa teſtatur. Qua in ſpecie cur ſpiritus ſanctus apparere voluerit diligenter inquantum ipſe aperire dignatur, iam nunc intuendum eſt. Spiritus ſanctus omnium quæ circa ſalutem noſtram acta vel agenda ſunt, dominus & arbiter, imò & efficiens cauſa eſt. Cur enim niſi propter charitatem ſuam pater filium miſit in hunc mundum, vel ipſe filius patri ſuo nos, cum inimici eſſemus, reconciliauit per ſanguinem ſuum? Quid autem ſpiritus ſanctus niſi patris & filij charitas eſt? Hic igitur ſpiritus ſanctus ſuper autorem noſtræ ſalutis apparens, congruum ſatis gratiæ ſuæ ſecundum tempus iudicium præbuit, dum aſſumptam columbæ ſpeciem, corporaliter humanis oſtendit oculis. Columba nanque auis ſimplex & mitis eſt. Et charitas ſæuit quidem & zelatur, ſed primò blanditur, ita vt in neminem ſæuiat, niſi in eum quem non flectunt blandimenta, nunquam in virga venit, niſi ad eos à quibus ſua manſuetudo fuerit contempta. Vtrunque in Chriſto ſic eadem charitas ordinauit, vt primus aduentus eius ad nos in manſuetudine fieret. Secundus autem in fortitudine zeli futurus ſit. Venientem ergo ad nos in ſpiritu manſuetudinis, rectè idem ſpiritus ſuper ipſum apparens velut auis manſueta deſignauit. Secundum autem quia ſuper neminem ſanctorum ante Chriſti aduentum ſpiritus ſanctus apparuit, neque poſt eius aduentum ſuper vllum in hac ſpecie viſus eſt.

Sup neminē ſicut ſuper Chriſtū viſus eſt ſpiritus ſanctus. *1. Re. 16* *1. Re. 10* *4. Re. 2*

Ante quidem dona dabat, vt ſupra dictum eſt, & eorundem quantitatem ſiue qualitatem congruentibus nonnunquam ſignis indicabat, velut cum prophetam ſupradictum miſit, vt in regem vngeret electum ſuum Dauid, non lenticulam, ſicut ad inungendum Saul, ſed cornu olei tollere iuſſit, videlicet ſignificans doni ſui magnitudinem ſimul & fortitudinem, id eſt, throni eius firmitatem, & prophetalis gratiæ celſitudinem. Item, cum Heliam in cælum tollere vellet, quem huius diuini amoris zelum feruentiſſimum habuiſſe notum eſt, ad ſignificandam eius boni zeli dignitatem, currus igneus cum equis igneis, quibus tolleretur, miſſus eſt. Sic & in alijs pleriſque ſanctorum dona, quæ dabat figuris competentibus exprimebat, ſuper nullum autem ipſe, vt dictum eſt, ante Chriſti aduentum apparere viſus eſt.

Acto. 2 *Ioan. 3* *Coloſ. 2*

Poſt ipſum verò ſuper apoſtolos apparens viſus eſt, non quidem ipſa eius ſubſtantia quæ inuiſibilis eſt, ſed ignis, præſentiæ eius index: ita tamen, vt ex ipſo igne diſpartitæ linguæ viderentur: quia videlicet nulli cuncta dabantur, ſed pro voluntate eiuſdem ſpiritus ſua cuique menſura gratiæ diuidebatur. Super ipſum autem dominum & ipſa ſancti ſpiritus ſubſtantia inuiſibilis adeſt, & quod foris videtur, non pars aut partis ſignum, ſed quiddam totum eſt atque integrum, quia videlicet hic & ſolus eſt, cui non ad menſuram dat Deus ſpiritum, quia in ipſo inquit Apoſtolus, habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Corporaliter dixit, non quod Deus corporeus ſit aut localis, ſed quia ſicut corpus quodlibet quouis in loco cum omnibus membris ſuis indiuiſum eſt, ita ſpiritus ſancti diuinitas tota cum omnibus donis ſuis in Chriſto præſentialiter adeſt.

O'ia dona ſpūs ſancti in Chriſto ſimul. *Eſaie. 11*

Quam eius plenitudinem propheta longè ante intuens ait: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus conſilij & fortitudinis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Hæc enim ſunt cuncta ſancti ſpiritus dona, velut cuncta vnius corporis membra, quorum Chriſto nullum deeſſe teſtatur tam prædictum præconium prophetæ, quàm præſentis integra atque indiuidua ſpecies columbæ.

Spiritus ſapiētię. *Luc. 10* *Cant. 5* *Matt. 4*

Etenim ſapientiæ ſpiritus in eo plenariè requieuit, quem primus homo non habens, imo per ſuperbiam à ſe repellens, noluit attendere vel ſubeſſe meliori, veramque lucem relinquens, ſeque ſibimet lucere confidens, inter latrones quaſi per noctem incidit, à quibus ſpoliatus & plagatus, ſemiuiuus relictus eſt. Hic autem homo ſecundus, velut columba reſidens iuxta fluenta pleniſſima, diuinitati ſibi inſitæ ſemper intendit, in cuius liquida maieſtate proſpiciens, venientem inſidioſum accipitrem vidit & euaſit, dum tentationes eius omnes in deſerto ſapienti reſponſione caſſauit.

Spūs intellect9. *Matt. 13* *Gene. 3*

Spiritu quoque intellectus iſte repletus, ſciuit quibus aperiret myſteria regni Dei, quibus vt loqueretur in parabolis. Quo primus homo fraudatus, non diſcreuit in ſtatera rationis, quanto fideliores eſſent comminationes Dei promiſſionibus ſerpentis eum diceret, eritis ſicut dij. In ſelle quippe amaritudinis erat, poſitumque ſibi eſſe præceptum, tumens ſuperbiæ ſpiritu, indignè ferebat. Hic autem velut columba, omnium eiuſmodi ſelle carens, & ſano cordis palato cuncta diſcernens, nec dæmones admittebat, confitentes ipſum eſſe filium Dei, nec indignis loquebatur myſterium Dei, imò prohibebat ſanctum canibus dari, & margaritas ante porcos mitti.

Marci. 5 *Matt. 7* *Spiritus conſilij.* *Matt. 11* *Ioan. 4* *Matt. 15*

Spiritum nihilominus habens conſilij, abſcondebat hæc à ſapientibus & prudentibus, vt reuelaret ea paruulis. Quo penitus carens primus, contulit ſermonem cum aduerſario, nec ſe in humilitate abſcondit ab eo. Hic autem propoſitum ſuum omnino ſecretum habuit à diabolo, vt licet ſciret ipſum eſſe filium Dei, neſciret tamen per crucem & paſſionem eius facturum eſſe ſalutem generis humani. Eodem conſilij ſpiritu euangelizans pauperibus, nec Samaritanos, nec gentiles

tiles à miſericordia repellebat, imò & infirmos eorum curabat, veluti columba, quæ inter- Ioan. 4
dum pullos fouet alienos, & eis ab oriente & ab occidente venturis, ſinum Abrahæ ad recum- Matt. 15
bendum ſeſe aperire promittebat. Spiritu quoque fortitudinis inceſſit, quo relicto, primus Matt. 8
homo victus intemperanter gulæ ſuccubuit, & ſeipſum venalem fecit, imò gratis venunda- Spiritus fortitu-
tus ſemetipſum, omni præſidio deſtituit & perdidit. hic autem velut columba in petris nidi- dinis.
ficans, quo ſerpens accedere non poſſit, credentes in ſe tuto præſidio collocauit. Verbi gratia,
cum diceret, nemo poteſt rapere de manu patris mei. Spiritu ſcientiæ, ſimiliter abundauit, Ioan. 10
quam primus homo perdidit, dum plus ſcire appetiuit, promittente hoſte antiquo, quòd tranſ- Spiritus
greſſor præcepti factus, habiturus eſſet ſcientiam boni & mali. Hic autem aceruum omnium ſcientiæ.
ſcripturarum habens penes ſe, quomodo columba de magno tritici aceruo grana congerit
candidiora, ſic de omni ſcriptura tempori vel rei congruas proferebat ſententias, ita vt mi-
rantes dicerent eius aduerſarij: Quomodo hic literas ſcit, cum non didicerit? Spiritu pie- Ioan. 7
tatis omnino plenus fuit, quo nimirum primus homo nudatus erat, quando ſeipſum & poſte- Spiritus
ros ſuos æternæ morti addixit, nec poſt culpam requiſitus, animæ ſuæ condoluit, vt pœni- pietatis.
tentiam ageret, imò in Deum retorſit malum quod perpetrauit, dicendo: Mulier quam de- Gene. 3
diſti mihi, dedit mihi & comedi. Hic autem non ſolum neminem occidit, velut columba quæ
nihil viuum comedit, verùm & eo ſemper intentus fuit, vt vitam daret mortuis: Nam filius ho- Lucæ. 9
minis, inquit, non venit animas perdere, ſed ſaluare. Spiritus timoris domini ſuper illum re- Spûs ti-
quieuit, quem primus homo à ſe repulit, à prima ſuggeſtione diaboli vſque ad conſummatio- moris dñi.
nem peccati. Hic autem, ſicut columba pro cantu gemitum habet, ita pro delicijs habuit cum
voluntate patris ſaturari opprobrijs, dicens per omnia ab initio ſuæ incarnationis, dicens Luc. 22
prompte non ſolum verbis, ſed & factis: Pater, non mea, ſed tua fiat voluntas. Igitur ſpi-
ritus domini, qui hactenus in magna ſylua generis humani requiem non inuenerat, tandem ſu-
per hunc florem requieſcit, in quo æterna ſtatione permanens, nullam alicuius vitij repulſam
aliquando pertulit: quam eius requiem & in hoc loco diuinum oraculum non tacuit. Cum e-
nim dixiſſet: ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam: protinus adiunxit,
& manentem in eo. Et apud nos quidem & in nobis eſt, iuxta promiſſum eiuſdem ſaluatoris no-
ſtri, hic idem ſpiritus, ſed longè præſtantius multoq; præſentius in ipſo capite noſtro manere
dicitur. Nam apud nos ita quidem manet, & ita in nobis eſt, vt nunquam deſint in eccleſia,
qui huius gratiam ſpiritus habeant, vel aliquod donum eius, id eſt fidem ſapientiæ, vel ſcien-
tiæ ſermonem, interpretationem ſermonum, vel diſcretionem ſpirituum, & his ſimilia. Rarus
autem quiſque eſt, qui adeo profecerit, vt eius intrinſecus anima vel ad momentum illum hu-
ius ſpiritus contactum ſentiat, qui per ſibilum auræ tenuem ſignificatur in Helia, dicente: Et 3. Re. 19
poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Eſt enim intimus quidam circunſcriptæ verita-
tis ſenſus illa ſignificatione expreſſus, quem ſancta mens in contemplatione rapta, ſubita in-
terdum illuſtratione deguſtare meretur. At ille ſic eodem ſpiritu plenus eſt, vt in ipſo habitet Coloſ. 2
corporaliter, vt ſupra dictum eſt, ſemper manſueti pectoris eius manſione contentus, nulloq;
vnquam carnalium affectionum ſtrepitu inquietatus. Spirituum ſupradictorum plenitudi- Sermo
nem quaſi prima eructatione nobis ipſe refudit, dum primum ſermonem quem poſt hanc ma- dñi in
nifeſtationem turbis ad ſe confluentibus habuit, hoc modo incepit: Beati pauperes ſpiritu, quo- monte.
niam ipſorum eſt regnum cœlorum, &c. Hic enim nos ad hoc inuitat & informat, vt ſimus Matt. 5
ad ipſius imitationem, iuxta quendam ſupernæ diſpenſationis modum, per timorem Dei hu-
miles, per pietatis ſtudium mites, per ſcientiam diſcreti, per mentis fortitudinem liberi, per
conſilium cauti, per intellectum prouidi, per ſapientiam maturi. Sed propheta de cæleſti- Duplex
bus loquens, gradus iſtos deſcendendo magis quàm aſcendendo numerauit: videlicet ſapien- ordo in
tiam, intellectum, conſilium, fortitudinem, ſcientiam, pietatem, timorem. Conſtat enim pro- ſeptē do
culdubio, quia à timore ad ſapientiam aſcenditur, non autem à ſapientia ad timorem reditur, nis ſpûs
quia nimirum perfectam habet ſcientia charitatem, initium verò ſapientiæ timor domini. ſancti.
Pal. 110

Dominus autem, quia nos à terrenis ad cæleſtia ſubleuat, eoſdem gradus aſcendendo nu-
merat à timore incipiens, qui per paupertatem ſpiritus intelligitur, dicendo: Beati pauperes
ſpiritu. Deinde pietatem commendat, dicendo: Beati mites. Miteſcere nanque opus eſt pieta-
tis, neque reſiſtere diuinæ ſcripturæ: ſiue intellectæ, dum aliqua vitia noſtra percutit, ſiue non
intellectæ, quaſi nos melius ſapere, melius præcipere poſſimus. Deinde venitur ad tertium
ſcientiæ gradum, dum dicit: Beati qui lugent. Nam ille timor quo cogitat de iudicio Dei, &
illa pietas, qua non poteſt niſi credere & cedere diuinæ ſcripturæ, cogit eum ſeipſum lugere.
Vera nanque ſcientia bonæ ſpei hominem, non ſe iactantem, ſed lamentantem facit. Tunc eſ-
ſe incipit in quarto gradu fortitudinis, de quo dicit: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.
Fortitudinis nanque eſt, animum adeo ab omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntium ex-
trahere, vt vacet ei iuſtitiam eſurire ac ſitire. Deinde in conſilio miſericordiæ purgat animam
tumultuantem, & quodammodo obſtrepentem ſibi, de appetitu inferiorum conceptis ſordi-

 bus, Vnde

eſſe, quàm pater eſt qui illum genuit, rationabiliter non poteſt intelligi. Quando enim homo adoptione.
aliud generat quàm hominem? Sic & omne animal non aliud quàm quod ipſum eſt aliquando Gene.1
generat. Sed nec vlla herbarum ſemen affert niſi iuxta genus ſuum, neque lignum faciens fru-
ctum ſuum in ſemine aliquando excedit ſpeciem. Sic enim creator omnium illa ſtatuit, præce- Pſal.1 :4
ptumq; poſuit & non præteribit. Quanto magis ipſe creator non aliud quàm quod eſt ipſe ge-
nuit: id eſt, Deus Deum, lux lumen, immenſus immenſum, omnipotens omnipotentem? Iſtum
quippe non adoptauit, ſed genuit: ſicut hic ipſe Ioannes euidenter exprimit, in eo quod ſupe-
rius ait: Vnigenitus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Claro igitur lumine nobis lucerna
hæc ardens & lucens, lucem veram Chriſtum Deum & hominem eſſe oſtendit, quam non com-
prehenderunt tenebræ, ſcilicet Manichæus atque Fotinus, ille verum Deum, hic verum homi-
nem eſſe negans hunc Ieſum Chriſtum. Sed rurſus cauendum nobis eſt hæreſis Neſtorianæ
monſtrum biforme, aſſerentis, ſicut duas naturas vel ſubſtantias, ſic duas nihilominus in Chri- Nõ duæ pſonę in Chriſto.
ſto confitendas eſſe perſonas: vt alius filius Dei ſit, alius verò filius hominis. Hoc ſanè nec ra-
tio, nec ipſe communis noſtræ locutionis vſus admittit, quod maximè norunt dialectici. Non
eſt enim nomen aliquod ſpeciale aut generale, præter hoc quod generaliſſimũ eſt, ſcilicet ſub-
ſtantia, quo ſimul Deus homo poſſint appellari generaliter. Verbi gratia: Quomodo Mo-
ſes & Aaron duo ſunt homines, & hic bos & ille, vel duo ſunt animalia, ſiue duo ſunt anima-
ta corpora. Non aliquo ſic pariter Deus & homo prædicari poterunt vno ſpeciali vel generali,
niſi tantum eo quod generaliſſimum eſt, id eſt, ſubſtantiæ vocabulo. Neq; enim de Deo vero
æquè vt de homine poteſt animal prædicari: quia videlicet Deus verus corpus non eſt, quapro-
pter nec animatum corpus aut animal eſt. Cùm ergo maſculino genere de Chriſto Deo & ho-
mine prædicaueris duos, quod ſubiectum ſecundum hoc prædicatum appones? Deſiderat enim
prædicatum habere ſubiectum, ſiue (quod pueri quoque norunt) ſemper mobile quærit ſui ge-
neris, numeri quoque & caſus eiuſdem, habere fixum. Et vtiq; non quod diuerſas ſpecies aut di-
uerſarum indiuidua ſpecierum ſignificet: quod fieri in genere maſculino impoſſibile eſt. Nam,
verbi gratia, hominem & equum, quia diuerſarum nomina ſunt ſpecierum, vno maſculini ge-
neris ſubſtantiali nomine proferre non poteſt. Quapropter de homine & equo melius dicis hæc
duo, quàm hos duos: quia videlicet equus cum homine perſonarum non facit numerum, licet
pluralitatem faciat ſubſtantiarum. Quid ergo ſubijcies, cum in Chriſto Deo & homine prædi-
caueris duos? Nunquid Chriſtos ſubijcies? Nempe tale hoc eſt, ac ſi de vno equo & ſeſſore eius
duos dicas equites. Chriſtus enim, non naturæ ſed officij nomen eſt. Siquidem Chriſti, id eſt, Chriſtꝰ nomen officij.
vncti fuerunt & alij, de quibus ipſe ait: Nolite tangere chriſtos meos: ſed hic in quo habitat
plenitudo diuinitatis, vt ſupra dictum eſt, præ conſortibus ſuis vnctus eſt. Imò multò magis Pſal. 2
inæqualia ſunt Deus & homo, quàm equus & homo. Nam veri Dei & hominis hoc ſolum com- Coloſ. 2
mune eſt, quod de vtroque prædicatur, ſubſtantia: de homine autem & equo, non ſolum ſub- Pſal. 44
ſtantia, ſed & corpus communiter prædicatur, & animal. Si ergo perſona ſedentis in equo,
ſic equi perſonam abſumit, vt cum ipſo equus, cui tamen vnitus non eſt, perſonarum nume-
rum facere non poſſit, quanto magis in Chriſto perſona Dei ſic hominis perſonam abſorbet
vel abſumit, vt nequaquam dicantur aut ſint duo Chriſti, ſiue duo filij, præſertim cum homini
Deus inſeparabiliter vnitus ſit. Igitur, ſalua duarum veritate ſubſtantiarum: vnus, id eſt, vna
perſona eſt Chriſtus vnus: hic eſt vir ſiue filius hominis, vnus idemq; hic eſt filius Dei. Cuius
ſpecie & pulchritudine delectatus ipſe Deus pater, dignum illud memoria verbum de cælo
ſuper eum locutus eſt: Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui. Hoc vtique à princi- Marci.1 Prou.8
cipio non dixit, cum vniuerſa conderet, cum cæli fabricam extenderet, vel mari terminum Gen.1
poneret, & omnia viſibilia ſiue inuiſibilia mirabis artifex componens, ſuo ſingula loco, vel or-
dine diſtingueret. Et quidem placebant illi cuncta quæ fecerat, quia erant valde bona: ſed nuſ-
quam in omnibus illis ſeipſum ſibi complacuiſſe inſinuat. In hoc autem vno ſibi complacet &
dicit: In te mihi complacui, quod longè aliud quàm dixiſſet: tu mihi complacuiſti. Attenda-
mus ergo quid in Chriſto factum ſit, & videbimus, quòd verè pro magnitudine vel qualitate
operis, rectè pater in illo ſibi complacuerit. Videlicet cum omnia feciſſet Deus, nihil omnino
ſimile ſibi vel æquale fecerat, nec enim fieri poterat, vt increato Deo ſimilis vel æqualis for-
maretur creatura. Non ergo beneuolentiæ creatoris ſufficiebat, quòd ea quæ fecerat, erãt cun-
cta valde bona: quia nihil inter omnia ſibi ſimile vel æquale videbat. Sed (vt iã dictum eſt) ea-
le quid omnino, qualis ipſe eſt, creari non poterat. Quapropter multitudo creaturæ infirma,
vtpote de nihilo facta, partim corruerat, neq; ſuis viribus vllo modo reſtaurari valebat. Sug-
geſſit igitur ipſa, quæ nunc apparuit in ſpecie columbæ, mitis & beneuola patris charitas, qua-
tenus ipſam virtutem, ipſum verbum per quod omnia fecerat, quoniam nihil æquale ſibi con-
diderat, facturæ ſuæ vniret, & ſic vnum quid cui nihil deeſſet, in ordine vel natura creaturæ
produceret. Quo facto, gratulatur omnipotens bonitas, & applaudit ſibimet dilectio colum-
bina, omnis inuidentiæ neſcia, quòd ope ſua compar ſibi facta ſit humana creatura: dignũ lau-

de iudicans, quòd inopi naturæ eius, de ſuæ naturæ diuitijs adeo ſubuenerit, vt totum regnum
patris regere, vniuerſam omnino cæli ac terræ rempublicam diſponere, & in throno eius do-
minari, æquè vt ipſe deinceps idonea ſit. Hoc opus ſuum adeo collaudat, & in hoc ſibi com-
placet intantum, vt cuicunque non complacuerit, quicunque cum laude & gratiarum actione
non aſpexerit eum, velut ingratum & verè ſuperbum & inuidum, à ſalute ſua, & ab eiuſdem
Chriſti filij ſui regno repellat. Sed iam narrationis euangelicæ ſequentia videamus. [Altera
Diſcre- die iterum ſtabat Ioannes & ex diſcipulis eius duo.] Hoc loco rectè quæritur, qualiter hic euan-
pãtia ad geliſta Ioannes cæteris tribus euangeliſtis præſenti narratione non diſcrepet. Matthæus enim
literam ſtatim poſt ieiunium domini & tentationem diaboli ita ſubinſert: Cum autem audiſſet Ieſus, quòd
hic inter Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam. Item & Marcus continuo poſt eiuſdem tentationis
euange- narrationem, Poſtquam autem, inquit, traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Hoc iſti
liſtas. conſonanter aſtruere videntur, quod antequam Ioannes traditus eſſet in Galilæam non venerit
Matt. 4 Ieſus. Lucas interim de traditione Ioannis tacet, ita incipiens: Et conſummata omni tentatio-
Marci. 1 ne, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus, & egreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæã, &c.
Lucæ. 4 Hic autem, ſcilicet euangeliſta Ioannes refert, quia nondum tradito Ioanne, veniens in Gali-
Ioan. 1 læam, vocauit Philippum & Nathanael, & tertia die inuitatus ad nuptias in Cana Galilææ de
aqua vinum fecit, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderũt in eum diſcipuli eius. Et poſt mul-
Ioan. 3 ta dicit ſic: Erat autem & Ioannes baptizans in Enon iuxta Salim, quia aquæ multæ ibi erant,
& veniebant & baptizabantur. Et proximus ſubinſert: Nondum enim miſſus fuerat in carce-
Quõ cõ rem Ioannes. Quæritur ergo quomodo non diſcrepent, quos contrarios eſſe ſibimet nemo
cordãtia dicere audet, niſi qui animæ ſuæ contrarius eſt? Et quidem ſolutio quæſtionis nimium diffici-
inueniſ. lis eſſet, ſi Chriſtus in Galilæam ſemel tantum veniſſet, vel ſi cunctis euangeliſtis ſingillatim,
cunctos eius actus, cunctos eius egreſſus vel regreſſus deſcribere propoſitum fuiſſet. Conſtat au-
tem euangelica narratione, quia pluſquam ſemel dominus noſter, ſalutis noſtræ miniſter, iuit
& redijt, & nulli euangeliſtarum, cuncta quæ geſſit comprehendere, quod impoſſibile eſſet,
Ezech. 1 propoſitum fuit. Sed vnumquodque animalium cæleſtium ante faciem ſuam graditur, id eſt,
vnuſquiſque euangeliſtarum de innumerabilibus factis vel dictis eius tantum deſcribere pro-
poſuit, quantum & fidei teſtificandæ ſufficeret, & lectori faſtidium non afferret. Et Matthæus
quidem, & Marcus, Lucas quoque, de primo anno tacuerunt, quo adhuc prædicante Ioanne,
miracula quidem fecit Ieſus, & ſeorſum aliquos docuit: ſed publica prędicatione non adeo
turbis innoteſcere voluit. Alioquin vnde illa opinio nata fuiſſet, vt quando publicè prædican
Marci. 6 do innotuit, Ioannes putaretur ſurrexiſſe à mortuis? Sic enim in Marco ſcriptum eſt: Et au-
Lucæ. 9 diuit Herodes rex, manifeſtum enim factum eſt nomen eius, & dicebat, quia Ioannes Baptiſta
ſurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Lucas quoque ſic ait: Audiuit au-
tem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæſitabat, eo quod diceretur à quibuſ-
dam, quia Ioannes ſurrexit à mortuis. Igitur de primo anno tacuerunt, & à publica prædi-
catione eius, quam cœpit poſtquam traditus eſt Ioannes, narrationes ſuas orditi ſunt. Quod
manifeſtè ex ſubſequentibus Matthæi vel Marci animaduertere promptum eſt. Nam vterque
cum dixiſſet, venit Ieſus in Galilæam, ſtatim apoſtolorum ſubijcit vocationem. Lucas verò
paulò tardius. Nam apud illum, ante vocationem apoſtolorum, Ieſus frequenter eſt in ſynago
gis, & docet ſabbatis. In hoc verò euangeliſta Ioanne, fortè ad ſuſcipienda illa quæ dicta ſunt,
ſcrupulum mouet illud, quòd antequam traditus eſſet Ioannes, ad iudicium eiuſdem Ioannis,
Andræas ſequitur Ieſum, & adducit ad eum Simonem fratrem ſuum, & ipſe Ieſus in Galilæam
exiens vocat Philippum, & Philippus adducit Nathanael. Sed amoto omni ſcrupulo, cer-
tius pedem figat ratio: quia profectò non eſt hæc ipſa, quæ citius quidem (vt dictum eſt) apud
Matthæum & Marcum, tardius autem apud Lucam occurrit, apoſtolorum vocatio. Nec enim
In euan- conſequens eſt, vt quia ſequentes eum venerunt & viderunt vbi maneret, & apud eum manſe-
gelio nõ runt die illo, iam perfecti, iamque apoſtolico faſtigio ſublimati ſint. Nam tunc quidem cognoſce-
eſt tẽpo- re illum cœperunt, non autem iam tunc eundem relictis omnibus ſecuti ſunt. Oportet ergo
ris & re- primum vt ſenſum illum ab animo ſuo lector attentus amoueat, qui ferè omnium, euangelicam
rũ conti ſcripturã audire incipientium, animos confeſtim vltro prœoccupat. Nam quia poſt tentationẽ
nuatio ſupra memoratã in cæteris euangeliſtis, ſtatim ſubiungitur prędicationis Chriſti narratio, ſicut
eadem litera coniungitur: verbi gratia, cum dicit Lucas: Et egreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Gali
quę lite læam, & venit Nazareth vbi erat nutritus: ſic temporis quoque vel rerum continuatam fuiſſe
ræ eſt. ſucceſſionem, negligenter opinantur. Quod profectò non ita eſſe ex eiuſdem Lucæ vicina ſub-
Lucæ. 4 iunctione manifeſtum eſt. Dicunt enim illi venienti Nazareth vbi fuerat nutritus: Quanta au-
Ibidem. diuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Ante hunc ergo regreſſum eius in
Galilæam, à quo cęteri euangeliſtæ, pręmiſſa tentatione, prędicationis eius narrationem inci-
piunt, manſerat & ſigna fecerat in Capharnaum. At vero poſtquam diſcipuli Ioannem loquen-
tem audientes ſecuti ſunt Ieſum, imò poſt miraculum, quo in nuptijs aqua cõuerſa eſt in vinum,

facta

facta ſunt illa ſigna in Capharnaum. Hoc enim fuit initium ſignorum, quo facto, deſcendit Ie- Ioan. 2.
ſus in Capharnaum. Sic enim hic Euangeliſta ſubiungit: Poſt hæc deſcendit Capharnaum ipſe
& mater eius, & diſcipuli eius. Igitur hoc rectè ſentiendum eſt: quia ille regreſſus Ieſu in Gali- Regreſ-
læam, à quo cæteri incipiunt, ille eſt, quem Ioannes longè inferius commemorat, dicens: Vt er- ſus Chri
go cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit & baptizat quàm ſti in Ga
Ioannes, quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius, reliquit Iudæam, & abijt iterum lilæam.
in Galilæam. Cùm autem tam multa miracula eius audire, imò & videre Petrus & An- Ioan. 4.
dræas potuerunt, priuſquam de nauicula vocati, eundem redemptorem ſequerentur, omnibus
relictis: dictum eſt tamen à priſcis doctoribus de his principibus & patribus noſtræ fidei, nulla
hunc facere adhuc miracula viderant, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant,
& tamen ad vnum Domini præceptum hoc, quod poſsidere videbantur, obliti ſunt. Quod
nequaquam ſuperioribus dictis debet videri eſſe contrarium. Nam hoc dictum eſt, reſpe-
ctu eius narrationis, cuius ſecundum Matthæum talis textus eſt: velut, quod ante vocationem Mat. 4.
ipſorum nulla doctrinæ eius, vel miraculorum mentio facta ſit. Itaque nihil à cæteris hic Euan-
geliſta diſſonans, poſt manifeſtationem Chriſti, quæ in Baptiſmo facta eſt, narrationem ſuam ſic
inchoat, imò proſequitur ea, quæ cœperat, diuinitatis eius teſtimonia. Stabat Ioannes, & ex di-
ſcipulis eius duo. Quod ſtetiſſe Ioannem aſſerit, iuxta literam quidem ſitum hominis indicat
ſtantis, & aliquid quod officij ſui eſſet, inſtanter agentis vel dicentis. Iuxta altiorem verò ſen-
ſum, magnam ac ſemper ſuſpenſam eius intentionem inſinuat, qua videlicet ei, quem ſupra
dicto modo cognouerat, domino noſtro, non ſolùm exterius officio ſuæ præcurſionis deſerui-
bat, ſed & interius erecto mentis affectu iugiter aſtabat. Nam vbi illum baptizauit, & ſpiritum Chriſtus
ſanctum ſuper eum in ſpecie columbæ deſcendentem vidit, ſtatim idem ſpiritus expulit eum in in deſer
deſertum, & erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana. to.
Quod hic Euangeliſta, vt cætera multa, omittit, videlicet hoc intendens (vt in initio dictũ eſt) Luc. 4.
quatenus teſtimonia proferat de diuinitate filij Dei, atque ideò, quaſi de magno aceruo eorum
quæ dicta vel facta ſunt, tantummodo ſplendidiora colligens, quæ intentioni vel propoſito
ſuo magis idonea cognoſcit. Nec verò dubium eſt, quin ad reditum Domini noſtri idem Ioan- Ioannes
nes toto affectu tetenderit, vt iterum videret eum, quem videre, ſalus agnoſcentis, gloria præ- expe-
dicantis, gaudium erat demonſtrantis. Stabat ergo in altitudine cordis ſpeculator vitæ & ſalu- ctās redi
tis, nuntius redemptionis & pacis, iudex gratiæ & veritatis. Stabat plane altior ſolis præcur- tũ Chri
ſore Lucifero, ſolem iuſtitiæ proſpectans in nube latentem, i. Chriſtum expectans, in deſerto ſti ex de
tentationum obiectiones perferentem, vel iam victo tentatore, adhuc ſe in vmbra humilitatis ſerto, ſta
ſuæ continentem. Incertum autem eſt, vtrum antehac à deſerto regreſſum illum Ioannes vide- bat.
rit. Stabant & duo ex diſcipulis eius cum eo, qui videlicet magiſtrum ſuum ſtatu mentis imita-
bantur, & erant primitiæ plebis illius, quam non ſibi, ſed domino parabat ille præcurſor eius.

[Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.] Notanda diligenter narrationis ſe-
ries, in ſuperficie quidem breuis & lucida, intrinſecus autem (quod paruuli necdum attingere
præualent) myſteriorum pondere grauida. Quid enim eſt ambulans Ieſus, niſi mutabilitatis
noſtræ particeps factus Dei filius? Qui hominibus non ante cognitus, ex eo cognoſci atque dili-
gi cœpit, ex quo ambulare cœpit, de cælo veniens in vterum virginis, de vtero in præſepe, de
præſepi ad crucem, de cruce in ſepulchrum, de ſepulchro rurſus in cælum. Ex tunc ille notus
eſſe cœpit & dilectus, ſicut eidem in Canticis Canticorum dicitur: Oleum effuſum nomẽ tuum, Oleum
ideò adoleſcentulæ dilexerunt te. Quid enim oleum effuſum, niſi verbum de corde patris eru- effuſum
ctatum? Si ergo noſtræ animæ iam adoleſcentulæ ſunt, iamq; velut in adulta ætate Ioannis, nomen
ſemper cum diſcipulis eius firmo gradu ſtare didicerunt per iudicium ipſius in hoc Euangelio lo- ſuum.
quentis, agnoſcunt Ieſum ex eo quòd ambulat, & ſequentes eum tandem perueniunt eo quo Cant. 1
idem ipſe per diuinitatem manens inhabitat. Quod pulchrè nobis innuitur ex profectu con-
uerſionis eorundem diſcipulorum eius. Ait enim ſecum ſtantibus illis: Ecce agnus Dei. Se- Ecce ag-
cundum naturam hominis, eum (vt ſuperius dictum eſt) agnum vocat, quia videlicet ſicut per nº Dei.
immolationẽ agni Pharao quondam ſuperatus, & ſeruitus filiorum ſoluta eſt, quod per manum Exod. 12
Moyſi & Aaron, plagis immiſsis perfici non potuerat, ſic per paſsionem Chriſti princeps te-
nebrarum Diabolus victus, & redemptio generis humani facta eſt, quod per legis antiquæ præ-
cepta, veteriſq; ſacerdotij ſacrificia perfici non poterat. [Et audierunt eum duo diſcipuli lo-
quentem, & ſequuti ſunt Ieſum.] Non ſoli auditu corporis audierunt, ſed ſoli tunc obau-
dierunt, & teſtimonium eius receperunt. Ille nanque, vt teſtis fidelisſimus, ea ſemper inten- Ioan. 3.
tione de illo loquebatur, vt illum potius quàm ſe auditores ſui ſequerentur, ſicq; fieret ad glo-
riam Dei, quod dixerat ipſe, me oportet minui, illum autem creſcere. Hanc ergo eius
intentionem duo diſcipuli audierunt, & teſtimonium eius (vt iam dictum eſt) receperunt,
dum loquente illo, ſequuti ſunt Ieſum. Quando autem quiſque conuerſus, Dominum Ieſum Sequi
ambulantem (vt prędictum eſt) mente & pij affectus mobilitate ſequi incipit, meditando. ſ. Chriſtũ

& memoriter humanitatis eius veſtigia tenendo, non continuò conuertitur, & faciem ſuam illi
oſtendit Ieſus, id eſt, maieſtatis ſuæ diuinam præſentiam, ſecundum quam nuſquam ambulat,
non ſtatim in initio conuerſionis ſequentibus aperit, quæ per faciem intelligitur, ſed eundum
eſt, & ea quæ de illo ad tempus fuerunt, iamq; præterita ſunt, & finem habuerunt, ſcilicet quæ
in carne geſsit, vel paſſus eſt, tenaci memoria tam diu ruminanda ſunt, donec altiſsima eius
diuinitas ſeſe à ſequentibus quæri ſentiat, & huc vnde exceſsit quaſi poſt dorſum ſuum reſpi-
ciens, occulta inſpiratione faciem ſuam aliqua ex parte oſtendat. Nunc enim cælo præſidens
magis ſentit perſeuerantiam ſequentium fidem, quàm olim inter homines ambulans ſentiebat
turbam comprimentem. Sequitur ergo: [Conuerſus Ieſus videns eos ſequentes, dicit eis,
Luc. 8. Quid quæritis? Et dixerunt: Rabbi, quod dicitur interpretatum magiſter: vbi habitas?]. Bene
Quō cō uertitur Ieſus conuerſus eſſe dicitur, quia videlicet, antequam ſupradicto modo ambularet, à ſummo
Deus ad nos. cælo egreſsus, totus erat auerſus, id eſt, propter peccatum hominis vniuerſo generi humano i-
Eſa. 64. ratus. Vnde clamat ingemiſcens propheta: Peccauimus, & tu iratus es, & auertiſti faciem tuam.
Pſal. 84 Conuertitur autem, dum ſingulos eum in fide quærentium reſpicere dignatur. De qua eius
Pſal. 6. conuerſione dicitur in Pſalmo: Deus tu conuerſus viuificabis nos. Item: Conuertere Domine,
& eripe animam meam. Conuertitur ergo Ieſus, & videt eos, qui ſe ſequuntur, dum eos qui
incarnationis vel paſsionis eius fidem confitentur, dignanter intuetur. Sed ſunt inter eos
multi, qui ſequi illum videntur, & neſciunt quid quærant, id eſt, credunt quidem, vt ſibi vide-
tur, in illum, ſed neſciunt cuius ſpiritus ſint, vel quam intentionem habeant, quia confitentur,
Tit. 1. inquit Apoſtolus, ſe noſſe Deum, factis autem negant, & cùm labijs Chriſtum honorent, cor eo-
Eſa. 29. rum ab ipſo longè eſt. Poſſunt enim & Chriſtum ſequi fidei promiſsione, & aliud quàm Chri-
Mat. 7. ſtum quærere, imò poſſunt & in veſtimentis ouium incedere, & intrinſecus lupi rapaces eſſe. Sic
Ioan. 6. Iudas cum cæteris apoſtolis Chriſtum ſequi potuit, & aliud quærere, vocari Apoſtolus, & dia-
Ioan. 12. bolus eſſe, prædicare vel baptizare, & fur dominicorum loculorum ſceleratiſsimus eſſe. Sic & Si
Act. 8. mon Magus potuit baptizari, & in ſelle amaritudinis eſſe, potuit fidem Chriſti confiteri, & ta-
men nullam in ſermone hoc partem aut ſortem habere. Sic penè quotidie tanti cum electis repro
bi Eccleſias intrant, vt præ multitudine illorum, valde parua videatur quantitas electorū, quo-
modo in magno aceruo niſi propius accedas, vix grana parent præ multitudine palearum.

Quia ergo non vno cuncti animo Chriſtum ſequuntur, rectè nunc ipſe his qui illum primi
ſequebantur, dicit: Quid quæritis? Quod dictum quoties audimus, nos ipſi ad cor noſtrum reſpi
cere debemus, noſtramq; ſinguli interrogare conſcientiam, vt ſciamus qua Chriſtum intētione
ſequamur. Quod enim duobus illis dicit, omnibus dicit: Quòd ſi verè Chriſtum quærimus, &
vbi ipſe eſt, illic & nos eſſe volumus, tunc deſiderium noſtrum, & præparatio cordis noſtri hoc in
auribus eius loquitur: Rabbi (quod dicitur interpretatum magiſter) vbi habitas? Bene enim
dicimus, magiſtrum illum vocantes, quia de diſciplina eius ſumus, dum re vera Deum quæri-
mus. Dicimusq; illi, vbi habitas? dum ſuperuam cogitamus patriam, vbi ſedet ad patris de-
Ioan. 17. xtram, clarificatus claritate quam habuit, priuſquam mundus eſſet, apud patrem, qui incola
Mat. 8. & peregrinus in hoc ſeculo cùm eſſet, non habebat vbi caput ſuum reclinaret. Hæc recordatus
Pſal. 41. ſum, inquit Pſalmiſta, & effudi in me animam meam, quoniam tranſibo in locum tabernaculi
admirabilis vſque ad domum Dei. Hoc & nos recordari debemus, quicunque confeſsione fi-
dei Chriſtum ſequimur, ne per intentionem vanam remaneamus cum illis, de quibus ipſe: A-
Mat. 6. men dico vobis, inquit, receperunt mercedem ſuam. Quibus item Pſalmiſta refugiens aſsimi-
Pſal. 26. lari, vnam petij, inquit, à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus die-
bus vitæ meæ. Hoc autem iugiter petentibus, & hoc modo dicentibus, vbi habitas, fiet aliquan
do quod ſequitur [Dicit eis Ieſus: Venite & videte.] ac deinde ſubiungitur: [Venerunt & vi
derunt vbi maneret.] Tunc enim dicit Ieſus: Venite & videte, quando mentem per adiuuan-
tem gratiam bene meritam, in contemplatione ſubleuat, & cæleſtibus gaudijs ad horam ad-
mittit, vt dulcedinem illam guſtare præualeat, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, & in
cor hominis non aſcendit. Ita veniunt, & vident vbi Ieſus maneat, eisq; videntibus creatoris
habitationem, anguſta eſt omnis creatura. Quorum vnus, vt ipſe ait, raptus eſt vſque ad ter-
Eſa. 64. tium cælum, raptus eſt vſque in paradiſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini lo-
1. cor. 2. qui. Et multi quidem ſanctorum diuerſa gratia gloriam regni, in quo Ieſus habitat, prægu-
2. cor. 12. ſtantes viderunt. Hic autem tanta gratia vocatus eſt ad videndum, vt neſciret, vtrum extra
corpus ſit omninò eductus, an in corpore manens, ſolummodo per extaſim fuerit ſubleuatus
ſpiritus eius (ſicut ipſe ait) ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. Sanè hoc iuxta lite-
Manſerūt apud eū die illo. ram prætereundum non eſt, quod ſequitur: [Et apud eum manſerunt die illo.] Oportuna quip
pe determinatione vſus, dicendo, die illo. Non enim tunc relictis omnibus illum ſecuti ſunt, ne-
que extunc ſemper cum illo manſerunt, ſed tantum die illo apud eum manſerunt, & verba gra-
tiæ quæ procedebant de ore eius, familiariter audire cœperunt. Ieſus enim nondum tradito Io-
anne (vt ſuperius dictum eſt) neque publicè prædicabat, neque derelinquendo patre aut matre,
vel cæ-

vel cæteris neceſſarijs abnegandis, cuiquam legitur noua dediſſe præcepta. Sed iã ſpiritualiter cœpta proſequamur. Et Paulus quidem excellenti magnitudine reuelationis audiuit (vt iam dictum eſt) arcana verba quæ non licet homini loqui. Cæterorum autem ſinguli in ſua ſubleuantur menſura. I. vt alius ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonẽ accipiat, alius generatiõis linguarum, alius gratiam ſanitatũ, & his ſimilia. Quod cùm aſſecutus quis fuerit, iam idoneus factus eſt qui & alios inuitet, & prædicando Chriſti faciat ſectatores. Quod & in his, de quibus præſens euangelium refert pulchrè præſignatum eſt. Sequitur enim: [Hora autem erat quaſi decima. Andræas autem frater Simonis Petri erat vnus ex duobus, qui audierant ab Ioanne, & ſequuti fuerant eum. Inuenit hic primò Simonem fratrem ſuum, & dicit ei: Inuenimus Meſsiam, quod eſt interpretatum Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum.] Qui primus audierat, & Ieſum ſecutus fuerat, fratrem ſuum poſtmodum inuenit, & adduxit, iam tunc implens ſcripturam, quę Apoc. 22
per hunc ipſum Ioannem dictura erat. Qui audit, dicat veni. Sed cur interpoſitum eſt, hora erat quaſi decima, vbi Ieſus noſtræ vocationis carpebat primitias? Videlicet, quia vocatorum ſalutem non aliquod ipſorum præcedens meritum, ſed ſola vocantis operatur gratia, & in omnibus omninò ætas non diſcernit, nec præiudicat, congrua ſignificatione dictum eſt, hora quaſi decima. Ipſe eſt enim ille paterfamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam, & circa tertiam & ſextam, nonam ac decimam horam exijt, Mat. 20
& fecit ſimiliter, tandemq́ dixit: Erunt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi. Hora decima vel vndecima proculdubio prope eſt iam veſpera, quæ humanæ vitæ occaſum ſignificat.

Conſtat verò, quia magnus quidem Andræas, qui venit ad Ieſum hora decima, maximus verò in ordine Apoſtolorum Simon frater eius, qui adducitur tardius, iam propinquiore veſpera. Eadem nanque die veniunt ad Ieſum, primò Andræas cum altero, deinde frater eius Simon, in craſtinum verò Philippus & Nathanael, & abſque myſtica horarum interpoſitione, die tertia nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ. Igitur quod poſtea loquens in parabolis, ſignificaturus erat verbis, iam in ſuis ſignificat, dum illos quos magnos eſſe volebat apoſtolos, per occultam inſpirationem trahens vltima diei parte, id eſt, hora decima vocare incipit. Magnus quidẽ Andræas, ſed maior Petrus.

Eſt & illud, propter quod magis placeat hunc agnũ Dei demonſtratum, vel agnitum eſſe hora decima. Agnus quippe, per cuius immolationem cæſa ſunt Aegypti primogenita, & Exod. 12
filiorum Iſrael ſoluta eſt captiuitas, qui huius agni typum præferebat, iuſſus eſt in domos filiorum Iſrael tolli luna decima, immolandus poſt quartam decimam lunam ſequente veſpera, quando luna eſt pleniſsima. Decima (vt dixi) luna aſſumi iuſſus erat agnus, decima Exo. 20
quoque plaga attrita fuerat Aegyptus, decem nihilominus ad verberandum ſpiritualem Pharaonem, poſtmodum data ſunt legis præcepta. Cùm ergo audimus hunc agnum Dei, digito Ioannis eſſe hora decima demonſtratum, hæc omnia nobis vtiliter ad memoriam redeunt, quia videlicet hora decima his qui intelligere poſſunt, myſticam innuit eſſe conſonantiã ſcripturarum. Nunc enim reuera verus agnus ille tollitur in domos filiorum Iſrael, quando dicente Ioanne: ecce agnus Dei, incipiunt illum ſequi Iſraelitæ veri, quorum vita ſic erat, veluti Hebr. 7
luna decima. ſ. nondum plena & rotunda, quia videlicet lex, ſub cuius decem præceptis ſeruiebant, nihil ad perfectum adduxerat. Et Ioannes quidem veluti alter Moyſes, diſcipulos habens, & decem præcepta legis optimè cuſtodiens, quaſi decem plagis Pharaoni, id eſt, diabolo repugnabat. Sed illo nondum victo, digito demonſtrans, dicebat: Ecce agnus Dei, ſubaudis, cuius ſanguine cùm fuerint noſtrarum poſtes frontiũ ſignati, liberandi ſumus in manu forti, & ſubmergendus eſt princeps tenebrarum in aquis baptiſmi, quo nos ille mixto ſanguine ſuo baptizabit. Hoc igitur pertinuit ad Euangeliſtam, vt deſignationem huius agni referens, decimam, quæ tunc erat, non taceret horam. Sed iam inſequentia videamus.

Andræas qui (vt prædictum eſt) vnus erat ex duobus, qui audierunt à Ioanne, & ſequuti ſunt Ieſum, inuenit Simonem fratrem ſuum. Ecce nos aſpicientes à longè per hoc verbum quod dictum eſt, inuenit, quaſi per ſubuolantem ſcintillam agnoſcimus, magnam in illis fuiſſe flammam ſancti deſiderij. Et re vera in illis quos gratia præueniens ad tantam prædeſtinauerat gloriam, magnum & omnis moræ impatiens erat deſiderium videndi Saluatorem, cùm veniſſe illum audirent à magiſtro ſuo Ioanne, teſtimonium perhibente, quia vidit ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in ipſo. Cùm ergo ambulantem Eſa. 4. Mat. 12
(vt ſupra dictum eſt) Ioannes iterum oſtenderet eum, cumq́ ſequutus Andræas vidiſſet vbi Ioan. 5.
maneret, proculdubio feſtinauit, cucurrit, quæſiuit fratrem ſuum, vt qui erat ſocius deſiderij, particeps fieret & gaudij. Quærens itaque inuenit fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſsiam, quod dicitur interpretatum Chriſtus. Inuenimus, inquit, non clamantem, neque contendentem, quia nec audita eſt foris in plateis vox eius, ſed adhibita lucerna, ſcilicet teſtimonio Ioannis, qui eſt lucerna ardens & lucens, in humilitatis & ſilentij latibulo ſe continentem, inuenimus Meſsiam. Ille enim agnus abſque macula, totusque candidus inter nigros latebat hœdos nocte iſta, in qua peccatorum oculi caligant: Sed lucerna Ioannes

tene-

tenebras noſtras diſpulit, eumq; nobis oſtendens: Ecce, inquit, agnus Dei, quod dicitur interpre-
Meſsias ratum Chriſtus. Hoc Andræas non dixit, ſed Euangeliſta, verbum Hebraicum volens aperi-
Petrus ꝑ re, Græcis & Latinis, de ſuo appoſuit. Meſsias nanque Hebraicè, Græcè Chriſtus, Latinè dici-
alijs à tur vnctus. [Intuitus autem Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cæphas,
Chriſto quod interpretatur Petrus.] Magnum & ineffabile gaudium B. Petro præſignat hoc primum
honoratus. intuentis & alloquentis eũ Dñi prædicamentum. Si enim cunctis apoſtolis & omnibus ſanctis
Luc. 10. gaudendum eſt in hoc ſeculo, quod eorum nomina ſcripta ſunt in cælo, quanto magis huic bea-
tiſsimo lætandum eſt, qui (vt ita dicam) in capite libri nomen ſuum inuenit ſcriptum? Non
enim aliquem adhuc Dominus proprio vocauerat nomine, nec poſtea quenquam tam familia-
Mat. 16. ri deſcripſit inſpectione, nec tam amica expreſsit intentione. Cauſam autem huius nominis ex
alio ſecundum Matthæum cognoſcimus Euangelij loco. Nam cùm dixiſſet Petrus: Tu es
Chriſtus filius Dei viui: Reſpondens Ieſus dixit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſan-
guis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cælis. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſu-
per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tanquam ſi quæreres: cur Petrum illum nomi-
naret, rationem in humilitate ſua pro tempore latentem ſubdidit: Et ſuper hanc petram ædifi-
cabo Eccleſiam meam. Claret ergo, quia Chriſtus ſuper ſeipſum, videlicet firmam petrã, ſuam
ædificaturus Eccleſiam, vbi vidit, imò intuitus eſt (vt ait Euangeliſta) id eſt, diligenter reſpexit
illum, quem primum poſt ſe volebat eiuſdem eſſe fundamentum Eccleſiæ. Hac de cauſa Pe-
trum à ſeipſo petra prima denominauit, vtpote in quo poſt ſeipſum tota conſtituta erat fabri-
Chriſt' petra & lapis ſub capite Iacob. ca ſpiritualis ædificij. Sed & ex fine præſentis capituli maximè idem poteſt intelligi. Sic enim
finitur: Amen dico vobis, videbitis cælos apertos, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes
ſupra filium hominis. Quod dum dicit, proculdubio mittit nos ad hiſtoriam, vbi Iacob lapide
Gen. 28. ſuppoſito capiti ſuo, vidit in ſomnis ſcalam cælos tangentem, & angelos Dei aſcendentes &
deſcendentes per eam. Surgensq; manè, tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in
titulum, fundens oleum deſuper. Ille nanque lapis perfuſus oleo, ipſum ſignificat vnctum
Pſal. 44 ſpiritu ſancto. Vnde & ſingulariter dicitur Chriſtus, quia præ conſortibus ſuis eſt vnctus. Sed
de hoc plenius paulò poſt dicendum eſt. Igitur Simon, quod interpretatur obediens, quia pri-
mus petræ illi erat ſuperponendus, ſuper quam eccleſia ædificatur, pulchrè mutato nomine, Pe-
trus ab ipſa petra denominatur, per quod ſignificatum eſt, quia cunctis qui ſuper illud funda-
mentum (quod eſt Chriſtus, ædificantur, iuxta prophetam vocandum ſit nomen nouum, quod
Eſa. 62. os Domini nominauit. In quo nec illud vacat, quòd tali locò vel tempore dicitur filius Io-
anna, quia videlicet, ſicut nomen illi commutatur, ſic à carnali patre vel generatione ad ſpi-
Eph. 5. ritualem transfertur, vt deinceps ſit pater eius ille ſponſus, qui de latere ſuo ſponſam ſibi erat æ-
dificaturus, in qua ſicut primus lapis, ſic & primus merebatur eſſe filius. [In craſtinum vo-
luit exire in Galilæam, & inuenit Philippum.] Ne caſu accidiſſe putes, quòd Philippum in-
uenit, voluntatem eius Euangeliſta præmiſit. Nihil enim per caſum diuinæ prouidentiæ
occurrit, nihil temerarium, nihil fortuitum, cuncta videntibus oculis eius ſe ingerunt. Bene
ergo dicturus, inuenit Philippum, præmiſit, voluit exire, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: vo-
lens inuenire Philippum, imo volens de aqua facere vinum, ibiq; facere ſignorum initium,
Mat. 4. vbi poſtmodum, iuxta Matthæum primò prædicaturus erat, & dicturus, appropinquabit re-
Eſa. 9. gnum cælorum, volens omninò prophetiam implere, dicentem: Primo tẽpore reuelata eſt ter-
ra Zabulon, & terra Nepthalim, via maris trans Iordanem Galilææ gentium, exiuit in Gali-
Quõ inuenit Ieſus Philippum, ſicut paſtor ouẽ perditã. læam, & inuenit Philippum. Inuenit, vtpote quem quæſiuit. Ipſum enim cum omnibus ſan-
ctis præſciuit, & prædeſtinauit, atque idcirco exiuit, vt vocaret tunc, quem ante ſecula præ-
ſciuit & prædeſtinauit. Inuenit aũt non eo modo, quo nos inueniſſe dicimur, cùm quidlibet vide-
mus, quod antea non videntes quærebamus. Sed quomodo dicit paſtor bonus, inueni ouem
meam quæ perierat, quomodo dicit mulier: congratulamini mihi, quia inueni dragmam
Luc. 15. meam quam perdideram, quomodo itidem inuenit ſingulos noſtrum, quando ad fidem ſuam
nos colligit, qui fueramus perditi, eodem modo nunc eodemq; pondere dictum eſt: Inuenit
Philippum. [Dixit ei: Sequere me, & ſurgens ſecutus eſt eum.] Et hoc ipſum præſcierat, quia
mox vt diceret ei: ſequere me, ſurgeret, & ſequendo obediret. Iam enim gratia ſua neſcien-
tem præuenerat, & antequam vocem ad aures dirigeret manum ſuam ad trahendum illum in
cor eius miſerat. [Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andrææ & Petri.] Hoc opus
Ioan. 6 diuinam maximè commendat gratiam, quòd de ciuitate peccatrice tres iſti vocati ſunt, magni
patres iuſtorum atq; credentium. Bethſaida nanque peccatrix erat ciuitas, in tantum, vt & illi
Matt. 11. Dominus, ſicut Matthæus refert, exprobret, ac dicat: Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethſaida,
quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, profectò in cilicio &
cinere pœnitentiam egiſſent. Cùm ergo de ciuitate illa, cui propter incredulitatem & im-
pœnitentiam væ pronuntiat veritatis iudicium, tanti patres vocari ad gaudium, & ad pacem
vniuerſo mundo euangelizandum, eligi meruerunt, cuius opus, cuius eſt hoc donum niſi gratiæ

Dei,

Dei, quæ ſuos præueniens & ſubſequens electos in debitum illis præſtat beneficium. Sequitur: [Inuenit Philippus Nathanael.] Quærens vtique Philippus Nathanael inuenit, vt eum participem præſentis faceret gaudij, & iuxta nomen ſuum (Philippus enim interpretatur os lampadis) proximum ſuum illuſtraret, feſtinat lumine boni nuncij. [Et dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth Galilææ.] Ordo verborum eſt. Ieſum filium Ioſeph à Nazareth Galilææ inuenimus ipſum eſſe, quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetis. Hoc inuenimus, ita eſſe didicimus, talem tantumque hominem de tam humili loco, ſcilicet à Nazareth Galilææ, lucerna probabilium teſtimonium prodente, exortum agnouimus. Opportuna deſcriptione vſus eſt, quia videlicet multi vocabulo Ieſu nuncupabantur, idcirco cum proprio nomine, ipſius ciuitatis quoque nomen poſuit, & patris eius, qui erat Ioſeph, vt putabatur. In quo & veram tenuit legem hiſtoriæ, quæ eſt, opinionem vulgi pro tempore & loco non omittere. Et mendacij notam non incurrit, patrem illum nominando, qui nô erat pater eius carnalis. Si enim hi qui alienos ſibi adoptant filios, non incongruè dicuntur patres eorum, quos paterno ſibi affectu adoptauerunt, quanto magis hic vnicus & ſingularis Domini nutritius, pater eius non inconuenienter dicitur. Natus enim pupillus in hoc ſeculo, i. abſque carnali patre diis, illo beato viro pro patre in oibus vſus eſt, & in illa gñationis ſcala, quæ per Matthæū texitur, eidem ſancto Ioſeph omnis humanæ opis indiga humanitatis eius natura tanquam gradui ſupremæ innixa eſt. Hoc ergo audito. [Reſpōdit Nathanael, & dixit: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?] Nathanael, quia legiſperitus erat. Vnde & Philippus ei nunciando prædixerat, quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ, inuenimus Ieſum, ſciens quia de Bethleem ciuitate Dauid ſecundum ſcripturas, & de ſemine Dauid, naſciturus eſſet Chriſtus, dubitat vel quærit, vtrum à Nazareth poſſit aliquid boni eſſe eiuſmodi. Neſciebat enim, neque ſibi fuerat indicatum, vel ſi quando ſciuit, ab eius memoria poterat eſſe obliteratum, quòd in diebus profeſſionis aſcendiſſet Ioſeph à Galilæa in ciuitatem Dauid, quę vocatur Bethleem, eo quòd eſſet de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Et fortè hoc ſciebat, quòd Ioſeph vel ipſa quoque Maria, quæ in Nazareth habitabat, de Bethlehemitico genere, & ſemine Dauid eſſet. Et idcirco quomodolibet diſtinguatur, quod ait: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe, ſiue interrogando, ſiue affirmando à vero ſenſu non diſcrepat. [Vidit Ieſus Nathanael venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt.] Et hic planè Saluator apertis gratiæ ſuæ vidit oculis, illis nimirum oculis, quibus nos omnes, antequam eſſemus, vidit & prędeſtinauit. Nec poterat ignorare, quali mente veniret ad ſe, ſcilicet quòd in ſimplicitate cordis quęreret Deum, iuxta quod ſcriptum eſt: Quę ſunt in corde hominum oculi tui vident, & in libro tuo omnes ſcribentur: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Quam ergo ſententiam de illo ſine errore ſcripſerat in libro ſuo, ſtatim protulit, dicens: Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt. Dignum vtique ſpectaculo illum eſſe ſignificat, dicēdo: ecce. ſacitque opportunam Iſraelitarum diſtinctionem, addendo, verè, & in quo dolus non eſt. Non enim omnes qui ſecundum carnem ex Iſrael ſunt, hi ſunt Iſraelitę: ſed hi tantum in quibus dolus non eſt, qui recto corde ſunt, & Deum videre ſitiunt, reputantur Iſraelitæ. At ille vultu alacer, & mente alacrior, vt verè Iſraelita filius illius, qui cum Deo luctatus eſt. [Dicit ei Nathanael: vnde me noſti?] Qua percontatione hoc ipſum indicat, quod iuxta veritatis teſtimonium verus ſit Iſraelita. Falſi namque Iſraelitę nimium delectantur laudibus ſuis. ſ. non attendentes, vtrum laus ipſorum ex hominibus, an ex Deo ſit. Hic autem audiens verum Iſraelitam ſe appellari, quod magnę eſt laudis, magnique pretij. Vnde, inquit, me noſti? Subaudis, quem hactenus ſecundum hominem nō vidiſti? [Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te.] Hoc eſt quod quęrebat, ſcilicet Deum ac Dei filiū, qui ſecundum diuinitatem vbique pręſens, etiam illos videt, quibus corporaliter pręſens non eſt. Attamen cōparatione maiorum, paruum hoc eſt, quòd illum ſub ficu ſe vidiſſe teſtatus eſt. Vidit enim non ſolum illum, ſed & omnes electos ſuos, cùm eſſent ſub ficu, vidit miſericordię ſuę oculis, id eſt, cùm primus parens illorum, factus mandati tranſgreſſor, confuſus ficī folijs pudenda contegeret. Iam tunc vidit eos, & miſeratus eſt, iam diſponebat miſericorditer, quo illos ordine à præuaricationis reatu liberaret. Verus ergo Iſraelita Nathanael, in quo dolus non erat, quia non more phariſæorum veritatem ſciens impugnabat, ſed cognitam ſimplici corde diligebat, cito ac breuiter ſatisfactum ſibi Chriſtum quęrenti, protinus indicat. Nam ſequitur: [Reſpondit Nathanael, & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Iſrael.] Loco pręſenti ſubſiſtit, & tenetur animus amator fidei, circumſpiciens, & ſcire ardens, quo poſt tam ſonoram confeſſionem filij Dei dilectus iſte Nathanael deuenerit. Nuſquam enim comparet, neque in hoc Euangeliſta, neque in aliquo cęterorum, niſi quòd poſt dominicam reſurrectionem, hic idem Ioannes Euangeliſta, eiuſdem hoc modo facit mentionem. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & duo filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. Et quis non optaret, vt lucerna tantæ claritatis nequaquam

Quō Ioſeph dicitur pater Ieſu. Luc. 3.
Mat. 1.
Mich. 5. Gen. 4.
Luc. 2.
Pſal. 138. 1. reg. 16.
Ecce verè Iſraelita.
Rom. 9. Gen. 32.
Quō Chriſtus vidit nos, cùm eſſemus ſub ficu. Gen. 3.
Mat. 4. Mat. 10.

quaquam ſub modio lateret, ſed ſupra candelabrum poneretur, & omnibus qui in domo eccle
ſiæ ſunt, luceret? Quis rogo non cuperet, vt tantus confeſſor filij Dei computaretur inter ma-
gnos apoſtolos Chriſti? Quid enim amplius Petrus confeſſus eſt, qui non ſolum apoſtolatũ, ſed
1. Cor. 1. & præ cæteris claues meruit regni cælorum? Quærenti hoc fortè dicat aliquis: Petrus piſca-
tor erat, Nathanael legisperitus erat. Propoſitum autem Deo fuerat, vt per infirma & contem-
ptibilia mundi fortia confringeret, & per ea quæ ſtulta fuerant, confunderet ſapientes. Igitur
in propoſito perſiſtẽs, piſcatoris Petri fidem & confeſsionem non ſolum apoſtolatu, ſed & cælo
rum clauibus remunerauit. Nathanaelis autem confeſsionem, nec apoſtolico remuneratam or-
Propter dine, quia legisperitus erat, inferius dereliquit. Cùm hoc dixerit quis, non ſic omninò ſatisfa-
donum ciet ſtudioſo lectori, quia videlicet ſpiritus ſcientiæ, qui vnus eſt de ſeptem ſpiritibus Dei, cùm
ſcientiæ ſit honorabile donum Dei, nullo modo fidei veritatem vel meritum diminuit. Imò docta ſan-
nemo re ctitas, ſanctam ruſticitatem præcellit, teſtante angelo, qui ad Danielem dicit. Quia docti fulge-
pellitur bunt ſicut ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt plurimos, quaſi ſtellæ in perpe-
à regno tuas æternitates. Ad ſummam maximè & illud repugnat, quòd Saulum magnæ ſcientiæ ſacra
Dei. rium, & (vt ipſe fatetur) ad pedes Gamalielis eruditum, dñs ab apoſtolica gratia nõ repulit, ſed
Eſa. 11. qui operatus Petro in apoſtolatũ circumciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes, & creditũ eſt
Dan. 12. Act. 22. Galat. 2. mihi, inquit, euangelium præputij, ſicut & Petro circuncisionis. Quærimus igitur, vbinam
iſte Deo amabilis Nathanael delituerit, quia (ſicut iam dictum eſt) præter hunc & alium ſupra
memoratum locum, in cunctis Euangeliſtarum diuerſorijs nuſquam vlla veſtigia parent huius
nominis. Rurſus autem aſpicientes ad duodecim ſedes, & ſedentes in illis videmus Bartholo-
mæum, Philippo (per quem Nathanael iſte vocatus eſt) vbique cohærentem, quem ignoramus,
quando vocatus ſit, ſicut neſcimus Nathanael, poſtquam vocatus eſt, quo deuenerit. Et ſicut
hic Euangeliſta Ioannes, qui de Nathanael ſcripſit, ſparſim cunctos nominans apoſtolos, de
Bartholomæi nomine omninò tacuit, ſic econtra cæteri Euangeliſtæ qui vbique Bartholo-
mæum Philippo coniungunt, de nomine Nathanael omninò tacuerunt. Conſtat verò,
quia Bartholomæus non Hebraicum, ſed Syrum nomen eſt, quod Latinè dicitur filius ſuſpen
dentis aquas. Nathanael autem Hebraicum, & interpretatur donum Dei. Fortaſsis ergo hic
ipſe Nathanael, qui erat à Chana Galilææ, Bartholomæus eſt, quod interpretatur filius ſuſpen-
dentis aquas: quia tertia die, cùm nuptiæ fierent in illo vico ſuo Chana Galilææ, fortè per occa-
ſionem eius Dominus inuitatus ad nuptias, aquas in vinum conuertens in admirationem om-
nium illas ſuſpenderat. Sed audiamus quid huic confeſſori ſuo filius Dei, rex Iſrael, vnus
idemq; homo, reſponderit. [Quia dixi tibi, vidi te ſub ficu, credis: maius his videbis.] Hoc pla
Mat. 16. nè de ſeipſo ſperare poteſt quiſque fidelis. Cùm enim parua quæ ſentit de verbo Dei, fideliter &
Pſal. 118. intentione bona depromit, dignum ſe exhibet, cui reuelet maiora pater qui eſt in cælis, quæ
Rom. 10. reuelare non poteſt caro & ſanguis. Vnde ſcriptum eſt in pſalmo: Os meum aperui, & attraxi
ſpiritum. Os nanque ſuum aperiens, ſcilicet confitendo ad ſalutem, quod corde credit ad iuſti-
tiam, ſpiritum ſanctum attrahit, qui in ampliori cognitione veritatis, bonum eius impleat de-
Per chri ſiderium. [Et dixit illis: Amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & angelos Dei deſcen-
ſtũ inter dentes & aſcendentes ſuper filium hominis.] Hoc illis dicto, illud quo neſciebant, viden-
angelos dum repromittit, ſcilicet per paſsionem ſuam cælum eſſe aperiendum, futuramq; angelorum &
& homi hominum concordiam, qui prius inter ſe diſcordes fuerant, clauſo hominibus cęlo, & ſubtexto
nes con cordia. pariete inimicitiarum, propter originale peccatum. Non enim fuerat hactenus ille angelorum &
Eph. 2. hominum conſenſus, vt venientes ſancti angeli exeuntes de corporibus animas beatorum ho-
minum, per patentes portas cęli inferrent (vt nunc faciunt) venerantes & adorantes in rege ac
Pſal. 103 Deo ſuo naturam hominum, qui ſine vehiculo angelorum potenter aſcendit in cælum, ponens
nubem aſcenſum ſuum, & ambulans ſuper pennas ventorum. Hoc planè videndum veris pro-
mittit Iſraelitis, vt quod in figura præuidit carnalis pater eorum Iſrael, hoc in ſemetipſo reuera
Gen. 28 complendum eſſe pronunciet. Iacob nanque egreſſus de Berſabee, & pergens Aran, cum ve-
niſſet ad quendam locum, & vellet in eo requieſcere poſt ſolis occubitum, tulit de lapidibus
qui iacebant, & ſuppoſuit capiti ſuo, dormiuitq; in eodem loco: viditq; ſcalam ſtantem ſuper
terram, & cacumen illius tangens cælum, angelos quoque Dei aſcendentes per eam. Iacob ille,
qui poſtea dictus eſt Iſrael, veros ſignificat Iſraelitas, qualis iſte erat Nathanael, de quo paulo
ante dixerat Dominus: Ecce verus Iſraelita, in quo dolus non eſt. Lapis autem ille, quem ca-
piti ſuo ſuppoſuit, vt dormiret, hic eundem Chriſtum ſignificat, lapidem angularem, quem fal
Pſal. 117. ſi Iſraelitæ reprobauerunt, ædificantes. Hunc enim quicunque ſupponit capiti, id eſt, cordi ſuo,
Acto. 4. dormit ſecurus, quia mundi diuitias contempſit, & ideo paſsionibus mundi non perturba-
Cant. 5. tur, nihil habens in ſeculo cur gaudeat, cur timeat, cur ſperet, cur doleat. Secura nanque
mens eſt, vbi propter Chriſtum hæc deſunt, dicitque is, qui lapidi Chriſto ſic ſuperpoſuit
caput, id eſt, cor ſuum, vt his paſsionibus careat. Ego dormio, & cor meum vigilat. Fece-
runt hoc illi maximè, qui tunc audientes vocem eius, dicentis: Venite ad me omnes qui labo
ratis

ratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos: relinquentes omnia veniebant ad eum, & diſcere ab
ipſo, quia mitis eſt, & humilis corde, & in humilitate cordis eius, tanquam ſuper ſolidum lapidẽ Mat.11.
dormientes, & animabus ſuis requiem inuenientes, myſteria regni Dei ſcirent, quæ ſcire non poſ
ſunt ſuperbi, inter quos ſemper iurgia ſunt, qui ad lites & contentiones vigilant. Hi viderunt cæ
lum apertum clauibus illis, quas præcipuo vicario ſuo Petro dominus tradidit, viderunt ex- Mat.16.
tinctum flammeum gladium, qui poſitus fuerat ad introitum paradiſi, & expergefacti repenti- Gen.3.
no ſono aduenientis ſuper eos ſpiritus ſancti: pauentes & exclamantes annunciauerunt nobis. Act.2.

Qui & illum tollentes lapidem, ſuper quem requieuerant, erexerunt in titulum, vt omnes Lapis in
videremus, & crederemus in illum, & ſpirituali ædificio conſtructis ſuper eundem lapidem ſan titulum
ctæ Eccleſiæ parietibus, quàm terribilis eſt, inquiunt, locus iſte, ſcilicet portis inferi, quæ non erect. 1.
præualent aduerſus eum. Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cæli: videlicet per 1.Pet.
quam aſcendunt & deſcendunt angeli ſupra filium hominis, aſcendentes ad diuinitatis eius con Gen.28.
templationem, deſcendentes autem ad humanitatis vel paſsionis ipſius venerationem. Per hanc Mat.16.
enim ſolam & vnicam portam deſcendunt angeli ad ipſum filium hominis, Deum & regem
ſuum, habitantem per fidem in cordibus noſtris, & aſcendunt per illos ſcalæ gradus, quos
moraliter intelligimus diuerſos virtutum eſſe profectus: quibus duo latera, ſcilicet corpus no-
ſtrum & anima inſignita ſunt, cælumq́ue recta via contingunt: quo ſanctis angelis ſuffraganti-
bus, qui nobis per mortem Chriſti amici facti ſunt, deportemur. Sequitur: [Et die tertia CAP.II
nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ: & erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ieſus, & di-
ſcipuli eius ad nuptias.] Gloriam filij Dei præcedit ſemper humilitas vnius eiuſdem filij ho-
minis: quod agnoſci promptum eſt ferè in omnibus, quæ fecit vel pertulit in terris, noſtræ ſalu-
tis voluntariæ intentus operationi. Natus de fœmina, virgineis lactatur vberibus, pannis inuo Luc.2.
lutus, ab angelis gloria in excelſis Deo canentibus collaudatur, & in præſepis anguſtia poſitus, Mat.2.
in latitudine cæli ſtella fulgenti declaratur: ad templum tanquam peccator deportatus, à Si- Luc.2.
meone lumen verum prædicatur: & inter peccatores ad ſerui ſui baptiſmũ veniens, voce patris Mat.3.
& ſpiritu ſancto viſibili ſpecie ſuper illũ apparẽte, ſanctus ſanctorũ manifeſtatur: fraudes perfert Luc.3. Mat.4.
tentatoris, & mox accedentes angeli miniſtrant ei. Sic & nunc cum hominibus carnalibus Luc.4.
ad nuptias inuitatus, venire non dedignatur, & mox aquam in vinum conuertens, Deus verus,
elementorum Dominus, & naturæ imperator comprobatur. Sic enim gloriæ eſt, miraculu in
hoc feciſſe, & elementum ſupra naturæ ſuæ leges ſola voluntate eleuaſſe, quod vtique ad diui-
nam eius maieſtatem credendam, ſolum poſſet ſufficere. Sic magnæ & prædicandæ humilitatis
inſigne eſt, eum, qui abſque viro conceptus eſt, & ſalua matris integritate natus eſt, ad nuptias ve
niſſe, quibus virginitas amittitur, & in inferiori gradu coniugatorum tribulatio carnis acquiri- 1.Cor.7
tur. Inferioris quippe gradus eſt quamlibet honorabile coniugium, & thorus quantumuis im Hebr.13.
maculatus: altioris autem honoris & gratię ſacra virginitas, quam pia commendat humi-
litatis venuſtas. Non ita contra quoſdam hęreticos, qui nuptijs detraxerunt, coniugia de-
fendimus, vt alijs conſentientes, virginitati nuptias coæquemus, aut etiam impudenti temeri- Virgini-
tate præferamus. Quis enim neſciat, bonum quidem & à Deo conſtitutum eſſe coniugiũ, ſed ip tas præ-
ſam vitiatam eſſe coniugum naturam. Nam, cùm homini primo Deus vxorem feciſſet, in ad- ferẽda
iutorium ſcilicet propagandæ ſobolis, benedixit eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, & re- cõiugio
plete terram, & ſubijcite eam. Eratq́ue in benedictione ſic data generationis ſacultas, vt abſq́ue om- Bñdi-
ni iniuria carnis ſuperbientis, & aduerſantis ſpiritui, abſq́ue omni prurítu libidinis, ſoli naſceren- ctio cõ-
tur electi, & ad decimi ordinis reſtaurationem prædeſtinati. At vbi veneno ſerpentis antiqui iugij. Gen.1.
homo intumuit, deiectus eſt ab illa poteſtate ſuæ carnis, & qui in honore poſitus fuerat, com- Homo
paratus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Statim enim coniuges honeſti, qui ſimilis
fuerant rationales conditi, cœperunt rationabiliter commoueri, cœpitq́ue caro commouere ſpiri- factus
tum, vt ſuis nutibus ſeruiret, cuius erat conditio talis, vt ipſa ſpiritus imperio, ſicut decebat, ob- iumẽto. Gen.3.
temperaret. Vnde ſemetipſos erubeſcentes, folijs fici conſutis pudenda contexerunt. Pu- Pſal.48.
gnat ex tunc caro cum ſpiritu. In quamlibet ſanctis aut iuſtis coniugibus, & quantumuis ſanctè Rom.7. Gen.3.
reliquo tempore viuant, carnemq́ue ſpiritui ſubijciant, dum ſibi copulantur, ſuperior caro, infe- Galat.5
rior ſpiritus eſt, totaq́ue mentis acies ſic obruitur, vt Deum nequeat meditari, orationi vacare
non poſsit. Vnde Paulus cùm dixiſſet ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium: 1.cor.7.
Nolite fraudare inuicem, ſtatim ſubdidit: niſi fortè ex conſenſu, ad tempus, vt vacetis orationi.
Vitiata ergo, vt prędictum eſt, coniugum natura, permanet quidem quæ ante peccatum data
eſt benedictio, dicentis: Creſcite & multiplicamini, & replete terram: ſed bonum hoc immi- Gen.1.
nuit vitium, quod per peccatum acceſsit. Et quod valdè dolendum eſt, illa tribulatio carnis Rom.5.
non deficit in complexibus coniugij, quę à Deo iuſtè impoſita eſt mulieri, quando dixit ei: 1.cor.7. Gen 3.
Multiplicabo ęrumnas tuas, & conceptus tuos. Multiplices nanque conceptus de terra car- 1.cor.7.
nis, tanquam ſpinarum & tribulorum denſitates, excreſcunt ſuper numerum. Et tanti naſcun-
tur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci ſint electi. At verò virginitas ſolicita eſt,

quomodo placeat Deo, & cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta, & corpore & ſpiritu, quia nõ
intercurrit caro media inter Deum, & ſpiritum eius, ſed ſuperior carne ſpiritus, carnem inferio-
rem regit, à ſuperiore Deo regitur. Non quidem condemnat Apoſtolus in coniugatis licentiæ
vium: ſed confidenter licentiæ præfert illud, quod vtilius probat, de virginibus conſilium.

Quale miraculũ, ex aqua vinũ factum. Igitur humilitatis eſt dignatio, quòd homo cęleſtis, de virgine natus, terrenis & carnalibus nu
ptijs intereſſe nõ renuit inuitatus. Quod aũt de aqua vinũ fecit, conſequens eſt, poſt humilitatem
gloria ſemper noua, ſemper eadem admiratione prædicanda. Nam licet in vitibus omni
anno Deus idem eadem potentia, terræ gremio ſuſceptam, in vinum tranſire faciat aquam,
& noſter ſenſus hanc illius comprehendere non poſsit efficaciam, maximè tamen ad hoc mi-
raculum cuncti laudatores, noſtram intendimus mentem, diuinæ laudis auidam. Illo nanque
naturali vſu monſtratur id quod omnibus notum eſt, Deum eſſe omnipotentem: hoc autem
nouo miraculo probatur id, quod ſolis fidelibus creditum eſt, Deum omnipotentem factum
Vini in vite generatio. eſſe hominem. Præterea cæteris omnibus elementis cooperantibus efficitur hoc quod aqua
vinum ſit in vitibus. Primo nanque terræ gremio aqua ſuſcipitur, ſine cuius ope nullam poſſet
præſtare pinguedinem, vitium ſiue herbarum, vel arborum radicibus. Dehinc aeris blanda tẽ-
perie prouocatur, vt erumpat in palmitibus: ſimulq; beneficio caloris accedente, frondeſcit pal
mes, floreſcit botrus, & vua paulatim decoquitur. Hic autem, vbi cunctus deeſt ordo naturę,
teſtatur vinum ex aqua factum, quoniam hic homo natura ipſa maior eſt, naturæ dominus eſt.
Num. 17 Virga Aaron. Sic multo magis illam miramur virgam Aaron, quæ fronduit, floresq; protulit, qui in amy-
gdala deformati ſunt: magis omninò miramur & veneramur, quàm vniuerſas cedros Libani,
cæteraq; ligna reuireſcentia, fructusq; aut ſemen vnumquodque in genere ſuo ſingulis annis v-
ſitato curſu naturæ producentia: non quia maiora ſunt hæc, ſed quia cum ipſo miraculo di-
uinæ pręſentiæ ſignum, atque voſitatis eius, & curæ vigilantis ſuper nos euidens præſtant indi
cium. Non enim miramur tantum, quòd Deus potuerit ex aqua facere vinum, quantũ gaude-
mus, quòd is qui ſolus hoc potuit facere, factus homo, triginta annis inter homines ambulauerat,
degens intra carnis latibulum. Igitur, vt ſupra dictum eſt, gloriam filij Dei præcedit in hoc quo-
que facto humilitas eiuſdem filij hominis: vt omni ordini oſtendat: in ſemetipſo factis, quid do-
cebat verbis dicens: quia ſicut omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: ſic econtra, omnis qui ſe humi-
liat, exaltabitur. Meritum nanque humilitatis præcedentis, ianua eſt gloriæ ſubſequentis. Sed
iam ad ipſa lectionis euangelicæ verba veniamus. Et primò litera per ordinem inſpecta, deinde
myſteria requiramus. [Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ.] Coniunctio quæ
præponitur, ad ſuperiora diligentem remittit lectorem, videlicet hoc modo: Altera die ſtabat
Ioannes, &c. In craſtinum voluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum, & die tertia nuptiæ fa
Myſteriũ quo die tertia nuptiæ factæ ſũt. ctæ ſunt in Chana Galilææ. Diligenter animaduertere voluit nos Euangeliſta, quia non ſi-
ne cauſa, ſed certi gratia myſterij, dominus noſter duobus diebus quoſdam diſcipulos collegit,
tertia verò die miraculum fecit, quo gloriam ſuam manifeſtauit, vt crederent in eum diſcipuli
eius. Ipſe eſt enim, qui duobus ſeculi temporibus, ſcilicet ante legem, & ſub lege, paucos de maſ-
ſa perditorum ſanctos homines elegit, & tertio tẽpore, videlicet ſub gratia, in medijs nuptijs ho
minum vxores ducentium & dantium ad nuptias, ſuisq; omnino voluptatibus vacantium, ſan
Pſal. 18. ctæ Eccleſiæ cęleſtes nuptias intulit: procedens ipſe tanquam ſponſus de thalamo ſuo, vt filij ſpi-
rituales de illo naſcerentur virginali coniugio. Sed hoc poſterius dicendum, nũc, vt prædictum
eſt, primo hiſtorię fundamenta iacienda ſunt. [Et erat mater Ieſu ibi.] Magnum, & cunctis ſan-
ctæ eccleſiæ ſpectandũ ordinibus humilitatis exemplum: veruntamen ſacris virginibus non imi
tandum, quòd mater Ieſu, virgineum domini templum, illibatum ſancti ſpiritus ſacrarium, non
Eccl. 3. aſpernata eſt carnaliũ intereſſe celebritati nuptiarum. Non enim ſacris virginibus hoc imitan-
dum eſt, quia videlicet tempus aliud, alia perſona, locus alius eſt. Omnia tẽpus habent, dicit Ec-
cleſiaſtes. Virginibus Deo dicatis propoſitum quod ardet in mente, luceat in veſte, radiet in ore,
vel publica profeſsione. Matris domini virginitas cunctos homines latitabat, quia videlicet di-
Virginitas melior cõiugio, per Chriſtũ, non per legem. 2. Cor. 3 uulgari illam ratio temporis non ſinebat. Neq; enim libera tunc eſſe poterat virginitatis profeſ
ſio, vel huiuſce exempli prædicatio cùm adhuc Moyſes ſub velamine ſuo declamaret: maledi-
ctus omnis, qui non facit ſemen in Iſrael. Maluit ergo humiliter præſens cauere ſcandalum,
quàm futuris virginibus immaturum rigidi propoſiti præbere exemplum: quo plus attolleret
ſupercilium virginũ ſtatuarum, quàm inſtrueret cuſtodiam prudentium, matribus cæteriſq; quæ
cunctæ viros nouerant, virgo mater ſe nullo præferens, matrem vbique ſe profitens, eo
quòd haberet filium, virginitatis autem ſuæ tacitum conſeruans in corde myſterium. Nam
ſicut incongruum, imò impoſsibile eſt, tectum domus ſtabilire, antequam fundamentum, ſic im
poſsibile erat ante ſuſceptam fidem, incarnationis Chriſti pręſcribere ordinem, quo ſacrę virgi-
nes ſeſe à ſecularibus diſtinguere debeant. Nunc autem publicum eſt propoſitum publicè da-
1. Cor. 7 tum atque acceptum eſt de virginibus conſilium: & idcirco ſacrę virgines malus eundo ad nu-
ptias, quàm talem refugiendo conuentum, facerent eccleſiæ Chriſti ſcandalum. Quapro-
pter

pter intus quidem habent prudentes virgines, humilitatis vel charitatis oleum. ſ. non contemnendo, quamuis in inferiori gradu, antem legitimam licentiam nubentium: foris autem, & maximè ad eandem frequentiam nuptiarū, lucentes ſuas lampades non efferunt. Vbi enim citius vento miſeræ vanitatis extingui poſſunt? Aut vbi properantius in oculis vel auribus ſuis periclitari queunt, iuxta exemplum Dinę filiæ Iacob, quæ idcirco à corruptore inuenta & oppreſſa Gen. 34 eſt, quia leuitate puellari exiuit, vt filias ignotæ regionis videret? Non enim ita ſecuræ eſſe poſſunt, ſicut illa beata regina cælorum, quæ virginitatis theſaurum & hominibus habebat occultum, & filij ſui fortè præſidio, ſanctorumq; angelorum fida cuſtodia præmunitum. [Vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias.] Et hoc proculdubio non temerè ſpiritualis propoſiti viris eſt imitandum. Nā vbi ratio poſtulat, nō ſolum ad nuptias ire, ſed & idolium frequētare, irreprehenſibile eſt, vbi verò cauſa idonea eſt, quæ prohibeat, non ſolùm cū publicanis & peccatoribus manducare, ſed vel fratri aue dicere, indignum eſt. Quod nota ſimilitudine diſcernere promptum eſt. Quam diu languidus ſui met impotens eſt. ſ. phreneſim ſiue lethargum paſſus, aut certe paralyſi diſſolutus, tam diu prudenti & nobili medico laudi eſt, ſi ob viſitandum ęgrū ad locum ſibimet indignum accedere, & lectulo paupertatis aſſidere non ſubterfugiat, interrogatusq;, imò & ab ægro percuſſus, opem gratuitam impendat. At vbi ſenſus menti, vel ſanitas redierit corpori, ſi quid denuò inciderit, ſiue pituita, ſiue grauior tuſsis moleſta fuerit: tunc demum ſuum medicus honorem agnoſcens, ad ſordidas pauperis ægri tabernas non deſcendit, quia videlicet nota eſt domus ſua, in qua requiri vel inueniri poſsit, iamq; ille ambulare poteſt, pro ſeipſo loqui nouit. Ita nimirum, cùm incarnatus Deus in hunc mundum venit, magnus & verus medicus ad ægrotum iam deſperatum deſcendit, qui non poſſet ad medicum accedere, neſciret opem eius implorare, imò qui cùm ſemiuiuus iaceret, ſanum ſe putaret eſſe. Sicut ergo non expectauit, vt talis in cælum aſcenderet, ſeipſum deducere: ſic poſtquam deſcendit, non expectauit, vt peccatores venirent, ipſum in ſynagoga legentem, vel in templo docentem audire: ſed ipſe prior deſcendebat ad illos, cum publicanis & peccatoribus manducans & bibens, ita vt dicerent Pharisæi: Ecce homo vorax, & potator vini, amicus publicanorum & peccatorum. Sic & eius apoſtoli fecerunt, vbicunque gentium doctores miſsi tanquam ad ægrotos, ignoti venere medici. At vbi languorem curauerunt, & viuendi pręcepta dederunt, longius ſe ab eis ſequeſtrauerunt, in quibus per fidem curatis vitia morum renouata ſunt, dicente Paulo: Scripſi in epiſtola, non commiſceri fornicarijs, non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, &c. Et paulò poſt: Si is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi ne cibum ſumere. Igitur poſtquam ad eos qui male habebant acceſsit medicus, & vocando peccatores ad pœnitentiam, ſic per fidem curauit eos, vt ſciant ipſi, vel poſsint venire ad eccleſiam, iam non eſt ſpiritualis propoſiti viris eundum exemplo domini ad nuptias ſecularium: ſicut eiuſdem nihilominus exemplo non eſt peccatoribus & publicanis communicandum, cum ipſius Apoſtoli, cùm eiuſmodi nec cibum ſumere, nec aue eis dicere, eodem Chriſto in ſe loquente pręceperint.

1. Ioan. 2. Exēplū à medico circa inſirmos.

Chriſt9 ad ægrotos deſcendit.

Mat. 11.

1. cor. 5.

Et non quod iuxta Tacianum & Marcianum, alioſq; nonnullos hæreticos nuptijs detrahant, aut fornicationi comparent, ſed quia melioris ipſi votum propoſitumq; habentes, bonum hoc poſt tergum dereliquerunt: quod tale eſt, vt non ſine periculo reſpiciatur, quia non ſine labore relinquitur. Sequitur: [Et deficiente vino, dixit mater Ieſu ad eum: vinum non habent.] Optat beata Dei genetrix conuiuantibus fieri ianua cœleſtis beneficij, ne illorum deuotio, qui ſe inuitauerant, fructu ſuo careret, neve hilaritatem præſenti rei competentem, importuna penuria contriſtaret. Credendum nanque eſt, quòd pia deuotione Dominum Ieſum, matremq; eius, ac diſcipulos inuitauerint: præſertim, cùm famā illorū, quæ de ipſo dici iam cœperant, non ignorare poſsent. Nam & ex eodem vico erat Nathanael, qui die præcedenti illum agnoſcens, dixerat: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Iſrael. Vnde & ſignanter Euangeliſta dicit cùm dixiſſet, nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat mater Ieſu ibi: diſtinctè ſubdidit: Vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias. Vt intelligas, iam impletis nuptijs diſcumbentium, iam conſidentibus conuiuis, conſulto factum eſſe, vt vocaretur & Ieſus, tanquam homo ſanctus, velut propheta magnus, cuius benedictio poſteritati nubentium, vel toto cœtui conuiuantium profutura fruſtra non ſperaretur. Igitur beata virgo, vt illorum, qui ſe inuitauerant, remuneret deuotionem, ſciens in carne ſua quam pepererat rerum omnium creatricem habitare Dei virtutem: dicit filio ſuo, Deo ſuo: Vinum non habent. [Dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea.] Hoc duobus modis accipi, & vtroq; modo ſenſum poteſt ædificare rectè credentis. Primum eſt, vt hæreticos illos, qui, vt ſæpè dictum eſt, Chriſtum ante Mariam fuiſſe negant, hac quoque ſententia percuti arbitremur, contra quos maximè præſentis euangelij cuncta teſtimonia conſcribuntur. Diuinitas quippe, quæ in illo humanitatis ſuæ templo latebat, & nunc ſeſe ad facienda miracula, paulùlum exerebat, veraciter hoc dicere poterat: Quid mihi & tibi eſt mulier? Quia videlicet iam

2. Ioan. 2

Pia intētio in nuptijs in Chana Galilęę.

Quid mihi & tibi eſt mulier?

tunc in auribus eius hæreticorum blaſphemiæ perſonabunt, qui dicturi erant: quia Chriſti totũ
Duę naturæ in Chriſto — initium ex Maria eſt. Itaque vnius eiuſdemq; perſonæ naturam vtranque duabus his exprimit breuibus ſententijs: diuinam ſcilicet, quid mihi & tibi eſt mulier? Humanam verò, cũ protinus ſubiungit: Nondum venit hora mea. Nam qui ſecundum diuinitatem ſine tempore & ſine matre eſt: ſecundum humanitatem, tempora, & horas, non fatales, ſecũdum Mathematicos, ſed quas ipſe ſibi poſuit, habere naſcendo & moriendo dignatus eſt. Cauendus tamen eſt in hoc er-
Maria theotocos. — ror Neſtorij, qui duas in Chriſto confitendas eſſe perſonas arbitratus, vetuit beatam Mariam Theotocon. i. Dei genitricem nominari, dicens, quòd non Dei, ſed hominis mater ſit, eo quòd humana tantum, nõ etiam diuina Chriſti natura ex illa ſumpta ſit. Sed procul dubio, ſicut tenet catholica fides, Dei & hominis mater credenda & confitenda eſt. Quia veraciter incorporeum verbum patris, aure cordis credendo concepit, & de carne ſua corporatum ex virgineo ventre pe-
Alia expoſitio dicti Chriſti. — perit. Aliter: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea. Non ante hac inuenit matrem ſuam ignoraſſe Dominus Ieſus: ſed erat ſubditus illi, ſicut quodam loco Lucas Euãgeliſta teſtatur, de parentibus eius loquens: Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſub-
Luc. 2. — ditus illis. Nunc autem, vbi miracula facere incipiens ad hoc ſe præparat, vt paulo poſt per ciuitates & caſtella circueat, & regnum Dei annuntiet, dicit eidem matri ſuæ: Quid mihi & tibi
Mat. 12. — eſt mulier? Cui ſimile eſt illud, quod iuxta alium Euangeliſtam, loquente eo ad turbas, cùm dixiſſet ei quidam: ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes loqui tibi. Reſpondens eis ipſe dixit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus & frater, & ſoror, & mater eſt. Itaque fecit ipſe prior, quod nobis faciendum præcipit. Non enim alia cuiquam præcipit, quàm quæ ipſe primus opere impleuit, ſicut
Act. 1. — de ipſo ſcriptum eſt. Quæ cœpit Ieſus facere & docere. Præcepit autem ei, qui ſe eſſe dignus eſſe
Mat. 10. Luc. 14. — cupit; vt propter euangelium patrem & matrem relinquat, & renuntiet omnibus quæ poſsidet.
2. Cor. 8. — Hoc igitur primus ipſe fecit, quia deſcendens à patre, cùm diues eſſet, pro nobis pauper factus eſt: domum quoque & matrem, & affines carnis ſuæ deſerens, ad euangelizandum pauperibus exiuit. Dicit itaque matri ſuæ in initio miraculorum, paulo poſt ſucceſſura ſuæ prædicationis functione. Quid mihi & tibi eſt mulier? Quod vtique nec ipſe ſecundum carnem dicit, vt ſupra dictum eſt, ſed ſecundum diuinitatem: quæ exiſtendi initium ex matre non accepit, cuius opus omninò præferendũ eſt curæ carnis: nec ab aliquo ſecundum carnem dicẽdum eſt patri vel matri: ſed ſecundum Deum, ſcilicet vbi opus Dei omnia, & propriam quoq; animam negligere
Exo. 20. — exigit. Et hoc modo nullatenus aduerſus legem facit, dicentem: Honora patrem, & matrem.
Deut. 5. — Nam eadem lex quæ hoc dicit, rurſus eadem autoritate vel eodem ſpiritu loquitur: Qui dixerit
Deut. 33 — patri ſuo vel matri ſuæ, neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt legem tuam, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua, ô Iacob, & legem tuam, ô Iſrael. Ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum. Magis ergo, vt legem perfectè impleret, matrem ſuam ſaluo eius honore neſciuit: quia profectò nulla eſt exhonoratio patris vel matris, dum eis non quælibet cauſa, ſed ſolius præfertur honor vel opus Dei.
Ioan. 19. Nondũ venit hora mea. — Cui videlicet magno ac neceſſario ſalutis operi Ieſus intentus, neſciturum ſe matrem ſuam profitetur, donec eodem opere peracto dicat ei: Mulier, ecce filius tuus. Quod videlicet in hora mortis ſuæ dicturus erat. Vnde & cùm dixiſſet, quid mihi & tibi eſt mulier? protinus addidit: Nondum venit hora mea. Ac ſi diceret: Ex quo ad baptiſmum veni, & in deſertum exiui, deſtitutam te eſſe præſentia mea materno affectu ſuſpiraſti, nunc habes me in his nuptijs, & gaudes, quod præſentia mea frueris: ſed adhuc tempus imminet, vt magis ac magis te relicta, non deitiam circuire per ciuitates & caſtella. Cum vita præſenti finiam opus quod cœpi. Ab hac expeditione redeuntem, vulneratum me & morientem recipies. Nunc interim tantum impender onus cæleſtium negotiorum, vt non vacet perpendere, quod maternis affectibus tuis debeam. Nec enim habeo facere voluntatem meam, ſed impoſitam à patre perferre obedientiam. Qualem mandati eius neceſsitas adduxerit, talem me filium tuum in illa hora oſtendam tibi. Et hæc quidem dicta non ad illud reſpondit quòd dixerat mater, vinum non habent, ſed ad interni deſiderij eius clamorem vehementem in aures ſuas altè perſonantem, quia faciem eius ardebat ſemper videre præſentem. Nam conuiuas, quorum deuotione inuitatus fuerat, nõ minus quàm ipſa ſuo volebat beneficio lætificare, maximè ob vtilitatem illorum, quos hoc viſo miraculo nouerat in ſe credituros eſſe. Rectè ergo ſequitur: [Dicit mater eius miniſtris: Quodcunque vobis dixerit, facite.] Voluntatis eius conſcia, & de potentia eius non dubitans, opportuna commonitione miniſtrorũ animos præparat: videlicet ne id quod præcepturus erat, amẽtiæ reputarent, nondum veram eius experti virtutem. Nam & propinqui eius, cũ apoſtolos eligeret,
Marc. 3. — & nõia quibuſdam mutata imponeret, exierunt, Inquit Marcus Euangeliſta, vt tenerent eum, dicentes, quia in furorem verſus eſt. Itaq; ſolicita præmonet, vt non diffidentes, aut etiã irridentes, indigni fierent gratia miraculi, ſed præcepto parẽtes, viam facerẽt manifeſtãdæ gloriæ Dei.

[Erant

[Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudæorũ, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Et dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua.] Purificationes Iudæorum multiplices erant, aliquæ à Moyſe, plurimę autem ex traditione Phariſæorum: de quibus & Marcus: Phariſæi enim, inquit, niſi crebro lauent manus ſuas, non manducant, tenentes traditiones ſeniorum. Et à foro, niſi baptizentur, non comedunt. Et alia multa ſunt, quæ tradita
ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Marc. 7. 3. Reg. 7

Ob huiuſmodi purificationes, vt aqua eſſet in promptu, hydriæ ponebantur, quæ in hac domo nunc lapideæ fuiſſe referuntur: erantq; vaſa ſic appellata, quòd eſſent aquæ receptui præparata. Hydor enim Græcè, aqua dicitur Latinè. Cæterùm abuſiuè hoc nomen ponitur, vt ibi: Hydria farinæ non deficiet, neque lechythus olei minuetur. Quarum quantitatem fuiſſe inæqualem, Euangeliſta curauit ſignificare in eo, quod ait: Capientes ſingulæ metretas binas vel
ternas. Metretas dicit menſuras quaſdam, tanquam ſi diceret, vrnas, amphoras, vel ſi quid huiuſmodi. Metretá
Nomen menſuræ eſt metreta, & à menſura accepit nomen iſta menſura. Metron enim dicunt Græci menſuram, vnde appellatæ ſunt metretæ. [Et impleuerunt eas vſq; ad ſummũ.]
Notandum, quòd Dñs nec de nihilo vinum, quo conuiuas lætificaret, nec de nihilo panem fecit, Non de
quo turbas eſurientes ſatiaret, nec aliquid omninò in tota ſuorum ſerie ſignorum, de non exi- nihilo fe
ſtentibus fecit: ſed vel exiſtentia in maius & melius prouexit, faciendo de aqua vinum, & panes cit Chri
quinque aut ſeptem multiplicando in ſatietatem multorum milium: vel corrupta in integrum ſtus vi
reformauit, infirmos curando: vel deſtituta reſtituit, mortuos reſuſcitando. De nihilo aũt non num &
operatus eſt aliquid. Non enim mentitur ſcriptura, quæ dicit: Qui viuit in æternum, creauit oĩa panem,
ſimul. Simul quippe omnia, id eſt, prima rerum elementa de nihilo creauit: ſex autem diebus &c.
operatus rerum omnium ſpecies, non de nihilo creauit, ſed ex eiſdem elementis verbi imperio Mat. 14.
formauit. Et die quidem ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat: ſcilicet vt nullam de- Eccl. 18.
inceps nouam ſpeciem produci iubeat: operatur tamen vſque modo, dum eaſdem gubernat & Gen. 2.
multiplicat, maximeq; humanum genus, quod in melius commutat. Igitur quia, & ſicut ſcriptu- Ioan. 5.
ra teſtatur, ſemel loquitur Deus, & ſecundo ipſum non repetit, vinum daturus incommutabilis Pſal. 148.
Dei filius, non de nihilo creauit, ſed de competenti elemento fecit, ſcilicet de aqua, quam ſin- Mirabi-
gulis annis per vites à radicibus aſcendentem in vinum conuertit, præcepto quod poſuit, & lius eſt
non præteribit. Quod qualiter fecerit, credi poteſt, inueſtigari non poteſt. Sed profectò mira- creare
bilius eſt aquam de nihilo creaſſe, quàm vinum de aqua feciſſe. Mirabilius quippe eſt, quamli- aquã, quàm
bet ſubſtantiam, quæ non erat, condere, quàm ſubſtantiæ iã exiſtenti quodlibet accidens adijce- ex aqua
re. Eſt autem omnis humor vna generaliter ſubſtantia, vnumq; elementum, color autem ſiue ſa- vinum
por ritè inter multitudinem ponuntur accidentium. Igitur dum aquam de nihilo creauit Deus, facere.
quia ſubſtantiam edidit, fecit mirabilius, cùm autem vinum de aqua fecit, humoris ſubſtantiæ ſolum accidens adijciendo, eiuſdem Dei filius fecit quod eſt venerabilius. Non enim tam eſt mirabile, vt ſupra dictum eſt, quòd hoc facere potuerit Deus, quàm quòd is qui hoc facere poſſet, Deus erat homo factus. [Et dicit eis: Haurite nunc, & ferte architriclino.] Architriclinus di- Architri
citur is, qui eſt ſponſi amicus: qui ſponſo vacante, & à cunctis feriato negotijs, nuptijs præeſt, clinus.
res neceſſarias prouidet, conuiuantibusq; & vniuerſæ domui præeminet. dicitúrque architriclinus, id eſt, princeps triclinij, eo quòd in triclinio quieſcentium ſponſi & ſponſæ conſecratus ſit. Triclinium autem dicitur, quaſi tertium reclinium, id eſt, cubiculum intra cubiculum: imò cubiculum intra primum & alterum cubiculum. Huic iubet primò propinari vinum ex aqua factum, vt lucerna tam ſplendidi ac iucundi miraculi non lateret, ſed tanquam in faſtigio nuptialis conuiuij poſita, claritatem ſuam latius diffunderet, totamq; domum ſerenans, & vniuerſos conuiuas lætificans, fidem illorum, propter quos maximè factum fuerat, alacrius accen- Mat. 12.
deret: quod & factum eſt. [Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinũ factã, &c.] Verè ergo, vt ait ipſe dominus, ecce plus quàm Iona hîc, & non ſolùm plus quàm Iona, aut plus quàm Salomon, ſed & plus quàm Moyſes, aut aliquis omninò ſanctorum & magnorum hominum. Nam vt taceã, quod quãdo vel quomodo voluit, natus eſt: quod quãdo vel quomodo voluit, mortuus eſt, & reſurrexit, & in cælum aſcēdit, vt interim hæc maiora taceã, quis oĩm ſanctorũ, per quos ſigna
& oſtenta facta ſunt, ſola voluntate vel imperio fecit aliquod ſignũ? Moyſes nanq; clamando ad Exo. 14.
dñm, ita vt diceret illi Deus: quid clamas ad me? fecit in Aegypto ſigna. Clamãdo ergò, id eſt, nõ ſua poteſtate vtendo, ſed alieno imperio, virga percutiens diuiſit aquas, hic autem ſolo nutu, ſola voluntate, ſedens & tacens, in vinum bonũ conuertit illas. [Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Chana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam.] Magnum ſanè ac præclarum ſignorum fecit initium, quo tanquam fulgur ea choruſcatione feriret oculos hominum, vt ad conſiderandam cæli faciem attoniti leuarent intuitum, id eſt, ad conſideranda cætera quoquequę facturus erat, ad credendum regni Dei aduentum diligentes & attenti ſpectatores credulum conuerterent animum. Et hoc, inquit, ſigno manifeſtauit gloriam ſuam, ſcilicet vt viderent illi, & audiremus nos gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, audiremus

procul & crederemus ad iuſtitiam & ſalutem noſtram. Non enim idcirco venerat lucerna, vt la‑teret ſub modio, ſed vt poſita ſuper candelabrum, omnibus qui in domo ſunt luceret. Sic & nos, vbi fructus dignus eſt, id eſt, vtilitas animarum, manifeſtare debemus coram hominibus eã quæ in nobis eſt gratiam, vt videant opera noſtra bona, & glorificent patrem noſtrũ qui in cælis eſt. Et crediderunt in eum diſcipuli eius. Dictum eſt hoc loco, quia crediderunt in eum, ſed non di‑ctum eſt, quòd relictis omnibus ſecuti ſunt illum. Nondum enim Ioannes miſſus fuerat in carce‑rem. Ipſe autem Ieſus antequam Ioannes traditus eſſet, curſum publicæ prædicationis ingreſſus non eſt, neque matre & affinibus relictis circuibat, prædicando per ciuitates & caſtella, à qua prædicatione eius cæteri Euangeliſtæ, vt ſuperius dictum eſt, ſuæ poſt baptiſmum eius ſumunt narrationis exordia. Quapropter nec diſcipulis ſuis hoc præceperat, quod non niſi prior ipſe fe‑ciſſet, præcipere habebat, ſcilicet vt relictis omnibus, ſua, quæ nondum illis præcedendo oſten‑derat, ſequerentur veſtigia. Inter quos & hunc Ioannem Euangeliſtam relictis nuptijs, ipſius e‑nim iſtas fuiſſe nuptias, opinio ferè omnium eſt, ipſum dominum ſequi cœpiſſe arbitramur. Tra‑dunt nanque hiſtoriæ, quòd eum de nuptijs volentem nubere vocauerit, & propterea quem à carnali voluptate retraxerat, potioris amoris ſui dulcedine donauit: diſcipulos ergo iam quidem habebat, quos ad eum maximè Ioannis teſtimonium dirigebat, quibus ipſo Ioanne cœpiũ cur‑ſum per publica miniſteria peragente, priuata miraculorum & doctrinæ ſuæ aperiebat initia. Vnde & ſubditur: [Poſt hæc deſcendit Capharnaum ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſcipu‑li eius, & ibi manſit non multis diebus.]

Rom. 10
Mat. 5.
Diſcipu li eiꝰ tũ nondũ oĩa reli‑querãt.

IN EADEM LECTIONE EXPLANA‑tio ſecundum myſteria allegoriæ.

IN his quæ circa ſalutem noſtram acta ſunt diuinis operibus, ita myſticam ineſſe rationẽ cre‑dimus, ſicut in patre, qui vſque modo operatur, filium qui & ipſe ſimiliter operatur, eſſe cõſi‑temur. Et hoc eſt dignũ atq; laudabile catholicorũ patrũ in venerabilibus literis ſtudium, vt ſicut pater æternus ſine filio coæterno nihil operatur, ita nihil eorum quę ad ſalutem hominum ſiue in lege, ſiue in euangelio corporaliter acta ſunt, à ſpirituali intelligentia vacare patiantur. Hoc autem ſignorum eius fuit initium, & rara quæ facta ſunt ab eodem Dño. i. à verbo pro‑pter nos incarnato, maiorem ſtuporem hominibus attulerunt. Igitur quia filium confitemur, vt & patrem habeamus, cũ ipſius adiutorio, ſanctorum quoq; patrũ præeunte exemplo, in hoc ma‑gno & mirabili opere pulchritudinem ſpeculemur ſpiritualis intelligentiæ. Nuptiæ, inquit, fa‑ctæ ſunt in Chana Galilææ. Hoc magnum & multis prophetarum præconijs prænuntiatũ, atq; patriarcharum factis fuerat præfiguratum, quod duæ naturæ, diuina ſcilicet & humana conuentu‑ræ eſſent in vno Chriſto, eſſetq; ipſe in ſole poſiturus tabernaculum ſuum, tanquam ſponſus pro‑cędens de thalamo ſuo. Factumq; eſt in illo virginalis vteri thalamo ſponſus ſponſæ, id eſt, crea‑tor creaturę magna coniunctus eſt dignatione. Chana verò zelus, Galilæa tranſmigratio inter‑pretatur. Quod loci nomen multum operatur ad ſenſum ſpiritualem, quia videlicet magno ze‑lo ductus eſt fortiſſimus ſpirituum deus in adulterum diabolum, cum tali modo requirẽs ſuam, quam ille corruperat, creaturam, eidem auxit iuſti iudicij pœnam, requiſitę vero & inuentæ crea‑turæ indebitam ſua gratia reddidit gloriam. Nuptię ergo factę ſunt in Chana Galilęę. Feſtũ agit diem vniuerſa domus, quæ eſt ſancta eccleſia, non fruſtra credens, ſe totam illi Deo coniunctam à quo ſuam credit naturam in veritate carnis aſſumptam. Et erat mater Ieſu ibi. Mater Ieſu adeſt vbi iſtę nuptię celebrantur: quia profectò vera incarnationis Chriſti fides non deeſt omni‑bus qui harum nuptiarum filij vel coniuię dici & eſſe merentur. Marcion, Cherynthus, Hebion, aliiq; hęretici, ſeorſum conuenticula ſua facientes, harum nuptiarum filij non fuerunt. Non enim ibi erat mater Ieſu, quia diuerſis quidem erroribus, ſed eodem malignitatis ſpiritu, fidem incarna‑tionis eius à ſuis cordibus & cõuentibus excluſerunt. Illic tantummodo harum cœleſtiũ nuptia‑rum ſolennitas celebratur, vbi eſt mater Ieſu, id eſt, vbi eſt mater Eccleſia, videlicet vbi quoti‑die nubentibus Chriſto adoleſcentulabus, vera incarnationis eius fides prędicatur. Illic vocatus adeſt Ieſus & diſcipuli eius, ſponſus videlicet & amici eius. Quatuor itaque perſonę ſunt iſtę, quę in Canticis Canticorum de nuptiali loquuntur amore, ſcilicet adoleſcentulę, quarum nuptię ſuperſunt, vel quę quotidie Chriſto nubunt, mater Eccleſia, quæ illas parturit, donec Chriſtus formetur in eis: Chriſtus ipſe & diſcipuli eius, videlicet ſponſus, & amici eius. Quid ergo in his corporalibus nuptijs ſignificatum eſt, quod ad iſtas ſpirituales pertine‑ret? Hoc videlicet, quod partim factum fuerat, partim autem & futurum erat. Nam per id quod vinum deficit, ſignificatum eſt illud quod factum fuerat, ſcilicet quòd beatitudo vel in‑corruptio, quæ humano generi data fuerat, peccante primo parente defecerat. Sic enim homo conditus eſt, vt ſi vellet, poſſet non peccare, & poſſet non mori, quandoque perueturus ad hoc quod melius & perfectius eſt, ſcilicet non poſſe peccare, & non poſſe mori. Peccan‑

do au

Myſte‑riũ ſpiri tuale in corpora libus o peribus Chriſti.
Ioan. 5.
Spiritu‑ales nu ptiæ in ter Deũ & homi nem.
Pſal. 18.
Num. 36
Mater Ieſu ſpi‑ritualiter eſt ec cleſia.
Quatu‑or perſo nę in nu ptijs.
Can. 1. 6
Gal. 4.

do autem eo decidit, vt non poſſit carere peccato, & non poſſit non mori. Vinum ergo defecit,
quia collatæ gratiæ beatitudine priuata eſt miſerabilis natura hominis. Illud quoque iam la-
ctum fuerat quod ſignatum eſt per ſex hydrias lapideas aqua impletas. Nam ſenarius hydria-
rum numerus perfectus, ſanctos patres vniuerſos ſignificat, qui diuerſis temporibus, id eſt, ſex
mundi ætatibus diuiſi, ſuo quiq; tempore aqua ſapientiæ ſalutaris impleti ſunt. Mentes namq; Eccleſ.15
illorum veluti hydriæ lapideæ fuerunt, ſcilicet fide ſtabiles, ingenio capaces. Capiebant au-
tem ſingulæ metretas binas vel ternas: quia videlicet cum omnium fuerit vna fides, non omni
bus eadem vel æqualis data eſt ſapientiæ quantitas. Plus enim indicatum eſt. Verbi gratia:
Moyſi quàm Abrahæ, Dauid quàm Moyſi. Quod ex ipſis ſacræ ſcripturæ verbis patenter oſten Gen.12
ditur. Quis enim neſciat, quia Abraham cum Deo locutus eſt? Et tamen ad Moſen dominus 16.
dicit: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, & nomen meum Adonai non Exo.3.6
indicaui eis. Ecce plus Moyſi quam Abrahæ innotuerat, qui illud de ſe Moyſi indicat, quod ſe
Abraham non indicaſſe narrabat. Pſalmiſta quoque cum dixiſſet, Quomodo dilexi legem Pſal. 118
tuam domine, tota die meditatio mea, ſubiecutus adiunxit: Super omnes docentes me intel-
lexi. Et iterum: Super ſenes intellexi. Qui ergo legem ſe meditari memorat, & ſuper omnes
docentes ſe, & ſuper ſeniores ſe intellexiſſe teſtatur, quia diuinã ſcientiam plus quàm Moyſes
acceperit, manifeſtat. Ita impletur Danielis ſententia dicentis, Quia pertranſibunt plurimi, Dani.12
& multiplex erit ſcientia. Igitur non vna vel æqualis eſt hydriarum huiuſmodi capacitas; quia
diuini nominis trinitatem, vel cætera diuinitatis myſteria non omnes coæquali perceperunt
gratia. Et omnes quidem illa ſapientiæ ſalutaris aqua, de plenitudine huius ſumpta eſt, qui
dixit nunc: Implete hydrias aqua, ſed tamen erat aqua pallens & frigida, neque naturam hu-
manam in priſtinum vigorem reſtituere poterat. Illa nanque Moſaica lex, illa Dei dona ni-
hil ad perfectum adduxerant, quia peccatorum remiſſionem, & carnis reſurrectionem gene- Hebr.7
ri humano conferre non poterant, ſolamq; occidentem legis literam non viuificantem ſpiri- 2.Cor.3
tum accipiebant. Per hoc autem quòd aqua in vinum conuerſa eſt, ſignificata eſt illa quæ Aqua in
facta eſt, imò quæ tunc cœperat, per Ieſum Chriſtum gratia & veritas. Noſtræ quippe na- vinũ cõ-
turæ corruptionem diuinitatis ſuæ fortitudine induerat, nec multo poſt paſſione mortis ſu- uerſa.
perata, reſurrectionis patriam in ſemetipſo, multiſque ſanctorum ſecum reſurgentium corpo- Ioan.1 Matt.27
ribus dedicaturus erat. Quo facto nunc aſcenſo cælo deſuper in ſubiectas omnes hydrias cla- Acto.19
riſſimè rutilat, & in ſanctarum ſcripturarum aquis, imaginem ac virtutem ſuam videndam Tit.2
ſiue deguſtandam repræſentat. Ita naturæ noſtræ infirmitate ſanata, quicunque baptizati ſpi- Luc.24
ritu ſancto iam prima reſurrexione reuiximus, & in ſecundam beata ſpe tranſpoſiti ſumus,
ipſo ſenſu nobis aperiente, ſpiritualem in eiſdem ſcripturis rationem intelligimus. Nunc de
ipſis ætatibus parumper quod ad eiuſdem Chriſti nuptias vel ſanctæ eccleſiæ caſtitatem per-
tineat, dicendum eſt: Ecce in exordium primæ ætatis dictum eſt: Hoc nunc os ex oſſibus
meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit Gene.2
vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Hoc manifeſtè legitimi atque caſti, ſed tamen carna-
lis coniugij fidem atque vnitatem commendat. Veruntamen quàm diu non niſi iuxta car-
nem intelligebatur, non niſi aqua, quamlibet hauſtu dulcis, & ad potandum habilis erat.

At vbi deſponſata ſibi eccleſia venit ad nuptias, & vox eius intonuit ſuper aquas multas, Coniu-
dicente illo per Apoſtolum ſuum, in quo ipſe loquebatur, ſacramentum hoc magnum eſt, ego gium Chri
autem dico in Chriſto & in eccleſia, aqua in vinum conuerſa eſt. Hoc enim audito, ſanctæ ani- ſti & ec-
mæ ſpiritualium nuptiarum amore feruere cœperunt, alium cogitantes hominem, ſcilicet no- cleſiæ. Pſal.28
uum, eum qui ſecundum Deum creatus eſt: qui quodammodo reliquit patrem ſuum, dum 2.cor.13
à patre exiens & veniens in mundum, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Matrem Ephe.5
quoque ſuam, ſcilicet phariſaicam ſynagogam totamq; gentem Iudaicam, & adhæſit vxori Epheſ.4
ſuæ, videlicet electæ de gentibus eccleſiæ, cum qua iam vnum corpus eſt, caput & membra Ioan.15 Philip.2
ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Eccleſia. Nam ſicut non vndecunque, ſed de ipſius viri ſub-
ſtantia fecit Deus Euam, vt maior eſſet naturalis dilectionis cauſa: Tulit enim vnam de co- Gene.2
ſtis eius dormientis, & ædificauit eam in mulierem, ſic & eccleſiam non vndecunque, ſed de
lateris ſui ſanguine & aqua fecit naſci, nec aliunde niſi de carne & ſanguine ſuo eandem pa-
ſcit: vnde & maior in vtroque vnius eiuſdem carnis vnitas extitit. Hoc ergo intellectu tan- Ioan.19
quam vino optimo, & ſitis extinguitur, & amor accenditur, & vſque ad virgineæ caſtitatis
appetitum plurimi inflammantur, vt non ſolum iuga boum quæ comparauerunt, & villas Luc.14
quas emerunt, ſed & coniugia carnis negligant, quo magis nuptijs cæleſtibus vacare præ-
ualeant. Secunda ætas inchoatur à Noe. De hoc ſcriptura refert, quia plantauit vineam, Vino in
bibenſq; vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo, &c. Et hoc quidem ſecundum ebriatus Noe.
literam acceptum, aqua eſt dulcis, & moribus apta purificandis: ne quis exemplo Cham, pa- Geneſ.9
ternam contemnens, ſi quam nouit, infirmitatem, ſimilem illi iuſtè incurrat maledictionem: ſed
honore & amore debito contegens, exemplo Sem & Iaphet, dignam hæreditet benedictio-

 nem.

nem. In quibus illud conſiderandum eſt, quòd cum omnes eodem ſinu arca ſeruauerit ſuper
aquas, tam longe tamen apud patrem ipſorum diſtinxit eos multum diuerſa morum quali-
Aqua eſt litera, vinum ſenſus ſpiritualis. tas. Huius ſcripturæ autem literalis ſenſus, velut aqua in vinum conuertitur, dum ſpirituali
intelligentia filijs nuptiarum ita propinatur Noe, quod interpretatur requies, ſcilicet dominus
noſter, cuius dum iugum ſuper nos tollimus, requiem animabus noſtris inuenimus, plantauit
vineam, videlicet illam quam de Aegypto tranſtulit gentem Iudaicam, bibenſque ex ea vinum
Matt.18 nimis amarum, imo acetum cum felle mixtum, nudatus eſt in tabernaculo ſuo, ſcilicet in ſimi-
Pſal.79 Matt.27 litudinem hominum factus, verè paſſibilis, habitu & veritate mortis inuentus vt homo.
Ioan.19 Quam eius infirmitatem deſpicit Cham, quod interpretatur callidus, id eſt, contentioſus &
Philip.2 impatiens promptuſque ad rixam hæreticus, & quem ex paſſionis infirmitate hominem verum
Gene.9 intelligit, dedignatur verum Deum confiteri. Propter quod, ſicut Cham in filio ſuo Chanaan,
ſicut & iſte in poſteritate, id eſt, in anima ſua maledicitur. At verò catholici viri, qui per Sem
& Iaphet figurati ſunt, eandem patris infirmitatem dignis ſacramentis venerantur, ſcientes,
1.Cor.1 quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmius eſt Dei, fortius eſt homi-
nibus: & idcirco in regno patris inclyti ſunt, & in æternis manſionibus dilatantur. Sem enim
1.Ioan.2 inclytus, Iaphet dilatatus interpretatur. Et quidem illi omnes, ſcilicet hæretici, cum iſtis in ea-
Gene.21 Gene.16 dem arca eccleſiæ baptiſmi aquis ſupernatauerũt, ſed abalienati ſunt retrorſum, & à nobis exie-
Abrahę duo filij runt, ſed non erant ex nobis. Aetate tertia naſcitur Iſaac patre veterano, matre diu ſterili ea-
demque prouecta. Naſcitur autem de libera per repromiſſionem, nato prius Iſmaele de ancilla
Rom.4 ſecundum carnem. Hæc diui operis hiſtorica narratio, lympida & dulcis aqua eſt, vtiliter
irrigans legentis animam, & fidei eius per exempla augens incrementum, quia fidei extitit pa-
tris Abrahæ, quod non conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum ferè centum eſſet anno-
rum, & emortuam vuluam Saræ, credens quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & fa-
Galat.4 cere. Sed hæc ſunt (inquit Apoſtolus) per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta,
2.cor.13 vnum quidem à monte Syna in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar, &c. Igitur autore Apoſto
lo, imò Chriſto qui in illo loquitur, ſicut ipſe ait, An experimentum vultis eius qui in me loqui-
tur Chriſtus? Autore itaque Chriſto hæc literalis ſenſus aqua in vinum conuerſa eſt, quo ine-
briata pubeſcit fides, quam adamat ſpiritus ſanctus, & animarum nuptialis charitas multipli-
catur. Sic & cætera quæ illa ætate facta ſunt, velut aquæ in vina mutantur, dum ſpiritualiter
1.cor.10 intelliguntur, quia omnia in figura contingebant illis, vt ait idem Apoſtolus. Quarta ætate
1.Reg.7 3.Reg.7 præter facta figuratiua, qualia ſunt, victoria Dauid de Goliad, & Hieroſolymitani templi
conſtructio, mira ſapientis regis architectura: præter hæc & alia his ſimilia facta, plura quoque
myſticè dicta ſunt, quorum pleraque iuxta literam, talem aquam ſapientiæ, quæ nec ſatis li-
Canti.6 quida, nec habilis ſit ad potandum. Verbi gratia, quale eſt illud in Canticis Canticorum, ſexa
2.Cor.3 ginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus, & ſimilia,
Canti.7 quæ ſecundum literam accepta, caſtos eccleſiæ mores nullatenus ædificant. Accipiuntur er-
go ſecundum ſpiritum, & fit ex aqua vinum bonum, dignum (vt in eiſdem Canticis dicitur) di
lecto ad potandum, labijſque ac dentibus eius ad ruminandum. Sic & illud quod cecinit Dauid:
Exi thalamum, & cætera cantica pſalmorum, ſacra quoque volumina prophetarum, ſi ſolam
ſequamur literam, pene in omnibus mortuam & inſipidam bibimus aquam: ſpiritum verò ſe-
quentes, viuificantem optimi vini ſaporem miramur & virtutem. Quinta ætate captiuus po
4.Re.vl. pulus Dei ſub rege Babylonis ducitur, & electi de filijs captiuitatis in domo eius eunuchi ſunt,
Hier.vl. quibus ob ſummam vitæ continentiam, dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni libro &
Daniel.1 ſapientia, præcipuè Danieli intelligentia omnium viſionum & ſomniorum. Hæc & cætera in
ſuperficie literæ, dulcis aquæ præbent poculum, magnoque ſunt exemplo, quòd per munditiam
vitæ peruenire quis poſſit ad honorem ſapientiæ. Spiritualis autem homo illos intelligit præ-
Matt.19 figuratos eunuchos, qui ſe (vt ait dominus) caſtrauerunt propter regnum cælorum: & in præſen
Ephe.5 ti captiuitate, qua rex confuſionis diabolus humanum genus in primis parentibus captiuauit,
1.Cor.7 ſcientes quia tempus breue eſt & dies mali ſunt, illud approbant Apoſtoli conſilium, vt ſine con
iugio ſint. Talibus enim clarior datur intelligentia ſecretorũ cæleſtium. Verbi gratia, vt Ioan-
ni huic, cuius eſt hoc euãgelium & Apocalypſis, cuius quot verba, tot penè ſunt myſteria. Hæc
ergo aqua vinum facta eſt, quo miro modo inebriati luxuriam obliuiſcuntur, imò & eunuchi-
Aqua ſextæ ætatis. zantur, vt veræ vineæ Chriſto arctius inſerantur. Sextæ ætatis hydriam per ſemetipſum im-
pleuit dominus de fonte aquæ ſalientis in vitam æternam. Et quidem incarnationis eius myſte
Ioan.4 rium, dicta quoque & facta eius priuſquam reſurrexiſſet à mortuis, aquam interim quamuis lym
Aqua illa in vinũ ſpiritualiter verſa. pidiſſimam ſapiebant, quia videlicet & paſſibilis in illo erat noſtra natura, & non clarè intellige
bantur ea, quæ dictis aut factis ſignificabat regni Dei myſteria. Vt autem reſurrexit à mor-
tuis, aqua in vinum conuerſa eſt: quia videlicet æterna incorruptione ſolidata eſt noſtra quæ
in illo paſſibilis fuerat natura, vt idem & in nobis ſperaremus, & ipſe diſcipulis ſuis aperuit ſen
Luc.24 ſum vt intelligerent ſcripturas, & ſpiritualiter intelligẽdos recordarẽtur ſermones, quos ab illo
carna-

carnaliter audierant. Igitur cunctæ ſalutarium diuiſiones aquarum; quæ præteritis generatio-
nibus diſtributæ ſunt, ſimul conſecrantur in hoc cæleſtium conuiuio nuptiarum, & ex aqua fa-
cto vino lætantur conuiuæ, quia videlicet vinum hoc lætificat cor hominis, & hic calix ine- Pſal. 103
brians quàm præclarus eſt. Econtra in cunctis Iudæorum atque hæreticorum conuenticulis, Pſal. 22
quia mater Ieſu ibi non eſt, id eſt, non conuiuatur dominicæ incarnationis fides: iſtæ aquæ ver
tuntur illis in ſanguinem: vt corruptas ſcripturas corrupti atque corrumpentes bibant & vo- Exodi. 7
mant, imò bibant & moriantur: ſiquidem ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eo- Here. 25
rum. De quorum pœna in Apocalypſi iuſtitia Dei laudatur, dicentibus: Iuſtus es domine, qui Pſal. 30
es, qui eras ſanctus, quia hæc iudicaſti, quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum fuderunt, & Apoc. 16
ſanguinem dediſti eis bibere, vt digni ſunt. Hauriunt nunc (iubente domino) miniſtri, id eſt,
tractatores ſcripturarum ſtudioſi: & exponentes eas ſpiritualiter, ferunt architriclino, dum nõ
ſibi attribuunt quod intelligunt, ſed ſpiritui ſancto. Ipſe nanque harum nuptiarum architricli- Lucæ. 1
nus eſt, qui & beatæ virgini ſuperueniens, vteri eius triclinium præparauit, vt in illo diuina na-
tura humanæ naturæ vniretur: & ſingulis animabus opitulatur, vt intra ſecreta conſcientiæ
Deo patri copulentur, vt eodem verbo quo virgo fœlix imprægnata eſt, & ipſe ex eius com-
plexibus fœcundentur. Ipſius ergo laudi propinandum, & cum eius honore bibendum eſt
hoc vinum bonum, quod ſeruatum eſt vſque ad huc, quia prioribus temporibus non eſt da-
tum, ſed nobis, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Quo tempore anni vel die factum ſit ſi- 1. cor. 10
gnum iſtud, autoritate ſanctæ eccleſię dubitare prohibemur, quę ipſa die qua idem dominus
adoratus eſt à Magis, & qua à Ioanne baptizari voluit, huius quoque ſigni gloriam celebrare Matt. 2
conſueuit. Quod ſi eodem die reuertente anno factum eſt, imò quia prædictæ authoritati ſan- Matt. 3
ctæ eccleſiæ indubitanter concedendum eſt, cogimur fateri, quia toto anno illo, cuius initio
baptizatus eſt, qui ætatis eius triceſimus annus extitit, abſque miraculis taciturnus deguit.
Initio nanque triceſimi anni ſui, videlicet eiuſdem anni die tertiodecimo baptizatus eſt. Dicit
enim Lucas: Ipſe autem Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, quod idem eſt ac ſi dixiſ- Lucæ. 3
ſet: Quando baptizatus eſt Ieſus, annus triceſimus ætatis eius volui tunc cœperat. Vbi ve- Chri-
rò toto illo anno fuerit, vel quid egerit, incertum eſt. Nam ſi exacto quadraginta dierum ie- ſtus etiã
iunio ſtatim à deſerto rediit, & inter homines ambulauit, quomodo Ioannes qui illum cælitus poſt tẽta
agnouerat, iamque oſtenderat venientem ad ſe, dicens: Ecce agnus Dei, quomodo (quæſo) lu- tiões in
cerna lucens, quæ ad hoc accenſa fuerat, vt omnibus illum oſtenderet, toto illo anno ſe con- deſerto
tinuit, nec ſuis ſaltem indicauit diſcipulis? Claret enim quòd eis anno illo non indicauerit, qui moram
nunc primum, id eſt, tertia die ante prædictas nuptias, illo iterum dicente: Ecce agnus Dei, fecit.
gratulantur ſe inueniſſe illum, & dicunt: Inuenimus Meſſiam, &c. Poteſt itaque rectè intelli-
gi, quòd & poſt ieiunium quadraginta dierum aliquantum in deſerto perſtiterit, Matthæo di- Matt. 4
cente: Reliquit eum tentator, & ecce acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Marcus quoque vi- Marci. 1
detur expreſſius indicare morã temporis, dicendo: Eratque cum beſtijs, & angeli miniſtrabant ei.
Igitur ſi à maioribus diligenter obſeruatũ, nobiſque traditũ triceſimoprimo ætatis ſuę anno iam
inchoato, fecit glorioſum hoc ſignorum initium, dignum ſequacibus ſuis: in hoc quoque
prouidens exemplum, ne quis immaturè virtutes ſuas in publicum proferat in pe-
riculo pernicioſæ vanitatis, cum ipſe dominus (cui vanitas nulla vnquam
obrepere poſſet) legitimum tempus, id eſt, plenam viri æta-
tem, ad oſtendendam omnipotentiæ ſuæ glo-
riam expectauerit.

Finis libri ſecundi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANEM COMMENTARIORVM LIB. III.

Legẽtes ſcripturã, ſimiles nautis.

QVI magno feruntur pelago pauidi nautæ, placidam ſibimet auram imprecati, fixa cælo ſydera reſpiciunt, terraq; amiſſa tenent cælum, ſedenteſq; ad clauũ ſyderibus currunt. Erratica verò ſydera ſequi fugiunt, ne aut Syrtes naufragoſas incidant, aut in regiones ignotas deuecti, portus optatos nunquam attingant. Idem nobis, qui ſcripturæ huius euãgelicæ profundum ingreſſi ſumus, agendum eſt. Et primò placidius nobis ille ſpiritus implorandus eſt, de quo

Pſal.142

Pſalmiſta: Spiritus (inquit) tuus bonus deducet me in terram rectam. Dein de doctores ſacri mente ac vigilantibus oculis tenendi ſunt, qui tanquam arcturi nunquam occidentis lucida ſydera, ſtabili fide ſemper fixi ſteterunt: & lucem fidei fundentes, erroris occaſum neſcierunt. Hæreticorum vero lux erratica, longè fugienda eſt. Sunt enim (vt Apoſtolus ait) ſydera errantia, quibus procella tenebrarum in æternum conſeruata eſt: & quiſquis de errore illorum quippiam ſequitur, in nullius ſcripturæ profundo maius, quàm in hoc Ioannis euangelio naufragium patitur. Ipſo ergo aſpirante, à quo ſcripturæ fideles vniuerſæ conditæ ſunt, felicia ſequentes doctrinæ catholicæ ſydera, cœpto curramus nauigio, nihil metuentes pyratas hæreticos, quos hoc pelagus non alere, ſed æterno demergere conſueuit naufragio. Sequitur: [Poſt hæc deſcendit Capharnaum ipſe & mater eius, & fratres eius & diſcipuli eius, & ibi manſit non multis diebus.] Magna moderatione dominus noſter adhuc poſt tantum miraculum, quo aquas in vinum conuertit, paululum ſubſiſtit, & præcurſorem ſuum Ioannem adhuc prædicantẽ, vſq; ad debitum finem præire permittit, certo loco cõmanẽs, ſuamq; prędicationem à publicis conuentibus & à circuiendis ciuitatibus vel caſtellis ſuſpendens. Hoc iam & ſuperius dictũ eſt, quia priuſquam Ioannes traditus eſſet ipſe publicum ſuæ prædicationis curſum diſtulit, intantum vt dum prædicare incepiſſet, Ioannes putaretur ſurrexiſſe à mortuis. Sic toto hoc anno, qui erat ætatis ſuæ. X X X I. paulatim miraculis ſeorſum exhibitis, viam & ipſe pręparat futuræ ſuæ prędicationi, poſt quem videlicet annum, tradito Ioanne, & ipſe prędicare incipit, vnde cæteri euãgeliſtæ exordium fecere ſuę narrationis. Decollatus eſt autem idem Ioannes. IIII. Calen. Septemb. eius anni qui eſt. X X X I I. domini noſtri. Deſcendit ergo Capharnaum. Hic deſcenſus eius non tam decliuem terrarum ſitum, quàm humilitatis ipſius magnam innuit dignationem, quia videlicet Deus ad homines, ſanctus deſcenderat ad peccatores. Capharnaum nanq; ciuitas peccatrix erat, intantum, vt huic quoque exprobrauerit ipſe poſtea dicendo: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida. Et deinceps: Et tu Capharnaum, nunquid vſq; in cælum exaltaberis? vſque in infernum demergeris. Exprobrat autem ciuitatibus illis idcirco, quod in eis multę virtutes ab eo factæ fuiſſent; & non credidiſſent. Deſcendit ergo ipſe & mater eius, videlicet quam poſtmodum ſtudio prędicationis occupatus, quodammodo erat neſciturus, intantum, vt iuxta alium euangeliſtam dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant quærentes, dicat ipſe: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? &c. Fratres eius qui cum eo deſcendunt, cognati eius ſunt, quia videlicet mos hic frequens eſt in ſcripturis vt fratres vocentur, maximè in illa gente hi qui ſunt iuxta carnem propinqui. verbi gratia, fratrueles ſiue conſobrini. Diſcipuli quoque aliqui iam illum ſequebantur, quos quaſi primis doctrinæ cæleſtis imbuebat elementis, ad eam perfectionem nondum adductos, vt eis iam cuncta relinquere pręcipiendum eſſet: quod tunc maximè factum eſt, quando alios de nauibus, alios de diuerſis negocijs vocans, tandem fecit, vt (pręter alios) duodecim eſſent cum illo. Eſt autẽ Capharnaum ciuitas in Galilæa gentium, ſita in finibus Zabulon & Nephthalim, iuxta ſtagnum Genezàreth. Interpretaturq; Capharnaum villa conſolationis. Quapropter populum gentium rectè ſignificat, cui pro parte illorum quibus crux Chriſti ſtultitia viſa eſt, ipſe Chriſtus meritò improperat: pro parte verò illorum qui eum Dei virtutẽ & Dei ſapientiam credentes receperunt, relictis Iudæis, conſolationis ſuæ gratiam dat. Quod manifeſtius ſecundum Lucam præfiguratum eſt. Nam cum dixiſſent illi homines ciuitatis ſuæ, quanta audiuimus in te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. In veritate dico vobis (inquit) multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Iſrael, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam. Quibus dictis, cum illi duxiſſent eum ad ſupercilium montis ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt eum pręcipitarent, Ieſus autẽ (inquit euangeliſta) tranſiens per medium illorum ibat, & deſcendit Capharnaum ciuitatẽ Galilææ, ibiq; docebat eos ſabbatis. Quę eius deſcen-

Iudas apoſtolus in ſua epiſtola.

Chriſtus poſt decollatũ Ioannẽ publicè prædicare cœpit

Lucæ.9

Deſcẽſus Chriſti p humilitatẽ.

Matt.11

Matt.12

Matt.4

1.Cor.1

Lucæ.4

Chriſtus à ſuis reiectus.

deſcenſum hic euangeliſta Ioannes poſt multa cõmemoraturus eſt. Hoc enim facto præfigura
tum eſt, quia ſui, ſcilicet Iudæi, quorum de carne natus eſt, ad præcipitium mortis illum perducturi
eſſent, & propter hoc ipſe tranſiturus ab eis, & ad fidem gẽtium deſcenſurus eſſet, vt ibi fide ec-
cleſiæ paſceretur, ſicut & in eo præfiguratum fuerat, quod ad nullam viduarum, quæ multæ e-
rant in Iſrael, miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam: vel in eo, ꝙ cum 4.Reg.5
multi leproſi eſſent in Iſrael ſub Heliſæo, nemo illorum curatus eſt, niſi Naaman Syrus. Non e-
nim fruſtra cum tam terribili iuramento hæc præterita cõmemorauerat illis dicens, in veritate
dico vobis. Ergo poſtquam vinũ de aqua factũ eſt, dominus Capharnaum deſcendit, ſcilicet in Allegoria de aqua in vinũ verſa
villã conſolationis, quia poſtq̃ reſurgendo à mortuis, mortalitatis noſtræ aquam, in immortalita
tis ſuæ vinũ tranſtulit, & dato ſpiritu ſancto aquaticum literæ ſenſum ad ſpiritualem promouit
intellectum: relictis Iudæis, ad conſolandas gentes trãſijt. Sequitur: [Et prope erat Paſcha Iu-
dæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.] Itaq; non multis diebus (vt ait Euangeliſta) manſit
in Capharnaum, id eſt, fortè non totis diebus trium menſium. Nam à die qua conſtat, vt ſupra
dictum eſt, factum eſſe illud ſignorum initium, aqua conuerſa in vinum, vſq; ad ſacram paſchæ
veſperam, anno illo iuxta lunæ rationem, octogintaocto, vel ſecundum veriora cõputiſtarum
exemplaria, tantum octoginta dies fuerunt. Hoc omnino prætereundum nõ eſt, quia hic aſcen
ſus domini noſtri in Hieroſolymã propter illa quæ ibi dicta vel facta ſunt, inter teſtimonia diui
nitatis, quæ maximè hic euãgeliſta colligere ſolerter intendit, meritò ſcribi debuit. Nam plerią;
arbitrantur quidẽ maximũ eſſe ſignorum quòd Lazarus ſuſcitatus eſt, quòd cæcus ex vtero lu- Ioan.11
men accepit, quòd ad Iordanem audita eſt vox patris, quòd transfiguratus in monte gloriam Ioan.9
oſtendit triumphantis. Prudentioribus autem, inter omnia ſigna quæ fecit, hoc videtur eſſe mi Matt.3 Matt.17
rabilius, quòd vnus homo, & illo tempore contemptibilis, & intantum vilis vt poſtea crucifi-
geretur, ſcribis & phariſæis contra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra ſua deſtrui, potuerit ad
vnius flagelli verbera tantam eijcere multitudinem, menſaſq; ſubuertere, & cathedras confrin-
gere, & talia facere quæ infinitus non faceret exercitus. Igneum enim quiddam atq; ſydereum
radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie. Hoc ergo teſtis filij Dei, diui-
nitatem teſtificans eiuſdem filij hominis, rectè ad conuincendos hæreticos non omittere, cura-
uit. Sed quid ſibi vult, quod hic euangeliſta nunc illum idem feciſſe, ſcilicet vendentes & e- Quæſtio de eiectiõe nũmulariorũ è templo.
mentes de templo eieciſſe aſſerit, quod ſecundum alios euangeliſtas tunc fecit, quando turbis
comitantibus, & pueris oſanna clamantibus, ad ciuitatẽ eandem iam paſſurus aduenit? Nun-
quid caſu vnumquodq; ſicut memoriæ primum occurrit, ita primitus deſcribit: tanquam cu-
randum non ſit de factorum tempore, dummodo conſtet de rerum veritate? Hoc fortaſſe ma- Matt.21
gis opinari liceret, quòd ſecundum intentionem vel propoſitum ſuum colligens teſtimonia di- Marci.11
uinitatis Chriſti, quia factum hoc inſigne magis cæteris extitit, prius ſcribere dignum duxit. Sed Lucæ.19
hoc vel illud opinari, ſequens literæ textus non ſinit. Nam inferius ſcriptum eſt: Cum ergo ve Ioan.4
niſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in Aliud tẽpus huius facti,
die feſto. Nunquid cæteri euangeliſtæ in recordatione temporis, quo illud actum eſt, omnes
errauerunt? An caſu concorditer omnes idem de eodem tempore falſum opinati ſunt? Abſit. ſecundũ
An fortè propter aliquod myſterium id quod primo anno factum eſt, ipſi ad vltimum tranſ- tres euãgeliſtas.
tulerunt? Sed hoc textus literæ ipſorũ ſuſpicari vetat. Nam ſecundum Lucam, cum iam paſ- Lucæ.19
ſurus Hieroſolymam adueniret, & videns fleuiſſet ſuper illam, ingreſſus templum, cœpit eijce Marci.11
re vendentes & ementes, vt videlicet quod futurum prædixerat, idipſum facto ſuo illos eijcien
do præſignaret. Marcus autem diem quoque magis determinat quo illos eiecit, ſcilicet venden-
tes & ementes, videlicet, ſequenti die poſtquam ciuitatem iam paſſurus ingreſſus eſt. Igitur vn
dique coarctamur vt illud pluſquam ſemel factum eſſe fateamur, quod vendentes & ementes eie
ciſſe de tẽplo narratur. Et reuera fidenter affirmare licet, quod nõ ſolum nouiſſimè quando paſ-
ſurus aſcendit, ſed & quoties aſcendit ex quo miracula facere cœpit, quoties eiuſmodi negocia-
tiones imò latrocinia inuenit, zelatus eſt, & comedit eum zelus domus Dei. Nec verò fruſtra Pſal.68
hic euangeliſta Ioannes in eo diuerſus voluit eſſe à cæteris, vt quod illi nouiſſimo, hic primo an-
no factum eſſe aſſereret. Nam poſſet aduerſarius hoc dicere, quòd non diuinitatis nutu conſtri-
cti vel attoniti ſcribæ & phariſæi quieuerint, & lucra ſua perire permiſerint, ſed metu turbarũ,
quæ multæ partim cum illo venerant, partim venienti cum laudibus & ramis palmarum ob-
uiam exierant. Vt ergo totũ quod factum eſt diuinitatis eius virtuti indubitãter adſcribẽdum
eſſe ſciamus, illo quoq; tempore hoc illum feciſſe teſtatur, quo parum notus adhuc, nulla venerat
turba comitatus. Sed iam euangelij verba perſcrutemur. [Et inuenit in templo vendentes bo
ues & oues & columbas, & nummularios ſedentes.] Sciendum, quia iuxta legis mandata augu Deut.16
ſtiſſimo in toto orbe templo domini, & de cunctis penè regionibus Iudæorum illic populo con-
fluente, innumerabiles immolabantur hoſtiæ, maximè feſtis diebus, taurorum, arietum, hirco-
rum: pauperibus, ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum & turtures offerentibus. Ac-
cedebat plerunque, vt qui de longe venerant non haberent victimas. Excogitauerunt igi-
tur ſa-

tur ſacerdotes, quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia quibus opus erat ad
ſacrificia vendebant, vt & venderent non habentibus, & ipſa rurſus empta ſuſciperent. Hanc
ſtropham eorum crebra vendentium inopia diſſipabat, qui indigebant ſumptibus, & non ſo-
lum hoſtias non habebant: ſed nec vnde emerent quidem aues ac vilia munuſcula. Poſuerunt
Deut. 23 itaque & nummularios, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam. Sed quia erat in lege præ
ceptum vt nemo viuras acciperet, & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi
* technā nihil haberet, & interdum fortè perderetur: excogitauerunt & aliam * tegnam, vt pro nummu
larijs collybiſtas facerent. Cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba
dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuſcula: verbi gratia, frixi ci
ceris, vuarumq́ paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia vſuras accipere non poterant,
collyſtæ, qui pecuniam fœneraturi erant, pro vſuris accipiebant diuerſas ſpecies, vt quod in
Ezec. 22 nummo non licebat, in his rebus exigerent quæ in nummis coemuntur: quaſi non hoc ipſum
Ezechiel prædicauerit dicens: Vſura & ſuperabundantiam non accipietis. Iſtiuſmodi domi-
nus cernens in domo patris ſui negociationem ſeu latrocinium, ardore ſpiritus concitatus, iuxta
quod ſcriptum eſt in ſexageſimooctauo pſalmo: Zelus domus tuæ comedit me: fecit ſibi flagel-
lum ex funiculis, & tantam hominum multitudinem eiecit è templo. Hoc præter exterius fa-
ctum verè magnum, & in teſtimonium veræ & ſummæ diuinitatis Chriſti prædicandum, aliud
portendit miſeris Iudæis, verè magnum & miſerabile malum, verè dolendum niſi meritò ac-
cidiſſet, cruentæ ciuitatis & prophananti templi excidium, totumq́ penitus abolendum ab
oculis Dei præſignat veteris ſacrificij ritum. Quid enim funiculus ille agit in manu potentis,
in manu ſapientis? Quid niſi Romanum præſignat exercitum, durum ad cædendum, fortem
Eſaiæ. 10 ad ligandum & captiuandum? Qui enim quondam per prophetam dixerat: Væ Aſſur, vir-
ga furoris mei, & baculus ipſe eſt, in manus eius indignatio mea: nunc per ſeipſum factus pro-
Danie. 7 clamat: Væ magnæ Romani imperij beſtiæ, quæ iuxta Danielem comedit atque comminuit,
& reliqua pedibus conculcauit. Funiculus iræ meæ, lorumq́ ferreum, & captiuandæ huius gen
Ieſus fle- tis vinculum ipſa eſt. Hoc malum portendit illis infauſtum prodigium, quod maximè claret
uit ſuper ex euangelio ſecundum Lucam: Nam (vt ille refert) ingreſſurus in templum & facturus hoc
illam. Lucæ. 19 ſignum, prius videns ciuitatem fleuit ſuper illam, & dixit: Quia ſi cognouiſſes & tu, quia ve-
nient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, &c. Cum ergo prius illud extremum pro
nunciat excidium, & tunc ad eijciendos illos de domo patris ſui, factum de funiculis adhibet fla
gellum, apertè innuit, ſe facto præſignare ipſum quod verbo prædixerat malum, quod & ſe-
cundum naturæ humanæ compaſſionem defles, & ſecundum iuſtam diuinitatis ſuæ cenſuram
exercet. Et congruè vindicta, quia plectendi erant, funiculo præfiguratur: nam ipſi longis
Pſal. 118 Matt. 23 peccatorum ſuorum funiculis circundabantur. Quorum longitudo rutius ſecundum Mar-
thæum exprimitur. Nam cum dixiſſet: Ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes & ſcri-
bas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemi-
ni de ciuitate in ciuitatem: ſtatim addidit longitudinem funium illorum quibus circundaban-
tur dicens: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine A-
bel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare:
Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Igitur in ſignum atque por-
tentum miſeriarum. [Facto de funiculis flagello, omnes eiecit de templo: oues quoque & bo-
ues, & nummulariorum effudit æs, menſaſq́ ſubuertit.] Non curans ſi ſacerdotum latrocinan
tium, populumq́ deprædantium lucra perirent. [Et his qui columbas vendebant dixit: Au-
Pauperi ferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis.] Et hoc valde notan-
bus pep- dum, quod in medio feruore diſtrictionis, in ipſa flamma zeli ardentis, dum ſine cura ſacerdo-
cit ibi Chriſtus. tum mercimonia proijcit, pauperibus, ſcilicet his qui columbas vendebant (non enim diui-
tes, ſed pauperes eiuſmodi auiculas vendere ſolent) pauperioribus ergo parcit, vt non extur-
bet columbas quas vendebant, quas cum exturbatæ euolaſſent, ipſi conſequi non poſſent, &
aliquando damno affecti angerentur, ac iure deplorarent. Illud quoque non prætereundum,
Mat. 20 quod cum in alio euangeliſta de ſcriptura dicat, proferens teſtimonium: Domus mea domus
Eſai. 56 orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum, hic dicit: Nolite facere do-
mum patris mei domum negociationis. Nam illud dixit ſcribis & phariſæis, ſiue ſacerdoti-
bus, qui reuera ſub ſpecie diuini cultus quaſi in ſpelunca latentes, prædam & latrocinium,
vt prædictum eſt, de populo faciebant. Hoc autem pauperibus columbas vendentibus loqui-
tur, qui neſciebant quid eſſet inter dextram & ſiniſtram ſuam. Cæterùm ſecundum myſti-
Myſticè cos intellectus, quotidie Ieſus ingreditur templum patris, & eijcit omnes, tam epiſcopos quàm
eijcitur presbyteros, & diaconos quàm laicos, & vniuerſam turbam de eccleſia ſua: & vnius crimi-
tēplo ſi- moniaci nis habet vendentes pariter & ementes. Scriptum eſt enim: Gratis accepiſtis, gratis date. Men-
ſas quoque nummulariorum ſubuertit, id eſt, altaria, videlicet propter auaritiam ſacerdotum
Matt. 10 nummulariorū menſas appellata. Cathedras quoq́ vēdentium columbas, iuxta Matthæum,
euertit,

euertit, quod iuxta ſimplicem intelligentiam accipere abſurdum eſt. Non enim columbæ in cathedris erant, ſed in caueis: nec columbarum inſtitores putandum eſt ſediſſe in cathedris, ſed myſticè in cathedris magiſtrorum dignitas indicatur, quæ ad nihilum redigitur, cum mixta fuerit lucris. Quod de eccleſijs dictum eſt, vnuſquiſque & de ſe intelligat. Dicit enim Apoſtolus Paulus: Vos eſtis templum Dei, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis. Non ſit in domo peccatoris noſtri negociatio, non vendentium ementiumq; commercia, non donorum cupiditas: ne ingrediatur Ieſus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum ſuum, niſi flagello adhibito, vt de ſpelunca latronum, & de domo negociationis domum faciat orationis.

Cathedræ vendentiũ.
1.Cor.13

Quomodo autem Iudæi vel hæretici Hebionitæ, id eſt, pauperes, videlicet ſenſu magis quàm nomine, & cæteri aduerſum quos maximè fulminat hæc ſecundum Ioannem euangelica veritas: quomodo quæſo non audierunt imperioſam vocem dicentis, & nolite facere domum patris mei domum negociationis? Audierunt Mariam matrem eius dicentem: Fili quid feciſti nobis ſic, ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te? & idcirco prorumpunt, dicentes: Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe natum, & non audierunt quòd hic ipſe, Nolite, inquit, facere domum patris mei domum negociationis? Si agni manſueti mitem balatum non audierunt, dicentis: Quid eſt quod me quærebatis, neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Quomodo ſaltem hunc rugitum leonis non audierunt, in tempeſtate & turbine vias ſuas agentis, & omnia terrore aſpectus ſui ſubuertentis ac dicentis, Domum patris mei nolite facere domum negociationis. Non enim leue aut paruum eſt, quòd dicendo domum patris, addidit mei. Altius quippe eſt quàm ſi dixiſſet tantum, domum patris. Hoc ferè vbique in verbis eius notandum eſt, quod cum patrem nominans addidit meum, de paternitate agit naturæ, qua ſolus & vnicus filius eſt. Et maximè alta ſunt & diuina quæ loquitur, vt illud: Pater meus vſque modò operatur, & ego operor. Cum verò patrem nominans non addidit meum, de paternitate agit gratiæ quę nobis communicatur, vel qua fratres eius ſumus, & tunc magis humilia de ſeipſo loquitur, vt illud: Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Sequitur: [Recordati verò ſunt diſcipuli eius quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.] Ex tunc recordati ſunt hoc de illo eſſe ſcriptum, ex quo aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas.

Contra Iudæos & Hebionitas, dicẽtes Ioſeph eſſe patrem Chriſti naturalem.
Lucæ.2
Ioan.7
Lucæ.2
Duplex modus, quo de patre loquitur Chriſtus.
Ioan.5
Ioan.14 in titul.
Pſal.68
Lucę.24

Recordati ſunt ergo de illo fuiſſe ſcriptum, quia viderant impletum: Zelus domus tuæ comedit me. quod longè ſonorius dictum eſt, quàm ſi dictum fuiſſet: Zelus domus tuæ inflammauit vel accendit me. Infirmitas nanque humanitatis eius orat in illo pſalmo, quæ cum diuinitatem in ſe habitantem ita contegeret, vt inter homines ambulans, hominibus non appareret, repentè ſic illum commouit zelus patris ſui, vt ipſa infirmitas eius quaſi non compareret, quæ hactenus hoc agebat, vt diuinitas lateret. Quid enim aliud facere potuiſſet, ſi naturæ noſtræ infirmitatem non haberet? Comedit ergo illum zelus domus Dei, dum diuinitatis fulgurantis ſplendor ſe exerens, naturam infirmam operuit vel abſcondit. [Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis quia hęc facis?] Quàm diu cælum detonuit, ranæ tacuerunt, quàm diu diuinitas fremuit, de illo carnis ſuæ habitaculo proclamans: auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis: tam diu Iudæi conticeſcentes, & in palude ſilentij ſui ſe continentes, contrahiſcere nihil auſi ſunt. At vbi tonitruum quieuit, rurſus prorepentes, adhuc tamen quaſi iracundo timore, timidaq; iracundia trementes & palpitantes: quod ſignum, inquiunt, oſtendis nobis quia hæc facis? Iudæi nanque ſigna petunt, non ad Dei, ſed ad ſuam gloriam: ſcilicet in vanitate ſitientes illam, qua lactata eſt antiquitus inſania gentis illius, miraculorum alimoniam: vt poſſint nouis & ipſi prodigijs (ſicut & patres eorum) ſuperbire, & cunctis per circuitum nationibus ſpectaculo eſſe: non recogitantes, quòd patres ipſorum rebelles & increduli, & manna manducare, & in peccatis ſuis mori potuerint. Aiunt ergo: Quod ſignum oſtendis nobis? Ac ſi dicerent: Moyſes ſigna & prodigia de cælo oſtendit, & manna dedit patribus noſtris: tu ſi Chriſtus es, ſicut Ioanne teſtificante vulgo cœpit iam dici, quod ſignum oſtendis? Quid operaris, vt credamus quòd Deus, cuius hæc domus eſt, pàter tuus ſit? Hæc illis dicentibus, verè non decebat ſapientiã Dei vt illis ſigna daret qualia vellent ipſi, nihiloq; meliores effectu ſemper magis ac magis quęrerent curioſitate inſatiabili. Ait ergo: [Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis ſui.] Tria nobis hoc loco differenda ſunt. Primum, cur ſignum quærentibus, cum multa ſigna fecerit, ſolam pro ſigno reſpondit virtutem ſuæ reſurrectionis. Deinde ſecundum, cur eandem reſurrectionem vel mortem ſuam edixit quidem, ſed ab eorum qui ſignum quærebant intellectu abſcondit. Tertium, cur non qualicunque figura, ſed templi nomine vel ſimilitudine vti voluit. Planè ad rem pertinuit, vt illis dicentibus, quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis, illud ſignum reſponderit, quod ad diſcernendam magnitudinem vel eminentiam eius ſufficiens eſt. Nam idcirco quæſtione pulſabatur, quia de templo illos eiecerat, domum eſſe aſſerens patris ſui: & hoc ab ipſo quærebatur, quo ſigno credendum eſſet illi.

Pſal.68
Iudæi, vt ranæ tonante cœlo ſilentes.
Cur ſigna quærebãt Iudæi.
Exo.16
Num.14
Tres quæſtiones.
Prima, cur de reſurrectione reſpondit Chriſtus.

Hoc ergo ſignum reſpondere debuit, quod ſufficeret ad argumentum eius diuinæ maieſtatis: imò quo illis exhibito, cunctos eos de domo patris & regni eius expelleret, ſimulq́; captiuos in omnes gentes diſperderet. Vnde enim magis veritas diuinitatis eius claruit? vnde magis iuſtitia damnationis vel diſperſionis illorum conſtitit, niſi ex eo, quod crucifixus ab illis reſurrexit à mortuis? Moyſes nanque & cæteri ſancti omnes mortui ſunt, & nemo illorum reſurrexit: hic autem crucifixus quidem eſt ex infirmitate noſtra, ſed viuit nunc ex virtute Dei. Et huic

2.Cor.13 Philip.2

quidem, quia factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, donauit Deus nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flecteretur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Illi autem, quia crucifixerunt eum, de domo Dei eiecti ſunt, & tanquam oues & boues quos in templo vendebant & emebant, in prædam & occiſionem cunctis gentibus iuſtè expoſiti ſunt. Igitur huic percontationi illorum rectè pro ſigno reſpondit Ieſus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

Secũda, cur tam obſcurè illis reſpõdit.

Dicis: Cur tanti ſigni gloriam ſic edixit, vt tanquam ab his quibus reſpondebat, non poſſet intelligi? Vel ſi nolebat intelligi, cur non omnino reticuit? Videlicet idcirco non omnino reticuit, ſed & hic & multis in locis, alias obſcurius, alias manifeſtius præſignauit, vt hi qui iam erãt vel futuri erant digni reuelatione myſteriorum regni Dei, in tempore ſuo recordarentur verborum eius, & ad cognoſcenda vel credenda facta ſequentia dictis eius præcedentibus adiuuarentur. Vnde & ſubditur: [Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius quia hæc dicebat.] Idcirco autem hæc ipſa cum diceret, ab ipſorum quibus loquebatur intellectu remouit: quia videlicet, ſicut paulò poſt Euangeliſta narrat, ipſe Ieſus non credebat ſemetipſum eis. Tales quippe illos eſſe nouerat, qualibus ipſe myſteria conſilij ſui credere non habebat.

Nec diſcipulis mox oĩa reuelauit. Matt.20 Matt.9 Matt.23

Si enim his quibus maximè crediturus erat ſemetipſum, cum diceret: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die reſurget. Si, inquam, cum hæc diceret, opportuna moderatione ſenſus eorum vt non intelligerent tenuit, & vt verbum iſtud abſconditum eſſet ab eis, quanto magis inſidiatoribus ſuis, quibus nunquam ſemetipſum crediturus eſſet, verbum iſtud abſcondere debuit? Et ſi diſcipulos ſuos, nondum ſpiritus ſancti gratia reformatos, vtres veteres eſſe dixit, & ideo vinum nouum non eſſe infundendum illis: quantò magis in hæc ſepulchra mortuorum, quæ pulchra deforis parebant, intrinſecus autem plena erant putredine, ſui puritatem conſilij non debebat infundere? Rectè igitur illis ſigna quærentibus, & hoc omnipotentiæ ſuæ ſignum, nec omnino reticuit, nec nudo ſermone, vt palam intelligerent edixit.

Pſal.106

Tertium eorum quæ propoſita ſunt illud eſt, cur non qualicunque figura, ſed templi nomine vel ſimilitudine, reſponſionis ſuæ ſenſum aperuit. Et quidem hoc dicto inimicos ſuos errare fecit, quaſi in inuio & non in via: fidelibus autem ſuis reſeruauit ea quæ recordarentur, & tempore opportuno intelligerent propoſiti ſui myſteria. Errantes enim illi dicunt: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

3.Reg.8

Quaſi vero ille dicendo, ſoluite templum hoc, digitum intendiſſet in illos parietes magnos & pulchros, aut Deus non in alio quàm in illo habitaret templo manufacto: cum econtra templi illius conſtructor Salomon dixiſſet: Ergo ne putãdum eſt quòd verè Deus habitet ſuper terram? Si enim cælum & cæli cælorum te capere non poſſunt, quantò magis domus hæc quam ædificaui tibi? Sed hæc iſti ſurdi intus audierant, qui templum illud exterius videbant: nihilo magis vero illud

Prou.9

attenderant, quod per os eiuſdem incarnanda ſapientia de ſemetipſa dixerat: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, &c. Cum ergo ſic in præſentia veritatis errarent, & oculi eorum ſole præſente caligarent. Quadraginta, inquiunt, & ſex annis ædificatum eſt templum hoc: non primam, ſed ſecundam ædificationem ſignificantes. Primus enim Salomon templum in maxima regni ſui pace decentiſſimo ſeptem annorum opere perfecit: quod deſtructum

3.Reg.7 4.Reg. vlt. 1.Eſdr.1 Ibid.3

à Chaldæis, poſt ſeptuaginta annos, ad iuſſionem Cyri Perſæ laxata captiuitate, reædificare cœptum eſt. Sed filij tranſmigrationis, opus quod principibus Zorobabel & Ieſu iubentibus faciebant, propter impugnationem gentium vicinarum, ante quadraginta & ſex annos implere nequiuerunt. Et hi quidem hoc modo in verbo veritatis errabant.

Formatio hominis in vtero diebus quadraginta.

Nos autem non ſolum cum diſcipulis eius ſcripturæ credimus & ſermoni quem dixit Ieſus: ſed & in errore illorum dicentium, quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, inuitis illis, ſenſum veritatis extorquemus. Hic enim numerus non quidem annorum, ſed dierum: perfectioni dominici corporis aptiſſimè congruit. Tradunt enim naturalium ſcriptores rerum, formam corporis humani tot dierum ſpacio perfici: quia videlicet primis ſex à conceptione diebus, lactis habeat ſimilitudinem, ſequentibus octo conuertatur in ſanguinem, deinde duodecim ſolidetur, reliquis decem & octo formetur vſque ad perfecta lineamenta membrorum, & hinc iam reliquo tempore vſque ad tempus partus magnitudine augeatur. Sex autem & octo & duodecim & decem & octo, quadraginta & quinque faciunt. Quibus ſi vnum addiderimus, id eſt, ipſum diem, quo diſtentum per membra corpus incrementum ſumere incipit, tot ſunt dies in ædificatione corporis domini, quot fabrica templi annos inuenimus. Vnde rectè per tẽplum illud manufactũ, ſacro-

ſanctam

ſanctam ipſius carnē quam ſumpſerat de virgine figurabat. Sed & ſanctæ eccleſiæ, quę eſt corpus eius, & de qua perfidos Iudæos cum flagello iuſtæ damnationis erat eiecturus: huic idem nihilominus rectè congruit numerus. Ipſa enim de vniuerſitate generis humani ex Adam propagati conſtruitur. Nomen autē Adam quatuor literis quibus ſcribitur, hunc ipſum numerum, id eſt, XLVI. efficit, ſi in cōputo Græco conſiderentur. Nam α vnum, δ quatuor: & iterum α vnū, μ quadraginta ſignificat: qui ſimul ſiunt quadraginta ſex. Illud quoque ſciendum, quòd eiſdem quatuor literis, id eſt, αδ: iterum α & μ: quatuor partes orbis deſignantur, in quas ſparſus eſt Adam in filijs ſuis, de quibus vniuerſitas eccleſiæ colligitur. Nam in principijs nominum partium mundi, hæ quatuor leguntur: videlicet ἄρκτος, quod eſt ſeptentrio, ab α incipit: & Δύσις, quod eſt occidens, à Δ, & ἀνατολή, quod eſt oriēs, ab α, μεσημβρία, quod eſt meridies, à μ.

Numerus XLVI. in hac voce. Adã deſignat corpus eccleſiæ. Quatuor partes mundi.

Myſticè ergo. XL. & VI. annos in adiumentum fidei ſumentes, deteſtamur eos, qui hunc annorum numerum infideliter obiecerunt: quia maledicti ſunt, eo quòd ſicut à patriarcha Iacob in typo, Simeon & Leui fuerat prædictum, vaſa iniquitatis effecti ſunt, quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum. Maximè enim hi qui fuerant de tribu Leui, ſcilicet ſcribæ & phariſæi, talem occiderunt virum, tanti templi clauis, & lancea ſuffoderunt murum. His ita iam dictis, notanda eſt diligēter euangeliſtæ intētio, dicentis: Hoc autem dicebat de tēplo corporis ſui. Cur enim hoc tandē intulit, niſi vt hæreticos hoc quoq; dicto percuteret, Chriſto Dei filio linguis vipereis detrahentes: contra quos, vt ſæpè dictum eſt, hoc euangelium maximè conſcriptum eſt? Quod vt manifeſtum ſit, quærere nunc libet ab eiſdem hæreticis: Cuius niſi templum Dei eſt? Creaturæ quippe alicui templum, nec aliquando factum, nec vnquam faciendum vel dicēdum eſt. Hic autem proprium templum corpus ſuum appellat Dei filius. Quis enim niſi Dei filius, niſi verbum incarnatum loquitur: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud? Deus ergo eſt, quia templum habet: quantumuis econtra grunniant craſſæ ſues, in ſuis de paludibus voluntates. Et proculdubio dignius eſt hoc templum filij Dei, templo illo patris ſui, de quo dixerat: Nolite facere domum patris mei domum negociationis. Hoc enim templum non manufactum, iam in æternum dirui non poteſt: illud manufactum habitatorem non habens Deum, dirutum eſt. Et de hoc templo iuxta Ezechielem à latere dextro aqua egreſſa eſt, & omnes ad quos peruenit aqua iſta ſalui facti ſunt. De illo autem templo à ſcribis & phariſæis ſanguis effluere non ceſſat, quem ſibimet imprecati ſunt dicendo: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Sequitur: [Cum autē eſſet Hieroſolymis in die feſto, multi crediderūt in eum, videntes ſigna quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus nō credebat ſemetipſum eis.] Iſti credentes in eum credendo quoque errabāt, ita vt (ſicut prædictū eſt) meritò Ieſus ſemetipſum illis non crederet. Nam credebant quidem quòd ipſe eſſet Chriſtus, qui talia coram ipſis operaretur: ſed regnum eius carnaliter æſtimantes, humilitatis eius vias vel regni ipſius myſteria percipere non merebantur. Talium vanitatē ſpiritus ſanctus redarguit in Pſalmo dicens: Vanum eſt vobis ante lucē ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis. Nam ante lucē ſurgere, quod omnino vanum eſt, illi appetunt, qui ante tempus exaltari quærunt, qui non recto ordine ad feſtiuitatem gloriæ nituntur, id eſt, qui non prius humiliantur vt poſtea merito exaltentur. Sic nempe iſti, qui videntes ſigna quæ faciebat dominus noſter, credebant in eum; ſic vani volebant veniſſe & regnare Chriſtum, vt illo regi ipſi, iuxta carnalem intellectum ſuum, fortitudinem gentium comederent, & in gloria eorum ſuperbirent: & hunc ipſum eſſe Chriſtum credentes, nondum humiliati cum illo, iam de exaltatione ſibimet applaudebant. Sic & filij Zebedæi, quorum hic Ioannes vnus eſt, nondum humiliati iam exaltari volebant, dicentes: Magiſter, dic vt vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtram ſedeamus in regno tuo. In vanum ibant, quia lucem præire volebant, id eſt, ante Chriſtum exaltari quærebant, & alia via, nec ſeruato ordine, quem ipſa lux diſponebat, ad exaltationem properabant. Nam antequam humiliarentur ſecundum paſſionem domini, iam ſibi loca eligebant vbi ſederent, vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtram.

Gen. 36. Chriſtus vere Deus eſt, quia habet proprium templum. 2. Pet. 2. Ezec. 47. Matt. 27. Pſal. 126. Matt. 20. Marc. 10.

Quare autem non æquè his & illis ſemetipſum abſcondit vel credidit? Filijs nanq; Zebedæi ſtatim ſemetipſum credere incipit, dicendo: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? ac deinceps paulatim illis arcana cæleſtia committit, maximeq; huic Ioanni, cui ſempiterni ſecreta principij, multoſq; reuelationum cæleſtium theſauros oſtendit. Iſtis autem qui crediderunt in eum, ipſe Ieſus (inquit Euangeliſta) non credebat ſemetipſum. Quare ergo hos & illos tam diuerſa ſorte diſtinxit? Sequitur: [Eo quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.] Firmiſſima planè ratio, atque ad ſatisfaciendum ſufficiens ei, qui ab Apoſtolo didicit, quod non dicat figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Primum vero dicendum, de hac eadem ratione, non vana neque infirma, quia ſecundum ſæpè dictam euangeliſtæ intentionem, aduerſus hæreticos edita eſt. Quis enim nouit omnes homines, niſi ſcrutans corda & renes Deus? Cui non eſt opus vt quis teſtimonium perhibeat de homine, niſi Deo cui veraciter dictum eſt, Tu ſolus noſti corda omnium filiorum hominum? Quis denique ſcit quid ſit in homine, niſi

Queſtio de prædeſtinatione. Rom. 9. Pſal. 7. Hier. 17.

[3.Reg.8] [Luc.16] Deus, de quo non vanè dictum eſt, homo videt in facie, Deus autem inſpicit cor? Igitur hic etiam Euangeliſta iuxta propoſitum ſuum manifeſtè Chriſtum eſſe Deum teſtatus eſt, dicendo: Eo quod noſſet omnes. Si autē omnes nouit homines, vtiq; & illos nouerat qui crediderunt in eum, ſigna videntes quæ faciebat. Ergo ſecundum quod eos nouerat, diſcretè cum illis agere debebat, videlicet vt carnalia ſapientibus rectè ſpiritualia non obijceret, præſertim cum eius cō- [Matt.7] [Rom.9] ſilij non ſit ſanctum canibus dare, vel margaritas ante porcos mittere. Non enim, quamuis habeat figulus poteſtatē facere de eodem luto aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam, idcirco exiſtimandus eſt figulus noſter erga nos hac vti libera poteſtate ſine præeunte cauſa iuſtitiæ, videlicet, quod idcirco ſint multi homines vaſa contumeliæ, quia noluit illis honorem oſtendere notitiæ ſuæ. Nempe potius idcirco non vult illis honorem ſuum infundere, quia ſunt ipſi vaſa contumeliæ. Et vt manifeſtius dictum ſit, non idcirco quiſque male agit vnde pereat, quia Deus illum morti prædeſtinauit, ſed idcirco Deus illum morti præ- [Hæreticū eſt negare lib. arbitr.] deſtinauit, quia malè acturum præſciuit: ſicut contra hæreticos liberum arbitrium negantes copioſe diſputatum eſt ab adiutoribus Dei. Nam, teſte Apoſtolo, ſicut vocationem prædeſtinatio Dei, ſic prædeſtinationem eius præſcientia præcedit. Igitur quod ait Euangeliſta: Ieſus [Rom.8] autem non credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine: tale eſt, ac ſi dicas de prouido quouis homine, noluit vaſculis illis vel illis vinum ſuum infundere, eo quòd illa ſciret ipſe cœno oppleta eſſe, & non erat illi opus, vt quis pro ſe iret inſpicere: ipſe enim per ſemetipſum curauit & potuit introrſum peruidere. Nunc ſequentia videamus narrationis euangelicæ.

[CAP. III.] [Erat homo ex phariſæis Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic venit ad Ieſum nocte & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.] Hic homo non tam pro natura, quàm pro ra- [Nicodemus homo, alij tanq; nō hoīes.] tione dici æſtimandus eſt. Siquidem & illi quibus Ieſus non credebat ſemetipſum, omnis quidem natura homines erant: ſed quia non rationabiliter quærebant ea quæ neſciebant, quodam modo homines non erant. Hic autem Deo fauente in his quæ vidit & audiuit rationis ope vſus eſt, qua ſola iuuamur, vt brutis animantibus ſimus diſſimiles. Videns enim ſigna quæ Ieſus faciebat & non intelligens ea quæ dicebat, non in ſtultā admirationem euanuit, quemadmodum illi qui dixerant. XLVI. annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? ſed vt rationalis homo præparans ſe ad percipienda ea quæ Dei ſunt, forti argumenta- [1.Cor.2] tione conſtrinxit ſe, ita proponens: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter: ac deinde firmiſſimam rationem ſubijciens: Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quę tu facis, niſi fuerit Deus [Differenter venerūt ad Ieſum nocte Nicodemus & alij Iudæi.] cum eo. Quid verò gratiæ, quid bonæ & prædicandæ indolis habet, quòd venit ad eum nocte? O laudabilis lictor & venerabilis executor, multum diſſimilis Iudæis quorum princeps erat, & phariſæis ex quibus erat, qui miſerunt ad comprehendendum illum nocte, ad quem audiendum ipſe venit nocte. Miſerunt illi nocte vt comprehenderent Ieſum ſine turba: venit hic ipſe nocte vt audiret Ieſum ſine turba, cui Ieſus ſemetipſum non credebat. Illi hora ſua malè vſi ſunt, & poteſtate tenebrarum: hic doctrinæ aptum nocturni ſilentij bene captauit otium. Et illi quidem comprehendendo & ligando amiſerunt ſaluatorem Chriſtum, hic interrogando & audiendo inuenit & tenuit Chriſtum Dei verbum. Igitur homo hic erat princeps Iu- [Matt.3] dæorum: ipſi autem Iudæi genimina erant viperarum. Erat hic ex phariſæis ſecundum nomen ſuum diuidentibus, & à Deo diuiſis: ſed ab illis exiens vni adhæſit, vni verbo Dei ſe coniunxit.

[Prou.8] Vnde & contigit illud voce ſapientiæ prolatum beatitudinis præconium: Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas, & obſeruat ad poſtes oſtij mei. Hic enim ad fores ſapientiæ nocte vigilauit totis oculis, non minus animi quàm corporis nocte vna hic ad fores eius humano dici clauſas vigilauit. An non ſapientiæ domus erat illud incarnati verbi corpus, de quo paulò ante dixerat Iudæis eadem ſapientia habitatrix eius, ſoluite templum hoc, & in tribus diebus ædificabo illud? An non clauſę erant domus vel templi huius fores illis maxi- [Idem.] mè irreuerenter pulſantibus ac dicentibus: quadraginta ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus ædificabis illud? eum & his qui crediderunt in eum clauſæ eſſent, Euangeliſta dicente: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis. Sed hic reuerenter accedens, remotis imò & dormientibus illis, quibus ſecretarium templi huius non decebat aperiri, vigilans & obſeruans amica voce pulſauit, & habitatricem ſacri pectoris ſapientiam ad ſe per apertos oris ac linguæ poſtes euocauit. Beatus ergo eſt, quia & tenebrarum filios, quos forſitan adhuc timebat effugiens lucem, in nocte quæſiuit & inuenit, maximaq; ab ore ſa- [Cur potius Rabbi, quā magiſter hic ponitur.] pientiæ hauſit ſacramenta noſtræ ſalutis. Sed iam iſto interrogante, reſpondentis domini ſcrutemur verba, noſtriſque faucibus & ori noſtro dulcia ſuper mel & fauum experiamur eius eloquia. [Rabbi, inquit, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter.] Poterat ſic ſcribi: Magiſter, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Sed opportuna linguarum varietate vſus eſt, non ſolum pro ornatu dicendi, verùm etiam gratia ſenſus elucidandi. Sic enim meliùs eluceſcet,

quòd

quòd ita dixerit. Scimus quia ad hæc à Deo veniſti vt ſis magiſter. Dicitur autem rabbi pro ex
cellentia magiſterii, cum in latinum vt cætera verba Hebraica verti potuerit, ſicut & alia quæ-
dam non interpretata proferuntur pro excellentia vel dignitate eorum quæ ſignificantur, vt
Alleluia, Amen. & ſi qua huiuſmodi reperiuntur. Et quidẽ iure beatificamus rationabile ſtudiũ
hominis, ꝙ depoſito ſupercilio phariſæorum ex quibus erat, dominũ noſtrum adiens, magiſtrũ
illum vocauit vera intẽtione diſcendi: ſed hoc deeſſe notamus, ꝙ necdum illum magiſtrũ ſimul
ac dominũ vocare nouit, vt iam illis æquaretur quos approbãs ipſe: Vos, inquit, vocatis me ma Ioan. 13
giſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Verùm ignoſcendum eſt illi, & expectanda eſt eius
lactens & edentula fides, donec creſcat & proficiat, moxq́ cõpleatur in illo quod ſcriptũ eſt: Et Deut. 33
qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius. Hoc interim gratulamur, quod il-
lum pedibus appropinquare videmus dum dicit: Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Nemo e-
nim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Illi qui ab hoc eodem magi- Blaſphemia phariſæorũ in ſpiritũ ſanctum.
ſterio ſeſe elongabant, ſcilicet phariſæi, ex quibus & hic erat, quid dicebant? In Beelzebub prin-
cipe dæmoniorum eiicit dæmonia. Attamen idem quod iſte idem planè & illi ſciebant. Nam
de ſe & illis ait hic: Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Idcirco rectè arguuntur illi verbum di-
dixiſſe contra ſpiritum ſanctum, quod non remittetur eis, neque in hoc ſeculo neque in futuro:
quia ſcientes eum in digito Dei eiicere dæmonia, quod & magi in Aegypto coram Pharaone Matt. 12
Moyſe ſigna faciente ſcire poterant. Dixerunt enim: Digitus Dei eſt hic. Scientes ergo illum in Exo. 18
ſpiritu ſancto dæmones eiicere, dicebant: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia:
quod idem eſt ac ſi dicerent, quod auditu quoque nefas eſt, ſpiritus ſanctus Beelzebub eſt. Ergo
quia tantũ ore cõfeſſus eſt quantũ corde intelligere potuit, vidit Ieſus, imò & ante viderat, ꝙ ſe
metipſum credere deberet huic, eumq́ veræ ſapiẽtiæ, quæ ipſe eſt, ſecretis admiſit. Nã ſequitur:
[Reſpondit Ieſus & dixit ei: Amen dico tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre re-
gnum Dei.] Amen amen, id eſt, verè vel fideliter. Et congrua ſibimet affirmatione incarna-
ta veritas dicta ſua confirmat, vt ſomnolentum & de futuro non cauentem excitet, & attentum
reddat. Notandum verò, quòd cum in cæteris euangeliſtis, aliis crebrius, aliis rarius, ſemper
autem ſimpla hæc affirmatiua dictiuncula ponatur, in hoc ſolo euangeliſta ſæpius & eadem Cur in Ioanne Amẽ geminatur
ſemper duplicata reperitur. Quia videlicet quæ ab hoc referuntur, maiora & diuiniora ſunt,
& idcirco concitatiore, id eſt, geminato ſemper affirmationis clamore magis attentum efflagi-
tant auditoris animum. Poteſt & ſic rectè intelligi, quòd amen dictum ſit pro ipſo nomine ve-
ritatis, quæ eſt ipſe filius Dei, iuxta illud in Apocalypſi, hæc dicit Amen teſtis fidelis & verus, Apoc. 3
qui eſt principium creaturæ Dei, & ſic dicat, amen amen dico vobis, vt intelligas eum dixiſſe,
ego veritas veritatem dico vobis. Sed iam ipſius verba tanto veritatis firmamento ſuffulta
proſequamur. Niſi quis natus fuerit denuo, inquit, non poteſt videre regnum Dei. Hic iam at-
tenti, quoniam non ſolos ſacramentorum ruminare nucleos, ſed & literarum vellicare corti-
cem vobis propoſitum eſt. Quærimus primum ad quid dominus hoc reſponderit, quia ſicut ſe Queſtio de reſpõſo Chriſti.
habet euangelicæ textus literæ, reſpondendo Nicodemo hæc intulit. At ille quæſtionem nul-
lam propoſuiſſe videtur, ad quam de videndo regno conſequenter reſponderit Ieſus. Quòd ſi
ita dixiſſet, Scimus quia à Deo veniſti Chriſtus rex, nulla de conuenientia reſponſionis quæſtio
ſupereſſet. Igitur nos quoque noſtræ noctem ignorantiæ diſcutientes, & cum hoc Nicodemo
in adiutorio veritatis vigilantes, primum ab intentione eiuſdem Nicodemi viam quæramus,
ad audienda quæ dicuntur huic magna & profunda myſteria regni Dei. Hoc primum nemo
qui dubitet Nicodemũ non defuiſſe multis illis, qui vt ſupra dictum eſt, in die feſto credide-
runt in eum, videntes ſigna quæ faciebat. Quid autem credebant in eum, niſi quod ipſe eſ- Quid de Meſſia credebãt Iudæi.
ſet Meſſias quem olim expectabant venturum regem magnum, regem victorioſum? Hæc er-
go Nicodemi nocte venientis erat intentio, vt ab eo diſceret, quando vel quomodo in throno
Dauid reſideret, & reſtitueret regnum Iſrael. Nec verò ab hac intentione propoſitio eius diſ-
ſonare putanda eſt dicentis, Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Deniq́ ipſi quoque qui ſcri-
pturas à Deo neſciebant, non ſolùm regem, ſed & doctorem iuſtitiæ Chriſtum fore ſperabant. Quid Samaritani.
Vnde & loquitur ad eum mulier Samaritana: Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus.
Cum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. Quanto magis hic qui erat magiſter in Iſrael, Ioan. 4
ſcienter imò rectè hunc quem eſſe Meſſiam credebat, magiſtrum vocare potuit? Hæc igitur
perpendentibus valde iucunda & admirabilis elucet iſta reſponſio, tam congruè, quàm verè
reddita, vt eloqui ſummam decebat ſapientiam ore proprio: Amen amen, inquit, dico tibi,
niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. Quid enim amplius admirari po-
terant viri barbati, iam filiis ſuis circumfuſi, qui ſe putarent hæreditario propter patres re-
gno Dei iam idoneos, iamq́ cordis auari ſinum laxabant, affluxuris (vt putabant) in illo
regno diuitiis, atque in contemptum omnium gentium robuſtam ceruicem erigere fuerant
parati? Quid amplius poterant admirari, quàm id, quòd niſi prius naſcerentur, non eſſent
viſuri regnum Dei? Nonne facilius conſtare poterat apud illos nullum fore regnum Dei, quàm

alias, renaſci aliquem natum poſſe denuo naſci? Vnde: Dicit ad eum N[illegible]odemus: Quomodo poteſt homo
naſci cum ſit ſenex? Nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ [illegible]terũ introire & * naſci?] Imò quia
Pſal. 6 ſenex, quia vetus homo eſt, inueterauit enim inter omnes [illegible]imicos ſuos, idcirco oportet eum
denuò naſci, oportet alterari, oportet alia generatione renouari. At ille terreno ſenſu cæleſtis
Ioan. 1 hominis dicta penetrare non poterat, idcirco dicebat: Nunquid poteſt homo in ventrem ma-
Ioan. 2 tris ſuæ rurſus introire & naſci? ſolam enim natiuitatem vel generationem illam attendebat,
quæ ex ſanguinibus & ex voluntate carnis, & ex voluntate viri fit, vnde non naſcuntur vt
ſint filij Dei, aut vt videant homines regnum Dei. Veruntamen hoc impoſſibile vel regno Dei
inutile, non illa obijciebat intentione vel ſpiritu quo illi dixerunt ſuperius, quadraginta & ſex
annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus ædificabis illud? Alioquin nec huic
ſemetipſum crederet Ieſus. Pulſabat potius ardore diſcendi, non obſtrepebat liuore aduerſan-
di. Se potius deficere ſenſu, quàm illum proferre inania arbitrabatur. [Reſpondit Ieſus: A-
men amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in re-
Spiritalis. gnum Dei.] Non, inquit, impoſſibile eſt, quod proponitur, volentibus introire in regnum Dei.
Nec enim dixi, quòd oporteat hominem in ventrem matris ſuæ rurſus introire & naſci. Alia na
tiuitas eſt, qua poſſibile eſt hominem quamlibet ſenem denuo naſci. Poſſibile eſt nanque aquam
homini adhibere, ſpiritum ſanctum ſuper aquam inuocare. Inuocatus autem ſtatim adeſt, & fa-
Gene. 1 miliare ſibi elemẽtum ſanctificat, familiare, inquam, nam & in principio ferebatur ſuper aquas.
Et omnino impoſſibile eſt, inuocationem nominis eius irritam fieri, maximè ad hoc opus ſu-
per aquas, cum nomine patris & filij inuocati. Itaque non in ventrem matris ſuæ, ſed in fontem
gratiæ Dei poteſt homo introire & denuo naſci. Aliàs autem & verè in ventrem matris ſuæ
rurſus ingreditur, quando in ſinum huius gratiæ vera fide reducitur. Mater enim noſtra gra-
tia eſt, mater noſtra Dei & beatorum omnium angelorum eius vna concors & dilecta ciuitas
Peccatũ originale. eſt. De cuius vtero tunc malè nati & foras proiecti ſumus, quando in primo parente, deſerta pa
radiſi requie, propter peccatum expulſi in hoc exilium decidimus. Cuius natiuitatis infeli-
Iob. 3 citatem vir ſanctus myſticè deplorat dicens: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua di-
ctum eſt, conceptus eſt homo. Quare non in vulua mortuus ſum? Egreſſus ex vtero non ſta-
tim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? &c. His enim dictis, quatuor origina
lis deplangit incrementa peccati, ſcilicet ſuggeſtionem, delectationẽ, conſenſum, defenſionem,
quibus quatuor modis omne peccatum conſummatur. Sic ergo nati ad mortem, rectè re-
naſci dicimur ad vitam: quãdo eiuſdem matris noſtræ, à qua per peccatum diuiſi ſumus, vide-
licet ſupernæ eccleſiæ, ſacramentis per baptiſmum immergimur. Sic enim à tribus ſiniſtræ ge-
nerationis gradibus, ad tres nihilominus dextræ generationis gradus tranſmigrauimus, ſcili-
cet à diabolo ad Deum, à veteri Adam ad nouum, id eſt, Chriſtum: à proprijs carnis noſtræ
progenitoribus ad ſacros catholicæ eccleſiæ miniſtros vel ſacerdotes, per quos aſcendere in-
cipimus. Igitur cum dixiſſet Nicodemus: Nunquid poteſt homo in ventrem matris ſuæ rur-
ſus introire & naſci? rectè dominus non negauit hoc poſſe fieri, quia videlicet non quidem ſe-
cundum carnalem illius ſenſum poteſt fieri, ſed ſecundum ſpiritualis ſacramenti veritatem fieri
Virtus baptiſmi poſt reſurrectionẽ Chriſti. poteſt, & fit. Sciendum autem non confeſtim hoc dicto cœpiſſe ſacramenti huius celebrari vir
tutem, ſed nec quàm diu idẽ dominus noſter Deus immortalis homo inter homines deguit, no-
ſtram indutus mortalitatem. At vbi reſurgendo ipſe à mortuis regnare cœpit, prioꝗ; in regni
ſui gloriam intrauit, tunc primum cœperunt renaſci qui viderunt regnum Dei, videlicet per
Mar. vl. baptiſmum commoriendo & conreſurgendo illi, data tunc primum regula baptizandi ab eo-
Ioan. 19 dem dicente: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus
ſancti. Non enim vel per baptiſmum Ioannis, vel per aliquod aliud remedium cuiquam pote-
rat aperiri hic, de quo nunc agitur, introitus regni Dei, priuſquam ipſe rex per paſſionem ſuam
acquireret regnum Dei, priuſquam per aquam & ſanguinem de latere ſuo profluentem, ipſum
conderet ſacramẽtum baptiſmi, vniuerſam eccleſiam, quę illum apud inferos expectabat, ſicut
alio in loco dictum eſt, eodem ſanguine redimens, eademq; aqua abluens in peccatorum re-
miſſionem. Quoniam autem hæc homini circunciſo locutus eſt, & ſine vlla exceptione cir-
cunciſionis aut præputij dixit vniuerſaliter, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ
poteſt introire in regnum Dei. Res ipſa poſtulare videtur, vt quæramus, imò & quærentibus
cum Apoſtolo reſpondeamus, quid amplius Iudæo, aut quę fuerit vtilitas circunciſionis? Con-
ſtat enim, quia cum hæc diceret dominus, nullus adhuc introiret in regnum Dei. Ergo dum ſi-
ne exceptione dixit, niſi quis renatus fuerit, conſtat quòd & illos oportuerat renaſci ex aqua &
Roma. 3 ſpiritu ſancto qui apud inferos detinebantur, quamlibet fuiſſent ſancti aut iuſti, & ſicut alio
Coloſ. 2 iam loco dictum eſt, tunc eſt factum, quando Chriſtus in cruce moriens Adæ debitum ſol-
Ioan. 19 uit, vniuerſamq; eccleſiam quæ hactenus fuerat regenerauit, vbi mortuus mirabiliter ſan-
Gene. 2 guinem & aquam de latere ſuo profudit, vnde illa renaſceretur, ſicut dormientis Adæ la-
teri coſtam ſubduxit, vnde Eua fabricaretur. Igitur de cauſa vel vtilitate circunciſionis ita
differen-

diſſerendum eſt, vt pariter intelligamus, quod rectè extunc ceſſare debuerit, ex quo moriente
Chriſto in cruce, baptiſmi ſacramentũ conditum. Circunciſionem pro ſigno iuſtitiæ ſidei da- Rom. 4
tam eſſe, Paulus apoſtolus teſtatur, dicens: Dicimus, quia reputata eſt Abrahę ſides ad iuſtitiam.
Quomodo ergo reputata eſt? In circunciſione, an in præputio? Non in circũciſione, ſed in præ-
putio. Et ſignum accepit circunciſionis ſignaculum iuſtitiæ ſidei, quæ eſt in præputio patris no-
ſtri Abrahæ, vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iuſti-
tiam, & ſit pater circunciſionis, &c. Hoc manifeſtum eſt ex ſerie libri Geneſeos, quòd A- Iuſtifica
braham ante circunſionem iuſtificatus eſt per ſidem, eadem ſcriptura dicente: Credidit Abra- tio Abra
ham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, & amicus dei appellatus eſt. Hic autem addit A- hæ per
poſtolus, quia ſigno circunciſionis ſignatus eſt, dicendo, & ſignum accepit circunciſionis, ſidem.
ſignaculum iuſtitiæ ſidei. Signatus eſt quippe tanquàm vas iuſtitiæ, continens theſaurum ſi- Gene.15
dei, quam deo iam obtulerat in precium promiſsionis, vt hoc ſigno teſtamentum eiuſdem pro- Rom. 4
miſsionis firmaretur, & iure teneretur debitor qui promiſerat deus. Cum enim dixiſſet deus: Gene.17
Circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & circuncidetis carnem præputij veſtri, ſtatim ad-
didit, vt ſit ſignum fœderis inter me & vos. Bene ergo Apoſtolus ait, quia ſignum accepit cir-
cunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ ſidei. Quid autem deus promiſerat illi, vel quid creden- Rom. 4
do iuſtificatus eſt, vt hoc ſidei ſignum acceperit? Hoc vtique promiſerat deus, & hoc ille credi-
derat, quod futurum eſſet ſemen eius, ſicut ſtellæ cœli, & quod in ſemine eius benedicerentur
omnes gentes terræ. Quæ promiſsio de benedicendis gentibus, in ſemine eius, prima & vlti-
ma allocutione eius firmata eſt. Prima nanque apparitione præcipiens illi, vt egrederetur de Gen. 15.
terra, & de cognatione ſua: Benedicens (inquit) benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, Gen. 12.
atque in te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ. Vltima vero quando ſilium ſuũ deo ob- Gen. 22.
tulit vocans illum de cœlo, cum interpoſitione iuramenti benedictionem repromittens, poſſi-
debit (inquit) ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atque in ſemine tuo benedicentur omnes
gentes terræ, quia obediſti voci meæ. Vnde & repromiſsio dicitur, quia primo & ſecundo de
benedicendis in ſemine eius gentibus promiſſio facta eſt. Cum ergo ſides Abrahæ, quæ illi
ad iuſtitiam reputata eſt, in eo fuerit, quod credidit in promiſſione ſeminis, & hanc ſidem deus
ſignatam eſſe voluerit, vbi conuenientius, quàm in ea parte corporis, per quam ſemen traijci-
tur, ſignari debuit? Solent enim irridentes obijcere Iudæi, cum dicimus eis, circunciſionem ſig-
num fuiſſe ſidei: Cur (inquiunt) non potius in aure, vel in labijs, ſiue in alia qualibet nuda cor-
poris parte, quàm in ea quæ ſemper operitur, poſitum eſt hoc ſignum, vt melius pateret, ſi vt di-
citis, pro ſigno ſidei data eſt? Attamen hoc ipſi negare nequeunt ſuæ ſcripturæ autoritate con-
ſtricti, quin pro ſigno ſidei, ſicut prædictum eſt à deo data ſit. Eis ergo dicimus: Cum circunci-
ſio ſidei ſignum ſit, ſides autem in ſeminis promiſſione fuerit, nonne conuenientius ſecundum
cauſam in ipſo ſeminis effuſorio quàm in alia qualibet corporis parte poni debuit? Igitur (vt
prædictum eſt) cum autoritate Apoſtoli, imo & ſcripturæ veteris, circunciſio ſidei ſignum eſt.
At vero ipſa ſides in promiſſione ſeminis eſt. Conſtat ergo, quia circunciſio, eiuſdem ſemi- Circun-
nis expectandi profeſſio eſt, & quiſquis circunciditur, ſemen illud ſe expectare profitetur quod ciſio cur
eſt Chriſtus. Non enim promiſſio facta eſt de ſeminibus, quaſi de multis, ſed de ſemine vno ſcili- poſt paſ
cet quod eſt Chriſtus. Quiſquis autem ſe hoc ſemen profitetur venturum expectare, profectò ſũ Chri
negat veniſſe. Igitur quicunque Chriſtum in carne veniſſe confitemur, abolita circunciſione, ſtum eſſe
eiuſdem Chriſti domini noſtri ſolo ſacramento indigemus de quo nunc agit, niſi quis rena- aut fieri
tus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Qui ſi circunciderem- non de-
mur, Chriſtus nobis nihil prodeſſet, quia videlicet hoc ſigno venturum nos expectare profite- bet.
remur, ac per hoc veniſſe negaremus. Sed dicit ad hæc Iudæus: Quod deus ſemel in ſem- Galat. 3.
piternum ſtatuit nunquam ipſe mutari concedit, aut præcipit. Acquieſcimus, immutabilis Galat. 5
enim eſt deus. Subiungit itaque: Statuit circunciſionem in pactum ſempiternum, in fœdus æ-
ternum. Sic enim de illo loquitur ad Abraham: Et ſtatuam pactum meum inter me & te, & in-
ter ſemen tuum poſt te, in generationes ſuas, fœdere ſempiterno. Et poſt pauca: Eritque pactum Gen. 17.
meum in carne veſtra in fœdus æternum. Igitur non eſt hic à deo, qui & per ſemetipſum ſab- Iob. 9.
batum non cuſtodit, & per baptizatos vel baptiſtas ſuos ſempiternum circunciſionis pactum
diſſoluit. Ita Iudæis argumentantibus, illum pſalmi verſiculum opportunè importunè Solutio
decantamus, ſiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum. q male
Hoc enim in illis iſto modo impletur, dum ſcripturæ huius cæterarumq; ſacrarum menſa le- intelli-
ctionum ſit eis in laqueum, vt prauè intelligentes illaqueentur, & digna retributione ſiat eis, vt gũt ſcri-
ſcandalizati ad lucem veritatis peruenire non ſinantur. Quid enim? Nunquid hoc ſcriptura pturas.
iſta prædicat, quod deus circuncidendi ritũ indixerit in ęternum? Naſcendi & generãdi ſucceſſio Pſal. 88.
æterna non erit, & circuncidendi lex æterna eſſe poterit? Quid ergo? Ipſa ſcripturæ verba me-
lius inſpiciamus, ne vllatenus excuſabiles illos eſſe ſuſpicemur. Quid deus voluit eſſe æternum.
Quid ſtatuit vt eſſet ſempiternum? Pactum ſuum, fœdus ſuum. Quod eſt illud fœdus? quod

eſt illud pactum? Nunquid ipſa circunciſio fœdus eſt aut pactum? Non vtiq;, ſed eſt fœderis vel pacti ſignum. [Gen. 17] Cùm enim dixiſſet Deus: circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, ſtatim addidit: vt ſit ſignum fœderis inter me & vos. Non ergo circumciſio fœdus, ſed ſignum fœderis eſt. Quantum diſtat inter teſtatoris ſcriptum, & ipſius quod impreſſit ſigillum, tantum diſtare certum eſt inter eam quæ ad Abraham facta eſt ſeminis, quod eſt Chriſtus, promiſſionem, & ipſam circunciſionem. Promiſſio nanque ſeminis, occurrente alacriter fide Abrahæ, pactum vel fœdus eſt, circunciſio verò ſignum fœderis eſt.

Pactum æternũ eſt, non ipſa circũciſio.

Et pactum quidem dixit Deus fore ſempiternum: cùm autem dixiſſet, vt ſignum fœderis inter me & vos, non addidit, æternum. Tunc enim fortaſſe rectè intelligi vtcunq; poſſet, quod circunciſio in æternum exercenda eſſet, quod tamen ſic impoſſibile eſt, ſicut generandi vel naſcendi ſucceſſionem æternam eſſe verum non eſt. Nunc autem pactum quidem æternum eſt, quia ſemen æternum promiſſum & creditum atque datum eſt, circunciſio verò, quæ pacti vel fœderis ſignum eſt, nec æternaliter exerceri poteſt: nec iam, poſtquam illud ſemen quod promiſſum fuerat, venit, exerceri debet. Quæritur adhuc, cur ſancti patres ante aduentum Chriſti non introibãt in regnũ Dei? Nonne per eandem fidem fuerant iuſtificati & ipſi? Ad quod reſpõdemus: Cur ſacramentis ſanctæ Eccleſiæ, verbi gratia, corporis & ſanguinis Dñi cõmunioni nõ admittuntur catechumini noſtri? [Rom. 10] Nonne corde credunt, & ore confitentur fidem Chriſti? Videlicet, inquis, quia nondum ſacro fonte ſunt regenerati. Ita planè veteres ſancti idcirco ab illa cæleſti eccleſia non debebant in communionem gloriæ & viſionis Dei recipi: nec fas erat, vt inter candorem innocentiæ vel charitatis angelicæ reciperentur, qualeſcunque humani generis iuſtitiæ, [Eſa. 46.] quæ omnes, teſtante Eſaia, ſic erant, ſicut pannus menſtruatæ, niſi prius lotæ eſſent ſanguinis & aquæ de Chriſti latere profluentis, inundatione. Adhuc nihilominus aduerſarius Iudæus obijcit:

Cur nos non circuncidimur, ſicut Chriſtus.

Cùm ipſe qui vobis baptiſmum dedit, Chriſtus veſter circunciſus ſit, qua ratione circumciſionem excluditis, vt non exemplo eius circuncidamini, priuſquam baptizemini? Cur illud noſtræ religionis non admittitis, quod in carne ſua Chriſtum veſtrum admiſiſſe negare non poteſtis? Mirum ſi non & illud obijciant, cur non & par turturum, aut duos pullos columbarum offeramus in ſacrificium pro paruulis noſtris primogenitis, cùm & ipſe Chriſtus noſter huiuſmodi hoſtia, ſecundum legem Moyſi mundatus ſit. [Luc. 2.] Verùm prædictam obiectionem, & omnium imprudentium hominum ignorantiam, ſanus ſermo fidei iamdudum obmuteſcere fecit.

Solutio huius q̃ſtiõis.

Primo nanque dicimus cum Apoſtolo, Chriſtum miniſtrum circunciſionis datum propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum, [Rom. 15] qui & idcirco ſub lege factus eſt, [Galat. 4] & rectè legaliter circumciſus eſt, vt circumciſus legitimus & irreprehenſibilis miniſter ſalutis ſuæ gratiam prædicaret. Deinde & hoc ſubiungimus, quia ſemen quod Abrahæ promiſſum eſt, [Gen. 15.] ipſe Chriſtus eſt, ſemen vnum, propter quod, donec veniret, generationes computatæ ſunt, [Mat. 1.] tribus & familiæ, cognationes ac domus ſeorſum diſtinctæ & diligenter obſeruatæ ſunt, [Nũ. vlt.] ne cùm Chriſtus veniret, incertum eſſet, quin de ſemine Abrahæ, de tribu Iuda, de familia Phares, de domo Dauid, [Pſal. 88.] cuius fidei nihilominus fuerat repromiſſus, exiſteret. At ipſe Chriſtus neminem ſecundum carnem genuit, ſed æterna virginitate carnem ſuam continens, generationes carnis Abrahæ in ſe vno ſemine, quod illi repromiſſum fuerat, conſummatas oſtendit.

Chriſtus ſecundũ carnem nec genuit, neque circũcidit.

Et ſi ritè attendas, verbum promiſſionis vltra hoc ſemen Abrahæ, quod eſt Chriſtus, nulla genealogia carnis eiuſdem Abrahæ protendi iam debet aut ſupputari: Igitur ſicut Chriſtus neminem ſecundum carnem genuit, ita conſequenter neminem ſecundum carnem circuncidere debuit. Ab eis de quibus ſecundum carnem natus eſt, rectè ſecundum carnem & circunciſus eſt, rectè nihilominus neminem noſtrum ſecundum carnem circuncidit, quorum neminem ſecundum carnem genuit. Vbi Chriſtus hæres æternus datus eſt, protinus ſicut generatio carnis in illo defijt, ſic & circunciſio carnis iure deficit. Alterius, id eſt, ſpiritualis genealogiæ principium ipſe, ac proinde alterius quoque ſacramenti nobis autor eſt.

Triplex fœdus Dei cũ hominibus.

Secundò nanque, imò iam tertiò, nobiſcum Deus in Chriſto pepigit fœdus. Et nota diligenter, fœderis quod Deus cum hominibus pepigit, fœderis, inquam, eius ternarium nota diligenter incrementum. Primo nanque cum Noe. Secundò cum Abraham: Tertiò pepigit cum ſemine eius, quod eſt Chriſtus. Et ſecundum rem fidemq; ſingulorum variauit, vel magis ac magis prope fecit in ſingulis fœderis ſui ſignum.

Primũ cũ Noe in arcu nubiũ.

Siquidem Noe, quia dicente Deo futurum credidit diluuium, credensq; obediuit in fabricando arcam, & fecit omnia quæcunque præcepit ei Deus, [Gen. 6.] accepit ſignum ſecundum rem fidemq; ſuam congruum. ſ. arcum in nubibus cœli poſitum, [Gen. 9.] dicente Deo: ponam arcum meum in nubibus cæli, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram, & recordabor fœderis mei quod pepigi tecum, quia videlicet potiſſimum de nubibus defluxit ipſum quod loquente Deo futurum crediderat diluuium.

Secũdũ cũ Abraham in circũciſione.

Abraham verò quia credens obediuit Deo præcipienti, vt egrederetur de terra & de cognatione ſua, [Gen. 12.] & promittenti quòd benedicens benediceret, & multiplicaret eum, & quod in ſemine eius benedicentur omnes gentes, [Gen. 17.] ſignum accepit fœderis Dei, non iam extra ſe, ſicut Noe, qui accepit

pit in nubibus, ſed in ſemetipſo: verumtamen in carne exterius, in ea dumtaxat corporis parte, per quam (vt ſupra dictum eſt) ſemen traducitur, congruè ſcilicet, quia in ſeminis promiſsione non dubitauerat ſide confortatus. Chriſtus tandem, quia non ſolum fideliter, ſed & ſcienter ſeruiens (nihil enim ignorare poterat) factus eſt obediens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis: accepit, imò & dedit, fœderis æterni ſignum ſempiternum, iam nec extra hominem, nec in parte hominis ponendum, ſed quo totus homo intus & exterius, viſibili ſacramento, pariter & inuiſibili virtute regeneratur & ſanctificatur. De quo vt pertractemus, iam ad ipſa lectionis Euangelicæ verba redeamus. [Niſi quis renatus fuerit, inquit, ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.] Et qui verba Dei ponderare nouit, & claro intuitu ſplendorē diuini agnoſcit eloquij, longè circumſpectius dictum eſſe liquet, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, quam ſi dictū eſſet, niſi quis fuerit baptizatus. Nam videtur quidem idipſum ſignificare baptizatus, quod renatus ex aqua & ſpiritu, verùm nonnihil differt. Etenim baptizatus quidem eſt omnis qui renatus eſt ex aqua & ſpiritu, ſed non econuerſo, omnis qui baptizatus eſt, ex ſpiritu quoque renatus eſt. Quod vt manifeſtum ſit, quærenda eſt in primis diffinitio renati. Renatus verò ille eſt, qui ſpiritu mentis ſuæ renouatus eſt, qui veterem hoīem cum actibus eius exuit, & induit nouum, qui ſecundū Deū creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Sed multi illorum qui baptizantur aqua, ſpiritu mentis ſuæ non renouantur, non deponentes veteris hominis actus, quamuis in aqua demerſi, nouum ſe hominem induere profiteantur. Prouidè ergo veritas loquitur, dum mauult dicere, niſi quis fuerit renatus, quàm niſi quis fuerit baptizatus.

Tertiū, cū Chriſto in baptiſmo. Philip. 2

Differētia baptizatus & renatus. Eph. 4.

Quapropter vt Simon magus babtizatus quidem aqua eſt, ſed ſpiritu ſancto baptizatus non eſt: ſanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugit illium fictum, ac proinde baptizatus quidem, ſed non renatus dici poteſt. Sic & alij multi baptizātur quidē, ſed non renaſcuntur, ac proinde malis fœtibus rectè comparantur: qui vtero quidem concipiuntur, ſed nō viuificātur, aut vitam inſpiratam protinus amittentes abortiui proijciuntur. Et iſti quidem illis quoque aſsimilantur, qui tranſito mari rubro in deſerto proſtrati ſunt, & repromiſsionis terram non introierunt. Illi autem, qui ex aqua & ſpiritu ſancto renati, regnum Dei perſeueranter introeunt, illis ſimiles ſunt, qui mari rubro & Iordane quoque tranſito, terram promiſsionis, prælıorum virtutibus victores obtinuerunt. Illi quoque qui ab hæreticis baptizantur, baptizati quidem ſunt, nec eis repetitur lauacrum carnis, renati tamen nequaquam ſunt, qui iam mortui prodeunt, ſed nec vnquam vixerunt. Vnde nec ſaltem illis fœtibus comparantur, qui viuificati in materno vtero moriuntur antequam proferantur. Qui tamen, ſi ad vnitatem eccleſiæ reuertantur, & per confeſsionem catholicæ fidei, matri vnicæ Eccleſiæ ſubijciuntur, tunc eo, qui in illa ſola eſt, Chriſti ſpiritu viuificantur, & ſic inter eos qui ad videndum regnū Dei renati ſunt, ipſi quoque computantur. Tantummodo quaſi natalibus differunt ab eis, qui in catholica fide & eccleſia baptizati ſunt: ſed ad regni eiuſdem conſortium perueniunt. Quemadmodum Gad & Aſar, Dan & Nephthalim, de ancillis quidem obſcurius nati ſunt, ſed tamen in diuiſione terræ nihilominus æquum diſtributionis funiculum ſortiti ſunt. Iam nunc audita propoſitione, qua, quid neceſſarium ſit ad videndum regnum Dei, veritas expoſuit: rationem audiamus, quam ſubintulit eidem ſuo, quem erudiendum ſuſceperat, auditori. Sequitur: [Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.] Bonus doctor, cui non opus eſt, vt quis eum interroget, non expectauit vt quū Nicodemus interrogaret quare nemo niſi renatus poſsit introire in regnum Dei, ſed vltro ſubtilem valdè ſubtiliter rationem reddidit. Quod natum eſt (inquit) ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Hæc ratio prudentem & acutum auditorem deſiderat, quia audita hac tanquam cœleſtis dialectici propoſitione, protinus eodē ſpiritu, quo renatus eſt, ſuggerente, aſſumat, & dicat: Sed omnes homines ex carne nati ſunt, ex carne peccatrice, Deum neſciente, mundum diligente, poſt concupiſcentias ſuas eunte. Regnū aūt Dei totum in ſpiritu ſancto eſt, totum in ſpiritu conſtat & veritate, nihil habet terrenum, nihil admittit caducum, nihil vanū habet aut ineptū. Ante oīa tu qui hæc loqueris, rex atque imperator huius regni Dei ex carne quidem natus es, ſed non de carne ſola: nam de ſpiritu ſancto ex carne virginea conceptus & natus es. Proinde tu caro quidem & vera caro es, quia ex carne natus es, ſed & ſpiritus es, quia de ſpiritu ſancto conceptus es. Cæteri hoīes tantū caro ſunt, quia de ſola carne cōcepti & nati ſunt. Cū ita aſſumpſeris tu, quiſquis es, cōcludit ille ſic ergo, inquit: [Nō mireris, quia dixi tibi, oportet vos naſci deuuo.] Non, inquit, mireris, nam potius mirandū eſſet, ſi dixiſſem hominem non renatum poſſe introire in regnum Dei. Homo enim non renatus, caro eſt: regnum verò Dei ſpiritus eſt. Hæc autem .ſ. caro & ſpiritus contraria ſunt, & hæc, inquit Apoſtolus, ſibi inuicem aduerſantur. Quorum altercantiū & inuicem aduerſantium rixam impacatam, homo non renatus non ſentit: quia videlicet totus caro eſt, nihil habens de ſpiritu aduerſario carnis. Vbi autem renatus eſt, & in hac noua generatione adoleſcit, graues experitur pugnas carnis ac ſpiritus, quia condelectabatur quidem legi Dei ſecundum interiorem hominem, videt autem aliam legem in membris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuum ſe ducentem

Act. 8.

Sap. 5. Nu. 14.

Ioan. 12

Ioan. 16

Rom. 7. 1. Ioan. 2 Luc. 17 Ioan. 4. Rom. 8.

Chriſtus natus quidem ex carne, ſed etiā de ſpū ſancto eſt.

Pugna intercarnem & ſpiritū. Gal. 5. Rom. 5.

centem in lege peccati, quæ eſt in membris ſuis, & ingemiſcens dicit: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quem ſic iugiter clamantem, cùm liberauerit gratia Dei, adhuc viuens, iam non eſt in carne, neſcit paſsiones, quæ per carnem eius erant operantes, & ſi quid ſubmurmurat ancilla ſuperba, protinus à domina ſua ratione diſtrictè affligitur. Cũ igitur homo non renatus, vt prædictum eſt, caro ſit, Dei verò regnum ſpiritus ſit, caro autem & ſpiritus contraria ſint, & ſibi inuicem aduerſentur, non mireris, inquit dñs, quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo. Magis enim mirandum eſſet, ſi dixiſſem hominem non renatum, qui ex carne natus eſt, & caro eſt, poſſe introire in regnum Dei, quod totum ſpiritus, id eſt, ſpirituale eſt.

Difficile introire in regnũ Dei. Mat. 19. Luc. 18.

Poterat Nicodemus (vtpote rudis & huius natiuitatis gratiam non expertus) reſpondere ad hæc: Quis ergo poterit in regnum Dei introire? Sic enim & diſcipuli Ieſu, cùm dixiſſet ipſe, facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitias habentem introire in regnum cœlorum: audientes mirabantur, dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe? Quorum ſpei fluctuanti ſtatim ſuburniens, inquit: Apud homines hoc impoſsibile eſt, apud Deum omnia poſsibilia ſunt. Ita ergo poterat & hic decidere à ſpe regni Dei, putando impoſsibile eſſe de ſpiritu ſancto renaſci. Vnde enim poſsibile eſſe putaret homini viſibili, vt naſceretur de ſpiritu inuiſibili? Nam & hoc apud homines impoſsibile eſt. Igitur quia apud homines quidem hoc impoſsibile eſt, apud Deum autem & hoc & omnia poſsibilia ſunt, protinus adiũgit: [Spiritus vbi vult ſpirat.] Quo dicto gratiam ſimul & potentiam ſpiritus ſancti commendat. Nam quod nõ debet, & vult, gratia eſt: quòd vbi vult ſpirat, omnipotentia eſt. Et reuera nulli hominum quicquam debet iſte ſpiritus, quia cunctorũ pater Adam primus præuaricatus eſt, & iuſta lege, Dei regno, de quo nũc agitur, exhæredatus eſt. Cumq; oibus regnũ Dei iuſtè clauſum fuerit, quod quibuſdã aperitur regenerante hoc ſpiritu, gratuitæ miſericordiæ, vel miſericordis gratiæ eſt: quòd verò quibuſdam nõ aperitur, iuſtæ vindictæ vel vindicis iuſtitiæ eſt. Ait ergo: Spiritus vbi vult ſpirat, ac ſi dicat:

Deut. 30.

Ne dicas in corde tuo, quis aſcendet in cœlum, hunc ſpiritum ſanctum deducere, vt in illo poſsimus renaſci, & ſic in regnum Dei introire: ipſe enim gratis & vltro dignatur, & poteſt aſpirare.

Quõ aqua viuificatur à ſpiritu ſancto. Eph. 1. 1. Pet. 2.

Qui mox, vt virtute ſua, qua vbi vult ſpirat, emiſerit ſe ſuper aquas, mirificum agit opus ſuæ potentiæ, vt elementum inanimatum viuificetur, non quidem vita animali, ſed virtute ſpirituali, fiatq; ianua regni Dei, fit thorus cœleſtis gratiæ, fiatq; venter ſupernæ matris eccleſiæ. Quod enim agunt viſcera materna, vt ſuſceptũ ſemen coaleſcat & viuificetur, hoc agit elementum hoc ſuperueniente ſancto ſpiritu, vt homo natus de maſſa perditionis & mortis, renaſcatur in cœtum viuẽtium & populum acquiſitionis. Et hoc quidem modo æquè cunctis aſpirat, æquè cunctos regenerat, æqualiter vniuerſis remiſsionem peccatorũ dat. Deinde verò dona gratiarum non omnibus æqualia vel eadem dat, ſed aſpirat ſingulis quando vult, & quomodo vult,

1. Cor. 12.

& diuidit ſingulis prout vult, alij dans ſermonẽ ſapientiæ, alij genera linguarum, alij diſcretionem ſpirituum, &c. Quo facto, non ceſſat nouus homo, qui renatus eſt loqui de regno Dei, cui renatus eſt, inuocare patrem, à quo regeneratus eſt, annunciare verbum, quo refectus eſt, conſiteri in ſpiritu ſancto, quo renouatus eſt. Vnde & nunc Dominus cùm dixiſſet, ſpiritus vbi vult ſpirat, ſtatim addidit: [Et vocem eius audis, ſed non ſcis vnde veniat, aut quo vadat.] Hoc

Vocẽ eius audis. 1. Chriſtũ. 1. Cor. 15. Eph. 4.

tunc ſingulariter Nicodemo dictum eſt, & indubitanter verè dictum eſt: Vox enim iſta quam tunc ille audiebat, dicentis: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, &c. Vox erat, imò vox eſt ſpiritus ſancti, de quo conceptus eſt hic homo nouus, homo cœleſtis qui hæc loquitur, cuius ad ſimilitudinem nos omnes renaſci oportet eodem ſpiritu, vt regnum ipſius videre poſsimus. Vox planè hæc eſt ſpiritus ſancti. Non enim carnalia dicit, ſed ſpiritualia: non humana, ſed diuina: non terrena loquitur, ſed cœleſtia. Neſcit autem Nicodemus vnde veniat, aut quo vadat: quia videlicet quo ex tempore, quanta plenitudine ſuper hunc per quem iſta loquitur, idem ſpiritus requieſcat, quale ad regnum, vel quali ordine illum perducere diſponat, penitus ignorat. Non enim nouit adhuc, quòd ex ipſo ſuæ conceptionis initio ſeptiformi ſpiritu hic homo ſanctificatus ſit, quòdq; eo perventurus ſit, vt per eundem ſpiritum ſanctum, ſemetipſum offerat Deo, pro omni mundo hoſtiam viuam, in odorem ſuauitatis, & tali ordine hoc effecturus ſit, vt ex a-

Neſcis vnde veniat, aut quo vadat. 1. Cor. 12. Neſcit homo, an amore an odio dignus ſit.

qua & eodem ſpiritu renaſci poſsimus introire in regnum Dei. Bene ergo huic ait, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat: quia myſteriorum eius ignarus, ſpirituale regnum Dei carnaliter expectabat. Veruntamen hoc & de ſingulis ſentiendum eſt hominibus, iuxta rationẽ vel menſuram donorũ, quæ operatur vnus atq; idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Cùm enim quempiam habentem aliquid donorum eiuſmodi loquentem ſiue prophetãtem audimus, vocẽ quidẽ ſpiritus audimus, quia ſpiritualia eſſe quæ dicit, ſentimus: ſed neſcimus vnde veniat, aut quo vadat, quia videlicet notũ nobis nõ eſt, quando vel quomodo is qui loquitur, gratiam acceperit loquendi myſteria, vel quem ad finem ſiue fructum proceſſura ſit eadem, qua nunc videtur dominus eſſe gratia. Vnde & protinus ſubditur: [Sic & oĩs qui natus eſt ex ſpiritu.] Parum autem dictum eſt. Nam non ſolum is qui audit vocem eius, neſcit vnde veniat ſpiritus, aut quo vadat:

verum

verum idem ipſe qui loquitur, neſcit vnde vel quibus ex meritis ſpiritum acceperit. Neſcit &
quo vadat, id eſt, ignorat, vtrum etiam accepturus ſit gratiam pro iſta temporali gratia. Ne-
ſcit enim homo finem ſuum, & omnia in futurum tempus reſeruantur incerta. Paulus quoq; nõ Eccl.9.
arbitratur ſe comprehendiſſe, & omninò neſcit homo, vtrum amore, an odio dignus ſit. [Reſpõ cap.3
dit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?] Non vt incredulus, qualiter hæc fie-
ri valeant, inquirit: ſed certus cõplenda eſſe quæ à tanto magiſtro audiebat (quippe quem à
Deo veniſſe magiſtrũ modò confeſſus eſt) quo iſta fieri modo vel ordine poſſint, ſibi poſtulat
exponi. Et quidem poterat Dñs oia quæ dixerat, ab eo loco quo ait: Soluite templũ hoc, & ego Ioan. 2.
in tribus dieb. excitabo illud, manifeſtius exponere huic diſcipulo ſuo. Verbi gratia, ſic dicen-
do. Hoc corpus meum templum illud eſt, de quo dixi Iudæis Soluite templum hoc, & in tribus
diebus excitabo illud. Soluent enim illud, non quidem iuſsi, ſed permiſsi ſoluent, inquam, per
violentiam paſsionis & crucis. Tunc lancea patefaciet latus templi huius, & aqua cum ſanguine Ioan.19.
egredietur: & omnes ad quos peruenerit aqua iſta, ſalui fient. Perueniet autem & ad mortuos Ezec.47
omnes electos inuiſibilis virtus eius, videlicet quorum ſalutis cauſa & hoc templum corporis
mei ſolui permittitur. Et hæc aqua cum ſanguine perueniet ad viuos quoque omnes, qui cre
dituri ſunt in me. Ego cùm in tribus diebus hoc templum excitauero, id eſt, à mortuis reſurrexe
ro, daturus ſum huius, de qua nunc loquor, neceſſariæ regenerationis regulam, dicendo: Eun
tes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Cum hu- Mat.vlt.
ius nominis inuocatione perueniet ad illos aqua iſta, & ſalui fient. Cum hac enim dabitur, tam
mortuis quàm viuis ſpiritus remiſsionis, vt ſicut & in corporeis cogitationibus, & corporeis
quinque ſenſibus peccatum admiſſum eſt, ita corporeo elemento aquæ, & incorporeo ſpiritu e-
mundentur. Aliter enim aperiri non poteſt regni Dei introitus. Hoc nimirum modo ſua dicta
manifeſtius illi exponere poterat. Verum nec huic adeo credebat Ieſus ſemetipſum ſciens, quòd
nec ipſe poſſet talia portare. Nam de huiuſmodi ſuis quoque Apoſtolis ait: Adhuc multa ha- Ioan. 16
beo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. His ergo pro tempore ſuppreſsis ait: [Tu es
magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?] Opportunè non huius tantum, ſed & omnium ſcribarum
& phariſæorum, qui ſedebant ſuper cathedram Moyſi, ſupercilium decutit: quia videlicet aman
tes primas cathedras in ſynagogis, & vocari ab hominibus Rabbi, ipſarum profectò quarum Mat.23.
profitebantur magiſterium, verum non habebant intellectum ſcripturarum. Si enim veri ma
giſtri eſſent in Iſrael, & ſcripturarum notitiam haberent, quomodo hæc ignorarent. Quid e-
nim aliud legebant, verbi gratia & in Ezechiele dicente: Tollam vos de gentibus, & congre- Ezec.36
gabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam
mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & dabo vobis ſpiritum nouum.
Quid, rogo, aliud ſcriptura hæc loquitur, quàm idipſum quod nunc ait Dominus: oportet vos
renaſci ex aqua & ſpiritu? Quam verò terram promittit poſt effuſionem aquæ & ſpiritus, dicens:
Et habitabis in terra quam dedi patribus veſtris, niſi regnum Dei, quod nunc, ait, aliter introire Gen.
non poſſemus, niſi ſic renati. Idem ergo eſt, ac ſi dixiſſet: Niſi prius effundam ſuper vos a- Eze.47.
quam mundam, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, non habitabitis in terra quam de-
di patribus veſtris: imo non introibitis in regnum Dei, quod dederam quondam primis
parentibus veſtris. Item in Ezechiele. quæ ſunt aquæ de templo a latere dextro egredientes, qui-
bus cæteræ aquæ ſanantur, & piſces magni creantur, niſi aquæ baptiſmi, & dona ſpiritus ſancti,
quibus de Chriſti & Eccleſiæ eius templo profluentibus, ſanantur & renaſcuntur omnes populi, Zach.13
vt poſsint introire in regnum Dei. Omitto quod de hac eadem baptiſmi regeneratione loquens Marc.13
Zacharias: Et erit, inquit, fons domus Dauid patens in ablutionem menſtruatæ, & cætera talia,
quæ ſparſim in ſcripturis inueniuntur: quæ omnia Scribæ & Phariſæi, quorum vnus hic erat, ig-
norantes, falſo ſibi magiſtrorum nomen & locum arrogare comprobantur, dicente Domino:
Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Quod enim vni dicit, omnibus dicit: Quod idem eſt ac
ſi diceret: Tu ignoras hæc, & magiſter es in Iſrael? A quorum præſumptione diſcipulos ſuos Mat.23.
reprimens ait: Nec vocemini magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Vere enim vnus & Coloſ.2.
ſolus magiſter noſter eſt Chriſtus. in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcon- Lu.
diti, qui diſcipulorum ſuorum ſenſum per ſpiritum ſanctum aperuit, vt intelligerent ſcri- Mat.11.
pturas, qui abſcondidit hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis. De cu- Deut.17.
ius magiſterij ſui veritate protinus ſubdit: [Amen amen dico tibi, quia quod ſcimus loqui- Mat.18.
mur, & quod vidimus teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis.] Notandum,
quòd cùm ſupra vel infra ſingulariter loquitur: Amen amen dico tibi, & cætera, in hoc
dumtaxat verſiculo pluraliter loqui maluit, quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſta-
mur, & cætera. Videlicet quia teſtari ſe profitetur, & loquelam ſuam teſtimonium nuncupat:
teſtimonium autem vnius legitimum non eſt, ſed in ore duorum vel trium teſtium, ſtat omne
verbum: rectè ergo non ait, & quod vidi, hoc teſtor, & teſtimonium meum non accipitis: ſed
quod

Ioan. 3. quod vidimus, hoc teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis, ſeipſum & patrem intelligi
volens, ſicut & alibi dicit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhi-
Luc. 11. bet de me, qui miſit me pater. Et eſt ſenſus. Non, inquit, ſicut magiſtri, Scribæ & Phariſæi, ex qui
bus es tu, qui tulerunt clauem ſcientiæ, & nec ipſi introeunt, nec alios introire permittunt: non
ita nos ex coniecturali præſumptione, ſicut hi qui à ſemetipſis loquuntur, propriam quæren-
Hier. 27 tes gloriam, & de cordibus ſuis prophetant. Sed quod ſcimus & quod vidimus rem certam in
Ezec. 13. veritate exiſtentem, verum ſcripturarum ſenſum, quarum profitemur magiſterium, loqui-
mur & teſtamur. Quid enim neſcit, quid non videt vna patris & filij diuinitas, in qua conſi-
Teſtimoniũ meũ nõ accipitis. ſtunt omnia, quæ regit & implet omnia? Illud quoque non prætereundum, quod cùm vni lo
quatur Nicodemo, non ſingulariter ait, vt in cæteris, & teſtimonium noſtrum non accipis, ſed
teſtimonium noſtrum non accipitis, inquit, ſubaudis vos Scribæ & Phariſæi, qui in hoc ſolum
vos ſapientes & magiſtros arbitramini, quòd vocamini ab hominibus Rabbi, & famæ veſtræ
detrimentum pati metuentes, doctrinam audire, veritati acquieſcere dedignamini. Videlicet
hoc illi ſingulariter dicendum non erat, qui ex ipſis quidem erat, ſed ex ipſis exiens, hunc vt
magiſtrum qui à Deo veniſſet, audire deſiderabat. Illos autem nolle ſuum accipere teſtimo-
Terrena, iuxta ſenſum Iudæorũ. nium, argumentando probat, dicens: [Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo, ſi dixe
ro vobis cęleſtia, credetis?] Ac ſi dicat: Terrena ſunt, templum manufactum ſolui, & illud
in tribus diebus reædificari. Terrena, inquam, ſunt, veſtro ſenſu, id eſt, ſic accepta, quo
modo verba ſonant exterius, vltra quæ veſter non aſcendit ſenſus terrenus. Sed vos iſta nõ cre-
ditis, à me tam breui temporis ſpatio poſſe fieri: videlicet neſcientes, me verbum eſſe, per quod
mundus, & omnia quæ in mundo ſunt, in ſex diebus condita ſunt. Hoc, vt dixi, non creditis, à me
tam cito poſſe fieri, quod licet maiori ſpatio, id eſt, quadraginta & ſex annis, ab hominibus fa-
Reuera autẽ cæleſtia ſunt dicta. ctum, & idcirco opus terrenum eſt. Reuera autem cœleſtia ſunt hæc, quia cœleſte templum
eſt, quia cœlitus ædificatum eſt, quia non manu factum, ſed à Deo conditum eſt. Quomodo er-
go, ſi dixero vobis, vos illud crucifigendo ſoluetis, & ego in tribus diebus reædificabo, reſur-
gendo à mortuis, & ex tunc incipient homines renaſci, reſurgendo & ipſi à peccatis ſuis: ſi hæc
& cætera his ſimilia, quæ verè cæleſtia ſunt, dixero vobis, credetis? Sequitur: [Et nemo aſcen
dit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo.] Et hoc, inquit, amen,
Galat. 3. id eſt, verè dico tibi: vel id ipſum quod iam dixi tibi, neminẽ niſi renatum ex aqua & ſpiritu ſan-
Hiere. 17 cto, poſſe introire in regnum Dei: rurſus æquipollenti ratione confirmo tibi, quia nemo aſcen-
1. cor. 15. dit in cælum, niſi qui deſcendit de cęlo, filius hominis qui eſt in cælo. Idcirco expedit vniuer-
Mat. 24 Luc. 17. ſis, vt renaſcendo ex aqua & ſpiritu induant filium hominis, vel incorporentur illi, vt qui a ex
carne nati ſunt, quia caro ſunt, & idcirco in cælum aſcendere non poſſunt, leuentur illuc ab eo,
qui ſolus aſcendere poteſt in cœlum, & quomodo caput membra ſequuntur, & vbicunque fue-
rit corpus, illuc & aquilę congregantur: ita quicunq; renaſcendo ex aqua & ſpiritu ſancto Chri-
ſtum induunt, & Chriſto incorporantur, vehiculo diuinitatis eius in cęlum ſubleuentur: & cibo
Hoc textu bis cõfutatur Hęreſis Neſtoriana visionis eius æterno paſcantur. Hoc loco maximè Neſtoriana hæreſis geminato ictu per-
cutitur. quæ Chriſtum diuidens, alium filium Dei, alium volebat eſſe filium hominis. Quomo
do enim filius hominis deſcendit de cœlo, cum quando miſſus eſt angelus Gabriel ad virginem,
& cum voce eius verbum patris interiorem eiuſdem virginis aurem penetrauit, hactenus non
Luc. 1. filius hominis, ſed erat tantummodo filius Dei? Et quomodo iam tunc erat in cælo, vt dice-
ret: Filius hominis qui eſt in cælo, cùm iſta loquens duobus pedibus ſtaret, aut fortè cõplica-
tus ſederet in terra? Quomodo, quæſo, & de cælo deſcendit filius hominis, & in cęlo iam e-
rat filius hominis, niſi quia cum verbo, quod de cœlo deſcendit, vna eſt perſona, qui de terra
Epheſ. 4 Vnus idẽq; dei & hõis filius. ſumptus eſt homo: & cum homine loquente in terra, Deus qui & in cælo & vbique eſt, vna
eademq; perſona eſt? Ergo qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vnus
idemq; filius Dei, & filius hominis: qui & ex eo aſcendere potuit, quia non (vt hæretici bla-
ſphemare auſi ſunt) ex Maria initium ſumpſit, ſed de cœlo, vbi ante Mariam fuerat, in illã
deſcendit. Hęc autem omnia Nicodemo dicebantur, vt interim clauſa, tanquam ſub velamine
tegerentur, quia modus, quo hęc fieri poſſent, illo etiam quærente, non exprimebatur. Nam
reuera nox erat, & ob hoc dicta hæc vel quæcunque ſimilia congerebantur, vt orto die, id eſt,
clarificato Ieſu per reſurrectionem & aſcenſionem ipſius dicta factis, imò dicta & facta ſcriptu-
Cur Chriſtus tã ſæpe vocat ſe filium hõis. ris conferrentur, & tunc demum opportunè intelligerentur. Hoc ſanè in gratia labiorum eius
venerandum eſt, quod cùm dicere potuiſſet, nemo aſcendit in cœlum, niſi ego qui ſum in cælo,
ſicut in ſequentibus ait: ita exaltari oportet filium hominis, cùm dicere potuiſſet, ita me opor-
tet exaltari. Sic & in cæteris penè omnibus locis familiare eſt ori eius, appellare ſe filium ho-
minis. Et quidem cum hac appellatione, melius humilitatis ſuauitatem dicta eius redolent.
Ioan. 3. Quo exemplo docemur nos quoque viciniores iactantiæ voces deuitare. Verùm & præter
Pſal. 34. hoc eſt aliud, quod in hoc nomine filij hominis rememorãtes amplius delectemur. Etenim pro-
ximum atq; fratrem noſtrum ſeſe vult intelligi, tam frequentem habens in ore ſuo appellatio-

nem

nem filij hominis: Et procul dubio magis hoc modo ſeſe indicat nobis affinem, quàm ſi ſe appel-
larent tantum hominem. Quod vt indubitanter pateat, operæpretium eſt reſpondere his, qui
quærere ſolent, cur Deus ob reſtaurationem generis humani, hominem aſſumens, non de terra
plaſmauit quem aſſumeret, ex qua fecerat Adam, ſed ex genere eiuſdem Adam, ex maſſa per-
dita, veram ſumpſit hominis naturam, de ſemine Abrahæ, de ſtirpe Dauid, de carne vel ſemine
Mariæ, licet virginis? Ad hoc breuiter reſpondere libet, quia poterat quidem de terra, quem
ſibi aſſumeret, plaſmare nouum hominem, & eſſet quidem caro & ſanguis, ſed non noſtra ca-
ro, neque noſter ſanguis: homo quidem, ſed non proximus nobis: homo planè, ſed non filius homi-
nis. Quapropter nec tam iuſta eſſet cauſa noſtræ redemptionis: quippe cùm non eadem pecca-
tum expiaret caro, quæ peccatum admiſit, nec tam rectè noſtra reputaretur iuſtitia vnius homi-
nis, vtpote ignoti, & à genere noſtro alieni. Nunc autem miſericordia & pax obuiauerunt ſibi, Pſal.84
quia nos in vno eodemque Chriſto, & miſericorditer diuinitas requiſiuit, & iuſtè noſtra caro re- Pſal.44
conciliauit, cùm idem Deus & homo creator, & proximus noſter ſit. Hoc igitur nobis con-
gruè cognato affectu loquitur in gratia, quæ diffuſa eſt in labijs eius, cùm tam crebro tamque fa-
miliariter ſe appellat filium hominis, vt vni & eidem Chriſto, tanquam creatori noſtro, debi-
tum timorem & honorem exhibeamus, & tanquam proximo occurramus cum fiducia dilectio-
nis? Sequitur: [Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium ho-
minis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.] Ecce qualem vi-
tam, qualem introitum vni, expectanti regnum Dei, & in illo vno omnibus qui expectant, vel
quærunt illud, paulatim ſaluator oſtendit. Dixerat, non niſi renatum poſſe quèquam videre re-
gnum Dei: renatum autē non vndecunque, ſed ex aqua & ſpiritu ſancto, ſpirante vbi voluerit, &c.
Magna quidem & alta, quę tamen nondum Nicodemum altius prouexerant, vt plus de illo æſti-
marent, quàm primò confeſſus eſt, dicens: Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Nunc autem, quod ſe
auditurum non ſperabat, audire incipit, ſcilicet, quòd hic idem magiſter, non homo tantùm, ſed Hic oſtē-
& deus ſit. In quē enim alium, quàm in Deum credere oportet, imò in quem, niſi in ſolum Deum cre- dit Chri-
dere pernicioſum non eſt? Hic autem qui à Deo venit magiſter, oportere in ſeipſum credere, ma- ſtus, ſe
nifeſtè docet: vt omnis, inquit, qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam. Igitur pa- Deū eſſe
lam de ſeipſo teſtatur, quia deus eſt. Ipſe quoque diuinitatis ſuæ atteſtatione perpende, quantam dum in
humilitatem redoleat, cùm ſit altiſsima profeſsio: Sicut exaltauit, inquit, Moyſes ſerpentem in ipſum
deſerto, ſic exaltari oportet filium hominis. Serpentem in figuram ſui factum fuiſſe conſen- creditur
tit, imò ſerpentem fieri ſe præcepiſſe teſtatur in figuram ſui. Quis enim hoc & cætera fecit, vel Num. 21.
fieri præcepit, niſi deus, niſi verbum dei? Hic autem homo, hic ipſe Chriſtus, qui hæc loquitur,
verbum domini eſt, quod ad Moyſen, & ad omnes ſanctos prophetas factum eſt. Ipſe idem
ergo, qui fieri mandauit, factum eſſe teſtatur in ſimilitudinem ſui. Nota hiſtoria eſt: Locu- Ibidem.
tus populus contra Moyſen & dominum, quia tædebat eos itineris, ac laboris: Cur, inquit, e-
duxiſtinos de Aegypto, vt moreremur in ſolitudine? Quamobrem immiſit Dominus in po-
pulum ignitos ſerpentes, ad quorum morſus & plagas plurimorum cùm clamarent ad Moy-
ſen, & ille oraret ad dominum: Fac, inquit dominus, ſerpentem æneum, & pone eum pro
ſigno, qui percuſſus aſpexerit eum, viuet: quod & factum eſt. Huius ſigni ſui recordata humi-
litas, quæ vt nos ad cælum leuaret, ſemetipſum ad terram depoſuit: Sicut exaltauit, inquit,
Moyſes ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Signi ergo eiuſdem ſimili-
tudo, quæ illa nocte Nicodemo prædicta vel commemorata eſt, nobis in clara die perſpi-
cienda nunc eſt. Et quidem plura ſunt quæ ſimilitudinem exaltationis huius filij hominis per- In qua-
ficiunt. Primum, quòd contra morſum ſerpentum, ſignum datum eſt: deinde quòd non qua- tuor cō-
lecunque ſignum, ſed ſerpentis ſimulachrum propoſitum eſt: tertiò, quòd nō lapideū aut ligneū, ſiſtit ſi-
ſed æneū factū eſt: quartò, quòd aſpicientibus ſolo viſu remedium conferebat. Hæc enim omnia militu-
domini noſtri principis & ſaluatoris, ad dandam pœnitentiam & remiſsionem peccatorum ex- do.
altati, quandam ſimilitudinem perficiunt. Morſus enim ſerpentum, peccata ſunt, quibus pla-
gatum eſt humanum genus, ex quo primum hominem per ſerpentem decepit diabolus, quo
contra ſignum datum eſt, ſcilicet ipſe, qui hic de ſeipſo loquitur Chriſtus, de quo dixit Symeon,
cùm teneret eum in vlnis ſuis: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum
in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. Quomodo autem, vel à quibus huic ſigno con- Luc.2.
tradictum eſt? Videlicet maximè à Iudæis illi contradictum eſt, dicentibus illum eſſe ma- Mat.12.
gum, maleficum, ſeductorem, & hoc inclamando tam diu perſtiterunt, donec illum in cru- Ioan.7.
cem exaltatum, iuxta quod propheta prædixerat, inter ſceleratos reputarent. Ergo ſerpen- Eſa.53.
tis ſimilitudo quædam extitit, quia nihil aliud de illo dici vel æſtimari volebant, niſi ma- Marc.15
gus eſt, ſeductor eſt: Et ipſe quidem talis dici & iudicari potuit, ſed quemadmodum ſer-
pens ille, forma quidem, imò effigie ſola ſerpens erat: ſerpentis autem venenum non habe-
batur, ita ipſe in ſimilitudine carnis peccati damnatus hominum iudicio, & crucifixus eſt 1.Pet.2.
inter peccatores, aut maleficos, ſed peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Eſa.53.

Maior Hoc idem intelligendum eſſet, ſi ligneus aut lapideus ſerpens factus fuiſſet. Veruntamen hoc
in æneo ad myſterium amplius valet, quod æneus fieri iuſſus eſt, tum quia vt tale ſimulachrum fieret,
ꝙ ligneo aut lapi non ferro cedente, ſed igni conflante actum eſt, tum quia natura æris valde ſonora eſt, præ-
deo ſer- terea quia diuturnum eſt, & rubigine corrumpi difficillimè poteſt. Nam Deus homo, non ma-
pente ſi- ritali opere, ſed veri ignis conflatione, id eſt, ſancti ſpiritus operatione conceptus eſt: & cum ho
militu- minibus loquens, non vt veri ſerpentes, id eſt, ſuſurrones aut detractores, occulte aliquid inſi-
do. bilabat, ſed tanquam ſonorum æs clarè concrepans, publicè prædicabat, ſicut ipſe de ſeipſo
Ioan. 18 perhibuit: Ego palam locutus ſum mundo, & in occulto locutus ſum nihil. Et caro eius tan-
Qui per quam ænea nulla cuiuſlibet vitij rubigine ſolubilis extitit. Ad ſummum, totius perfectio ſimi
cuſſus litudinis in hoc eſt, quòd ſicut de illo æneo ſerpente dictum eſt: Qui percuſſus aſpexerit eum, vi
aſpexe- uet: ita & hic de filio hominis, vt omnis (inquit) qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam
rit in eũ, viuet. æternam. Hæc ſimilitudo intantum valet apud fidelem populum deſiderantem viuere, aboli
tis ſpiritualium morſibus ſerpentium, vt ſicut ſerpens ille viſibiliter pro ligno exaltatus eſt, &
corporalibus aſpiciebatur oculis, ita corporaliter quoque eccleſia exaltet ſignum huius filij ho-
minis: & mente ſequens atque explorans abſconditum in cœlo, corporeis quoque oculis inhæ-
reat viſibili eius ligno. Quod Iudæi videntes iraſcuntur, quia videlicet atroci conſcientia diſſe-
cantur, dum ſcelus eorum hoc etiam modo maximè publicatur, & in nullo terrarum angulo
Pſal. 113 latere ſinitur. Iraſcuntur ergo & contra nos cantitant: Simulachra gentium argentum & au-
Reſpon rum, opera manuum hominum. Ac deinceps: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui con
ſio. fidunt in eis. Et quidem Dauidicum ſe putant cantare canticum, ſed reuera quoties hæc dicunt,
Pſal. 2 ſecundum intentionem ipſorum ſerpentina ſibila ſunt. Sibilant aduerſus dominum & aduer-
ſus Chriſtum eius, contra filium hominis & contra ſignum eius. Sed non terreant nos, non nos
abſterreant, neq; auertãt oculos noſtros quo minus aſpiciamus mente Chriſtũ, & oculis reueren
tibus eius ſignum, vt euadamus morſus ſerpentium, per ora ipſorum blaſphema ſibilantium.
Simulachra, inquiunt, gentium argentum & aurum: concedimus quia ſunt argentum & aurum,
id eſt, ſine ſenſu, ſine anima ſunt, ſicut argentum & aurum. Sed quid ad nos, imò quid ad ex-
altatum & iure exaltandum hoc filij hominis ſignum? Nunquid impugnatur per illud Dauidi-
Num. 25 cum canticum? Abſit. Non enim eſt ſimulachrum gentium. Simulachra gentium fuerũt idola
Iud. 6 Beelphegor, ſiue Baal & Aſtaroth, cæterorumq; mortuorum, quæ patres iſtorum commixti in-
4. Reg. 23. ter gentes adorauerunt, mentientes quia deos illos eſſe vel fuiſſe dixerunt. Item ſimulachra Io-
uis & Neptuni, Martis & Mercurij, ſiue Saturni ac Veneris, cæterorumq; idolorum portenta, ſi-
2. Cor. 12 mulachra gentium fuerunt, tantummodo aurum erant & argentum. Hoc autem exaltati filij
hominis eſt ſignum, quod gentes ignorauerunt, quod neſciebamus nos, cum eſſemus gentes ad
ſimulachra muta prout ducebamur euntes. Hoc vero ſignum non eſt tantummodo aurum &
argentum, ſed eſt veritatis ſignum. Hoc illi balbutiant vipereis infantulis ſuis, quibus theſau-
Matt. 27 rizauerunt ſanguinem Chriſti: hoc patres cathechorizent infelicibus puerulis ſuis, ſicut Dauid,
Amos. 6 putantes ſe habere vaſa cantici, & dicant: Simulachra gentium argentum & aurum, digitum in
tendentes in illos baſilicas martyrum vbi exaltatum eſſe ſciunt tale filij hominis ſignum, & di-
cant illis de hoc ligno illud eſſe præcantatum, vt ab ore paterno perditi filij certatim imbibant
Eſai. 49 odium Chriſti. Nobis autem idem Deus cuius propheta hoc dixit de ſimulachris gentium, no
bis gentibus Deus idem per prophetã dicit de hoc ſigno Chriſtianorum: Ecce ego leuo ad gen-
tes manum meam, & ad populos, dicit dominus, exaltabo ſignum meum, vultu in terram de-
aſs, ſuo miſſo adorabunt eum. Cantitent ergo quantum volunt, & ſui ipſimet illaqueati cantico te-
Pſal. 113 neantur dicentes: ſimiles illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis, ſintq; ſimiles vi-
Pſal. 105 tulo quem fecerunt in Oreb, & ſculptili quod adorauerunt, quia verè mendacium coluerunt, &
Exod. 3 mendacium locuti ſunt dicentes: Iſti ſunt dij tui Iſrael qui te eduxerunt de terra Aegypti. Illis
iure ſimiles ſunt, videlicet oculos habentes & non videntes, aures habentes & non audientes.
Et ne ſe ab hoc maledicto immunes putent & de alijs dictum exiſtiment, nõ illis obijcimus quæ
Rom. 3 non recipiunt Paulum apoſtolum dicentem: Scimus quia quæcunq; lex loquitur, his qui in le-
Eſa. 43 ge ſunt loquitur: potius Eſaiam prophetam audiant, per quem loquitur Deus: Educ foras po-
pulum cæcum & oculos habentem, ſurdum & aures ei ſunt. Item: Surdi audite, & ceci intuemi-
ni ad videndum. Quis cæcus niſi ſeruus? & ſurdus niſi ad quem nuncios meos miſi? Et ad
ſummum, non ſolum ſimulachris ſuis, ſed & Barrabæ latroni ſuo ſeditioſo ſimiles facti ſunt,
quem elegerunt crucifigentes regem ſuum pacificum, iuſteq; homicidijs ac ſeditionibus penè
Pſal. 106 conſumpti ac diſperſi ſunt. Nos autem ſigno quod adoramus ſimiles fieri non recuſamus, vi-
delicet, vt ſicut habitatores illorum dæmones in aſpectu huius ſigni tremunt & fugiunt, ita cum
Eſaiæ. 9 quiſq; noſtrum loquitur illis inimicis ſuis in porta, id eſt, in exitu vitæ præſentis, confundantur
& ſubſiſtere non valeant, ſed auolent longe corui crocitantes, pœnamq; noſtram eſurientes,
eamq; conſequi non valentes, cœlumq; liberum aſcendentis Chriſtianæ animæ hoc ſigno inſigni-
tæ, eam citius dereliquunt. Igitur iuxta aliud quoque prophetæ oraculum dicentis: Et leuate
ſignum

ſignum ad populos: Ecce dominus auditum fecit ab extremis terræ. Viſibiliter quoque exalte- Eſai.62
mus hoc ſignum, ſicut exaltauit Moyſes ſerpentem in deſerto, vt non obliuiſcantur eius populi,
quia non expedit. Quid iraſcuntur? Ipſi quoque ab hoc diſperſi ſunt in cunctis nationibus, ne
quando populi Chriſtum obliuiſcantur. Dicit enim ipſe in pſalmo: Deus oſtendit mihi ſuper
inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Sed quid? Diſperge illos
in virtute tua. Itaque licet iraſcantur, & captiuitas ipſorum, & huius ſigni exaltatio vbique præ Pſal.58
dicabit Chriſtum. Et ad hanc exaltationem maximè fuit ſcelus illorum. Si enim aliter Chri-
ſtum occidiſſent, nullo modo tam commodè potuiſſet exaltari mortis eius euidens ſignum.
Si vt aliquando conati ſunt lapidaſſent, aut de ſupercilio montis præcipitaſſent, vel aliquo ge
nere mortium quibus prophetas occiderunt illum perimiſſent, longè minus euidenter mor-
tis imaginatio proponi potuiſſet. Nunc autem in qualitate mortis & mentibus eſt miraculum Ioan.8
audaciſſimi ſceleris eorum, & oculis aptum, atque euidens propoſitum imaginationis ſpecta- Luce.4
culum. Verè igitur exaltatus eſt filius hominis, quia ſic oportuit, vt omnis qui credit in ipſo Matt.23
non pereat, ſed habeat vitam æternam. Subiectam rationem contra hæreticos, quos maxi-
mè hic Euangeliſta deſtruens diuinitatis Chriſti teſtimonia conſcribit, audiamus. Præmiſſa nan-
que ſententia, qua ſe exaltari oportere & in ſe credendum eſſe pronunciat, rationem auditor
deſiderat, quæ & Nicodemo præſenti ſatisfaciat, & hæreticorum qui futuri erant os obſtruat.
Ait ergo. [Sic enim Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui
credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam.] Vix ex parte cognoſci, vix per ſpecu-
lum in ænigmate poteſt videri nunc ars magiſtri huius qui à Deo in eo venit, maximè dum in-
ſinuare vult quis ipſe aut vnde natus ſit, vel quam ob cauſam venerit. Cum enim dixiſſet ſe 1.Cor.13
exaltari oportere & in ſe credendum eſſe, rationem auditor tacitus expectabat (qui in vnum
& ſolum Deum credendum eſſe non ignorabat, quippe qui princeps Iudæorum erat) qua per-
doceretur, vt quid in filium hominis credi oporteat. Nam ſi credendum in illo eſt, conſequitur Vt oīs q̃
quia Deus eſt. Hoc ergo conſequebatur vt diceret, quia Deus ſum, quia filius Dei ſum, quia Dei credit in
patris vnigenitus ſum. Et hoc ſubiungit, ſed cum tanto condimento ſapientiæ & humilitatis, vt ipſo nō
illum non tam ſeipſum commendare, vel gloriam propriam quærere, quàm neceſſariam au- pereat.
dientium ſalutem optare manifeſtum ſit: Sic enim (inquit) Deus dilexit mundum, vt filium ſuũ
vnigenitum daret. Nonne hoc dicens rationabiliter oſtendit idcirco in ſe filium hominis cre-
dendum eſſe, quia ſit vnigenitus filius Dei patri conſubſtãtialis? Idcirco oportunè repetit quod
dixerat: Vt omnis qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam. Quantum habet
gratiæ & pulchritudinis, quòd dum cauſa neceſſaria poſcit, vt ſe fateatur eſſe filium Dei oſtenta
tionem declinans, imò declinando ſe eſſe quod erat inſinuans, ad commendationem dilectionis
Dei confugit dicens: Sic Deus dilexit mundum, cum dicere poſſet: Tantus ego ſum, vt creden Rom.8
tem in me totum poſſim redimere mũdum: tanta (inquit) dilectione Deus dilexit mundum, vt Non eſt
pro illo in pretium daret filium ſuum vnigenitum. Daret (inquit) id eſt traderet: filio nō par- Dei dile
cens vt ſeruum redimeret. Et quis dicere audeat illi: quare ſic feciſti? Nunquid rectè aduerſa ctio ſine
rius qui mundum captiuum tenuit criminari poteſt, quod hæc tam miſericors dilectio vel dili- iuſtitia.
gens miſericordia ſine iuſtitia vel abſque veritate ſit? Fortè ſuperbus angelus cum dicimus: Vni
uerſæ viæ domini miſericordia & veritas, audet mouere pennam, & aperire os, & gannire, fal-
ſum eſt inquens. Nam quòd Deus ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, miſe
ricordia ſine veritate eſt, miſericordia iniuſta eſt. Cui tam fortiter quàm fideliter in ſuam proter
uam, & obſcœnam faciem reſiſtimus dicentes: Nunquid iuſtum erat vt Dei dilectio cuiuſquam
hominis dilectione minor appareret? Nonne pater noſter Abraham (pater enim eſt noſter, &
omnium credentium, ſiue illorum qui ex circunciſione, ſiue illorũ qui ex præputio ſunt) in quo
iuſtificatus eſt per fidem tradidit homo, erat ex illa maſſa quæ tota in Adam perierat? Ecce hic
obtulit Deo filium ſuum, & nō pepercit filio ſuo propter Deum. Nonne ergo ſalua iuſtitia & ve Rom.9
ritate, Deus homini debitor eſſe voluit, vt & Deus propter hominem filio ſuo non parceret, quia Gene.15
propter Deum homo filio ſuo non pepercit? Vbi Deus accepta tanta iuſtitiæ cauſa proclamat. Gene.22
Per meipſum iuraui, quia feciſti hãc rem & non pepercìſti vnigenito tuo propter me, benedicam
tibi & multiplicabo ſemen tuum, & poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atq; in
te benedicentur omnes gentes terræ. Quis dicere audet: quare ſic iuraſti? quare apud hominem
damnati generis iuramento te obligaſti, vt ſemen illi dare deberes, quod portas inimicorũ ſuo-
rum poſſideret, in quo benedicerentur omnes gentes? Nempe & ſi ſolius gratiæ vel miſericor-
diæ eſt, quòd prius illum vocauit, & hoc ſemen benedictionis promittens, de Hur Chaldæorum Gene.11
eduxit: hoc ſanè iam veritatis quoque & iuſtitiæ eſt, quòd in tanta tentatione fideli & emerito,
cum interpoſitione iuramenti promiſit atque compleuit. Igitur tam verax q̃ miſericors Deus,
tam conſtanti veritate, q̃ irreprehenſibili miſericordia ſic dilexit mundum, vt filium ſuũ vnige-
nitum daret, id eſt, in altitudinē crucis exaltandũ traderet, vt omnis qui credit in ipſo, videlicet
eiuſdem patris Abrahæ fidem eandem firmiter tenens, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Fide nanque ille filium obtulit cum tentaretur, & vnigenitum offerebat qui ſuſceperat repromiſſiones, ad quem dictum eſt, quia In Iſaac vocabitur tibi ſemen, arbitrans quia à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus. Qui igitur credit in filium Dei vnigenitum, quod Deus illum dederit ſicut promiſit, & interemptum ſuſcitauerit, & principem ac ſaluatorem exaltauerit: hic eandem cum illo poſſidet fidem, eandem conſequitur benedictionem, vt non pereat, ſed habeat vitam æternam. Mundum ſanè quem dilexit Deus, humanum genus accipimus, id eſt, viuos & mortuos: mortuos ſcilicet, qui venturum in fide expectauerũt: viuos, qui in illum ſiue ex Iudæis ſiue ex gentibus credituri erant. Sic enim ait abſque diſtinctione gentilis ac Iudæi vniuerſaliter, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Quod quia Nicodemum vel cæteros tunc temporis auditores mouere poterat, adhuc adſtruit confirmatione ſubiuncta. [Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.] Hoc profectò contra carnalem Iudæorum opinionem intulit, quibus (vt iam dictum eſt) terrenum regnum & carnale ſeculum Chriſto regnante ſperabatur affuturũ, bellis & cædibus gentium cruentum, videlicet per occiſiones hominũ pacificam pararent ſibi victoriam, eſſentq; capientes eos qui ſe ceperât. Quo ſenſu irridendo expectabant & quidam hæretici mille annorũ fabulam, & auream atque gemmatam in terris Hieruſalem, inſtaurationem templi, hoſtiarum ſanguinem, otium ſabbati, circuncisionis iniuriam, nuptias partus, liberorum educationem, epularum delicias, & cunctarum gentium ſeruitutem, ruſumq; bella ac triumphos & ſuperatorum neces. Contra hunc, vt dixi, illorum ſenſum quo talem expectauerant regem Chriſtum. Non, inquit, miſit Deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Non, inquit, miſit illum vt iudicet, ſed vt iudicetur: non vt iudicet vel diſponat ea quæ in mundo ſunt, ſed vt iudicetur, & agat ea quæ ſalutis æternæ ſunt. Vnde cuidam dicenti ſibi: Magiſter, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem: reſpondit ſic: O homo, quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos? Cæterùm in ipſorum potius iudicium, qui veniente Meſſia mundum iudicare, genteſque ſuo ſubiugare dominio ſperabant ſe veniſſe, alio loco teſtatur dicens: In iudicium veni in hunc mundum, vt non videntes videant, & videntes cæci fiant. Veruntamen nec iſta ſpiritualia ſic iudicare tunc venerat, ſicut iudicaturus eſt in maieſtate ſua, nec ſecularia vel carnalia vllo modo iudicare habebat, ſed vt ſaluaretur mundus per ipſum, iudicandus potius quàm iudicaturus erat. Hac itaque iudicij parte remota, de illo ad quod venit iudicio protinus ſubiungit. [Qui credit in eum non iudicabitur: qui autem non credit iam iudicatus eſt.] Ecce quem non miſit Deus in mundum vt iudicet mundum, quomodo ſedens, imò iam quaſi exaltatus & pro ſigno poſitus iudicat mundum? Claret proinde quia non de omni iudicio dixit, non miſit Deus filium ſuum vt iudicet mundum, Nam ecce iudicat, ecce diſcernit. Qui credit in eum, inquit, non iudicabitur. Rectè, iuſtè, fideliter. Qui enim credit in eum, hoc quoque quod ſupra dixit quod præcipuum eſt, credit ſcilicet, quòd niſi quis ex aqua & ſpiritu ſancto renatus ſit, non poſſit introire in regnum Dei. Hoc ille credit, & credendo feſtinat renaſci, renatus autem iam alius homo eſt, iam nouus homo eſt, iam à vetuſto patre receſſit, & ad nouum acceſſit, alienatus homo eſt, alterius ſemen eſt. Quare ergo iudicabitur? quare propter Adam morietur? quare propter peccatum illius à Dei regno excluſus inuenietur? Abſit, inquit, non iudicabitur. qui autem non credit iam iudicatus eſt. Vbi? quando? In illo patre ſuo, in illo peccatore anteceſſore ſuo. Quando ille peccauit & iudicatus eſt, quando tunica pellicea indutus & à regno Dei eiectus eſt, tunc & iſte iudicatus, & cum illo cuius in lumbis erat à regno Dei expulſus eſt. Et quare (inquis) ſic expulſus nunc & in æternum foris permanet? [Quia non credit, inquit, in nomine vnigeniti filij Dei.] Id eſt, quia non credit quòd oporteat eum renaſci ſecundum vnigenitum filium Dei, vt poſſit introire in regnum Dei. Idcirco is qui non credit, iam iudicatus eſt: id eſt, in illa damnatione permanet. Ille autem qui credit, iudicatus quidem & ipſe tunc eſt, ſed non iudicabitur, Id eſt, in illa damnatione non retinebitur. Diligenter enim aduertendum eſt, cum enim ait, qui credit non iudicabitur, non hoc negat quin iudicandus ſit. Hæc ergo diſtinctio eſt: Qui credit iudicatus quidem eſt in maſſa, ſed non iudicatur in propria perſona: qui autem non credit, & tunc iudicatus eſt in maſſa, & in futuro iudicabitur in ſua perſona. Nunc in illum diem quo is qui credit non iudicabitur, & is qui non credit, in illa qua iudicatus eſt damnatione retinebitur, in illum ſcilicet extremi iudicij diem mente tranſpoſiti, iudicem ipſum percunctemur, & huius iudicij cauſam vel æquitatem ex ore eius audiamus. Ait: [Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.] Hoc, inquit, eſt iudicium, hinc homines inexcuſabiles ſunt, hinc illorum damnatio iuſta eſt, quia lux venit in mundum, & dilexerunt magis tenebras quàm lucem. Si enim lux non veniſſet hodie cum diceretur eis, ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, pater enim veſter primus Adam peccauit, qui diaboli conſilium aduer-

ſum

Margin notes: Gen. 22 — Rom. 4 — Mũdus ponit ꝓ genere humano. — Carnalis Iudæorũ opinio de regno Meſſię. — Luc. 12 — Ioan. 9 — Chriſtꝰ iudicat & nõ iudicat diuerſimodè. — Gala. 3 — Ephe. 4 — Gene. 3 — Hebr. 7 — Iudicatꝰ in maſſa iudicabitur & in perſona ſi nõ credit.

ſum me audiuit, affectans eſſe ſimilis mei, & vos in illo pariter iudicati eſtis, quia in lumbis
eius eratis, cum inquam hoc diceretur eis reſponderent dicentes: Domine quando primi pa-
rentes noſtri apertis oculis nudos ſe eſſe cognouerunt, quando lux venit ad eos requirens &
arguens eos, & dicens primum Adæ: Vbi es? & quis indicauit tibi quod eſſes nudus, niſi quòd Gene.3
ex illo de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? nunquid nos culpæ vel defenſionis
eorum conſcij fuimus, qui necdum nati eramus? Si ad nos lux veniſſet & peccata noſtra no-
bis oſtendiſſet, pœnitentiam egiſſemus, & mala opera recognoſcentes ea reliquiſſemus. Hæc
fortaſſis illi hodie dicerent. Nunc à Deo remota eſt omnis accuſatio, & ab illis ſublata eſt om-
nis excuſatio. Venit enim lux in mundum, proſecuta eſt homines mox vt de regno Dei pro-
iecti ſunt. Plurima illis accendit luminaria, vbi poſt paternam denudationem nati ſunt, & nu-
ditatem ſuam recognoſcentes & pœnitentiam agentes, veſtitum vel ornatum ſuum recupe- Lux præmiſit luminaria multa.
rarent. Plurima eiuſmodi illis accendit luminaria & ante legem & ſub lege, ſcilicet iuſtos vi-
ros, quorum factis, ſcriptis, vel dictis lucentibus ſeipſos viderent & agnoſcerent, eandemq; ve-
nit ipſa ſubſtantia lucis, paratum illis oſtendens & facilem introitum regni Dei, ſed dilexe-
runt magis tenebras quàm lucem. Quare? Erant enim eorum mala opera.] Quæ? Fornica- Galat.5
tiones, adulteria, homicidia, veneficia, comeſſationes, ebrietates, furta, periuria, falſa teſtimo-
nia, & his ſimilia. Quibus omnibus lux iſta inimica eſt, quæ committi prohibet, quibus con-
uenire non poteſt. Idcirco dum oſtendit illis aditum regni Dei, dum præcipit illis ex aqua
& ſpiritu ſancto renaſci, & generationem cœleſtem ingredi, in qua non liceat ſcortari vel in-
ebriari, polluere vel pollui, concupiſcere & rapere vel furari, refugiunt ab iſta luce, ſeq; in te-
nebras ſuas recondunt, ſicut Adam pater ipſorum, & folijs prauæ defenſionis pudenda ope- Eſaiæ.5
ea contegunt, blaſphemantes inſuper ipſam lucem, ſuaſque defendentes tenebras, vocantes
tenebras lucem & lucem tenebras. [Omnis enim qui male agit odit lucem, & non venit ad Rom.11
lucem vt non arguantur opera eius.] Non omnis qui male agit (Omnes enim peccauerunt,
& egent gloria Dei) ſed omnis qui male agit inſtanter, ſtudioſè, perſeueranter: omnis vtique
non qui per ignorantiam vel per infirmitatem peccat, ſed qui diligit, qui diligenter defendit
iniquitatem, odit iſtam lucem, & non venit ad eam vt non arguantur opera eius: veluti illi
quorum ego lucra diſperſi eijciendo vendentes & ementes de templo. Nam idcirco lucem
iſtam non recipiunt, idcirco me non audiunt, quia niſi de cupidis & auaris atque capacibus
vel adulteris, munifici, largi, atque operoſi fiant, & omnino renaſcantur, vt alij ſint, dico illis
quòd regnum Dei conſequi non poſſunt. Iſti tales videntes me eijcere dæmonia, & ſcientes
quòd illa in digito Dei eijciam, quem magi quoque coram Pharaone ex operibus cognoſcere
potuerunt, mentiuntur & dicunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia, quia Matt.12
videlicet oderunt me veram lucem, & quid ad me venire nolunt, quòd lucem præſentem fu- Exodi.8
giunt, videri volunt ex iudicio rationis facere, non ex præſumptione odij vel inuidiæ. [Qui
autem facit veritatem, venit ad lucem vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.]
Qui facit (inquit) veritatem, id eſt, qui cum Deo ſentit, & iudicat aduerſus ſuam quam odit Rom.7
iniquitatem, qui condelectatur legi Dei ſecundum interiorem hominem, & videns aliam le- Ingemiſcentes ſub lege peccati.
gem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuum ſe ducentem in lege pecca-
ti quæ eſt in membris ſuis, confitetur, clamat, & ingemiſcit, qui taliter cum Deo tribunal
aſcendit, & ſibiipſi diſplicens ſeipſum iudicat & alius eſſe cupit: hic talis venit ad lucem,
quid ſit bonum ſibi indicantem, & regni Dei aditum oſtendentem, vt manifeſtentur opera
eius, piæ confeſſionis & veræ pœnitentiæ vocibus, quia in Deo ſunt facta. In Deo vtique non
contra Deum, non quomodo illorum qui ſcienter & per induſtriam peccant, & peccata ſua
defendunt. Ipſi nanque vel per ignorantiam, vel per infirmitatem peccauerunt, & peccata ſua
cognoſcentes doluerunt, fleuerunt, confeſſi ſunt, & ſalutis ſuæ conſilium receperunt, vt renaſce-
rentur ex aqua & ſpiritu: & regenerationem iſtam cuſtodientes, regnum Dei ingrederentur.

Sanè competenti ſimilitudine pro re & tempore vſus eſt: Nam quando hæc Nicodemo di-
cebat, noctis & tenebrarum tempus erat: quòd ſicuti adulteri & ſcortatores amant noctem, Boni noctē, mali diem oderunt.
diemq; fugiunt, ſic omnes impij præſens ſeculum diligunt & futurum oderunt, ac mendacio
protecti à veritate ſe abſcondunt. Econtra ſicut operoſi ac pudici noctem faſtidiunt, diemq;
tardum æmulo lumine præueniunt: ſic omnes qui ex Deo ſunt peccata ſua oderunt, iu-
ſtitiamq; eſuriunt & ſitiunt, præſenſque ſeculum faſtidientes, conſiclam vbique futuri regni
Dei veritatem requirunt. Competenti igitur (vt dictum eſt) ſimilitudine, per compara-
tionem lucis & tenebrarum vſus eſt, cunctos collaudans, qui quomodò Nicodemus vt
in tempore noctis lucem quærebat veritatis, ita vitæ præſentis obſcuritatem ſacræ ſcri-
pturæ illuſtratione ſolantur, attendentes illi tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco,
donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus noſtris. Illos autem improbans, qui vt Pſal.35
ſe de ignorantia excuſent, nolunt intelligere vt bene agant: imò & iuxta prophetam: Dor- Amos.6
mientes in lectis eburneis, & laſciuientes in ſtratis ſuis, non inquietentur neque dimidientur

voluptates eorum cõminationibus futuri iudicij, præ timore & expectatione quæ ſuperuenient
vniuerſo orbi. Nunc in fine ſermonis huius dominici prætereundum non eſt, quia quæri ſo-
Quæſtio cur non angelus, ſed filius Dei factus eſt homo. — let, cur Deus pro mundi dilectione, quod ſupra dictum eſt, non legatum neq; angelum, ſed vni-
genitum ſuum dederit. Aiunt enim aliqui: Nonne per Michaelem vel Gabrielem archange-
lum, ſiue per aliquem principatuum ac poteſtatum, thronorum aut dominationum, diabo-
lum debellare potuiſſet? Cur conſubſtantialem filium miſit? cur tradidit? cur mortis iniuriam
ſubire voluit? Hæc illis dicentibus ſi non aliquid certum reſpondeatur, quod cunctis claro
fine conſtantiſſimum comprobetur, non potuiſſe hominem per creaturam aliquam quamuis
fortiſſimam, à diabolo liberari, niſi per ſolum vnigenitum filium Dei, fortaſſe nimis vltronea
dilectio vel gratia Dei nimis importuna videbitur eius humilitas vel indignatio filij Dei. Et
quidem dicimus eis illud Apoſtoli, decebat enim eum per quem omnia, & propter quem om-
nia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſionem conſumma
Hebr. 2 — ri, ſed non illis eſt ſatis. Inſequuntur enim & dicunt: Quomodo illum decebat, vel cur decebat,
ſi adeò non erat nobis neceſſaria incarnationis vel mortis ipſius iniuria? Ad hoc multa ſunt
2 Tim. 2 — quæ dicantur, ſed ei qui non ex contentione eſt, qui acquieſcit veritati, ſufficiunt pauca de plu
ribus. Primo dicendum, non aliter genus humanum æqua vel iuſta redemptione potuiſſe ſal-
uari, niſi is qui ad redimendum vel ad ſaluandum propiciator accederet, prius ipſam quæ pec
catum admiſerat naturam induiſſet, vt in ipſa pro cunctis eiuſdem naturæ reatibus, dignam
Deo ſatiſfactionem offerret. Hoc autem angelicæ naturæ omnino impoſſibile erat, vt ſeilicet
Angelus non poteſt humanam naturã aſſumere in ſeſe. — et hominis naturam aſſumeret, vt humana ſe anima veſtiret. Nihilo quippe angelicus ſpiri-
tus humana ſubtilior eſt anima, vnde nec alter alteri, ſcilicet angelicus ſpiritus humano ſpiri-
tui capabilis eſt, nec alter alterius eſt capax. Solus denique Deus, ſpiritus increatus, ſpiritus
incircunſcriptus, cum nullius ipſe ſit capax, omni rationali ſpiritui ſiue angelico ſiue humano
capabilis eſt. Proinde cum quis diabolico dicitur plenus ſpiritu, non hoc exiſtimandum eſt,
quòd ſubſtantiam humanæ animæ ſubſtantia diabolici ſpiritus ingreſſa ſit, ſed quod in occul-
tas corporis cauernas irrepſerit, animamq; in ſuis ſedibus deprehenſam, tartareis diuerberet fla
gellis, inficiat venenis, vel inflammet incendijs. Quomodo ergo angelus humanam naturam
Angelus non eſſet ſufficiẽs redẽptiõis noſtræ pretiũ. — aſſumeret? qualiter hominis animam qua non eſt ſubtilior indueret? Præterea nec angelica na
tura noſtri comparatione, qui terra ſumus, aurum optimum eſt, ac proinde quilibet angelus
non tanto pretioſior eſt homine, vt venundatus hæreditatem æqui ponderare poſſet. Quid e-
nim eſt angelus ſecundum naturam, niſi creatura rationalis & immortalis? Planè & homo ſe-
cundum animam creatura rationalis & immortalis eſt. Præter quam & pulcherrimam corpo-
ris fabricam poſſidet, & vtroque, ſcilicet corpore & anima, vitæ æternæ beatitudine perfrui
poteſt. Et ita cum angelus ſimplam habeat, homo duplam perennis gloriæ ſtolam habiturus
eſt. Igitur hoc vnum noſtræ ſaluti erat neceſſarium, vt Deus qui dilexit mundum, non lega
tum mitteret, ſed filium ſuum daret vnigenitum, qui diuina potentia faceret, quod neque le-
gatus, neque angelus facere poſſet, id eſt, humanam ſubtilitate diuinitatis ſuæ penetraret ani-
mam, totamq; ſibimet in vnam eandemq; perſonam coniungeret, vel vniret hominis naturam,
quam & pro debito Adæ dignum pretium, vtpote quouis angelo longè & incomparabiliter
pretioſior, æterno patri offerret, videlicet electus ex millibus, eo quòd caput eius aurum opti-
mum ſit, id eſt, pater eius ſolus & verus Deus ſit, & ipſe eiuſdem patris vnigenitus & conſub-
Cant. 5 — ſtantialis filius, ac proinde verus Deus ſit. Nonne ergo hoc decebat illum? Nonne hoc opus
verè diuinum eſt & ſufficiens verè diuinitatis argumentum? Nonne hoc opus non minus clemen
tiæ quàm potentiæ capiti eius aureo glorioſum eſt inſigne, quia voluit & ſolus potuit noſtram
aſſumere naturam, voluit & ſolus potuit totum genus noſtrum in ſtaterã crucis grauiſſimè præ
ponderando comparare? Verè ergo, vt Apoſtolus ait, decebat eum per quem omnia & pro-
Hebr. 2 — pter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſio-
nem eorum conſummari. Nunc ad euangelicæ lectionis ſeriem redeamus. [Poſt hæc venit
Ieſus in Iudæam terram, & illic demorabatur cum diſcipulis ſuis & baptizabat.] Baptiſmi
nomen vbicunque poſitum vel nominatum fuerit, tantæ magnitudinis eſt, vt totum auditoris
animum confeſtim impleat, tantiq; ſplendoris, vt proprietatem faciei ſuæ vix perſpicienti ab
Qualis baptiſmus. Chriſtianũ eius paſſionẽ. — exercitato inſpectore permittat. Siquidem plerique lecta vel audita narratione hac, quia ve
nit Ieſus in Iudæam terram & diſcipuli eius, & illic demorabatur & baptizabat, ita maieſtate
nominis complentur, vt non vacet illis cogitare aut quærere, vnde primum eiuſdem ſacra-
menti virtus aut vtilitas exorta ſit. His autem qui fidei ſacramentis plenius imbuti ſunt, du-
bium non eſt, quia baptiſmi Chriſti virtus vel autoritas ab ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti
morte & reſurrectione initium ſumpſit: quando iam mortuus ſanguinem & aquam de late-
re ſuo lanceatus effudit, Paulo dicente, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in
morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſur
rexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. De qua re
ſupra

ſupra in libro ſecundo plenius dictum eſt. Cum ergo nunc baptizaſſe legitur Ieſus, quomodo vel qua virtute baptizauerit, quærimus: maximè propter eos, qui diſcretionem non habentes, & ſola nominis huius, id eſt, baptiſmi reuerentia præoccupati, nullam eſſe eius æqui æquiuocationem, niſi per ſuas moleſtias audire patiuntur. Et quidem difficilius quæſtionis huius finis inueniretur, niſi prouidus Euangeliſta poſt aliqua diceret: quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius, nunc ex eo dicto facilior quæſtionis exitus aperitur: quia videlicet cum oppoſita ſint hæc, baptizabat & non baptizabat, & vtrumque ſimul eſſe non poſſit, liquet profectò, quod Ieſum baptizaſſe hoc loco ſecundum vulgarem opinionem dixit, quã & ruſum ponit, vt deſtruat vel corrigat, cum dicit: Vt ergo cognouit Ieſus, quia audierunt phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit quàm Iohannes, & baptizabat, quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius. Hæc enim dum dicit, priorem ſententiam deſtruit, qua Ieſum baptizaſſe nunc ait, demorantem in Iudæa cum diſcipulis eius, famamque hanc per diſcipulos Iohannis æmulantes diſperſam fuiſſe innuit, maximè Iudæis inuidentibus, & inuidiam concitantibus, ſicut in ſequentibus declaratur per quæſtionem, quæ ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis facta eſſe narratur.

Quô Chriſtus baptizabat & nô baptizabat. Iohã. 4

Diſcipuli namque Ieſu baptizabant, quod ipſi ſeuera imputandum erat, quia de eius authoritate baptizabant, imo & priuilegium ſupra diſcipulos Iohannis pro tanti magiſtri magnitudine non fruſtra vendicabant, quia Iohannes quidem ſignum fecit nullum, hic autem tantus erat vt multi crederent in eum, videntes ſigna quæ faciebat. Præterea, Iohannes huic teſtimonium perhibebat, tantoque minor illo erat & paulatim minuebatur, vt corrigeam calceamenti eius ſoluere ſe indignũ fateretur. Ipſi ergo Ieſu imputandum erat, quod baptizabant diſcipuli eius: verum non ab inuidentibus vel calumniantibus, ſed à fideliter credentibus, & in magiſterio diſcipulorum dignè magiſtri gloriam diligentibus.

Baptiſmus diſcipulorum Chriſti.

Matt. 3

Veruntamen vt ſupra quærere propoſitum eſt, quo modo vel qua virtute diſcipuli Ieſu, vel, ſi mauis, ipſe Ieſus per illorum miniſterium baptizabat? Nunquid eadem regula vel efficacia, qua nunc diſcipuli eius, imo per diſcipulos vel miniſtros ſuos ipſe baptizat? Non vtique eadem regula, quia neque data fuerat eadem regula baptizandi, ſine qua nuſquam poteſt agi baptiſmus Chriſti: quia non ante, ſed poſt reſurrectionem ſuam tradidit illam, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & ſpiritus ſancti. Non ergo eadem efficacia baptizabant, quia necdum apertum erat (de quo iam ſuperius dictum eſt) viuifici templi latus dexterum, vt inde cum ſanguine aqua egrediens, iuxta Ezechielem: Omnes aquas ſanaret, & virtutem illis regenerationis afferret. Nondum erat mare rubrũ, id eſt, huius baptiſmi ſacramentum Chriſti ſanguine ſacratum. Quomodo ergo qui baptizabantur per hoc mare, quod nondum erat, tranſiſſe dicuntur? Nondum agnus erat occiſus, & iam filij Iſrael per mare rubrum tranſiſſe putantur? Vt quid poſtea verus iſte agnus occiditur, eiuſque ſanguine poſtes conſecrantur, ſi iam Pharaonis & omnium Aegyptiorum primogenita interierunt, & omnes in mari rubro ſubmerſi ſunt, id eſt, ſi hoc baptiſmo baptizabant diſcipuli Ieſu, quo nunc dum baptizamur, omne peccatum, tam actuale quàm originale obruitur.

Mat. vl.

Ezec. 47

Iohã. 19

1. Co. 10

Exod. 12

Sed dicit aliquis: Idcirco baptizabant diſcipuli Ieſu, vt qui baptizabantur, ad futuram Chriſti redemptionem pertinere mererentur. Hoc ſanè rectè conceditur, dummodo remiſſionem peccatorum, quæ eſt ipſe ſpiritus ſanctus, neque mortuorum, neque viuorum aliquis ante Chriſti paſſionem aliquo baptiſmate accepiſſe credatur. Vnde in eodem hoc Euangeliſta ſcriptum legitur: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Igitur quia ſecũdum authoritatem euangelicam non habemus, quod diſcipuli Ieſu de præcepto vel regula baptizandi quicquam acceperunt, niſi hoc tantũ quod nouiſſime Nicodemo ad ſe venienti dixerat: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: indubitanter tenendũ eſt quia nõ expectata baptizandi traditione vel regula: quippe quam nec interrogare nouerant, nec vllam aliam eſſe putabant, niſi ſecundum quã Iohannes baptizabat, ſcilicet in pœnitentiã: baptizabant & ipſi quomodo ab eodem Iohanne baptizati fuerãt, ſcilicet abſque catechizatione crucis, mortis, vel reſurrectionis Chriſti, abſque neceſſaria diſtinctione perſonarum, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: & hoc ipſum quamdiu Iohannes ſuperfuit.

Ante paſſionẽ non dabatur remiſſio peccatorum per baptiſmum.

Iohan. 7

Nam poſtquam iſte traditus eſt, & Ieſus in prædicationis officium ſuccedens, vt Euangeliſtæ Matthæus, Marcus, & Lucas euidenter atteſtantur (quod iam alio loco dictum eſt) in Galilæam venit, nuſquam diſcipuli Ieſu baptizaſſe leguntur. Nec enim hoc illis ante reſurrectionem ſuam præcipiebat ipſe Ieſus. Et quidẽ conuocatis duodecim Apoſtolis, cum daret illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, mittens illos ad prædicandum. Item cum & alios mitteret ſeptuaginta duos, nihil de baptizandi miniſterio loquebatur eis, ſed tantũ vt prædicarẽt, dicentes: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum Dei, quod extunc intra nos eſt, ex quo per mortẽ regis noſtri Dei & hominis Chriſti, per mortem (inquam) & reſurrectionem huius magni regis, princeps mundi huius iudicatus, & foras miſſus eſt. Vbi enim toto tempore prædicationis Chriſti, id eſt, à traditione Iohannis vſque ad paſſionẽ eiuſdem domini noſtri, diſcipulos eius baptizaſſe, vel ipſum Ieſum hoc illis inuenimus præcepiſſe? Igitur cum audimus, quia baptizabat Ieſus, imo diſcipuli eius, non ita magnitudine

Matt. 4
Marc. 1
Luc. 4
Matt. 10
Luc. 10
Matt. 4
Luc. 17
Iohã. 18

Terra Iudæa cui præerat Pilat⁹, quarta pars regni.

nominis baptiſmi opprimamur, vt non diſcernamus rem ipſam, vel faciem eius, talemq́ baptiſmum agi putemus, qualem apoſtolis à Chriſto poſt reſurrectionem eius mandatum eſſe non dubitamus. Sanè Iudæam terram, quo venit, vel vbi demorabatur Ieſus & diſcipuli eius, illam Iudaici regni quartam partem hic appellat Euangeliſta, quam Pontius Pilatus procurabat, in qua Ieſus poſt illa, quæ Hieroſolymis facta vel dicta ſunt, demorabatur (vt dictum eſt) & baptizabat. [Erat autem & Iohannes baptizans in Enon, iuxta Salim, quia aquæ multæ ibi erant, & veniebant, & baptizabantur.] Enon locus eſt, in quo & Salim vicus, octauo lapidè à Scythopoli, in campo qui Salomias dicitur. Ibi (inquit) erat & Iohannes baptizans.

Iohan. 1.

Vt quid baptizare cœperit Iohannes, ſuperius iam dictum eſt, videlicet vt illo baptizante, Chriſtus manifeſtaretur in Iſrael. Sic enim ipſe dixit: quia ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Cur ergo à baptizandi officio non ceſſabat, quoniam quidem Chriſtus manifeſtatus erat? [Nondum enim (inquit) miſſus fuerat in carcerem Iohannes.] Opportunius atque rationabilius ceſſaret, cum in carcerem miſſus, baptizandi facultatem amiſiſſet, etiam ſi vellet, ac proinde neminem tanquam de mutatione ſententiæ ſuæ ſolicitum redderet, velut qui populum fruſtra tanto clamore permouiſſet, nonnunquam baptiſmi vſum magis propter vnum hominem, quàm propter regnum Dei, tam cito deſiturus inchoaſſet. Et quidem hoc tempore opportuno ſciendum erat, quod propter manifeſtãdum vnum hominem Chriſtum baptizans in aqua veniſſet, ſed tempus tunc loquendi non erat, vt hoc & cætera omnia iam diceret. Baptizabat itaque & pœnitentiam prædicabat tam diu, donec in carcerem mitteretur.

Baptiſmus paſſionis. Luc. 12.

Quo facto nec diſcipuli eius, nec Ieſus, vel diſcipuli eius vſquam baptizaſſe leguntur, donec ipſe prior baptizaretur illo baptiſmo, de quo ait: Baptiſmo habeo baptizari, quomodo coartor vſque dum perficiatur? Baptizandus namq́ erat paſſione ſua, quoniam & ipſe adhuc iuxta prophetam ſordida habebat veſtimenta, ſcilicet membra carnis corruptibilia paſſibilia, atque mortalia: quibus ablatis vel depoſitis per expoliationem mortis, recuperaret eadem per gloriam reſurrectionis candida facta, id eſt, impaſſibilia virtute immortalitatis.

Zacha. 3.

[Facta eſt ergo quæſtio ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione, & venerunt vſque ad Iohannem.] Ecce nunc quoque tantus tamq́ vehemens flauit ventus, vt non ſolum harundo aliqua, ſed & adulta iam arbuſcula, eius impulſu agitari poſſe videatur. Creſcente nanque Ieſu, & iſto iam incipiente minui (quod fieri oportere fuerat & ipſe proteſtatus) æmulati ſunt diſcipuli eius, Iudæis malitioſè ſolicitantibus & inuidiæ flammam concitare volentibus, vt teſtimonium Iohannis, quod perhibuerat de Ieſu, diſcipuli eius infirmare conarentur, extorquendo videlicet ab illo ſermonem de Ieſu, qui à priori teſtimonio diſſonare videretur.

Matt. 11.

Diſceptatio de baptiſmo Iohannis & Ieſu.

Verbi gratia: Puta dixiſſe Iudæos: Ecce habemus duos Baptiſtas, cuius eorum baptiſmus melius purificat? Cuius (inquiunt diſcipuli Iohannis) niſi eius, qui aquas iſtas primus inuenit, primuſq́ mortalibus oſtendit? Baptiſta noſter non ab hominibus, neque per hominem; ſed per verbum domini cum eſſet in deſerto ſolitarius baptizare didicit, atque inde huc veniens, iuniorem illum (ad quem omnes modo veniunt) vt cæteros ipſe baptizauit. Econtra Iudæi: Nonne magiſter veſter (inquiunt) baptiſmo ſuo purificationem baptiſmi illius prætulit, dicens: Ego baptizo in aqua, ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni? Nonne ſe indignum dixit ſoluere corrigiam eius calceamenti? Itaque facta quæſtione huiuſmodi, venerunt (inquit) ad Iohannem. Nec mirum rudes eatenus diſcipulos contendiſſe de purificatione baptiſmatum, vel dignitate magiſtrorum, cum & magni apoſtoli, iam inſtante paſſione magiſtri, contenderint quis eorum videretur eſſe maior in regno cœlorum. Vſque ad Iohannem venerunt. Multum inſtanter & animoſe quæſtionem ventilarunt, qui ventoſam eiuſdem quæſtionis machinam vſque ad turrim illam perduxerunt, quæ fundata erat ſupra petram altiſſimam, longe eminentiorem multoq́ fortiorem harundinibus noſtris, quæ huiuſmodi vento ſolent quamlibet in partem leuiter agitari. Nam vt nouerimus, quod vſque ad illum venerint hac intentione, vt eum deuocarent à teſtimonio Chriſti, verba ipſa ſatis euidenter hoc innuunt, quæ fuerunt huiuſmodi.

Mat. 20. Luc. 22.

Tẽtatur Iohãnes ad æmulandum contra Ieſum.

[Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes currunt ad eum.] Summa eorum quæ ab illis dicta ſunt, vel dici potuerunt, ita breuiter expreſſa eſt, vt in ſingulis penè dictiunculis vis inſita lateat, quæ permouere potuiſſet, niſi ſolidum, prudentem, & bene (vt prædictum eſt) in veritate fundatum animum offendiſſet. Primò, vt ſæpè ventus vrens blando ſuſurro præludit, blandiuntur, & dicunt: Rabbi, quo prænomine gaudere ſciebant molles auriculas ſcribarum & phariſæorum, ſicut & dominus: Amant enim (inquit) primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

Mat. 23. Marc. 12.

Nuſquam enim præter hunc locum inuenimus eum vocatum eſſe Rabbi, nec ab ipſis qui quærentes ab illo conſilium ſalutis dicebant, quid faciemus & nos, nec ab aliquibus in quibuſlibet euangeliorum locis. Quod & ſi quando dici potuit, & ab Euãgeliſtis, vt ſuperfluum, rectè prætermiſſum eſt, hoc tamen loco nullatenus omitti debuit, ob ſignificãdam magnitudinẽ præſentis adulationis. Hoc itaq́ magnifico prænomine præmiſſo, quo ad conſenſum ipſorum,

putare

putaretur poſſe deflecti, vt domino Ieſu ſtuderet ſeſe *præferri. Qui erat (inquiunt) tecum trans *p̄ferre.
Iordanem, &c. Notandum diligenter quanta arte, quamq; accuratis agitur inſidijs vt Io-
hannem pœniteat teſtimonij, quod domino perhibuit. Duabus nanque præcedentibus propo-
ſitiunculis, duas obliqua excuſatione ſubnectunt, hoc modo: Qui erat tecum trans Iordanem,
ecce hic baptizat: & cui teſtimonium perhibuiſti, ecce omnes veniunt ad eum. Qui trans Iorda- Praua
nem tecum erat, ſeq; tuis manibus vt minor ſubmiſerat, ecce hic in Iudæa ſuper te eſt, & ſua ſeor- intẽtio
ſum authoritate baptizat. Et cui tu teſtimonium perhibuiſti, indiſcreta humilitate nimium te Iudęorũ
ſubijciens illi, & gloriam tuam dans alteri, ecce omnes te neglecto, veniunt ad eum, tuumq; ba-
ptiſmum paruipendentes, illum iuniorem certatim expetunt. His & huiuſmodi dictis Iu-
daico liuore concinnatis hoc agebatur, vt fideliſſimi teſtis animus à veritate, cui teſtimonium
perhibebat, auerteretur, atque ita baptizantium rupta concordia, baptiſmi vel pœnitentiæ re-
medium, facilius quaſi rationabiliter contemni videretur. Nam phariſæi & Iudæorum quàm Luc. 7.
plurimi ſpreuerunt conſilium Dei, non baptizati baptiſmo Iohannis: quippe qui expectabant
falſi & fallentes, Meſſia regnante in regno eius ſuperbire, non de peccatis ſuis humiliari, vel pœ-
nitentiam agere, gentes vniuerſas ſpoliare, non duas tunicas, aut duplices eſcas cum gentibus
diuidere.

Finis libri tertij.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANEM COMMENTARIORVM LIB. IIII.

QVia reuera Iohannes lucerna ardens & lucens eſt, merito nos in lumine eius Iohan. 5
exultamus, ſi tamen ipſum lumen eius agnoſcimus, quod Iudæi cognoſcere
noluerunt. Et ideo volentes exultare ad horam, id eſt, temperale terreni regni
gaudium ab illo, quem Chriſtum eſſe exiſtimauerunt, feſtinantes præripere,
comperenter exultare non potuerunt. Eſt autem lumen eius, humilis veritas,
& vera humilitas, qua totus in corde & in ore præfulgens, veras inanis gloriæ,
quæ ſtultis lumen eſſe videtur, tenebras admittere non poterat. Cum ergo Iohãnes
mittunt imo & veniunt Iudæi ad Iohannem, quæſtionem (vt prædictum eſt) de purificatione fa- contem
cientes, & ille teſtimonium perhibet veritati, bene & laudabiliter in lumine eius exultamus, non ptor ina
ad horam, ſed ad verum & integrum diem, non ad tempus, ſed ad intemporalem tendentes æ- nis glię
ternitatem, dum radiantem per os eius libenter amplectimur veritatem. Hoc itaque loco quid
reſponderit, audiamus. [Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo] Ac Pſal. 59.
ſi diceret: Quid me ô fautores importuni tantopere vocatis Rabbi? Quid maiore quàm ego ſum Eccl. 45
vocabulo, me quaſi honorantes extenditis? Hoc nomen eius eſt, & illi congruit, qui ſolus nul-
lus indiget, qui ſolus habet, docetq; hominem ſcientiam, dat præcepta viuendi, legemq; vi-
tæ ac diſciplinæ ſubiecto ſibi impartitur homini. Et hic longè homines excellit, quorum 1. Cor. 4
nemo accipere poteſt quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo. Omnes enim aliunde acce- Iohan. 10
perunt, ſinguli de plenitudine alterius donum expectant proprium. Omnis ergo ho-
mo prohibendus eſt, ne amet vocari ab hominibus Rabbi: quippe cum Moyſen nuſquam Exo. 36.
ſcriptura ſacra hoc nomine appellare conſueuerit, quia videlicet legem non de ſuo dedit
ſed aliunde vt daret ipſe accepit. Quapropter nolite me vocare Rabbi, ſed vocate me diſ-
cipulum veritatis, quia profecto cum & ego ſim homo, non potuiſſem quicquam accipere,
niſi fuiſſet mihi datum de cœlo. Nunquid vero nunc primum dico, quod non ſim ego Deus,
ſed tantum homo? [Vos ipſi mihi teſtimonium perhibetis, quod dixerim: ego non ſum Chri- Iohan. 1.
ſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum.] Quando miſiſtis ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas,
vt interrogarent me, tu quis es: Confeſſus ſum & non negaui, & confeſſus ſum, quia non ſum e-
go Chriſtus, & dixi: Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, &c. Quod ergo nunc ita dixe- Iohãnes
rim: Vos mihi nunc teſtimonium perhibebitis, in eo quod dicitis: Rabbi, qui erat tecum nõ erat
trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti. Nequaquam ergo nunc primum me pu- Chriſtus,
rum hominem eſſe cognoui, quia vos ſcitis, vos memores eſtis, & nunc mihi teſtimonium ſed purꝰ
perhibetis, quod dixerim: Ego non ſum Chriſtus. Quod ſi dixiſſem, profecto plus quàm homo.
hominem me eſſe affirmaſſem: quia Chriſtus plus quàm homo eſt, quia non tantum ho-
mo, ſed & Deus & homo eſt. Quapropter illi ſoli dicite Rabbi, quia magiſter veſter vnus eſt

Chriſtus

Matt. 11 Chriſtus, de quo & dixi, iam & audiſtis, quia de plenitudine nos omnes accepimus. Illius itaque
Iohan. 1. vos mecum eſtote diſcipuli: Quid enim habeo quod non de plenitudine eius acceperim? Si au-
1 Cor. 4 tem accepi, quid me gloriari vultis quaſi non acceperim? Soli illi gloria eſt, quia de nullo acce-
pit, quia plenus eſt, & non illi de cœlo datum eſt, quia cœlum ipſum eius eſt. Iam nemo mihi
moleſtus ſit, ſi ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper me, locum meum non deſeram. Lo-
cum (inquam) meum, modulum meum non excedam. Noui ego locum meum, hunc ſcilicet, quia
non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Vultis audire quid ille, & quid ego ſum? Vul-
tis nunc iſtud cognoſcere per ſimile, quod vobis eſt bene cognitum? [Qui habet ſponſam, ſpon
ſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem eius. Hoc er-
Ieſus eſt go gaudium meum impletum eſt.] Noſtis hoc quicunque aut nuptias egiſtis, aut nuptijs in-
ſpõſus. i. terfuiſtis, quanta ſponſi & amici eius diſtantia ſit. Sed cur ô Iohannes amice ſponſi, non a-
Deus, & pertè, ſed quaſi ſub velamine vtranque, ſcilicet diuinam & humanam Chriſti naturam comme-
homo. mõrâſti? Poterat enim ſic dici: Qui Deus & homo eſt, ille Chriſtus eſt. Nam illud quod dictum
eſt, qui habet ſponſam, ſponſus eſt, non quidem ſic accipimus, ac ſi dictum fuiſſet: Non ego qui
purus homo ſum (vt quiſq; veſtrum) Chriſtus ſum, quia Deus non ſum: ſed ille Chriſtus eſt, qui
& antequàm homo eſſet Deus erat, ſed poſtquam homo factus eſt, nihilominus ſecundum ſuam
naturam Deus eſt, propter aſſumptam vero hominis naturam, Chriſtus eſt: quomodo quilibet
ſponſus & antequàm ſponſam acciperet vir erat, & poſtquam accepit illam, nihilominus natura,
vel ſexu ſuo vir eſt: propter coniunctum vero ſibi ſexum fœmineum ſponſus dicitur & eſt. Nos
ergo ſic dictum eſſe hoc accipimus, & inde Chriſtum eſſe ſponſum cognoſcimus, quia non homi-
nem tantum, ſed Deum & hominem eſſe credimus & confitemur. Nam niſi prius illud credere-
mus, hodie illud Dauidicum præconium: Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo,
cæteraq; huiuſmodi teſtimonia ſcripturarum nequaquam intellegeremus. At illi necdum cre-
Pſal. 18. debant, necdum ſciebant Chriſtum Deum eſſe & hominem. Non ſic expectabant Meſſiam, vt
Cur Io- Deum fore crederent, ſed hominẽ, quàmuis magnum, tamen hominem tantum. Cur ergo ô
hannes Iohannes lucerna mundi, non ſaltem diſcipulis tuis apertè prius Chriſtum Deum & hominẽ eſſe
nõ apte oſtendis, quorum tarditatem ipſe melius noſti, ſed tanquàm perfectis, & in fide Chriſti exercitatis
dixit Ie- myſtica & alta proloqueris, quorũ ſuperficiẽ vix aduertere poſſint? Videlicet quia non iam ante
ſum eſſe paſſionem Chriſti expedit iſta prædicari. Nec enim ratio diuinitatis admittit eundem Chriſtum
Deum & agnoſci, quis vel quantus ſit, & ſecundum dignitatem ſuã honorari vel adorari, prius quàm per
hoiem acto quod à patre iniunctum eſt ſeruitio, ſedeat ad dexteram maieſtatis in excelſis. Hic ordo ne-
Reſpon ceſſarius erat noſtræ ſalutis, vt priuſquam ſibimet exigeret ea quæ Dei ſunt, ageret ipſe, vel pa-
ſio. teretur ea quæ hominis ſunt. Vnde & cum duodecim Apoſtolis daret virtutem & poteſtatẽ ſu-
per omnia dæmonia, & vt languores curarent, & mitteret eos ad prædicandum, nõ ſeipſum illis
prædicare iubebat, ſed hoc tantum vt pœnitentiam homines agerẽt, & hoc ſcirent, quia appro-
Matt. 10 pinquaret regnum Dei. Itaq; & Iohannes quia quæſtionibus pulſabatur, & ideo de magnitu-
Prudẽs dine Chriſti, quæ eſt diuinitas eius, omnino reticendũ non erat. Rurſus vero ſui non erat officij,
reſpõſio prædicare incarnationem eiuſdem filij Dei, ſed tantum baptizare & dicere: Pœnitentiam agite,
Iohãnis appropinquabit enim regnum Dei, ſic teſtimonij ſui dicta temperabat vt & veritatem non ta-
Matt. 3. ceret, & tamen vulgo dijudicandam aut conculcandam non exponeret. Ait ergo: Qui habet
ſponſam ſponſus eſt. Quod præter hanc, de qua iam dictum eſt, latentis intrinſecus myſterij
Pſal. 18. gloriam, quam iuxta Pſalmiſtam: Cœli enarraturi erant, ita vt non eſſent loquelæ, neque ſer-
mones, quorum non audirentur voces eorum, quorum ſonus in omnem terram, & verba in fi-
nes orbis terrarum exitura erant, dicendo: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam
ſponſus procedens de thalamo ſuo: Exultauit vt gygas ad currendam viam, præter hanc (in-
quam) interiorem gloriam, in ſuperficie quoque vtilitatis habet plurimum, quod præſentes
Exẽplũ quoque ædificare, & à ſua poterat nimium carnali æmulatione compeſcere. Siquidem ne-
de ſeruo mo illorum erat, qui execrandum eſſe neſciret adulterium, vbi paranymphus, ſponſum ſe eſſe
Abrahę, mentitus, creditæ ſibi ſponſæ audeat commaculare thalamum. Verbigratia: Pater Abraham
quęrẽte ſeruum ſuum fidelem eſſe arbitratus, per Deum cœli adiuratum dirigit, vt vxorem accipiat fi-
ſpõſam lio ſuo Iſaac, dans illi quæ ſecum portet de omnibus bonis ſuis. Ille Rebeccam ad puteum in-
fillo I- uentam allocutus, & aquas haurientem contemplatus, quia ſpecioſa erat, primo armillas tra-
ſaac, dens, & inaures appendens auribus, animo illius iam bene præparato, tandem à parentibus il-
Gen. 24 lius obtinet, vt fidei ſuæ credita, domino ſuo Iſaac tranſmittatur. Nunquid iſte cum ſeruus ſit
Iſaac, ſi ipſum Iſaac ſe eſſe mentiatur, puellæ pulchritudine delectatus, & domino ſuo præripiat
eius amplexus, impunitus dimittetur? Nemo vtique illorum erat, qui ne ſciret execrandum hoc
eſſe facinus, cuius ob magnitudinem ſeruilibus pœnarum modis merito puniretur. At nũc quia
ſeruilem conditionem fidelitatis honore ſupergreſſurus eſt, idcirco magnus in domo nuptiarum
ſponſiq; domini ſui paranymphus ſtans, & audiens eum, & gaudio gaudens propter vocem eius
gratulantis ſuper induſtria vel ſedulitate ſua, quod condignam ſibi puellam adduxerit. Planè
huic

huic ſimile Iohannes illud aſſerit, quod venit ipſe in aqua baptizans, parare dño plebem perfe-
ctam. Cum enim dixiſſet, qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit
eum, gaudio gaudet propter vocem eius, concluſit ſic: Hoc ergo gaudium meum impletum eſt. Luc.11.
Quod gaudium? Hoc videlicet, quod eius qui habet ſponſam, & inde ſponſus eſt, amicus ſum, &
quod ante illum miſſus ſum, & quod primitiuam diſcipulorum eius eccleſiã, baptiſmi mei aquas
haurientem allocutus, armillis bonorũ operũ adornaui, & inaures appendi, dicendo: Appropin
quabit regnũ Dei, & ſic vſque ad vnigenitum filium Dei patris perduxi, dicendo: Ecce agnus dei
cui mox copulabitur, matre ſua Sara.i.ſynagoga, mortua præ infidelitate, & implebit faciem or
bis ſemine. Hoc (inquit) gaudium meum eſt, & hoc impletum eſt, ita vt altius quid non ambiam. Gaudiũ
Quid mihi dicitis, tu ipſe eſto ſponſus? Sponſus ille vocetur & ſit, cui ſponſa debetur. Meum Iohãnis
quippe gaudium impletũ eſt in hoc, quod ſum ſponſi amicus: in hoc, quod ſto in triclinio & audio eũ impletũ
gaudens propter vocem eius, propter teſtimonium eius quod & vos audituri eſtis, quo me bea- Matt.11.
tificat, dicens: Inter natos mulierum non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta, &c. Cum ergo hæc di
ceret Iohannes eis, qui ſe ſupradicta quæſtione pulſauerant, & de illo exiſtimari volebant ipſo au
thore ſupra id, quod ex ipſo audiebant & videbant, alij quidem nimium fauentes, alij vero mali-
uolè teſtimonium, quod domino perhibuerat, imitatione vocis eius infirmare, vel annulare mo-
lientes: cum idcirco illis ſimilitudinem de ſponſo & amico obijceret, nonne ſemetipſos reprehen-
dere diſcipuli eius, qui magiſtro nimium fauebant? nonne intra ſemetipſos erubeſcere Iudæi po
terant, qui teſtimonium eius de Chriſto, quod imminuere tentauerant, econtra potius augeri vi-
debant? Proinde verus ac dignus ſponſi paranymphus, integer amicus, dignè in æterno cœli tri
clinio ſtat coram illo, & audit vocẽ eius, & gaudio gaudet, quod ab illo non auferetur. Digne Luc. 10.
per omnia hic omnibus paranymphis in exemplum proponitur, id eſt, omnibus qui ſponſę Chri Pyra-
ſti, videlicet ſanctæ eccleſiæ curam atque regimen ſortiuntur, vt nequaquàm adulterinis illam nymphi
oculis contemplentur, & vero ſponſo eius copulam ſurentur. Nam quàm diu catholicam illi fi- ſunt ca-
dem prędicant, ſponſi amici, ſponſi vicarij, viri quoque vocantur, & ſunt, quia Chriſtus in eis lo tholici
quitur, & ipſius ſemen eſt verbum fidei, quod per illos ſuſcipitur. Vbi autem quippiam eorum, docto-
quæ à fide Chriſti aliena ſunt, auribus eorum inſerre moliuntur, adulteri ſunt, quia non Chriſtus res Adul
in eis loquitur, & velut alieno corpore ſponſa commaculatur, cum talibus errorum magiſtris ſe teri, hæ-
ſummittit patitur. Quam eius voluntariam paſſionem Paulus de pręcipuis ſponſi huius ami retici.
cis vnus, magno clamore redarguens: Nunquid (ait) Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomi
ne Pauli baptizati eſtis? Dicebant enim illi diſſenſiones habẽtes inter ſe: Ego quidem ſum Pauli, 1. Cor.1.
ego autem Apollo, ego vero Cephæ. Et hoc modo non quidem Paulus aut Cephas ſiue Apol
lo adulterabant ſponſam Chriſti, erant enim fideles eius miniſtri, ſed pronæ in adulterium eius
animæ conabantur amicos ſponſi ſui ad adulterandum prouocare. Verum quæcunque ex
parte ſiue eius, quæ ſponſa dicitur, ſiue eorum qui amici dicuntur, adulterij proueniat fomes, te-
ſtimonium hoc verum eſt, & diſſolui non poteſt. Qui habet ſponſam ſponſus eſt, id eſt, ſolus ille,
qui cum Deus eſſet, humanam ſibi naturam vnire dignatus eſt, ſolus ex omnibus ille, & non a- Vnus e-
lius ſanctæ eccleſiæ ſponſus eſt, & quicunque alius ſe ingeſſerit adulter eſſe poteſt, ſponſus eſſe nim ſpõ
non poteſt. Huic autẽ (quem ſponſi huius omnes imitantur amici) vero amico ſatis eſt, quia ma- ſi ſpõſus
gnum eſt, quia plenum gaudium affert, quod dignus habitus eſt, ſtare & audire eum & eſſe con-
ſcius eorum, quæ cum ſponſa geruntur ſecretorum cœleſtium. Quid ergo ſupereſt? quid de reli-
quo faciendum eſt? Ait: [Illum oportet creſcere, me autem minui.] Hactenus (inquit) ſolo vocis
teſtimonio clamauerim, quod ille maior me ſit, & quod prior me fuerit, deinde rebus euidenti- Quõ Io
bus oportet certum fieri, quod non ego Chriſtus, ſed ante Chriſtum miſſus ſum, quod ille non vt hannes
ego homo tantùm, ſed & Deus. Hoc enim mihi minui, & illi creſcere eſt, non quod mihi collata minui-
menſura decreſcat, vel eius immenſitas augeſcat, ſed quod in notitiam vobis veniat longè inæ- tur, &
qualis vtriuſque quantitas. Aliis autem & verè ſecundum naturam hominis, quia paulo minor creſcit
eſt ab angelis, creſcere habet, primo ſignis & prodigijs, deinde ordine mortis, reſurrectionis, & Ieſus.
aſcenſionis, & ſic accipere nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu Pſal.8.
flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & in omnes gentes pœnitentia prædicetur, & re- Phil.2.
miſſio peccatorum. Sic omnino fieri oportet, ſic expedit, ſic neceſſarium eſt humano generi, vt Luc.14.
adoretur ſedens ad dexteram maieſtatis in excelſis. Interim me oportet minui, nec quis confi-
dat in me puro homine, & ponat carnem brachium ſuum, quod mox fieri videbitis, quando Hier.17.
traditus & decollatus, ad inferos deſcendam, nihil dignum agens hoc nomine Chriſti, quod
vos mihi importunè imponitis. Quibus peractis tunc demum non ſolum vobis, ſed & toti
mundo decantabitur comparatio mei, quem Chriſtum eſſe putaſtis, & eius qui vere Chriſtus
eſt, contra quem veſtris quæſtionibus depugnaſtis, tunc iſtud ſcietur & dicetur, quantum il- Luc.5.
lo, quem filium Ioſeph dicitis, minor ego ſim quem Zacharias genuit, quod vos diſſimulantes Matt.13
pro eo, quod ex deſerto incognitus, & tamdudum obliuioni traditus adueni, Chriſtum me eſſe Luc.1.
arbitremini, qui de quibuſdam ſecretis & inuiſibilibus locis aduenerim. Nec dubita diſcre-
tione

In oībus Ieſus maior Iohāne
tione mea paruitas ab eius magnitudine diſtinguetur. Quem enim homo corruptibilis, mutus & loqui non valens, de carne ſua genuit, procul dubio minor dicetur, vt eſt, eo quem deus incorruptibilis & inuiſibilis, eloquens & omnia dicendo faciens de corde ſuo eructauit. Hæc & cætera
Pſal. 18.
vbi palam omni mundo cœperint prædicari, ſonantibus cœlis, & gloriam enarrantibus huius filij dei, tunc indubitanter apparebit, quod monte quouis cœlum altius ſit, quod dies nocte ſublustri pulchrior ſit, quod ſol lucifero ſplendidior ſit. Hoc eius crementum, ipſa quoque natiuitatis ac paſsionis eius tempora, modus quoque & locus paſsionis eiuſdem pulchrè ſignificant.
Mat. 14 Marc. 6
Non enim natus eſt, vel patitur, quibus temporibus dies minuuntur, non vt ego Herodes, aut Pilati infauſto natalicio, ſed in paſchali patitur plenilunio, non ad ſaltationem vnius puellæ, ſed ad clamoſam petitionem totius ſynagogæ, non in abſcondito tenebroſi carceris, ſed ſub dio, palam omni cœlo, teſte omni mundo, extra portam ciuitatis, non decollatus, & capite imminutus, ſed patulo ligno exaltatus, & extenſus, figura crucis ſeſe orbem quadrifidum ad ſe trahere proteſtatur: [Qui de ſurſum ſuper omnes eſt.] Audiant & hoc, & cætera quæ ſequuntur, audiant Iudæi, & confuſione operiantur hæretici, contra quos maxime hoc euangelium (vt ſæpe dictum eſt) conſcribitur, qui Chriſtum ex Maria ſumpſiſſe initium, diabolico commentati ſunt ſpiritu: Qui deſurſum venit (inquit) ſuper omnes eſt. Dixerat quod oporteret illum creſcere, rationem ſubiungit, probans quod merito creſcat, quod merito mundus omnis de illo maiora
Qui deſurſum venit, ſup omnes eſt.
quàm de ſe ſentiat. Cur (inquis) ille creſcit, cur tu illo creſcente minueris? Qui de ſurſum venit (ait) propter hoc ipſum, quod deſurſum venit, quod non ex traduce in vtero matris ſatus eſt, nec de niſulo, & non aliunde quàm de carne virginis prodijt, ſed in principio erat verbum & apud deum erat, & deus propter hoc dignè ſuper omnes eſt, maior omnibus eſt, excellentior omnibus eſt, non loco, ſed dignitate, nondum corpore, ſed honore: nondum carnis impaſsibilitate, ſed gratiæ & veritatis plenitudine. Omnes enim de deorſum ſunt, & propter hoc ipſum quod de deorſum ſunt, & de deorſum venerunt, de terreno patre, qui de terra ſumptus eſt, cuius materia vel initium terra eſt, & cum gratia creatoris cœlum fieri poſſet, terra factus eſt, quam ſerpens comederet, propter hoc iure infra illum omnes ſunt, & ille ſuper omnes eſt. Vnde & ſub-
Purus homo de terra eſt, & terrenus.
ditur: [Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur.] Quid eſt enim eſſe de terra, niſi exiſtendi initium habuiſſe de terra, nihil amplius eſſe quàm quod ſumptum de terrena humani generis maſſa? Qui ergo eſt de terra (inquit) id eſt, cuius eſſe cœpit ex terra, de terra eſt, id eſt, terrenus eſt, quemadmodū & anteceſſor eius, de quo Apoſtolus: Primus (inquit) homo de terra terre-
1. Cor. 15
nus. Terrenus omnino eſt omnis, qui terrenum fundamentum, id eſt, terrenum habet initium, ac proinde de terra loquitur, id eſt, terrena ſapit, terrenis ſenſibus inuoluitur. Quid ergo fieri o-
Ibidem.
portet? quomodo illis ſubuenitur? Ait: Qui de cœlo venit ſuper omnes eſt, & quod vidit & audiuit hoc teſtatur: Qui de cœlo venit, & ideo cœleſtis eſt, vt ait idem qui ſupra Apoſtolus: Secundus homo de cœlo cœleſtis, vnde & ſuper omnes eſt, vt prædictum eſt, iſte quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, videlicet vt de plenitudine eius nos omnes accipiamus, & aliquid de cœlo loqui ſciamus, qui non niſi de terra loquebamur. Ecce aperuit quo tendat, id eſt, ad quid dixerit, ſuper omnes eſt, vel quomodo aut ſuper quos omnes eſt. Ait enim: Quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, videlicet ſuper eos omnes eſt, qui futurum eſſe teſtati ſunt regnum dei, qui aperiendum eſſe hominibus teſtati ſunt introitum regni dei. Hoc autem prophetæ & reges ante teſtati ſunt, hoc patriarchæ & iuſti expectantes & prænoſcentes, à longe ſalutauerunt, & de illo poſteris cohæredibus ſuis prælocuti ſunt. Sed nunquid regnum illud viderunt, nunquid regni illius voces audierunt, & inde huc venientes, ſedentibus in tenebris captiuis, qui vincti erant, viſa & audita liberi annunciauerunt? Nunquid de cœlo venerunt, & non potius in iſta captiuitate, qui antea omnino nō erant, nati ſunt, & toti de terra exorti ſunt? Ergo ſuper omnes regni Dei teſtes, hic teſtis idoneus eſt, quia videlicet erat iam antequam huc veniret, & de regno Dei de regno ſuo, huc in noſtrū exilium venit. Et cum eſſet rex illius regni Dei propter nos, vt illud nobis teſtaretur & aperiret, in forma ſerui naſci voluit, vnde veriſſimè nunc dictū eſt, & quod vidit
Phil. 2.
& audiuit, hoc teſtatur. Et quidem prophetæ viſiones quaſdam regni illius videbant, vnde &
Aliter Chriſtus quàm prophetæ vidit.
videntes dicti ſunt. Sed longe aliud eſt viſiones regni Dei figuratiuas & ænigmaticas occulta inſpiratione videre, aliud ipſum regnum vidiſſe, & inde huc veniēdo, nobis qui nunquam ibi fuimus, teſtari vel annunciare. Ad quid autem dixit hoc diſcipulis ſuis, ſiue Iudæis, cū quibus quæ-
1. Reg. 9
ſtio facta eſt de purificatione? Ad quid (illis dicentibus: Rabbi, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum) hoc dixit, niſi vt diſcipuli ſui pro ſe æmulari deſinerent, vt Iudæi cōtra veritatem illi inſidias machinari deſiſterent, & potius ad illum Baptiſtā verū ſubmiſſo capite omnes venirent? Quod quia facere frigidi præ inuidia detrectabāt, protinus dolendo ſubiungit: Et teſtimonium eius nemo accepit. O conſilium malignantium, ſynagoga perdita, cœtus ſceleratus. Ecce qualem legatum, quàm legitimum teſtem, quàm fidele teſtimonium non acceperunt. Indignitas
*præſciū
rei *præſciuit cor Iohannis alte terigit, acerbitas ſacrilegij mentem tanti domini conſciā percuſſit, ita vt dolens exclamaret. Et teſtimonium eius nemo accepit. Vere enim teſtimonium

eius

eius nemo accepit, videlicet quamdiu inter homines ambulauit, quãdiu præſentia corporali ſtãs Mat.16.
in concione hominum teſtimonium perhibuit veritati, ſiue in ſynagogis Iudæorum, ſiue in præ- Zach.13
torio Pilati. Clamat hoc iniuria crucis, probat hoc indignitas mortis, qua punitus eſt velut falſus
teſtis. Sed dicit aliquis: Nemo non accepit eius teſtimonium, nam aliqui acceperunt, aliqui
in eum crediderunt? Acquieſcimus, non negamus, aliqui vtcunque crediderunt, quantumuis in-
certi & infirmi, dum illum eſſe filium Dei confeſſi ſunt, teſtimonium eius acceperunt, veruntamen in illo articulo vel hora neceſſariæ teſtificationis, quanti cõteſtari aut ſubſcribere auſi ſunt?
Nonne omnes relicto eo fugierunt? Nonne percuſſo paſtore oues diſperſæ ſunt, & ſolum illum
reliquerunt? Igitur quamdiu hic dominus in forma ſerui teſtimonia regni Dni declamauit, quã-
uis non ſolũ dictis ſecundum ſcripturas, ſed etiam mirabilibus factis eadem teſtimonia cõfirma-
uit, teſtimonium eius nemo accepit. Aut vbi reiectus à concilio malignantium contemptus à iu
dicibus iniquitatis, & punitus vt falſus teſtis, reſurrexit à mortuis, & aſcendens in cœlum, Deo
patri ſuo qui illum miſerat, ea quæ perpeſſus eſt retulit, ſtatim adiutor teſtimonij eius, & defen-
ſor idoneus ſpiritus ſanctus aduenit, & exinde teſtimonium eius nemo non accepit. Tunc com-
probatus & agnitus eſt verus fuiſſe teſtis, tunc & exinde creditus eſt verus eſſe Rex, imo Deus ve
rax, & vera detuliſſe iura regni Dei. Vnde & ſubditur: [Qui autem accepit eius teſtimonium ſi-
gnauit, quia Deus verax eſt.] Quis enim eſt ille beatus, qui accepit eius teſtimonium, niſi ille fi- Acto.1.
lius ſalutis omnis populus Chriſtianus, ſancto ſpiritu inſignitus per miniſtrorum manus, quibus
dictum eſt: Accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Hieru
ſalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad vltimũ terræ? Nam quicunque illos audiuit, te-
ſtimonium à ſuperueniente ſpiritu ſancto in ſeipſis habentes, & teſtificando prædicantes, Verbi
gratia, cum dicunt: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriã eius, gloriã
quaſi vnigeniti à patre. Hæc nimirum & cætera huiuſmodi prædicantes, quicunq; audiuit & Iohan.1.
baptizatus eſt in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, ille teſtimonium eius accepit, & de illo Quis teſtimonium eius accepit.
qui eum non negaret, ſe eſſe regem regni Dei, regem verum & filium Dei cum interrogatus ſe eſſe
non negaret ante faciem Pilati, negatus eſt & punitus vt falſus teſtis, de illo vtique proteſtatur,
quia Deus verax eſt, quia vnus & verus cũ patre & ſancto ſpiritu Deus eſt. Hoc proteſtatur, hoc
in corde ſuo ſignauit, hoc in fronte ſua cum ſigno crucis depinxit, corde credens ad iuſtitiam, ore
confitens ad ſalutem. Inſipiens Iudæus vel hæreticus (qualis fuit Cherinthus) hanc veritatem ſol
uere nititur, dicens in corde ſuo: non eſt Deus. Sed acceptor teſtimonij ſignauit, id eſt, digna me-
moria notauit verba teſtimoniorum eius, quibus conſtanter Deus verax eſſe defenditur. Sic e-
nim in Euangelio ſuo loquitur, quomodo Deus. Vnde & protinus ſubditur. [Qui eſt ex Deo, Rom.10
verba Dei loquitur.] Quid enim eſt verba Dei loqui, niſi ſic loqui, quomodo licet ſoli Deo lo-
qui? Penè huic ſimile eſt in Actibus Apoſtolorum de Herode, cum digna reprehenſione legi- Pſal.13.
tur: Cumq; ſediſſet (inquit) indutus veſte regali, populus acclamabat, Dei voces & non hominis, Quid eſt verba Dei loqui.
id eſt, voces, quibus iuſte & licito acclamandum eſt ſoli Deo, & non homini. Verbi gratia: rex in
æternum viuens, ſemper potens, omnipotens, immortalis rex, & Deus noſter, & ſimilia. Sed il-
lum percuſſit angelus domini, eo quod acquieuiſſet immoderato fauori populi, & non dediſſet
honorem Deo, hic autem cum loqueretur verba Dei, cum emitteret voces Dei. Exempli cauſa:
Antequam Abraham fieret ego ſum, & ego & pater vnum ſumus, & ego principium qui & lo- Iohan.8
quor vobis, cum iſte hæc, & his ſimilia Dei, & non hominis voces emitteret, virtutum gloria co- Iohã.10
mitabatur, comprobans quia ipſe Deus verax eſſet, non vt prędictus Herodes, qui cum Dei vo-
ces ſibi acclamatas admiſiſſet, percuſſuſq; & putreſcens conſumeretur vermibus, ait eum gemi-
tu: Ecce Deus veſter, ſcilicet falſus, id eſt, homo non Deus. Ait ergo: [Quem enim miſit Deus,
verba Dei loquitur.] Ac ſi diceret: qui non communi more naturæ in matris vterum ex tradu-
ce transfuſus eſt, ſed à Deo in hunc mundum venit, miſſus eſt, qui non, vt ego vel prophetæ om-
nes, ad hoc natus eſt vt mitteretur, ſed ad hoc miſſus eſt vt naſceretur, hic verba Dei loquitur,
id eſt, ſic loquitur quomodo Deus, & acceptor teſtimonij eius ex verbis ipſius corde credulo con
cipit, quia Deus verax eſt, quod ex operibus verba conſequentibus agnoſcere promptum
eſt, & eadem verba diuinitatis eius in ſacculo cordis vel memoria ſignat, vt quotiens ſuperbus
Goliat, id eſt (Cherinthus vel Arrius, ſiue alius quis hæreticus) blaſphemat hunc Deum Iſrael, 1.Re.17.
parata proferat verba hæc, tanquam de petra Dauid, lapides limpidiſſimos & blaſphemiam
ſuperbiæ frontem percutiat, conteſtans, quia Dei filius Deus verax eſt. Non enim hic homo gre
garius aut plebeius eſt, non communi menſura filiorum Adam, aut iuſtorum hominum diuiſiua
gratia circunſcriptus eſt. Hoc eſt quod ſequitur: [Non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.] Iohan.1.
Vere non ad menſuram, quia totus, ſicut per integram columbæ ſpeciem mihi demonſtratum
eſt, totus planè ſpiritus ſanctus cum omnibus donis ſuis ſuper eum requieſcit, quomodo colum- Cant.5.
ba ſuper caput eius, oſtendit ſe mihi cum omnibus membris ſuis. Non ita cuiquam in cunctis
millibus, ex quibus hic vnus electus eſt, ſpiritus ſanctus datus eſt. Nos omnes damnati capi-
tis homines ſola Dei clementia perditioni & morti ſuperſtites, miſeri & egentes, nati infeliciter,

 & à ſu-

& à ſuperno patre extorres, qui rodebamus in ſolitudine ſqualentes calamitate & miſeria, & eſſe
ſub ſentibus delitias putabamus, nos olim canes muti, & præ inedia latrare non valentes, pro
magno habemus & nobiſcum bene agitur, quod Deus patrum noſtrorum Deus appellari dig-
natus eſt, nos ipſos cum canibus gregis ſui poſuit, & refecti de reliquijs eius, aperire os & latrare
Matt.15. valeamus. Cuiq; noſtrum macræ ſcientiolæ, tanquam panis ſiliginei ſemuncia proijcitur, vel pro-
pheticæ gratiæ quadra diuiditur, & ſua ſinguli menſura contenti, bene nobiſcum actum eſſe fa-
Chriſtus feliciter natus. tentes, foris excubamus. Hic autem homo nobilis, feliciter natus, & antequam in hac for-
ma naſceretur, cœlorum dominus, & ſanctorum angelorũ imperator deſignatus, nulla menſura
circunſcribitur, neq; diuiſiuum aliquod indicat munuſculum ſancti ſpiritus. Sed quid? Breui ſen-
tentiola grandē vobis differentiam eius exprimam. [Pater diligit filium, & omnia dedit in ma-
nu eius.] Quis noſtrum habuit aures audiendi, & audire meruit hoc quod iſte magnus præco di-
xit ſtans à longè, & ſtans humiliter cedens maiori, ſcilicet filio Dei in cõfractione cordis ſui? Quid
enim iſte dixit contemplator viſcerum dei patris? Quid dixit, quid corde reuerendiſſimo & ore
Pater diligit filium, & quidem iuſtiſſime. religioſiſſimo profudit? Pater, inquit, diligit filium. Pater iuſte, mirum ne aut iniuſtum eſt,
quod tu filium diligis? quod tu filium tuum dignum honore ducis? Si vere vtique iuſtitiam lo-
quimur, recta iudicemus nos filij hominum, quorum nemo vnquam carnem ſuam odio habuit,
ſed nutrit & fouet eam. Si enim carnem ſuam quiſque diligit, & legitimus pater filium ſuũ carne
ſua progenitum eodem quo ſeipſum honore dignum ducit, & hoc nemo reprehendit, quanto
Pſal.57. Ephe.5. rectius ſuam Deus pater in filio ſuo ſubſtantiam diligit, & illum conſubſtantialem ſibi eodem
quo ſeipſum honore dignum ducit? Quid enim, ſi corruptibilem noſtræ mortalitatis pellem de
ſinu patris exiens induit? Num ideo minus honorabilis eſt & ipſi patri, qui ad hoc illum miſit,
minus debuit eſſe amabilis? Nonne potius ipſum hominem, quem ſuo iuſſu induit, ad dexteræ
Et oia dedit in manu eius. ſuæ conſeſſum ſubleuare debuit? Ait ergo: Pater diligit filiũ, & omnia dedit in manu eius.
Filium (inquit) qualis nunc eſt, ſcilicet ſeruuli forma indutum, cum ipſa ſerui forma ſic diligit,
Dan.7. vt omnia dederit in manus eius, nec vnquam iudicaturus ſit quenquam, ſed iudicium omne a-
gere velit per illam ſerui formam, quam filius ſuus iuſſu ſuo induit. Hoc ipſum & Daniel prophe
ta longe ante proteſtatur: Aſpiciebam (inquit) in viſu noctis, & ecce in nubibus cœli filius ho-
minis venit, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, &
datum eſt ei regnum & honor, & omnis populus, tribus, & linguæ ſeruient ei. Quid igitur æmu-
lamini & dicitis: Ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum? Omnes omnes, & ipſi & ipſi quo-
que qui ad eum venire nolunt, in manu eius dati ſunt. Cum exaltatus fuerit à terra omnia tra-
het ad ſeipſum. Omnes iudicio ſuo faciet aſſiſtere, oues quidem ad dexteram, hœdos autem ad
ſiniſtram, & hos qui intus, & illos qui foris ſunt iudicabit: tantum regnum, tantum honorem ſu-
Infinita patris erga filiũ dilectio um, tantam poteſtatem, æternam poteſtatem pater dedit illi. Non enim ad menſuram pater
diligit filium. Si nouimus quid ſit dilectio patris, liquet profecto, quia totum cor patris plenum
eſt dilectione filij, nec ſupereſſe potuit angulus aliquis in ſinu pectoris immenſi, & incircunſcri-
pti, vbi à filio ſecluderetur quippiam magnum vel exiguum de vniuerſo theſauro patris. Quid
enim eſt dilectio, qua pater filium, vel filius patrem diligit, niſi ſpiritus ſanctus patri & filio con
* ſuo ſubſtantialis? Hoc autem ſupradictum eſt, quia non ad menſuram dat Deus ſpiritum. Ergo non
ad menſuram, ſed toto corde, tota virtute, tota dilectione, toto ſpiritu *ſcio diligit pater filium.
Quid igitur retineret, vel vbi reconderet quod non daret in manu eius? Si parentes theſaurizent
filiis carnalibus, quanto magis talis parens tali filio theſaurizaſſe credendus eſt cœlum & ter-
Oĩs creaturę ad Deũ ſicut gutta ſitulę ram, & quicquid in eis continetur. Quanti vero, vel quales coram illo ſunt iſti theſauri? ſic
ſunt quaſi ſtilla ſitulæ, quaſi puluis exiguus. Anguſti atque inopes mortalium animi adeo ma-
gna hæc æſtimant vt dicant: Vbi erat, & quomodo ſe habebat antequam iſta faceret Deus? In
qua ſolicitudine taciturnus abſque vllis diuitijs, & ſine cunctis officialibus morabatur? Hæc
ideo cogitamus, quia diuitiarum eius ſolam fecem, id eſt, creaturam, ab illo in tempore & loco
conditam, ſolam præ inopia ſenſus intuemur. At illi non magis per creaturę multitudinem ho-
noris vel diuitiarum cumulus accreuit, nec magis per angelicæ vel humanæ creaturæ diminu-
tus eſt ruinam, quàm ſi vna ſtilla plenæ excidat ſitulæ. Antequã iſta faceret, magnus erat domi-
Pſ.146. nus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non erat numerus. Quid ergo (inquis) tãto-
pere à præcone ſuo magnificatur filius, quod omnia dederit pater in manu eius? Quid ipſe filius
Mat.11. quodam loco exultans: Omnia inquit mihi tradita ſunt à patre meo? Quanta eſt hic materia ex-
ultationis & gloriæ, quod ſibi dantur gentes in hæreditatem ab eo, coram quo ſunt omnes ſicut
ſtilla ſitulæ? Sed verè digna eſt exultatio vel magnificentia, quia non gloriatur auaritia, ſed exul
tat beneuolentia, quia nõ ipſi regnũ, ſed ipſe regno proficit: non ipſe noſtro ſeruitio ſublimatur,
ſed noſtra ſeruitus per eius dominiũ liberatur, ipſe dũ in nobis regnum accipit, inclinatur: nos dũ
illi ſubijcimur, colli noſtri vinculæ ſoluimus. Igitur quod ait Iohannes: Pater diligit filium, & om
nia dedit in manu eius, id eſt, ac ſi dixiſſet: Nos omnes natura filij iræ ſuimus, hic autem vnicus di
lectionis eſt filius, & Deus pater omniũ noſtrũ ſalutē per manũ eius operatur. Vnde & ſubditur,

[Qui

[Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam, qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitã,
ſed ira Dei manet ſuper eum.] Ite igitur omnes Aegyptij, ite omnes ad Ioſeph, & dicite illi: Salus Gen. 47
noſtra in manu tua eſt. Hæc enim dicit præco, ſaluatoris mundi. Hæc dicit filij præcurſor acceſ-
centis, qui regium currum eius cum voce præconia præcurrit. Qui credit in filium Dei, habet vi-
tam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Nemo

Quid eſt hoc? Omnes homines in Adam peccauerunt, & eiecti de paradiſo Dei ad tenebras ſaluatur
deuoluti ſunt, & Aegyptij, id eſt, tenebroſi facti, ecce fame pereunt, ecce vitæ æternæ panem niſi in fi
non inuenerunt. Sed iam nunc iſte dominatur in tota terra Aegypti, & qui crediderit in illum, de filij Dei.
ipſe cibabitur pane vitæ & intellectus, & potabitur aqua ſapientiæ ſalutaris. Illi aperientur hor-
rea paradiſi, quæ clauſa erant guloſo homini propter morſum ligni vetiti, & de ligno vitæ co- Eccle. 15
medens vitam æternam habebit. Qui ad illum non ierit, qui in illum non crediderit, non vide-
bit vitam, ſed ira dei manet ſuper eum. Ita præfinitum eſt in triclinio trinitatis, vbi filius iſte na-
tus præceptum obedienter accepit, vt fieret ſaluator mundi. Omnis terra noſtra ſterilitate per-
cuſſa eſt, cuncta humani generis maſſa ſpinarum & tribulorum maledictione damnata eſt. Quid
ergo comedemus nos omnes infelices Aegyptij? Quiſquis noſtrum, quiſquis omnium filiorum
Adam, non crediderit in hunc filium Dei, non confeſſus fuerit eum ſaluatorem mundi, iuxta Ira Dei
edictum magni patris, magni regis Dei, qui illum in currum ſuum aſcendere fecit, non videbit manet
vitam, ſed ira dei manet ſuper eum. Quæ ira dei? Illa vtique, quæ ſuper præuaricatorem pa- ſup eũ.
trem eius deſcendit. Non enim ait, ira dei deſcendit ſuper eum, ſed ait, ira dei manet ſuper eum.
Olim nanque ſuper omnes hæreditario iure deſcendit, & non eſt aliud nomen ſub cœlo datum
hominibus, per quod poſſit amoueri, niſi iſte ſolus & vnicus filius Dei. Qui ergo incredulus eſt Acto. 4.
huic, manet ſuper illum ira dei, quia, vt dictum eſt, non niſi per iſtum poteſt amoueri. Hæc Rom. 9.
planè ſalutis aut vitæ conditio recens non eſt: nam & Abraham pater noſter ſecundum fidem, Gala. 3.
eodem pacto iuſtificatus eſt. Niſi enim in promiſſione ſeminis ſui, quod eſt Chriſtus, crediſſet, Gen. 22
quod in illo benedicerentur omnes gentes, nec iuſtus nec amicus Dei appellatus fuiſſet, ac pro- Rom. 4
inde ſaluus omnino non eſſet. Similiter & poſteri eius eadem futuri fide ſeminis, & eiuſdem fidei Gen. 17
ſigno, quod erat circuncíſio, de quo alias iam dictum eſt, ſalui facti ſunt. Quid enim ſi plurimi
ſignum circuncíſionis habentes cauſam eiuſdem circuncíſionis neſcierunt? Nonne & nunc poſt
obolitam circuncíſionem, ex nobis, qui cruce Chriſti ſignamur, aliqui præter ſolum Chriſti
nomen ſacramentorum omnium ignari ſunt, aliqui & ipſum Chriſti filij Dei nomen per ætatis
infantiam inuocare neſciunt, tamen, quia ſuper eos inuocatum nomen eius in illa ætate mo-
rientes ſalui ſunt. Longè enim aliud eſt, doctum non eſſe, atque incredulum eſſe. Igitur vniuer-
ſaliter ſententiæ dictum, id eſt, de vniuerſitate hominum, antiquorum pariter & nouorum, qui-
cunque incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Hactenus ar- Mat. 14
ſerit & luxerit lucerna hæc, viarum Domini præparatrix, nunc extinguenda eſt homicidæ &
adulteri Herodis ſacrilegium, Deo permittente, quia videlicet lux eius præſenti tempore opor- Pſal. 6.
tuna non eſt. Expedit enim, vt antequam Chriſtus eiuſmodi luce vbique publicetur, oculi Iu- Rom. 9.
dæorum obſcurentur, & in tenebris inſana mente diſcurrentes offendant ad iſtum lapidem of- 1. Pet. 2.
fenſionis, ad petram ſcandali, vt conquaſſentur & conterantur. Igitur & venerabilis & ſponſi
amicus ſecedat iam probatus & emeritus, vt hoc tempore ſponſus noſter, Deus noſter, Deus
ſit abſconditus, & de illo tam ſublimia nemo loquatur. Nec doleat, quod quaſi indig- Matt. 3.
nus amoueatur à ſoluenda corrigia calceamentorum eius, id eſt, quod non pertingat ad oppor- Pſal. 59.
tunum tempus prædicandæ incarnationis eius. Nam & illi qui calceamenta eius in Idumæam
extenderunt, id eſt, qui fidem incarnationis eius gentibus prædicauerunt, nati erant mulierum. Matt. 11.
Dixit autem vniuerſali enunciatione ipſe ſponſus, cuius calceamenta portare deſiderabat, quia
inter natos mulierum non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta. Non ergo doleat, quod velut in-
dignus repulſus ſit: nam vbicunque calceamenta iſta deportata fuerint, ſanguis quoque eius
de carcere & conuiuio Herodis clamabit, & fidem Chriſti, atque teſtimonia caſtitatis magna
voce prædicabit. Sequitur: [Vt ergo cognouit Ieſus, quia audierunt phariſæi, quia Ieſus
compiures diſcipulos facit & baptizat quàm Iohannes, quanquam Ieſus non baptizaret ſed diſ- CAP.
cipuli eius, reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæam.] Facit prior ipſe Ieſus quod do- IIII.
cturus eſt humilitatis magiſter, & venerando præmonſtrat exemplo hoc ipſum quod per ha- Rom. 12
bitaculum gratiæ ſuæ Paulum dicturus nobis eſt, vt ſimus honore inuicem præuenientes.
Namquam diu lucerna hæc de qua prædictum eſt, lucerna clariſſima Iohannes ardere & lucere Iohan. 5
potuit, vt paſſi ſunt filij tenebrarum, vt ſtaret lucens ſuper candelabrum ſuum, tanto illum
honore dignum duxit hic dominus omniũ, vt ſicut ille non ſeipſum commendabat prædicatio-
ne ſua, ſed Chriſtum, ſic econtra Chriſtus Ieſus, illo ſuperſtite, nuſquam poneret in conſpectu
populi magiſterij ſui cathedram per publicæ prædicationis officium. Quod ſi facere voluiſ-
ſet, magna vtique claritate ſua famam illius cuius obſcuraſſet, ſicut ſole meridiano lucernæ
fulgor exiguus operiri ſolet. Hoc omnino deuitans exemplorum bonorum prouiſor, nec hoc

ſaltem paſſus eſt, vt propter id, quod ſui quoq; diſcipuli baptizabāt, quæſtiones augeſcerent, quę
Marc.1. Luc.4. iam, vt ſupra dictum eſt, fieri cœperant, ſed loco & tempore cedere dignatus eſt, vt debito cum
honore Baptiſta ſuus, ad conſummationem curſus ſui perueniret. Hoc eſt quod Euangeliſta nūc
refert. Vt ergo cognouit Ieſus, quia audierunt phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit & bapti
zat, quàm Iohannes, quanquam Ieſus non baptizaret ſed diſcipuli eius, reliquit Iudæam, & abijt
iterum in Galilæam. Qui omnia nouit antequam fiant, tunc primum iſtud cognouiſſe dicitur,
quando quæſtio, quæ prædicta eſt, ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis facta eſt. Et rectè tunc cog-
nouiſſe dicitur, quando iam alijs cognoſcētibus palam fieri debebat, quod falſis inuidorum lau-
dibus non delectaretur, videlicet eadem iudicij ſui maturitate, qua dæmonum teſtimonia cla-
Luc.7. mantium, ſcimus quia ſanctus Dei es, quia filius Dei tu es, audire dedignabatur. Hoc enim
Sap.1. quòd Ieſus baptizaret, & plures quàm Iohannes diſcipulos faceret, audierunt phariſæi non ha-
bentes aures audiendi, ſed omnino ſurdi ad audiendum verbum Dei, & cęci ad videndam recti-
tudinem conſilij diuini. Ipſi nanque, vt ſuperius dictum eſt, ſpreuerunt conſilium Dei, nō bapti-
zati baptiſmo Iohannis. Excæcauit illos malitia ipſorum, & neſcierunt ſacramenta Dei. Hoc iſti
tales audierunt, quòd Ieſus baptizaret, malitioſa vtiq; inuidia, quod diſcipuli baptizabant in ma
giſtrum referentes. Non enim Ieſus baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quod baptizabant diſcipuli
eius, hoc ſatis erat occaſionem detrahendi contra magiſtrum præripere feſtinantibus. Dicebant
ergo: Ecce duos baptiſtas habemus. Nunquid vterq; Chriſtus eſt? Credibilius eſt, quia neuter.
Quid ergo eſt, niſi erraticus fauor indocti popelli, qui prius Iohānem Chriſtum eſſe nobis ſuſur-
rauit, neſcientibus & nunc eundem ſaciata curioſitate faſtidiens, iſtum nouum conſectatur eadē
temeritate vel incertitudine iudicij? Videte nunc quam contentioſe agant iſti duo viri, vt con-
tra ſe inuicem nomina ſua magnificent in populis. Vter illorum pertinacius apud turbam iſtam
Iohan.7 maledictam, quæ non nouit legem, nomen Chriſti obtinebit? Vt cognouit Ieſus, inquit Euange
liſta, quia hoc, quod ſupra dictum eſt, audierunt phariſæi, reliquit Iudæam & abijt iterum in Ga
lilæam, non quidem timens illorum malitiam, ſed ſuo ſecundum hominem priori cedens, & tē-
pus ſuum, quod illo adhuc prædicante nondum aduenerat, decenter expectans. Iterum, in-
quit, abijt in Galilæam, ſignanter addidit iterum, quia videlicet dudum illuc abierat, poſtquam
baptizatum à Iohanne ſpiritus expulerat in deſertum, tunc ſcilicet quando inuenit Philippum,
Luc.4. Ioh.1.2. & in Chana Galilææ aquas conuertit in vinum, vt intelligas illum eius reditum in Galilæam, à
quo cæteri Euangeliſtæ incipiunt, non primum ſed alterum eſſe poſt eius baptiſmum. Hunc
eius reditum diligenti contemplemur intuitu, quia totus figuratiuus eſt, & illius aquæ riuum, de
quo dixerat in Iudæa, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in reg-
num Dei, illius viuæ aquæ flumen, quæ de templo ſuo egreſſura erat, vbi Iudæorum ſacrilegio
ſolueretur, ſicut ibidem tunc dixerat illis, ſoluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo il-
Iohā.3. lud, quo perducturus, quo eius alueum deflexurus ſit, in his, quæ præſens lectio commemorat,
Ezec.47 dictis & factis ſuis myſtice præpingit, ductore & viarum eius diſpoſitore digito Dei. Quod Euan
Iohan.2 geliſta ſic incipit: [Oportebat autem eum tranſire per Samariam.] Quam ob cauſam? Illam
vtique quæ longè interius poſt hunc eius tranſitum his verbis ſubiecta eſt: Ipſe enim Ieſus teſti-
monium perhibuit, quia propheta in patria ſua honorem non habet. Ergo vt verum com
probaret hoc teſtimonium ſuum, id eſt, non aliam ob cauſam ſe apud Iudæos honorem non ha
bere, niſi quia patria ſua, contribules ſui Iudæi erant, & præ inuidia nouum hominem contem-
nebant, ſimulq; hoc ex oppoſito, id eſt, ex eo quod in patria non ſua diuinum honorem habi-
turus erat, aliam conuinceret non ſubeſſe cauſam niſi commune malum ſuperborum inuidiam,
oportebat eum tranſire per Samariam. Hoc oportebat, hoc propoſito vel conſilio diuinitatis
eius congruebat, vt per illos alienigenas iter faceret, & illud quod de nobis qui alieni à Deo &
Samaritani à Iudæis vitabātur propter duas cauſas. hoſpites teſtamentorum eramus, conſilium habebat, præfiguraret. Samaritani nanq; à Iu-
dæis inter alienigenas reputabantur: Samaritanis Iudæi non coutebantur longa retro ſeries, du-
plex cauſa diſſenſionis eſt: Prima, quia per manum Hieroboam decem tribus à Iuda & à domo
Dauid reſciſſę fuerant, & relicto templo domini, quod Salomon in Hieruſalem extruxerat, vi-
tulos aureos, quos fecerat Hieroboam, pro Deo coluerant, videlicet inſtinctu regis ſui, metuen-
3.Re.12. tis, ne ſi iuxta legem ter in anno Hieroſolymam aſcenderēt, vt in conſpectu domini Dei ſui ap-
parerent, ſolicitati à fratribus ſuis filijs Iuda & Beniamin ab illo recederent. Alia cauſa e-
rat, quia cum eaſdem decem tribus captiuaſſet Salmanaſſar & cum reliquijs illarum de diuerſis
4.Re.17 gentibus collectos incolas habitare feciſſet, vnaquæque gens fabricata eſt Deum ſuum, & ita cō-
mixtæ cum gentibus reliquiæ Iſrael, inimicis ſuis Iudæis maiorem contemptus materiam de-
Iohan.2 derant, vt merito viderentur contemptibiles. Sed hoc erat propoſitum diuinitatis, vt Iudęis, qui
ſacroſanctum corporis eius tēplum ſoluturi erant, vt ſupradictū eſt, propter perfidiā relictis, ſalus
ad alienigenas tranſiret. Bene ergo oportebat, relinquentem Iudæā tranſire per Samariā. Fa-
ctis enim prius loqui volebat, quod poſtea dictis firmaturus erat. Dicturus quippe, euntes docete
Mat.vlt. omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, iam nunc eandem
doctrinam

mulieri Samaritanæ à ſe petendam eſſe innuit, ſub nomine aquæ in vitam æternam ſalientis.
Præſentis ergo lectionis myſteria, nobis aduenis gentibus deſiderabilia ſuper aurū & lapidem Pſal. 18.
pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum, enucleare conemur, ipſo adiuuante cuius
intimam ſub cortice literæ gratiam veneramur. [Venit ergo in ciuitatem, quæ dicitur Sychar,
iuxta prædium quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.] Sychar ipſa eſt Sychem ſed vitioſè, vt Sychar
legeretur error inoleuit, vrbs Samaritanorum, quæ nunc Neapolis dicitur. Samaria quippe ci-
uitas regalis erat, quæ nunc Sebaſte nuncupatur, ſed & omnis regio quæ circa eam fuit, à ciuita-
te quondam nomen acceperat. Illic videlicet in Sychem, dedit Iacob prædium Ioſeph fi- Gen. 48
lio ſuo, quando moriens in Aegypto dixit ei: Dabo tibi partem vnam extra fratres tuos, quam
tuli de manu Amorræi in gladio & arcu meo. Dicendo ſe eam in arcu & gladio poſſediſſe, ar- Gen. 34.
cum & gladium iuſtitiam vocauit, per quam meruit peregrinus & aduena, interfecto Sychen &
Emor propter Dinæ ſuæ raptum, de periculo liberari. Timuit enim (vt in hiſtoria legitur) ne vi-
cina oppida & caſtella, ob eucrſionem fœderatæ vrbis aduerſus ſe conſurgerent, & dominus nō
dedit eis vt nocerent illi. Vel certè ſic intelligendum: Dabo tibi partem vnam, quam emi in
fortitudine mea, hoc eſt in pecunia, quam multo labore & ſudore acquiſiui. Quod autem ait, ex-
tra fratres tuos, oſtendit abſque ſorte dediſſe eam tribui Ioſeph. Siquidem eodem loco ſepultus
eſt Ioſeph, & Mauſolæum eius ibi hodie cernitur. Iuxta prædium illud venit dominus Ieſus. Mauſo-
[Erat autem ibi fons Iacob.] Fons iſte, cum pro raritate fontium vi iugis aquæ, cuius in illa ter- leum Io
ra pleriſque locis præter ciſternas penuria eſt: tum pro dignitate vel memoria tanti patriarchæ ſeph.
inſignis & notus erat, præſertim vbi inflabatur alter aduerſus alterum, ſcilicet Iudæus aduerſus
Samaritanum, Iudæo de ciuitate Dauid, temploq; Salomonis gloriante, Samaritanus de pri- 3. Reg. 8
orum patriarcharum manſionibus, qui illis in locis habitauerant, ſeſe defendens anhelantem ſo-
labatur inopiam. [Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat hic ſuper fontem. Hora erat quaſi ſe- Gen. 33.
xta.] Hic iam myſteria quærenda ſunt. Nam quomodo hic in fonte ſubiecto relucet ſolis imago,
ſic iſta domini Ieſu fatigatio vel ſeſſio, fatigationem ſeſſionemq; alteram ſpectat, quam ipſe in
arcano diuinitatis ſuæ meditabatur conſilio. Quam ergo fatigationem ſui meditabatur? Ieſus fa-
Iudæis dixerat ſuperius: Soluite templum hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud. Hoc au- tigatus
tem dicebat de templo corporis ſui. Hoc vtique futurum erat, & hoc illis facientibus, Ieſus ipſe ex iti-
ex itinere humanitatis ſuæ, vera paſſione, veris doloribus, & vera morte erat fatigandus. nere. Iohan. 2

Deinde aſcenſo cœlo venturus erat ad prædium, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo, extra fra-
tres ſuos, id eſt, relictis Iudæis venturus erat ad gentes, quas Deus pater in hæreditatem daret
ſibi vero Ioſeph, cuius typum nomine & actibus geſſit filius ille accreſcens Ioſeph. Ad illam Sedis ſu
hæreditatem ſuam venturus erat Dei filius, & poſt acerbam mortis fatigationem, ſedendo in per pu-
magna requie ad dexteram patris ſeſſurus erat, & ſuper huius hæreditatis ſuæ puteum, id eſt, teum.
exuperaturus vniuerſum humanæ cupiditatis vel philoſophicæ ſapientiæ profundum. Nam
vbi quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſſe hominibus comprobauit, & per ſtultitiam crucis ſapi-
entes mundi confudit & ſubiugauit, hominumq; cupiditates timore ſuo repreſſit, quid aliud quā
ſuper puteum ſedit? Bene ergo poſtquam Iudæis de templo ſuo eiectis, dixit: Soluite templum 1. Cor. 1
hoc, & ego in tribus diebus ſuſcitabo illud, relinquens Iudæam, ſuper Samaritanorum ſedit pu-
teum. Quia poſtquam illos de domo & regno Dei expulit, qui ſceleratiſſimè ſoluerūt templum
corporis ſui, & in agone mortis dicenti: Sitio, potum obtulerunt fellis & aceti, relinquens illis Iohā. 19.
deſertam domum ſuam, venit vt biberet fidem & ſalutem gentium, & daret illis aquam viuam,
quam egredientem de templo corporis ſui ſoluto, Iudæi ad ſe venire paſſi non ſunt. Cum Hora ſe-
autem ſic ſedet Ieſus, hora ſexta eſt, quia videlicet nunc, dum ipſe dominus omnium, ad dexte- xta.
ram patris reſidens regnat, ſexta mundi voluitur ætas. Sequitur: [Venit mulier Samaritana
haurire aquam.] Hoc profecto ſitiens & arida gentilitas faciebat. Currebat certatim ad illam
inanem philoſophorum huius mundi diſciplinam, vt vel ſecundum Stoicos curioſitatem, vel
ſecundum Epicureos, omnem expleret cupiditatem, ſperans in illis eſſe venam aquarum vi-
uentium, id eſt, in ſcholis illorum prædicari veræ & ſummæ beatitudinis viam. Quid enim
Socratis vel Platonis academiam, cæterorumque ſectas diuerſas philoſophorum, niſi puteos
viuentium eſſe putabant aquarum? Veniens ergo mulier Samaritana haurire aquam, tandem
aliquando inuenit dominum ſedentem ſuper puteum, quia philoſophos ſuos diu mirata gen-
tilitas, tandem aliquando reluctantem per Apoſtolos ſuos audiuit Dei ſapientiam Chriſtum.
[Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. Diſcipuli autem eius abierunt in ciuitatem, vt cibos emerent.
Dicit ergo ei mulier illa Samaritana? Quomodo tu Iudæus cum ſis, bibere à me poſcis, quæ Mulier
ſum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.] Non mulier Ieſum, ſed gentes
mulierem Ieſus prior alloquitur, & dum ab illa bibere poſcit, non ſe illam, vel vllum hominem conuer-
communem, aut immundum æſtimare profitetur, cum vtique & ipſe cauſam eandem igno- tendas
rare non poſſet, propter quam mulier mirata eſt, quam & Euangeliſta ſubnectens? Non enim ſignifi-
inquit coutuntur Iudæi Samaritanis. In quo parua quidem dignationis eius ſcintilla prælucet, ſed cat.

eius indicio gratiæ eius immenſitas,quæ poſtmodum in cunctis gentibus eadem dignatione diſ
fuſa eſt,præſignata eſt. Nam quomodo tunc mulierem illam affatu ſuo præuenit, quæ nullam
colloquij vel alicuius communionis copiam haberet in omnium gentium contemptoribus Iu-
dæis, & illam prior obſecrare dignatus eſt,qui ſine eius ope non ſolum aquam bibere, ſed & to
tum puteum poterat in vinum conuertere:ſic omnium gentium merita,miſericordia eius præ-
uenit,quæ alienæ & immundæ reputabantur ab illo peculiari populo Dei, nimium de ſuis vel
patrum ſuorum præſumente meritis,& obſecrare dignatus eſt,vt communicarent ſibi,maximè
2.Cor.5 dicente Apoſtolo,qui legatione fungebatur pro illo: Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini
Deo. Quam reconciliationem,dum ab eccleſia de gentibus vltronea vel gratuita legatione pe-
tiuit,profecto ab illo bibere popoſcit, quia ſalutem eius ſitiens, totis viſceribus charitatis illam
reuera in magna ſiti attraxit. Quod audientes,illæ ſcilicet gentes,plus quàm iſta mulier, admi-
Acto.15 ratione & gaudio repletę ſunt: ſicut in Actibus apoſtolorum ſcriptum eſt,quia cum legiſſent a-
poſtolorum epiſtolam, gauiſæ ſunt ſuper conſolatione,ſcilicet,quod ſaluari poſſent abſq; circũ-
ciſione cæteriſq; operibus legis,ſola Chriſti fide. Nec illud vacat à myſterio, quod diſcipuli
eius abierãt,de quibus & dicitur: quia abierunt in ciuitatem,vt cibos emerent, & ſolus ſaluator
cum ſola peccatrice & alienigena locutus eſt. Quando enim gentes primum allocuta eſt gratia
Acto.10 Chriſti,quando angelum ſuum ad Cornelium miſit,apoſtoli Chriſti aberant,neque cum homi-
nibus eiuſmodi quicquam de verbo ſalutis locuti fuerant:ſed extraneos illos arbitrati, ſolos fi-
Pſal.58. lios regni, ſcilicet iudæos ſibi incorporare volentes,quaſi circuibant ciuitatem, iuxta Pſalmi-
ſtam: Diſperſi ad manducandum,& quia non erant ſaturati, & murmurabant. Igitur cum illa
mulier admirata dixiſſet: quomodo tu Iudæus cũ ſis,poſcis à me bibere, quæ ſim mulier Sama-
ritana? Reſpondit ergo Ieſus & dicit ei: [Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bi
bere,tu forſitan petiſſes ab eo,& dediſſet tibi aquam viuam]. Pulchrè diuina ſapientia humanæ
facundiæ dignatur nunc vti elegantia,dum ab aqua viſibili,cuius ad petitionem ſe inclinauerat
latens in carne maieſtas, metaphoram faciens, mulieris mentem paulatim ſubleuando, ad pe-
Si ſcires tendam ſancti ſpiritus gratiam leni introductione inuitat. Si ſcires,inquit,donum Dei,& quis eſt
donum qui dicit tibi,da mihi bibere. Notanda diligenter ſeries tenorq; verborum. Non ait, ſi ſcires
Dei. Deum, non ſolum quippe Samaritani,ſed & plerique gentilium ſcire poterant, vnum eſſe crea-
torem Deum. Sed ait: Si ſcires donum Dei,quod profecto non eſt aliud quã ſpiritus ſanctus, do-
Et quis nũ patris & filij,quẽ ante redemptoris aduentũ miſer iſte mundus non cognouit. Item nõ ait,
eſt dicit ſi ſcires quis dicit tibi,da mihi bibere: quod vtiq; illa ſcire viſu & auditu poterat,eumq; ſedentem
tibi. ſuper puteum prætento digito Samaritanis conciuibus ſuis demonſtrare,ſed ait: ſi ſcires quis eſt
qui dicit tibi,id eſt,qualis eſſentia eius eſt,quantum à cæteris mortalibus differt: quia non filius
hominis tantum,ſed & filius Dei eſt,non homo tantum,ſed & Deus eſt. Et eſt ſenſus: Si ſcires pa-
trem & filium & ſpiritum ſanctum,ſi audiſſes nominis eius euangelium, tu forſitan crederes in
eum,& peteres ab eo donum Dei,ſcilicet aquam viuam,id eſt,baptizareris,vt per gratiam ſancti
ſpiritus acciperes remiſſionem peccatorum. Iam enim patrem Deum plerîq; vtcunque ſciebant,
ipſum autẽ qui nunc hæc loquebatur, Dei filium & ſpiritum ſanctũ neſciebãt. Quod in expro-
Matt.11. brationẽ Iudęorũ dictũ eſt,à quibus nunc reuerſus fuerat,quoſq; incredulos ſciens de templo eie-
cerat,futurũ præſignans,quod illis eiectis alienigenas per aquæ & ſpiritus ſancti regenerationem
introduceret in regnum Dei,quod poſtmodũ euidẽter Nicodemo dixit. Et eſt huic ſimile, quod
Iudaicis ciuitatibus exprobrans,dicit: Si in Tyro & Sydone factæ eſſent virtutes quæ in vobis fa
ctæ ſunt,olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent. Quod enim de hac Samaritana muliere
veritas proteſtatur,de idololatris vniuerſaliter ſentiendum eſt gentibus, quæ vbi euãgelica prę-
dictione audire & ſcire meruerunt donum Dei,& eum,qui in apoſtolis ſuis loquebatur eis, Chri-
ſtum filium Dei,pœnitentiam egerunt,& à ſaluatore Chriſto donum Dei, viuam aquam,ſcilicet
ſpiritum remiſſionis peccatorũ petierunt,& in nomine trinitatis baptizati ſunt,ſicq; vna de om-
nibus gentibus eccleſia facta eſt,cuius hæc mulier typum gerebat, & cui in perſona illius veritas
teſtimoniũ perhibebat,quod non per malitiam,vt perfida ſynagoga,ſed per ignorantiam pecca
uerat. At illa mulier,adhuc circa nomen aquæ,quam haurire venerat, carnali ſenſu oberrans.
[Dicit ei: Domine,neq; in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Vnde ergo habes aquam viuã?
Aqua vi Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob,qui dedit nobis puteum & bibit ipſe ex eo, & filij eius,
ua gra- & pecora eius?] Errabat enim mulier hæc in vocabulo aquæ viuæ, neſciens riuum iugiter
tia ſpûs fluentem aquæ inuiſibilis,& indeficientem gratiam ſpiritus ſancti,aquam viuam æquiuoca ap-
ſancti. pellatione nuncupari. Sed libet iam huius obiectionem Iudæorũ obiectionibus conferre. Su-
perius,cum illis ſigna petentibus,dixiſſet quiddam,quod intellectibus eorum videretur impoſſi
bile,ſoluite,inquiens,templum hoc,& ego in tribus diebus excitabo illud: illi irreuerenter obij-
cientes, xl. & vi. inquiunt, annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excita-
bis illud? Tu autem,inquiunt, homo contemptibilis: dicendo enim tu, ſuperbiam & contem-
ptum exprimunt: homo ergo contemptibilis & crucifigende, tu in tribus diebus excita-

bis

bis illud? Hæc autem non hoſtili irriſione, ſed amica percunctatione, reuerenti compellatione præmiſſa: Domine, inquit, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Niſi humilem præmiſiſſet vocem, dominum eum compellans, putaremus fortè quòd tanq̃ homini alieno vt pote Iudæo vaſculum ſuum commodatura non eſſet ad hauriendum aquam. Nunc autẽ palam eſt, quòd non ipſa Iudæum contemnebat, ſed à Iudæo contemni metuebat: quia videlicet Iudæi potius euidentem ſuperbiendi materiam habentes, nec vaſculis Samaritanorum vti dignabantur. Samaritani verò conſcientiæ morẽ gerentes, & interdum animoſa contentione ſeipſos conſolabantur, ſatis illis eſſet non contemni, & ab eorum qui in ſe confidebãt tanquam Iſraelitæ veri, communione non repelli. Rurſus illa Samaritana mulier illi Iudæo, ſcilicet domino noſtro, nullum aliud vaſculum præter ſuum pręſto adeſſe videns: Domine, inquit, neq; in quo haurias habes, & puteus altus eſt: tanta ſcilicet altitudine, quanta manu tua attingere non præuales. Altus quippe & quadraginta cubitis, ab ipſo latere hominis vſque ad ſummum digitorum extentis. Nonne ergo lõgius eſt à ſalute ſuperbia Iudęorum, quàm humilis conſcientia Samaritanorum? Hic & illic præſes iuſtitiæ veritas in templo corporis ſui reſidens, verborumq; ac rerum cauſas in ſtatera appendens, vnam aquam de eodem templo corporis ſui profluentem, Iudæis non creditam, Samaritanis propinare venit: imò cunctæ de gentibus eccleſiæ, quam (vt ſæpè iam dictum eſt) hæc mulier Samaritana præfigurauit. Quod illa nondum intelligens, & à ſaluatore, quem non cognoſcebat, ipſam Samaritanorum aquam Iudaico faſtu deſpici exiſtimans: Vnde ergo habes, inquit, aquam viuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob qui dedit nobis puteum, & bibit ex eo ipſe, & filij eius, & pecora eius? Ac ſi dicat: Nunquid qualiſcunque Iudæus, quantuſcunque Hieroſolymitanus maior eſt, mundior aut religioſior patre noſtro Iacob? Non. At ille nobis hunc puteum, ille (inquam) nòn quiuis alienigena, ſed pater noſter tam magnus, tam ſanctus, tam mundus, & Deo charus, hunc nobis dedit puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius. Vnde ergo tu, vel quicunque Iudæus habes aquam, quam in contemptum huius aquæ, velut mortuæ, aut immundæ appelles aquam viuam, aut mundam? Notandum, quod non ait, qui fodit, ſed qui dedit nobis puteum, quia videlicet non legitur Iacob illic fodiſſe puteum, ſed tantum emiſſe partem agri à filijs Emor patris Sychen, quod prædium ex veritate veteris hiſtoriæ Euangeliſta refert (vt ſupra dictum eſt) Iacob dediſſe filio ſuo Ioſeph, ſubiungens de hoc puteo, erat autem ibi fons Iacob. Omnis enim puteus fons, quãuis non econuerſo omnis fons puteus ſit. Et quidem Abraham & Iſaac certis locis puteos fodiſſe leguntur, quorum etiam pleroſque Paleſtini inuidentes obſtruxiſſe, & pro quibuſdã tantum contendiſſe referuntur. Hunc autem puteum, de quo cum Samaritana muliere tanta ſaluatoris collatio eſt, nec Iacob, nec patriarcharum quiſquam fodiſſe memoratur. Rectè ergo non dixit: qui fodit, ſed qui dedit nobis puteum, fortaſſis cum ipſo prædio pariter à filijs Emor coemptum, ſufficere æſtimans ad huius aquæ defenſionem, quod ille tantus patriarcha biberit, & filij eius, & pecora eius. Ad hæc dominus noſter mulieris tarditati condeſcendens, qui nouerat ſe indoctarum magiſterium ſuſcepiſſe animarum, generalem propoſitionem aquæ viuæ, cuius nullas eſſe differentias, aut ſpecies illa peruidere poterat, ipſam aquam viuam, quam ſe poſſe dare dixerat, & illam, quam ſolam mulier iſta nouerat, proprijs differentijs hoc modo determinat. [Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei non ſitiet inæternum.] Hæ nanque differentiæ, ſcilicet iterum ſitire, & in æternum non ſitire, econtrario modo à ſemuicem diſcrepant: velut omnem ſitim extinguere, & nullam ſitim extinguere. Quos effectus contrarios in his domini noſtri dictis aduertere promptum eſt. Nam aqua eiuſmodi, quam hæc mulier haurire venerat, ſcilicet aqua elementaris, nullam omnino ſitim extinguit: quia qui biberit ex ea, ſolo corpore refocillato, cum iterum ſitiat, inopiam naturæ non ſe expleuiſſe ſatis euidenter indicat. Aqua autem illa, quam Ieſus dat, corporis & animæ ſitim æternam funditus extinguit, vt apud inferos non ſitiat ardens, aut ardeat ſitiens, ſed eodem, qui hæc loquitur, agno duce pergat ad vitæ fontes aquarum, & æternæ beatitudinis hauſtu, cunctam corporis & animæ purgans inopiam, non deficiat omni bono inæternum. Vnde ſubditur: [Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.] Quæ eſt enim hæc aqua viua, niſi illa, quæ (vt ſupra dictum eſt) in baptiſmo Chriſti percipitur ſpiritus ſancti gratia? Aqua hæc ſpiritus ſanctus eſt, aqua hæc Deus eſt. Aqua hæc in corde Dei patris fons vitæ eſt, in ore Dei filij, gratiæ & pacis flumen eſt in beatis angelis torrens gloriæ eſt, in electis hominibus inundatio vitæ eſt. Quæ à quocunque bibita fuerit, ad matricem ſuam, æternę diuinitatis abyſſum, reſilit, inferno profundior, terra longior, mari latior, & cœlo altior. Illuc (inquam) reſilit, inde venit, pariterque bibentis animam etiam ſi in infernum deſcenderit, ſaliendo in vitam æternam ſuſtollit: vbi non eſuriat, neque ſitiat, & non percutiat eam ęſtus & ſol. Et antequam illuc ſaliat, fons in bibente ſit, & per ſinũ cordis riuos ſapientię & ſcientiæ diffundens, animæq; totũ alueum implens, & paulatim in verbo vitæ per meatum oris prorumpens, hortos vicinos areaſq; longè poſitas affatim irrigat, taliſque a-

Humilis obiectio mulieris Samaritanæ.

Deut. 33

Gen. 49

Gen. 26.

Sitim extinguere.

Apoc. 7

Eſa. 58

Deſcriptio aquę viuæ.

Eſa. 49

Cant. 4

quea-

Felix eccleſia ex gẽtibus cõtra incredulos Iudæos. Matt. 12 Ioan. 3

que anima meretur audire, Fons hortorum puteus aquarum viuentium. Rectè ergo qui biberit, inquit, ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. [Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.] Beata mulier hæc alienigena, imò beata eccleſia de alienigenis collecta, cuius hæc typum geſtat, merito ſurrectura in iudicio cum generatione mala & adultera, vt condemnet eam: Si, inquit, terrena dixi vobis & non credidiſtis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia credetis? Terreni templi, terrenæ ædificationis ſimilitudine vſus dixerat: Soluite templum hoc, & ego in tribus diebus ſuſcitabo illud, & illi terrena quæ ſola in his verbis intellexerunt, eum poſſe facere non crediderunt. Quomodo crediſſent ſi cœleſtia dixiſſet, ſi ſe cœleſtem vitam dare poſſe, ſi ſe illos ita potare poſſe dixiſſet, vt in vitam æternam ſalirent? Sed hæc mulier credidit, & confeſſa eſt & non negauit. Dixit enim mulier hæc, dicit & nunc mulier magna per totum orbem dilatata, anhelans & ſitiens, ſitiens & clamans: Domine da mihi hanc aquam. Credidit ergo propter quod & ſic loquitur, ac proinde generatio illa iure (vt prædictum eſt) huius comparatione condemnatur. Quid tandem reſtat? Quare tantum bonum differtur? Qui bonum tam optabile petendum à ſe dixit non rogatus, poſtulanti ſimpliciter quare non confeſtim largitur? Audi quod ſequitur: [Dicit ei Ieſus: Vade voca virum tuum. Reſpondit ei mulier: Non habeo virum.] Ecce quomodo mulierem peccatricem quam ſciebat non habere virum, quam nouerat legitimum non iniſſe coniugium, reuocat ad cor ſuum, vt videat in teſtimonio conſcientiæ ſuæ quid facto opus ſit, quatenus illud donum Dei mereatur accipere. Poterat dicere: Niſi pœnitentiam egeris & peccata tua confeſſa fueris, quia peccatrix es, & ſic & ſic egiſti, niſi (inquam) pœnitentiam egeris, ego hanc aquam non dabo tibi, quia videlicet non niſi pœnitentibus & peccata ſua confitentibus, & eadem relinquentibus, hæc ſancti ſpiritus gratia, hoc donum Dei tribuitur. Hoc dominus dicere poterat, ſed vſa eſt arte ſua noſtræ ſalutis opifex Dei ſapientia, quatenus nec illam moleſta verecundia pulſaret, & tamen neceſſariam ſaluti eius peccatorum confeſſionem eliceret. [Vade, inquit, voca virum tuum, & veni huc.] Quid illa reputaret, niſi ad hoc virum ſuum debere vocari, ne mulier ſine viro ſuo tanquam vitæ facultatem perciperet, & hoc à tantæ rei largitore rectè penſari, quòd vir tanti doni particeps eſſe deberet, cum quo mulier vnum corpus eſſet? Et quidem protinus cucurriſſet, ſi haberet quem virum ſuum legitime profiteri poſſet. Sed quid faceret quæ virum non habebat, nec tamen virgo nec vidua erat? Quomodo iam dignam non timeret repulſam, quæ tali commonitione cogebatur agnoſcere ſe mulierem non legitimè nuptam? Stetit ergo ſuam agnoſcens indignitatem, & confeſſa eſt dicens: Non habeo virum. Sufficit iſta confeſſionis inchoatio vocãti miſericordiæ. Non expectauit aut exegit vt totum diceret, ſed clementiæ manum porrigens pepercit pudori, ſubuenit conſcientiæ fluctuanti. Nam ſequitur: [Dicit ei Ieſus: Bene dixiſti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes non eſt tuus vir. Hoc verè dixiſti.] Hoc illa mulier bene intellexit, quia verè dixit: bene & verè nunc quoque eccleſia dicit, quia quẽadmodum illa quinq; viris abuſa fuerat, & nunc virũ non habens, aliquem tamen

Eccleſia ex gentibus olim fornicaria.

habebat quem virũ ſuum nominare nõ poterat. Sic eccleſia quondam cum gentilis eſſet, quinq; ſenſibus corporis luxuriata, in omni concupiſcentia carnis & oculorum quæ in mundo eſt, tandem ad hoc deuoluta fuerat, vt pro viro ſuo legitimo, pro factore & amatore animarũ Deo, diabolum reciperet: & in ligno & lapide fornicans cum illo qui non erat ſuus vir, ſed naturæ ſuæ hoſtis, non amator ſed interemptor, non ſponſus amoris ſed author mortis: homicida, non medicus, diabolus non Deus. Hoc, inquam, verè dixit: hoc dicendo veritatem locuta eſt, ſicq; ſemetipſam in principio accuſans, abluta lauacro, & viuam aquam in poculũ ſalutis adepta eſt. Igitur magiſter & dominus hoc exemplo diſcipulis ſuis, huius aquæ viuæ miniſtris imitandus, competenti arte ab ea quæ viuam aquam poſtulabat confeſſionem peccatorum exegit, eamq;

Confeſſio mulieris.

ad conſcientiam ſuam reuocauit dicendo: Voca virum tuum & veni huc. Quæ protinus peccata illa non abſcondit, confeſſa eſt nec defendit. Nam quàm veraciter eadem narranti conſentiat, quàm humili conſcientia veritati concedat, reſpondendo manifeſtat. [Domine, vt video propheta es tu.] Quid enim amplius eſt dicere, verum eſt, quinque viros ego habui: aut dicere, domine vt video propheta es tu. Denique in hoc palam eſt, quàm non inuita fateatur, quòd inſpectatorem conſcientiæ ſuæ domini & prophetæ honorat nomine, nullam aliam ob cauſam vel experimentum, niſi quòd ſecundum pronunciationis eius veritatẽ peccatricem ſe agnoſcebat eſſe. Vna eademq; reſponſione & de ſe confeſſa eſt quod erat, & de illo quod eum eſſe intelligere poterat. Minus quidem & longe minus q̃ ille eſt confeſſa, ſed confitendo quantum perceperat, dignam ſe fecit cui crederet Ieſus totum quod erat. Hoc interim prætereundum nõ eſt,

Prophetia etiã de præteritis eſt.

non tantùm futurorũ præſcientiam, ſed & præteritorũ ac præſentium occultorũ reuelationẽ rectè ſolere appellari prophetiam. Mulier iſta dominum nihil de futuris prædicentem audierat, ſed tantum de præteritis ac præſentibus occultis cordis ſui vera dicere illum ſentiens, prophetam eſſe pronunciabat. Adeò conſuetum erat iam tunc occultorum reuelationẽ prophetiam nũcupari.

Imò

Imò verò cum iſtæ tres prophetiæ partes ſint, id eſt, de præteritis, de præſentibus, & de futuris, ea plurimum valet ad comprobationem prophetici ſpiritus, qua præſentialiter quis ita conuenitur, vt occulta cordis eius manifeſtentur. Tunc enim dubitatio homini nulla relinquitur, quia in prophetante ſolus Deus loquatur, præter quem corda hominum peruidere nemo poteſt alius.

1. Cor. 14

Quod Apoſtolus commendans ait: Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, occulta cordis eius manifeſta ſunt, & ita cadens in faciem adorat Deum, pronuncians quòd verè Deus ſit in vobis. Ita planè mulier hæc, vbi foris audiuit ab homine, quod ſeipſa nouerat intus, ſecurè pronunciabat quod verè in homine illo eſſet Deus, & indubitanter dixit: Domine, vt video propheta es tu.

Deſiderium verbi Dei in corde mulieris eſt.

Deinde ſciens & hoc, quia prophetæ per figuras & tropologias loqui conſueuiſſent, carnalem amouit intellectum ab eius dictis, nec eo ſenſu quo prius vltra viuam aquam ab illo petiuit, potius doctrinam veritatis ab eo quærere intendit, tanquam à propheta, tanquam ab eo qui nō de corde ſuo loquendo contentionibus inaniter efferretur, ſed per quem (ſicut experimento didicerat) loqueretur Deus. Nam præter ſitim corporis ob quam veniebat haurire aquam, habebat quandam aliam ſitim, ſcilicet ſitim audiendi verbum Dei, quam optimè nouerat ipſe adaquator mentium qui loquebatur ei. Nunquid enim ſola peccata eius nouerat, & deſiderium animæ eius, dulcemq; humilitatem cordis eius non nouerat? Vt quid ergo dixerat ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui tibi loquitur, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam?

Forſitā, in verbis Dei nō dubitātis, ſed admirātis.

Nunquid in incerto locutus eſt? An quia dixit forſitan petiſſes, dubitaſſe putandus eſt? Non vtiq; in ſermone omnia ſcientis, vniuerſa videntis, forſitan dubitantis ſignificat incertitudinem, ſed affirmantis admirationem, ſicut & illic: Si crederetis, inquit, Moyſi, crederetis forſitan & mihi. Nam & illic duritiam vel incredulitatem Iudæorum, & hic in eorundem exprobrationem, facilitatem ad credendum miratur alienigenarum. In hac ergo muliere ſitim quoque præuiderat audiendi verbum Dei. cui videlicet ſiti ſuæ protinus ſatisfieri depoſcit, vbi prophetam illum eſſe comperit. Nam dicit ei: [Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: Et vos dicitis quia Hieroſolymis eſt locus vbi oportet adorare.] Ac ſi diceret: Domine, quoniam vt video propheta es tu, iam verò à diebus multis propheta non eſt viſus in Iſrael, loquere nobis ex ore domini, da nobis conſulentibus te reſponſum iuſtitiæ in ſermone domini. Ecce vetus longumq; certamen. Vos Iudæi non coutimini nobis Samaritanis, & idcirco non coutimini nobis, quia non adoramus in Hieroſolymis. Dicitis enim, quia tantùm in Hieroſolymis adorare oportet: & hoc vobis dicentibus patrum noſtrorum repugnat authoritas, quæ non leuiter contemnitur. Nam patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & ſine dubio abſq; Hieroſolymis in templo Salomonis Deum placauerunt, quem in monte hoc adorauerunt.

Gene. 33

Hic erecto altari pater noſter Iacob inuocauit ſuper illud fortiſſimum Deum Iſrael, poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ, & habitauit hic iuxta hoc oppidum, emitq; partem agri huius in qua fixerat tabernaculum, à filijs Emor patris Sychem centum agnis. Tu ergo domine, quoniam propheta es, quid dicis? Hanc proponendo quæſtionem mulier ſapiens tam profectò aquam viuam petebat, magniq; deſiderij capacem ſitulam, inclinata ſuper marginem fontis æterni, ad hauriendum immergebat, plus inuentura aquæ viuentis, q̃ adhuc ipſa poſſet æſtimare. Veruntamen in hac ipſa ſua inquiſitione, non totum dicit, non totum proponit. Dicendo enim illud, vnde locus ille poterat eſſe venerabilis, videlicet quia patres noſtri, inquit, in monte hoc adorauerunt, diſſentionis vel ſegregationis cauſas reticuit. Quia videlicet quòd Hieroboam & decem tribus cum eo, vt recederent à Iuda & à domo Dauid, cui dominus iureiurando dixerat: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam, vitulos aureos fecerant, & adorantes dixerunt: Hi ſunt dij tui Iſrael qui te eduxerunt de terra Aegypti.

3. Reg. 8
Pſal. 131
3. Re. 12

Quod factum eſſe in eadem ciuitate Sichar, quam Hieroboam reædificauit, hiſtoria libri Regum narrat. Præterea commixta fuerant (vt ſuperius dictum eſt) inter gentes quas Salmanaſſar rex Aſſyriorum, tranſlatis decem tribubus, reliquijs earum cohabitare fecerat, & vnaquaque gente fabricante Deum ſuum didicerant opera eorum, & ob hoc maiorem Iudæis contemptoribus ſuis cauſam vel materiam contemptus præbuerunt.

4. Re. 17

Has inquam cauſas, ista mulier in propoſita quæſtione reticuit. At illa propriæ culpæ maculas ſatis humiliter confeſſa fuerat. Non ergo vitio ſed laudi potius illi eſt, quòd communem generis ſui ignominiam, ſatis omnibus notam, prædicare non properauit. Dominus autem iudex æquitatis poſtulatus ita reſpondit: [Mulier crede mihi, quia venient dies, quando neque in hoc monte, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem.]

Conſolatio Samaritani per Chriſtū facta.

Veneranda & in timore ſancto audienda ſunt dicta hæc verbi incarnati, de ſancto corporis ſui templo ſuauiſſimè intonantis, & breuis quidem, ſed grauis elocutione veram atque ſe dignam de adoranda diuinitate ſententiam proferentis. Et Samaritanos quidem in præterita contentione inferiores fuiſſe Iudæis, rationabiliter adſtruit, ſed eoſdem rurſus in eo conſolatur, quod omnem de locorum ſuorum prærogatiua controuerſiam mox eſſe tolerandam indicat veris adoratoribus Dei. Cuius conſolationis quoq; dicta tam in principio, q̃ in fine diſtribuens, mira arte diuidit illas in medio collocā

oratiun-

oratiunculæ ſuæ particulas, quibus Samaritanos abſque ſcientia Deum adorare, dicendo: ſatis
optimè percutit. Nam & antequam diceret: Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod
ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt, repetiuit & proſecutus eſt, quod præmiſerat dicens: Sed venit
hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate, &c. Adeò
beneuolentiam auditoris infirmi magna dignatione retinere curauit. Nunc ſingula verba
Mulier crede mihi. gratiæ de ore eius emanantia pertractanda ſunt. Mulier crede mihi, tibi (inquit) o mulier dictu
rus ſum quod viris necdum dixi, tibi crediturus ſum, qui non credidi meipſum Iudæis ſcribiſq;
Ioan.2 ac phariſæis ſiue ſacerdotibus adorantibus, imò latrocinantibus in illo magno & pulchro tem-
plo Dei, & quod illis facto tantum præſignaui eiiciens illos cum flagello de domo patris mei, ver
bis autem aperiendum eſſe necdum credidi, tibi nunc dico, tibi o mulier credo, tuæ fidei com-
mitto, tu tantum crede mihi nunc interim tanquam prophetæ, quoniam prophetam me eſſe
dixiſti: mihi (inquam) crede, & necdum dico vt credas in me, quod futurum eſt quando aliquid
Adorabitis patrem. de me quod ſupra prophetam, imò ſupra omnem gradum vel dignitatem ſit incipies ſentire.
Hoc mihi crede, quia venient dies & in proximo ſunt, quos patres veſtri qui in monte hoc ado-
rauerunt, multi quoque prophetæ & reges qui in Hieroſolymis adorauerunt & non viderunt,
Luc.10 veſtri autem beati oculi paulò poſt videbunt, quãdo vos qui nunc vt alieni à templo Dei deſpi
cimini: vos inquam & omnes quicunque de quibuſcunq; gentibus ad vitam prædeſtinati eſtis,
adorabitis Deum, inuocantes patrem, eum ſcilicet confitendo & adorando pariter filium, cuius
pater eſt, per cuius adorationem fiet vt Deus pater eius veſter quoq; ſit pater. Ita inquam ado-
rabitis patrem, non in monte hoc neque in Hieroſolymis, ſed in omni loco dominationis eius,
Pſal.112 quia videlicet nõ tantum in hoc aut ſolum in Hieroſolymis, ſed a ſolis ortu vſque ad occaſum
Malac.1 magnum & horribile erit nomẽ eius in gentibus. In Hieroſolymis autem qui nunc celebris eſt
Mat.24 orationis locus, lapis ſuper lapidem non relinquetur qui non deſtruatur. Iam exultare pote-
rat mulier pro fauore ſuæ gentis, exiſtimans ꝙ authoritate tanti hominis, quem prophetam eſſe
credebat, nihilo præferretur monti Samariæ ſancta ciuitas Dauid, tẽplumq; Salomonis. Quod
tametſi de futuro verum erat, de præterito tamen futurum non erat. Quapropter humilianda
erat de peccato quod in Samaria magis abũdauerat, ne ineptè lætaretur deſuper abundanti gra
tia. Sequitur ergo: [Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis
3.Re.12 eſt.] Ac ſi dicat: Vos Samaritani qui à domo Dauid & à tẽplo Dei receſſiſtis, & in monte Sama
riæ confiſi eſtis, non inde iuſtificati eſtis quia patres veſtri in monte adorauerunt, ſed inde coin-
Deut.12 quinati quia Hieroboam vrbem iſtam hoc Sichem in monte ædificans, vitulos aureos fecit hic
Gen.49 & dixit: iſti ſunt dij tui Iſrael qui te eduxerunt de terra Aegypti. Vos inquam, qui propter cul-
tum vitulorum à templo Dei receſſiſtis, adoratis quod neſcitis, dum dicitis adorantes & quid di-
catis neſcientes, iſti ſunt dij tui Iſrael. Nos Iudæi qui regi noſtro Dauid adhæſimus, & Deum
patrum noſtrorum in loco quem elegit adoramus, non neſcientes quid dicamus, ſed optimè
ſcientes quia ſalus ex Iudæis eſt, quia de tribu Iuda & de ſemine Dauid ſaluator repromiſſus
Pſal.131 eſt, & hoc ſcientes & ob hoc idem Dauid adhærentes, Deumq; qui iurauit ei dicens: De fructu
ventris tui ponam ſuper ſedem tuam: in templo quod filius eius ædificauit adorantes, vtiq; ado
ramus quod ſcimus: ad hoc reſeruati ipſi Dauid, vt ex nobis ſalus quæ illi repromiſſa eſt orire-
tur. Sed hactenus in hac cõtentione adorauerimus: venient dies quãdo neq; in mõte hoc neq; in
2.Cor.6 Hieroſolymis adorabitis patrem. Hoc eſt quod ſubſecutus repetiuit. [Sed venit hora & nunc
eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.] Iam venit hora & nunc
Adorabitis patrem in ſpiritu & veritate. eſt, venit & nunc eſt tempus acceptabile, dies ſalutis, quando veri adoratores, veri inquam, id
eſt, non quid adorent neſcientes, ſed veram adorandi ſcientiam habentes, adorabunt patrem
non in monte hoc, neque in Hieroſolymis (vt prædictum eſt) ſed in ſpiritu & veritate. Quid
dulcius? quid hac veri adoratoris diffinitione pulchrius? Adorabitis (inquit) patrem, ſpiritum
adoptionis filiorũ ab ipſo percipientes, & in filij eius vnigeniti membra venientes. Patrẽ enim
Rom.8 in ſpiritu adorare quid eſt, niſi ſpiritum adoptionis filiorum accepiſſe, in quo clamamus, Abba
Ioan.14 pater? Quid eſt adorare patrem in veritate, niſi in filio eius manendo (qui dicit, Ego ſum
veritas) patrem inuocare? Idem ergo eſt ac ſi dixiſſet: Veri adoratores manifeſta ac neceſ-
Ibidem. ſaria diſtinctione perſonarum adorabunt vnum Deum, patrem & filium & ſpiritum ſanctum.
1.Cor.12 Cur hoc loco ſpiritum veritati præpoſuit, nec dixit: Adorabunt patrem in veritate & ſpi-
Rom.8 ritu, ſed dixit in ſpiritu & veritate? Videlicet, quia ſicut nemo venit ad patrem niſi per filium,
ita filium nemo agnoſcit niſi per ſpiritũ ſanctum. Nemo enim poteſt dicere dominus Ieſus, niſi
in ſpiritu ſancto. Ipſa quoque vera adoratio, propria ſancti ſpiritus operatio eſt. Nam quid
oremus, ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabi-
libus. Proinde opus eſt vt homo per præuenientem gratiam accipiat ſpiritum ſanctum, per
quem agnoſcat & confiteatur dominum Ieſum in carne veniſſe, quod eſt recta via per filium
ad patrem venire. Bene ergo non dixit: Adorabunt patrem in veritate & ſpiritu, ſed in ſpiri-
tu (inquit) & veritate. Cæterum vbicunque inuocauit hoc nomen recto ordine & euangelica
tradi-

traditione, primò continuatim pater & filius, & deinde tertia perſona ſpiritus ſanctus, eo vide-
licet reſpectu, quia ab vtroque, id eſt, à patre & filio procedit ſpiritus ſanctus. Sequitur: [Nam
& pater tales quærit qui adorent eum.] Crede mihi, inquit, quia iam illa hora venit, & ſic pa-
trem adorabunt veri adoratores. Nam ecce nunc in præſentiarum tales quærit pater, qui
adorent eum: quærit accenſa lucerna, quærit diligenter domo euerſa: Ecce lumen diuinitatis Luce. 15
ſuæ poſuit in teſta carnis humanæ, & à ſanctuario ſuo incipiens domũ ſuam euertit, falſos ado- Mat. 21
ratores eijciendo, quia domum ſuam quæ domus orationis eſt fecerẽt ſpeluncam latronum: &
exinde quærit per totum mundum veros adoratores qui adorent eum, non in carne, ſed in ſpi-
ritu: non in latrocinio, ſed in veritate. Euertetur templum & ciuitas Hieroſolymorum, non Mat. 24
ſtabunt luci & delubra gentilium, diuidentur contra ſe familiæ populorum, rumpentur fœde- Luce. 19
ra cognatorum, duo in tres & tres in duos ſeparabuntur, filia aduerſus matrem, & nurus aduer Mat. 10
ſus ſocrum: & ſic omnimoda commotione domo euerſa, tales proculdubio pater inueniet qui
adorent eum. Non tales factos inueniet qui adorent eum, ſed inueniet in lucis & in delubris
idolorum quos tales faciat, vt adorent eum. Nam idololatras inueniet rapaces, ebriosos, for-
nicarios, cæteriſque vitijs obſeſſos, ſed abluet eos, ſed ſanctificabit eos in ſpiritu ſuo & in veri- 1. Cor. 6
tate ſua. Non congregabo, inquit, conuenticula eorum de ſanguinibus, nec memor ero nomi- Pſal. 15
num eorum per labia mea. Idololatræ ſiue fornicarij nominabantur, ſed vocabit eos nomine Eſai. 65
alio, in quo qui benedictus eſt benedicetur ſuper terram. Dicis: Quare tales pater quærit adora
tores? quare neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabimus patrem? Audi quod ſe- Sp̃us eſt
quitur: [Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eũ in ſpiritu & veritate oportet adorare.] Quam- Deus, du-
uis ita recte poſſit accipi, Spiritus ſanctus eſt Deus, videlicet vt ſpiritus ſubiectum, & Deus ſit plex eſt
prędicatum: rectius tamen hoc loco Deus ſubiectum, & ſpiritus intelligitur prędicatum, nec a- ſenſus.
liud eſſe quod dixit, Spiritus eſt Deus, q̃ ſi dixiſſet, Deus eſt ſpiritus: quomodo & ibi, Et Deus
erat verbum: non aliud ſine dubio intelligimus quàm ſi dixiſſet, & verbum erat Deus. Nunc
enim non id agitur aduerſus ſpiritus ſancti blaſphematores, & idcirco falſos atque impios Dei
patris adoratores, vt propria ſancti ſpiritus perſona Deus eſſe defendatur, ſed agitur aduerſus
carnales & ſanguinolentos adoratores, quòd Deus verus, quem ſe legitimè adorare iactitant,
non ſit caro, ſed ſpiritus: & ideò non manducandis taurorum carnibus, aut epotãdo hircorum
ſanguine delectatur: imò non in loco quærendus, ſed in ſpiritu ſancto adorandus, & in verita-
tis confeſſione ſit inuocandus. Hoc ergo adſtruit quia Deus ſpiritus eſt. Verè enim ſpiritus eſt,
non ſolum corporis ſenſus, ſed & ſubtilitatè excedens omnis ſpiritus: ſpiritus incircunſcriptus, Pſal. 49
quia in nullo loco concluditur, neq; (vt humaniformij putant) humanorum ſimilitudine mem- Hebr. 9
brorum determinatur. Spiritus enim omnium ſpirituum fortiſſimus, omniumq; ſpirituum, quo- Deus ve
rum vtique creator ipſe eſt ſubtiliſſimus, nullius capax, capabilis autem præ ſubtilitate ſuæ na- rè ſpiri-
turæ, rationalibus, id eſt, tam angelicis quàm humanis ſpiritibus. Et hoc æqualiter de tota tri tus eſt.
nitate ſentiendũ eſt, quia profectò tam pater & filius quàm & ſpiritus ſanctus, ſpiritus eſt: nec id
circo tertia diuinitatis vice perſona ſpiritus ſanctus dicitur, quòd ſola perſona hęc ſit ſpiritus, ſed
quia procedit ab vtroque, id eſt, à patre & filio, idcirco nomen hoc ab vtroq; ſortitur vt dicatur
ſpiritus ſanctus. Nam (vt prędictum eſt) & pater ſpiritus, & filius ſpiritus eſt, & pater ſanctus, &
filius ſanctus eſt. Atq; inde mutuato vel compoſito nomine ſpiritus ſanctus dictus eſt. Igitur
quia Deus ſpiritus eſt, & eos (inquit) qui adorant, in ſpiritu & veritate oportet adorare, id eſt, in Adora-
ſpiritu adoptionis filiorum clamare, Abba pater, in filij confeſſione honorare patrem, vt ſu- re in ſpi
pra dictum eſt. Oportet enim os in confeſſione veritatis aperire, & ſpiritum attrahere, atque in ritu &
illo dicere dominum Ieſum, atque confiteri illum in carne veniſſe. Alioquin qui mactat pecus, veritate
quaſi qui excerebret canem, & qui offert thus, quaſi qui benedicat idolo. Siue Iudæus, ſiue Sa- Rom. 8
maritanus, vel quilibet ſchiſmaticus, præſcidens ſe ab vnitate ſpiritus; quia non eſt verbum ve- 1. Cor. 12
ritatis in corde eius & in ore eius, id eſt, quia non credit corde ad iuſtitiam, quod eſt adorare pa Eſai. 66
trem in ſpiritu, & non confitetur ore ad ſalutem, quod eſt adorare eundem in veritate. Iudæus
inquam ſiue hæreticus æquè vt paganus, nullatenus inter veros patris adoratores reputantur. Rom. 10

Cum ergo (inquis) Deus à patribus noſtris in carnibus & ſanguine holocauſtorum aut victi-
marum ſe adorari voluit, nunc in ſpiritu & veritate mauult adorari, cur tunc alios vel diuerſos
quam nunc quæſiuit? aut nunc alios quàm tunc adoratores requirit? Ad hæc inquam: Permiſit
quidem ſed non iuſſit Deus in eiuſmodi ſacrificijs ſe adorari, permiſit inquam nõ præcepit: per-
tulit, nõ voluit. Reſpexit interdũ oblata, nunq̃ quæſiuit offerẽda. Iam dudum ab omni huiuſ-
modi obiectione dominus per prophetas ſuos defendit ſe. Dicit enim per Hieremiã: Holocauſto Hier. 7
mata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes, quia non ſum locutus cum patribus ve-
ſtris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocauſtomatum & vi-
ctimarum, ſed hoc verbũ præcepi eis dicens: Audite vocem meam, &c. Item per Eſaiam: Holo- Eſaie. 1
cauſtomata inquit arietum, & adipem pinguium, & ſanguinẽ vitulorũ & agnorum & hircorum
nolui. Cum veniretis ante conſpectum meum, quis quæſiuit hæc de manibus veſtris, vt am-
bularetis

bularetis in atrijs meis? Igitur quales nunc quærit, quales nunc eſſe præcipit, tales Deus qui ſpiritus eſt ſemper adoratores quæſiuit, nec voluit vnquam aut dignatus eſt aliter quàm in ſpiri-
Cur de⁹ carnales victimas cõceſſit ad tempus. tu & veritate adorari. Porrò carnales erant homines filij Iſrael ex Aegypto egredientes, aſſue-
ti ſecundum Aegyptios cæteraſq; gentes holocauſtomata victimis addere, carneſq; comedere.
Præterea nec ſpiritus datus, nec veritas de terra orta fuerat, in qua deberent ſicut oportet ado-
rare. Conceſſit ergo pro tempore & pro hominum qualitate, vt adoratores qualeſcunq; macta-
Galat. 3 rent & comederent ſacrificiorum carnes, poſita lege de ſacrificijs propter tranſgreſſiones, tanq̃
pædagogus adoleſcentem petulantem cohiberet lex, donec gratia veniret, aleret figura: donec
Ioan. 3 veritas illuceſceret, faueret vmbra donec res clara ſuccederet. Nunc ſpiritus datur & in proxi-
Gene. 15 mo eſt, nunc veritas adeſt, quia gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nunc venit fides
per quam verus adorator exutit Abrahã pater noſter, & ipſa quæritur, amoto pædagogo, quæ
Galat. 3 ex ſpiritu & veritate eſt, in qua adorauit Abraham, vt prædictum eſt, in qua adorare oportet
Coloſſ. 3 cunctos veros adoratores. Vbi non eſt Iudæus neque Græcus, imò quod magis ad rem iam atti-
net, non eſt Iudæus neque Samaritanus, non ſeruus neque liber, non maſculus neque fœmina,
ſed omnia in omnibus cum ſpiritu ſuo veritas. Sequitur: [Dicit ei mulier: Scio quod Meſſias
Pſal. 71 venit qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia.] Hoc interim me-
mori mulier mente voluebat quod dixerat: Venient dies. & repetendo: Venit (inquit) hora &
nunc eſt. Nec inſcia erat quin de Chriſti aduentu loqueretur, cuius in diebus iuſtitia & abundan-
tia pacis oriretur. Legem quippe & prôpheras Samaritani recipiebant, ex quorum præconijs ſci-
Deut. 18 re poterant venturum Chriſtum doctorem iuſtitiæ, primo Moyſe dicente: Prophetam ſuſcita-
bo eis (inquit dominus) de fratribus tuis ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq;
ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire no-
luerit, ego vltor exiſtam. Hinc illa: Scio (inquit) quia Meſſias venit, ſubaudis, qui nos doceat alia
legiſlatione (eodem Moyſe loco ſupradicto atteſtante ac dicente) Prophetam ſuſcitabit vobis
dominus ex fratribus veſtris, ipſum audietis tanquam me. Cum ergo venerit (inquit) ipſe nobis
annunciabit omnia. Sanè quod interpoſitum eſt, qui dicitur Chriſtus, non mulier dixit, ſed
Euangeliſta vt nomen Hebraicum interpretaretur interpoſuit: quia Meſſias Hebraicè, Chriſtus
Græcè, vnctus dicitur Latinè. Vnctus autem eſt regali pariter & ſacerdotali gratiæ plenitudine,
Pſal. 44 vnctus præ conſortibus ſuis, id eſt, præ cunctis filijs hominum. Non enim illi ad menſuram dat
Ioan. 3 Deus ſpiritum. Cum venerit (inquit) ille talis, ipſe nobis annunciabit omnia. Ecce quomodo
explorat quod audierat, ecce quomodo ſe audiſſe diſſimulat, vt iterũ & amplius audiat. Et qui-
dem ait ſe ſcire, quia venient dies, & quia Meſſias venturus eſt: diſſimulat autem ſe audiſſe, vt ite-
rum audiat, quia venit hora & nunc eſt. Sic ori ſuo parcendo melius interrogabat, ſic modeſta nõ
moleſta interrogatione melius pulſabat. Dicit autem ipſe: Omnis qui petit accipit, & qui quærit
Matt. 7 inuenit, & pulſanti aperietur. Nonne Iudæi ſuperius quæſierunt & pulſauerũt dicentes: Quod
Luc. 11 ſignum tu oſtendis nobis quia hæc facis? & non inuenerunt, nec apertè audire digni fuerunt.
Ioan. 2 Quare? quia non cum fide, ſed infideliter quæſierunt: nõ modeſtè, ſed moleſtè pulſauerunt. Hæc
autem humiliter quæſiuit, fideliter petijt, modeſtè pulſauit: Sequitur ergo: [Dicit ei Ieſus: Ego
ſum qui loquor tecum.] Ego, inquit, qui loquor tecum ſum ille Meſſias: ego vobis annunciabo
omnia. Ecce quomodo huic alienigenæ ſeipſum credidit, quem Iudæis non crediderat, & oſten-
dit illi honorandum nominis ſui theſaurum, quód in patria ſua, ſcilicet in Iudæa necdum prodi-
derat, ne mox quod futurum erat, pretioſam nominis ipſius margaritam porci conculcarent, &
Matt. 7 hoc ſanctum canina rabie blaſphemantes corroderent. Hoc enim in exprôbrationẽ illius pa-
Ingrata patria Chriſto triæ ſuæ fiebat, in qua (ſicut Euangeliſta poſterius dicturus eſt) honorẽ ſe non habiturũ perhibe-
bat: videlicet ex oppoſito patriæ non ſuæ, id eſt, gentilitatis, in qua non ſolum tanq̃ prophéta,
ſed tanquam Deus Dei filius honorẽ diuinum habiturus erat, quod iam à præſenti effectu cõpro-
Ioan. 15 bat. Honoratus eſt enim ab his alienigenis Samaritanis, vbi Chriſtum ſe eſſe dixit: Inhonoratus
eſt & crucifixus à contribulibus ſuis, vbi ſigna & prodigia fecit in eis quæ nemo alius fecit. Se-
quitur: [Et continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur quod cum muliere loqueretur. Ne-
mo tamen dixit quid quæris aut quid loqueris cum ea.] Hoc miraculum tunc quidẽ cœpit face-
re diſcipulis ſuis dominus Ieſus in eo quod ex Iudæis natus, qui nõ coutebãtur Samaritanis, mulieri
Samaritanæ in colloquio iungi dignabatur: perfecit autem poſt reſurrectionẽ ſuam, in eo quod
Gentes non eſſe aſpernãdas ab apoſtolis. Petro per exceſſum oſtenſis animalibus, ſiue reptilibus & ſerpentibus dicendo: Macta & man-
duca, & quod Deus ſanctificauit, tu cõmune aut immundum ne dixeris: neminẽ hominem com-
munem aut immundum dicendum eſſe oſtendit. Et tunc quidem tanq̃ magiſtro & domino re-
uerentiam exhibentes tacuerunt, & nemo illorum dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea.
Acto. 10 Cum autẽ in nationes gratia ſancti ſpiritus effuſa eſſet, cum ſuper Cornelium & cæteros gẽtiles
Acto. 11 qui loquẽte Petro audiebant verbũ ſpiritus ſanctus decidiſſet, & loquerentur linguis magnifican-
tes Deum, tunc verò mulier magna, ſcilicet eccleſia de gentibus, quę per hanc Samaritanã ſigni-
ficabatur, magno teſtimonio dealbata eſt vt timerent, dicente Petro: Ego quis eram qui prohi-
berem

berent Deum,& glorificarent Deum dicentes,ergo & gentibus pœnitentiã ad vitam dedit.Nun
quid enim Chriſto,vel ſpiritui eius dicere auderent:Quare introiſti ad viros præputium haben-
tes? [Reliquit ergo mulier hydriam ſuam,& abiit in ciuitatem,& dicit hominibus illis: Venite &
videte hominem,qui dixit mihi omnia quæcunque feci.Nunquid ipſe eſt Chriſtus?] Eleganter
ſatis in hac muliere præfiguratum eſt,qualiter prophetam hunc patria non ſua, ſcilicet eccle-
ſia de gentibus honoratura ſit.Vbi audiuit dicentem illum:Chriſtus ego ſum qui loquor tecum,
continuo ſitim ſuam propter quam venerat haurire aquam, præ gaudio viuæ aquæ quam in-
uenerat, oblita eſt,hydriam ſuam reliquit,vt expeditior curreret, totamq; ciuitatem attonitam
reddidit,clamando cuiuſmodi hominem repperiſſet,vel quid ab illo audiſſet. Audito nan- Rom.13 Col.20
que Chriſti nomine,primitiua gentium eccleſia, ſtatim curam carnis in concupiſcentijs facere
oblita eſt,cupiditatem ſuam vel curioſitatem,quam inani philoſophia ſeu fluxus rerum tempo-
ralium voluptatibus implere ſatagebat,abiecit,omniq; onere depoſito, ſolum Chriſti nomen
pectore & ore baiulans, mundum omnem clamore boni nuntij compleuit, inuitans ad cre-
dendum,feſtinans ad generandum ſpiritualium turbam filiorum. Et quidem tũc vix pauci ad-
modum mirati ſunt,aut attenderunt ſaltem,quod illa mulier præ feſtinatione felicis gaudij ſuã
hydriam reliquiſſet. At vero vbi mater noſtra eccleſia, quæ prior nobis Ieſum foris inue- Eccleſia
nire meruit,& intrantibus (vt ſupra dictum eſt) Apoſtolis,imo etiam indignantibus quibuſdam ex gẽti-
ex circũciſione fidelibus gratiam eius,id eſt,ſpiritum accepit, ita protinus omne ſeculi onus ab- bus quę
iecit,vt miraculum grande fieret cunctis mundi amatoribus, cunctis ſeculi poteſtatibus, regi- ſedula
bus,iudicibus, gentibus vniuerſis,maximeq; ſuis ſecundum carnem cognatis,vel affinibus.Nec & teſti-
vero ſolummodo omnibus miraculum, ſed & pleraeq; parti,imo & toti diabolicæ ciuitati,cuius nans.
caput Roma, cuius ſuperbiæ cornu Nero tunc erat, furoris fuit incendium, cauſa tumultus, & Acto.11.
irarum occaſio,ſeditionum & ſæuiſſimæ perſecutionis incitamentum. Omnibus pœnis, omni-
moda effuſione ſanguinis cogebant illam, vt reciperet ſuam,quam abiecerat hydriam. Præ- Quid
ualuit virtus aquæ viuæ,dulci ebrietate ſopitam exuperans carnem, mentemq; lætificans vi- deſignat
gilantem, ita vt non ſolum cupiditates abiectas rurſus bibere non appeteret,ſed & ipſa anima- relicta
rum vaſa fictilia,ſcilicet corpora ſua penitus abdicarent.Sic multitudo martyrum coronata eſt. hydria.
Interea clamore non ceſſante dicentium: Venite & videte hominem, credite in Chriſtum Dei
filium, verum Deum & verum hominem, exierunt mali ciues ciuitatis diaboli, & facti ſunt
boni ciues ciuitatis Dei. Vnde & ſubditur: [Exierunt de ciuitate, & veniebant ad eum.] Hoc
quoque in exprobrationem patriæ eius poſitum eſt.Gens enim ſua & pontifices Pilato traditum
extra ciuitatem eiecerunt,& ab eis, qui ſigna eius multa & magna viderant, eiectus extra por-
tam paſſus eſt,hi autem alienigenæ & ignoti, qui nec verbum quidem vllum ab eo audierant,
quanto minus ſigna viderant,hi inquam propter hoc ſolum,quod ab vna muliere audierant,di
cente,quia dixit mihi omnia quæcunque feci,multum honorantes eum, exibant de ciuitate ſua,
& veniebant ad eum. Amplius autem nunc,vbi iam à prædicta patria ſua vſque ad finem,id eſt,
vſque ad mortem,mortem autem crucis inhonoratus eſt.Nos vero qui illum non vidimus, ſed
tantum in auditu auris didicimus,quod (ſicut Apoſtolus ait) Ieſus vt ſanctificaret per ſemetip-
ſum populum,iuxta portam paſſus eſt,eximus ad eum extra caſtra, improperium eius portan-
tes. Nunc inquam amplius exprobrandum eſt malis,& digne perditis agricolis, quod do- Heb.13
minum vineæ,dominum ſuum extra vineam eijcientes occiderunt,& idcirco rectè ablatum eſt Mat.21 Luc.20.
illis regnum Dei,& datum eſt genti,id eſt,gentilitati facienti fructus eius,quia de ciuitate,quę vo-
catur ſpiritualiter Sodoma,& Aegyptus,ſiue Babylonia meretrix, de ciuitate inquam diaboli, Apo.11.
quæ ciuitati Dei ſupernæ Hieruſalem ſemper aduertatur,exiuit populus Dei, deflens & confitẽs
quod peregrinus ſit & aduena ſuper terrã clamãdo ad alterutrum. Exeamus ad eũ extra caſtra, Heb.13
improperium eius portantes.Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inqui-
rimus. [Interea rogabant eum diſcipuli dicentes:Rabbi mãduca.Ille autem dixit eis:Ego cibum
habeo manducare quem vos neſcitis.] Superſtitionis Iudaicæ hoc erat,quod diſcipuli Ieſu mira-
bantur de illo,quia cum muliere Samaritana loqueretur,& tamẽ cibos quos à Samaritanis eme- Supſti-
rant,illi ad manducandum offerebant. Verũ fuerit hęc carnalis vel qualiſcũque,ſuperciliosa ta- tio & cu
men iuſtitia ſcribarum & pharisæorum,vt ab alienigenis coemerẽt quidem,ſed nullatenus præ- rioſitas
paratos ab illis cibos aut potum propinatum perciperent.Illud omittendũ nõ eſt, propter quod Iudęorũ in cibis.
hoc,cæteraq;(vt iam dictum eſt)acta vel conſcripta ſunt, videlicet quod ſcribæ & phariſæi gẽtes
deſpectui habentes,& cuncti penè Iudæi ſalutem earum odio habentes,gaudebant tamen quod
ipſi reges & principes locum perſæpe ſummo honore dignũ ducerent,& templum maximis mu
neribus illuſtrarent,interdum & de ſuis redditibus præſtarent ſumptus ad miniſteriũ ſacrificio-
rum pertinentes. Hoc inquam gaudebant,cum haberent manus pollutas Chriſti ſanguine, Acto.10
huiuſmodi ſacrificia offerentes,adhuc tamen fideles qui erant ex circunciſione de illorum priui- Ibidem.
legio cum gentilibus altercabantur.Iudæorum tantummodo conuerſionem, velut mundum
cibum,Chriſto contendentes eſſe offerendum, gentiles autem (ſicuti Petro per viſum oſten-

ſum eſt) velut immunda quadrupedia terræ, indignos reputantes. Cum interea quidam de hæ-
reſi phariſæorum qui crediderant, ſurgentes dicerent: nō ſolummodo circunciſionē, ſed & totam
Verū ſacrificiū non in vitulis. legem Moyſi oportere ſeruari, quid aliud diſcipuli Ieſu, niſi cibos importunos offerentes, dice-
bant ei: Rabbi manduca? Sed econtra clamat ipſe in pſalmo: Nunquid manducabo carnes
taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? Nequaquam. Non accipiam de domo tua vitulos,
Pſal. 49 neque de gregibus tuis hircos, quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus,
& boues. Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum eſt. Si eſuriero non dicam
tibi, meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Sed quid? Immola Deo ſacrificium laudis. De
Marc. 7. quo profecto vero ſacrificio, ciboq; ſibi congruente protinus dicit: Ego habeo cibum manduca-
re, quem vos neſcitis. Reuera nanque neſciebant, quod abiectis cibis & potibus, varijs baptiſma-
tibus, & iuſtitijs carnis, veri adoratores adoraturi eſſent patrem in ſpiritu & veritate, quod verè
eſt verum ſacrificium laudis Deo patri & filio & ſpiritui ſancto immolare. Neſciebant inquam,
nam hoc illis non præſentibus, ſed abſentibus dixerat dominus mulieri Samaritanæ. Vnde &
mirantes dicebant adinuicem. [Nunquid aliquis attulit ei manducare.] Eodem modo in verbis
eius carnali ſenſu caligabant, cum diceret eis: Ego habeo cibum manducare, quem vos neſcitis:
quo & Samaritana mulier, cum de aqua viua à ſe petenda vel danda loqueretur ei. Non ergo
mirum, quod illa in aquæ vocabulo hæſitauit, cum iſti in cibi nomine nihil velociores ad intel-
ligendum fuerint. In hoc ſanè miram dignationem operæpretium eſt attendere ſapientiæ
Dei, quæ ſic paruulis condeſcendit, vt non omittat qualemcunq; rem occaſio ſibi obiecerit, quin
per eius ſimilitudinem illis introducendi ſtudio, quaſi præ oculis exhibeat inuiſibilia myſteria
Matt. 22 regni Dei. Quid enim omittit qui non regum nuptias, nec piſcatorum ſagenas, non margari-
Matt. 13 tas negotiatorum, nec veteres vteros vinariorum, non ficus aut vineas, neque granum ſy-
Matt. 9 napis, nimirum inter minuta præterit olera? Ita de ſingulis ſimilitudines cœleſtium carnalibus
Luc. 12. Luc. 13. explicat, vt tanquam in notis & vulgaribus ſpeculis, ſolis imaginem videant qui eius ſplendo-
rem ægris oculis ferre non ſuſtinent. Sic nunc mulieri aquam haurienti, ſub nomine aquæ,
de gratia locutus eſt ſpiritus ſancti, vt ex commoditatibus aquæ viſibilis quam hauriebatur,
virtutem perpenderet aquæ inuiſibilis quam neſciebat. Sic nihilominus cibos offerentibus in-
corporeos de corporeo loquitur cibo, vt ex corporeæ refectionis ſimilitudine oſtendat volunta-
riam, imò & optabile ſibi eſſe operari opus ſalutis noſtræ. Quod quia non aduerterunt prima
eius dictione, dixerunt enim: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Protinus ſubſecutus adiun-
Facere volūtatē patris ita iucūdū Chriſto ſicut eſurīēti manducare eſt. git. [Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei, vt perficiam opus eius.] Quo dicto pa-
tenter indicat, quàm ſpontanea in operando ſalutem noſtram Deo patri obedientia deſeruiat,
& quod magis delectetur in hac obedientia, quàm aliquis eſuriens dum oblatis cibis dicitur ei,
manduca. Et rectè plus. Nam corporeis cibis ſola caro, quæ defecerat reficitur, uerum defectura:
per hanc autem obedientiam ſic refici habebat mortalis & paſſibilis in Chriſto natura humana,
vt reſurgens à mortuis iam non moriatur, mors illi vltra non dominabitur. Quæ eſt enim vo-
luntas patris, niſi illa, de qua pauloante mulieri Samaritanæ dixit: Nam & pater tales quærit
Rom. 6. qui adorent eum? Quid inquam vult, aut quid quærit pater, niſi veros adoratores habere, qui
adorent eum in ſpiritu & veritate? Sed tales per filij paſſionem inuenti ſunt, tales adoratores
per crucem & ſanguinem filij Deo patri acquiſiti ſunt. Cum ergo dicit: Meus cibus eſt, vt faciam
voluntatem patris mei, hoc (vt prædictum eſt) per congruam ſimilitudinem magnificè expri-
mit, quanto deſiderio conſummando operi ſalutis noſtræ intentus ſit. Et quidem conſtat
ſanctos homines, qui ſpiritū adoptionis filiorum acceperunt, cum magna dilectionis dulcedine
operari opus fraternæ ſalutis, & ſiquidem à timore ſeruili incipiunt in amore filiorum conſum-
Rom. 8. Gala. 4. Pſal. 118. mari, quod eſt iuxta Pſalmiſtam dilatato corde currere viam mandatorum domini. Verun-
tamen nemini illorum adeo dulcis eſt labor operis, vt omnino rectè dicat: meus cibus eſt quod
facio voluntatem Dei. Non enim quicquam impaſſibile habet ſubſtantia hominis, cuius reſpe-
ctu dicere poſſit, laborem vel afflictionem in opere Dei ſic ſibi delectabilem eſſe, vt cibus
ſuus debeat appellari. Conſtat quippe tantum ex anima & corpore, quod verumq; eſt
proculdubio paſſibile. Ideoq; cum quis tribulatur, patienter & in ſuauitate conſcientiæ ſuæ re-
2. Tim. 3 clinatur, quia piè viuit in Chriſto, necdum rectè dicitur cibo ſuo veſci, quia nondum ipſa
merces operis reficit, ſed ſola conſolatur eum ſpes in alio repoſitæ mercedis, vt non deficiat
ſiue laceſcat ſub illa, qua totus, id eſt, in anima & in corpore premitur vi tribulationis. At ve-
ro Chriſtus non totus erat paſſibilis, neq; tantum ex anima & corpore, quæ vtraq; paſſibilia tunc
erant, ſed ex diuinitate quoq; conſtat impaſſibili. Et cum ſubiret acerbam paſſionem mortis, fa-
ciendo voluntatem patris non totum quod Chriſtus eſt, id eſt, diuinam ſimul & humanam na-
turam tranſuerberabat vis doloris, ſed natura quidem hominis vero dolore cruciabatur, natura
vero Dei charitate ſua cum patre ſuo paſcebatur, qua & ſemper paſcitur. Paſcebatur inquam
& ſaturabatur opprobrijs, non vt martyres ſancti in gaudio ſpei, ſed vt martyrū & ſanctorum
omniū Deus, in præſentia ſempiternę & incōmutabilis rei. Quid enim vnq̄ ſperauit? q̄d vnquā
non

non habuit is, per quem omnia ſacta ſunt, filius dei? Nunquid operarius conductus fuit? Nun-
quid præmium ſperans euangelizauit? Nunquid vſquã tale quid dixit, quale Apoſtolus Pau-
lus? Neceſsitas, inquit, mihi incumbit, væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero: ſi enim volens 1. Cor. 9
hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt? Quapropter & hoc Sap. 10.
nuſquam de illo dictum eſt, quod præmium acceperit, ſicut ſolet dici de omnibus ſanctis, quibus
Deus mercedem laborũ ſuorum reddidit: quia videlicet ipſe ſanctorũ omnium remunerator &
remuneratio eſt, ſedens ad dexteram patris: vbi, quamuis natura humana gloria & honore, Pſal. 8.
quem non habuerat, coronata ſit: natura tamen diuinitatis, quæ illam naturam prouexit, ita
nos iure tenet reuerentia ſui, vt recte fateamur, quia Chriſtus dominus, quicquid ſecũdum homi-
nem accepit, non aliunde, ſed de inſita ſibi diuinitate, accepit: ac proinde mercede donatum
illum dicere fas non ſit. Igitur ſancti omnes, quàm diu hic exulant, vbi à diuinæ viſionis con- Galat. 6
uiuio gementes ieiunant, quamlibet voluntarie, quantolibet cũ amore, quod donũ eſt, ad omnes 1. Cor. 9
operentur: ſiue inuiti pro diſpenſatione credita, ſiue volentes, & ideo mercedem apud Deum
repoſitam habentes, euangelizent: nemo tamen illorum recté dicit, meus cibus eſt, vt faciã vo- Eſa. 40.
luntatem Dei: ſolus autem ille qui non aliunde mercedem ſperabat, ſed in ſeipſo habebat, di- 27.
cente propheta: Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo: ſolus, inquam, ille, qui in
opere ſuo iam diuinitate ſua paſcebatur, veraciter dicere potuit: meus cibus eſt, vt faciam vo-
luntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius, quia videlicet Dei filius impaſsibilis, in
ipſa paſsione carnis, quam voluntate patris aſſumpſit, dum perficeret opus eius, opus noſtræ
redemptionis, opus noſtræ ſalutis, plene atque perfecte delectabatur cum illo, propter nos in
plenitudine charitatis. Noſtra quoq; qualiacunque bona opera: noſtra fides & dilectio, cæ- Bona o-
teraq; talia, nunc interim cibus eius ſunt, poſtmodum veró noſter cibus erit viſio eius, vbi im- pera no-
plebit quod promittere dignatus eſt: vt edatis, inquit, & bibatis ſuper menſam meam in re- ſtra ſunt
gno meo. Vnde ordinate in Apocalypſi loquitur: Si quis audierit vocem meam, & aperuerit cibus
mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum. Cibamus enim eum, quo- Chriſti.
ties eandem voluntatem patris vſque ad finem, ſcilicet ædificando alterutrum facimus, donec Luc. 22.
ipſe qui eſt caput ſuper omnia membra eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius, plenitudo eius omnia Apoc. 3.
in omnibus adimpleatur. Sicut enim adimpletur imperator, ſi quotidie eius augeatur exer- Ephe. 1.
citus, & fiant nouæ prouinciæ, & populorum multitudo ſuccreſcat: ita & Dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus, in eo, quod ſibi credunt omnes, & per dies ſingulos ad fidem eius veniunt, ipſe
adimpletur in omnibus, & quicunque hanc voluntatem patris cum illo faciunt, ipſi illum ci- Lucæ 2.
bant, & iuxta alium Euangeliſtam faciunt illum proficere ætate & ſapientia & gratia, non ſo-
lum apud Deum, ſed etiam apud homines. Cur autem nunc primum huiuſce cibi ſui mentio- Quæſtio
nem fecit? Nam ſi hactenus diſcipulis ſuis cibos ſibi offerentibus conſueuiſſet iſta commemo-
rare, non vtique nunc erraſſent in verbis eius, dicendo: Nunquid aliquis attulit ei manducare.
Cur ergo nunc primum dixit, meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, niſi quia
nunc primum tempus & locus commonuit, videlicet exeuntibus de ciuitate, & venientibus ad Reſpõ-
eum alienigenis, ſcilicet Samaritanis: erga quos & omnes gentes hæc erat voluntas patris, vt ſio.
operante filio, fierent veri adoratores ſui? Gratulabatur namque filius in illo cibo ſuo, in illa vo-
luntate patris, licet patriam ſuam, in qua inhonorandus erat, ſcilicet Iudæos, quorum detri-
mento ſibi parabatur ille cibus, vt eſt gentium ſalus: Iudæos, inquam, ſalios adoratores, tem-
plo diruto, & ciuitate Hieroſolymorum ſubuerſa, eijciendos humano fleuerit affectu. Itaque Luc. 13.
cum Samaritanos exeuntes & venientes ad ſe videret, permanens in Metaphora gratulabun-
dus, ad modum diuitis, cui iam matura meſsis multa cibos plurimos pollicetur, hoc modo
cœpta proſequitur: [Nonne vos dicitis, quia quatuor menſes ſunt, & meſsis venit? Ecce dico
vobis, leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem.] Ecce ne-
ſciebamus, quo tempore Dominus relicta Iudæa, vt ſupra dictum eſt, poſtquam aſcenderat Hie-
roſolymam inſtante ſolennitate paſchali, reuerſus ſit in Galilæam, tranſienſque per Samariam,
hæc fecerit vel dixerit, quæ præſens euangelij lectio commemorat. Sed nunc ex eo, quod ait:
Nonne vos dicitis, quia quatuor menſes ſunt, & meſsis venit, ex hoc, inquam, colligimus, quia
circa menſem qui apud nos Februarius dicitur, hunc tranſitum fecit. Menſe ſiquidem, qui Leui. 23.
apud nos Maius dicitur, plena meſsis in illis eſt regionibus. Vnde & in feſtiuitate hebdo- Num. 28
madarum, quæ & Pentecoſtes dicitur, nouum ſacrificium, id eſt, panes primitiarum duos Deut. 16.
de duabus decimis ſimilæ ex omnibus habitaculis ſecundum legem offerri iubebantur.

Igitur ex quo Dominus aquam in vinum conuertit in Chana Galilææ, & nunc quando re-
uertitur iterum in Galilæam, annus exactus eſt, qui eſt ætatis eius triceſimuſprimus, Iohanne
adhuc ſuperſtite: de quo ſupra dictum eſt, quia erat baptizans in Enon, iuxta Salim, vbi & Iohã. 3.
quæſtio facta eſt ex diſcipulis eius cum Iudæis de purificatione. Quando autem vel quo hu-
ius anni tempore ſequentis, idem Iohannes traditus, aut quàm diu ab Herode cuſtoditus ſit,
certum non habemus, quia de ſcripturis colligere non poſſumus. Nunc ad expoſitionis

ordinem redeamus. Nonne, inquit, vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſsis ve-
nit? Sic tanquam eos refellere velit, more coarguentis acrius, ſub interrogatione proponit: ac
ſi præter ſuam ſpiritualem meſſem, nullam aliam, nullam omnino nouerit. Et reuera nullam
meſſem aliam ſua vel diſcipulorum ſuorum commemoratione dignam iudicat, quamuis per
ipſum per quem omnia facta ſunt, hoc etiam fiat, vt meſsis illa, de qua dicebat, hæc ſingulis
Mat.10. annis proueniat. Si enim propter euangelium patrem, & matrem fratreſque ac ſorores obliuiſci
Luc.14. ac relinquere præcipit ei, qui ſe dignum eſſe cupit, ne pro affectu carnali retardetur ab intentio-
ne cœleſti: quanto magis eandem ob cauſam vel ſtudium recte diſcipulos ſuos ſcire aut recor-
Phil.3. dari nolebat, quando illa meſsis veniret: quæ profecto nec ſi inde tacerent tardius, nec ſi inde
loquerētur, citius matureſceret? Aliter quippe veraciter dicere non poſſumus, noſtra autem
conuerſatio in cœlis eſt, niſi cœleſtium meditatione ita occupati ſimus, vt non vacet nobis co-
gitare aut loqui de terrenis: ita intenti agriculturæ Dei, vt ſuperfluum arbitremur loqui de
naturalibus terrenæ agriculturæ incrementis, ita inhiantes faciendæ voluntati Dei, vt ne-
gligamus cibos corporis. Rectè ergo quaſi coarguens: Nonne, inquit, vos dicitis, quia ad-
huc quatuor menſes ſunt & meſſis venit? Et protinus adiungit: Ecce dico vobis leuate ocu-
Videte los veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem. Oculos veſtros, inquit, ocu-
regiones los interioris hominis, leuate ab hac meſſe, quam ego comedere non veni, ad quam ego vos
operarios non conduxi, & videte, non regionem vnam, non Iudæam ſolam, patriam meam,
in qua ego Domini aut poſſeſſoris honorem habiturus non ſum: ſed videte plures regiones gen-
Pſal.2. tium, regiones omnium nationum, quoniam albæ ſunt iam ad meſſem, quia ſicut Dominis re-
gionum cibi ipſorum præſto ſunt, quando regiones ipſæ albæ ſunt ad metendum meſſem: ita
mihi, cui poſtulanti à patre gentes in hæreditatem datæ ſunt, cibus copioſus, quem habeo man-
ducare, nunc in promptu eſt, quando gentes ipſæ tractabiles ſunt iam ad ſuſcipiendam fidem.

Notandum in ſermonibus domini duas meſſes inueniri, vnam, de qua nunc loquitur, ſcilicet
prædicationem euangelij, cuius meſſores ſunt apoſtoli. Aliam de qua idem alibi loquitur, quam
Mat.9. & appellat conſummationem ſeculi, cuius meſſores angeli ſunt. Quas, cum in pluribus diffe-
Luc.10. rant, in eo quoq; differre manifeſtum eſt, quod illa, quam appellat finem ſeculi, meſsis tantum-
Mat.13. modo eſt, hæc autem alio quidem reſpectu meſsis, alio autem ſatio dicitur. Satio namq; dicitur,
futuræ meſsis reſpectu, id eſt, conſummationis ſeculi, quia ſicut homo paterfamilias ſeminat bo-
num ſemen in agro ſuo, cum autem dormirent homines, inimicus homo ſuperſeminat forte zi-
Ibidem. zania, & vtraque ſinuntur creſcere vſque ad meſſem, & tunc zizania ligantur in faſciculos ad
comburendum, triticum autem reconditur in horreum: ſic filius Dei prædicans euangelium,
filios regni Dei fecit, cum quibus, diabolo ſuperſeminante, ſuccreſcunt filij nequam, in fine
Pſal.125 autem ſeculi per miniſterium angelorum colliguntur, & à bonis mali tanquam zizania à tri-
tico ſeparabuntur. Meſsis vero dicitur eadem euangelij prædicatio temporis anterioris re-
Luc.10. ſpectu: quando patriarchæ & prophetæ ſancti euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua, quia
videlicet quantum lætitia metentium ſuauior eſt labore ſeminantium, tantum beatitudo apo-
ſtolorum, qui Chriſtum præſentem viderunt, & loquentem audierunt, & ſic nobis annuntiaue-
runt: longe plenior atque iucundior extitit beata ſpe patriarcharum & prophetarum, qui ven-
Malac.3 turum præfigurauerunt aut prædixerunt. Et in hac quidem meſſe, paleæ ſimul cum granis de-
feruntur ad aream, in illa autem tenebit dominus meſsis ventilabrum ſuum in manu ſua, & mun-
dabit aream ſuam, paleas igni inextinguibili tradens, triticum autem ſuum purum in horreum
Matt.9. ſuum recondens. Igitur quod ait, quia regiones iam albæ ſunt ad meſſem, idem eſt ac ſi di-
Lucæ 10 xiſſet, quia iam dociles ſunt ad ſuſcipiendam euangelij prædicationem. De qua meſſe & alibi
dicit: Meſsis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum meſsis, vt mittat
operarios in meſſem ſuam. Huius meſsis operarios diſcipulos ſuos eſſe volebat, & ad hoc opus
excitabat cum diceret eis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quoniam albæ ſunt iam
ad meſſem. Et adiecit: [Et qui metit, mercedem accipiet, & congregat fructum in vitam æter-
nam.] Aequam dominus meſsis meſſoribus ſuis legem præſcribit. Operarius, inquit, qui
Luc.10. metit pro labore ſuo, & mercedem accipit, & fructum congregat in vitam æternam. Pri-
mum, mercedem accipit, & deinde congregat fructum in vitam æternam. Hæc nempe mer-
1.Cor.9 ces illa eſt, de qua & alibi dicit: In quamcunque domum intraueritis, ibi manete, edentes & bi-
bentes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Quam cibi legem ro-
buſtiſsimus meſſor Paulus defendens, quamuis poteſtate vti nollet, ne quod offendiculum
daret euangelio Chriſti, quis inquit, militat ſuis ſtipendijs vnquam? Quis plantat vineam,
Deut.25 & de fructu eius non comedit? Quis paſcit gregem, & de lacte eius non manducat? An &
1.Cor.9 lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os boui trituranti. Ac
deinceps: Si nos vobis, inquit, ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi veſtra carnalia me-
tamus? Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur quæ de ſacrario ſunt edunt, qui altari
deſeruiunt, cum altari participant. Ita & dominus ordinauit his, qui euangelium annun-
ciant,

ciant, de euangelio viuere. Ergo qui metit & nunc mercedem accipit, ſcilicet neceſſariam
vitæ præſentis alimoniam, & fructum congregat in vitam æternam, id eſt, in futuro quoque
æternam accipit mercedem, vnuſquiſque propriam ſecundum ſuum laborem. Alioquin veri-
tas Dei non ſtaret, non confirmarentur promiſsiones patrum. Vnde eadem ſimilitudine quæ
propoſita eſt, adhuc ſubditur. [In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſeminat, & alius 1.Cor.3.
qui metit: vt, & qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit.] In hoc (inquit) verbum verum eſt, in
hoc veritas Dei permanet, in hoc promiſsiones patrum confirmatæ ſunt: quia ſemen regio-
num, quæ (ſicut dixi) iam albæ ſunt ad meſſem, id eſt, benedictionem vniuerſarum gentium,
quæ iam in aduentu meo præſentem habent eandem benedictionem, alius quondam ſemina- Gen.10.
uit, alius nunc metit. Quod enim eſt hoc verbum, niſi quod ad Abraham, ad Moyſen, & ad Pſal.71.
omnes ſanctos prophetas factum eſt, quod in ſemine eorũ benedicerentur omnes gentes? Et in
quo verum eſt hoc verbum, niſi quia ſicut illis promiſſum, & ab illis creditum eſt, ſic me adue-
niente completum eſt? Illi namque credentes & ſperantes, credendo & ſperando, fidem &
ſpem ſuam in propagationem carnis ſuæ, tanquam in bona terra gratiæ Dei committẽtes, ſemi-
nauerunt euntes & flentes, & ſemina ſua mittentes. Flendo & ſeminando profitentes, quòd pe-
regrini eſſent, & aduenæ ſuper terram, & non haberent hic manentem ciuitatem, ſed futurã in-
quirerent. Hoc modo laborioſam hyemem paſsi, ſeminauerunt, & non meſſuerunt: etenim de- Pſal.125
functi ſunt omnes nõ acceptis repromiſsionibus, ſed à longe aſpicientes ſalutauerunt eas, & ecce Heb.13.
nunc alij metunt, ſcilicet vos, qui promiſsionum, quæ ad illos factæ ſunt, præſentem habetis ef- Heb.11.
fectum. Non (inquam) illi meſſuerunt, nõ illi repromiſsiones acceperunt, Deo pro vobis aliquid
melius prouidente, vt ne ſine vobis conſummarentur. Hoc eſt enim quod ſequitur, vt & qui ſe-
minat, ſimul gaudeat & qui metit. Vnde & eos beatificans protinus ſubiungit. [Ego miſi vos Beati
metere quod non ſeminaſtis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.] Sententia apoſtoli
hæc cum illa congruit, qua idem ſaluator ait: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim metẽtes
vobis quia multi reges & iuſti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ Luc.10.
vos auditis, & non audierunt. Verè enim beati oculi diſcipulorum, qui nunc videbãt regiones,
quod albæ eſſent iam ad meſſem, qui hoc audiebant, quòd in hoc opus conducti eſſent, vt me-
terent quod alij ſeminauerunt. [Ego (inquit) miſi vos metere quod non ſeminaſtis] id eſt, ad hoc
vos elegi, & poſui vos, & eatis & fructum afferatis, quem non ſeminaſtis. Nunquid enim vos Iohan.15
tale quid paſsi eſtis, qualia pertulerunt Abraham, & cæteri patres qui ſeminauerunt? Nunquid
vos de terra & de cognatione egreſsi eſtis, & peregrini vel hoſpites in terra aliena fuiſtis, ea ſpe, Gen.12.
vt vobis extra ciuitatem domumque veſtram ſeminantibus, ſurgeret meſsis, id eſt, benedictio,
qua vniuerſæ cognationes terræ benedicuntur? Nunquid vos ſcientiam, ſiue prophetiam ha-
buiſtis, aut huius benedictionis ſemen prophetando ſeminaſtis? Non eſt ita, ſed alij laborauc-
runt, & vos homines ſine literis, & idiotæ, qui hactenus agrum Dei, nec verbo, nec opere exco- Acto.4.
lere ſciebatis, in labores eorum introiſtis, vt quod ab illis eſt ſeminatum, per vos conferatur in
horreum, id eſt, quæ illis promiſſa eſt vniuerſarum benedictio gentium, à vobis prædiceretur
impleta eſſe, & annuntietur per vniuerſum mundum. Sequitur. [De ciuitate autem illa multi
crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia
dixit mihi omnia quæcunque feci.] Locus iſte cum illo comparandus eſt, quo longe ſuperius di-
ctum eſt: Cùm autem eſſet in Hieroſolymis in die feſto, videlicet in patria ſua, inter contribu-
les ſuos, multi crediderunt in eum, videntes ſigna quæ faciebat. Hic & illic multi credide- Iohan.2
runt in eum, inquit Euangeliſta, cauſaſque ſubiecit longe diuerſas. Illi (inquit) crediderunt in
eum, videntes ſigna quæ faciebat: iſti propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis.
Quod omnino in ſugillationem Iudæorum legendum eſt, quemadmodum & illud quod ait Quanto
Apoſtolus: Quia Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam requirunt, quia videlicet Iudæi facilius
dum ſignorum vanitatem quærerent, decepti ſunt: Gentiles verò, dum rationabili ſapientiæ credide-
ſermone delectati ſunt, veritati libenter acquieuerunt. Quid ſi coram eis aquam in vinum runt Sa-
conuertiſſet, vt tale quid apud illos feciſſet, qualia multa fecit in patria ſua, ſcilicet in Galilæa, maritani
vel in tota Iudæa: ſi caſtella vel ciuitates eorum circuiens docuiſſet, & non potius præcepiſ- quàm
ſet Apoſtolis ſuis, cum mitteret eos ad prædicandum: In viam (inquiens) gentium ne abie- Iudæi.
ritis, in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, videlicet ne occaſionem daret Iudæis, quaſi Mat.10.
rationabiliter contemnendi euangelium, quibus miſſum fuerat hoc verbum ſalutis? Vnde
non mirum quod quidam Samaritanorum poſtea ſic offenſi ſunt, vt quadam die non rece- Luc.9.
perint eum, pro eo, quia facies eius erat euntis in Hieruſalem: non tamen omnes illi, vel diſci-
pulis eius inhoſpitales fuerant: Nam abierunt (inquit Euangeliſta) in aliud caſtellum. De-
nique Iudæi nullam vel leuem occaſionem blaſphemandi prætermittebant. Siquidem cum Iohan.8
improperantes dicere cœperint illum Samaritanum, propterea quia locutus eſt cum eis, &
manſit nunc apud illos biduum, antequam Iohanne tradito, publicum ſuſcepiſſet prædi-
candi officium: multo magis, ſi apud illos prædicans, & miracula faciens cum diſcipulis

 ſuis

ſuis commaneret, occaſionem quaſi legitime contemnendi euangelium, præbuiſſet. Quid
ergo (inquam) quantam putas meſſem de gentibus collegiſſet, ſi eo tempore tam Samarita-
nis quàm cæteris gentibus, per ſeipſum prædicare decreuiſſet? Quapropter cum patriæ ſuæ
Matt. 11. ciuitatibus exprobraret, poterat idem, quod de Tyro & Sydone, de Samaria quoque dicere,
quia ſi in Samaria factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cinere & cilicio poe-
nitentiam egiſſent. Ergo quia non propter ſigna, quæ nulla viderant, ſed propter id quod di-
ctum eſt, crediderunt in eum. Audi quod ſequitur. [Cum veniſſent ergo ad eum Samaritani,
rogabant eum vt ibi maneret, & manſit ibi duos dies.] Et hoc vt cætera manifeſte in com-
Iohã 2. paratione Hieroſolymorum dictum eſt. Cum enim ciuitatem vltro introiſſet, & in templo
Matt. 21 docuiſſet, & multi credidiſſent in eum, videntes ſigna quæ faciebat, non tamen Ieſus credebat
Lucæ 4. ſeipſum illis. Hoc nempe ſciendum, quod tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit, vt
Matt. 8. in vrbe magna, nullum hoſpitem, nullam inueniret manſionem, ſed in agro paruulo apud La-
zarum, ſororeſque eius habitaret, ſcilicet in Bethania, qui eorum viculus erat, iam tunc vtique
re ipſa experimento capiens, quod in patria ſua, cuius ciuitas illa erat præcipua, nullum habi-
Cur Ie- turus eſſet honorem. In illa quippe ciuitate, vel patria ſua, vulpes foueas habebant, & volu-
ſus in cres cœli nidos, id eſt, malitioſi ac ſuperbiæ pennis elati ſpiritus maligni, mentium infideliũ ho-
Sychen ſpitia compleuerant, & in illis cubilibus habitabant: filius autem hominis non habebat vbi ca-
potius put ſuum reclinaret, id eſt, quorum fidei, diuinitatis ſuæ nomen vel ſacramentum crederet, &
quàm in propter hoc in eadem ciuitate, vbi erant ſancta, patriæ ſuæ recte nec vna ſaltem nocte hoſpi-
Hieruſa- tari aliquando dignatus eſt. At vero gentes, audito eius euangelio, vulpes illas & volucres de
lem per- foueis & nidis, id eſt, de cordibus ſuis, templiſque, & aris effugare habebant, & ita demum ca-
noctauit piti filij hominis reclinatorium præparare, & idcirco nunc apud illos alienigenas tali ordine,
imo tali præfiguratione dignatus eſt commanere. Manſit autem apud illos duos dies, quia vi-
delicet eccleſiæ ſuæ duo præcepta charitatis inſinuans, & in præſenti, & in futuro ſeculo ſemper
commanet, & in vtroque ſeculo tanquam in duobus totis diebus eius, illi gratia nõ defutura eſt.
[Et multo plures crediderunt propter ſermonem eius, & mulieri dicebant: Quia iam non pro-
pter tuum ſermonem credimus, ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè ſaluator mun-
di.] Non fruſtra hic Euangeliſta, cui ſublimiora quæque ſcribere propoſitum eſt, hæc quæ le-
uiora videntur tam diligenter proſecutus eſt. Supra dixit, quia propter verbum mulieris cre-
diderunt, nunc multiplicatis credentibus, dicebant (inquit) mulieri: Quia iam non propter tuam
Ephe. 4. loquelam credimus. Vtrumque ſcribere curauit, & quia propter verbum illius crediderunt, &
quia iam non propter loquelam eius credere ſe dixerunt. Cur hoc, niſi quia de illo per mulie-
rem quidem primitus audierunt, ſed ne leuitate duci, & omni vento doctrinæ circumferri vide-
rentur, ipſius ſaluatoris verba iudicio propriæ rationis diligenter examinauerunt. Propter quid
autem credimus, ſi non iam propter tuam loquelam credimus? Ipſi enim audiuimus, & ſci-
mus, quia hic eſt vere ſaluator mundi. Notanda ſanè magis ac magis rationabilis cele-
Celeri- ritas alienigenarum ad credendum. Nec propter verbum mulieris, nec idcirco quod ſigna
tas alie- viderunt, ſcire vel credere ſe aſſerunt: Sed audiuimus (inquiunt) & ſcimus. Quid enim au-
nigena- dierunt, niſi ex ore eius ſapientiæ ſermonem, niſi ex gratioſis eius labijs veritatis verbum?
rum ad Quid audierunt, niſi veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam, propter quæ mirabiliter illum
creden- dextera ſua deducit? Audierunt veritatem docentis, manſuetudinem ad credendum inuitantis,
dum. Pſal. 44 iuſtitiam non accipientis perſonam Iudæi ſiue Samaritani, neminem aſpernendum, velut im-
mundum iudicantis quacunque ex gente ſit. Nonne ergo manifeſtè nobis hæc res geſta per
omnia congruit, nobis (inquam) qui non vidimus, ſed tantùm audiuimus, & ſcimus, quia hic
eſt vere ſaluator mundi? Nonne ipſe ſaluator de nobis aduerſus patriæ ſuæ duritiam conte-
Pſal. 17. ſtatur & dicit: Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi? Nonne
Deut. 32 illa patria ſua iam nunc (ſicut per Moſen Deus prædixit) incipit ad æmulationem adduci in
non gentem, in gentem inſipientem, & in iram mitti? Hinc enim cœperunt magna, & maligna
Rom. 3. æmulatione alienigenis iraſci, dicentes illi: non Iudæorum tantùm Deo, ſed & gentium: non
Iohan. 8. Iudæorum tantum, ſed & totius mundi ſaluatori, vt nunc Samaritani confeſſi ſunt. Nonne be-
ne dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Sed æmulentur quantum volũt,
iraſcantur & maledicant quantum ex diabolo per odium noſtri conceperunt. Nam Chriſtus
(quem nos ſecundum carnem non nouimus) ſecundum ſpiritum apud nos requieſcit, & duos
dies, id eſt, in præſenti & in futuro ſeculo permanſurus, caput ſuum reclinauit: quia nos
audiuimus, & ſolo auditu credentes, ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi. Et verum
vtique canticum illi mulier noſtra ad puteum, vbi aquam viuam accepit, vbi hydriam
ſuam reliquit, & voluptates ſuas oblita eſt, imo & ſanguinem ſuum fudit, verum, inquam can-
Cant. 8. ticum illi decantauit dicens: Dilecte mi apprehendam te, & ducam te in domum matris meæ,
& in cubiculum genitricis meæ, ibi me docebis præcepta domini. Verè enim martyrum no-
ſtrorum multitudo, quæ ciuitatem diaboli, omnia relinquendo, vitã quoque ipſam corporalem
conte-

contemnendo, egreſſa eſt, nunc illum in domum matris ſuæ, in cubiculum genitricis ſuæ in-
troduxit, dum in communem cœtum ritumque gentilitatis, in ipſa ſecreta templorum, vbi
cum illa cubitabat turba malignorum ſpirituum, nomen & cultum eius abduxit, & vt ſuſcipe-
retur, eiectis illis, clamando, teſtificando, & monendo euicit. Sequitur: [Poſt duos autem dies
exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipſe autem Ieſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in ſua
patria honorem non habet.] Diligenter aduertenda eſt hæc ratiuncula, ſicut in exordio lectio-
nis huius dictum eſt, vt certiſsimè pateat, cui propoſitioni ſit ſubiuncta. Nec enim reſpondet illi
verſiculo, cui in ſerie literæ coniungitur. Illi (inquam) quo dictum eſt, poſt duos dies exijt inde,
& abijt in Galilæam. Nam ſi ita continuare velis, quare inde exijt, & in Galilæam abijt (ipſe
enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in patria ſua honorem non habet) profecto
rationem, nimis à propoſitione diſcordem, eique repugnantem intuliſti, cum Galilæa omniſque
Iudæa, quæ non coutebatur Samaritanis, eius patria fuerit. Ita ergo continuandum eſt: Dixi
ſuperius (inquit Euangeliſta) quia reliquit Ieſus Iudæam, & abijt iterum in Galilæam, & adieci: Contra
Oportebat autem eum tranſire per Samariam. Dicis itaque mihi: Ad quid eum illo tranſire patriæ
oportebat? Ad hæc inquã: Pro magno negotio oportebat, pro magnæ rei experimento oporte- ingrati-
bat. Rem ipſam præſenti ratione aperui, rem (inquam) ipſam ita ſubiunxi. Ipſe enim Ieſus te- tudinẽ,
ſtimonium perhibuit, quia propheta in patria ſua honorem non habet. Hanc vtiq; rem ſi recte
attendis, liquet profecto, quod vtiliter & opportune per Samariam, per illam patriam, nõ ſuam
tranſire voluerit, & duos dies apud illos alienigenas cõmanens, honorem ſibi ab eis impenſum
pro experimento teſtimonij ſui admiſerit. Propheta (inquit) non habet honorem in patria ſua.
Alius Euangeliſta, vt ſenſum magis exprimeret, paululum cõmutauit huius teſtimonij verba Mat. 13.
dicens: Quia propheta non eſt ſine honore, niſi in patria ſua. Idem ergo eſt, ac ſi dicat: Me pro-
phetam, imo prophetarũ dominũ, nõ aliam ob cauſam hæc patria inhonorat, niſi quia eſt patria
mea. Nam ſi in Tyro & Sydone facerẽ virtutes, quas facio in hac patria mea, profecto in cinere Matt. 11.
& cilicio, pœnitentiam agendo me honorarent. Hoc teſtimoniũ perhibuit Ieſus. At illi teſtimo-
nium hoc, vt cætera nõ accipiebant, verbis eius non credebant. Vt ergo ſicut alibi de alio teſti-
monio dicit: Si verbis meis non creditis, operibus credite. Itẽ & de hoc eodẽ teſtimonio poſſent Iohā. 10.
illi irrefragabiliter audire, oportebat eum tranſire per Samariã, & experimento locũ dare, quo
comprobaretur verum eſſe teſtimonium ipſius, & iuxta hoc honorẽ illũ habiturũ eſſe in gẽtibus,
vt qui inuidebant, viderent & cõfunderentur: viderent (inq̃) inuidentes, & inuiderent adhuc. Qui
autem credebant, viderent & lætarentur: viderent (inquã) & magis ac magis credendo iu-
ſtificarentur. Sequitur: [Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cũ omnia vi- Quomo
diſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Et ipſi enim venerant ad diem feſtum.] Hoc iam do exce-
ipſius teſtimonio repugnare videtur, quòd eum Galilæi excepiſſe dicuntur. Honorẽ quippe hæc perunt
locutio reſonat. Exceperunt (inquit) Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in Galilæi
die feſto. Sed huius honorationis qualitatem vel finem ex alio Euangeliſta colligamus. Iſte Ieſum.
quippe regreſſus Ieſu in Galilæam, ille eſt, à quo cæteri Euangeliſtæ præmiſſa tẽtatione eius ini-
tium faciunt. Quomodo eum, vel quo fine excipiendo honorauerunt? Ait Lucas: Et omnes
teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius. Ecce Lucæ 4.
honorifica exceptio. Sed protinus additur. Et dicebant: Nonne hic eſt filius fabri? Item:
Quanta audiuimus de te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua, id eſt, in ciuitate Nazareth,
vbi natus & nutritus es. Quorum curioſitati quia non ſatisfaciebat, repleti ſunt (inquit) omnes
in ſynagoga ira, & ſurrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad
ſupercilium montis vt præcipitarent eum. Igitur cum vano honore, id eſt, ſine amore illum ex-
ceperunt, non vt illum honorarent, ſed vt miraculis eius ſuam ipſi curioſitatem paſcerent.
Quam & hic Euangeliſta non præterijt. Cum enim dixiſſet: Exceperunt eum Galilæi, pro-
tinus cauſam exceptionis huius addidit, dicens: Cum omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſo-
lymis in die feſto, ob hoc (inquit) exceperunt eum, imo (& ſicut ait prædictus Lucas euangeliſta)
omnes teſtimonium illi dabant. Vbi notandum, quia non dixerunt, quanta audiuimus de te
facta in Hieroſolymis, fac & hic in patria tua, ne ſe tantæ ciuitati æquare velle viderentur, ſed
quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, vbi videlicet non multis diebus manſerat, ante-
quam imminente paſcha Hieroſolymam aſcenderet. Verũ quocunq; modo, tamen exceperunt
eum. Quid ergo ſequitur: [Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquã in vinũ.] In hoc Myſteri
quoq; dicto ſacratiſsimã diſpoſitionem huius orationis, ſcilicet Euangeliſtæ Iohannis, recte mira- um in
mur, imo incarnatam Dei ſapientiam, quæ hoc primo ſuæ manifeſtationis anno tali ordine pro- actibus
ceſsit, qualem hic non immerito ſcriptus commendare curauit. Qui videlicet annus, nunc ferè Ieſu.
exactus eſt, ex quo imminente paſcha, Ieſus Hieroſolymam aſcendit. Nam & paulopoſt, eadẽ
inſtante ſolennitate, rurſus illuc aſcenſurus eſt. Quid enim toto hoc anno, quo necdum tradito
Iohanne, publicum prædicandi officium non exercuit, quid (inq̃) hoc anno, niſi futuræ prædica-
tionis, ſiue inſtantis ſaluationis, à tẽpore ſuæ paſsionis vſq; ad finem ſeculi ordinẽ, quo proceſſura

 eſſet,

eſſet, in ſuis actibus præpingit, & quaſi extenſis quibuſdam diſterminat lineis? Habebat
Eſa. 2. quippe in propoſito, in æterno diuinitatis conſilio, fixum atque immobile decretum, legem
de Sion, & verbum domini educere de Hieruſalem, ſcilicet vt pateretur, ſicut oportebat, & re-
ſurgeret à mortuis tertia die, atque exinde prædicaretur in nomine eius pœnitentia & remiſsio
Luc. 24. peccatorum in omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem, vt quia cæcitas euentura erat in Iſrael
Rom. 11. interim plenitudo gentium ſubintraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Hoc plane per totum
hunc annum in ſeipſo præfigurauit. Nam aſcendens Hieroſolymam in ſolennitate paſchali,
eandem paſsionem & reſurrectionem ſuam, per templi ſolutionem, eiuſque excitationem in
Ioan. 2. tribus diebus maturandum præſignauit. Deinde pœnitentiam & remiſsionem peccatorum, quæ
in nomine eius prædicanda erat, loquens cum Nicodemo diffiniuit, dicens: Niſi quis renatus
Iohan. 3 fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, &c. Poſtea commanens in
Iudæa, vt cognouit, quod detraherent ſibi, iam enim cæcitas contingebat in Iſrael, reliquit
Iudæam, & ad Samaritanos diuertit, quos inter alienigenas reputabant Iudæi. Ecce tandem
in Galilæam redit, tandem iterum ex Chana Galilææ venit, vbi vinum de aqua fecit. Nota
diligenter. Non de Samaria ad templum Hieroſolymorum rediit, vnde vendentes & ementes
eiiciendo, vetus ſacrificium abiecit, licet & illa ciuitas prima eius fuerit, ſed ab alienigenis, vbi
duos dies commoratus eſt in Galilæam, imo in Cana Galilææ rediit, vbi vocatus ad nuptias
aquam in vinum conuertit. Nam ad Iſrael ſalus reuertetur, cum plenitudo gentium ſubintro-
ierit, ad templum autem, id eſt, ad hoſtiarum ſanguinem ſuſcipiendum, vel circuncisionis ritum,
Chriſtus nunquam rediturus eſt. Nonne ergo ſalutis noſtræ opifex, rerum, quas facturus erat,
toto hoc anno quaſdam, ſecundum hunc Euangeliſtam, vmbras præmiſit? Ad patriam autem
ſuam, de qua naturam hominis natura Dei aſſumens, nuptias fecit, & tanquam ſponſus proce-
Pſal. 18. dens de thalamo ſuo, aquam noſtræ corruptionis in vinum vertit incorruptionis. Reuertetur
circa finem ſeculi vt nunc circa finem huius anni in Chana Galilææ rediit. Quid ergo nunc illic
fecerit, audiamus, & in exteriori eius opere interius myſterium perquiramus. [Et erat quidam re-
gulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet, quia Ieſus aduenirет à Iudæa in
Regulo Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt deſcenderet, & ſanaret filium eius. Incipiebat enim
iſti no- mori.] Regulus iſte qui acceſsit ad dominum Ieſum, rogans vt deſcēderet, & ſanaret filium eius,
tus Chri à ſuperiori anno noſſe poterat, quod illum ad ſanitatem conferendam, prout vellet comitare-
ſtus. tur effectus. Nam & hic ſuperius Euangeliſta dixit, quod antequam aſcenderet Hieroſolymam,
Iohan. 2 imminente paſcha, manſit in Capharnaum aliquantis diebus, & cæteri Euangeliſtæ non tacent,
quod ibi multas virtutes fecerit, intantum, quòd dicerent ei conciues ſui: Quanta audiuimus de
re facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Cum ergo de virtute illius bene cōperta non
Mat. 15. dubitaret, cur eidem dicenti: Domine, deſcende, vt ſanes filium meum. [Dicit Ieſus: Niſi ſigna
Lucæ 4. & prodigia videritis, non creditis.] Non enim leuiter accipiendum eſt, quod grauiſsima veri-
tas patriæ ſuæ dixit, quod vni regulo loquens, toti ſuæ genti pluralis numeri verbo dixit.

Quid eſt Cùm ergo credere, & fidem habere, paria vel eadem ſint, primum ponenda, & aperienda
credere, eſt diffinitio fidei, ſtatimque liquebit quod regulus iſte & ſanitatem filii quærere, & tamen non-
vel fidē dum credere potuerit. Paulus apoſtolus cum de fide plura diceret, eandem fidem diffiniens: Eſt
habere. autem fides (inquit) ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentiū. Non (inquit)
Heb. 11. fides earum quæ præſentes ſunt, & corporaliter videntur, ſed ſperandarum eſt ſubſtantia, id eſt
poſſeſſio rerum non apparentium, ſed earum quæ nondum apparent, eſt argumentum, id eſt
certitudo rerum. Quod enim videt quis quid ſperat? At verò ſigna illa, quæ faciebat dominus
Rom. 8. Ieſus, quæ videre potuerat iſte regulus, quæque ſibi impartiri precabatur, res erant præſentes,
res erant apparentes. Ergo illarum rerum fides non erat, id eſt ſigna illa videre, illa ſigna ſci-
re, & de illis dubitare non poſſe, credere non erat, fides non erat. Quæ autem erant res non
præſentes, res non apparentes, quarum fidem volebat haberi, dicens: Niſi ſigna & prodigia
videritis, non creditis? Videlicet illæ, de quibus loquebatur, quas annuntiabat neſcientibus,
pro quarum annuntiatione, quia apparentes non erant, quia corporaliter non videbantur, pro-
phetam ſe dicebat. Propheta (inquiens) in patria ſua honorem non habet. Verbi gratia: Ap-
Marc. 4. propinquabit (inquit) regnum Dei, & Meſsias iam venit, & ſic dilexit Deus mundum, vt fi-
Sup. eo. lium ſuum vnigenitum daret, & ego ſum qui loquor vobiſcum, & ſicut Moyſes exaltauit ſer-
Sup. 3. pentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pe-
Infra 6. reat, ſed habeat vitam æternam. Hæc & huiuſmodi res, partim quidem præſentes, partimque
Supr. 3. futuræ erant, ſed corporalibus oculis non videbantur, & ideo non apparentes erant. Has
Mat. 13. ergo res auribus audiendi audire, auribus cordis ſuſcipere, de his præeunte rationis iudicio
Sup. 3. non hæſitare, credere erat, fidem habere erat. At illi non audiebant, & cum loqueretur,
quod ſciebat, cum teſtaretur hoc quod viderat, illi teſtimonium eius non accipiebant, licet ſigna
multa ab eo fieri viderent. Bene ergo non ait tantùm, niſi videritis, ſed niſi ſigna & prodi-
gia videritis, non creditis. Quod profecto cum acerba (vt dignum eſt) vituperatione dixit,
quia

quia comparatione illorum iuſtificati fuerint Samaritani ſupra memorati, quibus non dignabantur coiti, quia paulo ante apud illos fuerat non ſine honore, quia crediderunt in eum, non propter ſigna & prodigia (nulla enim viderunt) ſed propter prophetiam quidem credere cœperunt, qua dixerat mulieri omnia quæcunque fecit, ſed deinde propter ſermonem ipſius ſanum & verum, multo plures crediderunt, dicentes non quia ſigna vidimus, ſed quia audiuimus & ſcimus, quia hic eſt verè ſaluator mundi. Nonne ipſi ſcilicet contribules ſui maxime audierunt, imo & quotidie audiebant, & proinde ſcire poterant? Nonne ſaltem teſtimonia Iohannis ſatiſfacere illis debuerant, quem omnes ſciebant eſſe prophetam? Rectè igitur hoc illis in tempore improperabat, quia Samaritani (vt iam dictum eſt) comparatione illorum de proximo iuſtificati fuerant, imo & omnes gentes paulo poſt magnifice iuſtificandæ erant. Gene.12. Gene.12

Ipſi nanque à fide patrum nimium degenerabant. Nunquid enim Abraham propter ſigna & prodigia credidit? Nunquid quando dixit ei Deus: Egredere de terra, & de cognatione tua, & benedicam tibi, & multiplicabo, atque in ſemine tuo benedicentur vniuerſæ cognationes terræ? Nunquid (inquam) dixit Abraham, quod ſignum tu oſtendis mihi, quia hoc præcipis, vel hoc promittis mihi vt credam tibi? Quod ſi obijcias quorundam ſcripta, quæ non ſunt autentica, quibus fertur de igne Chaldæorum diuinitus eductus fuiſſe, & hoc illi pro ſigno potuiſſe ſufficere, dic quæ ſigna & prodigia Deus illi oſtenderat, vt fiduciam habens in ignem ſe proijci intrepidus permitteret? Quod ſignum aut prodigium acceperat, vt Deo ſæpius promittente ſemen, in quo benedicerentur omnes gentes terræ, non infirmaretur fide, nec conſideraret corpus ſuum emortuum, & ſterilem vuluam Saræ? Nunquid ſaltem hoc pro ſigno, ſiue ſpei ſuæ ſolatio acceperat, vt ambo grandæui, ille centenarius, illa nonagenaria, non ſeneſcerent, aut frigeſcerent? Denique ſaltem hoc, vt Saræ ſterili muliebria id eſt menſtrua fieri non deſinerent? Ergo degeneres (inquit) vos, ergo tanto patre indigni, ergo deteriores omnibus alienigenis, qui niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis. Sed dicitis: Viſne vt fruſtra vel leuiter credamus tibi? Num credere debemus omni ſpiritui? Te dicente, quòd Chriſtus ſis, quod filius Dei ſis, qualiter experiemur quod verum dixeris? Ad hæc inquam: Planè experimini, ſed quomodo lex præcipit. Probate, ſed legitime. In lege enim quid ſcriptum eſt? Quomodo legitis? Quod in nomine Domini (inquit lex) propheta prædixit, & non euenerit, hoc dominus non eſt locutus, ſed per tumorē animi ſui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.

Fides Abrahæ abſque præuijs ſignis

Rom.4

Obiectio Iudæorũ. 1. Iohã.4 Rñſio. quõo ex lege debuerunt chriſto credere.

Nunquid autem & lex indē non dicit: Si ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſigna atque portenta, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur deos alienos, non audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris. Fateor (inquam) quia & hoc dicit, ſed de ſomniatore, de propheta, qui ſuadet tibi poſt deos alienos ire, hoc dicit. Alius locus eſt, aliud mandatum eſt prophetæ, qui cõfitetur ſe in nomine domini venire, & verum prophetat cum iſta profeſſione. Sic enim ait: Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me ſuſcitabit tibi dominus Deus tuus, ipſum audies vt petiſti à domino Deo tuo in Oreb. Ac deinceps: Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam. Et ſubinde: Quod ſi tacita (inquit) cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum, quod nõ eſt locutus dominus, hoc habebis ſignum: Quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus non locutus eſt, ſed per tumorē animi ſui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum. Itaq; ſecundum legis mãdata non per figmẽta neq; prodigia, ſed per verbũ verũ experire, vt ſciatis ô patria mea, quod credere debeas. Verbi gratia: Cum dico tibi: Soluite templũ hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud, imo cũ aptius dico & dicam, quia occiſus poſt tres dies reſurgam, ſi non euenerit quod dico, hoc Dominus non locutus eſt, imo ego qui loquor Dominus nõ ſum. Interim antequã illud fiat, cũ dico vobis, quod cogitatis mala in cordibus veſtris, & cætera talia cum dico, redeuntes ad cor veſtrum, ſi intelligitis ita eſſe rem in cordibus veſtris vt dico, ſcitote quia dominus locutus eſt, & vera ſunt cætera, quæ omnia in nomine domini vobis loquor. Sic enim legitime Samaritani paulo ante veritatē examinauerunt vna muliere prædicante: venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. Quis enim alius niſi dominus Deus occulta cordium perſpicit. Alumni legis ſapite legē, propheta tam ille qui loquitur quidē in noĩe domini, ſed mentitur, q̃ ille cuius quidem verbũ quod locutus eſt euenerit, ſed locutus eſt in dijs alienis, hic inq̃ & ille pariter cõtemnentur, imo & occidẽtur. Qui aũt & in nomine domini loquitur, & verũ verbũ loquitur, hic timẽdus eſt, huic per omnia credendũ eſt. Sed vos econtra ſignis & prodigijs experiri vultis, aliqui imo pene cũcti ſigna de cœlo quæritis, videlicet vt ſi Chriſtus ego ſum, ſi propheta ille ego ſum, de quo dixit Moyſes (vt p̃dictũ eſt) Prophetã ſuſcitabit vobis dominus Deus de fratribus veſtris, ipſum audietis tanq̃ me, ſi (inquam) propheta ille ego ſum, hæc ſigna & prodigia quæritis, & rurſus idē vel ſimile quod propter vos fiat Romanis ſignis & portentis illis, quæ propter patres veſtros facta ſunt interēptis Aegyptijs. Et quidē generationi huic malæ & adulteræ, quæ tentando huiuſmodi ſigna quęrit, ſignũ nõ dabitur, niſi ſignũ Ionę pphetę, vt ſicut ille fuit in vẽtre ceti tribus diebus

Deuter. 18. Deut.13.

Deut.18.

Iohan.2 Mat.16. Matt.9.

Mat.16 Deut.18.

Matt.12

diebus & tribus noctibus, & tunc demum illo prædicante, triduanam pœnitentiam egit Niniue
Ionæ 3. & 4. & illa reſeruata exaruit cucurbita, quæ obumbrabat ſuper caput Ionæ, ita ſit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum in nomine eius pœnitentia & re-
Luc. 24. miſsio peccatorum prædicetur in omnes gentes, filiiſque trina merſione baptiſmatis, in nomine
Mat. vl. patris, & filij & ſpiritus ſancti, & ita ſaluatis, iſta patria mea, hæc generatio mala diſperdatur.

Attamen vobis paucis, quicunque reſidui eſtis, qui non tentantes, ſed neceſsitatem habentes ſigna quæritis, ſigna fient plura, & maiora quàm petitis, vt audiant gẽtes, quæ ſolo auditu contentæ erunt, & dicant, audiuimus & ſcimus, quia hic eſt vere ſaluator mundi. Igitur cum di-
Supra eod. xiſſet Dominus: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus.] Quid aliud petito diceret medico regulus iſte, medico (inquam) qui cum ſit homo & non Deus, opus habet per ſemetipſum ad lectulum ægroti
Regulus non credebat Chriſtũ Deum eſſe. accedere, & tam viſu oculorum, quàm tactu venarũ, genus morbi dignoſcere, & ſecundũ morbum antidotum dare: Acceſſerat enim ad dominum, rogans eum, vt deſcenderet, & ſanaret filium eius, & illo differente: Domine (inquit) deſcende, priuſquam moriatur filius meus. Videlicet non credebat, quod ab illo reſuſcitari poſſet, ſi moreretur, nec tantam fidẽ aut humilitatẽ habebat, vt diceret, velut ille beatus Centurio, qui non erat de Iſrael: Domine, non ſum dignus, vt
Mat. 8. intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur filius meus. At Ieſus non deſcẽdit,
Pſal. 113. ſed manſit in eodem loco, & tanquam Deus, qui omnia quæcunque voluit, fecit, ſanitatem filio eius ſola voluntate, in qua vniuerſa ſunt poſita, reſtituit, & tanquam propheta verbum verum dicit, quo ſecundum legem prædictam probari debeat, quia de corde ſuo confingat nihil. [Ait enim: Vade filius tuus viuit.] Hoc denique vnum idemque dictum, & vera de præſentibus prophetia eſt, & (ſicut ex ſeruis ſuis idem regulus poſtmodum comperit) imperium vitæ eſt. Conſtat vero, quia de minori miraculi huius parte, id eſt de prophetiæ veritate ſancti prophetæ digne ſecundum legitimam probationem (de qua ſupra dictum eſt) magni habiti ſunt. Verbi gra-
1. Re. 10. tia: Samuel, quando dixit Sauli, inuentas eſſe aſinas, & verum dixit, quas tamen ipſe non inue-
3. Re. 18. nit. Itemque Helias, qui regi Achab multam pluuiam mox affore dixit, & verum dixit, nec tamen illam opere ſuo, aut dedit, aut fecit. Igitur cum incomparabiliter maius ſit opus vitæ, & virtutis, & potenti imperio facere, & vero verbo annuntiare, quam opus non ſuæ virtutis vero tantum verbo nuntiare, merito generationi malæ & adulteræ improperatur, quia ſepul-
Mat. 23. chra prophetarum honorabant, quos patres illorum occiderant, & dominum prophetarũ verbis blaſphemis inhonorabant, quem & implendo menſuram patrum ſuorum occiſuri erant. Quanta enim maiora his oſtendit illis opera, & non crediderunt? attamen regulus iſte prophetiam ſimul & potentiam operis huius diligenter inueſtigans, ſeram licet, fidem habuit. Sequitur enim: [Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Ieſus & ibat] Credidit nunc interim ſermoni eius, paulo poſt comperta non ſola virtute ſermonis, ſed & potentia loquentis, non ſolum ſermoni eius credidit, ſed & in ipſum tanquam in deum Dei filium credidit. Nam & hoc ſe-
Deut. 13. quitur: [Iam autem eo deſcendente ſerui occurrunt ei, & annuntiauerunt, dicentes, quia filius eius viueret.] Iam ex hoc prænuntio ſcire potuit regulus iſte, quod fidelis Ieſus propheta eſſet domini, quia videlicet iuxta legalem diffinitionem, & nihil loquebatur in dijs alienis, ſed potius inuitabat auditores ad dilectionem creatoris, & verum ſibi verbum dixerat de vita filij ſui. Hoc (inquam) ſcire poterat, etiam ſi caſu aliquo, vel medicina ſe abſente illata, filius ſuus conualuiſſet. Sed non eo contentus fuit. [Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit.] Videlicet ſcire cupiebat, vtrum eodem verbo quo dixerat ei Ieſus: Filius tuus viuit, eodem (inquam) verbo virtutis ſuæ, ſalutem portaſſet, vt ad filium ſuum febre fugata tam cito rediret. Sciebat quippe horam illam, & diligenti memoria tenebat, ex induſtria notatam, certoque tenore apud animum ſuum defixerat, vt ſi hora recuperatæ ſanitatis illa eſſet, in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus viuit, iam de diuina illius magni prophetæ potentia non dubitaret, quod eſſet
Cur hoc ſignũ hic narratur ipſe filius Dei, quod eſſet rex Iſrael. [Et dixerunt ei: quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit Ieſus: Filius tuus viuit, & credidit ipſe, & domus eius tota] Bene quidem, quod per occaſionem vnius filij, ſalus patri, & toti domui facta eſt, ſed quid magnum fuit, quod pro tali vel tanto ſigno credidit tota domus vnius reguli? Non enim ſignum hoc paruum fuit, per quod ſe vbique eſſe, vbique poſſe, & ſola voluntate cuncta perficere ſatis euidenter oſtendit. Nam & idcirco ab hoc Euangeliſta præteriri non debuit, qui pene ſola diuinitatis filij Dei teſtimonia, pro cauſa ſæpe dicta congeſsit. Quid ergo tantus hic
Supra eod. Euangeliſta nunc os ſuum ampliauit, vt declamaret nobis, quia credidit ille, & domus eius tota, niſi quia domus illa erat de incredula huius magni prophetæ patria? Ipſe enim Ieſus (vt ſupra dictum eſt) teſtimonium perhibuit, qui propheta in patria ſua honorem nõ habet. Hic
Iohã. 1. autem regulus, & tota domus eius ad hoc luce rationis perduci potuerunt, vt inuidentiæ tenebras euaderent, & hominem patriæ ſuæ non tantùm vt prophetam, ſed vt prophetarum dominum credendo honorarent, & honorando crederent. Similiter quando conuertit aquas in

vinum

vinum: Crediderunt (inquit) in eum diſcipuli eius, cū pro quantitate miraculi fructus eſſet valde exiguus. Ergo & quod hic ait Euangeliſta: Credidit ipſe & tota domus eius, & illic: Crediderunt in eum diſcipuli eius, pro quantitate quidem operum, paruum commemorat fructum, veruntamen non contemnendū reſpectu patriæ ſuæ, quod eſſet nimium difficilis ad credendum. Et hoc quidem ſaluatoris beneficium, in vno reguli filio (vt legitur) ita factū eſt. *Matt. 9.* Cæterū, ſicut archiſynagogi filia, quę tunc mortua eſt, quando mulier à fluxu ſanguinis liberata eſt, rectè ſynagogā ſignificat, quæ tunc præ infidelitate & inuidia vitam ſuam reliquit, quando gentilitas à peccatis ſuis, in Chriſtum credendo, receſſit, ita nihil prohibet in filio reguli myſtice eundem populū Iudaicum accipi, cum ſupradicta mulier Samaritana manifeſtè typum eccleſiæ de gentibus prętulerit, qua in dominū credente lux incipiebat oriri. Nam ſicut archiſynagogus, qui procidens ad genua Ieſu, rogauit pro filia, ita æque & regulus nobilem fidem patrum, Abraham, Iſaac, & Iacob rectè ſignificat, quæ pro ſalute illius populi ad Chriſtum & dominū patrem, antiquis meritis interuenit. Quam illorum fidem dum in fine ſęculi reſpicit, in eo quod reliquiæ Iſrael ſaluæ fiunt, rectè illis dicit. *Rom. 11. Apo. 11.* Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Niſi enim prædicātibus Enoch & Helia, inſtantis iam iamq́ ſubſecuturi iudicij ſigna & prodigia viderint, multo maiora quàm nos, qui neque redemptoris ſigna vidimus, neq; venturi iudicij ſigna & prodigia adhuc videmus non credent. Quapropter tunc illorū minoris laudis vel gratiæ fides erit, vt eidem populo rectè dicatur, & illud, quod in typū eius Apoſtolo Thomæ dictum eſt: Quia vidiſti me credidiſti. Beati qui non viderunt & crediderunt. *Iohā. 20.* Sed & illud quod dictum eſt, quia heri hora ſeptima reliquit eum febris, quod & mulier Samaritana ſexta hora in dominū ſedētem ſuper puteum credidit pulchrè huic myſterio congruit. *Myſteriū ſextę & ſeptimę horę* Quid enim eſt hora ſeptima, niſi poſt ſolis aſcenſum eiuſdem ſolis deſcenſu? Sexta quippe hora ſol altiſſimus eſt, nec niſi deſcendendo ſeptimam facit horam. Igitur ſexta hora mulier Samaritana dominum agnouit & credidit: hora vero ſeptima, filium reguli febris reliquit, quia videlicet aſcendente in cœlum Chriſto ſole iuſtitiæ, eccleſia de gentibus credidit. Iudaicus vero populus illo deſcendere incipiente, id eſt, ſigna & prodigia deſcenſus ſui præmittente crediturus eſt.

Finis libri quarti.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. V.

HVnc Euangeliſtam Iohannem per aquilam ſignificatum eſſe (quod pœnè cunctis notum eſt) rectè ſpiritui ſancto placet. *Cur Iohannes ꝑ aquilā ſignificatur.* Chriſtū quippe ſolem iuſtitię gyrantem per circuitū, & in circulos ſuos reuertentem, id eſt, omnia diſponentem, & in ſecreto conſilio cuncta præuidentem, claro intuitu contemplatus eſt, viaſq́ eius in hoc euangelio tanquā in horologio lucida rationabili vngula depinxit, *Eccle. 1.* vt ſapientiæ eius circuitū, conſiliorumq́ eius circulos diligens lector, quanquā lippientibus vtcunq́ ſpeculetur oculis. Ita quippe itinera, & facta quædā deſcribit filij hominis, ob inſinuandū conſiliū eiuſdem filij Dei, quemadmodū ob inueſtigandū aſcenſum ſeu deſceſum ſolis, geometricales quoſdam circulos ſibi depingere ſolēt aſtronomici. In quo illud maximè notandum, quod nullū paſchale feſtū prętereit, & velut ſi ab orientali linea ſurſum verſus progreſſionarios ſolis gradus cōputes, ita ſemper ab hoc feſto ſecundū facta & dicta, circa maxima & neceſſaria verſatur ſacramēta Chriſtianæ fidei. Sunt aūt quas cōmemorat, tres triū annorū ſolēnitates, quarta ſolennitate excepta, in qua paſſus ipſe ac ſepultus, reſurgenſq́ à mortuis, eadē, quæ ſuperioribus annis docuerat, perfecit. & de ſeipſo condidit ſalutis noſtræ ſacramentū. De paſcha primi anni iā dictū eſt, *Paſcha primi anni ꝑdicationis Chriſti. Iohan. 3.* quia Hieroſolymā aſcendens primū & maximè neceſſariū vitę noſtræ tantū verbis aperuit inſtrumentū, dicēs: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nō poteſt introire in regnū Dei, &c. Ac deinde commoratus in Iudæa, detrahentibus Iudæis, inuidētibus phariſæis, diuertens in Samariæ ciuitatē, tādemq́ rediēs in patriā ſuam, myſtice præſignauit, quibus vel quo ordine eiuſdē regenerationis, vt ſupra dictū eſt, denuaret gratiā. Ecce hoc ſecundo anno eodē feſto aſcendens Hieroſolymā, *Paſcha ſecundi anni.* veniens ad probaticā piſcinam, eandē quā prętèrito anno verbis tantum cōmendauerat, factis quoq́ præfigurat baptiſmi ſui potentiā, ac deinde per occaſionem factorum eius, aduerſantibus & calūniantibus Iudæis, dū veritatem diuinitatis ſuæ defendit, firmum nobis fidei verbum contrahit, in quo tota eius baptiſmi virtus conſiſtit.

Tertio

Paſcha tertij anni.

Tertio nihilominus anno circa ſolennitatem eandem, facto conuiuio de quinque panibus & duobus piſcibus, ita quinq; millia hominū per occaſionem cibi illius, aliud non minus neceſſariū ſaluti noſtræ commendat ſacramentū, dicens: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis &c.

Infra. 6.

Paſcha quarti anni.

Quarto anno in eadem ſolennitate (vt prædictum eſt) patitur, videlicet vt ſuperioribus annis docuerat, nos in morte eius baptizaremur & carnem eius ad manducandum, & ſanguinem ad bibendum acciperemus. Adeo ſanctam & veram veteris paſchæ rationem comprobat, vt in qua veterum fulgebat memoria Dei beneficiorum, in eadem ſolennitate nouorum conderet veritatem ſacramentorū. Igitur hoc menſe principio menſium, qui iuxta ſolem iſtum viſibilem primus eſt in menſibus anni, quid fecerit, quid dixerit iſte feſtiuus nobis ſol iuſtitiæ, in hoc (vt cœptum eſt) euangelicæ lectionis ſpeculo cōtemplemus.

CA. V.

Dies feſtus Iudæorum hic paſcha eſt. Supr. 4. Exo. 23. Deut. 16

[Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.] Hic Euangeliſta paſchale feſtum non apertè exprimit, dum dicit indiffinitè: Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam, ſed ex ſuperioribus feſtum paſchale fuiſſe colligitur. Nam aliam ob cauſam ſuperius, vbi mulieri Samaritanæ eſt locutus, dixit diſcipulis ſuis: Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Conſtat vero, quia vbi nō plus quàm quatuor menſes ante meſſem interſunt, paſchalis feſtiuitas non plus quàm duobus menſibus longè abeſt, quo vtriq; ſpacio temporis alia feſtiuitas nulla occurrit, qua ſecundum præceptum legis omne maſculum deberet apparere ante conſpectum domini. Igitur & hoc paſchale feſtum eſt, quo noſtrorum (vt prædictum eſt, & poſterius liquebit) ſacramentorum principium repetitur. [Eſt autem Hieroſolymis probatica piſcina, quę cognominatur Hebraice Bethſaida, quinque porticus habens.] Piſcina non à piſce dicta eſt, ſicut nec fiſcina à fiſco, nec murina à muto niſi forte per antiphraſim, eo quod piſces minimè habeat. Erat autem aqua gemino lacu inſignis quorum alter plerunque impletur imbribus hybernis, alter rubris eſt diſcolor aquis, vnde hoſtiæ lauabantur.

Probatio.

Quamobrem probatica quoque dicta eſt. Græcè nanque probata, Latinè oues dicuntur. Vnde (vt prædictum eſt) piſcina hæc probatica dicitur, eo quod ibi hoſtiæ lauarētur. Quæ cognominatur inquit Hebraicè Bethſaida. Notandum quod non ait, quę cognominatur probatica. Quod ſi dixiſſet, videretur idem dici Græcè probatica, quod Hebraice Bethſaida: ſed eſt inquit probatica, id eſt, lauandis hoſtijs accommoda, quem ſenſum ſermo latinus vno verbo non reſonat: cognominatur autem Bethſaida, quod Latinè dicitur domus frugum. Cuius nominis ſecundum res ſubſequentes magnum eſt myſterium, Quinque (inquit) porticus habens. In hoc tantum continetur myſterium, vt quamuis per hominis factum, tamen à Deo rectè credatur prouiſum: quatenus huius numeri porticus illic haberentur. Cur enim illic habebantur. Sequitur: [In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, ſurdorum, aridorum, expectantiū aquæ motum.] Id eſt, ad hoc piſcina hæc porticus iſtas habebat, ne multitudo languentium ad cœleſtis remedij opificem piſcinam excubans, tectum non haberet, ne opem ſupernam expectare nō liceret, æſtu vrente, vel turbine aut pluuia de ſub vuido vrgente. Longa enim erat ſupernæ viſitationis expectatio, de qua protinus ſubiungitur: [Angelus autem domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & mouebatur aqua. Et quicunque primus deſcendebat in piſcinam, ſanus fiebat à quacunq; detinebatur infirmitate.] Ideo tunc euidenter præſentes ſanctæ ciuitati & templo pręſides aderant virtutes, antequam * admiſſum in ſaluatorem crudele necis ſacrilegiū receſſiſſet ab eis omne cæli præſidium, quo facto, vt Ioſephus quoque teſtatur, auditæ ſunt eædem virtutes conclamantes: Tranſeamus ex his ſedibus.

*Addo, ob

Ioſe. de bello Iudaico, libr. 7. cap. 12.

Notandum vero, quod non æſu hoſtiarum quæ illius piſcinę aqua lauabantur, ſed ex eadem, qua & hoſtię lauabantur, à qua ſanabatur vnus, quicunque poſt motionem eius primo deſcendiſſet infirmus. In his inquam (vt prędictū eſt) tantū continetur myſterium, tantumq; pręfiguratū eſt ſacramentum, quanto opus habebant, quę cœleſti tēplo inferendæ erant hoſtię viuæ, ſcilicet animę & corpora ſanctorū, quāto opus habemus omnes nos homines, qui vniuerſi ex primo parente noſtro verum languorem, veram & omnimodam tam corporis quàm animæ contraximus infirmitatē. Scimus enim & credimus, credimus (inquā) propter quod loquimur, quia dn̄s noſter Ieſus Chriſtus, qui vocatur iuxta prophetam magni conſilij angelus, de cœlo venit, id eſt, non de deorſum, vt cæteri homines, ſed de ſurſum, non de terra, vt primus homo terrenus, ſed de cœlo venit homo cœleſtis, quia non de matre iuxta quoſdam abortiuos hæreticos initium habuit, ſed à Deo venit, à patre exiuit apud quem erat antequam formaretur terra & orbis.

Eſai. 9. Iohan. 3. 1. Cor. 15. Pſal. 89.

Venit (inquam) in populum Iudæorum, de illo carnem aſſumens, & eodem deſenſu ſuo, dum prædicat & annunciat ſalutem & pacē, mota eſt gens inquieta, & grauiſſimæ veritatis eius impatiens, & verſa in ſeditionem, tradidit morti vitæ æternæ largitorem. Qua ille morte ſua vitæ mundo cōdidit ſacramentū, vt in morte eius baptizaretur genus humanum, id eſt, omnes qui diuerſis retro temporibus collecti, quinque libris Moſaicæ legis teſtificatam hactenus expectauerunt gratiam Dei. Huius planè myſterij figuram, præferebat illa magna & diuina res. Vnde & hic Euangeliſta Iohannes, ſupernæ charitatis diligens inſpector, rectè illam non prętereundam arbitratus eſt. Piſcina quippe illa ſacra in

Rom. 6. Gen. 49. Deut. 33

cra in

cra,in qua, vt prædictum eſt,hoſtiæ lauabantur, vniuerſas populi Iudæorum cærimonias,vni-
uerſum veterum ſacrificiorum ritum ſignificat,quæ cum vmbræ eſſent futurorum, ita, anteq̃ Col. 2.
Chriſtus deſcenderet & in ſemetipſo legem impleret,neminem iuſtificare, vel ad perfectum ad- Marc. 5. Heb. 2.
ducere poterant, ſicut piſcina illa ante deſcenſum angeli neminem ſanare poterat. Quæ, ſi-
cut quinque porticibus cingebatur,in quibus iacebat multitudo languentium, motũ aquæ ex-
pectantium: ita lex Moyſi,cuius quinque libri ſunt,peccatores interim cohibebat, ſacrificijs illis
obumbraticis emundari non valentes, donec veniens Chriſtus ea, quæ ſacrificijs eiſdem præfi-
gurabantur, in veritate perficeret. Vel certè, quia non ſolum illos qui ſub lege Moyſi fuerũt, Quinq
ſed & cunctos qui ante legem,& ab initio mundi electi per fidem Deo complacuerunt, Chriſtus ætates
Dei filius ſaluare venit, & omnibus erat neceſſaria paſsio Chriſti: bene quinque porticus erant, mundi
& in omnibus languentes iacebant,expectantes aquæ motum: quia videlicet ante aduentum ante deſcenſum
Chriſti, à quo ſexta mundi ætas incipit,quinq; ætates fuerunt, quarum in nulla defuiſſe creden- Chriſti.
dum eſt fideles & iuſtos viros, qui circa eandem ſpem repoſiti,ſalutarem noſtri redemptoris ex-
pectabant aduentum. Quorum omnium vnam eandemq; fidẽ recte ſignificabat ille vnus, qui Ephe. 4.
prior deſcendebat in piſcinã,& ſanabatur. Nam vnus dominus,vna fides,vnus in omnibus ele- 1. Co. 10
ctus eſt ſpiritus,& idcirco electorum omnium ſiue mortuorum, ſiue viuorum,ſiue ante ſiue poſt
paſsionem Chriſti vocatorum,vna eccleſia & vnum corpus eſt. Igitur in hoc loco tam pulchra,
tam ſplendida ſuæ paſsionis figura illuſtrato,dominus quid fecerit audiamus. Sequitur: [Erat
autem quidam homo ibi,triginta & octo annos habens in infirmitate ſua.] Recte quidem, vt à
ſanctis doctoribus expoſitum eſt,hic homo tanto tempore languidus,peccatorem ſignificat ſce-
lerum ſuorum enormitate preſſum: cui quia dilectio Dei & proximi deeſt, & idcirco per pœni-
tentiam conualeſcere non poteſt, bene huius infirmitas triginta & octo annos habet, & à qua-
dragenario numero, qui pœnitentiæ dicatus eſt, binario differt. Verùm, quoniam per huius Languidus ille
occaſionem ſabbatum Iudæorum ſoluitur,& eadem ſabbati carnalis ſolutio magna, & Chri- gentilẽ
ſtianæ fidei neceſſaria ratione defenditur,non contenti ſumus ſcire, quod peccatorem ſignificet: populũ
ſed & quem, qualem,quantumque,id eſt,q̃ late diffuſum figuret noſſe oportet:quia videlicet dũ deſignat
ille grabbatũ ſuum ſabbato portat,non leue eſt,quòd dominus ipſe, qui iuſſerat,aduocatus eius
factus eſt, diſputando aduerſus illos robuſtos legis æmulatores Iudæos,quaſi pro ſabbato Dei
æmulantes, reuera autem præ inuidia ſeipſos diſſecantes, dum vnius ſaluti detrahunt, alterius
virtuti vel gloriæ inuidentes. Igitur ſicut ille vnus,qui poſt motionem aquæ primus in piſci-
nam deſcendere poterat,priorem populum recte ſignificat,id eſt,Iſraelitas,quorum eſt adoptio,
& teſtamentũ & legiſlatio, quorũ patres,ex quibus Chriſtus ſecũdum carnẽ, qui eſt ſuper omnia Roma. 3
Deus,benedictus in ſecula:ita nihilominus iſte, qui hominem non habebat, vt cum mota fuiſſet
aqua,mitteret eum in piſcinam,populum ſignificat gentilium,qui cum & ipſe in Chriſtum cre-
deret, & baptizari vellet,nemo apoſtolorum,ſicut in Actibus apoſtolorũ de Cornelio legitur, Acto. 10.
vnitati illorum qui ex circunciſione erant, illum admittere audebat. Cuius rei myſterium, quia
noſtra res eſt, in præſenti lectione ſubtilius perſcrutandũ. Erat,inquit,quidam homo ibi,triginta
& octo annos habens in infirmitate. Vbi aqua illa mota fuerat, & vnus deſcendebat in piſci- Languidus per
nam,ibi erat & homo iſte:quia videlicet,vbi & paſsio Chriſti celebrata eſt,& baptiſmi ſacramẽ- 38. annos.
tum illi priori populo tradebatur,iam ex tunc gentilis populus,fama tantæ ſalutis audita, gra-
tiam eandem poſtulabat, triginta & octo annos habens in infirmitate, id eſt,olim deſperatus,
perdita corporis & animæ temporali & æternali ſalute,fraudatus vitæ præſentis pariter & fu-
turæ veritate. Nam per triginta annos,qui numerus annorum plena viri ætas eſt,vitæ præſen-
tis perfectio: per octo annos vitæ futuræ æternitas, cuius octo ſunt beatitudines, quæq; octaua
mundi ætate perficitur, recte figuratur. Sed gentilis populus,& præſentem vitam ſe non poſſe
retinere ſciebat, & futuræ nullam ſpem habebat. Igitur magnus iſte languidus triginta & octo
annos in infirmitate habebat: quia & præſentem vitam laboribus & oneribus cito conſumebat,
& futuræ reſurrectionis ſpem nullam habebat. Vt autem iſte languidus tam vetus tamque à Pſal. 18.
ſalute remotus, calamitatem ſuam agnoſceret,magiſque ac magis ingemiſceret, grandis illum
commotæ aquæ ſonus excitabat, magnumque gaudium illius, qui ante ſe deſcendens curatus
fuerat. Nec verò tantùm ex eo, quod in omnem terram ſonus ille exiuit, & in fines orbis terræ Pſal. 68.
deſceſus illius magni angeli auditus eſt,illud cognouerat:verũ & ex eo, quòd penes eandẽ piſci-
nã,& intra porticus eius, idem languidus aderat. Illo quippe tempore, quando hic noſtræ pacis
nuncius,hic Dei filius de cœlo deſcendit,& ſeditione cõtra illum excitata, vt paſsione ſua ſaluos
nos faceret,intrauerunt aquæ vſque ad animam eius,& venit in altitudinem maris,& tempeſtas
demerſit eũ,illo,inq̃,tempore Romanorum militũ Centuriones, quinquagenarij & decuriones
intra Iudææ ſinus habebantur. Erat ergo quidã homo ibi trigita & octo annos, vt prædictum eſt,
habens in infirmitate. [Quem cũ vidiſſet Ieſus * & cognouiſſet quia multũ tẽpus haberet,dixit ei: * textus addit iacentem.
Vis ſanus fieri?] Quibus putas oculis illum qui per hunc hominẽ ſignificabatur,magnũ langui-
dum Ieſus vidit,quos vel quantos habet oculos in capite ſuo? Septem. Ipſe eſt enim lapis ille,in Zacha. 3

Zach. 3. Coloſ. 2 quo ſeptem oculos Zacharias propheta ſe vidiſſe teſtatur, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, quorum
Pſal. 101. omnis plenitudo corporaliter habitans in illo requieſcit. Illis oculis gratiæ vel miſericordię, quę
non eſt alia quàm ipſe Deus noſter ſpiritus ſanctus, vidit iſtum languidū cum aſcendiſſet in cœlū,
proſpiciens de excelſo ſancto ſuo, de cœlo in terram aſpiciens, vt audiret gemitus compeditorū,
vt ſolueret filios interemptorum. Tunc, inquam, proſpexit, tunc vidit & cognouit, quia multum tempus haberet, id eſt, ſenſum pietatis ſuæ ſe ſenſiſſe probauit, quia tempus miſerendi eius
Pſal. 9. adeſſet. Quem eius reſpectum pulchre per hoc innuit, quod prædicto homini familiariter
dicit: Vis ſanus fieri? Et quidem deſiderium pauperum iam exaudierat, & præparationes cordis
eorum audierat auris eius. Quomodo ergo patentem omnibus vnius languidi voluntatē neſcire
poterat? Verùm ad hoc interrogat, & ad hoc ſolum dicit, vis ſanus fieri: vt oſtendat, quod de
homine nihil amplius debeat quæri, id eſt, non qualis perſona vel ex qua gente ſit, ſed hoc ſolū,
vtrum peccata ſua relinquere, iuſtitiamq; velit operari. Nam in omni gente, qui timet Deum &
Acto. 10 operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. [Dicit ei languidus: Domine hominem non habeo, vt cum
mota fuerit aqua, mittat me in piſcinam.] Homo iſte neceſſarius, qui languidū mittat in piſcinam, id eſt, peccatorē ad dominicæ paſsionis applicet ſacramentū, ipſe Chriſtus vel aliquis vicarius eius eſt. Verbi gratia: Petrus vel Paulus, in quo loquitus Chriſtus, imo totus concors apoſtolorū vel ſacerdotū chorus, quorū eſt officium docere & baptizare: quod profecto eſt languidū
1. Cor. 13 in piſcinam paſsionis Chriſti fœcundam æternæ ſalutis dimittere: Sed hunc hominem languidus
gentilium populus reuera non habebat, quippe contradicentibus his qui ex circunciſione erant
Acto. 11. fidelibus, & contentioſe aſſerentibus, Chriſtū non pertinere ad gentes, ſed ad ſolū genus Abrahę
Acto. 10 cui repromiſſus eſt. Hoc profecto languidus iſte tunc dolebat, quando Cornelius orans & eleemoſynas faciens regnū Dei quærebat, quia nec ad Symonem, qui cognominatur Petrus, mittere
nouerat vel audebat, nec eidem Petro adhuc reptilia vel ſerpentia terræ de cœlo fuerant oſtēſa,
quod in eiuſmodi piſcina lauare, & ſic mactare & manducare deberet omnia. Bene ergo ait languidus, quia hominem non habeo, vt cum mota fuerit aqua, mittat me in piſcinā. Et quaſi quæreretur ab eo, cur hominem quem optabat, hominem tam neceſſarium nō haberet, protinus adiungit. [Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.] Quod profecto ſecundum illius cauſam,
cum quo tunc loquebatur Ieſus, non ſatis rationabiliter videtur ſubiungi. Non enim, quia dum
veniret ipſe, alius ante illum deſcendebat, idcirco hominem non habebat: ſed quia hominē non
Alius habebat, à quo mitteretur, ideo in piſcinā deſcendere nō poterat. Melius ergo ſecundū id, quod
ante me per illud ſignificabatur, ipſe literalis ſermo procedit, quia videlicet gentilis populus idcirco hodeſcendit. minem non habebat qui mitteret illum in piſcinam, quia dum veniret ipſe, alius ante ipſum de-
Acto. 15. ſcendebat, id eſt, idcirco Chriſti gratiā percipere non poterat, nec apoſtolis illum admittere licebat, quia dum rogaret ſibi auditum ſalutis aperiri, hi qui ex circunciſione erant, moleſtè nimis
obuiabant, dicentes: quia niſi circuncidamini ſecundū morem Moyſi, nō poteſtis ſalui fieri, neq;
ad Chriſti gratiam admitti: & ita dura conditione repellebantur dū diceretur eis, ipſos ad Chriſtum non pertinere, niſi prius vniuerſæ legi Moyſi ſubijcerentur. Sed aduerſus hanc illius prioris populi inuidentiam opportunè adeſt prolocutor Chriſti, magnuſq; gentium aduocatus, ſpiritus ſanctus, & antequam gentiles in illam dominicæ paſsionis piſcinā, id eſt, in baptiſmi eius, quo
in morte ipſius baptizamur, ſacramentum deſcendiſſet, cecidit ſuper eos, & erant loquentes lin-
Rom. 6. guis, & magnificantes deum. Ac deinceps ſicut viſum eſt eidem ſpiritui ſancto eiuſq; apoſtolis,
Acto. 10 diffinitum eſt, ne quis vlterius tentaret imponere iugum ceruicibus diſcipulorū, quod neque ipſi
Acto. 15. portare potuerunt, neq; patres eorum. Rectè ergo dominus, dum iſta futura, imo per ſemetipſum
diſpoſita, & mox facienda, præuidet: dicit illi languido, qui in piſcinam deſcendere non poterat, vbi alius ſanatus fuerat. [Surge, tolle grabbatum tuum & ambula. Et ſtatim ſanus factus
ſurrexit, & ſuſtulit grabbatum ſuum & ambulabat. Erat autem ſabbatum in illo die.] Cur enim
ſabbato, illi, quem omnipotens verbum imperio ſuo ſanat, grabbatum ſuum portare imperat,
quod apud Iudæos fieri non licebat, dicente lege: de die ſabbati non inferetis onera per portas
Neem 13 veſtras. Cur, inquam, hoc imperat, niſi vt oſtendat inimicis ſuis Iudæis, mox affuturum, vt ſicut
Mala. 2. per prophetam prædixit, non ſolum ſabbati, ſed & omnium ſolennitatum illorum ſtercus ſuper
vultus illorum proijciat. Hoc enim poſtmodum cœpit fieri authoritate ſpiritus ſancti, ſigna &
Acto. 15 prodigia facientis, vbi omnes à ſeruitio legis abſoluit, interpretibus voluntatis eius ſanctis
apoſtolis, dicentibus: quia viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra vobis imponere
oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato & fornicatione. A quibus cuſtodientes vos, benè agetis. Valete. Sed cum ſabbatum carnale non curandum eſſe dominus opere iniuncto innuit, cur tali modo, id eſt, deportatione grabbati, quàm alio quolibet modo iſtud ſignificare maluit? Planè nonnihil aut
parum boni operis per illam grabbati vectationem ſignificauit. Non enim quippiam eius
laboris aut oneris in hoc fas eſt ſuſpicari, ſub quali laborantibus quodam loco dicit: Venite ad
me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Siquidem labor ille & onus illud
intu-

infirmorum eſt, qui non ſunt ſanitatem conſecuti, non alius ſine dubio labor, quàm amor hu-
ius mundi, qui nondum curatos multis oneribus curuat & deprimit. Igitur onus illud hic ſigni-
ficat quod quiſque portat, ſabbatum domini legitime celebrat. Proinde primo ſciendū eſt, quia Grabba
ſicut in homine illo qui curatus eſt, populum gentilium intelligimus, quondam abſque fide in tū apo-
peccatis ſuis iacentem, nunc autem in fide ſtantem, & in bonis operibus ambulantē: ita in grab- ſtoli
bato eius vniuerſum Apoſtolorū & prædicatorum Chriſti ordinem rectè accipimus. Nam ſicut ſunt, &
homo & cum ægrotat grabbatum ſuū portat, & cū iam ſanus eſt, in eodē à diurno labore cōpe- doctores noſtri.
tenti ſomno recreatur, ita populus gentiū & cum infidelitate langueret, per Apoſtolos & præ- 1. Cor. 9
dicatores ſanctos ad Chriſtum magna dilectionis ſuauitate deportatus eſt, & cum iam per iuſti-
tiam fidei ſanatus eſt, eorum nihilominus meritis, vel exemplis, doctrinis quoq; vel monitioni-
bus in opere bono, ne deficiat, confortatur, & à quotidianis ſoluitur exceſſibus. Hos autem ita
viciſsim portat, vt cum illi ſpiritualia ſeminauerint, iure carnalia metere debeant. Huic ergo
magno languido iam ſanato cum dicitur: Tolle grabbatū tuum & ambula, idē eſt ac ſi dicatur:
Da operam, vt grabbato tuo non ingratus appareas. Eos quippe, in quorū ſpirituali prædicatio-
ne requieſcis, tua carnali ſuſtentare debes ſubſtantia, dignus eſt enim operarius mercede ſua. Fe- Luc. 10.
cit homo imperata, ſanus factus confeſtim ſurrexit, & ſuſtulit grabbatum ſuū & ambulat. Quid
verius? quid manifeſtius? Palam omni mundo grabbatum ſuum portat & ambulat. Sanctos
Apoſtolos vel apoſtolicos viros, in quorum fide, meritiſque, & exemplis requieſcit, non ſo-
lum in vita ipſorum ſuſcepit, & competenti alimonia ſupportauit, ſed etiam poſt obitū illorum
memorias ipſorum debito cum honore veneratur, & amplius poſſeſsionibus dilatat, vt ſucceſ-
ſoribus vel imitatoribus eorum nihil corporalibus deſit, in quorum ſpirituali miniſterio ſuam
animam reclinauit. Ita profecto huic homini grabbatū ſuum portare iubebat Ieſus, cum diceret
Paulus, imo ipſe qui Paulo loquebatur Chriſtus, Corinthijs, de miniſterio quod fiebat in ſanctos •Romanis.
Hieroſolymis: Placuit (inquit) eis, & debitores ſunt eorum. Nam ſi ſpiritualium eorum partici- Rom. 15
pes facti ſunt gentiles, debent & in carnalibus miniſtrare eis. Igitur cum languido illi dominus
ſecundum magnitudinem potentiæ ſuæ dixiſſet: Surge, rectè iuxta beneplacitum voluntatis ſuę
hoc addidit, vt diceret: tolle grabbatum tuum & ambula. Imperium eius, & velox ſanitas, & ſa-
nitati prompta comitatur obedientia. Erat autem, inquit, ſabbatum in illo die. [Dixerunt ergo Mat. 15.
Iudæi illi qui ſanus factus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabbatum tuum.] Hoc Eſai. 29.
reuera dixerunt, vt hypocritæ, de quibus bene prophetauit Eſaias: Populus hic labijs me hono-
rat, cor autem illorum longè eſt a me. Nam niſi, vt in cæteris, ita & in iſto cor eorum longe eſſet
à Deo, non tam male honorem eius diuiderent, labijs pollutis ſtercus ſolēnitatum ſuarum præ-
dicantes, corde aūt ſplendidæ diuini operis gloriæ inuidentes. Quid enim? Vnde hic homo ſa-
nitatem receperat ex ſabbato illorum, an ex virtute eius, cuius præcepto grabbatum ſuū por-
tabat? Imo, vt ad illum magnum languidum per totum orbem diffuſum, ſermo recurrat, gen-
tilis populus vnde ſpiritum accepit, ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sic enim Apoſtolus, Paulus
Iudæis & pſeudoapoſtolis ſatienantibus, illum magnum & famoſum grabbati ſui portatorē, & contra
dicentibus ſine circumciſione & legalibus cæremonijs, licet baptizati ſitis, non poteſtis ſalui fieri, faſcinatores fidelium ex
cum ſuum iam pene eſſet oblitus hic homo curatorem, à quo ſanitatem receperat, ſic (inquā) in- gētibus.
gemiſcens: O inſenſati (inquit) Galatæ, quis vos faſcinauit, non credere veritati? Ante quorum
oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus. Hoc ſolū volo à vobis diſcere, Ex ope-
ribus legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei? Spiritū enim ſe accepiſſe ſciebāt, quòd ma-
nifeſtū erat ex operatione virtutū. Vnde & protinus ſubdidit: Qui ergo tribuit vobis ſpiritū, &
operatur virtutes in vobis, ex operibus legis, an ex auditu fidei? Item poſt aliqua: Currebatis
bene, quis vos impediuit veritati non obedire? Videlicet currebant accepta ſanitate, qui ante Gala. 5.
iacebant, portantes iugum ſuaue & onus leue, id eſt, opera iuſtitiæ, quibus nullo modo debuiſſet Matt. 11
homo ſanus ſabbata Iudæorū, quæ Deus odit, præponere, veridico propheta Eſaia teſtāte: Neo- Eſai. 1.
menias & ſabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Iniqui ſunt cœtus veſtri, Calendas veſtras,
& ſabbata veſtra odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta. Ac deinceps: Manus enim, inquit,
veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Verùm ille homo ſæpe dictus, ſcilicet gentilis populus, iam ſana-
tus, id eſt, in Chriſto baptizatus, ſed rudis, & ſcripturarum imperitus, vnde & partim faſcina-
ri potuit non credere veritati, neſciebat hæc, & cætera teſtimonia propheticæ ſcripturæ igno-
rabat, quod tanto odio eſſent Deo feſtiuitates, & Calendæ, cunctæq; Iudæorum cæremoniæ, ex
quo de ſanguine Chriſti, quo plenas manus Iudæi habent, ſunt pollutæ, & idcirco non poterat
de ea quæ in Chriſto eſt fide, rationem reddere, nec verò poterat ipſum Chriſtū præſentia cor-
porali adire vt audiret vim patiens, quod in tali contentione reſponderet pro ſe. Bene ergo ſub-
ditur. [Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille dixit mihi: Tolle grabbatum tuum, & ambula.
Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum, & ambula? Is au-
tem qui ſanus effectus fuerat, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet.] Vide nunc in primis aduerſarios
Chriſti, quàm inſipientes in ipſa interrogatione ſua ſint, & iniqui. Ille homo qui ſanus effectus

fuerat,& de tam longæua infirmitate repente tam perfectè conualuerat, vt grabbatum ſuum valentibus humeris,& collo irreflexo portaret, binem brem illis reſponſiunculam reddiderat, dicens: Qui me ſanum fecit,ille mihi dixit: tolle grabbatum tuum & ambula. At illi partem vnam vel membrum ab auditu ſuo excluſerunt, hanc ſcilicet: qui me ſanum fecit. Aliam verò

Iudæi malitio ſe nõ de ſanante ſed de ſabbato quære-bant.

partẽ, id eſt, ille mihi dixit, tolle grabbatum tuum & ambula, protinus ex ore eius rapientes, linguarum ſuarũ ſagittis confodiendum pro ſigno ſibi poſuerunt. Non enim dixerũt: Quis eſt qui te ſanum fecit? ſed dixerunt: quis eſt ille qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum & ambula? Illud quippe manifeſtum tantæ virtutis beneficium diparere mallent, vtpote laudis & gloriæ eius cauſam vel materiam non leuem, hoc autem ſciri, hoc audiri vel publicari idcirco ſtudebãt, quia videbatur eis, quod quaſi legitima accuſatione in calumniam trahere poſſent. Similiter poſt-

Acto.15 Gal.5

modum cum diceret gentilis populus ſanatus, id eſt, per fidem Chriſti iuſtificatus, qui me ſanum fecit, qui mihi ſpiritum dedit, & in me virtutes operatur, ille mihi dixit per Apoſtolos ſuos: Iudaicas non cures cæremonias, nec eorum obſerues ſabbata, tantùm diligas dominũ Deũ tuum toto corde, tota anima, tota virtute, deinde proximum ſicut teipſum, quod eſt reuera ſurgere, & tollere grabbatum tuum. Cum (inquam) hæc diceret, econtra non dicebant aduerſarij Chriſti, Iudæi, vel pſeudoapoſtoli: Quis eſt qui operatur in vobis virtutes? nullam quippe rationem inde audire, vel mentionem fieri volebant, ſed hoc dicere audebant: Quis eſt qui vobis præcipit non obſeruare ſabbata, vel cunctas Moſaicæ legis reſpuere cæremonias? & non timebant detrahere Chriſti gratiæ, ſanctorum Apoſtolorum contemnere perſonas. Verbi gratia, dicentes: Petrus idiota, & homo ſine literis eſt, & Paulus de Chriſti Apoſtolis nullus eſt, & his

Acto.4. Gal.2. 1.Tim.1. 2.Tim.2

ſimilia. Quorum fabulas & genealogias, & profanas vocum nouitates, ſtultas quoque & ſine diſciplina quæſtiones, quæ generant lites, & ad nihil ſunt vtiles, niſi ad ſubuerſionem audientium: quia nec deuitare ſtuduerunt, nec per ſcientiam ſcripturarum euacuari potuerant, rectè & hoc dictum eſt, quia is qui ſanus fuerat effectus, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet. Si enim ſciiſſent, nequaquàm potuiſſent ab illo faſcinari, non credere veritatem. Quam imprudentiam iſte

1.Cor.15

culpans Apoſtolus: Euigilate (inquit) iuſti, & nolite peccare. Ignorantiam enim Dei quidam habent. Ad reuerentiam vobis loquor, &c. Proinde rectè dicimus, ignorationem ſcripturarum, ignorationem Chriſti eſſe? quia videlicet abſque ſcripturis, noui pariter ac veteris teſtamenti, impoſſibile eſt hominis animam ſtare, vt nullo circumferatur vento doctrinæ. Neſciebat

Ephe.4.

ergo quamuis ſanus factus, id eſt, in Chriſto baptizatus primitiuus gentium populus, quiſnam eſſet Ieſus, id eſt, quantus, quàm potẽs, quàm verus Deus, quàm verè etiam ſabbati dominus. Cur

Mat.12.

vocem neſciebat? Ait Euangeliſta. [Ieſus enim declinauit à turba cõſtitura in loco.] Valde notandũ, quod nõ idcirco Ieſus declinauerit, quod ille eũ neſciebat, ſed idcirco Ieſum ille neſciebat, quia Ieſus declinauerat. Vnde enim Ieſus declinauerat? A turba inq̃t cõſtituta in loco. Nõ à loco, in quo erat, & in quo virtutem ſanatis operatus fuerat, ſed à turba quæ in loco erat, declinauerat. Nihil verius. Quis enim locus eſt, in quo ſalutem operatur Ieſus, niſi ſancta eccleſia eius? Sed à nullo loco Ieſus declinat, nuſquam localiter declinat. Vbique enim eſt, cum ſit Deus, in

Pſal.67.

omni loco eſt. Quanto magis ab eccleſia ſua, quæ locus eius eſt, nunquam declinat: Deus (inquit Pſal.) in loco ſancto ſuo, id eſt, in eccleſia ſancta ſua. Sic enim ſequitur: Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo. Ergo non à loco Ieſus declinauerat. Sed quid ait Euangeliſta? A turba (inquit) conſtituta in loco declinauerat, id eſt, ab illis declinauerat, qui turbam faciebant in loco ſuo, in domo ſua, in eccleſia ſua. Non ergo mirum, ſi is qui ſanatus effectus fuerat, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet, cum & Ieſus propter turbam declinaſſet. Verbi gratia, cum alius diceret: Ego ſum Pauli, alius: ego ſum Apollo, alius: ego verò Cephæ, & propter hæc ſchiſ-

1.Cor.1

mata, cæteraſque hæreſes non poterat ſimplex fidelis ſcire quis Ieſus eſſet, non poterat certo rationem certam obtinere, quam de Chriſto teneret, vel quam contra veros aduerſarios Chriſti, & falſos æmulatores legis redderet. Quid tandem fecit Ieſus turba ſedata? Quid in pace fecit, qui in turba & tumultu mentium ſciſſuram declinauit? Sequitur. [Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.] Interim dum turba eſt in loco, & Iudæi de ſabbato ſuo calumniantur, is qui ſanus

In ſchiſmate & hæreſi Ieſus inuenit ſuos in tẽplo in ſcripturis.

effectus eſt, templum ingreditur, vbi videat Ieſum, vel videatur à Ieſu; quia videlicet dum ab hæreticis vel pſeudoapoſtolis pulſatur quæſtionibus nouus credentium populus, neceſſitate vrgente ſcripturarum theſaurus diſcutitur, & fidei veritas aperitur, & ita in pace eccleſiæ, qui fuerant hoſpites & aduenæ, iam ciues ſanctorum, iamque domeſtici Dei conuerſantur. Non enim deerant hoſpitibus iſtis vel aduenis ardentis dona naturæ, præclara ſcilicet ingenia, quæ ſpiritu ſancto adiuta, ex lectione ſcripturarum via recta poſſent templum veritatis adire, vbi certa fide offerrent victimas iuſtitiæ. Namquemadmodum ignis interdum conſopi-

Ephe.2.

tus, ſuiſque cineribus obrutus, flatu agente recandeſcit, & quanto vehementius vrgetur, tanto efficacius conualeſcit: ſic eadem nouæ eccleſiæ bona indoles, quanto plures & maiores aduerſantium lites pertulit, tanto magis profecit, & tanto ſcripturarum notitia præclarius enitur.

Hoc

Hoc quoque non prætereundum, quod illum hominem ſanum quidem dominus per ſemet-
ipſum fecit, ſed non per ſemetipſum in templum introduxit, quia videlicet per ſemetipſum qui- Acto.10
dem peccata dimittit, & ſuper gentiles primo tēpore, vt ſupra dictum eſt, gratiam ſuam oſtēdit:
verùm non per ſemetipſum vel per angelum ſuum, ſed per hominem Petrum in eccleſiæ ſuæ
cōmunionem, per baptiſmum aquæ, omnes, qui iam ſpiritum ſanctum acceperant, intromittere
voluit. Igitur vbi illum populum ſuum per medias turbas hæreticorum vel contradicentium
Iudæorum in omnem fidei plenitudinē adduxit. Dicit ei: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare,
ne deterius tibi aliquid contingat. Hoc à principio non dixit, quando ſanū illum fecit: quia pro- Gala.4.
fecto cum adhuc tenera eſſet gentium fides, nō pulſanda minis, ſed lactanda erant blandimētis,
& multa de vetuſta conſuetudine per diſcretionem diſsimulāda erant ad tempus, in ſpiritu mā-
ſuetudinis, quæ tunc opportunius virga ferirentur poſtq̄ Chriſtus plene formaretur in illis. Sic Exod.7.
populo Iſrael non in Aegypto dominus legem dedit, ſed ſignis & prodigiis ſuis oblectauit, qui-
bus captiuatorem eius Pharaonem verberauit, donec illos educens per mare rubrum traduce- Exo.14.
ret ſubmerſis Aegyptiis, & tunc demum legem exeruit dicendo, qui fecerit hoc, morte moriatur Exo. 21. Tit.1.
& ſanguis eius ſuper caput eius. Ita planè renaſcentem in Chriſto infantiam animatum, nutri-
cula vel mater Dei gratia primo lactauit, vt præcedentem remiſsionem peccatorum gratanter Luc.9.
acciperent: deinde forti diſtrictione coërcuit, ne confitentes ſe noſſe Deum, factis negarent. 2.Pet.2.
Benè ergo non à principio, ſed nunc tandem dicit homini in templo, iam noli peccare, ne dete-
rius aliquid tibi contingat. Quia proculdubio melius fuiſſet, nunquam veritatis viam agnoſ-
cere, quàm poſt agnitionem retrorſum redire. Sed & illud notandum quod cum triplicem ob
cauſam ſoleat Dei voluntate infirmitas euenire: videlicet aut vt probetur patientia meritumq́
augeatur iuſti, aut quia peccauit vt purgetur camino moleſtiæ corporalis, aut ne peccet obſtāte
vel renitente vinculo infirmitatis. Hic homo, de quo præſens lectio commemorauit, idcirco
tot annos habuiſſe in infirmitate ſua credendus eſt, quia peccauerat, cum ei dicat dominus, iam
noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quod & ipſum ad prædictam ſimilitudinem Fideles
populi gentium patenter accidit. Ipſe eſt enim minor ille filius, qui peccauit in cœlum, & coram ex gēti-
patre, dum accepta portione paternæ ſubſtantiæ, quæ eum contingebat, peregre profectus, de- bus ſunt
uorauit omnia viuendo luxurioſe, tandemque vni ciuiū adhæſit, & porcos pauit. Cui reuertēti, ille fili-
& adhuc longe agenti pater occurrit, & in oſculum ruens ſuper collum eius incubuit, dum, vt us perdi-
ſupra dictum eſt, gentilibus adhuc foris poſitis, id eſt, necdum baptizatis, ſancti ſpiritus gratiam tus & re
manifeſte tribuit. Bene ergo ille talis homo propter peccata ſua in infirmitate iacens, tali modo uerſus. Luc.15.
Iudæis iraſcentibus, ſanus factus eſt, quia filius iſte, qui ſuam ob culpam mortuus fuerat & perie- Acto 10
rat inuidente fratre ſuo, reuixit & inuentus eſt. Quid tandem fecit iſte, qui prius interrogātibus Luc.15
Iudæis reſpondere neſciuit, quis vel quantus eſſet ille, qui dixit ei, tolle grabbatū tuū & ambula,
id eſt bene operando ne cures Iudæorum ſabbata? Quod fecit nunc, poſtq̄ ſaluatorem ſuū co-
gnouit verum eſſe Deū, verum eſſe Dei filium. Sequitur: [Abiit ille homo & nunciauit Iudæis,
quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.] Melius & fidelius quā Iudæi rem iſte diuiſit. Illi nanq; cum
audiſſent ab eo: qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, tolle grabbatum tuum & ambula, partem
illam, quam criminari non poterant, ſilentio ſuo præciderunt, quia non dixerunt: quis eſt qui te
ſanum fecit, ſed dixerunt: quis eſt ille qui dixit tibi, tolle grabbatū tuum & ambula. Hic ecōtra Quis an
partem eandem, quam criminabantur illi, ſilentio præterit, & partem nulli patentem reprehen- nuntiat
ſioni nunciat inſidiatoribus illis, dū annunciando non dicit, quia Ieſus eſſet, qui dixit illi, tolle nunc Iu-
grabbatū tuum, ſed quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum. Hoc plane nunc facit, nunc annūciat dæis po
Iudæis fidelis populus Chriſti, nomen & virtutem ſaluatoris ſui eiuſdem Chriſti filii Dei, nunc pulus fi-
etiam nolentibus & inuitis importune ſcripturarum veritatē impingit. Et ſi non proficit vt con- delis. Pſal.106
uertat eos, exultat tamen, quia ſcienter & conſtanter proloquens, eoſq; cōuincens de lege ipſorū
& prophetis confundit, & obmuteſcere facit imprudentiam perfidorū, vt videant recti & læten-
tur, & omnis iniquitas opilet os ſuum. Et notandū, quia non in templo erant Iudæi, quibus ille
homo nunciauit. Sic enim dictum eſt: Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis. Nunc abiit, imo quia Sup. 2.
abiit, cū eo nō erant in tēplo Iudæi. Nunc enim quando ſumus nos in tēplo Dei, quando ſumus in
eccleſia patrū & iuſtorum omniū, qui ab initio mundi fuerunt veri adoratores Dei, Iudæi foris Luc.15.
ſunt, Iudæi magno flagello iracundiæ Dei vt mali negotiatores, vt male negotiantes latrones,
foras eiecti ſunt. Nos interdum eximus ad eos & rogamus, vt veniāt nobiſcū in tēplum. Sed fru-
ſtra. Ipſi enim, dū nos intus vitulū ſaginatum comedimus, foris perſiſtētes & audientes ſympho-
niā & chorū, ſolo auditu cruciantur, & pertinaci liuore torquentur, donec ipſe pater exeat, & per
ſemetipſum rogare dignetur. Nunc ad rē tēpore illo geſtā redeamus, & nos qui ſecundum illam
præfigurationem in veritate ſanati ſumus, noſtræ, qua ſanati ſumus, fidei firmamenta ex ipſius,
qui nos ſanauit, ore colligamus. Sequitur: [Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hoc
faciebat in ſabbato. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus vſque modo operatur, & ego operor,
propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum,

Artificiosum eloquium æternæ ſapiẽtiæ. ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.] Summum deinceps ſilentiũ, & cum attentione beneuolentiam, ab omni docili & reuerenti anima, res poſtulat: quia verè in hac oratione ſua non ſibi, ſed nobis cõſulens, propria ſeipſam ratione propter nos defendit ſumma Dei ſapientia. Verè etenim in cõmuni adiutorio totius mundi, tali nobis & propter nos perorat defenſione, cum elocutione grandi pariter & humili, vt & ſapientibus vel eloquentibus ſeculi nõ deſit in contextu diuinæ orationis artificium quod demirentur, & idiotis fidelibus maieſtas vel claritudo ſenſuum nuda ſit qua illorum infantia vel ſimplicitas competenter ædificetur. Propterea, inquit, perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbato, &c. Ecce in his verbis Euangeliſta ſyllogiſmum compegit, cuius nobis diſtinguere partes operæpretium eſt, nõ vt ſyllogiſticæ artis nugas in tanto opere magnificemus, ſed vt eius intentionẽ ſenſumq; noſtro vtcũq; intellectu conſequi poſsimus. Propterea, inquit, perſequebantur eum Iudæi, quia hæc faciebat in

Iniqua Iudæorũ calũnia tatũ bonũ opus Chriſti. ſabbato. Quid hic Euangeliſta proponit, niſi Iudæos mirabiliter faciles & pronos fuiſſe in necem ſaluatoris, in tantum cæcos & veræ rationis expertes, vt huiuſmodi opus ſalutis & requiei, manifeſtum opus ſolius diuinæ virtutis, pro tranſgreſsione computarent ſabbati ſui, pro tranſgreſsione inquam, non qualicunq;, ſed tali vel tanta, vt ſalutis autorẽ dignũ præedicarent morte, nõ aliã ob cauſam, niſi quia ſalutem operaretur ſabbati die. Quid enim eſt ſabbatũ niſi requies, vel quã ob cauſam datũ eſt, niſi vt operarius feſſus cæteris ſeptimanæ diebus vno die requieſceret, & tamen victum diurnũ à ſuo patrefamilias ex debito perciperet? Sic enim in lege ſcriptum

Exo.20. eſt: Sex dies operaberis, ſeptimo die ceſſabis, vt requieſcat bos & aſinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ tuæ & aduena. Ergo non niſi ad requieſcendum miſeris ſeruientibus, & ad reparandos artus ſolutos, ſabbatum datum eſt, id eſt, requies. Sed hoc opus domini, & cætera eius opera, requiem vero labori languentium miſerorum optatiſsimã ſuccedere faciebant, veris angoribus diu deſideratum refrigerium ſubſtituebant. Ergo cæci & cæca crudelitate ſæui homicidæ perditi, multũ à vera requie longe receſſerant, multum à pietate diſparati erant: qui talẽ ob cauſam perſequebãtur ſalutis opificẽ, Dei gratiã. Vbi Euangeliſta ſic propoſuit, protinus aſſumpſit. Ieſus

Rabies Iudæorũ in Ieſum autẽ, inquit, dixit eis: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Illud, inquit, quòd hæc faciebat in ſabbato, iã ſufficiebat ad exacuendã illorũ crudelitatẽ, vt tanq; beſtiæ erectæ vaderent intentæ atq; ſitientes ad bibendũ eius ſanguinẽ. At ille hoc dixit eis, quod valde maius, quod illorum inuidentis ſuperbiæ longè eſſet intolerabilius: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Hoc aſſumpto protinus concludit ſic: Propterea ergo magis quærebãt eum interficere. Si, inquit, propter illud inuidentes perſequebantur eum, multomagis inuidere & perſequi habe-

Pſal.56. bant, ſi quid maius ex illo acciperent. Sed hoc longe maius eſt patrem ſuũ deum dicere, q; tale quid in ſabbato facere. Perpende ergo, qui minoribus maiora conferre noſti, quantũ iſtud filios hominũ, malos filios malorũ, tota humanitate exuerit, vt dentes eorum & arma & ſagittæ adinuicẽ præ furore colliderẽtur, & lingua eorũ gladius acutus, ſanguinẽ ſitiens, longe extra dẽtes & labia protenderetur. Sed iam nunc ipſa verba lectionis explananda ſunt. Propterea, inquit, per-

Pſal.13. ſequebantur eum Iudæi, quia hæc faciebat in ſabbato. Reuera ſatis faciles ad malum, ſatis & nimium veloces pedes eorũ ad effundendum ſanguinem. Attamẽ cur iſta tam ſæpe faciebat dominus in ſabbatis? Nunquid vt prouocaret eos, hanc illis dabit offenſionẽ? Nunquid quia mortẽ ſuam fore ſciebat vtilẽ, idcirco prouocabat eos ad effundendũ ſuum ſanguinem? Abſit. Sed ipſe lucerna erat, & idcirco vt luceret in tenebris, in mundũ venerat. Conſtat verò, quia, ſicut ipſe ait, nemo accendit lucernã & in abſcõdito ponit, ſed ſuper candelabrũ, vt omnes qui in domo ſunt,

Mat.5. vel ingrediuntur domum, vt lumen videant. Bene ergo in oculis omnium lucem operum ſuorum propalare debebat, bene in ſynagogis & in templo, quo omnes Iudæi cõueniebant, operari & docere illum decebat. At illi non qualicunque die, ſed ſabbatis, neomenijs, aliiſque feſtiuitatibus, celebres conuentus agebant. Oportebat ergo vt ſabbatis quãdo domus plena erat, id eſt templum vel ſynagoga, quando ingrediebantur oẽs feriati, ad quos lucerna hæc miſſa fuerat.

Infra 18. Oportebat inq;, vt tunc ſuper candelabrum ſuũ ſtans, operaretur opus ſuæ claritatis, vt expan-

*inhabitantis. deret lumen corporaliter * inhiantis in ſe plenitudinis diuinitatis, vt oculi ſimplices in lumine eius gauderent, & oculi neq; excuſationẽ de peccato non haberent. Hæc enim lucerna nullum

Col.2. Sup.3. Infra 15. oculũ ob ſui præſentiã neq; eſſe faciebat, ſed tantũ à ſimplici oculo diſtinguebat, quemadmodũ tu, quilibet bonus artifex, per oſtenſionẽ artis tuæ neminem inuidum eſſe facis, ſed tantum ab effectis deprehendis & diſcernis, quis inuidus, quis erga te beneuolus ſit. Cum igitur in præſentia lucis, oculi nequam totum corpus tenebroſum haberent, adeo vt lucem in tenebris lucentem non modo non comprehendere, ſed etiam extinguere vellent, perſequebantur enim illum

Matt.6. Iudæi, propterea quia hæc faciebat in ſabbato, dicit eis: Pater meus vſque modo operatur & ego operor. Breuis ſententia, mirabilis cauſa, quia & perſecutores ſuos in ius vocabat, & nos beneuolos ſibi, ſicut lucerna fulgoris, illuminat. Beneuolos nanque ſibi nos bonis operibus effecit, quorum vnum illud, quod nunc languidum ſanauit, ad captandum beneuolentiam pertinuit. Nam quod ait: pater meus vſque modo operatur, & ego operor, noſtri oratoris

pro

pro nobis perorantis, ſapientiæ Dei narratiuncula eſt, verbis lucida & breuis, ſenſu magna &
mirabilis, cuius partem illam quæ eſt, & ego operor, toto ſequenti ſermone argumẽtatioſa ve-
ritas ob confirmationem noſtræ fidei conſtanter & veraciter defendit. Audite Iudæi, audite le-
gem æquitatis, poſtulat homo iſte, quẽ vos perſequimini, quẽ vos ob huiuſmodi cauſam interfi-
cere quæritis, qua ſenatum orbis terræ beneuolum ſibimet effecit. Die ſabbati reprehenſus de
opere qualicunq; nõ ſe de qualitate operis * quãlibet laudandi defendit, ſed de iure ſuo ſecũdum * quãuis
natales ſuos cauſam legitimã conſtituens, veſtrũ, imo totius orbis publicũ auditoriũ non ſubter- Infra.8,
fugit. Vos omnes ex Abrahã nati, & omnes poſt Abraham eſtis, hic aũt ex Abrahã quidẽ natus
eſt, ſed & ante Abrahã eſt, & nõ ſic operatur in ſabbatis vt vos, cum bouẽ vel aſinum adaquatis, Mat. 12.
non nihil negligentes in hoc ſabbatũ, id eſt, requiem ancillæ vel aduenæ veſtri, veſtrũ pecus ſol-
uentis & adaquantis, & idcirco nõ vult ſub æquali vobiſcum lege teneri. Habetis legẽ, eſtis qui- Pſal. 57.
dem legis periti, habetis iudices, ſi verè vtiq; iuſtitiam loqui, & recta iudicare velint. Pater meus
(inquit) vſque modo operatur. Non indicat nunc primum, quis vel vbi pater ſuus ſit, ſed hac re
iamdudum vobis intimata, maxime per teſtimonium Iohannis id quod ſequitur, & ego operor,
defendere intẽdit. Et illud planè concedere oportet, nec enim negare poteſtis, quin ille talis pa-
ter eius, qualẽ iamdudum audiſtis, vſq; modo operetur. Nonne ille vſq; modo in ſabbatis ve-
ſtris fecit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Nonne cunctis Mat. 12.
diebus, nullis feſtiuitatibus exceptis, occidit & viuere facit, percutit & ſanat, & quacunque die 1.Reg.2.
apprehenderit hominem dignum morte, quacunq; die peccator in manus eius inciderit, non eſt Deut.32
ſabbatum quod illum de manu eius eruere poſsit. Nam vt hoc taceam, quod à ſubſtit[...]
dis animalium fœtibus, vel nutriendis terræ fructibus, non magis ſabbato quieſcit, quàm prima
vel ſecunda ſabbati. An putatis, quod vos, dum in ſabbatis veſtris onera peccati per portas ve- Neem. 13
ſtras, id eſt, per ſenſus veſtros infertis, qui vtiq; cum ſint portæ & feneſtræ corporis, ingreditur Hiere.17
mors per ipſos vſq; ad interiora ventris, cum (inquam) eiuſmodi onera portatis, & longis iniqui- Idẽ ca. 9
tis funiculis trahitis, putatis dum vos iſta facitis in ſabbatis, & dum in ſabbato homicidium ad- Eſai. 5.
uerſum me pertractatis, quod pater meus tunc interim otioſus ſedeat, quia ſabbatum, & non vos Pſal.68.
de libro ſuo deleat, imo peccatum veſtrum ſtilo ferreo in vngue adamãtino, ſcribat forti opere Hier.17.
& profunda ſcriptura, quam in ſempiternum nemo deleat? Palam ergo eſt quia pater meus vſq;
modo operatur, & quod non ita requieuerit die ſeptimo ab omni opere, vt cuncta quæ creauit Teſte Io
deſinat magis ſabbato, quàm alia die gubernare. Defendam itaq; meipſum, dicens: & ego ope- hanne
ror: Si aduerſamini, vera ratio, rationalis veritas vinculo ſuo conatus veſtros alligabit. Vos Bap. De9
enim à Iohanne, quem conſulendum eſſe iudicaſtis, quaſi propoſitum, audiſtis, quòd Deus pater eſt pater
meus ſit, vos à me aſſumptũ refellere non poteſtis, quin ille pater meus operetur vſque modo in Ieſu.
die ſabbati. Concludo ergo dicens: Igitur & ego operor. Quid enim? Num ita vos inſanire au-
debitis, vt odio vel deſpectu filij patrẽ quoq; condemnetis & perſequamini, quia non vacat ab
operibus vitæ veſtræ neceſſarijs, vel à regimine totius mundi in die ſabbati? Rurſus legaliter
aſtruere non poteritis, quod filius minus liber patre ſuo ſit, quòd filius patre ſuo minus legitimus
etiam ſabbati dominus ſit. Quis enim filius legitime natus, patri ſuo natura vel conditione poſt-
ponitur? Nunquid pater alterius vel diuerſæ ſubſtantiæ quã eiuſdẽ, cuius & ipſe eſt, filiũ genera-
re potuit? Facere quidẽ aliud poteſt, q̃ id quod ipſe eſt, ſicut veſtrũ quilibet dũ pingit vel plaſmat,
aliud profecto, q̃ quod ipſe eſt, facit: ſed dum generat, profecto aliud quã id quod ipſe eſt, gene-
rare natura non concedit. Me autem ſolum pater nõ fecit, ſed genuit: ſicut vobis idem Iohannes, Supra 1.
qui ſupra dixit: Vnigenitus qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. Ille vnigenitum Dei me eſſe per-
hibuit. Igitur & ego operor in ſabbato, quoniã minus liber, minus legitimus non ſum patre meo.
Propterea ergo (inquit) magis quærebant illum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſab-
batum, ſed & patrem ſuum dicebat Deũ, æqualem ſe faciens Deo, videlicet dicendo: Pater meus
vſq; modo operatur, æqualem ſe facit, ſcilicet ſubiungendo, & ego operor. [Reſpõdit itaq; Ieſus,
& dixit eis: Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit pa-
trem facientem.] Hæc dicta quandam impotentiam inſufficientis naturæ reſonare videntur, ſed
ſi rectè aduertas veram, certã, ſtabilemq; filij Dei omnipotentiã prædicare cõprobantur. Quæ cũ
vero ſenſu fuerint perſpecta clarebit, & quã rectè, quãq; optimè reſponderit ita Ieſus quærentibus
ſe interficere. Et hoc primo ſciendum, quia fœcunda oratrix ſapientia Dei, ab hoc loco vſq; ad
id, quod longè inferius dicit: qui verò mala egerunt in reſurrectione iudicij, firmiſsimis argumẽ-
tis vtitur, vtpotè nobis verba faciens ad confutandas aduerſarias partes Iudaicæ vel hæreticæ Non po
prauitatis, & id ad cõfirmãdam veritatem ſuæ diuinitatis, neceſſariam omni Chriſtiano homini. teſt filiꝰ
Non poteſt (inquit) filius à ſe facere quicq̃, niſi quod viderit patrẽ facientẽ. Quis vnq̃ angelorũ, à ſe face
aut hominũ hoc de ſeipſo proteſtari potuit? Quid enim Deũ patrẽ videt quis facientẽ, niſi omne re quicq̃
bonum? Quid verò aliud eſt, quod ille non facit niſi omne maiũ? Quod videlicet qui facit, à ſe- id eſt nõ
metipſo facit, quia ſolus facit, quia ſeorſum extra deũ & patrẽ facit. Quis ergo ſiue angelorũ, ſiue poteſt
hominum, ita caſtum cor poteſt ſe habere gloriari, vt dicat, quod à ſeipſo quicq̃ facere nõ poſsit? peccare. Iob 13. Prou.20

Angeli boni quo non poſſunt peccare.

Nam & angelica natura malum potuit facere & fecit, & humana natura malum potuit facere & fecit. Et quidem ſancti angeli firmati ſunt, & quia malo angelo quicquam à ſeipſo faciente, id eſt malum faciente, ipſi Deo principi ſuo adhærere maluerunt, hoc in remunerationem acceperunt, vt deinceps malum facere nō poſsint, quia cum poſſent facere, noluerunt. Verum hoc nō eſt per naturæ ipſorum potentiam, ſed per diuinæ voluntatis remunerantem gratiam. Proinde etſi recte dicatur, quod iam à ſeipſis quicquam facere non poſsint, attamen non illud verum eſt adiungere, quod faciant quæcunque viderint patrem facientem. Te igitur ô Arri, cuius mortui quoq; & in inferno ſepulti nomen fœtori & horrori eſt, toti magnæ & ſanctæ ciuitati Dei, te (inquam) filij Dei defenſio præſens oppugnat, te hæc vox eius accuſat, te verum hoc eius teſtimonium verberat, te hic eius clamor æterna decollatione condemnat. Tu enim eundem filium Dei creaturam dixiſti, tu factum eſſe inclamaſti, tu tempus erat quando non erat adinueniſti, tu cōuertibilem (heu pollute & immunde) id eſt, de bono ad malum æque vt angelicam vel humanam naturam deflexibilem eſſe delatraſti. Denique cum hæc Iudæis diceret, iam hic horriſonus furor tuus in auribus eius erat, iam te inter illas Iudæorum turbas tumultuantem & veſanientem audiebat, iam aduerſus blaſphemias tuas ſeipſum defendendum, ſuiſque fidelibus ſuccurrendum eſſe ſentiebat.

Non eſt filius cōuertibilis.

Ait ergo: Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſeipſo facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quid eſt hoc ô Arri, niſi idem ac ſi dixiſſet, non eſt filius conuertibilis, id eſt de bono ad malum flexibilis? Quid enim vnquam vidit patrem ſuum intus vel foris, in cœlo & in terra facientem, niſi valde bona?

Gene. 1.

Sed ipſe nō poteſt quicq̃ à ſeipſo facere, niſi quod viderit patrem facientem. Ergo non niſi omne bonum filius facere poteſt, ergo de bono in malum mutabilis aut flexibilis non eſt, ergo conuertibilis non eſt. Et vos itaque ô Iudæi, quid illum quaſi abſque patre ſuo quicquam facientem, ſolum propter ſabbata veſtra perſequimini? Cum patrem eius vſque modo operantem culpare non audeatis, cur filium interficere quæritis? Forte dicitis: Deus pater, quoniam lege ſabbatorū non tenetur, ſemper operetur, quia non niſi bonum vnquam operatur, nec euenire poteſt, vt malum operetur: Amen amen (inquit) dico vobis, nec filius vnquā niſi bonum operatur, nec fieri poteſt vt aliud vel aliter quàm pater operetur. Ergo conſequens eſt, vt & ipſe ſemper liber operetur, vt nulla ſabbati lege teneatur, vt etiam ipſe ſabbati ſit dominus. Sed adhuc parum eſt. Nam hac prima propoſitiuncula conceſſa, conſtat quidem, quod filius nihil niſi bonum facere queat, ſed nondum conſequi videtur, quòd nullum bonum factum ſit à patre abſq; filij cooperatione.

Filius facit eadē & oīa quæ pater, & ſimiliter.

Rationem ergo ſubiungit, ex qua conſtet, quòd in prædicta propoſitione nihil omnino exceperit. [Quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.] Hoc diligenter intuendum eſt, quia non ſolum id quod prædictum eſt, ſed tria pariter magnifica nobis hac breui ratiuncula perſcribit, ſcilicet quod hæc ipſa faciat quæ pater facit, & non alia, & non partem aliquam ex eis, ſed omnia, & quod non diſsimiliter, ſed ſimiliter, id eſt, quod patre faciente, per naturalē omnipotentiā, nō faciat filius per accidentalem, vel indultam ſibi gratiam, quòd patre faciente impaſsibiliter, non faciat filius paſsibiliter, quod patre faciente inconuertibili imperio, non faciat filius conuertibili artificio. Hoc (inquam) diligenter intuendum eſt, quia non dixit: Facit alia, ſed hæc, quia non dixit: ſimilia, ſed ſimiliter.

Quō coperantur pater & filius.

Proinde non ſic accipimus patrem & filium, quemadmodum duos artifices, magiſtrum & diſcipulum, illum facientem, iſtum in alia materia magiſtri opus imitantem, ſed deum patrem omnia facientem, & cum illo deum filium eadem cuncta componentem. Ipſe enim filius patris ſapientia Dei eſt, ac proinde non aliter ſine dubio intelligendum eſt id, quod nunc de ſeipſo dicit filius, quàm illud quod alibi Dei ſapientia de ſeipſa loquitur:

Prou. 8.

Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyſſos, quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminū ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludēs in orbe terrarum, & deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum. Igitur cuncta quæ pater facit, nōminus filij quàm patris opera ſunt. Sed & adhuc parum dictum eſt. Nondum enim ſatis aperte claret, vnde ſit illa tam concors ſocietas, tamque ſocialis concordia, vt alter ſine altero, id eſt, pater ſine filio, vel filius ſine patre nil faciat. Sequitur ergo: [Pater enim diligit filium, & omnia demōſtrat ei, quæ ipſe facit.] Hoc tam alio loco in teſtimonio, quod perhibuit Iohannes, dictū eſt, quia pater diligit filium, ſcilicet non alia dilectione, niſi ſpiritu ſancto, quia ſpiritus ſanctus patris & filij dilectio eſt: Diligit (inquit) pater filium, & demonſtrat ei omnia, quæ ipſe facit.

Cur pater demōſtrat omnia filio.

Vt quid illi demonſtrat? Nunquid vt ſciat quod prius neſciebat? Abſit. Quomodo enim à quoquam ſua poteſt inſtrui ſapientia? Et nunc enim dictum eſt, & omnibus notum eſt, quia filius eſt Dei ſapientia. Vt quid ergo demonſtrat ei omnia quæ ipſe facit? Plane non vt ſciat, ſed vt diiudicet omnia. Et quidē aliud quoq; dicendū eſt, ſed hoc verū eſt, quia nō ad hoc vt ſciat, ſed vt diiudicet, demōſtrat illi omnia. Non enim facere quicquam vult, niſi quod filio ſuo primum placeat antequā faciat. Quid ergo? Num iſtic derogatur patri, tanquam filij diiudicationem in operibus ſuis expectāti? Abſit.

Abſit. Imo plurimum laudis aſſcribitur. Quis enim non laude dignum ducat, ſapientem quempiam opere ſibimet propoſito, quod bona voluntas facere ſuggerit, vel ad quod agendum bonum ſtudium protrahit, ſedere ſibimet apud ſe, & cum mente ſua vel ratione pertractare opus quod præparat vt ſciat, quo ſine vel fructu illud faciat? Quinetiam poſtq̃ aliquid fecit, quod accuratum, vel irreprehenſibile eſſe velit, rurſus ſenſui ſuo nonnunq̃ ingerit, vt ad vnguem perficiat, ſi quid abeſſe deprehenderit. Quid autẽ eſt filius patris, niſi eius ſapientia, quæ (vt prædictũ eſt) quando præparabat cœlos aderat, cũ eo cõponens omnia? Bene ergo & laudabiliter filio pater demonſtrat omnia, quæ ipſe facit, quòd profectò aliter intelligendum non eſt, quã illud quod ſibi in laude eius ſcriptura dicit: Omnia in ſapientia feciſti. Hanc demonſtrationẽ digitus Dei per ſcriptorem legis Moyſen in initio libri Geneſeos aperte exprimit. Singula nãq; opera Deus primũ ipſe facit, deinde ſingula videt, & de ſingulis iudicat, quia bonũ eſt. Videlicet pater in ſua perſona operatur, in filio ſuo (vtpote qui eſt ſapientia ſua) ſingula videt, in bona voluntate ſua, ſcilicet in ſpiritu ſancto, delectatus dicit, quia bonũ eſt. Cumq; omnia ſapientiæ eius, id eſt filio demonſtrata placeant, & ſingulorũ facta dierũ bona iudicẽtur in ſolo ſecundi diei opere tacetur, ſcilicet vbi aquæ ſuperiores a ſubterioribus diuiduntur, maximeq; illud quod præmiſſum eſt, diuiſitq; lucẽ & tenebras, a laude boni ſecluditur. Nã antequã dicat: diuiſitq; lucem & tenebras, laudatio ſolius lucis præmittitur, dicente ſcriptura: Et vidit Deus lucẽ quòd eſſet bona, atq; ita ſine laude extrinſecus ſubiungitur, diuiſitq; lucẽ & tenebras. Deniq; in hoc mũdanæ fabricæ, viſibili opere, cum diuideret Deus lucẽ à tenebris, vel ab aquis aquas, dagma inuiſibilis patriæ reſpiciebat, vbi mali angeli peccando tenebræ facti, à luce, id eſt, à bonis angelis diuiſi ſunt, & multitudines aduerſæ a multitudine angelorũ in ſupernis perſiſtentiũ, velut iſtæ elemẽtares aquæ, æterno firmamento diuiſæ ſunt. Cuius diuiſionis imago eſt eadẽ diuiſio aquarum, eadẽ diuiſio lucis & tenebrarũ viſibiliũ. Itaq; cum cætera demonſtrata ſibi quæ pater faciebat, bona iudicaret ſapientia Dei, de hoc ſolo (vt prædictum eſt) diuiſionis opere tacuit, quia videlicet in diuiſione nullius erat ſignificatio boni. Igitur pater diligit filium, & demõſtrat ei omnia, quæ ipſe facit, quia profectò cum omni diligentia ſapientiæ ſuæ ad honorẽ ipſius omnia fecit, & ſecundum beneplacitũ illius vniuerſa diſtribuit. Attamen notandũ, quod non de præterito tempore dixit, & demõſtrauit ei omnia, quæ ipſe fecit. Quod ſi dixiſſet, de prædicta ſolũmodo creatione dixiſſe putaretur, quod tunc illi demonſtrauerit, quando illas vt eſſent creauit. Sed præſenti tempore: demõſtrat (inquit) ei oĩa quæ facit, quod vtiq; nõ arbitrandũ eſt dictũ eſſe ab eo ſine magno rei pondere ad præſens tẽpus pertinẽtis. Quid enim nũc dũ iſta dicit incarnatus filius, facit pater eius. Facit vtiq; inſtaurationẽ omniũ, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt. Per quẽ, niſi per ipſum filiũ, quẽ propoſuit ipſe, ſicut Apoſtolus ait: Ipſe * diſpenſationẽ plenitudinis temporũ inſtaurare in Chriſto omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra ſunt in ipſo. Quomodo ergo nõ demonſtrat ei hoc ipſum, quòd nõ facit niſi per ipſum? Quõ nõ demõſtrat ei noſtrã ſalutẽ, per cuius obedientiã propoſuit faciendam eſſe ſalutẽ? Nonne de iis quæ facienda ſunt, mandatum dare, idipſum eſt, ea quæ facienda ſunt demonſtrare? Planè neq; grammaticos, neque oratores, ſiue dialecticos arbitramur poſſe cum ratione retragari, quin omnis præceptio demonſtratio ſit. Nam & demonſtratores artium, præceptores appellare ſolemus. Multo magis ergo præcipientem dicimus demonſtrare. Omnis enim qui præcipit, vel mandatum dat, vtique demonſtrat, ſed nõ ecõuerſo, omnis qui aliquid demonſtrat, præceptum vel mandatum dat. Dicit autem ipſe dominus alio loco: Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Quod cum diceret, vtique ad paſsionem ibat, qua inſtauranda erant omnia quæ in cœlis, & in terra ſunt in ipſo, ſcilicet ruinæ angelorum in cœlis, de hominibus, qui prius reſtaurantur in terris. Igitur bene & propriè, ſecundũ cõmunẽ quoque ſermonem. Pater (inquit) diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, quod non eſt aliud q̃ ſi dixiſſet, & per obedientiam eius reſtaurationem omniũ facit. Honeſtius quoq; & magis proprie dixit, demonſtrat ei, q̃ ſi dixiſſet: præcipit vel imperat ei. Solemus enim inferioribus, & ſeruitium iure debẽtibus imperare, cõparibus autẽ rem, quam oporteat ab vno noſtrũ fieri, rectius dicimus demonſtrare quã præcipere aut imperare. Eſt autẽ patri cõpar filius, quia videlicet in trinitate omniũ creatrice & gubernatrice nihil omnino diſpar eſt. His igitur pro poſſe explicatis, ſequẽtia videamus. Sequitur: [Et maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini.] Quoniã (inquit) de his quæ me nunc videtis facere, male admiramini * ſtulta quippe dementati, & hoſtiliter inuidentes, me occidere quæritis, propterea quod me iubente, languidus in ſabbato ſanus ſurrexit, & ſuſtulit grabbatum ſuũ, & ambulauit. Propterea dico vobis: Maiora his demonſtrabit filio pater opera, vt vos miremini, id eſt, digna admiratione fiant in vobis. Demonſtrabit (inquam) nunc mihi, & omnibus meis, in rei euidẽntia, quod olim demonſtrabit mihi in præſcientia. Deus enim oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Et ego reſpondebo illi: Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Hoc (inquam) oſtendit, hoc demonſtrauit, hoc præcepit mihi, & ego ſic reſpondi, & ſic petiui, & ipſe effectum eiuſdem petitionis demonſtrabit mihi, id eſt, faciet, me quoque facien-

Pſal. 103

Et vidit Deus q̃d eſſet bonum. Gene. 1.

Cur dicitur hic pater demõſtrat potius q̃ demonſtrauit.

Ehe. 1.

* diſpoſitionem.

Ioh. 14

* ſtultitia.

Maiora his demonſtrabit, ſcilicet vltionem cõtra Iudæos.

faciente pariter. Quæcunq; enim ille facit, hæc & ego (vt ſupra dixi) facio ſimiliter. Sed ipſa ma-
iora iam audite opera. Dixi vobis, quia maiora in his quæ nunc videtis, mihi filio ſuo demon-
ſtrabit pater opera. Et verè maiora. [Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & filius,
quos vult viuificat.] Magnitudinem demonſtrationis, qua filio demõſtrat pater viuificare, quos
vult, magnitudinem (inquam) vel onus, quòd Iudæi ferre non valentes, malo ſuo mirantur,
intellectu noſtro apprehendere non poſſumus, niſi primum nouerimus, qui vel quales ſint mor-
tui, quos pater ſuſcitat & viuificat, & filio demonſtrat vt ſimiliter faciat. Nunquid de Lazaro
dicit vel cæteris, quos iterum morituros ſuſcitauit? Et quidem maius fuit illos ſuſcitari, quàm
languidum xxx. & viij. annos habentem in infirmitate ſua ſanari, ſed ea longe maiora ſunt, ad
quæ nos mittunt huius ſequentia lectionis, quæ neſcire nõ poſſunt Iudæi, quæque velint nolint,
coguntur mirari. Nam totum pondus huius oneris in eos vertitur his duabus clauſulis, quas ita
Sap. 2. interpoſuit in præcedenti verſiculo, cum dixiſſet: Et maiora his demonſtrabit ei opera, mox
Rom. 5. adiungens vt vos miremini; in ſequenti cum dixiſſet: ſic & filius quos vult viuificat, mox ra-
1. Cor. 15 tionem hanc ſubijciens, neque pater iudicat quenquam, &c. Igitur iſti quos pater ſuſcitat & viui-
Non ſo- ficat, illa morte mortui intelligendi ſunt, quæ inuidia diaboli per peccatum introiuit in mun-
lum Iu- dum, qua omnes per vnum hominem mortui in anima, mortales & quotidie morientes in cor-
dæi, ſed pore, & in vtroq; æterna digna naſcuntur condemnatione. Ab iſta duplici morte per gratiã
& Genti- Dei ſaluantur electi, quorum patres & principes, Abraham, Iſaac, & Iacob fuiſſe ſcientes Iudæi,
les viuifi- de illorum ſuperbiebant meritis, ſibi ſolis vitam deberi, gentes autè omnes ad eandem nõ perti-
cãdi erãt. nere arbitrati. Iamq; vitam eandem redditam patribus ſuis, ſibiq; repoſitam autumabant ſecũ-
dum promiſſiones Dei patris, quem videlicet dicebant, quia Deus noſter eſt, abſque notula vel
nomine filij, ſine quo pater nihil facit, nam demonſtrat ei (vt ſupra dictum eſt) omnia quæ ipſe
facit. Ait ergo: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Quo
dicto vtranq; percutit erroris partem, ſcilicet, & quod patres ſuos iam abſq; neceſſaria filij ope-
ratione cõſummatos eſſe, & quod ſe ſolos ad Deũ vel hæreditariam vitam autumabant perti-
nere. Ac ſi dicat: Qua gratia ſimul & omnipotentia mortuos & de mortuorũ cõgerie natos pater
vocauit ad vitã, ante manifeſtationem filij, prius enim pater q̃ filius hominibus innotuit, eadem
gratia ſimul & omnipotentia filius in hoc tempore ſuæ manifeſtationis, quos vult ad vitam re-
Filius uocat, de eadẽ perdita maſſa generis humani. Auſcultate quid vel quõ dixi: Non enim dixi, ſic
quos & filius ipſe filios Abrahæ viuificat, ne vanam opinionem veſtrã confirmẽ, quòd Iudæorũ tantũ
vult, vi- ſalus aut vita ſit, ſed dixi quos vult, viuificat, ſcilicet, ſiue Iudæi, ſiue gentiles ſint, ſicut pater
uificat. *Gene. 12* quos voluit de Gentilibus, de Chaldæis, ante filij demonſtratione, videlicet patres veſtros, nullo
ex debito ad ſui notitiam vocauit. Nam & patres de cõmuni maſſa, de Gentibus in primo pa-
rente damnauit, ad gratiam ſuã vocauit. Sanè prætereundũ non eſt, quod eos qui fuerunt ante
aduentũ filij, rectè pater ſuſcitare & viuificare dictus ſit, quia tametſi pater illos nõ ſine filio vo-
cauit, tametſi aliqui ex eis prophetico ſpiritu cognouerunt filium patris, tali tamen vocatione
vocati, tali lege inſtructi ſunt, vt nequaq; per illam pariter agnoſci, & publicè prædicari Dei fi-
lius potuerit. Et notandũ, quod de patre duo verba, ſcilicet, ſuſcitat & viuificat, dixit: De filio au-
Hebr. 11. tem vnũ ſolũ verbum, id eſt, viuificat, inquit. Pater quippe non eodẽ tempore, quo patribus in-
notuit, nõ vtiq; eodẽ tempore ſalutis opus perfecit in illis, dum melius aliquid pro nobis diſponit
(inquit apoſtolus) vt ne ſine nobis cõſummarentur. Filius autẽ eodẽ tempore, quo mundo inno-
tuit, ſalutẽ noſtrã cœpit facere ſimul & perfecit. Vnde illi rectè dicũtur primũ beata ſpe ſuſcitati,
& deinde lõgo poſt tẽpore re ipſa viuificati. Nos aũt qui in plenitudine temporis ſumus, ſolum-
modo viuificati rectè dicimur & ſumus, quia videlicet vno eodẽq; tẽpore credimus, & vitã quã in
Adam perdidimus, per ſpiritũ remiſſionis peccatorũ regenerati accipimus. Bene ergo de patre
Neq; enĩ loquens: Suſcitat (inquit) & viuificat. De filio aũt ſolum ait, viuificat. Et ſine vlla exceptione
pater iu- Gentilis, aut Iudæi: quos vult (inquit) viuificat, nulli quicq; debens, ſed ſola voluntate gratuita,
dicat quẽ- vel voluntaria gratia iuſtè morti addictos miſericorditer ad vitam reuocans. Quod nõ diſsimi-
quam. liter à patre ſe facere ſubiecta ratione comprobat. [Neque enim pater iudicat quenquam, ſed
Malac. 1. iudicium omne dedit filio.] Proinde (inquit) filius nec in hoc diſsimiliter à patre quenquam
Roma. 9 facit, quod abſque diſtinctione gentilis ac Iudæi, circunciſionis & præputij, quos vult viuificat,
Omne quia nec ipſe pater ſecundum genus, aut ſecundum carnem quenq̃ iudicat, id eſt diſcernit vel di-
iudiciũ ſtinguit, quod vel maxime ex eo patet, quòd & Abraham cum in præputio eſſet, amicũ ſuum
dedit fi- illum appellauit, & Eſau cum circunciſus eſſet, odio habuit. Sed quid? Omne (inquit) iudicium
lio. dedit filio, videlicet vt tam in præſenti, quàm in futuro iudicio præſideat, & in præſenti quidem
occulta eius diuinitas, in futura autem manifeſta iudicet ipſa, quã aſſumpſit, & quæ iam à malis,
Malac. 3 quàm à bonis videri poſsit, forma ſerui. In quo ergo apud ipſum diſcernimur? Quæ nam eſt lex
iudicij, vel quod edictum iudicis & regis huius? Sequitur: [Vt omnes honorificent filium,
ſicut honorificant patrem.] Ecce quanta cum ſuauitate rationis fortitudinem iudicij ſui
loquitur ſapientia Dei. Iam incipit iudicare ſuperbam, atque contumeliam præſumptionem
Iudæo-

Iudæorum, conuincens illos inhonorare deum ſuum, quem multum ſe honorare putabant in Hono-
ſtercore ſabbatorum, cæterarumque ſolennitatum ſuarum, quod iamiam iuxta propheciã pro- patrũ in
ijciendum erat ſuper vultus eorum. [Qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui honore
miſit illũ.] In quorum concione hominũ ſentẽtia hæc non ſtaret, prolata ore ſenatoris, ſiue cau- filiorũ.
ſidici, ſpectare ad gloriã patrum honorẽ filiorũ, & econtra lædi patres in iniurijs filiorum: Patres
quippe filios diligunt, & affectus eorũ in illis reconditi ſunt, vnde & ſuauius in filijs honorẽ ſuum
ſentiunt, & in eiſdem acerbius iniurias ſuas recipiunt. At illi cum in templo manu facto patrẽ Hebr. 9.
de carnibus taurorum, quos offerebant, & ſanguine hircorũ, honorare ſe dicerent, & ſabbata eius Quẽ Iu-
prædicarent, ſæuo ſacrilegio filium in tẽplo corporis ſui nõ manu facto habitantẽ, perſequeban- dæi in-
tur, & interficere quærebant, præſertim cum ipſi miſiſſent ad Iohannẽ, & ex teſtimonio quod ille honora-
perhibuit veritati, ſcirent ipſum eſſe filium Dei, quamuis ille teſtimoniũ ab hominibus nõ accipe- bant pa-
ret, ex operibus quæ ipſi faciebant in nomine patris ſui, teſtimoniũ habens maius Iohãne. Men- trem.
tiebantur ergo, quia non ſolum ſecũdum cœleſtem veritatem, ſed & ſecundũ cõmunem ſenſum
hominum vel morem, quia non honorificant filium, non honorificant patrem qui miſit illũ. Pro-
inde nequaquam arbitrentur, quòd ad Deum patrem pertineant, imo nec ad ipſum quẽ patrem
ſuum eſſe mentiuntur Abraham. Non dicant, ſufficit nobis ſic adorare quomodo adoraue- Iohan. 8
runt patres noſtri, qui abſque iſto filio Deum viuũ adorantes, amici eius appellati ſunt, & cœle-
ſtia beneficia cum ſignis & prodigijs multis & magnis conſecuti ſunt. Ne (inquam) cæca ſuper-
bia falſi hoc dicant. Nunquid enim aliqui patrum ſine fide & ſpe ſeminis, quòd Abrahæ pro-
miſſum eſt, in quo benedicerentur omnes gentes, Deo placuerunt. Quod autem hoc ſemen eſt,
niſi Chriſtus? Nonne fidem habentes ſeminis huius in carne ſua, qua parte ſemen ipſum natura-
liter traducitur, ſignum circuncisionis acceperunt, vt illo tali ſigno teſtimonium haberẽt, quòd
hoc ſemen benedictionis ſe expectare profiterentur? Sed de hoc iam alio loco plenius dictũ eſt.
Non ergo ſeipſos decipiant. Non enim pater illos de manu filij liberabit. Ille quippe omne iu- Su. ſi. 16
dicium filio dedit, Pſalmiſta teſtante qui dicit: *Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam* Pſal. 71.
filio regis, videlicet lege præſcripta, quam ſubiunxit, dicens, vt omnes honorificent filium, ſicut
honorificant patrem. Omnes (inquam) qui viuificari volunt, qui cupiunt ſubleuari de congerie
mortuorum. Quiſquis ille ſit, ſiue Iudæus ſiue Gentilis, ſi viuere cupit, nihil diminuat, nihil de-
trahat filio de vniuerſo honore patris. Neque hanc faciat iniuriam patri, vt dicat eum aliud Gene. 1.
genuiſſe, quàm idipſum quod ipſe qui genuit. Qui enim iuſsit vt terra proferret herbã virentem
& afferentem ſemen iuxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodq; ſemẽ
ſuum ſecundum ſpeciem ſuam, itemq; vt homo gigneret ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.
Qui (inquam) hæc iuſsit & ſtatuit, præceptumque poſuit & non præteribit, quomodo ſine ſacri-
legio dici poteſt, quod extra ſpeciem ſuam, vel contra genus ſuum ſolus ipſe filium generauerit?
Si enim (vt Arrius incontinentiore dicere præſumpſit) cum ſit ipſe inconuertibilis vel incõmuta-
bilis, filium conuertibilem ſiue cõmutabilem genuit, profectò contra genus, ſpeciemve ſuã fru- Pſal. 148
ctum protulit, nec in ſemetipſo retinere potuit id quod rebus omnibus, quas ipſe creauit, poten-
ter indulſit. Sed his omnibus malitiæ & nequitiæ vocibus iamdudum exploſis, quas antiquus Omnia
perſecutor filij Dei diabolus pater mendacij ex proprijs locutus, nequiſsimis auditoribus ſuis in- patri &
ſuſurrauit, quæcunq; ſunt honoris, quæcunq; gratiæ & veritatis, quæcunq; veræ integritatis, & filio cõ-
perfectæ charitatis vocabula, cum ſenſus veritate, patri & filio cõmunicamus. His exceptis quæ munia,
perſonarum neceſſaria diſtinctio, ſingulis propria reſeruare poſtulat, vt vterque Deus verus & excepta
dominus, increatus, immenſus, æternus, omnipotens, ſine initio, & ſine fine, inconuertibilis, atq; perſona
incommutabilis, à cunctis fidelibus vitam deſiderantibus corde ad iuſtitiam credatur, & ore ad rũ pro-
ſalutem æternam prædicetur, pari honore, æquali gloria, indiſsimili laude. Igitur per hanc ho- prietate
norificentiam filij facta & completa voluntate patris, adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ Iohan. 8
eius, vt miſericordiã conſequamur & gratiã inueniamus in auxilio opportuno, teſtimoniũ habẽ- Rom. 10
tes ſalutis noſtræ neceſſariũ, quòd nõ cõſentanei ſimus antiquo peccatori, qui cõſurrexit aduer-
ſus hũc filiũ Dei, & primũ hoĩem eadẽ præſumptione cõſurgere fecit, dũ eundẽ filiũ, qui ſolus verè Heb. 4
eſt ſimilitudo Dei patris, quiq; ſolus altitudo ſimilis eſt, non honorificarunt, dicentes: altiſsimo
ſimiles erimus & nos. Qua intentione cũ pręceptũ trãſgreſſus eſſet Adã, Deus vnus, pater, & fi- Eſa. 14.
lius, & ſpiritus ſanctus, cũ lugubri ironia ſic loquitur: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt,
ſciens bonũ & malũ, id eſt, reuera vacuus à veritate ſciæ, nihilq; habẽs veræ ſapientiæ, dũ plus ap- Gene. 3.
petit ſapere quàm oportet ſapere. Diabolo quoq; ſub eadẽ ironia Ezechiel propheta ſic im- Rom. 12
properat. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata ſunt. Tu Ezec. 28
Cherub extentus & protegens, &c. Nam quia aureæ, id eſt diuinæ, ſubſtãtiæ ſe eſſe præſumpſit,
& cum foramina eius præparata eſſent, id eſt, rationalitas, qua Dei capax eſſe poterat, maluit
aurum falſo videri, quàm precioſus eſſe lapis, & auro vero ligari maluit Cherub, id eſt, pleni-
tudo ſcientiæ videri, & ſuper conſubſtantiales ſpiritus, à ſeipſo tanquam ad propagandum eos
extendi, quàm coæqualis eſſe illis, & cum eis laudare veram ſapientiã, in qua Deus omnia facit.

Vnde

Vnde cum ironia (vt prædictum eſt) dicitur ei: Tu Cherub extentus & protegens, cum reuera
Ibidem. infatuatus ſit, & quantum cum cæteris habere potuiſſet de vera ſapientia perdiderit, ſicut paulo
poſt propheta idem exprobrans illi: Eleuatum eſt (inquit) cor tuum in decore tuo, perdidiſti ſa-
Iohan. 8. 1. Iohã. 3. pientiam tuam in decore tuo. Non enim nunc primum diabolus huic filio Dei detrahere cœ-
Quid eſt lignũ ſcientię boni & mali. pit, cum per ora Iudæorum & hæreticorum tantas aduerſus illum blaſphemias euomit, ſed ab
initio homicida extitit odio, quo occiderat filiũ Dei, & quod impleuit per Iudæos, vbi illum in ea
natura inuenit, in qua poſſet actu quoque perpetrare ſcelus homicidij. Item, non nunc primũ
hoc præceptum datur hominibus, omnes honorificent filium, ſicut honorificãt patrẽ. Quid enim
eſt quod dixit Deus primo homini: De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas, niſi quòd ſub
velamine literæ carnalibus eius temporis, quo hæc ſcripta ſunt, hominibus abſconditum eſt, di-
xiſſe Deum, aduerſus ſapientiam Dei, ſicut diabolus ſe extulit, nõ te extollas? Non enim reuera
in illo ligno illa virtus erat, vt guſtato fructu eius tantam ſcientiam haberent homines, vt eſſent
ſicut dij, ſcientes bonũ & malum (quod ab effectu palam nimis datur agnoſci) ſed mendacij pa-
ter iſta cõfinxit & mentitus eſt, quia non ſic aperti ſunt eorum oculi, vt eſſent ſicut dij, ſed in hoc
duntaxat aperti ſunt oculi eorum, vt ſe nudos, id eſt, honore priſtino ſpoliatos eſſe cognoſcerẽt,
Eritis ſicut Dij. eo quòd diuinum honorẽ præripere geſtiſſent. Sed & illud diabolicæ blaſphemiæ eſt, quod nõ
dixit: Eritis ſicut Deus, ſed eritis (inquit) ſicut dij, videlicet inſeparabilis trinitatis odio, quo nũc
vſque per ora Iudæorum vel hæreticorum, Deum patrem & filiũ eius Deum nobis confitẽtibus,
oblatrat, dicens nos plures colere deos. Poteſt quidem ſic intelligi, dictum eſſe lignum ſcien-
tiæ boni & mali, eo quòd guſtu eius per inobedientiam præcepto, futurum erat vt experimen-
tum haberet homo, nõ ſolũ boni, ſed etiam & mali, verũ non ea ſpe homo comedit, vt experi-
retur mala, id eſt, vt ſubiaceret malis, ſed vt iuxta promiſſum ſerpentis ſimilis fieret Deo, quem
Quomodo honorificãdus eſt filius. nil poteſt latere boni aut mali. Quapropter illud quoq; lignũ ironicè dictũ eſt, lignũ ſcientiæ bo-
ni & mali. Igitur non nouo conſilio nunc primũ indicitur hominibus, vt oẽs honorificent filium
ſicut honorificant patrem, verùm mirabili cum fœnore noſtræ humilitatis pręceptum redditur,
quo filio Dei debitus honor exigitur, vt ſummæ ſapientiæ Dei ſenſum noſtrũ inclinemus & ſub-
Pſal. 145 Prov. 8. ijciamus. Nam quia ſubeſſe contempſit homo ſapientiæ dei, cœlũ & terrã, mare & omnia quæ in
eis ſunt creanti, & cuncta cum patre cõponenti, nunc ab eodẽ exigitur, vt ſe ſubijciat de fœmina
naſcenti, & ſic honorificent in cruce pendentem, ſicut honorificandum eſſe ſentit patrem in ſua
maieſtate, abſque carnis ſuſceptione, vel mortis paſsione tutilantem. Sed huius honorificentiæ
præmium vel vtilitas ex ſubſequentibus diligentius penſanda eſt. Non enim adhuc ex ſuperio-
ribus ſatis apertè liquet, quâliter, id eſt, qualẽ ad vitã, mortuos, æquè vt pater, viuificet: quæ pro-
fectò tota honoris impenſi filio Dei remuneratio eſt. Sequitur ergo: [Amen amẽ dico vobis, quia
qui verbũ meũ audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet,
ſed tranſiet à morte ad vitam.] Verbum eius, id eſt doctrinam eius, ſic accipere debemus aduer-
ſus ſupradicti diaboli mendaciũ, velut antidotum medici veri & optimi contra mortiferũ ſer-
pentis hauſtum, iamq; imbibitum medullis omnibus venenum. Ille namque homicida nouerat,
Eccle. 5. 1. Pet. 5. quòd ſi homo conſilium eius audiens, non crederet illi qui dixerat: Quacunq; die comederitis ex
eo, morte moriemini: & hoc ſciens, perſuaſit vt comederet, & comedenti cum morſu pomi ve-
nenum æternæ mortis infudit. Hic econtra ſciens, quòd ſi homo auertat aurem ſuã ab illa lingua
coinquinata, & ab illo verbo mendacij, & humiliter ſub potenti manu Dei, credens illi ſemper
verum dicenti, vitam recuperare poſsit, quã in primo parente perdidit, ait ergo: Amen amen
dico vobis, quia qui verbum meũ audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternã. Ecce qua-
lem honorem ſuum quærit filius Dei, ecce quomodo eum patre vult æqualiter vel ſimiliter ho-
Duo teſtes pater & filius. norificari. Verbum ſuum audiri, Deo patri vult credi. Quo fructu ſuo vel cõmodo? Nullo, ſed
vt vitam æternã ſuus habebat auditor. Ergo gratia pro homine laborat. Notandũ enim, quod
tanq; in cõflictu ſtans teſtes duos profert, videlicet ſeipſum & patrẽ, dicens: Qui verbum meum
Deut. 17. audit, & credit ei qui miſit me. De quibus alibi ſic dicit: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia
Iohan. 8. duorum hominũ teſtimoniũ verum eſt? Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de meipſo, & teſtimo-
nium perhibet de me qui miſit me pater. Hos (inquam) duos teſtes nunc audiendos offert. Ope-
Iohã. 14 rabatur, vera ſecundum ſcripturas loquebatur. In loquela veritatis ſeipſum, in operibus mira-
bilibus præſentabat patrẽ ſuum. Sic enim alibi dicit: Pater autẽ in me manens, ipſe facit opera.
Idem: Opera quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipſa teſtimoniũ perhibẽt de me, quia pater me
miſit, vel certe in præſenti euangelio ſeipſum in antiquis ſcripturis, quas illi refellere nõ poterãt,
teſtem adhibet deum patrem ſuum. Sic enim paulo inferius dicturus eſt: Opera quæ dedit mihi
pater, ipſa teſtimonium perhibent de me, quæ profectò opera ſunt, quæ per ipſum prædicantẽ,
& à mortuis reſurgentem, & deinceps per euangelizantes eius apoſtolos facta ſunt. De patre au-
tem confeſtim ſubiungit: Et qui miſit me pater, ipſe teſtimoniũ perhibuit de me. Quod teſtimo-
nium? Scrutamini ſcripturas, &c. Igitur magna dicturus, magna & neceſſaria expoſiturus,
illa ſcilicet, de quibus ſupra dixerat: maiora his demonſtrabit opera ei, vt vos miremini, ſatis

oppor-

opportune duos teſtes idoneos contra ſuos oblocutores ſtatuit, ſatiſque magnam & optabilem pro ſolo auditu eſtium remunerationem promittit. Totus mundus, cuius contra principem foras eiiciendum iudicium nunc agitur, cœleſtis huius rhetoris rationem, ſemetipſum noſtri cauſa legitime defendentis, intentis cordis auribus exaudiat. Qui (inquit) verbum meum, id eſt, præſens audit Euangelium, & credit ei qui miſit me, videlicet quod ſicut promiſit Abrahæ, & ſicut per prophetas ſuos prædixit, pater Deus miſerit me. Qui (inquã) audierit quod nunc dicturus ſum, & cum pater, qui in me manens ipſe facit opera, verum verbum me dixiſſe cõprobauerit, à mortuis reſuſcitandum me, credet ei, & ſuſcipiet me, iam ille quiſquis ſit, habet vitam æternam. Et vt certius ſciat quid dixerim, ne hoc ſuſpicetur quis, quod dixerim ego, non illum carnem ſuam corruptibilem vnquã depoſiturum: plus & melius eſt quod dicam, quia in iudicium non veniet, id eſt, in damnationem generi humano propter peccatum Adæ debitam, non incidet. Illud quoq; ſciat non me dixiſſe, quia ad iudicium non veniet, omnes enim præter illos, qui legẽ non acceperunt, ad iudicium venient, tribus ordinibus diſtincti, ſcilicet alij iudicandi & damnandi, alij iudicandi & ſaluandi, alij nullatenus iudicandi, ſed iudices & ſenatores cum domino ſuo ſeſſuri: quarta parte hominum, id eſt, illis qui ſine lege (vt prædictum eſt) peccauerunt, ſine lege condemnatis: ſed hoc me dixiſſe nouerit, quia in iudicium non veniet, id eſt, debitam ex paternæ præuaricationis præ iudicio damnationem non incidet. Sed quid? Tranſit à morte in vitam. Nec dico nunc quod tranſiet à morte in vitam, ſed hoc dico, quia verbum meum audiendo, & credendo ei qui miſit me, iam tranſit à morte animæ. Non dico ad vitam, vt ſtet ſecus illam, ſed à longe proſpiciat & ſalutet illam, ſicut Abraham, Iſaac, & Iacob, & cæteri patres, qui à longe proſpexerunt & ſalutauerunt illam, & defuncti ſunt omnes, non acceptis promiſsionibus huius: ſed hoc dico, quia tranſijt in ipſam vitam breui tranſitu, quippe cum ipſum tranſire nõ ſit aliud, quàm renaſci ex aqua & ſpiritu ſancto. Credendo enim dum baptizatur tranſiit, & regeneratus eſt, & de veteri nouus, de perdito inuentus, de mortuo viuus factus eſt. Nam & ſi corpus mortuum, id eſt, mortale eſt propter peccatum, ſpiritus iam viuit propter iuſtificationem. Sed dicitis: Quis te audiet? Aut quando iſtud quod loqueris fiet? Quis denique noſtrum auditu tuo, quis vita indiget? Ad hæc inq̃. [Amen amẽ dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quãdo mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent.] Si mortui eſtis, imo cum mortui ſitis, mortem veſtram agnoſceretis, vos primi ex mortuis audiretis, & audiendo primi à morte animarum veſtrarum reſurgeretis. Nunc autem dicitis quia viuitis, iamnunc aliis mortuis, vt ipſi audiant inclamandum eſt. Et hoc erit mirabile, quod illi, qui tanto profundius in mortẽ deſcenderunt, quãto longius à Deo viuo recedentes, Deos mortuos adorauerũt, audientes viuent, & vno eodemq; auditu excitati, tam originalis peccati, quàm omnium actualium peccatorum æternã mortem effugiẽt, & de tam longinquo mortis baratro, vnum breue fidei verbum confitendo, in arcem ſalutis, in medium vitæ exilient. De huiuſmodi mortuis nunc dico, de hoc tranſitu illorũ ad vitam nunc loquor. Alioquin ſi de mortuorũ vniuerſali reſurrectione nunc loquerer vniuerſaliter, omnes mortui audient, dixiſſem: neque ita determinaſſem, dicendo: & qui audierint viuent. Non enim in illorum arbitrio eſt audire & viuere, ſed ex neceſsitate deſuper veniẽte, erit omnibus audire & reſurgere. Nunc aut non omnes audient, non enim omnium eſt fides, ſed pleriq; audient, & qui audierint viuent. Illa hora iam venit, & nunc eſt. Olim in prophetis loquẽs pater dicebat: quia veniet, nunc in filio ſuo loquens dicit: quia venit & nunc eſt. Audient (inquã) vocem filij Dei, non autem videbunt formam ſerui, formam filij hominis: vocem (inquam) audient non ſolum patris, aut vocem Dei, ſed & vocem filij Dei, id eſt, vocem ſimul patris, & filij Dei: & idcirco nunc rectè dixerim, vocem filij Dei, cum alias me appellare conſueuerim filium hominis, quia videlicet non ſecundum hominem ad illos pergam, ſed ſecundum diuinam maieſtatem vbique præſentem, & non in Deum tantum, ſed in me filium Dei credent, atque ita verbum Dei audientes (ſicut prædictum eſt) viuent. [Sicut enim pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt:] Præſentis loci ſenſus lucidiſsimus, ita prauas hæreticorum mentes obnubilat, quemadmodum ſol quanto ſplendidior eſt, tanto magis ſordidos oculos, lipporumq; palpebras putres reuerberans, penè excæcat. Quid enim pulchrius aut iucundius hac ratiocinatione ſanis effulgeat oculis, vbi præmiſſa viuificantis mortuos potentia filij Dei, talis ratiuncula ſuccinit? Hac namque benè perſpecta, liquet etiam quã rationabiliter omne iudicium dederit filio pater.

Triplex ordo eorum, qui ad iudicium veniẽt.

Hebr. 11.

Ephe. 2.
Luc. 15.
Rom. 8.
Mortui audient vocẽ filij Dei.

Non loquitur hic de generali reſurrectione.

2. The. 3.

Lucidus hic ſenſus oculos hæreticorũ excæcat.

Obiectio.

At verò hæreticus malitiæ puluere cæcatus, vbi legit: Quia pater filio vitam dedit habere in ſeipſo, & quia poteſtatem dedit ei iudicium facere: vnde (inquit) æqualis eſt patri filius, qui non viueret, niſi pater illi vitam daret: qui non iudicaret, niſi pater poteſtatem faceret, iudiciũ illi concederet? Qui hæc dicens, vtique ignorat qua de re agatur, neſcit omnino intentionis caput, nec videt totius rationis corpus, cuius membra violenter diſcerpere conatur. A quo ſi percuncteris, quomodo pater in ſemetipſo vitam habere dicatur, cum ipſe vita ſit, profectò reſpondere idoneum nil poterit, ac proinde ſuimet iudicio conuincetur, quod conſequenter nec

Solutio.

ter nec illud intellexerit, quomodo vitam eandem filio in ſemetipſo habere dederit. Igitur ad
Verus in elucidandam præſentē ſententiā, cum ipſius qua deprompta eſt, diuinæ rationis ope accedēdum
tellectus eſt: Sicut enim inquit pater vitā habet in ſeipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. Ne-
horum quaq̄ illud noſtræ cōſiderationis præterire debet oculum *quo diligenter literæ lineamēta cō-
verborū paginata ſunt, dū nō ait abſolute: ſicut habet pater vitā in ſemetipſo. Quod patēter nobis innuit,
Chriſti. ſcientiā hanc præcedentis eſſe ſubſecutiuā, & cauſa illius approbandæ, quod apud rhetores ma-
* quam xime vſitatū eſt, rationabiliter eſſe ſubiunctū. Præcedēs aūt ſententia hæc erat: Amen amen dico vobis, quia venit hora & nūc eſt, quando mortui audient vocē filij Dei, & qui audierint viuent. Deniq; ad hanc eius propoſitionē illi auditores, imo aduerſatores inſanire poterant, cur non dixiſſet: mortui audiēt vocē Dei, ſed cū diligēti diſtinctione perſonarū: audiēt inquit vocē filij Dei. Ac ille in hoc ſtabat, vt vitā mortuorū nō minus de filio quā de patre pendere cōprobaret, nec poſſe
Pater ha quenq; ſuſcitari, niſi filiū æquè vt patrem honorificaret. Hoc inquā intendebat, non illud, quo-
bet vitā modo ipſe pater viueret, aut quomodo filiū viuificaſſet, quod vel in præſenti ſentētia ſuſpicari,
in ſemet qua dicit: Sicut enim habet pater vitā in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo,
ipſo. i. ſtultū & erroneū eſt. Non enim de vita Dei, qui ipſe ſibi vita eſt, nō de viuificatione filii Dei, qui
virtutē æque ſibi vita eſt, ſed de ſuſcitatione & viuificatione mortuorū ſermo eſt. Cū ergo dixiſſet: mor-
viuificā- tui audient vocē filij Dei, videlicet filij æquè, vt patris vocem, ad viuificandos mortuos neceſſa-
di mor- riā eſſe perhibēs, rationabiliter ſubiūxit dicens: Sicut enim habet pater vitā in ſemetipſo, ſic dedit
tuos, & filio vitā habere in ſemetipſo. Ac ſi dicat: Idcirco dixi, quia mortui audiēt vocē filij Dei, in qua dictione clara eſt diſtinctio perſonarū patris & filij: quia ſicut pater habet vitā in ſemetipſo, ſcilicet vitā hominū. i. virtutem vel operationē effectiuā vitæ hominū mortuorū, & nō aliunde petit, nec alicubi habet niſi in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitā habere in ſemetipſo, id eſt, partem maximam operationis eiuſdem illi impoſuit, vt & ipſe mortuos viuificaret in ſemetipſo, videlicet non vt Paulo, aut Cephæ, ſiue Apollo, quibus & ſi datum eſt vitā habere. i. viuificare mortuos, nulli tamen eorū datū eſt eandē vitā habere in ſemetipſo. Nec poteſt quis quenq; viuificare per iniunctū ſibi vitæ officiū, niſi cooperante Deo. Quod per ſimilitudinē Paulus exprimēs: Ego inquit plantaui, Apollo rigauit, Deus aūt dedit incrementū. Aequalis igitur patri filius eſt, cui pater dedit vitā habere in ſemetipſo. i. quē miſit viuificare mortuos de ſemetipſo. Et quia multū laboris illi impoſuit, pluſq; in viuificandis mortuis perſona filij laborauit: eſt enim filius hominis, id eſt, homo factus eſt ſolus in perſona ſua filius Dei, idcirco poteſtatē quoq; dedit ei iudiciū faci-
1. Cor. 3. endi. Cū enim Deus hominē faceret, nō ignorans, ſed optime ſciens quod peccando moriturus eſſet, opus eiuſdē hominis beata trinitas ita ſibimet diſtribuit, vt pater cōderet, filius redimeret, ſpiritus ſanctus igniret. Nō enim abſq; magno cōſilio (quod cū ſumma reuerētia dicendū eſt) ſancta trinitas hominē facere dignata eſt, diſtributa propria parte operis cuiq; perſonæ, q̄uis inſeparabilis trinitas inſeparabiliter operetur, tā plaſmationē q̄ redemptionē, quā & inſtructionē vel
Gen. 1. illuminationē humanæ ſubſtantiæ. Hanc diſtributionē in eo debemus intelligere, quod dictū eſt
Pſal. 103 in cōſilio trinitatis indiuiduæ: Faciamus hominē ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā. Patris quippe
Gene. 2. opus ꝓpriū extitit prima creatio hominis, quā partē operis ſibi aſſumpſit, nullatenus tamē abſq; cooperatione filij, cū hoiem ſicut & oia in ſapientia fecerit, quæ eſt hic filius Dei, neq; abſq; cooperatione ſpiritus ſancti, cū per illū in faciē cordis eius ſpiraculū vitę inſpirauerit, vt cōderetur homo nō ſolū ad imaginē Dei. i. ęternus ſiue rationalis, ſed etiā ad ſimilitudinē Dei. i. vt haberet vn-
Filius re de eſſet Deo ſimilis vel imitator bonitatis Dei. Redēptio vero hominis, cuius miniſteriū pater
demit. filio dedit, propriū eſt opus eiuſdē filij Dei. Solus q̄ppe filius in perſona ſua incarnatus, vel homo factus eſt, ſolus pro redēptione hoīs paſſus & mortuus eſt, & reſurrexit, cooperāte tamen vtraque perſona, patris & ſpiritus ſancti. Nā & pater illū de ſecretis ſuis miſit in vterū virginis, & de ſpiritu ſancto. i. de operatiōe ſpūs ſancti eadē illū virgo cōcepit. De ſpiritu ſancto, vel eius operatiōe propria dicendū erit in alijs huius euāgelij locis. Hęc diſtributio vitæ hoim hic intelligēda eſt, quā
Gene. 2. videlicet vitā, ſicut pater in ſemetipſo, ſic & filius nullius indigēs, habet in ſemetipſo. Quod profecto ex ſcripturæ ſacræ verbis patēter innuitur. Cū enim dicitur, quia Deus formauit hoiem de limo terrę, & ſubiūgit: & inſpirauit in faciē eius ſpiraculū vitę, quod aliud innuit, niſi q̄a ſubſtātiā
Ioan. 9. q̄dē hois aliūde q̄ de ſeipſo fecit, ſed bonā & beatā vitā in ſemetipſo habēs, de ſemetipſo in faciem
Coloſ. 3. cordis eius inſpirauit? Cū aūt filius hominē redimens, ſacramēta ſalutis & vitæ eius, id eſt, ſangui-
Sap. 2. nē & aquā de ſemetipſo effudit, iamq; rediuiuus in faciē diſcipulorū ſuorū inſufflauit, nōne & ipſe vitā noſtrā in ſemetipſo ſe habere potēter oſtendit? Igitur quia vita noſtra quæ cum Chriſto abſcondita eſt in Deo, ſic in integrū à filio reſtituta eſt poſt mortē, quæ inuidia diaboli in mundum introierat, ſicut à patre ante mortē illā cōſtituta fuerat: & dāte, id eſt præcipiente, patre factū eſt, dicente alibi filio: Et ſicut mandatū dedit mihi pater, ſic facio, rectè nunc dictū eſt, quia ſicut ha-
Ioan. 14 bet pater vitā in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. Et quia filius in perſona ſua maiore opera, non ſine crucis & mortis iniuria, redemit hominem, cuius & lutū ipſe aſſumpſit homo dignatus fieri: maiore inq; opera in eo quod hęc obediēter pertulit, q̄ pater in eo, quod

hominem

hominem de luto plaſmauit, recte nunc additum eſt, & poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Quomodo Chriſtus hæres dicitur & eſt.
filius hominis eſt. Vnde & hæres dicitur, non mortui patris, ſed mortuæ hæreditatis, quã, quia
Deo patri perierat, filius reſuſcitans iterũ poſsidet, iure illa eius hæreditas dicitur & eſt, cuius vitæ
diſpendio reparata eſt. Cùm autem dicit: & poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius ho-
minis eſt, & nihilo dominatio patris diminuta eſt, quin potius honori eius proficit filio data pote-
ſtas iudicandi, dum filius iudicando regnum, vt ait Apoſtolus, tradat, id eſt, acquirat Deo &
patri, primum acto iudicio mundi, quo princeps mundi huius, illo per mortẽ ſuam triumphante,
foras eijcitur: deinde peracto finali iudicio, poſt quod erit finis, vt idem Apoſtolus ait, cum tra- 1. Cor. 15
diderit & acquiſierit regnũ Deo & patri, & tunc ipſe filius ſubiectus erit ei, qui ſibi ſubiecit omnia. Ioan. 12.
vt ſit Deus omnia in omnibus: ſubiectus, inquam, non ſubiectione ſeruili, ſed amore inſeparabi-
li: non ſpecie diuerſitatis, ſed vnitate indiuiduæ charitatis: inferior quidem ſecundum natu- Vbi ſup.
ram hominis, compar ſecundum naturam Dei, & ſic honorificandus ſemper, ſicut & pater,
gloria & honore æterni imperij. De quo finali iudicio mox ſubditur: [Nolite mirari hoc, quia
venit hora, quando omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem eius: & procedẽt, qui bo-
na egerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.] Nolite,
inquit, mirari hoc, quia non bona veſtra eſt admiratio: non enim hæc admiramini, tanquam Terrore extremi iudicij.
verba vitæ & virtutis, ſed tanquam inſaniam dæmonium habentis. Nolite ergo mirari, quia
parua ſunt hæc comparatione maiorum, quæ viſuri eſtis, vt vos miremini, vt videntes turbe-
mini timore & ſtupore horribili, vt iuxta prophetam videatis, & ignis deuoret hoſtes manus do- Sap. 5.
mini. Magnum quidem eſt veniſſe horam illam & nunc eſſe, quam videre voluerunt, & non Eſai. 26.
viderunt multi reges & prophetæ, magnum, inquam, & mirum eſt, mortuos audire vocem fi- Luc. 10.
lij Dei & viuere. Magnum, inquam, hoc eſt: ſed multo maius eſt, venire horam, de qua non
dico, quia nunc eſt, ſed dico tantum, quia venit, id eſt, imminet iam & appropinquat, & ſine du- 1. The. 4
bio futura eſt, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, omnes, inquam, ſiue mortui ſiue viui, Mat. 24
id eſt, ſiue peccatores ſiue iuſti, qui in monumentis ſunt ſepulti, & ſolutis, vel aridis cor- Pſal. 49
poribus in cinerem ſuum reuerſi, audient vocem eius, in iuſſu imperioſæ ſuæ maieſtatis, in vo-
ce archangeli, & tuba Dei de cœlo deſcendentis, virtutibus cœlorum commotis, cœlique ac
terræ cardinibus concuſsis. & ita manifeſte venientis igne in conſpectu eius ardente, & in
circuitu eius tempeſtate valida, cœlos deſurſum, & terram ad diſcernendum populum ſuum
aduocante. Quid tum? Nunquid mortui illi, qui modo vocem filij Dei audire & viuere, id Tit. 3.
eſt, à morte animæ per fidem & per lauacrum regenerationis & inuocationem ſancti ſpiritus re- Ephe. 5.
ſurgere nolunt, & ideo non reſurgunt: nunquid, inquam, iſti vocem eius tunc non audient, aut
quia reſurgere nollent, non reſurgent? Non eſt ita, ſed omnes tam inuiti quàm & volentes, ho-
ramque illam deſiderantes, & in illo die iudicij fiduciam habentes, reſurgent & procedẽt.

Paulo ante cum de reſurrectione prima, id eſt, de conuerſione peccatorum loquerer, ſicut non Duplex reſurrectio, prima & ſecunda.
dixi tantummodo, venit hora, ſed addidi, & nunc eſt: ſic non dixi, omnes mortui audient, ſed
tantum mortui audient vocem filij Dei & viuent. Nunc enim non omnes mortui me audiunt,
non omnes ab infidelitate ad fidem, ab iniquitate ad iuſtitiam reſurgere volunt. Et quia nõ vo-
lunt, non reſurgunt. Nunc autẽ cum de reſurrectione ſecunda loquor, vniuerſaliter dico, quòd
oẽs vocem filij Dei audiẽt, & oẽs qui in monumentis ſunt, procedent. Qui bona fecerunt, in re- 2. Cor. 5
ſurrectionem vitæ, videlicet quia nunc prima voce audita, id eſt primo aduentu filij Dei ſuſce-
pto, prima reſurrectione viuere incipiunt, & tunc in ipſam rem vel ſpeciem vitæ peruenient,
cuius in ſpe nunc ambulant per fidem. Qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij, id eſt
damnationis, procedent, vt damnationis ſententiam recipiant, eadem iuſtitia & veritate, qua
prædamnati ſunt in Adam, quia vocem primam filij Dei nunc inuitantis, vt ab illa hæreditaria
morte per fidem reſiliant, dum tempus eſt, audire recuſant. Sequitur: [Non poſſum ego à meipſo
facere quicquã. Sicut audio iudico, & iudicium meũ verum eſt. Quia non quæro voluntatẽ meã,
ſed voluntatem eius qui miſit me.] Hic danda opera videtur, quatenus diſtinctas partes con-
firmationis vel confutationis huius, tanquam bene diſcreta pulcherrimi corporis lineamenta
propius ſub lectoris oculos admoueamus. Ecce enim ad caput rediit, & argumentationis par-
tes ex vna complexione cingit, dum dicit: non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Nam &
in capite huiuſce defenſionis dixerat: Non poteſt filius à ſeipſo facere quicquam. Vt ergo to- Argumẽtatio rhetorica etiam in ſacris literis.
tum literæ corpus magis conſpicuum, ſenſuumque, vel intentionis clarior ſit aſpectus, ad intel-
ligendum, prætereundum non eſt, quia quod ſolent elaborare, & vix conſequi ſtudioſi rhetores,
vbi rem locupletam & omni amplificatione dignam nacti fuerint: hoc in præſenti ſermone
aduerſus illos fortes ſabbatorum defenſores, & ſalutis accuſatores vltro importat cœleſtis ſa-
pientiæ comes & famulatrix eloquentia diues, ſed ita maieſtate rerum, de quibus agitur, o-
perta, vt pene non compareat. Non enim ſicut in rebus humanis, vbi effertur illa pompoſa
& aſtuoſa domina: ita in diuinis rebus ipſa eadem eloquentiæ facultas condecorat, maxime vbi
ipſa Deo coæterna ſapientia per ſemetipſum eis quibus eloquẽtes videntur colloqui, & humana

dignatur contexere verba. Res quippe humanæ tenues atque exiles,& interdū obſcuratæ vel turpes,ſplendida elocutione illuſtrantur,aut vtcunq; palliantur,res aūt diuinæ grandes & fulgurantes,deſuper elocutionē quālibet pulchrā ſuis abſcondūt ſplendoribus. Adeo tamē,vbi res poſtulat,inuenitur cōmunita,vt in occurſum eius muta vel inſipiens appareat omnis hominū eloquentia. Perpende igitur,quia præſenti in negotio dū cauſa poſita cōfutat aduerſarios,oſtēdit,cur ſabbatorū lege teneri nō debeat,& cōfirmat quod rectiſsimè cum dixiſſet: Pater meus vſq; modo operatur,ſubiunxerit,& ego operor. Abſolutiſsimam enim,id eſt,quinq; partibus perfectā,argumentationem edidit,ſcilicet propoſitione,ratione,cōfirmatione, exornatione, complexione.

Argumētatio ex quinque partib⁹. Propoſitione. Rōne. Confirmatione. Exornatione. Complexione.

Propoſitio eſt,qua dixit: Amen amen dico vobis,non poteſt filius à ſeipſo facere quicquā, niſi quod viderit patrem facientē. Ratio,eſt ſententia,quā protinus ſubdidit: Quæcunq; enim ille fecerit,hæc & filius ſimiliter facit. Confirmatio eſt ea,quæ mox ſequitur: Pater enim diligit filium, & demonſtrat ei omnia quæ ipſe facit. Exornatio eſt ab eo quod ait: & maiora his demonſtrabit ei operà, vt vos miremini: vſque ad id quod nouiſsime tractatum eſt, qui vero mala egerunt,in reſurrectionem iudicij. Exornatio, inquam,non tam verborum quàm rerum,non tam ſententiarum quam cœleſtium fulgurum,nihil habens accurati leporis,ſed tota terribilis,& diuini plena timoris. Hæc autem ſententia,qua dicit: non poſſum ego à meipſo facere quicquam, ſicut audio iudico,& iudicium meum verū eſt,quia nō quæro voluntatem meam, ſed voluntatē eius qui miſit me,prædictarū partium cōplexio eſt,partes eaſdem breuiter,ad ſenſum docilis, attenti ac beneuoli auditoris, cui hæc dicanda vel ſcribenda eſſe nouerat, recolligens. Ac ſi diceret: Si ergo non facio ego, niſi quod videro patrem facientem,ſi quæcunq; ille fecerit, hæc & ego ſimiliter facio,ſi denique pater omnia demonſtrat filio quæ ipſe facit,& ſi adeo maiora his demōſtrabit ei opera,vt vos miremini, videlicet vt ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificet,&c. etſi adeo inconuertibilem atque incommutabilem nouit eum, vt omne iudicium illi dederit, & hoc reipublicæ ſuæ futurum fore comprobauit, vt poteſtatem daret illi iudicium facere. Ergo inquam verum eſt,credibile & dignum fide iam, quod ſicut in prima propoſitione dixi & nunc iterum dico, non poſſum ego à meipſo facere quicquam,id eſt,extra Deum,ſeorſum extra verum,per ſemetipſum diuiſa voluntate mea à volūtate Dei patris,nō poſſum facere quicquam ſicut angelus refuga,vel ſicut primus homo præuaricator facere potuit & fecit,vtpote qui erat vterq; creatura,& proinde conuertibilis factura,& idcirco mutabilis.

Homo peccare poteſt, nō filius Dei.

Nam ſiue angelus,ſiue homo,quā diu aliquod accidens admittit ab eſſentiali bono auerſus, tam diu à ſemetipſo operatur. Verbi gratia,cū dicit malū bonum & bonum malū, cū iniquè iudicat,condēnans iuſtū & iuſtificans impiū. Vnde enim hæc niſi à ſemetipſo facit,cū in eſſentia eorum aliter ſit? Et hæc quidē & cætera huiuſmodi homo,ſi multum eſt iuſtus,cum poſſit facere nō

Eſa. 5.

vult: ſi autem parū iuſtus eſt, vel ad iuſtitiā nunc primum diſpoſitus,nec adhuc eiuſdem iuſtitiæ habitum indutus,parum inquam iuſtus ſi eſt, facere non audet, Deus autem ſicut nulli vitio nulliſque omnino accidentibus ſubiacet, ita ſumme iuſtus tale quid omnino facere nō poteſt. Igitur cum dico, non poſſum ego à meipſo facere quicquam,tale eſt ac ſi dicam, non poſſum facere quicquā iniquū,non poſſum peruertere aut ſupplantare iudicium. Sed quid? Sicut audio iudico, id eſt, ſecundum cauſæ iudicandæ meritum,vel rei,quæ iudicatur, eſſentiam iudico, ac proinde cum in iudicando nihil à meipſo faciam,iudiciū meū verum eſt,videlicet dū,vt prædixi, me iudiciū faciēte,procedēt ex monumētis qui bona fecerūt,in reſurrectionē vitæ,qui verò mala egerunt, in reſurrectionē iudicij. Proinde quicunq; bona agit, ſiue ille Iudæus ſiue gentilis ſit, nō vereatur, quod me iudicante, à meipſo quicquam procedat in reſurrectionē iudicij. Et quicunq; mala agit,nihilominus, ſiue ille Iudæus ſiue gentilis ſit,nō ſe decipiat inani ſpe; quòd me quicq; à meipſo faciente procedat in reſurrectionē vitæ, quia nō quæro voluntatem meam, ſed volun-

Luc. 16.

tatem eius qui miſit me. Sicut nunc, quando videns miſeram ciuitatem Hieruſalem, fleo ſuper illam humano affectu,nec tamen quæro voluntatem meā,vt propter fletum meum ab illa mali dies auertantur, ſed ſicut audio iudico, clamor enim illorum, vehementior clamore Sodomorum, aſcendit ad me, & idcirco magis attendo,quid iuſtitiæ debeatur,quā quid meus humanus velit aut defleat affectus,ſic in illa proceſsione mortuorum ex monumentis, nō quærā voluntatem meam,ſed voluntatem eius qui miſit me,id eſt,non condeſcenſionē ſequor naturę humanæ, ſed rectitudinem teneo diuinæ iuſtitiæ. Igitur apud animos eorum, qui hanc euangelicā lectionem ſapienter legunt vel audiunt, confutata falſitas & confirmata veritas eſt. Vnde cōtentis ratio,iudicat fides,vt patre operante vſq; modo,qui nulla ſabbatorū lege tenetur,ipſe quoq; filius licenter & potenter operetur, qui à ſemetipſo quicquā facere nō poteſt, qui malū quid vel iniuſtū admittere non poteſt. Vnū adhuc ſupereſt magnæ oratricis ſapientiæ Dei,quæ nobis & propter nos verba facit,nobis & propter nos artē aduerſus artē cōpoſuit, vt habeat veritas fidei ſanum non ſine arte ſermonē,aduerſus artificis mendacij loquacitatem. Vnū inquā adhuc ſupereſt,id eſt conclusio vel epilogus,qui & protinus ſequitur per amplificationem rei,illuſtrandæ veritatis & adaugendi Iudaici criminis cauſa. Sequitur: ¶ Si ego teſtimoniū perhibeo de me, teſtimonium meum

Gen. 18
Matt. 11.

meum non eſt verũ. Alius eſt qui teſtimoniũ perhibet de me] Hoc enim & cætera quæ ſequũtur
veritatis huius firmamenta, maximè ab authoritate ſumpta ſunt, quibus cõmemorat defenſio- Argumẽtũ ab au
nem vel teſtificationem ſui curæ fuiſſe & eſſe Deo patri, qui illum teſtificatus eſt, & anteq̃ veni- toritate
ret, teſtimonio ſcripturarum, id eſt, legis & prophetarum, & nunc præſentem commendat & de- reſus.
fendit euidentibus teſtimoniis operum mirabiliũ. Simulq; & horrendum ſcelus deinceps oſten-
dit Iudæorũ, qui venientem illum in nomine patris ſui non ſuſceperunt, aliũ autem venientẽ in
nomine ſuo ſuſcipient. Ait ergo: Si ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimoniũ meum non eſt
verum. Ac ſi dicat: Ecce omnia palam audiſtis. Ego apud vos verba faciens, & hæc dicens, vt
vos ſalui ſitis, nõ veſtro vel aliorum more hominũ, verbis accuratis beneuolentiã vel fauorem
veſtrum captare ſtudui, ſed exhibito veræ virtutis opere, cunctorum hominum beneuolentia
digno, id eſt, ſanato toto homine à longæua infirmitate, auditoriũ poſtulaui, & qualeſcunq; vos
eſſe ſcirem ad audiendum, nõ propter vos tantũ, ſed propter eos qui audituri ſunt, cauſam meã
dixi: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor, eandẽq; cauſam diuidens, id ſolum quod in
controuerſia eſt, ſcilicet q̃ & mihi æquè vt patri liceat in ſabbato operari, tam conſueta homini
bus argumentationis firmitate, q̃ cœleſti veritate defendi. Nunc & deinceps examinate legiti-
mè, id eſt, ſicut lex præcipit, verba huius teſtimonij. Si ego teſtimonium perhibeo de me, id eſt, ſi teſtimoniũ exa-
à meipſo veni, ſi nõ veni & loquor in nomine domini, ſed ſolus ego meipſum proprio & ſolo de- minãdũ
fendo teſtimonio, teſtimoniũ meum nõ eſt verum .i. verba quæ loquor non habebunt effectũ, & ab effe-
tunc ſicut lex dicit, hoc habebitis ſignũ, quòd verbũ quod dico, dominus nõ locutus eſt. Sed non ctu.
eſt, nec erit ita. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, videlicet Deus pater, ipſe de quo vo- Deu.18.
bis nunc dico, pater meus vſq; modo operatur & ego operor. Alius inq̃.i. alia eiuſdẽ, cuius & e-
go ſum ſubſtãtiæ perſona eſt. Alioquin nõ rectè diceretur alius: nõ enim de diuerſis, impariumq;
ſubſtantiarum indiuiduis dicitur vnus & alius, ſed hoc vnum, & hoc aliud. Dico autem quia ille
eſt alius, vt in pluribus perſonis, vnitas ſubſtãtię, perſonarum pluralitas intelligatur. Ille inquam
alius teſtimonium perhibet de me. [Et ſcio quia verum eſt teſtimonium eius, quod perhibet de
me.] Scio inquam & teſtimonium perhibenti de me, teſtimonium perhibeo, quia teſtis verax eſt,
& verum teſtatur de me. Non enim ſum ſicut cæteri homines, quorum nemo ſcit, vtrũ amore an Eccle.9.
odio dignus ſit, & cui omnia in futurum reſeruãtur incerta. Quinimo & ſi ſpiritum adoptionis fi Rom.8.
liorum acceperunt, & ipſe ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui illorũ, quòd ſint filij Dei, teſtimoniũ Pſal. 51.
illud nõ tã verum aut iuſtũ, q̃ gratuitum & indebitũ dicendũ eſt, quia non eſt debiti ſed gratiæ,
nõ iuſtitiæ ſed miſericordiæ, non eſt enim teſtimonium comparium, ſed inclinatæ dignationis
monimentum. Ego autẽ non in iniquitatibus conceptus ſum, etenim nõ in peccatis concepit me
mater mea, nec poſſum à meipſo facere quicq̃, niſi quod video patrẽ facientem. Ergo teſtimoni
um quod perhibet de me, verũ eſt, iuſtum eſt, debitum eſt, & vtiq; teſtimonium comparium atq;
ideo legitimum, ſed nondum apertè dixi quis ille ſit. [Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium
perhibuit veritati.] Et fortaſſis idcirco nunc exiſtimatis, q̃ hic ſit ille alius, de quo nunc dixi, quòd
non ab alio maiore quàm ab illo teſtimonium habeam. [Ego autem non ab hominibus teſtimo-
nium accipio, ſed hæc dico, vt vos ſalui ſitis.] Notate quod dico, quia teſtimonium ego ab homi
nibus nõ accipio. Quid enim? nunquid hoc dico q̃ velim claudere ora hominum teſtimoniũ per
hibentium? Nunquid ego aſpernor angelum meũ ad hoc miſſum ante faciẽ meã, vt teſtimonio
ſuo præpararet viã meã? Non eſt ita, ſed diligenter animaduertite quæ dico. Nõ dico, quia teſti Mala. 3.
moniũm hominis, vel per homines perhibitũ nõ accipio, ſed teſtimoniũ ab hominibus nõ accipio. Mar.1.
Nã teſtimoniũ hominum bonorũ & veracium, nõ ab ipſis hominibus, ſed à Deo eſt, & per homi-
nes quidem perhibitum, ſed Dei teſtimonium eſt. Quid eſt .n. ab hominibus, vel ſecundũ homi-
nes teſtimonium accipere, niſi laudẽ, quæ nõ ex deo profecta, ſed ex hominibus nata & conflata
eſt quærere. Hoc aũt teſtimonium Ioãnis, quãdo miſiſtis ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad
eũ, vt interrogarẽt eũ, Tu quis es? Ioannis quidẽ teſtimonium fuit, ſed non ex Ioanne fuit, id eſt, Ioan.1.
per Ioannem quidem depromptum, ſed à Deo Ioanni inſinuatũ fuit. Dico ergo: Et teſtimonium
ab hominibus nõ accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis .i. nõ propter gloriã meam dico, quis ali-
us meus teſtis ſit, ſed propter ſalutẽ veſtram, vt credentes teſtimonio Dei ſaluemini. Cui ſimile
eſt, ſi dicas vir iuſtus, & alienus ab omni hypocriſi. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totũ corpus tu-
um lucidum erit. Ego nõ idcirco faciã iuſtitiam meam coram hominibus, vt videar ab eis, ſed id
circo lucet lux mea corã hominibus, vt videant opera mea bona, & glorificent patrẽ deum, qui Matt.6.
eſt in cœlis. Alioquin ſimilis eſſem vobis, quorum totus Iudaiſmus in carne, & manifeſta tota in Matt.5.
carne circunciſio eſt, cuius laus non ex Deo, ſed ex hominibus eſt. Sed maledictus homo (inquit Hiere 17.
propheta) qui confidit in homine, & ponit carnẽ brachium ſuum, vt à domino recedat cor eius.
Erit enim quaſi miricæ in deſerto, videlicet quibus nomẽ eſt ab amaritudine, & naſcuntur in
ſolitudine. Erit inquam ſicut miricæ, id eſt, carebit diuinæ bonitatis dulcedine, procul foras
eiectus à ſanctorum hominum conuerſatione, & non videbit cum venerit bonum, & habitabit
in ſolitudine in deſerto, in terra ſalſuginis & inhabitabili. Hæc ſiccitas & ſalſugo longe eſt à me.

Nam ego habitabili charitate,& fertili ſemper virens veritate,Idcirco hæc dico vt vos ſalui ſi-
tis,idcirco inquam,vt vos credentes ſaluemini, legitima defenſione vtens,illum qui teſtimoniũ
perhibet de me,profero vobis in publicum auditorium totius mundi. Idcirco ſicut iã cœpi per-
teſtimo- ſiſtã adhuc in eodem,quod apud vos,vel apud cæteros homines fortiſſimũ eſt,genere loquẽdi,fa
niũ Ioã. ciendo tanq̃ ſyllogiſmum.i.argumentoſum & indiſſolubilem ſermonem veritatis. Vt vero &
erat ac- probabili argumento inſtructi cognoſcatis, quia teſtimoniũ ab hominibus non accipio,quia cla-
ceptãdũ ritatẽ ab hominibus nõ accipio,ſed ea ſolũmodo intentione teſtimoniũ, vel teſtẽ meum profero,
à Iudæis vt vos credentes ſalui ſitis,nõ vt vos homines me in ſolio regũ veſtrorũ inthronizare feſtinetis.
Ecce dico vobis,quia vos miſiſtis ad Ioannẽ,& ille teſtimonium perhibuit veritati. Tanti apud
vos ille habitus eſt, vt conſulendum illum iudicaretis,tanq̃ reuera accepturi teſtimoniũ eius,&
quicquid ille dixiſſet proculdubio crederituri. Ab illo ergo iudicio veſtro nũc vos conuenire inci-
Matt.11. piã, vt ſi non credideritis,inexcuſabiles ſitis.Dico itaq;. [Ille erat lucerna ardens & lucens.] Re-
uera mittendum fuit ad illum,ad quem miſiſtis,& cum eius teſtimonio quærenda & indubitãter
agnoſcẽda erat præſens facies veritatis. Magnus enim ille, & maior illo inter natos mulierum
non ſurrexit. Verum tãta magnitudo eius ſic propter me ab illo eſt , qui teſtimoniũ perhibet de
me,quomodo cauſa viæ tenẽdæ,vel rei agendæ,teſta nocturnis in tenebris illuminatur,partici-
patione igneæ ſubſtantiæ.Nam ſicut teſta non ſuapte lucet natura,ſed aliunde flammã capit,vt
lucerna ſit,ſic Ioãnes nõ ille alius erat,qui teſtimoniũ perhibet de me,ſed ab illo miſſus erat,eiuſ-
Ioannes dẽ teſtimonij verba ſuo geſtans in corde flãmato,& lucido ore. Inde erat lucerna,nõ lux ipſa,vel
lucerna ipſius lucis ſubſtantia : lucerna,inquam,ardens & lucens,ardens intrinſeus teſtificãdæ veritatis
non lux amore,lucens extrinſecus verbo & opere,quamdiu filij tenebrarũ paſſi ſunt,qui nunc lucernam
talẽ intra clauſtra tenebroſi carceris abdiderunt. Lucẽs quippe per publicã virtutis prædicationẽ
Exulta- inuitabat vos ad verã & æternã exultationẽ. [Vos autẽ voluiſtis exultare ad horã in luce eius.]
re ad ho Hoc interim negari nequit,hoc oportet concedi,quia magnus ille erat,& fideli ſermone lucidus,
rãde reb quia teſtimoniũ vel baptiſmũ eius,veſtra quoq; æſtimatione de cœlo erat,nõ ex hominibus. Vos
no tẽpo autem in hoc reprehendo, nec eni ſtudio captandæ beneuolẽtiæ vel fauoris veſtri, vt ad conſen
rali. ſum veri teſtimonij vos alliciã,vitia veſtra prætereo,reprehendo inq̃,quòd dum lucerna hæc ad
æternam futuri regni gloriam vos inuitaret,voluiſtis potius exultare ad horam in luce eius.i.tẽ-
poralem pręſentis regni præripere felicitatẽ,videlicet regnũ Chriſti,quẽ vos illum eſſe,vel certe
præcurſorẽ Chriſti Heliã exiſtimaſtis,carnali ſenſu terrenum fore ſperantes. Attamen qualiſcũq;
veſtra de Chriſto opinio ſit,vel qualicunq; exultatione vos tali lucernæ applaudere volueritis,
nunc interim nihil mea intereſt. Illud à me propoſitũ à vobis concedi oportet,quia refelli nõ po-
teſt,quod cũ vos (vt prædixi) miſeritis ad illũ,magnus vtiq; veſtro quoq; iudicio habitus eſt,& quẽ
vos dignẽ cõſulendum iudicaſtis,profecto reſpondentem,auditu indignũ,rationabiliter iudica-
re nõ poteſtis. [Ego autẽ habeo teſtimoniũ maius Ioanne.] In hac aſſumptione mea tota victoriæ
palma cõſiſtit,vt cũ rationũ firmamenta cõtentioſum auditorẽ,vel acquieſcere,vel obmuteſcere
fecerint,protinus cõcludã dicens:quia claritatẽ ab hominibus nõ accipio, quod nõ eſt aliud q̃ ꝙ
ſupra dixi,& probare cœpi,quia ego teſtimoniũ ab hominibus nõ accipio,nec.n.opus habeo. Di-
co ergo,ſubſequenti probaturus ratione, quia ego teſtimoniũ maius habeo Ioanne. [Opera enĩ
quæ dedit mihi pater vt perficiã ea,ipſa opera quæ facio in nomine patris mei,teſtimoniũ perhi
bent de me,quia pater me miſit.] Pater,qui (vt ſupra dixi) dedit filio vitã habere in ſemetipſo,ſi-
cut ipſe vitam habet in ſemetipſo,dedit mihi eidem filio quædã opera,vt perficiã ea,videlicet iã
cœpta,quæ cũ perfecta fuerint,audiẽt ea ſurdi,& videbũt cæci,ſi vos audire & videre nolueritis,
Lucę 18. & clamabunt lapides,ſi vos loqui recuſaueritis. Quę ſunt illa opera? Magna vtiq; & exquiſita ĩ
Pſal. 10. oẽs voluntates patris mei opera ſunt hæc,prædicto hoie multo maiora,opus incarnationis,opus
natiuitatis,opus miraculorũ quæ in vobis feci,& quæ nemo alius fecit,opus paſſionis,opus reſur
Pſal. 16. rectionis,opus aſcẽſionis meæ,& effuſionis ſpiritus ſancti,quæ oia cũ ego perfecero,vos abſcõde
re nõ poteritis,cœlis enarrãtibus hanc gloriã Dei,& annũciante firmamẽto hæc opera manuum
mearũ,ita vt nõ ſint loquelæ neq; ſermones,quorũ nõ audiãtur voces eorũ,vt in omnẽ terrã exe-
at ſonus eorũ,& in fines orbis terræ verba eorũ. Hæc opera dũ ego facio in noie patris mei .i. in
ea ꝓfeſſione ꝙ ego filius Dei ſim,& Deus pater meus ſit, verũ vtiq; & legitimũ habeo teſtimoniũ,
ꝙ ille reuera ſicut dico,pater meus ſit,neq; vos cõtemnẽtes me,vllã idoneam vel legitimã excu
ſationẽ habebitis,cũ fiat verbũ quodcũq; loquor in eodẽ,q̃d profiteor in noie domini. Præterea.
[Et q miſit me pater,ipſe teſtimoniũ perhibuit de me.] Quãdo autẽ vel vbi teſtimoniũ perhibue
Luc. 3. 4 rit de me,paulo poſt dicam. Prius.n.vt deſcribã perſonã illius patris,vt exprimã dignitatẽ teſtis,
& tunc demũ exponam antiquitatem vel conſtantiã teſtimonij. Non enim hic, de quo loquor,
eſt ille pater meus Ioſeph,quem vos patrem meũ dicitis , quem videre vt hominẽ potuiſtis, cuius
vocem audire,& non magnipendere potuiſtis. Sed quid? [Neq; vocem eius vnq̃ audiſtis,neq; ſpe
ciem vidiſtis.] Ecce quanto maior Ioanne hic. Ioannis quippe,& vocem audire,& ſpeciem,vt-
pote hominis mortalis,atq; corruptibilis videre potuiſtis, vocem articulatam, & aere plectroq;
linguæ,

linguæ, formatam ſpeciē circūſcriptā atq; viſibilē,& præter horridā eremitici veſtitus aſperitatē,
pene in nullo veſtri diſsimilē. At ille pater meus neq; vocē elementarē,neq; ſpeciē habet circūſcri-
ptā aut viſibilē.Deus enim eſt nō homo,ſpiritus eſt & non caro. Nā & ſi patres aut prophetæ vo-
cem eius audierunt, & ſi quidā eorū facie ad faciē Deū viderunt, nunq; tamen illū in ſua ſubſtantia Exo. 33.
videre potuerunt,nunquā propriā eius vocē,aut loquelā,niſi mente audierunt.Ille talis teſtimo- Num. 12
nium perhibuit de me.[Et verbū eius nō habetis in vobis manens,quia quem miſit ille, huic vos
nō creditis.] In hoc reatus veſter eſt, in hoc peccatū veſtrū manet,quia verbū eius non habetis in
vobis manens,quod ex eo liquet,quia quem miſit ille,huic vos non creditis. Nam & ſi neq; vocē
eius vnquam audiſtis,neq; ſpeciē eius vidiſtis,attamen verbum eius audiſtis,legem eius accepi-
ſtis, prophetas ab eo miſſos habuiſtis,& illos quidem legendo eum,de quo loquor,qui miſit illos,
qui per illos loquutus eſt,& legem dedit,labijs honoratis,cor aūt veſtrū lōge eſt ab illo,quia ver Eſa. 29.
ba eius ore quidē profertis,ſed nō ea in corde veſtro quaſi in libro ſcripſiſtis . Propter quod dico, Mat. 15.
quia verbum eius in vobis,id eſt, intrinſecus in libro cordis veſtri,in internis animæ veſtræ ſen-
ſibus non habetis. Huius rei manifeſtum indicium in eo eſt,quod vos huic,quē miſit ille,nō credi- Eſa. 52.
tis.Huic inquā,non alij,ſed huic,id eſt,mihi qui nunc præſens ſum,qui cum illo quondā loquutus
in lege & prophetis, ecce aſſum.Hic enim ego ſum, quē ille miſit, nō vt eſſem qui non erā,ſed vt
viſibilis fierem,qui æque vt ille inuiſibilis eram,vt corpus aſſumerem, qui incorporeus eram, vt
homo fierem,qui Deus eam.Sed huic vos non creditis.Ne ergo putetis,quod verbum eius in vo-
bis manens habeatis,dum contra me ſabbata veſtra defenditis,habentes in cordibus veſtris pu-
tredinem laborioſæ iniquitatis. Proinde ſic eſtis vt ſepulchra dealbata,quæ foris pulchra parēt Iudæi vt ſepulchra dealbata.
oculis videntium,intrinſecus aūt plena ſunt oſsibus mortuorum.Nam ſicut illa deforis pulchra
eſſe,& intus plena eſſe poſſunt putredine,ſic vos & in ſabbatis veſtris vacare,& totā legē Moyſi
ore lectitare, & verbum Dei poteſtis in vobis manens non habere : Ecce dixi vobis quis ille ſit
alius qui teſtimonium perhibet de me,maior vtiq; homine,maior incōparabiliter Iohanne.Dici-
tis nunc mihi: Quando ille, vel quale teſtimoniū perhibuit de te? Ad hæc inquam. [Scrutamini
ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitā æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibēt
de me,& non vultis venire ad me , vt vitam habeatis.] O ſurdi & cæci, qui ad audiendū & vidē-
dum adducti,& ſedentes in ſynagogis,vbi omni ſabbato teſtimonium illud perſonat,nubes diſ-
currentes manu attingitis,& earum tonitruum non auditis,& diſcurrentia fulgura non videtis,
vt quid volumen legis magnum inerti collo baiulatis , & pulchros prophetarum codices deli-
catis manibus leuigatis? Non vultis introrſum aſpicere,non vultis audire,imo & videntibus di- Eſai. 6.
citis:nolite videre,& audientibus:nolite intelligere.O igitur rei iudicij,rei ſuperni concilij,rei ge Pſal. 31.
hennæ ignis. Scrutamini ſcripturas falſi & fallentes, quia vos putatis in ipſis vitam æternam Matt. 5.
habere,id eſt,hoc vobis ad vitam ſufficere,quod illas legendo labijs,Deū honoratis alieno corde.
Non eſt ita,ſed ſcrutamini eas, conſulite illas,voluntatem illarum quærite,intentionem earū at-
tendite, audite & videte qua vobis vitam promittant conditione,qua via,quo duce.Illæ vobis
reſpondent,& illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me,imo ipſæ ſunt teſtimonia , quæ pater
perhibet de me.Sed quid ego dico ſcrutamini illas? Iamdudum ſcrutati eſtis,& me monitorē au- Mat. 23.
dire dedignamini,cum ex vobis ſint magiſtri ſedētes ſuper cathedram Moyſi, ſcripturas optimè
perſcrutati,vt nec iota vnum , nec vnus apex de omni lege illos effugerit , vnde ſua poſsint lu-
cra venari,ſiue menta, ſiue anetum,ſiue cyminum decimandum ſit. Non ita cæci eſtis,vt ocu-
los non habeatis, non ita ſurdi eſtis, vt aures vobis non ſint . Vnde dixi per prophetam,imo & Eſa. 43.
paulopoſt rebus dicturus ſum ipſis eandem prophetiam : Educ foras populum cæcum & ocu-
los habentem , ſurdum & aures ei ſunt. Scrutati ergo eſtis ſcripturas, & hoc ſcitis quia illæ
teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.O igitur phariſæi, Mat. 23.
verè ſecundum nomen veſtrum diuiſores , ſed male diuidentes, ſcilicet culicem liquantes,& ca-
melum glutientes , quomodo in ſcripturis vos vitam habere putatis , dum in exiguis lucroſæ
iuſtitiæ minutijs , decimando videlicet mentam & anetum,dilatando phylacteria , & magniſi-
cando fimbrias curam omnem impenditis , & in his fiduciam habentes, tanquam inde viuere
poſsitis,ad me camelum oneriferum venire non vultis,vt me portante morticina peccatorum
veſtrorum, vitam habeatis? Impij & cæci,deſertores vitæ & ſalutis, vbi hæc duo conſtāt,vnum
quia illæ,ſcilicet ſcripturæ ſunt,quæ teſtimonium perhibent de me:& aliud,quia non vultis ve-
nire ad me,vt vitam habeatis. vbi inquam hæc duo conſtant , quomodo tertium ſtabit , ſcilicet
in ipſis vitam æternam habere , quod vos putatis? Surdi audite ,& cæci intuemini ad viden-
dum. Alioquin clamabo lapidibus iſtis, & ipſi audientes & videntes reſpondebunt. Di- Luc. 19.
camque eis : Quomodo tacent iſti filij Abrahæ, ſaltem vos ò lapides clamate, vos iuſtitiam lo- Mat. 3.
quimini , vos recta iudicate, vt poſsint de vobis ſuſcitari filij Abrahæ . Dicite inquam . Scri-
pturæ illæ, in quibus iſti ſe putant vitam æternam habere , illæ ſunt quæ teſtimonium per- Mat. 2.
hibent de me. Quod ſi ſe ſcire diſsimulent, coarguet eos Herodis ſacrilegi homicidium , cui
quærenti me ad perdendum, natiuitatis meæ locum oſtendentes optime ſcierunt , verum de

prædictis ſcripturis proferre teſtimonium. Clamamus (inquiunt) eos non neſcire, quia ſcripturæ
illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de te, & nobis durantibus hoc ipſi diffiteri non poterſit.
Vana ſpes Iudęorũ in ſcripturis. At illi nolunt venire ad me, vt vitam habeant. Quid ergo? Quis, inquiunt, concludere hic il-
los neſciat? Quis non videat validis repugnaculis vanam ſpem illorum dirutam eſſe, qua putãt
ſe in ſcripturis vitam æternam habere, potiuſq; illos verbum Dei in ſemetipſis manẽs, ſicut ipſe
dixiſti pauloante, non habere? Nunc ad rem redeam. Planè & firmiſſimè id confectum eſt, teſti-
monium me habere maius Ioanne. Superius quoq; iam dictum fuerat, nullo abnuente, Ioannẽ,
ad quem vos miſiſtis veſtro quoq; iudicio magnum fuiſſe, lucernam ardentem & lucentem extiti
tiſſe, & illum mihi teſtimonium perhibuiſſe. Cauſa autẽ hæc poſita fuerat, vt me demonſtrarẽ
vana hominum gloria non delectari, me dicente: Ego teſtimonium ab hominibus non acci-
pio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis. Igitur (ſicut dixi) teſtimonium ab hominibus non accipio,
Chriſt⁹ gloriam nõ quęſiuit à Iudæis. ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis, ſic nũc eodem ſenſu concludo. [Claritatem ab hominibus nõ ac
cipio, ſed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.] An putatis quòd idcirco me
prædicẽ eſſe filium Dei, quia veſtris ſuffragijs attolli, veſtriſq; feſtinẽ laudibus cõmendari? Exiſti
matis quòd vnq; idcirco me zelus comederit, vel quòd propter hoc increpem duritiam cordis
veſtri, quia non iamdudum ſuper ſolium Dauid & ſuper regnum eius me ſedere feciſtis, celſoq;
tribunali extollendo (vti regibus terræ mos eſt fieri) regem Chriſtum me eſſe voce præconia de-
clarastis? Non eſt ita, ſed idcirco iram theſaurizatam repono vobis, quia cognoui vos dilectionẽ
Dei non habere in vobis. Nunquid ergo claritatem à vobis accipere contendo? videlicet ſoli lu
cere in cœlo, & mundum illuminare nõ licebit, niſi vos illi candelabrum cœli fabricaueritis mi
ſeri homines, tenebræ & non lux, tenebræ inquam & exiles vmbræ, nonne ego (vt iam demon-
ſtraui) teſtimonium habeo maius lucerna ardente & lucente Ioanne? At ille claritatem à vobis
adeò non accepit, vt volentibus exultare ad horam in luce eius, & claritatẽ eius ſupra quàm erat
veſtris adulationibus augere (exiſtimabatis enim illum Chriſtũ eſſe) flatus veſtros inanes repel-
Matt. 3 leret dicendo: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Quanto magis er
Lucæ. 3 go ego claritatẽ à vobis non accipio? An quia me vobis negantibus ego fidelis permaneo, &
meipſum negare non poſſum, idcirco vanæ gloriæ non deſeruio, nec vobis aliter placebo, niſi
Matt. 5 viæ veritatis & vitæ, quæ ſum ego, radios hominibus abſcondero? Quæ eſt iſta tam malitioſa
veſtra intentio? nunquid venit lucerna vt in abſcondito ponatur, vel ſub modio, & non potius
Matt. 6 ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt? Igitur neq; claritatem ab hominibus
accipio, neq; claritatẽ quam dedit mihi pater hominibus abſcondo, ſed ſicut lucerna fulgoris ſtãs
ſuper candelabrum meum, & omnẽ ſimplicem oculum illuſtrabo, vt totũ corpus eius lucidum
ſit, & omnem oculum nequam publicabo, vt appareat omnibus totũ corpus eius q; tenebroſum
ſit, quales eſtis vos, quos ego cognoui quia dilectionẽ Dei non habetis in vobis, quia [Ego veni
in nomine patris mei, & non accipitis me. Si alius venerit in nomine ſuo illum accipietis.] Hic
Hier. 2 enim fructus malæ arboris, hic malus theſaurus eſt cordis. Quid ergo? Niſi prius malum guſtaſ-
Ioh. 8. 9 ſem fructum, nõ cognouiſſem radicem arboris malæ, nõ cognouiſſem amaritudinẽ vitis alienæ?
Niſi prius diceretis, non eſt hic à Deo qui ſabbatum non cuſtodit, & dæmonium habet, & inſanit:
poſtremo niſi perſequeremini & occidere me quæreretis, neſcirẽ adhuc quia verbũ Dei non habe
tis in vobis manens, vel quia dilectionẽ Dei nõ habetis in vobis: Imò & anteq̃ ſepulchrũ gutturis
veſtri pateat, & os veſtrũ maledictionem & amaritudinẽ deſpumet, quę ſunt in corde veſtro, ocu
Pſal. 5. 13 li mei vident, & in libro meo oĩa ſcripta ſunt. Nunquid hoc ſolum quod non facitis nõ accipien
Hier. 15 tes me, video nũc in corde veſtro & in libro meo ſcribo? Nempe & hoc & aliud quod nondũ ſit,
iamdudũ vidi & ſcripſi. Dico enim: Si alius venerit in nomine ſuo, illũ accipietis. Adeò ſcio vos
expertes verbi Dei, adeò vero iudicio cordium cognoui vos exortes dilectionis Dei, vt & hoc
iamdudũ nouerim, quia quanto nunc odio perſequimini & occidere quæritis me, qui veni in no
mine patris mei, id eſt, in hac profeſſione quòd Deus pater meus ſit & ille me miſerit, & hoc palã
facio, dum non gloriam mundi quæro ſed gloriam Dei, tanto ſtultitiæ veſtræ tripudio ſuſcipie-
2. Theſ. 2 tis hominẽ peccati, filiũ perditionis, qui veniet in nomine ſuo. i. efferet ſe præſumptione ſua, dũ ad
uerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita vt in tẽplo Dei ſedeat
tanq; ſit Deus. Illius eni ſpiritus eſtis, & ego noui vt cito acquieſcatis mẽdacio, qui ad veritatẽ ſur
di, indociles, & cæci eſtis, amici tenebrarũ & rebelles luminis, amãtes gloriam mũdi, quam per ho
Teſtimoniũ legis de Chriſto euidens. micidia vobis ille dilatans odientes gloriam Dei, qua ego verbo & exemplo prædicans vobis
odio ſum gratis. Et vos quandoq; criminis veſtri magnitudinem videbitis, qui nunc non acci-
pitis me venientẽ in nomine patris mei, venientẽ benedictũ in nomine domini, ita extolletur ille
quẽ vos ſuſcipietis: & hoc tantũ dicens, hoc ſolum proferens cũ teſtimonio veſtræ legis, quia eſt in
Exo. 19 me nomen domini. Ego enim ſum angelus ille de quo dicit Deus & dominus legis Moyſi: Ecce
ego mitto angelum meum qui præcedat te & cuſtodiat in via, & introducat ad locum quem
paraui. Obſerua eum & audi vocem eius, nec contemnendũ putes, quia ſi dimittet cum pecca-
Eſaiæ. 9 caueris, & eſt nomen meum in illo. Ego inq; ille angelus, ſum angelus pacis & conſilij, angelus
vitæ

vitæ & veritatis. Et eſt in me nomē domini. Nam excepto eo, quod ille pater, & ego ſum filius, Nomen
ille genitor, & ego genitus, quodcūq; eius eſt nomē, in me eſt, & æque vt ille nuncupor dominus, domini
Deus, omnipotēs, increatus, immenſus, æternus, & quodcūq; aliud nomē de vero Deo prędicatur, in Chri
quē vos dicitis, quia Deus noſter eſt, & nō cognouiſtis eū. Vos ergo peccatū veſtrū apprehēdet, & ſto.
peccatū veſtrū vos inuenieris, quia nō accipitis me teſtē veritatis, ſuſcepturi aūt eſtis principē va-
nitatis, vtpote qui toti carni & vanæ gloriæ dediti eſtis. Proinde crimen euſdē vanæ gloriæ, Mat 6.
quod in me falſo intorſiſtis, nunc ego retorqueo veraciter in vos cum pœna peccati. Dico enim: Mar. 1.
[Quomodo poteſtis vos credere qui gloriam ab inuicem quæritis, & gloriam quæ à ſolo eſt Deo Luc. 11.
nō quæritis?] Peccatū quippe eſt, quod gloriā ab inuicē quæritis, ſicut & magiſtri veſtri ſcribæ & Mat. 3.
phariſæi, qui oīa faciunt vt videātur ab hoībus, amantes primos recubitus in cœnis, & primas Phili. 3.
cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hoībus Rabbi, imo quod gloriam ex Mat. 23.
vobiſmetipſis turpē & immundā quæritis, velut oēs ethnici, quorū Deus venter eſt, & gloria in Luc. 16.
eorū pudendis, quorū Deus māmon eſt, & gloria in rebus peſſimis, lætātur enim & exultāt cū ma- Prou. 2.
lefecerint. Peccatū itaq; veſtrū hoc eſt, pœna aūt peccati hęc redditur, quia perinde excæcati cre-
dere nō poteſtis, & venire ad me, vt vitā habeatis. Credere vel venire ad me, gloriāq; ab inuicē
quærere, valde ſibi inuicē aduerſantur & repugnāt, ſimulq; eſſe non poſſunt: cōſequuntur aūt ſe
inuicē, gloriā ab inuicē quærere, & gloriā quæ à ſolo eſt Deo nō quærere: ſic ecōtra ſibi cōſentiūt,
ſeq; inuicē cōſequuntur, credere vel venire ad me, & gloriā quæ à ſolo eſt Deo quęrere. Quæ enim
eſt illa quæ à ſolo Deo eſt gloria, niſi teſtimoniū bonæ cōſcientiæ? Hæc vtiq; vera gloria eſt, quia 2. Cor. 1.
non poteſt fallere, quæ autem ab inuicem eſt gloria fallit ſemper, vnde & falſa & vana eſt. Ergo
illā gloriā verā, ſcilicet bonam cōſcientiam, gloriam itaq; & honorē vobis theſaurizare, id eſt cre-
dere vel venire ad me nō poteſtis, q̄diu gloriā ab inuicē quæritis: nec aliam ob cauſam ad me ve-
nire nō vultis, niſi quia in vanitate longe à Deo gloriā ſuiſ. Igitur falſo ſuſpicamini me teſtimo-
nium vel claritatem accipere velle ab hominibus, à quo tā lōge eſt gloriæ cupiditas, vt ad me ve-
nire nō poſſit, quicūq; ab hominibus gloriā quærit: & ego in vos veraciter & iuſte retorqueo cri-
men hoc, qui gloriā ab inuicem quærendo ita cæcati eſtis, vt veritatem audire non poſſitis, imo
& gloria Dei vobis odio ſit. Quid deinde? Putatis accuſatrice cōſcientia, quod vobis taliōnē red- Pſal. 63.
diturus ſim? Vos enim obſeruatis me, & circuitis obſeruantes, vt inueniatis vnde accuſetis me,
& in hoc exacuitis vt gladiū linguas veſtras, & intenditis arcū rem amarā, vt ſagittetis in occul-
tis immaculatū, & nō inuenitis, quòd de regno vel gloria veſtra tantū habeā cupiditatis, quantū Chriſtꝰ
poſſit à ſagura pūgi. i. legitima accuſatione ante Cæſares vel præſides veſtros declamari. Ego non ac-
aūt habeo multa de vobis loqui & iudicare. Quid ergo? Et ego vos æquali viciſſitudine accuſa- cuſator,
turus ſum? Nō. [Nolite putare quod ego accuſaturus ſim apud vos patrē.] Putate imo & ſcitote ſed iu-
cauſam veſtrā longe in peius cecidiſſe, quia nō miſit me pater accuſare, ſed iudicare. Non mi- dex eſt.
hi vt accuſatori verba dediſtis, nō à qualicūq; exploratore perſpecti eſtis, ſed incidiſtis in manus Hier. 12.
iudicis, ſed apud me eſtis rei maieſtatis, ſed incidiſtis horrendè in manus Dei viuentis. Hic filius
Dei, cui vos non creditis, ad quem vos venire nō vultis, vt vitam habeatis, cui pater omne iudi-
ciū dedit, quia filius hominis eſt, ecce ad audiendas cauſas proceſsit, in iudiciū enim in hūc mundū
venit, vt principē mūdi foras eijciat, & oēs eius ſequaces in diē malū reſeruet, in diē occiſionis, ſicut
propheta prædixit: Ecce itaq; iudex idemq; rex ad audiendū proceſsit, vos q; vincti peccatis ante
conſpectū eius adducti eſtis. [Nolite ergo putare, quod ego accuſaturus ſim vos apud patrē. Serua
bitur quoq; vobis apud me idē, qui in iudicijs veſtris mos eſt, vt nō ſit vnus idēq; accuſator & iu-
dex. Ego aūt (ſicut iā dixi) quod vos credere non vultis, ego itaq;, ego ſum iudex. Accuſatorē ego
attendo cōtra quem nullus aderit defenſor. Non enim accuſator deeſt. [Eſt qui accuſet vos Moy
ſes, in quo vos ſperatis.] Me iudice præſidente Moyſes accuſat vos. Noua res nunc à me, vobiſq; Iudæi
inopinata, dicta eſt. Vos enim in Moyſe ſperatis. Quid ni? vos etenim, diſcipuli Moyſi nos ſu- nō vere
mus dicitis, vos de cathedra Moyſi pendetis, & cum ſurdis auribus audiatis dicentem: Diliges diſcipuli
dominum Deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis, & proximū tuū Moſi.
ſicut teipſum, totamq; legem in his duobus mandatis pendentē & prophetas, poſt dorſum veſtrū Ioan. 9.
proiecetitis, in ſolis phylacterijs dilatatis, & magnificis fimbrijs totos Moſaicos vos eſſe putatis. Mat. 13.
Itaq; & hoc ſperatis, quod ſi ego apud patrem vos accuſauero, & pater quippiam durum ſuper Deut. 6.
vos molitus fuerit, ſtabit Moyſes pro vobis, & antiqua fortitudine Deum tenebit, & cum dixerit Matt. 22
pater, dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, confortabit Moyſes bra- Idem 23
chium ſuum, & tam diu cōplexu ſtringet illum, dicens: Dimitte peccata populi tui, donec reſpō- Exod. 32
deat: dimiſi propter verbū tuū. Non eſt ita. Non enim hic agitur iudicium vt pater iudicet, & me
accuſante Moſes excuſet ſed ego iudex, pater enim non iudicat quenquam. Ego inquam iu- Gene. 4
dex, Moſes autē accuſator eſt, crudelis & clamoſa conſcientia veſtra teſtis vnus: ſanguis meus,
quem vos perſequimini (iam enim interficere me quæritis) ſanguis inquam meus clamans in cœ-
lum de terra, quæ aperiet os ſuum, & ſuſcipiet illū de manu veſtra, teſtis alius eſt, & econtra de-
fenſor nullus eſt. At vos in Moyſe ſperatis, quaſi ille peccatores & impios, veſtri ſimiles,

ſouere conſueuerit. Nonne & quando Deum tenuit (vt prædictum eſt) ſtans in confractione,
idem in nimia mentis humilitate, in conſpectu eius, vt auerteret iram eius, nonne inquam prius
quam manus ſuas ad Deum expanderet, ſuas manus, manuſque omnium filiorum Leui conſe-
crauit in mortibus veſtris, qui ſoli de tanto numero acceſſerunt ad eum dicentē: qui domini eſt,
iungatur mihi? Nonne & tabulas ſcriptas digito Dei, valde iratus confregit, vitulūq; veſtrū, Deū
veſtrum aureū, coram quo ſaltantes luſiſtis, contriuit & minuit, & in fluuium proijciēs, ex eo vo-
bis potum maledictionis dedit, & vigintitria milia de numero veſtro occidit? Qui igitur ſic
iratus eſt, vbi coram vitulo veſtro vidit vos ſaltantes, & ludentes, choroſq; ducentes, quāto ma-
gis nunc vos rebelles & incredulos, populumq; duræ ceruicis, ille idem iuſta accuſatione con-
Mat. 27. fringet, quemadmodum tabulas illas lapideas (quibus vtiq; duriora veſtra ſunt corda) iuſto zelo
Pſal. 105 confregit? Sceleratius enim nunc Barabbam latronem, homicidam, ſeditioſum, mihi præferre
Myſteriū tabularū confractarū habetis, quàm tunc Deo, qui vos eduxerat de terra Aegypti, vitulum conflatilem prætuliſtis, &
mutaſtis gloriam veſtram in ſimilitudinem vituli fœnum comedentis, tunc ludentes atq; cātan-
tes, nunc tumultuantes, & crucifige crucifige conclamantes. Quapropter ſicut illæ priores ta-
bulæ manibus Moyſi confractæ, & aliæ denuo de monte, inſtar priorum inciſæ ſunt, ſic accuſa-
tione Moyſi vos prior populus iamiam condemnabimini, & alia gens maior & melior in ta-
bulis cordis carnalibus æternam excipiet ſcripturam digiti Dei. Non enim in vanum Moyſi
nunc dictum eſt: Cerno quod populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me vt iraſcatur furor meus
contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam, quæ hac maior & robuſtior eſt.
2. Cor. 3 Audiet quippe denique Moyſen alia gens, vobiſque abiectis & iuſta damnatione confractis,
Exod. 32 orbis terræ doctor hic erit, non in obſcuritate literæ, ſed in ſpiritus claritate. Nam ſicut cū prio-
ribus tabulis facies eius non refulſit, ſed cum acceptione tabularum poſteriorum ſplendida facta
2. Cor. 3 eſt ex collocutione Dei, ita vt patres veſtri admirantes timerent & fugerent, ita nunc in doctri-
Exo. 34. na noui populi vobis præferendi, ex collatione euangelij glorificabitur lex, radiis gratiæ &
* vos veritatis, quam dum prædicabitur * vobis ferre non valentes, toti aduerſi fugietis. Et hoc
ſcitote, quia quod tunc dictum eſt illi de peccato vituli, veruntamen in die vltionis viſitabo &
hoc peccatum eorum, nunc implebitur, ita vt cum omni ſanguine iuſto, qui effuſus eſt ſuper
Exo. 32. terrā, veniat & illud peccatum ſuper generationē iſtam. Eſt igitur qui accuſet vos Moyſes, in quo
Mat. 23. vos ore ſuperbo ſperatis, & corde incredulo ab illo receditis, cum ille vobis, imo cunctis genti-
Exo. 32. bus, contra vos clamet: qui domini eſt, iungatur mihi. [Si enim crederetis Moyſi, crederetis for-
ſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit. Quia ſi literis illius non creditis, quomodo verbis meis
credetis?] Ecce qualem ad concluſionis finem diſputatio veritatis delectabilis & victorioſa per-
uenit, ecce qualiter aduerſarias partes, & ſi non vicit, vt flecteret, vicit vt confringeret. Puta-
bant ſe eſſe filios Abrahæ, dicebant ſe Iudæos eſſe, ſperabant in Moyſe, adeo prompti fautores
Moyſi, vt quærerent interficere filium Dei. Nam propterea perſequebantur eum, quia hæc fa-
ciebat in ſabbato. Confregit illos, ita vt non poſsint ſtare, conuicit illos Moyſi non credere, nec
Apoc. 2. Iudæos eſſe, ſed eſſe in ſynagoga ſatanæ. Si crederetis (inquit) Moyſi, crederetis forſitan & mihi.
Expoſuit cur à Moſe, vel vnde eſſent accuſandi, videlicet quia non crederent Moyſi. Et miro
modo dicit: In quo vos ſperatis, ſubdendo: Si enim crederetis. Sperare namque non poteſt,
qui non credit. Mirū ergo videri poteſt, quod hinc illos nō negat credere, hinc rurſus eoſdē cau-
Duplex fides. ſatur non credere. Proinde res nunc exigit, illam quæ à ſanctis patribus rectè perſpecta eſt, non
prætermittere diſtinctionem fidei. Audenter dicunt, quia ſine fide neq; infidelis viuit. Nam ſi in-
fidelē percunctari velis, quē patrē, vel quam matrem habuerit, protinus reſpondet illum atq; il-
lam. Quem ſi ſtatim requiras, vtrum nouerit quando cōceptus ſit, vel quando natus, nihil horum
ſe noſſe fatebitur, & tamen quod non vidit credit. Nam illum patrem, illamq; ſe matrem habu-
iſſe, abſq; dubitatione teſtatur. Itaq; fatentur, quod & infidelis habeat fidem. Habent etenim infi-
deles fidē, ſed vtinam in Deū: quā vtiq; ſi haberent, infideles non eſſent. Cum itaq; ſit & fides, quā
infideles quoq; habere poſſunt: & fides, quam qui habent, infideles non ſunt, rectè Iudæi & ſpe-
Qui ſpe-rabāt, & non credebant Moyſi Iudæi. rare in Moyſe, & Moyſi redarguuntur non credere. Nām ſecundum fidem, quam & infide-
les habere poſſunt, optime tenebant & nunc tenent Iudæi, nobiles & ſanctos patres ſe habuiſſe,
Abraham, Iſaac & Iacob, principes ac duces, reges quoque ac ſacerdotes, & turgidam ſpem
magno vento ſuperbiæ geſtabant, de illorum meritis nimiū præſumentes, cunctaſque gentes &
immundas & ignobiles rigida nimium cordis ceruice deſpicientes. At verò ſpem in Deum vel
fidem, per quam Abraham cæterique patres iuſtificati ſunt, illos non habere vel habuiſſe, ſatis
vſque hodie manifeſtum eſt. Rectè igitur cum dixiſſet Dominus: Eſt qui accuſet vos Moyſes, in
quo vos ſperatis, protinus adiecit: Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi.
Luc 24. Vbi dicendo forſitan, acerrime duritiam cordis eorum ad credendum expreſsit, quippe cum
& electi ex illis, Apoſtoli bene credentes Moyſi, & expectantes promiſſum per prophetas
regnum Dei, tam difficiles ad credendum ſibi fuerint, vt & ipſos increpauerit dicens: O ſtulti
& tardi corde ad credendum in his quæ locuti ſunt prophetæ. Itaque licet poſito hoc ante-

cedenti: Si crederetis Moyſi, cōſequens ſit: crederetis & mihi, tamē quia potuit in diſcipulis quoq;
eius fieri, vt credentes Moyſi, non ſtatim crederent & huic, ſed ingenti opera ſtrui oportuit, vt
crederent hunc eſſe, de quo Moyſes ſcripſit, rectè ait: crederetis forſitan & mihi. Vnde & ſubſe-
cutus, non dixit: quod ſi verbis meis non creditis, quomodo literis eius credetis? Potuit enim
fieri, vt credens quis literis Moyſi, necdū cōtinuo verbis eius crederet: ſed firmiſsime dixit: quod
ſi literis eius nō creditis, quomodo verbis meis credetis? Sicut enim literis legiſlatoris iamdudū Exo. 31.
ſepulti non credunt, verbi gratia dicentis: Ecce ego mitto angelum meum &c. vſq; & eſt nomē
meum in illo, quomodo verbis eius præſentis, de ipſis nati, & inter ipſos nutriti crederēt, ipſum
nomen in ſeipſo eſſe profitentis, id eſt, Deum Dei filium ſe eſſe aſſerentis, cuius reſpectu Deus pa- Rom. 8.
ter nominandus ſit, vel aliquod nomen proferentis, quod non eſt niſi ſolius Dei, verbi gratia, cū
diceret: Ego principium qui & loquor vobis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. VI.

PRælibati anni curriculo quod deinceps fecerit, quæq; dixerit dominus Ieſus, ab Geſta
hoc Euangeliſta prætermittūtur, quia videlicet corū ſatis multa in cæteris Euā- Chriſti
geliſtis habentur. Hic nāq; annus ille eſt, in quo initium dominicæ prædicatio- ſecundo
nis ordiuntur. Sequēris ergo anni, qui vltimus eſt, vitæ mutabilis, vitæ incom- prędica-
mutabili ſemper in ſe viuenti narrationē ingreditur, tanto plus ſplendoris ha- tionis
benię, quanto vicinius ſpectat, mox affuturā poſt finē eiuſdem anni dominicæ anno
paſsionis & reſurrectionis ſempiternam lucem. Tunc enim verè nobis omni præter-
nube diſcuſſa, benigna ſolis æterni claritas emicuit, quando verus iſte agnus, vt auferret pec- mittun-
cata mundi, mortem noſtram moriendo deſtruit, & vitam reſurgendo reparauit. Huius au- tur hic.
tem beneficij claritatem præſentis anni præmittit, in eo maxime, quod Dominus noſter ne- 1. Co. 15
ceſſariam vitæ noſtræ, ſuæ carnis eſcam, ſuique ſanguinis potum cōmendans: Niſi mandu-
caueritis (inquit) carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nō habebitis vitam in vobis.
Igitur habito cum Iudæis fideli & omni acceptione digni ſermonis conflictu, hæc euangelicæ
narrationis lectio ſequitur. [Poſt abijt Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis, & ſe-
quebatur eum multitudo maxima, quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirma- CAP. VI.
bantur.] Non præpoſitiuè poſt hæc abijt, ſed abſoluto aduerbio poſt abijt legendum. Non
enim ab Hieroſolymis, vbi facta vel dicta fuerant ea, quæ ſupra memorata ſunt, abijt dominus
Ieſus trans mare Galilææ, vt faceret vel diceret ea quæ præſenti continentur lectione. Nam & Poſt abiit.
quando poſt abierit illuc, & hic Euangeliſta patenter inſinuit, dicendo: Erat autem proximū paſ-
cha, dies feſtus Iudæorum, videlicet circa finem anni prælibati, & vnde, quo vel cur abierit
& iſta fecerit, Euangeliſta Matthæus euidenter aperit. Videlicet vnde, niſi de patria ſua Na- Mat. 13. in fi.
zareth, vbi non fecit virtutes multas propter incredulitatem illorum? Cur autē inde abijt, niſi
quia ſcandalizabantur in eo? Dicebant enim: Nonne hic eſt fabri filius? Nōne mater eius dicitur Abijt de Nazaret
Maria, & fratres eius Iacobus & Ioſeph, & Symeon, & Iudas? & ſorores eius, nonne omnes apud
nos ſunt? Vnde ergo huic iſta omnia? Herodes quoque Tetrarcha fama eius audita: Hic eſt,
inquit, Iohannes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Propter hæc Mat. 14.
à patria ſua diſcedens, qualem in locum abijt trans mare Galilææ? In locum (inquit) deſertum
ſeorſum. In his omnibus myſteria continentur, nūc interim literam proſequamur. Abijt, inquit,
trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis. Primò dicendum iuxta hiſtoriam, quia mare Galilææ,
quod multis pro diuerſitate circumiacentium regionum vocabulis diſtinguitur, illis tantum in
locis mare Tyberiadis vocatur, vbi Tyberiadem ciuitatem, aquis, vt aiunt calidis ſalubrem ab
occidente præmonſtrat. Siquidem interfluēte Iordane, duo de viginti paſſuum milibus in lon-
gum, & quinque extenditur in latum. Solum hoc miraculum de omnibus quæ ab aliis dicta
ſunt, ab hoc Euangeliſta iteratum eſt. Quare? Videlicet vt ſecundum authoris intentionem &
opus pariter & cauſas operis perſcriberet. Nam cum hæc viſibilia faceret dominus, inuiſibili- Luc. 12.
um inſtantia rerum miro modo (vt ait ipſe) coartabatur vſque dum perficerentur, & quēadmo- Mat. 12.
dum ex abundantia cordis os cuiuſque noſtrum loquitur, ſic ipſe ſecundū diuinæ maieſtatis ſuæ Ioan. 5.
opera, quæ intus meditabatur, foris miranda operabatur. Denq; cū cibus ſuus eſſet, facere volū
tatē eius qui miſerat illū, & perficere opus eius, nunquid obliuiſci aliquando poterat eundē cibū
ſuum, quin ſemper dictis & factis ruminaret illum? At nunc prope erat, prope inquam, id eſt,
poſt annum futurū erat, vt ſecundum prædictā voluntatem patris, mare Galilææ, id eſt, amari-
tudinem iniret tranſmigrationis ſuæ, videlicet tranſeundo ex hoc mūdo ad patrem per amaram Ioan. 13.
paſſio-

Ioan.13. paſsionis & mortis tribulationem, ac deinde ſequentes ſe per fidem turbas populorū, ſecundum
animas refecturus erat ſanctarum cibariis ſcripturarum, ſimulq; ſecundum corpus & animam,
vt vtrunq; vitam haberet, daturus in eſcam neceſſarium corporis & ſanguinis ſui ſacramen-
tum. Hoc manifeſte præſenti facto prophetauit, manifeſtiuſque ſi ſequenti ſermone confirmauit.
Vnde conſtat homines iſtos tanto miraculo refectos, non à ſemetipſis, ſed nutu diuino dixiſſe,
quia hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum, ipſumq; Euangeliſtam hoc ipſum in-
tendere, cum præmittit, dicens: Erat autem proximum Paſca, dies feſtus Iudæorū, quia videli-
cet in paſchali ſolennitate tranſeundo (vt iā dictū eſt) ex hoc mundo ad patrem, relicturus erat
nobis ſequentibus ſe, in eſcam & potū (vt prædictū eſt) corpus & ſanguinē ſuū. Bene ergo mira-
culum hoc, cum ab aliis dictū eſſet, ab hoc Euangeliſta iteratum eſt, vt cauſas eius per ſubſequen-
tia domini verba plenius exponeret. Sed iam ad myſteria veniendum eſt. Abiit inquit trās mare
Myſtica expoſitio de paſsione Chriſti. Galilææ quod eſt Tyberiadis. Ecce palam eſt, quia abiit, quia reliquit domum ſuam, dimiſit hæ-
reditatem ſuam. Reliquit inquam domeſticos ſuæ carnis, falſos & ſemetipſos fallentes diſcipulos
Moſi, quibus ſupra dixerat: Quod ſi literis eius non creditis, quomodo verbis meis credetis?
& longe abiit quo voluit, ad ſuſcitandos mortuos quos voluit, ad dandam vitam omnibus,
Ioan. 5. à quibus æquè vt patrem honorificandum ſe nouit. Abiit autem trans mare Galilææ, id
eſt, tranſmigrauit amara via, & difficili nauigatione, ſcilicet portatus ligno crucis, qua tamen
& triumphauit omnes fluctus ſuæ paſsionis, quod videlicet mare eſt Tyberiadis, quia quod
omnibus notum eſt, paſſus eſt ſub Pontio Pilato præſide Tyberij Cæſaris, nobiſque magnæ
gentium multitudini, eiuſdem crucis nauigium, ad ſequenda veſtigia ſua dereliquit. Quicunq;
Rom.6. enim illum ſequimur in morte eius baptizamur, conſepulti cum illo per baptiſmum in mor-
tem, vt quomodo ſurrexit ipſe à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambu-
lemus. Quare autem nos tantæ multitudinis populus illum ſequimur? Quia videbant inquit
ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Quis ex nobis omnibus qui illum ſequimur,
non infirmabatur? Quis non in originali peccato Adæ, ſine dubio additis & ſuis actualibus pec-
catis moriebatur? Nam & ſi propter peccatum originale æque omnes, ſiue Iudæi, ſiue genti-
ſfuimus les moriebamur, etenim de Iudæis quoque ſuit (inquit Apoſtolus) filij iræ ſicut & cæteri, & ſi
inquam omnes infirmabantur homines, nos maxime infirmi eramus, cum ſpem non habentes
Ephe. 2. longe eſſemus à Deo. Vnde & de nobis recte dictum eſt: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum
Pſal.15. poſtea accelerauerunt. Illa vtiq; non curioſitati, ſed ſaluti noſtræ data ſigna, ſigna miſericor-
Rom.5. diæ & gratiæ vidimus, quia vbi abundauit peccatū ſuperabundāte gratia, nos idololatræ, quorū
multiplicia fuerunt peccata, multipliciora per ſpiritum ſanctū eius accepimus gratiarū dona, vt
ſanati expediti curreremus, & currentes non laſſaremur, laborantes non deficeremus. Equidē
Religio ſi propter cōmoda tēporalia. ſunt plerique qui religionem Chriſtianam nō idcirco ſequuntur, quia videlicet huiuſmodi ſigna,
quibus infirmæ animæ curantur, magiſq; illecti ſunt temporalibus cōmodis, quæ (cū ſint officia-
les ſacramentorum Chriſti) de altario conſequuntur, quā delectati ſpiritualium pietate donorū,
quibus, vt iam dictum eſt, infirmæ animæ ſanantur, fuerunt & in illa multitudine magna q̃ plu-
rimi, qui dominū nō reuera ſequebantur propter ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabātur,
nec tam delectabantur pia congratulatione, quā trahebantur Iudaico more ad ea capienda, quæ
poſtmodum ab ipſo domino murmurantes quæſierunt, vel quærentes murmurauerunt. Quod
ipſe illis paulo poſt exprobrās: Venitis inquit ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manduca-
ſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Attamen quamlibet diuerſa mente, magna tunc ſequuta eſt,
magna nunc ſequitur multitudo dominum Ieſum. [Subiit ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat
cum diſcipulis ſuis.] Ergo inquit quia trans mare abiit, idcirco ipſe quoque in montem ſubiit,
Phil.2. quia videlicet propter hoc illum Deus exaltauit, quia factus eſt obediens vſque ad mortē, mortē
Pſal.109 autem crucis: & idcirco ſuper omnes cœlos cœlorum caput exaltauit, quia de torrente paſsio-
Heb.4. nis in via bibit. Ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, proculdubio in magna ſolennitate cōtemplatio-
Ioan.14 nis, habens corā ſe opus ſuū, & religioſo corporis habitu exprimens præparationē gloriæ & ho-
Eccle.2. noris, in quo ſedere habebat ad dexterā maieſtatis in excelſis, & quod, vbi foret ipſe, illic eſſent
ſimul & diſcipuli ſui. Si enim omnis vita ſapientis meditatio mortis eſt, cum vtiq; neſciat homo
Pſal.19. finem ſuum, quanto magis ipſe qui nouerat, & pro velle ſuo diſponebat curſum ſuum & finem
ſuum, quem latere non poterat, quæ vtilitas eſſet in ſanguine ſuo, dum deſcenderet in corru-
ptionem, cunctas humanitatis ſuæ vias ſecundum eundem finem ſuum coram ſe habebat.
Quàm congruo autem tempore procedebat, Euangeliſta pulchre innuit, ita ſubiungens. [Erat
Exo.12. autem proximum paſcha dies feſtus Iudæorū.] Feſto quippe Iudæorum die, qui dicitur paſcha,
id eſt, tranſitus, quando agnus brutus, in figura huius veri & rationalis agni, immolabatur &
eius ſanguine poſtes conſecrabantur, & ſic tranſitus filiorum Iſrael per mare rubrum celebra-
batur, tenendus erat hic idem dominus, & omnibus ſequentibus ſe viam maris rubri, id eſt, ba-
ptiſmi, per mortem ſuam paraturus, & omnia quæ nunc tam præ eunte miraculo ſignificat
quam & ſubſequēti ſermone commendat, in ſemetipſo completurus. Bene ergo ſecundū inten-
tionem

tionem operantis domini pertinuit ad diligentiã ſcribentis, vt diceret, erat aũt proximũ paſcha,
dies feſtus Iudæorũ. [Cum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet, quia multitudo maxima
venit ad eum, dicit ad Philippum: vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autem dicebat
tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.] Vt coniunctionis interpoſitæ vim teneas,
memoriter illud ſciendum eſt, quod idcirco tranſierit & in montem ſubierit, vt turbæ ſequerẽ- 1. Pet. 2.
tur: imo idcirco mortis amaritudinem paſſus ſit, & in cœlũ aſcenderit, vt nos eius veſtigia ſequẽ- Heb. 4.
tes, ad thronũ gratiæ per ipſum fiducialiter accederemus. Cũ ergo ſubleuaſſet, inquit, oculos.
Subleuati oculi Ieſu feneſtræ ſalutis, & patentes miſericordiæ ianuæ ſunt, per quas gratia & ve-
ritas emittitur: ſubleuatio [illegible]um Ieſu, præſens miſerorum cõpaſsio eſt. Quo cõtra Pſalmiſta Pſal. 16.
de his, quorum viſcera crudelia miſereri nolunt, & parcere neſciũt, oculos ſuos, inquit, ſtatuerũt Thren. 5
declinare in terrã. Et quidem peccata patrum noſtrorum, qui peccauerunt & nõ ſunt, nos aũt in- Pſal. 101
iquitates eorũ portauimus, hoc merebantur, vt Ieſus oculos ſuos, in iram iuſte depreſſos, minime
ſubleuaret, ſed extra debitum iuſtitiæ miſericorditer de nobis recogitãs, cum eſſet in ſinu patris
proſpexit de excelſo ſancto ſuo, & poſtmodum cœlo iteratò receptus, aſpectus erat de cœlo in ter
ram, vt audiret gemitus compeditorum, vt ſolueret filios interemptorum. Vnde & alibi Pſal- Pſal. 65.
miſta: Oculi, inquit, eius ſuper gentes reſpiciunt. Subleuatis igitur gratiæ ſuæ oculis, quid dixit
aut quid fecit? Vnde inquit ememus panes, vt manducent hi? Equidem tunc vnũ ex diſcipulis,
quos ad iuſtitiã magiſter pietatis erudiebat, hoc modo, tentauit, non vt ſciret, quantum fidei iam
haberet: quippe qui iuxta hunc eundem euangeliſtam ſciebat, quid eſſet in homine, & idcirco Ioan. 2.
non erat ei opus, vt quis teſtimoniũ perhiberet de homine, ſed vt manu inquiſitionis ſuæ tẽtando
& per vocẽ reſponſionis eliciendo ignorantiam eius ipſi oſtenderet: quõ beneuolus cuiuſque artis
præceptor, interdum diſcipulum interrogat, non quod de ignorantia illius dubitet, ſed vt ad in-
terrogationem euigilet, & ipſe iam attento efficacius demonſtret. Cæterum omnium doctorum Mat. 25.
cunctum ordinẽ, qui ſanctæ eccleſiæ vice eius præſunt, nunc vſque acrius interrogat & tentat. Cũ
enim eis, vtique ſeruis ſuis, tradit bona ſua, & vni quidem dat quinq; talenta, alij duo, alij vero Luc. 12.
vnum, & vnicuique ſecundum propriam virtutẽ, vel cum aliquẽ conſtituit ſuper familiã ſuã, vt
det illis in tẽpore tritici menſurã, quid aliud quàm interrogat & tentat, id eſt, re ipſa indicat, quis
bonus & fidelis, quis aũt neq̃ ſeruus ſit? Nam ſi nihil accepiſſent hi, qui nunc probi vel qui ſuomet
iudicio reprobandi ſunt, ſemetipſos neſcirent. Sunt aũt plerīq; qui dum libẽter vacãt otio, de au-
ditorum tarditate cauſantur. Quorũ modicã, quã in ſpiritualibus habent, fidem, adhuc & in cor-
poralibus habens. [Dicit ei Philippus: Ducentorum denariorũ panes non ſufficerent eis, vt vnuſ-
quiſq; modicũ quid acciperet.] Tale nãq; eſt hoc, ac ſi dicãt hi, quibus euangelij diſpenſatio cre-
dita eſt. Omnium magiſtrorum veterũ pariter & nouorum doctrina non quicq̃ efficiet, vt gens
ſtolida & antiqua, fame audiendi verbum Dei præmortua, modicum quid fidei vel Chriſtianæ
religionis accipiat. [Dicit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas, frater Simonis Petri: Eſt puer
hic vnus, qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tantos?]
Quis iſte puer fuerit, vel cuius in obſequium, vtrum ne Chriſti & diſcipulorum eius, an quorum- Puer habẽs quinque panes, & duos piſces populus Iudaicꝰ eſt.
libet è turba, venalia hæc portauerit, iuxta hiſtoriam ignoramus. Cæterùm quacunque in
ſolitudine, quacunque in deſerti, id eſt, ſeculi huius regione, turba gentium Chriſtum ſequitur,
trans mare baptiſmi eius, vt videat ſigna quæ facit ſuper his qui infirmabantur, diuerſis pecca-
catorum languoribus, illuc adeſt puer ſtultitiæ magnitudine cunctis notus, ſcilicet ille Iudæorũ
populus, qui pro eo quod non habuit ſcientiam, captiuus ductus eſt: populus inquam diſsipa-
tus puer ſenſu, ſed malitia veteranus, qui ſanguine Chriſti pollutus, cecidit in ore gladij ſub Ti-
to & Veſpaſiano imperatoribus, & in omnes gẽtes captiuus ductus eſt. Quocũq; Chriſtum tur- Eſa 5.
ba credentium ſequuta eſt, illuc iſte puer deportauit ſe cum integros quinq; Moſaicę legis panes, 1. Co. 14
id eſt, totidẽ libros, duos quoq; piſces, id eſt, prophetas omnes & pſalmos, legem ſimul & euan-
gelium teſtificantes, vel vnum eundem Chriſtum regem ſimul & ſacerdotem, claris præconijs
concinnentes. Illos ſcripturarũ panes ac piſces, collo ſeruili baiulat nec manducat, ſudat ſub
onere literæ, nec attingit manu vel dente medullam ſpiritualis intelligentiæ. Non ergo ſibi, ſed
omni mundo portat, vt omnis homo vel quæque gens teſtimonia Chriſti, quàm antiquiſsima
ſint, de vicino audiat: vt non dicat paganus ſiue hæreticus, à nobis conficta eſſe quæcunq; de
Chriſto contra eos proferimus teſtimonia, quæcunq; de rege & ſponſo ſuo catholica contra oẽs
veritatis aduerſarios prædicat eccleſia, nec negare queat idem puer ſtultus, ſuo conuictus one- Præfiguratio iſtius pueri.
re, id eſt, lege ſua. Nam quemadmodum filij Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, nolentes
tranſire cum cæteris filijs Iſrael ad habitandum trans Iordanem, & citra ipſum caulas ouium fa-
bricantes & ſtabula armentorum, nos ipſi (inquiunt) armati & accincti pergemus ad prælium Num. 32
ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua, vſque dum poſsideant hæreditatem ſu-
am, nec quicquam quærimus trans Iordanem, quia iam habemus poſſeſsionem noſtrã, & ita ege-
runt: ſic iſte populus, qui noluit nobiſcum tranſire Chriſti baptiſmum, tamen hic inter nos eſt,
portans non ſibi (vt prædictum eſt) ſed nobis omnes ſcripturas legis & prophetarum, quæ

vno eodemq; ſenſu cibus & arma nobis ſunt, neq; dimittunt nos, donec perueniat ad victoriam auditorum noſtrum, ſiue contra paganum, ſiue hæreticum, ſiue etiam contra ipſum armaturæ noſtræ portatorē quicq; dicendū ſit vel agendū. Eſt igitur puer vnus hic, habens quinque panes hordeaceos, & duos piſces, id eſt, quinq; Moyſi libros, ſub tenaciſsima literæ palea, granum ſpiritus continens, prophetaſque & pſalmos Chriſtum teſtificantes. Sed hæc quid ſunt inter tantos? Videlicet ſi ita permaneant, quemodo iſte puer illos circumportat, permodicū & nimis parum eſt. Eſurientium quippe multitudo magna eſt, & in ipſa multitudine aliqui ſunt magni, id eſt, magnæ capaces ſcientiæ, oratores atque philoſophi, nam & de ipſis nonnulli veniunt ad fidem Chriſti. At illæ ſcripturæ ſecundum literalem ſenſum non [illegible] magnæ ſunt. Quid enim magnum apponeretur auido conuiuæ, id eſt, cuilibet philoſopho, vel oratori, vocato & ſedenti ad menſam Chriſti, cum non niſi ſecundum literam legeretur illi, quia Abraham duos habuit filios, vnum de ancilla, & vnum de libera, vel quia minor ex filijs Iſaac, ſcilicet Iacob, aſtu matris maiori filio benedictionem præripuit, contectus hirſutis hœdorum pelliculis? Sic & in pleriſque geſtis mandatis, ſiue holocauſtis adeo macra litera eſt, vt quamlibet eſurienti, vel Dei verbum deſideranti, in ipſo deſiderio faſtidium generare poſsit, niſi ad Chriſti manus implenda hęc ſcriptura perueniſſet. [Dixit ergo Ieſus: Facite homines diſcumbere.] Coniunctio literæ, quæ ſic poſita eſt. Dixit ergo Ieſus, illi aſſumptioni vt concluſio reſpondet, quam ſupra Euangeliſta poſuit, dicens: Hoc autem dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Statimque aliud aſſumit ſic. [Erat autem fœnum multum in loco.] Mox iterum per concluſionem ſubiungitur. [Diſcubuerunt ergo viri.] Sed quanti, cum panes eſſent tam pauci? Sequitur: [Numero quaſi quinque milia.] Nam reuera, quia tentando dixerat: Vnde ememus panes, vt manducent hi, & quia ſciebat quid propoſuiſſet, vel quid eſſet facturus: conſequebatur, vt poſtq̃ tentauit illum, faceret homines diſcumbere, & quia fœnum multum erat in loco, cōmodius ibidem homines poterant diſcumbere. Itemq; per concluſionē ſequitur: [Accepit ergo Ieſus panes.] Nā quia tanti erant homines, & tam pauci panes, vtique oportebat, vt ipſe illos ſuis manibus acciperet, vt gratias ageret, aut iuxta alios euangeliſtas benediceret. [Et cum gratias egiſſet diſtribuit diſcumbentibus.] Cum inquit gratias egiſſet, videlicet vt nos de perceptis vel percipiendis cœleſtium gratiæ donis, exemplo ſuo gratias agere prædoceret, diſtribuit diſcumbentibus. Quotidie quidem dominus Ieſus ſequentibus ſe, vnicuiq; iuxta beneplacitum gratiæ ſuæ panem cœleſtis doctrinæ diſtribuit, hoc præcipiens vniuerſis, vt diſcumbant ſuper fœnum, id eſt, vt reprimant vitia carnis, quia videlicet omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanq̃ flos fœni.

Vetus teſtamētū in cortice literę inſufficiens ad fidem.

Gen. 12. Gala. 4. Gen. 27

Eſa. 40.

Quando autem ſacram ſcripturam, quæ (vt prædictum eſt) per panes iſtos figuratur, in manibus ſuis acceperit, rectè quæritur, & citius inuenitur. Tunc enim illā, videlicet ſanctā ſcripturam, qua nos paſcit, in manibus ſuis accepit, quando ipſe, iuxta Iohannis Apocalypſim, verus agnus aſsiſtens in medio throni, & quatuor animalium & ſeniorum, id eſt, in medio eccleſiæ, homo factus apparens in teſtimonio doctorum omnium veterum pariter & nouorum, tanq̃ occiſus, imo reuera occiſus, ſed denuo viuus, habens cornua ſeptem, & oculos ſeptē, qui ſunt ſeptē ſpiritus Dei miſsi in omnem terram, ab ipſo recepto in cœlū, venit per incarnationis myſterium & paſsionis ac reſurrectionis ſuæ triumphū, vſq; ad dexterā ſedentis ſuper thronū: & ſic veniendo vel eundo accepit librum de dextra ſedentis ſuper thronum, & aperuit illum, id eſt, vniuerſam ſcripturam ſanctam diuinitus inſpiratam, de diuina potentia ſuſcepit in ſemetipſo complendam, cuius videlicet tota circa ſalutem noſtram in natura hominis aſſumpta, diſpenſatio prædicti libri apertio, id eſt, ſanctarum ſcripturarum adimpletio eſt. Non enim intelligerentur ſcripturæ, niſi in illo fuiſſent impletæ. Tunc ergo ſcripturarū panes in manibus ſuis accepit dominus Ieſus, quando ſecundum ſcripturas incarnatus paſſus eſt, & reſurrexit, tunc inquam acceptis panibus gratias egit, quando ita (vt dictum eſt) ſcripturas implendo, ſemetipſum obtulit patri, in ſacrificiū gratię & veritatis. Igitur acceptis panibus cum gratias (inquit) egiſſet, diſtribuit diſcumbētibus. [Similiter & ex piſcibus quantum volebat.] Idem tam de Moyſe quā de omnibus prophetis, & pſalmis, populum ſuum ſufficienter inſtruxit, aperiens illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, primum illis Apoſtolis, deinde per ipſos, imo qui eandem gratiam, qua & ipſis ſucceſſoribus vel auditoribus eorum ſufficientia de lege & prophetis & pſalmis adinuenta ſubminiſtrant euangelicæ fidei. Vnde in cæteris Euangeliſtis ſignanter expreſſum legimus, quia cum benedixiſſet, & fregiſſet, dedit diſcipulis ſuis panes, diſcipuli autem turbis. [Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta ne pereant.] Magnum quidem in facto exteriori diuini beneficij eſt miraculum, veruntamen quotidianis operibus Dei non magis admirandum. Maius enim totius mundi gubernatio eſt miraculum, quam de quinque panibus ſaturatio quinque milium hominum. Itaque non tam mirandum erat vel eſt, hoc facere potuiſſe Deum, quàm gaudendum illum, qui hæc facere poſſet, veniſſe in hunc mundum, hominemq; factum eſſe verum Deum Dei filium. Illud quoque reuerenter audiendum, & diligenter obſeruandum eſt, quod ait: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta ne pereant, non ſolum in diſpenſatione

Apoc. 5.

Luc. 24.

Mat. 14. Marc. 6. Luc. 9.

ſatione verbi Dei, in quo maxime cauendum eſt, ne nimis importune & abſq; diſcretione infir-
mis aut faſtidioſis auditoribus ingeratur, verum etiam in vſu vel victu panis huius viſibilis, quo
corpus paſcitur, curandum eſt ne nobis ſaturatis pereat, quod eſurientibus poteſt prodeſſe pau- Panis
peribus. Cuius enim, niſi Dei donum eſt panis quoq; iſte, quo carnaliter reficimur? Non ita ſimus quotidianus.
incauti penſatores diuinæ altitudinis, vt cum dicimus patri ſecundum inſtitutionē filij ſui, panē Luc. 11.
noſtrū quotidianum da nobis hodie, nō arbitremur panem iſtū viſibilē, quo ſuſtentamur in cor-
pore, & hanc ſolennem petitionē vel ad curā tanti patris pertinere. Quis enim vice eius habet cu-
rare, ſi curā ipſe habere non dignetur de ſuſtentatione huius miſeræ vitæ noſtræ? Proinde cum
dicimus panē noſtrū quotidianum da nobis hodie, triplicem debet panē noſtræ deuotionis hu-
militas intendere, primū. ſ. panē ſpiritualem, id eſt omne verbum quod procedit ex ore Dei, quo
noſter homo interior viuit, deinde panē dominici corporis, q̄ interior ſimul & exterior homo in Deut. 6.
vitā æternā cōualeſcit, & ſubinde panē carnalē quē & ipſum idē Deus & pater omniū hominū im- Mat. 4.
merito de terra producit, operanti terrā in ſudore vultus ſui, qui niſi peccaſſet poterat abſq; la- Gene 3.
bore frui vltroneis paradiſi delicijs. Siquidē & ipſe dominus præſentibus turbis oēm huius tri- Colligite fragmenta
plicis panis largitatē eodē tēpore aperuit. Loquebatur enim illis de regno Dei, quod eſt panē ſpi- ne pereant.
ritualē frangere eſurienti, refecit eos carnalibus epulis, & deinde prædicauit eis vt eſurirēt & ini-
rent cibū & potū ſanguinis ſui. Igitur quod nunc ait: colligite quæ ſuperauerunt fragmenta ne
pereant, reuerenter (vt prædictum eſt) audiendum & diligenter eſt obſeruandū, in omni pane,
quē tripliciter, vt iam diximus, vitæ noſtræ & ſaluti gratia eius prouidit, videlicet ne ſublimia
nimium & fortia prædicemus infirmis, ne indignis indiſcrete tradamus euchariſtiā dominici cor
poris & ſanguinis, ne abundantiā noſtrā in carnalibus cibis quæ aliorum inopiam ſupplere poſ-
ſit aut in ſuperfluitate abutamur, aut per incuriā perire patiamur. [Collegerunt ergo & imple- Mat. 14.
uerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinq; panibus ordeaceis, quæ ſuperfuerunt his Luc. 9.
qui manducauerant.] Redarguta ergo diſcipulorum eſt tarditas & fides adhuc permodica, qui
dicebant: ducentorum denariorū panes non ſufficere eis, vt vnuſquiſq; modicū quid acciperet
& de quinq; panibus ac duobus piſcibus, ſed hæc quid ſunt inter tantos? Imo & iuxta alios euā-
geliſtas, conſilium incompetens dabant omnipotenti miſericordiæ & miſericordi omnipoten-
tiæ, dimittere turbas vt irent in caſtella villaſque proximas, & emerent ſibi eſcas. Acrius vero
& multo maxime redargutus eſt ille nullius fidei puer, Iudaicus populus, ſenſu paruulus & ma-
litia nimium verus, vt ad æmulationem adduceretur in non puerum, in puerum inſipientem, dū Mat. 21.
videt panes diuinæ ſcripturæ, quos volebat ſolus portare, nec tamē curabat manducare, ſibi ab-
latos & toti mundo cōmunicatos, iuxta quod idē dominus noſter alibi dicit: Amen dico vobis,
quia auferetur à vobis regnū Dei, & dabitur genti facienti fructus eius, videt & inuidet, ſaturatas
eſſe ſuis panibus gentes, quarū refectionē. i. æternā refectionē odit, & inter comedendum ora ma-
nuſq; exeſcere iugiter medullam ordei, ita vt armaria conuiuentium plena ſint explanationum
libris, cuius videlicet ordei paleam aſperrimam ore languido famelicus iambit, & puerili dente
rodit. Cur autem in duodecim cophinos magis quam in alium numerum fragmentorū abū- Mat. 14
dantia ſuccreuit, videlicet quia duodecim erant apoſtoli numero ſuo præfigurantes vniuerſos Luc. 9.
ſanctæ eccleſiæ doctores, quorum fideli miniſterio tractandus erat vitalis iſte ſcripturarū panis. 1. Cor. 3.
Conſtat vero, nec dubiū eſſe ſinit veritas promittentis, quod omnis ſeruus fidelis & prudens, quē
cōſtituit dominus ſupra familiā ſuā, vt det illis cibū in tēpore, cū ita fecerit, præmiū condignū re- Pſal. 21.
portabit. Et iuxta aliā parabolā, qui habuit, dabitur ei, & abūdabit. Igitur quia & vnuſquiſq; pro-
priā mercedē accipiet, ſecundū ſuū laborē, rectè ſaturatis omnibus duodecim fragmentorum co-
phini ſuperfuerunt, vt vnuſquiſq; diſcipulorū, qui miniſtrauerant, ſuum reportaret cophinū. [Illi
ergo homines, cū vidiſſent quod fecerat ſignū, dicebant: Quia hic eſt verè propheta qui venturus
eſt in mundū.] Et nos igitur de quibus ſcriptū eſt. Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Pſal. 68.
dominū qui requirunt eū, nos inq̄, qui requiſiuimus eum trans mare baptiſmi ſui illū ſequuti, nūc Pſal. 19.
interim in hac regione deſerti, triplici, vt prædictū eſt, pane ab illo quotidie refecti, laudemus il-
lum vera laude dicentes: Quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundū, quia magnū & Pſal. 117.
euidens fecit nobis ſignū, ſuperatis aquis quæ intrauerunt vſq; ad animā eius, id eſt, victa morte,
quia reſurrexit & in cœlum aſcendit, miſitq; nobis famelicis gratiam ſuæ benedictionis, ſcilicet
ſpiritū ſanctum, quo panes ſuos multiplices nobis manducabiles. i. ſcripturas ſanctas intelligibi-
les fecit, & hoc modo miſit in os noſtrū vocē cōfeſſionis, canticū laudis, hymnum nouum gratia-
rum actionis. Nos enim aduenticiæ & peregrinæ gentes, id eſt, nos inq̄ ſumus illi, quibus pſalmus
dicit: Dicant nunc qui redempti ſunt à domino, quos redemit de manu inimici, de regionibus cō-
gregauit eos. Nos deniq; errabamus in ſolitudine, in inaquoſo, ſoli, ſine Deo, procul à ciuitate 1. Reg. 3.
Dei, in ſiccitate, aquā nō habentes ſupernæ ſapientiæ, viam ciuitatis. i. aditū regni Dei, non inue- Venturus in mundū.
nientes, ſed nec quærere ſcientes, eſurientes & ſitientes, & animæ noſtræ in malis tabeſcebant, ip-
ſam ſuam inopiā neſcientes præ turbatione & ebrietate, qua omnis ſapientia noſtra deuorata eſt:
Dicamus itaq;, quia hic eſt verè propheta qui venturus eſt in mundum. Verè enim non cecidit

in terrã vnũ verbum ex omnibus quæ loquutus eſt, quæ de ſeipſo prædixit, quæ nobis pollicitus
eſt. Et ex his quæ iã facta ſunt, ſcimus indubitanter & illud quod futurum eſt, quia venturus eſt
in mundum, ſcilicet ad iudicandum omne ſeculũ, ad regnandũ in ſecula ſeculorũ. Attamẽ illi ho-
1. Tim. 4 mines qui viderunt hoc ſignum & hæc de illo dixerunt, non eo ſenſu dixerunt: ſed cũ eſſent car-
nales, temporali eius beneficio delectati, quod tamen mirabiliter fecit, ita dixerunt: qui vẽturus
eſt in mundũ, ac ſi dicerent, qui huius mundi gloriã, & tẽporale iamiã nobis viuentibus acceptu-
rus eſt regnũ Iudæorum. Nam ſequitur: [Ieſus ergo cum cognouiſſet, quod venturi eſſent, vt ra-
perent eum, & facerent ſuper ſe regem, fugit iterũ in montẽ ipſe ſolus.] Videlicet diligentes hoc
ſeculũ, & ſapientes ea quæ carnis ſunt, hoc in illo amauerunt, quod prædicto miraculo experti
ſunt, ſcilicet poſſe illum omni vbertate rerũ paſcere populũ ſuum, locupletare regnũ Iudæorũ,
totumq; diuitijs vincere vel acquirere mundum, & ad hoc veniſſe illum quondã promiſſum &
expectatum regem magnũ, regem inuictũ, dominaturum à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq;
Pſal. 71. ad terminos orbis terrarum. Et audebat turba quinq; millia hominũ incõlultis principibus, ſi ta-
men conſulendi eſſent, & ſecundum Deũ cõſulere ſcirent, audebat inq̃ vnius agni fiducia qui &
ipſe longe aliud intendebat, conſpirare ad incurſandum vniuerſum mundũ, magnã vtiq; ſyl-
uam ferarum frementium, illamq; terribilẽ & fortem nimis beſtiã ſe poſſe capere præſumebat,
quæ iuxta Danielẽ comederat atq; cõminuerat, & nunc reliqua pedibus ſuis nemine reſiſtere au-
Dani. 7. dente conculcabat. At ille non venerat reges occidere, ſed regibus iuſte regnandi ſcientiam
Pſal. 88. Heb. 6. prædicare: non regna terrarũ tributis & vectigalibus premere, ſed quod deerat regibus & po-
pulis, de theſauro regni cœlorũ vitæ æternæ donaria proferre. Longe alium debellaturus erat
hoſtem quã Tiberiũ Cæſarẽ, aliamq; capturus beſtiam quã Romam, tunc temporis Iudæorũ do-
minã. Igitur verã quidẽ laudẽ illi homines declamauerũt, dicentes: Verè hic eſt propheta qui vẽ-
Mat. 11. Luc 11. turus eſt in mundũ, ſed beatus populus qui ſcit iubilationẽ. Illi, qui guſtauerunt bonũ Dei verbũ,
Acto. 1. quod per illum panẽ ſignificatum eſt, vnde iſti homines ſaturati ſunt, qui inquã guſtauerũt virtu-
Luc. 24. tes futuri ſeculi, quo iſte propheta magnus reuera venturus eſt in mundum, alio ſenſu laudem eã-
dem ructuant, aliter poſt Deũ currunt, alio longe deſiderio feſtinant ad eius regimen, & alio mo-
do regno Dei vim faciunt, & per violentiam diripiunt, quotidie dicentes in oratione: adueniat
regnum tuũ. Cæterum non valde mirum, homines populares illius tẽporis (quod & Apoſtoli
ſperabãt, quod ipſe eſſet reſtituturus tẽporale regnũ Iſrael) ita ſenſiſſe de illo magno rege Iſrael,
cũ vſq; hodie quã plurimi ex eis, qui magnifice prædicant ſpirituale Chriſti regnũ, & optime per
ſcientiã nouerunt, quia regnũ eius non eſt hinc, perſæpe propter ſolũ temporalẽ cibum, qui perit,
currunt & rapiunt Chriſtum, & inclamant eum regem ſuũ iurgantes fortiter, & eius domui quæ
Pſal. 2. eſt eccleſia, vim inferentes. Quantas enim turbas huiuſmodi homines regi Chriſto & regno eius
præſenti eccleſiæ fecerunt? Videas pleroſq; ſacerdotes cæterorumq; ordinum ſacri altaris mini-
ſtros, tanto tumultu ac ſtrepitu officia regni Dei præripere, quanto vix ſolent chyliarchi, cẽturio-
nes ſiue pentarchi, pro temporalibus regni honoribus ſtrepere, inuicemq; aduerſari & inuidere.
De qualibus vtiq; tam acerrime quã veriſsime poteſt dici, quia oẽs quæ ſua ſunt quærũt, nõ quæ
Mat. 22. Ieſu Chriſti. Ieſus ergo illud præſens tunc cognoſcens, & iſtud prænoſcẽs quid fecit? Cum cogno-
Pſal. 63. uiſſet, inquit Euangeliſta, quod venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent regem ſuper ſe, fugit
Ioan. 19 iterũ in montẽ ipſe ſolus. Planè hoc faciendo, & illos quidẽ homines de manu Cæſaris vel tetrar-
chæ eius Herodis liberauit, cõtra quos illis aduocatus eſſe nõ deberet, ſi extra fidelitatem debi-
tam quicquã, tanq̃ pro ſe facerent, præſertim cum diceret eis: reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari,
& quæ ſunt Dei, Deo, & ſeipſum calumniæ patere non permiſit. Quam etiã pro nulla occaſione
Acto. 8. ſagittarij malitiæ cõpoſuerunt, vt ſagittent in occultis immaculatum, dicentes Pilato, quia re-
gem ſe fecit, omnis qui ſeipſum regem facit, contradicit Cæſari, ſi hunc dimittis, non es amicus
Cæſaris. Quanto magis ſi non præoccupaſſet eos fugiens, ſi ſuſtinuiſſet donec illum raperent &
1. Cor. 9 regem conclamarent, occaſionem calumniæ rapuiſſent aduerſarij? Planè hoc adieciſſent, dicen-
1. Tim. 3 Phil. 3. tes quia vt ſecum coniurarẽt, illos in deſertum locum eduxiſſet. Verũ per hoc ipſum quod fugit,
altius quid myſtice innuit, quia qui Chriſtum propter aliud quàm propter ipſum ſequũtur, fugit
ab eis Chriſtus, fugit veritatis ſpiritus, ſicut ab illo dãnato Symone fugit, offenſus eo, in quo to-
tus erat, felle amaritudinis. Quo autẽ fugit ab iſtis? in montem, in ſummam cœli altitudinem.
Illuc fugit, illuc ſe abſcondit ab his, illic ſe continet à raptoribus & graſſatoribus iſtis, non quod
illuc ante impetum ipſorum non aſcenderit, ſed quia nõ inde ſuper illos vlla donorũ ſuorũ parte
Matt. 14 reſpicit, & circa viles ſarcinulas occupatos, ſcilicet ventri & turpi lucro deditos, deſpiciens ſo-
lis illis ſe impendit, nec nimis alte ſe ab illis ſubmouet, qui dicere poſſunt: noſtra autem con-
uerſatio in cœlis eſt. Nec mora palam omnibus eſt, quod ab illis Chriſtus fugerit, quod illos ſpi-
ritus Chriſti reliquerit. Turbatur nanque turba, & facit hæreſes & ſchiſmata: Sed hæc poſt-
modum melius declarabunt ſequentia. Sequitur: [Cum ſero autem factum eſſet, deſcende-
runt diſcipuli eius ad mare. Et cum aſcendiſſent nauim venerunt trans mare Capharnaum.]
Alius Euang. refert manifeſtius hoc factum eſſe iubente Ieſu. Iuſsit inquit Ieſus diſcipulos ſuos
aſcen-

aſcendere in nauiculam,& præcedere eum trans fretū,donec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba
aſcendit in montem ſolus orare. Aſcendentibus nauim diſcipulis,& tempeſtatem paſſuris,ipſe Myſteri
Chriſtus,quem trans ipſum mare fuerant ſecuti,ſimul non aſcendit, ſed in monte remanet, quia um cur
videlicet poſtq́ ſemel fluctus noſtræ mortalitatis tranſijt, & aquæ mortis ſemel intrauerūt vſq; chriſtus
ad animam eius,iā ad ipſas paſſionis aquas non reuertitur: reſurgēs quippe ex mortuis,iam non nō cū diſ
moritur,mors illi vltra nō dominabitur. At verò nos,qui illum tranſeuntē aquas ſecuti ſumus, cipulis
baptizati videlicet in morte ipſius,conſepulti cū illo per baptiſmū in morte,nos inquā aquas ad redijt in
huc multas tranſire,& mare longum arare debemus,id eſt,tempeſtates tribulationum, aut certè nauim.
vitiorum pati,quas & conſtanter ferre,& ſuperare iubemur,ad omnes tentationes præparati. Be Pſal.68.
ne ergo,vt Matthæus euangeliſta teſtatur,hoc ipſum iuſſit dominus Ieſus,ſignificās q́ & illi diſ- Rom.7.
cipuli eius,& quicunq; vellent illū piè viuendo imitari, ſe recepto in montē cæli,laboraturi fo- 1.Co.10
rent in fluctibus ſeculi,probandi ad aquas contradictionis, & exaudiendi in abſcondito tempe- Mat.14.
ſtatis,ad quos videlicet fluctus non eſſet ipſe reuerſurus cū eis,niſi per præſentē omnipotentiā au 2.Ti.3.
xilij ſui. Quia verò & hoc idem euangeliſta non ſolus dixit,quia orare in montem aſcendit,prę ter Pſal.80.
eundum non eſt,quia nec tunc,cū adhuc mortalis eſſet orauit,nec modo cū immortaliter regnat
à dextris Dei,interpellat pro nobis abſq; maxima diſtantia omnimodæ orationis,qua homo o-
rare Deum debet,aut vnquam debuit. Quam videlicer orandi diſtantiam Lucas quodam loco Lucæ 6.
exprimēs: Et erat, inquit,pernoctans in oratione Dei,videlicet cum eſſet filius, deum patrē reue
renter orabat,deus ipſe reuerendus,& pro ſua reuerentia exaudiendus,cuius vita & mors ſacri- Hebr. 1.
ficium pro nobis & iugis oratio extitit. Immortalitas autem eiuſdem nunc idoneū noſtræ fiducię Ibidem.
patrocinīū eſt,in qua non iam vt oret proſternitur,ſed ſedens ad dexteram maieſtatis in excel- Rom.8.
ſis,in eo pro nobis rectè interpellare dicitur,quòd in ſemetipſo noſtrā deo patri ſubſtantiā ſem- 1.Ioan.2
per præſentat fidelis perorator,iuſtuſq; ac potens aduocatus. Cum,inquit,aſcendiſſent nauim,
venerunt trans mare Capharnaū. Hoc ſecundum regulā,quā Tychonius recapitulationē appel-
lat,intelligendū eſt. Prius enim anticipatur quòd trans mare Capharnaum venerint,deinde nar
ratur qualiter venerint. Sic illud in Geneſi per anticipationem dicitur: Et creauit deus hominē Gene. 1.
ad imaginem ſuam,ad imaginem Dei creauit illū,maſculum & fœminam creauit eos. Poſterius 2. 5.
nanq; narratur qualiter primò hominem de limo terræ formauerit,ac deinde vnam de coſtis eius
in mulierē ædificauerit. Item cū dixiſſet ſcriptura de generationibus filiorum Noe loquens, ab
his diuiſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, vnuſquiſq; ſecundum linguas & familias in
nationibus ſuis, inferius narrat qualiter diuiſæ ſunt, dicendo: Erat autem terra labij vnius, & Gene.6.
ſermonum eorundem. Cumq; proficiſcerentur de oriente,&c. Sic inquam,& hoc loco rei geſtæ
anticipatur,moxq; ipſa res geſta hoc modo narratur [Et tenebræ iam factæ erant,& non vene
rat ad eos Ieſus] Ac ſi dicat,Sicut dixi,quia cū ſero factum eſſet,aſcenderunt diſcipuli eius in na
uim, itē & nunc dico, quia tenebræ factæ erāt quādo aſcenderunt in nauim,& nō venerat ad eos
Ieſus,quia videlicet in monte remāſerat,quo (ſicut ante iā dixi) propter turbam fugerat ipſe ſo-
lus. [Mare autē magno vento flante ſurgebat.] Hoc & tunc factū eſt,& ſæpe fit, vt vento vehemē
tari flante,mare exurgat, & quanto vehementior flatus inhorruerit, tanto magis intumeſcat,va Pſal.106
ſaſq; vndas collidat & inuoluat. Tunc deprehēſa in fluctibus nauicula,nunc in cælum erigitur,
nunc in abyſſum demergitur,& (vt ait quidam) Nubila tanguntur velis,& terra carina. At verò
tempeſtas illa,tanto miraculo domini ſuper aquas ambulantis ſedata,ſeculi turbines ſignificat
quos nunc ſaluator calcat & mitigat,quādo clamanti ad ſe eccleſiæ,pacem & quietē in tempore
opportuno reformat. Igitur vētus magnus,ventus vrens,eſt diabolus,quē & per ventū Aquilo- Hier. 4.
nem ſancta ſcriptura ſignificare conſueuit,qui tunc habens irā magnā vehementius flauit, & cor
da malorū amplius furore ſuo turbauit,quando nauiculā diſcipulorū Chriſti,ſcilicet ſanctā eius
eccleſiā, vidit agi per mare huius ſeculi. [Cū ergo remigaſſent quaſi ſtadiis xxv. aut xxx. vident
Ieſum ſuper mare ambulantem,& proximum naui fieri, & timuerunt.] Matthæus euangeliſta
dicit,quia quarta vigilia dominus ita venerit. Eſt autem quarta vigilia noctis ferè pars vltima, Mat. 14
quia videlicet quatuor ſunt vigiliæ,tribus horis per ſingulas deputatis, quas caſtrorum vigiles
lege militari cōmutando excubias,& viciſſim vigilādo ſeruare conſueuerāt. Igitur & in hoc my
ſteriū eſt,quòd diſcipuli tempeſtatē paſſuri veſpere ingrediuntur,& mane ſaluatoris aduentu vi Myſteri
ſitantur,quia à veſpera perſecutionis,vel peccati aduerſitatē,mane verò pacis vel iuſtitiæ paſ- um an-
ſim in ſcripturis ſignificat proſperitatem,iuxta quod ait Pſalmiſta: Ad veſperum demorabitur xilij dei
fletus,& ad matutinū lætitia. i. ſecundū peccatū Adæ,qui poſt meridiē declinante iā die requiſi- in mane
tus & peccator inuentus eſt, demorabitur aduerſitas mortalitatis,& ſecundum Chriſti iuſtitiam Pſal.29.
qui deſtructo peccato per mortem ſuam,matutino ſurrexit,lætitia ſuccedit immortalitatis & in Gene. 3.
corruptionis. Sane quod ait: cum remigaſſent quaſi ſtadijs viginti quinq; aut xxx. magnitudi Hebr. 2.
nem ſpectat miraculi,quòd cum illis aſcendentibus nauim Ieſus nō veniſſet ad eos, tanto ſpacio
vſq; ad illos ſuper mare ambulauerit. Nam cum littora curua ſint,& nonnullis in locis latus cō
tinentis tenuem producat in æquora linguam,quocunq; ex tractu littoris Ieſus mare aſcenderit

magno ſatis ſpatio ſuper aquas ambulauit. Si de ſinuoſo littoris receſſu aſcẽdit.xxx.ſtadijs am-
bulauit,ſi magis introrſum productum littus tenuit.xxv.ſtadijs mare ambulando calcauit.

Item ſi myſticũ ſenſum hic in iſtis numeris attendere libet,quando in tentationibus ſubuenit,
ſiue à perfectione boni operis,ſiue à fide quoq; ſanctæ trinitatis,vt perſecutionis exturbatos viſi-
tat,grandem curſum ſuæ dignationis perficit,& à longe deiectos in profundũ animos de longin-
Myſterium in his numeris. quo æternæ ſtabilitatis ſuæ littore, auxiliatrix gratia procurrit. Nam xxv. ſtadiorum numerus,
cum totus ſit quadratus, ex quinario in ſe ducto compoſitus (quinquies enim quinq;.xxv.faciũt)
perfectionẽ boni operis intrinſecus ſignificat, quod quinq; ſenſibus corporis perficitur, & quinq;
libris Moſi cõmendatur. Tricenarius aũt numerus,quẽ ſecunda vnitas. i. denarius perficit, tertio
repetitus, euangelicam trinitatis fidem rectè figurat. Itaq; dum Chriſtiano vi perſecutionis vel
occultæ tentationis à bono opere depulſo, Chriſtus ſubuenit,quaſi xxv. ſtadijs elongato & ab-
ſtracto ſubuenit:cum aũt ei,qui fidei quoq; damna incurrit, miſeratus appropinquat, quaſi xxx.
ſtadiis longe iactatam nauiculã liberat. Et timuerunt inquit, imo præ timore clamauerunt iuxta
Mat.14. alium euangeliſtam, quia putauerunt quod fantaſma eſſet. [Ille autem dixit eis: Ego ſum,nolite
timere. Voluerunt ergo eum accipere in nauim,& ſtatim fuit nauis in terra ad quam ibant.] Hoc
loco hic euangeliſta prætermittit,quod Matthæus nõ tacuit,quia Simon Petrus magnæ fidei &
dilectionis ardens erga dominũ Ieſum: Domine,inquit,ſi tu es,iube me venire ad te ſuper aquas,
& illo dicẽte: veni, deſcẽdẽs de nauicula,ambulabat ſuper aquas,vt veniret ad Ieſum. Hoc cõtra
ſuos inimicos quoſdam hæreticos,qui ab erroris ſui qualitate,fantaſtici dicti ſunt,veritas vtiliter
prouidit,ne deeſſet Chriſtianæ fidei os aut ſpiritus,quo fantaſticam quoq; blaſphemiã leuiter ex-
ufflare poſſet. Fuerunt aũt hæretici,qui dominũ noſtrũ nõ verũ & ſolidũ, ſed fantaſticum cor-
pus habuiſſe dicerent,hoc argumento nimis infirmo abutentes,quia ſuper aquas ambulauit. Si
Mat.14. inquiunt ſuper aquas ambulauit, fantaſticũ & non verum corpus fuit. Hoc dixerunt tam impe-
riti quã impij,tam hebetes quam audaces. Nam eiuſdẽ autoritatis veritas, eiuſdẽ & eadẽ verita-
tatis authoritas,Petrum refert ibidẽ ſuper eaſdem ambulaſſe aquas,& non ante cœpiſſe mergi,quã
timeret, videns ventũ validũ venientẽ,fortaſsis in ſignũ & portentũ futuræ negationis,quia di-
Mat.26. cturus erat, flante magno vento diaboli in prætorio diaboli: Non noui hominẽ,neſcio quid dicis.
Conſequitur ergo,vt Petrũ quoq; verũ fuiſſe hominem,verũq; corpus habuiſſe denegent,quia &
ipſe ſuper aquas ambulauit eaſdẽ. Sed Petrũ verũ fuiſſe hominẽ,imo purũ hominẽ,id eſt,ſolum-
modo hominem,non etiã Deum fuiſſe,negare nõ poterant. Conſequebatur vt hoſtes & negato-
res veræ humanitatis Chriſti obmuteſcerent,quia nõ poterant vno eodemq; pro facto,de Chri-
ſto & Petro contraria rationabiliter prædicare,ſcilicet vnum ambulantem ſuper aquas,verũ &
purũ hominẽ extitiſſe:aliũ aũt,quoniã idẽ feciſſet,verũ hominẽ nõ eſſe,verum corpus nõ habuiſſe.
Tandẽ diſcipulis Ieſu tranquillitate reddita, optato littore potitis,cum enim vellent eũ accipe-
re in nauim,ſtatim(inquit euangeliſta)fuit nauis ad terram quã ibant. Notandum diligenter eſt,
Quatuor neceſſitates hoĩm pfiguratę à quibus Chriſto liberat. quadrifariã diſtinctas miſerorũ neceſsitates, & nihilominus quadrifariam diſtinctionem miſeri-
cordiarum domini confitentiũ illi,quas in Pſalmo cvi. propheta contexuit, in his domini noſtri
factis eodẽ ordine præfiguratas eſſe, quo idẽ propheta illas dulciſona digeſsit confeſsione. Pro-
pheta nanq; ſpirituali oculo præuidens gratiã Dei,in tempore beneplacito vocantis, iuſtificãtis,
& magnificantis eos,quos præſciuit & prædeſtinauit,conformes fieri imaginis filij ſui, noſque in-
tuens,qui à ſolis ortu vſq; ad occaſum, in aquilone & mari, longe à Deo eramus diſperſi. Pri-
Rom. 8. mam vocationem noſtram domino cõfitens: Errauerunt,inquit,in ſolitudine,in inaquoſo,viam
Prima ante baptiſmũ. ciuitatis habitaculi non inuenerũt, eſurientes & ſitientes anima eorum in ipſis defecit. Et clama-
uerũt ad dominũ cũ tribularẽtur, & de neceſsitatibus eorũ eripuit eos. Quod vtiq; in eo fit,quod
Pſal.106 per regenerationẽ aquæ & ſpiritus ſancti,deducimur in viã rectã,vt eamus in ciuitatem habita-
Ioan.3. tionis,quã aliter inuenire non poſſemus, ſicut ipſe ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu
ſancto nõ poteſt intrare in regnũ Dei. Hoc aũt præfiguratũ in eo ſupra dictũ eſt, quod abeuntem
Secũda in peccatis poſt baptiſmum. dominũ trãs mare Galilææ,multitudo magna eſt ſecuta. Secunda diſtinctio miſericordiarũ in
pſalmo hæc eſt. Quia confregit portas æreas,& vectes ferreos confregit. i. actualia peccata quæ
poſt baptiſmum quamplurimi lætaliter incurrunt, præ ſuæ fortitudinis ſpiritum ad pœniten-
tiam peccatores excitando diſſoluit,ſuſcipiens eos de via iniquitatis eorum,mox vt propter in-
iuſtitias ſuas humiliantur,& aſſumunt pœnitentiæ luctum. Item & hoc in eo præfiguratũ eſt,quia
faciebat ſigna dominus noſter ſuper his qui infirmabantur,vt videntes turbæ, celerius ſe ſeque-
Tertia in fame panis cœleſtis. rentur. Tertia nihilominus earundem miſericordiarũ confeſsio illorum eſt, qui famem ſimul
& tædium habentes audiendi verbum Dei, cum fuerint prius & per baptiſmum ab omni pec-
cato, & poſtmodum per pœnitentiam abiteratis criminibus iuſtificati, rurſus appropinquant
morti, obliuiſcentes manducare panẽ ſuum,id eſt, præ tædio non valentes aſpicere illum, in
quo vere viuit homo, panem,ſcripturarum. De quibus continuo pſalmus prædictus ita ſub-
Deut.6. iungit: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſque ad portas
Pſal.106 mortis. Non enim ſicut fames panis eius, quo ſolus exterior homo viuit, ſic ſe habet fames
quoque

quoq; panis ſpiritualis, qui eſt ſermo Dei. Siquidem in fame panis huius corporalis graue deſi-
derium eſt, in ſaturitate faſtidium: in fame autẽ panis illius, id eſt verbi Dei, graue eſt faſtidium,
in ſaturitate deſiderium. Bene ergo de eiuſmodi dictum eſt: omnem eſcam abominata eſt ani-
ma eorum, quia videlicet ſiliquas gentilium poetarum, aridumq; & vacuum Tullianæ facun-
diæ fœnum, tanquam grandes delicias eſuriunt, ſcripturas autem prophetarum & ſanctorum
patrum, tanquam inanem paleam faſtidiunt. Quod quidam magnus diuini conuiua ſermo- Verba
nis iam effectus, ſi quando (inquit) in memetipſum reuerſus, prophetas legere tentaſſem, ſer- Hiero-
mo horrebat incultus, quia lumen cæcis oculis videre non poteram, quod tamen non oculorum nymi.
culpam putabam eſſe, ſed ſolis. Sed de huiuſmodi quoq; neceſſitatibus ac tribulationibus domi
nus, vt in his quoque confiteantur illi miſericordiæ eius, liberauit eos: Et miſit, inquit, verbum Pſal. 10
ſuum & ſanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum, vt panem ſcripturarum & ipſi man-
ducantes & aliis frangentes, ſacrificarent ſacrificium laudis, & annunciarent opera eius in exul
tatione. Et hoc maximè in ſupradicto miraculo ſignificatum eſt, dum de paucis panibus refecti
homines illi hoc opus laudauerunt & annunciauerunt, quia hic eſt vere propheta qui vẽturus eſt
in mundum. Quartum neceſſitatis periculum, vel quarta confeſſio miſericordiarum, recto-
rum vel prælatorum ſanctæ eccleſiæ eſt, qui dum inquietis turbis præſunt, multis curarum per-
ſecutionumq; fluctibus tribulantur, tandemq; auxilio domini viſitãtur, & de neceſſitatibus edu-
cti ſuis magnificè lætificantur. Ipſi nanq; ſunt de quibus continuo Pſalmiſta: Qui deſcendunt, Ibidem.
inquit, mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera domini, & mi
rabilia eius in profundo. Horum periculum, id eſt, ſpiritus procellæ, dicente .i. permittente do-
mino, ſtat & inualeſcit vt exaltentur fluctus eius, vt qui nunc per contemplationem aſcendunt
vſque ad cœlos, repentè deſcendant vſque abyſſos ſeditioſis turbis agentibus, turbenturq;
& moueantur ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorũ deuoretur. Nam & Moyſi ſapientia tali con
turbatione deuorata eſt, quia exacerbauerunt ſpiritum eius, & diſtinxit in labiis ſuis, quia videli
cet ſolita fide tunc non eſt locutus ad aquas contradictionis: horum, inquam, periculum & ſubue Pſal. 106
nientium miſericordiarum laudabile miraculum in eo ſignificatum eſt, quòd diſcipulis nauigan
tibus (vt prædictum eſt) mare magno vento flante ſurgebat, & dominus ambulans ſuper a-
quas, veniensq; ad eos ſtatuit procellam eius in auram, & ſiluerunt fluctus eius; & læti ſunt
quia ſiluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum. Statim enim (vt prædictum eſt) Pſal. 106
fuit nauis ad terram quam ibant. Sequitur: [Altera die turba quæ ſtabat trans mare vidit quia
nauicula alia non erat ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis in nauim, ſed ſoli Quomo
diſcipuli eius aſcenderant. Aliæ vero ſuperuenerunt naues à Tyberiade, iuxta locum vbi man do vidit
ducauerunt panem, gratias agentes domino.] Vidit, inquit, turba quia nauis alia non erat hæc tur-
ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus. Hoc apertè dictum eſt. Sed quando ba.
hoc turba illa vidit? Altera inquit die, videlicet quando nec ipſa nauicula iam ibi erat, vtpo-
te quam procedente veſpera diſcipuli ſui aſcendentes (vt ſupra dictum eſt) venerunt Caphar-
naum. Ergo non corporali tunc viſioni, ſed viſu vidit memoriæ. Igitur ſimplici quidem elo-
cutione, ſed aperta ſatiſque clara ſignificatione ſanctus Euangeliſta nobis innuit turbam il-
lam multum attonitam, valde ſollicitam trans mare ſtetiſſe, & comperto à ſuperuenienti-
bus quòd Ieſus cum diſcipulis ſuis eſſet trans mare in altera parte, coniecturali collatione
miraculum quod non viderant inueſtigaſſe, videlicet præterita reſpiciendo, ſcientes nullam
aliam nauiculam ibi ſtetiſſe. Ieſum autem cum diſcipulis ſuis non aſcendiſſe, igitur aut pe-
dibus illum ſuper mare ambulaſſe, aut in modum Heliæ quem ſpiritus domini plerunque 3. Reg. 18
de loco ad locum transferebat, iſtum quoque, quem vere magnum prophetam eſſe paulò
ante dixerant, ſpiritu domini trans mare raptum fuiſſe. [Cum ergo vidiſſet turba quia Ie-
ſus non eſſet ibi neque diſcipuli eius, aſcenderunt naues & venerunt Capharnaum quæren-
tes Ieſum. Et cum inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti?] Er-
go, inquit, quia aliæ naues ſuperuenerunt, & ſic transfretandi facultatem habuerunt ad quæ
rendum Ieſum. Aſcenderunt vt quærerent eum, & inuento: Quando, inquiunt, huc veniſti. Intentio
non auſi dicere: Quare huc tam cito veniſti? Nam intentionem, qua illum quærebant, vel eorũ qui
concilium quod in deſerto conceperant, vt raperent eum & facerent regem ſuper ſe, tutum Ieſum
fore nondum arbitrabantur, in ciuitatibus prodere, quippe nondum confirmati, nec conſenſu quære-
eius animati, vt poſtulabat negocium tantæ rei. Maluiſſent ergo tardaſſe illum in deſerto, do- bant. i.
nec acclamato vel ſublimato ſuper ſe rege, datiſque ſacramentis militaribus, bellicisq; or- vt regẽ
dinatis functionibus, Primum in ipſum tetrarcham Galilææ Herodem, deinde in cæteros facerẽt.
regni Iudaici tetrarchas armati ſigna inferrent, ſicque liberato regni Dauidici ſolio, Ro-
mam ipſam cum toto quod ſub illa erat mundi imperio, tanti principes facti, rege ſuo præ-
eunte ſubiugarent, ſicq; implerent prophetiam dicentem: Et poſſidebit domus Iacob, qui ſe
poſſederant. [Reſpondit Ieſus & dixit: Amen amen dico vobis, veniſtis ad me, non quia
vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis.] Fidei quærenti intellectum

eorum quæ ab hoc loco veritas dicere incipit, ante omnia ſcire cõuenit (inquantũ poſsibile eſt)
qua intentione ea dixerit, illamq; præ oculis habere, vt in luce eius faciem agnoſcat, eiuſque ver-
bi qualis ſit, & aduerſus omnem corporis & ſanguinis Chriſti inimicum, hæreticum iudicare vel
Hic incipit tractatus de eucharistia — diſcernere queat indubitanter, qualis non ſit. Eſt autem hoc in eius intentione cõſiderandum,
quod eadem via, per quam vita excluſa, morſq; admiſſa eſt, mortem excludere, vitãq; homini
reducere parat, ſcilicet per credulitatem rei, quam conſtat inuiſibilem eſſe, nec humana ratione
poſſe cõprehendi. Scimus enim quia primi parentes noſtri acquieuerũt diabolo mendaci, & mẽ-
dacium (cuius ipſe pater eſt) loquenti ac dicenti: Nequaquã morte moriemini. Scit enim Deus
quia quacunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij ſcientes bonum &
malum. Nunquid dixerunt, quomodo poteſt hoc lignum oculos noſtros aperire, ſcientiã boni &
mali afferre, deos nos efficere? Hoc igitur ſciendum eſt, quia quemadmodũ peritus medicus ſe-
cundum morbi naturam, quã nouit, antidotum temperat, & dicit ægrotanti, quia tale venenum
bibiſti, vel talem herbam, aut quamlibet rem malam comediſti, niſi hoc illi contrariũ ſumpſeris,
Gene. 3. — viuere non poteris. Sic author vitæ, cum dicit: Niſi manducaueritis carnem meã, & biberitis
ſanguinem meum, nõ habebitis vitam in vobis. Hoc per ſummam iuſtitiam intendit, vt quantũ
homo mendacio credidit, tantũ credat veritati: quantum credidit deceptioni ſuperba præſum-
ptione, tantũ credat redemptori humili ſubiectione, tanta fide comedat panẽ, & bibat calicem
Chriſti, quanta infidelitate comedit fructũ vetitæ arboris, vt de iſto credant plus quã videre poſ-
ſit, qui de illo plus quàm videbat, & omnino plus & aliud quã eſſe poterat, nulla ratione adductus
credidit. Sed iã ad ipſa vitæ æternæ verba veniendũ eſt: Amẽ amẽ dico vobis (inquit) veniſtis
Rex Chriſtus — ad me, nõ quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Rex iſte, qui nõ
ab hominibus ſit, ſed homines ad regnum ſuũ colligit, non reges de ſolijs ſuis eijcit, vt ſedeat ipſe
pro illis, ſed cupiditatem euertit, & charitatẽ cõſtruit in cordibus noſtris. Nam quod iſtis homi-
nibus dicit, omnibus cupiditatis ſatellitibus dicit: in quibus tametſi Chriſtũ ſequi, vel Deũ quæ-
rere videantur, tamen tunc verè cupiditas regnat, ſi Deũ propter aliud quã propter ipſum quæ-
runt aut ſequuntur. Cũ igitur audimus dicentẽ regẽ iſtũ: Veniſtis ad me, nõ quia vidiſtis ſigna,
Quidã recta, quidam iniqua intẽtione veniunt ad Chriſtũ — ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis, ad cor ſuũ quiſq; noſtrũ redeat, & interroget ſe-
metipſum, qua mente ad thronũ vel menſam eius adeat. i. quid deſiderans ad ſanctum altare eius
accedat. Sunt illic ſigna quæ fecit Ieſus, ſunt & panes quibus qui accedunt, paſcuntur, & qui nihil
aliud eſuriunt, ſaturantur. Signa quæ facta ſunt ſuper his qui infirmabãtur, illa ſunt quibus ſana-
mur, myſteria incarnationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis & aſcenſionis eiuſdẽ domini no-
ſtri Ieſu Chriſti. Qui propter hæc veniũt gaudẽtes, & gratias agentes, quod ea videre meruerunt
tẽpore quidẽ præterita, virtute aũt ſemper præſentia, & ſancto deſiderio paſcuntur in his, nõ illos
tanq; raptores ſuimet rex Chriſtus refugit, ſed ille ciues & domeſticos ſuos agnoſcit, vt faciat il-
Ephe. 2. — los inuenire quod quærunt, quia iam intra illos eſt regnũ Dei, iam ſunt ipſi intra regnum chari-
Lucæ 17 — tatis. Panes autẽ regis eiuſdẽ Chriſti, panes (inquam) multi non vnus panis: non enim de illo
vno pane, qui eſt ipſe Chriſtus, ſed de panibus eius nunc agitur. Panes ergo Chriſti regis ſunt illi,
qui pro mercede conſtituti, iuſta & antiqua lege debentur his, qui altario deſeruiunt. Qui ſoli
huic mercedi inhiant, & ob hanc ſolam ſacri altaris miniſterio ſe ingerunt, raptores regis, & per-
Deut. 25 — uaſores regni ſunt, importunum ornantes ſolium, intempeſtiuum portantes ſubſellium. Dicit eis
1. Co. 9. — rex tam acriter quàm ſapienter: Amen amen dico vobis, veniſtis ad me nõ quia vidiſtis ſigna, ſed
Attẽdite o ſacerdotes vt recte ſeruiatis domino — quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Ac ſi dicat: Vos vtiq; non me, ſed mea diligitis: nõ
quod ego ſum, ſed quod eſt ſub me quæritis, non mei ſed menſæ meæ vos eſtis amici. Man-
ducatis ex panibus meis, & ſufficit vobis. Saturati eſtis: Non enim iuſtitiam eſuritis aut ſititis,
ſed ſolo ventre ducimini, ſolam curam carnis facitis in concupiſcentijs. Et hæc eſt beatitudo
veſtra, totaq; ſaturitas, ingredi pompaticè domum domini, comedere agnum de grege, & vitu-
Rom. 13 Amos 6. — los de medio armenti. Cum nihil aliud quærentes canitis ad vocem pſalterij, ſicut Dauid puta-
uit vos habere vaſa cantici, & nihil patimini ſuper contritione Ioſeph. Verè enim nõ cõpatimini,
Mat. 26. — neq; compaſsione charitatis paſcimini in contemplatione ſignorũ, quæ videtis, id eſt, myſterio-
rũ, quæ in altari cõmemoratis, nihilq; omnino patimini ſuper contritione dicentis: Hæc quotieſ-
cunq; feceritis, in mei memoriã facietis. Quid igitur dicã, quo facto regem, quẽ quæritis, nõ rapa-
ci cupiditate, ſed ordinata charitate apprehendere poſſitis. [Operamini non cibum qui perit, ſed
qui permanet in vitã æternam.] Operamini (inquam) non cibum qui perit. Cibus ille quo ſatu-
rati eſtis, propter quem vos ad me venitis, vt iterum ſaturemini, quia iterum eſurietis quotidie
perit, & quoties intrat in os, toties in ventrem vadit: in ventrem (inquam) & nõ in mentẽ vadit,
& in ſeceſſum emittitur, & ſic perit. Talem cibũ non dico, vt operemini, nõ cõmoneo, vt pro illo
Matt. 11. — ſoliciti ſitis, non inuito vos, vt propter illum ad me veniatis. Non enim ad hoc in hunc mundũ
veni, vt impleam horrea veſtra ſaturitate huiuſmodi, & vino torcularia redundent, vnde am-
plius grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis ſæculi. Iam quippe ſufficit diei ve-
ſtro malitia ſua hæc, ita vt diem illum præuidere non poſsitis, qui tanquã laqueus ſuperueniet
vni-

vniuerſo orbi, ſed illum potius cibum dico vt operemini, qui permanet in vitam æternam, id eſt qui in hac mortali vita manducatus, ad hoc valet, ad hoc proficit, vt vitam det mundo æternam. Hunc talem cibum operamini. [Quem filius hominis dabit vobis.] Dabit, inq̃, non dedit: Luc. 11. ne forte talem cibum vel tales cogitetis panes, quales manducaſtis (vt prædixi) & ſaturati eſtis, Mat. 6. quia videlicet non aliud eſuritis, quia vos eſuriem ſitimque iuſtitiæ non habetis. Illum vobis ci- Luc. 11. bum benedictione ſua multiplicatum dedit, & non dabit nec aſſueſcetis, hoc rege, in otio, ciborũ abundantia crapulari, remota iam à vobis pœna, qua iuſte operatur homo terram in ſudore vultus ſui, hunc autem cibum non dedit, ſed dabit, cum vos opus eo cibo dignum operati fueritis. Gene. 3. Tunc, inq̃, & non ante vobis dabit. Quare? [Hunc enim pater ſignauit] Idcirco non niſi operan- Textus addit deus. tibus dabit hunc cibum filius hominis, quia pater hunc ſignauit, hunc à communibus ſignis certo & proprio ſigno ſuo diſtinxit, vt cũ alios cibos omnes bonis ac malis operantibus, & otioſis cõ- Mat. 5. munes fecerit, eadem largitate, qua ſolem iſtum viſibilẽ facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: ſolum hunc panem, hunc cibũ, de quo nunc loquor vobis, nunq̃ dare velit niſi dignis, id eſt, operantibus opus Dei. Ita ſignauit, ita clauſis omnibus cœlorũ portis apud ſe continuit, vt non cum cibis communibus patiatur à canibus vel porcis inueniri. Quo autem ſigno hunc ſignauit? Magno plane & reuerendo ſigno. ſ. nomine ſuo. Dixit enim de hoc pane vi uo, & eſt nomen meũ in illo. Nomen quod eſt dominus Deus ac Dei filius, huius panis proprium ſignum eſt. Cui enim angelorum & hominũ dixit aliquando: Filius meus es tu, ego hodie genui Exo. 23 te? Hæc & huiuſmodi nomina, quæcunq; ſunt diuinæ naturæ, propriè panis huius ſigna, imo v- Hebr. 1. num proprium ſignum ſunt. Præterea ſignauit hunc eundem, nondum quidem in re, ſed iam Pſal. 2. dudum in prædeſtinatione, mox autem ſignabit in re, ſigno quod omnes videbitis, quãdo coque- tur hic panis igne paſſionis, vt abſq; ſigno ſuo, quod eſt ſua crux, nõ detur ad manducandũ alicui, nec ab aliquo poſſit niſi per hoc ſignum agnoſci aut inueniri, capi vel manducari. Igitur cũ dixiſſet dominus: Operamini cibum qui permanet in vitam æternam, iam nil ſupereſſe videbatur operarijs illis tam promptis, qui quæſierant rapere illum, & facere regẽ ſuper ſe, niſi vt deſignato ſibi opere admitterentur ad promerendum cibũ, qui non poſſet perire. Nam in ſe morant nullam fore, auida ſpe præſumebant, quin facerent, quicquid præciperet largitor tanti ſtipendij rex. [Dixerunt ergo ei Iudæi: Quid faciemus, vt operemur opus Dei?] Sed iſtis tam fortibus tamq; humeroſis regni Dei operarijs, quàm non aſperum iugum, quàm non graue onus rex iſte imponat audiamus. [Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem il- Opus Dei om opere dulcius. le miſit.] Hoc opus Dei tantæ ſuauitatis ac lenitatis iugum vel onus eſt, vt ei nulla ſeculi libertas, aut otium valeat comparari. Delicioſum opus certè, & dulce omni homini, ſi ſcirent omnes filij Adæ dulcedinem eius experiri, euaporato ſenſu carnis, vel inflatione miſeræ vanitatis, quæ ex prima radice, id eſt, ex primo parente in cunctos humani generis ramos & fructus nimis Gene. 2. pertinaciter ſeſe effudit. Hoc enim opus & non aliud, datum eſt primo homini, quando tulit eum dominus, & poſuit in paradiſo voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret eum. Quid enim laboris arbitramur illi fuiſſe iniunctũ ab eo quod dictum eſt, vt operaretur & cuſtodiret eum? Putamus ne q̃ impoſitum fuerit illi hoc operis, vt operando, in ſudore vultus ſui veſceretur ex omni ligno paradiſi, aut vt poma paradiſi cuſtodiret, ne dirutis ſepibus aliquis predo nocturnus illa decerperet? Ergo quod dictum eſt: vt operaretur & cuſtodiret eum, hoc eſſe intelligere debemus, vt creatori ſuo in laude & gratiarum actione fidelem animum gereret, pluſq; Deum quàm vllam Dei creaturam diligeret, & credendo conſilio eius, paradiſum ſeruaret ſibi, ne peccando habitationem eius amitteret. At ille ingratus, cum antequam operandi præceptum accepiſſet Ingratitudo primi hois. mercede operis donatus eſſet (prius enim in paradiſum tulit eum Deus foris plaſmatum, q̃ operandi daret illi præceptum) ingratus, inquam, ſuaue iugum, & leue onus abiecit Dei, & domini creatoris ſui. Quid .n. aſperitatis aut grauitatis habebat, imperio credere dicentis: Ex omni ligno quod eſt in paradiſo comedes, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas, quacunq; enim die comederitis ex eo, morte moriemini? Igitur opus Dei omni ocio ſuauius, hoc eſt, vt cre- datis, inquit in eum quem ille miſit. Hoc maximè & ipſa diffinitio credendi in eum palam da- Credere ĩ deũ, eſt deũ propter ſeipſum nõ propter ſua diligere. bit intelligi. Quid eſt enim in Deum credere, niſi Deum non propter ſua, ſed propter ſeipſum diligere? Nam qui Deum propter aliud quàm propter ſeipſum quærunt (quemadmodum iſti, qui veniebant ad dominum Ieſum, quia non ſigna viderunt, ſed quia manducauerunt ex panibus, & ſaturati ſunt) nec Deum diligere, nec in Deum credere dicendi ſunt. Aliud enim eſt credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Poſſunt quidem credere Deo, vel credere eſſe Deum, ſed credere in Deum nullatenus dicendi ſunt. At illi, qui Deum non propter temporale emolumentum, ſed propter ipſum diligunt, verè in Deum credere dicendi ſunt. Et hi profecto guſtauerunt, guſtuque ſuaui experti ſunt hoc opus Dei, quod eſt credere in Dei filium, opus eſſe ſine labore, iugum ſine aſperitate, onus ſine grauitate. Ergo quod ait: vt credatis Rom. 8. in eum, quem ille miſit, idem eſt ac ſi dixiſſet, vt non propter panes quos manducaſtis, ſed propter meipſum ad me veniatis. Sed omnes amici huius mundi nõ eo ſpiritu aguntur, vt cõfitentes

Chriſtum

Chriſtum dicere poſſunt ei,non tua ſed teipſum quærimus. [Dixerunt ergo Iudæi : Quod ergo ſignum tu facis vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres noſtri manducauerũt manna in deſerto,ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit illis manducare.] Nonne ergo veritas verum dixit, quòd iſti homines veniebant ad eum,non quia viderant ſigna,ſed quia de panibus manducauerant,& ſaturati fuerant.i. quia non illud propter quod ſigna faciebat, ſed ipſa ſigna quærebant,ea maxime quæ non animæ ſed ventri proficerent. Cum enim dixiſſent: quod ſignum tu facis vt videamus & credamus tibi,quid operaris? continuo quaſi Ieſus interrogaſſet: quod ſignum vultis vt faciam vobis? Patres noſtri, inquiunt, manducauerunt manna in deſerto,videlicet quicquid feciſſet aut dixiſſet ad veram pertinens vitam, nihil actum crederent, niſi vltroneis diuitijs impleret eos vſq; ad omnem nauſeam. Et vide nunc quàm irreuerenter pul-

Tẽtatio Iudæorũ prǽferẽs ſigna patrum ſignis Chriſti.

ſant dominum vani tentatores,quaſi iam illum in conſortium adduxerint ſuæ vanitatis,à concluſione incipiunt ſic: Quod ergo ſignum tu facis? Ac ſi dicant: Dixiſti hoc eſſe opus Dei,vt credamus in te quem ille miſerit. Magnã profectò gloriam quæris,nec paruo ſigno tibi debet concedi. Quod ergo ſignum tu facis? quid operaris? An quia de quinq; panibus hordeaceis quinque milia hominum ſemel ſatiaſti? Hoc valde parum eſt ad hoc vt credamus tibi. Maius fuit, quòd patres noſtri manducauerunt manna in deſerto,non panem de terra creatum,ſed de cœlo datũ, non quatuor aut quinq; milia hominũ,ſed exceptis paruulis & mulieribus ſexcenta milia pugna-

Exo. 16

torum,non ſemel aut bis,ſed totis quadraginta annis. Quid tale tu operaris? Nunquid tu mandaſti nubibus deſuper,vt ianuas cœli aperuiſti, & pluis nobis manna ad manducandum, & pa-

Pſal. 77

nem cœli das nobis,vt panem angelorum manducet homo, & cibaria habeamus in abũdantia? Nonne hęc contulit nobis Moyſes,& tu maiora quoque conferre debes,ſi te vt aſſeris miſit Deus pater. Non minoribus, imò maioribus ſignis vt credamus tibi efficere debes. Hoc modo tentantes,ipſa tentationis preſſura putabant extorquere ſe poſſe quicquid ille facere poterat, quaſi ſe continere non valens, & feſtinans ad gloriam, mox talia facturus eſſet ſigna, qualia ſuperba ipſorum cupiditas ambiebat. Equidem nec nunc eum homo factus eſſet,manus eiuſdem domini qui coram patribus eorum illa fecit mirabilia erat inualida,vt iterum plueret ſuper eos ſicut puluerem carnes, & ſicut arenã maris volatilia pennata & cætera faceret talia, ſed ſicut illi tentatores horum tentatorum patres non potuerunt ſatiari à miraculis, niſi ſolis mortibus ſuis, tentantes & murmurantes tam diu,donec deſertum implerent cadaueribus ſuis: ita iſti filij illo-

Matt. 12
Ionæ. 4

rum nullo miraculorum genere vel multitudine ſatiari potuiſſent,niſi ſolo ſigno Ionæ, quo ita cõtriti & deſtructi ſunt cum templi & ſacerdotij ſui veteribus vmbris, quomodo cucurbita quæ obumbrabat capiti eiuſdem Ionæ,ſub vno ſolis ictu exaruit. Si enim poſtq̃ filius hominis tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ fuit, in ſtatu ſuo Iudæa vel ſynagoga permanſiſſet, non magis quieuiſſent aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius inſanire,q̃; patres eorum,niſi in deſerto proſtrati fuiſſent,ceſſaſſent tentando,murmurando,aduerſus Deum conſurgere,quid ergo ſaturatis illis & ſuperflua quærentibus,æterni ac neceſſarij dominus cõuiuij dicat: omnis fa-

Panis verus non manna, ſed Chriſtus eſt, p manna præfiguratus.

melicus exaudiat, qui non propter cibum pereuntem, ſed propter eum qui permanet in vitam æternam ad tantum regem accedere, & coram illo ſemper aſſiſtere deſiderat. [Reſpondit ergo Ieſus & dixit ei: Amen amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum.] Non, inquit,patres veſtri,non Moyſes patrum veſtrorum illorum omnium,qui manna manducauerunt maximus,dedit vobis panẽ de cœlo,ſed pater meus: nõ dico dedit,ſed præſenti tẽpore dat vobis panẽ de cœlo verũ: panẽ, inquam,verum, id eſt,non pereuntẽ,ſed permanentem in vitã æternam. Sicut ſcriptum eſt: Dicitis panem de cœ-

Pſal. 77
Exo 16
Ibid. 17
Gene. 3

lo dedit illis manducare. Verè dico vobis,non ſicut hæc ſcriptura prophetica dicit,tunc factum eſt,quando manna manducauerunt patres veſtri,ſed ſicut futurũ erat vt aperirentur ianuæ cœli quę propter peccatum antiquum clauſæ fuerant humano generi:& vt panem angelorũ manducares homo,tunc præfiguratum eſt,quando illo pane patres veſtri alti ſunt in deſerto. Nam ſicut aqua illa,quæ tunc de petra percuſſa profluxit,vt biberent patres veſtri,romphæam quæ ante paradiſum poſita eſt nõ extinxit,ſicut illud manna nec cibus angelorum extitit,nec vitam an-

1. Cor. 10.

gelicam patribus veſtris dedit. Hoc loco ſilendum nõ eſt,malè quoſdam ignotos,ſed abſconditi nominis hoĩes opinari, ſuis quoq; defendere dictis & ſcriptis, panẽ verum & potum,quem in ſancto altari ſumimus,nihilominus patres illos mãducaſſe tunc temporis & bibiſſe,& nihilo magis hoc eſſe verum corpus & ſanguinẽ Chriſti, q̃; fuit illud manna quod ille populus comedit,& illa aqua quã de petra productam non ſolus populus,ſed iumenta biberunt. Huic errori ſuo pro maximo argumento adhibent authoritatem apoſtoli dicentes: Et omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt,& oẽs eundem potũ ſpiritualem biberũt. Bibebãt autem de ſpirituali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. Itaque cum præſenti veritatis authoritate,dicentis:

Verus ſenſus Apoſt.

Amen amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum, aduerſus hanc deteſtabilem præſumptionẽ, quamlibet paucis reſpondendum eſt. Primoq; dicendum, Apoſtolum non eo ſenſu dixiſſe,quo iſti accipiunt, & oẽs eandem

eſcam

eſcam ſpiritualem manducauerunt,& omnes eundē potum ſpiritualem biberunt,neq; dictiunculam relatiuam,ſcilicet eandem eſcam vel eundem potum ita poſuiſſe,vt referri velit ad illā eſcam illumq; potum,de quo ipſe dominus: Hoc eſt(inquit)corpus meū,hic eſt ſanguis meus. Sed eandē(inquit)eſcā manducauerunt,& eundem potum biberunt Dathan & Abyron,quā Moſes & Aaron,eandem vtiq; Chore,quam Caleph aut Ioſue. Hoc enim intendit apoſtolus ea lectione vt ſollicitū reddat omnē hominē,ne ſe arbitretur iā comprehendiſſe,quia cōſecutus eſt ſacramēta fidei Chriſtianæ. Nā hæc omnia inquit in figura facta ſunt noſtri,videlicet vt antiquis ſciamus experimentis,q̄ licet omnes baptizati ſimus in eodē noīe patris & filij,& ſpiritus ſancti,& omnes manducemus idē corpus & ſanguinē Chriſti,nō tamē arbitrandū nobis ſit,q̄ æquè omnibus nobis beneplacitū ſit Deo,quomodocūq; viuamus,qualiacūq; poſt baptiſmū operemur. Quia quēadmodū cū omnes illi eiſdē ſignis,eiſdē(inq̄) mali, quibus & boni fuerint glorificati,in pluribus tamen eorū non beneplacitū eſt Deo,vt introduceret eos in terrā repromiſſionis,ſic nimirum nō cōplacebit ei,vt introducat nos in regnū Dei,ſi fuerimus cōcupiſcentes malorū, quemadmodū & illi concupierunt:ſi fornicati fuerimus,ſicut quidā ex ipſis fornicati ſunt: Si tētauerimus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt:ſi murmurauerimus,ſicut quidam ex ipſis murmurauerunt. Igitur textus apoſtolicæ literæ nemini ſuccurrit,volenti accipere ſic eandem eſcā & eundē potum eſſe dictum, vt referat ad identitatem cibi & potus viuifici,quem ſumimus in cōmemorationem domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed neq; illud,quòd eſcā & potum ſpiritualem idem Apoſtolus dicit. Nam ſi aliter velis accipere eſcā & potū ſpiritualem,q̄ in figuram ſpiritualis contingentem,& idcirco non naturali rerum ordine,ſed ſpirituali virtute prodeuntem,ipſe Apoſtolus in eiſdē literis te conſtringit quantumuis recalcitrantem. Dicit enim paulopoſt: Hæc autem omnia in figuris contingebāt. Si omnia,vtiq; & illa eſca & ille potus in figura contingebant, Proinde non magis illud manna panis iſte verus erat,nec magis ille potus idem erat,quod iſte vitalis potus,quem verè Chriſti ſanguinem credimus & confitemur,q̄ illa petra Chriſtus erat,petra vtiq; inanimata & inſenſibilis, quam Moyſes virga percuſſit. Nam vniuerſa(vt iam dictum eſt)contingebant in figura,quæ profectò nuſquam valet idem quod ipſa res quam figurat,ſicut vmbra non eſt idem quod ipſa rei vel corporis ſubſtantia. Sed dicit aduerſarius: Nimirum & iſte panis quem in altari conſecramus, figura eſt panis viui, qui de coelo deſcendit, non ipſe panis viuus. Cuius(quæſo)authoritate canonica fretus, catholicis hoc inferes auribus? Nunquid vbi dixit ipſe panis viuus de pane quem tenebat in manibus: Hoc eſt corpus meum, dictum eſt aliquid tale quale dixit Paulus,vbi cum dixiſſet: Petra autem erat Chriſtus, &c. Hæc autem (inquit) omnia in figura contingebant illis? Nempe ſi ipſe Chriſtus aut Euangeliſta, vel Apoſtolus author eſſet dictionis huius, non tu eſſes redarguendus. Etiam ſi dicat quis figuratam eſſe locutionem, qua dicetur poſterius: Niſi manducaueritis carnem filii hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitam in vobis, non nobis aduerſatur, quia videlicet iſta figuratio locutionis veritatem rei non perimit,quemadmodū in parabola ſeminantis, verba parabolica rem non perimūt verè ſeminantis. Quæ enim eſt diffinitio figuratæ locutionis? Nempe cum aliud in voce ſonat, aliud intelligendum eſt, figurata locutio eſt. Plane ergo & ſi prædicta locutio figurata eſt, aliter enim Iudæis ſonuit, aliter Chriſtus ſenſit, rem ipſam figuratio non perimit, ſed ipſa potius figuratio re permanente perimitur: cum de pane & vino ſignanter dicitur: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Ibi enim ſenſus Iudaicus perimitur,quia luce clarius eſt, quòd ſicut intelligebant, Chriſtus manducandus non eſt. Putabant enim, quòd concidi vellet carnem ſuam,& manducari,in qua conuerſabatur quinq; ſenſibus,quemadmodum conciditur caro agni,& comeditur. Ibi, inquam, figuratio hæc perimitur, & permanet ſenſus verbi conſonus, ſcilicet quòd panis in veram ſubſtantiam corporis eius diuina virtute conuertatur. Quòd ſi cuiquam impoſſibile eſſe videtur,ſcilicet vt panis, qui hoc anno creuit è terra, corpus Chriſti fiat, & quòd vinum, præſentibus expreſſum acinis, vertatur in ſanguinem domini, conſequitur vt aquam quam paulo ante de Rheno ac Tyberi, vel quolibet fonte hauſit, crucis & paſſionis Chriſti ſacramento ſignatam,non credat illam eſſe,quæ de latere eius lanceato cum ſanguine fuſa cucurrit,ad hoc,vt per baptiſmum ſuum lauaret nos à peccatis noſtris,vt cum hoc quoq; negauerit, ſit ex toto corde ethnicus & publicanus, ſit homo hæreticus, poſt primā & ſecundā admonitionem à cunctis deuitandus. Sed illud cur non credat, cū omnis aqua, ſiue maris, ſiue fluminū,aut fontium,ciſternarū aut paludum: omnis,inq̄,aqua vndecunq; ſumpta vel producta, ſecundum ſubſtantiam ſit vna? Cum igitur vndecunq; ſumpta ſit, crucifixi domini ſacramento admota fuerit,rationi fidelium nulla dubietas ſubeſt, quin ipſa eadem ſit, quam (vt ſupra dictū eſt) dominus noſter de latere ſuo profudit. Quid autē ſecundum ſubſtantiam niſi aqua eſt? Aqua nempe à radicibus imbibita,per vites aſcendit,& calore ſolis paulatim vegetata,vinum fit. Itē cum ex quatuor elementis homo compoſitus ſit, ſanguis vtiq; in illo ex aquæ ſubſtantia eſt. Itaq; vinum & ſanguis ex eadem ſubſtan[illegible] ſunt humoris, & neutri horum ignis quoq; deeſt elementum. Nam & ſanguis calidus, & vinum feruidum eſt. Solummodo colore & ſapore differunt.

Ver⁹ ſenſus Apoſtoli.

Eſca ſpiritualis patrū nō erat ſicut noſtra eſt, niſi in figura.

Quid ſit figurata locutio.

Ioan.19. Lucæ18. Tit.3.

Aqua,vinū,et ſanguis,accidētib⁹ differūt, nō ſubſtātia.

quæ

Vinum cõſecratione fit ſanguis.

quæ profectò cum accidentia ſint, nullius in diuinis actibus momenti ſunt. Subſtantiæ quippe non accidentia computantur in numero creaturarum. Cum igitur vino verbum crucis & paſsionis Chriſti accedit, quæ ratio vetat, vt non idem ſanguis, qui pro multis in remiſsionem peccatorum fuſus eſt, debeat credi? An quia non colorem, ſaporem aſſumit ſanguinis, quemadmodum quando corrumpitur in inteſtinis corruptibilis hominis, & ſanguis horridus viſui quoque fit? Nempe incorruptibile verbum, iamque incorruptibilis & immortalis Chriſtus, ſic vinum ſuum ſanguinem effecit, vt rei viſu & guſtu blande nihil inferat corruptionis.

Panis fit corpus Chriſti.

Exod. 16

Nihilominus ſubſtantia panis quatuor elementis confecta, multo magis cognata eſt verè humano corpori Chriſti quàm fuerit manna, quod in aere iuſſu Dei concretum ſupra caſtra Iſrael pariter cũ rore deſcendebat. Frumentum de terra natum eſt, & blandis fauoribus aeris aſpiratum permaturuit, non ſine aqua, pluuia, & calore ſolis, ſed vt hoc taceam, rurſus vt fieret panis, aqua commixtum, & igne decoctum eſt, & ita ſubſtantia panis peracta eſt. Cum ergo panis ille viuus, qui de cœlo deſcendit, quem (vt ſupra ipſe dixit) pater ſignauit, cum (inquam) eodem ſigno, quod ipſe eſt, ſignat hunc panem, qui (vt omnes nouimus) nuper creuit in terra, & ſignanter dicit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, audes dicere aliud eſſe quàm Chriſti corpus? Veritas dicit: Hoc eſt corpus meum, & addit, quod pro vobis tradetur, & tu dicis non eſt idem corpus? Nempe ſi non eſt idem corpus, ſi non eſt idem qui de cœlo deſcendit panis viuus, non eſt hoc corpus quod pro vobis traditur. Sed iamdudum liquet omnibus, in quo ſenſus tuus hæreat carnalis totuſque animalis, ideoque non percipiens ea quæ ſunt Dei, videlicet quia nec panis, nec vinum, aliquid de exteriori ſpecie mutauit, idcirco ſapere non potes, nec vis quod verè factum ſit corpus & ſanguis domini. Conſequitur ergo, vt cum albus epiſcopus te forte maurũ hominem baptizauerit, non credas teipſum apud Deum factum eſſe, quod eſt is qui te baptizauit. i. quod de filio diaboli factus ſis filius Dei, de filio mortis filius vitæ, de filio iræ filius gratiæ ſempiternæ, pro eo quod capillus tuus niger non refloruit, facieſque tua totiuſq; corporis cutis æthyopica, ſecundum colorem eius qui te baptizauit non retinuit. Quòd ſi concedere perhorreſcis, ne infideli deterior ſis, & mauis confiteri, quod quamuis de exteriori ſpecie nihil mutaueris, verè de alio corpore diaboli, quod eſt omnis maſſa perditorum, in aliud corpus Chriſti, quod eſt eccleſia, tranſieris, crede & hoc, quia panis iſte viſibilis, & vinum, quibus ex rebus tẽporaliter viuis, quamuis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit, in alium tranſierint, & in illum cibum potumque conuerſa ſint, qui angelorũ victus eſt, quo paſcuntur immortaliter, quia videlicet tam in hoc, q̃ in illo ſacramento, verba quæ loquitur nobis dominus, ſpiritus & vita ſunt. i. nõ carnaliter ſed ſpiritualiter, nõ ſecundũ craſsitudinẽ carnis, ſed ſecundũ mentis noſtræ ſpiritum, renouationem & reſurrectionem totam perficiunt.

1. Cor. 2

Rom. 8.

Ephe. 2.

Galat. 6

Obiectiones aduerſariorum.

Sed quid dicemus magnis & magnificis paruulorum magiſtris, quibus interdũ ſuauius redolet Platonis Academia, quã hæc viuifica domini menſa: quid (inquam) dicimus eis, vbi totis viribus intenti ad expugnandam veritatem dominici corporis & ſanguinis, magnorum ſententias doctorum coram attulerint, dicentium, hunc panem ſignificauit manna, hunc panem ſignificat altare Dei, ſacramenta illa fuerunt, ſacramenta hæc ſunt, in ſignis diuerſa ſunt, in re quæ ſignificatur paria ſunt, itemq; aliud illi manducauerunt, aliud nos ſub ſpecie viſibili, quod tamen idẽm ſignificat virtute ſpirituali? Hæc enim & his ſimilia de non contemnendis ſumere videntur authoribus. Secundum quos & apoſtolum audi inquiunt: Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & oẽs mare tranſierunt, & oẽs in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundum potum ſpiritualem biberunt. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.

1. Co. 10

Reſponſio repetita ad verba Pauli.

Quid igitur reſpondebimus eis? Et quidem iam ſuperius dictum eſt, eandem eſcam & eundem potum nequaquam Apoſtolum ad hanc eſcam & ad hunc potum, quẽ de Chriſti menſa ſumimus, referre voluiſſe, habitatoremq; eius ſpiritum veritatis & gratiæ longè alio ſenſu verba hæc protuliſſe, videlicet vt intelligas, quod eandem eſcam manducauerint, & eundem potum biberint Dathan & Abyron, quem Moyſes & Aaron, eundemq; Chore, quem Caleph aut Ioſue.

Alioquin ſi dicas, vel Apoſtolum dixiſſe intelligas, eandem eſcam illos in illis vmbris mãducaſſe, quam & nos manducamus hoc tempore reuelatæ gratiæ, & dicas cum ſupradicta quorundam authoritate, manna illud, & hunc panem mẽſæ Chriſti, in ſignis diuerſa, & in re quæ ſignificatur paria eſſe, & cætera quæ ſupra dicta ſunt, ac proinde fatearis, hunc panem non magis, quàm illud manna corpus eſſe Chriſti, nec plus ſpiritus habere virtutis, conſequitur planè, vt dicas ſacrificia agnorum & arietum, nouo ſacrificio panis & vini fuiſſe ſanctiora, veteteſque panes propoſitione digniores hoc pane, qui ponitur, & ſacratur in menſa Chriſti. Prædicta nanque ſacrificia longe ſanctiora fuerunt, quàm illud manna vel aqua illa quæ de percuſſa fluxit petra, quippe cum de ſacrificiis, vel propoſitionis panibus non niſi mundis, & ſacerdotibus, aut Leuitici generis hominibus edere liceret, illud autem manna indifferenter cuncti manducare, & illam aquam, vtpote nulla diuini nominis inuocatione ſanctificatam, licet ſpiritualem, id eſt, non naturali ordine, ſed ſpirituali virtute productam, vel ſpiritualis po-

Leui 2?.

1. Reg. 21

Exo. 16.

lis potus ſignificatiuam, iumentis æque vt hominibus bibere,& canibus quoq; lambere impune Nu. 20.
licuerit. Scriptum eſt enim:Egreſſæ ſunt aquæ largiſsimæ,ita vt populus biberet ac iumenta.
Sed per Chriſti gratiam non eo vſque altiſsime ſapiant iſti ſapientes,qui tantis obiectiuncu- Iohe.6.
lis menſam domini diuerberant: vt prædicent iumentis, non dico & brutis animalibus, quæ Prou.26
aquam illam & ipſa biberunt, ſed iumentis quæ computruerunt in ſtercore ſuo, & canibus qui 2. Pet.2.
reuertuntur ad vomitum ſuum,ſuibus quoque lotis in volutabro luti, hunc panem vel potum
dominicum indiſcretè tradendum eſſe prædicent: quomodo, vt prædictum eſt, illo pane, cui cō-
paratum eſſe volunt hunc panē dominicum,& illa aqua populus ac iumenta cōmuniter vti po- 1.Cor.11
tuerunt, neq; hoc modo irritum faciant eiuſdem quoque apoſtoli iudiciū dicentis: qui manducat
& bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. In collatione ſententiarū de corpore & ſan- Sentētia
guine domini,beati Ambroſij ſententiam digne palmā obtinere indicatum eſt,dicētis inter cæ- b. Ambroſij
tera: Liquet igitur,quod præter naturæ ordinem virgo generauit,& hoc quod conficimus cor- alijs pręferēda.
pus ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit
ipſe dominus Ieſus Chriſtus partus ex virgine? Vera vtiq; caro Chriſti eſt quæ crucifixa eſt, quæ
ſepulta eſt, verum ergo carnis illius ſacramentum eſt. Item: Sicut verus eſt Dei filius, dominus
noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia pa-
tris, ita vera caro, ſicut ipſe dixit, quam accepimus, & verus potus eſt. Igitur etiam ſi angelus 1.Co.10
de cœlo nobis euangelizet ſupra dicta Apoſtoli verba, quoniam patres noſtri omnes ſub nube
fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moſe baptizati ſunt, &c. ſic exponendo, quod
hæc ipſa, quæ tunc in illa vmbra vel in illa nocte facta ſunt, eiuſdem fuerint virtutis, cuius iſta
ſunt ſacramenta, quæ nunc in die ſalutis ſide Chriſti rutilante fiunt, vel eo cibo potuq; ſiue ba-
ptiſmo, quo baptizati ſunt in Moſe, nube & in mari, magis illos conſummatos fuiſſe, quam po- Galat.1.
ſteriores, inter quos Samuel & Dauid qui per mare non tranſierunt, neque manna manducaue- 2.Co.11.
runt, ſi inquam etiam angelus de cœlo hæc euangelizet, non illū tanq; lucis angelum, non in hac
ſententia, tanquam Chriſti audiemus Apoſtolum. Quod & ſi quis ſanctorum patrū tale quid Cauilli
alicubi dixit, quod à præſumptoribus in aduerſum præripi potuerit (ſicut mos eorum eſt, qui cū hæreticorū ex
venando aliquid apprehendere quiuerint, quod vibrare queant ex aduerſo veritatis, aduerſarij dictis
magis exultant, quàm ſicarius cum ciuem aut collegam conciderit) ſunt eiuſdem alia pleraque patrum.
ſcripta, quæ fidelis lector diligenter conferens, periclitanti fidei citius ſubuenire valeat. Verbi
gratia: Idem quem tenent aduerſæ quaſi patronum ſententiæ, dicit in Dauid, quia commutans
vultum ſuum ferebatur in manibus ſuis, nihil aliud ſine dubio quàm ſeipſum tuliſſe ait verum
Dauid, id eſt, Chriſtum in manibus ſuis, cum tenens panem & vinum diceret: Hoc eſt corpus 1.Reg.21
meum, hic eſt ſanguis meus, qui & paulo poſt dicturus eſt in hoc eodem euangeliſta, & panis Mat.26.
quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Nonne hic idem euangeliſta Iohannes dicit in
Apocalypſi: Si quis appoſuerit ad hæc, apponat ſuper illum Deus plagas ſcriptas in libro iſto, Ioan. 6.
& ſi quis diminuerit de verbis prophetiæ libri huius, auferat Deus partem eius de libro vitæ, Apo.22.
& de ciuitate ſancta, & de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto? Nunquid verò minus timenda
eſt hic illa maledictio, vt non detrahamus vel apponamus quicquam verbis dicentis, hoc eſt
corpus meum quod pro vobis tradetur, hic eſt ſanguis meus nouum teſtamentum, qui pro mul-
tis effundetur in remiſsionem peccatorū? Cum enim illo dicente, hoc eſt corpus meum, nos ſub-
auditionē appoſuerimus, dicentes, figuratiuum vel per ſimilitudinem dictum, cum inquā illo di-
cente, hoc eſt corpus, nos dixerimus, hoc ſignificat corpus, nonne multum eſt quod apponimus
vel praua demutatione detrahimus, & ſenſum generamus, quem tantus autor, Deus & homo,
nuſquam eſt locutus, nec aſcendit vnquam in cor eius? Nempe cum obijcit quis, ſuiſq; ſcriptitat
in ſchedulis, quod itidem dixerit eadem veritas, egò ſum vitis: tam audacter quā imperite in ar- Ioan.15.
gumentum mendoſum illud attrahit, cū ſtatim ſubſequentia verba dicentis: ſicut palmes nō po-
teſt fructū ferre à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis, manifeſte per ſi-
militudinem dictum compellant intelligi, præſertim cum non ſignanter dixerit, ego ſum hæc
vitis, ſicut ſignanter dixit, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, appoſita protinus deſcri-
ptione veræ proprietatis, de corpore inquiens, quod pro vobis tradetur, de ſanguine autem, qui
pro multis effundetur. Igitur ne veniant ſuper nos plagæ nouiſsimæ, neq; apponimus neq; di- 1.Ioan.4
minuimus quicq; diuinæ diffinitioni vel deſcriptioni, quā incarnatū verbū ore proprio deprom-
pſit, imo quia perfecta charitas foras mittit timorē, nō tam plagarū timore, quàm veritatis amore
confitemur, quia panis iſte corporeus, poſtquā ſignauerit eū pater, & vinū hoc expreſſum acinis
præſentibus, mox vt eodem ſigno ſignatū eſt, per manus eccleſiæ dicentis: vt nobis corpus & ſan Verba ſacri canonis.
guis fiat dilectiſsimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti, &c. vſq; in mei memoriam facietis: corpus
& ſanguis eius, qui huius traditionis autor eſt, & hoc ſacrificiū ipſe Chriſtus eſt, cuius paſsione, vt
ſacrificiū fieret, à Deo patre in veritate ſignatum eſt. Dicat nūc aliquis: Quid ergo manducaue- Quęſtio
runt veteres ſancti, vt vitā æternā haberent? Si nō præterito tēpore dedit, ſed præſenti dat pater de inſtitutione
panē de cœlo verū, quē niſi mādùcauerimus, nō habebimus vitam in nobis, quō nunc vitam ha- patrum.

M bent

bent beati patriarchæ, vel prophetæ ſancti, omneſq; anteriores electi, qui anteq̃ pater hunc pa-

Heb. 11. Rom. 5.

nem daret, defuncti ſunt, non accepta promiſsione, & idcirco non potuerunt manducare? Quid enim? Nonne per vnum idemq; peccatum, mors in omnes homines tranſiit, & tam illi qui præ-

Iob. 8.

ceſſerunt, quam hi qui ſubſequuntur Chriſti aduentum, in vno omnes peccauerunt? Num ergo peccatum emundari mortemq; aboleri oportuit aliter illis quam nobis, aliter nobis quam illis? Aut nunquid dominus ſupplantat iudicium, vel omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt, vt non ſecundum modum communis culpæ adhibeat communem omnibus medicinam iuſtitiæ, ſed ſecundum mutabilitatem voluntatis ſuæ variet ordinem vel effectum vitæ æternæ. Verbi gratia, vt dicat, vos primi ſola fide perficimini, vos alij per circunciſionem conſummamini, vos tertij, niſi baptizemini, & niſi carnem meam manducetis, & ſanguinem meum bibatis, non habebitis vitam in vobis?

Reſponſio.

Huic obiectioni opportune reſpondendum eſt: Cum primum nemo ſit qui dubitet, ſanctos omnes ab origine mundi expectaſſe hunc redemptorem generis humani, nec aliter eos potuiſſe paradiſo reſtitui, niſi veniſſet prius hic agnus tollere peccata mundi, illud quoque ſcire oportet, quod ob cauſas antiquas certas & notas, cum his duobus ſalutis noſtræ ſacramentis neceſſariis, ſcilicet, baptiſmo corporiſq; & ſanguinis ſui cibo po-

Gen. 3.

ruque illum venire oportuerit. Nec enim aliud tunc intendit, cum ſecundum iuſtitiæ ſimul & miſericordiæ ſuæ conſilium immutabile, primum hominem lapſum per cibum vetitum requiſiuit, dicens: quare hoc feciſti? videlicet ſtirpem eius tam diu perſequuturus, donec culpam eandem humiliter recognitam, & pia confeſsione damnatam ipſe gratiæ ſuæ flumen aboleret, & ſic demum verum vitæ lignum, quod ipſe eſt, aduerſus cibum illum, quem præſumpſit, comedendum apponeret. Aliter quippe deſtrui non poterat peccatum illud, quod homo credens diabolo plus quam Deo, cibum vetitum ſuperba intentione comedit, niſi vt iterum plus credens Deo quam diabolo, econtra cibum imperatum humili ſubiectione comederet idem homo.

Peccatũ Adę per ſacrificium deſtrui nõ poterat. Gene. 4.

Vt ergo iuſta ratione peccatum deſtrueret iuſtitia ſempiterna, peccatorem eiectum eueſtigio ſubſecuta eſt inexhauſta miſericordia, nec ante reuocare deſtitit, donec in filiis hominum fidem inueniret, & humilitatis voces ſibimet reſpondentes audiret. Cœperunt enim homines miſeriis eruditi, malitiam ſerpentis deceptoris agnoſcere, & cum execratione refugere, & in condemnationem cibi illius, quem ab illo perſuaſus homo contra Deum comederat, ſacrificia decimaſque, & hoſtias pacificas Deo creatori offerre, cupientes cibi illius maledictionem talium comeſtione ſacrificiorum, cum inuocatione diuini nominis expurgare. Sed non poterat brutum pecus: verbi gratia, ſimplex & innocens agnus, quem in condemnationem malitioſi & noxij ſerpentis obtulit Abel, non poterat inquam pro offerente ſe homine brutum pecus loqui, iuſtitiam non poterat offerenti ſe, conſerre, quam non habebat, vitam æternam. Ita ergo præparatis eſurientibus, cum ſinus Abrahæ iam ex ipſis eſſet impletus, patefactis in plenitudine temporis cœli ianuis, dedit pater hunc panem viuum & verum, panem ſignatum, panem angelorum.

Quomodo Chriſtus factus eſt eſt cibus mortuorũ & viuorum. Mortuorum.

Qui cauſam habens eandem tur veniret, quam habuit in paradiſo, cum primum hominem requireret, ſcilicet vt cibo, per quem homo perijt, oppoſitum cibum daret, præcedente merito humilitatis & fidei, præcepto patris aduerſus lignum ſcientiæ boni & mali ipſe fructus vitæ æternæ in ligno crucis pendere voluit, & per paſsionem mortis, mortuorum ſimul & viuorum cibus fieri, vt ſuo quique modo comederent eum, tam mortui quam viui. Decerptum quippe illum de arbore crucis manu patris, ipſo dicente, pater in

Luc. 23.

manus tuas commendo ſpiritum meum, comederunt illum animæ ſanctorum, eo videlicet modo, quo & angeli eundem comedunt: comederunt, inquam, veram diuinitatem, & vere aperti ſunt oculi eorum, & exinde viderunt Deum, quem antehac nemo vidit vnquam. Corpora quoque illorum in monumentis iacentia, virtute cibi huius non caruerunt, mox vt eo-

Ioan. 1.

dem ventre quo tenebantur & ipſa, receptum eſt corpus eius ſicut Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Nam virtute huius cibi factum eſt, vt multa ex ipſis reſurgerent, in

Ionæ 2. Mat. 2.

teſtimonium futuræ vniuerſalis reſurrectionis, qui vtique non, vt quidam exiſtimauerunt, iterũ morituri reſurrexerunt, de quibus ait euangeliſta, quia venientes in ciuitatem ſanctam poſt reſurrectionem eius apparuerunt multis, quod videlicet abſurde diceretur de iterum morituris: verbi gratia, de Lazaro vel de filio viduæ, qui non apparuerunt multis, ſed omnibus viſi-

Mat. 17.

biles & contrectabiles, atque omnino conſimiles ſiue compaſsibiles fuerunt ſub cõditione mor-

Viuorũ. Pſal. 21. 2. Cor. 5

tali, comedentes atque bibentes, & habitantes in domibus ſuis. Viui autem comedunt modo, vt prædictum eſt, ſibi congruo, comedunt eiuſdem paſsionis ſalutem ſecundum traditionem ipſius domini ſignantis panem & vinum, vt edant pauperes & ſaturentur, & laudent dominum, qui requirunt eum, edent inquam pauperes grandem eleemoſynam regis regum, quã dat ipſe nõ aliã quã ſeipſum, nondũ in ſua ſpecie, per fidẽ enim nunc ambulamus, & nõ per ſpeciẽ, vt vera fide mãducantes cibum vitæ æternæ, culpam euadamus parentum noſtrorũ, qui mãducauerunt decepti vana ſpe & nimia credulitate diuinitatis præripiendæ. Igitur non alio remedio veteres conſummati ſunt ſancti & alio ſubuenitur nouis, ſed quo ſanguine ſimul cum aqua pro-

profluente de latere Chriſti emundata eſt vniuerſitas illorum in ipſa hora dominicæ mortis Apoc. 1.
eodem nos emundamur ſinguli,& eædem aquæ elemento vndecunque ſumpto cum verbo eiuſ
dem crucis & ſanguinis, in quo nos(inquit Iohannes) lauit ille à peccatis noſtris. Et quem illi Exo. 12.
agnum in ara crucis tortidum illa ſacratiſsima veſpera ſimul omnes in inferno poſiti veloci-
ter comederunt,impleta prophetia, quæ dicit: O mors,ero mors tua, morſus tuus ero inferne. Oſee 13.
Etenim non actiue dictum eſt', mordebo te, vel ero mordens te, ſed paſsiue: morſus tuus
(inquit)ero inferne,quem inquam agnum in inferno mortui comederunt, nos eundē ſuum quiꝗ
temporibus,& locis manducamus, vt cum illo in æternū viuamus. Quod ſi quis à nobis quæ- Quæſtio
rat, quomodo panis qui hoc anno de terra creatur corpus Chriſti ſit,quod in cruce pependit, &
vinū quod præſentibus expreſſum eſt acinis ille ſanguis eius ſit,quē de latere ſuo ſudit? Interroge
mus eū,quō filius hominis,qui vtiꝗ de fœmina cōceptus,& de terra natus eſt,de cœlo deſcende-
rit,vel quomodo anteꝗ in cœlum aſcenderet,iam in cœlo eſſe potuerit, iuxta veritatē ipſius dicē
tis: Et nemo aſcendit in cœlum,niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Hoc Ioan. 3. Reſpōſ.
profecto ſi quid ſapit reſpondere poterit, quod propter vnitatē perſonæ Dei & hominis Chriſti
illud rectiſsime dictum ſit,quia videlicet vnus eſt Chriſtus,filius hominis cū filio Dei,qui de cœlo
deſcendit,quiꝗ cum eſſet in terra, nihilominus & in cœlo,& vbiꝗ erat,quippe quē locus nullus
concludit, quia incircūſcripta eſt natura diuinitatis. Ergo verbis paululum demutatis dicamus
ei: Nemo te ſubleuat in cœlum,niſi hic panis qui deſcendit de cœlo, hoc corpus domini, quod
pependit in ligno,& hic ſanguis eius qui effuſus eſt pro omni mundo. Nempe ſi priorem ſen-
tentiam videt, de iſta non video quid dubitet. Vnitas enim verbi, vnum efficit corpus Chriſti,
vt illud quod tunc in cruce pependit,& iſtud quod nunc eccleſiæ fides ore ſacro conficit,vnum
corpus ſit,vna inquam caro, & vnus ſanguis ſit. Proinde non ita ſimus incauti adulatores be- Qō eſt
ati Auguſtini, vt cū dicat ille, ſacramentum & rē ſacramenti, vnitatem corporis Chriſti quod vnū cor-
eſt eccleſia, rem dicens eſſe ſacramenti, panem autem dominicum huius rei ſacramentum: ſta- p⁹ Chri
timque acquieſcamus eis,qui hanc diuiſionem in patrocinium ſui ſenſus accipiunt, dicentes: ſa- ſti in cru
cramentum id eſſe ſacræ rei monimentum,& hoc modo nullum faciamus locum dominicæ diſ- ce & in
finitioni, quam ita eſt elocutus: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic eſt ſan- altari.
guis meus qui pro vobis effundetur. Etenim eccleſia quidem corpus Chriſti eſt, ſed non illud
corpus quod pro vobis traditum eſt. Siquidem eccleſia non pro ſeipſa tradita eſt. Quod ſi pa-
nis menſæ domini, non niſi huius ſacræ rei, ſcilicet vnitatis eccleſiæ monimentum eſt, multo
magis nec ipſe corpus illud eſt, quod pro nobis traditum eſt. Itaꝗ quantaſcunque volunt ſimi-
litudines hinc accipiant dicentes: Quia ſicut multis ex granis conficitur vnus panis menſæ do-
mini, & ſicut multis ex acinis confluxit vinum calicis Chriſti,ſic ex multis hominibus conſiſtit,
& tamen vna eſt eccleſia Dei,vel quæcunque talia & apte inueniant,& vtiliter proferant,dum-
modo fundamentum permaneat quod poſitum eſt,præter quod aliud nemo ponere poteſt, ab
ipſo dicente de pane & calice vini: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic eſt ca-
lix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur. Hoc fundamento fidei non bene cuſtodito, illam 1. Cor. 3.
prædicationem domini dicentis: Qui manducat carnem meam,& bibit ſanguinem meū,in me Mat. 27.
manet, & ego in eo: quidam ita reciprocant: Qui manet in me,& ego in eo,hic manducat carnē Ioan. 6.
meam, & bibit ſanguinem meū: illo ſenſu præoccupati,quod manere in vnitate fidei, hoc ſit mā-
ducare carnem,& bibere ſanguinē Chriſti,& adeo non neceſſariam ſibi arbitrantur eſſe ad ſalu-
tem corporalem dominicæ menſæ communicationem. Sed quid ſi omnes hoc idem dicant, &
omnes hoc idem ſapiant? Nonne ocioſa reputabitur illa traditio domini, & ad nihilum redige-
tur, vt nuſquam obſeruetur modus ille,manducandi,& bibendi,quem ipſe ore ſuo prædocuit,
ſub ipſo articulo ſacroſanctæ paſsionis? Pereat igitur à Corde Chriſtiano hic ſenſus, quem im-
portat hæc inutilis reciprocatio. Hoc plane Chriſtus non docuit,ſed qui manducat(inquit)car-
nem meam,& bibit ſanguinem meum,eo videlicet modo quo traditurus ſum, corde credendo
ad iuſtitiam, & ore manducando ac bibendo ad ſalutem, hic in me manet, & ego in eo, ita vt Ephe. 5.
iam non ſint duo, ſed vna caro. Manducare nanque & bibere, cauſa efficiens eſt, effectum 1. Cor. 11
autem,vt in me maneat & ego in eo. At ille, qui manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi
manducat & bibit. Non nemo indigne manducare poteſt, ſed nemo indigne manducare de- Qui mā
bet. Panis nanque ſemel conſecratus, nunquam poſtea virtutem ſanctificationis amittit, aut ducat &
Chriſti caro eſſe deſinit, ſed non prodeſt quicquam indigno, cuius fides ſine operibus mortua bibit in-
eſt, & idcirco ſpiritum qui viuificat, non habet, quo ore percipiat. Quid enim mirum eſt, ſi digne.
terra terram comedat? Quid autem caro Chriſti, remota diuinitate, niſi terra noſtra eſt? Pro- Iob. 1.
inde quicunꝗ carnem Chriſti comedat, non expaueſcimus,certi,quid de noſtro ſumpſerit, quid Ioan. 6.
de ſuo ſit Dei filius. Quo ergo deuenit, quod indignus manducat & bibit? Hoc certè (ſicut ante
nos dictum eſt) pium ſit & ſalutare credere per membra diffundi, ita vt non ſit obnoxium ſe-
ceſſui. Sed hoc plus habet dignus ab indigno, quia huic ad ſalutem, illi proficit ad iudicium.

Nunc ad ordinem coeptum ſermo reuertatur, & cum veritate præſentis lectionis euange-

 licæ

Exod. 16 licæ eſcam potumq; dominici corporis & ſanguinis (vti cœptum eſt) pertractando manduce-
mus, manducando pertractemus: Amen amen (inquit) dico vobis, non Moſes dedit vobis pa-
nem de cœlo, ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Siquidem illum qualem-
cunque panem, quem patres veſtri in deſerto manducauerunt, panem vtique vel cibum peri-
turum, & quotidie pereuntem, non ipſe Moſes alijs dedit, ſed cum alijs ab eodem Deo accepit,
Pſal. 115. qui dat eſcam omni carni. Quare ergo verum panem, de quo loquor, Moſes dare non potuit,
* verus. ſed pater meus dat vobis? Sequitur. [Panis enim * Dei eſt, qui deſcendit de cœlo & dat vitam
mundo.] Vera & firma ratio, plane comprobans, quod verè panis hic Moſe maior ſit, nec ab
illo dari potuerit, ſufficienſque ad demonſtrandum panis eiuſdem ſubſtantiam diffinitioni tri-
bus perfecta incrementis, videlicet quod Dei ſit, quod de cœlo deſcenderit, quod vitā det mūdo.
Si dixiſſet: Panis enim Dei eſt, nec plus addidiſſet, non illum à communi pane decreuiſſet, nam
& omnis panis, quem terra profert, Dei donum eſt, Dei creatura eſt. Etenim domini eſt terra &
plenitudo eius. Addidit ergo: qui deſcendit de cœlo. Sed & ſi non plus adiecaſſet, necdum ſa-
Pſal. 23. tis iſtum panem diffiniſſet, nam & Iudæi cum dixiſſent: Patres noſtri manducauerunt in deſer-
to manna, protinus adiecerunt: Sicut ſcriptum eſt, Panem de cœlo dedit eis manducare. Et
quidem illum panem pluit dominus de cœlo, non tamen æthereo, ſed de cœlo aerio, per quod
* verbū volantes aues, volucres cœli dicere ſolemus. Et * verbo quoque deſcendit quod hic poſitum
Exo. 16. eſt, de illo pane dictum eſt, quia cum deſcenderet ros mane ſuper caſtra, deſcendebat pariter &
man. Adiecit ergo & tertiam huius panis differentiam, quæ non ſinat illum communem in-
telligi cum pane aliquo dicens: Et dat vitam mundo. Quod vitā dat, & non vni genti, ſed vni-
uerſo mundo vitam dat, hoc maxime pondus, pretiumq; panis huius commendat, & ſingula-
Manna ritatem demonſtrat. Quid enim eſt, vitam dat, niſi mortuos viuificat? Hoc certe manna non
nō erat magis facere potuit, quam panis ille, quē ſingulis annis terra profert ſeminanti. Nec enim pani
panis ve illi vel aquæ, quam petra produxit, vlla vita inerat, quamuis fabuloſe quidam dixerunt, quod
rus, qui petra ſequeretur de loco ad locum caſtra filiorum Iſrael, ex occaſione dictionis apoſtolicæ,
vitā dat qua dixit: Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra. Etenim non lapis inanimatus
mundo. 1. Co. 10 poſt caſtra voluebatur, ſed torrentis alueus de petra productus, populum ſecundum viam, qua
ituri erant, nutu Dei deriuatus conſequebatur. Igitur panis huius veri, quem pater dat, plena
Num. 21 diffinitio eſt, & nec plus nec minus dictum eſt quàm oportet. Panis Dei eſt, id eſt, non ex ho-
Panis Dei. minibus, ſed ex Deo eſt, imo & angelorum quidem & hominum cibus eſt, ſed nec angelorum
nec hominum donum eſt, & non ex ipſis, non pro ipſorum meritis, ſed pro gratia Dei. Et hic
ſponte ſua deſcendit de cœlo, quo aſcendere non poterat Moſes, vt inde illum deferret huc,
datque vitam mundo, id eſt, angelis & hominibus, vt viuentes angeli comedant, & nunquā mo-
riantur morte, qua mortuus eſt diabolus, comedant homines mortui, & à duplici morte corpo-
ris & animæ reſuſcitentur. Multo ergo maior Moſe panis hic, ſatiſque conſtat, quia talis ab illo
dari non potuit. Sed iſti conuiuæ terreni à ventre & cibo, qui perit, oculos non ſubleuantes,
panem hunc, panem Dei, qui de cœlo deſcendit, & vitam dare mundo iam venit, non atten-
Deut. 8. debant, vtpote ſurdi, & indociles auditores legis, dicentis: Non in ſolo pane viuit homo, ſed
in omni verbo quod procedit ex ore Dei. Vnde hæc reputabant, quod ſpirituale quid loquere-
Terren⁹ ſenſus Iudæorum. tur eis. [Dixerunt ergo Iudæi: Domine ſemper da nobis panem hunc.] Hunc inquiunt videli-
cet qualem te intelligimus habere, panem ſemper da nobis, vt non neceſſe habeamus in ſudore
vultus aratro terram vertere, ſemina ſulcis credere, & in ſaturitate panis, & otij ſecuritate non
ſit opus penuriam vllius rei præcauere. Attamen talis propoſitio qualicunque ſpe attentos il-
los fecerat, nec enim ſolummodo conceſſerant verum eſſe panem, quem à patre dari dominus
dixerat, ſed & nimis auide audientes acceperunt, veniſſe panem Dei de cœlo, qui daret vitam
mundo. Iam ipſe doctrinæ ordo poſtulabat, vt panem ipſum clara & euidenti aſſumptione
Pſal. 49. demonſtraret, vt vel murmurantes illi & non credentes, in æterna ſemetipſos fame conclu-
derent, vt credentes, & ad ipſum venientes, vitam æternam manducarent. [Dicit autem eis:
Pſal. 12. Ego ſum panis vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam.]
Ac ſi dicat: Ecce quia de vero pane audiſtis inhianti deſiderio, ſinus veſtros laxaſtis dicentes:
Domine da nobis ſemper panem hunc, nolite rurſus claudere vel conſtringere, dum dico vo-
bis, quis panis ille ſit, & longe aliud oſtendo, quàm vos ſperaueritis. Ego ſum panis vitæ. Iam
in veſtro arbitrio eſt, accipere & habere panem hunc. Nolite obdurare corda veſtra, ſicut in ir-
ritatione ſecundum diem tentationis in deſerto, vbi tentauerunt me patres veſtri, ſed venite ad
me, & non eſurietis: credite in me, & non ſitietis. Parauit pater in conſpectu veſtro menſam
ſi vos verum panem eſuritis, ſi veram refectionis aquam ſititis. [Sed dixi vobis, quia vidiſtis
me, & non creditis.] Hoc, inquam, dixi vobis, noui enim vos quod non propterea, quia ſigna
vidiſtis, ſed propterea quia de panibus manducaſtis, & ſaturati eſtis, veniſtis ad me, & nunc di-
co, quia vidiſtis me, & audiſtis verba æternæ vitæ, & non creditis, ſed tantummodo ſigna vi-
dere, non illud propter quod ſigna fiunt, videre vel credere vultis, tantummodo panes man-
ducare

ducare, ciboque perituro ſaturari, & non cibum qui permanet in vitam æternam, curatis operari. Quid ergo? Quid faciet hic verus panis, quoniam vos ad illum manducandum venire non vultis? Audite iam. [Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eiiciam foras.] Poteram ego dicere: Omnis quem dat mihi pater, ad me veniet, ſed vos faſtidioſi Iudæi, quorum ſaturitas & crapula phariſaicæ ſuperſtitionis verum panem faſtidit, de vobis ſolummodo me dixiſſe arbitremini, videlicet tanquam vos habeat ſolos expectare hic panis Dei, quoniam filii Abrahæ eſtis, & manducatores alios, niſi vos, habiturus non ſit.

Omne quod dat mihi pater ad me veniet.

Dixit ergo: Omne quod dat mihi pater: omne inquam, ſiue bonum, ſiue malum, ſiue mundum ſiue immundum, ſiue circunciſio ſiue præputium, omnis ſexus, omnis conditio ad me veniet, & eum qui venit ad me, vndecunque veniat, qualiſcunque veniat, dummodo veniat, id eſt, credat, non eiiciam foras. Faciam quod fecit homo ille, qui cum feciſſet cœnam magnam & vocaſſet multos, quoniam illi cœperunt ſimul omnes excuſare: Exi, inquit, in vias & ſepes, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. An putatis quod panis iſte verus fruſtra de cœlo deſcenderit, niſi vos illum comederitis, & quod à pranſoribus derelictus ad menſam cœli, fruſtrato propter vos conſilio ſuo, referendus ſit? Non eſt ita, ſed implebit mihi pater domum turba famelicorum, hoc pane ſaturari cupientium, & quotcunque ille mihi dederit, quicunque illo reuelante, panem iſtum agnouerit, licet catellus veniat ſub menſa colligere micas, nõ eum eiiciã foras. [Quia deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.] Quod ergo deſcenderim de cœlo, quod panis viuus & verus ſim, hoc dixi vobis, & adieci: Quia vidiſtis me, & non credidiſtis. Hoc ſane, vt nõ faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, vos reprehẽdere non poteſtis, quẽ profecto Deum eſſe non dubitatis. Nam & ſi de cœlo me deſcendiſſe non conceditis, attamen à Deo miſſum, id eſt, prophetam magnum, qui venturus ſim in mundum, paulo ante confeſſi eſtis. Hoc inquam non reprehenditis, vt non faciam voluntatẽ meã, ſed voluntatem eius qui miſit me.

Luc. 14.

Mat. 15.

Quid eſt volũtatẽ propriam facere.

Quid eſt enim non voluntatem eius, qui (vt dico vere) miſit me, ſed voluntatem propriã facere, niſi propria vtendo poteſtate, iniuſte aliquid diſponere, non rerum merita penſare, ſed præiudicia faciendo, bonum malum, vel malum bonum dicere, tenebras pro luce, & lucem pro tenebris ponere. Hoc ergo vos improbare non poteſtis, quod non faciam voluntatem meã, ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Proinde cœptam proſequar cauſam, vt rationabiliter vos ab æternæ vitæ conuiuio ſecluſos, & alios admittendos eſſe oſtendam. [Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die.] Sed hoc vobis adhuc forte clauſum eſt, nec intelligitis, quid ſit illud: Omne quod dat mihi pater. Dico ergo idem manifeſtius. [Hæc enim eſt voluntas eius qui miſit me patris, vt omnis qui videt filiũ & credit in eum, habeat vitam æternam.] Quod dixi, vt omne quod dedit mihi, idem eſt, quod nunc dico, vt omnis qui videt filium, & credit in eum. Sed idcirco ſic & ſic dixi, vt ſciatis non magis circunciſionem quã præputiũ ſignũ eſſe illorum, quos dedit mihi pater, quos vult vt non perdam, quos vult habere vitam æternam, ſed ſola fide diſcerni, ſolo amore filij recognoſcendos eſſe, quos ille mihi filio ſuo ſaluandos dederit.

Eſai. 5.

Omnis qui videt filiũ.

Omnis qui videt filium, qui oculos cordis non claudit contra illum, ſed videt, & videns gaudio gaudet, & credit in eum, ipſe eſt illud quod dedit mihi pater. Et cum ſit voluntas eius, qui miſit me patris, vt non perdam quid ex eo, quod ipſe mihi dederit, ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die, ego non ita econtrario faciam voluntatem meam, vt reſpuam quenquam, eo quod non ſit ſemen Abrahæ, vel quia non ſit inſignitus circũciſionis charactere? Si autem omnis qui videt & credit, vitam habet æternam, pro voluntate patris, quanto magis qui non viderunt, & crediderunt æterna vita digni ſunt? Omnis ergo, ſiue qui corporali præſentia me habens videt opera quæ facio in nomine patris mei, & credit, ſiuẽ qui rationis intuitu videbit & credet, videlicet cum ſibi annunciatum fuerit, iam habet vitam æternam, iam ex eo quod credit, tranſijt (vt ſupra dixi) de morte in vitam. [Et ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.] Et nunc iam habet vitam æternam, videlicet reſuſcitatus ſecundum animam, & in futuro quando omnes qui in monimentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, ego ex nomine vocans, reſuſcitabo eum, & de maſſa vel congerie morte æterna mortuorum, in reſurrectionem iudicij procedentium, diſcernam illum. Ego enim ſicut panis vitæ, ſic & reſurrectionis quoque corporum dator ſum. Ad hoc valebit ei veniſſe ad me, vel credidiſſe in me, vt à duplici corporis & animæ morte reſurgat, & (ſicut ſupra dixi) amplius non eſuriat neque ſitiat. [Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi, & dicebant: Nonne hic Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo nunc dicit: quia deſcendi de cœlo?] Hoc eſt peccatum illorum, de quo excuſationem non habent. Nam neſcire quod deſcenderit, vel quomodo deſcenderit de cœlo, non adeo mirum erat, præſertim cum vulgata opinione putaretur eſſe filius Ioſeph, ſed de illo murmurare, & non potius cum illo agere, vel ab illo quærere, vt ſcire mererentur, de illo (inquam) murmurare peccatum erat, per quod merebantur viam veritatis

Ioan. 5.

Peccatũ murmurationis inexcuſabile.

Pſal.77. nunquam inuenire. Non enim hoc erat notitiam eius quærere, ſed inuidiæ flammã aduerſus illũ ſuperbiæ & indignationis ſpiritu cõflare. Sic & patres eorũ nõ ex eo Deũ prouocauerunt, q̃d eſcas petierunt, ſed ex eoquod tentando & murmurãdo petierunt, ſicut ait Pſalmiſta: Et tentauerunt Deũ in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis, & male locuti ſunt de Deo, & dixerũt: Nũquid poterit Deus parare menſam in deſerto, &c. Igitur & hi tentatores filij tentatorũ. i. murmuratores filij murmuratorum, nõ ex eo Chriſtũ dominũ offenderũt, quod illũ eſſe filiũ Ioſeph opinati ſunt, ſed ex eoquod eũ opera cœleſtia faceret, & ſe de cœlo deſcẽdiſſe diceret, maluerunt ad

Contẽptus ex nomine Ieſu. inuicem de illo murmurare, q̃ ab illo deſcẽſus ipſius myſteriũ intẽtione diſcendi humiliter quærere. Nõ enim paruũ ſuperbiæ cõtemptũ redolet, quod eũ hoc loco ex noie ſeruſũt dicẽtes: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, videlicet multũ aduerſa ſibiq; repugnãtia nouerãt hæc eſſe, de cœlo (vt aiebat ipſe) deſcendiſſe, & (quod vulgo opinabantur) filiũ Ioſeph eſſe. Rurſus omnino ſibi conſentiebant, & cõſequentia erant, de cœlo illũ deſcendiſſe, & Dei filiũ, qui de patre multa illis ſupra dixerat, exiſtere. At illi diabolica conflagrati inuidia patrem deum, cuius authoritatem cõtemnere non poſſent, in verbis eius ſe aduertiſſe diſſimulabant, & quod ſolum ſciri volebãt Ieſum, videlicet hominem filiumq; Ioſeph & Mariæ eſſe importunè & mendoſè deſcribebant. [Dixit ergo eis Ieſus: Nolite murmurare inuicem. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, attraxerit eum.] Murmurantes corripiens, ne forte non intellexerint, magnifice patrem alium, maiorẽ quã eſt Ioſeph, illis, imo contra illos ſe habere aſtruit: Nemo inquit poteſt venire ad me, videlicet ad quem cũ venerit quis (vt ſupra dixi) non eſuriet, neque ſitiet, nemo inquam poteſt venire ad hoc, vt non eſuriat neq; ſitiat, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum. Hoc plane maius eſt quam Ioſeph. Quia dixerant: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, Imo & omni homine

Nemo poteſt hominẽ trahere, niſi ſol⁹ Deus. hoc maius eſt. Quis enim hominum quenq̃ attrahere poteſt ad manducandum, ſicut manducari oportet hunc panẽ viuũ & verum? Ipſum attrahi quid ſit quæramus, & liquido patebit quod nemo quenq; attrahere poſsit, niſi ſolus Deus. Attrahi ad Chriſtum panem viuũ & verum. i. eſurire ac ſitire iuſtitiã, tantumque habere faſtidium vel odium omnis iniuſtitiæ, vt talem vacet illi eſuriem ſitimq; tolerare. Ad hæc autem quis idoneus? Cuius in manu cor cuiuſquam eſt, vt hoc in illo poſsit efficere? Nunquid Pauli? nunquid Apollo? nũquid Cephæ? Nunquid in manu eſt cuiuſquam omnium verbo Dei miniſtrantium, vt dum prædicando Dei verbũ, quaſi frãgit pa-

1.Cor.3. nẽ viuũ, det mortuis manducandi & viuendi deſiderium. Nempe ſicut Paulus plantauit, Apollo

Pſal.126 rigauit, Deus aũt incrementum dedit, & ſicut (Niſi dominus ædificauerit domũ, inuanũ laborauerunt qui ædificant eã) ſic inuanum prædicatores frangunt panem viuũ, niſi Deus in mentibus auditorum, ſanctum eiuſdẽ panis excitet deſideriũ. Igitur ad Chriſtũ quenquam attrahere, id eſt, eſuriem ſitimq; iuſtitiæ euiq; dare, cũ nemo poſsit niſi pater, ac proinde maius ſit hoc omni homine. I. quenq; ad Chriſtum attrahere, ſatis magnifico ab effectu probare incipit, quod pater ſu-

Trahit & filius ſimul cũ patre. Ioan.12. Cant.1. us longe maior quã Ioſeph ſit. Veruntamen & hoc ſciendũ, quia hæc attractatio nõ minus filij quam patris gratia opus eſt. Nam & de ſeipſo hic idem filius: & ego inquit ſi exaltatus fuero, oia traham ad me. Et eidem ſponſa ſua, ſcilicet eccleſia, dicit in Canticis: Trahe me poſt te. Cur ergo nunc de ſola perſona patris dixit, quod oporteat eum qui ad ſe venit, ab illo trahi? Videlicet quia de patre Ieſu murmuratio ſuborta, vel ventilata eſt à dicentibus: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? Opportune primum de patre ait: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me attraxerit eum, quod idem eſt ac ſi diceret: nemo poteſt hunc panem manducando vitam æternam habere, niſi credendo amauerit, vel amando crediderit: non Ioſeph, ſed Deum patrem meum eſſe, & ab illo me eſſe miſſum de cœlo vt naſcerer de matre virgine. Deinde de non inæquali cum patre ſua poteſtate protinus ſubiungit. [Et ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.] Hoc & ſupra dixit ſe facturum, cum eiuſdem voluntate patris, quia videlicet quod illic dixit: Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & hæc eſt voluntas patris mei, qui miſit me, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die. Hoc idem murmurantibus illis grauiori pondere repetijt: Nemo inquiens poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, attraxerit eum: murmurantes & inuidos terribili prænunciatione excipiens ab illis, quos pater ſibi daturus ſit, At illi quos pater iſte non trahebat, eo videlicet modo, quo iam dictum eſt: non enim idcirco venerant ad eum, quod eſurirent ac ſitirent iuſtitiam, ſed quia (ſicut ipſe ait) mãducauerãt de panibus, & ſaturati fuerant, adhuc indignantes murmurare poterant, & ad inuicẽ dicere. Et quis ille pater eſt, vel quis ex vobis omnibus, qui homo ſit, ad iſtum, vt credat in eum attrahendus vel cogendus eſt? Aduerſus huiuſmodi contemptum illorum, inſigni propoſitione

Hier.31. ſubiungit. [Eſt ſcriptum in prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.] Hoc maxime in Hieremia ſcriptum eſt his verbis: Poſt dies illos, dicit dominus, dabo legẽ meam in viſceribus eorum, & in corde eorũ ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum ſuũ, & vir fratrem ſuum dicens: cognoſce dominum: Omnes enim cognoſcent me à minimo eorũ vſque ad maximũ, ait dominus, &c. Nunc enim poſtq̃ impletũ eſt, quod idem propheta præmiſerat dicens: Ecce dies venient, dicit dominus, & feriam domui Iſrael,

& do-

& domui Iuda fœdus nouum,nō ſecundum quod pepigi cum patribus veſtris in die qua appre-
hendi manum eorum,vt educerem eos de terra Aegypti, pactū quod irritum fecerūt,&c. Nunc
inquam poſtquam dedit legem ſuam in viſceribus noſtris , & in cordibus noſtris ſpiritu ſancto 2.Cor.3.
ſcripſit eam,non docet vltra vir Iudæus proximum ſuum,vt facit proſelytum, dicens:cogno-
ſce dominum.Omnes enim à minimo vſq; ad maximum,id eſt,à ruſticano vſq; ad ſcribam,do-
ctum cognoſcunt id,de quo nunc agitur,quid talis vir neſcit,ſcilicet,Deum patrem habere,& in
hunc mundū miſiſſe Chriſtum filium,& hi docibiles Dei ſunt.Hoc enim nunc agitur(vt prædi-
ctum eſt) aduerſus illos murmuratores,quod Deus Chriſti ſit pater,dicētibus illis:Nonne hic eſt
Ieſus filius Ioſeph? Ait ergo.Eſt ſcriptum in Prophetis,& erunt omnes docibiles Dei. Et vt ma-
nifeſtius fiat in quo docibiles Dei futuri ſint,protinus adiungit:[Omnis qui audiuit à patre & di- Pater hō
dicit,venit ad me] Ac ſi dicat:Et omnes quicunq; docibiles Dei fuerint, hoc ab illo diſcēt,vt cre- minem
dant in me. Omnis enim qui habet aures audiendi,quas exigit doctrina Dei,& intrinſecus diſcit intus do
(vbi non vox hominis perſtrepit, nec penetrat caro & ſanguis, ſed ſola reuelatio patris,qui eſt cet.
in cœlis) non poteſt ſe auertere à filio Dei,ſed venit ad me (inquit) credit in me,aſtringitur mihi Mat. 16.
inſolubili vinculo dilectionis,feſtinat inter membra mea cōputari, vt eidem, cuius ego natura
filius ſum,ipſe quoq; in ſpiritu adoptionis filiorū, abba pater clamare poſsit,quo videlicet ſpi- Rom. 8.
ritu præueniente, docibilis Dei modo ſupra dicto factus eſt. [Non quia patrem vidit quis, * ſed niſi is
qui eſt à Deo,hic vidit patrem] Non(inquit)ex eo quod dixi:Omnis qui audit à patre,& didicit,
venit ad me:cōſequitur aut colligi debet, ꝙ pater meus viſibilis ſit, aut corporaliter , vt homo
adiri potuerit, & audiri, quomodo vos indignationis & inuidiæ fumantes nebulā murmuratis,
quòd dixerim quia deſcendi de cœlo,cum Ioſeph pater meus ſit,quem vos ſcutum cordis arri-
puiſtis,ne à patre meo quicq; audire vel diſcere poſsitis. Pater meus ille eſt, quē vidit hominum
nemo,nec videre poteſt,qui lucem habitat inacceſsibilē. Nam & ſi patrum aliqui Deū vidiſſe 1.Tim.6
leguntur,non in ſua tamen ſubſtantia viderunt,aut videre potuerūt,ſicut Moyſi dicenti:Si in-
ueni gratiā in conſpectu tuo,oſtende mihi teipſum, vt videam te manifeſte, reſpōſum eſt : Non Exod.33
poteris videre faciē meam,non enim videbit me homo & viuet,cum vtiq; ſcriptura eadē de eo-
dem Moyſe præmiſiſſet:Loquebatur autem dominus ad Moyſen facie ad faciem,ſicut loqui ſo Ibidem
let homo ad amicū ſuum. Sane de beatis angelis hoc intelligendū non eſt,quin viſione Dei per-
fruantur.Non enim hic de illis agitur,ſed de hominibus,quorum nemo Deum vidit vnꝗ̃ , quia Iohan.1.
ſtabat paries inimicitiarū, id eſt,originale peccatum inter homines & Deū, ſoluendus in carne Ephe. 2.
Chriſti per paſsionē mortis,vt poſſet ab hominibus Deus videri. Ait ergo : Non quia patrem
vidit quis : Et adiecit : Niſi qui eſt à Deo,hic vidit patrē. Hic(inquit)qui nō eſt ab homine,cu- Aliter Chriſt⁹, alij nos à Deo ſu mus.
ius eſſe non incepit ab Ioſeph,ſicut vos dicitis, aduerſum me murmurantes, hic inquam, ſcilicet
ego,vidit patrem ex cunctis filijs hominis,quia ſolus ab illo ſum,videlicet natus,non factus.A-
lioquin non valeret hæc differentia qua dixi : niſi qui eſt à Deo, cum omnes homines à Deo facti
ſint,quorum tamen illum vidit nemo. Notandum quippe eſt quoties ita abſolute poſitum in-
uenitur,à Deo vel ex Deo eſſe,vt non ſit additum factum vel creatum,ſubaudiendum eſſe natū,
etiam ſi de hominibus ſermo ſit,vt illud:Qui ex Deo eſt,verba Dei audit, propterea vos non au Iohan.8
ditis,quia ex Deo non eſtis. Subaudiendum eſt enim nati,imo renati, videlicet ex eo, ꝙ natiui-
tate regenerantis gratiæ quis indignus eſt,verba Dei audire non poteſt. Cum ergo dicit,nō quia
patrem vidit quis,niſi hic qui eſt à Deo,ſubaudiendum eſt,natus vel genitus illa videlicet gene-
ratione vel natiuitate,quæ non gratiæ,ſed naturæ eſt,non enim ait : Niſi hi qui ſunt à Deo, ſed
de vno ſeipſo, hic (inquit) qui eſt à Deo,ſubaudis, ſolus per naturam natus vel genitus, ſolus
coæternus & conſubſtantialis filius. Nam niſi propriam hic accipias filij Dei generationem, Rom. 8.
in eo quod ait:niſi qui eſt à Deo,hic videt patrem, conſequitur quòd omnes, qui ex Deo ſunt,vi- 1.Ioh.3.
derint Deum.Sed nos omnes,qui ſpiritum adoptionis filiorum accepimus,ex Deo nati ſumus,&
filij Dei nominamur & ſumus,ſed nondum apparuit quid erimus , & tamen nemo noſtrum vi-
dit Deum. Ergo hic qui eſt à Deo, & proinde vidit patrem, hic ita à Deo , quomodo vnigeni-
tus, quomodo ſolus conſubſtantialis, filius vnicus, filius (inquam) ſolus naturalis , nam cæteri
omnes adoptiui ſunt. Sequitur. [Amen amen dico vobis,qui credit in me,habet vitam æternā.]
Poſtquam in aſſumptione qua dixerat : Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me , non eſuriet , &
qui credit in me , non ſitiet vnquam. Conſiſtens veritas murmurantes , & concedere nolen-
tes vſq; ad victoriam redarguit. Cherinthum quoq; & alios qui nondum erant, hæreticos præ-
damnans,quia dicturi erant Chriſtum non de cœlo deſcendiſſe, ſed de Maria exiſtendi initium
habuiſſe , vel etiam ex Ioſeph genitum fuiſſe, nunc tandem forti concluſione maieſtas verbi
æterni cœpta perficit : impios confundens, pios autem ad manducandum ſeipſum panem
vitæ æternæ alliciens : Amen amen (inquit) dico vobis, qui credit in me, habet vitam æter-
nam. Hoc vſq; ex præcedentibus conſtans , & verum eſſe , fidelibus perſpicuum , infidelibus
autem inexpugnabile eſt . Si enim pater det panem de cœlo verum,qui deſcendit de cœlo &
dat vitam æternam, & ego ille ſum panis vitæ , ergo qui credit in me,habet vitam æternam.

Idcirco ſuperius vobis dicere cœperam, operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem ille miſit. Interturbaſtis dicētes: Quod ergo ſignum tu facis, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres noſtri manducauerunt in deſerto manna. Proinde dixi vobis, quia ego ſum panis vitæ, & nunc iterum dico:
a Vitæ. [Ego ſum panis a viuus. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur.] Conferte effectus, videte panis vtriuſque diſtantias. Patres veſtri manducauerunt manna & mortui ſunt, patres veſtri (inquam) mali, patres malorum, murmuratores, patres murmuratorum, infideles patres infidelium, quāuis oēs eandē eſcam ſpiritualē manducauerint, & eundem potū ſpiritualē biberint, quē & boni patres bonorū (quales fuerūt Moyſes & Aaron) manducauerūt māna, & mortui ſunt, imo cum eſſent mortui mala morte peccati, manducauerunt, & manducando
Num.16 Obiect. non reuixerunt, ſed illo cibo ſaturati ad inferos deſcenderunt, intātum mortui ſecundum interiorem hominē, vt quidā eorū vitā retrahentes adhuc exteriorem, abſorpti à terra, & operti humo
Mat. 26 de medio multitudinis perierint. Quid ergo inquis: Illi qui manducant hunc panem nō moriuntur. Dixiſti enim: Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Nonne & omnes qui manducant hunc panē, de quo dicis: Hoc eſt corpus meū, quod pro vobis tradetur, & qui bibunt calicē tuum de quo dicis: Hic eſt ſanguis meus, nōne (inquā) iſti mānducantes & bibentes omnes quidem ſecundum carnē, multi vero etiā ſecundū animā moriuntur? in quo ergo panem hunc præfers illi, quem patres manducauerunt, pro eo quod manducantes manna, & bibentes aquam de petra, mortui ſunt omnes quidem ſecundū carnē, aliqui vero etiā ſecundum animam? Concedimus enim multos ex eis mortuos eſſe ſecundū animā, ſicut ait
Pſal. 94 ſpiritus ſanctus in Dauid: Ipſi vero non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibūt in requiē meā. Quāuis etenim dixerit, aliqui illa morte qua proſtrata ſunt cadauera il-
Num.14 Naum.1 lorum in deſerto conſumptum fuiſſe peccatū eorū, ſic intelligentes quod ſcriptū eſt: Non iudicabit Deus bis in idipſum, quod tēporali morte puniti oēs euadunt mortē æternā, aliorū tamē meliorem tenemus ſententiā dicentiū, quia quoſdā flagella dānant & non liberant, videlicet eos, de
Hier. 5. quibus per prophetam dicitur: Percuſſi eos nec doluerunt, attriuiſti eos & renunciauerunt accipere diſciplinam. His (inquiunt) flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percuſſione per-
Deut.32 durant. Vnde per Moyſen dominus dicit: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad
Hier.17. inferni nouiſſima. Itaq; & iuxta prophetam eundē dicentem: Et duplici cōtritione contere eos, pleroſque illorum in corpore ſimul & in anima periſſe concedimus: præſertim cum illis exacer-
Pſal.94. bantibus Deum exacerbatione tentationis in deſerto & cognoſcere noſentibus vias eius, iurauerit ipſe (vt prædictum eſt) in ira ſua, quod non introirent in requiem ſuam. In quo igitur hunc panē, quē qui manducāt, nihilominus moriuntur, præfers illi quē manducauerūt patres illorum,
Reſpōſ. quod in Adā oēs mortui ſunt. & mortui ſunt? Ad hæc inquam: Attende diligentius, nunquid vllam fecit exceptionem patrum malorū ſiue bonorū? Nonne vniuerſali enunciatione dixit: Patres veſtri manducauerunt māna & mortui ſunt? Patres enim veſtri (inquit) non ſolum murmuratores vel infideles mortui ſunt, ſed etiam iuſti, & quantolibet fideles patres omnes veſtri mortui ſunt, ea videlicet ex cauſa,
1. Co. 15 qua oēs homines moriuntur in Adā. Et hoc dico, quia q̄uis manna manducauerint, nihilominus oēs eadem in morte detenti ſunt, ſicut & antiquiores illorum patres, vel ipſorū iuniores, qui māna non māducauerunt, quia diebus illis non fuerunt. Dixi ergo, quia patres veſtri manna māducauerūt & nihilominus mortui ſunt, quā illi qui nō māducauerūt, nihilominus apud inferos pro-
Manna nō liberauit à morte. pter originale peccatū detēti ſunt, quā illi q ante vel poſt illud manna, hinc ad populos ſuos per viā vniuerſæ carnis adducti ſunt. Non per illud manna liberati ſunt, neq; aſcenderunt ad cōui-
Gen.49 3.Reg.2 uium angelorum, vt viſione Dei perfruerentur, qua beati angeli æternaliter viuunt, quā in patre ſuo Adam omnes homines perdiderunt. Sed hic eſt panis de cœlo deſcendens. Et ad quid de cœlo deſcendit? Vt ſi quis manducauerit ex ipſo, non moriatur. Nam qui nō manducauerit morietur, imo iamdudū mortuus in Adam, ab illa eius hæreditaria morte non liberabitur. Et quidē mortuorum multitudo plurima eſt à corporibus ſeparatorum, hunc panem expectantium apud inferos, quo fraudauit eos peccando pater ipſorū. Magna deinceps ventura eſt multitudo gen-
Pſal.22. tium hunc panē dum adhuc in corpore ſunt flagitantiū, ſicq; dum adhuc in carne viuunt māducaturi ſunt. Vtriſq; .ſ. & illis qui iamdudum defuncti ſunt, & his qui adhuc viuentes in carne ſunt vel erunt, ecce parata eſt à patre meo menſa in conſpectu ipſorum. Dico enim vobis. [Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.] Quo-
Mat. 1. niam conuiuæ patris mei per mortem diſſipati ſunt, propter vetitum cibum, quem manduca-
Ionæ 2. uit pater ipſorum, & animæ quidem apud inferos, corpora vero in ſepulchris ſunt: diſſipabor
Mat.17. & ego panis angelorum, & ſecundū illā ſubſtantiam qua paſcuntur angeli, pergam ad inferos, vbi animæ eſuriunt, & ſecundū corpus eodē terræ ventre reconditus, quo recondita ſunt corpora illorum, illic ego tribus diebus & tribus noctibus, ſicut fuit Ionas in ventre cœti tribus diebus & tribus noctibus, vnde & animæ viſione Dei recreatæ reuiuiſcent, corpora vero nūc quidem

quidem multa, in futuro autem cuncta reſurgent. Deinde reſiduis, id eſt, quos præſens adhuc ſeculum in carne retinet, dabitur hi idem panis in ea ſpecie, quæ viuentibus congrua eſt. i. in vero ſacrificio panis & vini ſecundum ordinem Melchiſedech. [Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.] Summa hæc ſit conſolatio pauperibus, quibus ſpiritus domini veniens ſuper me, euangelizare miſit me: ſumma (inquam) & incomparabilis congratulatio ſit hæc gentibus terminisq; terræ quos in hæreditatē vel poſſeſſionem poſtulans accipiam à patre. Quia nihil minus habebunt de hoc pane vitæ, quàm antiqui patres, quibus hunc panem ſignauit, & dedit pater qui miſit me. Nam deſcendens ad illos vt reficiantur ex me, cum infernus me momorderit, & ego morſus eius factus fuero, mors mortis in viſceribus eius concluſus, additus eſurientibus ſanctis vel iuſtis, vt viuificentur vniuerſi, tunc ego dabo panem iſtis reſiduis, in quo non deeſt veritas eiuſdem carnis meæ vel corporis, quod eductum de ventre ceti, ſaluum & integrū reſidebit æternaliter ad dexteram patris. Panem eundem angelorum me tribuente manducabit viuens homo, modo ſibi congruo, quem dat pater his qui receſſerunt, vt manducent & reſurgant, nunc quidem animæ, corpora quidem in die nouiſſimo. Animaduertendum eſt hoc loco, cum vtrobiq; valeat, & nunc vertibilis ſit hæc propoſitio, & panis quem ego dabo caro mea eſt, etenim ſiue carnem de pane prædices hoc modo, & panis (quem ego dabo dicens, accipite & comedite) caro mea eſt, vel corpus meum eſt: ſiue carnem de pane prædices, ita & caro mea, quæ mortua ventre terræ glutienda eſt, panis eſt, quia refectis mortuis vitam & reſurrectionem datura eſt, cum (inquam) quocunq; vertas, ſententia vera ſit, ordo tamē literæ perſonarumq; vel temporū mutatio exigit, vt panis ſubiectum, & caro prædicatū debeat accipi. Nam hactenus de perſona patris dixerat, quod ille panē verū daret, & ipſe filius panis eſſet. Nunc ipſe panis viuus & verus ad ſuam perſonā per futurū tempus verbi eiuſdem tranſitione facta. Et panis, inquit, quē ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita. Et reuera quē pater dedit panē angelorū, vt carnē aſſumeret, & moreretur, quatenus viuificaret, ipſe panis cœleſtis panē terrenū nobis dat, quē viuentibus, & quibus māducari poteſt, vitā det æternā in carnē ſuam tranſmutat. Et ſic verbū quod eſt panis angelorum, caro factū eſt, non mutatū in carnē, ſed aſſumendo carnem: ſic idipſum verbū iamdudum caro factū, panis viſibilis ſit, non mutatū in panem, ſed aſſumendo, & in vnitatē perſonæ ſuæ transferendo panem. Proinde ſicut de carne noſtra quam virgo Maria peperit, verè fatemur propter vnitatem perſonæ, ‸ quæ Deus eſt, ſic nihilominus de pane iſto viſibili, quem eiuſdem verbi inuiſibilis diuinitas aſſumens, in carnem ſuam transfert, verè & catholicè confitemur, quia corpus Chriſti eſt. Ait ergo: Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, videlicet vt mundus redemptus manducet & viuat, emundata prius per baptiſmum veteris quem ſerpens dedit & perſuaſit cibi macula. Igitur ab effectis liquet, quanto melior hic panis ſit illo, de quo dixerant: Patres noſtri manducauerunt manna & mortui ſunt. Hic autem eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Sanè cum dicit: Qui māducat hunc panem, vel qui manducat meā carnem, ſemper dignè ſubaudiendum eſt. Quemadmodū quoties dicitur in ſcripturis ſanctis: angelus domini, vel ſpiritus domini, nec additur malus, ſine dubio bonus angelus, vel bonus ſpiritus intelligitur. Ita nimirū quoties dicitur, qui manducat & bibit, & non indignè, proculdubio digne ſubaudiendū eſt. Proinde & quod dixit: Patres veſtri manducauerunt manna & mortui ſunt, quoniam abſq; bonorū vel malorū patrum diſtinctione, dixit, ſciendū eſt, quia quantumcunq; bene manducauerint aliqui ex illis, tamen omnes mortui ſunt, id eſt, ab hæreditaria morte, qua in Adam omnes moriuntur, per illud manna liberati non ſunt, ſed per hunc panē omnes viuificātur electi, qui vel anteq̄ hic panis de cœlo deſcenderet, fuerūt mortui, vel poſtq̄ deſcendit nati ſunt, eidem morti obnoxij. Sequitur: [Litigabant ergo Iudæi ad inuicē dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnē ſuam dare ad manducandum.] Et ſupra quando dixit: Ego ſum panis vitæ, murmurabant, & nunc quando dicit: Et panis quem ego dabo caro mea eſt, rebelles & increduli Iudæi ad inuicē litigant, nuſquam durā erudiri ſunt flectere ceruicē, ad interrogandū veritatis magiſtrum, videlicet eo modo, quo percunctari ſolent hi, qui ſciendum veritatis eſuriunt ac ſitiunt, ſed murmurant, ſed litigant, ſed verba æternæ vitæ blaſphemantes, inſaniæ deputant. Num ergo iſtis diceret, quomodo poſſet carnem ſuam dare ad manducandum? Litigabant ad inuicem, murmurabant ad inuicem, & conſilium ſapientiæ Dei non ab ipſa ſapientia Dei, ſed murmurando & litigando quærebant ad inuicem, Quid niſi malum diſcerent ab inuicem? O homo (inquit Apoſtolus) tu quis es, qui reſpondes Deo? Talibus enim qui non amore diſcendi interrogant, ſed intentione aduerſandi diſputant, nihil aliud dicendum eſt, niſi vt tanquam indigni, ſapientiæ reſponſo procul abſiſtant. [Dicit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Ergo (inquit) quoniam vos nequaquam eſuritis, animas ſurſum in cœlum ſuſpenditis, vnde panis iſte deſcendit, vt reuelet vobis pater qui eſt in cœlis, quod reuelare non poteſt caro & ſanguis, ſed litigatis ad inuicem cordibus impacatis.

Hoc tantum vobis dixerim, quòd niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem

Margin notes: Eſa. 16. Luce 4. Pſal. 2. — Oſee 13 — Quomodo panis cœleſtis fit panis viſibilis. — quia — Manna nō liberabat. — Iudæi duræ ceruicis. — Litigabant ad inuicem — Rom. 9. — Mat. 16.

Iudæi e rãt indigni vt doceret eos Chriſt⁹ hoc ſacramentum.

Matt. 7

ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quis autem eſt mŏdus manducationis, non meum eſt aperire vobis. Sanctum enim hoc eſt quod litigioſis cat ibus dandum non ſit, margaritæ ſunt, quæ videlicet ne conculcentur ante porcos mittendæ non ſine. Nondum ſaltĕ ſerui eſtis, qui reuerentem aurem domino præbeatis: nedum amici, quibus ſolis notum facere habeo ritum vel ordinem, cauſaſque diuinas huius epulationis. Hoc ergo rantillum ſcitote, qui niſi manducaueritis non habebitis vitam in vobis. De hoc cibo corporis & potu ſanguinis domini, hæc à ſanctis doctoribus data eſt ſententia, quam & velut pro maxima vel prima diffinitione aduerſus idem corpus & ſanguinem domini, nimium feſtini lectores, & immaturati præripuere doctores: Hunc, inquiunt, cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta eccleſia, in prædeſtinatis, & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Quid enim? Nunquid ab eiſdem patribus ibidem tacitum eſt, huius rei, vnitatis corporis Chriſti, quod eſt eccleſia, ſacramentum eſſe panem & vinum, quod in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur? Quid autem eſt vel vnde dicitur ſacramentum, niſi à ſacrando, eo quòd rem iſtam. i. corpus Chriſti quod eſt eccleſia conſecret, & conſecrando afficiat vnitatem? Nam ſicut dicimus ornamentum hoc vel illud, eo quòd ornet, & veſtimentum eo quòd veſtiat, & cætera ſimilia: ſic domini corpus quod in altari ſumimus, & ſanguis eius, prædictæ vnitatis rectè ſacramentum dicitur, eo quòd illo cibo potuque viſibili in vnã Chriſti eccleſiam quę ſit corpus eius, plenitudo eius, inuiſibiliter conſecremur. Igitur prædictã ſententiam nullatenus pro maxima diffinitione vel deſcriptione manducandi & bibendi ſanguinem domini accipimus, præſertim cum ipſe ore proprio, quando voluit, quibus voluit, quoſque dignos iudicauit, tam diligentẽ diffinitionem vel deſcriptionem dederit, vt nemo dialecticorũ vel philoſophorũ vnquam diligentius diffinire ſubſtantiam, vel quodlibet indiuiduum quiuerit. Nam quod ſolent facere illi, cum primarũ quamlibet ſubſtantiarum deſignare volunt. Verbi gratia, cum æquiuocationem determinantes, contra argumentorum ſophiſticas importunitates dicunt, Alexander rapuit Helenam (cogimur enim nunc talium in tanto negotio meminiſſe nugarum, & ſagittantes paruulos repercutere ſagittis paruulorum) cum inquam dicunt Alexander rapuit Helenam, quoniam poteſt opponi, Alexander non rapuit Helenam Alexander Philippi rex Macedo, non rapuit Helenam determinantes dicunt: Alexander is de quo nũc agitur Troianus Priami filius, rapuit Helenam. Hoc idem ſumma ſapientia fecit, vbi oſtendere voluit, quomodo carnem ſuam nobis ad manducandum dare poſſit. Hoc eſt, inquit, corpus meum. Et addidit: quod pro vobis tradetur. Item: Hic eſt ſanguis meus. Et adiecit: qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionẽ peccatorum. Totumque modum manducandi carnem ſuam & bibendi ſanguinem ſuum perſcribens: Hoc, inquit, facite in meam commemorationem. Proinde cunctis figuratum vel ſimilitudinum nebulis amotis, non corpus quodlibet, non corpus Chriſti quod eſt eccleſia: ſed illud corpus domini quod pro nobis traditum eſt, nos manducare, & illum ſanguinem qui pro nobis fuſus eſt in remiſſionem peccatorum, nos bibere indubitanter credimus: & quod fecit ipſe, hoc idem in commemorationẽ ipſius ſcimus & bene ſcimus nos facere, id eſt, carnem ipſius manducare & ſanguinẽ bibere. Et quamlibet ſancta eccleſia corpus Chriſti ſit, & ſic ex multis hominibus conſiſtat, quemadmodum panis ille, quem verè dicimus corpus Chriſti, multis conſtat ex granis: & vinum illud, quod verè dicimus ſanguinem Chriſti, ex multis confluxit acinis: non tamen idipſum corpus Chriſti eſt eccleſia, quod pro nobis traditum eſt, quam propriam differentiam ſæpedictum corpus, quod eſt panis vitæ æternæ, ſemper authore Chriſto retinet. Igitur niſi manducaueritis, inquit, carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, hoc videlicet quod dicturus ſum facientes in meam commemorationem, non habebitis vitam in vobis. Sanè qui vel tenerrima cohibentur infantia, priuſquam ex hac luce migrant, quàm manducare aut bibere poſſint: vel qui articulo temporis conſtringuntur, ſicut nonnulli confeſſores, quos nec baptizari aqua, perſecutionis, & mortis inſtantia permiſit, non præiudicantur hac ſententia veritatis. Nec enim iudicatur apud Deum non manducaſſe, niſi qui manducare noluit, qui non curauit, qui neglexit. De ſenſibus enim & de voluntatibus iudicat Deus, quæ in infantibus edentulis malæ eſſe non poſſunt, & in eiuſmodi confeſſoribus cum bonæ ſint, non fraudantur effectu, quia maniſeſte Chriſti communicant paſſionibus. Proinde nec paruulos, quos ætatis impotentia manducare vetat, qui mox vt baptizati fuerint, ab hac luce migrant æternæ vitæ exortes arbitramur, nec præuentos à perſecutore confeſſores pios, in ſanguine ſuo baptizatos, corpori Chriſti communicaſſe, vel calicem domini bibiſſe, quod ad vitam æternam proficiat dubitamus. Sequitur: [Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.] Non, inquit, vos veſtrique ſimiles, quique murmuratores & litigioſi, vitam habebitis in vobis, ſed ille vnus populus meus, qui mihi vnitur vnitate ſpiritus, vna eccleſia mea, quæ manducat carnem meam & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hæc enim ſumma eſt cauſa æternæ vitæ effectiua, manducare carnem meam & bibere ſanguinem meum,

Sacramẽtum cur & vnde dicit.

Æquiuocationis exẽplũ.

Quid proprie eſt mãducare & bibere corpus & ſanguinẽ xpi.

Quomodo excuſant paruuli, & morte præoccupati.

non

non manducare autem meam,& non bibere ſanguinem meum, antiquæ perfidiæ eſt argumentum, qua primi parentes hominũ, ſerpenti, quã Deo credere maluerũt. Nec enim differt in culpa, nõ credidiſſe, quod manducãtes de ligno vetito morerẽtur,& non credere quod manducãtes carnẽ meã,& bibentes ſanguinẽ meũ, ordine præſcripto, ab eadẽ morte liberẽtur. Qui ergo mãducat & bibit, recte antiquæ mortis pœna ſe exuit,& quia nõ manducat aut nõ bibit, nihilominus iuſtè relinquitur in antiquo iudicio paternæ præuaricationis. Notandum vero, quod cum ſuperius dixerit: Hæc eſt voluntas patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt filium,& credit in eum habeat vitam æternam,& ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Hic itidem ſub eadem diſtinctione, prius (inquit) habet vitam æternam,& deinde ſubiungit: & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.

Hic cibo primo dat vitã animæ, deinde reſuſcitabit & corpus.

Videlicet ne quis exiſtimet ſe abſque corporis & ſanguinis eius cibo potuq; viſibili vitam vtramq; corporis & animæ, ſola fide recuperaſſe, & iſto ſacramento non egere, hoc ipſum repetiuit, proculdubio conteſtans, quod non vere credat, quiſquis manducare, & bibere contemnit. Nam quantumuis fidelis, & catholicæ profeſsionis homo ſis, ſi manducare & bibere recuſes de hoc cibo potuque viſibili, eo ipſo quod tibi hunc neceſſarium non eſſe præſumis, à ſocietate membrorum Chriſti, quod eſt eccleſia, te præcidis, neque rectè credis in eum, cuius in hoc cibo potuq; ab ipſo tam diligenter cõmendato, derogas authoritati.

Nõ ſufficit ſola fides abſq; hoc cibo.

Nonne primi parentes noſtri, & prius intrinſecus inuiſibiliter corrupti ſpiritu diaboli, contra creatorem ſuum intumuerunt, & deinde per ſerpentem ſuaſi, viſibili quoque cibo perierunt? Ita plane oportet pœnitentem hominem, vt prius inuiſibili fide ſubiici creatori, corde credendo ad iuſtitiam, & ore confitendo ad ſalutem, & deinde viſibili quoque cibo, & potu vitæ æternæ neceſſariam perficere iuſtificationem. Nec illud quoque vacat ab ordine iuſtitiæ, quod prius dum manducat, iam habet vitam æternam, ſcilicet in anima, Deo viuẽs per iuſtitiã, & deinde: & ego reſuſcitabo eũ (inquit) in nouiſsimo die.

Rom.10

Nam & ſæpe dicti primi parentes noſtri, & prius æterna morte animæ intrinſecus, & deinde morte quoque corporis extrinſecus mortui ſunt. Etenim quacunque die comederitis ex eo, morte (inquit) moriemini, ſine dubio morte animæ, ac deinde ſententiam quoque corporeæ mortis acceperunt ab ipſo Deo dicente: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es, quia terra es, & in terram ibis.

Gen.2.
Gen.3.

Rectè ergo, & ſeruato ordine iuſtitiæ: qui mãducat (inquit) carnem meam,& bibit ſanguinem meum, iam habet vitam æternam, quia iam viuit ſecundum animã, ſecundum carnẽ vero morietur quidem, ſed ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. [Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.] Verus (inquam) cibus,& verus eſt potus, quia verum eſt quod pollicetur, quia vera ſpes eſt, qua manducatur & bibitur.

Verus cibus contra falſum cibũ Adæ.

Vnde & conſtat cibum hunc cibo illi contrario modo eſſe oppoſitum quem homini primo ſerpens obtulit, quia videlicet cibus ille, cibus fuit mendacij, quia falſum fuit, & falſum eſt, quod ille cibus pollicitus eſt, quia cum vana promiſsione datus, & vana ſpe diuinæ ſimilitudinis conſequendæ manducatus eſt. Sed nondum manducatoribus carnis ſuæ, & bibitoribus ſanguinis tantum promiſit iſta veritas, quantum in perſuaſione cibi vetiti pollicita eſt iſta falſitas. Nam diuinitatem promiſit: Aperientur (inquiens) oculi veſtri, & eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum.

Ibidem.

Sequitur ergo: [Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, in me manet,& ego in eo.] Hic perſpicue diuinitatem pollicetur carnem ſuam manducantibus, & ſanguinem ſuum bibentibus, & illuſionem nequiſsimi nebulonis (qui dixit: comedite & eritis ſicut dij) non ſine magno cruciatu eiuſdem illuſoris, ſerio loquens in verum effectum conuertit. Quid enim nobis hoc dicto hic Dei filius vnicus pollicitus eſt, niſi ac ſi aperte dixiſſet: Dij eritis, & filij excelſi omnes?

Hic panis confert diuinitatẽ.
Gen.3.
Pſal.81.

Et notandum, quod non eiſdem verbis deceptoris vſus eſt dicentis: Eritis ſicut dij, nec omnino ſic dicere debuit: Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, erit ſicut Deus, vel erit ſimilis altiſsimo: ſed in me manet inquit, & ego in eo. Quis enim eſt, vel eſſe poteſt ſicut Deus? Ille nanque nullius indiget, nullius ope vel gratia Deus eſt.

Nemo eſt ſicut Deus.

Sed quis ita præter illum, naturæ ſuæ ſufficientia Deus eſſe poteſt? Sic angelus voluit eſſe Deus, & factus eſt diabolus. Sic deitatem appetere ſuaſit homini, & hominem hominis honore ſpoliauit. Tam hic quam ille, cum voluit eſſe ſicut Deus, voluit ſine gratia vel adiutorio melioris eſſe Deus, & hac voluntate vterq; à Deo diuiſit ſe. Quid ergo eſſet, niſi Dei aduerſarius? Econtra, conſortium vel gratia Dei deos efficit, & filios excelſi. Gratiam ergo & communicationem Dei commendans ei: Qui manducat carnem ſuam, & bibit ſanguinem ſuum, in me manet (inquit) & ego in eo. Quis autem ego, niſi Deus, niſi Dei ſapientia, niſi vera, ſumma, & ſempiterna diuinitas? Ergo is, in quo maneo ego, diuinitatem in ſe transfuſam habens, Deus factus eſt, filius excelſi renatus eſt. Non eſt ſicut Deus, quia videlicet vnus, & ſolus & Deus, neminem habendo in ſe, vnde factus ſit Deus, ſed eſt Deus me habendo in ſe manentem, vnde ſit Deus. Nam audi quid ſequitur. [Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, ipſe viuet propter me.] Ecce deorum adoptiuorum, & Dei vnici diſsimilitudo ſimilis, & ſimilitudo diſsimilis: Sicut (inquit) miſit me viuens pater & ego viuo propter eiuſmodi patrem, ſic & ille qui manducat me, viuet propter me.

Sed quo-

Miſit me pater, id eſt genuit. Pſal. 2.

Sed quomodo miſit me viuus pater, vel quomodo ego viuo propter viuentē patrē? Miſit me dico viuēs pater .i. genuit me immortalis pater. Nā in eo me miſit quod genuit. Si veſtræ paterētur incircuncisæ aures, cū dico miſit, dicerē apertius genuit, ſicut in pſalmo teſtatur ipſe, dicēs ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Dico ergo, quia miſit, quod & ipſum vos audire vix pati mini: miſit (inq̄) viuens pater me, quod nō eſt aliud quā genuit, & incarnari voluit me. Et ego viuo propter patrē .i. propter hoc Deus viuēs, Deus immortalis ſum, Deus impaſsibilis, Deus incōmutabilis ſum, quia talem habeo patrem quia talis pater me miſit, quia talis pater me genuit.

Ego viuo propter patrem.

Et ſicut ego viuo propter huiuſmodi patrē, ſicut & is, qui manducat me, viuet propter me .i. idcirco ſempiternè & beatè viuet, idcirco Deus & filius excelſi eſt, quia manducat me, quia maneo ego in eo, & ipſe in me. Ecce (inquā) ſimilitudo diuinitatis, ſimilitudo vitæ & æternitatis, ſimilitudo deorum adoptiuorum & vnici Dei. Sed hæc (vt prædictū eſt) ſimilitudo diſsimilis eſt. In quo? Videlicet quia cauſæ diuerſæ ſunt. Quare ergo viuo propter patrem? Quia viuens ipſe pater miſit, id eſt, genuit me. Quare viuet homo propter me? Quia manducat me. Non ego manducaui patrem vt viuerem, ſed viuo propterea, quia pater in ſeipſo viuens, & nullius indigens, genuit me, nihilominus in meipſo viuentem, & nullius indigentem. Homo autem non propterea viuit, quod pater illum genuerit, ſed idcirco vt viuat, mādūcat me, quē ſolū pater genuit. Eſt ergo (vt prædictū eſt) diſsimilitudo ſimilis, & ſimilitudo diſsimilis, vnici filij multorūq; filiorū excelſi, dum hic viuit: quia genitus eſt: illi aūt viuūt, quia manducant eū qui genitus eſt. Attamen nihil hac differentia perdunt, quoniā & ſi nati dij nō ſunt, manducantes me, qui natus Deus ſum, mecū vnū corpus fiunt.

Melius eſt de ligno vitę non comediſſe. Gene. 3.

Proinde nō ſuſpiret homo, qui in æternum viuere vellet, quod abegit Deus hoiem præuaricatorē factū, ne ſumeret de ligno vitæ, & viueret in æternū. Nam ecce habes panē verū, de quo ſi quis manducauerit, viuet in æternū, imo gaudeat, quod non eſt permiſſus, vt comederet tunc de ligno vitæ, & viueret in æternū. Si enim tūc comediſſet, ſic viueret in æternū, quomodo viuit ille cuius ſuaſu comediſſet. Econtra, ſic nunc viuet in æternū, quomodo viuo ego propter quē viuet, quo tribuente manducat, vt viuat propter me. Sequitur: [Hic eſt panis de cælo deſcendens, non ſicut manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panē viuet in æternū.]

Epilog⁹

Breui epilogo colligit atq; enumerat partes ſuperiores, & commemorat quibus de rebus hactenus verba fecerit vt earū memoria renouetur atq; redintegretur in animo auditoris. Hæc enim eodem ordine quo nunc in concluſione recolligit, ſuperius expoſuit, videlicet quod panis ipſe verus de cœlo deſcendit, quod non fuerit manna, quod manducauerūt patres illorū, & mortui ſūt. His ergo pro poſſe decurſis, reliqua ſequēti volumine trāſigēda ſunt.

Finis Libri Sexti.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. VII.

Chriſt. ſacerdos ſecundū ordinē Melchiſedech. Pſal. 109 Gen. 4.

DE domino noſtro Ieſu Chriſto in ſeruo eius Dauid, eodemq; patre ipſius ſecūdum carnē, ſpiritus ſanctus prælocutus eſt, dicēs: Iurauit dominus & nō pœnitebit eū, tu es ſacerdos in ęternū ſecundū ordinē Melchiſedech. Huius aūt Melchiſedech ordo fere nulli incognitus eſt, ſcilicet, quia regreſſo Abrahā à cæde regū, protulit, nō carnes ſanguinēq; hircorū aut vitulorū, ſed panē & vinum: Erat enim (inquit ſcriptura) ſacerdos altiſsimi, & benedixit ei, hoc videlicet dicto magnifice innuēs, quod tali ordine ritū ſacerdotij altiſsimi præcurrerit. Huius ordinis ſacramentū præfulgidū, ſub velamine legis recōditum, hoc loco dū dominus noſter, rex & ſacerdos verus retegit, tantis oculos hominū radiis ferit, vt intendere nō valentes, toti fugiant auerſi, quemadmodum in typum taliū hominum olim fugerunt patres ipſorū, nō valentes ferre claritatē vultus Moſi, quia ſplendida facta fuerat ex collocutione Dei.

Exo. 34.

Sic etenim reuerberati ſunt claritate huius veritatis iſti filij illorū murmuratores & litigioſi, nō quod claritas ſempiterna rationali creaturæ naturaliter noxia ſit, ſed quia creaturæ ratio ſuos irrationabiliter polluit & ſordidauit oculos terrenis cōcupiſcentijs, ita vt lumē ſuum videre nō poſsit. Nā qui ſe auerterunt, quantum cum auxilio Dei poſſunt, ab ea quæ in mundo eſt cōcupiſcentia carnis, & cōcupiſcentia oculorum, his amica & dulcis eſt diuinitatis claritas, & ſi ex parte infirmantur atq; reuerebantur, non tamen fugiunt, non murmurant, non litigant, ſed expectāt donec veniat quod perfectum eſt, & euacuetur quod ex parte eſt.

1. Ioan. 2 — 1. Cor. 13

Hæc iam tunc in illis hominibus præcurrentia fuerūt, qui audiebāt dominū Ieſum, ſicut ſequētia declarabūt. Sequitur. [Hæc dixit in ſynagoga, docens in Capharnaum.] Sinagogam illam murmuroſam & litigioſam, in qua dixit hæc dominus

noſter

noſter, illis qui audiebant econtra dicentibus, quomodo poteſt hic nobis carnē ſuā dare ad mā- ducandū, nō incongrue magni doctores aiunt, per illū regē Achis præſignatam fuiſſe, ad quē venit ſupradictus Dauid, ſugiens Saul, qui & vocatur Abimelech, ſecundū titulum pſalmi xxxiij. quando & cōmutauit vultū ſuū, & dimiſit eū, & abiit. Nanq; dixit ſynagoga illa, quomodo poteſt hic nobis carnē ſuā dare ad manducandum? rectè intelligitur in iſto prædicti regis nomine Achis. Achis enim interpretatur, quomodo eſt. Quia vero ſynagoga eadem, quæ filium Dei non recipiebat, eundem ipſius patrem, Deum ſuū eſſe profitebatur, rectè filius idem in prædicti pſalmi titulo myſtice appellat eam Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum. Quòd immutauit vultum ſuum Dauid, illud nobis innuit, quia veterem ordinem ſacerdotij ſecundum Aaron, immutaturus erat iſte verus Dauid, rex & ſacerdos noſter ſecundum ordinem Melchiſedech. Achis autem, quod interpretatur quomodo eſt, iſtius (vt iam dictum eſt) ſynagogæ typū geſsit, dicentis, quomodo hic nunc dicit, quia de cœlo deſcendit, quomodo carnē ſuā ad manducandum, & ſanguinem ſuum ad bibendū nobis dare poterit. Nam hæc rebellione fidē illius pulſantis, in corda ſua dum nō admittit, quaſi tympanizantē & impingentem in oſtia ciuitatis Dauid, dura incredulitate repellit. Quapropter dimiſit eum, ſcilicet Achis ſiue Abimelech, dicentem: Quare adduxiſtis hominem inſanū, dimittite illum hinc, & ne ingrediatur domum meam.

Immutatio vultus Dauid corā Achis.

Nam reuera dimiſit eam & abijt, dimiſit inquā ſynagogā, & ad eccleſiam de gentibus abiit, pro eo quod immutationē vultus eius, id eſt, prædictā veteris ſacerdotij tranſlationem non ferens, inſaniæ deputauit, ita vt per illud, quod ibidē de eodem Dauid dictum eſt, & defluebāt ſaliuæ in barbam, nihil melius intelligi queat, quā quod inſanti illa vel inepta, more infantiū, quibus dū loqui conantur, ſaliuæ in mentū defluunt, dominus noſter illis videbatur loqui, cum diceret: Niſi manducaueritis carnē filij hois, & biberitis eius ſanguinē, nō habebitis vitā in vobis. Vnde lectionis huius euangelicæ ſequentia ſic habent. [Multi ergo ex diſcipulis eius audientes, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire?] In pſalmo prædicto, cuius in titulo per immutationem vultus Dauidici mutatio nobis (vt iam dictū eſt) innuitur veteris ſacerdotij. Dicunt pauci illi, qui aliis retrocedentibus, adhærent huic vero ſacerdoti: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt dominus. Iſti autem multi, & omnes, quos nomine multitudinis ſancta ſcriptura denotare conſueuit, vt ibi: multi vocati, pauci vero electi. Itemque: Annunciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum, iſti inquam multi & multarum palearum cumuli, dicūt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Videlicet ſicut contrario ſpiritu aguntur in mente, & reſiſtunt ſpiritui Dei, ſicut verba bonorū verbis de hoc ſacramento dicunt contraria. Dicunt illi: Guſtate & videre, quoniā ſuauis eſt dominus, dicunt illi: Durus eſt hic ſermo. Ecce quā cōtrarij ſunt, & quā cōtraria dicūt. Sicut enim contrarius eſt ſermo durus ſuaui, ſicut amaro dulcis, ſicut aſpero mitis. Planè vſq; hodie contraria iſta non deſunt, quæ tūc in illa ſynagoga dicta ſunt.

Pſal. 33.

Mat. 20
Pſal. 35.

Sic.

Illis quidem durus erat hic ſermo, quo dixerat: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Primum quia ſic intelligebant ſecundum carnem, quam ſoli ſapiebant, quod concidi & ſic manducari oportere dixiſſe carnē ſuam quemadmodum conſueuerant concidere & manducare carnes agni, ſeu cuiuſlibet bruti pecoris, & bibendum eſſe ſanguinem ſuum, quomodo nec animalis cuiuſquam ſanguinē guſtare lex permittit, dicēs: nō comedetis cū ſanguine, & iuxta ſenſum vel doctrinam eius neminē poſſe vitā habere in ſe, niſi feciſſet. Quod tam autoritate legis diuinæ, quam cōmuni ſenſu omniū hominū, conſtabat horrendū & execrandū facinus eſſe, atq; ideo nō modo ad cōſequendā vitam non valere, ſed etiam eidē vitæ omnino cōtrariū vel repugnans exiſtere. Deinde & hoc illos mouere poterat cum eiuſmodi ſenſum haberent, quod etſi vllo modo fas eſſe potuiſſet, ſic illū cōcidi & māducari, ſanguinēq; eius ebibi, vix paucis ſufficere, vt vnuſquiſq; modicū quid acciperet, atq; ideo vix centū homines ad vitā pertingere poſſe, cū copioſa multitudo hominū ad vitā pertinentium nulli niſi ſoli Deo numerabilis ſit. Et quidem non adeo mirum fuerit, rudes diſcipulos tantum myſterium capere nequiuiſſe, cū adhuc pueri eſſent, eiſq; lacte magis quā ſolido cibo tunc temporis opus eſſet, ſed inde culpandi erant, & inde iudicium pro temeritate incidebant, quia non ſui ſenſus tarditatem vel impotentiā, ſed magiſtri ſermonem incuſabant, & duritiæ arguebant. Illis inquā iſto ſenſu durus hic ſermo videbatur, iſtis aūt qui hodie q; murmurant & litigant, cū veritatem corporis & ſanguinis domini defendimus, alias ob cauſas magnā videmur ſonare duritiā. Nam præter ſuperius dictas, & pro poſſe repercuſſas difficultates, non ſermonis, ſed cordis ipſorū, quibus bonus & ſuauis ſermo iſte durus eſſe videtur, cū argumentoſa fide per autoritatem euangelicā artati fuerint, vt negare non poſsint, hoc domini corpus illud eſſe quod pro nobis traditū eſt, & hunc eius ſanguinē illū eſſe, qui pro nobis effuſus eſt, cum inquā hoc illis cōſtanter aſtruxerimus, ergo inquiunt, ſi non figurate, ſed reuera panis iſte Chriſtus dicitur vel eſt, quotidie Chriſtus patitur, & toties moritur, quoties panis iſte in commemorationem eius frangitur. Et hic, inquiunt, ſermo durus eſt, etiam ſi Paulus non diceret: Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, quis hunc ſermonem poſsit audire? Hæc & huiuſmodi

Cur durus videbat hic ſermo Iudæis.

Gene. 9.
Le. 3.17.

1. Cor. 3.
Heb. 5.

Hæretici negātes corpus Chriſti in ſacramento eſſe.

Rom. 6

Mat. 16. dicere illos experimento dicimus. Econtra quibuſcunq; reuelat non caro & ſanguis, ſed pater qui
Ioan. 6. eſt in cœlis, quoſcunq; attrahit ille ad filium dulci attractione. i. reuelatione ſpiritus ſancti, dicunt
(vt ſupra dictum eſt) & ſentiunt non durum, ſed ſuauem eſſe ſermonẽ hunc, quia videlicet guſta-
Pſal. 33. uerunt & viderunt, & nobis dicũt: Guſtate & videte quoniã ſuauis eſt dominus. Illi quidẽ qui tũc
erant necdũ ſciẽtes quõo fieri poſſent ea quæ audiebãt, tamẽ ſermonis eiuſdem ſuauitatẽ ſentiebãt,
ita vt poſtmodũ dicãt: Domine, ad quẽ ibimus, verba vitæ æternæ habes, quia videlicet humili
beneuolentia ſanatũ habentes cordis palatũ, hoc de illo ſapiebant, quod adipe & pinguedine ve-
Mat. 16 ritatis & ſapientiæ non carebãt, ea quæ tã reuerendæ authoritatis magiſter dignabatur propone-
Act. 7. re, & ſummiſſa mente expectabãt donec eadẽ ipſe dignaretur exponere. At vero poſtquam &
Ioan. 19. ipſe ſub ipſo ſuæ paſsionis articulo manducandi corpus, & bibendi ſanguinem ſuũ, modũ illis vel
ordinẽ tradidit, & deinde ſpiritũ veritatis miſit, qui doceret illos omnem veritatem, deinceps &
Solutio per ſimi-le in Iſa-ac & ari-ete. ipſi ſermonis huius ſuauitatem guſtauerunt, & nobis guſtandum dictis pariter & ſcriptis appo-
ſuerunt. Adiuuante aũt eodem ſpiritu, vt nos quoq; guſtare & ſapere poſsimus, ſicut cætera, ſic
& illã ſupradictam obiectiunculam iure explodendã improbamus, qua dicunt nobis, quia ſi reue-
ra panis iſte Chriſtus eſt, ergo contra prædicti Apoſtoli ſententiam, & contra omnem fidẽ, toties
Chriſtus patitur vel moritur, quoties hic panis in mẽſa dominica frangitur. Nõ ita cõſenuit fides
Gene. 22 noſtra, neq; adeo caligauerũt oculi eius, vt nõ videat ſe frãgere panẽ Dei, & integrũ ſeruare filiũ
Dei, quõo ſenex Abrahã videre potuit, vt & arietẽ percuteret, & filium aræ ſuperpoſitũ nõ lęderet.
Licet panis iſte viſibilis cum inuiſibili filio Dei vnũ factus ſit, aries aũt ille cum Iſaac, pro quo
eidẽ aræ impoſitus eſt, vnũ eſſe vel fieri non poterit. Nam Dei filius, id eſt, Deus & homo, habet
in ſe virtutem effectiuam, qua ſibi vniat panem iſtum viſibilem. Iſaac aũt illũ ſibi concorporare,
ſalua vtraq; ſubſtantia non poterat arietem. Proinde illic in figura immolatus eſt Iſaac in ariete,
hic in pane & vino immolatur Dei filius in carnis & ſanguinis ſui veritate. Nonne ſicut eodem
gladio pater Abraham immolauit arietem, quem eduxerat ad immolandum filium: ſic ſacerdos
cum aſtante populo panem & vinum in altari poſitum, eiuſdem, qua Chriſtus paſſus eſt, crucis
Chriſtꝰ in altari maxime pręſens. & paſsionis verbo tranſuerberat? Neſciant hoc, qui non credunt eundem dominum noſtrum,
tunc maxime in medio noſtrum adeſſe, & cum ipſe dixerit: Vbicunq; fuerint duo aut tres cõ-
gregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum: tum verò multo magis in medio noſtrũ adeſſe
& altari ſuo incumbere, vbi nõ quocunq;, ſed ad faciendam hanc propriã & maximã cõmemo-
rationem eius, tota fide ſuis inſtrumentis armata conuenimus. Nam nos guſtauimus & vidimus,
ideoq; murmurantes ac dicentes: durus eſt hic ſermo, non audiuimus: ecõtra reſpondentes, ne-
quaquam, ſed reuera ſuauis eſt dominus. Igitur eadem quæ hactenus in eccleſia toleratur diſcor-
dantium & contraria dicentium permixtio, ita tunc in illo diſcipulorum paruo cœtu multum
diuerſa mente dominum noſtrum audiebat. Nam & qui dicebantur diſcipuli, deterius murmu-
rauerunt cæteris Iudæis, magis quippe diffidentiam ſuam exprimunt, dicendo: Durus eſt hic ſer-
mo, quis poteſt eũ audire? quam illi dum dicerent: quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare
ad manducandum? Hoc videlicet quod diſcipuli dicunt, non ſolum murmuroſæ vel litigioſæ
contentionis, ſed & rebellantis deſperationis eſt. [Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia
murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?] Apud ſemetipſum inquit,
id eſt, nullo egens indice, ſciebat, qui & qui eſſent murmurantes tunc primum ſciunt, cum iam
Panis iſte in-credulis ſit lapis offenſio-nis. murmurarent, ſed antequam diceret myſterium hoc, propter quod murmurauerunt, ſciebat vt
Deus, qui diſcipulorum ſuorum dociles Dei eſſent, & beneuolentiam diſcendi habentes, dignam
cœleſti magiſterio reuerentiam intimo cordis auditu gererent. Attamen pro exprimenda indi-
gnitatis magnitudine, quaſi nunc primũ comperta illorum infidelitate, ſub admiratione inter-
rogans: Hoc, inquit, vos ſcandalizat? Nonnulla enim admiratione dignum eſt, quod panis viuus
2. Pet. 2. & verus, & ſecundum ſe vitalis atque ſuauis, ſecundũ illos lapis & petra fit, lapis vtiq; offenſio-
Mat. 21. nis, & petra ſcandali, ita vt offendentes in illum cõquaſſentur, & eodem deſuper veniente cõte-
Luc. 20. rantur, & ſic eodẽ quo ad vitam nutriri pane debuerant, tanquã duro lapide offenſionis vſque ad
mortem ſcandalizentur. Proprie nanq; vel maxime ſcandalizari eſt, à bono propoſito per ali-
cuius occaſionis offendiculum retrorſum conuerti. Hoc enim maximum ſcandalum in illo tan-
tæ ſuauitatis pane percuſsi ſunt, quippe qui (vt paulo poſt ſubditur) abierunt retrorſum, & iam
non cũ illo ambulabant. Hoc ergo recte admirans ſuauis dominus: Hoc, inquit, vos ſcandalizat?
Cur imperfectꝰ hic ma-net ſer-mo. [Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat prius.] Deficit hoc loco congrue ſermo,
quaſi iratæ mentis ſcandalum illorũ motu illo vel animaduerſione dignum exprimens, cui ſer-
monis defectio congruit: Ergo inquit quoniam & vos, qui dicebamini diſcipuli mei non ſecundũ
diſciplinæ ordinem appropinquatis pedibus magiſtri, vt aure ſubmiſſa expectantes de doctri-
na vitæ æternæ accipere digni iudicemini, ſed econtra ſcandalizamini, & propoſitionem meam
indiſciplinate calumniamini, idcirco non ego vobis eandem propoſitionem aperiam, cuius ſo-
lutionem vos nequaquam digna quæſtione pulſando cõſequi meremini. Hoc nunc dico, quod
vobiſipſis conſentientibus cõſtat valde repugnare veſtro carnali ſenſui, ſcilicet aſcenſurũ filium
hominis

hominis vbi erat prius. Nam filium hominis aſcendere in cœlum,& carnē eius ſic mādücari, ſan-
guinemq́; eius ſic bibi,quomodo vos intelligitis,omnino repugnātia ſunt, ſimulq́; eſſe vel fieri
nullatenus poſſunt. Et filiū hoīs dico,nō filiū Dei, ne me exiſtimetis dixiſſe,quod carne deuorata
morſibus veſtris,id quod reſiduū eſt.ſ. incorporea natura ſola in cœlū aſcenſura ſit. Quod ſi vi-
deritis,imo quia videbitis,nā etſi retrorſum abeūtes videre nō mereamini, quando aſcendam in
cœlū videntibus illis,qui mecū perſeuerabant vſq; in finē,diſcipulis meis? Attamen aſcēdiſſe me Mat. 24
videbitis nunc, quando venientē cum nubibus,cum tota carne ſua,hunc eundē filiū hoīs videbit Apoc. 1.
omnis oculus,tunc intelligetis quod iniuſte ſermonē hūc duritiæ coargueritis,quod male ſenſeri
tis,quod peius(non expectata magiſtri doctrina) nimis cito retrorſum ſcandalizati abieritis. Q̃ſo fili
Notandū,quod cū illa natura,ſecundū quā eſt filius hominis,de matris vtero initium habuerit,& us hoīs
Chriſtus ante illā incarnationē nequaq̄ homo,vel filius hoīs,ſed tantū Deus Dei filius extiterit, primus
tamē filiū hoīs prius in cœlo fuiſſe aſſerit, quo iterū aſcenſurus ſit,videlicet tā hoc dicto quā illo, erat in
quo ait: Et nemo aſcēdit in cœlū,niſi qui deſcēdit de cœlo,filius hoīs qui eſt in cœlo,vnitatē perſo cœlo.
næ in ſe vno Chriſto Deo & hoīe voluit cōmendare. Quod ignorās Neſtorius,& ideo iure igno- Ioan. 3.
randus, beatā Mariā vetuit vocari Dei genitricē,eo quod Chriſti, non diuina ſed humana tantū
de carne eius ſumpta ſit natura. Ita Chriſtū vnū in duos Chriſtos,alterū Deū, alterūq́; hominem
male diuiſit,cū idē filius hoīs,& prius fuerit in cœlo,quo poſtmodū aſcendit,& iam eſſet in cœlo
ſecundū diuinitatē,cum adhuc in terra loqueretur ſecundū humanitatem: Qui deſcendit (inquit Ephe. 4.
Apoſtolus)ipſe eſt & qui aſcēdit. Sequitur. [Spiritus eſt qui viuificat,caro aūt nō prodeſt quicq̄.]
Hæc ſentētia priorē illā nequaquā deſtruit,aut infirmat, qua dixit: niſi manducaueritis carnē filij
hoīs,&c. ſed ſenſum carnalē male intelligentium caſtigat,nihil manducandæ carnis ſuæ veritati
detrahens, ſed eidem carni ſpiritū quoq; carnis eiuſdem ſimul manducandū ſuperadijciens. Spi- Caro nō
ritus eſt,inquit,qui viuificat, caro aūt nō prodeſt quicquā. Ac ſi dicat: Eo modo quo vos intelli- prodeſt
gitis illud quod ſupra dixi: niſi manducaueritis carnē filij hominis,& biberitis eius ſanguinē,non quicquā
habebitis vitam in vobis,nullius animantis caro cū vita ſua poteſt manducari,vel ſanguis ebibi.
Hoc ab homine vt poſſit fieri,vel à beſtia dum fit,notū eſt animal trucidari. Ego nulli hoc pacto
carnem meā ad manducandū daturus ſum. Caro enim mea,niſi viuens & cum ſpiritu ſuo mādu
cetur,non prodeſt quicquā. Caro ſola,caro ſine ſpiritu nō prodeſt quicquā: nā ſpiritus eſt qui vi-
uificat. Cū ergo hæc dicit,nūquid ſenſum deſtruit ſcriptū in ſuperioribus dictis? Imo ſupplet &
perficit,ne talia carnis eius fruſta nos in fractione panis dominici māducare arbitremur, qualia
mēbra eius depoſita de ligno,& poſita ſunt in monimento,ſcilicet carnē ſine anima, ſine ſpiritu, Pſal. 15.
ſiue vita. Talis caro nō prodeſt quicquā,imo & maiori ſacrilegio ventres ſuos Iudæi polluiſſent,
ſi poſtquā crucifixiſſent eum dentibus ſuis exanime corpus inuaſiſſent,permittente illo qui datu
rus non erat,ſanctum ſuum videre corruptionem,& ſic eum manducarent,quomodo intellexe-
rant iſti qui ſcandalizabātur,nō valētes ferre quaſi durū ſermonem. Talē omnino.i. exanimē carnē
& ſanguinē exiſtimare nos vetat in pane & calice ſuo dicens: Spiritus eſt qui viuificat, caro autē
nō prodeſt quicquā. Quis aūt eſt ſpiritus,qui carnē iſtam, vt manducantibus proſit viuificat? Ait:
[Verba quæ ego locutus ſum vobis,ſpiritus & vita ſunt.] Verba inquā quæ locutus ſum & lo- Verba
quor vobis, quæcunq; ſunt de me,ex quo deſcendit filius hominis,vſquequo deſcendat vbi erat Chriſti
prius, verba incarnationis,natiuitatis,paſsionis,reſurrectionis,aſcenſionis meæ, ſpiritus & vita ſpiritus
ſunt: ſpiritus viuificans,vita viuens,& verū vitæ verbū. Hæc in pane,de quo dicturus ſum: Hoc & vita.
eſt corpus meum,& in vino, de quo dicturus ſum: Hic eſt ſanguis meus, inuiſibiliter operantur,
vt vera caro mea ſit,& ſanguis meus, nō mutata ſpecie exteriori, ſicut & in ſingulis hominibus
ſpiritualiter, id eſt, nihilo immutato de extrinſecus corporis accidentibus,hoc agunt vt mem-
bra mea ſint,renouati ſcilicet ſpiritu mentis,& de multis à corpore diaboli ſeparatis vna fiat ec-
cleſia,quæ alio reſpectu corpus meum,plenitudo mea,dicatur & ſit. Hæc tria ſunt ſermonis
huius incrementa, quorum intelligendorum ſola fides eſt meritum. Nam ipſorum intellectus
veræ & magnæ fidei dignum eſt præmiū. Primū eſt illud, in quo iſti fidē nō habentes,tanquam in
durum lapidem offenderunt. Niſi manducaueritis carnem meā, & biberitis ſanguinem meum,
non habebitis vitam in vobis. Sequens eſt illud,quo carnalem ſenſum illorum percutit, repu-
tantium quod carnē ſuā ſine ſpiritu ſuo manducari vellet, videlicet quomodo manducatur caro
cuiuſlibet pecoris, quæ nullatenus cū ſpiritu ſuo,nullo modo niſi mortificata, viuentibus man-
ducantium inteſtinis proficit: Spiritus eſt, inquit,qui viuificat,caro autem non prodeſt quicquā.
Tertiū eſt,quo ſpiritum & vitam ipſam,quæ ſola manducabilis eſt,diffinit. Nulla enim vita præ-
ter hanc vitam viuentibus captabilis eſt,nec eius ſpiritus aut vitæ quiſquam,niſi rationalis ſpiri-
tus capax eſt: Verba inquit quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Hæc inquā tria quæ dixi
quæ & nunc latius reciprocanda ſunt, vt magis ac magis perſpicuum fiat,quam pulchra & ratio-
nabili veritatis arte gradatim connexa ſint. Hoc iamdudū intelligimus, quia verba quæ locu- Quantę
tus eſt,ſpiritus & vita ſunt. Sed qualis ſpiritus, qualis vita? Primū & hoc dicendū,quia verba,quæ virtutis
multa locutus eſt, vnū verbū ſunt, vnum inq̄ verbū,quod & ipſum caro factū eſt. Illud vnū verbū verba Chriſti.

multis verbis, id eſt, multis elementaribus & articulatis ſonis locutus eſt, multis myſterijs incar-
nationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis ſuæ in ora noſtrarũ animarũ immiſit.
Hæc verba eiuſmodi ſunt, imo hoc vnũ verbũ eius virtutis eſt, quod ſemper manducari, & nũq̃
Eſa. 40. poſsit conſumi, videlicet quia verbũ domini manens in æternũ, vbi comeſtũ fuerit, de bona terra
aĩæ rurſus pullulat, & in magnã ſegetẽ reſurgit: ſicut & aqua illa quæ eſt ſpiritus ſanctus cum bi-
Ioã. 4. 7. bita fuerit, ſtatim fons in potoris pectore ſcaturit, & in viuæ aquæ flumina profluit. Et (vt præ-
dictum eſt, huiuſce ſpiritus aut vitæ ſolius, ſolus eſt capax rationalis ſpiritus, ſoli hæc vita ratio-
Caro hæc cũ ſpiritu ſuo manducatur quod in pecore fieri nõ poteſt. nali ſpiritui capabilis eſt. Propter quod recte & vere cibus & potus eius dicitur. Sed hoc verbum
caro factum eſt, & nunc in carne viſibili quinq; ſenſibus functa, apud illos multos murmurantes
& litigantes, paucos aũt credentes præſentia verba faciebat. Igitur ſã neq; ſpiritus. i. verbũ, vrebũ
enĩ ęque vti pater & ſpiritus ſanctus, vnus Deus ſpiritus eſt: ſã inq̃ neq; ſpiritus. i. verbũ ſine carne,
neq; caro ſine ſpiritu poteſt mãducari: quia nec poteſt verbũ ſine incarnationis ſuæ debita laude
amari vel adorari. Sed rurſus nullius animãtis caro, vt ſupra dictũ eſt, cũ ſpiritu ſuo mãducari po-
teſt. Cũ enim mãducatur, vel vt mãducetur, à ſpiritu ſuo ſeparatur. i. occiditur. Ab hac ergo tali
mãducatione auditores ſuos repellit: Spiritus inquiẽs eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicq̃. Re-
ſtabat vtiq; in eo quod ait: niſi mãducaueritis carnẽ filij hois, &c. modũ quendam expectare man-
ducandi & bibendi, quo ſimul caro cum ſpiritu, ſpiritus cũ carne poſsit mãducari, vt homini car-
ne & ſpiritu mortuo ſimul vtrũq; proſit. Quẽ illi modũ expectandũ eſſe intellexiſſent, ſi crederẽt:
quia vero increduli erant, impatientes fuere ad diſcendũ. Nã ſequitur. [Sed ſunt quidam in vobis
qui nõ credunt.] Ac ſi dicat: Non quia durus eſt meus ſermo, idcirco quoſdã veſtrũ ſcandalizat,
ſed quia vos aliqui inſidelitate obduraſtis corda veſtra, idcirco ſermoni meo videtur ineſſe duri-
tia. Et nõ ideo nõ creditis, quia nõ intelligitis, ſed ideo nõ intelligitis, quia non creditis: Si enim
nõ credideritis (inquit ſcriptura) nõ intelligetis. Proinde & nos, non quia intelleximus credimus,
ſed credimus vt intelligamus: quia reuera ſicut Deus & homo vnus eſt Chriſtus, ſic & iſte panis
viſibilis conſecratus, cum illa carne quæ pependit in cruce, vna caro eſt, vnum eſt Chriſti cor-
Rom. 6. pus. Et quia ſicut in vera carnis morte diuinitas nihil paſſa eſt, ſic vbi in altari verum Chriſti
Epilog⁹ de hoc pane vitæ. corpus immolatur, frangitur & manducatur, eadẽ Chriſti humanitas, quæ ſemel paſſa eſt & re-
ſurrexit, nihil patitur, nec enim iã moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Quantũ potuimus
adiuuante Deo, panẽ ſanctũ & calicẽ, quẽ de altari ſumimus, verum & viuũ agnum Dei eſſe ſua-
met ex balatu cõprobare curauimus, ad hoc ſe iugiter inibi præſentantẽ vt nos & lanis ſuis ope-
riat, & carnibus reficiat. Comedimus quantum potuimus. i. caput cum pedibus & inteſtinis, id
eſt, tam diuinitatẽ, quã humanitatẽ, & ſubtilia miſteriorum eius dicta vorantes, nihiloq; omnino
quod ſolido fidei dente, conſequi valuimus, relinquẽtes. Si quid tamẽ reſiduũ eſt, igni cõburimus.
i. ſpiritui ſancto cõmittimus, quia videlicet huius agni omnia myſteria nequaq̃ rõne omnimoda
cõprehendere poſſumus. Nobiſcũ eius gratia bene agitur, ſi quantũ ad æternã ſalutẽ neceſſarium
eſt, cõſequi & certũ tenere valemus. Sequitur. [Sciebat autem Ieſus qui eſſent credentes, & quis
Ephe. 1. traditurus eſſet eum.] Plane hoc ſciebat vt Deus, non ex euentu aliquo, vel caſu, ſiue conjecturæ
1. Pet. 1. humanæ momento, ſed ab initio. i. ab æterno. Nam ante mundi conſtitutionẽ præſciuit & prę-
deſtinauit eos, qui vocandi erant ſancti, & immaculati in conſpectu eius. [Et dicebat eis: Propte-
rea dixi vobis, nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datũ à patre meo.] Quia ſunt (inquit qui-
dam) in vobis qui non credunt, & ego hoc ſciebam ab initio, propterea dixi ſupra, quia nemo
poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum: & nunc iterum dico idipſum verbis
paululum immutatis, ſenſu permanente: quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datũ à pa-
tre meo. Idcirco autem nunc idipſum repetiuit, quia quod tunc dixit, profecto nunc verũ eſſe li-
quet ab iſto affectu, quo illi ſcandalizantur. Nam ſi pater illos attraxiſſet, ſi eis vt ad filiũ venirent,
à patre datum fuiſſet, id eſt, ſi diſcipulos eius fieri beneuolentia diuinitus inſpirata perſuaſiſſet,
credentes & credendo guſtantes ſuauitatem illam, qua trahuntur omnes electi, magis ac magis
traherentur & ipſi. [Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambu-
Incuſatio patrũ iniquã in monaſterijs, ſup apoſtatis ſuis. labant.] Ecce audiant hoc illi, qui maxime eccleſiarum localium, id eſt, cœnobiorum, archimã-
dritis detrahunt, quoties gregis ſui patiuntur detrimentum & cum ipſi vacent otio, temere ope-
rarios Dei diiudicant, vbi aliquos ex eis, qui hortatu ipſorum conuerſi ſunt, ad ſeculum relabi cõ-
ſpiciunt: Videte inquiunt, quã indiſcreti ſunt, quam temerè & inconſiderate homines vocant, &
accidentes ſuſcipiunt, & votiuis promiſſionibus apud Deum obligari cõpellunt, quanta rurſus
nimietate vel duritia ſuſceptos & ſibi ſubditos ſcandalizantes, in deterius cogunt præcipitium,
Mat. 23. per omnia phariſæorum ſimiles, qui circuibant mare & aridam, vt facerent vnum proſelytum, &
denuo faciebant eum filium perditionis duplo quã ſeipſos. Quid iſti dicerent, quomodo laborã-
Mat. 13. tibus & animarum lucra quærentibus inſultarent, quoties quippiam detrimenti in eiuſmodi ſu-
ſtinent, ſi non & Chriſto tale quid contigiſſet? Quomodo derogarent retia mittentibus piſceſque
tanquam malos bonos concludentibus, ſi ſolos piſces bonos admiſiſſet, & eorum imprudem-
tiæ vituperantes imputarent, quod tales admiſiſſent, quorum diſcordibus tumultibus retia rũpe
rentur

s

rentur, alijs ſeditiones facientibus, alijs ebrietates, fornicationes, & his ſimilia ſectantibus, alijs
per hæreſes quoq; & ſchiſmata ſeſe ab vnitate fidei præcidentibus? Bene ergo hoc & Chriſto
contigit, imo Chriſtus hoc & ſibi contingere voluit, vt bonos maloſq; permixtos haberet, & tam
diu ſuſtineret, donec malos à bonis tanquam paleas à granis proprij vitij ventus auferret, quod
nemo comprehendere auderet, vt quando bonæ voluntatis homines, bonos à malis diſcernere
neſcientes, bonos ſimul & malos admitterent, tam diu perpeſſuri, donec illos ſupremum iudi-
cium ab inuicem diſcernerent, nemo reprehendere deberet. Hominis nanq; eſt clamare & ſtre-
pitum extrinſecus ad aurem facere, Dei autem ſolius, manu inuiſibili cor audientis apprehēde-
re, & ad Chriſtum attrahere. Nunquid exigendū eſt ab aliquo, vt ipſo Chriſto ad lucrandas ani-
mas verbo & opere ſit efficacior? Propterea quoties tale quid nobis contingit, quia & Chriſto
contingit, dicimus cum eo: Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datū à patre meo. Sequitur.
[Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?] Et vos, inquit, quos dedit mihi
pater, quos attraxit pater ad me, quibus datum eſt à patre meo, vt veniretis ad me, nunquid Rom.10
vultis abire? Quod vtique non interrogat vt ſciat, ſed ſub interrogatione attentius confirmat,
quod ex eis quos dedit ſibi pater, quenq̃ nō perdat, ſimulq; confeſsionē neceſſariā opportune, alijs
diffitentibus, exigit ab eis qui credentes erant, quia videlicet, ſicut corde creditur ad iuſtitiam,
ſic ore confeſſio fit ad ſalutem. [Reſpondet Simon Petrus: Domine ad quem ibimus? Verba 1.Ioā.4.
vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei.] Planè hoc
futurum erat in Chriſti eccleſia, vt ſcādalizatis & ſcandala facientibus Antichriſtianis, qui mul-
ti ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, excuterent ſe & inuicem cohortarentur dilectores
Chriſti, & ſeditioſa perfidorum importunitate inquietati, largius atque ſonorius confeſsionē veræ
fidei, dictis & ſcriptis declamarent vniuerſo orbi, non ante defuturi, donec ſatanā cum illis ſatel-
litibus ſuis, ſicut fulgur de cœlo cadentem, ſcriptis veridicis atque autenticis confutarent, & pia Luc. 10.
ſui profuſione ſanguinis enecarent. Huius autem eccleſiæ fidelis vnitatē fidemq;, hic & alibi Pe-
trus exprimit, voces primus emittit, vnde & à petra (ſupra quam eadem eccleſia fundatur) no- Vnitas
men ſortitur, & magna laude ſuæ confeſsionis honoratus, ſimul regni cœlorum claues accipere eccleſiæ
meretur. Igitur & hoc, quod ad duodecim apoſtolos emiſſa interrogatione ſolus pro omnibus ſupra pe
reſpondet, toti vniuerſaliter vnicæ eccleſiæ aſſcribendum eſt. Dicit enim vna perfecta & for- tram. Mat. 16.
moſa dilecto ſuo Chriſto ſponſa eccleſia, turmis adoleſcentularum ſtipata: Domine, ad quem Canti.1.
ibimus? videlicet in tantis Arrianæ nequitiæ cæterarumq; peſtium ſeditionibus, non indicabis
vbi paſcas, vbi cubes, reuelante nobis veritatis tuæ ſpiritu, & poſt greges ſodalium tuorū vagari
incipiemus? Verba vitæ æternæ habes, id eſt, verba vitam æternam portantia tu habes, & nos
credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. Non ante cognouimus & poſt credimus,
ſed primum credimus, & exinde cognouimus, quia videlicet non cognitio fidem, ſed fides præ- Cur tā
cedit cognitionem. Fides nanq; meritū, cognitio autem filii Dei præmium eſt fidei. [Reſpondit acerbe
eis Ieſus: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt?] Quare agnus man- terret
ſuetus, multis diſcipulorum relabentibus, in paucos qui remanſerunt, tam acriter inuehitur? hic Chri
Nunc enim potius familiariter viderentur eſſe collaudandi, præſertim cum accepiſſet ab eis ſtus apo
eandem confeſsionem magnæ fidei, quā alibi digna laude beatificauerat, dicens: Beatus es Simō ſtolos. Mat. 16.
Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Et quidem
beatificantis gratiæ præconium eſt, quod dicit: nonne ego vos duodecim elegi? ſed magnæ ſe-
ueritatis & increpationis eſt, quod & hoc ipſum ſub interrogatione pronunciat, & protinus ad-
iungit terribiliter, & ex vobis vnus diabolus eſt. Quare ergo in tali articulo, cunctos tam ter-
ribili vnius denotatione percutit: quē dum nominatim non exprimit, vniuerſos premit, vnum-
quenque pro ſemetipſo nimis egre ſolicitum reddit? Non enim illum talem conſcientiarū iudicē
ſæpe compertum, falli exiſtimare poterant, non proximorum conſcientias ſinguli cōprehendere
valebant, non ſua quiſq; merita (cum de futuro incerti eſſent, & tam multos deſipere viderent)
magni pendere audebant. Quare inquam hoc voluit, niſi quia ſic expediebat eis? Nullus
quippe peccati mortificatione ſic indiget humana infirmitas, quā illius, vbi ceciderunt qui ope-
rantur iniquitatem, qui expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Quod autem eſt illud peccatū, niſi pes
ſuperbiæ? Non veniat mihi (inquit Pſalmiſta) pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non moueat
me. Nam vbi venerit ille vagus & inſtabilis ſuperbiæ pes, qui vtique venire ſolet ex nimia ſe-
curitate vel præſumptione iuſtitiæ, ſtatim vanum & improuidum hominem manus antiqui pec-
catoris foris inuenit, vbi illum à bono propoſito, Deo, qui ſuperbis reſiſtit, auerſo, celeriter mo- Iacob. 4
uere poſsit. Vt igitur filij hominum in tegmine alarum domini ſperent, & de ſemetipſis humi-
liter ſentientes, non exaltent animam ſuam, opportune in caſu aliorum ſolicito timore depri-
muntur, noſq; omnes exemplo erudimur, vt cum paries proximus ardet, de noſtra re timea- Pſal.35.
mus, id eſt, dum cadunt qui nobiſcum ſtare videbantur, nos qui adhuc ſtare videmur, ſimilem
nobis caſum euenire poſſe, humiliter conſideremus. [Dicebant autem de Iuda Simonis Iſca-
riothis.] Iudas Iſcarioth, vel à vico in quo ortus eſt, vel à tribu Iſachar vocabulum ſumpſit.

Dicitur autem & Simonis, ſubauditur filius vel propinquus,ad diſtinctionem Iudæ alterius,qui
& ipſe ad diſtinctionem huius, dicitur Iudas Iacobi, ſubauditur frater, qui & alio nomine vo-
catur Thaddæus apoſtolus. Hunc vero Iudam euangeliſta recte diabolum appellatum eſſe cō-
probare volens, idoneam rationem ſubiungit, dicens. [Hic enim erat eum traditurus, cum eſſet
Quis recte diabolus dicitur. vnus de duodecim.] Etenim diabolus, non naturæ, ſed peſſimi accidentis græcum nomen eſt,
& interpretatur deorſum fluens. Quo nomine rectè appellatur angelus ille damnatus & per-
ditus,qui cum bene eſſet conditus,ſpirituum in altitudine cœli conuerſantium maximus, vitio
ſuo deorſum fluens per ſuperbiā ad profundum inferni deuolutus,factus opere, & dictus eſt no-
mine diabolus. At vero Iudas deorſum fluxit, & ipſam eius defluxionem euangeliſta patenter
expreſſit, dicens: Hic enim erat eum traditurus,cum eſſet vnus de duodecim. Quis enim neſci-
at gradum apoſtolicum excelſiorem eſſe cunctis ordinibus ſanctorum, tam veterum quā nouo-
Eccle. 21 rum? Item quis ignoret traditionis,qua infelix ille tradidit dominū, ſcelus eſſe profundiſsimum?
Igitur cum & ſapientia dicat,cum maledicit impius diabolum, maledicit animam ſuam,videli-
cet eo quod anima impij deorſum fluxerit, & non aliter, niſi deorſum fluendo, impia facta ſit,
rectè dominus iſtum impietatis ſigniferum,cuius anima totis conatibus in perditionis ſuæ locum
Queſtio de Iuda traditore. profundum,à ſublimi apoſtolici culminis honore defluebat, diabolum appellat, quo adhuc in
hypocriſi apoſtolicum munus exequente nequior nemo retro abierat. Hunc perditionis fi-
lium cur dominus ad apoſtolatum elegerit,plerię; diſputāt,ſi malæ intentionis illū eſſe nouerat,
quem vtię;,qualis eſſet, ignorare non poterat,qui nouit omnia. Et ſunt nonnulli,qui bonum il-
1. Tim. 5 lum fuiſſe contendant ante ruinam,alioquin non decuiſſe dominum noſtrum, vt vocaret illum
ad tanti ordinis gratiam. Si enim, inquiunt, in miniſtris Chriſti & diſpenſatoribus myſteriorum
Dei reprehenſibile & illicitum iudicatur eis, quos indignos eſſe nouerint, manus imponi: præ-
cipiturę; illis,vt nemini manus cito imponant, id eſt,niſi ex bonis operibus præcedentia merita
videant: quanto magis ſumme iuſtus, & ſumma iuſtitia, nulli indigno committere debebat ſa-
cra apoſtolici ordinis miniſteria? Ergo,inquiunt, ante ruinam bonus erat, apoſtolico faſtigio
non minus cæteris coapoſtolis dignus erat. Nec enim,inquiunt, aut falli potuit, vt indigni-
tatem eius neſciret, aut indigna agere, vt indigno ſanctum miniſterium delegaret, ſuosę; illi fa-
Reſpōſ. miliarius loculos committeret. Vtriſque vna reſponſione ſatisfaciendū eſt. Primū quærimus
ab eis, verum hodie Iudas aliquis ad apoſtolicū,id eſt, epiſcopale officium pertingat: imo quia
Iudam ante apoſtolatum,nonnulli (vt prædictum eſt) bonum fuiſſe contendunt, verum nemo
niſi bonis apoſtolicis ſeſe ſacramentis immergat. Planè diffiteri nequeunt, quin plurimi & mali
eſſe, & tanto munere fungi, Deo permittente,præualeant. Qui & Iudæ in nullo diſsimiles, pe-
cunias, quarum cupiditate Chriſto adhærent,ſibimet aggregant, & ſacros loculos in poteſtate
habentes, eccleſiæ redditus ſacrilego raptu exportant. Quid ergo? Nunquid ignorans aut iniu-
ſte diſponens tales admittit Chriſtus, & ſacramenta ſua per eos operatur? Itaque cum hodie
nonnullos admittere comprobetur, quos malos eſſe certum eſt, ex ipſorum fructibus claret,
infirmum eſſe argumentum quo dicunt bonum fuiſſe Iudam ante ruinam,cum illum apoſtolum
Obiect. fecerit Chriſtus. Veruntamen ſolertius indaganti necdum ſatisfactū eſt. Nam adhuc obijcere
Mat. 5. poteſt ſic: Rectè quidem Chriſtus Iudam perſequentem ſuſtinuit,cuius caſu ſtatum aliorum fir-
Rom. 12 mius in timore & humilitate fundaret,quippe cuius præceptum eſt,vt boni malos,quos corrige-
Gen. 4. re non valent,tolerent æquanimiter. Abel enim eſſe rennuit,quem Cain malitia non exercet.
Matt. 7. Matt. 18 Sed rurſus eiuſdem præceptum eſt, vt ſanctum canibus non demus: & qui correptionem non re-
cipit, ſit nobis ſicut ethnicus & publicanus. Ipſe autem Iudam,non qualemcunę; carnem,nō qua
lemcunę; ethnico ſimilē,ſed diabolū eſſe nouerat. Nunquid ergo ſancta illi vitę ſacramenta tra-
Solutio. dere debuerat? Ad hæc inquam, ſalutis noſtræ ſacramenta, in Chriſti paſsione, morte & re-
ſurrectione condita ſunt. In paſsione quippe,id eſt, ſub ipſo paſsionis eius articulo, corporis &
Rom. 6. ſanguinis ipſius euchariſtia primum ab illo conſecrata eſt. De baptiſmo quoque quærentibus
perſpicuum eſt (ſicut vbique & maxime contra quoſdam Græcorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ
defendit authoritas) quia conditum eſt in morte & reſurrectione eius, in qua iuxta Paulum &
nos baptizamur, & ſepelimur per baptiſmum, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per glo-
riam patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nunquid ante hac diſcipulos ſuos bapti-
Ioan. 4. zare miſit, aut prædictum corporis & ſanguinis ſui ſacramentum illis tradidit? Baptizaſſe
Iudas nō adminiſtrauit ſacramenta. quidem non Ieſum, ſed diſcipulos eius legimus, adhuc Iohanne ſuperſtite & baptizante, ſed
poſtquam ille traditus eſt, & Ieſus in opus prædicationis ſucceſsit, nec ipſe nec quiſquam iuſſu
eius baptizauit, nec baptizandi regulam ipſe ante reſurrectionem tradidit. Sed Iudas ad ho-
ram illam non peruenit qua Chriſtus pro ſuis paſſus eſt: quibus ipſe ait: & ego vadam immo-
Luc. 22. Ioan. 20 lari pro vobis, nec apoſtolatus ſignaculum,id eſt, ſpiritum ſanctū cum eis accepit, quē tūc pri-
mum in remiſsionē peccatorū dedit, quando reſurgendo glorificatus eſt,inſufflans & dicens: acci
pite ſpiritū ſanctū,quorū remiſeritis peccata,remittuntur eis. Et de hoc quidē haud dubiū eſt,quia
Iudas nō interfuit. ſ. neę; dū Chriſtus immolatus eſt pro ſuis,neę; dum reſurgens ſpiritum ſuum
dedi-

dedit illis. De participatione autem corporis & ſanguinis eius, poteſt aliquis opinari, quòd ille interfuerit. Sed profectò diligentius Euangeliſtarum narratione doctorumq́ꝫ conſiderata diuerſitate, citius deprehendi poteſt, huic quoq́ꝫ ſacramento illum nequaquam interfuiſſe. Nam cum accepiſſet buccellam, qua traditor deſignatus eſt, exiuit continuo: Quam vtiq́ꝫ buccellam, nec Euangeliſtarum, nec doctorum quiſquam conſentit, panem fuiſſe dñici corporis. Cum autem cõtinuo exierit, profectò conſtat, quia (ſicut prædictum eſt) corpori & ſanguini Chriſti non cõmunicauit. Nam non ante, ſed poſt typicum paſcha, cuius buccella denotatus eſt, fuerat impletum, & agni carnes cum Apoſtolis comederat, aſſumpſit panẽ, qui confortat cor hominis, & ad verum paſchæ trãſgreſſus eſt ſacramentũ, vt quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos, panẽ & vinum offerens, fecerat, ipſe quoq́ꝫ in veritate ſui corporis & ſanguinis repræſentaret.

Nec cõmuniõi ſacræ interfuit. Iohan. 13

Quod cũ ex cæteris Euãgeliſtis ordine manifeſto perſpicuũ ſit, ſolus Lucas quibuſdam aliter ſentiendi occaſionẽ dedit, non quod typici paſchæ & ſacræ Euchariſtiæ prædictũ ordinẽ præpoſterauit, vel minus aperte dixerit quàm cæteri, ſed quia verba, quæ de traditore ſuo dominus in cœna dixit, iſte ſolus tardius ſcripſit quàm cæteri, id eſt, per anticipationem ſacræ Euchariſtiæ traditionem præſcribens, verba quæ in priori cœna dixerat, verbis quæ poſt dicta ſunt, contexuit.

Lucas ordine variat hic ab aliis.

Luc. 22

Cum itaq́ꝫ Iudas diſpoſitus quidẽ ad apoſtolatum fuerit, ſed per nulla vitæ ſacramenta ad eiuſdem ordinis habitũ peruenerit, vniuerſa bonitatis eius argumenta deficiunt, & nihil eſt in quo Chriſti, Iudam ad tempus admittentis, recte gradientibus obſit exemplum. Igitur hic filius perditionis nunq́ꝫ bonus fuit, nec de bono electo malus factus eſt, ſed quia malus erat, idcirco ad opus neceſſariũ ab eo, qui malis bene vti nouit, electus eſt, & apud illum ſemper pro malo habitus eſt malo (inq́ꝫ) non nequitia naturali, ſed vitio accidentali. Quod ſi quis officio prædicandi, & ſigna faciendi bonũ illum fuiſſe dicat, concedimus ei: nam & epiſcopi mali quantumuis moribus mali ſint, quia diu fidem catholicã tenent, officio, quod agunt, bonæ arbores ſunt. De quorum electione, qua & Iudas iudicio diuino electus eſt, ſunt multa quæ dicantur, ſed faſtidioſam * prolixionem deuitantes, euangelicã ſeriem proſequamur.

prolixitatem

[Poſt hæc ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæã ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat aũt in proximo dies feſtus Iudæorum, Scænophegia.] Chriſtum dñm ſuæ pariter ac noſtræ vitæ & mortis habentem imperiũ, eo tempore & ordine voluiſſe pati, & intrare in gloriã ſuam, quo paſſus & mortuus eſt, & reſurgendo ad paternæ gloriæ profectus eſt dexteram, lex & prophetæ teſtantur, quos ipſe præmiſit, quos ipſius prædocuit ſpiritus, quorum teſtimonium non tacet, quàmdiu euangelica Chriſti gloria prædicatur. Nec enim aliud prophetæ prædixerunt, quàm quod in voluntate eius præfixum, in ſpiritu ſancto præuiderunt, nec aliam mortis ſpeciem poteſtas eius admittere habebat, niſi quam eiſdem ſanctis prophetis ſpeculãtibus, iamdudum apud ſe præordinauerat.

Cap. vij

Lucæ 4 Ioan. 8. Pſal. 40

At vero Iudæi nequaquam myſterium voluntatis eius ſcientes, ſed cæcum furorem ſuum ſequentes quærebant eum quomodocunq́ꝫ interficere. Verbi gratia: nunc præcipitare, nunc lapidibus illũ volentes obruere, non curantes aliud dummodo de medio tolleretur, & hoc ſolũ dicentes: Quãdo morietur, & peribit nomen eius? Igitur quia pertinebat ad eum mortis ſuæ tempus, modũq́ꝫ neceſſarium, noſtræq́ꝫ cauſæ competentem præuidere, ambulabat Ieſus (inquit Euangeliſta) in Galilæam: non enim volebat ambulare in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere. Equidem literæ ſuperficies infirmitatem ſonat non contemptibilẽ, quam fideles eius imitari debeant rationabiliter, dum tempus vel cauſa poſtulat, declinando mortẽ, ſed ſequentia lectionis magis altã, quæ prædicta eſt, innuunt ipſius ſe ſubtrahentis intentionẽ, quã Euãgeliſta mox incipit cõmendare, dum dicit: Erat aũt in proximo dies feſtus Iudæorũ ſcænophegia. Ac ſi dicat: Nõ mori metuẽs, ſed (ſicut ait Pſalmiſta) ſol cognouit occaſum ſuũ, tempus aliud mortis ſuæ præfixũ habens, in Iudæã ambulare, & interfectoribus ſuis locũ dare nolebat. De quo tempore ſuo paulo poſt ait: Tempus meũ nondũ aduenit.

Pſal. 103

Scænophegiam quippe, i. tabernaculorum feſtiuitatẽ in ſeptimo menſe, non ſuũ, ſed præcurſoris ſui Iohannis tempus eſſe nouerat, quo ille patri Zachariæ per angelũ prænunciatus, & poſtmodũ ſterili vtero conceptus eſt: Suum aũt tempus ipſe verus agnus Dei paſchalẽ primi menſis ſolennitatẽ, in quo Deo patri pro omni mundo ſacrificium fieret, iamdudũ proſpexerat, quo nihilo minus tempore idem ipſe ab angelo annunciatus, & in vtero virginis conceptus fuerat. Nam reuera ſecundũ regulares cunctorũ cõputiſtarum circulos conſtat, quia ſexta feria, quota die primus homo conditus eſt, menſe paſchali, id eſt, luna iam noua, octauo Calend. Aprilis, Ieſus Chriſtus dñs noſter, agnus Dei, pro reparatione vniuerſæ ſaluſtis conceptus eſt, euangelizante angelo beatæ virgini. Hoc igitur tempus, ſuæ vitæ & mortis ſuæ diſpoſitor dominus recte ſuſtinens, nolebat ad hunc diẽ feſtum ſcænophegiæ aſcendere, id eſt, eo tempore tranſeundo ex hoc mundo ad patrem, gloriam ſuæ immortalitatis intrare.

Scænophægia tẽporis Iohãnis Baptiſtæ paſcha autem Chriſti.

Cum autem dicat Euangeliſta ſingulariter: Erat dies feſtus Iudæorum, non tamen vno, ſed pluribus illam feſtiuitatem diebus agendam fuiſſe, intelligendum eſt. Sic enim de ipſa in lege ſcriptum eſt: A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Dñi ſeptem diebus. Die primo, & die octauo erit ſabbatum, id eſt, requies.

Lucæ 23

Et de cauſa eiuſdem feſtiuitatis paulopoſt ſubiungit: Menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerĩm filios Iſrael, cum educerem eos de terra Aegypti. Faciebant itaq; Iudæi tabernacula, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerant, cum educti de Aegypto peregrinarentur in heremo, & celebrabant diem feſtum, magnam ſolennitatem, velut reminiſcẽtes beneficia Dñi, qui Dñm erant occiſuri. [Dixerunt ergo ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera

Fratres Ieſu cõ propinqui.

tua, quæ tu facis] Iſti fratres Ieſu, propinqui vel conſanguinei ſunt, qui gloriam huius mundi amantes, & veram cœleſtis hominis gloriam ſuo ſenſu terreno mentientes, vanum illi dilatandæ gloriæ dabant conſilium, vt videlicet feſtinans innoteſcere cunctis, daret operam tam ſolenni non deeſſe conuentui, nec oſtẽtandis parceret miraculis. Nam hæc feſtiuitas vna de tribus erat,

Exod. 23

in quibus omne maſculum Iſrael coram Dño apparere lex iuſſerat. Suo ergo ſenſu ſapientiam Dei præcedere, viamq; illi oſtendere præſumentes. Cum hoc dixiſſent, ſiniſtram intentionem ſuam peruerſa ratione conati ſunt firmare, dicentes: Nemo quippe in occulto quicquam facit, & quærit ipſe in palam eſſe] Vera quidem ſentẽtia eſt, neminem ratione vtentem adeo ſibimetipſi diſsidere. Nam reuera manifeſte repugnantia ſunt, velle hominibus innoteſcere, & facta nobilia celare, quemadmodum ſi quis velit pariter, & in nocte eſſe, & ſolem habere: ſiue lucernam Domini clare ardere, & lumen eius videri à nemine. Sed hæc eadem ſententia non ſuo tempore dicta eſt. Nam Dñs noſter, nec in occulto quicq̃ faciebat, quia nihil quod occultum eſſe vellet agebat, nec eo modo, quo illi arbitrabantur, in palã eſſe quærebat, quia non ab hominibus claritatem accipere, ſed hominibus claritatem dare volebat: non hominibus placere, ſed homines ad placendum Deo erudire venerat. Igitur vera quidem, ſed vana, imo & peruerſa, atq; alieno

Tres Apoſtoli fratres domini hic non dicũtur ſed alij.

ſpiritu prolata eſt. Quam & adhuc illi confirmare nituntur, ſubiungentes. [Si hæc facis, manifeſtas teipſum mundo] Id eſt, ſi non hæc facis, non manifeſtas teipſum mundo. Adhuc ea quæ dixerunt iſti, talia videri poterant, qualia dicere debuerunt fratres boni ac fideles, nec indigni fratribus illis, quos nouimus Apoſtolos Chriſti, viros vtiq; Apoſtolicæ ſanctitatis & fidei. Sed aduerſus hanc opinionem audi, quid Euangeliſta ſubiunxit. [Neq; enim fratres eius credebant in eum] Vtiq; illi dignæ memoriæ fratres eius, quos (vt iam dictum eſt) Apoſtolos nouimus, ſcilicet Iacobus Alphæi, qui cognominatus eſt iuſtus, Simon quoq; Chananæus, & Iudas q & Thaddæus dicitur, credebant in eum. Nam Apoſtolorum omnium (ſolo Iuda diabolo excepto) fuit paulo ſuperius illa vox Simonis Petri, etenim pro omnibus ille vnus reſpõdit: Domine, ad quẽ ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, q̃a tu es Chriſtus filius Dei. Sed iſti fratres eius (inquit Euangeliſta) non credebant in eum. Igitur hæc verba illorũ, non tam beneuolentiam teſtantur, q̃ inuidiam, quia non multum curantes, ſi interficeretur, qui vtiq; odiũ Iudæorum aduerſus illum ignorare non poterant. [Dixit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondũ

Eccl. 3.

aduenit, tempus autẽ veſtrum ſemper eſt paratum] Omnia tempus habent, ait Eccleſiaſtes. Ac

Prou. 2.

deinceps: Tempus flendi, tempus ridendi, tempus plangendi, & tempus ſaltandi. Audiant hoc

Eccle. 2.

ſtulti, qui concionantem in plateis ſapientiam deſpiciunt, & qui nec aures, nec oculos habent in capite ſuo, ſed in finibus terræ non diſcernunt tempora hæc, q; non dixit tempus ridendi, & tẽpus flendi, ſed primum tempus flendi, deinde tempus ridendi: prius tempus plangendi, & poſtea tempus ſaltandi. Hæc (inquam) tempora, quia non diſcernunt, intempeſtiuos præripiũt riſus, & iniuſſis atq; immaturis tripudiant atq; laſciuiunt ſaltationibus, & ideo nondũ ſtatus rerũ commutatur, oportet enim præſentẽ ſtatum decedere, aliumq; longe diuerſum & contrariũ ſuccedere, neceſſe eſt de riſu ad fletum, de ſaltatione tranſire ad planctũ. At verò illæ futuræ ciuitatis rex, cuius regnũ de hoc mundo non eſt, nouit ſibi & ſuis prius flendũ, & poſt ridendum: prius plangendum, & poſtmodũ eſſe exultandum. Ait ergo: Tempus meũ nondum aduenit, tempus veſtrũ ſemper eſt paratũ. Quid igitur? Cum venerit tempus tuũ, quæres in palam eſſe, & mani-

Ioan. 15.

feſtabis teipſum mundo? Ita plane faciã, ſed ipſa manifeſtatio mea longe alterius gloriæ & honoris erit, q̃ veſtra gloria, & breuis honor veſtri huius temporis. Vos enim ad gloriã tenditis, malis operibus mundi adulando: ego ad gloriã proficiſcar, mala mundi opera deteſtando. Hoc eſt quod ſequitur: [Non poteſt mundus odiſſe vos. Me autẽ odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt] Nullo magis contrario modo differre poſſunt quæcunq; differentia ſunt. Sunt autem hæc manifeſte contraria, quę ſic oppoſuit, dicens: Non poteſt mundus

1. Ioan. 2

odiſſe vos, me autem odit. Et vtiq; mundus hoc loco haud dubium, quin ſignificet dilectores mundi, qui (vt epiſtola ſua hic idem Iohannes aſſerit) pro eo quòd ſunt dilectores mundi, conſtituuntur inimici Dei. Item eum cauſam odij talem ſubiunxerit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt: conſtat ſine dubio, quòd ècontrà, cur eos mundus odiſſe

Pſal. 109

non poſsit, illa cauſa ſit, quia teſtimonium perhibent, quòd opera eius bona ſint. Igitur illorum conſultores ſuos multum à ſuo ſenſu diſſentire, tam fortiter q̃ ſuauiter oſtendit ſapientia Dei, ita vt duo quælibet magis abinuicem differre non poſſint, ſimulq; quod futurũ eſt innuit, ſcilicet,

manife-

manifeſtationem ſuam ſic proceſſuram, quomodo poteſt admittere odium, videlicet ꝙ anteꝙ̃ Pſal. 109
exaltet caput, de torrente in via bibiturus ſit. Et adiungit illud, * ꝙ conſequentibus talibus nil quo
poteſt dici. [Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non aſcendo diem feſtum iſtum, quia tem-
pus meũ nondum impletũ eſt] Et ô quantum pondus eſt fortitudinis in hac ſuauitate concluſio
nis. Reuera nunc quoq; meminit, quod in Eccleſiaſte dixerit hæc ipſa ſapientia Dei: Tempus ta- Eccl. 3.
cendi & tempus loquendi. Nam cum tempus fuerit, loquetur talibus. Illud in eodem aſperrimè Ibid. 10.
dixit: Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedũt, vt ecõtra de ſemetipſo,
& ſuis ſubiungeret: Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcũtur in tempore ſuo,
ad reficiendũ & non ad luxuriam. Quid enim ſunt iſti dilectores mundi, quorũ tẽpus ſemper pa-
ratum eſt in ſtoliditate terrenæ ambitionis, quid (inquam) ſunt, niſi terra quam ſerpens comedit? Gene. 3.
Et quis puer terræ illius rex, niſi ille tam vetus, q̃ fatuus ſtultitiæ pater, cuius cor matura ſa- Oſee 8.
pientia Dei nequaq̃ vlla ex parte poſsidet? Principes verò qui mane comedunt, potentes & ſu-
perbi dilectores mundi ſunt, de quibus dñs: Principes quidem extiterunt, & non rognoui, qui dũ
hac in vita ſua bona recipiunt, vt in futuro crucientur, quaſi mane comedunt, vt hora cœnæ à
conſortio comedentiũ ſecludantur. Econtra terra illa, terra viuẽtium, quam dñs ſuper maria Luc. 16.
& flumina, id eſt, ſuper amaricãtes populos, & ſæuientes ſeculi principes, fundauit in fide & præ- Pſal. 5.
parauit in operibus bonis, beata eſt, cuius rex nobilis, vtpotè verus & conſubſtãtialis filius Dei,
idemq; ſecundũ carnem filius Dauid ſoluſq; filius virginis. Cuius principes, quos idem rex no-
bilis exemplo ſuo ſic diſpoſuit, vt mane operentur ſobria mente, negotia regni, & in tempore
ſuo comedant ad reficiendum, & non ad luxuriã, quia videlicet in hoc alieno tempore non lu-
xuriati ſunt, ſed laborauerũt, audiũt regem ſuum dicentẽ ſibi, dum diſrumbere parat ipſe in tem
pore ſuo: Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſu-
per menſam meam in regno meo. Iſtis igitur & cunctis vanæ gloriæ matutinis aſcenſoribus, quia Luc. 22.
non deſunt præconia ſcripturarũ, ex quibus audiant quid eos conſequatur, ſatis eſt hunc regem
nobilem in ſua perſona grauiter & parce dixiſſe: Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non
aſcendo ad diem feſtum, quia tempus meum nondum impletum eſt, id eſt, * vt vobis libet exalta- vos vt
mini quantum poteſtis, anteq̃ humiliemini, vt humiliemini poſtq̃ exaltati fueritis. Nam ego nõ Phil. 2.
aſcendam in præſenti, neq; exaltabor, anteq̃ humiliter vſq; ad mortẽ, mortem autem crucis. Se-
quitur: [Hæc cũ dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe
aſcendit, non manifeſte, ſed quaſi in occulto] Actus diuerſos vno verbo aſcenſionis hoc loco æ-
quiuocari perſpicuum eſt, id eſt, alio ſenſu dictum eſſe à domino: Vos aſcendite, ego non aſcen-
dam, & alio nunc ab Euangeliſta dici: Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit,
videlicet ipſe ſecundum illorum ſenſum, qui dixerãt: Vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ
facis, & ſi hæc facis, manifeſtas teipſum mundo. Reſpondit ſe non aſcenſurum, id eſt, ſublime
de ſeipſo ſpectaculum, gloriam quærendo præbiturum. Euangeliſta verò ſimpliciter viam cõ-
munem (vt ſolet) eodem verbo expreſsit, ſecundum terræ ſitum, eo quòd venientibus Hieroſo-
lymam, in montana Iudææ foret aſcendendum. Qui & diſtantiam aſcenſus huius & illius, quem
prædicti fratres intenderant, curauit apponere dicens, non manifeſte, ſed quaſi in occulto. Qua-
re autem non manifeſte, ſed quaſi in occulto? Videlicet quia tempus eius nondum aduenerat,
quia tempus eius nondum impletum fuerat. Quid ergo, vbi venit impletum eſt tempus eius. Ioan. 12.
quomodo aſcendit? Plane non in occulto, neq; quaſi in occulto, ſed manifeſte. Tunc enim turba
multa, quæ conuenerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quia venit Ieſus Hieroſolymam, acce-
perunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant oſanna, benedictus qui ve-
nit in nomine Domini rex Iſrael. Vtique tunc impletum erat tempus eius, quia collecto con-
cilio Pontifices & Phariſæi dixerant: Quia expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & ab
illo die cogitabant eum interficere, videlicet quaſi cum iudicio legitimo, & ea morte qua vo-
lebat ipſe, ſcilicet, crucis patibulo, definierant eum interficere. Nam antea quæſierant eum
quidem Iudæi multoties interficere, ſed non ita, vt implerentur ſcripturæ, & ideo (ſicut paulo
ante dictum eſt) nolebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. Et Ioan. 8.
cum tamen ambulaſſet illuc, & vellent eum (ſicut poſt dicendum eſt) Iudæi lapidare, noluit
mortem admittere, quia non ſic implerentur ſcripturæ. Tunc ergo impletum eſt tempus
eius, & idcirco non aſcendit in occulto, ſed manifeſte, acclamantibus turbis, magno regi, Pſal. 8.
magno filio Dei, magno & nobili filio Dauid. Quid ergo? Ergone prædictum tunc pa- Mat. 21
trum ſuorum conſilium approbauit, & iuxta ſenſum illorum mundo manifeſtari voluit? Luc. 19
Minime, quia laus iſta non ex hominibus, ſed ex Deo fuit. Cui enim niſi Deo dictum eſt
in Pſalmo: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Hæc autem prophetia tunc
adimpleta eſt. Cum enim indignantes Phariſæi dicerent: Audis quid iſti dicunt? Reſpon-
dit eis: vtique: Nunquid legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Igi-
tur neque tunc quando cum publicis laudibus aſcendit, ſed quodam quidem reſpectu in oc-
culto, quodam autem manifeſto, & non in occulto. Nam quia ſicut in tempore ſuo facturus

erat

erat, non ita & modo cum regiis laudibus aſcendit, in occulto aſcendit. Quia verò non ſic aſcendit, vt latere veller, nō in occulto aſcēdit. Bene ergo cum hac temperatiua diſtinctiuncula quaſi in occulto dictū eſt. Sequitur. [Iudæi ergo quærebant eum ī die feſto, & dicebāt: Vbi eſt ille?]

Vbi eſt ille

Matt. 3.

Ergo (inquit) quia non viderunt eum cum fratribus ſuis, id eſt, cum cognatione ſua veniſſe, quærebant eum male ſolliciti Iudæi, qui quærebant eum interficere. Et dicebant: Vbi eſt ille? Vide nunc genimina viperarum, quanto ſæuiant veneni præcordialis ardore, dum non dicunt vbi Ieſus, ſed vbi ille? Nunquid enim eius quem quærebāt interſicere, poterāt nomen neſcire? Ergo cordis illorum habitator homicida Diabolus, ſic eos agebat, vt odio dictante, nomen ſalutis nō poſſent, imo nollent attingere. [Et murmur multus de eo erat in turba.] Murmur multus, id eſt, multa erat diſſenſio: multa (inquam) quia multorum rumoribus ſuſurrata, ſed non tam vehemens, tamq; animoſa, vt & ſeditio fuerit rectè dicenda.

Seditionis occaſio noluit eſſe Ieſus.

Nā ſeditio rectè dicitur, vbi partibus aduerſus alterutrum conflictantibus, diuiſa reſpublica hoſtili diſcordia periclitatur, ita vt laborante officio non leuiter præſidiali ditione poſsit ſedari tumultus. Vnde & iuxta ætymologiam ſeditio, quòd ſit ſine ditione, dicta ſit. Quæ vbi accidit, perimitur perſona propter quam euenit: datur enim & inimicis occaſio maior accuſandi, & iudici neceſsitas ſit audiendi.

Eſa 91.

Lucæ 4.

At verò puer iſte electus, ſuper quem Deus pater poſuit ſpiritum ſuum, vt iudicium gentibus proferat, non contendit, neq; clamauit, nec audita eſt foris in plateis vox eius & omnimoda manſuetudine egit ac prouidit, vt propter ſe nulla vnquam oriretur cauſa ſeditionis. Non igitur ſeditio facta eſt, ſed timida diſſenſio ſubmurmurauit ad ſonum odij, vel inuidiæ Iudaicæ, dum velut anathematizati nominis hominem quærerent eum, dicentes: vbi eſt ille? [Quidam autem Iudæi dicebant, quia bonus eſt: alij autem dicebant, non, ſed ſeducit turbas.] Ex hac ſenſuum diſcordia murmur multus erat. Quid ſi iſti qui dicebant, quia bonus eſt, hoc etiā dicere ſcirent vel auderent, quia filius Dei eſt? Vtiq; non iam vtcunq; murmur multus, ſed animoſa fuiſſet oborta ſeditio. Sed hoc ſolum dicebant, & vix dicere audebāt, quia bonus eſt. Nam ſequitur: [Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.] Nemo (inquit) videlicet eorū qui dicebant: quia bonus eſt, palam loquebatur de illo propter metum Iudæorū, ſcilicet eorum qui dicebant: non, ſed ſeducit turbas. Et notandū, q̄ cum hi pariter atq; illi Iudæi ſint, eos tamē qui dn̄m quærebant interficere, tam hic q̄ in omnibus perſecutoribus eiuſdem domini noſtri, Euangeliſta Iudæos appellare conſueuit, ad diſtinctionem turbæ quæ vel ipſum conſequebatur, vel aduerſus eundē nihil iniquū moliebat.

Triplices Iudæi.

Boni.

Quorū cauſa vt manifeſtior fiat, ſciendū & illud eſt, q̄a tribus ſignificationibus rectè hoc Iudæorū nomen æquiuocari, & hanc eſſe deterrimā, quam hoc loco Euangeliſta vult intelligi. Dicuntur enim rectè Iudæi, quicunq; ſunt confeſſores veritatis, videlicet ſecundū interpretationē huiuſce nominis. Iudæus enim cōfeſſor interpretatur. Vnde diuinitus prouiſum nō dubitamus, vt hæc dn̄i cauſa crucifixi ſuper caput eius ſcripta Græce,

Matth. 1

Hebraice, & Latine poneretur: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, quia maxime tribus illis linguis teſtimonia ſua perſonat per totum orbem catholica fides Chriſtianorū confeſſorum, contraria huic intellectui ſignificatione Iudæos dicimus iſtos inſipiētes malignos, homicidas, effuſores ſanguinis Chriſti, qui vſq; hodie maledicunt Chriſtū in ſynagogis ſuis, hæreditariam à parentibus ſuis ſuper ſe portantes eundem ſanguinē Chriſti. Dicimus enim eos Iudæos, non quia ſunt, ſed q̄a Iudæos ſe eſſe dicunt, mentientes, cum ſint in ſynagoga ſatanæ.

Apoc. 3.

Mediocres.

Galat. 5

Media ſignificatione, id eſt, quæ nec bona, nec mala ſit: nam in Chriſto Ieſu nec circuncifio, nec præputium, nec Gentilis, nec Iudæus, ſed ſola fides requiritur. Media (inquam) ſignificatione Iudæos dicimus omnes, quicūq; carnali generatione ſunt Iudaici generis, ſimulq; eos qui cum eſſent Beniaminæ ſtirpis, remanſerunt in parte Dauidici regni, ad quorum diſtinctionē cæteri Iſraelitæ dicti ſunt Samaritani, quibus (vt in hoc Euangeliſta dictum eſt) non coutebantur Iudæi. Qua ſignificatione hic appellatos eſſe Iudæos non cōceditur in hoc multo murmure turbarū, cum (vt prædictū) illi quoq; fuerint Iudæi, quorum nemo palam loquebatur de illo propter metum Iudæorū. Sequitur. [Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.] Ille qui (vt paulo dictū eſt) nolebat ambulare in Iudæam, quia quærebāt eum Iudæi interficere, quiq; tamē aſcendit, ſed quaſi in occulto & non manifeſte, ecce aſcendit, non in remotum ciuitatis angulum, ſed in templum: non ſaltem priuata die, ſed die feſto mediante, non ſaltem clauſo ore ſub ſilentio abſconditus, ſed in ſplendida doctrinæ authoritate cōſpicuus.

Chriſtus non fuit timidus.

Nunquid hoc in loco vacat illi perfidiæ, dn̄m maieſtatis Chriſtū timiditatis arguere vel impotentiæ, videlicet q̄ mortē timens, & quantū poterat declinare ſtudens, noluerit in Iudæā ambulare? Aut nunquid mutabilitate vſus eſt, ſuitq; in illo, eſt & non, vt prius noluerit illuc ambulare, & poſtea propter verba talium fratrum ſuorū mutatus eſt vt aſcenderet, quo noluiſſet aſcendere. Ergo magis in hoc quoq; facto dicamus de Deo Dei filio, quia apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo. Nam ſapientiæ ſolius diuinæ eſt, quam hominum nemo poteſt cōprehendere, q̄ tempus mortis ſuæ nouit mundū aduenſſe, & idcirco non

Iob. 12.

vult in Iudæā ambulare, mortiſq; miniſtris licentiā vel opportunitatē ſceleris permittere. Fortitudinis vero eſt, q̄ in mediū inimicorū ſuorū aſcendit, & docet in feſto mediante quodammodo

iubens

iubens morti inhianti, vt foris excubet, ſuumq́ promiſſum expectet, morituri arbitrio frenata,
& imperij eius capiſtro ligata. Nec enim errabit, in tuta poteſtatis ſuæ conſcientia qua & Hero- Luc. 13
di mandauerat quærenti ſe occidere. Ite (inquiens) dicite vulpi illi, ecce eiicio dæmonia, & ſani-
tates perficio, hodie & cras, & tertia die conſumor, & nunc docens in domo patris ſui, ſua quon-
dam habitatione, quæ nunc ſibi facta erat ſpelũca Hyenæ, quodammodo dicebat morti im- Hier. 12.
portunæ. Ecce in ſeruio doctrinæ præſenti feſto ſcænophegiæ, & poſtmodum futuro feſto ence-
niorum, & in tertio paſchæ feſto tecum ó mors agonizor. [Et mirabantur Iudæi dicentes: Quo- Matt. 10
modo hic literas ſcit, cum non didicerit?] Admiratio Iudaica pœnalis & impatiens ad audien- Coloſ. 2
dum, detrahentis inuidiæ liuor eſt, qua vrgente, dum ſapientiæ docentis nequeunt obuiare, ſal-
tem ex præſumptione magiſterij nituntur perſonam illius premere. Quod ſi talem patremfa-
milias hi maximè, qui clauim ſcientiæ tulerant, ægerrimè ferebant, omnes ſcientiæ theſauros
obtinere, & indignabantur quòd quicq̃ ſciret is, qui non per ipſos introiſſet, quanto magis do-
meſticos ſuos ab illis infeſtandos eſſe nouerat, quando in eodem doctrinæ miraculo inciperent
maiora facere, ſeipſo tamen illis dona tribuente? Nam ipſe in templo illorum docens vna tantũ Act. 2.
lingua, nihilominus ad vnam tantum loquebatur gentem, credentibus autem in ſe, vadens ad 1. Cor. 12
patrem, hoc daturus erat, vt omnibus linguis omnium gentium magnalia Dei loquerentur, nec
ſolum loquerentur, ſed etiam quod maius eſt, ſcriptis homines quondã ſine litteris & idiotæ, ſcri-
ptis (inquam) cuncto mundo ipſum annuntiarent inexpugnabilibus, & poſt ipſos eorum ſequa-
ces viri orthodoxi, gratiam donationũ habentes à ſpiritu ſancto diuidente ſingulis prout vult.
Proinde quoniam & domeſtici eius talia multo magis erant audituri à notis ſuis egregiam ipſo-
rum ſcientiam faſtidientibus, tale reſponſum oportebat ab illo dari, quale ſufficienter & vocem
formaret, & dignam defenſionem pararet illis quoq́ inuidiã ſuſtinentibus. Sequitur ergo: [Re-
ſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit.] Quid hac reſponſiõe
verius? Quid ad defendendam ſanæ doctrinæ dignitatem fortius? & ad leniendã inuidiam (ſi ta-
men leniri poſsit) ſuauius? Mea (inquit) doctrina non eſt mea, ſubauditur, ſicut doctrina Pha- Matt. 15.
riſæorum doctrina ſua eſt, quia videlicet doctrinam, ſenſumq́ ſuum in pleriſq́ doctrinæ Dei nõ Rom. 7.
cõmunicant docentes ſeruare mandata hominũ. Dei quippe traditiones propter ſuas traditiões 3. Regũ
dereliquerunt, legemq́ ſanctam, iuſtam & bonam, lucris ſuis & voluptatibus propriis ſeruire cõ- vlti.
pellunt. Prophetia quoq́ pſeudoprophetarum, prophetia ſua eſt, quia profectò non ſpiritui Dei Hier. 27.
ſpiritum ſuum, vel voci Dei, vocis ſuæ commodauerunt organum, ſed prophetãt de corde ſuo
dicentes: Hæc dicit dominus, cum dominus non miſerit eos, talium ex oppoſito liquet quantum
ad rem attineat, quòd ait: mea doctrina non eſt mea. Simul namq́ intelligi vult ꝙ ſubaudiendũ
ſit contrario, veſtra doctrina non eſt Dei, ſed veſtra. Et omnino quoniam & mea doctrina, & Mea doctrina non eſt mea.
non eſt mea dixit, ſic intelligendũ eſt, ac ſi dixiſſet: mea doctrina non ex homine, ſed ex Deo eſt.
Alioquin locus non eſſet aduerſatiuæ coniunctioni, cum qua ſubiunxit, dicens: ſed eius qui me
miſit. Igitur hodie quoties de infimis quilibet aliquem aſſequitur doctrinæ gradum, vt valeat cũ
Ieſu aſcendere in templum, & in medio eccleſiæ aperire os ſuum, ſi qui vitio Iudaico faſtidiant
illum, quia fortè magnos & inſignes Cathegeras, longa terrarum ſpacia non circuiuit, nec quæ-
rendo peregrina ſtudia relegit, & ob hoc dicant: quis eſt hic, vel quomodo literas ſcit, cum non
didicerit? ſufficit illi ad defenſionem, ſi verum dicere queat, quòd ſua doctrina nõ ſit ſua, ſed eius
cuius eſt omnis vera doctrina. Hac enim magna diſtantia catholicã profitens doctrinam, vniuer-
ſas hæreſes anathematizat. Hæreticorũ quippe (qualis fuit Arrius vel Macedonius, ſiue Do- Prou. 9.
natus) cæterorumq́ profeſſio iſta non eſt, quibus contra aquæ furtiuæ dulciores ſunt illis fonti- Pſal. 103
bus, vel aquis, quas iuxta Pſalmiſtam emittit Deus, & quæ inter medium montium pertranſeũt,
id eſt, ſingulis illis magis placet propria, q̃ illa quæ omnium ſanctorum cõmunis eſt catholica
atq́ Apoſtolicæ fidei doctrina. Dicat itaq́ vnicus Dei filius, qui extra patrem nihil docet atque 1. Tim. 5
operatur, dicat (inquam) ipſe, ꝙ vnumquemq́ doctorem ſanctæ eccleſiæ dicere vult: Mea doctri- Matt. 15.
na non eſt mea, id eſt, non facit hæreſes & ſchiſmata, quomodo faciunt eorum doctrinæ, qui no-
uitates vocum amantes, derelinquunt traditiones Dei propter traditiones ſuas. Amplius autẽ
ex ſubſequentibus ſenſus iſte declaratur. Ait enim: [Si quis voluerit voluntatẽ eius facere, agno-
ſcet de doctrina vtrũ ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar] Vt ergo præeunti ſententiæ ſequẽs iſta
manifeſtius concordet, primũ quid ſit à ſemetipſo quemq́ loqui, peruidendũ eſt. Philoſophorum
ſententia eſt, quorũ diffinitiones contrariæ ſunt, & ipſa eſſe contraria, quam & ita cõuertere licet,
vt dicas, quæ contraria ſunt, eorũ diffinitiones eſſe contrarias. Sunt autem hæc manifeſte contra-
ria, nec ſimul poſſunt eſſe, ſcilicet quemq́ à ſemetipſo loqui, & doctrinã eius ex Deo eſſe. Contra-
rio nãq́ modo hæc ipſa ſapientia nunc oppoſuit, cognoſcet (inquiens) de doctrina, vtrũ ex Deo
ſit, an ego à meipſo loquar. Igitur diffinitiones à ſemetipſo loquentis contrarias eſſe oportet diſ-
finitionibus ex Deo loquentis. Eſt autẽ ex Deo loqui, ſic loqui, quomodo ſpiritus veritatis ſug-
gerit .i. nõ de corde proprio quicq̃ cõfingere, ſed ſicut corde ſentitur, ita & ore veritatẽ profer- Ex Deo loqui.
re. Igitur econtra à ſemetipſo quemq́ loqui, mendacium loqui eſt: prophetare quemq́ de corde Hier. 23.
ſuo

bendiſtis loquentem in nomine Domini,quòd Dominus non præceperit? Aut nunqid ex no-
mine deorum alienorum loquutus ſum vobis?Nunqd in nomine Domini prędixi verbũ quod
non euenerit,& hoc vel illud ſignum habetis legitimum,ꝙ me Deus non miſerit? Cum dico re- Ioan. 4.
gulo:Filius tuus viuit,cum dico de cæco nato neq; hic peccauit neq; parentes eius,ſed vt mani- Ioan. 5.
feſtentur opera Dei in illo,&c. quæcunq; prædico eueniunt,quæ & ipſe prædicens facio,faciens
prædico. Quid ergo me quæritis interficere? [Reſpondit turba & dixit:Dæmonium habes,quis Canes
te quærit interficere?] Ecce iſti ſunt canes,de quibus hic opprobrium hominum & abiectio ple- Iudæi.
bis propter nos factus,in pſalmo dicit:Quoniam circundederunt me canes multi. Fruſtra labo- Pſal. 21.
rat hic intentio deſcribentis:neq; enim hunc latratum nequiſsimorum canũ,verbis poſſet vllo Eſa. 51.
modo conſequi. Sed hoc mirari licet,qualiter iſti homicidæ inſipientes & maligni,homicidium Homi-
quod mente pertractant,cum tanta reſponſionis amaritudine,& negando confitentur,& con- cidæ.
fitendo negant.Ita ſibi contrarij ſunt,tanta vi veneni ardentis inſaniunt. Quæ enim res gene
rare ſolet homicidium niſi odium?Quando autem aliquod homicidium maiori odio perpetratũ
eſt,ꝙ quod indicat hoc amarum & nequiſſimum conuitium? Igitur ſuperfluum fuiſſet ad con-
uincendum eos,verbis contendere dicendo : Ego dæmonium non habeo, ſed verum dico, quia
vos me quæritis interficere , cum ipſi ſatis aperte graſſantis odio venenum euomerent tali re-
ſponſione.Proinde quod cœperat dicendo:Quid me quæritis interficere,proſequitur ſubiungẽ- Mirari
do: [Vnum opus feci & omnes miramini.] Quo de opere dicat, paulopoſt ipſe manifeſtat di- hic eſt
cendo:quia totum hominem ſanum feci in ſabbato. Hoc opus illi mirabantur, id eſt, magnifice indigna
inter ſe quærendo velut magnum & inauditum ſcelus,tanq; pro lege Dei,magno zelo indigna- ri.
bantur.Nam quod hic ait:& omnes miramini,paulopoſt repetens eandem admirationem vo-
cat indignationem,dicendo:mihi indignamini,quia totum hominem ſanum feci in ſabbato. Ait
ergo:Vnum opus feci, & omnes miramini . Percunctante illo atq; dicente:quid me quæritis in-
terficere? id eſt quam cauſam habetis,vnde poſſitis accuſare,interficientes me?poterant ſecun-
dum machinationes ſuas reſpondere illi : quia non es tu à Deo qui ſabbatum non cuſtodis. Sed
iamdudum experti fuerãt, hoc ipſum ab illo multo magis in ſeipſos poſſe retorqueri,quia mul-
toties dixerat eis : Hypocritæ , quis veſtrum non ſoluit bouem vel aſinum, & ducit eum ad a-
quandum die ſabbati?& ſimilia. Proinde irari tacuerunt,imo & tacendo peius inſanientes ira-
cundam odij flammam vomuerunt. Opportune ergo ipſe cauſam eandem , vt rationabiliter
defendat,illis tacentibus indicat,& protinus eandem defenſionem hoc modo inchoat. [Propte-
rea Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe eſt,ſed ex patribus,& in ſabbato
circumciditis hominem.] Tota cauſæ defenſio in vltima clauſula conſtituitur ,qua dicit : & in
ſabbato circumciditis hominem. Propterea,inquit,quia vnum opus feci,& omnes miramini,& Lucæ 13
mihi indignamini , propterea inquam iamnunc legitima defenſione vtens , dico vobis : Moy- Matt. 12
ſes dedit vobis circumciſionem, id eſt, ſicut cætera, ſic & hoc mandauit vobis, vt circumcidatis
hominem . Non dico quia ex Moyſe eſt, nam ante Moyſen ex patribus eſt,ſcilicet Abraham,
Iſaac & Iacob:ex patribus inquam,id eſt,ex eo quòd ſunt patres,quòd crediderunt ſemen ſe ac- Circum
cepturos,in quo benedicerentur omnes gentes. Similiter & ſabbatum Moyſes dedit, nõ quia ciſio.
ex Moyſe eſt,ſed ex Deo,id eſt,ex eo quod requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere ſuo, & be Gene. 17
nedixit diei ſeptimo,cum ita diuerſis ex cauſis circumciſionem & ſabbatũ, vnus idemq; Moy-
ſes ſcripto dederit vobis,& antiquior ſabbati quam circumciſionis cauſa ſit,& circumciſio qui- Sabba-
dem ex patribus,ſabbatum vero ex Deo ſit, in ſabbatis circumciditis hominem, vt nõ ſoluatur tum.
lex Moyſi,abſq; vlla exceptione ſabbati,iubet hominem die octauo circumcidi. Ad hæc inquã. Gene. 2
[Si circumciſionem homo accipit in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi , mihi indignamini, Gene. 17
quia totum hominem ſanum feci in ſabbato?] Totum inquam hominem ſanum feci in ſabba-
to,circumciſio vera,quanquam bonum opus eſt,& ideo non eſt violatio ſabbati,non tamen to-
tum hominem ſanum facit. Nam & ſi interiorem ſanat hominem in his duntaxat , qui cauſam
tenent, cuius circumciſio ſignum eſt , ſcilicet Abrahæ fidem , non tamen exteriorem ſanat , ſed
potius lædit,& dolore afficit hominẽ. Ego autem dum hoc opus facio in ſabbato,propter quod
mihi indignamini, Verbi gratia,dum dico huic : Tolle grabbatum tuum & ambula,alij verò: Iohan. 5
Extende manum tuam,alij vero cæco nato lutum ſuper oculos pono, totum hominem ſanum Matt. 9.
facio,quia videlicet dum extrinſecus redintegro, intrinſecus ad fidem informo videntibus cun- Iohan. 9
ctis,quòd non humano vel communi medicorum opificio,ſed diuina virtute rem perficio. [No
lite iudicare ſecundum faciem,ſed iuſtum iudicium iudicate.] Et quidem vir deſpectus , & no- Eſa. 53.
uiſsimus virorum ego conſideratus ſum, & aſpectus meus in me non eſt. Moyſes verò vir ma- Exo. 34.
gnus,& ſpectandæ memoriæ,vir antiquus,& primus populi Dei dux, cuius facies ex collocutio Leuit. 19
ne Dei ſplendida facta eſt.Sed enim præcepit lex,quam dedit idem Moyſes, non conſiderandũ
perſonam pauperis,nec honorandum eſſe vultum potentis:ſed iuſte inquit iudica proximo tuo.

Igitur nolite iudicare ſecundum faciem,ſed iuſtum iudicium iudicate,id eſt,non faciem Moy-
ſi,faciemq; vel præſentem perſonam filij hominis, ſed merita rerum penſante. Circũciſio quam

Gene.17 dedit vobis Moyſes (vt prædictum eſt) filios Abrahæ, qui fidem eius ſequuntur, interius qui-
dem ſanat, ne pereat anima illa populis ſuis, ſed exterius vulnerat: non ergo totum hominem
ſanat. Vnum autem & ſolum opus quod feci in ſabbato, interius hominem & exterius ſanat,
probante exteriori ſanitate, quòd habebat filius hominis in terra poteſtatem dimittendi pec-
cata, quæ eſt interior ſanitas, cuius circumciſio ſpem per promiſſum ſemen Abrahæ, quod eſt
Chriſtus, præparat. Quid igitur quæritis me interficere, nullam aliam habentes cauſam, niſi quia
totum hominem ſanum feci in ſabbato? Quod ad hæc illi tacuerint, & infirmitatem cauſæ ſuæ,
licet inuiti, conſiderantes, iras ſuas ad tempus cõtinuerint, ſequentia patenter innuunt. Nam ſe-
quitur: [Dicebant ergo quidam ex Hieroſolimis: Nonne hic eſt quem quærunt occidere? Ecce
palam * nunc loquitur, & nihil ei dicunt.] Ac ſi aperte diceretur: Iudæi quidem quibus dixerat Ieſus:
quid me quæritis interficere, reſponderunt: dæmonium habes, quis te quærit interficere, & nūc
eodem Domino Ieſu pro ſe rationem reddente tacebant, & eo palam loquente nihil ei dicebāt.
Sed adeo verum illud erat, vt quidam ex Hieroſolymis, qui vtiq; non per famam didicerint,
vel per opinionem ſciebant, ſed præſentes, ipſi præſentium conſpirationes & conuenticula o-
culis viderant, & auribus audierant, mirarentur, quòd nunc eo præſente & palam loquente nihil
ei dicerent. Et dicebant: [Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? Tanta
quippe mutatio, tanta Iudæorum taciturnitas videbatur non euenisſe ſine cauſa maxima: Nun-
quid ergo inquiunt principes ſe errasſe intellexerunt, & ipſis reſipicentibus, Iudæi qui quære-
bant hunc occidere, nihil dicunt ac faciunt, quemadmodum poſt magnam tempeſtatem ventis
ceſſantibus, fluctus feri maris ſedato feruore conquieſcunt. Adhuc exiſtimari poterāt iſti Hie-
roſolymitæ, qui hæc dicebant de illis eſſe qui credebant in eum, & ſic dixiſſe: nunquid verò co-
gnouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? vt ſubaudiendum eſſet, ſicut & nos cognouimus, niſi
repugnaret quod ſequitur: [Sed hunc ſcimus vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit,
vnde ſit. Et paulopoſt de eiſdem dicitur. Quærebant ergo apprehendere eum, & nemo in eum
miſit manus, quia nondum venerat hora eius. Igitur non credendo dixerunt: nunquid vere co-
gnouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus, ſed argumentando obſiſtere conati ſunt, ne Chriſtus
eſſe crederetur. Nam velut metuentes, ne forte principes cognouerint & acquieuerint credere, q;
ipſe eſſet Chriſtus, protinus aſſumunt id quod eſſentiæ Chriſti repugnare videatur: [Sed hunc
ſcimus, vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit nemo ſcit vnde ſit. Cui aſſumptioni ſi conceſſum
ſit, continuo concluſioni datur locus, vt dicatur. Igitur & principes errant, ſi videntur ſibi co-
Hūc ſcimus vnde ſit. gnouiſſe, q; ipſe ſit Chriſtus. Verum hæc ſententia conſtans aut firma non eſt, quam aſſum-
pſerunt, vnam ſolam Chriſti naturam, ſcilicet humanam conſiderantes, iuxta quam dicere po-
terant, ſed hunc ſcimus vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit. Nam & ſi re-
Matt.13 uera homo erat Galilæus de ciuitate Nazareth, non tamen erat (vt putabant) filius Ioſeph, de
Dei quo & ſæpe improperabant ei dicentes: Nonne hic eſt filius fabri? ſed erat filius * virginis. Ergo
non recte neque conſtanter aſſumpſerunt dicentes: Sed hunc ſcimus vnde ſit, quippe qui ſolam
in illo naturam carnis attendebant nec ipſam bene nouerant. Ergo ne inexpugnati ad conclu-
ſionem procurrentes, viderentur ſibi inexcuſabiles, obuiandum erat eis velociter. Quod & fa-
ctum eſt. Nam ſequitur: [Clamabat ergo Ieſus in templo dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis,
& à meipſo non veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis.] Hæc dicens Ieſus, non fru-
ſtra clamabat, quia videlicet clamore, id eſt forti prædicatione, res digna erat: Et me inquit ſci-
A meipſo non veni. tis, & vnde ſim ſcitis, &c. Ac ſi diceret: ſecundum hominem quidem & me Ieſum eſſe ſcitis, &
hominem Galilæum eſſe ſcitis, ſed eſt alia in Chriſto, id eſt, in meipſo natura, ſecundum quam
nemo veſtrum ſcit vnde ſim, & ſecundum illam naturam nunc dico, quia à meipſo nō veni, vi-
delicet quomodo venturus eſt ille iniquus homo peccati, filius perditionis, cuius aduentus erit
ſecundum operationem mendacij, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis, quia videlicet
2.Theſſ. 2. ſicut alio loco iam dixi, neq; vocem eius vnq; audiſtis, neq; ſpeciē eius vidiſtis. Ego ſcio eum quia
ab illo ſum, & ipſe me miſit. Scio & bene ſcio eum, vtiq; ab initio antequam talis ego fierem,
qualem me vos ſcire poteſtis, dicentes: ſed hunc ſcimus vnde ſit. Et vnde hoc mihi quòd ſcio
eum: Videlicet quia ab illo ſum, vtiq; non eo modo, quo & vos ab illo eſtis, qui tamen (vt præ-
dixi) illum neſcitis. Vos enim ab illo eſtis facti vel creati, ego aūt ſimpliciter & abſolute ſum,
quia non me creauit aut fecit, ſed genuit, & vt talis fierem, quem ſcire vos poſſetis, ipſe me miſit.
Iohan.6 Ne igitur dixeritis, vel me hoc ſolū eſſe quod ſcitis vnde ſim vel Chriſtū illum ſolū eſſe, q; nemo
ſciat vnde ſit, id eſt, nec ſolum filium hominis, nec ſolum filiū Dei, ſed vtrūq; ſimul, & quòd ſcire
poteſtis vnde ſit, & quod nemo ſciat vnde ſit, id eſt, filium hominis pariter & filium Dei. Hæc di-
cens Dominus, æſtimationē illorū de Chriſto non ſolū non diminuit, ſed & in maius auxit. Illi
namque non eo reſpectu dixerunt. Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit, vnde ſit, nec eo ſen-
Eſa.53. ſu legere ſoliti erant: Generationem eius quis enarrabit, vt ſentirēt illum eſſe conſubſtantialem
filium Dei, ſed in cæteris pleriſque traditiones ſuas præferebant traditionibus Dei, ſic & hanc
opinionem ſuam, qua dicunt iſti: Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit, prætu-
lerant

lerant ſcripturis propheticis. Traditio quippe illorum erat, Chriſtum media nocte venturum in ſimilitudinem Aegypti temporis, quando paſcha celebratum eſt, & exterminator venit, & dominus ſuper tabernacula tranſijt, & ſanguine agni poſtes conſecrati ſunt, & ſic eum venturum non tanquam Deum & hominem, ſed tanquam purum, licet magnum, hominem. In hac opinione occupati, ſuo ſenſu dixerant: Chriſtus aũt eum venerit, nemo ſcit vnde ſit, licet principes ſacerdotum & ſcribæ percunctanti Herodi, vbi Chriſtus naſceretur, reſpondere nouerint: In Bethlehem Iudæ, ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam, &c. Inſipientes & maligni qui ſcire poterant vnde eſſet Chriſtus, tunc quando quærebatur ad occidendum, nunc autem neſciunt, & neſcire volunt vnde ſit Chriſtus, dum quæri inciperet ad credendum. At verò Chriſtus non ſe de ignotis vel ſecretis regionibus, vbi olim tranſlatus fuerit, ſed ab eo veniſſe aſſerit, & illic prius fuiſſe quam de Maria naſceretur, vel in Galilæa conuerſaretur, quo reſpicientes dicebant: ſed hunc ſcimus vnde ſit. Igitur æſtimationẽ illorum non minus, ſed plus quam de Chriſto æſtimare poterant, de ſeipſo pronunciauit. [Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.] Quamuis cæci & ſurdi eſſent, & ideo forte non ſatis clare aduertere potuiſſent in prædicto clamore veritatis, vtranq; ſcilicet diuinam pariter & humanam commendatam eſſe naturam Chriſti, quippe, cum hodieq; pleriſq; noſtrũ huiuſmodi ſermo non adeo ſit ad intelligendum facilis: ſummam tamen eius vel intentionem facile erat intelligi, videlicet hoc eum dixiſſe, quòd Chriſtus ipſe deberet credi. Sed hoc ſolum magnę inuidię & odio ingenti exaſperando ſuffecit, quemadmodum camino ardenti permodicum olei ſatis eſt inieciſſe, vt flamma furens repente exundari ac diffundi poſſit. Ergo quærebãt eum apprehendere, videlicet vt vincerent ſua rabie, quia vincebantur eius ratione. Sed quia nondum venerat hora eius, hora inquã non fatalis, vt mathematici putant, ſed hora à ſeipſo vitæ & mortis imperatore præfinita, nemo miſit in illum manus. [De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Nunquid Chriſtus quando veniet plura ſigna faciet, quam quæ hic facit?] Multitudines, quæ de regionibus vel exteris ciuitatibus conuenerant ad diem feſtum, turbam hic appellat, videlicet ad diſtinctionem eorum, qui ex Hieroſolymis erant, qui & ſupradicto modo altercantes & clamante Ieſu (vt iam dictum eſt) amplius inſanientes, eum apprehendere quærebant. Illi quia erant ſtipula, & principes eorum vel phariſæi ignis, pariter ſuccenſi ardebant in ſaluatorem. Turba verò prædicta, quæ conuenerat, pro quanto ad hoc incendium longius vel propius accedebat, pro tanto magis vel minus odij furentis igne calebat. Itaq; multi, quos quaſi longius ſtantes ille ignis inuidiæ non afflauerat, crediderunt in eum, & dicebant: Nunquid Chriſtus quando veniet, plura ſigna faciet, quam quæ hic facit? Ac ſi dicerent: Chriſtus quando veniet, vtiq; ex ſignis magnificis, quæ facturus eſt, cognoſcendus eſt. Sed nunquid plura vel maiora his quę hic facit, vel ipſe facturus eſt, vel exigi ab ipſo opus erit? Igitur quoniã & Chriſtum ſe eſſe dicit, & hoc tantis comprobat ſignis, rationem non videmus, cur in eum credendum non ſit. [Audierunt turbam murmurantem de illo hæc, & miſerũt principes & phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum.] Audierunt principes & phariſæi turbam murmurantem, id eſt, non excitatam in ſeditionem, ſed leniter ſubmurmurantem, eo quòd ab eorum inuidia diuerſam gererent voluntatem. At verò ipſi ad omnem ventum hiabant, quaſi idoneam deſiderantes occaſionem, vt haberent, vnde illum apud Romanum pręſidem quaſi legitime accuſarent. Igitur audito quòd de turba multi crederẽt in eum, & de illo diuerſis ſententijs partes diuiſæ murmurarent, quia ſupradicto conflictu de ſabbati ſolutione, illo defendente ſe, ipſi cauſa ceciderãt, ſuamq; rationem infirmam eſſe cognouerant, nunc reſpirauerunt, quia ſeditionem propter illũ factam criminari ſe poſſe ſperabant, licet prædictum turbæ murmurium, longe à ſeditione diſtaret, vnde ciuitatibus vel rebuſpublicis ſolet timeri periculum. Itaq; miſerunt miniſtros, vt apprehenderent eum. [Dixit autem eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum qui me miſit.] Iudæis quęrentibus eum (vt ſupra dictum eſt) apprehendere, principibus & phariſæis nunc mittentibus, miniſtris quoq; venientibus illum apprehẽdere, hæc inuictæ maieſtatis ſuæ conſcius locutus eſt Ieſus: Adhuc, inquit, modicum tempus vobiſcum ſum. Conſcius inquam poteſtatis ſuæ, nec ignorans quibus vinculis ligatum, vel quo circulonaribus infrenatũ teneret, cubantem in cordibus illorũ præpoſitum mortis diabolum, dixit hæc & cætera quę ſequuntur. Ac ſi diceret: Tam citò vultis me comprehendere, ſic feſtinatis occidere, & quia gratis ſum vobis ad videndum iam nunc in cœtu viuentium propeſatis excludere me. Suſtinebitis & expectabitis paulisper donec perficiã ſanitates, & impleam tempus meum; & interim velit nolit agitator veſtri, dux mortis & inferni, viuens ego cum viuentibus, mortalis cum mortalibus vobiſcum ero, inter vos ambulabo. Cum perfecero opus meum, mala voluntas vobis innata eſt, facultas danda eſt. Facitote vt libet. Sed cum feceritis, nolite gaudere, nolite exultare. Nam veſtro ſcelere ab hac vita eiectus, vado ad eum qui miſit me. Quid deinde? Iam nunc dico vobis. [Quæretis me, * & quo ego vado, vos non poteſtis venire.] Vos qui nunc me quæritis, vos qui nunc tantam ſtimulante inuidia cauſam habetis, vt me quæratis, nolite putare, quòd

Exod. 12

Matt. 2

Matt. 5

De turba multi crediderũt in eum.

Prætextu ſeditionis voluerunt Ieſum apprehẽdere Iudæi.

Ioh. 10.

Luc. 13.

Deut. 32

& nõ inuenietis

poſtquam me occideritis, cauſa hæc ceſſare debeat, propter quã me nunc quæritis. Non ita erit.
Pſal.112. Sed tunc multo magis ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem inſipien-
Pſal.110. tem, in irã vos mittã. Iam nunc vna quidẽ turba vnius gentis vel terræ huius plebecula ſubmur
Pſal.71. murat, quibuſdã credentibus & dicentibus: Nunqd Chriſtus cum venerit, plura ſigna facturus
eſt, q̃ quæ hic facit, tunc aũt à ſolis ortu vſq; ad occaſum, laudabile erit nomen Chriſti dñi, & lau
dabunt eum omnes gentes, laudabunt eũ omnes populi, & tunc implebitur quod ſcriptum eſt:
& dominabit à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarũ, corã illo procidẽt
Aethiopes, & inimici eius terrã lingent, &c. Tunc vtiq; maiori q̃ nũc inuidia quæretis me, cu-
Matt.23 pientes nomen meum extinguere, ſed fruſtra. Nam quo ego vado, vos non poteſtis venire. Nũc
vbi ego ſum, vos poteſtis venire, imo quia ego ad vos veni, vos me poteſtis inuenire, & poſt mo
dicum etiã poteritis apprehenſum de veſtra terra viuentiũ conterendo eijcere. Verum hoc vo-
bis facientibus, ego vado quo vos non poteſtis venire, ſed nec ſaltẽ lapidẽ illuc poteritis iacere.
Quæretis tamẽ me ardentiſsima perſequutione, & ſeruos meos quidẽ occidetis, flagellabitis, cru-
cifigetis, lapidabitis, & de ciuitate in ciuitatem perſequemini. Me aũt contingere nõ poteritis, ſed
ſoſpes ego, cum alios occideritis, alios ſubſtituam teſtes meos, vt magis ac magis gens inſipiens
æmulemini. [Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quo hic iturus eſt, quia nõ inueniemus eum?
& nõ in Quis eſt ſermo quem dixit, quæretis me. & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire? Nunquid in
uenietis diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gẽtes?] Ad ſemetipſos hoc dixerunt, & non ipſum
interrogauerunt, nec enim in humilitatis arcem, quæ ſuperbis mentibus ardua nimis eſt, ſaltem
tantillum aſpirare poterant, vt ab ipſo quicq; intentione diſcendi quærerent. Nũquid autem in
Gen. 49 diſperſionem gentium iturus eſt & docturus gentes? O Iudæi vitæ deſertores, & ſalutis inimici,
timor quem timetis, vobis eueniat, & quod veremini vobis accidat. Adeo ne timetis, ne ſi poſt
Chriſtum totus mũdus eat, & gentibus Deus innoteſcat, veſtra ſingularis gloria depereat? Hoc
Matt.12. enim vobis præſaga mens veſtra prædicabat, quod ſi iuxta prophetiã Iacob Chriſtus veniſſet, qui
expectatio gẽtium foret, veſtra de vnius Dei cultu, tanq̃ vnicornium, ſingularis ſuperbia ſuper
terram ſe vltra magnificare non apponeret. Igitur & vos abundantia cordis ad voſipſos locuti
eſtis: quia quod timebatis, propter quod Chriſto inuidetis, & nequaq̃ nõ videndo, ſed inuidendo
Abac. 3. perſequimini, ore maligno eructaſtis nequitia crapulati. Ibit in diſperſionẽ gentium, & docebit
gentes, & dum vos hoc præcauentes, quod auertere volẽtes ipſum occideritis, tunc ſuper equos ſuos
& quadrigas ſaluationis aſcendens, tota ſalute ſecum à vobis tranſmigrante, in diſperſionẽ gen-
Ionæ 2. tium equitabit. Mors ipſa via eſt vitæ ad gentes proficiſcenti. Sic Ionas non per aridã tranſi-
Tranſitus Chriſti ad gẽtes præfigurat⁹ uit in Niniuen ciuitatẽ magnam, ſed mare ingreſſus, moxq; abyſſo vallatus, & pelago cooper-
tus, atq; poſt triduum de ventre ceti reuocatus, tandem ambulauit in Niniuen magnã, & prædi-
cando cõmouit & conturbauit illã, vt ſanaretur per pœnitentiã triduanã, & ita ſaluata Niniue,
exaruit cucurbita, quæ obumbrauerat capiti Ionæ, videlicet in typum veſtri, quorũ ſynagoga
templumq; vel ſancta ſanctorũ, quondã Dei tabernaculũ, gentilium eccleſia floreſcente exaruit.

Sic hæmorrouſa tangente fimbriã veſtimenti Dñi, & à fluxu ſanguinis liberata, confeſtim ar-
chiſynagogi filia mortua eſt, quæ tunc profecto nata fuerat, quãdo in infirmitatẽ incidit mulier
Matt. 9. prædicta. Nã & puella erat annorũ xij. Et hæc mulier habebat in infirmitate annos xij. Quid ſibi
vult hoc? videlicet quod tunc ſynagoga in Abraham, Iſaac & Iacob nata eſt, quando gentilitas in
idololatriam defluere incipiebat, & ecce gentilitate ab eiuſdẽ idololatriæ fluxu ſanata per fidẽ
Chriſti, retro accedendo, & fimbriã veſtimenti eius tangẽdo. i. poſt aſcenſionẽ eius in eũ credẽdo:
gentilitate inq̃ per fidem ſanata, emoritur in infidelitate, ſynagoga præ inuidia. Igitur verũ eſt,
quia in diſperſionẽ gentium iturus eſt, & docturus gentes. Et quoniã vos per timidã inuidentiam,
quaſi diuinantes eius rei mentionẽ feciſtis, iam nunc in ſemetipſo præfigurare nõ diſtulit, qualiter
vel in quo in diſperſionẽ gentium iturus, & gentes docturus ſit. [In nouiſsimo aũt die magnæ fe-
ſtiuitatis, ſtabat Ieſus & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.] Nouiſsimus huius
feſtiuitatis dies octauus eſt. Sic enim de hac feſtiuitate ſcriptum eſt: Primus & octauus dies erit ce
Leuit.23 leberrimus atq; ſanctiſsimus. Significat aũt nunc in myſterio Dñi ſtantis & clamantis eodẽ anno
Quid deſignet hic nouiſsim⁹ dies feſtiuitatis Iudæorum. ſecuturam paſchæ feſtiuitatem, vtiq; nouiſsimam veteris, primamq; noui teſtamenti: quia pro-
fecto poſt illam paſchalem veſperam, qua Dñs cum diſcipulis ſuis typicum paſcha mox traden
dus manducauit, quicquid Iudæi celebrauerunt, non iam feſtiuitas aut ſolennitas, ſed (iuxta pro
phetam) ſtercus ſolennitatum debet nuncupari. In illa namq; nouiſsima feſtiuitate magna, ſte-
tit Ieſus in conſpectu patris, preces ſupplicationesq; (vt ait Apoſtolus) offerens cum clamore
valido & multis lachrymis: dum percuſſus violentia paſsionis: ſicut præfiguratũ eſt in illa pe-
Mala.2. tra, quam Moſes virga percuſſit, effudit nobis de ſemetipſo quod biberemus, primum aquam
Hebr. 5. qua ablueremur, & ſanguinẽ ſuum quo potaremur: deinde inſufflando ſpiritũ ſanctũ dans Apo
Exod.17 ſtolis, & iuxta alium Euangeliſtã, aperiens illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas: quod eſt vere
Num.20 bibere ſalutares aquas. Deinceps perſtitit clamans vehementer, clamans gentibus cunctis, &
Ioha. 20
Luc. 24 quodammodo dicens, ſi quis ſitit, veniat ad me & bibat, dum receptus in cœlum, dato ſpiritu
ſancto

ſancto cœlos cõmouit, qui enarrarent gloriam Dei, ita vt nõ eſſent loquelæ neq; ſermones quo-
rum non audirentur voces eorum, vt in omnem terram exiret ſonus eorũ, & in fines orbis terræ Pſal. 18.
verba eorum. Totus quippe ſonus ſiue narratio eorum, clamor erat Ieſu, inuitantis vt omnes ſi-
tientes venirent ad aquas, & accipere properarent gratiã ſpiritus ſancti, in remiſsionem peccato
rum, & deinde diuidente (prout vult) eodem ſpiritu biberent de lege & prophetis, per fidẽ Euan 1. Co. 12.
gelij ſalutarem, quam prius non habebant, abundãtiam verbi Dei. Igitur bene in nouiſsimo die
magnæ feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, quia cun
ctis hominibus cuiuſq; gentis vel conditionis, deſiderantibus ſaluari, ex tunc non ſolum aperuit
ſalutis aditum, ſed etiam altiſona prædicatione cunctos inuitauit ad bibendum vitæ ſalutis po
culum. Et adiecit. [Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ vi Prou. 5.
uæ] Scriptura prouerbiorum eſt, quæ ſic dicit ſenſu eodem, verbis paululũ diuerſis. Nec ſolum
hoc, ſed & quod præmiſſum eſt eidẽ ſcripturæ concinit. Nam quod hic dixit: Si quis ſitit, veniat
ad me & bibat: hoc ibi ſic dictũ eſt: Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Et quod hic
ſubiunxit: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc ibidem ſic ſubiunctũ eſt: Deriuētur fon
tes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ergo ſic ſcriptura dicit: Flumina inquit aquæ viuæ
fluent de ventre eius, qui credit in me. Ac ſi dicat: Quid male ſoliciti eſtis, dicentes: Nunquid in
diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? An putatis, q; ſi me occideritis, illud præ Flumina aquæ
cauentes, iam nõ ſit qui gentibus ſalutẽ, quam illis inuidetis, annunciet? Non eſt ita. Nã qui cre- viuæ ad
dit in me, per ipſam mortem qua vos me occideritis, accipiet ſpiritum ſapientiæ & ſcientiæ, & im gentes
plens mundũ abundantia doctrinæ euangelicæ, non ſinet (vt vos vultis) nomen meum perire, deriuata.
vel diſperſioni gentium Dei notitiam deeſſe. Quod & factum eſt. Ecce quam multi credentium
biberunt aquã ſapientiæ ſalutaris de ciſterna legis, & fluenta viua de puteis euãgelij, & deriuati
ſunt fontes eorum foras, & largis expoſitionibus in plateis aquas ſuas diuiſerunt. Illi qui iã tunc
in eum primi credebant, ſcilicet Apoſtoli, primi biberunt, & de illo primitiæ eccleſiæ paradiſo,
primum quatuor Euangeliorũ flumina fluentia, & epiſtolarũ fontes deriuati, totum mundũ no
titia diuinitatis impleuerunt, & poſtmodũ tanti doctores bibendo impleti ſunt, & ſcribendo re-
fuderunt, vt Iudæi dolentes ſatis videant eſſe impletum, quod inuidentes, diuinauerunt, ſcilicet
Chriſtum veniſſe in diſperſionẽ gentium. Hæc autem aqua viua, ſancti ſpiritus gratia eſt. Nã pro Spir. S.
tinus ſubiunxit Euangeliſta. [Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credẽtes in eũ.] aqua, anima
Etenim ſpiritus ſanctus vſitato in ſcripturis vocabulo aqua, & interdũ cum additamento aqua homi-
viua nuncupatur. Humana verò anima terra dicitur, videlicet pro ſimilitudine: quia ſicut aqua nis ter-
terram irrigat, & infuſione competenti germinare eam facit, ſic ſancti ſpiritus gratia ſubſtãtiam ra dici-
humanæ animæ, per ſemetipſam inopem & ſterilem, donorum ſuorum fluentis neceſſarijs irri- tur.
gat, & beneficio ſuæ viſitationis infuſam, fide & bonis operibus fœcundat. Quam viſitationem
Pſalmiſta per hanc ſimilitudinem poſtulans dicit: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Et Pſal. 142
bene dona ſancti ſpiritus, non modo aquæ viuæ, ſed fluminibus aquæ viuæ aſsimilauit, dicens:
Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Nam quomodo aqua viua propriam certamq; habet
venam, & de fonte ſuo naſcitur, fluendo autem nomen accipit, vt flumen vocetur. Sic donorum
diſtributiones, quæ in ſancta eccleſia ſunt, omnes ab vno ſpiritu, tanq; ab vno fonte prodeunt,
ſicut ait Apoſtolus: Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus, diuidẽs ſingulis prout
vult. Perſeuerando autem in eadem eccleſia per ſuccedentes generationes, ab ipſo Chriſto vſq; 1. Co. 12
in finem ſeculi, tam per doctrinã q̃ per manuũ impoſitionem eo operãte occulta inſpiratione, &
ſic de alijs, vel per alios emanando in alios, quaſi flumina longos alueos efficiunt. Et ſingula-
ri quidem numero cum dicitur flumen, vt Pſalmiſta: Fluminis inquit, impetus lætificat ciuitatem Pſal. 45
Dei, ipſa ſubſtantia vel perſona ſancti ſpiritus intelligitur. Plurali aũt numero flumina cum di-
cuntur, vt hic: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, donorũ ipſius diſtributiones apte ſigni- Ciſter-
ficantur. Flumina quoq; non ſolum aquæ, quæ poſsit intelligi qualiſcũq;, ſed flumina viuæ aquæ næ hære
dicuntur, videlicet vt hac propria differentia diſtinguantur ab aquis phariſaicæ vel hæreticæ do ticorũ.
ctrinæ, quæ reuera ſunt mortuæ: nec flumina, ſed ciſternæ veteres rectius ſunt appellãdæ. De qui-
bus per Prophetam Dñs dicit: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas ve Hiere. 2.
teres, quæ aquas non valent continere. Hoc ergo (inquit Euangeliſta) dixit de ſpiritu, quem accẽ-
pturi erant credentes in eum. Nam reuera credentes in eum, ſcilicet Dei filium, ſic erãt accepturi
hunc ſpiritum, vt dona eius de ventre illorũ fluerent, tanq; flumina, quod hactenus ab initio ſe- Dona
culi non fiebat. Quãuis enim dona ſancti ſpiritus antiqui patres haberẽt, nõ tamen de illis flue- antiquorũ nõ ſic
bant, tanq; flumina in illã, de qua nunc agitur, gentiũ diſperſionẽ: ſed vna in gente iſta dona gra effluxẽ-
tiarum, tanq; vno in vaſe, continebãtur exceptiones aquarũ. Iſti aũt credentes in eũ, ſcilicet Apo runt in
ſtoli, & poſt illos apoſtolici viri, ſic acceperunt hunc ſpiritũ ſanctum, vt prædicando, baptizan- gẽtes ſi-
do, manus imponendo, maxima de ventre ſuo flumina profunderent per mundum vniuerſum. cut dona Apo
Et fluent, inquit, de ventre eius, de ventre inquam; id eſt, de intimis animæ, vbi Deus interno ſtolorũ.
ſentitur amore, ſeipſum infundens coniugi caſtæ, vbi ſpiritum hunc imbibit anima de viri ſui

Dei ſe impregnantis pectore? Quod dum fit, multum differt ab eis, quorum ſolo ex ore verbo-
Eſa. 29 / Matt. 15 tenus fluit vbertas doctrinæ, corde intrinſecus ſuimet oris verba per amorem non ſentiente. De
qualibus recte dicat Dñs: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum longe eſt à me. Notan-
dum verò ꝙ non ait, de ſpiritu quem acceperát, ſed quem accepturi erant, credentes in eũ. [Non
dum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.] Glorificatio Ieſu, ob quã
donec facta eſſet, differabatur datum ſpiritus, illa intelligenda eſt, quæ oppoſita ſit ignominioſę
nuditati Adæ, propter quam ab humano genere auerſus fuerat hic idem ſpiritus gratię. Scimus
Gene. 3. autẽ quæ cauſa illum ignominiæ impleuerit, & nudum inter hoſtes, imo nudatũ ab hoſte, inimi-
cum Dei conſtituerit, videlicet inobedientia præſumptuoſa, qua lignum vetitũ temerauit, dũ
Ephe. 5. Deo ſubeſſe diffugit, & affectat ſimilitudinem Dei. Igitur obedientia Ieſu Chriſti, qua Deo patri
Hebr. 5. ſemetipſum pro omni mundo obtulit, glorificatio eius eſt, quia vere ſic illa paſsione glorificata
eſt, nudata quondã, humana natura, quomodo glorificatur quis, dum pontifex factus, ſancto al-
tari aſsiſtit in veſte ſacrata. Et quidem veſte adhuc corruptibili, id eſt, carne mortali adhuc aſsi-
ſtens patri pontifex noſter, ſemetipſum ad horam obtulit, ſed nunc eadẽ immortali carne reſum
De ventre Chriſti duo flumina ſpiritus ſancti. pta eidem patri ſuo pro nobis aſsiſtit. Ab hinc de ventre ipſius (qui hoc ipſum loquitur dicẽs:
Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquę viuæ) de ventre inquam, id eſt, de profunda
diuinitate eius, cœperunt fluere duo viuæ aquæ flumina, id eſt, huius ſancti ſpiritus duo data: pri
mum videlicet, quod eſt remiſsio peccatorũ: alterum, quod eſt diuerſarum diſtributio gratiarũ.
Nam ipſa die qua reſurrexit, ſero apparens Apoſtolis, inſufflauit, & dixit eis: Accipite ſpiritum
Ioha. 20 ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c. Aſſumptus autẽ in cœlum, vbi captiuã
duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus, nõ omnibus eadem, ſed alios quidem Apoſtolos, alios
Ephe. 4 Euangeliſtas, alios doctores, alios ponens prophetas in eccleſia ſua, eiſdem vſq; in finẽ ſeculi per
1. Co. 12 ſeuerantibus donorum ſuorũ fluminibus eodem ordine, vt primum baptizati, remiſsionẽ pecca-
torum per ſanctũ ſpiritum accipiamus, quod datum æqualiter operatur in omnibus: deinde di-
Apoſtoli ante paſsionẽ Chriſti non fuerunt epiſcopi uerſarũ dona gratiarũ, quæ nõ eadem ſunt omnibus, ſed vnus atq; idem ſpiritus diuidit ſingulis
prout vult. Non enim (vt pleriq; exiſtimant) tunc illos apoſtolico Chriſtus ordine conſecrauit,
quando ante paſsionem ſuã, conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituũ
immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorẽ & omnem infirmitatẽ, quod nõ ita
eſſe, multis argumentis cõprobatur. Primo, quia non eſt hæc tota diffinitio apoſtolici ordinis, po
Matt. 10 teſtatem habere dæmones eijciendi, languoreſq; ſiue infirmitates curandi, & cætera huiuſmodi
ſigna faciendi. Alioquin & alij ſeptuagintaduo diſcipuli omnes apoſtoli * fuerunt, quia videli-
Luc. 10 cet ipſi quoq; poteſtatem eandem acceperunt, vnde gloriabantur, quando reuerſi ſunt cum gau
Hebr. 10 dio magno dicentes: Domine, etiam dæmonia nobis ſubijciuntur in nomine tuo. Deinde quia
Apoſtoli noui teſtamenti, primi pontifices vel epiſcopi ſunt: ipſum autem nouum teſtamen-
tum, non niſi Chriſti ſanguine & morte conſcriptum vel confirmatũ eſt. Quomodo ergo noui
teſtamenti epiſcopi ordinarentur, antequam ipſum nouum teſtamentum conſcriberetur? Vel
quomodo ſummus pontifex Chriſtus, alios pontifices vel epiſcopos conſecraret ſibi vicarios,
antequam ſuo prior ipſe fungeretur officio? Nempe ſi illos ante paſsionem Chriſti conſecratos
eſſe velis, tale eſt, ac ſi dicas congruum fore, ſi quilibet pontifex noſter, quoniam ipſe iam con-
ſecratus eſt, vbicunq; vel quomodocunq; presbyteros aut epiſcopos ſuos conſecrare velit,
Eſa. 61. extra legitimum tempus vel ordinem ſacrificij abſq; veſtibus ſacris. Nempe dominus no-
Luc. 4 ſter plane quidem erat, antequam pateretur, magnus pontifex, vnctus ſancto ſpiritu, & vir-
tute ab ipſo initio conceptionis ſuæ, ſed ſacras veſtes ſacerdotij ſui non induit, priuſquam ſacri-
ficium ipſe fieret, id eſt, immortalitatis gloria non ſe veſtiuit, priuſquam per paſsionem mortis,
membra corruptibilia deponeret. Antea iuxta typum propheticum, ipſe Ieſus indutus erat ſor
didis veſtibus, ſed in ipſa paſsionis ſuæ hora ſic à patre de ipſo dictum eſt: Auferte veſtimenta
ſordida ab eo, Dictumq; eſt ei: Ecce abſtuli à te iniquitatem tuã, & indui te mutatorijs. Item: Po-
Zacha. 3 nite cydarim mundam ſuper caput eius. Et poſuerunt cydarim mundam ſuper caput eius, &
Ibidem. induerunt eum veſtibus. De hac ſordidorum veſtimentorum, id eſt, mortalium membro-
rum expoliatione, & glorioſo immortalitatis veſtitu, ait hic ipſe magnus ſacerdos Ieſus:
Luc. 12 Ignem (inquit) veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur, ſtatim ſubiungens:
Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſq; dum perficiatur? Videlicet vt ſubau-
dias, quòd ignis ille, id eſt, ſpiritus ſanctus, non ante ſit dandus, quàm illud perficiatur. Itaq;
Exod. 17 ſacris veſtibus nondum indutus erat Ieſus. Rurſus nec ante hoc erat tempus vel ratio, ſacrum
Num. 20 oleum, vel chriſma ſuper illos effundendi: ſicut petra illa in deſerto, non ante flumina vel tor-
rentes inundantes fundere habebat, quàm ex iuſſu Dei percuteretur virga. Nihilominus &
Apoſtoli necdum talem induerant veſtem, in quo ſancto altari aſsiſtere, & ab illo ma-
gno pontifice ſacri olei vel chariſmatis vnctionem, id eſt, ſancti ſpiritus effuſionem, ra-
tio vel ordo conſentiret illos accipere. Nati quippe vt eſſent in delicto paternæ præuaricatio-
nis, necdum remiſsionem peccatorum acceperant, quod nemini dubium eſt: niſi forte quis
putet,

putet, quod aliter quam per Chriſti mortẽ potuerit vlli homini, ſiue gentili, ſiue Iudæo dari peccatorum remiſsio. Sed hoc à fide Chriſti alienum eſt. Proinde conſtat, quod apoſtolicę vel oẽs eccleſiaſticæ ordinationes, & omnino cunctæ ſpiritus ſancti donationes, nõ ante, ſed poſt glorificationẽ Ieſu effuſæ ſunt, quia videlicet hic erat ordo neceſſarius, vt prius paſsione Chriſti redimerẽtur, & poſt ab eodẽ pontifice ſuo, ſancta immortalis gloriæ ſtola veſtito, apoſtolica illis gratia conferretur, per geminam (de qua iam dictum eſt) effuſionem ſancti ſpiritus. Igitur (vt ait Euangeliſta) ſpiritus nondum fuerat datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Non (inquam) datus erat* vllo modo ea largitione, qua peccata remittuntur. Ea tamen qua diuiſiones gratiarũ diſtribuuntur, datus quidem fuerat prophetis vel patribus, ſed non eo modo, vt recte flumen vocaretur. Nam quantulacunque illa donatio, non in gentium diſperſionem valebat fluere, ſed in vna continebatur gente, largitatem iſtam, quæ per Chriſtum danda erat, prænuntians ſpiritus prophetiæ.

Eccleſiaſticæ ordinationes poſt paſsionẽ Chriſti cœperūt.

* illo

Finis Libri Septimi.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. VIII.

AGones domini noſtri Ieſu Chriſti legẽtibus nobis intelligentia opus eſt: Beatus enim (inquit Pſalmiſta) qui intelligit ſuper egenũ & pauperẽ, ipſum vtiq; intelligi volens, qui cum diues eſſet, pro nobis pauper factus eſt. Ipſe nanq; in eodẽ pſalmo loquitur, quod nunc tractare cœpimus: Inimici mei dixerũt mala mihi, quando morietur, & peribit nomen eius. Ipſe manifeſte ſeipſum exprimit dicens: Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper ſe ſupplantationem. Quis autem miſericordia vel charitatis cõpaſſione purgatum habens cordis oculũ, non intelligat, quam non parui aut leuis ſit certaminis hoc ipſum, quod ſtãs in medio ſuperborũ ac diuitũ inimicorũ ſuorũ, mala ſibi dicẽtiũ, egenus & pauper iſte apud cogitationes illorũ, pro ſua contẽptus paupertate, diuinitatis ſuæ diuitias ore proprio cogebatur prædicare, & de ſeipſo teſtimonium perhibere? Si enim ſub ſilentio ſemetipſum abſconderet fruſtra nobis adueniſſet, quia videlicet ſine prædicãte nemo noſtrũ audiſſet, nemo credidiſſet, atq; ita nemini aduẽtus eius profuiſſet: Laborabat ergo ſuſtinẽs ſemetipſum prædicare. Hoc enim faciens apud ſuperbos, quãtæ putas ſubiacebat inuidiæ? Quicunque ab ipſo didicit mitis eſſe, & humilis corde, & idcirco tanto magis grauatur ſuam virtutem prædicare, quanto magis humiliter ſentiens odit ventum iactantiæ, ipſe ſentit vtcunq, quanti laboris ſit huic egeno & pauperi, ſtare in illo tali templo, & coram inimicis mala ſibi dicentibus, quis eſſet, vel vnde opprobria exprobrantium ſibi recepturus, edicere. Igitur vt veræ beatitudinis participes ſimus, ſuper hunc egenum & pauperem intelligere ſtudeamus, & tunc nos verum lectionis intellectum aſſecutos arbitremur, cum mala, quæ audit vel patitur, compatienti corde perceperimus. Sequitur: ¶Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones eius dicebant: Hic eſt verè propheta. Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilæa Chriſtus venit? Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, Chriſtus venit? Diſſentio itaq; facta eſt in turba propter eum. ¶Sanctis viris nõnunquam diſſenſio multitudinis occaſio fuiſſe legitur euaſionis. Nam & Paulo apoſtolo pene tale quid contigit, qui dum ſtaret in medio multitudinis, & ſacerdotes, atque omne conciliũ conueniſſent aduerſus eũ, ſciens quia vna pars eſſet Sadducæorũ, & altera phariſæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego phariſæus ſum, filius phariſæorum, de ſpe & reſurrectione ego mortuorum iudicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio, & ſoluta eſt multitudo. Iuſſitque tribunus milites deſcẽdere, & rapere Paulum de medio eorum, videlicet volẽte domino vt ſeruaretur: Sic enim (inquit) teſtificatus es de me in Hieroſolymis, ſic te oportet Romæ teſtificari. Imo ſic vel vniuerſaliter ſanctæ eccleſiæ contigit, quia dum vniuerſæ iniquitatis & multitudo in multas hæreſes diuiſa eſt, & aduerſus alterutrum diſcordans ſemetipſam impugnat, euadit per medias diuiſiones fides catholica. Quod etiam veteri miraculo præfiguratum eſt, ſaluo altioris quoq; ſacramenti intellectu, quando ad ingreſſum filiorum Iſrael, mare rubrum diuiſum eſt. Traditum nanq; eſt à maioribus, quod in illa digreſſione maris, ſingulis quibuſq; tribubus filiorũ Iſrael, ſingulæ aquarũ diuiſiones factæ ſint, & propria vnicuiq; tribui in mari aperta ſit via. Idque oſtendunt ex eo, quod in pſalmo ſcriptũ eſt: Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones. Per quod plures diuiſiones docentur factæ ſecundũ ſingularũ tribuũ viã.

Elegans exhortatio ad cõpatiẽdũ Chriſto.
Pſal. 40.
1. Cor. 8
Pſal. 40
Cogebatur Chriſtus ſeipſum prædicare corã inimicis.
Rom. 10
Mat. 18.
Mich. 5
Pſal. 131
Acto. 23
Exo. 14
Pſal. 135

Quod ergo in eccleſia ſua futurum erat, videlicet vt inter diſsidentes hæreticorum ſectas ca-
tholica fides incolumis perſiſteret, hoc in ſeipſo Chriſtus præfigurare dignatus eſt, dum vbi mi-
ſerant principes & phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum, ad prædictum clamorem eius
diſſentio in turba propter eum facta eſt, & ipſe apprehenſus nõ eſt. Nam & hoc ſequitur. [Quidã
autem volebant apprehendere eum, ſed nemo miſit ſuper illum manus.] Nam reuera volentes
eum tenere timebant, ne forte tumultus fieret in populo, ne de manibus eorum populi libera-
retur auxilio. Quod timẽtes, & maximè diuinitus coerciti, tam diu ſunt à conatu ſuo repreſſi, do-
nec eis Iudas illum traderet ſine turbis. Venerunt ergo pontifices & miniſtri ad phariſæos.] Er-
go (inquit) quia dixerat dominus, qui needum pati dignabatur: Adhuc modicum vobiſcũ ſum,
& volebat adhuc & dictis & factis implere quæ ſupererant, implere oculos & aures eorum, &
ſufficienter inexcuſabiles eos facere, quibus grauis etiam erat ad videndum: venerunt miniſtri
immunes à crimine, pleni admiratione. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis eum?]
Non paruam expectationem, vel attentionem Euangeliſta innuit pontificum & phari-
ſæorum, tam prompta percunctatione dicentium: quare non adduxiſtis eum? Eum (inqui-
unt) ſuperfluum habentes dicere Ieſum, cui protinus adducendo, vt putabant, palam erat
præſentẽ inhiare cõuentũ. [Reſponderunt miniſtri: Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo
loquitur.] Vere nunq̃ ſic homo locutus eſt. Homines quippe quicunque ſapientiæ vel ſcientiæ ſer-
monem habuerunt, de plenitudine huius omnes acceperunt. Sed eo magis inexcuſabiles ſunt,
Ioan.1. quia tantam ſapientiam audierunt, & non obaudierunt, qui talem hominem viderunt & inuide-
Verba cãtionũ ablata Iudæis. runt. Quid igitur retributionis habebunt? Illud vtique quod per os Dauid pronuntiat ſpiri-
tus prophetarum, vel omnium iuſtorũ, qui minus quidem hoc homine, ſed tamen bona & saluta-
ria locuti ſunt: In ſalicibus (inquiunt) in medio eius. ſ. Babylonis, ſuſpendimus organa noſtra,
Psal.136. quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. Iſti nanque ho-
mines, filios quidem Hieruſalem ſe eſſe putant, oculos quoque ad videndum, & aures habere ad
audiendum, legitimumque Moſaicæ ſiue propheticæ cantilenæ rationabiliter diſcernere, vel cõ-
prehendere ſonum. Sed reuera ſalices ſunt Babylonis, vitioſa radice ripis hærentes flumineis,
id eſt, decurrentibus voluptatibus ſeculi, ſolum habentes in verborum ſoliis virorem Iudaicæ
Luc.13. profeſsionis, à fructu autem boni operis ſteriles, ita vt terram quoque tanto tempore fruſtra oc-
cupauerint. Suſpendentur ergo in eis, id eſt, propter eos, tacebunt organa prophetarũ & omniũ
veritatis prædicatorũ, ne audiant verba cantionũ, quæ vanè interrogauerunt, & cum iſto ſum-
mæ diuinitatis organo, cum iſto homine (qui ſic loquitur, quomodo nunquam locutus eſt ho-
mo) ad gentes ibunt, & ipſis cantabunt. Nam iſti nimis impatientes ſunt ad audiendum, nullum
de illo bonum volentes audire teſtimonium. Vnde & ſubditur: [Reſponderunt eis phariſæi:
Nunquid & vos ſeducti eſtis?] Et vos (inquiunt) qui ex nobis eſtis, quos arbitramur aliquid pru
dentis habere ingenij, nunquid tam cito ſeducti eſtis? Quaſi vero iam legitimo deprehenſum
eſſet iudicio, ſeductionem eſſe quicquid audiſſent ab homine iſto, ſic loquente, quomodo nun-
quam locutus eſt homo. Cui malignæ intentioni, quia nulla eſt quæ ſuppeditat rationis vis, pro-
tinus ſub interrogatione obliqua illud intorquent, quod pro ratione volunt accipi, vere ſedu-
ctores, & ipſi à maligno ſpiritu ſeducti. [Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex
phariſæis?] Ac ſi dicerent: Seductos vos eſſe in eo, quod eius eſtis ſermonibus delectati ex hoc
Matt.15 ſolo conſtans eſt, quod nemo credidit in eum ex principibus aut ex phariſæis. Quæ ratio quàm
Esai.1. infirma, vana, & inepta ſit, probari nullis opus eſt argumentis. O erga cæci, duces cæcorum,
Luc.11. cæci (inquam) cæcis ducatum præbentes, vt pariter in foueam cadant. Nonne principes iſti
(Eſaia teſtante) principes ſunt Sodomorum, & populus iſte populus eſt Gomorrhæ? Expe-
ctandi ergo ſunt tanquam ſcientiæ clauim habentes, vt nemo quamuis oculos habens intro-
eat: nemo quamuis aures habens, audiat: niſi huiuſmodi principes ad videndũ vel audiendum
habeat præceſſores? Nunquid (aiunt) aliquis in eũ credidit ex principibus aut ex phariſæis? [Sed
Deut.27 turba quæ non nouit legem, maledicti ſunt.] Videlicet pro hoc ipſo, quod legem neſciunt, ma-
ledictionibus illis illos ſubiacere iudicant, quas Moyſes in Deuteronomio, legem non cuſtodi-
Psal.25. entibus præſcribens: Maledictus (inquit) qui non permanet in ſermonibus legis huius, nec eos
opere perficit, &c. Sed profecto turba illa verius contradixiſſet. Iſtud vanitatis conſilium, & hæc
eccleſia malignantium, quæ non facit legem, maledicti ſunt. Turba enim hæc (vt ſupradictum
eſt) multitudo, quæ de ciuitatibus & regionibus conuenerat ad diem feſtum, hic intelligi de-
bet; quos falſi illi, & fallentes Hieroſolymitani, penes quos erat templum, & ſancta ſancto-
rum, velut agreſtes in ſui comparatione æſtimabant. [Dicit ad eos Nicodemus, ille qui ve-
nit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipſis. Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi audierit ab
ipſo prius, & cognouerit quid faciat?] Cur non hic aperta defenſione dixit quod ſentiebat, &
quod dudum veniens ad eũ nocte dixerat, videlicet quod nõ ſeductor eſſet, ſed magiſter à Deo
Ioan 3. veniſſet, &c. Videlicet, quia timiditatis nox adhuc in corde eius erat, & necdum ſecuritatis dies
illuxerat. Nec mirum, nondũ enim (vt prædictũ eſt) erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondũ fuerat
glorifica-

glorificatus, & idcirco necdum de ventre eius, ſiue Apoſtolorum flumina aquæ viuæ ſaltē vſq;
ad publicum circuitum vnius ſynagogæ fluere poterant, quæ Ieſu glorificato & ſpiritu dato vſq;
in diſperſionem quoque gentium fluere habebant. Ergo cauſam, vel inuiſam non auſus palam
defendere perſonam, ſed rurſus non ferens impudentem malitiam tantum vſurpare iniuſtitiæ li-
centiam. Nunquid (ait) lex noſtra iudicat hominē, niſi audierit ab ipſo prius, & cognouerit quid
faciat? Non vtiq; ſed econtra præcipit, non facile credendum eſſe quod audieris. Videlicet hoc Leui.16
dicto coargui non poteſt velle defendere hominem, cum verba ſonent potius iuſtæ ac ſanctæ le-
gis defenſionem. Iuſta quippe non eſſet lex, ſi præiudicia fieri iuberet aut permitteret. Itaq; timi-
dus quidem, ſed prouidus in tutam confugit arcem dum pro homine loquens, pro lege videtur
patronū ferre ſententiā. Attamē quoniā intētio eius callidā audiētium nequitiā latere nō poterat, Pſal.35.
hoſtiles aſſultus nō omnino euaſit. Nam ſequitur. [Reſponderūt, & dixerunt ei: Nunquid & tu Ga-
lilæus es?] Nonne ergo verum eſt, quia dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo. i. ſciens & vidēs, Ibidem.
propoſuit cœtus phariſaicus permanere in peccato ſuo? Nonne & hoc verum eſt, quia noluit in-
telligere vt bene ageret? Hoccine eſt velle intelligere audiendi ſuggeſtionem, vel legalis iudi- Exo.5.
cij mentionem non poſſe ſuſtinere? Homo phariſæus & princeps Iudæorum, auſus in tali cauſa
facere legitimi iudicij mentionem, vno dicto ſuum coram illis odorem fœtere fecit, & hoſtili
calumniæ patuit. Non enim paruam odij ſpirat abundantiā, quod tam cito dictus eſt Galilæus,
eo quod homini Galilæo fauere videretur. Iam quippe propter odium Ieſu, ipſum nomē Galilææ
putabat illis, nares ſubſannantes habentibus: Nunquid (aiunt) & tu Galilæus es? [Scrutare & vi-
de, quia propheta à Galilæa non ſurgit.] Ecce in retributionē & ſcandalū ſic quoq; impletur il- Pſal. 68
lud, quod propheta prædixit: Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum. Scriptura, quā ſcrutati Deut. 18 Mich.5.
ſibi eſſe videntur, locum prædixit, vbi naſceretur iſte propheta magnus, de quo Moyſes ſcripſit:
Et tu (inquit Propheta) Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te
enim exiet dux, qui regat populum meū Iſrael. Sed illud tacuit, quod exiturū eſſet edictū à Cæ-
ſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis, & ituri eſſent oēs, vt profiterentur ſinguli in ſuā
ciuitatē, & quod aſcēſurus eſſet Ioſeph de Galilæa in ciuitatē Dauid, quæ vocatur Bethleem, vt Luc.2.
profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante, & cum eſſent ibi, implendi forent dies
vt pareret. Hoc modo menſa ſua nunc eos illaqueauit, quia videlicet oculos ſuos compreſſerunt Eſa. 6.
ne viderent, & aures ſuas aggrauauerunt ne audirent. Ecce enim præterit præterita non re-
ſpicientes, & præſentia, tantum oculis neq; adſpicientes, laqueum ſibimet hoc modo texuerunt.
Chriſtus ſecundum ſcripturas ex ſemine Dauid, & caſtello Bethleem naſciturus eſt, hic autē Ie-
ſus homo Galilæus eſt. Igitur hic homo propheta non eſt, Chriſtus non eſt. Hoc modo obſcu- Pſal.98.
rati ſunt oculi eorum, ne videant. Quid enim: Nunquid repugnantia ſunt hæc, Chriſtum ex ſe-
mine Dauid, & caſtello Bethleem naſci debere, & eundem in Galilæa nunc habitare? Scruten-
tur ergo ſcripturas ipſi, vt videant quia nō ſic ſcriptū eſt per prophetā: In te enim natus habitabit, Mic.5.
ſed ex te enim exiet dux, qui regat populū meum Iſrael. Sequitur: [Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in
domum ſuam.] Quia telas araneæ texuerant, idcirco leuiter ſolutum & diſſipatum eſt eorum
conuenticulum, & ad vnam obiectiunculam infirmæ cauſæ conſcientia diuerberati, vnuſquiſq; Eſa.10.
in domum ſuam reuerſi ſunt, vt iterum in cubilibus ſuis aliud ineuntes conſilium, oua rumpe- Cap.8.
rent aſpidum, & confouerent quod erumperet in regulum. [Ieſus autem perrexit in montem
oliueti, & diluculo iterum venit in templum, & docebat.] Et hoc quoq; futurorum vmbra eſt, &
quod aduerſariis diſſipatis, & in domunculas ſuas abeuntibus, pergit in montem oliueti Ieſus,
& iterum redit in templum, & docet: quia videlicet futurum erat, vt fruſtratis conſilijs eorum, Pſal.40
qui quæſierunt animam eius, dicentes: Quando morietur, & peribit nomen eius, aſcenſurus erat Acto.1.
in montem oliueti, imo de monte oliueti in altitudinem cœli, daturus inde ſpiritus ſancti oleum Luc.24
id eſt, verum ſcientiæ lumen, & laborū dolorūq; requiem, & hoc facto reparatum per Apoſtolos Act.4.5
ſuos habiturus erat cum aduerſarijs ſuis, aperte prædicationis conflictum. [Et omnis populus ve-
niebat ad eum, & ſedens docebat eos.] Die præterito ſtabat Ieſus (inquit Euāgeliſta) & clamabat, Mat. 16
nunc aūt ſedens docebat, quia videlicet ſic futurum erat, vt prius ſtans. i. in paſſione agonizans Ioan.16.
clamaret, ſicut ſuperius dictum eſt, & poſtmodum gloriam ſuam ingreſſus, atq; ad dexterā patris
reſidens, miſſo ſpiritu veritatis doceret nos omnem veritatē. [Adducunt aūt ſcribæ & phariſæi
mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuunt eā in medio, & dixerunt ei: Magiſter, hæc mu-
lier modo deprehenſa eſt in adulterio, in lege autē Moyſes mandauit nobis, huiuſmodi lapidare.
Tu ergo quid dicis? Hoc aūt dicebāt tētantes eū, vt poſſent accuſare eū.] Quia pridē Nicodemus
timide quidē, validū tamē iniquitati illorū ſecūdū legē fecerat obſtaculū, dicēdo: nūqd lex noſtra
iudicat hominē, niſi audierit ab ipſo prius, & cognouerit quid faciat, idcirco nunc reparatis arti-
bus ſummo ſtudio nituntur illū cōſtituere legis aduerſarium, vt nemo deinceps contra ipſorum
audeat mutire cōſiliū. Quid enim arbitrarentur niſi illum obſeruandā ſuę māſuetudinis famā, ne
popularū fauores amitteret, à veritatis & iuſtitię tenore declinaturū, & tale quid dicturū, qualia Mat.7.
dicere ſolitus erat; Nolite iudicare & non iudicabimini, nolite cōdemnare & nō condēnabimini.

Hæc

Hæc nempe & huiuſmodi pietatis ac manſuetudinis hortamenta prædicando, populi fauores
acquiſiuiſſe videbatur, vt pius & manſuetus, & hinc eſſe, quod tantis quotidie turbis ſtipabatur,
vt volentes eum cōprehendere, metu populi cohiberentur. Huic ergo famæ ſuæ ſtudentē diſtu-
rum illū putabant, vt dimitterent peccatricē. Hæc aūt pietas ſtatim pateret crimini, vt dicerent
illi robuſti æmulatores legis: Hoſtis legis es, contra Moyſen locutus es, imo contra eum qui per
Moyſen legem dedit, & proinde tu ipſe lapidandus es. Igitur vt in ſcelere ſuo ſanctæ legis vin-
Pſal. 93. dices ſe pronūtiare poſſent, & ſic omne os obſtruerent, idcirco cum prædicta machinatione ad-
duxerunt, & coram illo ſtatuerunt mulierem peccatricē, Sed hoc modo captantes in animā iuſti,
& ſanguinem innocentē condēnare cupientes, eluſi ſunt, ita vt iuſto nocere non poſſent, & pecca
tricē de manibus amitterēt, imo peccatrice apud iuſtum, miſera apud miſericordiā in tēplo rema
nente, foras ipſi cōfuſione operti exirent. Quis hoc factū nō miretur? quis hanc veritatis & miſe-
ricordiæ victoriā nō veneretur? Sic nimirum futurum erat, vt poſt illa, quæ ſupra ſcripta ſunt,
adducerent ſcribæ & phariſæi peccatricē mulierē. i. eccleſiam de gentibus in templū ad Chriſtū,
corporis & animæ ſuæ liberatorē, & ea peccatorum accipiente remiſſionē, ipſi cū mala cōſciētia
foras irent, & cum inuidiæ ſuæ tormento à gratia exciderent. Cū enim ipſi dominicū corpus cla-
uis cōfixerunt, & lancea percuſſerunt, quid aliud q̄ verū Dei templū aperuerunt? Et cum per legē
Pſal. 44 & prophetas, quāuis inuiti, prædicāt, ſic oportuiſſe fieri ob ſalutē oīm gentiū, quid aliud q̄ adul-
teram gentilitatē, quæ virū ſuū legitimū. i. creatorē ſuum reliquerat, & cū diabolo fornicata fue-
Pſal. 103 rat, adducunt ad Chriſtum? Tu igitur Chriſte, ſpecioſe rex, in omnibus proſpere procedis & re-
gnas, propter veritatē & manſuetudinē, & iuſtitiā, & deducet te mirabiliter dextera tua, tuique in
omnibus eluduntur inimici. i. genimina viperarū Iudæi, cū principe ſuo dracone, quem formaſti
ad illudendū ei. Sed iam ad narrationem hiſtoricā redeamus. [Ieſus aūt inclinās ſe deorſum, di-
gito ſcribebat in terra.] Quid hoc ad rem pertinebat, vt vocibus præſentium interrogatus, di-
gito ſcriberet in terra, quod facere ſolitus non erat? Videlicet quia laqueo parato intenti erant,
manſuetū & miſericordē capere, modū ſtringentes, ſtatim poſt primā propoſitionē Moſaicæ au-
thoritatis, ſubiuncta aſſumptione, dicendo: In lege aūt Moſes mandauit nobis huiuſmodi lapi-
Digito ſcribebat in terra. dare. At ille non paulo maiorem ſe Moſe eſſe nouerat, quippe cuius ſpiritu, vel (quod manife-
ſtius nunc ad rē attinet) cuius digito, ſicut in Deut. habes, ſcriptam in tabulis lapideis legem acce
pit Moyſes. Igitur vt ſe nō debere vel poſſe Moſi authoritate conſtringi ſignificaret, congrue nūc
Deut. 9. & opportune ſeſe inclinans, digito ſcribebat in terra, innuens tam ſapienter quā humiliter, quod
dominus legis, quod maior eſſet quā Moyſes. [Cum aūt perſeuerarent interrogantes eū, erexit ſe,
& dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrū, primus in illā lapidē mittat, & iterū ſe inclinās ſcribebat in
terra.] Nota ſententia eſt, & celebris vniuerſo orbi, quā edixit hic non quilibet archiſenator aut cō-
ſul. i. ipſe rex & Imperator curiæ cœleſtis, tantū habens veritatis, quantū manſuetudinis, nec plus
Cur Chriſtus bis ſcripſit in terra. alleuiata ſuauitate miſerationis, quā aggrauata librato pōdere iudicij. Sed quare & ſententiā da-
turus prius in terra digito ſcripſit, & data ſententia denuo ſcripſit? Vtiq; quia ipſe eſt, qui (vt præ-
dixi) digito. i. præcepto ſuo, præcepta legis in tabulis ſcripſit lapideis, & prioribus tabulis pro-
pter peccatū vituli cōfractis, alias denuo ſcripſit: Hic & illic magnarū ſigna rerum diuerſa ſunt,
Exo. 32. 34. res aūt quæ ſignificantur eædem ſunt. Quid enim tabulæ priores, quæ propter peccatū cōfractæ
& proiectæ ſunt, niſi dura Iudæorum corda propter incredulitatem proiicienda, ſignificauerūt?
Item; quid nunc prima ad ſcribendū inclinatio, & protinus data ſignificat ſententia dicentis: qui
Rom. 2. ſine peccato eſt veſtrū, primus in illā lapidē mittat, niſi legē eandē, & Iudæos præuaricatores eius
quorū os ex eo rectè obſtruitur, ne aduerſus gentes glorientur; quia legē acceptam non cuſtodiſſe
conuincuntur? Vnde & ſubditur: [Audientes autem, vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſe-
nioribus.] Itaq; & quod illic ſecundæ tabulæ inſtar priorū præciſæ, & digito Dei ſcriptæ ſunt, &
quod hic iterū Ieſus inclinās ſe ſcribebat in terra, nouæ gratiæ ſcripturam ſignificat, quæ ſic ſpiritu
2. Cor. 3 Dei ſcribitur in tabulis cordis carnalibus. Nouā igitur eccleſiā, quæ de gentibus collecta eſt, ſy-
nagoga foras à templo luminis æterni recedente; hæc (vt prædictum eſt) mulier præſignat,
quæ ſcribis & phariſæis mala conſcientia conuictis, & foras exeuntibus, ſola cum ſaluatore re-
Cur exierunt Iudæi vnus poſt vnū licta eſt. Sequitur: [Et remanſit ſolus, & mulier in medio ſtans.] Sed ecce fortaſſis dum altiora
myſteria requirimus, dicat quiſpiam ſcrutator literæ ſtudioſus. Quomodo inſipientes & maligni,
impij theſaurizatores iræ Dei, tam citò ad vnius reſponſionis vocem, ſolum Ieſum & mulierem
in medio ſtantem reliquerunt: Num ſeſe introrſus reſpexerūt, & humili cōſcientia peccatores ſe
agnoſcentes, peccatricē dimiſerunt? Ergo ne in tanta iniquitatis abundantia, mens eorum talem
potuit admittere ſenſum, & ſic ad obicem pietatis quiuerunt offendere pedes eorum veloces ad
Pſal. 13. effundendum ſanguinem? Ad hæc inquam: Non ſic offenderunt, non ſic ab intentione ſua con-
quieuerunt, non eo ſenſu conticeſcentes, vnus poſt vnum exierunt. Sed quid? Vtique quia talem
eius audierunt reſponſionem, de qua nullam ſpem accuſationis habere poſſent, idcirco confuſi
cœpta reliquerunt. Vnde & Euangeliſta cum dixiſſet: vnus poſt vnum exibant, ſtatim adiunxit,
incipientes à ſenioribus. Seniores enim quanto maiores ac vetuſtiores, tanto ad calumniandum
inſtru-

inſtructiores, & ad cognoſcendum verbum quod calumniari nequirent perſpicaciores, vbi re-
ſpõſum eius audierunt, primo validum & inexpugnabile eſſe præſenſerunt, & idcirco primo lo-
co ceſſerunt. Nam (vt ſupra dictum eſt) cum ſcirent illum manſuetum eſſe & pium, imo cum
ſcirent eum pœnitentiam prædicaſſe, publicanum quoq; vocaſſe, & cũ peccatoribus quoq; man- Mat. 9. &
ducare. Vnde & improperantes ei dicebant, quod eſſet homo vorax, & potator vini, amicus
publicanorũ & peccatorum, cum inq; hæc ſcirent, nec ignorarent quod aduerſus phariſæi cogi- Idem. 11
tationes peccatricem aliã dudũ defendiſſet, quæ tetigerat pedes eius, arbitrabantur quod & iſtam Luc. 7.
adulteram defenſurus eſſet, talem vtique perſonam, qualem ſignanter lapidari iuſſerat lex, vn-
de & damnarent eum veluti reum, qui legem ſoluere contenderet. At ille nec ad dexteram nec
ad ſiniſtram declinans, talem ſententiam dederat, quam nec infirmare lex diuina, nec contem-
nere ratio poſſet humana. Illis huius ſententiæ fortitudinẽ conſiderantibus, & ob hoc nihil ſe prò-
ficere ſentientibus, remanſit cum Ieſu ſola mulier in medio ſtans, & ab illis exeuntibus relicta eſt Cant. 2.
cauſa eius, tanquam laqueus inutilis & rectè inefficax, qua propoſita ſic Ieſus vno ſapientiæ re-
ſpõſo, capreæ, hinnuloq; ceruorum ſimilis, in altum exilierat, vt eum nulla canum iſtorum con- Eſa. 1.
ſequi poſſet aſtutia. Igitur iſti Hieroſolymitæ, vt putabantur æmulatores legis, reuera aũt prin-
cipes Sodomorũ per prophetã dicti, exeuntes reliquerunt miſeram, non quia ſuam recognouere
miſeriam, ſed quia quidlibet de illa feciſſent, nõ haberent vnde accuſarent miſericordiam. [Eri-
gens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier vbi ſunt qui te accuſabant, Nemo te condemnauit? Quæ di- Acto. 10
xit: Nemo domine. Dixit aũt ei Ieſus: Nec ego te condemnabo.] Quãuis à tentatoribus inſidio-
ſis fuiſſet iudicare poſtulatus, tamen quia reuera ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo, iudex viuorum
& mortuorum, præſto ſe eſſe indicat, nec vllo modo diffitetur ſe iudicem, & penes ſe iudicandi
eſſe legem ac poteſtatem, dum ſententia dicta, & accuſatoribus egreſſis: Mulier inquit vbi ſunt
qui te accuſabant? &. Non enim erat excuſatio iudicij, quod dixerat: Qui ſine peccato eſt, primus
in illam lapidem mittat, quomodo illud quod cum dixiſſet ei quidam de turba: Magiſter dic fra- Luc. 12.
tri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, reſpondit: O homo quis me conſtituit iudicem aut diui-
ſorem ſuper vos? Nam terrena quidem lucra diſpenſare aut iudicare non venerat, ſed ad remit- Ioan. 5.
tenda vel retinenda peccata iudicium omne à patre acceperat. Quod ergo ait: Mulier vbi
ſunt qui te accuſabant? iudicis veritatem, vel iudicij maturitatem reſonat, quia profecto iudi-
cium legitimum non recuſat, ſed accuſatores non legitimos veniſſe comprobat: oportet enim
tam accuſatores, quàm teſtes ſine crimine eſſe in omni, ſiue diuinæ, ſiue humanæ legis iuſto exa- Pſalm. 9.
mine. At illi criminoſos ſe eſſe ſuga ſua confeſſi ſunt, dum iudice quærente teſtes ſine crimine, Lex iu-
qui primi ſecundum legem lapidem mitterent, omnes exierunt. Igitur iudex iſte eſt, qui ſe- dicij à
det ſuper tronum, & iudicat æquitatem, nihil protſus agens extra ius legemque iudicij, dum de- Chriſto
ficientibus accuſatoribus, cœptamq; cauſam relinquentibus, ita demum decedenti iudicio miſe- obſerua-
ricordiam ſubrogans: nec ego te cõdemnabo inquit. Verum hæc ipſa miſericordia non ſic pec- ta.
cata remittit, vt tribuat quoq; licentiam peccandi, ſed idcirco iudicium ſuſpendit, vt vacet pec-
catori cum fructu pœnitentiæ recedere à peccatis. Vnde & protinus ſubdit: [Vade, & ampli-
us noli peccare.] In vna eademque ſententia miſericordia & veritas obuiant ſibi, iuſtitia & Pſal. 84.
pax inuicẽ oſculantur. Nã quod ait: Vade, miſericordiæ & pacis eſt, quod adiũgit: & amplius noli
peccare, veritatis & iuſtitiæ. Ita viuorum & mortuorũ iudex æquiſſimus, neq; ſolum iudiciũ cõ-
minatur, neq; ſolum miſericordiã pollicetur, ſed cunctorum hominũ rationes, tanq̃ ſtatera iuſta,
miſericordia ſimul & iudicio, veluti duabus diſcriminat lancibus. Omnis anima, vniuerſa
eccleſia, quondam per adulterium diabolo ſubiugata, ex eo ſe lancem iudicij ſuperexaltare cõ-
fidit, ſi non inanis, ſed fide & actibus bonis onuſta miſericordiæ grauiter incũbit. Sequitur: [Ite-
rum ergo Ieſus locutus eſt eis dicens: Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, nõ ambulat in tene-
bris, ſed habebit lumen vitæ.] Ergo (inquit Euangeliſta) quia tantopere nitebãtur ſcribæ & pha-
riſæi adnihilare præſentem gratiã Dei, & auferre de medio teſtimonium veritatis, ora cunctorum
obſtruendo. Verbigratia, dicentes: nunquid & vos ſeducti eſtis, & nunquid & tu Galilæus es, &
ita metu illorum deficiebat omne teſtimonium hominũ, ipſemet, de quo per prophetã fuerat præ- Ioan. 7.
dictum: Ecce teſtem populis dedi eum, ſolus in teſtimonio perſiſtens, iterum locutus eſt eis dicẽs:
Ego ſum lux mundi. Hoc inquã iterum loquutus dixit eis, id eſt, hoc dicto illud iterauit, quod Eſa. 55.
pridie ſtans & clamans dixerat eis: Si quis ſitit, veniat ad me, &c. Sic enim dictis illis iſta conſonã-
ter cohærent & cõſonãt, quæ nunc iterũ loquitur dicens: Ego ſum lux mundi, &c. quõ in pſalmo,
cum dictũ eſſet: quoniã apud te eſt fons vitę, ſtatim ſubiũctũ eſt: & in lumine tuo videbimus lumẽ. Pſal. 35.
Chriſtus enim Dei ſapientia, nobis vno eodemque actu, & poculum & lumen eſt, quia videli-
cet quiſquis aqua huius ſapientiæ imbuitur, ſtatim clarificato ſenſu à cunctis errorum tenebris li-
beratur. Ac proinde rectè & hic de ſeipſo loquens, cum dixiſſet: Si quis ſitit veniat ad me, & bi-
bat, hoc ipſum iterans: Ego ſum (inquit) lux mundi, & in pſalmo propheta cum dixiſſet de
illo: quoniam apud te eſt fons vitæ, ſtatim ſubiunxit: & in lumine tuo videbimus lumen. Benè
ergo Euangeliſta non ait ſolum: Ieſus ergo loquutus eſt eis, dicens, ſed ſignanter: Iterum
ergo

ergo inquit Ieſus loquutus eſt eis dicens: Ego ſum lux mundi. Et vide quam breuiter, quamq;
1. Theſ. 5. magnifice expreſsit, nihil inuidiam impiorum hominum poſſe nocere gloriæ Dei: Ego inquit
ſum lux mundi. Ac ſi diceret: Quid vos impij noctis & tenebrarum filij, claritati vel magnæ
opinioni meæ ſuffragia mortalium tollere laboratis? Nunquid non deridendi eſſetis, ſi ſolē iſtū
viſibilem de ſublimibus circulis ſuis toti mundo lucentem, exufflando extinguere, vel aerē pu-
gnis verberando de magno candelabro cœli deijcere, & ſub modio recondere conemini? Nem-
Matt. 5. pe huic ſimile eſt hoc, quod nomen meum delere, vel famam meam extinguere contenditis. Ego
enim ſum lux mundi. Ergo ridiculi talpæ vel veſpertiliones, oculos quidem veſtros claudere,
& niſi verā lucē nō videre poteſtis, ſed totius mūdi oculos eruere, vel iſtam eius lucem extingue-
Ioan. 1. re, nequaquam præualebitis. Ego inquam lux, non vnius tantum Iſraeliticæ gentis, ſed lux to-
tius mundi, lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, lux ſine qua
nemo vnquā angelorum vel hominū potuit vel poteſt videre Deū, cuius exortes quicunque ſunt
ſiue angeli, ſiue homines, tenebræ ſunt. Proinde dixi & dico, quia qui ſequitur me, non ambulat
in tenebris erroris vel ignorantiæ, ſed habebit lumen vitæ, & hoc habendo, ipſe quoq; lucē fun-
det imitatoribus ſuis, vt merito talibus dicatur: Vos eſtis lux mundi, lux videlicet illuminata,
non ipſa lucis ſubſtantia. [Dixerunt ergo phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſti-
monium tuum non eſt verum.] Reuera magnum de ſemetipſo teſtimonium perhibebat, & nūc
Ioan. 7. dicendo: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vi-
tæ, & ſupra verbis alijs, ſed eodem ſenſu: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, qui credit in me,
ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. At illi hoc in animo ſuo pro-
Ioan. 3. poſuerant, vt nullum de illo teſtimonium audirent, & quantum poterant conabantur, vt quo-
modocunq; fontem vitæ obſtruerent, & claritatem luminis huius extinguerent: quippe qui male
Prou. 27. agebant, & idcirco lucem oderant, & ad lucem venire nolebant, ne arguerentur opera ipſorum,
opera noctis & tenebrarū. Dixerunt ergo: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimoniū tuū nō
Eſa. 28. eſt verum. Ac ſi dicerent: Contra ſcripturam, quæ dicit: Laudet te alius, & non os tuum, laudas
& magnificas teipſum, teſtimonium perhibendo de teipſo, teſtem non habens præter te aliū, ac
proinde teſtimonium tuū non eſt verū, neq; legitimū. Propterea inquit propheta: Audite verbū
domini viri illuſores, qui dominamini ſuper populū meum, qui eſt in Hieruſalem. Dixiſtis enim:
Ioan. 7. Percuſsimus fœdus cum morte, & cum inferno pepigimus pactum. Tanto quippe ſtudio, vitæ &
veritatis os opprimitis, tanquam mortis & inferni fœderati ſitis. Mirantibus miniſtris loque-
lam huius hominis, imo Dei pariter & hominis, dixiſtis: Nunquid & vos ſeducti eſtis? Ni-
codemo quoque compari veſtro, quia modicum quid de iudicij legitimo ordine fuerat au-
ſus mutire, os protinus obſtructum eſt à vobis dicentibus: Nunquid & tu Galilæus es? Tur-
ba credentium à vobis anathematizata eſt, dicendo: Nunquid aliquis ex principibus credidit in
eum aut ex phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Cum ita vobis ob-
ſtrepentibus teſtem non habeat hominem præter ſe ſolum, ipſius quoque nunc os obſtruere, &
vocē eius vultis ſuffocare, obiiciendo quaſi crimen vanæ gloriæ, quod proprio ſeipſum magni-
ficet ore. Ita contenditis adiutores mortis & inferni, ne quis mortuorum exaudiat vocē filij Dei
& viuat, ne lucem ſuam mundus per feneſtras vocum eius perſpiciat, & infernales tenebras re-
linquat. Nequaquā ita fiet, ſed delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrū cum inferno
non ſtabit. Sequitur: [Reſpondit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, te-
ſtimonium meum verum eſt, quia ſcio vnde veni & quo vado. Vos autem neſcitis vnde veni, &
quo vado.] Neſciunt infelices iſti, q̄ multa hic fortitudine contendat cum eis, & quanta premat
eos mole magnitudinis ſuæ, dum ad vnum obiectum illorum, quo eius deteſtātur teſtimoniū ſuū
& teſtimonium verū & iuſtum pariter defendit eſſe iudicium. Videlicet agnoſcere habebāt qua-
lem deteſtarentur teſtem, eum ſcilicet, quem eiuſdem cauſæ ſuæ viſuri erant iudicem. Et ſi ego
inquit teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt. Ordo verborum & ſen-
ſus hic eſt: Teſtimonium meum verum eſt, quamuis ego teſtimonium perhibeam de meipſo.
Prophetæ quoq; de ſeipſis teſtificati ſunt. Et reuera ſi quis teſtimonium perhibeat de ſemetipſo, non ſtatim conſequitur, vt teſtimoniū
eius falſum ſit. Alioqui Moyſi & prophetarum conſequenter falſum dicetur fuiſſe teſtimoni-
um, quia ſinguli de ſemetipſis, quod à Deo miſsi erant, teſtati ſunt. Nec enim aliter hoc ſciuit
quis hominum, niſi per teſtimonium ipſorum. Sciendū quippe eſt, quod licet nemo hominū, præ-
ter hunc Deum & hominem Ieſum Chriſtum, ſciat de ſemetipſo, vnde venerit, aut quo vadat,
Exo. 33. quia videlicet neſcit quomodo factus, vel quē ad finem venturus ſit, tamē & ſi teſtimonium per-
Hier. 3. hibet quis de ſemetipſo, intantum teſtimonium eius verum eſt, inquantum ſcit à quo voca-
Rom. 1. tus, & ad quod opus vocatus ſit. Verbi gratia, quomodo cum de ſeipſo Paulus dicit: Paulus
2. Co. 1. ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, vel maxime quod alibi
dicit: Quoniam multi gloriantur & ego gloriabor, cæteraq; his ſimilia. Igitur quia tam ſpi-
ritus verax quam & ſpiritus mendax, de ſeipſo teſtimonium perhibet, vitioſum eſt argumentum
dicentium: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Proinde duas
propo-

propoſitiunculas, quas veluti inuicem repugnantes, & in eodem ſimul eſſe non valentes, malè in affirmationem vel negationem diuiſerant, dicendo: tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Hic verax ſui defenſor & mendacium correptor componit, & in vnam redigit affirmatiuam propoſitionem, dicendo: Etſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimoniū meum verū eſt. Statimq; ſubiuncta ratione idipſum cōprobat, dum dicit: quia ſcio vnde veni, & quo vado. Qua ratione ſicut veritatem teſtimonii ſui confirmat, ſic per oppoſitum eius, id eſt, per hoc quod ſubſequitur: Vos autem neſcitis vnde veni, & quo vado, falſitatem eorum, qui hoc ipſum teſtimonium ſuum reprobabant, oppugnat. Nam cum proculdubio ſint oppoſita hæc, quia ſcio vnde veni & quo vado, vos autem neſcitis vnde veni & quo vado, ſicut verum eſt teſtimonium eius, ex eo quia ſcit vnde venerit & quo vadat, ſic econtra teſtimonium, quod dicunt contra Ieſum, falſum eſſe conſtat, ex eo quia neſciunt vnde venerit & quo vadat. Scire autem de ſeipſo vnde venerit, proprium eius eſt, qui non de nihilo neq; de non exiſtentibus temporaliter factus eſt, vt nos, ſed de increata patris eſſentia ſine tempore natus eſt, per quem vt eſſemus, creati ſumus omnes nos. Scire etiam quo vadat, nihilominus proprium eius, quia videlicet non alius quàm ipſe vias ſuas diſpoſuit, quas in hac mortalitate homo factus eſt propter nos, ambulare dignatus eſt. Nos enim neſcimus vnde venimus, quippe qui nec illud ſcire poſſumus, qualiter in vtero cōcepti coaluimus, neq; poſthac quid futuri ſumus noſſe valemus, quia neſcit homo finem ſuum, & omnia in futurum tempus reſeruantur incerta. Proinde cum dicit: ego ſum lux mundi, verum eſt teſtimonium eius, quia ſcit vnde venerit. Et cum ait: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, profectò verum de ſeipſo teſtatur, ſecurus quia ſcit & quo vadat, vel quo ſe ſequentes perducat. Cæterùm nemo omnium de illo quicquam ſcit, niſi quantum ab ipſo didicit, ac proinde quiſquis de illo aliud dicit quàm quòd ab ipſo accepit, teſtis falſus eſt, & quia non ſequitur eum, ambulat in tenebris, quemadmodum iſti qui dixerant, tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum nō eſt verum, ad quorum obſtruendum os ſola hæc ſufficit confutatio, qua dicit: Vos autem neſcitis me vnde veni, & quo vado. Quod dictum eſt ad refellendam carnalem illorum opinionem, qua dixerant ſupra, ſed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit. Nec verò quia poſtmodum reſponderat eis dicens: & me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, idcirco nunc ſibi contrarius putandus eſt præſenti loco, cum dicit: Vos autē neſcitis vnde veni & quo vado. Sequitur enim [Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam] Ac ſi dicat: Scitis quidem quia homo Galilæus ego ſum, & dicitis: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph & Mariæ, & fratres eius ac ſorores nonne apud nos ſunt? & quia partim verum eſt hoc, proptereà ſupra dixi: & me ſcitis, & vnde ſim ſcitis. Sed hoc veſtrum ſcire quantum eſt? Vos enim hoc ipſum ſecundum carnem ſapitis, & ſecundum carnem iudicatis, id eſt, ſecundum paupertatem & exiguitatem parentum meorum Mariæ & Ioſeph, fratrum quoq; meorum ac ſororum, id eſt, propinquorū carnalium, perſonam meam attenditis, & ſupra id, quod viſibile eſt in me nihil, audire vel intelligere vultis, itaq; multo me inferiorē penſatis regibus veſtris, prophetis quoq; veſtris, quos occiderunt patres veſtri, vos autē me perſequendo ſepulchra illorū ædificatis, & mēſuram patrum veſtrorum implere feſtinatis. Dico ergo quia vos ſecundum carnem iudicatis. Ego verò poteram quidem & ipſe ſecundum carnem iudicare, ſed non iudico quenq̄. Poteram quippe ſic econtra dicere, quia ſecundū carnē quoq; maior Moſe, maior inq̄ & nobilior quouis rege vel principe, ſecundum carnem quoq; ego ſum, quia non quemadmodum omnes vos, & vniuerſi patres aut principes veſtri, communi more naturæ de corrupta muliere, ſed de virginea nobilitate, ex regia ſtirpe Dauid ſecundum carnem natus ſum. Ita inq̄ poteram & ego ſecundū carnem quoque omnes homines, vtpote in peccatis conceptos, & de corruptione natos, me inferiores iudicare, ſed nō iudico quenquam. Nunc.n. veni nō iudicare, ſed iudicari. Et ſi iudico ego, iudicium meum iuſtum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater] Et ſi tandē, inquit, iudico ego, videlicet poſtq̄ iudicatus fuero, tunc enim natales meos tā ſecundū diuinitatem, quàm ſecundum humanitatem iudicare me oportebit vt prædicentur in vniuerſo mundo, & ſi inquā tandē iudico ego, iudicium meum iuſtum eſt. In quo? Videlicet quia ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Non inquam ſum ſolus, ſcilicet quomodo ille alius qui venit in nomine ſuo, quē vos accipietis, qui verè ſolus erit & ſolus veniet, quia Deus illum non mittet, ſed à ſemetipſo veniet, neque cū deo aget, ſed aduerſabitur & extolletur ſupra omne quod dicitur deus aut quod colitur. Ego autē à meipſo non veni, ſed pater miſit me, & ego in eius communione permaneo, nihil à meipſo faciens, nihil à meipſo iudicās. Proinde quæcunq; ego teſtificor, quæcunq; iudico, ille præſentibus & ſubſequentibus operibus verū cōprobat teſtimoniū meū, verum & iuſtū eſſe defendit iudicium meū. Notandum in vera humilitate & humili veritate filij dei, quòd in oībus verbis ſuis tenorē hunc ſeruat paternæ cōmunionis, de qua nunc dicit, quia ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater, ita vt nuſq̄ abſolute quicq̄ de ſola ſua loquatur perſona, ſed ſic ſemper profiteatur quod eſt, vt ſimul paternæ perſonæ ſociali & indiuiſa charitate mentionem faciat. Quod re-

Artificioſa defenſio Chriſti.

Eccle.9.

Erratoiſ q Chriſtū nō ſequitur.

Matt.13. Lucæ 4.

Matt.23

Antichriſtus

2.theſſ.2

Cōmunio patris & filij.

ſte conſiderantibus, nullam vobis excitare poteſt nebulā error Sabellianus, quam hæreſim pa-
Error tripaſſianam dicimus, quæ vnam ſolummodo diuinitatis perſonā cōſitens, vna, inquit, eademq́;
Sabellij. perſona patris, quando vult pater eſt, quando vult filius eſt, quando vult ſpiritus ſanctus eſt. Ita
perſonas confundens, ſolū patrem vel ſolum filium confitendū eſſe contendit. Verum hoc loco
apte filius, non ſum ſolus, inquit, ſed ego & qui miſit me pater. Igitur conuincuntur Iudæi, dicen
tes, teſtimonium tuum verum nō eſt. Sabellius quoq; antequā naſceretur, eliſus atq; exploſus eſt.
Sequitur. [Et in lege veſtra ſcriptū eſt, quia duorum hominū teſtimonium verū eſt. Ego ſum qui
teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimoniū perhibet de me, qui miſit me pater.] Et idcirco,
Deut. 17 inquit, quia ſcio vnde veni & quo vado, teſtimoniū meum verū eſt, & adhuc de veritate eiuſdem
19. teſtimonij dicendum eſt. Dico ergo: in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorū hominum teſtimoni-
um verū eſt, videlicet dicente Deo per Moſen in Deut. Non ſtabit teſtis vnus contra aliquem,
quicqd illud peccati & facinoris fuerit, ſed in ore duorum aut trium teſtiū ſtabit omne verbum.
Hæc magna & indubitabilis quam propono ſententia eſt, cui ſponte concedi oportet, quia ſic in
Oīa di- lege veſtra ſcriptū eſt. Proinde iam aſſumere licet. Ecce hoc verbum quod dixi, ego ſum lux
cta Chri mundi, & quodcunq; tale dico vel dixi, quod vos abiicitis dicentes, teſtimonium tuū non eſt ve-
ſti duo- rum, duobus teſtibus defenditur: Nam ego ſum teſtis vnus, qui teſtimoniū perhibeo de meipſo,
bus teſti ea videlicet cauſa vel autoritate quā dixi, quia ſcio vnde veni, & quo vado: & adhuc alius teſtis
bus cō- teſtimonium perhibet de me. ſ. qui miſit me pater. Hoc videlicet aduerſus iniquā illorū intentio-
proban- nem legitima reſponſione defendit. Illi nanq; hoc intendebant, vt nemo de illo teſtimoniū per-
tur. hiberet q; Chriſtus eſſet, q; ſaltem propheta eſſet, q; deniq; vllo modo à Deo eſſet. Hoc intenden-
Iohan. 9 tes eo vſq; tandē conſpirauerūt, vt ſi quis eū Chriſtū cōfiteretur, extra ſynagogā fieret. Illudēdū
erat huic nequiſſimæ calliditati, & non dignante tāta maieſtate de teſtimonio, quod ab homini-
bus eſſet, ſaltem mentionē facere deſignandū erat teſtimoniū ſurſum: cū conuenticulū canū, &
conciliū hominū malignantiū non ſufficeret indicere ſilentiū. Ait ergo, in lege veſtra ſcriptū eſt,
quia duorū hominū teſtimoniū verū eſt. Non ait ſimpliciter, in lege, ſed ſignanter in lege veſtra:
Rom. 7. q̃a videlicet eadē lex iuſta & ſancta & bona: aliter eius, aliter ipſorū lex erat. Nam eius erat, quia
ab ipſo data, & illorū erat, quia illis impoſita. Cōcedi oportebat, vt prædictū eſt, duorū hominū
Chriſt⁹ teſtimoniū eſſe verū, quia ſic in lege ſcriptū eſt, atq; ideo per aſſumptionē: ego ſum, inquit, qui te-
verbis, ſtimoniū perhibeo de meipſo, & teſtimoniū perhibet de me qui miſit me pater. Et hoc ipſum
pater o- palam ipſis erat, q; ipſe teſtimoniū de ſeipſo perhiberet, & nihilominus de ipſo pater teſtimoniū
peribus perhiberet. Audiebāt enim illū, q; diceret Deum patrē ſuum, propter quod (vt ſuperius dictū eſt)
teſtimo perſequebantur eū, & q; paulo ante dixerat eis: ego ſum lux mundi. Hæc inq̃ & huiuſmodi au-
niū per- diebāt, & opera eius magnitudine tātæ profeſſionis, nō minora videbāt. In verbis eius teſtimoniū
hibent. ipſius pertonabat, & in operibus eius teſtimoniū patris deſuper fulgurabat. Nā ſi filiū Dei ſe eſſe
profitendo mentiretur, profecto non gloria miraculorū clarificaretur, ſed pœna ſuperbientibus
Vltio di condigna cōfunderet. Manifeſtū quippe Iudæis erat, Deū quem patrem ſuū eſſe profitebātur,
uina in ſemper ſuperbis reſtitiſſe: à quo (verbi gratia) Aaron & Maria cōtra Moſen ſuperbiētes, plaga le
ſupbos. præ percuſſi ſunt: & Dathan & Abiron & Chore, per ſuperbiā erecti, cū ſuis cōplicibus, alij viuē
Num. 12 tes à terra abſorpti, alij flāmis deuorati ſunt, & Saul Chrs dñi effectus, per ſuperbiā ſpiritui dæmo
Ibid. 16. niaco mācipatus eſt. Hūc aūt dicentē ſe eſſe Chriſtū dei filiū, nuſq̃ refellit Deus, quē profeſſus eſt
1. Re. 16. eſſe patrē ſuum: ſed operibus verba eius vera eſſe, teſtificatus eſt, ita vt mortuū q̃q; ac ſepultum
Ioan. 11. tertia die ſuſcitare, & credētibus in eū ſpiritū ſanctū per nomē eius daret. Igitur & Iudæis & omni
Act. 2. 10 mundo palam eſt, quia teſtimoniū, quod perhibuit de ſeipſo hic homo, q̃ putabatur filius Ioſeph,
perhibuit de illo & Deus, quē patrē ſuum profeſſus eſt. Sequitur. [Dixerūt ergo ei: Vbi eſt pater
tuus?] Perſpicue qdem patrē illis dicebat Deū, at illi hoc intelligere nolebant. Ergo vbi eſt, in-
quiunt pater tuus? Impij & cæci, quid quæritis patrē eius? Nunquid & illum vultis occidere, aut
extra ſynagogā facere? ſi vobis præſentibus audeat de filio ſuo teſtimoniū perhibere. [Reſpon-
dit eis: Neq; me ſcitis, neq; patrem meum] Recte perfidorum moleſte interpellantiū percuncta-
tionem, ſuauiter quidē, ſed fortiter improbat, & indignam reſponſione ſua iudicat. Cur enim, cū
prius dixiſſet, quia ſcio vnde veni, & quo vado, vos autem neſcitis, vnde veni, aut quo vado, ta-
cuerunt & nō dixerunt, Dñe vnde venis & quo vadis? nunc autem, vbi dixit, teſtimonium perhi
bet de me qui miſit me pater, percunctantur procaciter & dicunt: vbi eſt pater tuus? Cur, inq̃,
Eſa. 6. de illo tacent, & de hoc interrogant, niſi quia Dei filio veri teſtimonij, non quærere, ſed inuide-
re ſciunt gloriam? Proinde cum dixiſſent, vbi eſt pater tuus, non reſpondit quod erat interro-
gatus, vt (verbi gratia) diceret: pleni ſunt cœli & terra, gloria vel maieſtate eius, ſed hoc dixit: ne
que me ſcitis neq; patrem meum, id eſt, quia me non ſcitis, neq; ſcire vultis, idcirco nec patrem
meum ſcitis. Forte dicitis, te ſcimus, te filiū Ioſeph & Mariæ nouimus, de te homine Galilæo nihil
amplius quærimus. Ad hæc inquam. [Si me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis.] Nam in
ſingulis quoq; hominibus nō exigua pars notitiæ eſt, ſcire de quocūq; cuius filius ſit, vel quis pa-
ter eius fuerit. Sed vos inquit, patrē meum neſcitis. Nunc. n. dicitis, vbi eſt pater tuus? Igitur neq;
me

me ſcitis. Plane dictiuncula hæc forſitan, in noſtro ſermone dubitatiua eſt, ſed in ſermone ve-
ritatis, quæ dubitare non nouit, acriori ſignificatione totum confirmationis punctum attingit, Forſitã, hic non dubitantis, ſed acri⁹ affirmãtis eſt.
quaſi dictum fuiſſet, certe & patrem meum ſcitis. Solent quoq; homines interdum, vbi rem gra-
uius atq; animoſius affirmare conantur, hac vti dictiuncula, veluti ſi dicat quis: ſi mater ſeſe for-
ſan diligeret. Attamen verius atq; conſtantius magiſq; neceſſarium eſt, vt quiſquis Chriſtum
ſcit, & patrem eius Deum ſciat: quia videlicet quid Chriſtus ſecundum ſubſtantiam ſit, nulla te-
nus ſcire quis poteſt, niſi & hoc ſciat, quod Deus pater eius ſit. Non enim, quemadmodũ de quo-
libet homine ſcimus, quid ſecundum ſubſtantiam ſit, etiam ſi neſciamus, quis homo pater eius
fuerit, ſic & de Chriſto ſcire poſſumus, quid ſecundum ſubſtantiam ſit, niſi ſciamus, quis eius pa-
ter ſit. Igitur cum nobis dubitabile non ſit, multo magis nec ipſi dubium fuit: ac proinde non
dubitando, ſed potius affirmando dixiſſe credendus eſt: Si me ſciretis, forſitan & patrem meum
ſciretis, quemadmodum & illud: Si crederetis Moſi, crederetis forſitan & mihi. Sequitur. [Hæc
verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nec
dum venerat hora eius.] Hæc (inquit) tantæ maieſtatis verba locutus eſt Ieſus, qui quærebant,
vt interficeretur in gazophylacio, videlicet celebri, & pene ſolis principibus ac phariſæis acceſſi- Gazophylacium.
bili loco: nec enim vulgo, niſi ſingulis aduentantibus & æra mittentibus gazophylacium fre-
quentabatur, principibus ac phariſæis circa lucra maxima læto ſpectaculo conſidentibus. Ma-
gna ergo fiducia, ſine timore tali in loco hæc verba locutus eſt Ieſus docens in templo, id eſt, ni-
hil loquens in occulto, ſed publicam doctrinam condens, palam omni annunciandam ſeculo.
Et nemo (inquit) apprehendit eum. Quare? Quia necdũ venerat hora eius. Non ergo furioſi vl-
la ratione mitigati fuerant animi, ſed tenebat ipſe nutu ſuo impotentem illorum malitiam, qui
poteſtatem habebat tempore vel hora, quam ſibi ipſe præfixerat, ponendi animam ſuam, & ite-
rum ſumendi eam. [Dixit ergo eis iterum Ieſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccatis veſtris Ioha. 10
moriemini. Quo ego vado vos non poteſtis venire.] Ergo (inquit) quia perſeuerantes in malo
quærebant animam eius, & omni ratione carentes vim faciebant, & dolos toto die meditaban-
tur, nec ob aliud manus ſuas continebant, niſi quia necdum venerat hora eius. Dixit eis iterũ Ie- Pſal. 37.
ſus: Ego vado & quæretis me, &c. Iterum inquam hæc dixit Ieſus. Nam ſupra hoc idem dixerat
eis, quando miſerunt principes & phariſæi miniſtros vt apprehenderent eum: Adhuc (inquit)
modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum qui me miſit, & quo ego vado, vos non po- Iohan. 7
teſtis venire. Ergo nunc primo, ſed iterum dixit eis: Ego vado, & quæretis me. Ego quidem, in-
quit, ſicut iam dixi, hinc vado, ego morior ſcelere veſtro, ego vobis inferentibus mortem, iam-
iam imminet, vt tranſeam ex hoc mundo ad patrem. Sed cum ego abiero, nunquid (ſicut vos
inimici mei inuidentes, & mala mihi dicentes, deſideratis) nomen meum de terra peribit? Nun-
quid poſtquam abiero hinc ad patrem meum, oculi veſtri à glória mea liberati erunt, & non vi-
debunt de me quod graueſit eis ad videndum? Non erit ita, ſed tunc multo maxime palam
videbitis id, quod paulo ante dixi: quia ego ſum lux mundi, & hoc videntes peccatores iraſci-
mini, dentibus veſtris frendetis, & tabeſcetis, veſtrũq; deſideriũ peribit, quia nomen meũ perire
nõ poterit. Hinc acriori ſtimulante inuidia, inquieti & male ſoliciti quæretis, id eſt, perſequemini
me, & in hoc peccato veſtro moriemini, quia in hac iniquitate veſtra, vſq; ad finem vitæ veſtræ Pſal. 111.
perſeuerabitis, nihil quod gloriæ vel nomini meo noceat efficere valentes, ſed tantum mala vo-
luntate, ac pertinaci inuidia voſipſos interficientes. Nam quo ego vado, vos non poteſtis veni-
re. Equidem nec ipſi, qui cum dilectione quærunt & ſequuntur me, non poſſunt, quo ego vado
venire, ſed poterunt quandoque: vos autem, qui cum odio quæritis & perſequimini me, quo
ego vado nunquam poteſtis venire. Nunc quidem vbi ego ſum, vos poteſtis venire, &
quandoque etiam apprehendere & occidere poteritis me, ſed hoc vobis facientibus, illuc ego
vado, quo vos non poteſtis venire. Itaque in peccató veſtro moriemini. Illo ſcilicet, quód
male me quæritis & in meis fidelibus perſequimini, vt nomen meum deleatis. In hoc e-
nim vſque ad mortem perſeuerabitis. [Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum, Iohan. 7
quia dicit: Quo ego vadó, vos non poteſtis venire?] Superius cum dixiſſet hoc idem, quod nũc
iterum dicit eis, id eſt, Quo ego vado, vos non poteſtis venire, ita dixerunt: Nunquid in diſper-
ſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? At veró nunc hoc ipſum repetens, acrius in eos (vt
dignum erat) inuectus eſt. Addidit enim: Et in peccato veſtro moriemini. Acrius ergo felle cõ-
moto dicebant Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum? Quid amarius, quid nequius? O Iu- Iudæi maxime ſeipſos interficiunt.
dæi homicidæ crudeles & ſcelerati, adeo ne nil boni de hoc homine, qui mortuos veſtros ſuſcita-
uit, ſentire poteſtis, vt hoc ſolum, quód interficiat ſemetipſum, vijs eius ſupereſſe arbitremini?
Et vos nunquid eius rei adeo indociles eſtis, nec fieri poteſt, vt voſipſos exemplo eius interfi-
ciatis? Imo vos, interfecto homine iſto, voſipſos interficietis: tanto furore, tanta rabie, vt mire-
tur orbis, & veſtri quoq; condoleant inimici. Legant qui volunt veſtrum ſub Tito & Veſpaſia-
no excidium, & videant vos vnicam gentem homicidarum ſemetipſos interficientium. Sequi-
tur. [Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego

non ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.] Rationem illis
acerbam reddidit, cur quo ipſe vadit, ipſi venire non poſsint, & in peccato ſuo ſint morituri:
Oēs homines præter Chriſtū deorſū ſunt. Vos, inquit, de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Iſta comparatio necdum ſufficiebat, ad
diffiniendum huius illorum impotentiæ cauſam, quia videlicet omnes homines, ſiue electi, ſiue
reprobi, omnes ſecundum naturam communem de deorſum ſunt. Vnde & Iohannes Baptiſta,
cum Chriſtus eſſe putaretur, in comparatione, vel potius deſperatione ſuimet, qui vere erat vel
eſt Chriſtus: Qui eſt de terra (inquit) de terra eſt, & de terra loquitur: qui de cœlo venit, ſuper
Iohan. 3 omnes eſt. Quapropter addendum erat, vt tota perſcriberetur cauſa impotentiæ, iuxta quod
dixerat: Quo ego vado, vos non poteſtis venire. Nam & illi de deorſum erant, de terrena maſſa
Ioha. 14 aſſumpti, de primo homine terreno nati fuerant, quibus ait: Vt vbi ego ſum, & vos ſitis.
Addidit ergo: Vos de mundo hoc eſtis, ego nō ſum de hoc mundo. Hoc vtiq; reproborū eſt, &
hoc ab electis differunt, quod cum omnes de deorſum, id eſt, de terra ſint, excepto Chriſto
vnigenito Dei filio, qui de cœlo venit, ſoli ipſi de hoc mundo ſunt. Nam electis idem dicit:
Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Quia vero de mundo non eſtis,
Ioha. 15. propterea odit vos mundus. Igitur vtrunq; dicendum fuit, & quòd de deorſum eſſent per
communem naturam, & quòd de mundo hoc eſſent per vitium vel malitiam ſuam: vt vtrun-
que impoſſibile monſtraretur eis, illuc ire quo ibat ipſe, qui & de ſupernis, id eſt, de Deo pa-
tre eſt, per propriæ diuinitatis naturam, & de hoc mundo non eſt, per omnimodam humanæ,
quam aſſumpſerat, naturæ innocentiam, vel cœleſtem vitam. Qua ratione tam fortiter quàm
ſuauiter reddita: Dixi ergo vobis (inquit) quia moriemini in peccato veſtro. Quod itidem alia
protinus ratione confirmat, ſubiungens. [Si ergo non credideritis quia ego ſum, moriemini in
peccatis veſtris.] Vere enim non aliter, niſi credendo, quòd Chriſtus de ſupernis ſit, & de hoc
mundo non ſit, id eſt, & quod de ſuperno patre Deo Deus verus ſit, & quòd in mundo natus, nul-
lum eorum quæ in mundo ſunt vitiorum vel peccatorum admiſerit, poteſt quiſquam inter eiuſ-
dem Chriſti membra numerari, & illo capite in vno corpore vnicę ecclesię viuere de ſpiritu Dei.
Iohan. 3 Dixit autem alibi ipſe: Quia nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis
qui eſt in cœlo. Recte igitur iſtis, quos ſibi nullatenus per fidem incorporandos eſſe nouerat,
ait hic qui ſolus de ſupernis eſt: Quo ego vado, vos nō poteſtis venire, & ideo dixi vobis: Quia
moriemini in peccato veſtro, ſi enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis ve-
Cur dixit Ieſus, niſi credideritis, qa ego ſū. ſtris. [Dixerunt ergo ei: Tu quis es?] Hactenus Iudæi intelligere nolentes, & quærere detractā-
tes, diſſimulare vtcunq; poterant ſe aduertiſſe, quo tenderet ſupradictum eius teſtimonium. At
vero nunc lux mundi ſuum illud teſtimonium terribili fulgore defendens, dormitātiumq;, imo
& vigilanti naſo ſtertentium ſomnum diſcutiens, oculos illorum aperiri fecerat, dicendo: Si
enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris, ne iam diſſimulare poſſent
aliquid ſibi hoc dicto emicuiſſe, quod ſpectandum eſſet, vel auſcultandum. Dixerunt ergo: Tu
quis es? Irreuerenter quidem quæſierunt, & proterue pulſauerunt, ſed inuenire eos oportebat,
aperiri illis conueniebat, vt magis ac magis inexcuſabiles eſſent, & eis qui credituri erant, magis
ac magis teſtimonia veritatis augeſcerent. Audi ergo quod ſequitur. [Dixit eis Ieſus: Princi-
piū qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & iudicare.] Dicebat plane, vt quia quæ-
ſtionem ipſe cōmouerat, & ad quærendū illos excitauerat terribili ſententia, qua dixit: Si enim
Qui erat, qui eſt, & q venturꝰ eſt. non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris: dicebat inquam, vt hac vice ma-
gnum aliquod & dignum ſe teſtimonium pronunciaret. Et reuera magnum dignumq; eſt,
quod hac reſponſione teſtificatus eſt. Idem enim eſt ac ſi dixiſſet, ſeipſum eſſe qui erat, & qui
eſt, & qui venturus eſt. Nam quia erat, principium ſe appellat: & quia eſt, ſtatim ſubiungens:
Apoc. 1. qui & loquor vobis inquit: & quia venturus eſt, ſcilicet ad iudicandum viuos & mortuos in no-
Iob 5 uiſſimo die: multa (inquit) habeo de vobis loqui & iudicare. Iſtis ergo, quos iam denotans vir
Iohan. 7 ſapiens: Paruulum (inquit) occidit inuidia, & virum ſtultum interficit iracundia: tormentum
ſuum non modice auctum eſt. Iamdudum inuidebant huic homini, vt putabant filio Ioſeph
quòd à quibuſdam de turba Chriſtus eſſe putaretur, ſicut ſuperius dictum eſt, quia cum au-
diſſent quidam de turba ſermones eius dicebant: Hic eſt vere propheta. Alij dicebant: Hic eſt
Chriſtus, cum tamen Chriſtum hominem tantummodo fore arbitrarentur. At ille nunc di-
centibus ſibi: Tu quis es? hoc de ſeipſo profeſſus eſt, quod longe ſupra hominem eſt: Princi-
pium (inquiens) ſubaudis ego ſum, ſtatimq; ſubiungens. qui & loquor vobis. Et vna eademq;
reſponſione, ſimul & intemporalem incommutabilemq; eſſentiam ſuæ diuinitatis & tempo-
ralem deſignans conditionem aſſumptæ humanitatis, ſecundum diuinitatis infinitam anti-
quitatem principium eſt, principium inquam, in quo omnia condita ſunt, ſicut in exordio libri
Geneſeos ſcriptum eſt: In principio fecit Deus cœlum & terram, ſecundum carnem vero, finis
eſt, id eſt conſummatio, quia in ipſo nihilominus vniuerſa reſtaurata ſunt. Vnde ipſe in Apocal.
Ephes. 1. ego ſum (inquit) α & ω, initiū & finis. Ex hoc principio, ante ſecula quidē tātummodo Deus erat:
Apoc. 1. nunc autem quando hæc loquitur illis, Deus & homo, ſed homo adhuc paſſibilis: venturus eſt
autem

aūt in fine ſeculorū, idem Deus & homo multa habens loqui & iudicare, iam ex quo reſurrexit à mortuis, in vtraq; natura impaſsibilis. Igitur ſuum eſſe, de quo dixerat, ſi enim non credideritis, quia ego ſum, irreuerenter quærentibus, terribiliter, vt dignum erat, ipſe deſcripſit, tali cō‑cludendo fine, vt diceret, multa habeo de vobis loqui & iudicare. Eſt autem hoc eius eſſe, illud intelligendum, quod totius trinitatis commune, & eiuſdem vnius Dei propriū vel ſingulare eſt.

Eſſe ſubſtantiuū Deo propriū eſt.

Quod & ad Moſen loquens, diligentius expreſſit, dicens: Ego ſum qui ſum. Hæc dices filijs Iſrael, Qui eſt miſit me ad vos. Quod videlicet eius eſſe, ab omnium eſſentia rerum vel creaturarum in eo plurimum differt, quod nulis accidentibus ſubiacet (verbi gratia) vt homo, qui quaſi flos egreditur, & cōteritur; & fugit velut vmbra, & nunq̄ in eodē ſtatu permanet: ſiue angelica quoque creatura, quæ maximè ex eis, qui ceciderunt, probatur: aliud eſſe in eo, quod ſunt omnes rationales ſpiritus per ſubſtantiā, atq; aliud, quod facti ſunt, hi per accidentē malitiā, illi aūt per accidentem nihilominus gratiā. Nulis inq̄ accidentibus, vt hæc vel cætera quæ facta ſunt, ſubſtātia Dei ſubiacet, atq; ideo ſolus verus eſt, quia incommutabilis eſt, vnde & propria eius differentia eſt, id eſt, eſſe quod eſt.

Exod. 3.

Iob. 14.

Proinde & tunc, quando Moſi locutus eſt, & nunc, quando contra inimicos ſuos de ſeipſo teſtimonium perhibet, opportune hoc ſubſtantiuo verbo pro ſui deſcriptione vſus eſt. Tunc quidem quia filijs Iſrael multis dijs in Aegypto ſeruire aſſuetis, nomen Dei multorum commune videbatur: & idcirco ad diſtinctionem eorum, qui homines quidem quondam fuerant, nunc autem nec dij nec homines erant: ego, inquit, ſum qui ſum, & hæc dices filijs Iſrael, qui eſt, miſit me ad vos. Nunc vero, quia intendebant agere inimici eius Iudæi, vt iam non eſſet, & vt nomen eius periret: vt eos fruſtra laborare oſtenderet, eodem verbo ſubſtantiuo congrue vſus eſt.

Cur & Moſi & hic Iudæis reſpondit Deus ꝑ ſuū eſſe.

Sequitur. [Sed qui miſit me, verax eſt, & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.] Nuſquam fere in omni teſtimonio, quod perhibet de ſeipſo filius Dei, teſtimonium patris præterit, vt per hoc quoque maxime illud comprobet, quod dixit alio loco: ego veni in nomine patris mei, alius veniet in nomine ſuo. Vnde & hic interrogatus ipſe quis eſſet, cum reſpondiſſet, principium qui & loquor vobis, ſtatim ſubſecutus, hoc modo teſtimonium patris adhibuit: Sed qui miſit me verax eſt, & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Tanquam diceret: Principium ego ſum, ſed à meipſo non veni; qui & loquor vobis, ſed non à meipſo loquor. Non inquam à meipſo veni. neque à meipſo principium ſum, ſed qui miſit me verax eſt.

Ioan. 5.

Quod ex oppoſito eius, ſcilicet ex eo qui veniet in nomine ſuo, manifeſtius intelligi poteſt. Satanas quippe, qui ex eo nomen accepit; quod aduerſus Deum ſe extulit, & principium ſibi eſſe, atque in lateribus aquilonis ſibimet ſedere voluit, ex eo mendax eſt, quod ex proprijs loquēdo, à patre veritatis diſcordans mendaciumq; generans, principium ſe eſſe iactitat. Qui & damnatum hominem illum, in fine ſeculi ingreſſus, à Deo ſe principium eſſe profitebitur, vt aduerſetur & extoliatur, ſicut ait Apoſtolus, ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Nam & nomen eius ſecundum numerum ipſius in Apocalypſi thytan fore legitur: quod interpretatur, dic lux.

Eſa. 4.

2. theſſ. 2

Igitur mendacis illius blaſphemiam ad ſe non pertinere, teſtis hic verus pronuncians, opportune cogitationibus occurrit aduerſariorum, qui poſt aliqua propter hæc & his ſimilia, dicturi ſunt: de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia. Omnia nanq; quæ de iſto vero principio & vero Dei filio ſunt, illius maligni fallacis oppoſita ſunt. Principium, ait, ego ſum, qui & loquor vobis: ſed non vt ille alius, qui veniet in nomine ſuo, quem vos accipietis, ita & ego à meipſo, vel in nomine meo veni, & à meipſo loquor: ſed qui miſit me, verax eſt, & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Nam & ſupra ſic dixit: Et à meipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis.

Iohan. 5

Vt ergo hæc aduerſatiua coniunctio, qua præcedenti ſententiæ ſequentem coniunxit, dicendo, ſed qui miſit me verax eſt, non vacet, ſuumq; ſenſum melius explicet, quod alibi palam dictum eſt, nunc neceſſario ſubaudiendum eſt.

Sed qui miſit me verax eſt.

Miro autem atque inenarrabili modo, dum patrem veracem prædicat, de ſeipſo teſtimonium perhibet, ipſe qui alibi dicit, ego ſum veritas. Nam poterat dixiſſe, pater meus verax eſt, ſed vt oſtenderet patrem eundem, non aliunde veracem quàm ex eo quod ipſum genuit qui eſt veritas, maluit dicere ſic, ſed qui miſit me verax eſt. Sic dicere ſolemus, ſol iſte, qui noctem fugat, & tam clarum diem mundo importat, lucida ſubſtantia eſt, vel homo iſte, qui tam ſapienter egit aut dixit, ſapiens eſt.

Ioha. 14

Sciendū quippe, quod cum dicere poſſet: qui genuit me verax eſt cum autoritate prophetica qua dictum eſt: Dn̄s dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, maluit dicere, tam hic quam in pleriſque locis, miſit me, quod & æquipollens eſt, & in auribus hominum, præſertim inuidorū atq; ſuperborum magis gratioſam humilitatem redolendo, tolerabilius eſt, & tardius calumniæ patet.

Pſal. 2.

Igitur in eo quod ait, ſed qui miſit me verax eſt, veritatem paterni teſtimonii, in eo aūt quod ſubiungit, & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo, veritatē nihilominus teſtimonii, quod perhibet ipſe de ſeipſo, certitudinemq; defendit. Vtrunq; enim defendendū ſupra propoſuerat, dicendo: ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniū perhibet de me qui miſit me pater. Porro & illud nō ab re quæritur, quomodo à patre audierit filius, qui ipſum verbū patris eſt. Non enim confeſtim ad humanitatis eius humilitatem confugere licet, vt dicamus, ꝙ ſecundum

humanitatem audierit patrem filius, eo videlicet auditu, de quo per Prophetam dicitur: Audiã
Pſal. 84. quid loquatur in me Dominus deus. Etenim non dixit ſolum, & ego quæ audiui ab eo, hæc lo-
quor, ſed addidit, in mundo, vt intelligas eum dixiſſe, quòd extra mundum, id eſt, anteq; in hũc
mundum veniret, audierit quæ loqueretur in mundo. Igitur q; ait, & ego quæ audiui ab eo, hæc
loquor in mundo, id eſt, ac ſi dicat hæc Deo patri conſubſtantialis veritas: Et ego ſicut ex Deo
nata ſum, ita in hoc mundo incorrupta permaneo, nihilq; falſitatis admitto. Et ſic ſenſus magis
ad rem pertinet, videlicet quia veritatem coarguerant mendacij, dicentes: Tu de teipſo teſtimo
Iohan. 5 monium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Sequitur. [Et non cognouerunt, quia pa-
trem eius dicebat Deum.] Cum longe ſuperius illo dicente, pater meus vſq; modo operatur, &
ego operor, ſubiunxerit Euangeliſta dicens, Propterea perſequebantur eum Iudæi, quia non ſo-
lum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo, quomodo
nunc dicit, & non cognouerunt, quia patrẽ eius dicebat Deum? Ergo hic non tam excuſat igno
rantiam, quam intelligere nolentem demiratur malitiam, quia dicta eius ſe aduertiſſe diſſimu-
lant, videlicet nondum auſi, quod eandem ob cauſam poſtmodum facere habebant, ſcilicet ad
lapides currere, aut tentum illum ante præſidem ducere, & damnationẽ aduerſus illum de hoc
verbo, tanq; de blaſphemia poſtulare. [Dixit ergo eis Ieſus: Cum exaltaueritis filium hominis,
Concluſio artificioſa. tunc cognoſcetis, quia ego ſum, & à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor, &
qui miſit me, mecum eſt, & non reliquit me ſolum, quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.]
Ergo, inquit, quoniam non cognouerũt, quia patrem eius dicebat Deum, quoniam teſtimonium
eius non acceperunt, & maleuoli accuſatores defenſionem veritatis non audierunt, quaſi con-
cluſionem, id eſt, artificioſum orationis terminum facit, & ſicut facere ſolent oratores periti, vt
Eſa. 16. enumerationum partes colligant, & commoueant, quibus de rebus verba fecerint, breuiter, vt
renouetur & ad memoriã reducatur oratio: ſic ea quæ perorauit, ab eo loco quo illi obiecerant,
dicentes: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. nunc breuiter
recolligit, atq; apud ſe quodammodo reponit, vt quia nunc videre & cognoſcere nolunt, vt ſal-
uentur, quandoq; videant & confundantur zelantes populi, & ignis hoſtes deuoret. Cum exal-
taueritis, inquit, filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, ſubaudis Principium qui & lo-
quor vobis: & à meipſo, id eſt, extra patrem ſeorſum præter voluntatem vel extra commu-
nionem patris, facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor in mundo, & cognoſcetis, quia
qui miſit me mecum eſt: quod videlicet modo cognoſcere nolentes dicitis, vbi eſt pater tuus, &
cognoſcetis, quia non reliquit me ſolum, ſcilicet vt paulo ante teſtatus eſt dicens, & ſi iudico
ego, iudicium meum iuſtum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Hæc, inquit,
omnia cognoſcetis cum exaltaueritis filium hominis. Hoc autem in alio loco teſtatur Euan-
dicens, geliſta,* dixit, ſignificans, qua morte eſſet moriturus. Et notandum, quod hoc illis, qui fa-
Iohan. 11 cturi erant, necdum ſcientibus, & necdum facere cogitantibus, ipſe iam ſciat & futurum præ-
dicat, quia videlicet conſilium illorum in eo, quod poſtea collegerunt, concilio definiendum
Acto. 2. ante omnia ſecula præſcientia Dei præceſſerat. Vnde & in actibus Apoſtolorũ Petrus apoſto-
lus ait: Ieſum Nazarenum, virum approbatũ à Deo, in vobis virtutibus & ſignis & prodigijs,
quæ fecit per illum Deus in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis: Hunc definito conſilio & præſcien-
tia Dei traditum per manus iniquorum cruci affigentes interemiſtis. Hoc videlicet conſilium,
non ſolum vt interficerent, ſed & qua morte interficerent eum, nunc definitum eſt, quando
Iohan. 11. poſt reſurrectionem Lazari collegerunt pontifices & phariſæi conſilium & dicebant: Quid fa-
cimus, quia hic homo multa ſigna facit, &c. Nam & ante eum quæſierũt quidem eum interfi-
cere, ſed non definito conſilio, verum vulgari ſtrepitu & furore tumultuario: non (inquam) de-
finito conſilio, in quo iudex peteretur, & culpa qualiscunque propoſita, accuſatores & teſtes,
quaſi legitimo iudicij ordine adhiberentur, & qualitas mortis tanquam cauſæ conueniens exi-
Tũc cognoſcetis, quia ego ſum geretur. Quod vbi definitum eſt, iterum eo dicente, cum exaltaueritis filium hominis à terra,
& ſubiungente (quod hic tacitum eſt) omnia traham ad meipſum, tunc cognouerunt quod
diceret eis, vtpote iam facere cogitabant, & dixerunt: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus
manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Nunc ergo, quan-
do necdum definitum erat conſilium, cum diceret, cum exaltaueritis filium hominis, nihil
tale reſponderunt, quia forte quod necdum cogitabant, nondum intellexerunt. Tunc, in-
quit cognoſcetis, quia ego ſum. Tunc enim ignorare non licebit, tunc diſſimulare non vaca-
Pſal. 18 bit. Cœli enim tunc enarrabunt, & annunciabit firmamentum, & dies diei eructabit hoc
verbum, & nox nocti indicabit huius rei ſcientiam, & non erunt loquelæ neque ſermones,
quorum non audiantur voces eorum, & in omnem terram exibit ſonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum. Tunc, inquam, hoc modo cognoſcetis, & quamlibet inuiti audie-
tis, quia ego ſum, quia viuo ego in æternum, compertumq; vobis erit, quia mortuorum quo-
Pſal. 101 que reſurrectio ſum, recteq; mihi in pſalmo dictum eſt: Initio tu Domine terram fundaſti, & o-
pera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum
veteraſ-

veteraſcent,& ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autẽ idem ipſe es, & anni tui nõ
deficient. Iſtud cognoſcetis,& niſi etiam credideritis, & confeſſi fueritis, quia ego ſum, moriemini
(vt ſupra dixi) in peccatis veſtris. Tunc & hoc cognoſcetis, quia à meipſo facio nihil,
ſed ſicut docuit me pater,hoc loquor: cognoſcetis (inquam) videlicet ex eo,quod facta mea quę
nunc cœpi, vbi vos me exaltaueritis,exinde perpetuum profectum, & verba mea quæ nunc Deut. 18
loquor, manifeſtum habebunt effectum. Hoc enim in lege datum eſt ſignum,eius quẽ Deus miſit.
Quod ſi tacita(inquit)cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum quod
non eſt locutus dominus,hoc habebis ſignum:Quod in nomine domini propheta ille prędixerit,
& non euenerit,hoc dominus non locutus eſt,ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit,&
idcirco non timebis eum.Hoc(inquam)legale ſignum eſt. At vero quæcunq; ego prædico in nomine
patris mei, vos euenire videbitis,imo & captiui ducti in omnes gentes, experimentum verborum
meorũ omnibus gentibus in vobiſmetipſis ſpectandũ circũferetis. Igitur tunc cognoſcetis,
quia ego à meipſo facio nihil,videlicet vt is qui arrogantia deprauatus prophetam ſe à ſeipſo
facit,& per tumorem animi ſui, ea quæ non ſunt, nec erunt, eſſe, vel futura eſſe confingit, ſed
ſicut docuit me pater.i.ſicut voluntatem patris eſſe ſcio,ita hæc loquor,quia non docuit iniquitas
os meum,nec imitor(vt dicitis)linguam blaſphemantium(verbi gratia, cùm dico: Ego ſum Iob. 15.
lux mundi, vel pater meus vſque modo operatur,& ego operor)ſed docuit os meum obediẽtia,
vel charitas patris, & dilectio generis humani, vt notificem hominibus meipſum, quorũ hæc eſt
vita æterna,vt cognoſcant verum Deum,& quẽ ille miſit Ieſum Chriſtum. Et hoc cognoſcetis,
quia qui me miſit mecum eſt,& non reliquit me ſolum,videlicet quomodo vos putatis, dicẽtes: Ioan. 17.
Deus dereliquit eum,perſequimini & comprehendite eum,quia non eſt qui liberet.O quàm vere
dictum eſt,& quam late patet hoc verbum:Qui miſit me,mecum eſt, & non reliquit me ſolum. Pſal. 70.
Non enim ſolis Iudæis,ſed toti mundo lux mundi loquitur,nec pro ſe tantum,ſed pro nobis veritas
teſtificatur, vt quiſq; noſtrum quocunq; pergat,quodcunq; intendat,habeat in prõptu vnde
ſcire poſſit, verum Deus cum illo eſſe dignetur: Qui me miſit(inquit)mecum eſt,videlicet vt
econtrario ſubaudias,quemcunq; ille nõ miſit,cum eo non eſt,& hoc ab effectis cuiuſque probabile
eſt. Verbi gratia: Cum venerit ille filius perditionis,cum reuelatus fuerit,& extulerit ſe ſu- 2. The. 2
pra omne quod dicitur Deus,aut quod colitur,ab his affectis clarebit etiã infidelibus,quod Deus
illum non miſerit,ac proinde cum illo non ſit,quia dominus Ieſus (inquit Apoſtolus) interficiet Ibidem.
eum ſpiritu oris ſui. Similiter omnis quoque fur & latro, qui in ouile ouium non venit, niſi vt furetur, Ioan. 10.
& mactet, & perdat, & quia non mittitur, ideo per oſtium non admittitur, nec ei oſtiarius
aperit,ſolus eſt,& ei recte dicitur,quia te nõ miſit,tecum non eſt, quod ex eo maxime liquet,quia
non audiunt eum oues, vtpote alienum,ſed fugiunt ab eo. Nihilominus & quiſpiam Nazareus,
id eſt,conſecratus,vitamq; contemplatiuam profeſſus, dum contra propoſitum foras euagatur,
dum nulla poſcente vtilitatis cauſa,tendit exterius, oditq; claues,& grata ſigilla pudicitiæ,
quia Deus non mittit illum,Deus cum illo non eſt, quod itidem certo experimento claret,
dum in exemplum Dinæ filiæ Iacob, quæ egreſſa vt videret filios regionis à Sychen, principe Gen. 34.
terræ opprimente ſe,cum eſſet virgo,corrupta eſt,corrumpitur & ipſius anima à diabolo mundi
huius principe foras inuenta, nec habens protectorem Deum, de quo dicere poſsit, qui me
miſit, mecum eſt. Hæc(inquam) & huiuſmodi ſtudioſus euangelicæ veritatis auſcultator, econtrario
ſubaudire poteſt, quod vtcũq; faciat vbicunq; ſe egrediens vel regrediens intẽdat, ſic omnia
faciat, quatenus inter fluctus ſeculi,vel pericula vitiorum vero conſcientiæ teſtimonio conſoletur
cor ſuum,dicens: Et ipſe qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum. Sed iam Pulchra
ad præſentem, vel præcipuam intentionem ſermo redeat, qui me miſit (inquit) mecum eſt, & meditatio de
non reliquit me ſolum. Corda piorum quæcunq; vera ſcientia inſtructa.i. ædificatione charitatis paſsione
erudita ſunt,aliquatenus perſentiſcere merentur hunc pauperis huius clamorem, qui & in Chriſti.
pſalmo dicit: Domine exaudi orationẽ meã,& clamor meus ad te veniat,cuius in titulo ſcriptũ Pſal. 101
eſt: Oratio pauperis cum anxiaretur, & effuderit precem ſuam coram domino. Nam reuera cũ
anxiaretur pauper iſte hęc dicebat:qui me miſit,mecũ eſt,&c.Cauſa aũt anxietatis huius tãta erat,
quanta verbis exprimere non valens, & cum gemitu admirans,ſicut inter cætera longe ante declamauit
Eſaias: Et nos putauimus eum quaſi leproſum & percuſſum à Deo & humiliatũ. Affectuoſius
ſignificare nõ potuit magnitudinẽ anxietatis pauperis huius & confuſionis, de qua idem
in pſalmo dicit patri:Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium,operuit cõfuſio faciẽ meã. Planę
ſunt ſcripturæ gemituum atq; conqueſtionũ flebiliũ, quæ ob inſtruendã piorũ intelligentiã diuer- Eſa. 53.
ſis ſimilitudinibus,multis & lachrymoſis vocibus,hoc paupere anxiato & contribulato deprõptæ
ſunt. Quid enim? quotuſquiſq; noſtrum eſt, qui mẽte perſentiat,ꝙ extraneus factus ſit fra- Pſal. 68.
tribus ſuis,& peregrinus filijs matris ſuæ,dicentibus: Filium Dei ſe nominat,& gloriatur patrẽ ſe
habere Deum.Nam vt taceã,quod cum duodecim Apoſtolos eligeret iuxta Marcũ, audiẽtes ſui Ibidem.
exierunt tenere eum,dicebant enim: In furorem verſus eſt, illi de quibus iterum in pſalmo di- Sapiẽ. 2.
cit ipſe: Aduerſus me loquebantur, qui ſedebant in porta, & in me pſallebant qui bibebant Mat. 3.
Pſal. 68.

vinum,quid putas,quàm horribili intuitu aſpernabantur eum, dicentem:Ego ſum lux mundi,
& ego teſtimonium perhibeo de meipſo,& teſtimoniū perhibet de me, qui miſit me pater? Ille
Eſa.59. horum ſuperba odia voceſq; maledicas dicentium : Dæmonium habes , & non eſt hic homo à
Deo, & his ſimilia,acerrime perſenſerat,qui(vt prædictum eſt) præ magnitudine doloris, ſuam
miſcens perſonam,talibus ſuæ gētis hominibus: Et nos(inquit)putauimus eum quaſi leproſum.
Leuit.13 Quaſi leproſum inquit.i.propter iniquitatē & blaſphemiā ſuam , ſic ab omnibus fugiendū & re-
ijciendū,quomodo leproſus ſecundū legem ad arbitriū ſacerdotis ſeparatus extra caſtra ſolus ha
Iohan.9 bitare iubebatur,pollutū ſe clamans & immundū. Cum enim principes & phariſæi odientes eū,
ſepararent,& eiicerent nomen eius tanq̃ malum, & adeo ſolitariū illum eſſe vellent,vt quiſquis
confiteretur illū eſſe Chriſtum,extra ſynagogam facerent eū,quid aliud nitebātur,niſi vt ad ar-
bitrium ipſorū,tanq̃ leproſus pronuntiatus & contaminatus,habitaret extra caſtra ſolus? Igitur
dicta hæc,qui me miſit mecum eſt,& non reliquit me ſolū,ſic audienda, ſic ſentienda ſunt,tanq̃
Pſal. 22. clamor pauperis anxiati, & pręiudicium paſſi,qui abſq; peccato ſuo opprorium hominū,& ab-
Leuit.13 iectio plebis factus ſit,velut ſi ad arbitrium ſacerdotū iniquorū,homo mundus & recaluaſter,le-
præ vagę & volatili ſubiacere iudicatus ſit,& ſeparatus à conſortio hominum,foraſq; expulſus,
ſolus extra caſtra ſibimet habitare condemnatus ſit. Dixit autem ipſe alibi,cum iam extra ca
ſtra ſeparatus,id eſt, extra portas ciuitatis inter ſceleratos reputatus, in ipſa morte agonizaret,
Eſa.53. quando iuxta ſupradictū prophetam maxime putauerunt eum leproſum,& percuſſum à Deo,&
Mat.27. humiliatum. Dixit(inquam)ſic : Heli heli Lemaſaptani,hoc eſt, Deus meus,Deus meus, vt quid
dereliquiſti me? Eſſet quidem facilis ad iſta reſponſio,ſi ſic diceret: nunquid dereliquiſti me,quia
videlicet ſub interrogatione huiuſmodi prolata dictio; neq; verum ſignificaret, neq; falſum, ac
proinde huic enuntiationi contrarium non eſſet aut contradiceret,quia dictum eſt:qui me miſit
mecum eſt,& non reliquit me ſolum. Nunc aūt cum dicit: vt quid dereliquiſti me, contrariū vi-
detur ſonare,quia profecto derelictū ſe aſſerit,qui cauſam quærit,cur derelictus ſit. Quid igitur?
Hoc videlicet,quia(quod nec ipſi negare queunt vocum ſeu verborū aucupes)oportet in oppo-
ſitis ſiue contrariis hoc idem negare negationē,quod affirmatio affirmauit,de eodem. Si enim a-
liud quis affirmet,atq; aliud alius neget non contrariū,ſed diuerſum eſt. At vero hic non hoc idē
de eodem negatur,cum dicitur:Et non reliquit me ſolum,quod illic affirmatur,vbi dictū eſt:Vt
Q̃ō de reliquit Deus ſe ſum. quid dereliquiſti me. Vtrūq; de paſſione mortis,ſicut aperte teſtantur ſequentia pſalmi,vſq; ad
illum verſum:Narrabo nomen tuum fratribus meis , quia ſecundū illam quodammodo à patre
derelictus eſt,iuxta quod Apoſtolus ait : Qui proprio filio ſuo non pepercit,ſed pro nobis omni
Pſal. 22. bus tradidit illum. Nunc verò cum dicit:Qui miſit me mecū eſt,& nō reliquit me ſolū,de illa a-
Rom.8. gitur,quæ infeliciſſima deſertio eſt,qua illum derelictū eſſe volebant,dicētes:Non eſt hic à Deo;
Iohan.9 vel etiam iuxta alios Euangeliſtas,criminabantur eū habere concordiā cum Beelzebub, imo &
Matt.2. quod auditu quoq; nephas eſt, ipſum eſſe Beelzebub,ſicut ipſe teſtatur : Si patremfamilias Beel-
Luc.11. zebub vocauerunt,quanto magis domeſticos eius. Igitur non hic idem nunc negat,quod in ar-
Matt.10 ticulo ſuæ paſſionis affirmat : nec enim minus cōgrue quaſi derelictus dicitur, quam Apoſtolus
de ſe & ſuis ſimilibus: Vt ſeductores(inquit)& veraces:ſicut qui ignoti & cogniti,quaſi moriētes,
2.Cor.9 & ecce viuimus: quaſi triſtes,ſemper aūt gaudentes: tanquam nihil habentes,& omnia poſſiden-
tes. Maximum aūt atq; firmiſſimum argumentum de ſeipſo dedit, vnde non derelictum illū per
ſpicuum ſit,dicendo : Quia quæ placita ſunt ei,ſemper facio. Et notandum, q̃ cum dixiſſet:
Quia quæ placita ſunt ei facio,addidit ſemper. Hoc ſane vnigeniti filij proprium eſt , & hoc ab
vniuerſis Deo placentibus differunt,q̃ ea quæ placita ſunt patri, non partim,nec ad horam,ſed
Eccle.7. omnia facit,& ſemper. Quis enim homo eſt,qui faciat bonum, & non peccet? Vnus hic & ſolus
Eſa.53. eſt iuſtus & ſanctus,qui peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius. Bene ergo addidit
1.Pet. 2. ſemper,iuxta quod alibi de illo dictum eſt. Super quem videris ſpiritū deſcendentē,ſicut colum-
Iohan.1 bam,& manentem ſuper eum. Hæc enim dicta in re paria ſunt,& ſine alterutro eſſe non poſſunt.
Nec enim quæ placita ſunt patri,faceret ſemper,niſi ſpiritus in eo maneret: nec ſpiritus in eo ma
neret,ſi aliquando quippiam extra placitum patris admitteret. Hoc verò non partim mira-
culi præſtare poterat,quòd homo mortalis,tanta immutabilitate , tanta conſtātia vel firmitate
ſeipſum agebat inter tam plurimos tentantes, accuſare illum quærentes inimicos, vt talia dicen
Pſal.63. te illo,& inſuper poſt alia ſic proponente:Quis ex vobis arguet me de peccato? nulla cuiquam
illorum ſaltem falſæ criminationis daretur occaſio. Et quidem diu multumq; exacuētes linguas
Ibidem. ſuas,& in occultis intendentes arcum,tandem ſagittauerunt eū , ſed ſagittauerunt immaculatū,
id eſt,condemnauerunt quidem illum,ſed de nulla culpa condemnauerunt. Exinde omnes qui
videbant eum,conturbati ſunt admiratione tantæ malignitatis, & ſermonis nequam quem fir-
Ioan.19. mauerunt ſibi,pertinaciter clamando,crucifige,crucifige,annuntiauerunt opera Dei,& facta e-
ius intellexerunt,& ipſi quoq; maligni compulſi ſunt cognoſcere, quia Dei filius hic erat, iuxta
quod nunc ait:Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum,&c. Sequitur:
[Hæc illo loquente,multi crediderunt in eum.] Iſti qui crediderūt in eum,quales fuerint,id eſt,
quàm

quam prope ad veram pietatem credentium acceſſerint, vel quã longe reſederint, nõ ſatis apertè
ſequentia ſignificant euangelicæ narrationis, præſertim cum domino dicente: Si vos manſeritis
in ſermone meo, &c. ſic Euangeliſta ſubiunxerit, Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus & re- Ioan. 8.
liqua. Reſponſio quippe tunc propriè dicitur, cum illi reſpondent ad quos vel de quibus ſermo
eſt. Et longe ſuperius de iſtorum, id eſt, Hieroſolymitanorum credulitate, cum dixiſſet Euange-
liſta: Quia cum eſſet Hieroſolymis, multi crediderunt in eum, videntes ſigna quæ faciebat, ſta-
tim ſubdidit: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod noſſet omnes, & non eſſet
ei opus, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Fortè
ergo & nunc quod videbant credentes, imo & quod credebant inuidendo perſequentes, facti Pſal. 77
ſunt ſicut patres eorum, generatio praua & exaſperans, generatio quæ non dixerit cor ſuum, &
non eſt creditus cum Deo ſpiritus eius. Nam quomodo verè crediderunt, qui cum eodem,
cui crediderunt, diu altercantes, & diuinitatis eius teſtimonium non ferentes, tandem ad la-
pides cucurrerunt, hoc eodem Euangeliſta referente, quia cum dixiſſet: Antequam Abraham
fieret, ego ſum, tulerunt lapides vt iacerent in eum. Sic itaque credere potuerunt, quomodo
ſe credere dicunt Arriani, cæteriq; eiuſmodi hæretici, quibus nihilominus Chriſtus ſemetipſum
nunquam credidit, quia Chriſtum quomodocunque confeſſi ſint, diuinitatis eius fidem in diuer-
ſis ſectis vno ſpiritu malignitatis impugnauerunt, & veros confeſſores eius audire non feren-
tes, tumultum inſaniæ ſuæ per totum mundum audiri fecerunt. Horum omnium formam in iſtis
præceſſiſſe, ex ſubſequentibus perſpicuum eſt: ſiquidem literam arctius ſequentes, eoſdem co-
gamur accipere reſpondentes, ad quos loquitur dominus, vt ſubiunctum eſt. [Dixit ergo Ieſus Quid eſt
ad eos, qui crediderunt ei, Iudæos: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, in ſer-
& cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.] Dicendum hoc erat credentibus Iudæis, di- mone
cendum & nunc eſt hæreticis, omnibuſque in fide vitiatis: Si vos manſeritis in ſermone meo, Chriſti
vere diſcipuli mei eritis. Quid enim? Nunquid omnes, qui Chriſtum confitentur, iam in ſermo- manere.
ne eius manent, & verè diſcipuli eius ſunt? Minime. Alioquin non tam multi filij nequam, Mat. 13.
cum filijs regni, tanquam zizania cum bono ſemine patrisfamilias, pullulantes per publicum
totius mundi agrum ſuccreuiſſent, nec tam multi piſces mali mixti cum bonis, per totum
orbem retia fidei dirupiſſent. Sermo nanque Chriſti, in quo his, qui credunt in Chriſto ma-
nendum eſſe dicit, vt verè diſcipuli eius, id eſt, veri Chriſtiani ſint, ſermo eſt fidei, id eſt, vnica re-
gula credendi, cui detrahi quicquam nefas eſt vel adijci. At vero Iudæi credentes in Chri- Ioan. 2.
ſtum, quibus tamen Chriſtus (vt ſuperius dictum eſt) non credebat ſemetipſum, omneſque hæ-
retici, quales fuerunt Cherinthus & Marcion, cæterique contra quos maxime hoc ſcribitur euã-
gelium, multæque hæreſium peſtes, quæ poſtea ſubortæ ſunt, longe ab hoc ſermone recedunt,
multumque illi detrahunt, dum alij verum hominem confitentes Chriſtum, negant eundem
verum eſſe Deum, vel ex Maria cœpiſſe illum aſſerunt, alij vero confitentes Deum, eundem
in vera carne veniſſe, vel hominem negant eſſe verum. Non ergo manent in ſermone Chriſti,
quem & ante per prophetas ſuos, & nunc per ſemetipſum perſcribit, cuius tota ſumma eſt, Rom. 8.
vnum eundemque Chriſtum, & ante omnia ſecula Deum verum extitiſſe, & verè filium ho- Rom. 9.
minis in fine ſeculorum factũ eſſe. Proinde veri diſcipuli Chriſti, id eſt, verè Chriſtiani nõ ſunt, Galat. 4
nec veritatem cognouerunt, nec eos à peccatis ſuis veritas liberauit, quantumcunque Chriſtum
confeſſi, vel in Chriſti nomine baptizati ſint. Rectè igitur talibus, & tunc per ſemetipſum
Chriſtus Iudæis, & nunc per eccleſiam ſuam dicit hæreticis. Si vos manſeritis in ſermone meo,
verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos, id eſt, niſi manſe-
ritis in ſermone meo, non verè diſcipuli mei eritis, neque veritatem cognoſcetis, neque veri-
tas vos liberabit. Verè enim nemo qualiumcunque factorum iuſtitia poteſt à peccatis redimi,
vel ab antiqua diaboli ſeruitute liberari, niſi integre permaneat in ſermone fidei, & vnam te-
neat communicationem euangelicæ confeſſionis. Sciendum quoque eſt, quod non ab re iſtis
credentibus in ſe dignum quidem & verum, ſed inopinatum præſenti loco pollicetur diſcipu-
latus ſui fructum: Verè (inquit) diſcipuli mei eritis. Quo fructu? Quo præmio? Et cognoſce- Carna-
tis veritatem, & veritas liberabit vos. Putabant enim illi, vtpote animales, & de Chriſto car- lis opi-
naliter ſapientes, illo rege carnale ſe habituros ſeculum, cum damnatione omnium gentiũ, ite- nio Iu-
rumque bella ac triumphos, & ſuperatorum neces atque captiuorum greges, & aureã atq; in ter- dæorũ
ris gemmatam Hieruſalem, hoſtiarumq; ſanguinem, & circuncitionis iniuriam, & terreni templi de Chri-
gloriam, quæ omnia vſq; hodie Chriſtum expectãtes, ſub illo ſe habituros ſomniant. Hoc modo ſto.
illi quoque, qui (vt ſupra dictum eſt) credebant in eum, in ipſa credulitate ſua reſpiciebat in va-
nitates & inſanias falſas. Nec mirũ, cum & apoſtoli tali ſenſu dixerint de peracta paſſione eius Prou. 39
triſtes. Nos autem ſperabamus, quod ipſe eſſet redẽpturus Iſrael. Opportune ergo erranti occur- Luc. 24
rens intentioni, vanam expectationem credentiũ deſtruit, docens, cuius beatitudinis ſpe, cuius
libertatis amore in ſe credendum ſit. Cognoſcetis (inquit) veritatem, & veritas liberabit vos,
Hunc fructum, hanc mercedem, vel præmium in illis, qui tunc in ſermone eius manſerunt,

& idea

& ideo verè diſcipuli eius extiterunt, conſiderare operæpretium eſt. Illi quippe qui permanſerūt
in ſermone eius vſque ad mortem ipſius.ſ.beati Apoſtoli, deinceps remunerandi cognitione ve-
Luc. 22. ritatis collaudatoriam cōmemorationem audiere dicentis: Vos autē eſtis, qui mecū permanſiſtis
Ioan. 16. in tentationibus meis. Eadem quippe hora inter cætera dictum eſt eis: Adhuc multa habeo vobis
dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum aūt venerit ſpiritus ille veritatis, docebit vos om-
nem veritatem. Ecce quia permanſerunt in ſermone eius, quē cōfeſſi oēs fuerant per vnū Petrū, di-
Mat. 16. centes: Tu es Chriſtus filius Dei viui, ſpiritū veritatis meruerūt accipere, per quē cognouiſſent om
Veritas liberabit vos. nē veritatē. Nam vbi venit ille ſpiritus veritatis, quis nō miratus eſt, hodieq; miratur, q̄ perfectè
veritatem cognouerint, quā cōſtanter qui fuerant homines idiotæ & ſine literis, contra omnem
Acto. 4. nimium loquacem ſapientiam mundi illam defenderint, liberauit ſanè ab erroribus vniuerſis, li-
berauit ab omnibus quæ in mundo ſunt concupiſcentijs, cupidos efficiens eius quam in veritate
cognouerant, veræ & ſummæ beatitudinis, liberauit à timore mortis, à timore inimici; ab omni
Rom. 4 miſera ſeruitute peccati, tandemq; in perfectione libertatis conſtituit, de qua Paulus Apoſtolus,
qui iam liberari cœperat, inter cætera dicit: Quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corru-
ptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiſcit, & partu
rit vſq; adhuc. Non ſolū aūt illa, ſed & noſipſi primitias ſpiritus habentes, ipſi intra nos gemimus
adoptionem filiorū Dei, expectantes redemptionē corporis noſtri. Hoc modo dictis ſacra cōpen-
ſando, planius intellectu ſit quod dictū eſt: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei
eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Sequitur: [Reſponderunt ei: Semē Abra-
hæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Quomodo tu dicis, liberi eritis?] O aſtuti, quam pro-
pe nunc cœperant & illaqueauerant ſapientiam Dei. Quid enim putarēt dicturū illum, niſi quia
falſum eſt quod dicitis, nemini ſeruiuimus vnquā. Romano enim imperio ſeruitis nunc? Hoc au-
tem ſi dixiſſet, quanto putas cum clamore inuolaſſent, dicentes: Si ſumus amici Cæſaris, non di-
mittamus hunc inimicū Cæſaris, cōtradicit enim Cæſari, propoſita nobis ſpe, quod ſi ſequamur
eū, ſimus liberi, & non ſeruiamus Romanis. Igitur non per obliuioſam ignorantiā, ſed per inſi-
Semen Abrahæ ſumus. dioſam malitiā dixerunt: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Et quidem
fuerit hoc natiuæ cuiuſdam libertatis priuilegiū, quod ſemē Abrahæ ſunt. i. quod non de ancilla
ſecundū carnē, ſed de libera per repromiſſionē nati ſunt. Nam Iſmael quoq; ſemen Abrahæ fue-
Galat. 4 rat, domino dicente: Sed & filium ancillæ faciā in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt, tamen
Gene. 21. hi maximè, qui ſecundum Iſaac ſunt, reputantur in ſemine, ſoli ſecundum carnem liberi, legiti-
mumq; ſemen dicuntur Abrahæ, dicente eodem: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Hoc itaque
Ibidem. cōcedamus, quia ſemen Abrahæ ſunt, ac proinde comparatione Iſmaelitarum, cæterorumq; qui
de Agar vel Cæthura nati ſunt, iſti liberi ſunt. Attamen in hoc falſi ſunt, quod ſubiungunt, &
nemini ſeruiuimus vnquam. Nec enim ignorare poterant, quod & Aegyptiis in luto & latere ſer
Exo. 5. uierint, quodq; & poſtquā terram promiſſionis obtinuerunt, pro eo quod commixti ſunt inter
Pſal. 105 gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorū, tradidit eos dominus in manus
gentium, & dominati ſunt eorum qui oderunt eos, & tribulauerunt eos inimici eorū, & humiliati
ſunt ſub manibus eorum, ſæpe liberauit eos, & nunc tandem cum hæc dicerent: Nemini ſerui-
uimus vnquam, Romano imperio ſub tributaria conditione ſeruiebant. Itaque perſpicuum eſt,
quod inſidioſa (vt prædictū eſt) malignitate hoc obiecerunt, intenti elicere verbum, de quo illum
apud Romanum poſſent accuſare imperium, ſicut & tunc, quando tentantes hypocritæ dixe-
Mat. 22. rūt: Licet cenſum dari Cæſari, an non? Et nota, ſtudium horum grammaticorum in ſchola
Satanæ declinantium, quam cito, dicente illo: & veritas liberabit vos, ad verbi huius æthymo-
logiam proſilierunt, dicentes ei: Quomodo tu dicis, liberi eritis, cum non dixerit eis & liberi
eritis, ſed & veritas liberabit vos. Proprietate dictionis abuti voluerunt, in adiumentum ſuæ
peruerſitatis. Sed fruſtra. Ille enim qui paulo ante dixerat: Ego ſum lux mundi, hæc omnia cla-
re videbat, lucens quidem in terris, gradiens autem in altitudine cœli. Tale ergo hoc erat, ac ſi
homines cæci ſolē perſequentes, radios eius laqueis nectere, & tanquā pedibus vinctum, de zo-
diaco ſuo in terram deorſum vellent attrahere. Nam quam alte ſupra ſenſus iſtorum ambulet,
intentio dicentis. Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veri-
tatē & veritas liberabit vos, ex his quæ ſequuntur colligi poteſt. [Reſpondit eis Ieſus: Omnis qui
facit peccatū, ſeruus eſt peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius autem ma-
net in æternum. Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eritis.] Ecce qualem iſtis rationem
reddidit. Iſti qui de terra erant, & de terra loquebantur, ſolam terrenam ſeruitutem libertatem-
que ſcientes, vnius dictiunculæ proprietatem, qua dixerat: Et veritas liberabit vos, callide
obſeruauerunt, vt eum in ſermone caperent. Hic autem qui de cœlo venit, & quod vidit & au-
diuit, hoc teſtatur, ſolam ſpiritualem ſeruitutem libertatemq; perpendens, fortiſſimum illis fecit
Iob. 5. ſyllogiſmum, vt comprehenderet ſapientes in aſtutia eorum. Omnis (inquit) qui facit
peccatum, ſeruus eſt peccati. Veram ſententiam veritas propoſuit, cui concedere non mo-
retur auditor, quantumuis contentioſus aut rebellis. Nam ſi fortè pertinaciter frontem
obduret

obduret impudentem, nos econtra eiuſmodi dedignati grandibus eccleſiaſticæ ſcripturæ
contendere armis, leuem armaturam, id eſt, multam poetarum æthnicorumque philoſopho-
rum conuocabimus turbam. Verbi gratia: Illud Flacci recenſentes dictū in cupidinoſum: Li- Horatij
ber, liber ſum, dic age: non quis. Vrget enim mentē dominus non lenis, & acres Subiectat laſſo inferred
ſtimulos, verſatq; negantem. Vel quod Sophocles (vt ait Tullius) cum ex eo iam confecto ætate li. 2. ſat.
quæreretur, vtereturne rebus Venereis: dij meliora (inquit) Liber vero ego iſtinc, ſicut à domi- 7.
no agreſti ac furioſo profugi. Cæterùm eis, qui ſeipſos nouerunt, & veritati libenter
acquieſcunt, non iam quæſitu opus eſt, vtrum ſerui ſint, aut fuerint, quoniam vltro confi-
tentur & publice lamentantur, quod non ſolum ſerui, verum & captiui ſint, flendo canentes, Pſal. 136
& canendo flentes, atque dicentes: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recor-
daremur Sion. in ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra, quia illic interroga-
uerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum, &c. Nec vero illi inimici domini
mentiri poterant ei, quod peccatum non feciſſent, aut facerent, præſertim cum ipſorum ma-
giſtri, ſcribæ & pharisæi, paulo ſupra, vbi tentauerant eum, de muliere in adulterio deprehen-
ſa, illo dicente: Qui ſine peccato eſt veſtrum, mittat in illam lapidem, audientes hæc, vnus poſt
vnum exierint, incipientes à ſenioribus. Nam ſaltem hoc negare, vel diſsimulare non poterāt,
quin modis omnibus ad hoc tentarent illum, capere in ſermone, vt poſſent occidere. Igitur
ipſi, imò multo magis ipſi præ cæteris peccatoribus, ſerui erant peccati. Proinde rata & fir-
ma ſtante propoſitione, nil iam cunctantur aſſumere: Seruus autem (inquit) non manet in do-
mo in æternum, filius manet in æternum. Dicendum hoc erat ſeruis peccati, qui non niſi in
pœna ſubſequente, præſentem agnoſcunt miſeriam ſuæ ſeruitutis, molli iugo, dulcibuſque li-
bidinum catenulis delectati, imò & tanquam cæci aut ebrij, non videntes, neque ſentientes
horrorem furioſamque quorumlibet vitiorum tyrannidem, proprijs voluntatibus intenti: Ser-
uus (inquit) peccati non manet in domo in æternum, videlicet, concordante ſcriptura, qua
dictum eſt per Pſalmiſtam: Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam. Qui & Pſal. 100
alio loco ad Deum loquitur: Neque habitabit iuxta te malignus. Filius autem (inquit) ma- Pſal. 5.
net in æternum, videlicet ille filius, qui ſingulariter & proprie dicitur, & eſt filius, & nullo mo-
do dicitur, aut eſt ſeruus, quia profecto ab omni peccato immunis eſt, peccatum enim non fe- Eſa. 53.
cit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, qui & in Pſalmo dicit: Factus ſum ſicut homo ſine adiu- Pſal. 87.
torio inter mortuos liber. Hic manet in domo in æternum. Ponamus primo legem ſeruorum
aut dominorum, vt poſito prius notæ ſimilitudinis fundamento, firmius conſurgant con- Seruus
ſpicui parietes myſteriorum. Ecce in domo qualibet, quatuor iſta conſideranda ſunt, pa- nō ma-
terfamilias domus, & ipſa domus, filius eiuſdem patrisfamilias, & conductitius quilibet alieni net in
domini ſeruus. Non enim hic ſeruus ad dominum, cuius hæc domus eſt, congrue referri poteſt, domo in
quia videlicet peccatum, cuius de ſeruo nunc agitur, ab illo filio, de quo itidem nunc ſermo eſt, æternū.
& à patre eius omnino alienum eſt. Seruum ergo conductitium ſeruum alienorum dominorum
ſcimus in domo, in qua conductus eſt, legaliter non poſſe eſſe permanentem: quippe cum nec
ſeruus ipſius domini, cuius eſt domus, diutius quàm placitum eſt, eidē domino ſuo poſsit ad ſer-
uiendum ſtare in domo. Quanto magis ſeruus alienorum, vt prædictum eſt, dominorum in do-
mo permanere non poteſt, etiam ſi domini domus patientia toleretur, quin vbi tempus fuerit,
vel cauſa popoſcerit, dominis ſuis exigentibus, ad loca vel ſeruitia debita protrahatur?

At vero filius legaliter, æque vt pater, tanquam dominus in domo permanet, ſuaque eſſe om- Filius
nia deputat, quæcunque theſaurizat pater, patriſque ad filium iure vox illa eſt: Fili tu ſemper manet.
mecum es, & omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. igitur & ſecundum homines vere dictum eſt, Lucæ 15
quia ſeruus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Porro, hac poſita
ſimilitudine, animaduertere promptum eſt, quàm terribiliter Iudæis denunciet, quod ipſos exire,
ſeipſum autem in his quæ patris ſunt, oportet permanere. Deus enim magnus & inclytus pater-
familias eſt, domus autem eius ſancta eccleſia, id eſt, omnium credentium deumque colentium
ſancta ſocietas eſt. Filius eius eſt hic ipſe qui hæc loquitur, vnus idemque Deus & homo Chri-
ſtus: ſeruus vero peccati omnis homo eſt, qui ex Adam in peccati ſeruitio natus, non niſi per hūc
filium liberatur: maxime tamen Iudaicus populus, qui iam tunc in domo Dei erat, ſed non per-
manſurus, cum hæc iſte filius loqueretur. Hæc ergo cum dicit, primum Iudæos (vt prædictū eſt)
percutit: qui cū eſſent in domo Dei, tanq; regni eius operarij, legem habentes & teſtamentum, lo-
cumq; ſanctum, vel ordinem ſacrificiorum, iamiam viſibiliter quoq; erant foras eijciendi, vt vere
ſerui peccati, ſicut in eo quoque iam ſignificauit eis, quod facto de funiculis flagello eijciens illos:
Scriptum eſt (inquit) quia domus mea domus orationis vocabitur, vos autē feciſtis illā ſpeluncā Ioan. 2.
latronum. Illis quippe funiculis, ex quibus flagellum fecit, ſeruilia peccatorum illorum vincula Eſa. 56.
cōgrue ſatis expreſſit. Filium vero. i. ſemetipſum, de quo iuxta aliā parabolā dixerunt: Hic eſt hæ- Hier. 7.
res venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, illis eiectis in domo permanſurum in æternū, Matt. 21
& hic aſtruit, & in ea parabola patenter innuit, dum de ſeipſo præmittens, nunquam legiſtis,

Lapidem

Lapidem quē reprobauerunt ædificantes,hic factus eſt in caput anguli,à domino factum eſt iſtud
Pſal. 117 & eſt mirabile in oculis noſtris, ſtatim ſubdidit: Amen dico vobis,quia auferetur à vobis regnū
Dei,& dabitur genti facienti fructus eius. Deinde ſingulorum quoque noſtrum conſcientias
Sacerdos libertatis miniſter ad alios in ſeipſo ſeruus peccati. hæc eadem ſententia conuenit,qui per profeſſionem Chriſtianæ fidei ſumus in domo Dei,& terribiliter commonet,ne ſimus in hac domo eius,quæ eſt eccleſia, tanquam ſerui,id eſt ſeruilia facientes opera peccati,quia vere(inquit) ſeruus non manet in domo in æternum. Etiam ſi in cathedram ſoliumq; liberationis aſcenderit, id eſt,officium poteſtatemq; liberandorum ſeruorum exercuerit,prædicando, baptizando,ſacramentū dominici corporis & ſanguinis cōficiendo,populiſq; diſtribuendo, ac pœnitentes reconciliando, quibus omnibus modis conſcriptio teſtamētumq; perficitur Chriſtianæ libertatis: non manebit in domo in æternum ſplendidus iſte opifex ingenuitatis, cum ſit ipſe occultus ſeruus peccati, ſed funibus peccatorum ſuorum circundatus, & conſtrictus, ab eiſdem litigantibus ac ſæuientibus dominis ſuis ad inferni ergaſtula pertrahetur. Igitur vera eſt & aſſumptio dicentis: Seruus autem non manet in domo in æternum,filius manet in æternum. Sequitur concluſio: Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eri-
Eſa. 52. tis. Ergo(inquit)quia vos quoq; quibus propheta dicit:Gratis venundati eſtis, vos (inquam) ſicut & cæteri, ſerui peccati eſtis: ſeruus autem non manet in domo in æternum, ſed filius manet in æternum: ſi filius vos liberauerit, verè liberi eritis, id eſt, niſi vos filius liberauerit,nunquam liberi eritis. Proinde falſa & fallens eſt illa veſtra, non magnitudo, ſed inflatio, qua tumētes dicitis: Et nemini ſeruiuimus vnquam,falſa(inquam)non quia ſubiugati eſtis Romanis,quod ex me audiſſe velletis, odio crudeli imbuti, vt me accuſare poſſetis, ſed quia peccatores eſtis, & perſeueranter peccatum facitis. Sciendum verò eſt,hoc quoq; apud homines ius eſſe legi-
Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. timum, vt libertate nemo donetur ſeruorum, maxime hoſtilium, niſi per illum regis aut principis filium, qui proprio labore vel induſtria victo tyranno, ſeruis reductis totum victi obtinet regnum,ſimulque paternæ hæreditatis ſcriptum,& confirmatum iam accepit teſtamentum. Hoc autem de iſto filio nulli dubium, quin in ſua perſona decorem indutus, indutus fortitudinem,
Pſal. 92. & virtute præcinctus, regnauit,id eſt, per aſſumptionem carnis & paſſionem mortis, dominū ſeruorum infelicium,id eſt,omnium filiorum Adæ,ſcilicet peccatum damnauerit,regnū pecca-
Col. 2. ti & mortis deſtruxerit, confidenter traduxerit, & in ſemetipſo palam triumphauerit. Igitur primo Iudæis, quia negare non poſſent Deum patrem habere filium, quem conſtituit hære-
Heb. 1. dem vniuerſorum, dicente illo in Dauid: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie
Pſal. 2. genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſiones tuas terminos terræ, & multa his ſimilia. Iudæis (inquam) de patrum ſuorum ſeruorum Dei ſuperbientibus meritis, hominum quoque ſenſatorum iudicio iuxta prædictam rationem non diſſentiente, dicendum hoc erat: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis, nec aliter liberi eritis. Deinde & gentibus hoc idem prædicandum vniuerſis, nulla (vt ait Apoſtolus) habita diſtinctione Iu-
Rom. 3. dæi & Græci. Omnes enim(inquit) peccauerunt,& egent gloria Dei. Animaduertenda nunc
Filius & veritas conſignificant. eſt diligenter literæ ſeries. Ecce hoc vltima concluſio innuit,quod niſi filius nos liberet,nō poſſimus veræ eſſe liberi. Erat autē illud prima propoſitione conſtitutū, quod veritas liberaret nos. Ait enim: Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Hanc ſententiam oppugnantibus aduerſarijs, & dicentibus: Semen Abrahæ ſumus,& nemini ſeruiuimus vnquam,dum argumētoſè defenditur, ad hoc extrema(vt iam dixi) concluſione peruentum eſt, quod nemo liber ſit, niſi quem liberet filius. Igitur euidenter conſtat, quod hoc loco conſignificent veritas & filius, quodq; hoc etiam loco veritatē ſe eſſe teſtetur Dei filius, quo nomine ſeipſum diſcipulis ſuis ma-
Ioan. 14 nifeſtius alibi commendat, dicens: Ego ſum veritas. Nunc vide quouſque victorioſus hic teſtis teſtimonij ſui defenſionem produxerit. Supra cum dixiſſet: Ego ſum lux mundi, reſponderunt aduerſarij: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Hic econtra conſiſtens, non tantum teſtimonium ſuum eſſe verū, ſed etiam profitetur ſe eſſe veritatē. Sequitur. [Scio quia filij Abrahæ eſtis,ſed quæritis me interficere,quia ſermo meus nō capit in vobis.]
Poſtquam obiectionis eorum poſteriorem partem diſſoluit, illā ſcilicet qua dixerant: Et nemi-
Eſa. 48. ni ſeruiuimus vnquam, nunc priorem, illam ſcilicet, quam intolerabilem ſpirantes ſuperbiam deflauerant, dicendo: Semen Abrahæ ſumus. Idcirco autem ita diſſoluendas præpoſterauit
Rom. 9. partes, quia de hac maxima ſuperbiæ materia plura dicturus eſt. Scio (inquit) quia filij Abrahæ eſtis. Quis enim neſciat, quia ſicut propheta vobis improperat, vos de aquis Iuda, qui fuit Abrahæ pronepos, exiſtis, id eſt, non imitatores paternæ virtutis, ſed tantum ſuperflua fluxæ carnis genimina pullulaſtis? Eſtis ergo filij Abrahæ, ſed quæritis me interficere. Quare? Quia ſermo meus non capit in vobis, id eſt, quia ſic ad audiendum ſermonem meum impati-
Gene. 22 entes eſtis, vt per impatientiam eius mors mea vobis deſiderio ſit. Hoc profecto nimium ni-
Rom. 4 miumque repugnat, ne vos, qui dicimini filij Abrahæ, reputemini in ſemine. Abraham in ſermone meo manſit, id eſt, in ſermone quem de me audiuit, quando dictum eſt ei: Atque in ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Manſit (inquam) in hoc ſermone, credentes, & à iuſti-

iuſtitia non deficiens, nec aliquando infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortu-
um, cum fere centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ, fidelem exiſtimans eum, qui
repromiſit. Ita credendo, & in ſermone promiſsionis permanendo, pater multarũ gentiũ appel-
lari & eſſe meruit, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Hæc illa eſt in Gen. 15.
qua vos gloriamini nobilis generoſitas, & generoſa nobilitas patris Abrahæ, ſcilicet non ex
carne, ſed ex fide: nõ ex gente, ſed ex virtute: nõ ex propria ſeminis ſui qualitate, ſed ex longani-
mitate obedientiæ. Nam caro Abrahæ, ſi quæritur, de maſſa præuaricatrice eſt, genus eius Sermo
Chaldaicum eſt. Secundum hanc partem ſcio, quia filij Abrahæ eſtis. Nunc illud à vobis quę- me⁹ nõ
ritur, vt veri quoque, & non degeneres filij ſitis, id eſt, vt in eodem ſermone meo maneatis, in capit in
quo ille manſit, credendo ſcilicet, veniſſe illud ſemen benedictionis, quod ille venturum credi- vobis.
dit, & ſemen illud eſſe me, qui & loquor vobis. Quod vt credatis, ego ſum qui teſtimonium
perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater, faciendo opera in me-
dio veſtri, quæ nemo alius fecit, maiora quàm vidit Abraham, qui credidit. At ille ſermo meus
non capit in vobis, nullam fidem apud vos inuenit, nec tantum terræ bonæ in petroſis cordi-
bus veſtris, vbi radicem exiguam figere poſsit, quod videlicet à fructu promptum eſt agnoſce-
re, dum vos quæritis interficere me, ſermonem eundem non ferentes audire. Igitur ſcio quidem, Pſal. 17.
quia filij Abrahæ eſtis, ſed filij alieni: filij inquam alieni & inueterati, & claudicatis à ſemitis ve-
ſtris, vtpote deteriorem partem generis Abrahæ, ſcilicet carnem extollentes: fidem autem eius
in qua, vel per quã ille nobilis eſt, abnegantes. Proinde iam de illo patre mihi vobiſcum agen- Præter
dum non eſt, quia profecto & vobis pater longe alius ab illo eſt, & mihi pater longe alius, & eo- Abrahã
dem patre Abraham longe ſuperior eſt. Me à patre meo, & vos à patre veſtro non degenerare, ali⁹ erat
probabile eſt. Dico enim: Ego quæ vidi apud patrem meum, loquor: & vos quæ vidiſtis apud Iudæis
patrem veſtrum, facitis. Pulchre filius Dei filios carnis Abrahæ conuincere incipiens, quod non illis pa-
poſſint de tanti patris dignitate gloriari, prius illos à ſua communione longiſsime depellit. A- ter. ſ. dia
braham quippe ſibi & illis ſecundum carnem, communis pater eſt. At ille alium ſibi, aliumque bolus.
illis patrem patenter aſſeribit, dum dicit: Ego quæ vidi apud patrem meum, loquor: & vos quæ
vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis. Hoc igitur aduertere poterant, quod alium patrem ipſorũ
diceret, quàm Abraham. Iuxta quam diuiſionem nec illud conſequens videbatur, q̃uis diſſimu-
lauerint, vt patrẽ ſibi dicerent Deum. Quid enim illos apud patrem ſuum vidiſſe & facere aie-
bat, niſi hoc quod præmiſerat: ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis?
Hoc plane tam ex eius dictis, quam ex ſuimet conſcientia conuicti, neſcire non poterant, ſe apud
diabolum vidiſſe, id eſt, ex diaboli imitatione, & nota ſibi eius voluntate, mente concepiſſe.
Nec enim ignoranter peccabant. Quem vero apud patrem, ea quæ loquebatur ſe vidiſſe teſta-
retur, iamdudum nimium nimiumq; perceperant. Nam & propterea illum magis perſequeban-
tur (inquit euangeliſta) quia patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Cum igitur Ioan. 5.
tam manifeſta diuiſione facta, patrem ſuum Deum, patrem autem illorũ ſignificet diabolũ, quid
adhuc Iudæi cunctantur, quid percunctantur? Sequitur enim. [Reſponderunt & dixerunt ei:
Pater noſter Abrahã eſt.] Profecto hæc, & cætera quæ poſterius obiiciunt dicentes: Nos ex for-
nicatione non ſumus nati, vnum patrem habemus Deum, & reliqua, inſidiæ ſunt, tentatio-
nes ſunt, decipulæ & laquei venantium ſunt. Quid enim riſu digni captatores hiant, quid
expectant nunc. Verbi gratia, dum dicunt: Pater noſter Abraham eſt? Videlicet hoc verbum
ori eius excidiſſe cuperent vt econtrario diceret: Abraham pater noſter non eſt. Nam quantæ
putas calumniæ ſeſe aditum reperiſſe gauderent? Vtique negatorem illum adoptionis, & te-
ſtamenti, & legiſlationis, Moſi quoque, & patrum, & omnium quæ ex Abraham gens illa ſeſe Rom. 3.
habere credebant, conclamarent: Sed fruſtra (inquit ſcriptura) iacitur rete ante oculos penna-
torum. Si ante oculos pennatorum, quanto magis fruſtra iacitur rete ante oculos Herodij du- Prou. 1.
cis eorum? Quomodo ergo inſidias eorum caſſauit ipſe, quo docente, nouerunt ſancti eius Pſal. 103
prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, nemini dare vllam offenſionem, vel iuſte Matt. 10
criminandi occaſionem? Sequitur. [Dixit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ fa- 2. Cor. 6
cite. Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui vobis veritatem locutus ſum, quam
audiui à Deo. Hoc Abraham non fecit.] Quid igitur? Vtique ſumptis vel conceſſis duabus
ſententijs, quæ refelli non poſſunt, ſcilicet ea quam præmiſit: Si filij Abrahæ eſtis opera A-
brahæ facite, & altera quam addidit: nunc autem quæritis me interficere, quod Abraham
non fecit, tertia demum inferenda erat: ergo filij Abrahæ non eſtis, præcedentium ratione eam
ſolidante, etiam inuitis aduerſarijs. Attamen quia necdum omnino mentiti fuerant dicentes:
Pater noſter Abraham eſt, adhuc mitius ait, concluſionem ſupprimens, quæ ſatis poteſt eo ta-
cente ſubaudiri. Non enim ſic per omnia falſum eſt quod dixerunt: Pater noſter Abraham
eſt, quomodo illud, quod paulo poſt dictum ſunt: Vnum patrem habemus Deum, quia vide-
licet Dei, neque per naturam, neque per imitationem filij erant: Abrahæ autem, & ſi non per
imitationem, attamen per carnis naturam filij erant. Et vide quam iuſta & rationabilis cõditio.

Si, inquit, filii Abrahæ eſtis, id eſt, ſi vos eſſe filios Abrahæ profitemini, vt ſitis veraces in hac
profeſsione, opera Abrahæ facite. Non enim ex eo, quia homines eſtis, quod naturæ eſt, nec ex eo
quia ſub corruptione mortalitatis cum peccato naſcimur, quod infelicitatis eſt: non inquã ex hoc
vel ex illo eſtis filij Abrahæ, ſed filij Adæ, nec ex eo quod vos in dolore pepererunt matres ve-
Ioan. 6. ſtræ, filij eſtis Saræ, ſed filij Euæ. Hæc enim omnia non ex Abraham & Sara, ſed ex Adam initiũ
habent & Eua. Opera ergo Abrahæ facite, id eſt, illam quam primus habuit Abrahã, vos quoq;
fidem habete. Hoc nempe eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem ille miſit, ad imitationẽ patris
Abrahæ credentis ei qui repromiſit. Alioquin cum circuncisione veſtra inter Sodomitica repu-
tabimini præputia, eritiſque iuxta prophetam principes Sodomorum & populus Gomorræ
eritque pater veſter non Abraham, & mater veſtra non Sara, ſed iuxta prophetã aliũ, pater ve-
ſter Amorræus, & mater veſtra Cethæa. Circuncisio nanq; (ſine qua pater Abraham iuſtificatus
Eſa. 1. eſt, & appellatus eſt amicus Dei) & legales cærimoniæ, vel ſacrificiorum ritus, & his ſimilia, quia
Ezech. 16. tam malo quam bono ſpiritu vel mente poſſunt fieri, non faciunt de filiis Adæ filios Abrahæ,
Gene. 15. vel de inimicis amicos Dei, ſed fides & præcepta iuſtitiæ, quæ ſcripta ſunt in tabulis digito Dei,
Rom. 4. quæ & antequam ſcriberentur Abraham obſeruando, lege naturali, necdum circunciſus, factus
eſt amicus Dei. Nunc autem quæritis me interficere, hominem non qualicunque pro cauſa
vobis odioſum, ſed quia veritatem vobis locutus ſum, veritatem inquam, quam audiui à Deo, id
Deut. 8. eſt, ſermonem bonũ, quem non vt propheta mendax arrogantia deprauatus, per tumorem ani-
mi confinxi, ſed audiui à Deo, antequam naſcendo apparerem inter vos, ſicut legitimis ſignis
cognoſcere poteſtis & vos. Nam omne quod loquor ego, loquor in nomine domini, & quodcũq;
prædico verbum in nomine domini, ſit: hoc vobis ſignum cognoſcendæ veritatis lex poſuit.

Me inquam talem hominem quæritis interficere, hoc Abraham non fecit, longe aliã mentẽ in
ſua fide, longe alium habuit ſpiritum, imo ecõtrariũ huic ſpiritui, quo vos quæritis me interficere.
Heb. 11. Ille cõſummandus & hinc exiturus, non acceptis promiſsionibus, à longe me aſpexit oculis fidei,
à longe me ſalutauit flens, & confitens beatos fore oculos, qui eum fide viſuri erant, hæc tem-
Luc. 10. pora quæ vos videtis, viſuri & credituri in me, quem vos interficere quæritis. Proinde poteram
ego vos concludendo ſic inferre, ergo pater veſter Abraham non eſt, ſed concluſionem hanc re-
Matt. 3. linquam lapidibus, qui futuri ſunt filii Abrahæ, qui & eloquentes facti, me tacente, vobiſque nõ
reſpondente, iudicabunt vos nequaquam eſſe filios Abrahæ. Sequitur. [Vos factis opera patris
veſtri.] Poſtquam Iudaicam ſuperbiam vno cornu mutilauit, iterum proponit vt arietis, quem
per impatientiam ſuam rurſus in ſe irruiturum nouerat, ordinata diſputatione reſiduum cornu
confringat. Duobus quippe cornibus contra veritatem arietabant, patrem Abraham patremq;
Deum ſe habere iactitantes, & idcirco libertate, qua veritas eos liberaret, ſe non indigere men-
tientes. Iterum ergo cauſam conſtituit, vt per duelliones ſuos, quos inſtare videbat, ſuis ipſorum
conatibus fatiget ac deiiciat. [Dixerunt itaq; ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati, vnum pa-
trem habemus Deum.] Ecce maniſeſtius irati, & cum iurgio tumentes, totas vires ſuas in ven-
Duplici ſenſu dici potuit, nos ex fornicatione nõ ſum⁹ nati. tum cum amaritudine & clamore effuderunt. Nos inquiunt ex fornicatione non ſumus nati,
vnum patrem habemus Deum. Quod duobus modis intelligendũ eſt, Primũ videlicet, quod ſe-
cundũ cõſuetudines ſcripturarũ quas legebant, hoc, quod diis multis & falſis anima tanq; proſti-
tuta ſubiicitur fornicationẽ appellantes, ita reſponderunt: nos ex fornicatione nõ ſumus nati, &c.
Deinde vero quoniã hæc diiuncta ſunt, nec etenim ita dixerunt: Nos ex fornicatione non ſu-
mus nati, ſed vnum patrem habemus Deum, magis de carnalibus carnalia ſentientes, nobilitatẽ
carnis adhuc illos iactitare arbitramur, dicentes: Nos ex fornicatione non ſumus nati, vt ſubau-
Gen. 21. dias quemadmodum cæteri filij, qui ex concubinis nati ſunt. Tanquam dicerent: Non tu in-
docte ſingularem noſtri generis dignitatem aduertiſti. Nos non ſumus vt cæteri, quos Abra-
ham pater noſter genuit filij concubinarum, hæreditate patris indigni, vt Iſmael & alij, quos ex
Gene. 17 Cethura genuit, ſed ſumus ex legitimo Saræ coniugio nati, cuius filium ſolum Deus elegit, vt
Gen. 25. eſſet Deus eius. Pactum vero, inquiens, meũ ſtatuã ad Iſaac, quẽ pariet tibi Sara. Iſte vnus filius
legitimus Deum patris ſui, ſimulq; cuncta quę poſſederat hęreditauit, ſicut ſcriptum eſt: Deditq;
Abraham cuncta quæ poſſederat Iſaac, filiis autem concubinarum largitus eſt munera: & ſepa-
rauit eos ab Iſaac filio ſuo dum adhuc ipſe viueret. Itaque nos ex fornicatione non ſumus nati,
vnum patrem habemus Deum. Et nota ſuperbiæ mixtam amaritudinẽ dicentiũ. Nos ex forni-
catione nõ ſumus nati, cũ ſatis eſſet dixiſſe: nos ex Iſaac, & nõ de aliquo ex filiis cõcubinarũ ſumus
nati. Omnes homines oderunt, & excęcati odio fratrum ſuorũ. i. qualiumcunq; Abrahę filiorum,
nec ipſi patri, de quo plurimum gloriantur, parcere potuerunt: fornicationem appellantes cõ-
cubitum fœminarum, nulla ſcriptura culpatum, vtpote non tã pro libidine, quã pro amore po-
Iud. 11. ſteritatis initum. Sic & filii Galaad prę ſuperbia non viderunt, quod appellarent patrem ſuum
adulterum, dicentes ad Iephte fratrem ſuum: Hęres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia de
Vnũ patrẽ habem⁹ Deũ. adultera matre generatus es. Et audẽt cum hac amaritudine, ſic inflati ſenſu carnis ſuæ Deum
appellare patrem ſuum, ſubiungendo: Vnum patrem habemus Deum, videlicet elementa

Dei

Dei abutentes in ſuperbiam: verbi gratia, dicentis ad Pharaonem: Dimitte filium meum pri- Exo.4.
mogenitum. Ad quem ſcilicet Deum & Eſaias: Tu enim, inquit, pater noſter, & Abraham ne- Eſa.63.
ſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos. Tu domine pater noſter, redemptor noſter, à ſeculo nomen
tuum. Ad Iſrael autem Moſes in Deuteronomij cantico: Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui Deut.32
poſſedit & fecit & creauit te? Et multa in lege & prophetis his ſimilia. Et quidem iſtorum qui ſe
Iudæos eſſe dicunt, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ, magna & ſingularis ſuperbia eſt, ita Apoc.3.
vt merito de illis filius Dei dicat: ſalua me ex ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem Pſal.21.
meam: iſtos Iudæos propter crudelitatem leonis, propter ſingularem ſuperbiam appellans v-
nicornes. Veruntamen & reuera gentis huius magna & ſingularis nobilitas eſt. Tantummodo,
quod iſti dicunt, furore & odio cæci, nos ex fornicatione non ſumus nati, ſicut decet filios A-
brahæ, dicant honeſtius ſic: Nos non, vt cæteri, quos pater noſter Abraham genuit, ſecundum
carnem ſumus nati, vt veraciter adiungant, vnum patrem habemus, Deum. Etenim qui de Galat.4
ancilla natus eſt, inquit Apoſtolus, ſecundum carnem natus eſt, quia videlicet natura carnis eſt,
vt ex viro, quamuis grandæuo concipiat iuuencula, qualis erat Agar. Item ſentiendum eſt & de Gen.25.
Cæthura, quam tamen Hebræi eandem ſcilicet Agar fuiſſe autumant, licet ſcriptura plus quã
vnã fuiſſe concubinã patẽter innuat, dicendo, filiis quoq; concubinarum largitus eſt munera. Vt
autem de viro veterano, qualis erat Abraham, quando genuit Iſaac, concipiat anus, præſertim Galat.4
ſterilis, qualis erat Sara, hoc non capit carnis natura. Vnde Iſaac idem Apoſtolus rectè dicit na
tum per repromiſsionem, id eſt, per donum Dei, non per carnis conſuetudinem. Igitur gens illa,
gens vnicæ nobilitatis extitit, quæ reſpectu patris ſui Iſaac dicere potuit, nos ſecundum carnem
non ſumus nati, vnum patrem habemus Deum, ſola gens Idumæa, id eſt, filiorum Eſau, pariter
hoc dicere potuit, nos ſecundũ carnem non ſumus nati. Verũ id quod additum eſt, vnũ patrem Mala.1.
habemus Deũ, illos ſecernit, Deo dicente: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, quia videlicet
dignus odio Dei, & ab illa nobilitate generis in fornicationem idolorum declinauit. Proinde ni-
hilo meliores eis iſti ſunt, qui nunc dicunt, nos ex fornicatione non ſumus nati, quia profecto
& ſi hoc verum dicunt, mentiuntur ſubiungendo, vnum patrem habemus Deum. Quos fallaces,
quã fortiter, quãq; ſuauiter filius, idẽq; ſapientia Dei patris, refellerit audiamus. [Dicit ergo eis
Ieſus: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtiq; me. Ego enim à Deo proceſſi & veni. Neque
enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.] Hæc duo diſiuncta irreuerenter impingentes obiecerant,
& quod non ex fornicatione nati eſſent, & quod vnum patrem Deum haberent. Sed de illa
parte gloriæ, qua in carne Abrahæ gloriabantur, ſatis illis reſponſum eſt. Ergo reliquam partẽ
obiectionis, qua dixerant, vnum patrem habemus Deum, falſam arguere ingreditur, dicens eis:
Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me. Notandum primo, quia neque dicentibus illis,
pater noſter Abraham eſt, ita reſpondit, vt diceret: pater veſter Abraham non eſt, neque nunc
obiicientibus ac dicentibus, vnum patrem habemus Deũ, ita reſpondet, vt dicat, non haberis pa-
trem Deũ. In illo nanq; populo aliqui erant, & plurimi fuerant, qui opera Abrahæ facerẽt, & pro-
inde non ſolum filii Abrahæ ſecundum carnẽ, ſed & filij Abrahæ & filii Dei eſſent ſecundũ fidẽ. Rom.19
Itaq; non præcipitem dat ſententiam, vt dicentibus, pater noſter Abraham eſt, ſtatim reſultet,
pater veſter Abraham non eſt: vel dicentibus, vnum patrem habemus Deum, ſtatim econtra-
rio dicat, patrem non haberis Deum: ſed prius culpam deſignat, vt illos tantum, quorum culpa
eſt rationabiliter & ordinate filios Abrahæ non eſſe, vel Deum patrem non habere oſtendat.

Si, inquit, Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me. Nihil verius. Etenim hæc æqualia
ſunt, Deum patrem habere, & Dei filium diligere: & ita conſequuntur inuicem, & cohærent ſibi,
vt neutrum ſine altero ſtare vel eſſe poſsit. Vnde & reciprocari & conuerti poſſunt hoc modo:
Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me, & ſi diligeretis me, Deus vtique pater veſter Rom.8.
eſſet. Omnes enim filij Dei inuicem diligunt, vtpote vnum habentes adoptionis ſpiritũ. Siquidẽ 1.Ioã.5.
nec aliter filii Dei eſſe poſſent, niſi habendo dilectionem ad inuicẽ. Amplius autem & incõparabi
liter illum vnum & vnicũ, propriumq; & conſubſtantialem Dei filiũ oẽs diligũt, vtpote per quẽ
eundem adoptionis ſpiritũ percipere meruerunt: quia quod ſolus erat per naturam, hoc multis
fratribus indulſit, vt filij Dei nominentur & ſint per gratiam. In huius dilectione vnici filij, Deus
pater ſuos filios adoptionis diſcernit à filiis diaboli. Rectè ergo ait, ſi Deus pater veſter eſſet, di- Ego eni
ligeretis vtique me, & adiecit cauſam, propter quã iure debeat diligi. Ego enim, inquit, à Deo à Deo
proceſſi & veni, proceſſi inquam ex Deo, factus viſibilis, qui eram inuiſibilis: proceſſi à Deo & ve proceſsi
ni, impleta ſcriptura, quæ dicit: & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Neq; enim à Pſal.18.
meipſo veni, vt ſæpe iam dixi, quod videlicet faciunt prophetæ mendaces, qui cuncta confin-
gunt per tumorem animi ſui, arrogantia deprauati, ſed ille me miſit. Hoc vobis iam ſæpe dixi, & Deut.18
laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. Dico ergo. [Quare loquelam meam nõ cognoſ Pſal.68.
citis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.] Hæc loquela mea eſt, & hoc teſtimonium me- Teſtimonia
um, quia ego ſum lux mundi, & quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater, & quia ego nõ Chriſti de ſeip-
de deorſum, neq; de hoc mundo, vt vos, ſed de ſupernis ſum, & quia principiũ ego ſum qui & lo- ſo.

quor vobis, & quia à Deo proceſsi & veni, neque enim à meipſo veni, ſed ille me miſit. Quare iſtam loquelam meam non cognoſcitis? Quare in ſtatera rationis non appenditis, vt ſciatis, verū vera an falſa ſit? Nunquid legem non habetis docentem, & lignū vobis dantem, quo cognoſcere debeatis verbū prophetæ quē Deus non miſit? Habetis planè, ſed hoc intereſt, quod non poteſtis audire ſermonē meū, videlicet præ odij magnitudine, quo vobis grauis ſum ego ad videndū, & ſermo meus ad audiendū. Non ergo mirū, quod loquelā meā nō cognoſcitis, quia nolentes intel-
Eccle. 21 ligere, nimis ad audiendum impatientes eſtis. Omnes, quorū Deus pater eſt, ſic poſſunt audire ſermonem meū, quomodo poteſt eſuriens delectabilem capere cibum. At vero ſi vobis eſt loquela mea ſicut ſarcina in via, & auditū ſermonis mei ferre non ſuſtinens, graue cor veſtrū quaſi præ labore ſuccumbit, quis igitur pater veſter ſit, ego hactenus tacui, & vobis moleſte interpellantibus ac dicentibus, ſemen Abrahæ ſumus, liberi ſumus, pater noſter Abraham eſt, ſilui: iam nunc vobis Deū patrē veſtrū eſſe mēdaciter iactitantibus, ſicut parturiens loquor. [Vos ex patre dia-
Moderatio Chriſti in ſermone. bolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.] Quis digne queat admirari veritatem & manſuetudinem filii dei, rem tam magnā tanta cum ſuauitate peragentis, tantumq; iuſtitiæ fulmen abſque contentionis tempeſtate iacientis? Ecce veritatem loquens, quā audiui, inquit, à deo, in tota concertatione mendacij reſiſtentis, nuſq; affirmationi negationē, vel negationem opponit affirmationi, quod ſolet eſſe initiū cōtentionis, ſed quaſi per circuitū gyrans, & inuerecundæ frontis occurſum deuitans, tandē celſum & erectū ſuperbiæ verticē percutit. Dixerunt, nemini ſeruiuimus vnq̃, non dixit econtra, falſum eſt, ſeruitis enim Romanis, vel ſerui eſtis peccati. Deinde pater noſter, inquiunt, Abraham eſt, nō reſpondit econtra, pater veſter Abraham nō eſt. Itē & hoc dicere
Iob. 5. auſi ſunt, vnum patrē habemus deū, nō oppoſuit ita, nequaq̃ patrē habetis deum. Nuſquā cōtentioſe occurrit, ſed circuitu ſanæ & iuſtæ rationis eos, qui ſibi videbātur ſapientes, in aſtutia eorū cōprehendens acerbius eos, q̃ æſtimare poterant, percuſſit, dicens: Vos ex patre diabolo eſtis.

Recte ergo Deus pater cū per prophetam de hoc electo puero ſuo dixiſſet, dedi ſpiritū meū ſu-
Eſai. 61. per eum, iudicium gentibus proferet, ſtatim adiecit: non clamabit, neq; accipiet perſonā, nec au-
Luc. 4. dietur foris vox eius, &c. Forte dices: Quomodo non clamauit, nec audita eſt vox eius in plateis, cuius vox eſt hæc iam magna tāq; terribilis: vos ex patre diabolo eſtis? Ad hæc inquam, Vox plane magna hæc eſt & terribilis, quæ vſq; hodie auditur in vniuerſis terris, in teſtimonium omnibus illis, qui ſimiles Iudæis .i. inimici ſunt veritatis. Veruntamen cum vbique audita ſit, & ad hoc prolata fuerit, vt vbiq; debeat audiri, non tamen audita eſt in plateis, non ſonuit in triuijs, quia tam rationabiliter edita eſt, vt nullam exinde habuerint occaſionē indocti turbæ populi, contendendi in plateis vel compitis, dicendo, quia hic homo negat Abraham patrem eſſe noſtræ gentis, vnumq; patrem negat nos habere Deum, & hæc atq; huiuſmodi loquitur aduerſus Moſen & genus noſtrum. Vox ergo eius non eſt audita in plateis, eo modo, quo voluiſſent hi, qui tentabant eum, aduerſarij ſui: & tamē ſic audita eſt vniuerſo orbi, vt cunctis hominibus exemplo ſint
Heretici nō cōtentioſis verbis, ſed ratio nū gyro vincēdi ſunt. tali pro ſuis meritis ſententia denotati: vos ex patre diabolo eſtis. Quod eius exemplo nos imitari, ſcilicet vt contentioſos in cauſa vtili arte præueniamus, veteris quoque hiſtoriæ myſterio commonemur. Legimus enim, quia cum aſcendiſſent Philiſtæi aduerſus Dauid, & diffuſi eſſent in valle Raphaim, conſulenti Dauid, dominus reſpondit: Non aſcendes obuiam eis, ſed gyra poſt tergum eorū, & venies ad eos ex aduerſo pyrorū. Philiſtæi nanq;, quod interpretatur, potione cadentes, tunc in valle Raphaim .i. curationū, diffunduntur, quādo ſanctā eccleſiā, in qua eſt vera
2. Reg. 5 animarū cura, & cognitores ſuos veritas à vetuſto peccati ſeruitio liberat, contentioſi opprimūt, quibus meritis exigētibus, miſcuit dominus calicem ſoporis, & ſpiritū vertiginis, vt fiat via illo-
Eſa 19. rum tenebræ & lubricum, & apprehendat eos laqueus, & in ipſo cadant, quem abſconderūt, cō-
Pſal. 34. tra quos tunc Dauid non aſcendit, ſed gyrat poſt tergum eorum: cum eccleſiaſticus vir, quantū poteſt, cōtentionés declinās, ſecundū Apoſtolū dicentē, ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cū omni-
Rom. 12 bus hominibus pacē habentes, dicta ſua moderatur cōpetenti circuitu rationis, vt & veritatē defendat, & tamen litigiorū flāmas augeſcere nō faciat. Hoc in domino noſtro præ cūctis homini-
Artificioſa diſputatio Chriſti. bus mirandum eſt manſuetudinis indicium: quia nunq̃ vlli aduerſariorum ex oppoſito repente occurrit, ſed ſemper aduerſarios à longe rationum circundat agminibus, quas erumpere nullius aſtutia poſsit, ſicut in præſenti diſputatione diligentius conſideranti, luce clarius ſit. Et vide quanta mora circuitos quā terribiliter tandē percutit, dicens: Vos ex patre diabolo eſtis, præeunte cauſa pariter & ſubſequente, cū & præmittit, nūc autem quæritis me interficere, & denuo ſubiungit. [Deſideria patris veſtri vultis facere.] Ita nemo in illa gente erat, qui putaret ad ſe pertinere quod dicebat, vos ex patre diabolo eſtis. Hac etenim cauſa poſita, non ſine
3. Re. 21. authoritate ſcripturæ talibus filiis Abrahæ veritas hoc dixit. Si enim qui contra ſanguinem Naboth Iezrahelitæ falſo teſtificati ſunt, recte filij diaboli dicti ſunt, ſicut ſcriptum eſt: prædicauerunt ieiunium, & ſedere fecerunt Naboth inter optimates populi, & adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos ſedere contra eum, At illi, ſcilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum teſtimonium coram omni multitudine, quanto magis iſti recte filij diaboli

dicendi

dicendi erant, qui & hominem longe, imo incomparabiliter meliorem quam Naboth, interficere quærebant, & adhuc Deum patrem ſuum dicebant? Nec iſta, ergo talis enuntiatio calumniæ patebat, quam de cauſa ſimili ſacræ ſcripturæ autoritas dudũ promulgauerat. Nec dubium, quin ſicut naturalis ratio vtroquoq; præſentit, maioris iræ ſit, dici vel eſſe filium diaboli, quàm ſeruum peccati, vnde ſupra dixit: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Nam omnis quidem filius diaboli, ſeruus eſt peccati: non autem omnis ſeruus peccati propriè dicitur filius diaboli. Etenim cum omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, differt tamen plurimum, vtrum optet liberari quis, & pro hoc ſupplicet liberatori, an ipſum peccatum diligat, & conditiones libertatis oderit, ſicut econtra non parum differt, vtrum timore pœnæ, an timore iuſtitiæ bonũ opus faciat quis. Itaque ſicut maioris eſt gratiæ, dici vel eſſe filios quam ſeruos Dei, ſic econtra maioris eſt iræ quod nunc veritas ait inimicis ſuis: Vos ex patre diabolo eſtis, quã quod ſupra dixit: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Proinde ſicut hi, quorum de cordibus perfecta charitas foras miſit timorem, rectè nominantur & ſunt filij Dei: ſic econtra iſtis, quia diligenter faciunt iniquitatem, odientes & interficere quærentes liberatorem, rectè dicitur: Vos ex patre diabolo eſtis, quia videlicet illi, non tantum peccatum faciendo obſequimini vt ſerui, ſed & peccatum veſtrum defendendo, libenter adhæretis vt filij, & deſideria eius vultis facere, ſcilicet ad modum filiorum, qui libenter exquirunt, vt faciant quod patri ſuo ſit delectabile. Et quænam ſunt eius deſideria? [Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt.] Dici non poteſt: quanta moderatione hic à ſecunda perſona Dei filius ad tertiam tranſit, atque à præſentibus filijs diaboli quodammodo auerſus, quaſi abſentem in patrem inuehitur, videlicet verba clamori atque amaritudini viciniora deuitans, ſicut antiquam & maturam decet Dei ſapientiam. Plane etenim amarius ſonuiſſet, præmiſſo: Vos ex patre diabolo eſtis, ſi ita ſubiunxiſſet: Et vos ex eius imitatione homicidæ eſtis, & veritas in vobis non eſt, quàm cum hoc modo tranſiens ad tertiam perſonam dicit: ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Decentius ergo perſonis commutatis ſententias edicit, nec tamen magis iſtis filijs diaboli parcit, dum patrem attingit, quàm tu cuilibet homini dum illum in dorſo, ſiue circa lumbos cædere incipiens, repente in caput fuſtem conuertis. ¶ Ille inquit pater veſter homicida (ſubaudis vt nunc eſt) erat ab initio, id eſt, ex quo conditus eſt homo. Videtur enim non rectè dici homicidam fuiſſe illum, antequam eſſet homo qui poſſet occidi. Veruntamen ſi ita proprietatem ſequamur dictionis, nec ex eo diabolus homicida proprie videbitur dici, quod hominem ſeduxit. Quid enim proprie eſt hominem occidere, niſi animam à corpore ſeparare? At ille non à corpore animam hominis, ſed quod grauius eſt, à Deo ſeparauit. Etenim cauſam quidem, propter quam vtile eſſet, hominem mortalem eſſe, diabolus intulit, ſed ipſam mortem corporis Deus peccatori homini miſericorditer impoſuit, videlicet vt per ipſam mortem eſſet recuperabilis, ne eſſet hominis æque vt diaboli miſera immortalitas, vel miſeria immortalis æterna miſeria, vel miſera æternitas. Igitur ſi ad proprietatem vocis ſpectes, diabolus humanæ animæ corruptor carniſque vitiator, homicida tamen proprie dici nõ poteſt, alioquin & omnem corruptorem hominem, Verbi gratia, eum qui hæreſim docuit publice, homicidam declamaremus, & tanq̃ de homicida publicũ iudiciũ poſtularetur. Proinde quoniã & de ſuipſius interfectione nunc loquitur filius Dei, præmittens: & deſideria patris veſtri vultis facere, proprietate vocis nunc interim poſtpoſita, nomine homicidæ antiquum diaboli odiũ intelligere nihil vetat, quo & ante hominem conditum ſe intorſit aduerſus eundem filium Dei, quẽ nunc hominem factum deſiderabat, & feſtinabat interfici, præſertim cum & ea quæ ſequuntur: Et in veritate non ſtetit, &c. ante hominem in diabolo euenerint. Et reuera mox vt contra filium Dei, qui ſolus ſimilitudo patris eſt, ſuperbo tumeſcens odio, dixit in corde ſuo: Similis ero altiſsimo, quoniã odium illud per manus Iudæorum homicidio conſummandũ erat iam, tũc in conſpectu patris, & ipſius qui hæc loquitur filij homicida erat. Igitur dum homicidis filijs homicida pater oſtenditur, vt per ignorantiam patris ſtultitia filiorum arguatur, rectè vnum homicidium computatur, quod à patre mala voluntate inchoatum, maligno per filios odio conſummatur, quia filijs ſemetipſum nunc obiecerat paſsibilis factus, qui patrem illorũ è cœlo deiecerat, vnus idemq; Dei & hominis filius: Ille inquit homicida erat. Quid deinde? Et in veritate, inquit, non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Hoc eſt quod prædixi, dignis in patre ſuo ſententijs feriuntur filij diaboli. Nam quia propoſitio dicentis ſuperius: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos, non placuit eis, rectè & opportune illud opprobrium patris impingitur eis: quia in veritate non ſtetit. Et hoc quidem notum eſt, quia non ſtetit, quia pes eius, pes ſuperbiæ motus eſt, & cecidit, & de angelo diabolus factus eſt. Sed quid eſt ſtare in veritate? Primum ipſam veritatem non aliud intelligimus, niſi ipſum Dei filium, qui hæc loquitur. Nam & ſupra cũ primo ſic propoſuiſſet: Et veritas liberabit vos, ſic tandem concluſit: Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Ergo quod ait: Et in veritate nõ ſtetit, idem eſt ac ſi dixiſſet, filiũ Dei, verbũ Dei, per quod factus eſt ipſe

Non oĩs ſeruus peccati, eſt filius diaboli.

1. Ioã. 4.

Moderatio diffinitionis

Ille homicida erat ab initio.

Eſai. 14.

Vnũ homicidiũ diaboli & Iudæorum.

Quid eſt ſtare in veritate.

(etenim omnia per ipſum facta ſunt)non dilexit. Stare nanq; in veritate, idem eſt quod veritatē amare: ſtare vel eſſe in Chriſto, idem eſt quod Chriſtum diligere. Sciendum quippe eſt, quia præpoſitiuncula, in, ſemper conglutinationem dilectionis ſignificat, ita vt nunquam Deus in aliquo niſi electo & dilecto, nunquam aliquis niſi electus & dilectus in Deo, ſiue in Chriſto, velut nūc in veritate ſtare aut eſſe, autoritate ſacræ ſcripturæ dicatur. Igitur præmiſſo quia ille homicida erat, ſtatim ſubiungitur: & in veritate non ſtetit, vniuerſa iniquitas eius explanari per partes in-
Rom. 1. choatur, quæ primo nomine, quod eſt homicida, vniuerſaliter exprimitur, ſicut & Paulus de filiis huius loquens, cum dixiſſet: Repletos omni iniquitate, mox eiuſdem iniquitatis multas ſpe
Quia veritas in eo non eſt. cies digeſſit, ſubiungendo: malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, &c. Et in veritate, inquit, non ſtetit. Quare? quia veritas in eo non eſt. Hic iam plerique longum funem texentes, quærunt & hoc, quare veritas in eo non eſt? Nunquid enim (aiunt) veritas, nulla præcedente diaboli cauſa, creaturam ſuam reliquit, & in illo eſſe noluit, atque idcirco ille in veritate ſtare nō potuit? Abſit. Repugnat valde textus & ordo literæ præſentis. Primum enim dictum eſt: Ille homicida erat ab initio, ac deinde ſubiunctū eſt, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Itaque ſi quæras, quare in veritate non ſtetit? Reſpondemus, quia veritas in eo non eſt. Si quæras, quare veritas in eo non eſt? Dicimus quia ille homicida erat. Hoc etenim diabolo eſt in veritate non ſteriſſe, eo quod in eo veritas non ſit, quod eſt iſtis filijs eius Iudæis non manere in ſermone dicentis: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos; non manere inquam in ſermone eius, propter id quod poſtmodum improperat illis dicens: quia ſermo meus non capit in vobis. Quæſiuit autem ipſe cauſam ab illis, cur ſermo ſuus non capiat in eis, dicens: Quare loquelam meam non cognoſcitis? Et protinus reſpondit: Quia non poteſtis audire ſermonem meum, id eſt, præ immenſitate homicidalis odij, grauis & intolerabilis loquela mea vobis eſt ad audiendum. Igitur & pater ipſorum diabolus idcirco in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt, id eſt, in eo non capit, & idcirco veritas in illo non eſt, quia homicida eſt ab initio, veritatem quæ eſt ipſe Dei filius,
Iidē mores diaboli & Iudæi. ſemper abhorrens ineffabili odio. Proinde patenter exigit intentio dicentis, vt ſingulis, quæ de patre illorum diabolo dicuntur, ſingula de ipſis filiis eius hoc modo ſubaudita reddātur. Ille pater veſter homicida erat ab initio, & vos nunc hæreditario me quæritis interficere odio. Ille in veritate non ſtetit, & vos eadem ſuperbia permoti, non vultis manere in ſermone meo, vt veritas vos liberet, & verè liberi ſitis. In illo veritas non eſt, & in vobis ſermo meus non capit, & vos loquelam meam non cognoſcitis. Sequitur. [Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.] Præcedens clauſula ſic terminata eſt, quia veritas in eo non eſt. Conſtat autem, quia creatura rationalis, in quacunque veritas non eſt, mendaciū loquitur. Nihil enim eſt medium. Et idcirco neceſſe eſt, vt in quocunque veritas non eſt, contrariū eius, id eſt, mendacium in illo ſit. Non igitur opus erat, vt cum dixerit: quia veritas in eo non eſt, ſubiunxerit, in illo eſſe mendacium, vel eundē loqui mendacium, ſed hoc ſolum dici, & audiri res poſtulabat, vnde audierit vel didicerit mendacium. Itaque rectè poſtquam dixit: Veritas in eo non eſt, ſic annexuit: Cum loquitur mendaciū, ex proprijs loquitur, quia mēdax eſt & pater eius.

Cum loquitur inquit mendacium, id eſt, cum loquitur aliquid quod ſine dubio eſt mendacium. Omne enim quod loquitur iſte mendax homicida, mendacium eſt, etiam ſi ſit aut eueniat quippiā eorū, quæ eſſe vel futura eſſe dixerit. Nihil enim corde ſimplici, nihil omnino loquitur abſq; intentione fallēdi. Primum eius dictū, quod ex ſanctis ſcripturis habemus, nec eſt, nec erit, ſ. quod ait: Aſcendam ſuper altitudinem nubiū, ſimilis ero altiſſimo. Quis enim in nubibus æquabitur
Eſa. 14. domino, aut quis ſimilis erit Deo inter filios Dei? Secundum nihilominus quod dixit; Comedite,
Pſal. 88. & eritis ſicut dij, nec eſt, nec erit: Quis enim, inquit Pſalmiſta, ſicut dominus noſter, qui in altis ha
Gene. 3. Pſal. 112. bitat? At vero quod eū dixiſſe legimus: Si filius Dei es, mitte te deorſum, ſcriptum eſt enim: Quia
Mat. 4. angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollēt te, ne vnq; offendas ad lapidē pedē tuū, eſt quidē
Pſal. 90. ſcriptum, ſed cū intentione fallendi duplici corde hoc dixit, videlicet vt cor filij hominis, quem ſanctum eſſe inuidebat, in vanam gloriam efferret. Igitur mendaciū eſt, omne quod hic homicida loquitur. Sed vnde mendacium accepit, vel didicit? Ex proprijs inquit loquitur, quia mēdax eſt, & pater eius. Sic breui deſcriptione diabolum mendacem expreſſit, vt totius mali originem ſatis intellectum habentibus aperuerit, vnde cœpta ſit: Mendacium, inquit, diabolus ex proprijs
Eſa. 14. loquitur. i. ex proprio corde confingit, & ita mendax, vt mendacij quoque pater ſit. Ac ſi dice-
Mendacium nō debet dici filius diaboli, ſicut veritas dicitur filius Dei. ret: Idcirco dixi diabolum mendacē mendacium loqui ex proprijs, quia pater eius eſt, ſubaudis mendacij. Pater autē dico. i. autor & inuentor. Superbia nanq; tumens, maluit refuga fieri pater mendacij, quā apud altiſſimum patrē veritatis perſiſtere inter filios Dei. Et hoc modo pater mēdacij illud ſibi videbatur adipiſci, quod dicebat in corde ſuo: Similis ero altiſſimo, ſi cū ille veritatē de ſeipſo genuiſſet, ipſe ecōtrario mendacij pater exiſteret. Quid ergo inquis? Nunquid quia diabolus pater dicitur mendacij, mendacium econuerſo dicendum eſt filius diaboli: ſicut qui altiſſimus dicitur Deus, & eſt pater veritatis, veritas econuerſo dicitur, & eſt filius Dei? Non

Nec

Nec enim mendaciũ ſubſtantia eſt, ideoq; non æque vt veritati Dei, quæ proculdubio ſubſtan-
tia eſt, hoc nomen quod eſt filius illi ſubſtantialiter aptari poteſt. Aliter altiſſimus pater veritatis
& aliter diabolus dicitur pater mendacij, aliterq; veritas altiſſimo, atq; aliter mendacium ineſt
diabolo. Veritas quippe ſubſtantia eſt, & conſubſtantialiter de ſecreta altiſſimi ſubſtantia nata
eſt: mendacium vero tanq; rubigo argenti, ſic angelicæ creaturæ accidens eſt. Diciturq; & eſt
Deus pater veritatis, vt verè genitor conſubſtantialis ſibi filij, per quem omnia fecit. Dicitur ve
rò & eſt diabolus pater mẽdacij, vt accidẽtis author & inuentor vitij, per quod nullam omnino
ſubſtantiam, & ne muſcam quidem, aut extremum vermiculum fecit, ſed quædam eorum quæ à
Deo facta ſunt, nequiter infecit. O ſtultum & ignominioſum patrem, ò digne illudendum di- Inuecti
uinæ paternitatis aſſimilatorem. Nonne tibi ò creatura petulca ſatius erat de viro legitimo, id ua con-
eſt, creatore tuo veritatem, quę ſemen eſt eius, debito cum amore concipere, quàm ſexus tui per- tra dia-
ſonas, id eſt, coeſſentiales ſpiritus per phantaſticos concubitus mendacij fluxu polluere? Cuncta bolum.
enim rationalium ſpirituum vniuerſitas, cuius tu adulter ſpurciſsime partẽ magnam polluiſti,
vna mente vnum virum creatorem ſuum ambire, ſuamq; inopis naturę ſubſtantiam, tantæ ſub
ſtantiæ ſemine, quod eſt veritas, locupletare debuit. Vnde.n. ſunt omnes filij Dei, niſi quia par-
ticipauerunt verbo, per quod & facti ſunt, quod eſt vnicus filius Dei? At tu ſuperbe & impure Pſal. 44
tanti patris amorem deſpexiſti, & eidem, bonum de corde ſuo verbum in ſubiectam quoq; crea
turam eructuanti, proprium quid eructuando de corde tuo, ſimilis eſſe affectaſti. Sed iam aduer
ſa & peruerſa mente quid eructuare poſſes, niſi quod illi verbo contrarium eſſet? Eſt autem il-
lud verbum veritas. Quid igitur tu niſi mendacium ebullires? Itaq; quemadmodum fœmina Ignomi
naturalem vſum in eum vſum, qui eſt contra naturam, commutans, nullam hoc modo gignit nioſa cõ
ſubſtantiam, ſed tantummodo ſui & alienorum corporum pollutionem, ſic tu, dum relicto Deo paratio
proprium quod de teipſo generare vis, mendacium quod nulla ſubſtantia eſt, adinueniſti, & per Roma. 1
illud tu quidem nil creaſti, ſed libidini tuæ conſentientes ſpiritus, tuos eſſe filios, id eſt, vt tu men
dax es, mendaces effeciſti. Solus enim Deus, qui cunctis quæ generant vim tribuit generandi ſub
ſtantiam de ſeipſo generare abſq; conſorte potuit, per quam & in principio cuncta fecit, & nunc
vſq; quoſdam ex hominibus deos, ac dei filios efficit, beatis conſimiles angelis.

Finis Libri Octaui.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. IX.

SApientiſſimus Salomon dicit: Sicut qui mel comedit multum, non eſt ei bo- Pro. 25
num, ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur ab ea. Scrutator autem maie- Scruta-
ſtatis ille eſt qui iudiciorum Dei abyſſum multam penetrare contendens. Ver- tor ma-
bi gratia, dum legit vel audit hoc, quod præſenti loco de diabolo dictum eſt: ieſtatis.
Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt, Pſal. 35
&c. inextricabilibus ſemetipſum quæſtiunculis nimium temere & interdũ pue
riliter obuoluit, dicens? Si cuncta fecit Deus bona valde, vnde malum? Aut Gene. 1
quomodo bonæ ſubſtantiæ ineſſe vel innaſci potuit? Item, cur inquit Deus angelum illum fecit,
quem adinuentorem mali fore præſciuit? Vel certe cur non talem omnem rationalem creaturã
condidit, quam omnino impoſſibile eſſet corrumpi, vel in vitium labi? Cur non omnes æque
vt ſemetipſum per naturam inconuertibiles eſſe fecit? His atq; huiuſmodi quæſtiunculis nimij
ſcrutatores ſemetipſos implicãtes, quamplurimi à gloria maieſtatis oppreſſi ſunt, & tanq; multo
melle ſaciati ſemetipſos cõmouerunt, vt, Verbi gratia Manichæi, qui ab initio fuiſſe dixerũt gẽ-
tem tenebrarũ, quam non fecerit, ſed cum qua pugnauerit Deus, & cũ detrimento ſui ſuperaue-
rit, & inde partem eius. ſ. Dei. i. electorũ animas in iſto præſentis vitæ exilio captiuã detinere, & de
eiuſmodi gente tenebrarũ iſtos genitos eſſe, quibus nunc veritas ait: Vos ex patre diabolo eſtis,
& quicunq; illis ſunt ſimiles. Igitur altitudinẽ diuitiarũ ſapientiæ & ſcientię Dei, incõprehenſi-
bilia iudicia eius, inueſtigabiles vias eius, cũ Apoſt. venerantes, hoc ſolum iuxta prædictũ ſapien Rom. 11
tem dicimus, quia oĩa propter ſemetipſum fecit Deus, impiũ quoq; ad diem malũ. i. illum quoq;, Pro. 16.
quem præſciuit malũ proprio vitio futurũ, fecit propter ſemetipſum, ſciens & hoc vtiq;, q; mali- Eſa. 1.
tia eius vti poſſet ipſe in bonum. Nunc demum deſcripto iam patre ſeminis nequam, filio- Summa
rumq; ſceleratorũ, quid de ſemetipſo filius dicat, audiamus. Sequitur. [Ego autem, quia veritatẽ Iudęorũ
dico vobis, non creditis mihi.] Illius (inquit) qui homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit peruer-
ſitas.

quia veritas in eo non eſt, vos deſideria facere vultis, mihi autem non ſaltem creditis, non aliam
ob cauſam, niſi veritatem dico vobis: Quid iſto peruerſius? quid tali oculo nequius? Quid ma-
Roma. 1 gis obliquum aut tranſuerſum, quam non credere cuiquam eo quod veritatem dicat, cum econ
Eſa. 5. trario magis illi credendum fuerit, eo quod veritatem dicat? Sed ne mireris, iſti etenim de patre
diabolo ſunt. Generationis autem diabolicæ proprium, hoc eſt, vt ſit mendax & commutet ve-
ritatem Dei in mendacium, dicendo, ſcilicet, bonum malum, & malum bonum, ponendo dulce
in amarum, & amarum in dulce, vocando lucem tenebras, & tenebras lucem. Iſti igitur, quoniã
veritas eſt, & falli non poteſt ipſe, qui dixerat eis: Vos ex patre diabolo eſtis, neceſſe erat, vt ma-
xime propter hanc cauſam non crederent illi, quia veritatem dicebat eis, & idcirco lucem tene-
bras vocarent, quia lumen ſuum fundebat inuitis. Sed hoc impudenti contentione aſtruentes, ci
to cauſa cadunt, nullius enim habent rationis patrocinium. Vnde & ſubditur: [Quis ex vobis
arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos nõ creditis mihi.] Magna plane mãſuetudo
filij dei, qua percunctari dignatur, quis eum de peccato arguere velit aut poſſit, cum ipſe ad rela
xanda peccata venerit, magna nihilominus iuſtitia, cuius conſcientia talem apud maleuolos au
ditores propoſitionem facit, magna itidem & tuta veritas dicentis: Si veritatẽ dico, quare vos
Pſal. 44 non creditis mihi. Recte ergo prophetico teſtimonio Pſalmiſta, cum dixiſſet: Intende proſpe-
re procede & regna. Statim ſubiunxit: Propter veritatem & manſuetudinẽ & iuſtitiam, & dedu-
cet te mirabiliter dextera tua. Quo aũt illum ſuã præſentiarũ dextera deducit? Vſq; ad victoriã
iudicii, ad confutandas rebelles conſcientias inimicorũ regis. Eo namq; tendit, vt agnoſcãt, ꝙ in
die iudicii nullam inde ſint excuſationem habituri, quia non crediderunt illi, præſertim cum
nec eodem ſic proponente poſſint obiicere: Feciſti aut facis hoc vel illud. Proinde nec poterant
in eum iactare illud, quod iam vulgo dicitur, cuius vita deſpicitur, reſtat vt & prædicatio eius
contemnatur. Sic & conſtanter humiles, & humiliter conſtantes ſuos quoq; diſcipulos eſſe cu-
pit in authoritate prædicationis, cum dicit: Et quicunq; non receperit vos, exeuntes foras de do-
Excutere pulue rẽ de pedibus. mo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris, in teſtimonium eorũ. Quid enim eſt præ-
dicatori, puluerẽ quoq; qui de ciuitatibus reproborũ pedibus eius adhæſit, excutere in teſtimo-
nium eorũ, niſi leuia quoq; peccata, ſine quibus humana non poteſt omnino vita tranſigi, publi
Mat. 10. ce plangere, & quotidianis hæc emundandu remediis, de cætero veſtimenta ſua, id eſt, membra
totius corporis, ab omni luto vitæ carnalis impolluta cuſtodire? Qui ergo diſcipulis hoc præci-
piebat, vt veſtimenta ſua ſic excuterẽt, vt iuxta ꝙ Salomon ait: Omni tempore veſtimenta tua
ſint candida, & oleum de capite tuo non deficiat, ſancte viuendo pacem euangelizarent, digne
Eccle. 9. prior ipſe veſtimentũ ſuum mundum, & nulla excuſſione indigens oſtendebat iſtis, dicens: Quis
ex vobis arguet me de peccato? Dicit aũt de contemptoribus eorundẽ excuſſorum: Amen dico
Matt. 10 Lucæ 10 vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorrhæorũ in die iudicii, ꝙ̃ ciuitati illi. Quãto ma
gis iſti inexcuſabiles erunt, qui hunc de nullo quamuis exiguo peccato arguere valentes non re
cipiunt? Igitur cũ dixiſſet: quis ex vobis arguet me de peccato, continuo ſubiunxit: Si veritatem
dico, quare vos non creditis mihi, vt ita cõuenti conſcientias ſuas interrogẽt, quam excuſationẽ
habere poſſint in die iudicii & protinus addit: [Qui ex Deo eſt, verba dei audit, propterea vos
non auditis, quia ex deo non eſtis.] Tanq; diceret: Quid aduerſum me reſultatis, dicentes. Vnum
patrẽ habemus deum? Omnis qui ex deo eſt, dinoſcitur hoc ſigno euidẽti, quia habet aures audiẽ
di, & audit verba dei. Vos aũt non auditis, ſed eſtis ſine auribus ad omne quod deus loquitur, &
hoc palam omnibus eſt, ex eo maxime, ꝙ me quæritis interficere, ſicut paulo ſupra dixi, quia ſer
mo meus non capit in vobis, igitur ex deo nõ eſtis, & propterea non auditis. Quid deinde reſtat,
niſi ſic eſſe vt dixi, quia vos ex patre diabolo eſtis. Itaq; breui concluſione terminata eſt tota con
futatio iſtorũ, quia patrem ſuum Abrahã eſſe iactitantes, vnum quoq; patrẽ Deum ſe habere mẽ
titi ſunt, ex quo vanã defenſionem ſuam adorti dixerũt: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeru
Qui verba Dei iuimus vnq̃. Veruntñ diligentius conſiderandum eſt, qd ſit, quod dictũ eſt: qui ex deo eſt, ver-
audit ex ba dei audit, propterea vos nõ auditis, quia ex deo non eſtis. Quid eſt enim eſſe ex deo, & idcirco
Deo eſt. verba dei audire, vel econtra ex deo non eſſe, & propterea nõ audire? Nulla plane eſſet quæſtio
1. Ioh. 4. ſi ita dictũ fuiſſet: qui verba dei audit, ex deo eſt, propterea vos ex deo non eſtis, quia non audi-
tis. Conſtat enim & vulgo quoq; notum eſt, quia ex quo verbum fidei ſuſcipit, & in Chriſto rena
ſcitur homo ex deo eſt, & ad deum pertinet, Iohanne hoc idem teſtante, quia omnis ſpiritus, qui
confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt, & ex eo quẽlibet ex deo nõ eſſe cognoſcimus ꝙ
verba dei non audit, vt in regenerationẽ dei transferatur. Sed propterea (inquit) vos non audi-
Quid ſit ex deo eſſe tis, quia ex deo non eſtis. Igitur quid ſit ex deo eſſe, vel non eſſe, & propterea verba dei audire
vel non audire, cum authoritate ſacræ ſcripturæ, quærentes primo ad memoriam reuocemus
cauſam, cur hæc dicta ſint, ne vllam vobis nebulam iam aſpergat hæreſis Manichæorum, qui
de his domini verbis dicere ſoliti ſunt. Ecce quia duæ naturæ ſunt, vna bona, & altera mala, do-
minus dicit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Dicta ſunt vtiq; hæc propter ela-
Gen. 17. tam nimis Iudæorum ſuperbiam, qua (vt dictum eſt) ſe ſolos ex Deo eſſe præſumebant,
videlicet

videlicet ſecundum Iſaac, quem ex Deo Sara ſterilis & longæua, ex Deo inquam, id eſt, per Dei repromiſſionem, & non per carnis accepit conſuetudinem, quomodo Agar Iſmaelem, quia pro ſecto (ſicut iam ſuperius dictum eſt) naturale eſt, vt de viro quamuis veterano iuuencula con- Libro 3 cipiat, qualis erat Agar, vt autem anus, præſertim ſterilis (qualis erat Sara, qualis erat Eliſabeth) concipiat, Dei donum eſt. Hoc ſcientes, ſe ſolos (vt dictum eſt) ex Deo eſſe, ſe ſolos præſume- Lucæ 1. bant eſſe filios Abrahæ. Aduerſus huiuſmodi æſtimationem veritas præſens: Qui eſt ex Deo, (inquit) verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo nõ eſtis. Quod eſt dicere: Qui non in illa multiplici ſuperfluitate naturæ eſt, de qua Deus poſt peccatum primi hominis dixit Gene. 3. ad Euam, matrem cunctorum viuentium: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, ſed ex illa benedictione, qua in paradiſo ante peccatum benedixit eis, dicens: Creſcite & multipli- camini, & replete terram, & ſubiicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & Gene. 1. vniuerſis animantibus quæ mouentur ſuper terram, de qua potiſſimum benedictione, ille pater noſter Iſaac exiuit, de cuius nobili ortu vos ſecundum carnem plurimum gloriamini, hic verba Dei audit. Conſtat quippe quòd omnes ſancti & electi qui nunc per Chriſti gratiam vocantur, iuſtificantur, meritisq; diuerſis magnificantur, omnes (inquam) & ſi non eadem prærogatiua me- Rom. 8. ritorum, eadem tamen prouidentia Dei, qua & Iſaac, præſciti & prædeſtinati generantur, & omnes ex illa benedictione ſunt, qua primos homines ante peccatum (vt prædictum eſt) bene- dixit Deus. Illud quoq; certum eſt, quia niſi peccatum admiſſum fuiſſet, illi tantummodo na- nati ſub ſcerentur, qui nunc per Chriſti gratiam liberantur. Illi autem omnes qui nunc in perditione maledi- relinquũtur, ex illa maledictione ſunt, qua dictum eſt ad mulierem: Multiplicabo ærumnas ctiõe ex tuas, & conceptus tuos, quia niſi peccatum (vt iam dictum eſt) præceſſiſſet, nullatenus iſta ſylua Deo nõ (quæ ad nihil aliud eſt, niſi vt excidatur, & in ignem mittatur) de radice carnis noſtræ ſuccre- ſunt. uiſſet. Igitur qui eſt ex Deo, inquit, id eſt, ex benedictione illa, qua Deus omnes ad vitam perti- nentes naſci iuſſit, hic verba Dei audit, id eſt, præeunte gratiæ Dei aſpiratione obaudit, ad ean- Matt. 3. dem vitam, quam intercipiente præuaricatione perdiderat reuocanti. Et propterea vos non auditis, quia non (vti vos putatis) æque vt Iſaac pater veſter ſecundum carnem, ex illa benedi ctione, ſed ex maledictione, quæ peccatum conſecuta eſt, multipliciter & ſuperflue pullulaſtis, teſtante Propheta: Quia de aquis Iuda exiſtis, id eſt, non ex fide patrum, ſed ex ſola carne tra- Eſa. 48. ducti eſtis. Sequitur: [Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?] Cauſa ſuperiori terminata, congrue ſatis Euange- liſta ſequenter orditur, dicendo: Reſponderunt igitur. Nam hactenus ab eo loco quo dictum eſt: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. In hoc Iudæi ſteterunt, vt ſeipſos Rom. 11 ex antiqua carnis nobilitate ad Deum pertinere, tantumq; Iudæorum, non etiam gentium, Deum eſſe confirmarent. Sed confutati ſunt, & ita obſtructum eſt os eorum, vt ramos olea- ſtri, qui contra naturam inſerti ſunt in bonam oliuam, iam curandum non ſit, quòd naturales rami non fuerint, id eſt, nobis qui conuerſi ex gentibus in fide Patriarcharum ſtamus, curæ eſſe non debeat, quod ſecundum carnem filij Abrahæ non ſumus. Igitur quia cauſa ceciderunt, & ra tione ſuperati ſunt, furioſe ad conuitia proruunt, quomodo ſi athletã fortiſſimum victus, & ſolo deiectus aduerſarius, quia ferire non poteſt armis, petat ſpumoſis dentibus (Nonne (inquiunt) bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Ecce duo quaſi peccatoris ar- gumenta. Dixerat enim: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos nõ creditis mihi? Ergone intactus abiret, impungunt duo hæc, quod & Samaritanus eſſet & dæ- monium haberet. Sed apertè mentita eſt iniquitas ſibi, quia profecto hæc verba non Stulta ſunt dæmonium habentis, ſicut turbæ quodam loco teſtantur, dicentibus phariſæis: Dæmo- Iudæo- nium habet, & inſanit. Quid eum eum auditis? Igitur iuxta quod quidam ſapiens dicit: A fa- rũ blaſ- cie verbi parturit fatuus, ſicut gemitus partus infantis, cito per furioſum ſtultitiæ ſuæ partum, phemia verum eſſe teſtati ſunt, quod dixerat veritas, qui ex patre Diabolo eſſent, qui ex proprijs loqui- Pſal. 26. tur mendacijs. Non enim cum paruo amaritudinis ſuæ tormento blaſphemiam hanc euixi Ioan. 10 ſunt, quam de patre ſuo, patre mendacij conceperunt filij mendaces, animæ adulteræ & la- Eccle. 19 tuæ à facie verbi, ab increpatione veritatis mendacium parturientes. Porro, vbi vel quan- do dixerunt, quod dæmonium haberet, & in hoc Euangeliſta ſuperius, & in cæteris ſimiliter inuenimus. Nam & ſupra dixerunt: Dæmonium tu habes, quis te quærit interficere? & Iohan. 7 ipſum quoque Beelzebub vocauerunt, dicente ipſo apud Matthæum: Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius? Verum vbi vel quando Samari- Matt. 10 tanum illum vocauerunt, vel vnde huiuſce improperij occaſionem nacti ſint, apud nemi- nem Euangeliſtarum inuenimus, niſi forte pro eo quod apud Samaritanos, quibus vtiq; Iudæi non coutebantur, biduo manſit & docuit, vt idem hic Euangeliſta refert longe ſuperius. [Reſpondit eis Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos Ioha. 14 inhonoraſtis me.] Hoc loco cum dicit: Ego dæmonium non habeo, nuſquam à magna Manſue manſuetudine ſua recedit, (qua vt ſuperius dictum eſt) neminem refellere conſueuit. tudo Chriſti.

Aliud

Aliud nanq; eſt, cum interrogatus quis negat, atq; aliud, cum id, quod alius affirmauerit, ipſe ex
oppoſito conſiſtens, alius denegat. Hoc plane interrogando dixerant: Nónne bene dicimus nos
quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Cæterum & ſupra dixerunt cum affirmatione, dæ
monium habes, quis te quærit interficere, & paulopoſt dicturi ſunt nihilominus affirmantes:
Iohan. 7 Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Igitur & in hoc mirabilē ſeruat manſuetudinis atq;
veritatis ſuæ tenorem, quod vnum idemq; opprobrium & hic interrogatus negāt, & alibi tacita pa
tientia diſſimulat. Porro, quantumcunq; ob cauſam dicant illum Samaritanum, quem vtiq;
non ignorabant genere eſſe Iudæum & à loco Galilæum, de quo & ſupra dixerunt: Scrutare &
vide, quia propheta à Galilæa non ſurget, illud mirum eſt de paruulis iſtis, quos inuidia occidit,
quomodo contra ſemetipſos ſententiam dixerunt, ita vt iuxta Pſalmiſtam recte de hoc etiam di
Pſal. 93. ci poſſit: Quia ſagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos lin-
guæ eorum. Si enim pro cauſa qualiber extrinſecus accidenti, quam tamen nulla ſignificatione
exprimunt de homine naturaliter Iudæo tam cito facere volebāt Samaritanum, quomodo ipſi
quærentes interficere hominem, qui veritatem loquebatur eis, quod Abraham non fecit, dice-
bant: Semen Abrahæ ſumus, pater noſter Abraham eſt, & vnum patrem habemus Deū, & tra-
ſcebantur ſibi non eſſe cōceſſum? Sed iam ipſum attendamus veritatis & ſapientiæ reſponſum:
Q̄ ſo Chriſtꝰ eſt Samaritanus. Ego (inquit) dæmonium non habeo. Notandū quod non ait: Ego Samaritanus non ſum: Pro-
fecto dum de hac parte inuecti opprobrij ſiler, ipſe ſilentio ſuo ſatis indicat, quia genere vel com
munione, quam Iudæi cum Samaritanis non habebant, eſſe Samaritanum vel Iudæum, aut cer-
re Græcum, non tanti eſt, vt quiſquam animum aduertere, aut vllam operam dare debeat ad
denominatiōis eluendum vel remouendum à ſe huiuſce * dominationis opprobriū. Aliās autem & voce iuxta
myſticum ſenſum, quem tamen Iudæi non attendebant, Samaritanus eſt Dominus noſter Ieſus
Chriſtus, ſicut ab ipſius nominis interpretatione palam omnibus intelligi datur. Samaritanus
Pſal. 120 etenim interpretatur cuſtos. Quis autem niſi ipſe verus & peruigil, nō dormitans, neq; dormiens
humani generis eſt cuſtos? Quapropter in illa inſigni parabola, quam ſic inchoat: Homo qui-
Lucæ 10 dam deſcendebat ab Hieruſalem in Hiericho, & incidit in latrones, pulcrum ſeipſum Samarita-
ni illius nomine & opere commendat, qui faciens iter venit ſecus eundem hominem, & alligauit
vulnera eius, infundens oleum & vinum. Proſpiciens etenim iſte cuſtos noſter de excelſo ſancto
Pſal. 101 ſuo, de cœlo in terram aſpiciens, vidit genus humanum à latronibus deſpoliatum, & plagis im-
poſitis ſemiuiuum relictum, id eſt, à diabolo deceptore dignitate ſuæ conditionis exutū, & crea-
toris ſui non quidem imagine, ſed ſola ſimilitudine nudatū, quod erat ſemiuiuum eſſe relictū. Ra
tionem ſecundum quam ad imaginem Dei factus eſt, homo non perdiderat, ſed imitationē boni
tatis eius, ſecundum quam ad dei ſimilitudinē factus erat, amiſerat. Vidit (inq̄) genus humanum
ſic ſemiuiuum, & appropiauit, proximus enim noſter factus eſt & abſq; peccato noſtri per omnia
ſimilis, & omnē curam, quā eadem parabola proſequitur, adhibuit. Igitur de hoc nomine quod
eſt Samaritanus, recte cuſtos hominum Dn̄s noſter tacuit, & tacendo ſatis laudauit. Hoc autem
quod nullius boni notam retinet, interrogatus non bene dictum eſſe reſpondit, dicens: Ego dæ
Honorare Deū & inhonorare filiū Dei cōtraria ſunt. monium non habeo. Sed quid? Honorifico (inquit) patrem meum. Hæc ergo econtrario mo-
do oppoſita eſſe conſtat, dæmonium habere, & patrem Deum honorificare (ipſo authore) qui ad
uerſariæ propoſitioni qua dictum eſt: Et dæmonium habes, reſpondens ſic opponit: Non, ſed
honorifico patrem meum. Amplius honorificare Deum, & inhonorare Dei filium, oppoſita ſunt:
quia non ſolum ſenſu, ſed & voce contraria ſunt. Proinde dæmonium habere, & Deum inhono-
rare, voce quidem diuerſa, ſenſu autem paria ſunt. Igitur dum ſic reſpōdet manſuetus & verax:
Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me, opprobrium
inimicorum retorquet in caput ipſorum, vocis quidem deuitans horriſonam turpitudinem, ne
diceret: vos potius dæmonium habetis, rei autem retinens veritatem, quia niſi reuera dæmoniū
Pſal. 49. haberent, Dei filium non inhonorarent. Quo dicto ſtatim peruerſitas illorum cogitationibus oc
Lucæ 16 currit, dicens: [Ego autem gloriam meam non quæro, eſt qui quærat & iudicet.] Exiſtimabant
enim iniqui, quod ille eſſet ſui ſimilis .i. quod vanam quærens gloriam de ſeipſo teſtimoniū perhiberet,
& ea mente diceret: Quis ex vobis arguet me de peccato? & his ſimilia, qua & illi, quibus recte di
cebat: Vos eſtis qui iuſtificatis vos corā hominibus, Deus aūt nouit corda veſtra, & huiuſmodi
Mat. 21. q̄ plurima. Talem quippe illum haberi cupientes, ſuperius dixerūt: Tu de teipſo teſtimoniū per-
Lucæ 17 hibes, teſtimonium tuū non eſt verum. At ille intantum nulli vnq̄ adulatus eſt, vt in ciuitate
Matt. 21. illorū magna, & ampla, vel vnius noctis hoſpitiū habuerit, ſed ſemper foris, & in Bethania maxi
me hoſpitatus ſit. Non enim quemadmodū homines, mundi huius amatores gloriā ſuam quęren
tes, & in domibus regū eſſe feſtinantes, omnibus adulantur, & idcirco recte mollibus veſtiti di-
cuntur, non (inq̄) ita & ipſe fauorem illorū optabat, vt ſibi ab eis quantocius regiæ ſalutationes
acclamarentur, & diceretur: Viuat rex Chriſtus, & ſic ab hominibus vel per homines ſuper ſoliū
Dauidicum ſublimaretur. Quod ſi quippiam tale expectaret ab eis, non vtiq; ſic argueret eos in
veritate, vt & pauloante non tacuerit, dicens: Vos ex patre diabolo eſtis. Veriſſime ergo ait:
Ego

Ego gloriam meam non quæro. Et protinus adiungit: Eſt qui quærat, & iudicet. Tuti ergo valde animi verba ſunt hæc. Quomodo enim gloriam Chriſti ſui, gloriam regni, gloriam ſacerdotij eius non quæreret & iudicaret? Quomodo hanc eius confidentiam non agnoſcebant? Iurauit enim Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam: Pſal. 131 Hoc de gloria regni eius dixit ſpiritus propheticus. Item de gloria ſacerdotij eius: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum Melchiſedech. Pſal. 109 Erant ergo inimici veritatis, & cum patre ſuo, patre mendacij diabolo conſilium inſipiens ineant, quomodo quaſi rationabiliter conſilium Dei ſpernant in ſemetipſis, dicentes: Nolumus Lucæ 19 hunc regnare ſuper nos, & hoc modo impleant ſcripturam dicentem: Aſtiterunt reges terræ, & Pſal. 2. principes & conuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Nam reuera qui iurauit (vt ſupra dictum eſt) rite prouidebit ſibi, ne iuramentum ſuum irritum ſit. Quæret enim & iudicabit gloriam Chriſti ſui, vt ſitis vos inimici Iudæi, quaſi tempeſtas tranſiens, ipſe autem quaſi fundamentum ſempiternum, videntibus cunctis & audientibus vniuerſis, ſententiamque laudantibus, quia reos maieſtatis gloriæ ſui filij inuidos, Dominus cœlorum duplici contritione conterendos iudicabit vos, ipſo rege loquente ad vos in furore ſuo, & in interitu veſtro ridente ac dicente: Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius: Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te. Pſal. 2. poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.

Graue iudiciũ Iudæ. Pro. 10.

Sequitur: [Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.] In eo quo cœpit veritas ſermone perſeuerat, ſingulare vndecunque conſtantiæ totius exemplar, primamque propoſitionem laſſatis aduerſarijs eodem ſenſu, paucis tamen verbis demutatis, iterat. Supra namque ſic propoſuerat: Si manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos: Nunc vero inquit: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Profecto manere in ſermone, id eſt, ſermonem ſeruare, & mortem non videre in æternum, ipſa libertas eſt, de qua illic ſic dictum eſt: Et veritas liberabit vos. Hoc ergo in ſeipſo prædocuit, vt cum malorum peruerſitas creſcit, non ſolum frangi prædicatio non debet, ſed etiam augeri. Illud tamen prætereundum non eſt, quia cum prius ad ſecundam perſonam ſermonem dirigens dixerit: Si vos manſeritis in ſermone meo, &c. tertia nunc vti perſona maluit, dicens vniuerſaliter: Si quis ſermonem meum ſeruauerit. Nec enim decebat, vt eis, quibus iam dixerat: Vos ex patre diabolo eſtis, data iam ſententia de perditione illorum, conditionem iterum ingereret eiſdem vitæ & ſalutis.

Nõ ceſſandũ à prædicatione propter malos.

[Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes: Abraham mortuus eſt, & prophetæ, & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum? Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? Et Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?] Vere ſtultis, quales maxime iſti ſunt, illud peccatum, cuius & ſerui ſunt, ita vt eum ſtudio contentionis aduerſus Dei ſapientiam dimicant, quæ ſint elementa exordij ſermonis Dei, nec dum ſe ſcire indicant. Vbinam cor ſuum dereliquerunt, & aures ſuas depoſuerſit, tam multa clamante ſcriptura, de morte peccatorum peſſima. Verbi gratia, dum dicit: Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te, non expectabunt qui deſcendunt in lacum veritatem tuam: vel, quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? & his ſimilia. Nempe de hac morte vera, de hac morte mala dicebat veritas: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. At illi quitam æternæ morti inhæſerant, & eandem mortem cui inhæſerant, non videbant, dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligabant. Dixerunt ergo: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Et vnde ô paruuli poſſeſſores ſtultitiæ, tantæ rei nacti eſtis notitiam? A maioribus (inquiunt) capimus argumentum, Abraham enim & Prophetæ mortui ſunt, qui & maiores quàm tu fuerunt, & ſermonem Dei meliorem, magiſque tuo ſermone authenticum ſeruauerunt. Quem ergo teipſum facis? Quouſque tendis ſupra temetipſum, vel cuius ad menſuram magnificas teipſum, cuius menſuram nos omnes nouimus, videlicet quod ſis homo Galilæus, fabri filius? Talis vtique percunctatio dicentium, Quem teipſum facis, nimis iniurioſa eſt? Quis enim aliud ſeipſum facit, quàm eſt, niſi is, in quo veritas non eſt, mendax & mendacij pater, & omnis hypocrita & nequam, qui vtique ex parte eius eſt? Ita ergo dente putrido ſapientiam commordentes, & pede falſo veritati reſiſtentes quali ſint retuli reſponſo audiamus & nos.

Mortẽ non guſtabit in æternũ. Heb. 9. Pſal. 30. Eſa. 38. Pſal. 6.

[Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt pater qui glorificat me.] Ne hæc dicta vllam filij Dei impotentiam ſonare videantur, tanquam minus patre Deo filius Dei glorioſus ſit, hoc primo ſciendum eſt, quod nemo, niſi alienæ raptor gloriæ, ſeipſum glorificare æſtimandus ſit. Pro. 8. Eſa. 14. Qui enim ſe iactat & dilatat, confidens in corde ſuo, exemplo illius, qui primus creatoris ſui communione contempta, ſibimet in corde ſuo loquens: Sedebo (inquit) in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo: ille (inquam) qui iactando, & dilatando ſe hunc imitatur, glorificare ſeipſum dicendus eſt, eique recte dicitur: Pro. 28.

Quem

Quem teipſum facis,quia ſtultus eſt,& iurgia concitat,dum ſupra ſemetipſum ſe extendit, ſocia-
Philip. 2 lem compartum charitatem deſerens,inferiorumq; charitatem faſtidiens. Ergo Dei filius non ſe-
ipſum glorificat:nam econtra cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt æqualem eſſe
ſe Deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens,in ſimilitudinē hominū factus,&ha-
bitu inuentus vt homo , humiliauit ſemetipſum, factus obediens patri vſq; ad mortē, mortem
Aequis gloria patris & filij. autem crucis. Igitur non, vt Arrius impie calumniatus eſt, impotētiam ſuā Dei filius teſtatur,
cum dicit:Si ego glorifico meipſum,gloria mea nihil eſt,eſt pater meus qui glorificat me,ſed cō-
cordem cum patre exprimit charitatem,qua ſe non ſolum nunq̄ à patre diuiſit,ſicut calumnian-
tur iſti dicentes:Quem teipſum facis?Sed potius paternæ obediens charitati,quod infra ſe erat.ſ.
humanam naturam aſſumpſit. Dicat itaq;:Si ego glorifico meipſum,gloria mea nihil eſt,id eſt,
quiſquis ſupra ſemetipſum tendit,ſicut vos de me calumniamini dicentes:Quem teipſum facis?
Iohā. 17. gloria eius nihil eſt. Debemus enim concordem patris & filij charitatem nos imitari, qua & pa-
Rom. 12 ter filium,& filius patrem glorificat, ipſo filio dicente:Pater clarifica filium tuum,vt & filius cla
rificet te,vt mutua charitate fiat in nobis quod ſcriptū eſt : Honore inuicem præuenientes,& tūc
gloria noſtra nonnihil eſt.Ea quæ protinus addit,cordi prudenti & auri doctrinam quærenti hu
milem ſatis de obiecta calumnia purgationem ſonant filij Dei , videlicet , q; non vanam quæ-
rendo gloriam,ſed certam ob cauſam de ſeipſo dicat hæc,& cætera huiuſmodi : Cum enim di-
xiſſet:Eſt pater qui glorificat me,ſtatim adiecit : [Quem vos dicitis, quia Deus noſter eſt,& non
cognouiſtis eum. Ego autem noui eum. Et ſi dixero,quia non noui eum,ero ſimilis vobis men-
dax. Sed ſcio eum,& ſermonem eius ſeruo.] Quid igitur? Vtiq; quia dixit:Et ſi dixero,quia non
noui eum,ero ſimilis vobis mendax , econtra ſubaudiendum eſt, quia ſi vos cognoueritis eum
quem dicitis,quia Deus noſter eſt,eritis ſimiles mei veraces. Quid nūc potius eligendū eſt?Quid
niſi inſipiens conſilium dare audeat veritati & ſapientiæ Dei, vt vanæ gloriæ ſuſpiciones vitan
do,neget ſe ſcire Deum,vel ipſum eſſe patrem ſuum , & ſic fiat veritas mendacibus ſimilis men
Non eſt tacenda veritas propter ſuſpitiones. dax ? Nonne multo melius & incomparabiliter dignius eſt,ferre ad tempus ſuſpitiones & cri
minationes falſas,& interea quod vidit & audiuit,hoc teſtari,donec aliquos eorum,qui dicunt ſe
habere patrem Deum,& non cognouerunt eum,atq; ideo mendaces ſunt, faciat ſibi ſimiles ve-
races,ſcilicet,Deum confitentes pariter & cognoſcentes ? Imo ſi iſti ſcire nolunt , nonne & ſic
expectare ſatius eſt , donec omnis mundus ſciat gloriam eius quoniam eſt qui quærat & iudicet?
mūdum Fruſtra namq; veritas in hunc *modum veniſſet, ſi ſeipſum negando mendacibus ſatisfeciſſet.
Bene ergo quod mallet eligens : Sed ſcio (inquit) eum,& ſermonem eius ſeruo. Hic enim ſermo
eius eſt,& hoc mandatum ille mihi dedit , vt non ſolum vſq; ad opprobria , ſed & vſq; ad mor-
tem,teſtimonium veritati prædicando,quòd ipſe me miſerit ad hoc , quòd quiſquis ſermonem
meum ſeruauerit,mortem non videat in æternum. Sequitur:[Abraham pater veſter exultauit,
vt videret diem meum,& vidit,& gauiſus eſt.] Refutatio vanæ gloriæ conuitio, quo denotaue
rant eum aduerſarij dicentes:Quem teipſum facis? Nunc demum ad illud reſpōdet,quod cum
indignatione non parua interrogauerant, dicentes : Nunquid tu maior es patre noſtro Abrahā
qui mortuus eſt ? Abraham (inquit) pater veſter exultauit,vt videret diem meum . Magna &
mira ſententia,qua & magnum patris Abrahæ meritum & longe maius ſuæ magnitudinis pre-
dicat teſtimonium. Quid enim eſt,quod ait : Exultauit vt videret diem meū , niſi illud , quod
& nos in eodem patre fidei noſtræ recte miramur,quia primus ad præceptum Dei longam & la
borioſam ſuſtinuit peregrinationem,ſic non quaſi triſtitiam aut neceſſitatem , ſed vt veræ ma-
gnæ lætitiæ expectationem ? Promiſerat enim illi Deus nullum habenti hæredē,imo (& quod
Gene. 17 maius eſt) ſterilem habenti vxorem,quod in ſemine eius benedicerentur omnes gentes. Nec
ſtatim accepit filium, per quem illud ſemen benedictionis quod eſt Chriſtus, ſperare poſſet , ſed
prius exijt,neſciens quo iret,& in terra aliena in caſulis habitando,demoratus eſt,non habens
Gene. 12 Hebr. 13 hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirens. Hoc ergo magnum quidem eſt patris Abra-
hæ meritum,quod hanc eius obedientiam Dei filius appellat exultationem, ſed longe maius eſt
ſuiipſius teſtimonium,quòd diem ſuum fuiſſe teſtatur, eiuſdem exultationis præmium,dicen-
Vidit & gauiſus eſt. do : Exultauit vt videret diem meum. Et vidit (inquit) & gauiſus eſt. Tunc quippe diem Do-
mini Abraham vidit,cum in figura ſummæ trinitatis angelos hoſpitio ſuſcepit. Quibus profe-
Gene. 18 cto ſuſceptis,ſic tribus quaſi vni locutus eſt,quia & ſi in perſonis numerus trinitatis,in natura v-
nitas diuinitatis eſt. Vidit ergo & gauiſus eſt. Quis autem penſare poteſt illud beati ſenis gau-
dium,quando accepit diutinæ exultationis ſuæ præmium, ſcilicet, filium, veracis Dei teſtimo-
nium, poſteritatis initium , generis fundamentum, ſalutis argumentum , naſcituri Chriſti ſe-
minarium? Quis (inquam) niſi quem eadem fides animauit perſentiſcere poteſt gaudium a-
mici Dei, quo dilatabatur anima eius, cum ſtaret familiariter cum illo ſub arbore , à cuius fa-
Adæ & Abrahæ compa-ratio. cie timide abſcondit ſe reus Adam ſub arbore , & cibis ſuis illum paſceret,quem ille per cibi
rapinam offenderat , ſuamq; radicem vetus oliua reuireſcere conſpiceret ad proferendum fru-
ctum,qui tandem vetiti ligni morſus expiaret ? Recte igitur hic filius Abrahæ maior q̄ Abrahā.

Abraham

Abraham,inquit,pater veſter exultauit,vt videret diem meum,& vidit & gauiſus eſt. At illi
carnales filij Abrahæ, ſuos à carne oculos non ſubleuantes, & in eo ſolam carnis ætatē penſan
tes,verba hæc intelligere nolebāt. Verba enim oris eius,inquit Pſalmiſta,verba inquam iniuſti Pſal. 35.
huius Iudaici populi, iniquitas & dolus, & noluit intelligere, vt bene ageret. [Dixerunt ergo
Iudæi:Quinquaginta annos nondum habes,& Abraham vidiſti?] Non ignorabat veritas qc-
quid reſpondiſſet, vertendum eſſe in calumniam. Sic enim inſiſtebant aduerſarij, quomodo iu-
ctatores improbi,qui virum fortiſſimum,quia virtute deiicere nō poſſunt, fraude, vt in foueam
ruere faciant,circumueniunt. Sic enim iſti inſidioſi vrgebant, vt verbum elicerent, quod pro Eccl. 32.
blaſphemia condemnare poſſent. Attamen reſpondendum illis erat, vt totus mundus, illis
non audientibus,audiret non neglecta ſcriptura,quæ dicit: ne effundas ſermonem, vbi non eſt
auditus:cum non tam propter illos qui perſequebātur, quàm propter nos qui credituri eramus,
idem ſermo funderetur. [Dixit ergo Ieſus: Amen amen dico vobis,antequam Abraham fieret
ego ſum.] Inuſitata quidem,ſed propria ſecundum rem dictio eſt,ante Abraham ego ſum.
Ante enim præteriti temporis eſt, ſum præſentis. Et quia præteritum & futurum tempus di-
uinitas non habet,ſed præſens ſemper habet,non ait: ante Abraham ego fui,ſed ante Abraham In diuinitate ſē
ego ſum. Vnde ad Moyſen dicitur: Ego ſum qui ſum,& dices filiis Iſrael,qui eſt,miſit me ad vos. per eſt p̄
Ante ergo vel poſt Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ,& re ſens nā.
cedere per curſum vitæ. Veritas verò ſemper eſſe habuit,quia ei quicquam, nec priori tempore quā præ
incipit,nec ſubſequenti terminabitur. Sed ſuſtinere iſta æternitatis verba mentes infidelium nō teritum
valuerunt,imo noluerunt,ſicut de hoc maxime iniuſto & inſipiente populo ſcriptum eſt, & iam aut futu
ſupra dictum eſt, quia noluit intelligere vt bene ageret. [Tulerunt ergo lapides vt iacerent in rum. Exod. 3.
eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.] Finis atq; principium certaminis huius idē Pſal. 25.
eſt. Principium quippe eſt locus ille vbi ſic ſcriptum eſt: Dixit ergo eis iterum Ieſus: Ego vado
& quæretis me,& in peccato veſtro moriemini. Sic nanq; ante hæc Euangeliſta ſuperiora termi-
nauerat: Et nemo apprehendit eum,quia nondum venerat hora eius. Eſt ergo principium a-
liud quod ſequitur: dixit ergo eis iterum Ieſus, &c. At vero illic ait dominus Ieſus: Si ergo non
credideritis,quia ego ſum,moriemini in peccatis veſtris. Dixerunt ergo Iudæi: Tu quis es? Re-
ſpondit Ieſus: Principium qui & loquor vobis. Nunc verò ait: Amen amen dico vobis,anteq̃
Abraham fieret,ego ſum. Igitur finis initio conueniens redditus eſt. Non enim diſcrepant, ſed
alterutrum cōfirmant hæc,principium ego ſum:& antequam Abradam fieret,ego ſum. Item
quod illic verbis cōminatus eſt,dicens:quæretis me,& quo ego vado,vos nō poteſtis venire,ſi e-
nim non credideritis,quia ego ſum,moriemini in peccatis veſtris, hoc ipſum factis hic expreſſit,
dum tollentibus illis lapides,vt iacerent in eum, pro eo quia dixerat,antequam Abraham fie-
ret,ego ſum,abſcondit ſe,& exiuit de templo. Quid enim eſt, quòd Iudæi nunc vſq; longe ſunt Ieſus ab
à ſalute, niſi quia Ieſus, id eſt, ſaluator, illis abſcondit ſe? Et quid eſt,quòd ciuitas & templum ſcōdit ſe
ſuper oculos,imo & ſuper cadauera illorum cecidit,exterminātibus Romanis, & quæcunq; illic & exiuit
Deo patrum ſuorum offerre vel celebrare conſueuerant, holocauſta arietum, & adeps pinguiū, de tem-
& ſanguis vitulorum & agnorum & hircorum,neomeniæ & ſabbata, & aliæ feſtiuitates eorum, plo.
quaſi ſtercus ſuper vultus illorum proiectæ ſunt,Deo proteſtante ac dicente,iniqui ſunt cœtus
veſtri,Calēdas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea,facta ſunt mihi moleſta? Quid, Eſa. 1.
inquam, hoc eſt, niſi quia Ieſus abſconditus exiuit de templo,dicens: Ecce relinquetur domus
veſtra deſerta: vel iuxta Prophetam quoq; dicens: Reliqui domum meam,dimiſi hæreditatem
meam,facta eſt habitatio mea, quaſi ſpelunca Hyænæ? Igitur Dominus & magiſter, qui in hac
eadem cauſa dixerat, ſi vos manſeritis in ſermone meo,vere diſcipuli mei eritis,recte prior iſte Mat. 23.
(vt dignum eſt) in eodem ſermone ſuo certo gradu inconcuſſus permanet: vnum idemq; tam Hiere. 12
fortiter quam ſuauiter,à principio vſq; in finem, inter occurſantes aduerſarios retinens,& ſicut 1. Cor. 1.
Apoſtolus ait:quia quod infirmum eſt Dei,fortius eſt hominibus: in eo quoque,quod quaſi in-
firmus ſe abſcondit & exiuit, victoriæ totius perfectionem expreſſit: quia non tam à lapidibus,
quàm à lapideis Iudæorum cordibus fugit. Nunc ab iſtis abſconditus,& (vt prædictum eſt, de
templo egreſſus, quid deinde fecerit,quomodo rerum,quas nunc luce clarius conſpicimus, præ CAP.
figurationem proſecutus ſit, attendamus. Sequitur: [Et præteriens, vidit hominem cæcum à IX.
natiuitate.] Lux vera Chriſtus,qui & hoc ſuperius dixit, ego ſum lux mundi,qui ſequitur me,
non ambulat in tenebris,ſed habebit lumen vitæ,lux vera,inquam,quæ illuminat omnem ho-
minē venientem in hunc mundum, quòd à Iudæis oculos ſuos claudentibus ad gentes tranſie-
rit,eaſq; illuminauerit,manifeſtum eſt. Earum vtique, ſcilicet gentium cæcitatem originalē,
homo iſte à natiuitate cæcus ſignificat. Nempe etſi omne genus humanum à natiuitate cæcum,
id eſt,à primis parentibus per originale peccatum diuinitatis viſione fraudatum eſt,maxime ta-
men gentium populus, qui iuxta Prophetam ambulabat in tenebris cæcus erat, quia videli-
cet,non vt Iudæis,ita & gentibus, patriarcharum prophetarumq; lucernas,lux mundi Chriſtus Eſaiæ 9.
ante ſe præmiſerat. Vnde & ſtatim poſt finē lectionis huius,quid abſcondendo ſe vel de templo Iohan. 8

excundo intenderit, exprimens : in iudicium ego, inquit, veni in hunc mundũ, vt & qui non vi-
dent, videant: & qui vident cæci fiant. Ergo cæcum quidem erat ante huius lucis aduentum to-
Ephe. 2. tum genus humanum, abſq; diſtinctione Iudæi & Græci, teſtante Apoſtolo, qui dicit: Eramus &
nos natura filii iræ ſicut & cæteri: veruntamen in comparatione gentium, quæ neq; legis, neque
prophetarum illuſtrationem acceperant, neq; vllam Dei notitiam habebant. Iudæi ſeſe viden-
tes eſſe putabant, ſicut item poſt finem lectionis huius Dominus dicentibus phariſæis, nunquid
& nos cæci ſumus, ſi cæci eſſetis, inquit, non haberetis peccatum, nunc aũt quia dicitis, quia vide-
Ieſus Iu mus, peccatum veſtrum manet. Igitur quod à Iudæis ſe abſconſurus, & oculos gentium eſſet
dæis ab illuminaturus Dominus noſter, pulchro ſatis præſignauit myſterio, dum abſcondens ſe exiuit de
ſcõdit? templo, & præteriens vidit hominem cæcum à natiuitate, & illuminauit. Proinde quacunq; ex
gẽtes il- gente quiſquis Christi prædicationem recipit, & euangelio eius cunctas Iudæorum cærimonias
lumina- poſtponit, & pro illo velut ſtercora arbitratur, ſicut ait Apoſtolus: ille eſt qui foris extra templũ
uit.
Philip. 3 Iudæorum, à quibus lux mundi ſe abſcondit, illuminatur: vt Deum, cuius viſionẽ in Adam per-
didit, videre mereatur. Sed iam ipſum illuminationis ordinem myſticum proſequamur. Præ-
teriens, inquit, vidit hominem cæcum à natiuitate. Vere præteriens vidit, nam illos qui ſe vide-
re iactabant prætergreſſus, & obtento velamine ſuper corda eorum, ne videretur abſconditus,
venit ad nos, vt videremus eum qui cæci eramus. [Et interrogauerunt eum diſcipuli ſui: Rabbi,
quis peccauit, hic aut parentes eius, quòd cæcus natus eſt?] Non otioſe hoc interrogant diſci-
puli Saluatoris, nam reuera parentum culpa vitioſi fœtus interdum ſolent procreari, verbi gra-
tia: Per ſingulos menſes grauia atq; torpentia mulierum corpora, immundi ſanguinis effuſione
releuantur. Quo tempore ſi vir coierit cum muliere, dicuntur concepti fœtus vitiũ ſeminis tra-
here, ita vt leproſi & elephantiaci ex hac conceptione naſcãtur, & fœda in vtroq; ſexu corpora,
prauitate vel enormitate membrorum, ſanies corrupta degeneret. Vnde propheta Ezechiel in
Ezec. 18 deſcriptione iuſti viri, cum inter cætera dixiſſet, & vxorem proximi ſui non violauerit, addidit
Nemo (inquiens) & ad mulierem menſtruatã non acceſſerit. [Reſpondit Ieſus: Neq; hic peccauit, neque
iudican parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.] Quantum ad literalem ſenſum ſua Domi
dus pro nus noſter grauitate leuitatem noſtram compeſcit, ne quoties cum huiuſmodi priuatione mem-
pter vi- brorumq; aliqua diminutione ſiue deformitate natos aliquos conſpicimus, noſtra in illis car-
tium na nem deſpiciamus, temerarium iactantes iudicium, quod vel propter ſuam, vel propter parentũ
tiuitatis
propriorum culpam hoc euenerit: ſed cunctos venerantes, miniſtremus illis, tanq̃ reuera mem-
bris Chriſti, qui dicturus eſt nobis, quàm diu vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, & recorde
Matt. 25 mur in talibus ſolere manifeſtari opera Dei, per gratiam curationum, ſed ædificationem eccleſię
Chriſti. Quantum autem ad myſticum intellectum, peccauerunt quidem primi parentes, vt cæ
cum naſceretur genus humanum, verum vt Iudaico populo per iuſtitiam creatoris illuſtrato, in
cæcitate ignorantiæ gentilitas relinqueretur, non peccauit ipſa gentilitas, neq; parentes eius. Si
enim propter peccata ſua, vel parentum ſuorum gentilitatẽ in tenebris relictam dicat quis, con-
ſequitur, vt Iudaicum populum vel parentes eius dicat pro ſuis electos fuiſſe meritis. Sed contra
Rom. 9. dicit Paulus, his verbis loquens de patribus, non ſolum autem illi, ſed Rebecca ex vno concubi-
tu habens Iſaac patris noſtri. Cum enim nati nõdum fuiſſent, aut aliquid egiſſent boni aut mali,
vt ſecundum electionem, propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt
Gen. 25 ei, quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Ad ipſos
Malac. 1 autem filios dicit Moyſes in Deuter. Scito igitur, quòd non propter iuſtitias tuas Dominus deus
Deut. 9. tuus dederit tibi terram hanc optimam in poſſeſſionem, cum duriſſimæ ceruicis ſis populus. Me
mento, & ne obliuiſcaris, quomodo ad iracundiam prouocaueris Dominum deum tuum, &c.
Igitur neq; gentilium populus, plus peccauit, neque parentes eius, vt cæcus naſceretur: ſed cum
omnes tam Iudæi, q̃ gentiles eſſent ex vna præuaricationis maſſa, patres Iudæorum nullis præ-
cedentibus meritis per gratiam electi, patres gentilium, vel ipſi gentiles per iuſtitiam vſq; ad tẽ-
pus ſuum fuere neglecti, vt in illis tempore ſuo mirabilius manifeſtarentur opera Dei. Et proti-
nus ſubiungitur. [Me oportet operari opera patris mei, donec dies eſt. Venit nox, in qua nemo
poteſt operari. Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.] Vt ſciatis (inquit) quæ nam propter
opera Dei in ſe manifeſtanda, homo iſte cæcus natus ſit, ecce dico vobis: Opera patris mei, id eſt,
opera illa, propter quæ pater meus me miſit, oportet me operari, donec dies eſt, id eſt, donec præ
ſens ſeculum voluitur, quo conſummato, ſequitur nox, in qua nemo poteſt operari. Vnde au
tem præſentis ſeculi tempus dies dicitur? videlicet ex eo quod & alibi dicit: ecce ego vobiſcum
Matth. ſum, vſque ad conſummationem ſeculi. Et nunc ait: quàm diu ſum in mundo, ſum lux mundi.
vlti. Si enim Chriſtus, quàm diu in mundo eſt, lux mundi eſt: eſt autem in mundo vſq; ad conſumma
tionem ſeculi, profecto vſq; ad finem ſeculi dies, id eſt, aptum operari tempus eſt: Econtra quod
conſummationi ſeculi ſuccedet, nox erit, id eſt, tempus nulli aptum operationi. Vnde Eccleſia-
Eccle. 9. ſtes dicit: Quodcunq; poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec
ſapiẽtia, nec ſcientia eſt apud inferos quo tu properas. Ergo quod ait, donec dies eſt. Venit nox,

in qua

in qua nemo poteſt operari, idem eſt ac ſi dixiſſet, vſq; ad finem ſeculi, cui ſuccedit tempus, in quo nemo poteſt operari, ſed recipere quod operatus eſt. Hoc enim tempus operationis, illud receptionis eſt. Reddet quippe tunc Dominus vnicuiq; ſecũdum opera eius. Quænam autem ſunt opera quæ toto die iſto operatur filius Dei? Illa vtiq; quæ intendens per viſcera miſericordiæ ſuæ Deus noſter viſitauit nos oriens ex alto, ſcilicet illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis ſedebant, ſaluos eos facere (vt ait Apoſtolus) per lauacrũ regenerationis, & innouationis ſpiritus ſancti. Illa inquam operatur Dei filius, donec eſt dies, & tam diu operando, quàm diu eſt in mundo, lux eſt mundi. Operari namq; nõ deſinit per illorum miniſterium, quos operis ſui vicarios conſtituit, ſcilicet per Apoſtolos vel apoſtolicos viros cunctosq; prædicatores verbi Dei, quibus & dicit: Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Pſal. 61. Luca 1. Tit. 3. Matth. vlt.

Igitur venerabilis, & memoria dignus ille quondam cæcus, qui neque ipſe peccauit, neq; parentes eius vt cæcus naſceretur, ſed idcirco per Dei prouidentiam ſic natus eſt, vt opera patris, quæ oportebat filium Dei per totum diem, id eſt, per totum tempus præſentis ſeculi operari, in illo manifeſtarentur, id eſt, vt ex qualitate exterioris illuminationis eius, interior animarum noſtrarum illuminatio nobis fideliua commendaretur. Non enim ſolo, quod facere poterat, imperio lux mundi cæcum hunc illuminauit, Verbi gratia, vt diceret: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. Sed quid? [Hæc cum dixiſſet, expuens in terrã, liniuit ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade & laua in natatoria Syloe, quod interpretatur miſſus.] Notandum in primis, quòd non, vt ille Barchimæus, ita & iſte cæcus ſedens ſecus viam, aut mendicãs à Domino inuenitur, neq; hoc ſæpe dicta lux mundi expectauit, vt clamaret tale quid, vt ille dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid, ſed vltro natura indigenti ſe accommodauit, & gratuito beneficio tacenti ſubuenit. Nam hoc etiam ad manifeſtanda opera Dei pertinuit, quia videlicet non expectauit opifex noſtræ illuminationis, donec notitiæ ſuæ claritatem in noſtris ſuſpiraremus tenebris, qui tenebras ipſas lucem eſſe putabamus, imo nec vllam lucis & tenebrarum diſcretionem habebamus, ſed vltro proſpexit, gratuito vidit, gratis verbum ſuum carnem factum, notum fecit nobis, & ex illo cordis noſtri oculos liniuit. Quid enim aliud nobis manifeſtatur in illo cæco, per illud quòd expuens Dominus Ieſus in terrã, lutum fecit ex ſputo, & liniuit eius oculos, niſi hoc ſpectabile & gratioſum opus diuinæ gratiæ, quòd verbum ſuum pulureæ naturæ hominis vnitum, nobis gentibus prædicari voluit? Tunc quippe quaſi ſaliuæ puluis admiſſus eſt, & vnum duabus ex rebus lutum factum eſt, quando verbum vel ſapientia, quæ dicit: Ego ex ore altiſſimi prodiui, carnem noſtram aſſumpſit, cui dictum eſt: Puluis es, & in puluerem reuerteris, & ei, quæ omni vento diaboli tanquam puluis efferebatur, & diſpergebatur, gratuita dignatione in virginis vtero ſeſe coniunxit, vt naturam leuem & inſtabilem ſuper antiquæ dignitatis grauitatem ſtatumq; repararet. Quod magnum pietatis ſacramentum cum gentibus prædicatur, reuera cæci nati oculi ſuauiſſime liniuntur, quia dociles mentes hoc quàm maxime delectat, quòd pro ſalute hominum tantum ſe humiliauit æterna Dei virtus & ſapientia. Itaque ſuauiſſime cæci nati liniuntur oculi luto, quod ex ſputo Dominus fecit, quando excelſi quondam noſtræ generationis oculi, & palpebræ in alta ſubrectæ, humilem ſuſcipiunt fidem incarnationis filii Dei, & tali humilitatis antidoto curatur ſuperbia oculorum, quia dum inornate aperiri vellent, dicẽte diabolo: Eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum, econtra magis obtenebrati ſunt. Verum vbi cæcis oculis hoc lutum illitum, id eſt, incarnatio filii Dei prædicata & credita eſt, non ſtatim eodem, quamuis credulo auditu cæcus illuminatus, & viſione Dei, quam in Adam perdidit, factus eſt dignus, niſi ad fontem lauacri cathecuminus accedens baptizetur in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Aliter quippe lumen oculorum noſtrorum, ſpiritum ſanctum nemo noſtrum accepiſſet in remiſſionem peccatorum. Bene ergo cæcus ille in quo manifeſtabantur hæc opera Dei, non ſtatim vidit, vbi Dominus oculos eius liniuit: Sed vade inquit & laua in natatoria Syloe, quod interpretatur miſſus. Non enim dictum eſt tantum: Qui crediderit ſaluus erit, ſed: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Oportet quippe filium tenebrarum quadam ſimitudine mortis & reſurrectionis eius, in quem credidit alterari, & filium lucis fieri, quod agitur in baptiſmo Chriſti actu viſibili, ſed virtute inuiſibili, teſtante Apoſtolo qui ait: Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti cum ipſo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, &c. Recte igitur cæcus illitis oculis non ſtatim videt, ſed ad natatoriã iubetur ire vt lauet, quia videlicet ex eo quòd cathecuminus, id eſt, auditor verbi Dei quiſpiam eſt, regnum cœlorum intrare meretur, niſi ex aqua & ſpiritu ſancto fuerit renatus. Luca 18. Mar. 10. Luc. 18. Myſterium luti. Eccl. 24. Gene. 3. 1. Tim. 3. Gene. 3. Marci. vlt. Rom. 6. Iohan. 3.

Sane quod interpretatur miſſus, non ipſe Dominus ad cæcum loquendo, ſed hic Euangeliſta de ſuo interpoſuit, certi cauſa myſterii, videlicet vt intelligas per hanc natatoriam non aliud quàm baptiſmi aquam debere accipi, quæ reuera natatoria eſt eius, quem pater miſit, ſcilicet, filii, vel certe ſpiritus ſancti, qui cum ipſe vera ſit remiſſio peccatorum, eius vtiq; gratia inuiſibilis, tota eſt lauacri vtilitas viſibilis. Nam & ipſe recte intelligitur per nomen Syloe, quod eſt

 miſſus,

miſſus. Etenim ipſe quoq; miſſus eſt, iuxta illud: Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet
Ioha. 14 Luc. 14. pater in nomine meo, & alibi: Quem ego, inquit, mittam vobis à patre. Eſt autem Syloa fons,
Syloa fons in radicib[9] Sion. in radicibus montis Sion prorumpês, qui alternante quidem aquarum acceſſu in meridiem fluit,
id eſt, non iugibus aquis, ſed incertis horis diebuſq; ebullit, & per terrarum concaua & antra ſaxi
duriſſimi cum magno ſonitu venire conſueuit. Cuius naturæ omnes effectus ſi quis accipere ve-
lit myſtice, profecto intelliget quod non fruſtra magis per hunc fontem Dominus noſter aquam
baptiſmi ſignificare voluerit. [Abiit ergo & lauit, & venit videns.] Ne vacate hanc putes con
iunctionem completiuam ſic poſitam: Abiit ergo, cæci huius fides ſubaudienda eſt: Vade in-
quit Dominus ad natatoriam Syloe, & laua. Habebat autem ille fidem, quæ ipſum ſaluum face-
Lucæ 18 ret, ſicut & ille, cui Dominus idem lumen poſtulanti: Reſpice, inquit, fides tua te ſaluum fecit.
Abiit ergo & lauit, & venit videns. Hæc igitur illa eſt operum Dei manifeſtatio, quam intendês
Myſterium illuminationis. figulus ipſæ naturæ noſtræ opifex, cum neq; hic peccaſſet, neq; parentes eius, voluit tamen val
de vtiliter imperfectum educere vaſculum, vt cæcus homo naſceretur. Aeſtimari quippe non
valet, quantum pulchritudinis, quantumq; vtilitatis habeat hæc talis huius illuminatio cæci,
cum omnes nos ſecundum hanc imaginem exterioris illuminationis intus ſumus illuminati, ſpe
culemur ea quæ circa nos ſunt acta opera Dei, & quia in ſemetipſis comprehendere ea non poſ-
ſumus, per hanc ſimilitudinem nobis manifeſtantur, quæ ille in nobis operatus ſit. [Itaq; vicini,
& qui nouerant eum prius, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt qui ſedebat & mendica-
bat?] Et ipſa hæc illuminatio cæci exterior, in qua (vt prædictum eſt) quadam ſimilitudine ma-
nifeſtantur opera Dei, quæ filium eius oportet operari, donec dies eſt: ipſa inquam illuminatio,
magnum & manifeſtatione dignum patris opus eſt. Itaq; volente ipſo qui gloriam filii ſui quæ-
rebat, ſicut idem filius paulo ante teſtatus eſt: Ego inquiens gloriam meam non quæro, eſt qui
quærat & iudicet, vicini eius, & qui nouerant eum prius, claritatem huius miraculi ventilauerût,
ſantamq; flammam excitauerunt, vt ad deuorandos zelantes eius hoſtes phariſæos perueniret.
Non ſolum inquit vicini, ſed & qui nouerant eum prius. Multi quippe nouerunt eum. Vnde?
Quia mendicus erat inquit: Duabus ex cauſis notus erat, mendicus erat, quia videlicet & cæcus
natus eſt, & publice mendicabat, & ſic nota perſona miraculum latere non ſinebat. Et dicebant
Cæcus ille Chriſto gratus & primus, qui propter eum paſſus eſt, multa. inquit: Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? [Alii autem dicebant, quia hic eſt, alii autem,
nequaquam, ſed ſimilis eſt eius. Ille verò dicebat, quia ego ſum.] Mente & corpore illuminatus,
qualem poteſt illuminatori ſuo rependit gratiam, eligens magis inuidiam cum illo ſuſtinere,
quàm ingrato ſilentio laudi & gloriæ Dei damnum inferre. Cuius dicta ſiue reſpôſa merito hic,
vt vere fidus notarius, primum mente memori, deinde & calamo excipere curauit, quia videli-
cet primus omnium mortalium pro Chriſto quæſtionibus pulſatus, & perſecutionem paſſus eſt,
& ſic ad omnia reſpondit, quomodo magnus ille cæcus per totum orbem diffuſus, hodieq; in cô
ciliis & ſynagogis reſpondens, illuminatoris ſui gratiam confitetur, fortis in laboribus, victor
in perſecutionibus, opportune volentibus, importune nolentibus prædicans & conteſtans illud
magnæ pietatis ſacramentum, quod myſtice ſub iſtis cæci huius verbis continetur, Lutum fecit
ex ſputo Dominus, & liniuit oculos meos, & abii, & laui, & vidi, & credidi Deo. Alii inquit dice-
bant, quia hic eſt: alii autem, nequaquam, ſed ſimilis eius eſt. Sic poterat ſplendor tantæ gloriæ
Dei obſcurari, & frigidior ad certam notitiam peruenire fama tanti miraculi. Sed huius verita-
tis arbiter, & lux perſonæ conſcius & teſtis, iſte iam non cæcus, ſed oculos habens & videns, du-
bios eſſe nô ſiuit, dicês: quia ego ſum. [Dixerût ergo ei: Quomodo ergo aperti ſunt tibi oculi?]
Ac ſi dicerent. Ille qui ſedebat & mendicabat, cæcus erat. Tu autem de illo cæco nobis quæren-
tibus, dicis: quia ego ſum. Quomodo ergo aperti ſunt oculi? [Reſpondit: Ille homo qui dicitur
Ieſus, lutum fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam Syloe, & la-
vidéo. ua. Et abii & laui, & * vidi.] Dicat nunc omnis mundus redemptus, mundus diu cæcus, tâdemq;
Côfeſſio fidelium ſup hoc luto. illuminatus aduerſus mundum damnatum, & perſeueranter cæcum: dicas inquam: Lutum fecit
ex ſputo Dominus, liniuit oculos meos, & abii, & laui, & vidi, & credidi Deo, & hoc tanto
canore concrepet, vt cœlum ſupra, & tellus reſultet infra. Et ſi pax eccleſiarum cantantes
iuuat, paſcatur chorus ille, & delectetur gratioſis cantibus ſuis, & ſi bellum perſecutionis in-
quietat, multo magis inter omnium genera mortium declamando teſtatur, hoc tam pium,
Matt. 10 tamq; iucundum illuminatoris ſui beneficium. Sed contra hæc omnes, qui ex patre diabo-
Lucæ 21 lo ſunt; & propterea non poſſunt audire ſermonem hunc, iniiciunt manus ſuas, & perſe-
quuntur omnem videntem & glorificantem Deum, tradentes in conciliis & ſynagogis, tra-
hentes ad reges & præſides propter Chriſtum. De quibus & ſubditur: [Et dixerunt ei: Vbi
1. Cor. 13 eſt ille? Ait: Neſcio. Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat.] Hoc vtique illuminati
Pſal. 41. deplorant oculi, quia quamuis per fidem videant, nec dum tamen per ſpeciem vident illumina
torem ſuum, & inſultantibus ſibi aduerſariis nequeunt videre vel oſtendere præſentiam Chriſti.
Vnde & in Pſalmo, vox illa cuiuſq; fidelis animæ eſt: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die
ac nocte, dû dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Veruntamen non omnino neſcimus vbi ſit:
ſcimus

ſcimus enim quia cœlos aſcendit: ſed neſcimus quomodo ſit, vel quale habeat iudicium de nobiſipſis. Hæc eum dicentem adducunt, inquit, ad phariſæos. Quid cauſæ inuenerant in homine iſto, vt eum tam cito ad iudices vel ad ſynagogam traherent? In quo themate cauſæ huius litem conſtituere habebant? Sequitur. [Erat autem ſabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.] Optata reſpiratione recreati ſunt laſſi venatores, capream hynnulumq; ceruorum pertinaciter agentes, & eum quem pauloante dicentem: quis ex vobis arguet me de peccato, tanquam in excelſa rupe ſtantem, attingere non poterant, nunc ſeſe aſſecutos eſſe putabant, dicturi: nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt, & non eſt hic à Deo, quia ſabbatum non cuſtodit: quia videlicet ſabbatum erat, quando lutũ fecit, & oculos cæci aperuit. [Iterum ergo interrogabant eum quomodo vidiſſet.] Quoniam (inquiunt) lutum fecit Ieſus, & liniuit oculos eius: erat autem ſabbatum quando fecit hoc: ergo vt audirent turbæ, & ſcirent populi ex ore ipſius cæci, hunc hominem eſſe transgreſſorem legis, eo quod ſabbatum non cuſtodiſſet, iterum interrogabant eum qui cæcus fuerat, quomodo vidiſſet, cum hoc ab eis qui illum adducebant, iam ſibi indicatum fuiſſet. [Ille autem dixit eis, lutum poſuit mihi ſuper oculos, & laui & video.] Approbatio facilis, & nullis extorta quæſtionibus, vna & ſimplici reſponſione perficitur: quam vt volunt, accipiant aduerſarii, nam hic teſtis, certus de innocentia illuminatoris ſui, non erubeſcit id quod factum eſt confiteri. Etenim ſecretum quidem regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei enarrare honorificum eſt. [Dicebant ergo ex phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit.] O ſerui peccati, ambulantes in equis ſuperbiæ, liberosq; pedites, imo & liberatricem illorum veritatem, mendaci atq; incontinenti ore iudicantes, facitote vos in prima vel ſecunda ſabbati opus huic ſimile, vt aperiantur cæcorum oculi. Verum hoc facere non poteſtis, nec aliquis quicunq; veſtri ſimilis eſt ſeruus peccati. Igitur cæcorum oculos aperire opus ſeruile non eſt. Lex autem ſcripta de ſabbato, non qualecunq; opus, ſed opus, inquit, ſeruile non facieris in eo. Quid igitur ò ſerui peccati iudicare audetis opus libertatis? Nunquid ab inferioribus ſuperiora fas eſt iudicare? Nunquid opus Dei, æque vt opus ſeruile, dierum vel hominum lege conſtringitur? Omne namq; opus trifariã diuiditur: Aliud opus Dei eſt, cuius fructus vita æterna: aliud opus peccati, cuius finis mors: aliud opus mercenarii, cuius retributio quotidianum ſtipendium eſt. Opus peccati & opus mercenarii, recte vtrunq; ſeruile opus dicitur. Verum alterũ eorum, id eſt, opus mercenarii die ſacrato (quale tunc erat ſabbatum, nunc autem prima ſabbati propter Chriſti reſurrectionem) non licet fieri: alterum nunquam debet fieri, id eſt opus peccati.

extorta | Tob. 12. | Illuminare cæcum, nõ eſt opus ſeruile. | Leuit. 23 | Rom. 6. | 1. Cor. 9

Huius autem contrarium, id eſt, opus Dei, nullo vnquam tempore vel die debet omitti: Beati enim, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore. Quod à partibus vel inſtrumentis eiuſdem operis probabile eſt: Operis namq; Dei inſtrumenta, ſunt ipſius dona, ſcilicet ſermo ſapientiæ vel ſcientiæ, prophetia, genera linguarum, gratia curationum, & his ſimilia. Hæc autem profecto nulli ſunt legi ſubiecta: quippe quia nec in arbitrio ſunt hominum, quo tempore vel die deſurſum deſcendant à patre luminum. Proinde à ſeruili quidem opere peccati ſemper vacandum: ab opere autem Dei nunquam vacãdum eſt. Ab eo verò quod medium eſt, id eſt, ab opere mercenarii, ſtatutis diebus ceſſandum eſt, non tam propter aliquod magnum ſacramentum, quam propter ſerui vel ancillæ refrigerium. Dicente Deo per Moyſen: Sex diebus operaberis, ſeptimo die ceſſabis, vt acquieſcat bos & aſinus tuus, vt refrigeretur filius ancillę tuę & aduena. Cumq; ab hoc opere ſeruili ceſſatur, ab opere Dei nullatenus vacare conceditur: quia videlicet, nec ſabbato, ſi rite perſpicias, ab opere ſuo vacauit Deus. Sic enim ſcriptum eſt: Compleuitq; Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat. Arctabimus igitur Iudæos, qui de otio ſabbati gloriantur, quod iam tunc in principio ſabbatum diſſolutum ſit, dum Deus operatur in ſabbato, complens opera ſua in eo, & benedicens ipſi diei. Quid autem niſi completio eſt operis Dei, quod ſit homo cæcum à natiuitate illuminaui? Imperfectum quippe opus erat, dum naſceretur homo cæcus, videlicet ſubtracto ſibi vno de quinq; ſenſibus corporis, quibus non ſolus homo, ſed & cætera animalia naturaliter funguntur. Tibi igitur in multitudine virtutis tuæ mentiuntur inimici tui, Chriſte fili Dei dicentes: non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit: quia videlicet, dum in ſabbato comples opus imperfecti, id eſt, à natiuitate cæci hominis: ſi quoq; teſtaris te à Deo eſſe, & filium eius eſſe, qui ſicut prædictum eſt, die ſeptimo opus ſuũ compleuit. Mentiuntur inquam, & vſq; hodie in mendacio perſeuerant, odientes te, id eſt, non ignorantes, ſed ſcientes & inuidentes multitudini virtutis tuæ: nos autem gentes benedicimus te Deum noſtrum, dicentes cum propheticæ vocis firmitate: omnis terra adoret te & pſallat tibi, pſalmum dicat nomini tuo altiſſime, quia videlicet omnis terra illuminata eſt ab ipſa, in qua mentiuntur tibi inimici tui, multitudine virtutis tuæ. Sequitur: [Alii dicebant, Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.] Quomodo, inquiunt, homo peccator, homo tantæ infelicitatis, vt recte de illo dici queat, quòd à Deo non ſit, poteſt hæc ſigna facere, id eſt, opera quæ non niſi Deus fecit aut facere nouit, quomodo poteſt complere vel meliorare? Iſtis, peſſimum non habentibus inuidiæ tormentum, vacabat vtcunq; verum li-

Pſal. 105 | 1. Cor. 12 | Iacob. 1. | Exo. 23. | Gene. 2. | Pſal. 65. | Ibidem.

brare iudicium. Multo magis enim,& incomparabiliter amplius ſibi repugnant, à Deo nõ eſſe,
& illa quæ ſine dubio deus incepit opera perficere:q̃ à Deo eſſe,& in ſabbato ſalutis opus facere.
Quanquam omnino non repugnet, ſed reuera conſequens ſit,vt is qui à deo eſt omni tempore
Sciſma faciat opus Dei. Nec verò ab re dictum eſt,& ſciſma erat inter eos,quia videlicet cum accuſanti-
erat in- um ſumma eſſet intentio, quatenus in vnam ſententiam declinantes, vniuerſi conclamarent,
ter eos. hunc hominem non eſſe à Deo: non parum moleſte accipiebant,alios econtrario dicere:quomo
do poteſt homo peccator hæc ſigna facere. [Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo qui
aperuit oculos tuos?]Hoc vtique non quilibet, ſed illi dicunt, quorum eſt iſta vana demonſtra-
tio, non eſt hic homo à Deo. Nitebantur illum in conſortium ſuæ trahere blaſphemiæ,& infir-
mitatem ſuæ cauſæ, linguæ eius baculo ſuſtentare, multum ſibi illo ſciſmate valere arbitran-
tes ad deteſtationem eius quẽ oderant, ſi de illo nec ipſe boni aliquid ſentiret,qui tantum ab eo
Peruerſi commodum percepiſſet. Qua peruerſitate ſua nihil hodieq; magis quàm illuminatos per Chri
tas Iudæ ſti fidem cordis noſtri oculos rurſus excæcare cuperent, ſicut & Galatas pene excæcauerant,
orum. quibus Apoſtolus dicit: O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit veritati non credere? Sic ſtul-
Galat. 3 ti eſtis, vt cum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini. Ita ergo cæci videntem faſcinare
volentes, dicebant: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? [Ille autem dixit: quia pro-
pheta eſt.] Minus quidem dixit quàm eſt: quia videlicet Chriſtus Ieſus illuminator omnium
gentium,non ſolum propheta: ſed Deus quoq; & dominus prophetarum eſt. At ille rudis vitor
veritatis adhuc erat. Verùntamen ad percunctationem talium hominum, qui non quærunt vt
Quo Iu videant,ſed vt videntes videre prohibeant,aduerſus iſtos inquam (qui in ſynagoga ſatanę ſunt
dæis re- & Chriſtum blaſphemant) Iudæos, ſufficit nobis & cunctis qui illuminati ſunt reſponſio hæc:
ſpõden quia propheta eſt. Nam quoniam nolunt audire vel ſcire,quia Chriſtus eſt, ſaltem hoc ſciant &
du eſt. videant,quia propheta eſt. Non tamen vt aduerſus naturales ramos gloriemur,inſultando quia
Apoc. 3. fracti ſunt, & nos exciſi de oleaſtro contra naturam in bonam oliuam inſerti ſumus: ſed hoc ſo
Rom. 11 lo contenti, vt os illorum obſtruamus, dicentium: quia non eſt hic homo à deo, dicamus quia
falſum eſt. Etenim ſaltem in pœna veſtra ſatis vobis manifeſtum eſt, quia propheta eſt. Ergo à
Deo eſt, & in nomine domini, verum de vobis verbum locutus eſt, quo ſigno lex cognoſci
iubet prophetam in quo dominus locutus eſt.[Non crediderunt ergo Iudæi de illo,quòd cæcus
Deut. 18. fuiſſet & vidiſſet,donec vocauerunt parentes eius, qui cæcus fuerat] Ecce per aliud foramen
viderat. euadere contendunt vulpeculæ,ne gloriam filij Dei cogantur videre. Primò ſtatim vt offen
ſi ſunt tanti claritate miraculi,eo confugerunt,vt dicerent, non eſt hic homo à Deo, qui ſabba-
tum non cuſtodit: ſed non fuit liber hic exitus, quia ſciſma factum eſt inter eos, alijs dicen-
tibus: quomodo poteſt homo peccator ſigna hæc facere: inſuper & ipſo, qui illuminatus eſt,
Cur vo- ab illa blaſphemia diſſentiente ac dicente, quia propheta eſt. Ergo ad hunc alium reſili-
cauerũt erunt exitum, vt non crederent, & non credendo quaſi dubium facerent, quòd cæcus fuiſ-
parẽtes ſet & vidiſſet. Fama quippe tantæ rei, & ſi non penitus abſcondi, tamen vtcunque per hanc
cæci. diſſimulationem poſſe videbatur obſcurari. Non crediderunt ergo, inquit, quòd cæcus fuiſ-
ſet & vidiſſet: donec vocauerunt parentes eius vt illis terrore ſub tali quippiam retorque-
rent quod iniquã illorũ iuuare poſſit intentionem. [Et interrogauerunt eos dicentes: Hic eſt fi-
lius veſter, quem vos dicitis, quod cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?] Ecce pro-
pter filium parentes obſeſſi ſunt,vt aut mentirentur,dicentes: non eſt hic filius noſter,ſed ſimi-
lis eſt eius:ſiue filius noſter non cæcus natus eſt,vel certe alio quocunque modo illuminatus eſt
quàm eo quo dictum eſt:aut certe, ſi id quod verum eſt dicerent, iram illorum incurrerent, &
cum filio ſuo pariter extra ſynagogam fierent. Sed ſic obſeſſi tam facile euaſerunt, quàm verè
cæci erant,qui eos propter odium videntis obſederant,nam ſequitur:[Reſponderunt eis parẽtes
eius: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt,Quomodo autem nunc videat,ne
ſcimus,aut quis aperuit eius oculos nos neſcimus,ipſum interrogate,ætatem habet, de ſe loqua
tur. Hæc dixerunt parentes eius,quia timebant Iudæos.] Tuta ſatis nulliſque calumniæ patens
reſponſio. Scimus,inquiunt.Quid? Illud quod & vos. Tantum ſcimus & dicimus,quantum ſci-
tis & dicitis vos, videlicet quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt. Quod autem neſci-
tis vos, & quaſi neſcientes interrogatis dicentes,quomodo ergo nunc videt, nos neſcimus. Hoc
dixerunt,quia timebant Iudæos. Quod etſi mendacio vicinum eſt, tamen quia non fallendi in-
tentione,ſed periculi metu dixerunt,mendaces dicendi non ſunt, vel ex patre diabolo eſſe,qui
ex proprijs loquitur mendacium, quemadmodum illi, quorum metu ſic locuti ſunt. Quid ve
Ætatẽ rò iuſtius quòd ſubiunxerunt: ætatem habet,ipſe de ſe loquatur? Hoc nempe legitimum eſt,vt
habet, i- neq; filij pro parentibus,neq; parentes pro filijs occidantur, & prophetica quoq; autoritate de-
pſe de ſe fenditur,qua dictum eſt: filius non portabit iniquitatem patris,nec pater filij. Quanto magis in
loq̃tur. cauſa huiuſcemodi parẽtes debebãt eſſe liberi? Iam ergo cõſtanter quã ſapienter cæcis à vidẽti-
Deu. 24 bus & videntis parentibus dictum eſt, ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Cauſam metus illorum
Eze. 18. Euangeliſta ſubiungit.[Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur Chriſtum,

extra

extra ſynagogam fieret. Propterea dixerunt parẽtes eius: Ipſum interrogate, ætatẽ habet, ipſe
de ſe loquatur.] Conſpiratio hæc ventus erat, & flumen. Et vehemens quidem ventus, & magnũ Mat.7.
flumen, quod tamen viri ſapientis domũ fundatam ſupra petrã, mouere non poſſet. Veruntamẽ Mat.26.
eo tempore parentes cæci huius timuiſſe non adeo mirum eſt, cum & Petrus nõ ſolũ timuerit, ſed Luc.22.
& Chriſtum negando totus pene ſubmerſus ſit, niſi quod ille cito extendit manũ, & apprehendit
eum gallo cantante conuerſus, & reſpiciens in eum. Cæterũ eadẽ conſpiratione ſua Iudæi oẽm
Dei gratiam expirauerunt, & dum extra ſynagogam eos faciunt, qui confitentur Chriſtum, ſe-
parant ſeipſos ab omni ſynagoga. i. antiqua eccleſia patriarcharum & prophetarum, omniumq;
iuſtorum ſiue electorum, qui expectauerunt, & ipſa expectatione ſua Chriſtum cõfeſſi ſunt, & ita Apoc.3.
ipſi potius extra ſynagogam Dei facti, & intra ſynagogam Satanæ concluſi ſunt. Notandum
ſanè quod Euangeliſta, dicendo: Propterea dixerunt, ipſum interrogate, ætatem habet, ipſe de
ſe loquatur. Eam partem reſponſionis eorum reliquit, quæ non omnino culpa vacat, quia non
omni caret ſorde falſitatis, ſcilicet id quod dixerant: Quomodo autem nunc videt, neſcimus: Pſal.63.
aut quis aperuit eius oculos nos neſcimus, & illud ſolum quod irreprehenſibile eſt repetiuit, ve-
lut atteſtando dicens: Propterea dixerunt, ipſum interrogate, &c. [Vocauerunt ergo rurſus Ioſue 7.
hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos ſcimus quia hic homo pecca-
tor eſt.] Ecce fabricatores mendacij quomodo circumeunt, vt hunc non proſelythum aut
hoſpitem, ſed ciuem ac domeſticum gratiæ Dei, ſecum faciant filium perditionis, cogentes eum Eſa.56.
vt in mendacium commutet veritatem Dei. Quid enim agitant, niſi vt iſtum ſuo faciant
conteſtari mendacio, & dicere ſecum: Quia non eſt hic homo à Deo, vel opus ſuæ illumina-
tionis mentiri, non diuina virtute, ſed aliquo perpetratum eſſe magico carmine? Rurſus ergo
vocauerunt hominem. De homine qui cæcus fuerat, ad parentes eius, de parentibus ad ipſum
recurrentes, ſcrutati ſunt iniquitates, & defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Da inquiunt
gloriam Deo. In quo? vt idem ſcias, idem dicas quod & nos. Quid illud eſt? Nos ſcimus quia
hic homo peccator eſt. Probe dictum: Sicut Ioſue, putauerunt ſe gloriam Dei quærere, cum
contrario ſpiritu viri ſortis oratione vſi ſint. Ille namque corde & labiis Deũ honorãs, cũ Achar
vſurpaſſet de anathemate, & ſors illum prodidiſſet: Fili mi inquit, da gloriam Deo, & indica
nobis quid feceris: Iſti autem Deum labijs honorantes, corde autem ab illo elongati. Da in-
quiunt gloriam Deo, id eſt, nega quod accepiſti. Sic os impiorum operit iniquitatem, & ſic de-
prauando vias ſuas, tamen illuminato & clare videnti manifeſti ſunt. Nam ſequitur: [Dixit
ergo ille: Si peccator eſt neſcio, vnum ſcio, quia cum cæcus eſſem, modo video.] Abſcon-
debant odium mendacibus labijs, ſimulantes ſe quærere gloriam Dei in eo vt dicerent: Hic
homo peccator eſt: at ille mente & corpore illuminatus & clare videns, de huiuſmodi non
gloria Dei, ſed blaſphemia liberatus eſt: Si peccator eſt inquit, neſcio, id eſt, peccatorem
non eſſe ſcio. Repugnat enim illud vnum quod ſcio, ſcilicet quod cæcus cũ eſſem, modo video,
quod efficere non potuiſſet peccator homo. [Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo ape-
ruit tuos oculos?] Nonne tibi huiuſmodi percunctationibus videntur dicere, aliud nobis cõ-
minıſcere: nam quod tibi factum eſt, quod iam ſemel & iterum dictum eſt, nolumus audire? Sed
quem iſta terreret interrogatio magnifica ad obediendum linguæ iniquæ, & obtemperandum
labijs mendacibus? Nunquid illum qui oculis illuminatis teſtes mendaces perituros videbat.
Nempe & illis qui tunc videbant hominem videntem non videre, & cæteris omnibus Iudæis ſiue
hæreticis, quicunq; aliud de Chriſto audire volunt, quã id quod in illius illuminatione ſignificatũ Chriſtus
eſt, ſcilicet quod ex illa quæ ex ore Dei prodiuit ſapientia, puluerem noſtrum induerit, & inde puluerẽ
ſimus illuminati, omnibus inq; deriſoribus, quibus hæc prædicatio ſcandalũ vel ſtultitia eſt, pa- noſtrum
rata ſunt iudicia, & corporibus eorũ mallei percutiẽtes. Sequitur ergo. [Reſpõdit eis: Dixi vobis induit.
iã & audiſtis Quid iterũ vultis audire? Nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?] Nõ eſt hoc ex Eccle.24
tædio reſpõdendi, ſed ex iudicio rationis, quod ſic ſtomachatur & inuehitur in illos dicẽs. Dixi vo 1.Cor.1.
bis iã, & audiſtis, &c. Cur aũt ſic dixi: Nunquid & vos diſcipuli eius vultis fieri? Nunquid hoc de Prou.19
illis ſuſpicari poterat, qui ſic lactauerant eum dicentes: Da gloriã Deo, & protinus viam nõ bo-
nã, qua illũ abducere volebant, aperuerunt ſubiungendo: Nos ſcimus quia hic homo peccator
eſt? Ergo interrogando acutiores clauos infixit, negans eos velle diſcipulos eius fieri, & idcir-
co narratione iterata indignos iudicauit. Quod magis ac magis ab effectis liquet. Nam ſequitur:
[Maledixerunt ei, & dixerunt ei: Tu diſcipulus eius ſis, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Sci-
mus quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit?] Vnde hæc interpreta-
tio pro maledictione procedit: tu diſcipulus eius ſis, manifeſtum eſt illic non paruum eſſe
odium eius, de quo ille dixerat: Nunquid & vos diſcipuli eius vultis fieri? quemodo & ignem
illic ſubeſſe certum eſt, vnde fumum vel ſcintillas ſubuolare perſpexeris. Vbi autem odiũ veri- Sap.1.
tatis inerat, Chriſti diſcipulatus admitti non poterat, quia videlicet in maleuolam animam
non introibit ſapientia. Rectè igitur hic non iam cæcus ſed videns, admirans pariter & indi-
gnans, Nunquid (ait) & vos vultis diſcipuli eius fieri? Maledixerunt (inquit) ei, & dixerunt.

Tu diſcipulus eius ſis, nos autem Moyſi diſcipuli ſimus. Nihilominus & vſque hodie ſuadet
Mala. 2. Chriſtianus Iudæo, diſcipulum Chriſti fieri, Iudæus autem econtrario maledicit Chriſtū, & omnē Chriſtianum in ſynagogis ſuis. Sed horum talis maledictio ſit ſuper nos. Talibus enim illorū
Deut. 28. maxime maledictionibus dominus benedicit, ſicut econtra per Malachiam prophetā: Et maledicam (inquit) benedictionibus veſtris. Nos autem inquiunt, Moyſi diſcipuli ſumus. Fruſtra nimiū adulantur Moyſi diſcipuli, bilingues, & aio duplici, defenſores ſabbati, deſertores autem dilectionis Dei & proximi, ſubdole honorantes Dei famulum, vt fiducia eius inhonorent Dei filium. Fruſtra inquam. Recalcitrat enim Moyſes, & dicit: Percutiat te dominus amentia & cæcitate, & furore mentis, & palpes in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris. Nam ſecundum hanc maledictionem nunc ipſi tenebras habent palpantes, & in lubrico claudicantes: gentilis autem populus, qui per illum à Chriſto illuminatum ſignificabatur, viam planam & ſplendiferam habet meridiem. [Reſpondit ille homo & dixit eis: In hoc enim eſt mirabile, quod vos neſcitis vnde ſit, & aperuit oculos meos.] Maledicta illorum futilia ſapientia contempſit, nec reſponſione digna iudicauit. Quod autem vltimum dixerant: Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit, fortiſsime redarguit: Præ admiratione (inquit) reſponſionem ad interrogata non iteraui, ſed hoc tantum dixi: Nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri. In hoc enim quod hic tantus eſt, vt oculos meos aperuit, & vos eum neſcitis, id eſt, improbatis, neque enim ſcire vultis quod à Deo ſit, in hoc inquam mirabile eſt, mirabile ſcelus, mirum ſacrilegium. [Scimus enim quia Deus peccatores non audit.] Hoc videlicet ſcimus, teſtante ſcriptura:
Prou. 28 Quia qui auertit aurem ſuam ne audiat legem, oratio eius execrabilis erit. Item: Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus. Ergo peccatores, quam diu peccatores ſunt, ma-
Pſal. 75. xime qualem vos hunc eſſe iudicatis, Deus non audit. [Sed ſi quis cultor eſt Dei, & voluntatem eius facit, hūc exaudit.] Hac propoſitione data, quia refelli non poteſt, protinus aſſumit. [A ſeculo non eſt auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati.] Et hoc ſine dubio, velint nolint aduerſarij, oportet concedi, quia videlicet nihil tale reperitur in Moyſe, aut in prophetis. Proinde cōtinuo concludit ſic. [Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam.] Et notanda diligenter huiuſce argumentationis colligatio: Scimus inquit, quia peccatores Deus non audit, ſed ſi quis cultor Dei eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Non vtique quemuis ſui cultorem, neq; qualemcunq; facientem ſuā voluntatem Deus ita exaudit. Nam à ſeculo multi cultores Dei fuerunt, & multi voluntatem eius fecerunt, & tamen à ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit

Longe minora fecerunt Moſes & prophetæ quam Chriſt9.

oculos cæci nati. Magna quidem audita facta ſunt à Moyſe & prophetis, ſed cuncta quæ fecit Moyſes, extra hominem, id eſt, in elementis mundi fecit, pauca vero eorum quæ prophetæ geſſerunt, qui vtique Euangelicæ gratiæ, & tempore, & prædicatione viciniores extiterunt, intra hominem facta ſunt, ſicut reſuſcitatio mortui per orationes Heliæ, iterumq; Heliſæi. Cū ergo non quoſcunq;, ſed præcipuos vtique cultores ſuos Deus ſic exaudiat, vt talia facere poſſint, vera profecto & conſtans concluſio eſt, niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquā, id eſt, nec ele-
3. Re. 17 mentis imperare, nec amiſſam mortuis vitam reſtituere, neque illud quod nunquā fuerat in ho-
4. Re. 4 mine cæco nato lumen infundere, quod à ſeculo non eſt auditum, & ſi alia magna audita ſint. Igitur accuſatores & teſtes iniqui, non tam inquiſitores quàm deriſores iudicij, in ſua propoſitione, quā dixerant: Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt, forti & nodoſa per vnū oratione redarguti & concluſi ſunt. Vnde quia via rationis euadere nequeunt, more ſolito ad cōuitia proruunt dicentes. [In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.] Beati inquit eritis,
Mat. 5. cum maledixerint vobis, & exprobauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum. Iam iſtum maledixerunt, dicentes: Tu diſcipulus eius ſis, & exprobrauerunt dicentes: In peccatis natus es totus, & eiecerunt extra ſynagogám, id eſt, anathematizauerunt eum. Ergo ſic illuminatio gentium, ſic & paſſiones ſanctorum iam in iſto præſignatæ ſunt. Mentiuntur vtique de corde ſuo iudicantes, in peccatis natus es totus, id eſt propter peccata tua vel parentum tuorum natus es cæcus. Nam veritas de illo iam dixit: neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus naſ-
Eſa. 42. ceretur, ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo. Fateamur tamen nos omnes, quia reuera toti in peccatis, id eſt, cæci nati ſumus, ſed etenim completa in nobis prophetia, quæ dicit: Et du-
Deut. 32 cam cæcos in viam quam neſciunt, & in ſemitis quas ignorauerunt, ambulare eos faciam, docendi authoritatem habemus, vt nos æmulentur, & fiat illud eis quod per Moyſen ad ipſos dictum eſt: Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem inſipientem, in iram vos mittam. [Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras. Et cum inueniſſet eum, dicit ei: Tu credis in filium Dei?] Leuiter quidem dictum videtur, audiuit Ieſus, ſed reuera grauiſſimum
Eſa. 5. eſt, clamorem peccatorum tetigiſſe aures: Expectaui inquit vt faceret iudicium, & ecce ini-
Pſal. 33. quitas: & Iuſtitiam, & ecce clamor. Neque hoc ſine pondere dictum eſt: & cum inueniſ-
Pſal. 90. ſet eum. Inuenit enim Ieſus quos mūdus perdit, inuenit ſalus quos perditio derelinquit. Inuenit autem de prope: Iuxta enim eſt dominus his qui tribulato ſunt corde. Item de viro fideli: Cū ipſo ſum, inquit, in tribulatione. Quæ ſequuntur ſimpliciter, id eſt, abſque neceſſaria ſimilitudine de

homine

homine illo ratio poſtulat intelligi. Non enim quomodo prius ille homo ad natatoriam Syloë miſſus lauit & vidit, & deinde dicitur ei: Tu credis in filium Dei, ſic quiſq; noſtrum prius baptiſmate lauandus eſt, & poſt an credat interrogandus. Ergo vnius hominis deuotio, qui tunc erudiebatur penſanda eſt, de quo & ſubditur. [Reſpondit illi & dixit: Quis eſt Domine vt credam in eum?] Hactenus nempe homo iſte illud ſignificabat quod nunc eſt. Significabat enim nos, quòd cathechizandi & baptizandi eſſemus, & nunc ipſe cathecuminus eſt. Nam antehac filium Dei neſciebat, in quem ſibi eſſet credendum cum dicat: Quis eſt domine, vt credam in eum? Catechizatur ergo, & illius fides ſuper oculos mentis eius ponitur, qui pauloante per lutum ſuper oculos corporis poſitum ſignabatur. Nam ſequitur: [Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.] Rem grandem dicturus, ſcilicet & loquitur tecum, ipſe eſt, opportune præmiſit: & vidiſti eum, videlicet vt per commemorationem magnæ virtutis magniq; beneficii beneuolum faceret animum auditoris. Quærenti enim, quis eſt filius Dei, quid eſt dicere, & vidiſti eum, niſi ipſe eſt qui aperuit oculos tuos, vt videre poſſis eum? Captata ergo beneuolentia, confeſtim: & qui loquitur (inquit) tecum, ipſe eſt, quod vtiq; gratioſius, & à iactantiæ ſuſpicione longius eſt, quàm ſi ita dixiſſet: Et ego ipſe filius Dei ſum. Nec verò fruſtra ſemetipſum credidit huic filius Dei, vt diceret: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Nam audi, audi inquam & vide, quid fuerit, & quid ipſe eſſe nouerit in iſto homine, de quo alio loco dictum eſt: Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. [At ille ait: Credo domine. Et procidens adorauit eum.] De hoc primitiuo adoratore filii Dei duo hæc notanda ſunt, quæ de nullo adorante illum legis, quia videlicet & credo dixit, & procidit. Nã & leproſus quidem legitur adoraſſe, tamen non dixiſſe, credo in te, neq; procidiſſe, ſed tantum (vt Marcus teſtatur) genu flexiſſe: Hic vnus inuenitur tam voce confeſſionis, quàm geſtu corporis, neceſſariam perficiens adorationem filii Dei, & idcirco recte per ſingulos annos in exemplum proponitur ſanctæ eccleſiæ catechumenis, inſtante ſolennitate paſchali, baptizandis in morte Chriſti, in qua & ille poſt hanc confeſſionem vel adorationem ſine dubio lauari dignus fuit. Igitur poſtquàm hæc acta ſunt, audiamus ſubſequentia dicta ſaluatoris, & ſic illum attendamus, tanquam exponentem, quid abſcondite exeundo de templo Iudæorum, & cæcum tali ordine illuminando fecerit nobis, ac deinde iudicium proferentem de paſtoribus illis, qui hanc ouem, id eſt, hominem illuminatum foras eiecerant. Sequitur. [Et dixit ei Ieſus: In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiãt.] Magna & iuſta ſententia competenter & in tempore ſuo dicta eſt. Nam quia factum fuerat iudicium iniquum, & non iudicium ſed iniquitas, ſcilicet quòd phariſæi ſæpe dictum hominem eiecerant foras, recte is cuius eſt omne iudicium, ad quem pertinet corrigere, quæcunq; per iniqua iudicia fiunt: In iudicium (inquit) ego veni in hunc mundum. Et quia non aliam ob cauſam illum eiecerant, niſi quia cæcus cum fuiſſet & nunc videret, illuminatorem ſuũ blaſphemare noluerat, recte pœnam, quam illis repenſurus eſt iudex, cęcitatem appellat: Vt qui non vident (inquit) videant: & qui vident, cæci fiant. De cauſa enim illuminati hominis, qui cæcus fuerat, quomodo eiecerant eum foras, congruum pœnæ vel vindictæ eorum vocabulum datum eſt. Nec ſolum dixit: Vt qui vident, cæci fiant, ſed etiam vt habeant quos pœnaliter æmulentur: & qui non vident, inquit, videant. Vbi ergo audimus iudicium, dicente iudice: In iudicium ego veni in hunc mundum, ipſum expectemus iudicii ordinem, ſcilicet vt qui reos iudicaturus eſt, iam nunc ipſorum dicat reatum, ipſumq; perpetrati reatus modum atq; vocabulum. Reatus eſt, quia non per oſtium intrauerunt, ſed aliunde deſcenderunt in ouile ouium: modus, quia non ſolum furari, ſed & mactare & perdere venerunt, & ipſum paſtorem bonum, cuius oues ſunt, occidere quærunt, quod & perfecturi ſunt. Vocabulum reatus eiuſdem legitima cum diffinitione poſitum hoc eſt, quia fures & latrones ſunt. Fures, quia furantur: latrones, quia quod furantur, occidunt. Ac proinde his qui non videbant, videntibus excæcandi ſunt, & ſicut alibi verbis aliis, ſed eodem ſenſu dictum eſt: Multis ab oriente & occidente venientibus & recumbentibus cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum, eiicendi ſunt in tenebras exteriores, quod hoc ordine ingrediuntur. [Et audierunt quidam ex Phariſæis qui erant cum eo, & dixerunt ei: Nunquid & nos cæci ſumus?] Ex Phariſæis qui (ſicut ſupra dictum eſt) iam conſpirauerant, vt ſi quis Chriſtum confiteretur, extra ſynagogam fieret, quidam cum illo erant, non vtiq; ſequentes, ſed perſequentes: non imitatores, ſed inſidiatores. Sunt autem Phariſæi clerici Iudæorum. Si ergo Iudæi videre ſibi confidunt, quanto magis Phariſæi duces eorum? In quo vero ſibi videre Iudæi ſibi confidunt? Si autem (inquit Apoſtolus) tu Iudæus cognominaris & requieſcis in lege, & gloriaris in Deo, & noſti voluntatem eius, & probas vtiliora legis, inſtructus per legem, confidis teipſum ducem eſſe cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt, &c. Igitur cum dixiſſet Dominus: Et qui vident cæci fiant, cognoſcentes quòd de ipſis diceret. Nunquid (aiunt) & nos cæci ſumus? Nunquid quia tu veniſti, nos quoq; ſcientiæ noſtræ lumen perdidimus? [Dicit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc autem dicitis, quia videtis, peccatum veſtrum manet.] Bene & laudabiliter modeſ-

Cæcus ille figura catechumenorum.

Ioan. 2.

Matt. 8. Marc. 1.

Rom. 6.

Iniquũ iudiciũ Iudæorũ in cæcũ.

Reatus Iudæorũ

Matt. 8.

Phariſæi velut clerici Iudæorũ.

Rom. 2.

moderatur ſententiam ſuam, concedendo illis quod videntes ſint, & hoc ipſum profitere com-
probando, ad cumulum damnationis, pœnamq; æternæ cæcitatis. Nam vere cæci ſunt per odiũ
Eſa. 43. lucis & veritatis, & videntes per notitiam eiuſdem veritatis, vtpote per legem inſtructi. Vnde
& per prophetam Deus dicit: Educ foras populum cæcum, & oculos habentem, ſurdum & au-
res ei ſunt. Suo ergo malo conceditur eis quia vident, dicendo: Si cæci eſſetis non haberetis pec-
catum, nunc autem dicitis quia videtis, peccatum veſtrum manet. Quod peccatũ? Illud vtiq;
CAP. X quod protinus his verbis ſubinfertur: [Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in
ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.] Poterat dicere ſic: Amen amen dico vo-
bis, quoniam videtis, & videndo declinare oſtium, atque aliunde in ouile ouium aſcendere ſci-
tis, fures & latrones eſtis, & hoc eſt peccatum veſtrum, furtum ſcilicet & latrocinium. Sic inquam
dicere poterat, ſed ne aliquam amaritudinem, quaſi prouocata ſonaret veritas, maiori cum ſua-
Fur & latro. uitate ſeueriſſimi iudicij libram tenens, peccati pondus vniuerſaliter enuntiat. Qui non intrat,
inquit, per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Fur videlicet, quia
furatur quod alienum eſt: latro, quia occidit quod furatus eſt. Et nota quam congrua ſimilitu-
dine pro tempore & re vſus eſt. Illi namque, ſcilicet phariſæi, quaſi paſtores, ſed paſtorali pote-
ſtate vel authoritate abutentes, hominem illum qui illuminatus fuerat, tanquam ouem de ouili
ouium, id eſt ſynagoga, foras eiecerant. Ergo congrue ſimilitudinem ſumit de ouili ouium, & tam
illis quàm omnibus, qui cum lupi ſint, paſtores videri volunt, & ſubditos ſuæq; poteſtati permiſſos,
neq; per oſtiũ admittũt, neq; per oſtiũ emittũt, i. non ſecundũ Deũ, ſed ſecundũ propriã voluntatẽ
Ezec. 13. anathematizantes condẽnant, vel aſſumentes iuſtificant, iuxta prophetã dicentem: Viuificabant
animas quæ non viuunt, & mortificabant animas, quæ non moriuntur. Omnibus inquam edi-
cit, quod hoc pacto non per oſtium in ouile ouium introierint, ſed aliunde aſcenderint, & pro-
inde fures & latrones ſint. Nunc de his maxime ad quos, vel contra quos ſermo eſt, dicendum
eſt: Amen amen dico vobis (inquit) qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliũde
ille fur eſt & latro. Hic tamen illud ſubaudiendum eſt, quod poſterius dicit: Ego ſum oſtium ouiũ.
Phariſæi fures & latrones Conſtat autem, quia phariſæi non ſolum per ipſum intrare recuſabãt, ſed & ipſum agnoſcere
nolebant, dicentes: Hunc autem neſcimus vnde ſit, & adhuc quod peius eſt, iam conſpirauerãt,
quod ſi quis per ipſum intrare vellet, i. ſi quis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam
fieret. Et profectò idcirco hunc hominem de ſynagoga foras eiecerant, quia per ipſum intrare iam
cœperat. Rectiſſimè ergo dicitur eis hoc prouerbium, per quod ſignificatur de ipſis, quia fures
& latrones ſunt, quia videlicet per oſtium, i. per Chriſtum, nec ipſi intrant, nec alios intrare per-
Luc. 11. mittunt. Igitur ſi cæci eſſetis, inquit, id eſt, ſi non confideretis in vobiſmetipſis, & ſi non tuliſ-
ſetis clauim ſcientiæ, nec ipſi introeuntes, nec alios intrare permittentes, peccatum non habe-
retis, illud ſcilicet, quod oſtium, i. me, per quem intratur in ouile ouium, tantopere declinatis, &
obſtruere contenditis. Nunquid enim cæcus oſtium declinare nouit, & non potius ignorans &
errans ab eo diuertit? Itaque iuſtum fiet iudicium, vt qui non vident oſtium, vocentur & du-
Ioan. 8. cantur ad ipſum, moxq; introducti videant: qui aũt vident oſtium, & inuidentes oſtio, vel vitu-
perantes illud, aliunde aſcendunt, ad hoc vt faciendo deſideria patris ſui diaboli, mactẽt & per-
dant ipſi continuo cæci fiant, videlicet ſic foras expulſi, vt iam nec oſtium inueniant, nec aliũde
aſcendere præualeant. Sequitur: [Qui autem intrat per oſtiũ, paſtor eſt ouium.] Hoc plane con-
ſequitur eum, qui intrat per oſtium, vt ſit paſtor ouium, ſicut econtra eum qui aſcendit aliunde
Quid eſt intrare per oſtiũ consequens eſt eſſe furem & latronem. Intrare autem per oſtium quid eſt, niſi imitari Chri-
ſtum, qui ipſe ſicut paulopoſt dicit, & paſtor eſt, & oſtium? Item quid eſt Chriſtum, niſi non à
ſeipſo quemque venire, ſed cum ſubiectione obedientiæ, mittentis ſiue vocantis ſuſtinere impe-
rium? Chriſtus enim non ipſe ſibi paſtoris nomen, aut officium, ſiue poſſeſſionem vſurpauit oui-
Luc. 15. um, ſed à patre iuſſus & miſſus, curam requirendæ ouis centeſimæ, quæ perierat, obediẽter ſuſce-
pit, ſicut ipſe conteſtans: Neque enim inquit à meipſo veni, ſed ille me miſit. Quod & Apoſto-
Ioan. 5. Heb. 5. lus verbis alijs comprobans: Nec quiſquam (inquit) ſumet ſibi honorem, ſed qui vocatus eſt
à Deo tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt pontifex fieret, ſed qui
Pſal. 2. locutus eſt ad eum dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et in alio loco dicit: Tu es ſa-
Pſal. 109 cerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Qui ergo non à ſemetipſo venit, neque
& 1. Pet. 5. ſeipſum commendat, ſed commendatorem Deum expectat, vt paſtor fiat, intrat vtique per
oſtium, quia ſic imitatur principem paſtorum Chriſtum, multumque diſſimilis eſt illis, pro-
pter quos, vel contra quos hæc maxime dicuntur, Annæ & Caiphæ, & qui reuera aliunde
aſcenderant, & idcirco non mirum faciebant, quod furabantur, & mactabant, & perdebant,
quia fures & latrones erant. Non enim vocati ſunt à Deo tanquam Aaron, ſed contenden-
do irruentes alter ſuper alterum, venale ſacerdotium in partes annuas ſciderunt. Sequitur:
[Huic oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt.] Huic (inquit) qui intrat per oſtium,
id eſt, qui ordine legitimo propter Deum paſtoris ſortitur officium, oſtiarius aperit, quia vi-
delicet vt ſtudium eius ouibus proſit, auditorum corda per gratiam ſancti ſpiritus præuenit.
Quod

Quod legitimo paſtori Paulo Apoſtolo fiebat, cum diceret Corinthijs: Permanebo autem 1.Cor.3.
Epheſi vſq; ad pentecoſten, oſtium enim mihi apertum eſt magnũ & euidens. Tale eſt illud quod Apoc.3
in Apocalypſi, angelo Philadelphiæ eccleſiæ promittitur: Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet
clauim Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Scio opera tua: Ecce dabo
coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere, &c. Tunc enim ſanctus & verus huma-
norum pectorum clauicularius angelo Philadelphiæ, quod interpretatur dilectionis fraternæ,
ſcilicet prædicatori cupienti ſaluti proximorum proficere, oſtium magnum aperit, ſciens ope-
ra eius, quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam ſacri verbi pandere illi
dignatur, & labori eius, vt fructum faciat, præueniente pariter ac ſubſequente gratia ſua, co-
operatur. Et nunc quidem oſtiarius eſt ipſe qui hæc loquitur, qui antequam per victoriam
mortis glorificaretur, humilis ianua videbatur: nunc (inquam) non ſolum oſtium, ſed & oſtia-
rius eſt, ex quo aſcendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus.
Exinde namque oſtiarius quoque eſſe comprobatur, quia ipſe dedit quoſdam quidẽ Apoſtolos, Pſal.67.
alios autem prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores. Nec vero 1.Cor.13
confuſionem facit, aut facere debet vllam, quod ipſe idem & oſtium, & oſtiarius eſt. Nam in
ouili quidem brutarum ouium, aliud oſtium, atque aliud eſt oſtiarius: at in grege rationali,
quod oſtium, hoc oſtiarius eſt. Etenim quemadmodum vnus idemque dominus noſter Ieſus
Chriſtus, & via, & veritas, & vita eſt, ſic non ſolum oſtium, ſed & oſtiarius, & adhuc ipſa ouium
eſt paſcua. Eſt autem in oſtio & oſtiario nonnulla profectuum noſtrorum diſtinctio. Nam Ioan.14
dum per fidem catholicam quiſque noſtrum ad Chriſtum accedit, Chriſtus illi oſtium eſt: quan-
do autem accepto gratiam aliquam idem gratiarum diſtributor largitur, iam oſtiarius eſt. Sic
& ſummis poſt ipſum paſtoribus Apoſtolis, ante paſſionem ſuam Chriſtus tantummodo oſti-
um erat: ex quo autem reſurgens à mortuis, poteſtatem accepit, ſicut ait ipſe: Data eſt mihi Mat.vlt.
omnis poteſtas in cœlo & in terra, iam & oſtium, & oſtiarius extitit, & vt verè oſtiarius cœli,
dona ſancti ſpiritus illis largitus eſt. Igitur qui intrat per oſtium (inquit) huic oſtiarius aperit.

Quid deinde? Et oues inquit illum ſequuntur, hoc plane dignum eſt, & ſic ipſis ouibus
expedit. Chriſti quippe oues non eſſent, ſi Apoſtolos Chriſti & omnes quibus hic oſtiarius ape- Luc.10.
ruit non ſequerentur, & ſi vocem, id eſt, doctrinam eorum neſcirent, vel non approbarent. 2.Cor.13
Nam talibus ipſe dicit: Qui vos audit me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Qua fretus au-
thoritate Paulus: an inquit experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Itaque
cuicunque oſtiarius aperit, oues vocem eius ſciunt, & ſequuntur eum, & quicunque ſequuntur
oues ſunt. Qui autem ſequi contemnunt, ipſa rebellione ſua teſtes ſunt ſibi, quia non oues, ſed
hœdi ſunt. Sequitur: [Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas.] O quàm diſſimilis eſt
iſte quicunque per oſtium intrauit, vel cui oſtiarius aperuit, furibus & latronibus illis qui decli-
nantes oſtium, aliunde aſcenderunt. Illi nempe nequaquam oues vocant nominatim, ſed Mali paſtores.
econtra peruerſis vtuntur nominibus, dum dicunt bonum malum, & malum bonum: dum Eſa.5.
vocant tenebras lucem, & lucem tenebras, vt iuſtificent impium pro muneribus, & iuſtitiam
iuſti auferant ab eo, quemadmodum fures & latrones, propter quos, vel contra quos hæc ma-
xime dicuntur, quia hominem illum, qui cæcus fuerat & viderat, alieno nomine vocantes, ma-
ledixerunt & exprobrauerunt, & eiecerunt tanquam malum. Non ita iſte, ſed proprias (inquit)
oues vocat nominatim. Proprias (inquit) videlicet, quia Chriſti oues dilectionis affectu ſuas
fecit, vel quia paſtorum principi paſtor ipſe proprio labore, & cura nutrita illas quæ non erant,
acquiſiuit. Vocatque illas nominatim, id eſt, cum ſint oues non hœdos vocat, ſed vt ſint oues Quid eſt Vocare
blande ac familiariter appellat. Et ſi quando hœdi fuerint, non hoc maledico ore tyrannizan- nomina
do improperat illis, præſertim cum ipſe princeps paſtorum per Pſalmiſtam dicat: Nec me- tim.
mor ero nominum eorum per labia mea, niſi forte pro vili commemoratione gratiæ purifican- Pſal.15.
tis, ſicut Apoſtolus, cum vetera commemoraſſet nomina dicendo: Neque fornicarij, neque
idolis ſeruientes, neque auari, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neq; 1.Cor.6
rapaces regnum Dei poſſidebunt: cum inquam hæc vetuſtatis nomina contigiſſet, ſtatim Dei
gratiam commendando ſubiunxit: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis,
ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Itaque nomina-
tim vocat illas, id eſt, eo nomine quod ſuper nos magnus paſtor ſcripſit, obliteratis priſcis no-
minibus, nomen Dei ſui, & nomen ſuum nouum, nomen filiorum Dei, quod eſt nomen Chri-
ſtianum, de quo & per prophetam: Vocabo inquit ſeruos meos nomine alio, in quo qui be- Eſa.56.
nedictus eſt, benedicetur ſuper terram. Et ſic vocando educit eas inquit. Vnde educit, vel quo
educit? Iam quidem quotquot oues Chriſti ſumus, ex ipſo quod ſumus oues, educti ſumus de te-
nebris errorum antiquorum, iamq; per manum paſtorum ſuorum eripuit nos Deus de præſenti Galat.1.
ſeculo nequam, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ. Veruntamen eſt adhuc, & plerunque
euenit, vnde pleroſque noſtrum, qui iam ſumus oues Chriſti, oporteat educi, imo & cla-
more grandi euocari, ſicut per Lazarum quoque ſignificatum eſt, quem iam fœtentem, &

quatri-

quatriduanum legimus magno domini noſtri Ieſu Chriſti clamore fuiſſe reſuſcitatum. Sordi-
Ioan.2. dantur quippe oues plerumq;, etiam poſtquã tonſæ & ſalubri fluuio lotæ fuerint, & ipſis ſuorum
vitiorum morbis delectatæ, in praua cõcluduntur conſuetudine, aut etiam hæretico (quod gra-
uius eſt) fœdantur errore. Laborat hic paſtor ouium, qui per oſtium intrauit, cui oſtiarius ape-
ruit, & vocibus vtens, nunc quidem aſperis, Verbi gratia, cũ dicit Apoſtolus: Omnino auditur
inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes: nũc vero blãdis, cũ idẽ ipſe ad eoſ-
dem: Os noſtrum (inquit) patet ad vos o Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, ſiue ad Galatas:
1.Cor.5. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Reuera vocat oues nomi-
natim, donec educat eas, id eſt, prauam in illis fornicationis conſuetudinem expurget, vel fi-
2.Cor.6 dei firmitatem reformet. Quod quia non ſola voce prædicationis, ſed operis quoque exemplo
Galat.4 perficitur, protinus ſubiungitur. [Et cum proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum
ſequuntur, quia ſciunt vocem eius.] Hoc nempe illi expedit, vt cum emiſerit illas per verbum
exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni operis, ne quando dicat illi Deus pec-
Pſal.94. canti: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuũ? Tu vero odi-
ſti diſciplinam, & proiecisti ſermones meos retrorſum, &c. Quod præcauens Apoſtolus dice-
1.Cor.5. bat: Sic curro, non quaſi in incerto: ſic pugno, non quaſi aerem verberans, ſed caſtigo corpus
meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Ergo cum
proprias oues emiſerit paſtor legitimus, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur. Sequuntur
inquam, & hoc nempe illis expedit ouibus. Si enim de hypocritis & ſimulatis paſtoribus: Om-
Mat.23. nia inquit quæ dixerint vobis ſeruate & facite, ſecundum opera vero eorum nolite facere, di-
cunt enim & non faciunt: quanto magis ſequi oportet eos, qui dicunt & faciunt. Sequũtur ergo
illũ quia ſciunt vocẽ eis, quia veram & ſanam eſſe cognoſcunt doctrinam eius. [Alienum autem
Qui dicantur hic alieni, blaſphemi & hæretici. non ſequuntur, & fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.] Alienos non qualeſ-
cunque hypocritas, ſed eiuſmodi fures atque latrones hic accipi oportet, quales erant iſti, pro
pter quos hoc prouerbium dictum eſt, quorum erat vox aliena multum, vtpote ad blaſphemiã
prouocans dicendo: Da gloriam Deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt, & non eſt hic à
Deo. Quam vtique vocem non agnoſcens, imo agnoſcere nolens, ſæpe dictus homo qui cæcus
fuerat & videtat, noluit ſequi, ſed fugit ab eis, vt vere alienis, & fugiens mente, corpore quoq;
ab eis paſſus eſt ſe expelli. Tales proculdubio ſunt omnes hæretici, quicunque integre nolunt
audire myſterium fidei, quod continetur ſub illis eiuſdem hominis verbis de ſeipſo, illumina-
tori ſuo teſtimonium perhibentis: Lutum fecit ex ſputo, & liniuit ſuper oculos meos, & abij, &
laui, & vidi. Igitur quæcunque veræ oues ſunt, alienũ non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia nõ
nouerunt vocem alienorum. Non nouerunt inquam, neſcierunt neq; ſcire voluerunt, quẽadmo-
dũ & ſcire nolebat ille, qui dicentibus ſibi: Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt: Si peccator
eſt (inquit) neſcio, hoc vnum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video. Quod eſt ſimplices
Apoc.2. oues, id eſt, fideles, & catholicos homines, qui non cognouerunt altitudinem ſatanæ, dicere alie-
nis, ſcilicet Iudæis, & cunctis qui de incarnatione filij Dei male ſentiunt hæreticis. Scimus &
ſcientiam habemus, dicitis: Nos autẽ ſcimus, vtrum ſtulti an inſipientes ſitis, de quibus pariter
Ioan.1. ſcriptum eſt: Simul inſipiens & ſtultus peribunt, hoc vnum ſcimus. Qui cæci, id eſt, ignorantes
Deum, cum eſſemus, nunc per hoc ingreſſi oſtium fidei, quod eſt: In principio erat verbũ, & ver
Eccle.29 bum erat apud Deũ, & Deus erat verbũ, hoc erat in principio apud Deũ, omnia per ipſum facta
ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, & hoc verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Per hoc in-
quam quaſi lutum ex ſputo, quod eſt ſapientia, quæ ex ore altiſsimi prodiuit, & puluere no-
ſtro confectum, ſemel ſumus illuminati, guſtauimus etiam donum cœleſte, & participes facti
ſumus ſpiritus ſancti, guſtauimus nihilominus bonum Dei verbum, virtutes ſeculi ventu-
ri. Sequitur: [Hoc prouerbium dixit eis Ieſus.] Prouerbium eſt, quando verbum aliud pro
alio verbo dicitur, videlicet vt vnum per aliud valentius commendetur, & efficacius intelli-
gatur. Quod genus dicendi, ſiue ornatus dictionis in ſacris ſcripturis vſitatum eſt, diuinituſq;
prouiſum, tam ad delectandum diligentem auditorem, quàm etiam ad edomandam labore ſu-
perbiam, & intellectum à faſtidio renouandum, cui facile inueſtigata plerumq; vileſcunt. Et ſic
maxime hoc loco fieri decuit, vt cõuinceretur illorũ ſuperbia, qui de claritate vel acumine intel-
ligẽtiæ ac ſcientiæ ſuæ præſumẽtes, paulo ante dixerãt: Nunquid & nos cæci ſumus? Nã protinus
ſubditur. [Et ipſi nõ intellexerunt quid loqueretur eis.] Nõne ergo iã iudicium fieri incipiebat de
oculis eorũ vt cæci fierẽt, qui dixerant: Nunquid & nos cæci ſumus? Nonne ſi reuera viderẽt, &
non odio præſentis veritatis iam cæcutirent, cognoſcere potuiſſent hoc prouerbium, quod lo-
Ezec.34 quebatur eis ſaltem per viſionem propheticæ ſcripturæ, qua Ezechiel dicit: Væ paſtoribus
Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos? Ac deinceps: Nonne, inquit, greges paſcuntur à paſtoribus?
Lac comedebatis, lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum
non paſcebatis. Et poſt pauca: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & requiram gregem noſtrum de
manu eorum, & ceſſare faciam vt vltra non paſcant gregem meũ, nec paſcant amplius paſtores
ſemet-

ſemet ipſos, & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in eſcam, &c. Item in fine eiuſdem capituli: Vos aũt inquit greges mei, greges paſcuæ meæ, homines eſtis, ego dominus Deus veſter dicit dominus: Si ergo non iam cæci fieri inciperent, quomodo non cognouiſſent de qualium ouili ouium loqueretur eis? [Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.] Quomodocunque ſiue non valentes, ſiue non volentes cognoſcere, non cognouerunt quid loqueretur eis, oſtium ipſum quod clauſum erat, ſe aperuit, vt iam velint nolint, audiant ipſi, audiant & videant, qui fuerant cæci, quod oſtium, quod ouile dixerit: Ego ſum inquit oſtium, hic iam ſubaudiri neceſſe eſt, nec enim ignorari poteſt, quod de ſeipſo dixerit ſupra: Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Proinde cum hac propoſitione qua dicit: Ego ſum oſtium, ſubaudita & aſſumpta ſententia, quam præmiſit, recte concludit ſic: [Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.] Nempe ipſe eſt oſtium, imo quia ipſe eſt oſtium, omnis autem qui non intrat per oſtium, fur eſt & latro, igitur quotquot venerunt, fures & latrones ſunt. *Cur ait fures ſũt & non fures fuerunt.* Nemo quippe illorum qui tunc venerant, & tunc in ouili tyrannizabant, intrauerant per ipſum, quia non venerant prædicando, & ſeruando Dei verbum, ſed venerant negando & blaſphemando Dei filium. Et de his qui tunc erant eum dixiſſe manifeſtum eſt, quia præſentis temporis verbo fures ſunt, & non præterito dixit, fures fuerunt. Veruntamen ſiue præſenti, ſiue præterito tempore, quotquot venerunt, fures fuerunt & fures ſunt, quia venerant à ſemetipſis, neq; à Deo miſſi vel vocati ſunt, quod eſt non intraſſe per oſtium. Aliud namque eſt ſimpliciter & abſolute veniſſe, aliud in nomine domini, vel à Deo veniſſe, vnde prophetæ & ſacerdotes ſancti non tantum veniſſe, ſed in nomine domini veniſſe, vel in nomine domini locuti eſſe dicendi ſunt. Igitur quotquot venerunt, ſubauditur quia miſſi vel vocati non ſunt, neq; cum verbo Dei venerunt, fures (inquit) ſunt & latrones. [Sed nõ audierunt eos oues.] Hoc iam & ſupra dictum eſt, quia alienum non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia nõ nouerũt vocẽ alienorum. Non inquam audierunt, neque audituræ ſunt eos, quã diu fiet illud quod præſignatum eſt per hominẽ illum, qui ſupradicto modo vel ordine illuminatus, maluit eiici foras, quàm audire furum aut latronum blaſphemias. *Duo Chriſti ouilia.* Iterum dicit: [Ego ſum oſtium.] Cur hoc dicit iam vice altera, niſi quia nõ vnũ tantum, ſed duo ſunt ouilia? hoc etenim poſt aliqua dicturus eſt: Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili. Vt ergo ſeſe vnum eundemq; ſignificaret, qui antiquos paſtores, ſcilicet Moyſen & prophetas dedit, & nunc electione ſua non vos, ſcilicet Apoſtolos admittit, ſemel & iterum: ego ſum oſtium dixit. Et primo cum dixiſſet oſtium de præterito, ſubiunxit: Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt oues. Secundo cum dicit, ego ſum oſtium, de futuro ſubiunxit: [Per me ſi quis introierit ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua & inueniet.] Ita diſtinguens non vni ouili, duo oſtia (quod vulgo facilè eſt fieri) ſed quod longe mirabilius eſt, vnum oſtium duobus ouilibus attribuit, vt neceſſario conſequatur quod dicturus eſt paulopoſt: & fiet vnũ ouile, & vnus paſtor: Et ingredietur (inquit) & egredietur, & paſcua inueniet. *De antiquo ouili egredientib. per mortem n. erãt paſcua vt nunc in paradiſo.* Olim quicunq; ingrediebatur, ſiue indigena Iſraelites, ſiue aduena proſelythus, paſcua legis & prophetarum inueniebat, ſed egrediens, quia paradiſus nondum reſeratus erat, egrediens inquam à præſenti vita, paſcua non inueniebat. Deinceps aũt, ſi quis introierit (inquit) ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, quia videlicet & per fidem ingreſſus præſentis eccleſiæ ouile, vireta carpet, tam legalis doctrinæ, quam & euangelicæ gratiæ, & egrediens per mortem carnis, ſtatim delicijs perfruetur paradiſi, cuius vſq; ad inferiora iam peruium factum eſt hoc oſtium, dominus Ieſus per myſteriũ ſuæ ſacroſanctæ paſſionis. Sequitur. [Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet & perdat.] Singula horum quæ dicta ſunt, vt furetur, mactet, & perdat, ſignificationes habent proprias, & per hæc certa enumeratione partium, cuncta non qualiſcunque furis, ſed eius qui (vt ſupra dictũ eſt) fur eſt & latro, præſcripta eſt atrocitas, aliud nanq; eſt quod furatur, aliud quod mactat, aliud quod perdit. *Quid furatur hic fur.* Quid enim furatur niſi aurum & argentum? aurum ſapientiæ Dei, & argentũ eloquij myſtici, vel vt magis in metaphora ſermo perſiſtat, quid furatur, niſi ſalubria ouium pabula, furtimque corrumpit, quando peruerſis traditionibus ſacram ſcripturam eo ſenſu defraudat, quo illam ſpiritus ſanctus ſcribendam vel legendam tradidit? *Rom. 2.* Vnde & Apoſtolus cum dixiſſet. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requieſcis in lege, & gloriaris in Deo & noſti voluntatem eius, & probas vtiliora legis, inſtructus per legem, confidis teipſum ducem eſſe cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt, ſtatim intulit: Qui ergo alium doces teipſum non doces? qui prædicas nõ furandum, furaris? qui abominaris idola ſacrilegium facis? Digna profecto inuectione, & magni vigoris argumento vſus eſt. Nam quanto Barabbas latro, vel quilibet eius ſimilis, probroſior fuit homine illo, cuius à natiuitate cæci (vt ſupra narratũ eſt) dominus noſter oculos aperuit, tanto deteſtabilior eſt fur iſte, qui in peruerſione ſcripturarum vel operum Chriſti, huiuſmodi ſacrilegium facit, homine gentili, quem ipſe iudicat, eo quod oſtium non videns, idolum ſurdum & mutum pro oſtio ambiat: Hic igitur ad hoc venit, vt furetur. Ingreſſo autem fure huiuſmodi, neceſſe eſt oues vtrobique periclitari. Nam ſi furto veritatis conſentire

vel pabula corrupta contingere noluit iratus fur continuo mactat, de qualibus dictum eſt: Ecce
Matt.23 ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex eis occidetis, & crucifigetis, & flagella-
bitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem. Quod quidem necdum pa-
lam fecerant, niſi quod hominem ſæpe dictum, qui cæcus fuerat & viderat, ſuas blaſphemias ſe-
qui nolentem, foras eiecerant, ſed poſtmodum publica infanda fecerunt, ab ipſo qui hæc loqui-
tur, ſummo paſtore cruentum incipientes agere latrocinium. Si autem furto conſentiant, fureſq;
ſequantur, & audiant vocem alienorum, tum corpora quidem non mactat, ſed animas perdit.
Iam quippe ipſo conſenſu animæ perditæ ſunt, & ſi corpora viuunt, illæ iam perierunt. Re-
ctiſſime igitur dictũ eſt: Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat. Furetur videlicet &
adulteret vel corrumpat verum ſcripturarum ſenſum: mactet corpora ſibi non conſentienti-
um: perdat animas conſentientium. Cuius crudelitate oppoſitum eſt quod ſequitur. [Ego
veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.] Poterat ſic dici: Ego veni vita hominum, vt
abundantius viuant, quod vtique plus eſſet, quam quod dictum eſt: Ego veni vt vitam habe-
ant. Nam & omnis paſtor ouium, qui intrat per oſtium, ad hoc venit, ad hoc vocatur vel intro-
mittitur, vt oues vitam habeant, verum non ipſa vita, ſed tantum vitæ particeps, ac vitæ nun-
tius ſiue miniſter eſt. Hoc inquã dici poterat, ſed aduerſus fures & latrones, qui veniunt vt mor-
tem inferant, ita congrue nec plus, nec minus, quam opportune oppoſitum eſt, dicendo: Ego
veni vt vitam habeant. Quantum vero eſt quod addidit: & abundantius habeant? Vtique
quantum differunt promiſſio & aduentus eius, tantum vltra mediocritatem antiquæ paſcuæ,
hoc eſt, quod nunc dicitur, abundantius. Nam quòd multo minus habuerunt oues Domini an-
tiquitus, teſtatur Apoſtolus, qui enumeratis magnis & primis arietibus, ſic ad vltimum de illis
Hebr.11. intulit: Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis promiſſionibus, ſed à longe aſpicienti-
tes & ſalutantes eas, & confitentes quia aduenæ & peregrini ſunt ſuper terram. Certum eſt hoc,
& nulli dubitare fas eſt, quia cuncti greges hactenus, qui aduentum eius præceſſerant, foris excu-
babant extra paradiſum, & longo balatu diuinæ viſionis paſcua deſiderabant, donec veniret,
Gene.3. vt ſupra dictum eſt, & ſuo ſanguine romphæam, id eſt gladium flammeum extingueret iſte, qui
illis repromiſſus eſt. Bene ergo cum dixiſſet: Ego veni vt vitam habeant, continuo ſubiunxit &
abundantius habeant, quia videlicet vitam quam habebant in ſpe, dedit vt haberent in re.
Vnde ſupra cum dixiſſet: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, protinus adiecit: & ingredietur,
& egredietur, & paſcua inueniet. Quia profecto poſt aduentum eius dignæ oues, & ouile præſen-
tis eccleſiæ per fidem ingreſſæ, abundantius quàm anteriores, Dei notitia paſcuntur, & per mor-
tem carnis egreſſæ, viſione ſummi paſtoris perfruuntur. His dictis in iudicium vel condemna-
tionem eorum, qui fures & latrones ſunt, nunc omnibus curæ ſuæ vicariis, qui digni paſtores
eſſe cupiunt, hoc modo ſemetipſum dat in exemplum. [Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor
animam ſuam dat pro ouibus.] Dum contra illos ſermonem dirigeret: Qui non intrant per
oſtium, ſed deſcendunt aliunde, & proinde fures & latrones ſunt, ſemel & iterum dixit: Ego ſum
oſtium, nunc ad eum ſermonem intendens: Qui intrat per oſtium, & paſtor eſt ouium, pro
cauſa vel eruditione eiuſdem, cui loquitur amplius accommodat vocem ſuam dicens: Ego ſum
paſtor bonus, atque eiuſdem bonitatis formam, quam paſtor quiſque imitetur, adiungit dicens:
Phil.2. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus. Poterat plane bonitatis huius formam ſumere
Luc.15. altius, quia cum eſſet in forma dei Dominus noſter, propter nos populum ſuum, & oues paſcuæ
ſuæ, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & habitu inuentus vt homo: & iuxta pa-
rabolam centum ouium & vnius perditæ, cum haberet oues nonagintanouem, id eſt, omnem
beatorum angelorum multitudinem, relictis illis, venit vnam, quæ errauerat quærere. Sic in-
quam poterat formam ſuæ bonitatis hic bonus paſtor exponere, ſed hoc exemplum nulli imita-
bile eſt. Non enim infra ſe deſcendere poſſunt, dum paſtores hominum fiunt, ſed econtra tanto
ſupra ſemetipſos eleuantur, vt principatibus & poteſtatibus cœlorum aſſimilentur. Bene er-
go dum homines ad imitationem ſui formare intendit, illud omittit quod nullatenus poſſunt i-
mitari, & hoc ſolum quod imitabile eſt hoc modo proponit. Bonus paſtor animã ſuam dat pro
ouibus, hoc etenim paſtoribus per ſpiritũ charitatis, imitabile eſt, imo & imitari dulce eſt. Vnde
vnus conſtantiſſimus, cum oues ſuas defenſaret à furibus & latronibus: Ego autem (inquit) li-
2.Co.12. benter impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris, licet plus diligens minus di-
ligar. Quanti putas pro ouibus ſemetipſos impenderunt? Reſperſa ſunt ouilia ſanguine paſto-
rum, maduerunt campi cædibus paſtorum, cruentata ſunt paſcua vulneribus paſtorum, lacra-
ta eſt terra corporibus paſtorum, ditatum eſt cœlum animabus, quas paſtores pro ouibus ſuis
poſuerunt. Claret igitur imitabilem eſſe paſtoribus hanc ſuæ humilitatis formam, quam propo-
ſuit paſtor bonus. Et tamen nemo paſtor bonus, niſi hic vnus: quia nemo bonus, niſi vnus
Matt.9. Deus, hoc etenim quodam loco dicenti ſibi cuiquam: Magiſter bone, quid faciendo vitam æter-
nam poſſidebo? Reſpondit dicens: Quid me dicis bonum? Hæc enim eſt ſalutatio forenſis, vſita-
ta ambitioni ſcribarum & phariſæorũ. Niſi me cõfitearis deum, conſequẽs eſt vt nec dicas bonũ.

Itaque quomodo paſtor & magiſter voce quidem diuerſa, ſed ſenſu idem ſunt: vnde enim paſtor ouium dicitur pro ſimilitudine, inde magiſter hominũ eſt in rei veritate: ſicut magiſter bonus non niſi quia Deus eſt, ſic paſtor bonus, non aliunde, niſi quia Deus eſt, paſtor inquã, bonus, & nõ ex accidenti dono, ſed eſſentialiter bonus. Igitur cæteri quidẽ paſtores digni ſiue idonei dicãtur: hic aũt ſolus paſtor bonus, qui ſolus ita animam ſuam poſuit pro ouibus, vt in ſacramento noſtro corpus ſuum & ſanguinẽ verteret, & oues quas redemerat, ſuæ carnis alimẽto ſatiaret. Quid ille qui hoc exemplũ boni paſtoris imitari renuit? Quali nomine vel potius denotatione cẽſendus erit? ait: [Mercenarius & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ vidit lupũ venientem, & dimittit oues & fugit. Et lupus rapit & diſpergit oues.] Quatuor hic loco repoſita ſunt: ſcilicet bonus paſtor qui dicit: ego ſum paſtor bonus, & is qui formam boni paſtoris imitatur, & mercenarius, & lupus. Item ſupra quatuor poſita fuerant, oſtium & oſtiarius, & paſtor, & qui aliunde aſcendit fur. Ibi vnum malum ſcilicet fur, hic duo mala, videlicet mercenarius & lupus. Attamen lupus cũ mercenario occultius ouili eſt damnoſus: Nã fur dũ mactat & perdit, aperta corporibus & animabus tempeſtate, pernicioſus eſt. [Mercennarius, nec ut eſt nec paſtor.] Itaque mercenarius qui non ipſe quidem mactat & perdit, ſed fuga ſua lupo perditori, raptori & diſperſori, ſcilicet diabolo locum facit: non quidem ipſe fur eſt & latro, ſed nec dicendus eſt paſtor. Sic enim ait: Mercenarius & qui non eſt paſtor. Quomodo ergo vel qua intrauit? Namq; inter oſtium & aſcenſum aliunde, nihil medium ſuperius poſitum eſt. At is qui per oſtium intrauit, paſtor, inquit, eſt ouium & qui aſcendit aliunde, fur eſt & latro. Qua ergo intrauit mercenarius, qui non eſt paſtor: nec rurſus mactat aut perdit, ſicut fur? Non enim aperte, ſicut Arrius vel alius quilibet hæreſiarches ſæuit aut perſequitur, vt occidat eorum corpora, quorum non poteſt animas ſuæ peruerſitatis maculare conſenſu. Reſtat vtique, vt ſi fur non eſt, ſocius tamen furum ſit, quia de talibus per Prophetam dictum eſt: Principes tui ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributionẽ. Socius autem furum animo eſt: nam corpore cum paſtoribus per oſtium intrare viſus eſt. [Eſa.1.] Itaq; diuiſus ipſe eſt. Quapropter de huiuſmodi alibi dictũ eſt: Veniet dominus ſerui illius in [Matt. 2,] die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis, diuidet inquit, id eſt, diuiſum & duplicem fuiſſe redarguet: diuidet eum, id eſt, paſtoralis gratiæ donum ab illo auferet, & ipſum pœnis tradet. Oſtenſa igitur paſtoribus de contemptu mortis via quam ſequantur, & appoſita forma cui imprimantur: rectè ex oppoſito mercenarius deſcribitur, qui tametſi fur & latro non eſſe videtur, ſed potius per oſtium intraſſe, pro eo quod catholicam fidem profitetur, nec aliud euangelizat, quã id quod euangelizatũ eſt, à veteris paſtoribus, [Eſa.1.] tamen iuxta præſcriptam prophetæ ſententiã, qui cum dixiſſet, principes tui ſocij furũ, ſtatim hoc ipſum ratione cõprobans, oẽs, inquit, diligunt munera, ſequuntur retributiones, ipſe vtique ſocius furum eſt. Nam & pro eo quod munera diligit, & temporalem ſequitur retributionẽ, mercenarius eſt. Cuius deſcriptio diligenter conſideranda eſt. Mercenarius, inquit, & qui non eſt paſtor. Rem ſolerter animo auditoris impreſſit, ſic dicendo: & qui non eſt paſtor, ſcilicet vt de corde eius vulgarem extirpet opinionem, qua putatur vel dicitur eſſe paſtor. Verè enim non eſt [Ezec.34] paſtor: paſtor nã dicitur, eo quod gregem paſcat. At ille non gregem, ſed ſeipſum paſcit. Vnde propheta. Væ, inquit, paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, &c. Igitur dicitur quidem, ſed non eſt paſtor. Cuius non ſunt oues propriæ, Et hoc vtique cum grandi pondere dictum eſt. [Galat.4] Non ſunt, inquit, eius oues propriæ, quia videlicet non in eius pectore, gratia mater parturiuit, quomodo in illo, cuius hæc vox eſt, filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Non poſsidet animã eius, ſpiritus paſtoris boni, & ideo non mirũ, quod nõ & ipſe in brachio ſuo cõgregat agnos, & in ſinu ſuo leuat, quod non & ipſe fœtos portat. Sed quid? Videt, inquit, lupũ venientẽ, & dimittit oues & fugit. Non arguitur mercenarius, quod furatus ſit, mactauerit aut perdiderit: quia videlicet cum non educat oues in ſaltus alios quã quos probauerũt paſtores magni & probati, neq; perdat oues venenatis falſæ doctrinæ paſcuis, nõ ſatis legitime fur dici poteſt: & proinde nec occaſio eſt cur mactet. Nam interim oues nõ fugiũt ab eo, quippe quæ non habent cauſam legitimã, cur non audiant vocem, vel cur neceſſario deuitent eius cõmunionem, cur illi lac ſuum ad edendum, ſuamq; lanã denegent ad operiendũ. Sed vnde arguitur? Videt, inquit, lupum venientẽ, id eſt, diabolum animabus inſidiantẽ, eaſq; ad mortẽ æternã per diuerſa ſcelera protrahentem. Videt, inquit, & fugit, id eſt, ſub ſilentio ſe abſcondit. Fugit, id eſt, verbum exhortationis ſubtrahit, ne ſi lupo reſiſtat, temporale cõmodum (quod amat) amittat.

Amant enim oues ſuam plerumq; perniciem, amant inquam, [illegible]ius exitiis delectantur, ſuis periculis male blandis in præſenti demulcentur, nec recogitant dulcedine vitiorum fallente, quantus eas interitus conſequatur. Et niſi perire permittantur, eiuſmodi oues ſunt, vt neque ad mulctram paſtoris venire, neque tonſorem eundem iam velit ſubire, inſuper & ipſum paſtorem tumultuando, quantum poſſunt, cornibus & lateribus audent impingere. Fugit ergo mercenarius taciturnus, ne pugnando pro ouibus, temporalis lucri detrimentum patiatur. [Et lupus rapit & diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non per-

 tinet

tinet ad eum de ouibus] Sola ergo cauſa fugiendi eſt, quia mercenarius eſt, quia mercedibus trāſ
torijs inhiat,& dum illis contentus eſt,lupus rapit ac diſpergit oues.Nec ſolūmodo lupo veniēte
fugit,Sed & quando iuxta Ezechielem,colliduntur arietes & hirci,dum lateribus & humeris im
pingunt,& cornibus ſuis ventilant omnia infirma pecora,donec diſpergātur foras,fugit idē mer
Ezec.34 cenarius abſcondendo ſe, non iudicans inter pecus & pecus,ſiue certe nequius quod craſſum eſt
aſſumit,& quod debile eſt,proijcit:videlicet iuſtificans impium pro muneribus,& iuſtitiam iu-
Matt.10 ſti auferens ab eo. Sanè cum alibi dicat:ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam:
Tunc irreprehenſibiliter paſtor fugit,quando aperta perſecutione furis hæretici,ſiue lupi diabo
li,per gentilē poteſtatem malitiā ſuam exercentis,paſtor ipſe quæritur,vt oues eius præſidio deſti
tuantur.Quod Paulus Apoſtolus non ſolū irreprehenſibiliter,verumetiā laudabiliter feciſſe legi
2.Co.11. tur,quādo Damaſci præpoſito gentis Arethæ regis cuſtodiente ciuitatem,vt eū comprehende-
rent,à fratribus per murum ſummiſſus eſt in ſporta,& ſic effugit manus eius. Non enim fugit,
vt oues deſtitueret,ſed vt ouiū ſaluti ſeipſum reſeruaret.Cæterum omnes qui abſq; eiuſmodi cau
ſa fugiunt,qui oues dimittunt,hic paſtor & epiſcopus animarum noſtrarū meritò excluditur à nu
mero paſtorum. Quibus exploſis iterum dicit:[Ego ſum paſtor bonus.] Et notandum quod &
ſuperius bis, ego ſum oſtium dixit, & nunc itidem bis, ego paſtor bonus inquit. Ipſe oſtium &
ipſe paſtor,ipſe tam anterioris quàm & poſterioris ouilis vnum oſtium,& vnus eſt paſtor: iterū
inquam dicit:Ego ſum paſtor bonus,atq; eiuſdem bonitatis affectum,protinus adiungit,dicens
[Et cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ.] Hanc & illam quam ſupra dixerat rationem pa-
ſtor bonus qui animam ſuam dat pro ouibus,vnam & eandem eſſe conſtat,ex eo quod protinus
adiungit.[Sicut nouit me pater,& ego agnoſco patrem,& animam meam pono pro ouibus me
is.] Duobus præceptis charitatis à ſemetipſo completis, ſine quibus paſtor idoneus nemo vn-
quam fuit,nec eſſe poterit:nunquam enim verus aut dignus erit diſcipulus huius boni paſtoris,
Mat.22. philip.4 niſi qui(vt Apoſtolus ait)germanè diligat gregem Chriſti,duobus inquam præceptis charitatis,
bonitatem ſuam examinatam oſtendit in vno laudabili experimento,quod eſt,& animam meā
pono pro ouibus meis.Primum & maximum eſt mandatum,dilectio Dei,quod intelligitur in eo
quod ait:ſicut nouit me pater,& ego agnoſco patrem.Secundum autē ſimile eſt huic:Diliges pro
ximū tuum ſicut teipſum,hoc nihilominus intelligendum eſt in eo quod ait, & cognoſco meas.
Idcirco autem præpoſuere,prius ſecundū & poſt ſignatum eſt primū:quia videlicet per dilectionē
proximi aſcenditur ad dilectionem dei. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, deum
quem non videt quomodo poteſt diligere? Formam ergo ſuæ bonitatis,qua ſuos imitatores in
formare cupit,ordinatè exprimens,incipit à dilectione proximi,cum dicit.& cognoſco meas.
Cognoſco enim,id eſt diligo.Imo & magnificentius charitatem ſuam exprimit dicendo cogno-
ſco,quàm ſi dixiſſet diligo. Hoc enim verbum cum ſignificatione dilectionis ſimul ſonat affectū
Prou.12. compaſſionis,iuxta quod Salomon ait:Nouit ſapiens animas iumentorum ſuorum,viſcera au-
Pſal.102 tem impiorum crudelia. Itaque ſicut in pſalmo: Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum,
ſic & nunc dum dicit, & cognoſco meas, ſimul dilectionis & operoſæ miſericordiæ ſignat affe-
ctum. Et cognoſco inquit meas, & cognoſcunt me meæ. Suaue dictum, ſed terribile iudicium.
Reſpondetur enim hoc ad illud,quod ſupra dixerunt negatores eius: Scimus quia Moyſi loqu
tus eſt deus, hunc autem neſcimus vnde ſit.Igitur ad illorū diſtinctionem,qui ſui non ſunt,quia
Danie.9 negauerunt eum,ſecundum quod & Daniel ait:Et non erit eius populus qui negaturus eſt eum,
ad diſtinctionem inquam illorum, cognoſco inquit meas,& cognoſcunt me meæ. Aequa vtiq;
viciſſitudine negatores ſuos negat ipſe, ac ſi apertè dicat: Cognoſco meas, & non vos alie-
nos, cognoſcunt me mei, ſi vos alieni non cognoſcetis me. Item, & hoc dixerunt: Non eſt
hic homo à Deo. Repugnat quod dicit: Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem. Nouit
me pater,hoc eſt diligit,agnoſco ego, hoc eſt,diligo patrem.Ita vt prædictum eſt, paſtor bonus
bonitatem ſuam in duobus præceptis charitatis oſtendit: ſcilicet dilectione Dei patris, & di-
lectione proximorum, id eſt, earum de quibus nunc loquitur, ouium ſuarum, quibus aſſum-
ptione carnis, & magnitudine beneficij proximus factus eſt, & hoc tam ex his, quàm ex cæ-
teris eius ſermonibus altius commendatur, quod tota ouium domini cura geminæ ſit dile-
ctionis opus, quam quiſquis non habet, non paſtor eſt, ſed mercenarius. Sequitur. [Et alias
oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audi-
ent, & fiet vnum ouile & vnus paſtor.] Ecce quantum bono paſtori ſtultæ oues obfuerunt,
in eo quod cum malitioſis vulpibus, id eſt, malignis ſpiritibus conſilium ineuntes, iam con-
ſpirauerant, vt ſi qua ouium paſtorem ſuum illum eſſe agnoſceret, protinus humeris & late-
ribus cæterarum impacta, extra ouile fieret. Nunquid conſpiratio hæc gratiam paſtoris e-
uacuaret, aut nomen eius ſiue facultatem diminueret? Abſit. Nam & alias oues(inquit) ha-
beo, quæ non ſunt ex hoc ouili, quia non de carne patriarcharum & prophetarum progenitæ
ſunt, qui magni arietes, & aliqui etiam paſtores, vt Dauid, vel Moyſes, & Aaron, huius oui-
lis patres extiterunt. Non ſunt, inquam, ex hoc ouili, & illas oportet me adducere. Quare?
Vide-

Videlicet quia iſtæ oues prædicta conſpiratione ſua inuicem afflatæ, dira peſtilentia cõtabuerũt,
& ſemetipſas corruperunt, idcirco his abiectis oportet ex alijs ouibus præfinitum ante ſecula, o-
uium ſupplere numerum: Me inquit oportet illas adducere. Nunquid ipſe paſtor qui hæc lo-
quitur, per ſemetipſum ad nos oues alienigenas venit? Nonne à furibus & latronibus in medio
huius ouilis comprehenſus animam ſuam poſuit, & deinde aſcendens in cœlum, nunquam vi-
ſus à nobis, ſuos tantum vicarios ad nos direxit? Ita plane, ſed nec eodem modo nos minus quid
ab illo magno grege habemus, quem de Aegypto adduxit idem paſtor, idem Deus. Nunquid Exo.3.
enim non per homines deus, per homines inquam, Moyſen & Aaron, quibus apparuerat, illas
oues adduxit? Vtrinque non magis illis quàm nobis, non nobis minus quàm illis adducendis affuit præſentia
viſibili. Vnus illorum paſtor tunc deum audiuit in rubo, noſtri paſtores viderunt illum in cru-
cis ligno, de quo ait quidam tam doctus quàm fidelis: Triſtes purgantur ſanguine culpæ, Quem
contorta rubus denſis cruciatibus ædit. Et illi quidem duo ſigna dedit dicens: Si non credide- Exo.4.
rint verbo ſigni prioris, credent vel verbo ſigni ſequentis: ſed & noſtris item paſtoribus duo ſig
na dedit dicens: Si non viderunt gloriam ſigni prioris, videbunt ſaltem virtutem ſigni ſequen
tis. Etenim ſi non vidimus nos, quòd virga in colubrum conuerſa ſit, & deuoratis Magorum
Aegyptiorum colubris, iterum virga quod fuerat effecta ſit, id eſt, quod Chriſtus rex ipſe, & pa- Lucę 23
ternæ diuinitatis virga regia in mortem deuenerit, quæ per colubrum in hunc mundum ſubin-
trauit, & conſumptis peccatis noſtris, iterum in veram & æternam vitam regnaturus ſurrexit,
at ſaltem videmus, quòd de ſinu manus extracta leproſa tota effecta ſit, id eſt, quòd totum il-
lud antiquum ouile peſtilentia perfidiæ contabuerit, quòd à gratia Dei ſynagoga exciderit, imo
& iuxta quod ille prædixit: Ceciderint in ore gladij, & captiui ducti in omnes gentes, lepram ſu
am toto orbi ſpectandam iam dudum circuntulerint, congemiſcente Propheta ac dicente: Vſ-
quequo auertes manum tuam & dexteram tuam de medio ſinu tuo in finem. Etenim circa finẽ
ſeculi iterum in priſtinum ſinum gratiæ mittetur, & mundabitur. Igitur cum per legatos ſuos, Pſal. 25.
in quibus ipſe proculdubio loquitur, nos alias oues ſuas vocauit, non minus quàm prioris oui-
lis oues, per ſemetipſum adduxit. Ait itaque: Et illas oportet me adducere. Quo autem addu-
cere? Non ad veſtram ſynagogam o putidi hirci, qui & ſecundum animam in inferiora terræ in-
troibitis, & ſecundum corpus trademini in manus gladij, parteſque vulpium eritis, ſed ad fidem
patriarcharum & prophetarum, cum quibus balare vel cantitare audetis, dicentes: Nos au- Pſal. 62.
tem populus eius, & oues paſcuæ eius, cum ſitis tauri pingues & laſciui vituli, Cæthæorum &
Amorræorum ſaltibus innati vel educati. Ad illorum inquam fidem me alias oues, vobis ab-
iectis, oportet adducere, & vocem meam audient, quam vos (vt ſuperius dixi) propterea non au-
ditis, quia ex deo non eſtis. Et fiet inquit vnum ouile, & vnus paſtor. Non dixit, & fiet vnus pa- Pſal. 94.
ſtor & vnum ouile, iam enim vnus paſtor eſt, ſed fiet vnum ouile, quod nondum factum eſt, & Ezec. 16.
vnus paſtor permanebit, qui nunc & ſemper eſt. Fiet inquam vnum ouile, nulla diſtinctione ha Ioan. 8.
bita peregrinæ & indigenæ ouis, id eſt, Iudæi & Græci, & ille vnus paſtor omnium erit, de quo
per prophetam dictum eſt: Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum me- Coloſ. 3
um Dauid, ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem. Ego autem dominus eorum ero eis in de-
um, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. His dictis adhuc perſiſtit in commenda- Ezec. 34
tione charitatis, qua & ille animam ſuam pro ouibus ſuis poſuit, dicens: [Propterea me pater
diligit, quia ego pono animam meam & iterum ſumo eam.] Tanquam diceret, Hoc opus magnę
dilectionis, quod eſt bonum paſtorem eſſe, & animam dare pro ouibus, pater diligit, & de quo-
cunque paſtore hoc opus acceperit, illum amore ſuo dignum ducit. Poterat quippe ſic dicere: Pro
pterea me pater diligit, quia ſicut docuit me, hæc loquor, & à meipſo facio nihil: vel, quia per me
in principio cuncta fecit, & ſine me factum eſt nihil. Verum hoc loco paſtorem legitimum inſti-
tuere, vel erudire intendit, & illud notum facere, quòd lucro animarum charius Deo nihil ſit.
Hoc igitur oportunè ſecundum rem dixit: Propterea me pater diligit, quia ego pono animam
meam, ſubauditur pro ouibus meis, videlicet vt ſciant paſtores animarum, quanti meriti ſit mo
ri pro ſalute earum. Sed non gaudeat fur, non lætetur latro, non exultet lupus, quòd animam
ſuam ponit paſtor bonus, quòd occiditur ouium defenſor & dominus, quòd mori poteſt hic fœ-
tarũ geſtator, & agnorum nutritius. Non (inquit) lætentur paruuli iſti hircorũ pulli, quos inuidia oc Ioan. 7.
cidit, inuidendo morientes, & moriendo inuidentes, qui iam timere cœperant, quòd in diſperſio-
nem gentium iturus eſſet, & docturus gentes, & ſic adducturus alias oues. Non enim hoc ſolum
dixit: Ego pono animam meam, ſed confeſtim addidit: & iterum ſumo eam. Nec iſtud ſemel di-
xiſſe contentus eſt, ſed adhuc ſuper inimicos ſuos confortatur & dicit: Nemo tollet eam à me, Ioan. 16.
ſed ego pono eam à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi e-
am.] Sciunt iamdudum cunctæ oues, optimè de huius paſtoris ſui fortitudine ſentientes, ſciunt
inquam, quia fures & latrones fruſtra cum laternis & facibus & armis ad comprehendendum il- Luc. 23.
lum miſiſſent, niſi ipſe à ſeipſo ponere voluiſſet animam ſuam. Nam quomodo ſemel abierunt
retrorſum & ceciderunt, dicente illo: Ego ſum, ſic fieri iugiter potuiſſet, vel certe vno caſu ſempi

ternum illorum conſummari exitium. Non ergo animam eius tullit quis, quomodo iure tollitur ab vnoquoque noſtrum, quos in ſemetipſo primus parens immortalitate exhæredauit: Sed ego inquit à meipſo, ſcilicet ſpontanea morte moriendo, pono eam in manu patris, dicens: pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, videlicet antea præfinita conditione hac, vt ſi ego talentum hoc, id eſt animam meam, pro ſanctificatione antiquæ præuaricationis perſoluam, & ipſam & cunctas ouium mearum animas, patre annuente recipiam. Itaque propter morti nihil debētem innocentiā, poteſtatem habeo ponendi vel non ponēdi animā, quod ſi poſuero eā, conſequenter propter interpoſitæ cōditionis iuſtitiā, poteſtatē habeo ſumendi eam, ſcilicet vt reſurgā, & omnes mihi conreſurgere faciam. Forte dicis: Quare ergo ponis pro ouibus animam tuā, cum poteſtatem habeas etiam non ponendi eam? Ad hæc ille: [Hoc mandatum accepi à patre meo.] Quod eſt hoc mandatum, niſi charitas? Mandatum enim inquit nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Hoc ergo mandatum charitas eſt, qua (vt ſuperius dictum eſt) cognoſcuntur, id eſt diligūtur oues, cognoſcitur, id eſt diligitur pater. Sed hic inquit mandatū accepi à patre meo. Igitur non vt cæteri quicunque dicuntur paſtores boni, ſic & iſte paſtor bonus accidentaliter bonus eſt, ſed à patre ſuo accepit, id eſt ab ea natura, qua Deus illi pater eſt, bonus eſſe habet, tantæque naturaliter eſt charitatis, vt animā ſuam ponat pro ouibus ſuis. Sequitur. [Diſſenſio iterū

Ioan. 7. facta eſt inter Iudæos propter ſermones hos.] Iterum (inquit Euangeliſta) diſſenſio facta eſt propter ſermones hos, nam ſemel facta iam fuerat propter opus illud, quod in ſabbatho cæci nati

Multi autem dicebant ex ipſis. oculos aperuerat. * Alii aūt dicebant: Dæmoniū habet, & inſanit, quid eū auditis? O malum ſtultiloquium dicentium, dæmoniū habere, & communi ſenſu carere Dei filiū. Et ſuperius dixerāt Dæmonium habes, nunc furore incontinenti cum dixiſſent: Dæmoniū habet, addiderūt: & inſa-

Ioā. 7. 8. Mat. 21. nit, quid eum auditis? Hoccine erat quod dixit paterfamilias de malis illis, & merito male perdēdis agricolis: verebuntur filium meū? Quē enim ſeruorū illius, quos antea miſerat, tā nequiter inhonorauerunt, tantiſꝗ; cōtumeliis affecerunt? Q̄uo infelix terra iā putidos canes ſuſtinuit? Quomodo infauſtus aer taliū viperarum linguis venenatis nō contabuit? Dæmonium inquiūt habet, & inſanit, quid eum auditis? [Alij dicebant: Hæc verba nō ſunt dæmoniū habentis. Nūquid poteſt dæmonium cæcorum oculos aperire?] Eadem ratione duce diſſentientes ſuperius dixerant: Nunquid poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Aduerſantur etenim inuicem ſibique repu-

Ioan. 9. gnant, peccatorem eſſe, vel à Deo non eſſe, & hæc ſigna facere. Amplius aūt repugnantia ſunt, dæmoniacum eſſe vel inſanire, & cum operatione ſignorum eiuſmodi verba proferre. Vtique ſi cæci non eſſent, ſcire poterant, quod hæc non inſaniæ, ſed veræ ſunt verba ſapientiæ, & quod ad aperiendos cæcorum oculos non dæmoniaca inſania, ſed virtute diuina opus eſt.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. X.

Pſal. 91. PRopheta cum dixiſſet in pſalmo: Quàm magnificata ſunt opera tua domine, nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ, continuo ſubiunxit: Vir inſipiēs non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. Quis aūt magis inſipiēs, vel magis ſtultus Iudaico populo, qui & magnifica domini opera non cognoſcit, Verbi gratia, dū dicit ſuperius: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbathū non cuſtodit, & verba eius nō intelligit, dū dicit: Dæmoniū habet & inſanit, quid eū auditis? Attamē magnificāda erāt opera tua domine in oculis eius, & reuelandæ cogitationes tuæ in auribus eius, vt oſtenſa illi nō videremus, & dicta illi nos intelligeremus, quatenus eodem igne humiliū oculi illuminarentur, cuius fumo illorū ſuperbia excæcaretur. Igitur & hactenus coram inſidiatoribus ſuis tuta proceſsit doctrina veritatis, & deinceps magis ac magis interrogationibus pulſata, ſemper augeſcēs, dictis & factis in auribus & oculis eorū recto tenore procedit, Euāgeliſta ſic proſequēte ordinē narrationis. [Facta ſunt aūt encænia in Hieroſolymis, & hyems erat.] Encænia feſtiuitas erat dedicationis tēpli, tractūꝗ; eſt hoc nomē à Græco καινὸν, quod latinè dicitur nouum. Et quandocunque nouum aliquid fuerit dedicatum, encænia vocatur. Sed & ſi quis noua induatur tunica, recte encæniare dicitur. Encænia ergo, id eſt, ſolennia dedicationis templi agebantur, cum ea quæ ſequuntur, interrogantibus Iudæis locutus eſt dominus: Et hy-

1. Mac. 4 ems (inquit) erat. Iuxta literam tempus anni demonſtratur, quo agebatur eiuſdem dedicationis feſtiuitas à tempore Machabæorum, qui deſtructo altari, quia contaminauerunt illud gentes, ædificauerūt altare nouum, ſecundum illud quod prius fuit, & quinta & viceſima menſis

Caſleu

Casleu dedicauerunt illud. Et ſtatuit Iudas & fratres eius, & vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur
dies dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum, per dies octo, à quinta & viceſima
menſis Casleu. Menſis autem Casleu, ipſe eſt qui apud Romanos December dicitur, & eſt à Mar
tio quidem, à quo antiquitus Romani annum inchoant, decimus. Ab Aprili autem, qui apud He-
bræos ſecundum legem principium menſium, & primus eſt in menſibus anni, exiſtit nonus. Igi-
tur iuxta literam (vt dictum eſt) indicatur natura temporis, ſed myſtice, quod magis ad rem atti-
net, frigida Iudæorum ſignificatur impietas, quia mentes illorum à diuino igne auerſas, diabo-
lus tanquam glacialis Boreas afflauerat. [Et ambulabat Ieſus in templo, in porticu Salomonis]
Hæc porticus Salomonis ipſa erat, de qua in libro Regum ſcribitur: In die illa ſanctificauit rex 3. Reg. 2
Salomon medium atrij, quod erat ante domum Domini, fecitq; ibi holocauſtum & ſacrificium,
& adipem pacificorum. Cum ergo ambularet in huiuſmodi porticu Dominus noſter, vtique
in templo ambulabat, quia porticus illa æque vt templum à Salomone ſanctificata fuerat.
[Circundederunt eum ergo Iudæi, & dicebant: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es
Chriſtus, dic nobis palam.] Vigilantiſſimi animarum ſuarum cuſtodes, & de ſua ſalute ſoliciti,
multum dolebant, quoties aduerſus Dominum conueniſſent ſchiſmata inter ſe fieri, ſuasq; ani- Pericula
mas per diſſenſiones periclitari, vt nunc nouiſſime, quando dicentibus: Dæmonium habet & in- animarũ per ſchiſ
ſanit, quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc verba non ſunt dæmonium habentis, &: Nun- mata.
quid poteſt dæmonium cæcorum oculos aperire? Et in huiuſmodi diſſenſionibus illorum ani-
mas perire dicebant qui ab intentione ſua diſſentiendo ſaluti magis appropinquabant. Et tunc
quidem propter diſſenſionem, quæ cæco illuminato ſemel & iterum facta eſt inter nos, ſolutum
eſt inefficax eorum conuenticulum. Nunc autem vbi ad ſolennitatem dedicationis veniens, am
bulabat (vt prædictum eſt) in templo, vt in porticu Salomonis, nacti ſibi videbantur oppor-
tunitatem aucupandi contra eum aliquid, vnde poſſet accuſari. Circundederunt ergo eum, tan Pſal. 21.
quam vituli multi, & tauri pingues obſederunt eum. Et dicebant: Quouſque animam noſtram
tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. O perditæ animæ, cum hic vobis palam dixerit, quod
Chriſtus ipſe ſit, ergo ne illa eius opinio ceſſabit, quam vos ægre ferentes, veſtram perditionem
eſſe calumniamini, dicendo: Quouſque animam noſtram tollis? Quid enim ex ore ipſius hoc
audire deſideratis, niſi vt apud poteſtatem Romani imperij aduerſus illum accuſationem ineui-
tabilem inuenire poſſitis? Nempe cum Chriſtus orbis terrarum debeat eſſe rex, quamuis hoc
terrenis regnis nihil nociturum ſit, robuſti tamen accuſatores eritis, ita vt iudicem quoque pre-
mere poſſitis, dicendo: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis qui ſe regem facit, con- Ioha. 19.
tradicit Cæſari. Ergone, inquam, nunc quidem animam veſtram tollit, ſed tunc non tollet, cum
hoc non perfeceritis? Abſit à vobis hæc beatitudo, vt ipſe animam veſtram tollat, & poſſide-
at vos. Concedat nobis potius, quoniam ſic vultis, vt ſicut Propheta gemebundus prædixit: Eſa. 16.
Auferant iniquitates veſtræ, & poſſideant vos abſq; ſe. Aliæ ſunt animæ quas tollet, cum vos
illum pro accuſatione regij nominis vinctum Pilato tradideritis. Ligatis namq; manibus ſuis, Mat. 12.
fortem armatum fortior ipſe alligabit, confixis manibus ac pedibus atrium eius debellabit, & Luca 11.
beatas omnes animas tollet, vaſa enim eius diripiet. Vos autem nequaquam forti illi tollemi-
ni, ſed poſſidebunt vos omnes nequitiæ eius, & erunt nouiſſima veſtra peiora prioribus. Nunc
audiemus qualiter girum veſtrum ſoluerit, quo illum tam nocendi intentione, quàm turbæ ve-
ſtræ ſtipatione circundediſtis, non tantum regem, ſed & deum ſe eſſe conteſtãs conſubſtantialem
patri, ait: [Loquor vobis & nõ creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimo-
nium perhibent de me. Sed non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.] Superius ait hic ipſe,
qui nunc circundatus eſt à Iudæis Chriſtus lux mundi: Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorũ Deu. 19.
hominum teſtimoniũ verum eſt. Statimq; intulit: Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de meipſo, & Iohan. 8
teſtimoniũ perhibet de me qui miſit me pater. Nunc in articulo præſentis interrogationis reſpon
ſurus illud, quod non in ſola porticu vel templo Salomonis, ſed in toto mundo debeat audiri, ra
tionabiliter eadem teſtimonia præſentat, ad confirmandã veritatem ſuæ reſponſionis: Loquor
(inquiens) vobis, & opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimoniũ perhibent de me,
& vtrunq; teſtimonium illos reſpuere, contra legem ſuam, in qua ſcriptũ eſt: Quia duorum homi
num teſtimoniũ verum eſt: vtrunq; inquam teſtimoniũ illos contempſiſſe redarguit, ad ſingula
ſubiungendo: & non creditis. Nam & cum dixiſſet: Loquor vobis, continuo addidit: & non cre-
ditis, & cum ſubſecutus eſſet: Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimoniũ perhi-
bent de me, ſtatim adiecit, Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis, ac ſi dicat, Iam nõ
docendi eſtis, quia Chriſtus ego ſum, ſed arguendi de peccato, quia non iamdudum teſtimonijs
euidentibus credidiſtis, ſecundũ legis edictum redargutionis hic modus eſt, & hæc ſententia iu-
dicij, vt iam nunc abnegẽ vos, quod & facio, dicens: Quia non eſtis ex ouibus meis. Fruſtra igitur Chriſtus
hic captores hiauerunt, circũdantes eũ, atq; dicẽtes, Si tu es Chriſtus dic nobis palã. Non enim ſua ſe paſto-
det illis, vt ſe examinent imperio Cæſaris, neq; arguit, quod non iam ſe in regem ſublimauerint, ſed rẽ potius
non eſtis (inquit) ex ouibus meis, permanens in metaphora, iuxta quam ſupra dixerat: Ego ſum dixit quàm regem.

charybdim nauigans, per ſuos fortiſſimos remiges vno ore conclamare conſueuit, neq; conſun-
dentes perſonas, neq; ſubſtantiam ſeparantes: Alia enim eſt perſona patris, alia filii, addendo e-
tiam, alia eſt ſpiritus ſancti: Vna eſt diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Sabellius nam-
que, qui & Patripaſſianus perſonas confudit, dicendo vnam eandemq; eſſe patris, & filii, & ſpi-
ritus ſancti. Econtra Arrius, aliud, inquit pater, aliud eſt filius. Pater increatus, filius verò crea-
tura eſt. Vtranq; ſtultitiã catholica fides deteſtatur, firmiter tenens & pluralis numeri, verbum,
quod eſt ſumus, & neutralem vnitatis dictionem: Vnum enim inquit, non vnus. Sic etenim di- Fides ca
xit Dei filius: Ego & pater vnum ſumus. Per hoc quòd ait vnum, ſubſtantiæ vnitatem: per id tholic.
quòd dixit ſumus, perſonarum expreſſit pluralitatem. Igitur cum dicit de ſeipſo filius. Et non
rapiet eas quiſquam de manu mea: de patre verò: Et nemo poteſt rapere de manu patris mei,
& continuo ſubiungit: Ego & pater vnum ſumus, hoc proculdubio vult intelligi, quia patris
& filii vna eſt diuinitas, vna eademq; omnipotentia, vna ſubſtantia, vna natura, quod Græce
ὁμοούσιον dicitur, quodq; confitentes nos, rectè homouſiani dicimur. Hoc vocabulum Arriani 1. Tim. 6
fruſtra calumniati ſunt, dicentes, ſecundum Apoſtolũ deuitandas eſſe profanas nouitates vo-
cum, & idcirco conſequenter hoc nomen eſſe deuitandum, eo quòd non inueniatur in toto ca-
none ſcripturarum. Nomina namq; vel verba, cum ſigna ſint rerum, vtique rebus ipſis cun-
cta poſteriora ſunt, quia propter ſignificandas res inuenta ſunt. Oportet enim prius exiſtere, &
deinde ſigna rerum. Conſtat autem nec ante Euangeliũ, nec niſi per Euangelium mundo inno-
tuiſſe Deum dei filium. Igitur, vbi ipſe, vel coæterna patri diuinitas ipſius per Euangelium in-
notuit, vt verbi gratia, per hoc quòd nunc ait: Ego & pater vnum ſumus, profectò re conſtante
licuit, imo & oportuit, aduerſantibus hæreticis rei nomen producere. Licuit enim ſemperq; li-
cebit, ſignatum præeunte nota, producere nomen. Sed iam quid ad hæc Iudæi fecerint audia-
mus. Sequitur. [Suſtulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Reſpondit eis Ieſus: Multa opera
bona oſtendi vobis ex patre meo: Propter quod eorum opus me lapidatis?] Superius cum
itidem vellent eum lapidare, dicente: Antequam Abraham fieret, ego ſum, abſcondit ſe, & Iohan. 8
exiuit de templo tanquam infirmus, & non valens inimicos ſuos in ipſis ſuis alligare conatibus,
nunc autem in medio turbæ furentis aſtat conſpicuus, loquiturq; tanquam iudex, aut defen-
ſor, ſeditioſorum cauſas cogniturus. Quid igitur eſt, niſi quia non ſolum in magnis & præ-
cipuis, ſed in quotidianis quoq; eius actibus, apud ipſum (ſicut teſtatur Iob) eſt ſapientia & for- Iob. 12.
titudo? Sapientiam namq; ſpectat, quòd tunc ſe abſcondit, & exiuit de templo, & præteriens
hominis cæci à natiuitate aperuit oculos, videlicet, hoc modo (ſicut in eodem iam loco dictum
eſt) conſilium ſapientiæ ſuæ ſignificans, de quo & ipſe poſtmodum: Vt & qui non vident, in- Iohan. 9
quit, videant: & qui vident cæci fiant. Fortitudinis verò eſt, quòd nunc in medio furentium
perſiſtit, ſcilicet hoc modo comprobans, quòd pauloante dixerat: Nemo tollet à me animam
meam, ſed ego à meipſo ponam eam. Nam ecce vſq; ad tollendos lapides potuerunt currere,
& lapides ſui cordis duritiam manibus armatis prodere, ſed vltra nihil audentes, palam nobis
faciunt, hunc illum eſſe, qui loquitur ad beatum Iob: Circundedi mare terminis meis, & poſui Iob 38.
vectem, & oſtia, & dixi: Hucuſque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumen-
tes fluctus tuos. Sic itaque iſte princeps fortitudinis, & Iudaico furori terminum poſuit, ne ſe-
ſe lapidarent, dicentem: Ego & pater vnum ſumus, & eiuſdem conſubſtantialitatis perſecu-
toribus hæreticis, ne homouſianorum fidem pernicioſe læderent, omnipotentiæ ſuæ vectem
oppoſuit. Multa, inquit, bona opera oſtendi vobis ex patre meo. O ingrati, propter quod
eorum opus me lapidatis? Quid enim non bonum? Quid non diuinum? Quid non magnum
& euidens virtutis argumentum? [Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus
te, ſed de blaſphemia.] Ergo iniqui iudices, ſaltem vnum è duobus teſtimoniis probum du-
citis, de quibus ſuperius cum dixiſſet: & in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum
teſtimonium verum eſt, ſtatim intulit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & te- Iohan. 8
ſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Vnum, inquam, teſtimonium verum eſſe con-
ceſſiſtis. Dixiſtis enim: De bono opere non lapidamus te, aliud autem improbaſtis, dicen-
do: Sed de blaſphemia. Etenim quæ loquitur hic, dicendo: Ego & pater vnum ſumus, & his
ſimilia, de quibus alibi: Verba, inquit, quæ loquor vobis, à meipſo non loquor, teſtimonium
ipſius filii ſunt, bona autem opera, quæ oſtendit vobis ex patre ſuo, ſicut itidem ait: Pater autẽ Ioha. 14
in me manens, ipſe facit opera: opera inquam ipſa, teſtimonium patris ſunt. Sed ſi homines
eſtis, imo & iudices vos eſſe legitimos, aut legiſperitos profitemini, quomodo vnum ſine al- Ibidem.
tero teſtimonium bonum eſſe iudicaſtis? Quomodo vni homini cum blaſphemia bonum o-
pus attribuitis? Nunquid Deum blaſphemando quis bonum ſimul faciat opus, præſertim
qualia hic operatur? Plane ſcimus etenim, cum cæci nati fuerimus, modo per gratiam Chri-
ſti videmus: ſcimus, inquam, quia peccatores, & maxime blaſphemantes, non audit Deus.
Igitur ex ore veſtro iudicamini, quia ſicut Magi quoque coram Pharaone teſtati ſunt, non
ſpiritus blaſphemiæ, ſed digitus Dei eſt hic, qui vobis opera hæc oſtendit. Quæ tandem illa Exod. 8.
blaſphe-

blaſphemia eſt, de qua illum lapidatis? Dixiſtis. [Et quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deũ.]
Iam quia gratulamur non ſolum aduerſus Arrium, qui noluit intelligere, quod intellexiſtis vos
in his verbis: Ego & pater vnum ſumus, verum & aduerſus Valentinianum, ſiue Apellen qui
verum eſſe hominem negauerunt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aſſerentes eum non ve-
rum habuiſſe corpus, ſed phãtaſticum. Mirum namq; eſt, eos qui ſe dicunt Chriſtianos, veram
negare humanitatem Chriſti, cum vos aduerſarii Chriſti, totam vim argumenti ad conuincen-
dum, quod ille Deus non ſit, ex eo ſumpſeritis, quia verus erat homo, in vera ſubſtantia carnis,
Pſal. 18. quod ipſa quoq; paſſione mortis explorare potuiſtis. Verum quod ad rem attinet, de ſanctuario
pectoris humani, veram & rationabilem audiamus defenſionem vnicæ ac ſempiternæ diuinita-
Cur ſit tis. [Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: Quia ego dixi dii eſtis.] Quid, in-
in lege quit) velut à contrariis vel repugnantibus argumentum ducitis, dicendo: Tu homo cum ſis,
veſtra facis teipſum Deum, videlicet tanquam deus & homo contraria vel repugnantia ſint, & in vna
non no- eademq; perſona ſimul eſſe non poſſint? Nonne homines authentica ſcriptura Deos eſſe dixit?
ſtra. Nonne in lege veſtra, id eſt, in maximo legis veſtræ Propheta, in lege inquam, non dico no-
ſtra, aliter quippe mea, atq; aliter eſt veſtra, ſed in lege veſtra nonne ſcriptum eſt: quia ego dixi
dii eſtis? Vtiq; ſcriptum eſt, & ſicut euidenter ipſe pſalmi textus indicat, hoc hominibus dictum
eſt, & hoc interim à vobis concedi oportet, quoniam in lege veſtra ſcriptum eſt, concedi, in-
quam oportet, quia ſine blaſphemia dictum eſt. Dico ergo. [Si illos dixit deos, ad quos ſer-
Argu- mo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura: vos dicitis quia blaſphemas, quia dixi, filius
mẽtũ p Dei ſum.] Conſideretur diligenter hæc ſapientiæ & veritatis valida & irrefragabilis, per mi-
locũ eſt noris comparationem facta argumentatio. Minus namque eſt, ſermonem Dei ad homines
à mino- eſſe factum. Longe autem maius vnum, qui hæc loquitur, prius extitiſſe quàm fieret mun-
ri. dus, priusq; fuiſſe ſanctum, quàm pater illum mitteret in hunc mundum. Verum hæc ſcriptura
quæ illos pro eo quod minus eſt, Deos dixit: non poteſt ſolui (inquit) videlicet vt dicat quis cõ-
cedendum non eſſe, quod talis ſcriptura proponit vel aſtruit. Quomodo igitur propter illud
quod maius eſt, ſcilicet quia pater me ſanctificauit, & miſit in mundum, non conceditis, vt di-
cam, quia filius dei ſum, imo & hoc dicentem me, tanquam de blaſphemia vultis lapidare? Hæc
itaq; dum dicit, tantum inuidia deſit, & ratio ſponte conſentit, ſuffragante quoque firmamento
ſecularis eloquentiæ, vt quod in re minori valet, valeat in maiori. Sed quinam præcipue ſunt
illi, ad quos ſermo Dei factus eſt, vel quis ſermo Dei eſt, qui participatione ſui, in deos proue-
xit homines? Vtiq; dii iſti præcipue patres illi ſunt, ad quos ſermo Dei, id eſt, repromiſſio de
incarnatione filii Dei facta eſt, quorum pater noſter Abraham primus eſt, cui primum idem
Genea- Chriſtus repromiſſus eſt. Quapropter ab ipſo ſanctus Euangeliſta Matthæus generationem
logia
Chriſti eius, non ſicut hominum, ſed tanquam deorum contexuit genealogiam, dum non ad Mari-
ſecundũ am, de qua ſecundum carnem natus eſt Chriſtus dominus, ſed ad Ioſeph generationis eius e-
repro- iuſdem deduxit lineam. Ioſeph namq; de tribus vnus eſt, ad quos principaliter ſermo Dei de in-
miſſio- carnatione filii ſui factus eſt. Ternatio quippe incremento ad tres iſtos principes Abraham, Da
nem.
Gen. 22. uid, & Ioſeph, repromiſſio facta eſt. Quæ ad Abraham facta eſt, Chriſtũ fore hominem in
vera carnis noſtræ ſubſtantia teſtata eſt: In ſemine tuo (inquiens) benedicentur omnes gentes.
Pſal. 131. Ad Dauid autem, non tam ſolum ſemen Abrahæ, aut ipſius Dauid, ſed rex quoq; fore prænun
tiatus eſt: Iurauit enim (inquit) dominus Dauid ad veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fru-
Matth. 1 ctu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Tandem ad Ioſeph loquens angelus, non iam tantum
modo hominem & regem, ſed & deum eſſe teſtatus eſt, eundem dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum, dicendo: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Saluos namq; facere
homines à peccatis ſuis, ſolius Dei eſt. Et hæc tria diis iſtis tam moroſa temporum decurſi-
Matt. 2. one paulatim demonſtrata, miranda ſancti ſpiritus gratia, repente gentilibus inſpirauit, quan-
do primitiæ gentium, ſcilicet Magi, qui ab oriente venerunt, Myrrha mortalem hominem,
Auro regem, Thure deum teſtantes, adorauerunt. Itaque inter patres iſtos, quos in generati-
one Ieſu Chriſti filii Dei, diuinus Euangeliſta contexuit, tres iſti eminent, vt prædictum eſt, A-
3. Re. 18. braham, Dauid, Ioſeph. Econtra alii tres, Ochozias, Ioas & Amaſias, nullũ, in hac gente deo-
3 Reg. rum locum vel nomen habere meruerunt, quia videlicet ſecundum impiiſſimam Iezabel, quæ
vltim. Prophetas occiderat, per quos idem ſermo Dei ſiebat, cuiuſque ſemini Ioram ſeſe miſcuerat,
2. Paral. ipſi quoque eiuſdem ſermonis Dei baiulos ad ſe miſſos occidere Prophetas. Ochozias namq;
24.
2. Paral. male & impie egit in conſpectu Domini, ſicut domus Achab vel vxor eius, quæ (vt dictum eſt)
25. Prophetas occidit. Ioas quoq; Zachariam prophetam, filium Ioiadæ pontificis interfecit. Ama
ſias etiam cum miſiſſet ad eum Dominus Prophetam, eo quòd adoraſſet deos filiorum Seyr:
quieſce aut interficiam te. Ita tres iſti, quoniam Prophetas occiderunt, per quos ſermo Dei ad
2. Par. 33 ipſos factus eſt, nec ſaltem pœnitentiam egerunt, ſicut Manaſſes, recte à ſancto Euangeliſta
de generatione deorum, ad quos ſermo Dei factus eſt, ſegregati ſunt. Igitur patres, qui do-
minum Dei filium ſibi repromiſſum, prius fide, quàm carne ſuſceperunt, dii ſunt, dii inquam
non

non natura,ſed adoptione,quorum in ſynagoga ſtetit hic natura Deus,id eſt,ſimilis illis per car
nem eſt effectus,& in medio, id eſt in publico, deos diiudicat ſiue diſcernit. Magnam quippe ſui Pſal. 81.
atq; illorum oſtendit differentiam, cum dicit: Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt,
quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum,vos dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius Dei
ſum? Forte dicitis: Vnde iſtud conſtat,quòd pater te ſanctificauerit, & in hunc mundum miſe-
rit. Ad hæc inquam. [Si non facio opera patris mei,nolite mihi credere: Si autem facio,& ſi ver
bis meis non vultis credere,operibus credite,vt cognoſcatis & credatis, quia in me eſt pater,&
ego in patre.] Quod eſt dicere. Veſtræ quidem legis authoritas, Prophetæ in quo Deus loqu- Deut. 18.
tus ſit, pro teſtimonio ſui ſatis eſſe debere indicat, ſi verbum quod loquutus eſt in nomine Do-
mini fiat,ita dicendo: Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit,hoc Do-
minus non loquutus eſt,& ideo non timebis eum. Conſequitur enim, vt ſi euenerit verbũ,quod Matt. 9.
loquutus eſt in nomine Domini,timeri debeat,eo quod Dominus in eo loquutus ſit. Euenit au-
tem verbum quodcunq; loquutus ſum vobis,ita vt interdũ de veſtris quoq; cogitationibus ve-
rum vobis propheiauerim dicens: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris,& his ſimilia. De-
buerat ergo vobis hoc pro teſtimonio ſatis eſſe, vt illud quoq; crederetis,quòd (ſicut dixi) pater
miſerit me. Verum ego ad ſatisfaciendum veſtræ tarditati,largior eſſe volui. Dico ergo: Si non
facio opera patris mei,id eſt opera talia,quæ hominum nemo poſſit facere, niſi cui Deus pater
naturaliter ſit,concedo,nolite credere mihi: ſi autem facio,imo quia facio,& ſi verbis meis non
vultis credere,operibus credite, id eſt,ſi vnum teſtimonium verborum fidelium non vultis ſuſ-
cipere, ſaltem duo teſtimonia verborum pariter & operum ſuſcipite, quia teſtimonium quoque
hominum,quod teſtimonio Dei minus eſt,in ore duorum hominum verum eſſe iudicat lex ve- Deu. 17.
ſtra. Igitur ne contra Dei & hominum leges peccare conuincamini, credite vt cognoſcatis: niſi 15.
enim credideritis,non intelligetis,credite inquã vt cognoſcatis & credatis: cognoſcendo namq; Eſa. 7.
firmius credetis. Quid cognoſcatis,quid credatis? quia pater in me eſt, & ego in patre,quod
non eſt aliud,quàm illud quod dixi ſuperius: quia ego & pater vnum ſumus. In eo namq; ego &
ipſe vnum ſumus,quia pater in me eſt,& ego in patre. Quomodo autem pater in me eſt,& ego
in patre? Nunquid ſicut vas minus in vaſe maiori? Nempe & ſi vas minus in vaſe maiori eſſe po
teſt,at econuerſo nequaquam maius in minori eſt vel eſſe poteſt. Sed ego ſicut in patre ſum, ſic
econuerſo pater in me eſt. Igitur quicquid in patre naturaliter eſt, hoc ipſum, & non aliud in me
filio naturaliter eſt,& econuerſo: quicquid ego filius, hoc ipſum pater naturaliter eſt,& hoc eſt
quod dixi,quia in me eſt pater,& ego in patre. Nam excepto quod ille propriè pater: & non fi-
lius eſt: & ego propriè ſum filius & non pater: quicquid eſt ille, hoc & ego ſum naturaliter,ſcilicet
Deus & dominus,omnipotens,immenſus,æternus, creator ſiue increatus, & quicquid in natura
patris,hoc totum in filio eſt,& econuerſo,quicquid in natura filii,hoc totum in patre eſt. Sic pla-
ne ego & pater vnum ſumus. [Quærebant ergo eum apprehendere,& exiuit de manibus eorũ.]
Ordo vel iunctura verborum eſt. Inſidioſe interrogauerunt, vtrum ipſe eſſet rex Chriſtus. At il-
le reſponderat,quod non ſolũ eſſet rex Chriſtus,ſed & Deus & dominus Chriſtus,dicendo: Ego
& pater vnum ſumus,& in me eſt pater,& ego in patre: Quærebant ergo eum apprehendere. Sed
quid? Exiuit de manibus eorum. Dubium ne eſt hoc, quod de manibus Iudæorum hic Deus &
dominus exierit? Irritum nempe eſt,quicquid homicida gens illa in cunctis ſuis agit cærimoniis:
Cum expanderitis,inquit,manus veſtras,auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueri- Eſa. 1.
tis orationes non exaudiam,manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Ergo de manibus Iudæo-
rum,id eſt de cunctis operibus illorum, Dei filius,& qui in illo eſt deus pater exiuit, & totius ſy-
nagogæ eorum princeps ſatanas in ſanguine, quo plenæ ſunt manus eorum, ſibi applaudit.
Nihilominus & de manibus hæreticorũ,maxime illorum,qui conſubſtantialẽ patris & filii, quæ
in hac præcipue lectione commendata eſt,negant vel impugnant: De manibus inquam hæreti-
corum,vtputa Arrianorum, exiuit Ieſus,quicquid enim illi conſecrant, Deus execratur, & cui-
cunq; manus imponunt,non ſancti ſpiritus gratia,ſed lepræ immundiſſimæ illum plaga comi-
tatur. [Et abiit iterum trans Iordanem, vbi erat Iohannes baptizans primum, & manſit illic.]
Iterum inquit,trans Iordanem abiit,nam & longe ſuperius ſemel hoc de illo dictũ eſt. Poſt hæc,
inquit, venit Ieſus in Iudæam terram,& ibi demorabatur cum diſcipulis ſuis,& baptizabat. Erat Iohan. 3
autem & Iohannes baptizans in Ennon iuxta Salim,&c. Iterum ergo exiens Ieſus, abiit trans
Iordanem, & tam primo quàm ſecundo diſceſſu ſuo adueniens illuc, hoc in ſuis loquitur
factis,quòd relictis Iudæis ad vnum & verum nouæ eccleſiæ baptiſma tranſiturus ſit, in quo
quiſque baptizatur, coæternum & conſubſtantialem Deo patri deum filium confitetur. [Et
multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Iohannes quidem ſignum fecit nullum. Omnia
autem quæcunque dixit de hoc,vera erant. Et multi crediderunt in eum.] Ordo verborum.
Iohannes quidem ſignum fecit nullum,hic autem tanta ſigna faciebat,vt quæcunque Iohannes
de illo dixerat, Verbi gratia, illum oportet creſcere,me autem minui, & his ſimilia, vera eius Ibidem.
fuiſſe dicta comprobaret facta præſentia. Ita vero atque probabiliter ſuã credulitatem confir

mabant

cum dixiſſet, ſed pro gloria Dei, ſtatim addidit, vt glorificetur filius Dei. Vere igitur inquit, infirmitas hæc non eſt mortem, ſed pro gloria Dei, pro gloria inquam Dei, id eſt, pro teſtificanda diuinitate filii Dei. Exprobratur namq; filio Dei, diciturq;, verbi gratia, quia dæmoniū habet & inſanit, eo quòd dixerit: Venit hora quando omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei & procedent. Vt ergo glorificetur, & inſaniæ non arguatur filius Dei, oportet illum in hoc vno, qui nunc infirmatur, experimentum dare virtutis & veritatis ſuæ .i. oſtendere in vno homine quid vel quomodo facturus ſit in vniuerſo hominum genere.

Sed eſt pro gloria Dei.

Iohan. 5

[Diligebat autem Ieſus Martham & Mariam ſororem eius & Lazarum.] Vere diligebat, niſi enim diligeret, non tantā in illis gloriam ſuam oſtenderet, non ſe ita per illos filius Dei glorificaret. Quanta enim gloria Dei eſt, quod in Maria quidem reſurrectionem animarum, in Lazaro autem oſtēdere dignatus eſt, q̄ vere, q̄ potenter vniuerſalem (ſicut iam dictum eſt) facturus ſit reſurrectionem corporum? In Martha quoq; & Maria præſignare voluit præſentis eccleſiæ ſtatum, quando iuxta alium Euangeliſtam: Intrauit ipſe in quoddam caſtellum, & hæc ipſa Martha excepit illum in domum ſuam. Qua ſatagente circa frequens miniſterium, Maria ſedens ſecus pedes eius, audiebat verbum illius, & cætera quæ nunc ſtudio vitandæ prolixitatis præterimus. Diligebat ergo eos ſicut vaſa gloriæ ſuæ, diligebat eos ita, vt in his primum dignaretur oſtendere experimentū gratiæ & veritatis ſuæ:

Eccleſiæ ſtatus p̄figuratus in Martha & Maria.

[Vt ergo audiuit, quia infirmaretur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus. Quare manſit in eodem loco duobus diebus? Vtiq; idcirco, vt eo retardante moraretur, & ſepeliretur languidus ille. Non enim volebat languidum ſanare, non mortuum adhuc in domo iacentem, ſicut archiſynagogi filiam, aut ad tumulum deportari incipientem, ſicut viduæ filium reſuſcitare. Experimentum quippe (ſicut iam dictum eſt) eius verbi parabatur quod dixerat: omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei & procedent. Vt ergo ad hoc perueniretur tamdiu tardauit, donec mortuus terræ gremio reconderetur, vbi puluis in puluerem conuertitur, & omnis caro in ſuam originem redigitur, vt inde clamore illius euocaretur, vnde in iuſſu & in voce archangeli, & in tuba Dei, illo ad iudicium deſcendente de cœlo omnes euocandi ſumus.

Matt. 9.
Luc. 7.
Ioan. 5.
1. Theſſ. 4.

[Deinde poſt hæc dicit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.] Deinde, inquit, id eſt, cum duobus diebus in eodem loco manſiſſet, poſt hæc quæ ſuperius à Iudæis pertulit, qui voluerunt eum lapidare, poſt hæc inquam (quod magnū & à metu mortis alienum eſt) dixit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum. [Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?] Videlicet, metuebant ne occideretur, neſcientes quòd niſi vellet non moreretur, & idcircò conſilium illi dabant, ne iterum pergeret in Iudæam. [Reſpondit Ieſus: nonne xij. ſunt horæ diei?] Quid, inquit, mihi conſilium datis, cum non vos me, ſed ego vos xij. elegerim, & ſic debeatis ſequi nutum magiſtri, ſicut ſequuntur duodecim horæ motum ſolis ſiue diei? Aliter: nonne xij ſunt horæ diei? Nonne, inquit, ſcriptum eſt, quia ſol cognouit occaſum ſuum? Nunquid ſol iſte, de quo ſcriptum eſt, alicuius excutietur incurſu, & occidet antequam veniat hora eius? Ego nempe ſum lux mundi, ego ille ſol, qui occaſum ſuum cognouit.

Pſal. 103.

Igitur ſic iſte ſol, quo aer illuſtratus dies efficitur, ab oriente vſq; in occidentem proficiſcitur, & nequaq̄ in hominis poteſtate eſt vt occidat, antequam veniat xij. hora eius: ita ſcitote, quia non me occident Iudæi, antequam veniat hora mea, in qua mori decreui. Quod ſi timetis, ne forte dū ego quæror, vos periclitemini, ecce dico vobis. [Si quis ambulauerit in die non offendit, quia lucem mundi huius videt. Si autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.] Scitis hoc, quia per diem ambulare tutum eſt, per noctem verò ambulare, ruinoſum. Ego autem dies vobis ſum, etenim lux mundi ego ſum, ego ille ſol qui cognouit occaſum ſuum. Igitur quamdiu vobiſcum ſum, nolite timere, quòd vllum paſſuri ſitis ſcandalum vel offendiculum, ſed confidite, & eamus in Iudæam iterum. Nam ſicut dum quis ambulat in die, non offendit: quia lucem mundi huius videt: cum autem ambulat in nocte, offendit: quia lux in eo non eſt: ſic vos quamdiu vobiſcum ero, non offendetis, quia lucet vobis dies ſalutis, quādo aūt peruenero ad eum quē ego cognoui occaſum meum, quando comprehenſus fuero & traditus ad occidēdum, tunc vos omnes offendetis, tunc omnes vos quaſi per noctem ambulantes, ſcandalum in me patiemini.

Iohā. 8.

[Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eū.] Poſt hæc, inquit, quæ dixerat ad corroborandos animos eorum ne formidarent in Iudæam ire iterum, cauſam dicit, propter quā etiam ire velint, Lazarus, inquiens, amicus noſter dormit. Duplex namq; eſt illis cauſa eundi, tum quia Lazarus amicus eſt qui dormit eo ſomno, à quo illum nemo excitare poſſit niſi ſolus Chriſtus filius Dei: tum quia excitatio eius magna eſt materia gloriæ eiuſdem, filij Dei domini & magiſtri ſui. Verum cum hoc verbo quod eſt dormit, non edixerat magiſter differentiam vel qualitatem dormitionis. [Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi autem putauerunt quòd de dormitione ſomni diceret.] Nondum tantum profecerant diſcipuli Domini, vt ſcirent regulariter & proprie loqui ſecundum diſciplinā fidei. Nam vbi de fide reſurrectionis agitur, melius dormitio q̄ mors de corporum depoſitione prædicatur, quamuis ſeparatio animæ à Deo, &

Mat. 26

ſeparatio animæ à corpore, recta & vſitata æquiuocatione mors dicatur. Nūc aūt (vt iā dictū eſt)
de reſurrectione mortuorū agebatur, & in teſtimoniū verbi quod dixerat reſurrectio & vita Chri
ſtus Dei filius, quia omnes qui in monumentis ſunt, audient vocē filij Dei & procedent: Lazarus
erat reſuſcitandus. Bene ergo nunc vti maluit verbo quo tam reſolutio corporum quam dormi
tio ſomni rectè poſſit æquiuocari, qui tam facile & nunc Lazarum, & in nouiſſimo die omnes qui
in monumentis ſunt, ipſe ſuſcitabit, quàm facilè tu cōparem tuū profundo ſomno ſtertentē, inter-
dum excitare non poſſis. At illi, vt dictum eſt, nondum intelligentes, domine, inquiūt, ſi dormit,
ſaluus erit. Ac ſi dicerēt dormitione languentis nihil eſt periculi, imo & ſpes eſt recuperandæ ſa-
nitatis, atq; ideo nō eſt ratio, vt propter excitandum illū periculo te inſeras, vt iterum lapideris.
Cum enim, vt ait Euangeliſta, diceret de morte eius, illi putauerunt, quod de dormitione ſomni
diceret. [Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſtè: Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos,
quia non erā ibi. Sed eamus ad eum.] Ergo inquit, quia putauerunt quod de dormitione ſom-
ni diceret, tunc dixit eis manifeſte: Lazarus mortuus eſt. Hoc vtique manifeſtum eſt. Sed
quid eſt, quod ait, & gaudeo propter vos? Magna profecto, & nō niſi rationabili pro cauſa ſapi-
enti, maximè aūt filio Dei, ſummæ ſapientiæ Dei, gaudendū eſt. Cauſam aūt gaudij ſui mox ipſe
ſubiunxit dicēs, quia nō erā ibi. Quid enim domine ſi fuiſſes ibi? Si fuiſſes ibi, inquit, nō tāta dare-
tur materia gloriæ Dei: præcibus quippe amantium, & ploratibus eorum vrgerer hoc facere, vt
non moreretur, aut certe vt mortuum ſuſcitarem anteq; ſepeliretur. Nunc magnificentius glorifi
cabitur filius Dei, cū cadauere ſepulto, iāq; ſœtente experimentū dabitur, quod in hora nouiſſima
vere omnes, qui in monumentis ſunt, procedent ad vocē eius. Præterea & hoc eſt potentia diui-
nitatis, quod illum mortuū eſſe ſcio, qui non eram ibi. Hoc ego gaudeo, veruntamen nō propter
Mat. 5. me, ſed propter vos. Ego enim gloriam meam non quæro, ſed quod vos doceo, dicens: Luceat
lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrē veſtrū qui in cœ
lis eſt, hoc ipſe primus facio, præ lucida vobis oſtendens opera patris mei, vt videntes credatis,
& credentes ſalui ſitis. Tunc, inquam, nō erā ibi, ſed nunc eamus ad eum. [Dixit autem Thomas
qui dicitur Didymus, ad cōdiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo.] Grandis profecto
timor diſcipulis erat, ne dum in vnum magiſtrum conſurgeret, cunctas pariter Iudaicæ furo-
ris tempeſtas inuolueret. Sed poſtponentes (inquit Thomas) vitam noſtram voluntati vel im-
perio domini & magiſtri noſtri, eamus & nos, & ſi ſic fieri neceſſe eſt, moriamur cum illo. Ergo
merito quidem collaudat eos, multa ſecum pericula perpeſſos, dicens eis ſecundum Lucā, inſtāte
Luc. 22. hora paſſionis: vos autem eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, veruntamen ali-
ter ſentiebat poſſibilitatis eorū cognitor, cum paulo ante dixerat: Si quis ambulauerit in die, non
offendit: quia lucem mundi huius videt: ſi autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt
in eo. Nam quādiu quidem cum illis eſſet, hic verus dies, ſcandalum paſſuri non erant, & vide-
bantur ſibi poſſe mori cum illo: ſed in illa triſtitiæ nocte, id eſt, in paſſionis eius aduerſitate, of-
fenſuri erant, ita vt mallent fugere omnes, eo relicto, quam mori cum illo. [Venit itaque Ieſus,
& inuenit eum quatuor dies habentem in monumento. Eſt autem Bethania iuxta Hieroſoly-
mam quaſi ſtadijs quindecim. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam vt cō-
ſolarentur eas de fratre ſuo.] Cuncta hæc ad magnitudinem vel teſtimonium virtutis proficiūt,
quod inuenit eum iam quatuor dies in monumento habentem, quod locus Hieroſolymæ vi-
cinus erat, ne frigida ſcilicet ad ſcribas & phariſæos fama de longinquo veniret, quod multi
ex Iudæis aderant, vt miraculo multi teſtes non deeſſent. Quid autem ſibi vult, quatuor
Quatuor dies, quatuor tēpora deſignāt dies, vel cur diuinæ rationi complacuit aduentum ſuum protelare magis in quartum quam in
quintum aut ſextum diem? Videlicet quia in quatuor tempore ſuo, reſurrectio mortuorum
perficienda eſt, cuius in teſtimonium, vt iam ſupra dictum eſt, Lazarus iſte reſuſcitatus eſt. Pri-
mum tempus fuit ante legem, quo videlicet tempore, ita regnabat mors, vt nulla eſſet reſurre-
ctionis ſpes. Secundum ſub lege, quo tempore reſurrectio iam promiſſa, atque à lege & pro-
phetis teſtificata. Tertium ſub gratia, quo Chriſto primogenito mortuorum reſurgente, mul-
tiſque ſanctorum corporibus illi conreſurgentibus, reſurrectionis noſtræ fides peracta, & de-
dicata eſt. Quartum tandem ipſum erit tempus futuri ſeculi, cuius diluculo, apparente domi-
no iuſſu eius omnes reſurgent mortui. Bene ergo dominus noſter, cum ſibi nunciatum fuiſſet,
quod Lazarus infirmaretur, manſit duos dies, vt in tertio proficiſcens, quarto illuc peruení-
ret, quia tertio quidem tempore, ſcilicet ad dandam nobis reſurrectionis gratiam deſcendit:
quarto autem ad ſepulchra noſtra imperiosa eius maieſtas peruenit. [Martha ergo vt audi-
uit: quia Ieſus venit, occurrit illi. Maria autem domi ſedebat.] Non minus dilectionis, ſed
Duplex vita in Martha & Maria. Luc. 10. plus humilitatis in eo eſt, quod Martha domino occurrente, Maria domi ſedebat. Con-
ſtat nanque ex alijs euangelicæ ſcripturæ locis, per duas ſorores iſtas Martham & Mariam,
duas ſignificatas eſſe vitas, actiuam ſcilicet & contemplatiuam, per Martham actiuam, & per
Mariam contemplatiuam. Benè ergo ad tantum Euangeliſtam pertinuit, in tanto nego-
tio illud non omittere: quia domino Martha occurrente, Maria beneplacitum domini vo-
cantis

cantis expectans, humilis & quieta domi ſedebat iuxta quod in alio euangeliſta, quodam tempore Martha ſatagente, Maria ſedens ſecus pedes domini, audiebat verbum illius. Vita namque contemplatiua quietior, actiua laborioſior eſt. Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.] Non auſa eſt conqueri, cur non fuiſſet hic, vel cur non veniſſet mox, vt ipſi nunciatum eſt, à dicentibus. Domine, ecce quem amas infirmatur, ſed reuerentiam domino ſeruans, & dilectionem lædere cauens, tantum humili fide in confractione cordis omnipotentiam confitetur amantis. Nam ſequitur. [Sed & nunc ſcio, quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.] Non ſolum, inquit, illud ſcio, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, ſed & illud ſcio, quia nunc etiam poſtquam mortuus eſt, quodcunque poposceris à Deo, ſiue de iſto, ſiue de quolibet alio, dabit tibi Deus. Quod vtique fas non eſt, ſcire vel dicere de vllo homine, niſi de ſolo vnigenito filio Dei, cuius omnia ſunt quæcunque habet pater,

Quodcunque poposceris a deo. Ioan. 17

cui non tanquam ſeruo particulare aliquod gratiæ ſuæ xenium dat, ſed tanquam filio pater dat cuncta quæ habet, vniuerſa quæcunque theſaurizare poteſt. [Dicit ei Ieſus: Reſurget frater tuus.] Parum anhelanti, & ad miſericordiæ fontem in magna ſiti ſuſpiranti, parum, inquam, dictum eſt. Non enim maniſeſte dictum eſt, quod parabatur, Hodie reſurget frater tuus. Sed neque dictum eſt: In nouiſſimo die reſurget frater tuus, vt communis conſolatio commemorari videretur lugentibus, ſecundum illud quod ait Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſcribens: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. Ergo

1. The. 4

dubia ſoror, ad cognoſcendam voluntatem miſerantis feſtinans, & intendens proficiſcitur. Nam ſequitur. [Dicit ei Martha: Scio quia reſurget in reſurrectione, in nouiſsimo die.] Fides catholica eſt quam confitetur, vt per fortitudinem eius, magnum virtutis opus extorqueat ab illo, cui quodcunque popoſceris, inquit, dabit tibi Deus. [Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita.] Hoc vtique ſolum ſupererat ad perficiendam integritatem confeſſionis & fidei, vt confiteretur de ipſa reſurrectione in nouiſſimo die, cuius virtus, cuius opus ſit. Proinde præloquiquitur tanquam catechizator animæ benè audientis, vt totam fidem eius reſpondentis audiat, cui merito præter vniuerſalem reſurrectionem nunc quoque reducem vitam fratris indulgeat. Ego ſum, inquit, reſurrectio & vita. Reſurrectio videlicet corporum, reſurrectio autem ſimul

Ego ſũ reſurrectio & vita.

& vita corporum pariter & animarum. Nam non niſi accipiendo me, nunc animæ à peccatorum ſuorum morte reuiuiſcent, neque niſi iuſſu meo fiet in nouiſſimo die reſurrectio corporum. De reſurrectione animarum adhuc ſubiungitur. [Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet. Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.] Duo dixit. Qui viuit, ſi crediderit, non morietur: qui mortuus eſt, credendo reuiuiſcet. Quis mortuus eſt, niſi is maxime qui ſine Deo eſt? Econtra quis viuit, niſi beatus ille cuius dominus Deus eius eſt? Scimus

Mat. 22

autem & confitemur, quia nos gentes ſine Deo fuimus, econtra vero notus erat in Iudæa Deus. Igitur qui credit in me (inquit) etiam ſi mortuus fuerit, viuet: quia gentilis populus, quanquam mortuus, id eſt, à Deo alienus ſit, credendo in me viuet, ea ſcilicet vita, quæ Deus eſt, & econtra Iudæus qui viuit ex eo, quod Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob Deus eius eſt, qui non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum, non morietur in æternum. Quid vero ille qui viuit & non credit? Vtique morietur non credendo, ſicut econtra, qui mortuus fuerat, reuiuiſcit credendo. [Credis hoc? Ait illi: Vtique domine. Ego credidi quia tu es Chriſtus filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.] Sciebat ipſe qui interrogabat, quia crederet hoc mulier iſta, veruntamen quia fides mentis commendanda eſt teſtimonio vocis, Corde enim creditur ad iuſtitiam,

Rom. 10

ore autem confeſſio fit ad ſalutem, confeſſio fidelis animæ ſonora digne exprimenda erat confeſſione. Et quid melius, quid dulcius reſonat in auribus, & ore eccleſiæ catholicæ? Ego inquit credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei. Hæc apoſtolica beati Petri confeſſio eſt, addidit ta-

Mat. 16.

men hæc mulier dicens, Qui in hunc mundum veniſti. Verè enim hic ſolus præ cunctis filiis, hic vnigenitus Dei in hunc mundum venit, id eſt, non (ſicut mentiti ſunt hæretici, Cherinthus, & alij) de Maria exiſtendi initium habuit, ſed aliunde in hunc mundum, id eſt, de cœlo ad terram, de corde patris in vterum virginis venit.

Qui in hunc mundum veniſti.

Merito ergo diligebat Ieſus (vt ſupra dictum eſt) Martham & Mariam ſororem eius, & Lazarum. Fidem nanque habebant, totius iuſtitiæ ſummam, per quam & Abraham pater noſter iuſtificatus, & amicus Dei appellatus eſt, ſine qua nulla anima dilectione Dei digna eſt. [Cum hæc dixiſſet, abiit & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.] Silentio, inquit, vocat ſororem ſuam. Quare ſilentio, niſi propter Iudæos, qui multi (vt ante dictum eſt) venerant ad Martham & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo? Non enim ignorabant, quia nuper eum lapidare voluerant. Ne ergo irreuerentes inimici magiſtrum ſolitis pulſarent iniurijs, vel ne currentes impedimento eſſent ſibi cupientibus eius colloquio frui, ſilentio ſororem ſuam vocauit. [Illa autem vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrit ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, videntes Mariam, quia cito ſurrexit, & exiit, ſecuti ſunt eam, dicentes: Quia va-

dit ad monumentum, vt ploret ibi.] Hæc idcirco ad Euangeliſtam narrare pertinuit, vt videamus quæ cauſa fecerit, vt plures ibi eſſent, quando Lazarus reſuſcitatus eſt, & tam grande miraculum quatriduani mortui reſurgentis teſtes plurimos inueniret. Interea prætereundum

Cur magis ſeduli erant Iudæi circa Mariam quam circa Martham.

non eſt, maiorem circa Mariam, quam circa Martham conſolantium eſſe diligentiam. Nam quando Martha ſurrexit, vt domino occurreret, non ſecuti ſunt Iudæi: quando vero Maria exiuit, vocante Martha, non Martham vocantem, ſed Mariam ſolam ſunt ſecuti dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi: Cur hoc, niſi quia Maria tenero magis affectu fratrem diligebat, & plus diligens amplius dolebat? Non ergo mirum, quod accedēte gratia ſpiritus ſancti, & cum hac naturali pietate ſuperno munere coniuncto, dominum Ieſum tanto amore dilexit, quem & plorans ad monumentum, prima omnium mortalium videre, & apoſtolis æternam conſolationem nunciare digna extitit. Sequitur. [Maria ergo cum veniſſet, vbi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dixit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non fuiſſet mortuus frater meus.] Eandem quam latius verbis Martha perorauit fidem Chriſti filij Dei, Maria citius adorando expreſſit. Cecidit enim ad pedes eius, dolore fratris pariter & amore Chriſti ſaucia, breuiterque locuta: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non eſſet mortuus, lingua cōticuit, cætera lachrymis vberius peregit. [Ieſus ergo videns eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, fremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit: Vbi poſuiſtis eum?]

Fremit° Filij Dei Turbatio filij hois.

Quid ſibi vult hic fremitus fortiſſimi filij Dei? Hæc turbatio mortalis & infirmi eiuſdem filij hominis? Etenim quod fremit, diuinæ fortitudinis, & fortiſſimæ diuinitatis eſt: quod autem eodem fremitu ſuo turbatus eſt, humanæ infirmitatis eſt. Turbauit inquit ſeipſum. Quis enim alius niſi ipſe turbaret ipſum? Sed quare turbauit, aut quid intendens fremuit, & ſic ſeipſum turbauit? Magna & cum timore conſideranda res, hoc fremitu & iſta turbatione præſignata eſt. Reſpiciamus quid poſt hoc, vel maxime poſt hoc miraculum factum ſit, ſcilicet propter hoc, quod Lazarum reſuſcitauit. Deniq; propter hoc ſignum pontifices & phariſæi intolerabiliter conſummata inuidia permoti, collegerunt concilium, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.

Gen. 49

In ipſa autem eius interfectione, humana quidem infirmitas turbata eſt valde, ſed diuina fortitudo comminans morti ſempiternæ, tanquam leo rugiens & fremens ad prædā aſcendit, & infernum ſpoliauit. Igitur quia per occaſionem huius miraculi illud futurum erat, fre-

1. Cor. 1.

muit ſpiritu, & turbauit ſeipſum Chriſtus, Dei virtus, & Dei ſapientia, cuius dicta quædā opera, cuius quodammodo verba facta ſunt: Et vbi inquit poſuiſtis eum? Non vt ſciat interrogat, ſed vt præſentes omnes ad expectationem gloriæ Dei, vel glorificationis filij Dei magis attentos faciat. [Dicunt ei: Domine veni, & vide. Et lachrymatus eſt Ieſus.] Vſque ad lachrymas quoque vera dolentibus condeſcendit humanitas, & eidem, quē vt Deus ſuſcitaturus erat pias vt homo, ante impendit lachrymas: fortaſſis non tam pro eo quod mortuus erat, quā pro eo quod propter ædificandam viuentium fidem reuocari illum oportebat, ad tolerandas rurſus huius vitæ miſerias. [Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eū? Quidam autē dixerunt ex ipſis: Non potuit hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur?] Qui potuit (inquiunt) quod maius eſt, non potuit facere quod minus eſt? Minus quippe fuiſſet languentē ſanare, quod nonnunquam factum eſt, quam cæci nati oculos aperire, quod à ſeculo nunquā auditū eſt. Illic reuocatur ſanitas, quæ quondam affuerat: hic lumen infunditur, quod nunquam infuierat. [Ieſus ergo rurſus fremens in ſeipſo, venit ad monumentum.] Rurſus (inquit) fremuit Ieſus. Nam & paulo ante dixit: Quia fremuit ſpiritu. Veruntamen non parua diſtantia eſt, quod ibi cum dixiſſet: Fremuit ſpiritu, protinus addidit: Et turbauit ſeipſum. Quis tam diligentem myſteriorum obſeruationem penſare ſufficiat? Etenim cum primo fremuit ſpiritu fortitudinis ſuæ dominus Ieſus, id eſt, quando infernum debellaturus intrauit, vera mortis paſ-

Rom. 6.

ſione turbatus. Quando autem fremet iterum, ſcilicet veniens ad iudicandum, non turbabitur, quia iam impaſſibilis eſt, & mors illi vltra non dominabitur: Tunc vociferabitur & clamabit,

Mat. 24 Luc. 21.

& magno fremitu ſuper inimicos ſuos confortabitur. Illo, inquam, fremitu ſuo mouebit virtutes cœlorum, rumpet ſomnum mortuorum, rapiet ad ſe in nubes agmina virorum, quos vnus

1. The. 4

idemque terror validæ tempeſtatis occidet, & eodem momento rurſus excitans, viuere faciet. Rectè igitur iterum fremuit in ſeipſo, non tamen iterum turbauit ſeipſum, & venit ad monumentum. [Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Ieſus: Tollite lapidem.] Fremente Ieſu, & terribiliter in illo ſuo ſecundo aduentu, quando veniet viuos & mortuos iudicaturus, non egebunt mortui iacentes in ſepulchris, vt monumenta ſibi egreſſuris, viuentium hominum, ſiue angelorum miniſterio aperiantur: Nam eodem fremitu illius non ſolum ſepulchra pateſiant, ſed & cœlum, & cœli cœlorum contremiſcent. Et quidem poterat itidem fremendo nunc terræmotum facere, quamuis adhuc mortalis Chriſtus, ſed oportebat, vt cum ſuauitate & mora fides præſentium ad ſpectaculum gloriæ Dei aduocarentur. Necdum

Cur tolli iuſſit lapidem

enim ſciebant quid facere vellet, quia nec eis dixerat manifeſte, quod illum reſuſcitare intenderet. Præterea cum per homines lapis ille tolli poſſet, ſine cauſa videretur actum, ſi di-

uina

uina virtute loco illum propelleret. Vt ergo nihil curioſe fieret, ſimulque ſciens & prudens fi-
des præſentium gloriam Dei præcurreret, tollite, inquit, lapidem. [Dicit ei Martha, ſoror eius qui
mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus enim eſt.] Quare non contentus eſt Euange-
liſta dixiſſe: dicit ei Martha, ſed addidit, ſoror eius qui mortuus fuerat? Videlicet vt omnes au-
ditores huius gloriæ Dei, non dubium arbitrentur, quod mortuus iſte quatriduanus fuerat. Di-
xit enim non quiuis, ſed Martha, neque alia mulier æquiuoca, ſed Martha eâdem, quæ iam
ſæpe nominata eſt ſoror eius qui mortuus fuerat, videlicet quæ vulnerata mente, & ideo vi-
gilante nec dormitare valente memoria, funereos fratris ſui dies neſcire non poterit. Dixit,
inquam, hæc: domine, iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Ac ſi diceret: Domine, cur lapidem
tolli iubes? Vt videas amicum ſaltem mortuum, an vt miſeris ſororibus viuum reddas illum?
Si illud intendis facere potes: ſcio namque, ſicut iam dixi, quia quæcunque popoſceris à Deo,
dabit tibi Deus. Si autem tantummodo vt videas, dico tibi, iam fœtet, quatriduanus enim eſt,
& idcirco viſui iam idoneus non eſt. [Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis
gloriam Dei?] Quando, inquit, miſiſti ad me, dicens: domine, ecce quem amas infirmatur. Nõ-
ne dixi tibi, quia infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei
per * eam? Quam putas me promiſiſſe gloriam Dei, niſi inauditam hactenus reſuſcitationem eum
quatriduani? Tantummodo crede, & hanc videbis gloriam Dei. [Tulerunt ergo lapidem. Ie-
ſus autem eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Ego autẽ
ſciebam, quia ſemper me audis. Sed propter populum qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu
me miſiſti.] Vos ô Iudæi, quoniam huic ſpectaculo deeſſe, vel hoc opus abſcondere non po-
teſtis, totus orbis conuenit. Dixiſtis de hoc homine, blaſphemat, eo quod dixerit, filius Dei ſum. Ioan. 10
Nunquid blaſphemia ſiue mendacium ſuſcitare ſolet mortuum quatriduanum, & non potius Num. 16
viuentes deducere in infernum? Dathan quippe & Abiron per ſuperbiam viui ad inferos de- 1. Re. 16
ſcenderunt. Saul quoq; cum eſſet Chriſtus domini, ſuperbiendo meruit dæmonio mancipari. Iaco. 4.
Semper enim Deus ſuperbis reſiſtit. Ecce autem hic, vt faciat opus, quod nemo facere poſſit, niſi
Deus, patrem ſuum vocat dominum, confitetur ſe eſſe Dei filium. Igitur, aut nihil diuinum cum
hac promiſſione hic efficiet, aut vos impij eſtis veri filij Dei negatores. Sed iam ipſa verba con-
templemur, quæ ſubſequenter mox opere confirmata ſunt: Pater inquit. Diligenter perpende
quod palam patrem dixerit, & hoc opus in nomine patris, id eſt, ad confirmandum, quod deus Cur gra
pater ſuus ſit, facere velit. Gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Quomodo, inquis, patri tias age
gratias agit, ſi non gratia vel adoptione, ſed natura filius eſt? Gratias namque agere gratui- bat pa-
ti beneficij eſt memorem eſſe. Sed non exultet hæreticus. Sequitur enim: Ego autem ſciebam tri Chri
quia ſemper me audis, ſed propter populum qui circunſtat, dixi, vt credant quia tu me miſiſti. ſtus.
Idcirco inquit, gratias ago, vt te teſtificante per ſubſequens opus, me tibi gratum, & benepla-
citum eſſe, cognoſcat & credat populus qui circumſtat, quod non iniurioſe, ſed gratioſe dixe-
rim ſuperius, ego & pater vnum ſumus. Non ago gratias, quod tuus meruerim eſſe filius, ſed
quod hoc ipſum neſcientibus notum fieri volueris hominibus, vt ipſi ſalui ſint, iuxta quod ali-
bi: Confiteor tibi pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea par-
uulis. Semper inquit audis me, id eſt, non in tempore vel hora, ſicut participes meos, iuſtos ho- Mat. 11.
mines, quorum in nullo manſit ſpiritus gratiæ, quorum nullus ſicut poteſtatem habens, ſed ſi-
cut donum accipiens, operatur opus gloriæ tuæ. Nulli enim ſemper adeſt manifeſtatio ſpiritus
ad vtilitatem, nec ſemper ſe audiri vel ſemper ſibi adeſſe ſentit virtutem. Igitur ſingulariter
ſum ego, in eo, quod ſemper me audis. Hoc ſciebam & non propter me, ſed propter populum
qui circunſtat, opus erat, vt hoc dicerem gratias agens. [Hæc cum dixiſſet, voce magna cla-
mauit: Lazare veni foras. Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis,
& facies illius ſudario erat ligata.] Ecce nunc Iudæi, ſi verbis non creditis, operibus credite, vt Ioan. 10
cognoſcatis, inquit, & credatis, quia in me eſt pater & ego in patre. Hoc dudum verbis dixit, & Cur ma
vos illum lapidare voluiſtis, nunc operibus aſtruit, & paulo poſt eum crucifigetis. Magna, gna vo-
inquit, voce clamauit. Rectè magna voce clamauit, vt Lazarus foras veniret: magna quippe ce clama
cœlorum fragore, magna cœleſtium virtutum commotione, dormientes in ſepulchris con- uit.
cutiet. Nam Deus noſter (inquit Pſalmiſta) manifeſte veniet, Deus noſter & non ſilebit. Ignis
in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Aduocabit cœlum deorſum, & Pſal. 49
terram diſcernere populum ſuum. Magna ergo voce opportune in hac ſignificatione vſus eſt.

Et prodijt, inquit, qui fuerat mortuus. Quali autem prodijt habitu? Ligatus, ait, pedes &
manus inſtitis, & facies eius ſudario erat ligata. Mira res: Sic enim ligatus, nec pedibus am-
bulare, nec ſaltem manibus reptare, ſed nec oculis, quo prodiret, potuit videre. Quid ergo
nobis euangeliſta hac prodeuntis deſcriptione innuit, niſi magnam fuiſſe fortitudinem vocis
vel clamoris, qui mortuum ligatum ad viuos excuſſit, & excutiendo de mortuo viuum fecit?
Quod ſi magnũ & incõprehenſibile eſt, quantum erit illud, cuius hoc præconium eſt? Quomodo
exibent mortui de ſepulchris ad rugitum vel fremitum leonis immortaliter regnantis, ſi ita nunc

exiſtiſt iſte ad balatum agni laniſtarum manibus & cultro appropinquantis? Ergo lapidibus
Ioan.5. tantum, non etiam filiis Abrahæ incredibile eſt quod dixit hic filius Dei omnipotens, quia omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius & procedent. [Dicit ei Ieſus: Soluite eum & ſinite abire.] Sine dubio plus miraculi habet imperium vocantis, in eo quod ligatus pedes & manus inſtitis, & facie ſudario ligata prodiit, quam ſi ſolutis pedibus vel manibus atque patentibus erepſiſſet oculis. Notandum vero quod cum item, ſi iteni poſtquam prodijt, imperio ſuo dominus noſter pedum vel manuum eius vincula rumpere, ſudariumque, imo & lapidem, quem tolli iuſſerat, inuentum, potuiſſet excutere & tunc maluit dicere, tollite lapidem & nunc ſoluite eum, & ſinite abire. Cur enim in huiuſmodi, verbum virtutis Dei ſuum faceret miraculum, cum per præſentium hominum poſſent fieri miniſterium? Procul à ſapiente & natura eius omnipotentia omnis curioſitas. Decet nanque vt in his tantum fortitudinem ſuam vtiliter exhibeat, in quibus operari humana non valet infirmitas. Hoc ſeruis quoq; eius prudenter & diſcrete obſeruandum eſt, vt ibi tantum diuinā præſtolētur potentiā, vbi humanā conſtat deficere induſtriam. Alioquin contra illud facere videbuntur præceptum, non tentabis dominū Deū tuū.

Myſtica expoſitio huius miraculi Spectatis igitur in hoc Lazaro & ſorore eius Maria, duobus ſecundum geminam reſurrectionem filij Dei operibus: etenim in illa anima (vt iam dictum eſt) hic in corpore eſt ſuſcitatus, nunc demum eorundem operum ſimilitudinem myſticam breuiter attingamus. Huic mortuo quatriduano, qui iam fœtens ſuſcitatus eſt, ſimilis eſt peccatrix: nam anima vita ſua (quæ Deus eſt) miſerabiliter defraudata, videlicet qualis fuerat quondam hæc ipſa, de qua iam dictum eſt, ſoror eiuſdem Lazari Maria. Qualis enim illa fuerat? Vtique peccatrix, non occulta, ſed male diffamata, & per ipſam infamiam ſuam iam fœtens, & quaſi ſepulchro malæ cōſuetudinis obruta. Etenim fœmina peccatrix, magis quam vir in eiuſmodi peccato fœtere hominibus conſueuit.
Luc.7. Ergo peccator quiuis, iam pro mala conſuetudine infamis, Lazaro comparatur quatriduano
Matt.9. iamque fœtenti. Et quidem iuuenis quoque, qui efferebatur per portam ciuitatis, puella etiam quam adhuc in domo iacentem idem dominus ſuſcitauit, mortem ſignificat animæ peccatricis, ſed in ſingulis diuerſi figurantur peccatorum modi. Puella nanque mortua in domo iacens, anima eſt quæ conſcientia mali deſiderij ſuffocata, nondum tamen per operis conſummationem publicata. Iuuenis autem, qui per portam ciuitatis efferebatur, peccator eſt, qui deſiderio malo præuentus, vſque ad exteriores quoque peruenit iniquitatis effectus. At vero qui opera peccati iam in conſuetudinem vertit, famamque perdidit, Lazaro, vt iam dictum eſt, ſimilis eſt quatriduano, iamq; fœtenti. Talis peccator cum in eccleſia fœtere cœperit, merito tota in luctum conuertitur hoſpitalis domus Chriſti. Omnis ordo lamentatur, & pro tali fratre orat Chriſtum, ſiue illorum qui actiuæ, ſiue illorum qui contemplatiuæ vitæ dediti ſunt. Hi qui in actiua vita poſiti, animarum curam gerunt, prius ſolicitantur, poſt & ad eos quoque qui in contemplatiua latent, cura hæc & fatigatio perfertur. Benè ergo prius Martha, deinde pro
Pſal.118. fratre ſuo dominum, plorando ambit Maria. Cum itaque ad huiuſmodi peccatorē gratia Dei reuertitur, mortuus pedes & manus ligatus inuenitur, quia funibus peccatorum ſuorū circundatus ſub lapide clauſus, id eſt, ſub lege reus tenetur. Clamat Ieſus voce magna, veni foras, quia non niſi magno terrore aſpirantis Dei, & de futuro iudicio comminantis exterritus, male ſecurus peccator ad cor ſuum reducitur. Statim prodit, id eſt, reatum ſuum confitetur, & quia iam viuit, ſoluite illum, inquit Ieſus. Dixit enim: Quæcunq; alligaueritis ſuper terrā, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cœlo. Cauendū autem eſt eis, quorum
Caute vti oportet poteſtate clauium. hoc officium, vel poteſtas eſt, ne hunc modum prætereant, id eſt, ne ligent, niſi mortuum, neque ſoluant, niſi voce confeſſionis ſignificante rediuiuum eundem eſſe de ſepulchro productū. Nam ſi pro arbitrio vel animo ſuo illum viuentem ligent, hunc aūt mortuū ſoluant, videlicet condēnantes iuſtum, & iuſtificantes impium: ipſi illa non ſua, ſed Chriſti poteſtate ſe priuant: & viuētem quidem ligando, ſic mortificare nequeunt, mortuum aūt ſoluendo, non ſolum non viuificant, verumetiam fœtorem, cunctorum naribus ingerunt. Sequitur. [Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam, & viderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.] Melius quidem illi fecerunt qui crediderunt, ſed dilatandæ gloriæ Dei delatores illi amplius profecerunt. Foras enim rem geſtā illis teſtibus certam efferentibus. Zelus apprehendit populum ineruditum, eiſque ardentibus,
Mat.21. & magno flatu inuidiæ ſuæ ventilantibus magnitudinem miraculi, latius gloriæ filij Dei flamma reluxit. Nam propter hoc maxime ſignum, exierunt poſtmodum turbæ obuiam illi cum
Pſal.25. ramis palmarum, clamantes, oſanna filio Dauid. Dixerunt (inquit) quæ fecit Ieſus, & pro ſuperioribus miraculis latis zelantibus rem nouam narrantes, quaſi oleum camino adiecerunt.
Concilium malignantiū. [Collegerunt ergo pontifices & phariſæi conſilium & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?] Iſtud eſt conſilium vanitatis, cum quo Pſalmiſta non ſedit, hæc illa eccleſia malignantium, ad quam neque lex, neque prophetarū quiſquā introiuit. Si enim introiſſent, ſi ab illo conſilio vel eccleſia maligna conſulti fuiſſent, quid reſponderent dicentibus

illis

illis: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit,quid, inquam, reſponderent ſenatoribus
peccati,& iudicibus iniquitatis, niſi audite eum,credite in eum? Si enim ſuper iſto conſulerent
Moyſen,ex ipſo audirent:Si creditis mihi, credite & huic,ſicut ipſe dominus: Si crederetis Moy- Deut.18
ſi,crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit. At illi credere nolebant, & nequaquam Iohan.5
conſultando veritatem agnoſcere,ſed veritati reſiſtere quærebant. Igitur de voluntate ſcriptu
rarum,ſine quibus legitimum non eſt concilium,omnino tacuerunt,& quid mallent ſignifican-
tes,ita protinus propoſuerunt: [Si dimittimus eum ſic,omnes credent in eum,& venient Roma
ni,& tollent locum noſtrum,& gentem.] Quod eſt dicere:Conſultantibus nobis,ſi hæc ſenten-
tia placuerit, vt ſic dimittamus hominem talem,ſigna tam multa facientem, omnes credent in Prætex-
eum,credent eſſe Chriſtum,credent eum eſſe regem ſuum. Nos autem regem Cæſarem habe- tus ſanę
mus,& ſub Romano imperio iamdudum tributarii facti, parua nimis huic Pontio Pilato præ- cōſulta-
ſidi delegata prouinciola ſumus. Iudæa namq; non tam prouincia, quàm Syriæ prouinciæ tionis.
quædam non magna pars eſt. Si ergo quiſquam apud nos,præter Cæſarem rex nominatus fue
rit,vindices Romani venient,& tollent noſtrum & locum & gentem.Quid igitur facimus?Num
vnum hominem dimittimus,vt omnes pereamus? An certe quod factus eſt, vnum hominem
perdimus,vt noſter locus & tota gens conſeruetur?Quem putarent tali cauſa propoſitâ poſſe
ipſorum intentionem reprehendere,vel illum vnum hominem auderet defendere? De com-
muni ſalute generis totius conſultabatur,de ſeruanda Romani imperii fidelitate conſilium quę-
rebatur. Ergo hunc hominem interficere apud tribunalia quidem Cæſaris videbatur fore tutū,
apud iudicem populi ſingebatur eſſe neceſſarium. Sic intenderunt arcum conuentus ille mali- Pſal. 63.
gnantium,& multitudo operantium iniquitatem, ſic, inquam, intenderunt arcum rem ama-
ram,ſic firmauerunt ſibi ſermonem nequam. Sub hac occaſione timoris,vel fidelitatis Roma-
ni imperii abſconderunt laqueos, & dixerunt: Quis videbit eos? Concedatur eis pauor iſte,
quoniam Dominus deus pauor ſiue terror illorum non eſt: concedatur, inquam, ipſo Domino
deo noſtro permittente illis,dum per Hieremiam prophetam dicit:Paueant illi,& non paueam Hiere.7.
ego.Induc ſuper eos diem afflictionis,& duplici contritione contere eos Domine deus meus. Pa-
ueant,inquam,illi vnam contritionem.ſ.illam,ne forte veniant Romani,& tollant eorum & lo
cum,& gentem,& duplicem contritionem incurrant,videlicet, vt & Romani venientes,tollant
eorum locum & gentem,& maligni ſpiritus aduolantes,tollant animas, & corpora quoq; in ge
hennam ſemper vrentem. Prudentem vt ſibi viſum eſt deliberantium propoſitionē audiuimus,
nunc iam inuentionem vtilitatis auſcultemus. Sequitur:[Vnus aūt ex ipſis Caiphas nomine,cū
eſſet Pontifex anni illius,dixit eis: Vos neſcitis quicq̃,neq; cogitatis,quia expedit vobis,vt vnus Spiritus
moriatur homo pro populo,& non tota gens pereat.] Oratiunculam magnæ veritatis ſignifica mēdacii
tiuam,ſpiritus mendacii per os huius Caiphæ ſibimet vſurpauit,vt quod confiteretur euangeli- in Cai-
ca fides in veritate,hoc idem æquiuoce ſonaret, per os neſcientis, & contra omnem veritatē ni- pha.
tentis homicidæ.Quod Euangeliſta ipſe admirans,continuo ſubiungit.[Hoc autem à ſemetipſo
non dixit,ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, quòd Ieſus moriturus eſſet pro gente
& non tantum pro gente,ſed vt filios Dei,qui erant diſperſi, congregaret in vnum.] Magnum
ſpectaculum huius anniui Pontificis,qui redempto pontificatu vnius anni,vere vt fur & latro in
ouile aſcendit, & nunc ipſum paſtorem ouium mactare intendit, vt furta ſua licentius agere
poſſit. Hoc,inquit,à ſemetipſo non dixit. Quid eſt à ſemetipſo non dixit, niſi hoc verbum de
corde ſuo non adinuenit? Nam reuera antequam Caiphas fieret,factum eſt hoc verbum,vt Ie-
ſus moreretur pro gente,& factum eſt vſq; ad ſanctos Prophetas,imo & erat antequam fierent Gene.1.
Prophetæ,antequam fieret Abraham,ſed & anteq̃ formaretur Adam. Erat quippe iam in bene Caiphas
placito Dei dicentis:Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Iam tunc erat erat vt
hoc verbum, vt Ieſus moreretur pro gente. Hoc ergo Caiphas à ſemetipſo non dixit. Sed grande
quid?Cum eſſet Pontifex anni illius,prophetauit. Poteſt exempli gratia ſic dici.Cum eſſet cym cymbalū
balum magnum,clare tinniuit,quia videlicet virtutē loquelæ ſuæ non magis aduertit,q̃ tinnitū tinnens.
ſuum cymbalū ſentit. Illud enim omnino nō ſentit,quod ſentimus nos homines,audito hoc ſoni-
tu tintinnabuli.ſ.quod verè expedierit, vt ſic vnus & ſingularis homo,ſanctus ſanctorū,& ſol iu-
ſtus,Ieſus Chriſtus moreretur pro gente,& non tantum pro gente Abrahæ,ſed & pro cūctis præ-
deſtinatis ab origine mundi, filiis Dei, foris extra paradiſum originalem, in quatuor mundi
partes diſperſis, & iamiam de maſſa generis humani, vſque ad vltimum electum recolligendis. Eccleſia
Igitur mendacium quidē ſenſit,quod nihil eſt,ſcilicet quod idcirco Ieſum mori vtile eſſet,ne pro- rapuit
pter hoc ipſum nominatum regem Chriſtum, iratis vindictam facientibus Romanis, gens illa verbum
periret, ſed rei veritatem, quæ iam dicta eſt, nec ſenſit, nec à ſemetipſo dixit, ſed impellente veritatis
manu Dei cor ſtultum, quomodo voluit clare & longe audibilem tinnitum reddidit.Itaq; quo- ab ore
niam hoc à ſemetipſo non dixit, ſed verum prophetauit, rectè ſanctus Euangeliſta, imo & tota illius.
Chriſti eccleſia, verbum rapuit de ore illius mali prophetæ, & indigni pontificis: De ore (in-
quam) illius polluto, & mendacibus labiis rapuit hoc verbum veritatis,& dicit: Vos neſcitis

quicquam. Vos, inquam, impii homicidæ, inſipientes & maligni theſaurizatores mortis quos
Sapie.2. malitia excæcauit, neſcitis ſacramenta Dei, neq; cogitatis, quia expedit vnum hominem mori
pro gente, & non tantū pro electa patriarcharum vel prophetarum gente, ſed & vt filios Dei
de cunctis gentibus, qui diſperſi erant, & longe diſiecti, nomen Domini non audierant, congre-
get in vnum, in vnum populum, in vnam eccleſiam, in vnum corpus ſuum. Hoc neſcitis, neque
Matth.8 cogitatis vos. Sed nec ipſæ vulpes, quæ in vobis foueas habēt, neq; volucres cœli, quę in vo-
bis nidificant, vulpes, inquam, & volucres, ſcilicet maligni ſpiritus, quos in cordibus & conuen-
1.Tim.3 ticulis veſtris confouetis, neq; per aſtutiam, neq; per agilitatem ſuam comprehendere potuerūt
hoc magnum pietatis ſacramentum, quod per mortem ſuam filius Dei fratres ſuos diſperſos cō-
gregaturus eſſet in vnum. Neſcitis ergo iſtud, neq; cogitatis. Etenim iſtud conſilium Dei, ſanctis
patribus & prophetis reuelatum, vos ideirc indigni eſtis. Sequitur. [Ab illo ergo die cogitauerūt
interficere eum.] Ergo inquit quia conſpirationem ſuam, quaſi rationabiliter authoritate conci
lii confirmauerant, ab illo die præfinito concilio cogitauerunt vt eum, quem antea lapidare vo
luerant per turbam & tumultum, nunc interficerent quaſi per iudicii ordinem legitimum. [Ie-
Cur Chriſtus ad tempus abiit & ſeceſſit in Effrem. ſus ergo non ambulabat palam apud Iudæos, ſed abiit in regionem, iuxta deſertum, in ciuita-
tem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.] Non metu occaſus ſui verus iſte
Sol in nube ſe abſcondit, non palam ambulando apud Iudæos, præſertim cum poſtmodum
ad eundem occaſum ſuum tam rutilo aſpectu peruenerit, vt claritatem gloriæ eius inuidorum
ferre non poſſent oculi: ſed hoc & iam facto & vtilia fidelibus ſuis præmittit exempla, & diui-
na more ſuo ſignat myſteria. Hoc enim eius exemplo, licet eius diſcipulis humiliter declinare
inſtantiam perſecutionis, & itidem myſtice datur intelligi, quód Iudæis iam debeat domus ſua
deſerta relinqui. Abeundo namq; in regionem iuxta deſertum, & ibi morando cum diſci-
pulis ſuis, per deſertum innuit deſertionem Iudæorum, per ipſam regionem, quæ eſt iuxta de
ſertum, electam habitationem gentium, apud quas manſurus erat, in ciuitate Effrem, id eſt,
in eccleſia faciente fructum multiplicem. Effrem quippe interpretatur frugifer ſiue creſcens.
[Proximum autem erat Paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi Hieroſolymam de regione an
te Paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos.] Iam non palam, inquit, ambulabat Ieſus apud Iudæos,
ſed non diu delituit. Proximum enim erat Paſcha Iudæorum, quod tempus ſuum eſſe nouerat
quo pati cupiebat, quod deſiderabat, ſicut teſtatur ipſe: Deſiderio, inquiens, deſideraui hoc Pa-
Luc.22. ſcha manducare vobiſcum antequam patiar. Porro, Iudæorum hoc Paſcha fuit vltimum.
Quicquid enim extunc Iudæi ſanctificant, pollutum eſt: quicquid benedicunt ſacerdotes eo-
rum, maledictum eſt: Deus enim benedictionibus eorum maledicit, ſicut per Prophetam præ-
Mala.2. dixit: Et extunc ſtercus ſolennitatū ipſorum ſuper vultus eorum proiecit. Vt ſanctificarent, in-
quit, ſeipſos, aſcenderunt ante Paſcha. Sanctificatio Iudæorum tota in cibis & in potibus, & va-
riis baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis, ante Paſcha ſolenniter agebatur, id eſt, ab initio menſis pri-
Matt.7. mi, cuius die decimaquarta ad veſperam ſacer agnus immolabatur, & ex lege præceptum erat,
Exod.12 vt immundus ex eo nō veſceretur. [Quærebant ergo Ieſum, & colloquebātur ad inuicem, in
templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?] Ecce crudelis hyæna, hære-
ditatis illius habitatrix, in qua Deus quondam habitauit, quomodo ſitit, quomodo anhelat, &
linguam eiicit, feſtinans & impatienter ſitiens effundere ſanguinem Chriſti. Nondum venerat
dies feſtus, & iam inſidiantes in illa ſpelunca ſua, in illa domo patris, quam fecerant ſpeluncam
Matt.21. latronum, cum deberet eſſe domus orationis, dicebant: Quid putatis quia non venit ad di-
Ioan.2. em feſtum? Videlicet, quia primus non venerat, vel inter primos, qui (vt prædictum eſt) aſcen
debant Hieroſolymam, vt ſanctificarent ſeipſos, male ſoliciti, & propoſitum timentes perdere
Chriſtus vt agnus paſchalis, decima die mēſis intrauit. homicidium: Quid putatis, inquiunt, quia non venit ad diem feſtum? O impii, quid pu-
tatemus, niſi quia iſte eſt agnus paſchalis, & decimus dies menſis huius nondum aduenit? Non
enim iubet lex, vt feſto die neomeniæ cum clangore tubarum, ſed vt decima die menſis tollatur
agnus, qui immolandus eſt in domo filiorum Iſrael. Idcirco ergo non iam venit ad diem fe-
ſtum, quia tempus expectat, & diem ſuum legitimum, vt legitima, id eſt, decima die menſis do-
mum filiorum Iſrael, id eſt, templum Dei, paſchalis agnus introeat, & extunc circa illud ſalu-
bria doctrinæ cœleſtis pabula, circa vel intra eiuſdem templi viridarium, ſuis auditoribus diui-
dat, vobis nihil audentibus, neq; cultrum veſtrum iniicere valentibus, donec quartadecima di-
es veniat, cuius ad veſperam ſe ipſe immolaturus eſt ſuis manibus, & tunc demum à ſe vobis ō
cruenti laniſtæ trucidari permittet. Tunc illum ſuſcipietis, ſicut leo paratus ad prædam, & ſicut
Pſal.16. catulus leonis habitans in abditis. Tam malam intentionem veſtram Euangeliſta ſignificans ita
ſubiungit. [Dederant autem pontifices & phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, in-
dicet, vt apprehendant eum.] Non, inquit, bene quærebant eum, neq; pro bono feſtinabant vi-
dere venientem ad diem feſtum, ſed quia pontifices & phariſęi dederant mādatum, vt ſi quis co-
gnouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eū. Soliciti erant, ne forte propter hoc ipſum non ve-
niret ad diem feſtum. Ergo intētus quiſq; erat, illorum habiturus gratiam, cum indicaſſet illū,

quippe

quippe cum & precium dare prompti eſſent, quod & diſcipulo eius dederunt indicanti, quando
vel in quo loco ſine turbis poſſent comprehendere illum. [Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ ve- Mat. 26.
nit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit. Ergo inquit, quia tale principes & CAP. XII.
phariſæi mandatum dederant, Ieſus non ante quatuordecim aut duodecim, ſed tardius, id eſt, ante ſex
ante ſex dies Paſchæ, venit in viciniam Hieroſolymæ, ſcilicet in Bethaniam, hoc exemplo præ- dies paſchæ, id
ſignans, ne quis perſecutoribus ſe ingerat, antequam diuina illum gratia vocet, cum ipſe tem- eſt, nono
pus illud vel diem obſeruare curauerit, qui per ſcripturas olim præordinatus eſt. Sextus namq; die menſis.
dies ante quartamdecimam menſis, cuius in veſpera agnus immolandus erat, nonus dies eiuſdẽ
menſis eſt. Cum ergo nono die menſis in Bethaniam venit, & ſicut paulo poſt ſequitur, qui in cra
ſtinum, qui profecto decimus dies menſis eſt, ciuitatem Hieruſalem ingreditur, plane in hoc quo,
que legem, quæ de agno paſchali ſcripta eſt, hic verus agnus Dei ſuſtinere probatur: Venit, in-
quit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, videlicet in craſtinum (vt dictũ
eſt) ſanctam ciuitatem ingreſſurus. [Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, La-
zarus vero vnus erat ex recumbentibus, Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici, præ
tioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguẽti.] Cœnã
hanc in domo Simonis quondam leproſi factam eſſe, ex Matthæo & Marco manifeſte habe- Mat. 26
mus. Secundum Lucam quoque domus illa eiuſdem Simonis eſt, in qua primum hæc eadem Mar. 14
Maria peccatrix, eadem, inquã, ſicut à diligentioribus tractatoribus veraciter aſſertũ eſt, à Do- Lucæ 7.
mino ſuſcepta, lachrymis lauit pedes eius, & multa illi peccata dimiſſa ſunt, quia dilexit mul-
tum. Vnde ergo eſt, quod tot viris præſentibus, in domo alterius, mulier Martha miniſtra-
bat? Illud nempe non eſſet mirum, ſi in domo ſua miniſtraret ſicut tunc, quando intrauit ipſe
Ieſus in quoddam caſtellum, & hæc eadem mulier excepit illum in domum ſuam, & ſatagebat
circa frequens miniſterium. Verum quacunq; neceſſitate Martha Simoni coniuncta fuerat, vt in Lucæ 10
domo eius miniſtraret, quoniam ſcriptura tacet, nos iam in hac cœna diligentius ſpecule-
mur ea, quæ Domino noſtro exhibita ſunt, ſancta & myſtica magnæ pietatis miniſteria. Fe-
cerunt, inquit, ei cœnam ibi. Domus (vt prædictum eſt) Simonis eſt, Martha miniſtrat, Laza-
rus vnus eſt ex recumbentibus, Maria prætioſum ſuper caput & pedes Domini effudit vnguen-
tum. Nam hoc loco hic quum Euangeliſta ſuper pedes effuſum vnguentum narrat, Matthæus
& Marcus ſuper caput quoq; eius effuſum eſſe non tacent. Vberius ergo nunc inſtante paſ-
ſione Domini, in hac cœna ſanctæ eccleſiæ obſequium præſignatum eſt, quàm tunc cum in do-
mo eiuſdem Simonis hæc eadem Maria peccatrix, ab eodem Domino noſtro ſuſcepta eſt. Tunc Maria
enim ſuper conuiuantes illam Phariſæi domum famoſa peccatrix ingreſſa, & murmurante illo vt pecca
dignam pœnitentiam offerendo iuſtificata, conuerſionem gentilitatis præfigurabat. Hæc genti trix gen
litas enim poſt aſcenſionem Domini, ad diuitias Iudæorum, ex quibus ſalus eſt, veniens, & ad tilitatẽ
magnum conuiuium ſcripturarum inuiſſa prorumpẽs, quæ fuerat meretrix, id eſt, pluribus diis, præfigu
quaſi multis proſtituta viris, retro ſecus pedes Domini accubuit, quia videlicet eius, quem ſe- rabat.
cundum carnem non nouerat, veſtigiis adhæſit, flens & erroris priſtini pœnitentiam agens, Ioha. 4.
murmurantibus eis, qui ex circunciſione erant, eo quòd gentiles gratia Chriſti indignos iudica- Act. 11.
rent. Nunc autem mulier eadem iam iuſtificata, ſimul cum Martha ſorore ſua vnã eandemq;
Chriſti eccleſiam ſignificat, quæ diuerſis vtriuſq; actus, ſcilicet & contemplatiuæ vitæ obſequiis
eidem Domino in Bethania, id eſt, in domo obedientiæ miniſtrat, Lazarus verò qui fuerat mor-
tuus, quem ſuſcitauit Ieſus, vnus eſt ex recumbentibus: quia profecto ſine fide reſurrectionis, in
nullo ordine eccleſiæ Chriſto miniſtratur. Domus autem ipſa Simonis eſt leproſi, quia vide- quid de
licet Iudæorum, inquit Apoſtolus, adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & ſignat
obſequium, & promiſſa, & eorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, nos autẽ. ſ. eccle domus
ſia de gentibus, eramus quondam ſine Chriſto, alienati à conuerſione Iſrael, hoſpites teſtamen- Simõis.
torum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Cum ergo admiſſi ſumus, vt Rom. 9.
iam non ſimus hoſpites & aduenæ, ſed ſimus ciues ſanctorum & domeſtici Dei, profecto in do- Soph. 2.
mo phariſaica, gentium eccleſia Chriſto deſeruit, licet inuiderit ſynagoga, & detraxerit pœniten
tiam agenti. Facta igitur cœna, Martha miniſtrat, & Maria vnguentum ſuper Dominũ effu-
dit, quod ipſum quoq; quoddã non leue miniſteriũ fuit. Differt aũt à miniſterio Marthæ, quia vi-
delicet Martha cibos corporis miniſtrat, Maria verò multũ quidem eſt quod obſequitur, verun
tamen tali eius obſequio corpus nõ reficitur. Myſtice quidẽ capillis eius quibus Dñi pedes exter
ſit, ſuperbam diuitum abundantiã exprimunt, qua ſic abſq; penuria ſui pauperũ inopiã ſupple-
re, quomodo capillos abſq; dolore capitis deponere poſſunt: veruntamẽ carnaliter, ſicut iã di-
ctũ eſt, Maria dominũ per tale non paſcit obſequiũ. igitur per Marthæ miniſteriũ, illorũ ſedulitas
exprimitur, q in vita actiua Chriſto deſeruiũt, per Mariæ vero vnguentũ, cuius ex odore domus
impleta eſt, eorũ religioſitas figuratur, qui contemplatiuæ vitæ ſanctis laboribus attriti, bonum
Deo & hominibus odorem effundunt. Quorum perfectioni illud quoq; congruit, quod dictum Vnguen
eſt: Accepit libram vnguenti nardi piſticæ pretioſi. Libram, inquam, vnguenti, id eſt, bonam & tũ nardi
perfectam piſticæ.

perfectam menſuram piæ ſeruitutis. Piſtici autem vnguenti, id eſt, fidelis & ſine adulteratione, vel probatiſſimi. πίστις enim Græce, Latine fides dicitur, quæ cum humilitate coniuncta, (quam nardus herba humilis & aromatica deſignat, vnguentum optimum efficitur, quo non tantum caput, ſed & pedes Domini ſuauiſſime perunguntur. Non enim fruſtra hic Euangeliſta, cum Matthæus & Marcus aperte dixerint, hoc vnguentum effudiſſe ſuper caput ipſius recumbentis, ſcribit quod illi tacuerunt. ſ. quia pedes quoq; eius illo vnxit. Nam reuera quando primũ ad Dominum acceſſit, tunc vnguento, quod non propter ipſum Dñm emerat, ſed ob fragrantiam ſui corporis vegetandam compoſuerat, ſolos vnxit pedes Dñi, nec enim poterat peccatrix ſtatim capite eius digna fieri: nunc vero iam iuſtificata & dilecta, vnguento quod propter hoc ipſum emerat, tam caput quàm pedes perunxit. Miniſtrante ergo Martha cibos corporis, Maria ſpiritualium miniſteriorum exemplar, caput ac pedes ſaluatoris, videntibus cunctis, & odorem mirantibus, vnguento pretioſo vngit, quia videlicet in auribus plebis Domino ſeruientis, in ſex operibus miſericordiæ, quæ in Euangelio Matthæi commemorantur: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi potum, &c. religioſi miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei fideliter confitentur & prædicãt, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Caput namq; vngere, eſt diuinitatem eius fideliter annuntiare: Pedes autem vngere, eſt veram humanitatem, veramq; paſſionem eiuſdem dei & hominis humiliter credere, & conſtanter prædicare. Hoc agentes & nõ ſicut plurimi verbum Dei adulterantes: Chriſti, inquiunt, bonus odor ſumus Deo in omni loco, in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt. Ergo domus impleta eſt ex odore vnguenti. Verũ hoc vnum idemq; eccleſiæ vnguentum aliis eſt odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitã. [Dicit ergo vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariothes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentũ non vænijt trecentis denariis, & datum eſt egenis?] Huic infelici bonum opus mulieris odorem mortis attulit, hunc bonus vnguenti pretioſi odor occidit. Imo quia vere tam mortuus erat, & inter viuos .i. electos Apoſtolos ambulans, iam in ſepulchro malitiæ ſuæ Deo mortuus iacebat, odorem vitæ ferre non potuit, obſequium pietatis, vel honorem dignum magiſtro impenſum ſine tormento indignationis & inuidiæ videre nequit, venenum auaritiæ (quo ebrius erat) continere non valuit. Perſonam eius Euangeliſta deſcripſit, ſignanter dicendo Iudas Iſcariothes, quod vocabulum ſumpſit à tribu Iſachar, vel à vico, in quo ortus eſt, & addendo, qui erat eum traditurus: quia videlicet eſt alius Apoſtolus huius nominis Iudas, qui & Thaddæus. Intentionem veró, qua hæc dixerit, ſubiungendo exponit. [Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.] Teterrimus, inquit, nebulo nequiſſimam inuidiam, quo de bono magiſtro male ſentiebat, & profundam auaritiam, qua dominicis loculis non parcens furtum inſerebat, honeſto nomine, id eſt, egenorum palliauit cura. Quis non miretur, quod talem conſcientiam tali hypocriſi contegebat, quód inſidiator miſericordiæ, de neceſſaria pauperibus miſericordia tractabat? Magnifice ſanctus Euangeliſta huius homicidæ atrocitatem percutit, dicendo: Non quia de egenis pertinebat ad eum. Non (inquit) cura hæc pertinebat ad eum, etenim longe exceſſerat animus eius, trucidator pietatis, vltra omnes terminos humanarum miſeratiõum, tamq; alieni pectoris erat, vt ipſam poſſet ad mortem tradere miſericordiam pauperum. Sed quare dixit? Quia fur erat inquit: O infelix, Iccirco maluiſſet hoc vnguentum vænijſſe trecentis denariis, quia voluiſſet & potuiſſet furtum facere de ipſis trecentis denariis. Quomodo potuiſſet? Vtique ſatis commode, quia loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Saccularius, inquit, erat Domino, & ea quæ à piis hominibus pauperi Domino noſtro mittebantur, portabat. Etenim cum diues fuiſſet, pauper pro nobis factus fuerat, & cum terræ, & maris, omniumq; quæ in eis ſunt, vel ex ipſis naſcuntur, creator & dominus eſſet, tamen ex eleemoſynis hominum ſuſtentari, & euangelium annuntians, de Euangelio viuere volebat. Ea, inquam, quæ ab auditoribus Euangelii Domino mittebantur, ipſe portabat, & miniſterio nequiter abutens, exportabat fur & ſacrilegus. Non qualiſcunq; fur, fur loculórum, ſed Dominicorum loculorum, ſed ſacrorum. Talis erat miſer iſte Iudas, & tamen cum ſanctis vndecim diſcipulis intrabat, & exibat, imo & eleemoſynis, vnde illi & ipſe Dominus viuerent, præpoſitus erat. Quare, inquis, Dominus noſter omnia ſciens, cum talem illum ſciret, non ſolum Apoſtolum, ſed & prouiſorem vel ſacculatium fecit Apoſtolorum? Ad hæc inquam: Quare vſq; hodie multos in eccleſia ſua idem Dominus permittit eſſe præpoſitos ſimiles eius? Qui enim aliquid de eccleſia furatur, Iudæ perdito comparatur. Quanti aũt putas de eccleſia furantur, abutentes miniſterio, quo permittente Chriſto, funguntur? Quanti rem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt, & non qualecunq; furtum, ſed ſacrilegium? Si crimina diſcernuntur in foro qualiſcunq; furti & peculatus: Peculatus enim dicitur furtum de re publica, & ſi non ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publicæ, quanto vehementius iudicãdus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuit non vndecunque, ſed de Eccleſia tollere? Igitur cum hodieq; multi ſint Iudæ ſimiles, & cur ad mini-

Matt. 25
1. Cor. 4

quid eſt vngere caput & quid pedes.
2. Cor. 2

Iudas nebulo teterrimus.

Null⁹ in eo miſerationis affectus.

2. Cor. 8

Multi eccleſiæ prælati Iudæ ſimiles.

ad miniſterium eccleſiaſticum peruenire potuerint, interrogati certum quid reſpondere nequeã
mus, niſi quia multa permittit fieri Deus, quæ non vult, de illo vno non temere iudiciũ Domini
diſcutiamus, præſertim cum ignoremus, vtrum Dñs electione ſua loculos ſuos illi commiſerit,
an certe (quod credibilius eſt) ille ſe ingeſſerit, ſicut plerique nunc eccleſiaſticis miniſteriis tãta im-
portunitate ſe ingerunt, vt niſi admittantur, pene grauiora per diſcordiã animabus ſcandala, q̃
ſi admittantur damna rebus eccleſiaſticis inſerant. Itaque cum hæc dicit Iudas: Quare hoc vnguẽ
tum non vænijt trecentis denariis, & datum eſt egenis, non eſt timor Dei vel cura egenorũ ante
oculos eius, ſed verba oris eius iniquitas & dolus, & in cubili ſuo iniquitatem meditatur. [Dixit
ergo Ieſus: Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud. Pauperes enim ſemper habetis vo
biſcum, me aũt non ſemper habebitis.] Verba ſuæ reſponſionis Dñs in ſingularem & pluralem
numerum diſperſit, dicendo ſingulariter: Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud, &
addendo pluraliter: Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.
Vnde datur intelligi, quia reuera ſecundum Matthæum & Marcum, cæteri quoque diſcipuli indi Mat. 24
gnati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc, ſed diuerſa intentione, videlicet, vt alij vere propter Mar. 14
curam egenorum hoc dixerint: Iudas autem propter auiditatem furti ſui. Bene ergo, vbi erat in
tentio diuiſa, Dñs noſter ſua diuiſit verba, ſingulis partibus reddens conuenientia. Nam Iudæ
furi, qui per nequiſſimam auaritiam paulopoſt accepturus erat pretium traditionis vel mortis
eius, eandem mortem ſuam annuncians: Sine, inquit, vt in diẽ ſepulturæ meæ ſeruet illud. Ac ſi
dicat: Non ſolũ nõ vendatur, vt detur egenis, verumetiã, & quod nunc habebat, nec enim totũ in
me iam effudit, quod (inquam) nunc habet vnguentũ ſeruet, & adhuc amplius emat ad condien
dum corpus meum, quod tuo ſcelere Iuda paulopoſt tradetur ad crucifigendum. Cum verò
qui iam (vt dictum eſt) reuera propter pauperes dixerant: Vt quid perditio hæc? potuit enim væ
nundari hoc plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus, eis, inquam, longe aliam rationem
plenam pietatis & dulcedinis reddidit. Pauperes enim, inquit, ſemper habetis vobiſcum, me aũt
non ſemper habebitis. Eſt quidem bonum opus, inquit, curare de egenis, & benefacere illis, ſed
mihi primum iamiam abituro, iamiam morituro, à vobis amicis meis officioſe valedicendũ eſt.
Habet miniſterium pauperum meritum ſuum, ſed præcellit officium pietatis ipſi ſanctorũ pau-
perum capiti impenſum. Præterea non ſemper me habebitis, non ſemper hoc modo vnguentũ
in me effundere poteritis, futurum eſt, vt propter videndum me, ſanguinem veſtrũ fundere opte
tis, qui nunc effuſionem vnguenti, quod vos non emiſtis, perditionẽ reputatis. Recte igitur illud
quidem ſingulariter, hoc aũt pluraliter dixit, & diuerſis intentionibus indignantium, Iudæ .ſ. &
cæterorũ, qui indignati ſunt, congruentia reſpondit. Poteſt tamen intelligi, q̃ iccirco de ſingu Pium reſpõſum
lari numero repente ad pluralem tranſierit, quia tunc quidem vnus erat Iudas, nunc autem ſunt Chriſti
multi, & cum Chriſtũ fideles diſcipuli ſemper haberẽt per præſentiam diuinitatis, ſicut ipſe: Ecce de pau-
ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, illi qui Iudæ fideles peribus.
ſunt, nequaquam illum ſunt habituri: Tollatur .n. (inquit Propheta) tollatur impius, ne videat gloriã Mat. 28
Dñi, vt quomodo Iudas nõ meruit videre faciem reſurgentis. Vel tunc eſſe cum beatis apoſtolis, Eſa. 26
quando pacẽ illis attulit, iam quippe illũ tulerat locus perditiõis, ſic nunque habeant vel gloriam
eius videãt, quicũque fideles ſunt illi. Seqtur. [Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt,
& venerunt non propter Ieſum tantũ, ſed vt Lazarum viderent, quẽ ſuſcitauit.] Ex quo colle-
gerunt pontifices & phariſæi conſiliũ, & definito conſilio interficiendi Dñm Ieſum dederant mã
datum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet vt apprehendant eum: non cognouerat turba vbinã
eſſet, ipſe nãque Ieſus non in palam ambulabat apud Iudæos. Nunc aũt venerat Bethaniam, & fe
cerant ei cœnam ibi. Lazarus quoque vnus erat ex recumbentibus. Nunc ergo poſt aliquantulam
expectationem tandem cognouit turba, quia illic eſt, & venerunt non propter Ieſum tantũ, ſed
vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit. Sed nunquid Lazarũ ſaltem videre hactenus non po-
tuerant, ſicut & Ieſum non cognouerant vbinam eſſet, eo quod ambulabat nõ in palam? Ergo
turba hæc non tantum Hieroſolymitarũ, ſed & maxima ex parte illorum erat, qui (vt ſupra di- Quæ e-
ctum eſt) Hieroſolymam aſcendebant de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Vene- rat tur-
runt, inquit, ad eum .ſ. non apprehendere, ſed videre cupientes, ita vt inuiderent illi, qui eum in- ba illa
terficere cogitabant. Nam protinus ſubiungitur. [Cogitauerunt autem principes ſacerdotum, muta.
vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.]
Itaque bene venientibus, male remanentes inuidebant, & gloriæ Domini inuidebant. Sed vnde
hos auſus gens ſubiuga conceperat, vt nõ ſolum vnum hominem interficere velle auderet, quia Vnde e-
mortuos ſuſcitat, ſed etiam alium, quia reuixerat? Videlicet ex fiducia pauoris ſui, quem ſupe- rat Iude
rius in concilio ſuo pontifices & phariſæi prætenderant, dicentes: Ne forte veniant Romani, & is tanta
tollant locum noſtrum & gentem. Iſte pauor fidelitatem ſonuerat dominorum ſuorum, ſcili- fiducia
cet, eorundem Romanorum, iccirco audebant, inde præſumebant, ideo leges Romanas non interfici
poſſe ſibi ſuccenſere, quaſi ſagaces & callidi præuidebant. Nam & Herodem illa cauſa de endi &
loco, & gladio Romanæ ſæueritatis eripuerat, qui tot pueros propter ortum noui Regis Ieſum &
trucida- Lazarũ Matth. 2

trucidauerunt, cui prophetæ in ſcripturis ſuis, non ſolum Iudaicum, ſed etiam totius mundi regnum promittebant: & idcirco non ſoli ſibi, ſed etiam Romanis principibus, eo modo illum conſuluiſſe Auguſti Cæſaris aures libenter accipiebant. [In craſtinum turba multa, quæ conuenerant ad diem feſtum cum audiſſent, quia Ieſus venit Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Oſanna, Benedictus qui venit in nomine domini rex Iſrael.] Die illo ſabbathum erat, quo Bethaniæ facta ſunt, ea quæ nunc Euangeliſta narrauit, videlicet ſextus dies ante ſolennem veſperam Paſcæ, id eſt, ſequentem veſperam decimæ quartæ lunæ, quæ nunc ſecundum euangelium in quintam feriam obuenit. Hic autem dies craſtinus prima ſabbati eſt, quo dominus Ieſus Hieroſolymam intrauit, octauus ante illum quo erat reſurrecturus à mortuis, qui & ipſe ſine dubio prima ſabbati extitit. Non ergo caſu, ſed ſecreta diſpoſitione diuinitatis actum eſt, vt cum tali honore, vel apparatu laudis, hac die ciuitatem intraret, & vt ſuperius iam dictum eſt, luna decima verus Dei agnus ad immolationem ſui decimaquarta luna peragendum accederet. Quid enim iocunditas iſta, niſi præconium fuit octaua deinceps die futuræ eius reſurrectionis? Ipſam ergo ſeriem diligentius contemplemur euangelicæ narrationis. Turba (inquit) multa, quæ conuenerat ad diem feſtum, cum audiſſent, quia Ieſus venit Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt ei obuiam. Rami palmarum inſignia victoriæ. Magnum & mirum ſpectaculum. Nunc primum parabatur bellum, necdum certamen initum, & iam triumphum celebrabant turbæ populorum. Nunquid ſine dubio illud iam ſciebant, quòd iſte ſine dubio perfecturus eſſet victoriam? Imo nec iſtud nouerant, quod ad præliandum venit rex Iſrael. Abſconditum erat cunctis viuentibus, & ab ipſis Apoſtolis hoc diuinitatis conſilium, quod per paſſionem & mortem ſuam iſte rex gloriæ deſtructurus eſſet eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum, vel quòd oporteret eum pati, & reſurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam ſuam. Ergo illi tantæ laudis concentores, ſecundum intellectum eius rei quam agebant, infantes erant & lactentes, id eſt, hoc ipſum quod exterius præſignabant myſterium neſciebant. Vnde iuxta alium Euangeliſtam, cum dicerent domino ſcribæ & phariſæi: Audis quid iſti loquuntur? Vtique. Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Igitur ipſe qui pati veniebat, nutu & voluntate ſua tales infantes & lactentes in comparatione ſcribarum & phariſæorum, penes quos erat vbertas facundiæ, ſoliduſque eibus legalis & propheticæ ſcientiæ: nutu (inquam) ſuo tales infantes & lactentes commouit, vt eo modo ſibi occurrerent, vt eiuſmodi ramos attollerent, vt ſic ſibi acclamarent, & ita ex ore illorum, eius quam neſciebat victoriæ ſuæ perficiebat laudem. Quid enim acclamantes dicebant? Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini, rex Iſrael. Oſanna, verbum Hebræum, compoſitum eſt ex duobus, corrupto & integro. Salua namque ſiue ſaluifica apud eos dicitur oſi, At verò anna interiectio eſt deprecantis, quomodo apud Latinos heu interiectio eſt dolentis, & interiectio admirantis papæ. Denique in pſalmo centeſimo decimoſeptimo, vbi ſcriptum eſt: O domine ſaluum me fac, & in Hæbræo ſcriptum eſt: anna, adonay, oſanna. Oſanna itaque, ſalua obſecro ſignificat, conſumpta vocali litera i, qua verbum prius terminatur, quod profectò dicitur oſi, per virtutem literæ vocalis, à qua verbum ſequens incipit anna, quod metrici verſibus ſinalepham vocauit, quamuis illi ſcriptam literam ſcandentes tranſiliant: in hoc autem verbo oſanna, i litera, nec ſaltem ſcribitur, ſed ſenſu loquentium ſaluo, funditus intermittitur. Benedictus qui venit in nomine domini rex Iſrael. Hunc verſiculum cum verbo oſanna, pro quo vt prædictum eſt, in Hæbræo ſcriptum eſt, anna, adonay, oſanna, id eſt, o domine ſaluum me fac. De pſalmo centeſimo decimoſeptimo, nutu inſtigantis eos ſupernæ voluntatis, arripuerunt, vbi ſic ſcriptum eſt: Benedictus qui venturus eſt in nomine domini. Propheta, quantum ad ſtatum illum, in quo erat ipſe, potuit, venturus eſt. Hi autem fatentes hunc illum, qui ibi prænunciatus eſt, non qui venturus eſt, ſed qui venit (inquiunt) in nomine domini. In nomine domini, inquam, id eſt, gloriam quærens patris, non ſuam, vel hoc nomen habens, quod dominus ſit, ſicut ipſe dominus pater loquens ad Moyſen, de magno conſilij angelo, ſcilicet de hoc filio ſuo: & eſt (inquit) nomen meum in illo. Ita vadens ad bellum contra diabolum rex Iſrael, id eſt, rex omnium videntium deum, vel qui deum videre digni ſunt, iam in hoc præfigurauit illud tripudium, quod de victoria eius habitura erat ſuperna ciuitas Hieruſalem. Illo namque reſurgente à mortuis, & aſcendente in cœlum, cantare habebant ſupernorum ciuium chori, ramos victoriæ ſubleuando, & regem ſuum debita cum laude & honore ſuſcipiendo. Nam ſicut occiſo à puero Dauid Goliath Philiſtæo, cum reuerteretur, & faceret caput eius in Hieruſalem, egreſſæ mulieres de vrbibus vniuerſis in occurſum eius canebant in tympanis lætitiæ & ſiſtris, ſic ſuperato diabolo per paſſionem Chriſti, exituræ erant animæ ſanctorum cum beatis angelis, laudantes & gloriam regi ſuo canentes, viuentium quoque fidelium multitudines, victoriam eius per totum mundum prædicantes. Sequitur. [Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ.] Breuiter hic attingit, quod cæteri euangeliſtæ latius iam dixerant. Sed quale verbum iam iſta breuitas ſonuit?

Dies craſtin⁹ dominicus x. menſis.

Turba victoriæ Chriſti ignara palmas tamē ferebat.

Luc. 24

Pſal. 8.

Bñdict⁹ q venit, Dauid dixerat, q venturus eſt.

In noīe domini.

Exod. 23

1. Reg. 17.

glorificātes regem ſuū

Zacha. 9

ſonuit? Inuenit inquit aſellum. Magnifice dixit, propriè locutus eſt, rem valtèr Euangeliſta di-
uinus expreſſit. Quid enim illa, quam latius cæteri (vt dictum eſt) Euangeliſtæ narrant alligatio
aſelli, niſi perditionem & captiuitatem ſignificat generis humani, maxime autè gentilis populi?
Econtra quid ſolutio illius, quam duobus diſcipulis imperat, niſi inuentionem vel acquiſitionem
noſtri deſignat? Pulchrè ergo & breuiter quidem, ſed propriè ſecundum rem dixit, quia inuenit
Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum: quia videlicet per paſſionis ſuæ myſterium, ſaluator perditum
inuenit genus humanum, & abacto ſeſſore diabolo, quem aſellus ignobilis & ſtultus, magno de-
decore ſuo nimis patienter portabat, capiſtro ſtultitiæ infrenatus, & in ſtabulum mortis ageba-
tur: aſcendit ſuper eum nobilis eques, & inclytus rex, vt ſuæ nobilitatis eum participem faceret,
& in ſupernam ciuitatem Hieruſalè equitatus ſui ſaluatione perduceret. Sedit inquã ſuper eum,
ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi ſedens ſuper pullum aſinę. Hoc
in Zacharia propheta ſcriptum eſt, quia de paſſione eius, ad quam nunc tali ſchemate veniebat, Zach. 9.
confeſtim ſubiunxit: Tu quoque in ſanguine teſtamenti æterni eduxiſti vinctos de lacu, in quo
non eſt aqua. Sane filia Sion Hebræa gens dicitur, quam hic pro parte electorum ſpiritus ſan-
ctus in hoc propheta conſolatur, vt non timeat, ſed potius gratuletur, quia rex ſuus adductis
gentibus implet domum, & multiplicat filios eius, ſicut per talem eius aduentũ figuratur. [Hæc
non cognouerunt diſcipuli eius primum, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt,
quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.] Primum inquit, quàm reſurrexiſſet, primũ quàm
aperuiſſet illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, non cognouerunt hæc, ſed quando glorificatus Luc. 24.
eſt Ieſus, videlicet gloria reſurrectionis & aſcenſionis, & effuſionis ſpiritus ſancti, tunc recordati
ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, ſcilicet ſuggerente illis omnia ſpiritu ſancto. Et hoc inquit re-
cordati ſunt, quia hæc fecerunt ei. Quæ fecerunt ei? Hæc vtique vt inueniret aſellum, imo vt ſe-
deret ſuper eum. Sic enim manifeſtè Matthæus exprimit: quia impoſuerunt ſuper eum veſti- Matt. 21
menta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Etenim ipſe quidem aſellum, vbi eſſet, indicauit,
& eum ſibi adduci iuſſit, ſed certi ordine myſterij, quamuis ea intentione hoc iuſſerit, vt deſuper
ſederet, & ſic iam dictam prophetiam impleret, tamen non niſi rogantibus, & veſtimenta ſua di-
ſcipulis imponentibus, ſuper eum ſedere voluit. Hoc ergo fecerunt tunc non cognoſcentes, ſed
reuera illud quod tunc ſignificatum eſt per eos neſcientes, poſtmodum ipſi fecere ſcienter. Et-
enim miſſi à domino per mundum, vt gentilem ſoluerent populum cum labore prædicationis,
addiderunt inſtantiam orationis, vt ſuper adductum ſederent aſellum, id eſt, credentem in ſe
dominus dignaretur protegere gentilem populum. Si quo minus id faceret, lugebant & fle-
bant infelicis aſelli cauſa, ſicut Apoſtolus euenire quibuſdam Corinthijs metuebat, cum diceret 2. Cor
inter cætera: Timeo enim ne forte cum venero non quales volo, inueniam vos, & ego inueniar à 12.
vobis, qualem non vultis, & ſubinde: Ne iterum (inquit) cum venero, humiliet me Deus apud
vos, & lugeam multos in his, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper im-
munditia, & fornicatione, & impudicitia, quam geſſerunt. Sequitur. [Teſtimonium ergo
perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit
eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba, quia audierant eum feciſſe hoc ſignum.]
Eorum quæ iam dicta ſunt, iſta complexio eſt, quia videlicet quòd turbæ proceſſerunt obuiam
ei taliter conclamando, magnum & verum teſtimonium fuit filij Dei. Ergo (inquit) hoc modo
teſtimonium perhibebat turba, quia erat cum eo, quando Lazarum ſuſcitauit, & propterea
obuiam venit ei turba, quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum. Turbam à turba diſtinxit, tur-
bam videlicet, quæ interfuerat illi ſigno mirabili, à turba quæ non quidem interfuerat, ſed au- Duplex ibi tur-
dierat, & ita cum illis qui viderunt concurrentibus eis, qui illis referentibus audierunt aucta eſt ba.
turba, creuit concurſus, multiplicata eſt laus Dei, multiplicata eſt gloria filij Dei, in tantá fre-
quentia, tali tempore, in illa paſchalis feſti præparatione: quando (vt ſupradictum eſt) aſcen-
derant multi Hieroſolymam de regione. [Pharisæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis
quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abijt.] Magno tormento congemuerunt,
graui dolore ſuam adinuicem inuidiam anhelauerunt: Videtis inquiunt, quia nihil proficimus?
O infelix ſtipula, hic Deus noſter ignis conſumens eſt, & tu illum opprimendo proficeres?
Deficies potius & conſumeris quia non ſtipula ignem, ſed econtra ſtipulam ignis conſumit.
Quanto illum pertinacius incumbendo preſſeris, tanto amplius flammam ſuæ claritatis cum
tui detrimento dilatabit. Nihil proficimus aiunt. Vnde hoc malum? Vnde hi gemitus? Ec-
ce inquiunt, mundus totus poſt eum abijt. Non dixerunt tota turba, ſed totus mundus poſt
eum, videlicet quia & canebant pueri Hebræorum, & quærebant Ieſum primitiæ gentilium,
Nam ſequitur. [Erant autem quidam gentiles ex his qui aſcenderant, vt adorarent in die fe-
ſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum di-
centes: Domine, volumus Ieſum videre?] Hoc illos deterius habebat, quod de domi- Ioan. 7.
no Ieſu Hebræi iam acclamabant, & eundem gentiles quærebant: quippe qui longe ſupe-
rius, præſago torti liuore dixerant: Quo hic iturus eſt, quia non inueniemus eum, nunquid

in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? Gentiles (inquit) erant, & aſcenderant Mat. 15. vt adorarent in die ſeſto. Vt vere pauperes ad magnam magnorum diuitum ianuam acceſſerant, cupientes ſaturari de micis, quæ de menſa illorum cadebant, imo & tanquam catelli ſub menſa dominorum, reſidua fragmenta colligere venerant. Quantam enim redolet humilitatem quod dicitur, quaſi ſtantes à longe? Domine volumus Ieſum videre? Quomodo confractum cor habeant erga dominum dominorum, cum interceſſorem ambientes, ſeruū domini vocarent dominum? [Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu.] Profecto non leue erat, pro conſuetudine, hoſpites teſtamentorum promiſsionis ſpem non habentes, incircunciſos homines admitti, ſaltem ad videndum dominum Ieſum, cuius aſpectus vel præſentia nauſeantibus Iſraelitis venerant in faſtidium: quippe qui meminerant ſe audiſſe ex ore domini dicentis: In viam gentium ne abieritis. Quid ergo pauperibus, id eſt, humilibus iſtis mitis & humilis corde reſponderit audiamus. [Reſpondit eis Ieſus dicens: Venit hora, vt clarificetur filius hominis.] Venit hora inquit, qua vt gentes videre poſſint filium hominis, clarificetur ipſe filius hominis, Pſal. 18. clarificatione videlicet reſurrectionis & aſcenſionis, necnon effuſionis ſpiritus ſancti. Ex tunc enim, id eſt, poſtquam iuxta Pſalmiſtam exultans vt gigas percurrerit viam ſuam, & ſicut à ſummo cœlo egreſsio eius, ita & occurſus eius fuerit vſque ad ſummum eius: Ex tunc inquam Eſa. 65. ſicut ſol omni mundo erit conſpicuus, nec erit qui ſe abſcondat à calore eius, tunc incipient gentiles iſti videre me ſcilicet illuminati fide, implebiturque illud quod ſcriptum eſt. Quæſierunt me qui ante non interrogabant me, inuenerūt me, vel iuxta ſeptuaginta interpretes, palam apparui his qui non quæſierunt me. Sed quiſnam erit modus clarificandi, vel quæ cauſa effectiua tantæ claritatis? Ait: [Amen amen dico vobis: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.] Iam ad hanc vocem, qua dixit: Venit hora vt glorificetur filius hominis, exultare poterant deſideratores regni eius, ſicut Apoſtoli, multum deſiderantes gloriam magiſtri: exultare inquam poterant, tanquam conſeſſuri ad dexteram & ad ſiniſtram magni regis, in illo terreno ſolio Dauid, prætertim quia nunc fuerat rex Iſrael acclamatus à turbis, ignorantes quod hic neceſſarius eſſet modus vel ordo clarificationis, vt altitudinem claritatis præcederet humilitas paſſionis. Idcirco congruam ſimilitudinem confeſtim intulit. Doctrix filiorum ſuorum ſapientia Dei, volens oſtendere nihil incarnationem mundo profuiſſe, niſi per paſſionem ſuam redemptionem eius acquiſierit. Interpoſitæ autem affirmationis cauſa, qua dicit: Amen amen dico vobis, eorundem diſcipulorum tarditas eſt, quam manifeſtius ex cæteris Euangeliſtis agnoſcimus, apud quos dicente domino, quod oporteat eum occidi, & tertia die reſurgere, aſſumens eum Petrus, Matt. 5. increpabat illum dicens: Abſit à te domine, non erit tibi hoc. Etenim hic & illic eandem de dilectione animæ, & de perfecto eius odio dat ſententiam, cum dicit illic: Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, & qui odit animam ſuā in hoc mundo, in vitam æternā cuſtodit eā. Habebāt enim domini & magiſtri ſui dilectionē quidē, ſed non ſecundum ſcientiam. Propter quod eidem Petro, cum vt prædictū eſt, cōſilium dare velit ſapientiæ Dei contra ſalutē ſuā & noſtram: Vade inquit, poſt me Satanas, non enim ſapis quę Dei ſunt. Satanam, id eſt, aduerſarium vocans illū, eo quod voluntati diuinę carnali aduerſaretur voluntati. Igitur propter diſcipulorum ſenſum eatenus carnalem hāc edixit cū firmamento veritatis ſimilitudinē: Amen amen Granū frumēti dico vobis, niſi granū frumenti cadēs in terram mortuum fuerit, ipſum ſolū manet. O granum frumenti noſtræ ſpei reſiduum, noſtræ inopiæ ſolatium, de terra tua, quam benedixiſti domine feliciter exortum. Etenim ſecundum naturam, quam de terra ſumpſit virginea, recte grano frumenti ſe aſſimilauit is, qui de cœlo venit filius Dei, qui beatos angelos immortaliter paſcit. Vnde autem ſibi neceſſitati teſtatur eſſe cadendi in terram, vel moriendi? Inde videlicet, quia niſi cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi aūt mortuū fuerit, multum fructum affert.

Ergo non idcirco morkurus eſt filius hominis, quia peccati vel mortis debitor eſt, ſed ob hoc, vt vna mors eius multorum vitam fructificet: ſicut granum frumenti non idcirco proijcitur in terram, quia vitioſum eſt, ſed quia ſic proiectum, cum fuerit mortuum, id eſt, à ſolido vigore ſuo per humorem terræ defectum, rurſus germinando reſurget, & multa ſecum grana referet. Eat igitur hoc frumenti granum, & mortificetur infidelitate Iudæorū, vt proiectū in ſepulchro reſurgat, & multiplicetur fide populorum, ſicque multam in horrea cœli meſſem referat: quo ſi mori noluiſſet, ſolum ſe recipere potuerat, quippe qui præter veritatem carnis nihil commu- Gene. 3. ne habebat cum ſpinis & tribulis, quas terra in opere Adæ maledicta germinauit. Hoc enim 1. Petr. 2. fecit, inquit Apoſtolus Petrus, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Hæc enim veſtigia ſequentem, vita æterna: ſequi contemnentē, perditio conſecutura eſt. Hoc eſt quod ſequitur. [Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mūdo, in vitam æternam cuſtodit eam.] Prius diffiniendum eſſe ſecundum verba, vel intentionē domini, quid ſit odiſſe animam ſuā, quia videlicet lōge diſtare oportet ab illo odio, de quo ſanctus ipſius ſpiritus Pſal. 10. dicit per os Dauid: Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Diſcipulis Chriſti odiſſe

animam

animam ſuam eſt, ſic ſe habere inter eos qui ſe anguſtiant, vt habeantur in deriſum & in ſimilitu-
dinem improperij, vt inſenſati vitam eorum æſtiment inſaniam, & finem illorum ſine honore. Sap. 5.
Apud ſenium namq; illorum odium animæ eſſe videtur, dulcedinem vitę præſentis non amare,
in pace propter Deum aſperam vitam eligere, in perſecutione propter eundem cruentam mor
tem appetere. Item eiſdem odium patris vel matris filiorumque videtur eſſe, naturalem illo-
rum affectum Deo poſtponere: cum diſcipuli Chriſti non omnino careant bono naturæ amore,
ſed negligant eum melioris comparatione. Itaque ſecundum ſenſum talium, qui amat animam
ſuam, perdat eã: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Ec-
ce primum illud granum frumẽti, quod cecidit illo tempore in terram, & mortuum eſt, multum
fructum attulit, quia videlicet tot de radice fidei ſuæ grana protulit, quot animas per baptiſ-
mum in mortem ſibi conſepultas in nouitate vitæ germinauit. Cuius germinis gratiam longe Rom. 6.
ante Iſaac prophetico nare præſenſerat, cum diceret: Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, Gen. 27.
quem benedixit dominus. Sed vide ne cum granum eſſe debueris, palea ſis. Quomodo in-
quis? Vtique male amando animam tuam, eo videlicet amore, quem culpans Apoſtolus, &
erunt, inquit, homines ſeipſos amantes. Tempus belli eſt, tempus perſecutionis vrget, & in hoc 2. Tim. 3.
tota contentio eſt, vt aut pro Chriſto animam tuam quaſi vilem & odioſam effundas, aut re-
tinendo illam, Deum tuum, Chriſtum tuum ſaluatorem perdas. Ait ergo: Qui animam ſuam,
id eſt qui dulcedine vitæ pręſentis illectus, data optione vt aut eandem vitam amittat, aut Chri-
ſtum deneget, adeo pretioſam habet animam ſuam, vt eam Chriſto præponat, magis eligens
offenſo Chriſto viuere, quàm dilecto mori: hic vtique ſic amando animam ſuam perdet, id eſt,
in æternam perditionem mittet. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, id eſt, cui odibile eſt
negationis Chriſti, hoc habere pretium, vt viuere ſibi liceat in hoc mundo: qui, inquam, animam
ſuam ſic odit, & pro amiſſione auri (quod Chriſtus eſt) vilius argentum, imo miſerum lutum,
quod in comparatione Chriſti anima ſua eſt, retinere abhorret: hic vtique in vitam æternam cu-
ſtodit eam, cuſtodia Chriſti ſempiterna, qui ſibi huiuſce odij cauſa eſt. Forte dicis: Iſtę viæ du-
ræ ſunt. Quo iure vel qua lege hoc exigit, vt ego animam meam odierim? Ad hæc, inquit.
[Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.] Cum inquit, ego in hora quæ nunc venit, ea via vel or-
dine clarificandus ſim, vt prius ponam animam meam pro ſalute multorum, ſicut granum fru-
menti cadit in terram & moritur, vt multum afferat fructum: non æquum eſt, vt is qui meum ſe
profitetur miniſtrum, & ad hoc tendit, quo particeps meæ ſit clarificationis, animam ſuam ni-
mium diligens, à proximorum vtilitate abſcondat, & illuc peruenire velit ſterili otio, quo labo-
rioſa fructificatione peruenturus ſum ego. Non ita ſiat, ſed qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Quis Qui mi
autem mihi miniſtrat, niſi qui meum in fronte vexillum, qui meum in ore ſuo verbum portat, qui hi mini-
mea manibus & ore conficit vel tractat ſacramenta? Iſte ergo quiſquis eſt, me ſequatur, id eſt, me ſtrat.
imitetur. In quo? In eo videlicet, vt ſi talis illi hora ingruerit, qualis nunc mihi, de qua & pau-
lo ante dixi, venit hora vt clarificetur filius hominis, malit propter me cadere in terram & emo
ri, ſicut ſeminatur granum frumenti, vt bono exemplo ſit proximis ſuis, quàm negando fidẽ mi-
niſterij ſui, cedere perſecutori, & ſic palea potius eſſę, quàm granũ & leui vẽto circunferri. Stau-
tẽ defuerit tempeſtas perſecutionis, tunc quoq; oderit animam ſuam, abneget voluntatem pro-
priam, abhorreat & ſuffocet cõcupiſcentiam ſuam, talemq; ſe, qualẽ fuiſſe meminit, odeo habeat
& in profunda pœnitẽtiæ foſſa abſcondat. Iubet namq; dominus in lege, vt cũ egreditur quis ad Deut. 23
requiſita naturæ, mittat paxillum in baltheum & foſſa humo abſcondat quę egeſta fuerint. Quid
enim illa egeſtio defoſſa, myſtice, niſi veteris vitæ abrenunciationem ſignificat? Vtiq; in caſtris
Iſrael militanti, id eſt, iuxta alios euangeliſtas, pręlata cruce Chriſtum ſequenti, egeſtionem ſuam
abhorrere, & eam ne alijs pateat defodere, eſt præteritas animæ ſuæ concupiſcentias odiſſe, &
eas ſuper ducta vitę melioris honeſtate, Dei & hominum oculis abſcondere. Igitur non ſicut
putauerunt quidam maligni atque peruerſi, & in ſemetipſis crudeliores & ſceleratiores homi-
cidæ, à ſemetipſo debet occidi qui ſequitur veſtigia Chriſti, ſed in perſecutione quidem violen-
tiam mortis ab alio perpeti, in pace autem eccleſiæ carnem ſuam crucifigere cum vitijs & concu Gala. 5.
piſcentijs, & hoc modo Chriſto miniſtrare, id eſt, Chriſtum ſequi. Attende nunc verũ ſint con- Rom. 8.
dignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in huiuſmodi miniſtris.
Ait enim: [Et vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.] Sed quid magnum videri poterat eis qui
hæc audiebãt, eſſe cum illo. Vbi enim erat cum hæc diceret? Vtiq; in ſpinoſo agro huius mundi,
vnum erat & nudum granum frumẽti, iam iam caſurum in terrã & moriturum, ſicut paulò antè
dixit. Audi ergo quod ſequitur: [Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus.] Hac
ſentẽtia ſuſcepta cum eo, quod paulò antè dixit, venit hora vt clarificetur filius hominis, & quod
poſtmodũ dicturus eſt, pater clarifica nomen tuũ, &c. nõ leue intelligitur eſſe cũ eo, nõ paruũ eſſe
honorẽ intimatur, eſſe cũ filio Dei, non vile eſſe clarificari cum æterni patris vnigenito.] Sed hoc
ſenſu, inquis, videbatur ita debuiſſe dici, & vbi ero ego, illic & miniſter meus erit. Ad hęc inquam
Quãdoquidẽ hęc loqueretur, adhuc in anguſto erat & tribulabatur, ſicut & paulò pòſt dicturus eſt,

nunc anima mea turbata eſt: ſed adeo prope erat finis anguſtiæ, vt recte iam alias diceret ſe eſſe
ſicut in alio loco iã inquit, nõ ſum in mundo, videlicet propter vicinitatẽ exitus ſui tunc initiatam,
Ioan. 17. cũ loqueretur vtiq; paſsibilis, & adhuc mortalis in hoc mundo. Ergo vbi ſum, inquit, ſcilicet in re
gno meo in quo poſtmodũ ero, illic & miniſter meus erit. Vnde & in cæteris euangeliſtis cũ ſere
Matt. 16 eadem dixiſſet de odienda anima, quę nunc in iſto dixit continuo ſubſecutus: Amen, inquit, dico
Lucæ. 9. vobis, ſunt quidã de hic ſtantibus, qui nõ guſtabunt mortem, donec videant filiũ hominis venientem
tem in regno ſuo. In quo vtiq; regno ſuo tũc viſus eſt ab illis, quando poſt reſurrectionem ſuã om
nibus diſcipulis ſuis manifeſtus apparens, gloriam ſuæ immortalitatis in multis oſtendit argu
Acto. 1. mentis; & quadrageſimo die in cœlũ aſcendens, ipſam captiuitatem rex victor, tãq; triumphãs &
Pſal. 10 regnans captiuã duxit. Cuius videlicet regni ſui gloriã tũc præſignauit, quãdo die octauo poſt il
6 7.
Eſa. 64. la dicta in monte transfiguratus eſt, aſſumpto Petro, ſimulq; Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, igi
tur labor præſentis miniſterij nullo modo cõdignus eſt ad futurã gloriã vel honorificentiã pater
næ remunerationis, quæ quia verbis nõ poteſt explicari, hoc ſolũ dixiſſe cõtentus eſt, & vbi ſum
ego, illic & miniſter meus erit: ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eũ pater meus. Quid ergo
o fili hominis, quoniã venit hora vt clarificeris moriẽdo & reſurgẽdo, ſicut granũ frumenti cum
Mat. 26 multo fructu noſtræ ſalutis? Ait: Nũc anima mea turbata eſt. Sed qd dicã? pater ſaluifica me ex
Mar. 14. hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica tuum nomen. Vnius eiuſdemq; Ieſu
Chriſti, Dei & hõis, ſecundũ vtramq; naturam ſe habẽtis, verba ſunt hęc, iuxta qđ in alio dicit Euã
geliſta: Spiritus qdem prõptus eſt, caro aũt infirma. Nã q̃a caro infirma eſt, nũc, inquit, aĩa mea tur
Exod. 1. bata eſt. Cœpitq; vt alius euãgeliſta refert; pauere & tædere, & triſtis eſſe vſq; ad mortẽ. Etenim
Exo. 40 hic quidẽ aĩa, illic autẽ caro, ꝓ tota hominis ponitur ſubſtantia, ſicut in Exodo de totis homini
bus dictum eſt, quia deſcẽdit Iacob in Aegyptũ in animabus ſeptuaginta quinq;, & ecõtra caro in
propheta dicente, & videbit oĩs caro ſalutare Dei, pro tota hominis ſubſtantia poſita eſt. Igitur
ſecundũ verã hominis naturã (quã & Eutices à diuinitatis natura cõſumptã fuiſſe putauit, & mul
ti alij, in Chriſto negauerunt eſſe hæretici) nunc ait, aĩa mea turbata eſt. Et adiecit: Et quid dicam?
Luc. 12. Tanq̃ diceret: Coartor enim è duobus hinc hortante maxima charitate animam pro amicis po
nere, illinc vrgente trepida carnis infirmitate calicẽ iſtũ tranſilire. Pater, inquit, ſaluifica me ex
Mar. 14. hac hora. Hæc infirmæ carnis pauida vox eſt, & eſt par ei quod alibi dicit: Abba pater, ſi poſſibi
le eſt, transfer calicem iſtum a me. Quia vero ſpiritus prõptus eſt, obuiat ſtatim voluntati carnis,
& dicit: Sed propterea veni in horã hanc: Ac ſi diceret: Ipſe ſibi infirmus & fortis, pauens & fidens
filius Dei, & filius hominis. Senſus quidem vel infirmitas carnis appetit, vt tu pater ſaluifices me
ex hac hora, transferendo calicem iſtum à me. Verumtamẽ nõ mea, ſed tua, i. nõ humanæ volũta
tis, ſed diuinæ rõnis voluntas fiat: quia propterea in hanc horam veni, propterea de cœlo ad terrã
deſcendi, propterea qui eram Deus immortalis, factus ſum homo mortalis, ꝓpterea nunc ingreſ
Philip. 2 ſus ſum ciuitatẽ, vbi paulò antẽ collegerunt aduerſum me cõcilium põtifices & Phariſęi, vt perſe
uerarem vſq; ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis. Igitur ô pater pro voluntate tua clarifica nomẽ tuũ
in hoc videlicet, vt ſicut paulo antẽ dixi, granum frumẽti ſolum nõ maneat, ſed cadat in terrã &
moriatur, vt multũ fructũ afferat. Tuum, inq̃, nomẽ, illud ſcilicet, quo te appello, cũ dico pater,
qđ nomẽ tuæ perſonę ꝓprium eſt, modo tã diu clarifica pater vt ſciat mundus, vnde tibi hoc vt
voceris aut ſis pater. Venit ergo vox de cœlo, dicẽs: Et clarificaui & iterum clarificabo. Quare
iſta vox paterna de cœlo venerit, ipſe poſtmodũ filius edicit, ad quẽ ipſa vox venit. Et clarificaui
inquit, ſubaudiendum eſt ſemel, videlicet pro eo quod ſequitur & iterum clarificabo. Si enim de
multis qualibuſcunq; clarificationibus dixiſſet, & clarificaui, profecto abſq; aduerbio, qđ eſt, ite
rum, dicere ſufficeret & clarificabo. Duas ergo certas clarificationes paterni nõis intelligi debe
re manifeſtum eſt. Nec qualeſcunq; clarificationes tali in tẽpore, tali pro cauſa, tali perorãte per
ſona, vocẽ nõ cuiuſcunq;, ſed vocẽ patris, vocẽ inq̃, nõ vndecunq;, ſed de cœlo venientẽ pronun
tiare decuit. Igitur duæ, quas hoc loco intelligi oportet, clarificationes filij, in quo ſine dubio cla
Coloſſ. 1 rificatur nomẽ patris, illę ſunt, quas Apoſtolus ad Coloſſenſes exprimit his verbis: Qui eſt imago
Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipſo cõdita ſunt vniuerſa in cœlis & in ter
ra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominatiões, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per
ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo cõſtant. Hæc de prima clarifi
catione, de q̃ nunc pater dixit, & clarificaui. Sequitur Apoſtolus, de ſecunda clarificatione de qua
itidem pater, & iterũ clarificabo inquit. Et ipſe eſt caput corporis eccleſię, qui eſt principium pri
mogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primatũ tenẽs, quia in ipſo complacuit omnẽ pleni
tudinẽ habitare, & per eum reconciliare in ipſum, pacificans per ſanguinẽ crucis eius, ſiue quæ in
Ioan. 17. terris ſiue quæ in cœlis ſunt. Sic iterata clarificatione filij, ad quem relatiue dicitur pater, clarifi
catur hoc ipſum nomen, quod eſt pater, dum per quem omnia fecit clariſsimo creationis opere
per ipſum omnia reſtauret, clariſſima per ſanguinem eius reſtauratione. De hac ipſa clarificatio
nis iteratione ipſe alibi, clarifica (inquit) tu me pater apud temetipſum, claritate quã habui, priuſ
quam mundus eſſet apud te. Sequitur: Turba ergo quæ ſtabat & audiebat, dicebat: Tonitruum
factum

factum eſſe. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt.] Quantum ad exterius miraculũ magnitudo
vocis, quæ de cœlo venit, per hoc intimatur, quod turba putauit factum eſſe tonitruũ: quantum
vero ad interius myſterium diuerſus audientium ſenſus. Alij* vero dicebant: Angelus ei locutus nanque
eſt, illud ſignificat, quod prænuntiatæ clarificationis ſonum, qui in omnẽ terram exiturus erat, nõ
omnes eodem ſenſu accepturi eſſent. Nã ſicut vnam eandemq; vocẽ, alij putauerunt fuiſſe to-
nitruũ, ſonũ videlicet horrificũ, in quo nihil eſt intelligibile: alij locutionẽ angelicã, in qua vtiq; cũ
ſenſu rationis dignitas eſt naturæ, ſic vnum idemq; clarificationis Chriſti Euangelium, alij ſicut
ſtultitiam, alij accepturi erant vt Dei ſapientiã. Vnde Apoſtolus: Nos autem prædicamus Ieſum 1.Cor.1.
Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidẽ ſcandalũ, gentibus aũt ſtultitiã, ipſis aũt vocatis Iudæis, & gen-
tibus Chriſtũ Dei virtutẽ & Dei ſapientiã. Item: Verbũ enim crucis (inquit) pereuntibus quidem Ibidem.
ſtultitia eſt, his autẽ qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, virtus Dei eſt. Bene ergo diuiſis ſenſibus, alij cre-
puiſſe tonitruum, alij dicebant locutum fuiſſe angelum. [Reſpondit Ieſus: Non propter me hæc
vox venit, ſed propter vos.] Non inquit vt ſcirẽ ego, quod ante neſciebam, vox hæc venit, quip-
pe qui & paulò antè dixi: Venit hora vt clarificetur filius hominis, ſed vt credatis nunc quoque
cœleſti teſtimonio confirmati. Quid autem ſibi vult iſta clarificationis ſponſio? Vel certe qualis
erit ipſa clarificatio? Audite iam. [Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eijcie-
tur foras.] Totum fructum, quem ſupra de grano frumenti mortificato multum prouenturum
eſſe dixit, his duabus clauſulis comprehendit: Nunc iudicium eſt mundi, & nunc princeps huius
mundi eijcietur foras. Notandum quippe, quia duo diſtincte atque disiuncte dixit, iudiciũ mundi,
& eiectionem principis huius mundi. Itemq; notandũ, quòd tempora verborũ variauerit, etenim
nunc eſt iudiciũ mundi, tempore præſenti: & nunc princeps mundi huius eijcietur foras, futuro tẽ-
pore dixit. Nihilominus & hoc ſciendum, quia duos mũdos vult intelligi, videlicet alterum ini-
micum, & alterum reconciliatum: ſiue alterum damnatum, & alterum ſaluatum: dum dicit pri-
mo ſine articulo: Iudicium eſt mũdi, ſecundo aũt ſignanter cum articulo: Princeps inquit huius
mundi. Quod ergo iudicium mundi, & quæ eſt eiectio principis huius mundi? Vtiq; præſens paſ-
ſio ipſius, qui hæc loquitur domini noſtri Ieſu Chriſti, iudicium eſt mundi, id eſt, ſaluatio diſcer-
nens à reprobis vniuerſitatem electorum, qui fuerunt ab initio ſeculi, vſque ad horam eiuſdem
paſſionis. Eiectio vero principis huius mundi, qui principatum tenet in cunctis amatoribus mun-
di, reconciliatio gentium eſt electorum, in quibus diabolus per idololatriam inhabitat, ante ſæpe
dictam clarificationem eiuſdem domini noſtri. Etenim mox vt conſummata eſt, quæ tunc agi-
tabatur paſsio eius, factum eſt iudicium mundi, id eſt, iure victoris ſoluta eſt captiuitas totius, qui
illum apud inferos expectabat ſanctorum populi. Futurum autem erat, vt poſt reſurrectionem
& aſcenſionem eius, ſanctiq; ſpiritus effuſionem, princeps huius mundi eijceretur foras de cordi-
bus, imo & de templis gentiũ vel delubris, ita vt floreſcente fide conuerterentur in altaria Chri- Luc.11.
ſti? Recte igitur cum dixiſſet præſenti tempore: Nunc iudicium eſt mundi, ſtatim in futuro ſub-
iunxit: Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Tanquam diceret: Hactenus fortis armatus
cuſtodit atrium ſuum, & omnia veluti iure victoris in pace poſſedit, quæ audaci latrocinio vel
ſerpentina fraude ſurripuit. Nam ex quo primum hominẽ captiuauit, non fuit de vniuerſo ge-
nere humano, qui illi in facie reſiſteret, qui vocaret in ius, qui de inuaſione eius litẽ in iudicio pro-
poneret. Sed nunc fortior illo ſuperuenit, & propoſita cauſa quæritur, cuius eſſe debeat atrium
mundi, quod ille fortis occupauit, vel ſpolia & arma in quibus ille confidit. Igitur nunc iudicium
eſt mundi, & hoc ſcio, quia principe mundi huius eiecto foras, victor qui ſuperuenit, cuncta eius
auferet arma, tollet & diſſipabit eius ſpolia. Quomodo fiet iudicium hoc? Quis erit victor?
Quis ille eſt fortior qui regnum recipiet, principe mundi huius foras eiecto? Ait: [Et ego ſi ex-
altatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte eſſet
moriturus.] Hoc eſt ait iudicium, & hoc modo princeps mundi huius eijcietur foras. Ego ſi
exaltatus fuero à terra, id eſt, ſi obediens fuero patri vſque ad mortem, mortem autem crucis: Phili.2.
ſi (inquam) exaltatus fuero, imo cum exaltatus fuero, nec enim mihi dubium eſt, quia ſic exalta-
bor & ſic ſublimabor, tunc exurgam aduerſus mundi huius principem diabolum, & victo illo
omnia traham ad meipſum. Quæ omnia? Vtique electa, ſicut caput ſuum omnia ſequuntur
membra. Omnia inquam, id eſt, vniuerſam fidelium turbam, ſine obſeruantia vel diſcretione Colo.3.
perſonarum aut officiorum, vt (ſicut Apoſtolus ait) non ſit ibi maſculus neq; fœmina, gentilis &
Iudæus, circuncisio & præputium, Barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed omnia, & in omni-
bus Chriſtus. Poteſt tamen non ſolum de gratia, qua ſolummodo electa trahit ad ſeipſum, ſed
etiam de poteſtate dictum recte intelligi, qua non ſolum electa, ſed etiam reproba omnia ad ſe- Phili.2.
ipſum traxit, quia videlicet iudicium poteſtas faciendi, quam pater filio ſuo dedit, quia filius ho-
minis eſt, omne genu curuauit ſibi, cœleſtiũ, terreſtrium & infernorũ, ſcilicet vt omnis homo, ſiue
bonus, ſiue malus, poteſtati & imperio eius ſubijciatur, & oẽs ab illo ſecundũ merita ſua iudicen-
tur, nec niſi ab eodem filio hominis, qui in cruce exaltatus eſt, ipſe diabolus videntibus cunctis
ſit præcipitandus. Quid igitur congemiſcitis Pharisæi, dicentes ad voſmetipſos: Videtis

quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abijt, quaſi poſtquam hunc filiũ hominis occi-
deritis, nemo poſt illum abiturus ſit? Exaltate quamtocyus illum a terra, & palã fier vobis quan-
tum profeceritis, illo dicente, palam faciente per ſigna ſequentia: Quia data eſt mihi omnis po-
Matth. vltim. teſtas in cœlo & in terra. Hoc vtiq; non ignorans, iamq; prænuntians: Et ego inquit, ſi exaltatus
fuero à terra, omnia traham ad meipſum. [Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chri
ſtus manet in æternum: quomodo ergo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte fi-
Pſal. 88. 1. Par. 17. lius hominis?] Nónne ergo ſicut claudi, ita & monoculi eſtis o Iudæi & in vnam ſolam partẽ vi-
detis? Nunquid enim hoc ſolum dixit, quòd exaltandus eſſet à terra, & non addidit quòd omnia
In reliquos Iudaos. traheret ad ſeipſum? Quare ergo hoc ſolum aduertiſtis quòd ſignificaret ſe eſſe moriturum & cõ-
tuliſtis cum eo quod teſtificatur lex, Chriſtum manere in æternum? Nempe quod eſt, & exaltari
Chriſtũ à terra, & omnia trahere ad ſeipſum, hoc eſt, & mori Chriſtum, & manere in æternũ. Sed
& vnde nunc vel hoc ipſum tam cito aduertiſtis, quomodo dixiſſet: Oportet exaltari filiũ homi
Ioan. 8. nis? Deniq; alio tempore cum item dixiſſet: Cum exltaueritis filium hominis à terra, tunc cogno-
ſcetis quia ego ſum, nihil tale, quale nunc obiecistis, ſed nec vllo modo quid diceret, vos intelle-
xiſſe ſignificaſtis. Vnde ergo, niſi quia pauló antè collecto concilio pontifices & Phariſæi conſi-
lium vobiſcum deſinierant, non ſolum vt interficerent, ſed hoc etiam vt exaltatione crucis in-
terficerent eum? Itaq; non mirum vos illud in verbis eius intellexiſſe, quod inſidiantes in abſcon-
dito conſcientiæ cubili cogitabatis facere. [Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vo-
bis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehẽdant.] Iſte (inquit) filius ho-
minis Chriſtus eſt, & ſicut audiſtis ex lege, manet quidem in æternum, ſed nõdum peruenit illuc,
vbi immortaliter atq; impaſſibiliter manet in æternum. Adhuc modicum lumen in vobis eſt,
dum ex ſcriptura legis lucente cognoſcitis, quia Chriſtus manet in æternum, ſed hoc vobis deeſt,
& hoc non videtis, quod ipſa exaltatio quam dixi, tranſitus Chriſti eſt in regnum æternum. Vos
ergo dum lucem habetis, dum lumine veritatis licet vti, ambulare, vt vos quoq; ad Chriſti æter-
Ioan. 9. nitatem perueniatis, venient enim tenebræ mortis, In quibus iam nemo ambulare poſſit, ſicut
alio loco dixi: Veniet nox in qua nemo poſſit operari. Per hanc moram lucis, id eſt, vitæ præſen-
tis, vacat quærere ex lege totam veritatem Chriſti, videlicet quód in æternum quidem maneat,
veruntamẽ ad ipſam æternitatẽ non niſi per viam paſsionis & mortis aſcendet. Ambulate inq̃,
currite, & perficite, anteq̃ tenebræ exteriores vos cõprehendant. Nã poſt curſum vitæ præſentis,
nulli accẽdetur lucerna ſcripturarũ, vnde peruenire poſſit ad Chriſtũ manentem in æternũ. Hoc
eſt q̃d ſequitur. [Et ambulat in tenebris, neſcit quo vadat.] Tenebræ nãq; ſempiternæ ſunt apud
inferos, de quibus dixerat: Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos cõprehẽdant, quæ
Heb. 12. videlicet remiſſas manus, & genua cõprehendant diſſoluta, in quibus tenebris quiſquis ambulat,
Eccle. 9. neſcit quo vadat. Vnde dicit Eccleſiaſtes: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter ope-
rare, quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Cui
ſimile eſt quod dominus ſubiungit. [Dum lucem habetis credite in lucem, vt filij lucis ſitis.]
Eſai. 55. Quid aliud clamat propheta cum dicit: quærite dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dũ
prope eſt? Dum lucem inquit habetis, id eſt, dum in hac vita eſtis, vbi legalem ac propheticum
ſermonem, tanquam lucernam in caliginoſo loco lucentem habetis, per quam veram lucẽ Chri-
ſtum inuenire poteſtis: credite in lucẽ, vt filij lucis ſitis, id eſt, credite in Chriſtum, vt illic, vbi (ſicut
audiſtis ex lege, Chriſtus manet in æternum) adoptionem filiorum Dei habẽtes, vos quoq; cum
illo in æternum maneatis. [Hæc locutus eſt Ieſus, & abijt, & abſcondit ſe ab eis.] In cæteris Euan
Mat. 26. Luc. 19. geliſtis manifeſte habemus, quia poſt iam dictum ingreſſum ſuum in ciuitatem, erat docẽs quoti-
die in templo, hic autem quaſi diuerſus ab illis abijt (inquit) & abſcõdit ſe ab eis. Quid igitur niſi
myſtice excæcationem illorũ innuit. Etenim abſconſionẽ eiuſmodi, id eſt, excæcationem illorũ ſe
ſignificaſſe, ſequenti ſatis declarat ſerie lectionis. Sequitur enim. [Cum autẽ tãta ſigna feciſſet co
Eſai. 53. ram eis, non credebant in eum, vt ſermo impleretur Eſaiæ, quem dixit: Domine, quis credit au-
ditui noſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt?] Quid nanq; eſt non reuelatum illis eſſe bra
chium domini, niſi hoc ipſum, quod manifeſte exprimit Euangeliſta, cum dicit: abſcondit ſe ab
eis. Hoc prophetæ querulofum vaticinium, congruo ſatis tempore ab Euangeliſta ſumptum eſt.
Cum enim hæc diceret propheta, clarificationem filij hominis, qua clarificandus erat in gentibus,
vt ſupradictum eſt, & incredulitatem Iudæorum, de qua nunc dictum eſt, quia cum tanta ſigna
feciſſet coram eis, non credebant in eum, ſpiritali oculo præuidebat, ſicut totus prophetæ lo-
cus aperte indicat: Dixerat enim. Iſte aſperget gentes multas, ſuper ipſum continebunt reges
Eſai. 52. os ſuum, quia quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & quibus non eſt annuntiatum, con-
templati ſunt. Hæc de ſupradicta fructificatione gentilium. Sequitur de excæcatione Iudæo-
rum, quod hic poſitum eſt teſtimonium: quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui
Chriſtus brachiũ domini dicitur. reuelatum eſt? brachium domini appellat hic filium Dei, quia videlicet ſicut operatur quis
vel præliatur in brachio ſuo, ſic cuncta fecit, & diabolum debellauit Deus in filio ſuo, in verbo
ſuo. Quod ſi quæras ab eodem propheta, in quo non fuerit reuelatum, vel in quo fuerit ab-
ſconditum

ſcondirum, ſtatim ſubiungit: Et aſcendit ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitiē- Eſa. 53.
ti. Non eſt ei ſpecies neq; decor, &c. Quibus verbis flebiliter declamata paſsione domini, rurſus
gentilem, ad quam fructus perventurus erat eiuſdem paſsionis, beatificat dicēs ita: Lætare ſte-
rilis quæ non paris, &c. Item Euangeliſta ſubiungit. ¶Propterea non poterant credere, quia iterū Eſa. 54.
dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorū, vt non videant oculis, & intelligāt Eſa. 6.
corde & conuertantur, & ſanem eos. His inquam ſubiunctis propheticæ ſcripturæ teſtimonijs,
ſatis euidenter demonſtrat euangeliſta, cur ita dixerit: Et abſcōdit ſe ab eis. Illud autē nō poteſt Quæſtio de præ-
educi, quanta ſeueritate habitator huius Iohannis ſpiritus ſapientiæ dicta ſua digeſſerit. Qualis ſcientia
enim iſta ratio vel cauſa eſt, quod quaſi quæreres, cur ſe abſcondit dominus à Iudæis, vel quare Dei, an
nō credebāt in eū Iudæi, ita ſubiunxit, vt impleretur ſermo Eſaiæ, quē dixit? Amplius autē cum volūtati
adhuc addit: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorū, noſtræ vim in-
& indurauit cor eorum. Nunquid eandem quæſtionē quam ipſe mouit, ſatis abſolutam eſſe pu- ferat.
tauit? Vere enim cum nemo quæreret ab eo, cur in dominum non credidiſſent Iudæi, quæſtionē
in gentē ipſe vltro cōmouit. Nam vſq; hodie nō ceſſant homines diſputare de præſciētia vel præ-
deſtinatione Dei, nec deſunt peccatores, qui ſeipſos excuſare audētes, dicāt ſe idcirco bonos eſſe
nō poſſe, quia Deus malos fore præſciuit & prædeſtinauit. Quibus ita ſe excuſantibus, deumq;
accuſantibus, iſtud inſipientiæ ſuæ patrocinium placet, quod in præſenti loco Euangelicæ au-
thoritatis ſcriptum eſt: Niſi præſcientia vel prædeſtinatio Dei (inquiunt) voluntatibus hominū
vim faceret, tantus Euangeliſta, ſic & ſic non dixiſſet. Sed talibus tamq; præſumptuoſis diſ- Reſponſio con-
curſoribus iudiciorum Dei & viarum eius, nihil aliud reſpondere dignū arbitratur Paulus apo- tra curi-
ſtolus quàm hoc: O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid poteſt figulus dicere ei qui oſos.
ſe finxit, quare me feciſti ſic? Etenim talibus hoc loco hic Euangeliſta eodē ſpiritu reſpondet cū Roma. 9
præmiſiſſet: non credebant in eum, ita ſubiungens, vt ſermo prophetæ impleretur, itemq; pro-
pterea non credere, quia iterum dixit Eſaias. Ipſi enim qui ſunt qui reſpōdeant Deo, vel quibus
de diuinis iudicijs reddatur vlla ratio. Verum eis qui mites ſunt, & ſpiritu pietatis bene diſpo-
ſiti ad audiendū, & Apoſtolus prædicto loco ſubſecutus, profundā dare rationē incipiēs: Volens
(inquit) Deus notam facere iram, & oſtendere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa
iræ apta in interitum, &c. & ipſe Dominus in alio Euāgeliſta: Confiteor inquit tibi pater domine
cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, ita pa- Matt. 11.
ter, quia ſic placitū fuit ante te. Cauſam effectiuam cæcitatis Iſraeliticæ reddens Apoſtolus
appellauit eos vaſa iræ, dominus autem ſapientes & prudentes eoſdem dixit, quibus pater ab-
ſconderat hæc, ſcilicet myſteria ſua, quæ paruulis dignatus eſt reuelare. Vtraq; ſententia ſuper-
biam cæcitatis cauſam eſſe ſignificatum eſt. Vnde enim à domino ſapientes & prudentes dicti
ſunt, niſi ex eo quod ſuperbi ſunt? quod maxime liquet ab oppoſito paruulorum, id eſt humi-
lium, qui reuelatione patris digni ſunt. Vnde vero ab Apoſtolo dicti ſunt vaſa iræ, niſi ex eo, Pſalm. 7
quod ſunt filij ſuperbiæ? Pſalmiſta quoq; cum dixiſſet: Terribilis es, & quis reſiſtet tibi, ſtatim
intulit, ex tunc ira tua. Nam reuera ex quo Deo reſiſtitur, ex tunc ira eius. Etenim quādiu per in-
firmitatem vel ignorantiā peccatur, diſsimulat peccata hominū, & parcens illis, pœnitentiā præ-
ſtolatur. Ergo & Apoſtolus quos appellat vaſa iræ, dignis auditoribus tali denotatione indicat
Deo reſtitiſſe, & idcirco retributionem ſuperbiæ iuſtum Deum voluiſſe illos, ſicut Pharaonem Exod. 10
indurare, vel corda illorū, ne Chriſtum agnoſcerent, excæcare, Et ipſe dominus, dum eoſdem
vocat ſapientes & prudentes, ex oppoſito paruulorum, id eſt, humilium, & paulo poſt eiſdem
paruulis dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, cauſam abſconſionis, pro qua con- Mat. 11.
fitetur patri, demonſtrat ſuperbiam eſſe. Itaque & hoc loco, cum dicit Euangeliſta: Ex-
cæcauit oculos eorum, & indurauit corda eorum, ſubauditur dicens, ne videant oculis, &
intelligant corde, profecto cordatis auditoribus non dubium fore putauit, quam ob cauſam
Deus hoc fecerit, qui neq; diabolum, neq; hominem quempiam abſque præcedente peccato ſu-
perbiæ excæcauit vnquam aut indurauit. Igitur innocens & ſancta præſcientia Dei, nullam ma-
lis hominum neceſsitatem importat, quomodo nec viſus meus ei, quem ambulare video, vllā
ambulandi neceſsitatem irrogat, quomodo apud quoſdam philoſophos Chriſtianos diſpu-
tans validiſsime, argumentatur ſana & vera philoſophia. Sed de his hactenus, iam nunc
ad ipſa lectionis verba redeamus. Primo quærendum eſt, quæ diſtantia ſit inter hoc quod di-
ctum eſt: Excæcauit oculos eorum, & hoc quod ſequitur: Indurauit cor eorum, ſiue inter
hoc quod ait: Ne videant oculis, & quod ſubiungit, & intelligant corde: Quid enim?
Nunquid non idem videtur eſſe, non videre oculis, quod eſt non intelligere corde: vel idem
eſſe excæcatos oculos, quod eſt, induratum habere cor? Cur igitur vtrunque dictum eſt? Vi-
delicet quia eorum, qui conuerti & ſanari non merentur, aliqui nec vident quidem ſcriptu-
rarum ſenſum, aliqui vident quidem, ſed ſequi nolunt. Eorum itaque qui non vident:
Excæcauit (inquit) oculos, ne videant oculis. Eorum autem qui vident, & ſequi nolunt:
Indurauit (inquit) cor, ne intelligant corde, id eſt, ne ſapiat eis per dilectionem, quod

vident per manifeſtæ literæ cognitionem. De prædicto prophetæ teſtimonio protinus Euan-
geliſta ſubſecutus ait. [Hoc dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.] Ac
ſi diceret. Viſio prophetica, in qua dixit hæc Eſaias, gloriam eius præmonſtrabat, illam vtique
gloriam, quam nunc inſtare ipſe dominus prædicabat his verbis: Venit hora vt clarificetur fi-
Eſa. 6. lius hominis, cæteris quoque quæ hactenus diſſeruit. Eſt autem illa viſio, quam idem propheta
ſic incipit: In anno quo mortuus eſt Ozias, vidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum &
eleuatum, & ea quæ ſub ipſo erant, replebant templum, Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ
vni, & ſex alæ alteri. Et clamabat alter ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus
Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria eius. Igitur ille habitus ſedentis domini, circunſtantibus
officialibus, vel adminiſtris ſpiritibus ſanctis (qui in hoc ſolo ſcripturæ loco inueniuntur ap-
pellati Seraphim) myſtice prædicat iſtam clarificationem filij Dei, qua peracta, prædicantibus
miniſtris eius per totum orbem fidē ſanctæ trinitatis, & hoc modo clamantibus Seraphim: San-
ctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus ſabaoth, impleta eſt domus fumo, ſcilicet illo increduli-
tatis fumo, quo (vt iam dictum eſt) excæcauit Iudæorum oculos. Sequitur. [Veruntamen &
ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter phariſæos non confitebantur, vt de ſy-
nagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.] Ergo nec vere
credebant, qui claritatē ab hominibus accipientes, gloriā illorum, gloriæ Dei præferebant. Dixit
etenim ipſe alio loco: Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem quæritis, &
Ioan. 5. gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis? Non ſolum (inquit) ex turba multa, quæ cum ramis
palmarum proceſſit obuiam ei, ſed & ex principibus, id eſt primoribus Iudæorum, multi cre-
diderunt in eum. Sed quia phariſæi, id eſt clerici Iudæorum iamdudum conſpirauerāt, vt ſi quis
confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam facerent eum, non confitebantur, vt de ſyna-
goga non eiicerentur. Veruntamen inquit, id eſt, licet ſupra dixerim, quia cum tanta ſigna feciſ-
ſet coram eis, non credebant in eum. Multi ex principibus crediderunt, ſed male erubeſcen-
tes, non confitebantur. [Ieſus autem clamauit & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed
in eum qui miſit me. Et qui videt me, videt eum qui miſit me.] Magnum perſeuerantiæ fortis
exemplum, magnus & laborioſus clamor, ſi perpendas non ſolum, quia nunc vſque clamaue-
rit, ſed & quid, & qualis adhuc ipſe, vel inter quales clamauerit. Quid enim clamauit? Qui cre-
dit in me (inquit) non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Quod eſt dicere: O homines magis
gloriam hominū quàm gloriam Dei diligentes, quid in me credere erubeſcitis, vel quid cōfundi-
mini de me confiteri quod creditis? Nunquid finem fidei, vel confeſſionis veſtræ in eo cōſtitui,
quod in me carnalibus oculis videtis? Non, ſed magis in eo quod pater miſit, quod eſt verbum
patris, quod eſt principium: Principium enim ego ſum, qui & loquor vobis. Itaque non inglorium
aut contemptibile eſt, credere in me. Etenim credere in me nemo poteſt, niſi credendo in eum
qui miſit me: neque credere quis poteſt in eum, qui me miſit, niſi credendo & in me. Siquidem &
qui videt me, videt eum qui me miſit: nec aliter videre vel ſcire quis poteſt, cuius ſubſtantiæ,
Pſal. 6. vel quantus ſit, quid valeat, vel quid ſapiat is qui me miſit, niſi viderit me. Hoc eſt quod clama-
uit & iam diu laborauerat clamans, iamque raucæ factæ fuerant fauces eius, ita vt poſtmodū ob-
Eſa. 53. muteſceret, ſicut agnus coram tondēte ſe, & non aperiret os ſuum, & propter eiuſmodi clamo-
rē multiplicati iam erant, qui inuidia cæcati oderant eum. Qualis enim ipſe erat, & inter qua-
les hoc declamat? Vtique non ſolum mortalis & paſsibilis, & in nullo ſecundum naturam à cæte-
ris diſtans, inter quos ambulabat, hominibus: ſed & egenus, & pauper, nihil de regno vel ho-
noribus huius mundi amplexus, hoc dicebat apud carnales & ſuperbos, humanæ gloriæ
vento tumentes, & quod amplius, quorum (vt ſupra dictum eſt) Deus excæcauerat oculos, &
indurauerat cor, intantum vt non ſolum non crederent dictis eius & factis, ſed inſuper blaſphe-
marent, dicentes: Dæmonium habet, & inſanit, quid eum auditis? Igitur fortiter quidē, quippe
Ioan. 10. In quo totus erat ſpiritus fortitudinis, veruntamen & paſsibiliter clamauit, nec enim perdiderat
frontem mitis & humilis corde, aut nullam patiebatur humani pudoris anguſtiā, cum dicat ipſe
Pſal. 43. in pſalmo: Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam. Se-
quentia clamoris eiuſdem audiamus. [Ego lux in mundum veni, vt qui credit in me, in tenebris
non maneat.] Dicat ad hæc homo rationalis. Si lux, imo qui lux, & vera lux eſt Chriſtus, & ad
hoc venit in mundum, vt in tenebris non maneat qui credit in eum, ergo ne de ſeipſo non debuit
perhibere teſtimonium? Nonne fruſtra veniſſet in mundum, ſi taceret, & nō oſtenderet ſeipſum?
Quis vero fur & latro velit lucernam accenſam mitti in abſcondito, vel ſub modio, & non po-
tius poni ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt? igitur opportune, importu-
ne, non ſuæ gloriæ cupiditate, ſed noſtrorū oculorum neceſsitate clamet lux: Qui credit in me
credit in eū qui miſit me. itemque qui videt me, videt eū qui miſit me: & hoc modo ſeipſum oſten-
dens oculorum nequam nō curet inuidentiam, dummodo ſimpliciū lætificet beneuolentiā: Ego
inquit lux in mundū veni. Quā ob cauſam? Vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.
Ergo contra legem credendi faciebant hi, qui (vt ſupra dictum eſt) credebant in eū, ſed nō cōfite-
bantur

bantur, diligentes hominum magis quàm Dei gloriam. Hoc enim modo credentes, in tenebris manebant. Sequitur ergo. [Sed ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit, ego non iudico eum, Non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundum. Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.] Iudicium damnationis in hoc Euangeliſta tripliciter iam dictum eſt. Alia nanque ſignificatio eſt, qua dixit: In iudicium veni ego in hunc mundum, vt & qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Alia qua dicit nunc: Ego non iudico eum, Alia qua itidē nunc ait: Sermo quem locutus ſum vobis, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Et prima quidem atque tertia notæ, & per ſe manifeſtæ ſignificationis ſunt: hæc aūt media, qua dicit: Ego nō iudico eum, non enim veni vt iudicem mundum, ex oppoſito cognoſcitur, quod ſtatim oppoſuit dicens: Sed vt ſaluificē mundum. Quomodo enim ſaluificauit mundum? Vtiq; iudicium.i. damnationē ſuſtinendo, ſub iudice Pontio Pilato accuſatus, tanq̄ reus maieſtatis, tradituſq; ad crucifigendū Romani miniſtris imperij. Igitur ex hoc oppoſito quo dicit: Sed vt ſaluificē mundū, liquet quid dixerit: ego non iudico eū. Quod idem eſt ac ſi diceret. Regnum vel iudicium meū non eſt hinc; id eſt, de hoc mundo. Quod ſi eſſet de hoc mundo, miniſtri mei vtiq; decertarent cuſtodiri verba mea. Nunc autem regnum vel iudicium meū non eſt hinc, & proinde nunc ego non iudico eum. Ordo vel textus literæ ſic ſe habet. Sed ſi quis audierit verba mea, ego non iudico eum. Dixi (inquit) vobis quia lux in mundum veni ad hoc, vt qui credit in me, in tenebris non maneat. Sed idcirco negligentius verba mea homines audiunt, idcirco cuſtodire non curant, quia ego non iudico eū quiſquis eiuſmodi eſt, quia non ſedeo rex in ſolijs tyrannorum, quia non exigo gladiis & ſecuribus, vt meum ſeruetur edictum. Non enim veni vt hoc modo iudicē mundū, ſed ad hoc potius, vt hoc modo iudicatus ſaluificem mundū. Quid tandē? Ergo ne regē cœli contemnentes impune abibunt? Nunquid ſemper tacebo, ſemper ſilebo, ſemper patiens ero, & in nullū eos adducā iudiciū? Non eſt ita, nō ſic erit, nō ſic fiet. Qui enim ſpernit me, habet qui iudicet eum, habet inq̄, nō dico habebit, ſed iam habet iudicē, & ſi nondum ſententiæ vel vindictæ iudicantis apparent. Quis tandem ille eſt iudex? Sermo quem locutus ſum vobis, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Ille inquit ſermo, quem audierunt, quē verū eſſe neſcire non poſſunt, vtpote magnificis operum teſtimonijs comprobatū, ille iudicabit eum, ille arguet, ille conuincet eum. Vbinam iſte talis iudex ſedebit, quaſi de ſolio ſuo voces aut ſententias iudicij ſui dabit? Prope aderit, intus ſedebit, in cōſcientia cuiuſq; iuſtas ſentētias terribiliter perſonabit. Sic enim & Apoſtolus dicit: Quia teſtimonū reddet illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiā defendentium, in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Euangelium meū. Ergo ille ſermo quem locutus ſum, iudicabit eū in nouiſſimo die. Vnde hoc ſermoni huic? Ait. [Quia ego ex meipſo nō ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ille mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.] Inde (inquit) ſermo quem locutus ſum, fortitudinem habet iudicandi, quia ego à meipſo nō loquor, quia nō ſolū iuxta præſumptionem prophetæ mendacis, quem lex iubet non timeri, de corde meo non confinxi, ſed qui miſit me pater, illa videlicet miſsione, qua mihi eſt pater, ipſe mihi mandatū dedit; ipſe mihi obedienti in mandato incarnationis & paſsionis, mandauit quid dicam, & quid loquar, quid inq̄ nunc dicam patienter cōtradicentibus, & quid in futuro iudicio loquar terribiliter, vbi nemo contradicere audebit. Si ex me locutus fuiſſem.i. ex homine vel ſecundum hominē, quē ſolum in me videtis, & quem ſolum me eſſe putatis, tunc infirmus, imo & mortuus eſſet ſermo quem ſum locutus. Nunc aūt viuus eſt & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionē animæ & ſpiritus, compagū quoq; & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Ergo in veritate, ergo in æquitate iudicabit. Mandatum (inquam) ille mihi dedit qui me miſit, & ego ex ipſo eiuſmodi ſermonem loquor. [Et ſcio quia mandatū eius vita æterna eſt.] Mandatū eius ſic dicendi, & ſic faciendi, non incerta ſpe exequor, nō dubia expectatione perago, ſed ſcio, & bene ſcio, quia mādatum eius vita æterna, id eſt, omnibus credentibus vitæ æternæ effectiua cauſa eſt. Non enim incertis euentibus in hoc mandato poſitus, pauloante dixi: Venit hora vt clarificetur filius hominis, atque ſubinde: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, & his ſimilia. [Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi pater, ſic loquor.] Siquidem ſermonis huius vtilis prouentus appareret, recte, tanquam non mandatus à patre, contemptibilis eſſet. Nunc autem fructus eius vita æterna eſt, & hoc multis comprobatur teſtimonijs, dum alij de morte animæ per pœnitentiam ad vitam redeunt, alij quoq; corpore mortui, ſermonis eiuſdem imperio reſurgūt. Ergo verum, ergo irrefragabile eſt, quia quæ loquor, non confingo, vt propheta mendax, ſed ſicut dixit mihi pater, ſic eſt voluntas patris, hæc loquor.

Iudicij triplex ſignificatio.

Ego nō iudico eum.

Sermo iudicabit eum.

Roma. 2.

Deut. 18.

Hebr. 4.

Finis libri decimi.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. XI.

EVangeliſtæ huius habitatori ſpiritui ſancto magnas iamdudum eccleſia catholica gratias agit, quia gratiæ & veritatis diuitias de ore plenitudinis Chriſti, in profundam eius memoriã transfuſas, tanta integritate conſeruauit, tanta fide in tempore opportuno refudit, vt nihil nobis aduerſus hæreticam paupertatem de ſubſtantia veritatis, vbicunq; terrarum, tanquam diues ſuperbire auſa ſit. Et cuncta quidem, quæ hactenus dixit, gloria & diuitiæ ſunt domus eius, id eſt, Deo ſacrati eius pectoris: Amplius autem quæ deinceps dicturus eſt, prætioſæ opes ſunt, & theſaurus deſiderabilis. Eorum namque tota ſeries, huic vſque
Recitatio teſtamenti. ad patibulum crucis, recitatio eſt teſtamenti, quod moriens pater noſter conſcripſit: deſignatio eſt hæreditatis, quam paruulis ſuis in ipſo mortis agone mira charitate delegauit. Aſſiſtant pupilli, qui non erant ibi, & iſto recitante qui præſens interfuit, quiq; verba teſtamenti, digito morientis ſcribente, in tabulis cordis carnalibus ſuſcepit. Audiant certius, vbi ſuam ſperent hæreditatem, & ad qualem interim reſpiciant paracletum, atque tutorẽ. Igitur vt ſolent pijs & bene amãtibus filijs dulciora eſſe, & profundius permanere in memoria verba, quæ diligentiſsimus pater in ipſa morte, ſupremum trahens ſpiritũ, locutus eſt, quæ dixit, quæ mandauit, quæ rogauit aut monuit, ſic nobis reuerenti aure, pio corde, & humili ſpiritu ſuſcipienda, fideli memoriæ commendanda ſunt ea, quæ deinceps dilectus eius ſolerter audita, fideliter conſeruata, vtiliter valde incipiens, hoc modo refundit.
CAP. XIII. [Ante diem feſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.] Chriſtum dominum verum Dei agnum eſſe, pro ſalute mundi totius immolatum, eiuſq; figuram illum prætuliſſe agnum, quem in Aegypto iubente domino
Exo. 12. per Moyſen, immolauit omnis multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, omnis domus Iſrael, id eſt vniuerſa quæ carnem comedit, & ſanguinem bibit eiuſdem veri agni, ſancta catholica confitetur eccleſia. Sed & illud non ignorat, diem feſtum paſchæ, quem populus ille ſumma celebritate ſolennem agebat, commemorationem illius diuini fuiſſe beneficij, & ob hoc paſcha dictũ, quod eſt trãſitus, & Hebraice dicitur phaſe, quia dominus ſuper tabernacula filiorũ Iſrael ſanguine agni ſignata tranſiuit, cæſiſq; primogenitis Aegypti, fecit eoſdem tranſire per mare rubrum, Pharaone, qui perſequebatur eos ſubmerſo, ſimulq; cunctis Aegyptijs. Igitur perſpicuum eſt, cur cum dixiſſet Euangeliſta: Ante diem feſtum paſchæ, ſtatim ſubiunxerit: ſciens Ieſus quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, videlicet vt docili Euangelicæ veritatis alumno ſignificaret, totum illud vmbratitum veteris paſchæ ſacrificium ex eo fuiſſe ſanctum, quia præfigurabat dominum Ieſum pro ſalute mundi per paſsionem mortis fore tranſiturum ex hoc mundo ad patrem. Siquidem ante diem feſtum paſchæ, idem eſt ac ſi dixiſſet, illo die, quem continuo ſubſequitur dies feſtus paſchæ.
Vetus paſcha plenum myſterijs. Erat autem luna primi menſis decimaquarta, cuius diei ſubſequente veſpera, quando luna iam pleniſsima eſt, & decimaquinta nobis incipit haberi, agnus (vt iam dictum eſt) immolabatur, magnis præfulgentibus myſterijs, non ſolum quia luna plena erat, ſed etiam quia non niſi poſt æquinoctium vernum, ex quo iam dies noctem ſuperare incipit, cum primum occurriſſet luna plena, agebatur hæc magna ſolennitas. Plena quippe luna, plenitudinem temporis ſignificat, quo iam multiplicata per præteritas generationes eccleſia, redemptionem de cœlo mittendam apud inferos expectabat: dies autem longior noctem iam ſuperans, illud deſignat, quia per paſsionis Chriſti myſterium contra tenebras errorum, quæ hactenus præualuerant, nunc verſa vice præualere inciperet in cunctis gentibus clara veritatis notitia. Sed de huiuſmodi non eſt modo dicendum per
Ioan. 7. ſingula. Sciens ergo (inquit) Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem,
Ibidem. illa videlicet, hora, quam intuens, hic idem Euangeliſta ſuperius dicebat: Et nemo in eum miſit manus, quia nondum venerat hora eius. De qua & ipſe dominus quodam loco dixit: Tempus meum nondum aduenit. Cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Hoc multum gratioſe dictum eſt. Cum inquit dilexiſſet ſuos, id eſt, eos quos elegerat, vt ſui
Ioan. 11. eſſent ab initio. Nam ne ſolos putaremus Apoſtolos, vel ſolam gentem Iſrael ſecundũ electionẽ, de qua Caiphas ſupra neſciens prophetauerat, quod Ieſus eſſet moriturus pro gente, non ait tãtum ſuos, ſed addidit, qui erant in mundo, ſcilicet vt omnes intelligamus electos, quia profecto non tantum moriturus erat pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Ergo cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, idem eſt ac ſi dixiſſet, cum opus magnæ dilectionis facere cœpiſſet erga ſuos, qui propter originale peccatum eiecti de paradiſo, pe-

peregrina-

regrinabantur in hoc mundo. Quomodo autem cœperat diligere ſuos, & quem vſque in finē
dilexit eos? Sic vtique iam dilexerat eos, vt de cœlo ad terrā deſcenderit propter eos, & vt qui
erat deus inuiſibilis in ſinu patris, homo viſibilis de ventre fœmineo factus fuerit. Sed non erat
conſummata iſta dilectio. Nihil enim ſuis profuiſſet, quod homo fuerat factus, ſi nō pro illis etiā Ioan. 12.
pateretur. Siquidem hoc ipſe ſupra dixit: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuū fue-
rit, ipſum ſolum manet, &c. Igitur vt oportebat in finem dilexit eos, id eſt, dilectionem erga il-
los, eo vſque perfecit, vltra quod non poſſet augeri, videlicet vt animā ſuam poneret pro illis.
Sequitur. [Et cœna facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis
Iſchariotis, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deū vadit, ſur-
git à cœna, & ponit veſtimenta ſua. Et cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Et deinde mittit
aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.]
Dicta hæc Euangeliſtæ diligentem auditorem, facta domini noſtri Ieſu Chriſti auidum poſtu-
lant ſpectatorem: facta enim eius hæc mira ſunt & perpulchra, quod à cœna necdū finita ſur-
git, veſtimenta ſua ponit, linteo ſe præcingit, pedes diſcipulorum lauat, iterumq; recumbens,
docet in habitu domini & magiſtri, quid fecerit in habitu minoris ac miniſtri. Dicta autē euan- Dicta Euangeliſtæ.
geliſtæ prudentiſsima, quia cauſam horum, quæ dominus ſic & ſic fecit, pene expoſuit, & tamen
non omnino diuulgauit, dum prædictis quatuor factorum domini clauſulis, quatuor itidē ipſe
præmiſit, dum dicit: Sciens Ieſus quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem,
& ſciens quia ad Deum vadit. Pene inquam expoſuit, tanquā diceret: Sciens quia venit eius hora,
vt tranſeat, idcirco ſurrexit, inchoata iam cœna, quæ ipſum eius tranſitum ſignificabat, paſcha
namq; manducabat: & ſciens quia à Deo exiuit, idcirco ponit veſtimenta ſua: & ſciens quia om-
nia dedit ei pater in manus, idcirco lauat pedes diſcipulorum: & ſciens quia ad Deum vadit, id-
circo poſtquam lauit pedes eorum, iterum accepit veſtimēta ſua, & iterum recubuit. Igitur hæc
ipſa repetentes, latius explicemus. In finem inquit dilexit eos, & cœna facta, ſubauditur,
agere placuit ſibi illud, in quo exprimeret dilectionem ſuorum, qualiter incepiſſet, & qualem Peractu-
ad finem vſque perducturus eſſet. Hoc inquam non ſolum verbis edicere, ſed & ſignanter vo- rus mira-
luit agere, videlicet vt & nunc præſenti magnæ humilitatis ſchemate viſcera quoque ſuorum bile ſche-
tangeret, & poſt reſurrectionem ſuam, quando aperiret illis ſenſum, vt intelligerent ſcriptu- ma hu-
ras, iſtud quoq; factum illi vulnerata memoria recolentes, profundius intelligerent, & eandem militatis Chriſti.
dilectionem ipſius, cuius ob ſignificationem talis vel tantus, ipſe tali hora vel tempore taliter
egiſſet: Et cœna iam facta (inquit) cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Si- Luc. 24.
monis Iſcariotis. Cœna ipſa, quæ facta erat, id eſt agnus paſchalis, aſſus cum azymis panibus
& lactucis agreſtibus comedendus, ipſi vero agno cauſa eſſe poterat, vt (ſicut poſtmodum
dicendum) in ſemetipſo turbaretur, quia videlicet paſsionis ſuæ ſignificationem per tot re-
tro generationes, ab exitu filiorum Iſrael de Aegypto, hoc ritu celebratam, nunc in præſentia-
rum morte ſua compleri oportebat. Hoc enim ſciebat cœna facta, ſed & illud non ignorabat,
quia diabolus iam miſerat in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariothis, qui & pridie abie-
rat ad phariſæos & dixerat: Quid vultis mihi dare, ego vobis eum tradam? Hoc ſciens ipſe
& illud quoque, quia omnia dedit ei pater in manus: Omnia (inquam) vnde & paulo ante di- Mat. 26.
xerat: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, & illud ſciens, quia à Deo
exiuit, videlicet in eo quod cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit: & quia ad Deū vadit Ioan. 12.
ſcilicet vt ſedeat ad dexteram maieſtatis in excelſis, ſicut dixit Dauid de illo in ſpiritu: Dixit do-
minus domino meo, ſede à dextris meis. Hæc (inquam) & hæc ſciens ſurgit à cœna, videlicet, Philip. 2.
vt ineffabilis opera dilectionis, habitu vel actu ſignificaret admirandæ humilitatis. Quid Pſal. 109
enim fecit ſurgens à cœna? Ponit inquit veſtimenta ſua. Quid deinde? Et cum accepiſſet linte-
um præcinxit ſe. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & exter-
gere linteo, quo erat præcinctus. Magnum quidem & mirum in præſenti expectaculum, & an-
gelis & hominibus, quidnam faceret hic & angelorum & hominum dominus: idem homo,
idemq; Deus: idem humilis, idemque altiſsimus. Verum poſtquam cognouerūt diſcipuli eius,
quod ipſe eſſet, id eſt, poſtquam reſurgens à mortuis, aperuit illis ſenſum: vnde & paulo poſt
dicturus eſt: Vt cum factum fuerit, credatis quia ego ſum: tunc videntes & intelligentes ſic Pſal. 47.
admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, & ibi dolores, vt parturientis, quia videlicet in-
tellexerunt quid fecerit, imo quid tali facto ſignificauerit eis. Hic præcipue dilectus diſcipulus,
qui tunc in eadem cœna ſupra pectus eius recubuit, intellexit quid, vel ad quid fecerit eis,
quod & nobis innuens ſic dixit, ſic prælocutus eſt: ſciens quia à Deo exiuit, & ad Deum va-
dit, & quia omnia dedit ei pater in manus. Tunc inquam, intellexerunt, & anima eorum
vulnerata charitate ſenſit, quomodo dilexiſſet ſuos, quomodo propter eos ſurrexiſſet de accu-
bitu ſuo, de ſinu patris æterni, de throno incircumſcriptæ maieſtatis, & depoſitis gloriæ ſuæ ve-
ſtimentis, exinanitus à claritate, quam habuit priuſquam mundus fieret, adeo nudus, id eſt no-
ſtri per omnia ſimilis abſq; peccato, inter homines apparuit, vt ſūo typum eius ſeruus ſeruorum Ioan. 17.
niale-

maledictus Cham, patrem ſuum Noe, nudum iacentem dormire foris nuntiauit fratribus ſuis,
Gene. 5. ſic hæretici Cherintus & Marcion, aliiq; quàm plures eundem dominum noſtrum, nullatenus
Deum de Deo ante ſecula natũ, ſed hominem tantũ extitiſſe, & ex Maria cœpiſſe contenderint:
maxime pro eo, quia lintheo præcinctus, id eſt tribulatione paſsionis afflictus, vera morte, verus
eſſe homo comprobatus ſit. Hoc modo illum ſuorum pedes lauiſſe, id eſt peccata emundaſſe ſe
intellexerunt. In illa namq; nuda humilitate paſsionis ſuæ, ſanguinem & aquam de latere ſuo
fudit, vnde vſque hodie peccata ſuorum emundare non deſinit. Quare autem ſolos pedes tũc
lauit, cum ſecundum exteriorem hominem ſimul & interiorem, credentes in ſe lauet in ſangui-
Apo. 1. ne ſuo à peccatis eorum? Videlicet quia hora illa rem ſolummodo ſignificare, non etiam age-
re debuit. Præterea idcirco pedes potius, quàm manus aut caput lauare voluit, quia videlicet
in lauãdis pedibus, & affectuoſior eſt geſtus humilitatis, & propinquior ſignificatio charitatis,
qua nos lauat in ſanguine ſuo à peccatis noſtris. Denique non ſolum tunc lauat nos in ſan-
Pulue- guine ſuo, quando quiſq; noſtrum baptizatur, ſed & quotidie lauat ab actualibus peccatis,
res pedũ quando in ſancto altari carni eius communicamus & ſanguini. Ipſa autem peccata, quæ non
quotidi- omnino poteſt effugere vita humana, quamlibet religioſa, per puluerem pedum ſolent ſignifi-
ana pec- cari, Verbi gratia, cum ipſe dominus dicat: in quamcũque domum intraueritis, & non ſuſce-
cata. perint vos, exeuntes in plateis eius, dicite: Etiam puluerem quæ adhæſit nobis de ciuitate ve-
ſtra extergimus in vos. Quod eſt dicere: Etiam minima peccata, ſine quibus non omnino
quamuis ſancta mortalitas, vel mortalis ſanctitas vitæ præſentis transigi poteſt, quotidianis
remedijs palam expurgare, vt non habeant imprudentes homines, ob quam vitæ noſtræ re-
prehenſionem videantur ſibi, quaſi rationabiliter prædicationem veſtram contemnere. Quas
videlicet peccatorum pene ineuitabilũ ſordes ſpiritus ſanctus ſignificat, dum in Canticis can-
Cant. 5. ticorum dicenti ſponſo: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. re-
ſpondit illa: Expoliaui me tunica mea, quomodo rurſus induar illa? Laui pedes meos, quo-
modo inquinabo illos? Cum enim actiuæ vitæ tunicam exuerit, & in ſecreto contẽplatiuæ vitæ
lectulo ſeſe anima compoſuerit, tunc quia minus ea quæ aguntur in ſeculo videt vel audit, quaſi
iam lotis pedibus, id eſt præteritis actuum ſecularium abiectis ſordibus, terram deinceps tan-
gere refugit. Quod ſi animarum vtilitas poſcit vt exeat, & tanquam voce ſponſi excitata, Euã-
gelio Chriſti publice inſeruiat, rurſus puluere aliquantulo ſe ſordidari poſſe non ignorat, & id-
circo magis indiget, vt ſibi quotidie Chriſtus pedes lauet. Igitur magnum quidem (vt prædi-
ctum eſt) ſpectaculũ fuit in illo cœnaculo, vbi domino paſcha parauerant diſcipuli, quòd tan-
Pſal. 8. tus ille dominus & magiſter ſurrexit à cœna & poſuit veſtimenta ſua, præcinctusq; lintheo, pe-
des lauit, iterumq; acceptis veſtimentis ſuis recubuit, & docere cœpit: & multo maximum eſt,
quod ſicut illic ſanctiſsime ac religioſiſsime ſignificatum eſt, creator angelorũ & hominũ ſemet-
ipſum exinaniuit, minoratus paulominus ab angelis, & in forma ſerui cinctus eſt labore & an-
guſtia paſsionis, vt nos in ſanguine ſuo lauaret à peccatis noſtris, & iterum reſurgendo à mor-
tuis, indutus gloria immortalitatis, & honore incorruptionis, recubuit in cœlo ad dexteram
patris, & dato ſancto ſpiritu fecit nos ſcire, quidnam fecerit nobis. Sequitur. [Venit ergo ad Si-
Ioan. 1. monem Petrum.] Cœpit inquit lauare pedes diſcipulorum. Erat autem primus à quo incipien-
Matt. 4. dum eſſet Simon Petrus. Nam & ſi Andreas audito Iohannis teſtimonio dicentis: Ecce agnus
Dei, ſecutus prior quàm Petrus, venit & vidit vbi maneret ipſe dominus Ieſus, attamen in ordine
vocationis Apoſtolorum, quando relictis omnibus ſecuti ſunt eum, Iohanne iam tradito, nec
Andreas, nec alius prior eſt Petro: ſed vidit dominus Petrum & Andream fratrem eius primos,
& vocauit eos. Ergo pedes diſcipulorum lauare incipiens, venit ad Simonem Petrum. [Dicit ei
Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes?] Tu inquit, quem confeſſus ſum Chriſtum filium Dei vi-
ui, rex regum, & dominus dominantium, veſtimenta tua poſuiſti, aquam infudiſti, & vt pedes
mihi laues cœno procumbes? Expauit enim, de domino & magiſtro ſuo magna, de ſe vero hu-
milia ſentiens, quod & alius quilibet diſcipulorum extimuiſſet, ſi ab eo dominus tantæ humili-
tatis opus inciperet. Siquidem adhuc non plenè cognouerãt huius magiſtri ſui diſciplinã, ſci-
licet quòd in ſchola eius ille maior, qui humilior eſſet, quodq; maximè ipſe dominus omnium, in
Luc. 22. ſumma humilitatis arce regnaret. Hoc inquam non bene cognouerant, vnde etiã nunc ſecundũ
Lucam facta fuerat contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior. Et quidem verbis vere
dominationis, & tenendæ poteſtatis ordinem eos docuit, dicens: Reges gentium dominantur
eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui ma-
ior eſt veſtrum, fiat ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator: ego autem in medio
veſtri ſum ſicut qui miniſtrat: ſed præterea facto illos amplius inſtruens, palam apparebat inter
eos ſicut qui miniſtrat, lauando pedes eorum: ſimulque (vt prædictum eſt) ſignificabat qualis
Mat. 20. miniſterij miniſter foret, videlicet quod animam ſuam redemptionem pro multis daturus
eſſet. Cum ergo ſic Petrus expauiſſet. [Reſpondit Ieſus & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis
modo, ſcies autem poſtea.] Cauſam inquit, propter quam hoc facio, tu neſcis modo, ſed &
ſi dicam

ſi dicam tibi,non potes portare modo,ſcies autem poſtea, videlicet cum venerit ſpiritus veri- Ioan.16.
tatis, qui vos & huius facti cauſam & omnem veritatem docebit.⌈ Dicit ei Petrus: Non lauabis
mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus:Si non lauero te,non habebis partem mecũ.⌉ Quid
inquit expaueſcis talem humilitatis meæ habitum,tale miniſteriũ? Niſi ego adhuc altius præ-
cinctus maiori diſpendio lauero te, non habebis partem mecum. Vere enim niſi Chriſtus dile- Lauit nos
ctos ſuos lauiſſet à peccatis eorũ in ſanguine ſuo, nec Petrus nec quiſquam cæterorum homi- Chriſtus
num partem habuiſſet cum illo. Hoc ergo nunc opportune Petro dictum eſt, quia videlicet & in ſan-
cum expaueſceret humilitatem talis magiſterij, multo magis abhorrebat contumeliam domi- guine
nicæ paſsionis, qua & illum & omnem mũdum oportebat lauari.⌈ Dicit ei Simon Petrus: Do- ſuo.
mine,non tantum pedes meos,ſed & manus & caput.⌉ Hoc obedienter ſecundum nomen ſuum
bene locutus eſt Simon. Simon nanque interpretatur obediens. Bene ergo non vt paulo ante
dixit Euangeliſta, dicit ei Petrus,ſed dicit ei Simon Petrus. ⌈Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt, non
indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.⌉ Hic manifeſte dat intelligi, quòd aliam
præter illam exteriorem dicit neceſſariam pedum lauationem. Quis enim lotus eſt, niſi quem Apoc.1.
Chriſtus in ſanguine ſuo lauit à peccatis, vt ante iam dictum eſt? Quid autem ad conſtruan-
dam illam ſpiritualem mundiciam proficit iſta corporalis lauatio pedum? Nunquid quotidie
pro conſequenda peccatorum remiſsione pedes lauare, & non potius ſacramenta dominicæ
paſsionis opus habemus percipere? Igitur Petrus aliud intelligit, dominus aliud poſtmodum
intelligendum inſinuat, cum dicenti illi, domine non tantum pedes meos,ſed & manus & ca-
put: ipſe reſpondet, qui lotus eſt inquit, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.
Ac ſi dicat: Qui ſemel in morte,quæ nunc adeſt, baptizatus eſt, non eſt opus amplius vt præ
terita ante baptiſmum peccata ſiue originalia ſiue actualia lauet, ſed totus mundus eſt, tan-
tummodo pedes lauet,id eſt, quotidiana vel communia, ſine quibus humana vita tranſigi non
poteſt, commiſſa quotidianis remedijs expurget: ſicut is qui ſolos ex itinere ſordidatos habet
pedes, & in reliquo corpore à ſordibus liber eſt, vadens cubitum, non indiget niſi vt pedes la-
uet. Sequitur. ⌈Et vos mundi eſtis,ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eũ: Luc.22.
propterea dixit, non eſtis mundi omnes.⌉ Vos, inquit, qui permanſiſtis mecum in tentationibus
meis,mundi eſtis,ſcilicet propter ſermonem quem locutus ſum vobis, quia credidiſtis, mundi
inquam eſtis ex hoc, quia nunc ego ſanctifico meipſum pro vobis, vt vos in veritate ſancti ſitis,
dum ego ſanctifico,id eſt,ego meipſum ſacrificium offero pro vobis. Iam enim vado immolari
pro vobis, vt mundi ſitis, ſed non omnes. Nec enim omnibus vobis præſens paſsionis meæ
ſanctificatio prodeſt. Sciebat enim(inquit Euangeliſta)quiſnam eſſet qui traderet eum: propte-
rea dixit, non eſtis mundi omnes. ⌈Poſtq̃ ergo lauit pedes eorum & accepit veſtimenta ſua,cum Pſal.18.
recubuiſſet,iterum dixit eis:Scitis quid fecerim vobis?⌉ Ergo, inquit,quia ſciens ea quæ ſupra-
dicta ſunt, ſic & ſic fecit. Poſtq̃ rurſus acceptis veſtimentis ſuis iterum recubuit: recte dominus
& magiſter os ſuum aperuit, & ea quæ deinceps ſequuntur,dulcia ſuper mel & fauũ eloquia de
ore ſuo profundit. Etenim poſtq̃ reſurgens à mortuis, glorioſam immortalitatis & incorru-
ptionis veſtẽ induit: extunc per interpreti ſuum ſpiritũ ſanctum, quem de cœlo miſit, fecit ſuos
intelligere,quid fecerit eis,iuxta quod ex perſona eius Pſalmiſta dicit: Dextera domini fecit vir- Pſal.117.
tutẽ,dextera domini exaltauit me,nõ moriar,ſed viuã,& narrabo opera domini. Itaq; dicit. Sci-
tis quid fecerim vobis? Hac interrogatione excitat, vt attentos reddat auditores ſuos orator
gratiæ & veritatis. Interrogati namq; quod neſcimus attentius, quaſi manu pulſantis excitati,
audire ſolemus. Attendat nũc edentula teneritudo filiorũ,q̃ ſuaui argumẽtatione gratia mater
ex ore eius hoc humilitatis ſuæ commẽdat exemplum. Ait. ⌈Vos vocatis me magiſter & domi-
ne & bene dicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui veſtros pedes dominus & magiſter, & vos debe-
tis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita
& vos faciatis.⌉ Si poſſent modo portare ſerui atq; diſcipuli, poterat hic dominus & magiſter di-
cere ſic: Si ego, quẽ vos dominũ & magiſtrũ recte vocatis, dominationẽ, qua cum patre cunctis
præſum creaturis, non rapinã arbitratus ſum,ſicut reges gentiũ,& qui poteſtatẽ habẽt ſuper eos, Philip.2
ſed memetipſum exinaniui formã ſerui accipiens, in ſimilitudinẽ hominũ factus,& habitu inuen- Luc.22.
tus vt homo, & humilio meipſum, factus obediens patri vſque ad mortẽ, mortem autem crucis.
Si(inquam)ego ſic feci, vt vos laui à peccatis veſtris, æquum eſt, vt & vos apoſtolatum veſtrũ,
nõ dominationẽ, ſed ſummæ humilitatis miniſterium arbitremini, cuius in hoc profectò eſt, vt
ponatis animas pro fratribus veſtris. Hoc inq̃, dicere poterat, hoc enim vera exempli eius imi-
tatio eſt. Cęterũ pedes corporaliter lauare poſſunt & illi, qui nullatenus exemplũ domini, & ma-
giſtri huius exẽplum ſequũtur: ſed nõnullis regibus atrociores, ſubiectis ſibi pedibus, ſub religi-
oſo paſtorũ nomine, ſuperbiſsime dominantur, nõ ſolũ imparati pro illis animas ponere, ſed etiã
auiſi rapaciter viduas & pupillos deuorare. Præmiſſo igitur operis exemplo, vnde tota pendet
ſermonis authoritas, Sequitur. ⌈Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neq;
apoſtolus maior eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.⌉ Explicari verbis

nequit, quanti ſit ponderis, quod rem omnibus notam tanta ſeueritate aſtruit dicendo: amē amē
Mat. 24. dico vobis, cuius ſermo etiā abſq; iuramento prolatus, cœlo & terra ſtabilior eſt, ſicut ipſe quo-
dam loco: cœlū inquit, & terra tranſibunt, verba aūt mea nō trāſibunt. Cui enim dubiū eſt, ſeruū
domino ſuo nō eſſe maiorē, neq; apoſtolū eo qui miſit illum? Vocabāt aūt tunc iam apoſtoli ma-
giſtrū & dn̄m, & bene dicitis inquit, ſum etenim. Igitur ſi ſcitis, imo quia hæc ſcitis, nec enim ne-
ſcire poteſtis, ſeruū dn̄o ſuo nō eſſe maiorem, vel apoſtolum eo qui miſit illum: beati eſtis ſi fece-
Beati eritis ſi feceritis ea. ritis ea. i. contenti fueritis ſic eſſe quomodo ego ſum, quē magiſtrū vocatis & dominū. Beati,
inquam, eritis ita faciendo, quomodo ego feci vobis, quia videlicet in hac humilitate ſeminati,
velut pauca admodum grana frumenti, multum vos quoq; fructū afferetis, & replebitis faciē or-
bis ſemine: dura quidē, ſed tranſitoria mortificati tribulatione. Et in quantas animas veſtræ di-
lectionis humilitas ſeſe dilatauerit, pro tantis cumulus creſcet veſtræ beatitudinis. Ergo bea-
Filius perditionis Iudas. ti eritis mox vt hoc tempus miſeriæ pertranſierit. [Non de omnibus vobis dico. Ego ſcio quos
elegerim.] Beati, inquit, eritis, ſed non omnes, non inq̄ præparatum in beatitudine locū habe-
bitis oēs. Eſt enim vnus hic inter vos filius perditionis, ſermonis huius expers: fur, non miniſter:
inſidiator, non imitator: tenebræ, non lux: diabolus non apoſtolus. Non tamen errore meo fa-
ctum eſt, vt inter vos talis ille ſit: ego namq; ſcio quos elegerim, quos ad gloriā, quos ad flammā,
quos ad honorem, quos ad contumeliā. Non inq̄ neſcius, veſtro talē numero admiſi. [Sed vt im-
Rom. 9. pleatur ſcriptura, qui manducat panē meū, leuabit cōtra me calcaneū ſuum.] Idcirco inqt, ſuſti-
neo in multa patientia illud vas iræ aptum in interitum, vt quod ab initio de me fuit diſpoſitum,
eodē modo quo diſpoſitū fuit nūc fiat, nullo intercedēte nouo cōſilio: nō caſu, ſed ordine certo &
antiquitus præſcito atq; præfinito, teſtāte ſcriptura, quæ dicit in mea perſona, qui edebat panes
meos, magnificauit ſuper me ſupplantationē. Sic enim ſcriptū eſt ſecundū Hebraicam veritatē:
ſed hic Euangeliſta Græco ſcribens ſermone: maluit hoc vti exemplo, ſecundū vulgatā apud
Pſal. 40 Græcos ſeptuaginta interpretum editionem. Hæc ergo ſcriptura manifeſtè Iudam proditorem
attingit. Quid aūt eſt quod ait, magnificauit ſuper me ſupplantationē? Non enim ait tantum
ſupplantauit me, ſed magnificauit ſuper me ſupplantationē, id eſt, magnifice ſupplantauit me.
Quid ergo ſic dicere maluit, niſi vt excitaret nos ad penſandum ſoletter modum eiuſdem ſup-
plantationis? Verè enim magnifica, verè mirabilis ſupplantatio fuit, vbi emptorem, imo redē-
ptorem omniū, hic vnus peruerſe ſupergreſſus, vendere præſumpſit. Quomodo vel quibus vē-
didit? Vtiq; ſacerdotibus malo ſuo paſchale ſacrificiū ſic vendidit, quomodo tunc tēporis apud
oēs filios Iſrael ſolenni more quærebatur, & vendebatur agnus per ſingulas domos paſcha mā-
ducaturus. O peruerſa magnificentia, o magnifica ſupplātatoris peruerſitas, qui vniuerſalē no-
ſtræ ſalutis hoſtiā faciens ſuā, ſic quaſi ſuum peculiū poſſeſſorem mūdi, ſolumq; & vnum cœli ac
Cur oportuit vendi Chriſtū. terræ venalē propoſuit dominū. Multū ergo alte ſuū cōtra illū leuauit calcaneū, cōtra illum in-
quam, nō vt ipſum Chriſtus emeret, ſed econtra ipſum Chriſtū venderet. Quare autē hic præ-
finitus fuerat ordo dominicæ paſſionis, vt hic agnus non ſolum occideretur, ſed primo etiā ven-
deretur? Videlicet quia homo, pro cuius ſalute venerat moriturus, non ſolum propter tranſgreſ-
ſionem mortuus, ſed in ipſa tranſgreſſione fuerat etiā venundatus. Non enim nulla ſpe propoſi-
Gene. 3. ta perſuaſi ſunt primi homines, vt mandatū tranſgrederētur, ſed aperientur inquit, oculi veſtri, &
eritis ſicut dij. Et mendaciter quidē, ſed tamē ſicut dictū eſt, & ſic in tranſgreſſionis precium, di-
Eſa. 52. uinitatis ſpes propoſita eſt. Vnde propheta: Gratis, inquit, venundati eſtis, & ſine argento redi-
memini. Igitur hic ordo noſtræ ſalutis erat neceſſarius, vt ſaluator pro venundatis & mortuis
non ſolum moreretur, ſed primo etiā venderetur. Sequitur. [Ammodo dico vobis vt credatis,
cum fuerit factum, quia ego ſum.] Hactenus inquit, non dixi vobis, nō deſignaui, quis ille eſſet
diabolus, qui vnus eſt ex vobis, ſed in hac hora dico vobis quis ſit, & quid facturus ſit, vt cū factū
fuerit, id eſt, cū ille tradendo me, calcaneum ſuū contra me leuauerit, credatis quia ego ſum ege-
nus & pauper ille, ſuper quē qui intelligit, beatus erit, ſicut illa ſcriptura dicit, ego inquam, qui &
ibidē dico, nunquid qui dormit, non adiciet vt reſurgat, ac deinceps, tu aūt domine miſerere
mei & reſuſcita me, & retribuam eis. Hoc inquam, ammodo dico vobis, ſed primum eſt, vt dicā
initium beatitudinis eiuſdem, de qua iam dicere cœperam, quæ ſtatim vos incipiet conſequi, vbi
neq; domino veſtro ſerui, neq; illo q̄ mittit vos apoſtoli, maiores eſſe volueritis. Dico ego: [Amē
amen dico vobis, qui accipit, ſi quem miſero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eū qui me
miſit.] Hæc veſtra, ô ſerui & apoſtoli, qui dominū veſtrū mittentē vos, nō vt maiores præceditis,
ſed vt minores ſubſequimini: hæc inquā, veſtra beatitudo eſt. Ecce mitto ante vos vocem præ-
coniā, toto mundo audiendā, vt qui me ſuſcipiunt, tunc vere me ſuſcepiſſe ſe confidāt, ſi vos ſuſ-
Eſa. 53. ceperint tanq̄ meipſum. Et ne paruum in ſuſcipiendo me putetis eſſe præmiū, pro eo quod ſum
modò deſpectus, & nouiſsimus virorum, vir dolorū & ſciens infirmitatem. Ecce & hoc dico vo-
bis, imo & omni mūdo, hoc prædico de vobis, qui me accipit, accipit eū qui me miſit. Quid verò
putatis audito hoc præconio, quō ſint vos accepturi oēs qui diſperſi ſunt filij Dei, propter quos
in vnū cōgregandos eſtis mittendi? Quantum æſtimatis honorem & gloriam, etiā in hoc mūdo
fore

fore veſtræ beatitudinis, vbi non fallitur pietas fidelium, gaudendo me & eum qui me miſit, ſe ſuſcepiſſe in vobis? Vere enim qui mittit vos, vobiſcum & in vobis erit. Proinde omnes filij hominum, qui naſcendo ex ſanguinibus, & ex voluntate carnis, atq; ex voluntate viri, naſcuntur ſecundum veterem Adam, & per illum patrem diabolũ contingunt, renaſcendo ex aqua & ſpiritu per veſtrũ miniſterium, naſcentur ſecundũ me nouũ Adam, qui mitto vos, & per me deũ patrem contingent, à quo miſſus ſum. [Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & ait: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me.] Poſtquam cum tranquillitate beatitudinem ſeruorum fidelium, humiliũq; apoſtolorũ prædixit, nunc indigni apoſtoli & mali ſerui dicturus audaciã, turbatus eſt Ieſus, & non quomodocunq;, ſed turbatus eſt (inquit)
Mat. 16.
ſpiritu. Quid ergo? Nunquid contrarius ſibi eſt, cum dicit in Matthæo: Spiritus quidẽ promptus eſt, caro autẽ infirma? Hoc quidem difficilius ſolueretur, ſi ita dictum fuiſſet. Turbatus eſt ſpiritus eius. Nunc autẽ cum dicit: turbatus eſt ſpiritu, idem eſt ac ſi diceretur, turbatus eſt à ſeipſo, eſtque par ei quod alibi dictum eſt: Fremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, quia videlicet frremente & turbante ſpiritu turbata eſt infirma caro vel anima Ieſu, per quam tota hominis ſubſtantia intelligitur. Nam per ſpiritum quo fremente anima turbatur, vel quo prompto caro infirmatur, fortitudo diuinitatis intelligitur, quæ dum & alibi inferno, & hic traditori ſuo comminatur, ex præſenti fremitus cauſa, id eſt, ex vicinia mortis infirmitas hominis turbatur.

Turbat⁹ eſt ſpũ, non turbatus eſt ſpũs eius

Ioan. 11.

Oſee 13.

Itaque turbatus proteſtatus eſt, id eſt, ab ipſo effectu comprobauit, quod ſecundum ſcripturam vere calcaneum ſuum contra ſe leuaturus eſſet, ipſe qui edebat panes eius, & ait: Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me tradet. [Aſpiciebãt ergo diſcipuli ad inuicem, hæſitantes de quo diceret.] Admiratione attoniti, & de ſua quiſque conſcientia certi, ad inuicem aſpiciebant & hæſitabant, id eſt, iuxta alium Euangeliſtam, contriſtati valde, ſingulatim interrogabant dicentes: Nunquid ego ſum domine? Erat autem recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus.] Dilectus iſte diſcipulus, inter dilectos omnes dilectiſsimus, hoc de ſemetipſo ſolus commemorat, quia dominus Ieſus eum diligebat, & quia tunc familiari dilectione in ſinu eius recumbebat. Cur hoc, niſi vt neceſſarium noſtræ fidei & ſaluti teſtimonium, id eſt, præſens Euangelium teſtificantis, hoc eſt ſuimet authoritate, confirmet? Siquidem & ſi omnes, ſcilicet quatuor, quos eccleſia ſancta recipit, Euangelij ſcriptores teſtes idonei ſunt, & de alicuius illorum teſtimonio dubitare nefas eſt, tum verò hic præcipue dignus fide teſtis eſt, qui adeo veritati, quam narrat, præſens cognitor interfuit, vt recumberet in ſinu eius, familiaris ac dilectus, & illi verbo præ cunctis mortalibus prope admiſſus, quod eructatum de corde patris, & caro factum altius perſonare decreuerat per linguam & calamum eius. Etenim quem ducentem iam vxorem de nuptijs vocauerat, recte tãta illum gratia remunerabat, eiuſq; animã ſuo tam familiariter amore oblectabat, cuius carnẽ à coniugio reuocatam virgineo decore accinxerat: Bene ergo, quia de verbo Dei magna, & cæteris longe altiora dicit, ne Cherinthus vel alius quis hæreticus dubitabile velit eſſe quod dicit, tacere non debuit in ſe completum eſſe illud Sapientis dictum: Qui diligit cordis munditiam, propter gratiã labiorũ ſuorũ habebit amicum regem, quia videlicet propter excellentẽ caſtitatis decorẽ, dignus fuit de ipſo ſacro dominici pectoris fonte diuinitatẽ eiuſdẽ verbi, & æterna potare ſecreta principij: Erat, inquit, vnus recumbens ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus. Veritatem altiſsimã ſocia humilitate condecorat, dum nõ ait, eram ego recumbens, ſed erat recumbens vnus ex diſcipulis eius, itemq; dũ dicit: quẽ diligebat Ieſus, & nullã tantæ dilectionis reddit cauſam, videlicet ſolã volens intelligi vltroneam diligentis gratiam. [Innuit ergo huic Simon Petrus & dicit ei: Quis eſt de quo dicit?] Quanuis humiliter nomen ſuum reticeat, nõ tamen ſuã omnino perſonã diſsimulat, dũ nõ dicit: Innuit ergo illi, ſed innuit huic Simon Petrus: Sic enim dicendo, quaſi reducto in ſeipſum digito, demonſtrat ſe illum eſſe præcipuæ gratiæ filiũ, cui Petrus quod à dño quærere non audebat, in illa ſollicitudine & ſumma triſtitia, innuit vt quæreret ipſe, dum caput in ſinu domini reclinat, & fiducia maiori vti poteſt inter præcipuas amoris eius delicias. Sciendũ vero eſt, quia ſicut tunc in ſinu diligentis domini diſcipulus iſte familiariſsime recũbebat, ſic deinceps in eiuſdem teneri amoris diligentiſsima ſeruatus eſt cuſtodia, quam & poſtmodũ inſinuans dñs cum dixiſſet Petro: Sequere me, de iſto dixit: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Verè enim ter beatus, vſq; ad finẽ ſuũ, in ſinu amantis domini ſuauiſsime recubuit, quia ſicut corpus eius ab omni pollutione incorruptum, ſic eum ab omni quoq; dolore ſeruauit illæſum. Sequitur. [Itaq; cum recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, dicit ei: Domine quis eſt? Cui reſpondit Ieſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariothis. Et poſt buccellam tunc introiuit in illum Satanas.] Vbique agnus manſuetus & innocens ſcripturas ſanctas ruminat, & omnia ſic agit, quatenus & propheticas voces impleat, & ea quæ in ſcripturis præcepta dedit, prior ipſe faciat. Cur enim lupum præſentem ſibi ſub ouina pelle imminentẽ tali voluit deſignare indicio, cum eundẽ & nomine proprio, vel interroſatis poſſet exprimere digito? Videlicet vt & prophetiam, quam ſuperius attigit, veriſsimam

Mat. 16.

Ioannes virgo.

Prou. 22

Ioannes tenero amore ſemper dilectus.

Ioan. 21

Pſal. 40.

atque condemnatus, relinquens epiſcopatū ſuū, vt alter acciperet illum, educente ſe diabolo qui Pſal.108
ſtabat à dextris eius, & os ſuum peccator & doloſus, quod ſuper dominū & magiſtrū aperuerat,
poſt buccellā amplius dilatatū ad phariſæos ferebat: non quia buccella illa malum fuit, ſed quia
malus per illam deſignatus, malus odium ſpirabat cōtra illum qui deſignauerat. Nam & ſi ſolo
amore lucri ſcelus proditionis inſperat, nunc tandem introeunte in illum ſatana, mixtoq; cu-
piditatis odio, totā crudelitatē anhelans, citius faciebat, inſtantius properabat. Erat autem inquit
nox, & nox vtiq; illi, qui noctis & tenebrarū filius erat, quiq; verā luci fugiens, corporales quoq;
tenebras nequitiæ magis opportunas libenter accipiebat. [Cum ergo exiſſet ille, dicit Ieſus:
Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, &
Deus clarificabit eum in ſemetipſo. Et continuo clarificabit eum.] A tempore noctis, quod tunc
erat, ſimilitudine per contrarium ſumpta, clarificationem ſuā, dies æternitatis & ſol iuſtitiæ do-
minus noſter, iam adeſſe indicat, qua totum poſtmodum erat mundum illuminaturus, traditore
ſuo cūctiſq; impijs in nocte peccati remanentibus. Verbo quippe clarificationis toties repeti- Clarificatio Chriſti
to, paſsionis ſuæ claritatem apud inferos choruſcantem, reſurrectionisq; & aſcenſionis gloriam, per paſ-
necnon & effuſionis ſpiritus ſancti gratiā, claro deinceps, & conſolatorio ſermone mœrentibus ſionem.
diſcipulis prænunciat. Nunc, inquit, clarificatus eſt filius hominis. Qua clarificatione, niſi illa, de
qua ſuperius dixit, & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipſum, & niſi granum fru- Ioan. 12.
menti cadens in terram mortuū fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum
fructum affert? Hoc enim nondum quidem peractum fuerat, ſed nunc agebatur, & ſine dubio
perficiendum erat. Proinde recte verbo hoc & multis alijs in hoc eodē ſermone ſecundū præteritū
tempus vti voluit, dicendo: nunc clarificatus eſt filius hominis, eodem ſenſu, quo poſt multa di-
cturus eſt, & iam non ſum in mundo. Hæc autem clarificatio filij hominis, ſine dubio clarifica-
tio Dei eſt. Hoc enim modo non ſuam (ſicut alibi dicit) gloriam quæſiuit, ſed patrem ſuum ho- Ioan. 8.
norificauit, videlicer factus illi obediens vſq; ad mortē, mortē autem crucis. Ait ergo: Et Deus
clarificatus eſt in eo. Dicat aliquis: Vnde ergo hoc ſcire quis poteſt, quod morte ſua deum clari- Philip. 2
ficauerit iſte filius hominis? Ad hæc obuiās, hoc inquit, experimentum habebitis. Si Deus clarifi-
catus eſt in eo. i. in morte eius, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo, ſcilicet reſuſcitando eum à
mortuis, & conſtituendo eum ad dexterā ſuam in cœleſtibus. Deinde continuo, id eſt, ſine in- Ephe. 1.
termiſsione clarificabit eum, dando ſpiritum ſanctū in nomine eius, qui confeſtim nouos magna
claritate cœlos ornabit, & nouæ gratiæ firmamentum ſubleuabit, in quo luceat iuſtitiæ ſol, ſcili-
cet hic filius hominis, ita ſplendidus & altus, vt non ſit qui ſe abſcondat à calore eius, extunc Pſal. 18.
enim rationales cœli, ſcilicet vos apoſtoli mei, bene cœleſti vita decornati, forti prædicatione
contonabitis, & crebra miraculorum fulgura mittetis, veſtriſq; compluta imbribus. i. erudita Rationales cœli, ſunt apoſtoli
doctrinis, omnis terra, opera iuſtitiæ germinabit, & intenta fide ſempiternam in cœlo ſuſcipiet
claritatem filij hominis. His in initio dictis, latius eiuſdem clarificationis ſuæ magnitudinem
diſſerere incipiens, ait. [Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me, & ſicut dixi Iu-
dæis, quo ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico modo.] Quicunq; vere filij ſunt, & à
bono patre, animorum qualitate non degenerāt, nequaquā ita ſucceſſu magnæ hæreditatis de-
lectantur, vt de morte patris nullo dolore mordeātur, & eos quos extremū trahens ſpiritū edidit
gemitus, obliuioſis ſinant euaneſcere auribus. Eſt autem magna quidem hæreditas, & magnum Hebr. 9.
dominicæ mortis emolumentum, ſcilicet æterna ſalus, vita & reſurrectio mortuorū, quā nunq̄
conſecuti eſſent filij, niſi teſtamentū morte patris fuiſſet confirmatū. Vbi enim teſtamentū (inquit
Apoſtolus) mors neceſſe intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt,
alioqui nondum valet dum viuit qui teſtatus eſt. Ergo vt repromiſsionem acciperēt, qui vocati
ſunt, æternæ hæreditatis, oportebat vt teſtamentum Chriſti morte confirmaretur, quia nō aliter
in hæreditatem vitæ introducerentur. Sed ipſa mors, qua teſtamentum confirmatū eſt, gratię nō
neceſsitatis extitit, & pro nullo debito gratia mater adoptatis filijs acri mortis dolore vitā par-
turiuit. Igitur ſi verè filij ſumus, cum lætitia noſtræ redemptionis, dolorem & cōpaſsionē domi-
nicæ mortis habentes, hæc & quæ ſequuntur digno auditu patris noſtri dicta percipiamus. Fi-
lioli inquit, adhuc modicum vobiſcum ſum. Vno eodemq; nomine dum dicit, filioli, paternam
ſui amoris gratiam, & infirmā tunc tēporis apoſtolorum deſignat infantiam. Nam ex quo fortes
facti ſunt, ſpiritu ſancto animati, filij ſunt. Nunc autem quia timidi ſunt, & patrē ſequi non valēt,
filioli ſunt. Vnde aūt vel hoc eis, vt iam dicantur filioli? Videlicet ex inſtante paſsione & morte
domini, quæ illis & nobis omnibus ſacramentū regenerationis eſt, in adoptionē filiorū Dei. Non
enim exiſtimandum eſt, quod iam ante paſsionē eius renati fuerint baptiſmo regenerationis, vel Roma. 6
quod ante mortem ipſius in quo baptizati ſumus (vt Apoſtolus ait) quicunque baptizati ſumus
in Chriſto Ieſu, alicubi celebratū ſit vel celebrari debuerit hoc baptiſma, in quo conſepulti ſu-
mus cum illo in mortē, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriā patris, ita & nos in
nouitate vitæ ambulemus. Ergo ex hoc tēpore iā filioli, qui hactenus eratis ſerui tantū, ſiue diſci-
puli. Hoc vobis dico, quia modicū vobiſcū ſum. Modicū inq̄, id eſt, tantillum, donec ille, qui

 nunc

nunc exiuit, ad phariſæos perueniat, acceptaq; cohorte, & à principibus & phariſæis deducendo
miniſtris, redeat. Extunc enim comprehenſus, irriſus, iudicatus atque flagellatus, tandemq; inter-
emptus, iã vobiſcũ non ero, niſi quod ad horã iterũ videbo vos, veruntamẽ nequaq; vt nũc vo-
biſcum ero, peregrinus præſentis, ſed princeps & pater factus futuri ſeculi. Quæretis ergo me,
& ſicut dixi Iudæis, quo ego vado, vos non poteſtis venire, quanquam illi longe alia mente me
quæſituri ſint, ita & vobis dico modò. Neq; enim ſic remotus ero, vt vbi ego ſum venire nõ poſ-
ſint impij perſequentes, & venire poſſint pij diligentes: ſed nunq̃ illi ſiue viuentes ſiue mortui,
nec vos quamdiu mortaliter viuitis: quo ego vado, vel vbi ſum ego venire poteſtis. Itaq; & vos
quæretis me, & qui per verbum veſtrum credituri ſunt in me, plangentes vt turtures, gementes
Cant. 5. vt columbæ, ita vt fiat quod ſcriptũ eſt in Canticis, ſingulatim vnoquoq; veſtrũ dicẽte: Anima
mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt, quæſiui & non inueni illum, vocaui & non reſpondit
mihi: Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiebãt ciuitatẽ, percuſſerunt me & vulnerauerunt me, tu-
lerunt pallium meũ cuſtodes murorũ. Filij Hieruſalem, nunciate dilecto, quia amore langueo.
Quid tandem faciendum eſt, vt quo ego vado, & vos venire poſsitis, & totã hæreditatẽ conſe-
quamini? Audite iam. ⌈Mandatũ nouũ do vobis, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos, vt & vos
diligatis inuicem.⌋ Hoc nouum accipite mandatum, nouum inquam, in comparatione veteri
Exo. 20. mandato præferendum. Quod enim vetus eſt mandatum? Diliges, inquit, proximum tuum.
Ephe. 2. Ego autem dico vobis, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos. Quomodo ergo dilexi vos? Dile-
Roma. 5 xi vos vtique immeritos, cum eſſetis natura filij iræ, ſicut & cæteri, & ecce morior pro impijs,
mortem ſuſtineo pro inimicis, vt vos Deo reconciliemini. Hoc verè nouum eſt. Vix enim pro
iuſto quis moritur, nedum pro impiis & inimicis. Igitur inquit, mandatum nouum do vobis, cũ
Mat. 23. hoc mando vobis, vt diligatis inuicẽ, non quomodocunq;, ſed ſicut dilexi vos. Sane iterata præ-
ceptio eſt, & hic ordo verborũ. Sicut dilexi vos, vt diligatis inuicẽ ita & mandatum nouum do
vobis, vt diligatis inuicẽ. Non enim facio ſicut faciunt ſcribę & phariſæi, qui alligant onera gra-
uia & importabilia, & imponunt ſuper humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mo-
uere: ſed prior ipſe facio quod doceam, dum prius diligo vos, vt diligatis inuicem, & tunc ple-
num mandatum do vobis, vt diligatis inuicem. Itaq; non vt de regibus gentiũ, & eis qui po-
teſtatem habent ſuper eos, nonnunq̃ rectè queri poſſunt milites ſui, quod dura imperia ſubiectis
imponant, & illis in ſudore & puluere ſanguinem fundentibus, ipſi in delitijs molliter ſubſiſtant,
non (inquam) ita & vos iuſtam in me habebitis querelam. Prior enim ego dilexi vos, quippe
qui de quietiſsimo ſinu patris in huius ſeculi campum pugnaturus deſcendi propter vos: & pro
vobis animam meam pono. Proinde facti huius authoritate præeunte, mandatum hoc do vo-
bis, vt & vos quietem & vitam quoq; veſtram communi vtilitati poſtponentes, pro fratrum, ſi
oportuerit, ſalute moriamini. ⌈In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem
Mat. 6. habueritis ad inuicem.⌋ Non inquit, in hoc cognoſcent, ſi exterminaueritis facies veſtras, vel ſi
longas orationes feceritis, aut certe ſi tuba præcinente multam eleemoſynam dederitis, quæ &
omnia his ſimilia facere poſſunt hypocritæ, conſcia ſiniſtra ſua: ſed in hoc cognoſcent, quia
Rom. 13 mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Quod profecto non niſi bono poteſt
corde fieri, nec enim aliquod malum, vel alicuius violatio præcepti poteſt in eodem corde co-
habitare dilectioni. Qui diligit proximum (inquit Apoſtolus) legem impleuit. Nam non ad-
ulterabis, non occides, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces, & ſi
quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.
Pſal. 132. Igitur verũ erit experimentum, verum certumq; diſcipulatus mei teſtimonium, ſi dilectionem
Vnguen- habueritis ad inuicẽ: ita, vt qui in circuitu veſtro ſunt bono odore delectati dicant: Ecce quam
tũ quod bonum & q̃ iucundum habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in
deſcẽdit barbã, barbã Aarõ, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. Vno nãq; vnguento ſpũs ſancti tũc
in barbã & caput & barba ſimulq; ora veſtis Aaron, bonũ vbiq; odorẽ ſpirabunt in ędificationem vel ac-
Aaron. quiſitionẽ multorum, cum & vos, tanq̃ barba, capiti, ſcilicet mihi domino, & veſtræ dilectionis
magiſtro, vicinius adhærentes, barbati, id eſt, fortes fueritis ad ponendas animas pro fratribus
veſtris, totamque eccleſiam quaſi veſtem inferius religioſis conuentibus ſubornantem exemplo
veſtro eadem dilectione imbueritis. ⌈Dicit ei Simon Petrus: Domine quo vadis?⌋ Inchoatum
de dilectione ſermonem, iſte ardentior cæteris dominĩ & magiſtri ſui amator, impatienti dolore
attonitus, primus interrupit, videlicet quia dixerat: filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum, quę-
retis me, & ſicut dixi Iudæis, quo ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico modo. Ait
Ioan. 21. ergo: Domine quo vadis? ⌈Reſpondit Ieſus: Quo ego vado non potes me modò ſequi, ſe-
queris autem poſtea.⌋ Hoc poſtmodum palam rei probauit euentus, quia tunc infirmius, do-
minum ſequi non poterat Petrus, negauit enim tertio, ne illum pariter moriendo ſequi cogere-
tur: ſequutus eſt autem poſtea, tunc ſcilicet quando iam ſenior extendit manus ſuas, & dignus
magiſtro diſcipulus exemplo eius cruci affixus eſt. Sed tunc ſuam ipſe infirmitatem non vi-
dens, voluntatẽ cupidiſsimã ſequendi dominũ, ſuiſq; viribus maiorẽ præ oculis habebat, nondũ
expertus

expertus quid ferre recuſarēt, & quid ferre valerēt languidi humanæ imbecillitatis humeri, niſi Matt. 8.
ſpiritu ſancto, qui nondum datus, firmarentur, ſupra petram Christum fundati. Vere etenim vo-
lens ſequi, dixit: Domine, quo vadis? & proinde longe aliter huic reſpondendum erat, quàm illi,
cui dicenti, Domine, ſequar te quocunque ieris. Reſpondens ipſe: Vulpes (inquit) foueas habent,
& volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Itaque dicit: quo Luc. 8.
ego vado, non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea. Tanquam diceret: Idcirco interrogas,
quia ſequi optas, ſed modò nō potes, timore nanq; deficiet fides tua: veruntamē tu aliquando con
uerſus, me ſequendo, confirma fratres tuos. [Dicit ei Petrus. Quare non poſſum te modò ſequi?
Animam meam pro te ponam.] Verum quidem eſt, quod ait Petrus, dum futuro tempore ſic e-
nunciat: Animam meam pro te ponam, etenim futurum erat, & dominus ſic dixerat: ſequeris au
tem poſtea. Veruntamen quoniam præſens periculum, de quo tunc agebatur, intendebat cum
hæc diceret Petrus, & in illo durare ſibi poſſe videbatur, dominus autem & præſens infirmitatis Pſal. 115.
humanæ, & futurum præuidebat tempus fortitudinis eius, impleri oportebat in cōparatione do
mini, & magiſtri de ſeruo ac diſcipulo quod ait ſcriptura: Omnis homo mendax. Dominus nanq;
conſcius voluntatis, & cognitor infirmitatis dixerat: Non potes me modò ſequi: affirmabat ſe
poſſe confidens de viribus ſuis. Itaq; experimento concludendus, & ſibimet oſtendendus erat, vt
nulla deinceps de ſtatu ſuo præſumat tabula, cum tam fortis lapſa ſit columna. [Reſpondit Ie-
ſus: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit hac nocte gallus, donec
ter me neges.] Sic dictum, & ſic deinde factum, nullus tacet Euangeliſtarum, quia videlicet mul-
tum vtile non fruſtra viſum eſt, ad reprimendū humanæ infirmitatis auſum. Alto nanq; diuini-
nitatis concilio factū eſt, vt in illa perturbationis nocte omnibus Apoſtolis ſcandalum patienti-
bus, maximè princeps Petrus ſuæ ad tempus inexpertę infirmitatis relinqueretur, trinaq; negati
one lapſus, & ipſe experto crederet, & nos ſcire faceret, quòd niſi auxiliū à domino veniat, noſter cito
pes moueatur, & ſi ille dormitauerit, qui ſolus nouit & poteſt cuſtodire, tam ſole per diem quā lu
na per noctē vrimur, id eſt, tā diuinitatis quàm humanitatis Chriſti fidem in tētatione perdimus.

Sed de huiuſmodi perturbationibus Pſalmiſta, cum diceret, myſtice loquens: Super montes Pſal. 103.
ſtabunt aquæ, ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt, ſecutus adiunxit:
Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram. Ergo & hoc
recte ſapientia Dei prouidit, vt huic Petri Apoſtoli negationi, quæ totius Eccleſiæ tentationes
præcurrit, terminum poneret, ſcilicet gallicantum, poſt quem ille iam vltra non negaret, ſed
negationis præteritæ maculam amarè flendo dilueret. Quid autem hoc ſibi vult, quòd Petrus
& ter negare permittitur, & tali potius quàm alio termino præfixo, eius negatio finita corrigitur?
Non enim à myſterio vacare credendum eſt, quod ei, ſine cuius prouidentia factum non eſt, ſic
fieri complacitum eſt. Quid ergo terminus iſte, ſcilicet galli cantus, myſtice ſignificat? Vtique bo
num dominicæ reſurrectionis nūtium præfigurat, quia profecto media nocte reſurgens dominus
noſter, angelorum ora in laudem excitauit, & per eos bonum vitæ & victoriæ ſuæ nuncium ad
contriſtatos & triſtitiæ caligantes nubilo Apoſtolos miſit. Sed ante hunc tantæ felicitatis audi-
tum tres continuas noctes perſeuerat eorundem Apoſtolorum ſcandalum, ſcilicet ab hora, qua Luc. 22.
eo relicto omnes fugerunt. Ergo trina negatione peracta, gallus cecinit, & ſicut Lucas refert, do-
minus Petrum reſpexit, quia videlicet tertia ſcādali nocte tranſacta, nuntium illud ſuauiſſimum
inſonuit, quòd propheta vtcunque exprimere geſtiens, dominicum hominem, in perſona pa-
tris allocutus: Exurge (inquit) gloria mea, exurge pſalterium & cythara: & confeſtim in per- Pſal. 59.
ſona filij reſpondentis: Exurgam diluculo inquit. Hoc (inquam) conſolationis nuntium ad 107.
triſtes Apoſtolos, tertia ſcandali nocte tranſacta perlatum, Petrum ex nomine attigit dicente an
gelo: Dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis. Sequitur:
[Et ait diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite.] Diligen- Cap. 14.
ter hoc animaduertendum eſt, maxime, quia non ait, non turbemini, ſed non turbetur, inquit,
cor veſtrum. Nunquid enim pater continuo moriturus, hanc à pupillis ſuis fortitudinem exi- Zach. 13.
git, vt ſecum pariter in mortem duci non vereantur? Aut nunquid hoc ipſum, quod paulò antè
futurum eſſe firmabat, modo contraria vice perſuadet, vt non fiat, videlicet vt percuſſo paſto-
re non diſpergantur oues, aut vt Petrus contra ſuæ veritatis aſſertionem fortis fiat, & non neget
eum ter antequam gallus cantet? Ergo quòd ait, nō turbetur cor veſtrum, idem eſt, ac ſi dixiſſet, Luc. 22.
non deficiat fides veſtra, & eſt ſenſus: Quoniam (inquit) ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut
triticum, & tanta trituræ vis erit, vt diſpergamini omnes, & me ſolum relinquatis, hoc vnum re-
ſtat perſuadere, vt corporaliter diſperſi, ſaltem corde imperturbato permaneatis mecum in ten-
tationibus meis. Hoc enim eſt, vnde rogaui pro te Petre, vt dū voce negas, ſaltem in corde fides
tua non deficiat. Et de hoc ipſo quòd offendis in verbo, aliquando cum conuerſus, confirmes fra
tres tuos. Itaque non turbetur cor veſtrum, ſed credentes in Deum, credite & in me, neque ten
tationum mearum euentu turbari, erraſſe vos arbitremini in eo, quòd hactenus credidiſtis in me.
Credite (inquam) in me. Et ſi nunc ingruentis aſperitas hyemis extrinſecus virentia confeſsionis

veſtræ folia deterit ac diſpergit, viuat ſaltem intrinſecus radix bonæ arboris, vt poſtquam hæc
Cant. 2. hyems tranſierit, poſtquam hic imber abierit, & receſſerit de radice credulitatis, quæ viget in
Rom. 10. corde ad iuſtitiam, refloreſcat oris confeſsio ad ſalutem, atq; ita animarum veſtrarum rurſus vi-
neæ florentes, & dantes odorem, ſuæ pulchritudinis teſtimonio palam faciant, quia vox rediuiui
turturis audita eſt in terra noſtra, dicentis ad illam, quæ per vos adducenda eſt de cunctis gen-
tibus, eccleſiam: Surge propera amica mea, ſpecioſa mea, columba mea & veni, veni de libano,
veni coronaberis. Vultis tandem audire quid ſibi velint, ea quæ mox viſuri eſtis; & quorum
metu diſpergimini, vel cur ego illuc vadam, quo abeuntem vos non poteſtis me modo ſequi?
Ecce dico vobis. [In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si quo minus dixiſſem vobis,
Ioan. 11. quia vado parare vobis locum.] Idcirco (inquit) vado quò non poteſtis me modò ſequi, in do-
mo patris mei manſiones multæ ſunt, & manſores earum omnes filios Dei, qui ab initio diſperſi
ſunt pro culpa primi parentis eorum (quia deſertorem diabolum ſecutus, priuauit ſeipſum & o-
mne genus ſuum illis manſionibus) oportet per mortem meam tam de viuis quàm de mortuis,
tam de Iudæis quàm de gentibus congregari in vnum. Iſta eſt cauſa cur vadam, cur per paſsio-
nem mortis tranſeam ex hoc mundo ad patrem, quia in domo patris mei manſiones multæ ſunt.
Ante paſsionem dñi oẽs erãt in peccatis. Si quo minus manſiones illę iam eſſent, iam dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum. Et
ſi abiero & præparauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum
ego & vos ſitis]. Hoc totum dixiſſem vobis, ſi quo minus manſiones illæ in domo patris mei
multæ iam eſſent. Nunc autem manſiones quidem iam ab origine mundi paratæ, manſores au-
Eſai. 46. tem imparati ſunt. Adhuc enim eſtis in peccatis veſtris omnes filij Adæ, quod etiam non diffi-
dentes magni & electi fidelis Abrahę filij. Facti ſumus (inquiunt) vt immundi oẽs nos, ſicut pan-
nus menſtruatæ omnes iuſtitiæ noſtræ. Igitur dixiſſem quidem vobis, quia vado parare vo-
bis locum, ſi quo minus manſiones illæ in domo patris mei paratæ eſſent: nunc autem dico vo-
bis, quia vado parare voſipſos locis vel manſionibus illis, id eſt, lauare vos à peccatis veſtris in
Apoc. 1. & 5. ſanguine meo, vt digni ſitis introire in illas ſydereas manſiones, in illa cœleſtia ſancta ſancto-
rum, vt ſitis regnum & ſacerdotes, quia non aliter vos ſuſcipient illæ manſiones, iuſtè & legiti-
mè hactenus exhæredatos pro communis patris veſtri vitio, niſi per me alium patrem, per me
(inquam) in morte mea vos regenerantem introducamini, ordine iuſtitiæ ſeruato. Et ſi abiero,
voſq; ſic præparauero, iterum venio ad vos, ſcilicet reſurgendo à mortuis, pace inter Deum &
vos reformata, legatus fidelis: Iterum (inquam) venio, pacem & remiſsionem peccatorum vobis
Ioan. 20 annuntiãs, dicenſq;: Pax vobis. Deinde accipiam vos ad meipſum. Notate ordinem verborũ,
Iterum venio & accipiã vos ad me. perpendite diſtinctiones temporum. Non dico vobis, quia venio & accipio vos ad meipſum: nec
enim vno eodemque tempore & à mortuis reſurgo, & vos accipiendo ad meipſum tollo de hoc
mundo: ſed nunc quidem præſenti tempore venio, quia cito reſurgo: vos autẽ nõ ſtatim accipio,
ſed tandem accipiam, poſtquã & alios ad eaſdẽ manſiones per vos inuitauero, vt vbi ſum ego &
vos ſitis, ſimulq; omnes quotcunque vobiſcum adduceris, vt manſiones impleãtur, quę in domo
patris mei multæ ſunt. Quare autem multæ ſunt? Videlicet quia diuerſa ſunt merita venientium,
diuerſa dona gratiarum, quæ vobis & illis diſtributa vel diſtribuenda ſunt. Itaque ſicut alia cla-
1. Cor. 15 ritas ſolis, alia claritas lunæ, atque alia claritas ſtellarum: ſtella quoque differt à ſtella in clarita-
te, ſic & ipſæ manſiones multæ ſunt & in gloria differunt. Veruntamen omnes in firmamento
immortalitatis & incorruptionis ſtabilitæ ſunt. Hæc illa cauſa eſt, propter quam tanta in me fie-
ri permittam, vt vos videntes timeatis, & omnes in hac nocte ſcandalum in me patiamini, ita vt
qui veſtrum ſidentiſsimus eſt (ſicut dixi) ter me neget antequam gallus cantet, poſtea vero cõfir-
matos accipiam vos ad meipſum, quia videlicet tunc ſequemini, qui ſicut paulò antè Petro dixi
non poteſtis me modo ſequi. Ecce ad quid vadam dixi vobis. [Et quo ego vado ſcitis, & viam
ſcitis. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quo vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?] Mira
cœleſtis magiſter docendi arte paruulos adhuc alumnos ſuos ad quærendum excitat, vt atten-
tiores factos melius introducat, dum dicit: Et quo ego vado ſcitis, & viam ſcitis. Vtique Petro
dicenti: Domine, quo vadis? Non dixit ſtatim: Ego ex hoc mundo tranſeo, vel ad patrem vado,
ſed hoc tantum: Quo ego vado (inquit) non potes me modo ſequi, ſequeris autem poſtea. Proin-
de adhuc omnibus ſuſpenſis, & quo abiret ſe neſcire arbitrantibus: Domine (inquit Thomas)
neſcimus, quo vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire? Cum (inquit) nec dum dixeris nobis,
quo vadis, quomodo tu dicis nobis, & viam ſcitis? Conſequitur enim, vt ſi quis aliquam ignoret
patriam, multo magis viam neſciat, quæ ducit ad iſtam patriam. Itaque magis ac magis omni-
bus intentis ad audiendum, tandem illis viam indicat, quam ſe neſcire putabant. Nam ſequitur:
[Dicit ei Ieſus: Ego ſum via, veritas & vita.] Me (inquit) ſcitis, in me credidiſtis, me Chriſtum
Chriſtꝰ eſt via ad patrẽ filium Dei viui confeſsi eſtis. Ego autem, ego ipſe quẽ ita ſcitis, via ſum, per quam illuc eundũ vo-
bis eſt, quo ego vado: via (inquam) ſum, quod & voſipſi pene fatemini, dum prompta volun-
tate vultis me ſequi, quod tamen modò facere non poteſtis. Ecce ego dico vobis, qualis via ſum.
[Nemo venit ad patrem, niſi per me.] Quid eſt: Nemo venit ad patrem, niſi per me? quid inquam
eſt, niſi

eſt, niſi nemo credit in patrem, ſi non credit & in me? Propterea dixi vobis, creditis in Deum &
in me credite. Nam ſiue Iudæus, ſiue hæreticus ſit, nihil proficit, confitendo Deum cœli & ter-
ræ, & omnis ornatus eorum creatorem eſſe, nec enim peruenit ad patrem tali confeſsione, quia Rom. 1.
non credit in me. Idcirco quemcunque pater ad ſe attrahere dignatur, attrahit ad me, vt con-
formis factus imaginis filij, adoptionem accipiat per ſpiritum adoptionis, fiatque hæres, cohæres
autem eiuſdem filij. Quare autem non ſolum dixi: ego ſum via, ſed addidi, & veritas & vi- Via veritas &
ta? Videlicet, quia cum corde credatur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fiat ad ſalutem: ſicut Rom. 10
bene diligo credentem, ſic & veracem facio ore confitentem, ſic & nihilominus meipſum oſten-
dendo æternaliter viuifico credentem atque confitentem. Itaque quia nemo recte ambulat, niſi
credendo in me, via ſum: & quia nemo verax eſt, niſi confitendo me, veritas ſum: & quia nemo
viuit, niſi qui habet me, vita ſum. Etenim nemo habet patrem, niſi qui habet me: nemo venit ad
patrem, niſi qui videt me. Via ſum per quem credendo itur, veritas per quam confitendo perue-
nitur, vita qua beate ac ſempiterne viuitur. Igitur (vt iam dixi) & quo ego vado ſcitis, & viam ſci
tis, quia videlicet & patrem meum ad quem vado ſcitis, & me filium eiuſdem Dei viui confiten-
tes ſcitis. Scitis (inquam) ſed tamen nondum cognouiſtis. Non enim ſcire idem omnino eſt
quod cognouiſſe. Siquidem & mulier, antequam ducat virum, ſcit quem ducere velit, veruntamē
nō recte vel proprie dicitur cognouiſſe, ni priuſquam duxerit, & ei naturali more copulata fuerit.
Itaque & vos nunc quidem iam me ſcitis, ſed ſpiritum amoris nondum accepiſtis, quo veſtræ ani-
mæ deguſtato ſubſtantiam vel naturam viri ſui, ſcilicet filij Dei, ab vniuerſis quæcunque condi-
ta ſunt, diſcernere norint. [Si cognouiſſetis me & patrem meum vtique cognouiſſetis.] Si (inquā)
ſicut perſonam meam ſcitis, & creditis me eſſe Chriſtum filium Dei viui, ſi ita ſubſtantiam vel
naturam meam cognouiſſetis, & patrem meum vtique cognouiſſetis. Non enim alia patris, atq;
alia filij ſubſtantia vel natura eſt, ſed qualis pater, talis & filius eſt. Etenim ſicut dixi Iudæis. Ego Ioan. 10
& pater vnum ſumus. Igitur ſi cognouiſſetis me, ſi quod reuelante non carne & ſanguine, ſed pa- Matt. 16
tre meo qui eſt in cœlis, adhuc intrinſecus quaſi à longe proſpexiſtis, illud intra vos accepiſſetis
dilatata anima, & aperto ſenſu ad intelligendum ſcripturas, quæ omnes de me loquuntur, & pa-
trem meum vtique cognouiſſetis, vtpote ambulantes in via eius, ſtantes in veritate eius, viuen-
tes vita, quæ abſcondita eſt in illo cum Chriſto filio eius, non ignorantes, ſed optime per legem Coloſ. 3
& prophetas & pſalmos agnoſcentes, qualiter de me fieri voluerit, quale mihi mandatum dede- Luc. 24.
rit, qualiter & vobis ad illum veſtigia mea ſequendo accedendum ſit. Ita patrem meum co-
gnouiſſetis. [Et amodo cognoſcetis eum, & vidiſtis eum.] Poſtquam enim abiero, & præpara-
uero vobis locum, dum iterum venio ad vos, reconciliationem factam annuntians dicenſque:
Pax vobis, accipite ſpiritum ſanctum, quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis, & aperio vobis Ioan. 20
ſenſum, vt intelligatis ſcripturas, extunc & me & patrem meum cognoſcetis. Et proinde iam nō Luc. 24.
dico vos ſeruos, ſed amicos meos. quia omnia quæcunque audiui à patre, id eſt, omnia in qui- Ioan. 15.
buſcunq; obaudiui patri meo, nota facio vobis. Amplius autē ex quo iterum ſpiritum ſanctum
de cœlo do vobis, vt facundi atque fortes ſitis ad prædicandum cunctis gentibus, me & patrem
meum ſicut cognouiſtis, & nullo aduerſantium errore vllatenus inuoluamini, extunc patris co-
gnitione illuſtrati eritis. Ita cognoſcentes, iam vidiſtis eum. Sic enim cognouiſſe, vidiſſe eſt. Ita- 1. Cor. 13
que extunc iam vidiſtis eum, nondum tamen facie ad faciem, ſed quaſi per ſpeculum in ænigma-
te, donec accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis, ex parte cognoſcetis, extunc 1. Ioan. 3
autem videntes ſicuti eſt, ſimiles ei eritis. [Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis patrē, & ſuf
ficit nobis.] Quaſi filium iam vidiſſet ſicuti eſt, ſic Philippus locutus eſt: Domine (inquiens) oſten-
de nobis patrem & ſufficit nobis. Tanquam diceret: Te magiſter & domine Chriſte fili Dei viui, Luc. 24.
te (inquam) iam vidimus, & agnouimus, dileximus, & confeſsi ſumus, & beatos eſſe fatemur
oculos noſtros quia te videre meruimus. Iam nihil ſupereſt, niſi vt patrem oſtendas, nam de te
ſufficit nobis. Hæc dicens, profecto filium ſe non cognoſcere confirmabat, quia videlicet in ho-
mine viſibili inuiſibiles diuinitatis diuitias quærere, vel eſſe neſciebat, ad quas illos & pauló an-
tè inuitauerat dicendo: Ego ſum via, & veritas, & vita. Sequitur ergo: [Dicit ei Ieſus: Tanto tem-
pore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem.] Quid hoc
loco habet admirationis, quòd ait Philippus: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis,
vt tantopere miretur maieſtas ſapientiæ, & dicat: Tanto tempore vobiſcū ſum, & non cognoui-
ſtis me? Nónne pauló antè ignorantiam diſcipulorum ſine admiratione ſignificauit, dicendo:
Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtique cognouiſſetis. Ergone minoris eſt ignorantiæ ſiue
erroris, neque patrem adhuc, neque filium cognouiſſe, quàm putare filium ſine patre, vel facilius
quàm patrem, ſicut eſt, videri poſſe? Ita plane ſentiendum eſt. Nam qui neque patrem, ad- Melius
huc, neque filium cognoſcit, ſicut eatenus non cognoſcebant Apoſtoli, puer vel infans eſt, eſt infantem eſſe
cui lacte & non ſolido cibo opus ſit, qui verò poſt aduentum ſpiritus ſancti, ex quo aper- quam hæ
tis ſenſibus ſcripturas oportet intelligi, filium magis quàm patrem viſibilem aſſerit, hære- reticum
ticus eſt, quia diſsimilem vel inæqualem patri filium facit. Igitur aduerſus Cherinti &

Arrij

Arrij blaſphemias, cæterorumque qui conſubſtantialitatem patris & filij negare auſi ſunt, nos
quoq; admirantes hanc opportune audiamus admirationē dicentis: Tanto, tempore vobiſcum
Matt.15. ſum,& non cognouiſtis me? Tanto(inquit)tempore, tam veri ſermonis, tamq; admirandorum
operum teſtificatione inſtructi, adhuc & vos ſine intellectu eſtis, neque cognoſcitis me non ſolum
viſibilem hominem, ſed & inuiſibilem Deum eſſe? Quomodo enim cognoſcitis, qui videntes me
hominem, totum illud, quod eſt Chriſtus filius Dei viui, vos vidiſſe putatis,& dicitis. Oſtende no
bis patrem & ſufficit nobis. Philippe, qui videt me, videt & patrem. Non enim aliud ſum ego,
& aliud pater: non aliud(inquam) licet alius. Quia non diſſimilis qualitate, ſed æqualis quanti-
tate, non diuerſus habitu, non remotus loco, non tempore poſterior, ſed omne quod pater, hoc &
filius eſt, niſi hoc tantum quòd ille ſolum pater & non filius eſt: ego autem ſolum filius & non
pater. Igitur qui me videt, videt & patrem,& econtra, qui me non videt, non poteſt videre patrē.
[Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Non credis, quia ego in patre, & pater in me eſt?]
Quomodo (inquit) tu dicis, oſtende nobis patrem, videlicet addendo, & ſufficit nobis, quaſi fi-
lium ſicuti eſt, iam videris? Non credis quia ego in patre, & pater in me eſt? id eſt, quòd tota
natura patris in filio, tota nihilominus natura filij in patre eſt, ita vt ego & pater vnum ſimus,
1.Tim.6 & alter ſine altero nunquam videat, nihil loquatur, nihil operetur? Hoc ergo rectius dixiſſes, o-
ſtende nobis Deum,& ſufficit nobis: Deum(inquam) vnum patrem, & filium,& ſpiritum ſanctū,
Exod.33 qui eſt ſine vlla differentia Deus inuiſibilis, qui habitat lucem inacceſſibilem, quem vidit mor-
talium nemo, nec videre poteſt. Nec enim videbit me homo(inquit ad Moyſen) & viuere poteſt.
Hoc profecto recte dicat homo fidelis, qui tædium patitur præſentis, & amorem habet futuri
ſeculi, qui diligit Deum, & hoc nequam faſtidit ſeculum, dicat inquam talis: Oſtende nobis pa-
Pſal. 41. trem,& ſufficit nobis. Quemadmodum enim(inquit Pſalmiſta) deſiderat ceruus ad fontes aqua-
Ioan.1. rum, ita deſiderat anima mea ad te Deus, Sitiuit anima mea Deum fontem viuum, quando ve-
niam & apparebo ante faciem Dei? Deum enim(inquit Ioannes Baptiſta) nemo vidit vnquam.
vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Hoc autem valde reprehenſibilis ignorantiæ
Ioan.10. eſt, quòd ſi dicitis: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, neſcientes & non credentes,
quia ego in patre,& pater in me eſt. Proinde ſicut dixi Iudæis, quòd ſi verbis meis nō creditis, ope
ribus credite, vt cognoſcatis & credatis, quia in me eſt pater, & ego in patre meo, & vobis dico
modo. [Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Pater autem in me manens, ipſe fa-
cit opera.] Hic & illic duo teſtimonia compono, alterum dictorum, & alterum factorum. Dignū
hoc in ſermone meo teſtimonium eſt, quia ſicut ſcitis, ſicut per omnia experti eſtis, verba quę ego
loquor vobis, à meipſo non loquor, id eſt, non de corde meo, ſicut propheta mendax confin-
Deut.18. go. Verum nanque habent effectum verba quæcunque loquor. Dicit nanque lex: Hoc habebis
ſignum, quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus non eſt
locutus, ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit,&cæ. Ergo verum & dignum eſt in ſer-
mone meo teſtimonium, quod ſecundum legem ſaltem vobis amicis meis ſatiſfacere debuerat
ad credendum, verum iſtud quoque eſſe, quod & vobis diſcentibus, & Iudæis aduerſantibus per
ſæpe dico, quia in me eſt pater & ego in patre meo. Ecce autem cum hoc teſtimonio dictorum, pa
lam omnibus decertat aliud teſtimonium factorum. Nam pater in me manens, ipſe facit opera.
Nunquid ſi mentirer in ſermone, pater mecum eſſet in tantorum operum exhibitione? Nun-
quid maneret, vel tamdiu permanſiſſet in me mirabilium effector ſpiritus eius, qui à ſuperbienti-
1.Reg.16 bus ſolet recedere, ſicut receſſit à Saul? Igitur quia & in lege ſcriptum eſt, quòd duorū hominum
Deut.17. 19. teſtimonium verum ſit, quid vltra hæretis? [Non creditis, quia ego in patre, & pater in me eſt?]
Siquidem ſcripturam legalem ſequamini, credite propter veritatis & ſapientię ſermonem, quem
ex me iugiter audiſtis. [Alioquin propter opera ipſa credite.] Alioquin, id eſt, & ſi vos potius ſi-
gna petitis, neque ſapientia & veritate contenti eſtis, propter opera ipſa credite, quæ ex patre
meo multa vobis oſtendi. Nunquid vero ſolus ego teſtimonium eorum quæ dico opera, cœ-
leſtia facio? [Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio,& ipſe faciet,& ma-
iora horum faciet, quia ego vado ad patrem.] Ecce hæc ipſa verba quæ nunc loquor, dicens:
Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, poſtmodum
viſuri eſtis, vtrum à meipſo loquor, id eſt, de proprio corde confingam effectu caritura, an
permanente patre in me, palam fiant omni mundo teſte: omni mundo, quaſi ad ſpectaculum læ-
Quomodo Apoſtoli maiora fecerunt quam Chriſt. tis animarum ſuarum curſibus, in vnam fidem nominis mei concurrente. Dicat aliquis: Quo-
modo, vel in quo maiora, qui credit in te faciet opera? Quæ nam poſſunt eſſe maiora? Ad hęc in-
quam: Ecce ego, vt taceam cætera, quæ facturus eſt, qui credit in me, forte dubitabili maioritate
operibus meis præferenda. Verbi gratia: quale eſt in plateis poni infirmos in lectulis, vt veni-
Acto.5. ente illo qui credit in me, ſaltem vmbra illius obumbret quenquam illorum, & liberentur ab
infirmitatibus ſuis, vt inquam de huiuſmodi taceam, ecce dico vobis: Ego ſalutaris doctri-
næ ſermone vna tantum lingua, Hebręa, ſcilicet in vna tantum gente iſta, nō valde magna prę-
dico, & pauciſſimos ex eis conuerto, vos autem qui creditis in me, poſtmodum ſancto ſpi-
ritu ac-

ritu accepto, linguis omnibus, omnium quippe in ore veſtro naſcentur genera linguarum, omnibus (inquam) linguis cœleſtis ſapientiæ ſermonem cunctis gentibus loquemini, qui eratis homines idiotæ, & ſine literis, & innumerabilem cunctis gentibus multitudinem fructuoſo labore in æternam ſalutem acquiretis. Acto. 4.
Ergo qui credit in me opera quæ ego ſacio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Vnde vero hoc illi, qui credit in me, vt tanta faciat? Videlicet quia ad patrem vado. Per hoc enim quòd tranſeo ex hoc mundo ad patrem, factus pro vobis illi obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: Phili. 2.
Per hoc (inquam) fiet, vt vos remiſsionem peccatorum accipientes, aliorum quoque peccata remittere poſsitis. In ipſa quippe morte, qua vado Luc. 24.
ad patrem, vos eidem patri Deo reconciliabimini, & tunc induemini virtute ex alto, vt fiat Pſal. 18.
quod ſcriptum eſt: Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hæc profecto maiora ſunt horum, quæ nũc ego per me facio, & hæc paulò poſt facietis, quia ego ad patrem vado. Et quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur pater in filio.] Modò petitis, dicentes: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, petitis inquam, ſed non in nomine meo, nec enim cognouiſtis me adhuc, cum tanto tempore vobiſcum ſim. Non (inquam) cognouiſtis, quia ego in patre, & pater in me eſt, & quia nemo venit ad patrem, niſi per me, neque accipit quiſquam à patre, niſi per me, & idcirco vſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo. 1. Cor. 13.
Tunc ſancto ſpiritu edocti veritatis petetis, dicentes: Domine, oſtende nobis patrem in teipſo, & teipſum in patre tuo, & quodcunque ſic petieritis, quodcunque poſtulaueritis in confeſsione nominis mei, ſcilicet filij Dei, & ſaluatoris veſtri (hoc enim nomen meum eſt, & in hoc nomine petitis, quoties ea quæ ſalutis ſunt, petitis) hoc faciam, vt pater glorificetur in filio, vt oſtendatur vobis pater in meipſo. Tunc etenim vos, qui modo dicitis: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, filium cognoſcetis, & cognoſcendo filium, patrem quoque cognoſcetis. Ita ergo glorificabitur, ita vobis glorioſus oſtendetur pater in filio, & videbitis eum, nunc quidem dum adhuc in mundo eſtis, per ſpeculum, & in ænigmate, & cognoſcetis ex parte, poſtea verò cognoſcetis ſicut & cogniti eſtis, & facie ad faciem deſideratum in filio patrem videbitis. Hoc (inquam) faciam, ſi petieritis patrem in nomine meo. Si quid petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Non vos, neque illorum quenquam, qui per vos credituri ſunt, hic error inuoluat, vt putet ſic omnem orationem dirigendam eſſe ad patrem, per me Chriſtum filium eius, vt ad perſonam filij nullam debere dirigi ſuſpicetur. Nam & quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. [Et ſi quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.] Hæc de conſubſtantialitate patris & filij dixit ipſe filius Dei, ad corrigendum ſenſum illum, quo dixerat Philippus: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Nunc ad inceptum reuertitur, & ſermonem de dilectione, quem interruperant Petrus, Thomas, & Philippus, Ille dicendo: Domine, quo vadis? Hic autem: Domine, neſcimus quo vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire, Iſte vero: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Sermonem (inquam) de dilectione ſic inchoatum: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem, hoc modo proſequitur. [Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.] Quoniam (inquit) ego (vt ſupra dixi) dilexi vos, & pro magna veſtri dilectione vado parare vobis locum, imo voſipſos parare, & dignos facere manſionibus illis quæ in domo patris multæ ſunt, ſi vos non ingrati æqua viciſsitudine diligitis me, mandata mea ſeruate, illa videlicet, quæ iam dare vobis cœperam, dicens: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Mandatum quippe dilectionis, & vnum mandatum, & multa mandata ſunt. Non Mãdatũ nouum do vobis
adulterabis, non occides, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, & cætera: mandata in hoc vno inſtaurantur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Hæc ergo mandata mea Rom. 13.
ſeruate, & ſic inuicem diligite, ſicut dilexi vos. Ecce ego ipſe qui vobis hoc dilectionis mandatum do, prior ipſe faciens quod iubeo, voſque in finem, id eſt, vſque ad mortem diligens, ecce in ara crucis rogabo patrem meum, ecce in die paſsionis meæ, preces ſupplicationeſque Rogabo patrem meũ in ara crucis.
ad eum, qui me ſaluum facere poſsit à morte, cum clamore valido, ac multis lachrymis offeram, & exaudiendus ſum pro mea reuerentia. Ita rogando patrem (ſicut ait Philippus) oſtendam vobis. Patrem (inquam) in meipſo, & meipſum in patre meo oſtendam vobis: Cuius Heb. 5.
oſtenſionis principium hoc erit, quia pater & alium paracletum dabit vobis, ſcilicet ſpiritum veritatis. Erratis enim neſcientes ſcripturas, dum optatis quod vobis non expedit, videlicet, vt non vadam, & tamen dicitis: Oſtende nobis patrem, ignorantes parietem inimicitiarum ſtare inter Deum & homines, non aliter ſoluendum, niſi ego vadam, niſi ego per paſsionem mortis Ephe. 2.
tranſeam ex hoc mundo ad patrem. Me ergo rogante, & meipſum in cruce ſacrificium offerente, fiet vt patrem oſtendam vobis, & ille me aſſumpto, vobiſque per abſentiam corporis ablato, alium paracletum det vobis, ſpiritũ veritatis. Paracletus Græcè, Latinè conſolator dicitur.

Idcirco autem hic ſpiritus veritatis recte paracletus vel conſolator dicitur, quia videlicet filios
ſponſi de morte, vel abſentia patris, conſolatur vero ſcripturarum ſenſu, dicendo quod opor-
Luc. 24. tuit pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam &
Paracletus dicitur propter remiſſionem peccatorũ. remiſſionem peccatorum. Quo nomine nuſquam ante hac appellatus inuenitur, quia videli-
cet quamuis veteribus ſanctis, & ipſis ante paſſionem Chriſti Apoſtolis datus fuerit, non ſic illi
datus erat, vt deberet appellari paracletus, nec enim in remiſſionem peccatorum fuerat datus,
antequam glorificaretur Ieſus. In eo quippe tota eſt cõſolatio paracleti, quia luctũ antiquum per
ſacrum paſſionis Chriſti abſtergit, dum de Deo patre per mortem filij ſui propitio facto, noua
regeneratione de filijs iræ, filios reddit gratiæ: de ſeruis peccati, filios iuſtitiæ: de filijs mortis &
perditionis, filios vitæ & acquiſitionis. Extunc dicimus: In conuertendo dominus captiuitatem
Heb. 9. Sion, facti ſumus ſicut conſolati, & ex tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra
exultatione. Principium igitur nobis patrem oſtendendi paracleſis eſt ſpiritus ſancti, in remiſſio-
nem peccatorum dati, ex quo ſummus pontifex noſter, qui hæc loquitur, per ſuum ſanguinem ad
rogandum patrem in ſancta ſanctorum introiens, æternam redemptionem inuenit. Quam
eius rogatu longe ante propheta ſpirituali oculo intuens, affectuoſa imprecatione ſic ait: Ex-
Pſal. 17. audiat te dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Iacob. Mittat tibi auxilium de
ſancto, & de Sion tueatur te. Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat.
Tribuat tibi ſecundum cor tuum, & omne conſilium tuum confirmet. Impleat dominus om-
nes petitiones tuas, & cæt. vſque ad finem pſalmi. Igitur pupillis ſuis coram poſitis, ſponſus
iſte continue auferendus, tutorem magnum prouidens: & ego (inquit) rogabo patrem meum,
Eſai. 53. & ille me (vt Eſaias dixit) pro tranſgreſſoribus exorantem, vt non pereant, exaudiens, alium
paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, vt perducat vos ad videndum pa-
trem facie ad faciem, vt oſtendat vobis in filio patrem, & filium in patre manentem, & ipſe
in vobis manens, commanere faciat intra vos glorioſam & æternam patris & filij, ſuamque
Mũdus, inſeparabilem & vnam maieſtatem. Sequitur, & dicit de eodem paracleto veritatis ſpiri-
quia gaudet in præſenti, tu. [Quem mundus non poteſt accipere, quia non vidit eum nec ſcit eum. Vos autem co-
nognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.] Mundum hic appellat amatores
non accipit paracletum. mundi. Quare autem paracletum hunc ſpiritum veritatis non poſſunt accipere immundi ama-
tores mundi? Videlicet, quia conſolationem ſuam habent, quia non lugent, quia de peccatis
ſuis, quorum hic paracletus remiſſor eſt, non dolent. Paracleſis nanque, id eſt, conſolatio gau-
dentibus importuna & ſuperuacua eſt. Igitur amatoribus mundi huius, qui lætantur cum ma-
le fecerint, & exultant in rebus peſſimis, non datur paracletus hic, ſed eis qui lugentes dicunt:
Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum in-
Prou. 2. cola fuit anima mea. Item: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mi-
Pſal. 119. hi quotidie, vbi eſt Deus tuus, & his ſimilia: Itaque paracletum hunc mundus non poteſt
Pſal. 41. accipere. Quare? Quia non vidit eum nec ſcit eum. Quòd non vidit, infidelitatis eſt, quòd
2. Cor. 4. neſcit eum, ſuperbiæ eſt. Infidelitatis nanque eſt, non reſpicere vel non curare, niſi præſentia
quæ videntur, & in illis intentum vel contentum eſſe, vt non cogitet æterna quæ non viden-
tur. Item ſuperbiæ eſt, non ſcire, id eſt, non approbare talem paracletum imo & vitam eorum,
Sap. 5. qui conſolationes eius exquirunt, æſtimare inſaniam, & finem illorum ſine honore. Vos autem
(inquit) qui mundo gaudente inde ploratis & fletis, vnde gaudet ille, vos (inquam) cognoſce-
Ioan. 1. tis eum. Et vnde cognoſcetis eum? Quia apud vos manebit, & in vobis erit. Duobus mo-
dis appropinquabit, quia paracleſin ſuam ſcilicet remiſſionem peccatorum, viſibilibus operan-
do ſacramentis, apud vos manebit, id eſt, nunquam eccleſiaſtico conuentui deerit, & priuatam
vel propriam infundendo gratiam, in vobis erit, & ſi non ſemper manebit, quia videlicet præ-
ter eum de quo dictum eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper
eum, præter eum (inquam) in nullo ſemper manet, ſed nonnunquam de ſua quamlibet ſancta
manſione ſe ſubtrahit, iterumque oratione vel Dei laude inuitatus redit. Quod cum ex multis
liquido conſtet ſanctæ ſcripturæ locis manifeſtius in Helizęo propheta geſtum ſacra narrat hiſto-
4. Reg. 3. ria. Qui cum conſuleretur à rege Iſrael, dicente: Quare congregauit nos dominus tres reges, vt
traderet in manu Moab, adducite mihi (inquit) pſaltem, cumque caneret pſaltes facta eſt ſuper
eum manus domini, &c. Igitur apud vos manebit (inquit) quia ſacramentorum virtute vel effectu
nunquam deerit, in vobis autem gratia quidem ſemper erit, non tamen eiuſdem gratiæ ſemper
Mirabile teſtamentum Chriſti. actu manebit. Sequitur: [Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos.] O admirabilis teſtatio,
vbi eadem morte patris, qua ſe putant orphanos fieri, naſcuntur, & hæreditatem capiunt filij,
& eodem patre reſurgente à mortuis, ſimul cum eo tutor paracletus venit, teſtificatus de illo,
quia viuit, totamque illis in omni prætorio vel concilio defenſurus hæreditatem paternæ re-
ſurrectionis: Quia de acquirendo (inquit) alio conſolatore audiſtis, idcirco vos orphanos fore
arbitrantes contriſtamini. Non ita erit: Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Po-
tius ſi non abirem, vos orphani eſſetis, illa videlicet orphanitate, quam deplorãs propheta dicit:

Recordare

Recordare domine & vide quid acciderit nobis, intuere, & reſpice opprobrium noſtrum? Pupilli facti ſumus abſque patre, matres noſtræ quaſi viduæ. Patres noſtri peccauerunt & non ſunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Quid enim acciderit vobis, vnde ſitis orphani, niſi quia patres veſtri peccauerunt, & non ſunt, vos autem iniquitates eorum portaſtis. Quid eſt aliud opprobrium veſtrum, niſi humani generis originale peccatum? Nempe propter illud pupilli facti eſtis abſque Deo patre, & hæreditas veſtra verſa eſt ad alienos, domus veſtra ad extraneos, quia qui debueratis filij gratiæ Dei, & coloni eſſe paradyſi, nunc filij iræ, ſicut & cæteri, ad alienam hæreditatem mortis, & extraneam domum tenebrarum deturbati eſtis. Igitur nunc vſque orphani à Deo pro culpa veteris Adam, renaſcituri iam eſtis eidem Deo per me nouum Adam. Non enim relinquam vos orphanos, ſed vadam, & iterum vos per mortem meam parturiam Deo, & hoc facto reſurgens iterum veniam ad vos. Quando fiet hoc? Ait. [Adhuc modicum, & mundus me iam non videt: vos autem videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis.] Modicum inquit ſupereſt. Quantum enim eſt hinc vſque in horam ſequentis diei nonam, tantillum videt me mundus iſte in maligno poſitus, & ab hora nona iam me non videt, neque in hoc ſeculo, neque in futuro, niſi die illa qua iudicabitur. Tunc enim iſti impij amatores mundi videbunt: videbunt inquam in quem transfixerunt. Vos autem, qui de hoc mundo non eſtis, quos ego de hoc mundo elegi, item poſt hoc modicum videbitis me, quia ego viuo, & viuens vobis appareo: Viuo inquam, & vos in æternum viuetis, propter hoc ipſum quòd viuo, mortuus pro vobis. Prius tamen veſtigia mortis meæ ſequemini. Et proinde non dixi, quia eodem tempore quo ego viuo, & vos viuetis: ſed ego nunc quidem, id eſt, præſenti tempore viuo, quia cito reſurgo. Vos autem omnes in nouiſſimo die reſurgetis, mecumque in ſempiternum viuetis. [In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.] Illo inquit die, in nomine magnæ ſolennitatis, die magni & veri luminis, cuius intuitu Pſalmiſta cantandum poſt captiuitatem in ædificatione domus, canticum præcinuit dicens: Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra. Illo inquam die vos cognoſcetis, quia ego in patre meo, & pater in me eſt, quod non modò cognoſcentes dicitis: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, & annunciabitis de die in diem, id eſt, de patre in filium, vel de filio euntes in patrem, prædicabitis hoc ſalutare Dei, ſcilicet quomodo ego patrem rogauerim, & alium paracletum dederit vobis. Ita iuxta propheticum prædicti pſalmi titulum, ædificabitis domum poſt captiuitatem, id eſt, eccleſiam nouam de gentibus, poſt peccati & mortis deſtructionem. Et iam tunc quidem, dum ego viuo, primus vel princeps in gloria reſurrectionis fulgeo, vos cognoſcetis quia ego in patre meo, & pater in me eſt: Amplius autem dum vos viuetis, cum vos quoque reſurrexeritis, hoc ipſum cognoſcetis, quia non iam ex parte, non per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem videbitis. Sequitur. [Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.] Oſtenſo quem vſque in finem ſuos diligat, ipſe quomodo prior mox facturus ſit quod præcipit ipſe, non diligendo verbo neque lingua, ſed opere & veritate: Deinceps quo ſine & ea nobis dilectio ſit obſeruanda, latius incipit exponere. Qui habet, inquit, mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Ac ſi dicat: Idcirco ſupra dixi, ſi diligitis me, mandata mea ſeruate: quia videlicet dignitas dilectionis non in vocis ſuperficie, ſed in veritate conſiſtit, & in opere. Igitur qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Alioquin ſi habeat & non ſeruet, hoc ſigno cognoſcat ſeipſum, quia non eſt de ſorte diligentium me, ſed de gente iſta peccatrice, de hypocritis iſtis, de quibus bene prophetauit Eſaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Hic inquam comparabitur viro, conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem habet, & ſeruat ea, huius anima comparabitur filio regis, cuius omnis gloria ab intus, quanquam & foris eadem gloria nonnihil refulgeat in fimbrijs aureis, quapropter & concupiſcet rex ſpeciem eius. Vnde & ſequitur. [Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.] O quàm beata dilectio, quæ non vt ſeruilis timor dubiam liberationem, ſed certam gratiam, iamque præſentem ex parte habet remunerationem. Seruum quippe timor pœnæ ſubigit, atque ad audienda domini præcepta plagarum comminatione compellit, & idcirco nondum meretur diligi, nondum admitti concilijs, vel ſecreta domini ſui noſſe dignus exiſtit.

Amicum autem dilectio ſic dilatauit, vt cum præceptum acceptauerit, placitum quoque non recuſet conſilij: vt verbi gratia, non ſit contentus cauiſſe adulterium, ſed etiam valeat meliori amore occupatus, licitum contemnere coniugium. Hic (vt ait propheta) in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, regem in decore ſuo videbunt oculi eius. Ait ergo: Qui autem diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Qui (inquit) diligit me, propter hoc ipſum quia diligit & cuncta etiam licita dilectioni meæ poſtponit, diligetur familiarius à patre meo, qui communiter omnes prior dilexit, ſicut iam alio loco dixi, quia ſic dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: diligetur inquam familiarius, & panis ſcripturarum, panis vtique vitæ & in-

Hæreditas noſtra verſa ad alienos.

Zach.12.

1.Cor.13.

1.Ioan.3.

Matt.15.
Eſai.29.

Iacob.1.
Pſal.44.

Timor ſeruilis.

Eſai.33.

Ioan.3.

tellectus dabitur illi ad manducandum, & aquæ fideles ſapientiæ ſalutaris ad bibendum, ſicque cibatus atq; potatus, dum ſpaciatur per amplum contemplationis campum, regẽ in decore ſuo videbit interioribus oculis ſuis, quem (vt paulò antè dixi) vos non cognouiſtis, cum tanto tẽpore vobiſcum ſim. Videbunt, inquam, oculi eius, imo nunc videre incipiẽt regem in decore ſuo, nam

Iudas Thaddæus. in futura vita perficietur hæc beata viſio. [Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis, & nõ mundo?] Iudas iſte, cognominis eius qui fuit proditor, quis ſit, iam alio loco dictũ eſt, videlicet frater Iacobi minoris, qui & Thaddæus dicitur. Domine inquit, quid factum, ſubauditur, ſi tu nondum nobis manifeſtatus es? Si enim teipſum nobis & non mũdo manifeſtaturus es, ergo nec nobis adhuc manifeſtatus es. Nam te quomodo nos vidimus, ſic vidit & mundus: vidit inquam te, vidit opera tua mirifica mundus, quæ & nos vidimus. Quid ergo factum eſt, ſi non in omnibus his manifeſtatio tui facta eſt? [Reſpondit ei Ieſus: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens.] Reſponſionem hanc ad percontationem prædicti diſcipuli dicentis: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis & non mundo, reddere ſe tandem innuens. Hæc inquit locutus ſum vobis, apud vos manens. Ac ſi diceret, Apud vos manens præſentia corporali, non meipſum vobis adhuc manifeſtaui, ſed tantum annunciaui, & locutus ſum, & ſermonem feci, quem ſi quis ſeruauerit, hoc magnum recipiet præmium, quod ego manifeſtabo ei meipſum. Hoc eſt quod ait. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quibus dictis & idem confirmat quod iam dixerat: qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum, ſimulq; & eiuſdem manifeſtationis melius exprimit modũ. Quis enim modus erit eius manifeſtationis? Et ad eum inquit veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Non ergo putandũ eſt hoc eſſe manifeſtari Dei filium diligentibus eum, quod veniet cum nubibus, vt videat eũ omnis oculus, quanquam & hoc ſine dubio futurum ſit, quo videlicet modo eum videbunt, & qui eũ

Apoc. 1. pupugerunt. Et quidem aduẽtus ille ſicut fulgur parens ab oriente vſq; in occidentẽ, ſic omnibus

Colo. 3. conſpicuus expectantiũ iuſtorũ erit lætitia: qa cũ apparuerit (inquit Apoſtolus) Chriſtus vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria, ſed expreſſa eſt magnificentius hæc manifeſtatio, de qua nunc agitur: quia veniemus inquit ad eũ, & manſionem apud eum faciemus. Igitur intus diligentibus Dei filium: intus inq̃, in interioribus animę, dilectus ipſe filius cũ patre manifeſtatur. Et hoc ꝑfecto magnũ dilectionis eſt pręmiũ, q pater & filius per ſpiritũ ſanctũ Deus vnus, dilectę animę intrinſecus mira & ineffabilis charitatis voluptate copulatur. Sed quomodo inqs, dictũ eſt hic: & manſionẽ apud eũ faciemus, cum alibi ꝓprium hoc fuerit ſignum, q̃ ſanctus ſactorum foret agnoſcendus, ſcilicet manſio ſancti ſpiritus, qui alterius naturæ non eſt, q̃ pater & filius, quibus de perſonis hic enunciatur: & ad eũ veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ergo quãdiu in hoc mortali corpore viuitur, manet quidem in animabus ſanctis per manifeſtationem filij, pater & filius, nihilominus & ſanctus (ſicut ſuperius iam dictum eſt) vtriuſq; ſpiritus, per infuſionem autem propriæ ſubſtantiæ, vt manſione æterna maneat, hoc in remuneratione venturi ſeculi adim-

Cant. 5. plendum feruenter expectatur. Nam nunc quidem dilectus mittit manum ſuã per foramẽ, & ven-

3. Reg. 19. ter humanæ infirmitatis intremiſcit, ad tactum illius, vel tanquam ſibilus auræ tenuis, raptum fingens oſculum, fugit idem dilectus, in illa autem beata vita, amicus amicæ plena & permanente

Eſai. 62. voluptate copulabitur. Et gaudebit (inquit propheta) ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus. Talis manſio patris & filij & ſpiritus ſancti, præſertim dilectionis ædificatione præparatur. Ait ergo: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ecce euangelica voce dominus demonſtrat

Pſal. 118. cur Pſalmiſta dixerit: Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quid enim latius hoc mandato dilectionis, quo ſic mens humana dilatatur, vt intra ſubſtantiæ ſuæ palatium, maieſtatem capere poſsit patris, & filij, & ſpiritus ſancti? Sapiat hoc, & ſuaui guſtu videat is, qui in terris vitam cœlicam ducens, & bene eruditus magiſterio diuini amoris, agere nouit in templo cordis ſui ſolennitatem delicioſæ contẽplationis. Nam qui laborant & onerati ſunt

Dilectio ſine operatione nihil eſt. quamdiu ſua ferunt onera, refectionem huius dulcedinis ſapere nequeunt. Sequitur: Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & qui ſermones meos non ſeruat, non diligit me. Non ergo credat aliquis, quicquid ſibi animus de dilectione Dei ſine operis atteſtatione reſponderit: operatur etenim magna, ſi eſt, ſi vero operari renuerit, amor non eſt. Ne vero leue quis putet quod ait dominus: Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Ne inquam parua cuiquã videatur indignitas, non ſeruare ſermones ab eo dictos, ecce iterum dicit. Et ſermonem quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Nam & hoc paulò antè dixit: Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Certe qui ſermonem ſuum loquitur, mendacium loquitur, & authoritate legis iam ſæpe dicta contemnendus eſt, quia mendax eſt. Sermo autem quem audiſtis

implctur

impletur,& ab effectibus ſuis verax eſſe comprobatur . Ergo meus inquit non eſt, ergo à meipſo
de proprio corde confictus non eſt, ſed eſt eius qui miſit me patris, teſtantibus operibus,quæ vidi
ſtis,quę viſuri,quæq; in nomine meo facturi eſtis.Proinde qui ſermones meos non ſeruat,nõ leue Marc. 4.
hoc eſſe putet:ſpernendo quippe ſermonem quem audiſtis, ſpernit eũ cuius ſermo eſt, ſcilicet pa- 1.Cor. 3.
trem qui miſit me.Hæc locutus ſum vobis apud vos manens. Quærebatis inquit, domine quid ſa- Hebr. 5.
ctum eſt,quia manifeſtaturus es teipſum nobis,& non mundo:ecce dico vobis quid factũ ſit: Ma-
nẽs apud vos myſterio regni Dei in parabolis & prouerbijs locutus ſum vobis, & quaſi paruulis
ſenſu, lac vobis potum dedi , non eſcam.Nondum enim poteratis,ſed ne nunc quidem poteſtis.
Hoc hactenus factum eſt. [Paracletus aũt ſpiritus ſanctus,quem mittet pater in nomine meo,ille
vos docebit omnia & ſuggeret vobis omnia quæcũq; dixero vobis.] Igitur hactenus dicẽdo vos
exterius, vtpote homo viſibilis,ego plantationẽ nouam plantaui atq; rigaui: ſpiritus aũt ſanctus,
qui paracletus.i.conſolator dicitur & eſt, pro cauſa quã ſuperius dixi, ille incremẽtum dabit, docẽ
do vos oĩa & ſuggerendo intrinſecus oĩa quęcunq; dixero vobis.Omnia inq̃, docebit vos quæ-
cunq; hactenus dixi,& oĩa quęcunq; dixero vobis, ſuggeret vobis, & ſcribet in tabulis carnalibus
cordis veſtri.Ego eñ qui hactenus locutus ſum vobis viſibilis homo voce elemẽtari, ego inq̃ idẽ 2.Cor. 3.
ipſe, deinceps loquar vobis interna locutione iã dicti ſpiritus ſancti. Sic eñ veniet,& ſic mittetur
in nomine meo, vt paracletus ſit.i.expectatã ab omnibus ſanctis cõſolationem Iſrael afferat vo-
bis & illis: vobis inquã,qui me loquentem audiſtis & credidiſtis:& eis,qui per verbũ veſtrũ credi-
turi ſunt in me.Extunc incipiet illa manifeſtatio, quam promiſi dicens, qui autem diligit me dili
getur à patre meo,& ego diligam eum,& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus,
quam neſcientes dicitis, domine oſtende nobis patrem,& ſufficit nobis, itemq; domine quid factũ
eſt,quia manifeſtaturus es teipſum nobis & nõ mundo. Hoc interim depoſcit neceſſarius ordo ve
ſtræ ſalutis, vt per mortem meam Deo recõciliamini. Dico ergo. [Pacem meam relinquo vobis, Erãt ini-
pacem meam do vobis.] Pax amicitię fructus eſt, ſicut econtrario bellum inimicitiarum opus eſt. micitiæ
Quæ videlicet pax, tanto gratior & deſiderabilior venit, quanto grauiori diſpendio eius, qui mi iter Deũ
nor & infirmior eſt, inimicitiæ geruntur: Verbi gratia, vbi victor victos omnes morti addiceret, & hoĩes.
dulcius nomen vel pacis opus eſt , quàm vbi victor victis reſeruatis ſolummodo tributa, quanq̃
difficilia, indiceret. Erant autem inter Deum & homines inimicitiæ nimis graues, nec dubiũ erat, Luc. 14.
quin in prælio iudicij Deus omnino ſuperior foret. Nam & ſi qui erant homines fideles & iuſti, vi
delicet quales fuerunt Abraham, Iſaac & Iacob,& quique ſimiles illis: tanta erat illorum iuſtitia
comparatione debiti, quanta eſt fortitudo regis occurentis cum decem milibus , ei qui cũ viginti
milibus aduerſum ſe venit . Ergo quanto maiori malo generis humani prædictæ inimicitiæ ge-
rebantur, tanto magis neceſſaria pax hominibus erat. Sed quam nos legationem miſiſſemus Chriſt9
ea quæ pacis ſunt rogaturi, niſi vltro ſe obtuliſſet pax noſtra Chriſtus filius Dei, qui pro eo quòd pax no-
ſolus erat innocens, ſolus & poterat rationes perorare noſtræ pacis? Ipſe eſt enim (inquit Apoſto ſtra.
lus) pax noſtra, qui fecit vtraque vnum,& medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in car Ephes. 2.
ne ſua, legem mandatorum ſuorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſum, in vnum
nouum hominem: faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interfi-
ciens inimicitias in ſemetipſo,& veniens euangelizauit pacem vobis qui longe fuiſtis , & pacem
his qui prope, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu ad patrem. Igitur in-
terrogatus dominus à diſcipulo dicente: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum
nobis & non mundo, cum dixiſſet, hæc locutus ſum vobis apud vos manens , paracletus autem
ſpiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo , ille vos docebit omnia & ſuggeret vobis o-
mnia quęcunq; dixero vobis, adhuc altius eorum quę facta ſunt, ſummam exprimens: pacem in-
quit relinquo vobis , pacem meam do vobis . Ac ſi diceret: Hoc factum eſt quod dico, per me, in
quo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, reconciliantur & pacificantur omnia, ſiue quę
in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt. Pacis autem nomen æquiuocum eſt. Proinde quod dixerat, pacem
relinquo vobis, repetens ſignanter, pacem inquit meam do vobis . Et adiecit. [Non quomodo Pax du-
mundus dat, ego do vobis.] Pax etenim, quam mundus dat, paci quam dat Chriſtus, contraria plex.
eſt. Quid nanque mundus agit in largitione ſuæ pacis? Venite inquit,& fruamur bonis quæ ſunt, Sap. 2.
& vtamur creatura tãquam in iuuentute celeriter, vino & vnguento nos impleamus & non præ-
tereat nos flos temporis,&cę. Eiuſmodi pacem nolite (inquit Chriſtus) putare, quòd venerim pa-
cem mittere in terram. Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. Quid autem de pace Mat. 10.
quam dat Chriſtus ſcriptura dicit? Quàm ſpecioſi ſuper mõtes pedes euangelizantis pacẽ, annun Pſal. 52.
ciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis: Sion regnauit Deus tuus. In eo quippe pax Chriſti Ioan. 12.
eſt, quam ipſe dat nobis , quod principe mũdi huius foras eiecto, ô Sion, regnauit ipſe Deus tuus, 1.Cor. 15.
regnumq; peccati & mortis deſtructum eſt, & ceſſauit exactor, quieuit tributũ, cõtriuit dominus Hebr. 2.
baculum impiorum, virgam dominantium, cædentẽ populos in indignatione, plaga inſanabili, Eſai. 14.
ſubijcientem in furore gentes, perſequentem crudeliter. Veram ergò, dum vado, inquit, pacem re
linquo vobis, pacem veram meam, meam inquam, id eſt, per me acquiſitam, dum redeo, dum à

mortuis reſurgo, do vobis, dicendo: Pax vobis. Accipite ſpiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis. [Non turbetur cor veſtrum neq; formidet, audiſtis quia ego dixi, vado & venio ad vos.] Igitur inquit, ſicut ſupra dixi, non turbetur cor veſtrum, creditis in Deũ, & in me credite: ita & nunc repetens dico, non turbetur cor veſtrum neq; formidet, videlicet data ratione digna, cur nequaquam cor veſtrum turbari aut formidare debeat. Audiſtis enim, nã ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Vado inquam, parare vobis locũ, & ſi abiero & præparauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. Sed & hoc audiſtis, quia dixi vobis, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Ergo & ſi neceſſariò præ infirmitate caro veſtra dum ego vado turbatur, ſaltem non turbetur cor veſtrum, neq; formidet, à ſpe ſua ſe eſſe deceptum, quaſi fruſtra crediderit, me eſſe Chriſtum Dei filium, ſed in ipſa trepidatione qua diſparet exterior pulchritudo confeſsionis, viuat intrinſecus radix fidelitatis. [Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia ad patrem vado, quia pater maior me eſt.] Diligitis quidem me nunc interim tanquam proximum, ſed nondum tanquam Deum. Si enim ſic diligeretis me, ſi cognouiſſetis me, ſi crederetis quia ego in patre, & pater in me eſt, gauderetis vtiq;, quia ad patrem vado. Quanta enim in hoc diligentibus me gaudendi cauſa eſt? Magna plane & ineffabilis.

Pſal. 8. Nam quamdiu mortalis homo ſum, pater maior me eſt. Minuiſti enim eũ (inquit Pſalmiſta) paulo minus ab angelis. Sequitur autem: Gloria & honore coronaſti eum domine, & conſtituiſti eum

Pſal. 109 ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Item in alio pſalmo: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis. Ac deinceps: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Hoc, propter idipſum quia vado, mox futurum eſt. Videbitis enim me dominum & ſaluatorem veſtrum, propter paſsionem mortis gloria & honore coronatum. Igitur ſi dilexeritis

Hebr. 2. me, videlicet credendo & cognoſcendo, quia ego in patre, & pater in me eſt, (ſine qua cognitione, non poteſtis digne diligere me) gauderetis vtique, tranſire me ab exilio mundi, & æternaliter ſeſſurum ad dexteram patris, intrare in gloriam regni mei, quia videlicet hactenus, ex quo carnem indui, pater maior me eſt, & ego ſecundum mortalitatem eiuſdem carnis non ſolũ patre ſed etiam immortalibus paulo minor ſum angelis. [Et nunc dixi vobis, priusq̃ fiat, vt cũ factum fuerit credatis.] Valet nanq; ad teſtimonium præſentium, memoria præteritorum. Idcirco nunc dixi vobis priuſquã fiat, dixi inq̃, quia vado & iterum venio, vt cum factum fuerit, cum ego abiero & iterum venero, vos præteritis dictis ſimul & præſentibus factis confirmati, credatis ſcilicet, quia ego in patre, & pater in me eſt: qui hæc & anteq̃ facerem prædixi, & poſtq̃ prædixi, facere potui. [Iam non multa loquar vobiſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.] Notandum in primis quòd non dixerit, iam non multa loquar vobis, ſed non multum loquar vobiſcum inquit. Vobiſcum enim cum dixit, ſubaudiendum eſt, manens præſentia corporali. Multa quippe & illis tunc locutus eſt, & nobis nunc loquitur, ſed neq; cum illis manens multa locutus eſt, neque nobiſcum corporaliter manens nunc loquitur, videlicet præ-

Ioan. 17. ſentia locali, vel conuerſatione viſibili. Vnde & poſt aliqua dicturus eſt: Pater cum eſſem cum eis, ego ſeruabam eos quos dediſtis mihi. Igitur iam non multa, inquit, loquar vobiſcum, ſubau-

Cur diabolꝰ prĩceps mũdi dicitur. ditur, corporaliter manens. Quam ob cauſam? Venit enim princeps mundi huius. Princeps mundi huius, mundi ſcilicet damnati, qui nũc me odit, & mihi aduerſatur, videlicet diabolus, nũc venit: qui inde princeps mundi dicitur, quia mundi amatoribus principatur. Quomodo venit hic princeps malignus, princeps vel præpoſitus mortis, & peccator antiquus, niſi quia contentione mortis mecum congreditur? Sic inquam venit, & in me non habet quicquam. Non idcirco venit, non propter hoc venire permittitur, quod ego rapuerim vel iuſte exoluere debeam quod ille eſt exacturus. [Sed vt cognoſcat mundus quia ego diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.] Idcirco illum admitto mortis fœneratorem, vt cognoſcat mundus, quia ego diligo patrem, & obediens illi per omnia pro omni mundo, ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Igitur quod venit ille princeps mundi huius, ſtultæ temeritatis & temerariæ ſtultitiæ eſt: quòd autem incurſus eius ſuſtinens morior, voluntarium obedientiæ pro omni

Pſal. 72. mundo ſacrificium eſt. Tenuiſti, inquit Pſalmiſta, manum dexteram meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Saluare enim brachium meum dexterum, id eſt, diuina potentia mea, & indignatio mea mihi auxiliari poterat, vt non morerer, quæ mihi auxiliatur vt reſurgam, ſed mandatum patris, vera & immenſa charitas patris, quam habet circa ſalutẽ generis humani, tenet manum dexteram meã, vt nõ me defendam mortem ve tranſiliã, & in volũtate ſua deducet me, dicentẽ: Pater non mea voluntas, ſed tua fiat: quia nõ quod infirma caro appe-

Mat. 26. tit, ſed agendum mihi cenſeo quod exigit conſilium diuinitatis. Itaq; veniat, qui nunc venit, princeps mundi huius, vt cum in me nihil inuenerit, victus in certamine per vnum hominem iure foras eiciatur, ſicut econtra per vnum hominem quem vicit, principatũ mundi huius iure ſibi obſeſſum ille videbatur. Hoc facto cognoſcet mundus ſuæ ſalutis experimento, quia ego diligo patrem, & mandato ipſius ſubeo mortem, qui per nullam culpam acquiſiui mihi ex Adam mortis hæreditatem. [Surgite eamus hinc.] Quoniam, inquit, ecce appropinquabit qui me tradet, & tur-

& turba cum eo cum laternis & facibus & armis, ne in anguſto intra parietes cœnaculi huius
nos comprehendant, vobiſque non ſit libera effugiendi facultas: nolo enim quenquam ex vo-
bis perdere, ſed volo vt ſinant vos abire, ſurgite eamus hinc, ne vel iſte, cuius diuerſorio fruiti ſu
mus, apud quem paſcha fecimus, vllam propter nos inquietudinem patiatur. [Ego ſum vitis ve- Cap. 15.
ra & pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & o-
mnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.] Ecce per ſimilitudinem notæ &
viſibilis rei, ſuę paſsionis demonſtrat vtilitatem, vt iam ex hoc mundus cognoſcere incipiat, cur
mandatū dederit illi pater, cur ad eū principē mundi huius venire permittat, in quo princeps ille
non habeat quicquam, id eſt, cur illum ad crucifigendum, vel occidendum tradat pater, qui nul-
lam habeat mortalitatis cauſam: Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt. Nonne inquit
vitis, cum ſit nigrum, & hiſpidum, aridique corticis lignum, vt palmites ſuos latius extendat, &
ſuauem in tempore ſuo botrum proferat, vino cor hominis lætificatura: nonne inquam propter
hoc agricolæ ſtudio plantatur in terra, prius hyemis horrorem imbriumque paſſura moleſtias?

Et ego vtique vitis vera ſum, vera inquam vitis, ſcilicet ad diſtinctionem vitę alienæ, id eſt, Iudaica gens vitis aliena.
gentis huius Sodomiticæ, de qua Moyſes in cantico ſuo: De vinea inquit Sodomorum, vinea eo-
rum, & de ſuburbanis Gomorræ. Vua eorum vua fellis, & botrus amariſsimi. Fel draconum vi-
num eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Igitur me vitem adeo verā, vt is qui venit prin- Eſai. 1.
ceps mundi huius (ſicut pauló antè dixi) non habeat in me quicquam. Idcirco pater meus agrico Deut. 32.
la cœleſtis, in hoc mundo plantare, & ſarculo paſsionis colere dignum duxit, vt palmites meos,
quorum primi vos eſtis, latius extendam, & poſt horridam, quæ nunc inſtat tribulationis &
mortis hyemem, ſuauem botrum, id eſt, gratiam reſurrectionis proferam, quo per fidem præ-
guſtato, ſponſa dicat in Canticis: Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Quo- Cant. 1.
modo autem nonnunquam vitis eodem ex ſtipite, tam ſteriles quàm & fructuoſos palmites e-
mittit, ſed interim agricola ſterilem amputat, omnemq; fructiferum purgat, ſic eadem ex fide vel
confeſsione nominis mei, tam reprobis compluribus, quàm electis pullulantibus pater meus, hu-
ius vitis agricola, facturus eſt. Nam omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum:
& omnem qui fert fructum, purgabit vt fructum plus afferat. Ecce Iudam filium perditionis
palmitem inutilem, imo & damnoſum vermem, radici huius vitis imminentem, videtis qualiter
amputauit, traditum Satanæ, vt continuo deportetur in ignem gehennę. Vos palmites reſiduos, Ioan. 13.
qui hactenus fructum fertis aliquantulum, euangelizantes & curantes vbiq;, veruntamen in vna Luc. 9.
tantum Iudæorum gente: vos inquam qui fructum plus afferatis, ecce purgat agricola partici-
patione paſsionis & mortis meæ, vt compluti ſanguine meo ſuauem excipiatis auſtrum, id eſt,
ſpiritum ſanctum, quem dat vobis in remiſsionem peccatorum. Hoc eſt quod ſequitur. [Iam vos
mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.] Sermo quippe quem nunc erat locu-
tus, ſermo paſsionis & reſurrectionis eius eſt, videlicet dum diceret: Vado parare vobis lo-
cum, & ſi abiero & parauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ego
ſum, & vos ſitis, & cæte. Itemque nunc nouiſsimè dixerat: Pacem relinquo vobis, pacem meam
do vobis: quia videlicet pax vel reconciliatio, qua Deo ſumus reconciliati, peccatorum remiſ-
ſio eſt. Hic autem ſermo admixtus fidei mundat vos æque vt illos ab omnibus peccatis, quia
profecto ſermonis fides præcedens effectiua cauſa eſt, vt ſanguis filij Dei lauet nos à peccatis
noſtris. Vnde Pſalmiſta & ipſe lauandus in ſanguine Chriſti: Aſperges me (inquit) hyſopo & Pſal. 50.
mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Per hyſopum quippe, quo palmitibus tu-
mor deponitur, fides intelligitur ſermonis huius, qua corda purificantur, quo cum primo aſper-
ſeris me (inquit) tunc demum lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Igitur propter ſermo-
nem (inquit) quem locutus ſum vobis, iam vos mundi eſtis, quia videlicet propter ſermonem
mortis, quam prænunciaui vobis, qua tranſeo ex hoc mundo ad patrem, & iam in mundo non
ſum, iam vos mundi eſtis. [Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fru-
ctum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.] O quam terribilem cun-
ctis præſumptoribus humanæ poteſtatis inopiam, quam veram corporis eccleſiæ caput eius
Chriſtus dominus, commendat & defendit vnitatem: Manete (inquit) in me, & ego in vobis.
Quid enim? Videntur ſibi nimij aſſertores liberi arbitrij, non indigere auxiliantis & miſeran-
tis gratiæ Dei, tanquam volentes & currentes, ſua velocitate vitæ ſempiternæ fructum compre-
hendere poſsint. Sed dicit: Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in
vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ergo præſumptores, & ſuperbi palmites mali, horrida Contra Pelagianos.
manu agricolæ iure tollendi eſtis: niſi omnem pulchritudinem omnemq; fructuum venuſtatem
non ex vobis, ſed ex vitis intima radice procedere confeſsi fueritis. Itemque & vos ò ſchiſmati-
ci, ab eccleſiæ corpore vos præcidentes, & proprijs adinuentionum veſtrarum ſarculis præ-
ciſi, nolite putare, quód vitalem fructum ferre poſsitis. Quis enim vitis & palmitum eius neſciat
vnitatem? Quamdiu palmites in vite manent, tamdiu aſcendentem per venas intimas ge-
nuinum radicis eius humorem bibunt, & viuunt, florentq;, & flores fructum parturiunt. At vero

ſi de vite palmes exciſus fuerit, iam boni ſucci eius particeps eſſe non poteſt, ideoq; ſpeciem qui-
dem palmitis habet, ſed nec viuit, nec vſum habet alium, niſi vt in ignem mittatur & ardeat. Hęc
ergo ipſius domini & diſcipulorum eius idonea ſimilitudo data eſt. Quamdiu enim per vnitatē
fidei magiſtro concordant veritatis, mandatum dilectionis ſeruantes, idipſum ſentiendo omnes
1. Cor. 1. in Chriſto manent, & ſinguli de ſpiritu eius viuentes, internæ veritatis gratiam habent, viuitq; in
Matt. 10. ſalutem cōmunicantium illis, quodcunq; celebrant ſacramētum in eccleſia Chriſti. Chriſtus nāq;
in eis loquitur, & quicquid ab eis fit, à Deo factum, & ſpiritu eius confirmatum eſſe recte creditur.
At vero vbi diſſentientes, ſeq; per hęreſes & ſchiſmata ab vnitate fidei diuidētes, à Chriſto pręcidunt, mortuum eſt eorum omne verbum, & ſacramentum, & quicquid agere videntur infectū,
2. Tim. 3. quicquid ſacrificare putant, pollutum eſt. De qualibus apoſtolus dicit: Habentes quidem ſpeciem
pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Verbi gratia, baptiſmū aquæ viſibiliter conferre poſ-
ſunt, ſed eum in quo tota cōſiſtit virtus baptiſmi, ſpiritum ſanctum conferre nequeunt. Eis tamen,
q ab illis baptizantur, ſi reuertātur ad eccleſiā catholicam, non repetitur lauacrū carnis, ſi tātum
baptizati ſint in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, q̄d multi hęretici & hęreſiarchę fecerūt, &
alio nihilominus erroris ferramēto pręciſi ſunt. Nō itaq; eis repetitur baptiſmus aquę viſibilis, ſed
tantū per catholicę fidei profeſsionē, perq; ſanctæ eccleſiæ reconciliationē, veræ viti. i. Chriſto in-
ſeruntur, & ita ſanctū accipientes dilectionis ſpiritum viteſcunt, & fructū ſalutarē facere poſſunt.
Igitur à vite & manentibus palmitibus ſumpta ſimilitudine, ſui diſcipulorumq; ſecū manen-
tium in vno dilectionis ſpiritu: Manete, inquit, in me, & ego in vobis, videlicet ſicut palmites ma
nēt in vite, vt maneat pinguedo vitis in palmitibus. Nō enim q genuinus humor vitis in palmi
tes ſe diffudit, idcirco palmites in vite manent, ſed quia palmites manēt in vite, idcirco vitis illos
participes efficiat pinguedinis ſuę. Ita nimirum non quia ſpiritus dilectionis de vera vite Chriſto
in cūctos palmites ſuos diffunditur, & vniuerſam eccleſiam toto orbe plantatā, gratię ſempiter-
næ fructuoſis onuſtat chariſmatibus: non itaq; idcirco ſinguli palmites in eadem vite manemus,
alioquin nunq̄ aliquis præcideretur, quia nunq; deeſt huic viti pinguedo ſancti ſpiritus, ſed q a ſin
guli per vnius veræ & catholicæ fidei confeſsionē in Chriſto manemus, idcirco ſpiritus eius oēs
participes ſumus, & viuit omne ſacramentum, quodcunq; nos, imo ipſe per noſtrum miniſterium
operatur. Recte ergo non ait, maneam ego in vobis, & vos in me: ſed prius manete inquit in me,
deinde, & ego in vobis, & vt plenius notum faciat, quàm verè neceſſarium ſit nobis manere in il-
lo, vt maneat ipſe in nobis. ſicut palmes inquit, non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſe-
rit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Eant igitur, & fructū ferre geſtiant plantaria mor-
tis, & ſurculi æternis ignibus deputati, Cherintus videlicet & Arrius, cæterique ficti, quos ſpi-
Sap. 1. ritus diſciplinæ ſanctus effugit. Nam quicquid apud eos agitur, quodcunq; quaſi ſacrū vel ſacra-
mentū celebratur, tam vero verbo vitæ & ſpiritu veritatis caret, q̄ verè palmes, niſi manſerit in
vite, fructū ferre non poteſt, quàm verè manus abſciſſa à corpore, viuere vel operari nō valet. Se-
quitur. [Ego ſum vitis, vos autem palmites.] Idcirco repetiuit, quod iam ante dixerat: Ego ſum
vitis, vt manifeſtius exprimeret, quod nondū fecerat, quos vellet intelligi palmites. Nā ſupra di-
xit: Ego ſum vitis, pater meus agricola eſt, nunc autē, Ego ſum inquit vitis, vos palmites. Et adie
cit. [Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.]
Propterea dixi inquit, manete in me, & ego in vobis, quia qui manet in me, & ego in eo, hic fert
fructum multum. Idcirco inquam dixi: manete in me, quia ſine me nihil poteſtis facere. Parum
eſt autem, eum palmitem qui non manet in vite, nihil poſſe facere. Sed quid? [Si quis in me non
manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.]
Non ſolum nihil facit palmes exciſus, ſed & de illo nihil fit, Verbi gratia, non vaſculum aut pa-
xillus, vel cuiuſlibet artis, aut operis inſtrumentum, nec omnino quicquam eſt propter quod il-
Ezec. 15. lum ſumere libeat artificem lignarium. Vnde ad prophetam Ezechielem dominus dicit: Fili ho-
minis, quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſyluarum? Nunqd
Locus tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quod-
Pauli de cunq; vas? Ecce igni datum eſt in eſcam. Huic ſententiæ propheticæ conſentit Apoſtolus, non
hæreti- vt exiſtimauit Nouatus, pœnitentiæ remedium lapſis denegans, ſed difficultatem renouationis
cis lap- eorum, qui alia ſapientes, de hac vite præciſi, & hæreſiarchæ facti ſunt, terribiliter pronuncians:
ſis, male Impoſsibile eſt enim (inquit) eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, &
intelle- participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerunt etiam nihilominus bonum Dei verbum, virtu-
ctus à Nouato
Hebr. 6. teſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibi-
metipſis filium Dei, & oſtentui habentes. Quam enim hic aliam deſperationem pœnitentiæ do-
Tit. 3. cet Apoſtolus, niſi ipſam de qua ad Titum ſcribens: Hæreticum (inquit) hominem poſt vnam &
ſecundam commonitionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cū ſit
proprio iudicio condemnatus. Igitur de illo, qui ſe ab vnitate veræ vitis, id eſt, Chriſti præ-
cidit, hæreticus vel hæreſiarches factus, vno ore pariique ſenſu conſonant Chriſtus, propheta,
& Apoſtolus. Chriſtus enim, ſi quis in me non manſerit inquit, mittetur foras ſicut palmes, & are

ſcet

ſcet. Et colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Propheta autem: Nunquid (ait) colletur Eze. 15.
de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus? Ecce igni datũ eſt in eſcã. Deniq; de
illo qui nunq; vitis. i. Chriſtianæ fidei profeſſus eſt ſpeciẽ ſiue decorem, idem quod de agreſti li-
gno ſperari poteſt. ſ. quòd aliquod vas fieri, aut paxillus poſsit fabricari vtilis domui Dei.
De illo verò, qui inſertus eidem veræ viti bonum radicis eius ſuccũ guſtauit, & particeps (ſicut Hebr. 6.
iam dictus Apoſtolus ait) factus eſt ſpiritus ſancti, guſtando bonum Dei verbum, virtuteſq; ſe-
culi venturi, de illo (inquam) cum præciſus vel prolapſus eſt. Hoc ſolum reſtare putandum eſt,
vt colligatur, & in ignem mittatur, & ardeat, quia videlicet iuxta alium euangelij locũ, tale eius
peccatum eſt, quod non remittatur, neque in hoc ſeculo, neq; in futuro. Hæc de palmite illo, qui
præciſus & proprio iudicio condemnatus eſt dicta ſint. Quid econtra, de illo vel de illis pal- Ephes. 3.
mitibus qui in vite manent? Ait: [Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quod-
cũque volueritis petetis, & fiet vobis] Pauloante dixi: Manete in me, & ego in vobis, nunc par-
ua literæ cõmutatione, non enim ait, ſi manſeritis in me, & ego in vobis, ſed ſi manſeritis in me,
& verba mea in vobis manſerint, ita dicendo aperuit, quomodo in ſuis maneat ipſe diſcipulis.
Nam cũ Chriſtus verbum Dei, & caro noſtra ſit, ſi verba. i. fides verbi incarnati, in nobis mãſe-
rint, profectò ipſe Chriſtus manet in nobis, ſicut Apoſtolus teſtatur habitare Chriſtum per fidẽ
in cordibus noſtris. Ergo quod dixerat: Manete in me, & ego in vobis, hoc repetiuit, dicen-
do: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, vt huius vnitatis, mutuæque in in-
uicem manſionis præmium ſubnecteret, dicendo: quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis.

Qua promiſsione quod ſcrupulum vobis moueat, recogitantibus vel ſcientibus multa pe-
tere fideles Chriſti, quæ tamẽ non fiant eis, memoriter tenendũ eſt eũ dixiſſe: Ego ſum vitis, vos
palmites, & idcirco ſecundũ multitudinem vitis & palmitum eius, hoc vt cætera quæ iam dixit
eſſe accipiendũ. Quid enim? Nunquid vitis palmitibus ſuis aliquid ſuũ denegat vel ſubtrahit?
Nonne omnẽ gratiã ſui viroris, omnẽ virtutẽ ſuæ radicis in eos trãſfundit, & per ſingulos diſpar-
tit, totumque ex illis fructum ſuum dependere facit? Quæ autem gratia, quæ virtus eſt in radice
vitis huius. ſ. Chriſti filij Dei, niſi omnis plenitudo ſeptiformis ſpiritus ſancti? Ergo ſicut palmites
à vite nihil aliud, niſi quod habet vitis in ſe, expectare vel accipere poteſt, ſic iſti palmites ratio-
nales, á vera vite, quę Chriſtus eſt, nihil niſi quod habet ipſa vitis, vel petere debent, vel accipere
poteſt. Igitur ſi mãſeritis (inquit) in me, & verba mea in vobis mãſerint, quodcũq; volueritis, pe-
tetis, & fiet vobis. i. non in auro & argento, ſed in omni verbo, & in omni ſcientia diuites eritis, &
nõ cõcupiſcentias carnis, ſed omne donũ ſpiritus ſancti, quia omne datũ perfectũ, quòd deſurſum Iaco. 3.
eſt, deſcendens à patre luminum, petentes, ex me accipietis. ſ. diuini timoris gemmulas, pietatis
pampinos, ſcientiæ flores, fortitudinis botros, maturas conſilij vuas, intellectus torcularia, ſapiẽ-
tiæ apothecas. Talium quicquid petieritis, quia ad me veram vitem pertinẽt, quia gratiæ & ve-
ritatis diuitiæ ſunt, fiet vobis, ita vt fructus gratiarũ omniũ, tanq; botros de magnis palmitibus
dependentes, totus miretur orbis. Quicquid his ſeptẽ ſancti ſpiritus donis abundantius eſt, fru-
ctuoſum non eſt, & ad vinum ſalutis non pertinet, ſed à natura vitis alienum eſt, & idcirco ma-
nentibus in vite palmitibus cupiendum aut petendum nõ eſt, neq; illis fieri debet. Vnde aũt tã
prona indulgentia, vt quodcunque volueritis, petatis, ò palmites boni, & fiat vobis? Sequitur
[In hoc clarificatus eſt pater meus, vt fructũ plurimũ afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.] Inde
(inquit) tanta patris largitas, ad faciendũ vobis quodcunq; petieritis, quia videlicet hoc ad lau-
dem & gloriam nominis eius proficit, ſi vos tanq; palmites boni fructum plurimum afferatis.

Et ad hoc ipſum efficiamini mei diſcipuli. ſ. imitando me dominum, & magiſtrum veſtrum,
qui cum innocens ſim, ita vt nihil in me habeat princeps huius mundi (vt ſupra dixi) tamen
morior ſicut pater mandatum dedit mihi, vt quia vera ſum vitis, moriendo fructificem mun- Pſal. 103
do vinum optimum, quo in æternũ lætificetur cor hominis. Hoc (inquam) ad glorĩa & laudẽ pa-
tris proficit, vt & vos eodem modo fructum plurimum afferatis. Eſt autem ipſe voluntarius &
exaudibilis in omni re, quæcunq; petitur ad gloriam nominis ſui. Quomodo ergo non facit vo-
bis quodcunque petieritis, hoc intendentibus, vt ad clarificandum eum fructum plurimum affe-
ratis. Plane faciet ita affatim, vt nullum gratiæ vobis deſit inſtrumentum, ad fructificandam
ſalutem mundi, ad dilatandam gloriam Dei, ad teſtificandam gratiã & veritatem filij Dei. Vn-
de hoc? [Ait. Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos.] Ac ſi dicat: ſicut per multam dilectio-
nem pater me miſit, meq; veram vitem in hoc mundo plantauit, ſic & ego per eandem dilectio- Rom. 8.
nem mitto, & expando per mundum vos palmites meos, vt fructum plurimum afferatis. Cuius Philip. 2.
nanq; dilectionis eſt, quod pater filio mandatũ dedit, venire ad agones paſsionis, eundẽq; obediẽ Mat. vlt.
tẽ vſq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis, exaltauit & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomẽ, vt Mar. vlt.
in nõie Ieſu omne genu flectatur, cæleſtiũ, terreſtriũ & infernorũ, eiuſdẽ dilectionis eſt, quod idẽ fi- Luc. 23.
lius diſcipulos ſuos in mũdũ vniuerſum pdicare mittit euãgeliũ oĩ creaturæ. Vñ ſint ante reges
& præſides trahẽdi, & morte afficiendi, vt eiuſdẽ ſpũs dulcedine, q̃ plena eſt vitis, cõſortes quoque
palmites viuificati, fructũ faciãt æternę ſalutis. Ergo ſicut dilexit me pater (inqt) & ego dilexi vos

Gala. 5. [Manete in dilectione mea] Manete.i.perſeuerate.ſ.diligendo inuicem,habendo vnũ ſpiritũ,&
vnã fidẽ quæ operatur per dilectionẽ.Dixi enim vobis,quia pater meus agricola, omnẽ palmitẽ
in me non ferentẽ fructum,tollet eũ.Ne ergo tollat vos hic agricola,ferendo fructum,id eſt,dili-
gendo inuicẽ,manete in dilectione mea, contendite non excidi à me vite vera. Quid enim? Si
præcepta mea ſeruaueritis,manebitis in dilectione mea,ſicut & ego patris mei præcepta ſerua-
ui, & maneo in eius dilectione.] Præcepta mea quæ licet multa ſint,in hoc verbo inſtaurantur:
Rom. 13 Diliges proximum tuum ſicut teipſum,præcepta(inquam) mea ſi ſeruaueritis,manebitis in di-
lectione mea. Forte dicat quis:Cum ipſa dilectio præceptũ ſit,q̃uo nũc dictũ eſt:Si præcepta mea
ſeruaueritis,manebitis in dilectione mea. Diuiſionẽ nãq; omnis iuſtitiæ feciſſe videtur, vt to-
Matt. 22 tius pars,altera dilectio Dei,altera pars præcepta ſint. Ad hæc inquam:Reuera iuſtitia quiddam
totum eſt,partes autem eius duæ ſunt, altera videlicet dilectio Dei, altera dilectio proximi. In
his duobus mandatis ita vniuerſa lex pendet & prophetæ,vt vita actiua tota in dilectione pro-
ximi,vita contemplatiua in dilectione pendeat Dei.Dilectio nãq; Dei contẽplationi magis inhę-
Eze. 34. ret, dilectio proximi exterioris vitæ actibus incumbit. Deus enim Moſi in monte duas tabulas
dedit, in quibus duabus tabulis lapideis conſcripta erant decem præcepta legis,tria in vna tabu
Exo. 20. la,ad Deũ pertinentia.ſc.non habere deos alienos, non facere idolũ, neq; vllam ſimilitudinem,
non ſumere nomẽ domini in vanũ: ſeptẽ vero in altera tabula,pertinẽtia ad proximũ, quorũ pri-
mum eſt:Honora patrẽ tuum & matrem tuam,ſecundũ: non occides,tertium:non mœchaberis,
quartum:non furtum facies,quintum:non falſum teſtimonium dices,ſextum:nõ cõcupiſces vxo
rem proximi,ſeptimum:nõ concupiſces rẽ proximi tui.Ita ad primũ præceptũ, quod eſt dilectio
Dei, tria pertinent,quæ & dñs in euangelio ſic expreſsit,dicendo:Diliges dominum Deũ tuũ, ex
Matt. 22 toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mente tua: ad alterũ vero præceptũ.i. ad dilectio
nẽ proximi,ſeptẽ reſpiciũt perdocentia q̃uo viuatur inter homines. Igitur ſi pręcepta mea ſerua-
Vita acti ueritis inquit.i.quæ ad dilectionem proximi pertinent,vitãq; actiuã perficiant, & ita dilexeritis
ua & cõ inuicem,manebitis in dilectione mea.ſ.in dilectione Dei,quæ vitã contemplatiuã perficit,ad quã
tẽplati- ſic non peruenitur,niſi per actiuã vitã,ſicut ad dilectionem Dei nõ aſcenditur, niſi per dilectionẽ
ua in di- lectione proximi.Itaq; ſi præcepta mea ſeruaueritis,manebitis in dilectione mea. Operepretiũ eſt, vt
in cæteris, ita & in hoc dicto iuſtiſsimã perpendere authoritatem docentis, quia ſtatim ſubiun-
xit: Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Dignum quippe &
æquum eſt,vt cuius magiſtri opera iure laudantur,eiuſdẽ dicta quoq; ſuſcipiantur: ſicut ecõtra-
Phil. 2. rio,cuius vita deſpicitur,reſtat vt eius etiam prædicatio contemnatur. Quàm verò laudabiliter
Ioan. 12. præcepta patris præceptor iſte primus ſeruauerit, Iamdudum totus orbis canit,cũ Apoſtolo di-
cente:Humiliauit ſemetipſum,factus pro nobis obediens vſq; ad mortem, mortem autem cru-
cis. De qua obedientia ſua,paulo ſuperius,cum dixiſſet ipſe: Venit enim princeps huius mundi,
& in me non habet quicquã,ſtatim ſubiungens: Sed vt cognoſcat(inquit)mundus, quia ego dili-
go patrem,& ſicut mandatum dedit mihi pater,ſic facio. Igitur æquum eſt, & vt hunc magiſtrũ
decet,vt pręcipiat,quia videlicet dignitas vel authoritas præceptionis in aperto eſt,dũ facit ipſe
prior quod iubeat.Dicat itaq;: Si præcepta mea ſeruaueritis,manebitis in dilectione mea, ſicut
& ego patris mei præcepta ſeruaui,& maneo in eius dilectione. Notandũ vero, quod cũ dicat,
ſicut non æqualitas dilectionis vel obedientiæ præcipitur,quã aſſequi cunctis impoſsibile eſt ho-
minibus,ſed ſimilitudo quantulacũq; vel imitatio requiritur.Q̃uo enim in obſeruatione præce-
1. Pet. 2. ptorũ patris,illis poteſt ęquari,qui peccatũ nõ fecit,nec inuẽtus eſt dolus in ore eius.Q̃uo imitator
emetiri valeat quãtitatẽ dilectionis eius,cui dicitur in pſalmo:Dilexiſti iuſtitiã & odiſti iniquita-
Pſal. 44 tẽ,propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis? Sic nẽpe dictũ eſt præ con-
ſortibus tuis,vt intelligas nullum,obedientiã vel dilectionẽ filij Dei aſſequi poſſe æqualiter, qui
ſingulariter & patrem dilexit atq; dilectus eſt,& nos proximos ſuos prior dilexit, imo pro ma-
1. Ioan. 4 gna dilectione proximus nobis factus eſt.Sequitur:[Hæc locutus ſum vobis,vt gaudium meum
in vobis ſit,& gaudiũ veſtrũ impleatur,] Vobis (inquit) de abſceſſu meo non gaudentibus, ſed
lugentibus,& flentibus hæc locutus ſum,dicens:Si diligeretis me,gauderetis vtique,quia ad pa-
trem vado,quia pater maior me eſt, &c.vt quemadmodũ dulcedo vitis in palmitibus eſt, ita &
Gaudiũ gaudium meum in vobis ſit. Quod eſt enim gaudium in præſenti tribulatione,& triſtitia ani-
veſtrũ in mæ veſtræ,in hoc agonis mei ſanguineo ſudore:quod (inquam) gaudium meũ niſi ſpiritus ſan-
tribula- ctus? Per ſpiritũ nãq; ſanctũ meipſum offero hoſtiã immaculatã Deo patri, vt ſanguis meus emũ
tione eſt det vos ab operibus mortuis,ad ſeruiendũ Deo viuenti.Et in hac oblatione inenarrabiliter gau-
ſpiritus ſanctus. deo,vt meritò de hoc gaudio meo dictum ſit: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomo-
Luc. 22. Hebr. 5. nem in diademate,quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis eius,& in die lætitiæ cor-
dis eius. Vt ergo hoc gaudium meum in vobis ſit, vt mihi & congaudendo compati,& compa-
Cant. 3. tiendo congaudere ſciatis.Idcirco hæc locutus ſum vobis,tanquam vitis ſucci mei lætitiam ge-
ſtiens effundere palmitibus meis, & vt gaudium veſtrum non fruſtra deceptũ ſit,ſed impleatur in
apothecis æternæ iocunditatis, riſum mundi huius deputabitis errorem, & gaudio eius di-

cetis

cetis quid fruſtra deciperis? Vos autem ſine errore ridebitis, & gaudium veſtrum non decipietur, neque enim tolletur à vobis. Sed quænam ſunt præcepta, de quibus dixi vobis: Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea? Ecce dico vobis: [Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.] In canticis canticorum ſponſa dicit: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Quando putas rex iſte ſponſam ſuam in cellam vinariam introduxit, niſi quando moriendo torcular calcans, ſcripturas impleuit, & reſurgendo vt eaſdē ſcripturas intelligeret, ſenſum eius aperuit? Ecce idem cum dixiſſet: Ego ſum vitis, & pater meus agricola eſt. Itemque: Ego ſum vitis, vos palmites, miro modo vinum ſuum bibere volentibus, charitatem ordinauit. Sunt nanque duo præcepta charitatis, videlicet amor Dei, & amor proximi. Sed vt ſuperius iam dictum eſt, ad amorem Dei non peruenitur, niſi per amorem proximi. Dixit ergo paulo ſupra: Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Et quaſi quæreres quę ſunt illa pręcepta, quorum obſeruatio nos efficit manentes in ſua, vel patris dilectione, ecce ſubſecutus ait: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem. Dilectio namq; in inuicem, amor proximi eſt, per quem peruenitur ad amorem Dei, & talis eſt ordo charitatis, vt diligere non poſsis Deum, niſi diligas proximum. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere? Ergo præceptum meum (inquit) de quo dicebam vobis: Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, præceptum (inquam) meum, hoc eſt, vt diligatis inuicem. Quare autem illic pluraliter præcepta mea, hic verò ſingulariter, hoc eſt; inquit, præceptum meum. Videlicet, quia omne mandatum de ſola dilectione eſt, & omnia vnum pręceptum ſunt. Multa per diuerſitatem operis, vnum in radice dilectionis. Nam non adulterabis, non furtum facies, non occides, non falſum teſtimonium dices: Et ſi quod eſt aliud mandatum (inquit Apoſtolus) in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Igitur ſapiens & bene diſertus præceptor, ſuaui & rite diſpoſito ordine docendi, poſtquam ita propoſuit: Si præcepta mea ſeruaueritis, &c. nunc addit quod iure aſſumas, & dicit: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Quod deinceps rationabiliter ediſſerit, tandemq; more concludentis illaturus eſt, dicens: Hoc mando vobis, vt diligatis inuicem.

Eccle. 2.
Cant. 2.
Eſa. 63
1. Ioan. 4
Oia pręcepta vnū præceptum ſunt dilectiõis.
Rom. 13

Primum, dilectionem ipſam, quam præcipit, breuiter & copioſe, vt oportet, ipſe diffinit, dicendo: ſicut dilexi vos. Nomen quippe dilectionis æquiuocum eſt. Eſt enim quædam dilectio qua proximos diligimus iniuſsi. ſ. per affectionem cognationis & carnis. Quæ profectò dilectio, quamuis in illa, ſancta nobis eloquia non contradicant, multū tamen ab hac dilectione differt, quia videlicet aliud eſt, quod ſponte impēditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis debetur obedientiæ. Modum ergo diffiniens Deo placitæ, & merito coronandæ dilectionis, adiecit ſtatim: ſicut dilexi vos, & quaſi digito protinus ſuam oſtendens dilectionem, de qua dixerat: ſicut dilexi vos, ait continuo: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ergo palam faciebat, quomodo vel quantum diligeret nos, tanquam ſi apertius dixiſſet: Vſq; ad mortem diligite inuicē, quia ego vſque ad mortem dilexi vos. O fidelem ſermonem, & omni acceptione dignum, quem vere multi reges & prophetæ vel iuſti voluerunt audire, & non audierunt. Quid enim ſcriptum eſt in Malachia? Dilexi vos dicit dominus. Et dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nonne frater erat Eſau Iacob, dicit dominus, & dilexi Iacob, Eſau autem odio habui? Et poſui Seyr montē eius in ſolitudinem, & hæreditates eius in dracones deſerti. Ecce hic in euangelio ſuo, dilexi vos (inquit) idem dominus. Et tanquam iterum diceretur ei: In quo dilexiſti nos? nonne (inquit) ego pro vobis pono animam meam? Hoc enim æquipollenter aſſeruit, imo & magnificentius atque affectuoſius expreſsit, dicendo: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Igitur hoc magnum & mirabile eſt, cunctiſq; inauditum ſeculis, quod magnitudo dilectionis filij Dei circa nos extēta, vſq; ad mortem pertingit, maxime, quia cum eſſet immortalis, illam in qua mori poſſet naturam, propter nos aſſumpſit. Veruntamen nec illud prætereundum eſt, quod cum dicere potuiſſet pro inimicis ſuis, dicere maluit, pro amicis ſuis, videlicet vt ſuauitate locutionis, dulcedinem in auditoribus ſenſim infunderet eiuſdem, quam illis mandabat dilectionis. Verè enim dicere poterat pro inimicis ſuis teſtante Apoſtolo, qui ait: Commendat autem ſuam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multo magis igitur nunc iuſtificati in ſanguine eius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati nunc ſalui erimus in vita ipſius. Ergo non quia iam erant amici, ſed quia nunc eo patiente fiebant amici, dixit pro amicis ſuis. Nam quaſi obijceretur, cur eos dixiſſet amicos, qui cum homines eſſent, erāt vtique filij iræ, ſicut & cæteri propter Adam, & reconciliatione indigebant, ſtatim intulit: [Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.] Si inquit vos (ſicut ſupra dixi) tanquā palmites in vite, ita in me manſeritis, & ego in vobis, & ita feceritis quæ præcipio vobis, iam vos ex

Maxima dilectio Christi erga nos
1. Tim. 1.
Luc. 10.
Mala. 1.
Chriſt⁹ pro inimicis animā poſuit, vt eos amicos Deo faceret.
Rom. 5
Ephe. 2.

hoc amici mei eſtis, iam Deo reconciliati eſtis, iam Dei filij eſtis, & omnem ſeruilem conditionem exuperaſtis. Amplius autem ad hunc ſenſum valet quod ſequitur. [Iam non dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis.] Igitur cum propter manſuetudinem dicit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis: poterat propter veritatem & iuſtitiam dicere: pro inimicis ſuis. Non equidem nos amici eramus: Idcirco ille animam ſuam pro nobis poſuit, ſed quia pro nobis ille animam ſuam poſuit, idcirco nos facti amici Dei, id eſt, Deo ſumus reconciliati. Proinde cum dixiſſet: Vos amici mei eſtis, ne neſcirent homines, quod gratia, non meritis facti ſint amici, ait: Iam non dico vos ſeruos. Quare? Quia ſeruus neſcit (inquit) quid faciat dominus eius. Notandum quia non dixerit: Quia ſerui mei neſciunt quid faciam ego, ſed ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Non enim parua diſtantia eſt, cum relatiuè dicitur ſeruus domini, & cum abſolute, vel abſq; relatione dicitur, ſeruus in ſcripturis. Magnum quippe tibi eſt, vocari ſeruum meum, ait dominus idem cum diceret: Seruus non manet in domo in æternum, non vtiq; dicit ſeruus meus. Ergo cum dicit: Iam non dico vos ſeruos, profecto idem eſt, ac ſi dixiſſet, iam non dico vos inimicos, quod maxime ex oppoſito comprobatur. Sequitur enim: Vos autem dixi amicos. Igitur cum & ſuperius dixerit: Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, profecto quod nunc ait: Quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, de illo ſeruo ſuo, qui non manet in domo in æternum, id eſt, de ſeruo peccati, qui non poteſt eſſe refuga Dei, plane iſte ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, cuius ipſe, velit, nolit, dominio permanet ſubiugatus. Vos autem ſcitis, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Quid eſt, quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis? Nunquid cum homines ſitis, quamuis amici, omnia ſcire poteſtis, quæcunque ſcio ego vnigenitus filius Dei? Non vtiq; hoc putandum eſt. Nec enim dico, omnia quæcunq; ſciui, ſed quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Hæc ego à ſapientibus & prudentibus abſcondi, & reuelaui vobis, quia paruuli eſtis. Illis namque excæcatis & induratis (ſicut prædixit Eſaias) ne videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos, vobis ego aperio ſenſum, vt intelligatis ſcripturas, notumq; ſit vobis, quod ego audierim à patre meo mandatum ſic faciẽdi, ſcilicet quod ille poſuerit in me iniquitates omnium veſtrum, vt languores veſtros ferrem, & peccata veſtra portarem, & ego audiens, id eſt, obediens illi factus ſim propter vos vſque ad mortem, mortem autem crucis. Rectè igitur iam non dico vos ſeruos, quia cognouiſtis veritatem, & veritas liberabit vos. Proinde & hoc vobis dico: [Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.] Non (inquit) idcirco vos dixi amicos, quod vos me elegeritis, ſicut reges gentium, & qui poteſtatem habent ſuper eos, à ſuis eligũtur amicis, quibus perinde debitores ſunt, quia cupitum non niſi per ipſos poterant obtinere imperium. Ego autem prior elegi vos, & in hoc eſt dilectio, non quaſi vos dilexeritis me, ſed quia ego prior dilexi, & elegi vos. Quomodo non palmites vitẽ conſtituunt, ſed vitis palmites emittit, & illud in eos diffundit, vnde fructum faciant: ſic vos non me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Hoc ſane quod nunc demum adiecit, & fructus veſter maneat, ſupradictam vitis & palmitis eius ſimilitudinem longe exuperat. Fructus enim vitis & palmitum inſenſibilium non manet, ſed cito tranſit, nec ob aliud in apothecam reconditur, niſi veteraſcat, & cum ſuauitate bibendo, breui, licet commodiore, vſu mortalium tranſeat: Fructus autem vitis huius, & palmitum rationalium, profecto manet glorioſus in vitam æternam. Vnde gratulabundus quidam palmes, magnus & opulentus ſcilicet Paulus apoſtolus ait manſuris fructibus ſuis. Quia gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra, in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Ergo ne parum eſſet quod ait: & fructum afferatis, recte adhuc addens: & fructus veſter maneat inquit: Amplius autem: [Et quodcunq; petieritis patrem in nomine meo det vobis.] Summus hic amicitiæ vſus eſt vobis amicis, quos iam non dico ſeruos, ſed amicos meos: ſummus (inquam) hic fructus vel vſus eſt, vt quodcunq; petieritis vos mei palmites, nunc interim dum extendimini pro torcularibus & maturis fructibus, torquemini plorantes & gementes, poſtulante pro vobis ſpiritu gemitibus inenarrabilibus, id eſt, faciente vos inenarrabiliter gemere in orationibus: quodcunq; (inquam) petieritis patrem in nomine meo, det vobis abundantius, quàm petitis, aut intelligitis, ſcilicet, quod oculus non vidit, & auris non audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus me, & manentibus in me palmitibus meis.

Margin notes: De ſeruo duplex modus loquendi in ſcripturis. — Eſa. 45. — Ioan. 8. — Ioan. 13. — Matt. 11. — Iudæi ſerui, apoſtoli amici. — Eſa. 53. — Philip. 2 — Ioan. 8. — Luc. 22. — Fructus veſter maneat. — 2. Cor. 1 — Rom. 8. — 1. Cor. 2

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. XII.

EOrum quæ haſtenus de dilectione dicta ſunt, complexio vel concluſio tandem infertur, cum dicitur: [Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.] Quia ſi præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. Hoc aũt eſt pręceptũ meũ, igitur hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Igitur hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Ecce ipſa literæ ſuperficies exigit, vt ſicut ſuperius iam dictũ eſt, in vno præcepto dilectionis omnia ſimul diligens lector intelligat præcepta rectè viuendi. Nam & ſupra ſingulariter, hoc eſt, præceptum meũ, & hic pluraliter de eodemque dilectionis præcepto dixit. Siquidem hic & illic ſubiunctum eſt, vt diligatis inuicem. Sequitur: ſi mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.] Præmiſſo dilectionis mandato, de quo plurimum diſſeruit, rectè nunc demum preſſuras prænuntiat electis & dilectis ſuis, quas in mundo reprobo & odibili ſint habituri. Præpoſita namq; velut in fundamento dilectionis firmitas, pondus preſſurarum portat, ita vt euntes à conſpectu concilij gaudere poſsint, quòd digni habeantur pro nomine Ieſu cõtumeliam pati. Itaq; rectè & ordinate poſt illa, quæ iam de dilectione dicta ſunt, nunc demum amicis meis, huic mundo exoſis, confidentiam atq; perſeuerantiã perſuadet in his, quæ ab iſto inimico ſuo. ſ. mundo ſunt paſſuri: Si (inquit) mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Mira conſolantis adhortatio. Quid enim valet dilectoribus Chriſti ſciẽtia hęc, vt rectè pro magno dicatur eis, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit? Multũ per oẽm modũ. Cõſolantur enim ſeſe ſerui fideles tanti domini glorioſa cõſcientia, verũ habẽtes teſtimoniũ, ipſum mundi odiũ, quod nõ de mũdo, ſed ex mundo ſint. Nã protinus ſubiungitur: [Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuũ erat diligeret. Quia verò de mũdo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.] Proinde & ſi velit mundus diligere, dilectio eius fugienda, & odiũ eius amatoribus Chriſti appetendum eſt. Odium nãq; mundi, teſtimoniũ reddit amicitiæ Dei. Vnde hic idem Iohannes in epiſtola ſua dicit: Si quis voluerit amicus eſſe huius mũdi, inimicus Dei conſtituitur. Duæ nãq; ſunt generationes, vna Dei, altera mũdi: ſiue duæ ciuitates, altera Dei, altera diaboli, quę ſimul exortæ ab initio procurrunt vſq; ad ſinẽ ſeculi, ſemper ſibi inuicẽ aduerſantes odio implacabili. Earum inimicitiæ primũ in duobus fratribus Abel & Chain, manifeſtæ factæ ſunt, & ita pertinaciter ſibi aduerſantur, vt nullus eodem tempore vtriuſq; amicitiã gerere poſsit. Quoties Apoſtolus dicit Corinthijs: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ autem participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? aut quæ pars fideli cum infideli? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? &c. Igitur ſi odit vos mundus, inquit, hoc ſcitote, & hæc vobis ſcientia pro teſtimonio ſimul, & pro conſolatione ſit, quia de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo. Hoc (inquam) ſcientes conſolamini, quia mundo non ſemper vos odio habere vacabit, nec iſta odij licentia diu conſtans erit. Stabitis enim potius vos poſtmodum in magna conſtantia aduerſus eos, qui nos anguſtiauerunt. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, & gementes præ anguſtia ſpiritus, dicent intra ſe, pœnitentiam agentes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati æſtimabamus vitam ipſorum inſaniam, & finem illorum ſine honore, quomodo ergo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Hæc ſcitote, ſimulque memoriter tenete, quia mundus me priorem vobis odio habuit. Quid hoc ad rem? Sequitur: [Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: non eſt ſeruus maior domino ſuo.] Illa nanq; odij quod prior ego paſſus ſum, ſciẽtia, & iſta huius ſermonis mei memoria, veſtrã vos obliuioſam verberabitis impatientiam, & teneras propriæ voluntatis redarguetis delicias. Quid enim? Nunquid ſcientes vel reminiſcentes ea quæ dixi, in contumelijs & perſecutionibus quæ vobis accident, admirabimini? Nunquid de domino ſpinis coronato, purpuraq; irriſoria induto, vos ſerui mei gemmata diademate, purpuramque ſerio veſtiendam appetere audebitis? Nunquid talis eſt ordo legitimæ curiæ, vt rege colaphizato, conſputo, & exalapato, ſerui eius altis eorum in theatro ſellis inſideant, & eiſdem manibus, quæ dominũ ſic afficiunt, ſibimet applaudi ſtudeant? Non ita eſt? Sed quid? [Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: Si ſermonem meum ſeruauerint, & veſtrum ſeruabunt.] Profectò hæc inimicitiarum conſuetudo eſt. Qui enim dominũ perſequũtur, quõ ſeruos eius fidelitati ſtudentes, nõ perſequãtur? Palã aũt vobis eſt, quia ſermonẽ meũ non ſeruauerunt, quia perſequuntur, & occidũt me. Scitote ergo, quia nec veſtrũ ſermonẽ ſeruabunt, ſed perſequẽtur vos, lapidabũt, crucifigent, & occident vos, & expellent de ciuitatibus ſuis, & ita fugietis de ciuitate in ciuitatem, flentes & cõfitentes, quod peregrini ſitis & aduenæ ſuper terram, non habentes hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirentes,

veſtris

Per dilectionẽ oia ſuſtinuerunt fortiter Apoſtoli.

Acto. 5.

Quia amicus eſt Deo, inimic⁹ eſt mundo. 1. Ioan. 3.

Gene. 4

2. Cor. 6

Sapi. 5.

Dño paſſo ſeru⁹ pati nõ recuſet.

veſtris etiam parentibus,& fratribus,& cognatis,& amicis incogniti,à quibus ad mortem quoq;
Nomen Chriſti omnia aduerſa ſanctis leuia reddit. trademini, & ita propter me talem dominum veſtrum ſibi exoſum, omnibus odio eritis. [Sed
hæc omnia facient vobis propter nomen meũ,quia neſciunt eũ qui me miſit.] Ecce iterũ quãta
eſt cõſolatio dictis: Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum.i.propter nominis mei
odiũ.Magna plane & diligentibus ad formandã patientiam ſufficiens. Nam dilectorẽ Chri-
ſti angũt quidem hominũ odia, fatigant opprobria,moleſtant maledicta,affligunt rerum dam-
na, vel etiam corporis tormẽta, ſed hæc omnia temperat,& leuia reddit feſtiua præmiorũ ſecu-
ritas. Glorioſa nanq; nominis Chriſti dignitas, propter quod hæc patiuntur, opprobria conde-
corat,maledicta ſanctificat, damna in lucra,tormẽta in magnæ ſpei vertit delicias. Rectè igitur
prænunciatis perſecutoribus, ſed hæc omnia (inquit) facient vobis propter nomen meũ. Qua-
re autem tantum habent vel habebunt nominis mei odium,vt hæc omnia faciant propter no-
Thre.4. men meum. Videlicet,quia neſciunt eum qui me miſit. Neſciunt inquam. i. ſcire nolunt. Nam
ne ignorantiam venialem,ſiue excuſabilem putes,audi quod ſequitur. [Si nõ veniſſem,& locu-
tus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Nunc aũt excuſationẽ non habent de peccato ſuo. Qui
me odit, & patrem meum odit.] Ne (inquam) iſtorum, de quibus ſermo eſt, quaſi ignorantiæ
ignoſcendum eſſe putes, veluti illorum, de quibus ſcriptum eſt: Paruuli petierunt panem, & nõ
erat qui frangeret eis. Exponens ipſe quid dixerit: Neſciunt eum,qui me miſit, vniuerſali ſen-
tentia illos percuſſit,dicens: Qui me odit, & patrem meum odit.Igitur illud neſcire, odiſſe eſt.

Et huius execrabilis, horrendi,atque diabolici odij peccatum, quo & patrem, & ipſum pa-
tris oderunt filium,hic dixit:Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis,peccatum non haberẽt.Quid
enim? Nunquid dixit,peccatũ nullũ haberẽt? Non vtiq;,ſed peccatũ vtiq; nõ haberent,videlicet
vt ſubaudias peccatũ odij:odij (inquam) quo & filium Dei,& patrem Deũ oderunt.Hoc peccatũ
Gala.4. non haberẽt (inquit) ſi nõ veniſſem, & locutus fuiſſem eis. Quanti vero reatus eſt ex eo illorum
eſſe peccatum,quia venit, & locutus eſt eis, cuius aduentus tulit mundi peccatum. Cuius culpæ
Rom.10 eſt, propter hoc odiſſe illum, quia pacem & amicitiam locutus eſt. Hoc imitãtur peccatum,
quicunq; de bono peiores fiunt. Tale eſt hoc, ac ſi dicas: Niſi Abel placita Deo munera obtu-
Vera ſcientia charitas eſt. liſſet, Cain iratus non fuiſſet, neque vultus eius concidiſſet. Qualis eſt iſta excuſatio? Imo non
excuſatio, ſed vehemens peruerſitatis eſt accuſatio. Paulus apoſtolus illis propter humilian-
dam gentium conſcientiam, caute condolens cum dicit: Teſtimoniũ illis perhibeo, quod æmu-
1.Cor.8. lationẽ Dei habẽt,ſed nõ ſecundũ ſcientiã,nullatenus putandus eſt eorum excuſare ignorantiam.

Quid enim intelligi voluit in eo quod cum dixiſſet: Aemulationem Dei habent, ſtatim ex-
cepit dicens: ſed nõ ſecundũ ſcientiã,niſi idẽ,ac ſi dixiſſet: verã ſcientiã non habent,quæ non in-
flat.i.Dei charitatem? Conſequitur ergo illos,iuxta eãdem Apoſtoli ſententiã, Dei habere odiũ.
Et ſic dixiſſe illum: æmulationẽ Dei habent,ſed nõ ſecundũ ſcientiam,ac ſi dixiſſet: ore quidem
ſuis labijs legem Dei defendunt, ſed in corde à charitate Dei, quæ vera ſcientia eſt, inanes ſunt.
Eſa.24. Propheta quoq; conſonante,per quẽ dicit Deus: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum
longe eſt à me. Igitur quod ait: Si nõ veniſſem,& locutus fuiſſem eis, peccatũ nõ haberent: nũc
autẽ excuſationem non habent de peccato ſuo, idem eſt,ac ſi dixiſſet: Si non locutus fuiſſem, ſi
non iuſtitiã annunciaſſem,& operibus eorũ contrarius fuiſſem, inuidia vel odio conflagrati non
fuiſſent, quod omnẽ aufert peccati excuſationem. Nam vt intelligas quod de peccato dixerit,
ſtatim intulit: Qui me odit,& patrem meum odit. Hoc ergo illud eſt,quod per prophetã præ-
Eſa.43. dictum eſt: Zelus apprehendit populũ ineruditum, quia videlicet eius,cuius cultores eſſe vide-
bantur,veniente & loquente illis filio Dei, vtriſq; ipſorum diſſentientè, zelo malo exarſerunt.
Ioan.8. Sed parum eſt quod ait,ſe veniſſe,& locutum fuiſſe. Loquela namq; eius (ſicut iam ſepe dictũ eſt)
Deut.17 19. ſic erat quaſi vnius hominis teſtimoniũ,quod contemnentes Iudæi, dicebant: Tu de teipſo teſti-
monium perhibes,teſtimonium tuum nõ eſt verum.Ergo ſicut & tunc dixerat: Et in lege veſtra
ſcriptum eſt,quia duorum hominũ teſtimoniũ verũ eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de
meipſo,& teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater, faciendo ſcilicet opera. Opera enim
(inquit) quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipſa teſtimonium perhibent de me, quia pater me
miſit: ita & nunc iidem duo recitat teſtimonia. Prætermiſſo namq; vno teſtimonio, dum dicit:
Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, &c.ſtatim addidit. [Si opera non feciſſem in eis, quæ ne-
mo alius fecit, peccatum non haberent: Nunc autem & viderunt,& oderunt, & me, & patrem
Deut.18. meum.] Si parũ (inquit) erat, quia locutus ſum, quanq; verum & ſanum ſermonem locutus ſim,
& ex veritate ſermonis lex iubeat illum agnoſci,quẽ Deus miſerit, ecce per aliud teſtimonium
iuſtæ addicuntur damnationi: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. Quid
enim? Nonne manifeſte præuaricatores legis ſunt,in qua ſcriptum eſt: Quia duorum hominum
teſtimonium verum eſt,cum odio habentes teſtimonia dictorum. ſ.& factorum, impleant Scri-
Pſal.93. pturam dicentem: Captabunt in animã iuſti, & ſanguinem innocentem condemnabunt? Vbi
namq; iudicibus deeſt legis ſuffragium, damnatio cuiuſlibet hominis reputatur in homicidium.

Quomodo vero intelligendum eſt illud,quod cum dixiſſet. Si opera nõ feciſſem in eis, ſtatim
addidit:

addidit, quæ nemo alius fecit. Quid inquam eſt, nemo alius, niſi nemo malus, videlicet qualis
ego ab illis ſum iudicatus? Alius quippe ab illo nemo eſt bonus, præſertim cum per bonos oēs, Pſal.72.
quicunque talia operantur, non niſi ipſe operetur, qui facit mirabilia magna ſolus. Poteſt tamē
iſtud quoq;, ſicut & alia multa in hoc ſermone, licet præterito tempore dictum, de futuro re-
ctè intelligi, & ſic dixiſſe dominum, ſi opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, ac ſi dixiſ-
ſet, ſi non reſurrexiſſem à mortuis, & aſcendiſſem in cœlum, quod vtique nemo alius fecit. Itaq;
ſi non veniſſem, inquit, & locutus fuiſſem, ſi opera non feciſſem, peccatum non haberent. Nunc
autem opera patris mei, opera cœleſtia feci, & viderunt, & videntes oderunt & me & patrem
meum, & inde cauteriatam habent conſcientiam, quia per odium magis quàm per ignorantiā 2. Ti. 4.
peccatum in me commiſerunt. [Sed vt impleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio Pſal.108
habuerunt me gratis.] Et viderunt inquit & oderunt, vnde & excuſationem non habent de
peccato ſuo. Sed hoc ipſum lex eorum fore prædixerat, cuius videlicet ſermo legis, ſermo Dei Matt. 5.
eſt, & ſolui non poteſt, quin fiat, ſicut ſcriptum eſt, ſeruata in omnibus veritate ſermonis, quæ-
cunq; de me ſpiritus ſanctus prælocutus eſt. Igitur & vos æquanimiter impugnationes eorū im-
meritas, & odia mecū ferte gratuita. Notandum quod hoc loco dominus cū poſſet de pſalmis Pſal. 34.
(qui nihilominus perſonæ eius aſſcripti ſunt) ſimile commemorare exemplū, verbi gratia, vt eſt Pſal. 37.
illud: ſurgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me, retribuebant mihi mala pro bo-
nis, vel illud, qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: maluit de hoc pſalmo, ſcilicet
cēteſimooctauo ſumere, vbi ſcriptum eſt, locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus
odij circundederunt me & expugnauerunt me gratis. Quod cōmode ſumptū ex eo cōprobatur,
quia ſimiliter in primo graduum cantico dicit quiſq; imitator eius, per multas tribulationes ad
æternā remunerationem aſcendere contendens. Cū his qui oderunt pacem, eram pacificus, cum Pſal. 119
loquebar illis, impugnabant me gratis. Conſtat enim quia præſenti loco euangelij infor-
mat ſuos diſcipulos, vt per patientiā imitatores ſui fiant, dicendo, ſi mundus vos odit, ſcitote
quia me priorem vobis odio habuit, &c. Competenter igitur hunc ſcripturæ ſermonem cōme-
morauit quodammodo dicens, iuxta ſenſum quo & cætera ſuperius dixit. Si quiſq; veſtrū quod Ibidem.
mundus odit, ſicut & me priorem vobis odio habuit, ſi inquam quiſque veſtrum labijs iniquis
& lingua doloſa obſeſſus plorat & dicit: Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui Pſal. 118.
cum habitantibus Cedar, & cum his, qui oderunt pacem eram pacificus, cum loquebar illis, im-
pugnabant me gratis. Scitote, quia & ſuper me priorem, os peccatoris & os doloſi apertū, & lo-
cuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odij circundederunt me, & expugnauerūt
me gratis. Sequitur: [Cum autem venerit paracletus, quem ego mittā vobis à patre, ſpiritū ve-
ritatis, qui à patre procedit, ille teſtimoniū perhibebit de me. Et vos teſtimoniū perhibebitis, quia
ab initio mecum eſtis.] Ecce tres ſunt qui teſtimoniū dant huic filio hominis, quod verè ſit filius
Dei, vltra quem numerum teſtium ſecundum legem non oportet, nec fas eſt exigi. Nam iuſtum Deut. 17
eſt & legitimum, vt in ore duorum & trium ſtet omne verbum. Dicebant autem aduerſarij eius
Iudæi, ſicut iam ſuperius commemoratum eſt: Tu de teipſo teſtimonium dicis, teſtimonium Ioan. 8.
tuum non eſt verum. E contra ille: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoni-
um perhibet de me qui miſit me pater. Hæc ſanè teſtimonia pauloante recapitulabat, dicēdo, ſi
nō veniſſem, & locutus fuiſſem eis, quod teſtimoniū ipſius filij Dei de ſeipſo eſt: ac deinceps, ſi ope
ra non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit: quod eſt teſtimonium patris de filio. Pater enim, in- Ioan. 14.
quit in me manens, ipſe facit opera. Ecce nunc tertius teſtis ſpiritus ſanctus, de quo ſic ait: Cum
autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis qui à patre pro-
cedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Igitur ſicut hic idem Iohannes in epiſtola ſua dicit: 1. Ioan. 5
Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Pater itaq; faciens ope-
ra, verbum ipſum quod erat in principio Deus apud deum, perſonans de carne ſua dicendo, ego Ioan. 8.
principium qui & loquor vobis, & his ſimilia: ſpiritus ſanctus, conſolaturus apoſtolos inter oēs
mundi perſecutiones vel odia. Itaque glorietur fides, exultet ſpes, gratuletur charitas: quia vi-
delicet huic filio hominis, in quem credimus, in quo ſperamus, quem diligimus, non deſunt tri-
nitatis teſtimonia, ne vacet amplius procacitati Iudaicæ dicere, tu de teipſo teſtimonium per-
hibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Nunc ipſa lectionis huius euangelicæ verba con-
ſulamus. Cum autem venerit, inquit, paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum ve-
ritatis, qui à patre procedit. Tribus diſtinctionibus hoc loco perſona vel maieſtas ſpi-
ritus ſancti deſcripta eſt, videlicet quia paracletus, quia ſpiritus veritatis eſt, qui à patre proce- Ioan. 14.
dit: & interpoſitum eſt quem ego mittam vobis à patre. Vnde ſpiritus veritatis vel paracle-
tus, id eſt, conſolator appellatus ſit, iam ſuperius dictum, videlicet vbi ait: ſi diligitis me,
mandata mea ſeruate, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vo-
biſcum in æternum, ſpiritum veritatis quem mundus non poteſt accipere. Reſtat deinceps il-
lud conſyderare, quod nunc additum eſt, qui à patre procedit. Itemque illud, quod ipſe filius
æqualis patri, gloriam commendans ſuæ maieſtatis, ſic interpoſuit dicens: quem ego mittam

Z, vobis

vobis à patre. Igitur ipſo aſpirante primum illud conemur vtcunque eloqui quod dictum eſt,
qui à patre procedit. Notandum in primis, quod de ſpiritu ſancto filius Dei loquens, præſen-
Ioan. 8. ti tempore dixit, qui à patre procedit, cum de ſemetipſo longe ſuperius aduerſus Iudæos teſti-
Pſal. 18. ficans, præterito tempore dixit, ego enim à Deo proceſsi & veni. Cum enim hæc diceret, iam
vtique proceſſerat ipſe tanquam ſponſus de thalamo ſuo, ſcilicet factus homo viſibilis, qui in-
Ioan. 7. uiſibilis Deus erat. Hic autem paracletus ſpiritus ſanctus ad homines nondum proceſſerat.
Nondum enim (inquit Euangeliſta) ſpiritus erat datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.
Hoc tunc agebatur vt procederet, præeunte digno apparatu magnæ pœnitentiæ, quam in ſe
exceperat in vnigenito Dei natura carnis noſtræ, ſatisfaciens pro antiquo delicto præuarica-
tionis Adæ, vt procederet, inquam, videlicet adueniens in remiſsionem peccatorum, quo-
modo nulli vnquam datus fuerat ante ſalutare paſsionis Chriſti ſacramentum. Ipſum ſanè
proceſsionis verbum dignitatem perſonę eius exprimit, videlicet quia dominus eſt æqualis do-
mino patri vel filio, qui & ipſe (vt iam dictum eſt) dominus proceſsit & venit. Proprietas
autem vel differentia proceſsionis in eo eſt, quia filius quidem proceſsit & venit, videlicet ad
condendam ſanctæ eccleſiæ domum, quam per ipſum condidit, qui vniuerſa creauit Deus:
ſpiritus autem ſanctus tunc proceſsit, & vſque in finem ſeculi procedere non deſinit, ad dedi-
candam & illuſtrandam domum eandem, vt inhabitet in illa & inambulet Deus vnus pater &
filius, & ipſe qui illam dedicat & conſecrat ſpiritus ſanctus. Amplius autem quando per ver-
bum ſuum Deus pater omnia condidit, filius quidem ſemel proceſsit, quia ſemel & ſimul omnia
condidit: ſpiritus autem ſanctus extunc vſque in æternum in ſubiectam rationalem creatu-
ram procedere non deſinit, quia videlicet abſque proceſsione eius, inopia creaturæ ſubſiſtere ne-
quit, quomodo abſque ſolis lumine luna non lucet, vt perhibent phyſici. Et quidem beata ſan-
ctorum angelorum ſocietas, ſemper quaſi plena luna eſt, & nec deficit nec minuitur, ex quo
peccantibus apoſtatis angelis, ipſi peccare nolentes, poſiti ſunt in aſpectu ſolis æterni. Vnde
& relucent plena luce, ornatore cœlorum, id eſt, hoc eodem ſpiritu ſancto ſemper in eos proce-
dente. Verum illa quæ in hoc ſeculo peregrinatur electorum hominum eccleſia, non ſemper
in eodem ſtatu permanet, ſed nunc ſubleuata per contemplationem, donis eiuſdem ſpiritus
plus fulget: nunc obſcura preſſuris vel ſeculi turbinibus, minus lucet, donec finiatur iſte mun-
di circuitus, & ipſa quaſi plena luna in conſpectu ſolis ſui quieta reſideat. Bene ergo cum de
ſeipſo tempore præterito dixerit filius, ego enim à Deo proceſsi & veni: de ſpiritu ſancto præ-
ſenti inquit tempore, qui à patre procedit. Proinde filius ore catholicæ eccleſiæ, non proce-
dens, ſed genitus: ſpiritus autem ſanctus, non genitus, ſed procedens rectè dicitur. Viſum
eſt autem quibuſdam Græcorum hæreticis, quod hic ſpiritus ſanctus non à patre & filio, ſed
à patre procedat ſolo: videlicet quia ſic quaſi cum determinatione filius dixit, ſpiritum veri-
tatis, qui à patre procedit. Sed huic peruerſo ſenſui præſens veritas ex aduerſo reſiſtit: Cum
enim dicit, qui à patre procedit, ſimul idem filius, qui & hoc eodem in loco dicit, quem ego
mittam vobis, & alibi: Ego, inquit, mittam promiſſum patris mei in vos. Quid nanque eſt ali-
Luc. 24. ud paracletum mitti, quàm procedere ſpiritum veritatis? Ipſa vtique miſsio proceſsio eſt,
niſi hoc tantum, quod in ſua ſubſtantia ſemper inuiſibiliter ſpiritus procedit: in aliena autem
ſpecie ad tempus miſſus eſt, ſcilicet cum vel ſuper dominum in ſpecie columbæ, vel ſuper apo-
ſtolos eius apparuit in igne. Alias autem cum veraciter dicat idem filius, non creditis quia ego
in patre, & pater in me eſt: Quomodo ſpiritus qui à patre procedit, à filio quoque pariter non
procedit: Nunquid localis eſt filius vel pater, vt cum de ſecreto fonte paterni pectoris ſpiritus
ſanctus procedit, non procedat de vnigenito filio qui eſt in ſinu patris? Cum igitur & alibi
Ioan. 10. dixerit, ego & pater vnum ſumus, nullatenus hic ſibi patrique diſpareat, communione pro-
ceſsionis ſpiritus ſancti, dicendo, quem ego mittam vobis, & qui à patre procedit, ſed longe
aliud eſt, quod his verbis intelligendum ſuis fidelibus innuit. Vehementer enim hæc quoque
ſententia repugnat hæreticis, quicunque in ſpiritum ſanctum blaſphemare auſi ſunt, dicendo
quod creatura ſit. Quomodo enim ſi creatura eſt, à patre procedit? Nonne omnis creatura
ex nihilo creata eſt, & earum nulla de ſubſtãtia Dei proceſsit? Quid enim de Deo aliud quam
Ioan. 8. Deus procederet? Igitur diuinæ naturæ ſimul & maieſtatis teſtimonium eſt ſancto ſpiritui,
quia filius, ſicut de ſeipſo teſtatus eſt, dicens, ego enim à Deo proceſsi: ſic & de illo teſtatur,
qui à patre procedit. Et de his iſta ſufficiant. Nec enim loco præſenti propoſitum eſt, cuncta
diſſerere, quæ aduerſus hæreticam prauitatem poterant dici de vera diuinitate ſpiritus ſancti.

Nunc ad ordinem redeamus. Ille (inquit) teſtimonium perhibebit de me, & vos teſti-
monium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis. Perhibebit ſpiritus ſanctus, perhibebi-
tis & vos. Quia enim ab initio mecum eſtis, poteſtis prædicare quod noſtis. Hoc ſicut di-
ctum, ita & factum eſt, ad hoc ſicut veritas promiſit, ita & perfecit. Venit enim paracletus,
miſſus eſt ſpiritus veritatis, proceſsit tunc viſibiliter, qui ſemper inuiſibiliter procedit: viſibi-
liter (inquam) tunc proceſsit, non tamen in ſua ſubſtantia, qua eſt inuiſibilis, ſed in linguis ap-
paruit

apparuit igneis, & in corde accendit, & in ore diſertos reddidit, & ita inſtructos teſtes Chriſti Pſal.18.
teſtis ipſe inuictus ſpiritus ſanctus ad publicum produxit. Tunc intonuerunt cœli enarran-
tes gloriam Dei, non exiſtentibus loquelis neq; ſermonibus, quorum non audirentur voces eo-
rum, enarrantium hanc filij Dei gloriam, & annunciantium hæc opera manuum eius, quia in ſo-
le poſuit tabernaculum ſuum, tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo: & quia à ſummo cœ-
lo egreſsio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. i. quia de ſummis cœlorũ, vt homo fie-
ret, verus Deus deſcendit, atq; decurſa via paſsionis, tanq; gygas exultans iterum ad ſummum
cœli occurrit. Quid igitur Iudæi facerent, qui dixerant: Teſtimonium tuũ non eſt verũ, quid inq;
dicerent captiui gentium, quando huic filio Dei tam glorioſo teſti acquieſcentes, ſuper ipſum
continuerunt reges os ſuum. Sequitur: [Hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.] Hoc CAP. XVI.
itidem eodem modo ſentiendum eſt, quo & illud ſuperius, vbi cum diſcipulos ſuos turbandos Ioan.13.
fore firmaſſet, dicendo Simoni Petro: Amen amen dico tibi, non cantabit gallus hac nocte,
donec ter me negabis, ſtatim intulit: Non turbetur cor veſtrum, id eſt, & ſi præ timore lingua
titubat, fides in corde veſtro non deficiat. Eodem inquam modo & hoc ſentiendum eſt, quod Mat.26.
cum dixerit eis: Omnes in me ſcandalum patiemini in iſta nocte, nunc dicit: Hæc locutus ſum Zach.13
vobis, vt non ſcandalizemini. Aliud namque fuit in illa nocte ſcandalizari, aliud eſt abſolute,
vel ſine vlla determinatione ſcandalizari. Scandalizati etenim ſunt in illa nocte, cum propter
noctis illius turbinem, percuſſo paſtore, metu diſperſæ ſunt oues: ſed non ſine vlla exceptione
ſcandalizati ſunt, quia compatientibus animis cum illo erant, à quo corporaliter diſperſi fugie-
bant, & nec ipſe Petrus, cum trepido ore negaret, corde in eũ credere deſinit, quẽ cõfeſſus fuerat
eſſe Chriſtum filium Dei. Non ergo fruſtra fuit, quod eos præmonuit atq; præmuniuit, dicẽdo:
Hæc locutus ſum vobis, vt nõ ſcandalizemini. Et adiecit. [Abſq; ſynagogis facient vos.] Hoc
factum eſſe Chriſti diſcipulis in Actibus Apoſtolorum pleniſsime legitur. Flagellati nãq; in ſy- Act.5.13.
nagogis etiam de ciuitatibus exturbabantur, adeo conuerſi ad gentes, ſynagogas alias, imo Ec-
cleſias nouas gloriæ Dei conſtituerunt, ad quas lege & teſtamento Dei tranſlato, ipſi qui illos Apo.3.
abſque ſynagoga fecerant, abſq; ſynagoga Dei fierent, & in ſynagoga ſatanæ excluſi remane-
rent. Sed parum eſt quod ait: Abſq; ſynagogis facient vos. Addidit ergo. [Sed venit hora, vt oĩs
qui interficit vos, arbitretur ſe obſequium præſtare Deo, &c.] Et hæc quidem inquit, iam facere
cœperunt, iam abſq; ſynagogis fecerunt vos. iamdudum enim conſpirauerunt, vt ſi quis me cõ-
fiteretur eſſe Chriſtũ, extra ſynagogam facerent eum. Sed venit hora vt quod amplius eſt faciãt. i. Ioan.9.
vt interficiant vos, & tanta authoritate, tãta rationis aſsimilatione, vt omnis qui interficiat vos,
arbitretur. i. arbitrari videatur, obſequium ſe præſtare Deo. Nam reuera & ſi Saulus exiſtima- Act.9.
bat obſequium ſe præſtare Deo, alligando, & interficiendo Chriſti diſcipulos, non tamen hoc
itidem ſentiendum eſt de illis, de quibus pauloante dixit: Nunc autem & viderunt, & oderunt
& me & patrem meum, ſcilicet de pontificibus & phariſæis, qui tulerant clauem ſcientiæ, & Luc.11.
nec ipſi introibant, nec alios intrare ſinebant, quippe primum ipſum dominum interficientes,
deinde diſcipulos eius, non verè arbitrabantur, ſed arbitrari videbantur obſequium ſe præ-
ſtare Deo. Alias autem, ſi iuxta proprietatem verbi attendas, quid ſit arbitrari, vnde & iudi-
ces rem quamlibet ſuo iudicio metientes dicuntur arbitrari, reuera inimici Chriſti, & patris ipſius
Dei interficiendo diſcipulos eius, arbitrabantur obſequium ſe præſtare Deo; id eſt, iudicabant,
quamuis contra conſcientiam ſuam, ſic placitum eſſe Deo, ſcilicet prætendendo quaſi neceſſa-
riam loci vel gentis cauſam, ſicut primo ipſi fecerunt aduerſus ipſum dominum dicentes: Si Ioan.11.
dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum &
gentem. Nempe in hoc arbitrio pertinaciter permanentes, item pro loco vel gente ſe ſtare ſub-
dole arbitrati ſunt, quando ſtatuerunt contra Stephanum teſtes, qui dicerent ſe audiſſe eum di- Act.6.
centem, quia Ieſus Nazarenus deſtruet locum iſtum. Igitur venit hora, inquit, vt omnis qui
interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Hora inquam, id eſt, breue tempus. Non
enim diu licuit illis interficere Chriſti diſcipulos, quaſi pro illo Dei templo, cuius æmulaban- Rom.10
tur quidem veterem cultum, ſed non ſecundum ſcientiam, id eſt, Dei charitatem, quam ve-
ram, id eſt, non inflantem conſtat eſſe ſcientiam. Siquidem ſubuerſum eſt poſtmodum, Pſal.79.
non à Chriſti diſcipulis, ſed à gentibus Romanis impleta prophetia, quæ de illa corrupta vi-
nea prædixit: Exterminauit eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Hora hæc
plane perſecutionis Iudaicæ, breue tempus extitit. Neque enim de idololatris perſecutoribus
hoc dicendum fuit, quippe qui nõ hora, ſed longis multorum temporũ perſecutionibus Apo-
ſtolos & martyres Chriſti interficiendo, non Deo, ſed dijs ſuis obſequium ſe præſtare arbi-
trabantur. Sequitur. [Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me.] Ac ſi dicat:
Idcirco vos non ſolum abſq; ſynagogis facient, ſed etiam interficient, qui oderunt & me & pa-
trem meum. Cum enim ſupra dixerit, nunc autem & viderunt, & oderunt me & patrem me-
um. Itemque: Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, non vtique ignorantiam
excuſat, ſed odium cognoſcere nolentium condemnat, dicendo: Quia non nouerunt pa-

 trem

2. Theſ. 1 trem neque me. Huiuſmodi contumacis ignorantiæ peruerſitatem Apoſtolus Theſſalonicen-
ſibus inſinuans, cum præmiſiſſet in flammam ignis, dantis vindictam his, qui nõ nouerunt Deũ,
ſtatim addidit: Et qui non obediunt Euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabunt
in interitu à facie domini. Rectè igitur per hoc quod ait: Quia non nouerunt, contemptus
Dei ſignatur & odium. Et protinus ſubiungitur. [Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum vene-
rit hora, reminiſcamini, quia ego dixi vobis.] Facient (inquit) ſed vos conſolamini. Nam id-
circo nunc ea prædico vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vo-
bis, & reminiſcentes illud quoque non obliuiſcamini, quod pollicitus ſum, quia in omnibus
preſſuris, nec capillus de capite veſtro peribit, & inimicis occidentibus corpora, in patientia
Matt. 10 Luc. 21. veſtra poſſidebitis animas veſtras. [Hæc autem ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. At
nunc vado ad eum qui me miſit, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis. Sed quia hæc lo-
cutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.] In hac euangelica lectione primum diligenter
illud perſpiciendum eſt, quid intendens dominus dixerit: Vado ad eum qui miſit me, & nemo
ex vobis interrogat me, quo vadis. Nam vere quidem cum hæc diceret, abiturus erat in cœ-
lum, tam manifeſta aſcenſione, vt non opus fuerit vlli Apoſtolorum interrogare eum, quo va-
dis: Videntibus illis quia eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Verum ſic eo va-
Acto. 1. dente, non triſtitia, ſed gaudium impleuit cor eorum, ſicut manifeſtè Lucas teſtatur, quia & ipſi
adorantes reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. De cuius inenarrabilis gaudij illo-
Luc. 24. Pſal. 44 rum magnitudine propheta longe prædixit: Aſcendit Deus in iubilatione, continuo ſubiungẽs:
Et dominus in voce tubæ, videlicet pro terrifica ſecundi aduentus eius prænuntiatione, quia di-
xerunt angeli illis intuentibus in cœlum: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœ-
lum. Itaque non triſtitia, ſed gaudium corda diſcipulorum impleuit, pro eo quod ipſis cernen-
tibus ſaluator in cœlum aſcendit. Ait aũt hic: Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia imple
uit cor veſtrũ. Et paulo poſt: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus
autem gaudebit. Vera ergo ratio poſtulat, de via vel tranſitu paſsionis eius hoc dictum intel-
Ioan. 13. ligi, de quo & Euangeliſta ſuperius: Sciens (inquit) Ieſus quia venit hora, vt tranſeat ex hoc mũ-
do ad patrem. Præterea ſcire oportet, quia per paſsionem Chriſti hoc actum eſt, quod gratia
paracletus ſpiritus in nos effuſa eſt. Nam ſi Chriſtus non paſſus in cœlum aſcendiſſet, profecto
iſte ſpiritus gratiæ, qui per ſanguinem eius peccata remittit, datus non fuiſſet. Quod ipſe ſua cõ-
Ioan. 12. firmat ſententia dicens: Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram mor-
tuum fuerit, ipſum ſolum manet. Hoc igitur ſenſu præeunte, quid dicat audiamus: Hæc au-
tem ab initio non dixi, quia vobiſcum eram, & eſt ſenſus. Ea quæ de paracleto ſpiritu ſancto,
nunc vobis dico, idcirco ab initio, id eſt, ex quo me ſecuti eſtis, non dixi, quia vobiſcum eram,
quia nondum propter peccata veſtra vulneratus, nondum propter iniquitates veſtras de ter-
Eſa. 53. ra viuentium abſciſſus vel contritus eram. Idcirco inquam de hoc paracleto, de hoc ſpiritu ad-
optionis filiorum, hæc vobis non dicebam. At vero nunc vado ad eum qui miſit me, nunc in-
Rom. 8. Luc. 2. quam quando traditus in mortem, in manus patris commendo ſpiritum meum. Quid au-
tem hoc ſibi vult, quod ait: Et nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Videlicet quia fue-
Ioan. 14 rat interrogatus ab illis dicentibus: Domine quo vadis? & iterum: Domine neſcimus quo va-
dis, & quomodo poſſumus viam ſcire, & videbantur ſibi promptis animis modò ſequi, & pa-
rati eſſe cum eo, & in carcerem, & in mortem ire. At illi fugere habebant, & eum ſolum re-
linquere, quem ſic inſtanter interrogabant. Bene ergo ait: Et nemo ex vobis interrogat me,
quo videlicet illam ſolitudinem ſuam ſuaui redargutione prænuntians, de qua poſtmodum
dicturus eſt: Amen dico vobis, venit hora vt diſpergamini omnes, & me ſolum relinquatis.
Tunc enim reuera nemo ex eis dixit: Domine, quo vadis, quia neminẽ velle vel poſſe eũ ſequi,
fuga declarauit. Subiunxit ergo: Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor ve-
ſtrum: Gaudendum (inquit) vobis eſt, quia vado ad patrem, præſertim quia (vt ſuperius dixi
Ioan. 14 vobis) ego vadens rogabo patrem, & alium paracletum dabit, & quia in domo patris mei
manſiones multæ ſunt, in qua, præeunte ac duce hoc paracleto, accipiam vos ad meipſum: ſed
econtra triſtitia impleuit cor veſtrum, quia hæc locutus ſum vobis, quia videlicet in hac hu-
mana conuerſatione præſentem me ſemper habere cupitis. [Sed ego veritatem dico vobis, ex-
pedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abie-
ro, mittam eum ad vos.] Magno planè ſententiam ſuam pondere firmat, dicendo: Ego veri-
tatem dico vobis. Cur hoc, niſi quia vere expedit nobis, ſcire vel credere, quod niſi fuiſſet ipſe
Rom. 8. paſſus, nos ſpiritum adoptionis filiorũ non reciperemus? Ob hoc verè expediebat nobis vt ab-
iret, & hoc nihilominus expedit vobis credere, quia factum non eſſet, quod per ipſum gratiã re-
conciliationis acciperemus, niſi ipſe abiens ſanguinem ſuum fudiſſet. Ait ergo: Ego veritatem
dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Et exponens quàm vere hoc expediat: Si enim (in-
quit) non abiero, paracletus non veniet ad vos. Quare ſi non abiero, paracletus non ve-
niet ad vos? Videlicet quia non erit in quo coſoletur vos. In quo enim conſolabitur vos, niſi
ego

ego ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic fecero, & inobedientiam primi hominis obedientiæ
virtute excludens, perditam vobis reſtaurauero animarum vitam, corporumq́ꝫ reſurrectionẽ
acquirendo? Ergo ſi non abiero, ſi non de torrente in via bibero, non veniet ad vos paracletus
id eſt, conſolator: ſed nec paracletum ſe profitebitur aſte ſpiritus ſanctus, vtpote, non habens
in quo conſoletur vos, vel quid dicat vobis paternæ præuaricationis præiudicium portantibus. Rom. 5.
Amplius autẽ & omnes conſolationes irritæ erunt, quaſcunque locutus eſt hic ſpiritus ſanctus Pſal. 09
per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt prophetarum eius. Nec enim implebuntur ſcripturæ, quas Luc. 1.
idem ſpiritus ſanctus prophetis, communem miſeriam lugentibus, pro conſolatione inſpi- Rom. 15
rauit. Nam quæcunque ſcripta ſunt, idcirco ad veſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per conſo-
lationem ſcripturarum ſpem haberetis vitæ quam in Adam perdidiſtis. Igitur expedit vobis,
inquit, vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero,
mittam eum ad vos. Mittam eum ad vos, id eſt, mittam eum in vos. Non enim de loco ad locũ
mittitur, qui vbique eſt Deus ſpiritus ſanctus, necq́ꝫ parietibus cõprehenditur, ſed ſenſibus mẽtis
& fide ſuſcipitur. Hoc ſanè ſemel & iterũ fecit dominus noſter quod nunc promittit. Semel ipſa
die qua reſurrexit, quando vtique iam abierat, iam de ſua minoratione ad gloriam & hono-
rem, de mortali conditione ad immortalitatem, de hoc mundo ad patrem tranſierat. Tunc enim
id eſt, ipſa die, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, inſufflauit & dixit eis: Accipite ſpiritum
ſanctum. Accipite, inquam, paracletum in maximam conſolationem, id eſt, in peccatorũ remiſ
ſionem, & in ſcripturarum reuelationem. Sic enim & in hoc euangeliſta ſtatim ſequitur, quo-
rum remiſeritis peccata remittuntur eis, & Lucas in eandem narrans apparitionem, tunc, in-
quit, aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. De qua ſpiritus emiſsione ſuo loco ple-
nius dicendum erit. Iterum vero tunc miſit, quando decimo poſt aſcenſionem eius die, congre- Ioan. 20
gatis in vnum diſcipulis, factus eſt repente de cœlo ſonus tanq́ꝫ aduenientis ſpiritus vehemẽtis,
& repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Tunc inquã iterum miſit hunc paracletum, vt qui
omnibus æqualiter datus fuerat in remiſsionem peccatorum, nunc ſingulis pro voluntate ſua
diuideret diuerſa dona gratiarum, vt eſſent facundi ad prædicandum, fortes ad toleranda cer-
tamina paſsionum. Sequitur: ¶ Et cùm venerit, ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & Luc. 24.
de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De iuſtitia vero, quia ad patrẽ vado,
& iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt.] Ma-
gnam ſpiritus ſancti fortitudinem, & omnium eorum ſummam quæ nunc vſq́ꝫ ſpiritus idẽ tonat
voce ſua mirabiliter, mira cum ſuauitate agnus Dei mox immolandus prænſitiat. Cuncta enim
quæ homines hoc ſpiritu ſancto inſpirati vel inflammati, fortiter atq́ꝫ ſuauiter ex tunc prædicãt, Acto. 2.
principaliter de his tribus diſputant, peccato, iuſtitia, atque iudicio. Quæ ſingula exponens, de
peccato, inquit, quia non crediderunt in me, & cætera. Horum duo ſunt oppoſita ſibiq́ꝫ cõtra-
ria. ſ. peccatum atque iuſtitia. Tertiũ eſt iudiciũ, in quo duobus illis, peccato videlicet atq́ꝫ iuſti-
tiæ, loca vel præmia condigna reddenda ſunt. Peccatum ſane hic non tantum Iudæorũ acci-
piendum eſt, qui non crediderunt in eum quem corporaliter præſentem viderunt & audierunt,
ſed primum quidem Iudæorum, deinde Græcorum & omnium totius mundi nationum. Non
enim dixit, ille arguet de peccato Iudæos, ſed ille inquit arguet mundum: neque Iudæos tan-
tum, ſed omnem quoque per apoſtolos Chriſti arguet ſpiritus ſanctus mundum. Quomodo
inquis totus redarguendus erat mundus, de hoc peccato, quia non crediderunt in eum, cum
in vna tantum prædicauerit gente Iudæorũ? Ad hæc inquam. Altius planè conſyderandum
eſt incredulitatis peccatum: Omne quippe vitium & omnis iniquitas generis humani ab incre-
dulitate ſumpſit initiũ, quia videlicet, primi homines plus ſerpenti q̃ Deo crediderunt vel ob- Gene. 3.
audierunt, & exinde corrupti poſteri eorum, & gentes magis diabolo vel idolis eius q̃ Deo cre-
dentes, & Iudæi magis Antichriſtũ q̃ Chriſtum expectantes, cõmuniter peccauerunt, & omnia
(inquit Apoſtolus) in incredulitate cõcluſa ſunt. Itaq́ꝫ per peccatũ quod ſic expoſuit dicẽs, quia Rom. 11.
non crediderunt in me, omnis iniuſtitia vel inobedientia veteris hominis, & per iuſtitiam quam
ſic deſignauit dicens, quia ego ad patrem vado, omnis iuſtitia vel obedientia noui hominis in-
telligenda eſt, de quibus vtique, ſcilicet peccato atq́ꝫ iuſtitia, mundũ ſpiritus ſanctus in eo redar-
guit, quia per prædicatores ſuos vrgere nõ deſinit, inſtans opportune importune, vt exuant ve- 2. Ti. 4.
terẽ hominẽ cũ actibus, & induãt nouũ, eũ qui ſecundũ Deũ creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate ve- Ephe. 4.
ritatis. Iuſtitia nãq́ꝫ noui hominis in eo pulchre deſignatur, quod ait, quia vado ad patrem, id quia
obediens patri vſq́ꝫ ad mortẽ, præſentis vitæ communẽ relinquo cõuerſationem. Quod ſic debe-
re intelligi, & ſupra iam dictũ, & adhuc poſtmodũ dicendũ eſt, vbi ait: modicum & iam non vi- Phil. 2.
debitis me, & iterum modicum & videbitis me, iterum adiungẽs, quia vado ad patrẽ. Ergo pec-
catum cui hæc iuſtitia præſenti loco oppoſita eſt, radix omniũ peccatorũ, ſcilicet originale pecca
tũ eſt, cui cũ in baptiſmo Chriſti abrenũtiare iubemur, & eiuſdem noui hominis fides iudiciumq́ꝫ
futurum nobis credendum committitur, verè de peccato & de iuſtitia & de iudicio mundũ re-
darguit ſpiritus ſanctus, vt non vacet vlli homini neſcire, quis peccati, quis iuſtitiæ finis ſit, quã-

quàm tremendũ iudicium ad diſcernendũ vtriuſq; meritũ in fine futurũ ſit, Satè quod ait. De iu
dicio aũt, quia princeps mundi huius iã iudicatus eſt, conſequentè eorũ damnationẽ, q adhuc illi
adhærent, terribiliter expreſsit, quia videlicet iudicato capite, membra quoq; pariter præcipitã-
Mat. 25. da creduntur, dicẽte iudice: Ite maledicti in ignẽ æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis
eius. Igitur paſsionẽ Chriſti cõſecuturus aduentus ſpiritus ſancti, cauſa digna eſt, cur contriſtari
non debeant eius diſcipuli, pro eo quod ad patrẽ vadit. Sed ea quæ nunc dixit, & cætera huiuſ-
modi quæ de ipſo ſciri oportet & credi, ipſi ferre nondum erant idonei. Vnde & protinus ait.
Ioan. 15. [Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.] Ergo quod ſuperius di-
xerat: Iã nõ dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dñs eius: vos aũt dixi amicos, quia oĩa quę
cunq; audiui à patre meo nota feci vobis: de futuro oportet intelligi, & idcirco præterito tempo
Luc. 24. re ſic enuntiari, quia ſine dubio mox futurum eſt quod promittit. Sequitur. [Cum aũt venerit ille
ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.] Omnem quippe veritatem, quam ſcire opor
tet ille docebit vos, aperiendo vobis ſenſum, vt intelligatis ſcripturas, & cognoſcatis in veri-
tate cuncta, quæ vel parabolicè dicta, vel figuratè facta cõtinentur in lege, & prophetis & pſal-
mis de me. [Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura
ſunt annuntiabit vobis.] Inde inquit eſt ſpiritus veritatis, & inde vos omnem veritatem doce-
bit, quia non loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur. Spiritus enim qui à ſemetipſo
Hier. 23. loquitur, non ſpiritus veritatis, ſed ſpiritus eſt mendacij, & oẽs prophetas mẽdaces facit, vt pro-
Eſaiæ. 5. phetent de corde ſuo quod dominus nõ eſt locutus, & cõfingant eſſe quod nõ eſt, vel malũ eſſe
quod bonũ, & bonũ eſſe quod malũ eſt. Non ſic loquetur iſte ſpiritus, ſed quæcunque audiet lo-
quetur, id eſt, ea quæ ſunt, quæ vera exiſtunt, & authoritatem in ſcripturis habent, loquetur,
nihil confingens, nihil peruertens, & veros prophetas faciet vos, vt non loquamini à vobiſmet-
ipſis, ſed loquamini quæcunq; audietis in lege, & prophetis, & pſalmis de me, nihil confingen-
tes, nihil deprauantes, ſed vero ſenſu veridicam ſcripturã exponentes. Ita non à ſemetipſo lo-
quetur, ſed quæcunq; audiet, loquetur per os veſtrũ ſpiritus veritatis, & quæ ventura ſunt, annũ-
tiabit vobis, vt non ſolum prophetarum docti auditores, ſed etiam futurorum ipſi cognitores
& prophetis ſitis compares: Inſuper & futuram beatitudinẽ veſtram tali nuntio prægustantes.
[Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.] Ille inquam talis tam verus,
& tam idoneus teſtis me clarificabit, quia de meo accipiet, id eſt, de eo quod ſcriptum eſt de me,
accipiet, & annuntiabit vobis, veſtro patenter inſinuando intellectui. Verbi gratia, Meum eſt
Pſal. 2. illud dictum in pſalmo: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me,
& dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuã terminos terræ. De hoc meo teſtimo
nio accipiet, vobiſq; intimabit autoritatem teſtificandi de me, quod ego dñi Dei filius ſim, non
adoptatus, ſed genitus, quia dixit ad me: Ego hodie, id eſt, in æternitate, genui te, & quod ille iuſ-
Hebr. 5. ſerit mihi nunc facio, poſtulare gentes, quod inquam nunc facio in iſtis diebus carnis meæ, pre-
ces ſupplicationeſq; ad eum, qui me ſaluũ facere poſsit à morte, cum clamore valido, ac multis
lachrymis offerens, & profecto mox pro mea reuerentia exaudiet me: Dabo inquiens tibi gen-
tes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem ſuam terminos terræ. Hoc profecto meum eſt, & quoties
tale quid annuntiabit, vel aperiet vobis, de meo accipiet, quia cum ego verbum Dei ſim, omnes
ſcripturæ Dei meæ ſunt, teſtimonia mea ſunt. Et hoc faciens, ille vtiq; me clarificabit, teſtimo-
nium perhibens de me, vt vos quoq; in omni prætorio, in omnibus ſynagogis, vel cõcilijs, talem
habentes vel aduocatũ, vel prolocutorẽ, teſtimoniũ perhibeatis, quod ego filius Dei ſim, & quod
oẽs gẽtes, oẽſq; termini terræ hæreditas vel poſſeſsio mea iure ſint. Quærat forte aliquis, cur non
dixerit: Mea accipiet, ſed de meo accipiet, & annuntiabit vobis. At ipſe continuo. [Omnia
quæ habet pater, mea ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.] Quæ-
1. Tim. 6 ris inquit, cur nõ oĩa, ſed de meo accipiens annunciabit? Ecce dico: Omnia quæ habet pater mea
Ezo. 33. ſunt. Quænã ſunt quæ habet pater? Habet immortalitatem, & lucẽ inhabitat inacceſsibilem, &
1. Ioan. 3 talia quæcunq; illum habere ſacra ſcriptura teſtis eſt, quæ vtiq; hominum nemo dum viuit, ſi-
1. Cor. 13 cuti ſunt, videre vel cognoſcere poteſt. Hoc enim vobis in futuro repoſitum eſt, vt cognoſcatis
nunc ex parte quidem, & videatis per ſpeculum in ænigmate, tunc autem cognoſcatis ſicut &
cogniti eſtis, & facie ad faciẽ videatis. Hæc aũt omnia quæ habet pater ſic incomprehenſibilia,
mea ſunt, quia videlicet eiuſdem, cuius & ille naturæ ego ſum, & eſt mihi cum illo vna diuini-
tas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Rectè igitur non dixi mea, ſed de meo accipiet, vide-
licet propterea, quia non in vita præſenti omnia, quæ patris & mea ſunt, vobis annuntiabit, ſed
Eſa. 64. ex parte cognoſcere, & ex parte prophetare dabit, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec
Mat. 26. in cor hominis aſcenderunt. Sequitur. [Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum
& videbitis me, quia vado ad patrem.] Iuxta alios Euangeliſtas, interea dum hæc dicuntur,
Ioan. 18. erant apoſtolorum oculi grauati, & importune dormitabant præ triſtitia. Sciebat autem
ille, quem nihil latebat, qualiter interim Iudas perditionis filius, & mortis miniſter, agitan-
te ſe diabolo, diſcurreret, feſtinaret, accipiens cohortem, & à principibus & phariſæis mini-

ſtro

ſtros, laternas ac facies accendens, & arma conducens. Quæ omnia priuſquam fierent, hoc idem ſalus noſtra dominus Chriſtus propoſuerat, vt non perderet quenquam ex ipſis, quos pater ſibi dederat. Igitur ſecundum quod apud alium Euangeliſtam dicit eis: Non potuiſtis vna hora vigilare mecum, vigilate & orate, ne intretis in tentationem, & in hoc Euangeliſta volens eos ſollicitos, & ad euadendum paratos eſſe: Modicum (inquit) & iam non videbitis me.

Modicum ſuſtinete mecum, & vigilantibus oculis conſyderate & attendite me. Non poſt hoc modicum, id eſt, poſt hanc horam vel diem inſtantem, iam non videbitis me. Nec vero turbetur cor veſtrum, ecce & hoc vobis dico, quia iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Notandum quia dicendo: Et iam non videbitis me, & iterum videbitis me, pœne circa idem oppoſita vel contraria conſtituit, ſcilicet videre & non videre, videlicet ad commendandam veritatem reſurrectionis, qualis & in ipſo poſt modicum, & in nobis in fine ſeculi futura ſit.

Cum enim vtrobique dicit, me, ſeipſum & non alium in vera ſubſtantia carnis reſurrecturum eſſe aſſerit: cum autem, & iam non videbitis, & videbitis, dicit, immutationem, id eſt, aliam eiuſdem carnis gloriam fore repromittit. Hoc inquam notandum, quia iam non videbitis, ſin æternum nō me videbitis (inquit) ſcilicet qualem nunc videtis, vtique paſſibilem, mortalem, cum hominibus conuerſantem, humanas infirmitates ſcientem, virum dolorum, & nouiſsimum virorum, talem iam non videbitis me poſt hoc modicum, id eſt, poſt diei ſequentis horam nonam. Heb.4. Eſaie.53
Nam ecōtra immortalem atq; impaſsibilem iterum videbitis me, atq; ita non quidem alium, ſed tamen longe alteratū videbitis me. Igitur qui dicturus, iterū videbitis me, præmittit: Iam non videbitis me, profecto non humanæ ſubſtantiæ veritatem interituram, ſed naturæ gloriam per virtutem reſurrectionis aſſerit immutandam. Sequitur. [Dicebant ergo ex diſcipulis eius ad inuicē: Quid eſt hoc quod dicit: Modicum non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem?] Videlicet quia virtutem reſurrectionis neſciebant, imo nec ipſum reſurrecturum eſſe credebant, quippe qui de illo magna ſentientes, nec hoc ſaltem, quod moriturus eſſet intelligere poterant. Proinde non mirum, quod vim ſermonis capere nequibant. [Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit nobis modicum? Neſcimus quid loquitur.] Poterat vtique dominus ſic hæſitantibus quid loqueretur edicere verbis euidentioribus, verum res ipſa mox ſubſequens omnia commodius declaratura erat. Hoc profecto teneris mentibus expediebat, vt nec omnino reticeret, nec totam, ſed ex parte rem doloris immenſi verbis prænunciaret, videlicet ne illa tempeſtas irruens repente nimis, fidei fundamentum in illis penitus euerteret, ſed lenſim reuelatus dolor tolerabilior fieret. Proinde adhuc ita ſequitur. [Cognouit ergo Ieſus, quia volebant eum interrogare, & dicit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi vobis: Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.] Ecce palam eſt, quia cum conſilio ſuo doctrix ſapientia, ſuauiter agens, & ſolicitudinem auget, & cauſam ſolicitudinis ſubtectam ex magna parte continet. Præmiſſo nanq; De hoc quæritis inter vos, quia dixit: Modicum & iam non videbitis me, & cætera: non dicit continuò, quod intellectui pronum eſſet: vnum modicum eſt, ab hinc vſque ad horam nonam inſtantis diei, qua tranſacta ſepeliendus ſum, & iam non videbitis me: & aliud modicum eſt ab eadem hora vſque in diem tertium, quo reſurgam, & iterum videbitis me, ſed ita ſubiungit: Amen amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis vos, mundus autem gaudebit. Hic ſubaudiendum eſt, ſed poſtmodum plorabit & vlulabit, vel riſus eius dolore miſcebitur, & extrema gaudij eius luctus occupabit. Nam econtra mox ſequitur: [Vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.] Mundi huius inquit immundi, qui ſuis immunditijs me aduerſantem odit. Mundi inquam, id eſt, amatorum mundi, inde gaudium erit, quia vado ad patrem, quem tamen ille neſcit. Sed tale eius gaudium contritio duplex abſorbebit. Primum, quia venient dies in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non portauerunt, & vbera quæ non lactauerunt, videlicet quando venient Romani & tollent eorum locum & gentem, ſecundum pauorem ipſorum: deinde quia tandem videbunt in quem transfixerunt. Prou.14 Luc.23. Ioan.11. Zach.12
Veſtra autem triſtitia quantam lætitiam operetur, vel quanto delenda ſit gaudio, ecce perſimile vobis intimo. [Mulier cum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius. Cum autē peperit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mūdum. Igitur & vos nūc quidē triſtitiam habetis,] vt hoc quod per cōcluſionem ſic infertur. Igitur & vos nunc quidem triſtitiam habebitis, commodius ſedeat, ſumere prius vel ſubaudire cōuenit, ſanctam eccleſiā mulierem magnam eſſe & inclytam, eiuſq; virum ſiue maritum, patrem omnium Deū, puerum autē eius, quem ex eodem viro per magnam veri amoris concepit gratiam, ipſum eſſe, qui hæc loquitur, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hunc enim tunc primitus per fidem concepit, quando iam adoleſcentula in Abraham promiſsiones audiuit dicentis: In ſemine tuo benedicētur omnes gentes, & credidit, & ex tunc beata progenies mente grauida, verbum promiſsionis baiulans in patriarchis & prophetis per eiuſdem verbi incrementa proficiens, quaſi fœta aluo magis ac magis tumuit, tandemque diu deſideratum puerum mulier eadem, cuius beati Apoſtoli magna Gene.12

portio ſunt, in magno dolore & anguſtia paſsionis enixa eſt, viditꝙ eum in diem æternitatis fe-
liciter naſcentem, id eſt, à mortuis reſurgentem, & iam non meminit preſſuræ, propter gaudium
quia natus, quia renatus eſt, & rediuiuus eſt homo in mundum redemptum, & ſaluatum, vt mun
di, imo cœli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt obtineat principatum. Propoſita itaque ſimili-
tudine qua dicit: Mulier cum parit triſtitiam habet: cum autem pepererit puerum, iam non me-
minit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum, hoc quod iam dictum eſt,
per ſubauditionem ſumendum eſt; & ſic validior concluſio ſeſe infert: Et vos igitur nunc qui-
dem triſtitiam habetis. [Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudiū veſtrum
Apoc.12 nemo tollet à vobis.] Vos inquit qui nunc eſtis quaſi mulier in vtero habens, quę clamat partu-
riens, & cruciatur vt pariat, ego iterum videbo, vobiſꝙ videndus apparebo, ſeparatus quidem à
veſtræ mortalitatis vtero, ſed bono veſtro natus, & immortalis factus in regnum æternum. Et
gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum certum & verum, nemo tollet à vobis. Nam vos cō
Pſalm.2 ſtanter gaudentes dicetis: Quare fremuerunt gētes, & populi meditati ſunt inania. Vere enim in
vanum frement, & inania meditabuntur, quando cedent vos in ſynogogis, ubi etenim magis gau
Actor.5 debitis, & ibitis gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni eſtis pro nomine meo contumeli-
Matt.10 am pati. Quòd & ſi corpus occiderint, ſic quoque cor veſtrum gaudebit, quia gaudium veſtrum
Lucæ.10 non in carne, quæ poteſt occidi, ſed in corde vel anima, quam perſecutor occidere non poteſt, re-
poſitum erit. Veſtrum igitur gaudium nemo tollet à vobis. [Et in illo die me non interrogabi-
bitis quicquam.] Nunc de hoc quæritis inter vos, quia dixi vobis: Modicum & iam non videbitis
me & iterum modicum & videbitis me, & vultis me interrogare, verum in illo die gaudij veſtri
me non interrogabitis quicquam horum: ſcietis enim rerum vel effectuum pręſenti euidentia per-
docti. Sed & cæterorum quicquid ſcitu opus erit, ex illo die ſenſum habētes apertū, ſcripturas in-
terrogabitis, legis, prophetarumꝙ, & pſalmorum volumina conſuletis, & ipſa vobis ediſſerent,
quid fecerim, aut quid locutus ſim vobis. Sequitur. [Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis pa
Lucę.24 trem in nomine meo dabit vobis, vſꝙ modo non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & acci
pietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.] Sæpius replicando, ſuiſꝙ inculcādo diſcipulis dominus
1. Tim.2 noſter, vt in nomine ſuo petendum eſſe nouerint, ſi quid patrem petere velint, mediatorem Dei
& hominum ſeſe ſalubriter cupit agnoſci. adeo neceſſarium, vt nemo ad patrem venire niſi per
ipſum, nemo à patre quicquam poſsit impetrare niſi per nomen ſuum. Vnde ſalutaris mos, &
catholica hæc more ſanctæ eccleſiæ orandi regula eſt, vt in omni oratione, quam ad patrem di-
rigit, ſubiungat: per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, quia videlicet præter hanc
Pſal.140 nulla via, nullumꝙ eſt aliud oſtiū, ad quod reſpiciens efficaciter dicat: Dirigatur oratio mea, ſicut
incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſicut ſacrificiū veſpertinum. Solum huius
vnigeniti filij Dei nomē, quod eſt Ieſus Chriſtus, neceſſariū vniuerſę orationis eſt vehiculum, quo
in cœlū directo curſu perlata, cōſiſtat ante patris cōſpectū, ſalutemꝙ de ſinu eius & gratiā ſugere
valeat remiſsionis peccatorū. Verum hoc Apoſtoli necdū ſciebāt: idcirco iam abiturus magiſter
vitæ, hoc illis in ſermone ſuo cōmendabat attentius. Itaꝙ dū dicit: Amen amen dico vobis, ſi qd
petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis: econtra ſubaudiendum eſt, quia nihil pater dabit vo
bis, niſi orantes in nomine meo petieritis. Superioribus autem ita præſens lectio coniungitur: vt
ſciatis, inquit, ꝙ vere magno fructu gaudij ſubſequentis, nūc vos triſtitiam habeatis, ſicut mulier
cum parit, hoc verò dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. In nomine
inquit meo. i. ſecundum nomen meum, quod Ieſus, & ſaluator interpretatur. Cuius nominis cau-
ſam ſiue reſponſionem angelus beato Ioſeph exprimens: Ipſę enim inqt ſaluum faciet populum
Matth.1 ſuum à peccatis eorū. Ergo in nomine Ieſu petere eſt illud petere, propter quod ipſe qui hoc nomē
ſibi elegit, deſcēdit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus eſt, crucifixus, mortuus, & ſepultus
eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlum, & ſedet ad dexterā patris. Quare autem hoc totū
factum niſi vt per nomen eius remiſsionem peccatorum acciperemus? Ergo cum quid petimus,
quod cauſæ huic ſine dubio cooperetur, fidenter tanquam in nomine Ieſu petentes nos acceptu-
ros ſperemus. Qui ſenſus ex alio Euangelij loco melius elucet: Amen inquit dico vobis, quia
ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacunque petierint, fiet illis à patre meo,
qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum:
Quinam ſunt hi duo conſentientes, qui inquam ſunt duo vel tres nomine Ieſu congregati, niſi
de quibus præmiſerat, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & i-
pſum ſolum, ſi non te audierit, adhibe tecum adhuc vnum. Tunc nanque duo ſibi conſentiunt,
quando is qui peccauit frater, fratrem audit corripientem: tunc inquam duo vel tres congrega-
ti in nomine Ieſu ſunt, quando vel inter ſe & ipſum ſolum quis corripit peccantem, vel nondum
auditus adhibet ſecum adhuc vnum. Qui profecto tunc vere congregati ſunt, & vere ſibi conſen-
tiunt, quando is qui peccauit, lucrifactus, inclinatur ad pœnitentiæ conſenſum. Proinde fiducia
datur illis veniæ vel ſalutis fraternæ, cum dicitur: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de
omni re quacunꝙ petierint fiet illis, & ex præcedentibus neceſſario ſubaudiendum eſt, vt dicas

de omni

de omni re peccati. Cæterorum autem quicquid petierimus pro ſuperfluis voluntatibus no-
ſtris, nequaquam propter has vel cęteras huiuſmodi pollicitationes ſuas, quaſi debitor iure tenen
dus eſt, præſertim cum in oratione ſua, quam Apoſtolis dicentibus: Doce nos orare, ipſe compo-
ſuit ſummamq; omnium quæ petenda ſint, ſeptem petitionibus, ſecundum ſeptem dona ſpiritus
ſancti, deſignauerit, quarum prima eſt, Sanctificetur nomen tuum: ſeptima, Sed libera nos à ma- Matt.6.
lo. Igitur cum dicit: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit
vobis: oportet vt neque à patre quicquam, niſi quod noſtræ ſalutis ſit petere audeamus, neque
nos impetrare aliter, niſi per vnigeniti filij nomen arbitremur. Quod quia necdum Apoſtoli
(vt prædictum eſt) nouerant: Vſque modo inquit, non petiſtis quicquam in nomine meo. Deniq;
nondum iam perfectè nouerant eum, licet crederent, vel confiterentur eum Chriſtum filium Dei Epheſ.2.
viui, necdum inquam tam plane cognouerunt eum, vt ſcirent illis eum legationem ſuſcepiſſe no
ſtræ pacis, & mediatorē datum eſſe ad impetrandam hominibus gratiam Dei patris. Proinde nō
petierant quicquā hactenus in nomine eius, ſiquidem nec ipſe hoc illis ante hanc horam ſuæ paſ-
ſionis mandaſſe inuenitur, quanquam multa in pleriſque locis de orationis inſtantia ſit locutus.
Et addidit: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum: Ordo vel ſenſus hic eſt.
Petite, vt gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. In quo autem gaudium plenum eſſe pote Eccle.2.
rit, niſi vt veniamus & appareamus ante faciem Dei? Omne nanq; gaudium mundi huius dece-
ptiuum, & omnis riſus eius erroneus eſt, ſolum autem de viſione Dei, & riſus faciei eius præ-
ſentis plenitudinem habet, & in veritate eſt, nec enim obſcurari vel auferri poteſt. Igitur cum
dicit: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum, illa tantummodo petenda eſſe innuit,
quæ proficiant ad viſionem Dei, in quo ſolo plenitudo gaudij eſt. Tandem in calce ſermonis in-
fert. [Hæc in prouerbijs locutus ſum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vo-
bis, ſed palam de patre annūtiabo vobis.] Quænam ſunt quæ in prouerbijs locutum eſſe aſſerit?
Nunquid ex quo ſurrexit à cœna prouerbia ſiue parabolas dixit, & non potius plano ſermone
præcepta dilectionis, & hortamenta patientiæ dedit? Siquidem & Apoſtoli ſolum hunc ſermonē
reſpicientes, quem in illa nocte hucuſq; produxit: Ecce inquiunt nunc palam loqueris, & prouer
bium nullum loqueris. Cum ergo dicit, hęc in prouerbijs locutus ſum vobis, &c. non ad verba
ipſa, quæ tunc loquebatur referri voluit, alioquin magis propriè ſic dixiſſet: hæc prouerbia locu
tus ſum vobis, ſi tamen reuera prouerbia poterant conuenienter dici quę hactenus locutus eſt eis:
Sed hæc inquit quę nunc inſtant, quę nunc aguntur, ſcilicet paſſionem meam, pro qua cor veſtrū
triſtitia nunc impleuit, reſurrectionem quoq; vel aſcenſionem, qua viſa gaudebitis, & gaudiū ve
ſtrum nemo tollet à vobis, paracleti quoq; effuſionem, quem ſi abiero, mittam ad vos, vt iam di
xi. Hæc inquam in prouerbijs hactenus locutus ſum vobis, varijs præſignaui figuris, vſque in hāc
horam paſſionis, imo vſque dum tradente me ſpiritum, ſcindatur velum templi à ſummo vſque
deorſum, ipſa ſui ſciſſione conteſtans, ea quæ hactenus latebant ſub figuris, deinceps in verita- Matt.27
te clareſcente myſteria verbi Dei. Extunc enim iam non in prouerbijs loquar vobis, ſed palam
de patre meo annuntiabo vobis, ita vt præſentibus rebus, quarum figuræ præceſſerunt, vos non
ſolum intelligere ea quæ præſens ipſe feci, vel locutus ſum vobis, ſed etiam quæ in figura con-
tingebant patribus veſtris, diſcutere & aperire poſsitis. [Illo die in nomine meo petetis.] Illo in- 1.Cor.10
quam die reuelatæ gratiæ, die ſalutis, & acceptabili tempore, quando ſpiritus veritatis docebit 2.Cor.6
vos omnem veritatem, de meo accipiens, & annuntians vobis: vos in nomine meo petetis, quia
videlicet cognoſcentes me, & credentes quia ego in patre, & pater in me eſt, verum Deum & ho-
minem, æquè vt patrem adorabitis, & ſic in nomine meo petetis, quod vſque modo non feciſtis.
[Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia vos me
amaſtis, & credidiſtis quia à Deo exiui.] Non inquit illo die ego rogabo patrem de vobis. Ne
forte hæreticus non intellexerit, quomodo ſupra dictū ſit: Et ego rogabo patrem & alium para- 1
cletum dabit vobis, & inde argumentetur, patre minorem eſſe filium, eo quòd rogare minoris
ſit, ecce & hoc ediuerſo infert: Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis, ſcilicet illo
die, quo (vt iam dixi) in nomine meo petetis. Nam iſto quidem die, qui nunc ingruit, de tribula- Pſal.51.
tionis meæ, quo capiunt animam meam, & irruunt in me fortes, ego rogabo patrem, & alium pa-
racletum dabit vobis: rogabo inquit ſacerdos factus ipſe ſacrificiū, ſecundum paſsibilem homi-
nis naturam: illo autem die & deinceps, quo iterum in gaudio cordis veſtri videbitis me, iam non
rogabo patrem de vobis, Quare? Ipſe enim pater amat vos. i. iſto rogatu meo ſibi reconciliatos Epheſ.3.
iam habet amicos vos, & de filijs irę fecit filios gratię ſuę. Vnde hoc? Quia vos me amaſtis, & cre-
didiſtis, quia à Deo exiui. [Exiui à patre, & veni in mundū: iterum relinquo mundum, & vado ad
patrem.] Exinaniui me formam ſerui accipiens, & veni ſaluare mundum, cuſtodiendo vias du-
ras propter verba labiorum patris, dum non loquor opera hominum. Iterum relinquo mūdum, Philip.2
deponens ſeruitij iugum, & vado ad patrem, propter paſsionem mortis recipiens gloriam & ho- Pſal.10.
norem. Propter hoc ipſe pater illo die amat vos, quia credidiſtis hoc. Etenim iſta credulitas effi- Hebr.2.
ciens cauſa eſt, vt mea proſit vobis paſsio, vt reconciliemini Deo, vt non iam filios irę, ſed gratię

te-

reputet & amet vos, ita vt iam ex illo die non oporteat me patrem rogare de vobis, quod mo-
do ſemel facio, ſemel enim morior, & quod morior peccato non meo, ſed veſtro morior, de-
inceps viuam Deo, quia ſicut dixi vobis vado ad patrem, à quo propter hoc exiui vt hoc modo
Pſal.18. redirem. Hoc nempe illud eſt, quod Pſalmiſta cœlis enarrantibus audiuit aure prophetica. Præ-
miſſo nanque hoc verſiculo, quo expoſuit quàm Dei gloriam enarrauerit, dicens: In ſole poſuit
tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultauit vt gygas
ad currendam viam ſuam, ſtatim ſubſecutus eſt: à ſummo cœlo egreſsio eius. Igitur Cherintus
atque ſimiles eius hæretici mentiti ſunt dicendo, ante Mariam non fuiſſe Chriſtum: Quia exiui
(inquit) à patre & veni in mundum, conteſtante propheta, quia à ſummo cœlo egreſſus ſum.
Sequitur. [Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis.]
Dixerat enim eis ipſe. Hæc in prouerbijs locutus ſum vobis, venit hora, cum iam in prouerbijs
non loquar vobis, ſed palam de patre meo annuntiabo vobis. Non aduerterant quòd iam in
præſenti tempore dixit: Hæc in prouerbijs loquor vobis, ſed præterito: Hæc in prouerbijs
locutus ſum vobis. Vnde iam ſuperius dictum eſt. Dixerunt ergo: Ecce nunc palam loqueris, &
prouerbium nullum dicis. Quod & ſi ex parte verum eſt, nunc, id eſt, in hac cœna nullum pro-
uerbium dixerat, attamen non palam erant illis omnia quæ dixerat. Nam & paulò antè dixe-
Matt.26 runt: Quid eſt hoc quod dicit nobis: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum &
videbitis me, & quia vado ad patrem? Neſcimus quid loquitur. Adeo caligabant in illa magna
triſtitiæ nebula, qua non ſolum oculi, ſed & interni ſenſus eorum erant grauati, vt ipſam quo-
que ignorantiam vel tarditatem ſuam neſcirent. Sed huic errori ſides ſuberat, diſcuſsis igno-
rantiæ tenebris, & ſedatis triſtitiæ vel timoris tempeſtatibus, in ſuo tempore apparitura. Nam
ſequitur. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, vt quis te interroget. In hoc credimus
quia à Deo exiſti.] Venerabilis & ſapientiæ Dei condigna hæc profeſsio eſt, qua dicitur: Nunc
Pſal.146 ſcimus quia ſcis omnia. Omnia nanque ſcire, ſolius eſt, vel ſapientiæ eius, cuius non eſt numerus,
Sap.8. attingit autem à fine vſque in finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hæc enim ſola ſcit om-
Hiere.17 nia, & omnium ſcrutatur corda, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Quo autem expe-
rimento iſtud cognouerint, indicant continuo ſubiungentes: Et non opus eſt tibi, vt quis te
interroget. Hoc plane idoneum tantæ rei teſtimonium eſt. Quis enim eſt doctorum adeo ſtrenuus,
vt ſaltem obiectis ſemper ſufficere poſsit interrogationibus, ne dicam tacitis auditorum occurre-
re cogitationibus? At ille dominus & magiſter, quanta beneuolentia docebat, tanta & potentia
corda omnium in manu ſua tenebat, ita vt non neſciret quid cuique deeſſet, quinetiam nulla eum
cordis cogitatio lateret. Quod cū multis experimentis, vicino quoq; diſcipuli cōfirmati fuerant
argumento, quia videlicet paulò antè dicente illo: Modicum & iam non videbitis me, & cæ-
tera, cum dicerent quidam ad inuicem: Neſcimus quid loquitur, cognouit ipſe, quia volebant
eum interrogare, & non fuit ei opus, vt interrogarent, præuenit enim eos dicens: De hoc quæri-
tis inter vos? Bene ergo ſcimus (inquiunt) quia ſcis omnia, neque nos dubitamus, recte ſic illos
dixiſſe de illo, ſine quo nemo alius tetendit ſuper vnumquemque ſcientiæ vel intellectus lineas:
Iob.38. Et non eſt (aiunt) opus tibi, vt quis te interroget, videlicet quomodo cuique homini docere cu-
pienti opus eſt, aperiri verbis id quo hæreat ſenſus auditoris. Quod vero adijciunt: In hoc cre-
dimus, quia à Deo exiſti, idem eſt ac ſi dicant: In hoc credimus quia tu es ipſa ſapientia, quæ dicit:
Ezec.24 Ego ex ore altiſsimi prodiui. [Reſpondit eis Ieſus: Modo creditis? Ecce venit hora, & iam ve-
nit, vt diſpergamini, vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: Sed non ſum ſolus, quia
pater mecum eſt.] Modo (inquit) creditis? Modo ſcitis? Bene quidem eſt, quia creditis: & bene
eſt, quia ſcitis: ſed videte ne turbetur cor veſtrum, videte ne hanc ipſam credulitatem de cordi-
bus veſtris fuget ventus, tollat aura. Nam ecce venit hora, & non longe eſt, ſed iam venit, de
Luc.22. qua dictum eſt: Quia Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: Venit (inquam) hæc hora,
in qua tanta tempeſtate cribrabit vos Satanas, vt diſpergamini, vnuſquiſque in propria, ſcilicet
procul fugientes ab anguſtia mea, & contenti ſalute quiſque propria, & me ſolum relinquatis,
vt ſolus vadam immolari pro vobis. Nam quo ego vado, vos (ſicut ſuperius dixi) non poteſtis
Eſaiæ.63 me modò ſequi. Sic implebitur ſcriptura, quæ in perſona mea dicit: Torcular calcaui ſolus,
Matt.26 & de gentibus non eſt vir mecum: circunſpexi, & non erat auxiliator: quæſiui, & non fuit qui
adiuuaret. Itaque (vt iam dixi) omnes in me ſcandalum patiemini, quia diſpergemini, quia
fugam capietis, & me ſolum relinquetis. Veruntamen non ſum ſolus, quia pater mecum eſt.
Nec enim ſic exiui à patre, & veni in mundum, vt ille me reliquerit ſolum. Nunquid ergo
fallitur ſpiritus meus in propheta dicente: Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Abſit.
Pſal.21. Tantillum tacebit Deus meus, ſilebit & patiens erit, donec iſti (quorum eſt hora quæ iam ve-
nit, & poteſtas tenebrarum) videant, & derideant me, loquantur labijs & moueant caput, fo-
diant manus meas & pedes meos, & dinumerent omnia oſſa mea, diuidant ſibi veſtimenta
mea, & ſuper veſtem meam mittant ſortem. Tantillum inquam tacebit, & dereliquiſſe me vi-
debitur, quia ſilebit: ſed poſt hæc non longe faciet auxilium ſuum à me, eruet enim à framea
animam

animam meam,& de manu canis vnicam meam,à mortuis me reſuſcitans, & exinde palam ego
faciam,quòd non reliquerit me ſolum,quia narrabo nomen eius fratribus meis, & in medio Ec-
cleſiæ laudabo, id eſt,laudabilem faciã eum.[Hæc locutus ſum vobis,vt in me pacem habeatis.]
Quam pacem, niſi peccatorum remiſsionem? Quam pacem, niſi illarum quæ inter Deum & ho-
mines erant inimicitiarum ſolutionem vel reconciliationem? Hãc inquit pacem valde neceſſa-
riam,vt in me,id eſt,per mortem meam habeatis,idcirco hęc locutus ſum vobis. locutus ſum in-
quam,id eſt,feci. Verba nanque mea iam facta ſunt, quia videlicet certum eſt futura eſſe, imo &
impoſsibile eſt non poſſe fieri quæ locutus ſum vobis. Quæ nam ſunt ea quę locutus ſum vobis, Epeſ.5
niſi incarnationis meæ,quæ iam facta eſt,& eius,quæ ſine dubio mox futura eſt,paſsionis,ſimulq;
& reſurrectionis meæ certa myſteria? Hæc ego locutus ſum vobis,vt in me pacẽ habeatis,teſtante
ſcriptura,cum dicit: Si fuerit angelus loquens pro eo,vnum de ſimilibus, vt annuntiet homi-
nis æquitatem,miſcebitur eis, & dicit: Libera eum,vt non deſcendat in corruptionem. Inueni in
quo ei propitier,& cætera. Vnũ plane de ſimilibus eſt in his quæcunq; locutus ſum vobis, vt in me
pacem habeatis,vt liberemini, & incorruptionem non deſcendatis, vt in me,qui ſolus inuentus
ſum. Deus propitietur vobis. Quod eſt illud vnum? Hoc ſcilicet,quòd & ego æquè vt vos paſsi-
bilis atque mortalis homo ſum. Nam cætera diſsimilia ſunt, quia videlicet ſolus ego de cunctis
hominibus,quando & quomodo volui natus ſum, quando & quomodo volo morior, nihilomi-
nus & quando volo reſurgo, & in cœlum aſcendo. igitur hæc locutus ſum vobis, idem eſt ac ſi
dixiſſet: Hæc facio vobis. ſequitur. [In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite,ego vici mun- Mat.10.
dum.] Non inquit in mundo,ſed in me pacem habebitis: Nam econtrario preſſuram in mundo Luc.21
habebitis. Tradent enim vos in concilijs,& in ſynagogis flagellabunt vos, & ante reges & præ-
ſides ducemini propter me,& morte afficient ex vobis. Non inquam pacem,ſed huiuſmodi lites Roma.8
& bella & inimicitias in mundo habebitis. Sed confidite,& nolite timere eos qui corpus occidunt, 2.Cor.11
& poſt hæc non habent quid faciant. Nam ego vici mundum, quippe qui occiſus ab illo, tertio
die reſurgam. Hac ergo confidentia nolite timere, habentes pacem in me: etenim vos quoque
occiſi reſurgetis,& eritis ſocij victoriæ meæ,conſortes regni, participes gloriæ. [Hæc locutus eſt
Ieſus, & ſubleuatis oculis in cœlum dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum,vt filius tuus CAP. XVII.
clarificet te.] Huic orationi ſaluatoris congruit ille pſalmi centeſimi primi titulus talis: Oratio Pſal.10.
pauperis cum anxiaretur, & effunderet precem ſuam coram domino. Etenim illa hora anxiata
eſt anima pauperis huius, & erat triſtis vſque ad mortem, ita vt (ſicut alius euangeliſta refert)
factus in agonia, & prolixius orans ſudauerit, factuſque ſit ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis de-
currentis in terram. Sciendum quippe quia non in illo cœnaculo, in quo cœna facta fuerat,
hanc orationem fudit. Nam ſuperius Euangeliſta illum inde egredientem ſignificauit, videlicet
vbi iam exacta magna parte ſermonis, cum dixiſſet: Iam non multa loquar vobiſcum, venit e-
nim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, ſed vt cognoſcat mũdus, quia ego di-
ligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio, repente ſic intulit: Surgite eamus
hinc. Quo tamen tunc abierunt, non dicit,ſed luce clarius ex alijs accipimus Euangeliſtis. Sic e- Matt.26
nim concorditer referunt: Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum. Illic orationem iſtam Marc.14
fuiſſe celebratam perſpicuum eſt. Nam poſtquam illuc exijt. tunc (inquit Matthæus) venit Ieſus Luc.22
cum illis in villam,quæ dicitur Gethſemani,& dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic donec vadam il-
luc & orem. Et aſſumpto Petro & filijs Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Et ſubinde: Et
progreſſus inquit puſillum, procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Mi pater, ſi poſsibile eſt,
tranſeat à me calix iſte. Hoc idem Marcus euidenter narrat. Lucas quoque egreſſum illum refert
in montem oliueti, & auulſum à diſcipulis ſuis,quantum iactus eſt lapidis, poſitis genibus oraſ-
ſe,addens hoc,quia factus in agonia prolixius orauit,& factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis
decurrentis in terram. Itaque conſonantibus cunctis, hanc orationem dixit in monte oliueti,prę-
ſentibus Petro, & duobus filijs Zebedæi, nam à cæteris diſcipulis auulſus erat quantum iactus
eſt lapidis. Alijs nanque ſedere iuſsis, donec vadam inquit,& orem: poſt modum Petro & filijs
Zebedęi quos aſſumpſerat: Suſtinete ait hic,& vigilate mecum. Et progreſſus,non iam quantum
iactus eſt lapidis,ſed puſillum,procidit in faciem ſuam. Vnde non adeo mirũ eſt hunc Euange-
liſtã, filium Zebedæi prolixã eius ſcripſiſſe orationẽ,cum alij tam breuem ſcripſerint,quia vide-
licet vadens,vt oraret,hunc ſolũ ex omnibus Euãgeliſtis aſſumpſit, & hoc audiente orauit. Quid
igitur pauper iſte anxiatus orauerit,quem clamorem ad Deum patrem ſine dubio peruenturum
emiſerit, in hoc Euangeliſta plenius habentes, apponamus ſi aures habemus audiendi & audia-
mus quid clamauerit,quam coram domino patre ſuo precem effuderit. Subleuatis (inquit Euan-
geliſta) oculis in cœlum, videlicet quo ſuæ orationis dirigebat clamorem validum, dixit: Pa-
ter venit hora, venit inquam hora, ſubauditur magnæ anguſtiæ vel tribulationis, in qua defi-
ciunt ſicut fumus dies mei, & percutior ſicut fœnum, ſeuiter occiſus iuxta communem conditio- Pſal.101.
nem omnium mortalium, Sed tu clarifica filium tuum, videlicet magna reſurrectionis claritate,
vt filius tuus clarificet te, ſcilicet præclara diſcipulorum ſuorum prædicatione, vel mortuorum
reſurrectione

reſurrectione. Sequitur enim. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti
ei, det eis vitam æternam.] Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, id eſt, omnis hominis, ſiue Iu
dæi, ſiue Gentiles, & enim nõ eſt Iudæorũ Deus tantum, ſed & gentium: ſicut inquam dediſti ei po
teſtatem, & decreuiſti illum ſuper omnes gentes eſſe regem, & principem, atque ſaluatorem, ad
Rom.3. dandam pœnitentiam & remiſsionem peccatorum, ſic attende, datumq; tuum ſiue propoſitum
Acto.3. confirma rerum veritate, in eo videlicet, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam, ſcilicet
duplicem animarum atque corporum reſurrectionem. Ita cum dixiſſet: Clarifica filium tu-
um, vt filius tuus clarificet te, tanquam quæreres in quo ſe à patre clarificari, vel patrem ipſe
clarificare vellet: ſic (inquit) clarifica iam actu, ſicut clarificaſti poteſtate, vt faciat deinceps filius
tuus illud, propter quod incarnatus, vel homo factus eſt, id eſt, omnibus, quos dediſti ei, vitam
Rom.1. æternam det. Et tanquam iterum quæreres, quid pertineat hoc ad clarificationem patris, dare
vitam mortuis, quia dixit, vt filius tuus clarificet te, protinus adiungit [Hæc eſt autem vita æ-
terna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.] Igitur quòd di-
xit: clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, idem eſt, ac ſi dixiſſet, ſecundum ſpiritum
ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum atteſtare me eſſe filium tuum in virtute, cuius rei
clara cognitio, cauſa eſt effectiua hominibus vitæ æternæ. Eo ſuſpirat vel intendit totum hu-
ius orationis incendium, magno charitatis igne aduſtum, non quòd pauper iſte dubitet vtrum
propheta ſuus verum ſibi prænuntiauerit dicens: Nunquid qui dormit non adijciet vt reſurgat?
Sed vt ſcirent qui tunc audierunt, & intelligant qui hanc eius orationem nunc legunt vel au-
diunt, quòd ſalus, vita, & reſurrectio noſtra, moriendi & reſurgendi cauſa fuerit illi, qui pecca-
tum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. In alio quoque Pſalmo, cum iuxta ſenſum hu-
iuſce orationis, qua nunc dicit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, diceret ſpiritus eius: Do-
Pſal.40. mine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me, & cæter. Tandemque quaſi dubius quæreret: Quæ
Eſa.53. vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionem. Nunquid confitebitur tibi puluis,
Pſal.25. aut annuntiabit veritatem tuam? Statim vt vere certos intulit: Audiuit dominus, & miſertus
eſt mei, dominus factus eſt adiutor meus, & reliqua. Itaque tam in hac oratione ſua dominus,
quàm in propheticis ſcripturis, ſpiritus eius non dubius orat, dum & illic poſt clamorem ſuum di
cit: Audiuit dominus, quod magnæ eſt certitudinis, & hic, præmiſſo: Pater clarifica filium tuum,
ſubiungit continuo: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt oſtendat quòd oratio ſua non in
incerto, ſed in poteſtate ſit. Sequitur. [Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod
dediſti mihi vt faciam.] In quo iam clarificauerit patrem filius, poſtmodum expoſiturus eſt, di-
cendo: Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Non ergo quæſitu
opus eſt, quomodo qui dixerat: clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, nunc dicat: ego te
clarificaui ſuper terram, quia lector vltro intelligit, clarificatum quidem iam eſſe patrem in co-
gnitione filij apud mentes illorum qui credebant, quòd hic talis à Deo exierit, quem & confeſſi
iam fuerant eſſe Chriſtum filium Dei viui, ſed nondum illis bene cognita maieſtate vel bonitate
eiuſdem filij, multum deerat de glorificatione paterni nominis. Idcirco vtrumque dixit, vt & fi-
lius tuus clarificet te, & ego te clarificaui. Cui par eſt quod poſterius dicit: Et notum feci eis no-
men tuum, & notum faciam. Quod vero nunc addit: opus conſummaui, quod dediſti mihi vt
Hebr.2. faciam, idem eſt ac ſi dicat: Mandatum tuum impleui, factus homo mortalis, & nunc ad ſum-
mum obedientiæ, ſcilicet ad mortem, in qua nunc agonizor, ſponte perueni. Proinde mox ſub-
iungitur. [Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mun
dus eſſet apud te.] Et quoniam (inquit) conſummaui opus, quod dediſti mihi, nunc, ſcilicet in
hac hora quæ venit, clarifica tu me pater, id eſt, reſuſcita me: Clarifica inquam apud te, videli-
cet conſtituendo ad dexteram tuæ maieſtatis in excelſis, eadem claritate quam habui antequam
Geneſ.1. mundus eſſet apud te, vt nihilominus adoretur ab angelis recens forma ſerui, quàm adorabatur
ab angelis antiqua forma Dei. Aliter: Et nunc clarifica tu me pater apud temetipſum clarita-
te, quam habui priuſquam mundus eſſet apud te, videlicet vt ſicut ſpiritus meus in principio fe-
rebatur ſuper aquas, vt angelica creatura per me verbum tuum crearetur te dicente: Fiat lux,
ita & nunc idem ſpiritus ſuper aquas feratur, vt per me filium tuum noua hominum creatura
naſcatur, dum in morte mea baptizantur, vnde angelorum, qui cecidit decimus ordo reſtaure-
tur. Nam hoc etiam modo clarificatio, qua ego tunc clarui, nunc iterabitur. Nunc demum quia
Apoſtoli lux dixerat: Ego te clarificaui ſuper terram, exponit in quo clarificauerit dicens: [Manifeſtaui no-
mundi. men tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo.] Principium nanque paternæ clarificatio-
Matt.5. nis, horum hominum inſtitutio eſt, per quos nomen patris oportebat innoteſceſe orbi, vnde &
recte dicti ſunt lux mundi, quia mundum cognitione huius nominis illuſtraturi, prius ipſi ſunt
illuminati. Quod autem eſt hoc nomen Dei, niſi pater Ieſu Chriſti? Etenim cætera nomina
Dei, quæcunque in lege ſunt, audire vel ſcire potuerunt homines ante aduentũ eiuſdem Chriſti.
Hoc autem nomen quod eſt pater, vel cuius filij relatione pater credendus ſit, nunquam cogni-
tum fuiſſet, niſi veniens ipſe filius hominis illud manifeſtaſſet. Ergo nomen tuum (inquit) nomen
patris

patris mei, vel quòd pater meus ſit, manifeſtaui per opera, quæ nemo alius fecit hominibus, quos dediſti mihi de mundo, quos ad me attraxiſti: electos de mundo, quia non caro & ſanguis reuelauit eis, ſed tu pater mi, qui es in cœlis. [Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.] Niſi enim tui eſſent, non mihi eos dediſſes. Quomodo autem tui iam erant, & nondũ mei, niſi quia te quidem Deum inuocabant, ſed me filium tuum eſſe, vel huius filij reſpectu patrem te vocare, necdum ſciebant. Ergo in eo eos mihi dediſti, quia filium tuum eſſe illis reuelaſti.

Quo cognito, ecce ipſi ſermonem tuum ſeruauerunt, quia videlicet omnia relinquentes, me ſequuti ſunt. Quam tui ſermonis obſeruationem certam eſſe, teſtatur lex dicens. Qui dixerit patri ſuo & matri ſuæ, neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſrael. Igitur quos dediſti mihi, tui erant, & in eo ſermonem tuum ſeruauerunt, quia relictis omnibus, me ſequuti ſunt. [Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt: quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis. Et ipſi acceperunt, & cognouerunt verè, quia à te exiui, & crediderunt, quia tu me miſiſti.] Hoc vere quia tu mihi eos dediſti, conſequens erat, vt cognoſcerent, vt verba quæ dedi eis, acciperent, cognoſcerent & crederent. Niſi enim eos tu mihi dediſſes, nunquam cognouiſſent: ſicut non cognouit perditus Iudas, cuius ab effectis palam omnibus eſt, quia non eum tu mihi dediſti, nec tui cauſa me ſequutus eſt, ſed cum nõ eſſet tuus, tuis per hypocriſim fuit admixtus, peccator & doloſus. Propterea nunquam hoc illi ſapuit quod iſti cognouerunt, ſcilicet quòd omnia quæ dediſti mihi, id eſt, quæcunque feci opera, quæcunque dixi doctrinæ verba abs te ſunt: ſed dixit mala, in corde ſuo cum eis ſentiens, qui dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et non eſt hic homo à Deo. Palam ergo factum eſt, quia tu eos ad me attraxiſti, quia cognouerunt, quia de operibus meis rectè ſenſerunt. Cognouerunt inquam quia verba non alia, niſi quæ dediſti mihi, dedi eis, & acceperunt acceptione digna, videlicet vt (ſicut iam dictum eſt) propter verba mea reliquerint omnia ſua. Cognouerunt (inquit) vere, quia à te exiui, & crediderunt, quia tu me miſiſti. Cum idem eſſe videatur exire filium à patre quod mitti, cur vtrunque dixit, & quia à te exiui, & quia tu me miſiſti, niſi vt æqualem iudicet charitatem, & ſuimet ſcilicet filij venientis, & patris mittentis? Etenim pater quidem filio mandatum dedit, vt veniret bibere pro nobis calicem paſsionis, ſed nihilominus idem filius ſpontanea charitate venit. Denique non tanquam minorem propter charitatem ſuam pater mandato ſuo coegit, ſed vt vere coæqualem & pari dilectione volentem miſit. Igitur vt vtriuſque, ſcilicet patris & filij charitatem iudicet, & cognouerunt (inquit) quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti. His ita præmiſsis, ait. [Ego pro eis rogo.] Tandem orationem ſuam aperit, pro qua ſubleuatis in cœlum oculis hactenus obſecrauit, dicens: Pater venit hora, clarifica filium tuum, & cætera. Hoc plane, iuxta Apoſtolum, obſeruandum eſt in oratione legitima, vt per ordinem fiant obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Quem ordinem ipſe totius ſanctę orationis magiſter & dux præſenti loco ſeruaſſe comprobatur. Primo nanque obſecrationem præmiſit, dicens: Pater venit hora, clarifica filium tuum, & cætera. in quibus quaſi beneuolentiam patris ambiuit, vſque ad id quod nunc ait: ego pro eis rogo. Eſt autem ab hoc loco oratio, id eſt, verba ſupplicantia quidem, ſed nondum explicantia quid velit aut quo tendat. At vero quod poſtmodum ait: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, & reliqua, poſtulatio eſt. Et deinde quod ſubiungit: Pater iuſte, mundus te non cognouit, & cætera. gratiarum actio eſt. Igitur præmiſſa obſecratione, iam nũc orationem annectens, Ego, inquit, pro eis rogo. [Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt.] Væ ergo mundo gaudenti, orante pro ſuis, id eſt, moriente & in ara crucis ſe ſacrificiũ offerente Chriſto vnigenito filio Dei: quia pro eis quos dediſti mihi (inquit) rogo, non pro mundo. Mundus enim, hic accipiuntur dilectores mundi, tam diuerſi ab eis, pro quibus Chriſtus rogat crucifixus, quàm diuerſi erant, apud Deum Aegyptij filijs Iſrael, ſacro ſanguine agni poſtes ſuos ſignantibus. Væ igitur (vt dictum eſt) tali mundo, quia quod rogat Chriſtus verus agnus Dei, nihil illi proficit, vt cum rege ſuo principe tenebrarum diabolo, citius in profundum inferni demergatur: ſolis illis, quos pater filio dedit per crucem & ſanguinem eius euadentibus. Quia tui ſunt inquit, Et tanquam quæreres, quomodo vtrunque dixerit, & mihi eos dediſti, & tui ſunt, adhuc plenius ſubiũxit. [Et mea tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in eis.] Non ergo deſinunt eſſe patris, quos pater filio dedit, quia neque ſine filio pater, neque ſine patre filius quicquam poſsidet. In quo vero clarificatus eſt filius in eis, ſcilicet in omnibus quæ ſunt patris? In eo videlicet, quòd nihil eorum ad patrem niſi per filij gratiam venit: nemo ſiue mortuorum ſiue viuorum, niſi per crucem & ſanguinem filij, videre poteſt gloriam patris. Quòd quia nunc agitur, ſcilicet vt moriatur & reſurgat, & ſic viuorum atque mortuorum dominetur. Et clarificatus ſum (inquit) in eis, videlicet quaſi iam ſit factum, quod protinus eſt futurum. Vnde & ſubditur. [Et iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio.] Cum hæc loqueretur, vtique in mundo erat, quia viſibiliter aderat, & mortalem vitam ſpirabat, imo quia preſſuram in mũdo

Matt.19. Deut.33.

Iudas electis admixtus.

Matt.12. Lucæ.11. Ioan.5. Ioan.6.

1.Tim.2.

Quid hic mundus.

habebat, & tamen in mundo non erat, quia iam à traditore venditus, moxque tenendus & ad mortem ducendus erat. Ergo non omnino, ſed quodammodo iam in mundo non erat, quia iam
Pſal. 8. Pſal. 109. in termino vitæ præſentis, & iam in exitu mundi pedem irreuocabilem poſuerat. Qua vero ſic vadens, & dicens, & ego ad te venio, gloria & honore coronabatur, & conſtituebatur ſuper opera manuum patris: quia (inquam) ſic de torrente in via bibens, propterea protinus habebat exaltare caput, recte omnino quaſi de prętorito dixit, & clarificatus ſum in eis. Cauſam aūt quare ſic vadens, pro ſuis roget, interpoſuit dicens: Et hi in mundo non ſunt. Cauſa quippe magna & negotioſa eſt, de qua ſalutis amicum curare oporteat, quod ſe ſtabilitate littoris, id eſt, immortalitatis pace & ſecuritate potito, ſui remiges in fluctibus difficili nauigio periclitantur, ſine dubio perituri, niſi ſalutis ab ipſo portus illis præparetur. Itaque nunc demum ab eo poſtulat pro illis, id eſt, quid roget, propter quid obſecrauerit, manifeſtius aperit. Ait enim. [Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos.] Summam neceſſariæ poſtulationis breuiter eſt eloquutus, dicendo: vt ſint vnum ſicut & nos. Et hoc multoties repetit: quia vere magnum, quia præclarum, quia glorioſum & optabile eſt, eſſe vnum, & quàm magnum ſit,
Quid eſt, vnū eſſe. à ſimilitudine ipſius vel patris colligamus, quia dixit, ſicut & nos. Quidnam eſt, vnum eſſe, niſi ſemper idem eſſe, & ſine permutatione immutabiliter perdurare? Sic plane vnum eſt Deus
Exod. 3. vnus, pater & filius & ſpiritus ſanctus: vnum inquam & idem. Vnde & dicit ad Moſen: Ego ſum
Pſal. 101. qui ſum. Et Pſalmiſta. Cœli (inquit) peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Et ſicut opertorium mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Homo autem poſtquam à paradyſi æternitate peccando deiectus eſt, vbi pro modo ſuo, vnum eſſe vel fieri poterat, palam eſt iam vnum non eſſe: quippe qui quaſi flos egreditur conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Quam eius muta-
Iob. 14. Pſal. 89. bilitatem, imo & defectionem Pſalmiſta quoque deplorans: Mane, inquit, ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat, veſpere decidat, induret & areſcat, quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Ergo vnum eſſe deſijt, & in hoc Dei, qui ſemper vnum & idem eſt, ſimilitudinem perdidit. Dei autem filius, qui hæc moriturus nunc loquitur, idcirco nunc moritur, vt ad vnum, id eſt, ad ęternitatis ſtabilitatem homo reformetur, vt mortuus in anima, & moriens quoque in corpore, beata vtriuſque reſurrectio reparetur, & deinceps nullis ſubiaceat caſibus, nullis mutationibus perturbetur. Igitur quod dicit: Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti
Roma. 8 mihi, vt ſint vnum ſicut & nos. Adoptionem filiorum Dei poſtulat illis, pro quibus & patitur: quia videlicet in nomine patris ſeruari nullo modo melius intelligitur, quàm vt hoc idē ſit, quod eſt in Dei filios adoptari. Nam idcirco patrem ſanctum inuocat, vt ſibi ſanctificet quos filios, non quidem per naturam, ſed per gratiam habeat. Eſt notanda verbi proprietas, dum dicit, ſerua. Seruati nanque proprie dicuntur, qui capti in bello, cum iure belli poſſint occidi, victoris miſeratione vita donantur. Sic nimirum cum mundo iſto, Dei inimico, iuſte damnandi fuimus, ſed victoris Dei gratia dimiſſi ſeruamur. Vnde & iuxta rei veritatem ſerui ſumus, licet propter abundantiam gratiæ filij nominemur & ſimus. Hoc ſane prætereundum non eſt, cum dicitur, vt ſint vnum ſicut & nos, non Dei nobis æqualitatem dari, ſed ſimilitudinem comparari. Non enim ait, vt ſint vnum quod & nos, ſed ſint (inquit) vnum ſicut & nos. Quod hic idem Ioannes in epiſtola ſua commendans, non ait æquales, ſed ſcimus (inquit) quia cum apparuerit,
Ioan. 3. ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Hoc ergo agitur, non vt natura Deo æquales ſimus, ſed vt gratia ſimilitudinem Dei recuperemus, vt videndo eum qui ſolus vere eſt, ex ipſa eius viſione ſimus vnum, ſicut & ipſe vnum eſt. Vnum inquam, id eſt, immortales atque impaſſibiles, & nullius viciſſitudinis obumbrationi ſubiacentes. Sequitur. [Cum eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo.] Corporali, inquit, præſentia cum eſſem cum eis ego ſeruabam eos, non tamen addidit, vt eſſent vnum ſicut & nos. Hoc enim fieri non potuiſſet, quamdiu cum
Filius perditionis Iudas proditor. tis ipſe maneret paſſionis expers. Quomodo vero illos ſeruarit, monſtrat propoſitum ſic. [Quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo perijt ex eis, niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur.] Ergo ſic tantum illos ſe ſeruaſſe dicit, vt epiſcopatus ſuos non perderent, ſicut perdidit ille filius perditionis, vt ſcriptura impleretur, videlicet quæ dicit in illum: Fiant dies eius pauci, & epiſco-
Pſal. 108 patum eius accipiat alter, & cætera. Quod per præſentiam eius factum fuiſſe, ſcilicet vt vel ſic cuſtodirētur, ſatis ex eo liquet: qui mox vt ab eis auferri cœpit maximus eorum Petrus negauit, & epiſcopatum ſuum perdidiſſet, niſi quia conuerſus ipſe in eum reſpexerit. Igitur quia ſeruaui illos (inquit) euſque, vt in horam paſſionis meæ corde mecum permanſerint, quamuis corpore fugientes, me ſolum reliquerint, & idcirco in ſalutem & peccatorum remiſſionem fiat
Luce. 22. illis effuſio ſanguinis mei. Deinceps o pater ſancte ſerua eos (inquit) in nomine tuo, vt fortes facti per omnia mundi pericula perſeuerantes, ad hoc perueniant, quo (vt iam dictum eſt) ſimiliter vt nos vnum ſint. Cuſtodiui, inquam) eos, cum eſſem cum eis. [Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt gaudium meum in ipſis ſit.] Non dixit, nunc autem ad te venio, & ſum in mundo, quod contrarium eſſet ei quod pauló antè dixit: & iam non ſum in mundo.

mundo. Hæc (inquit) loquor in mundo, quod non idem, & diuerſum eſt. Nam & poſt reſur-
rectionem ſuam locutus eſt in mundo, id eſt, eis qui erant in mundo, cum tamen ipſe non eſſet
in mundo, videlicet in eo, quia mundana vel mortalis non erat eius conuerſatio. Quæ autem
ſunt ea, quæ loquitur in mundo, niſi hæc ipſa eius oratio, cuius cum intentione moriens. Ad te
(inquit) ò pater venio, & iam non ſum in mundo. Vt quid vero hæc loquitur, & hæc orat
pontifex ipſe & hoſtia ſalutaris? Ait: Vt gaudium meum in ipſis ſit. Hoc plane verum & no-
ſtræ fidei notum eſt, quia vt gaudium ſuum daret nobis, idcirco pro nobis doluit, idcirco
hæc locutus eſt, idcirco pro nobis patrem rogauit cum clamore valido (vt ait Apoſtolus) & Hebr. 5.
multis lachrymis. Sequitur. [Et ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia
non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.] Summa diſcriminis eorum, propter
quod & rogo pro eis, cauſa iſta eſt, quia ego dedi eis ſermonem tuum, id eſt, hæreditarium poſt
me reliqui eis prædicandæ veritatis officium. Propter hoc mundus eos odio habuit, & perſe-
quitur, propter hoc inquam, nam ſi non loquerentur ea quæ mundo non placent, non occide-
rentur, nec in mundo preſſuram haberent. Ergo ſic de mundo non ſunt, quomodo ego non
ſum de mundo. Nam & ego propter hoc non ſum de mundo, ſed extraneus factus ſum quo- Pſal. 68.
que fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ, quia loquor non placentia illis. Quid er-
go pro eis rogo, quid volo dum dico, ſerua eos in nomine tuo, vt ſint vnum ſicut & nos?
Nunquid vt iam depoſitis corporibus liberi, aut in modum Heliæ & Enoch tranſlati exeant de Gene. 5.
hoc mundo? Minime. [Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo.] Si e- 4. Reg. 5
nim iam de mundo tollerentur, quo vehiculo, quibuſve curribus, quibus inquam quadrigis,
quove equitatu exiret in omnem terram, & in fines orbis terræ ſermo tuus, aſsignare mihi po-
ſtulanti datas à te gentes hæreditatem meam, & poſſeſsionem meam terminos terræ? Iſti enim Pſal. 18.
ſunt ſoli reſidui equi tui, & quadrigæ tuæ, de quibus ſcriptum eſt: Qui aſcendes ſuper equos Pſal. 2.
tuos, quadrigæ tuæ ſaluatio. Non ego rogo, quia nequaquam expedit, vt tollas eos de
mundo, ſed vt ſerues eos à mundo, id eſt, à peccato. Malum enim ſolum peccatum eſt, quia
creaturæ rationali præter peccatum nihil nocere poteſt. Proinde etſi mundus eos odio habens,
corpora occidit, animas eorum ſerua vt non poſsint occidere, vt ſatanas quantumcunque
cribret eos ſicut triticum, non poſsit quenquam eorum velut paleam, deficiente fide, in dam-
nationem euentilare. Quomodo autem ſeruari, & in mundo illos velim dimitti, iam dicam.
[Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego mi- Luc. 22.
ſi eos in mundum.] Hoc eſt, inquit, quod pro eis rogo, vt in veritate ſanctificentur, & in
mundo ſic mittantur ſicut ego ſum miſſus, id eſt, ſicut ego veni perſequutionem paſſurus, ſic
eant & ipſi perſequutionem paſſuri. Quid autem eſt ſanctificari in veritate, niſi vere iuſti-
ficari per fidem in meo ſanguine? Nam hactenus ſanctificati quidem erant: ſanctificati inquam,
ſed nondum in veritate, quia videlicet omnes ſanctificationes, quæ ſcriptæ ſunt in lege Moy-
ſi, non iam veritas, ſed vmbræ vel figuræ erant veritatis, vel veræ ſanctificationis, qua
nunc in ſanguine meo tolluntur peccata mundi. Huius autem ſanctificationis efficiens cau-
ſa eſt ſermo tuus, qui eſt veritas. Quis eſt iſte ſermo tuus, niſi verbum quod caro factum 1. Cor. 10
eſt, & ecce per paſsionem mortis infernum conſtringit, & tertia die reſurgit? In hoc ſermone Coloſ. 2.
quicunque baptizantur, in veritate ſanctificantur. Itaque in hoc ſermone, in hac veritate
quia crediderunt, verè ſanctificatos non rogo vt tollas eos de mundo, ſed ſic mitto eos
in mundum, vt tu miſiſti me in mundum, ſcilicet vt patiantur eoſdem perſequentes, qui
me perſequuti ſunt, perhibendo veritati teſtimonium. [Et pro eis ſanctifico meipſum, vt
& ipſi ſint ſanctificati in veritate.] Siquidem ita dictum eſſet: & pro eis ſanctifico me- Sanctifi-
ipſum, paratior vltra ſenſus occurreret, videlicet quod de præſenti ſuæ paſsionis ſacrifi- care, eſt
cio dixiſſet, quo verus ipſe agnus omni mundo non per alium pontificem, quàm per ſe- ſacrifica-
metipſum immolatus eſt. Verum iuxta verbi proprietatem ſenſus idem prælto eſt, quia re ſeu ſa-
profecto cum ſacrum & ſanctum idem ſignificent, non aliud dixiſſe putandus eſt, quàm ſi di- crificiũ
xiſſet: & pro eis ſacrifico, vel ſacrificium offero meipſum. Ipſe quippe non ſolum ſacri- offerre.
ficium, vt ſacrificij pontifex eſt, verum etiam & templum eſt, teſtante Apoſtolo, qui de Heb. 9.
vmbraticis ſacrificijs loquutus plurima: Chriſtus autem, inquit, aſsiſtens pontifex futu-
rorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non
huius creationis, neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſangui-
nem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Ergo mox traditurus pro pec- Eſaię. 53.
cato animam ſuam, vt videat ſemen longæuum: & pro eis, inquit, ſanctifico, id eſt, ſacrifico me-
ipſum, vt & ipſi ſint ſanctificati in veritate. Quod ſi rite perpendas, amplius & magis Zach. 3.
propriè rem tetigit, dicendo ſanctifico, quàm ſi dixiſſet, ſacrifico. Cum enim dicit ſanctifico,
ſordidum ſe fuiſſe innuit. Dicendo quoque pro eis, non ſuis, ſed alienis ſe ſorduiſſe, clare deſi-
nit, quod propheta quoque patenter exprimens, cum dixiſſet: omnes nos quaſi oues erraui-

mus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, ſtatim intulit: & dominus poſuit in eo iniquitates om-
Zach.3. nium noſtrum. Et Zacharias: Et Ieſus, inquit, indutus erat veſtibus ſordidis, & ſatan ſtabat à
dextris eius vt aduerſaretur ei. Igitur quia ſecundum ſe quidem ſanctus, imo & ſanctus ſancto-
1.Petr.3. rum erat, quippe qui de ſpiritu ſancto conceptus fuerat, & quia in omni vita ſua, nec peccatum
fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, ſed ſecundum iniquitates omnium noſtrum, quas Deus
in eo poſuerat, veſtibus ſordidis indutus erat agnus Dei, recte dixit: Sanctifico meipſum, ſignan-
ter addendo, pro eis. Quare autem pro eis? Vt & ipſi, inquit, ſint ſanctificati in veritate. In
Hebr.9. veritate inquam, id eſt, non in vmbra vel figura, ſed in vera peccatorum remiſsione, non vt
quantum ſanguis hircorum, aut taurorum, aut cinis vituli aſperſus coinquinatos ſanctificabat
ad emundationem carnis, ſed multo magis ſanguis meus, qui per ſpiritum ſanctum memetipſum
offero immaculatum Deo, emundet conſcientiam eorum ab operibus mortis ad ſeruiendum
Deo viuenti. [Non pro his autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eo-
rum in me, vt omnes vnum ſint, ſicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint,
vt credat mundus quia tu me miſiſti.] Senſus iſte eſt, Non tantum pro iſtis quos dediſti mihi
rogo, vel meipſum ſanctifico, ſed & pro illis omnibus, qui per verbum eorum credituri ſunt in
me, vt ſiue Iudæi ſiue gentiles, omnes vnum ſint, & non ſit eorum diſtinctio apud te.

Ephes.1. Notandum quippe, quia dicendo nunc, vt ſint vnum, non addit, vt ſupra, ſicut & nos, quod
& poſtmodum facturus eſt dicendo, vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Nunc enim ad hoc
tendit pax noſtra, vt faciat vtraque vnum, & duos condat in ſeipſo, videlicet vt Iudæorum &
gentilium nulla ſit diſtinctio, vt (inquam) duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominem,
faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in
ſemetipſo, vt per ipſum habeamus acceſſum ambo in vno ſpiritu ad patrem. Proinde cum di-
xiſſet: vt omnes vnum ſint, miram continuo ſimilitudinem interpoſuit, dicendo: ſicut tu pater in
me, & ego in te, vt patenter agnoſcas, quia ſicut pater & filius non duo dij, ſed vnus eſt Deus, ita
gentilis & Iudæus non duo populi, ſed vnus eſt populus, vna eccleſia, vnum corpus. Statim
quoque de ipſa vnitate repetens: vt & ipſi (inquit) in nobis vnum ſint. Addiditque: Vt mun-
dus credat, quia tu me miſiſti. Ecce hæc illa ſunt glorioſa, quæ propheta in ſpiritu conſilio diuini-
tatis admiſſus, audiuit, ſicque nunciauit: Glorioſa, inquit, dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Et tan-
quam quæreres, quænam illa dicta fuerint, quid dixerit dominus ciuitatis ſuæ, ſcilicet ſanctæ
eccleſiæ, fundamenta ponens in montibus ſanctis, id eſt, in Apoſtolis, quorum per verbum nos
eramus credituri. Memor, inquit, ero Raab & Babylonis ſcientibus me. Et adiecit: Ecce alie-
nigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic. Vere enim ſicut tunc promiſerat in
prophetis, ita nunc in paſsione ſua memor ſuis dominus noſter Raab & Babylonis, id eſt, latitudi-
nis & confuſionis, ſcilicet latius diffuſæ, & nimium confuſæ gentilitatis. Memor, inquam, fuit
huius magnæ meretricis, quando dixit, non pro his autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credi-
turi ſunt per verbum eorum in me, & cætera. In illa memoria eius, nos alienigenæ, nos Tyrus
& populus Aethiopum: nos, inquam, alienigenæ & alieni à teſtamento patrum, & Tyrus, id eſt,
anguſtiati, videlicet in carcere & tenebris peccatorum, verè populus Aethiopum, præ nimia ni-
gredine vitiorum vel cæcitatis & ignorantiæ, illic fuimus in illa memoria dicentis, vt & ipſi in
nobis vnum ſint vt credat mundus, mundus inquam, & non ſola Iudæorum gens credat, quia
Matt.16 tu me miſiſti, quòd quicunque crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, ait ipſe alibi. Quænam
autem merces erit huius fidei & vnitatis? Ait, [Et ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis, vt
ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum, vt
cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti.] Hoc plane illud eſt,
1.Ioan.3 quod hic idem Ioannes in epiſtola ſua dicit: Chariſsimi nunc filij Dei ſumus ſed nondum appa-
ruit quid erimus. Scimus, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt.
Quam enim claritatem intelligere debemus in eo quod ait, & ego claritatem quam dediſti mi-
hi, dedi eis, niſi illam, quam expectatio creaturæ expectat, ſcilicet reuelationem gloriæ filiorum
Dei? Hanc vtique claritatem dedit pater huic vnigenito ſuo, primogenito mortuorum, reſuſci-
tans eum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, dando illi quod in eo noſtra
non habuerat natura, honorem incorruptionis, gloriamque immortalitatis. Etenim ex eo iam,
quia multitudini accidentium non ſubiacet noſtra in verbo Dei ſubſtantia, veraciter vnum eſt,
atque idem permanet. Vnde cum dixiſſet, vt ſint vnum, addidit (vt ſuperius) ſicut & nos v-
num ſumus. Quod ad conſubſtantialitatem patris & verbi, congrue referri non poteſt, quia vi-
delicet, non ſicut pater & verbum vnum ſunt, ita & nos vnum eſſe poſſumus: ſed illam clarita-
tem quam dedit filio pater, quam dedit inquam, quia prius ſecundum carnem, non habuerat,
ſcilicet immortalitatis, atque impaſsibilitatis gloriam & honorem, quo coronauit ex mortuis
Ephes.1. reſurgentem, nos in filios adoptati, expectamus. Proinde, quod dixit, vt ſint vnum ſicut & nos
vnum ſumus, non ad ipſam ſpectat, quæ propria eſt verbi cum patre conſubſtantialitatem: ſed
ad eam,

ad eam, quæ non ſolum homini dominico, ſed & cunctis fidelibus eius per gratiam communis
eſt, cum beata & immortali trinitate, incorruptibilis æternitatis beatitudinem. Et hoc vno Pſal.12.
Pſalmiſta glorioſam (de qua ſupra dictum eſt) ciuitatem beatificans: Hieruſalem, inquit, quæ æ-
dificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Idipſum nanque eſt, quod ſemper idem
eſt & immutabiliter permanet, & hoc vere clariſsimum & ſummum bonum eſt, quod habet eum
Deo noſtra iam ſubſtantia, primum in Chriſto, deinde in toto corpore eius habitura eſt, quod eſt
eccleſia, non communione naturæ, ſed participatione gratiæ. Et hanc proculdubio clarita- Epheſ.2.
tem, pater filio, ſecundum quod homo eſt, dedit: ipſe autem filius, ſecundum quod Deus eſt, dedit
fidelibus ſuis, ſicut nunc agit, & ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis. Iuxta quod alibi di-
ctum eſt, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quæ vnitatis Ioan.1.
ſtabilitas, quia hic incipitur, dum per fidem vnum ſumus, & idem ſapimus, idcirco præmiſit
quod iam prædictum eſt: non pro his autem rogo tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt per
verbum illorum in me, vt omnes vnum ſint, &c. Amplius autem illam futuræ vnitatem bea-
titudinis exprimit, cum ſubiungit: Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum. Verum
cum tota trinitas vnus Deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus, æque & nunc per fidem habitat in
cordibus noſtris, & in futuro per ſpeciem inhabitatura: quare ſic dixit & ſic diſtinxit, ego in eis, &
tu in me, niſi ſe ſolum mediatorem Dei & hominum voluit demonſtrare. Sola nanque filij per-
ſona præter hoc, quòd per fidem, vt dictum eſt, habitat in cordibus noſtris, modo quodam eſt
in nobis, videlicet quia in carnem & naturam noſtram deſcendit, & nihilominus pater in illo eſt,
quia deſcendentem non deſeruit: nec enim ita filius ſemetipſum exinauit, vt formam Dei amit-
teret, aſſumendo formam ſerui. Ita mediatore Dei intercedente, ad æternitatem reducti, con-
ſummamur in vnum, & participatio noſtra ſit in idipſum. Vnde nunc ait, vt ſint conſummati in
vnum. Quod vero continuò ſubſequitur, vt cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dile-
xiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Cognitionem illam cogit intelligi, quæ non iam in parte, ſed in 1.Cor.13
plenitudine erit, Paulo teſtate, cum dicit: Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut
& cognitus ſum. Cognoſcat ergo, id eſt, experiatur mundus, ipſo immortalitatis fructu: mun- Rom.8.
dus inquam, id eſt, omnes redempti, ſaluati, atque in vnum conſummati, cognoſcant, & facie ad
faciem videant, quia tu me miſiſti: quod nunc cognoſcunt ex parte, & vident quaſi per ſpecu-
lum in ænigmate, & cognoſcant, quod nunc credunt & ſperant, quia dilexiſti eos ſicut me di-
lexiſti, id eſt, mihi conformes eſſe voluiſti: hoc tantùm excepto, vt ſim ego primogenitus in mul-
tis fratribus, in quo nihil eorum felicitas minuitur, ſed charitas magis delectatur. Summam to-
tius poſtulat, breui tandem concluſione recolligit. [Pater, quos dediſti mihi volo vt vbi ego
ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante
conſtitutionem mundi.] Tanquam diceret: Finis ſeruationis eorum, quam poſtulaui, dicens: Ser-
ua eos in nomine tuo quos dediſti mihi. Finis, inquam, eſt iſte, & in hoc dignum iuſtitia iudicat,
vt quia mundus eos odio habuit, pro eo, quòd ego ſermonem tuum Dedi eis, & ipſi acceperunt
& crediderunt verè, quia tu me miſiſti. Proinde vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant cla-
ritatem meam quam dediſti mihi, ſimulque & hoc videant, quia dilexiſti me ante conſtitutionem
mundi. Notandum, quòd non ait ſolum, vt videant claritatem meam quam dediſti mihi.
Hæc enim clarificatio eſt aſſumptæ humanitatis, quam & impij videre potuerunt cum poteſtatē
magna & maieſtate venientem cum nubibus, vt videat eum omnis oculus & qui pupugerunt:
ſed addidit, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi, ſubauditur, videant, quod ſoli videre
merebuntur beati oculi iuſtorum. Formam quippe Dei in qua patri dilectus erat ante conſtitu- Mat.24.
tionem mundi, ſoli videbunt pauperes ſpiritu, atque mites, lugentes, atque iuſtitiam eſurientes & Apoc.1.
ſitientes, miſericordes, mundicordes, pacifici, & perſecutionem propter iuſtitiam patientes: vnde Matt.5.
& in cœlis regnabunt, & terram viuentium poſsidebunt, & conſolabuntur atque ſaturabuntur,
& miſericordiam conſequentur, atque Deum videbunt, & filij Dei vocabuntur, & ipſorum erit
regnum cœlorum. Itaque dixiſſe, & videant claritatem quam dediſti mihi, ſatis eſt ad iudicium
futuræ beatitudinis. Videre nanque eſt habere, imo, viſio claritatis æternæ claritudo videntium,
& efficiens claritatis eorum cauſa eſt, ſicut hic idem Ioannes cum dixiſſet: ſimiles ei erimus, ſtatim 1.Ioan.3
cauſam efficientē ſubiunxit, dicēs: quomodo videbimus eum ſicuti eſt. Iam ijs tribus exactis, ſcili-
cet obſecratione, oratione, atque poſtulatione: quartum tandem ſequitur, videlicet gratiarum
actio, cum dicit. [Pater iuſte, & mundus te non cognouit, ego autem noui te. Et ij cognouerunt,
quia tu me miſiſti. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio qua dilexiſti me,
in ipſis ſit, & ego in ipſis.] Hæc nanque manifeſtè gratiarum actio eſt, qua iuſtitiam patris atque
miſericordiam collaudat: quia videlicet iuſte actum eſt, vt creatorem ſuum mundus ob culpam
ſuperbiæ cæcatus non cognoſceret: mundus inquam, cuius pars obſcuriſsima domini noſtri ſunt
interfectores, miſericorditer vero indultum vt lumen oculorū ſuorum, ſcilicet Dei filium, in hu-
militate ſuſcipiens mundus, id eſt, vniuerſitas electorum, ad viſionem claritatis Dei, rurſus il-
luminatam faciem ſubleuaret. Ait itaque, pater iuſte. Hic ſubaudiendum eſt, quia faciem ſuam

Matt.11. auertiſti, vel gratiam tuam abſcondiſti à ſapientibus & prudentibus, id eſt, ſuperbis. Quod pro-
Eſai.64. pheta in perſona gentis ſuæ deplorans: Abſcondiſti (inquit) faciem tuam, & alliſiſti nos in manus
iniquitatis noſtræ. Item: Quare domine feciſti nos de vijs tuis errare, & quare cor noſtrum indura
ſti ne timeremus te? &c. Et mūdus, inq̃, te cognouit, videlicet digna cæcatus retributione, vt eius
perderent cognitionem, cuius non receperunt dilectionem, eius amitterent auxilium, cuius ſpre
uere conſilium. Ego autem nouite: ego (inquam) quem dicunt à Deo non eſſe, noui & dilexi te, &
Ioan.9. hi cognouerunt, quia tu me miſiſti, & teſtes mei ſunt, quia quæ dediſti mihi (ſicut ſupra dixi) abs te
Ioan.16. ſunt: confitentes enim dicunt, tunc credimus, quia à Deo exiſti. Proinde te illos iudicante di-
gnos reuelatione horum, quę abſcondiſti à ſapientibus & prudentibus, ego notum eis feci nomen
Pſal.18. tuum iam in doctrina & virtute ſignorum, & amplius notum faciam per inuiſibilem ſpiritus ſan
cti potentiam, ita vt in omnem terram exeat ſonus eorum, tuæ paternitatis enarrantium gloriā.
In quo enim notitia perficitur nominis tui, niſi in effuſione ſpiritus ſancti? Vnde & ſequitur,
Vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis. Dilectio hæc ſpiritus ſanctus eſt, qua filius
patrem, & filium diligit pater. Plane & indubitanter dilectio patris & filij ſpiritus ſanctus eſt.
Ergo vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis, idem eſt ac ſi dicat, vt ſpiritus ſanctus
paracletus ad ipſos veniat, eoſque omnem veritatem doceat: qui cum in ipſis fuerit, ego quoque
Ephes.3. habitem in cordibus eorum per fidem, & per hunc dilectionis ſpiritum. Hæc pontifex ſum-
Luc.22. mus propitiator ipſe & propitiatorium, ſacerdos & ſacrificium, pro nobis orauit, & vultus eius
non ſunt amplius in diuerſa mutati. Non enim ceſſantibus verbis validus cordis eius clamor
conquieuit, cum potius verbis illis tantum ſignificauerit, qua cauſa vel intentione ſuſtinere ha-
bet protinus vincula, probra, alapas, ſputa, flagella, ſpineam coronam, crucem, clauos atque lan
ceam, fellis & aceti poculum: per omnia tacens, & non aperiens os ſuum. Cur enim factus in a-
1.Reg.1. gonia, & prolixius orans ſudauit, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in ter-
ram, niſi vt oſtēderetur, orationē ipſam, quā eiuſmodi ſudore ſundebat ad patrē, cauſam contine
re, pro qua mox in cruce totum fuſurus erat ſuum ſanguinem? Itaq; hac oratione declarauit rex
& pontifex, lætabundus quidem in virtute domini, triſtis tamen & anxius in infirmitate carnis,
quaſi deſiderio duceretur ad torcularia paſsionis, & tu domine (inquit Pſalmiſta) deſiderium cor
Pſal.20. dis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum, vitam enim petijt à te, & tribui
ſti ei longitudinem dierum in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. XIII.

ORdinatus ac legitimus eſt huius ſummi pontificis noſtri habitus, & rite ſecun-
dum legem vel ordinem, quem præſcripſit ſacerdotij ſui participibus, in
Exod.28 ſancta ſanctorum ſpectabilis & auditu dignus ingreditur. Nā vt cætera nūc
omittam, pōtificalis habitus legitime claret, quia ſines tunicæ ſacerdotalis bene
ſibi ſpiritualiter compoſuit, quales fieri iuſsit in exterioris legis litera. Deorſum
(inquit) ad pedes tunicæ per circuitum quaſi mala punica, facies hyacintho &
purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medijs tintinnabulis, ita vt tintinnabulū
ſit aureum & malum punicum. Rurſumque tintinnabulum aliud aureum, & malum punicum,
& veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur
ſancta ſanctorum in conſpectu domini, & non moriatur. Qui ſunt ſines tunicæ ſacerdota-
lis, niſi extrema, de quibus nunc loquimur, vitæ domini noſtri? Quæ ſunt mala punica
valde rubentia, niſi eius, qua maiorem nemo habet, charitatis opera? Hæc vtique mala ſini-
bus ſuæ tunicæ appendit, quia cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos,
ſcilicet ſuam pro eiſdem amicis ſuis animam ponendo. Tintinnabula vero clariſsima ſunt di-
lectionis eius verba, quibus & eos in prædicta cœna inſtituit, & deinceps pro ipſis patrem ro-
gauit. Ita mixtis tintinnabulis doctrinæ & operum eius malis punicis, nihil viſu pulchrius,
nihil auditu dulcius, nihil experimento delectabilius. Igitur quia iam & pulchritudinem ma-
lorum punicorum vidimus, & ſonitum tintinnabulorum clarè perſonantium nouiſsime au-
Heb.9. diuimus, deinceps qualiter ingreſſus, vultui Dei pro nobis aſtiterit, quo ordine ſemetipſum ob-
CAP. XVIII. tulerit, conſideraturi, ſeriem ſequamur euangelicæ narrationis. Sequitur. [Hæc cum dixiſſet
Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit

ipſe

ipſe & diſcipuli eius.] Iam ſupradictum eſt, vbi vel quando egreſſus ſit cœnaculo, in quo cœnam fecerat, videlicet quia dicendo, ſurgite eamus hinc, hymno dicto, vt cæteri Euangeliſtæ referunt, exiuit in montem Oliueti, & diſcipulis in villa Gethſemani reſidere iuſsis, ipſe auulſus eſt ab eis, quantum iactus eſt lapidis, aſſumptis ſecum Petro & duobus filijs Zebedæi, & progreſſus puſillum, procidit & orauit. Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. Igitur cum illuc rediſſet, & inueniſſet eos dormientes, dixiſſetque (vt Mattheus ait) increpando, dormite iam & requieſcite, ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum, ſurgite eamus, ecce appropinquabit qui me tradet, egreſſus eſt (vt hic Euangeliſta nunc ait) & ſubaudiendum eſt, à villa Gethſemani, quæ eſt ad radices montis Oliueti, egreſſus (inquam) & reuerſus trans torrentem Cedron, reapproximans ciuitati vt ſponte occurreret aduerſarijs. Vbi erat (inquit) hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Pulchrè in horto voluit adam ſecundus obediens inueniri, quia videlicet primus Adam in horto, ſcilicet, in paradiſo, quod interpretatur hortus, inobediens inuentus, imo à ſerpente circumuentus eſt. [Sciebat enim & Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.] Sciebat hoc ille, rerum cognitione peſsimè abutens, & maliuolæ ſcientiæ vaſculũ tanto nequior cunctis hominibus, quãto ſerpens callidior cunctis animantibus, & ob hoc opportunius homicidæ diabolo ſatellitiũ, ſicut ſerpens eidem diabolo ad decipiendum primũ hominem, competentius extitit diuerſorium. Sicut enim tunc ſerpente vſus eſt ad occidendũ in anima terrenum hominem, ſic nunc iſto traditore vtebatur idem Satanas, ad occidendum in corpore hunc cœleſtem & nouum hominem. Idcirco in hortum introiuit, idcirco (inquam) quia voluntarius ad paſsionem accedebat, illuc, vbi ab exequutoribus citius inueniretur, properauit. Nam quaſi quæreres, cur illuc introierit, ſciebat enim (inquit Euangeliſta) Iudas qui tradebat eum, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. [Iudas ergo cum accepiſſet cohortem, & à principibus & phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.] Cohors trecentis viris impletur. Notandum, quòd non ait, cum accepiſſet cohortem & miniſtros à principibus & phariſæis, ſed cum accepiſſet cohortem, & à principibus & phariſæis miniſtros. Cohors quippe & legio ſiue tribuni, non Iudaicæ turbæ, ſed Romanæ militiæ nomina ſunt. Quam videlicet cohortem, non à principibus & phariſæis, ſed à præſide Romanæ poteſtatis Pontio Pilato Iudas accepit, miniſtros ſuos adiungentibus principibus ſacerdotum & phariſæis: vt ſi qui ex populo motu illo per noctem exciti, dominum defendere vellent, tam nomine Romano, quàm vtraque manu armata deterrerentur. Ita gladium euaginauerunt peccatores, & intenderunt arcum ſuum. Psal. 36. Merito ergo retributum eſt illis, vt gladius eorum intraret in corda ipſorum, & arcus eorum confringeretur, intraret (inquam) gladius eorum in corda ipſorum, ita vt pro vna cohorte Romana, quam aduerſus dominum & regem ſuum armatam conduxerunt, immenſum Romanæ fortitudinis aduerſus rebellionem ſuam commouerent exercitum. Et quia, cum laternis & facibus & armis exierunt noctu, tanquam ad latronem, idcirco lucerna Dei, lucerna legis & prophetarum, qua illuſtrati ſunt patres eorum, cadat de manibus ipſorum, ſicut ſcriptum eſt: Obſcurentur oculi eorum ne videant, & idcirco ſub armis eiſdem, cum quibus exierunt, ſemper incuruetur dorſum eorum. Psal. 68. Sequitur. [Ieſus itaque ſciens omnia, quæ ventura erant ſuper eum, proceſsit, & dicit eis: Quem quæritis?] Hoc pro laude ſpontaneæ charitatis, id eſt, voluntariæ paſſionis Euangeliſta dixit: quia cum ſciret omnia, quæ ventura erant ſuper eum, ſicut ex ijs quæ hactenus dicta vel acta ſunt perſpicuum eſt, proceſsit, & (ſicut iam dictum eſt) trans torrentem Cedron egreſſus in hortum illum, in locum talem quem ſciebat Iudas, introiuit, venientibuſque aduerſarijs, ne vnum quærentes, multos per indiſcretum tumultum tenerent, ſponte occurrens dixit eis: Quem quæritis? Non dixit, ecce ego, quia me quæritis, ſed quem quæritis (inquit) quia reuera talem perſequutionis modum veritas neſcit, ſalus ignorat, lux & vita refugit. [Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem Iudas, qui tradebat eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.] Quia mirum ſi ad vnam vocem, qua dictum eſt, ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram hi qui non ſunt? Nempe hoc ſecundum diuinitatem, quæ vere eſt, ſecundum quam permanet eſſe quod eſt, dixit, ego ſum, quod verbum ſubſtantiuum de ſeipſo veriſsimè proteſtatur ille ſolus, qui & ad Moſen dicit; Ego ſum qui ſum. Et quamuis cum laternis & facibus & armis, nullatenus diuinitatis eſſentiam quærerent, opportune tamen reſpondit Deus de templo corporis ſui, dicens, ego ſum, videlicet non ad ipſorum intentionem, ſed ad ſuum nomen reſpiciens. Interrogati enim, quid quærerent, reſponderunt, Ieſum Nazarenum. Quidnam eſt Ieſus Nazarenus, niſi ſaluator ſanctus? Hoc vtique nomen, verbum deus extunc habuit, ex quo caro vel homo factus eſt: ſed cauſa cur facto homini tale nomen poſitum eſt, non ex natura humana, ſed ex diuina virtute pendet. Vnde enim nos ſaluat aut ſaluator noſter eſt, niſi ex Deo quod nõ homo tantũ, ſed etiã Deus eſt?

Præterea, quia Deus qui ſolus verus eſt, cum homine quem aſſumpſit vna perſona eſt, rectè dicentibus ſe Ieſum quærere Nazarenum, propriam ſuæ diuinæ eſſentiæ vocem reſpondit, dicens: Ego ſum: propriam, inquam, ſuæ diuinitatis vocem, certa intentione prolatam, quod ab effectu claruit, quia ſtantes aduerſarios in terram deiecit. Ergo non mirũ de his qui non ſunt, quia male ſunt, non amantes & male quærentes, qui ſolus verè eſt, Ieſum Nazarenum: non mirum (inquam) comparatione maiorũ quæ futura ſunt, quod abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, cum illo, qui ſtabat cum ipſis, diabolo, Iuda traditore, & malitiæ ſignifero qui ſatanã ſerẽs in pectore, ſignum pacis ore extulerat, iam quippe agno Dei, nequiſsimi oſculi cultrum impreſſerat. Quare autem cum agnus eſſet protinus immolandus, iam ſicut leo modicum rugijt, dum dicendo, ego ſum, tantam tamq; ſeuiter armatam Ianiſtarum turbam ad terram deiecit: videlicet vt eſſent inexcuſabiles, ne neſciret quia Ieſus Nazarenus, quem quærebant, eſt qui eſt. Reuelata eſt illis ira Dei, quam expectare habeant, qui non timent, reuelata, inquam, fortitudo venturi ad iudicium vindicis, quia ſi hoc facere poterat moriturus, multo magis tunc immortaliter regnaturus ſuper eoſdem inimicos ſuos confortabitur. Hoc manifeſtum factum eſt in illis, & experimento percepta eſt ſempiterna virtus eius & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles, qui cum hoc modo cognouiſſent dicentem, ego ſum, non ſicut eum qui verè eſt, glorificauerunt, ſed comprehenderunt, ſed ligauerunt, ſed contumelijs affecerunt & occiderunt.

Rom. 1. Iniquitas Iudę Rom. 2. Propterea reuelabunt cœli iniquitates Iudæ, & terra aduerſus eum conſurget, & manifeſtum erit peccatum illius in die furoris domini, quia ſtetit cum ipſis, imo & cecidit cum illis, & non expauit cor eius, ſed ſecundum duritiam ſuam, & cor impœnitens theſaurizauit ſibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei. Ita, inquam, vt eſſent inexcuſabiles, dixit eis, ego ſum. Sed forte parum erat, ſemel dixiſſe: Proinde adhuc interrogandi erant, & iterum dicendum erat hoc ipſum, ne forte non intellexiſſent. [Iterum ergo eos interrogauit. Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus: Dixi vobis, quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.] Iterum, inquit, interrogati, quem quæritis, procaciter, vt ante, reſpondetis Ieſum Nazarenum. Ego autem dixi vobis, quia ego ſum, & hoc audito, cadentes experti eſtis principem fortitudinis, quem quæritis, Ieſum Nazarenum. Ergo ſi adhuc me quæritis, & ſic perculsi non doluiſtis, me quidem comprehendite, ſed ſinite hos abire. Poterat vtique nihilominus efficaciter dicere, ſinite me abire, & habitatorem Iudæ ſatanam cum ſatellitibus & armis ſuis ſempiternis vinculis alligare. Sed oportebat vt pateretur, oportebat itidem, vt hi quos pater ſibi dederat, ſeruarentur. Egit vero ſapientia Dei, tam fortiter quàm ſuauiter, & malignitate diaboli benigne ad quod voluit vſa eſt, ſicut de illo longe ante ad beatum Iob loquens: Qui fecit, inquit, illum, applicabit gladium eius. Hoc in omnibus electis ſuis agit, & in ſemetipſo maximè egit filius Dei. Sic enim applicuit, id eſt, ad vſum ſuum vertit gladium homicidæ diaboli, quem penitus illi auferre potuiſſet, vt ipſe moreretur, ſine cuius morte mundus non ſaluaretur, & illi ſaluarentur, ſine quibus mundo eadem ſalus ſua annunciaretur. Quare autem illi curæ fuerit, vt ſinerent hos abire. Euangeliſta ſubſecutus, exponit.

Sap. 8.

Iob. 40.

Ioan. 17.

Eſaiæ 8.

[Vt ſermo impleretur, quem dixit: quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenq;.] Hunc ſermonem ſuperius in oratione ad patrem de futuro, quaſi de præterito loquens, dixit: Quos dediſti mihi, cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur. Si enim comprehenſi timore mortis negaſſent, quod vtiq; fieret, imbecilles quippe adhuc erant, ſicut in Petro negante manifeſtum factum eſt, ſi, inquam, negarent, & negantes tamen interficerentur, in illo indiſcreto tumultu procul dubio perderentur. Sed eſto, vt fortaſsis non negantes, nec ſaltem interrogati aliqui occiderentur. Nonne quodammodo etiam ſic perderentur, qui minime ad illud, propter quod fuerant electi, peruenire ſinerentur. Vt quid enim electi fuerant, niſi vt teſtimonium reſurrectionis virtute magna per totum mundum redderent, & ita complerent ſcripturam, dicentem: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum? Nam & paulo ante dixerat eis: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Ergo ſic quoque quodammodo perderentur, quia videlicet ad quod prædinati fuerant, non peruenirent, & propoſitum Dei (quod impoſsibile erat) aucrteretur. Sequitur. [Symon ergo Petrus habens gladium, eduxit, & percuſsit ſeruum pontificis, & amputauit eius auriculam. Erat autem nomen ſeruo Malchus.] Hæc importuna fortitudo Petri apoſtoli, plane de vera infirmitate deſcendit, quam benè cognoſcens ipſe, quia omnia ſcit, dixerat ei: Quo ego vado, non potes me modò ſequi. Perſpicuum nunc fecit, quod non poſſet eum modo ſequi, quia videlicet, cũ dominus vellet nõ occidere, ſed occidi, Petrus malebat occidere quàm occidi. In hac tamen infirmitate eius, res præclara & fortis myſtice præſignata eſt: futurum namq; poſtmodum erat, vt gladius apoſtolicæ fortitudinis, ſcilicet viuus ſermo Dei & efficax, ac penetrabilior omni gladio ancipiti, auriculam Iudæorum vel pontificum dextram amputaret, imo amputatam eſſe conuinceret, & totũ, quod de ſcripturis audire videntur, ſiniſtra aure audire, id eſt, peruerſe intelligere comprobaret.

Dextra

Dextera nanq; (vt alij Euangeliſtæ referunt) fuit auricula, quæ amputata eſt. Quam verò ean- Pſal. 17.
dem auriculam tactu dominus apud Lucam ſanaſſe legitur, illud ſignificat: quia quandoque Ioan. 1.
futurum eſt, vt iterum populo illi dexter & veræ ſcripturæ auditus aperiatur, ſcilicet cum ple- Hebr. 4.
nitudo gentium introierit, tunc enim reliquiæ Iſrael ſaluabuntur. Porrò, Symon Petrus eiuſ- Mat. 26.
modi gladium educens, & ſic percutiens, necdum bene aduerterat, quo vteretur gladio domi- Luc. 22.
nus, iſte fortis & potens, dominus potens in prælio, vel quo de gladio ſecundum Lucam dixiſ- Rom. 11.
ſet. Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram, & qui non habet vendat tunicam Pſal. 23.
ſuam, & emat gladium. Nondum (inquam) ipſe vel alij (qui reſponderunt ad hæc, domine, ecce Luc. 22.
gladij duo hic) bene cognouerant gladium verbi Dei, vinatum in lege & prophetis & pſalmis.
Quem videlicet gladium is qui non habet ſacculum, vendita tunica emere debet, quia pro-
fectò tempore perſecutionis, quanto quiſque à facultatibus ſeculi magis nudus eſt, tanto ad præ-
dicandum Dei verbum fortior atque promptior eſt, ſeque exuendo rebus mundi, melius accin-
git gladio fortitudinis. At ille qui habet ſacculum, tollat ſimiliter (inquit) & peram, quia vi-
delicet tali in tempore, quale tunc erat, quando prædicantem nemo audit, & proinde multo
minus paſcit, ipſum ſibi quenque prouidere oportet, quia de euangelio viuere non poteſt. In
his & in cæteris, vbicunque ſupra intellectum diſcipulorum dominus & magiſter loquitur,
non ipſe difficultatis, ſed diſcipulus tarditatis arguendus eſt, velut iſte Symon Petrus, qui adeo
carnaliter intellexerat illud, quod idem de gladio comparando fuerat locutus. Dominus
namque ſanctam (vt par erat) ſcripturam honorabat, ſecundum ipſam loquens, & illum com-
mendans gladium, de quo in lege ſcriptum eſt: Et gladius meus deuorabit carnes. Itemque in Deut. 32.
Pſal. Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum potentiſsime. Et talia quamplurima. [dixit ergo Pſal. 44.
Ieſus Petro: Conuerte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi pater, non bi-
bum illum?] Ergo (inquit) quia Petrus importunum & iniuſſum gladium eduxerat, & non Mat. 16.
legitime percuſſerat. Conuerte (ait dux & magiſter iuſti prælij) gladium tuum, tuum (inquam)
& non meum, in vaginam, & in locum ſuum. Et eundem ſenſum quo dudum dixerat idem
Petrus, abſit à te domine, non fiet hoc, quia paſſurum ſe pronuntiauerat, eundem (inquam) ſen-
ſum nunc in gladio ſæuientem increpat, dicens: Calicem quem dedit mihi pater, non bibam
illum? Hoc etiam ipſum quod paſsionem mortis calicem appellat, ſecundum ſcripturas
loquitur, quæ tribulationem nomine aquæ vel torrentis appellare conſueuerunt, vt eſt illud in
perſona eius dictum: Saluum me fac Deus, quomodo intrauerunt aquæ vſque ad animā meam. Pſal. 68.
Item. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Hunc ſanè calicē dedit illi pater, quia Pſal. 109.
videlicet non hominum arbitrio, ſed patris præcepto paſſus eſt. Dedit (inquam) illi vt pater, nō
vt iudex, id eſt, amore, non ira: voluntate, non neceſsitate: gratia, non vindicta. [Cohors ergo
& tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.] Ergo quia non
poterat tranſire calix quem dederat pater, niſi obediens filius biberet illum, comprehenderunt
(inquit) Ieſum, videlicet, quomodo tenebræ potuerunt, quæ nunquā lucem comprehenderunt.
Comprehenderunt (inquam) & ligauerunt, quia ſola hæc erat poteſtas tenebrarum, vt compre-
henderent ad ligandum, quem comprehendere non merebantur ad intelligendum. Ita com-
prehenderunt hora ſua, hora vna & poteſtate momentanea, quia videlicet poſt hac, lucem cō-
prehendere nuſquā vlla tenebris erit poteſtas. Comprehenderunt, inquit, & ligauerunt. O nimis
horrenda temeritas peccatorum. Ergo cum lictores iſti, qui ſalutem & miſericordiam ligauerūt,
cum, inquam, iſti fortes phrenetici, qui medicum ſic artauerunt vlulantes & lugentes mirantur, Eſa. 63.
quòd hoſtes ſibi locum & gentem tulerunt, & ſanctificationem conculcauerunt. Verbi gratia,
cum dicunt ſecundum Eſaiam, vbi eſt qui eduxit eos de mari cum paſtoribus gregis ſui, vbi eſt,
qui poſuit in medio eius ſpiritum ſancti ſui, qui eduxit ad dexteram Moſen brachio maieſtatis
ſuæ, &c. reſpondeat illis vtrunque maieſtatis ſuæ brachium eſſe ligatum, & idcirco nullum
præbiturum auxilium. Et quia liberatoris ſui manus non ſolum ligauerunt, ſed etiam clauis cō-
fixerunt, cum item plorantes legunt, ciuitas ſancta tua facta eſt deſerta Sion, deſerta facta eſt
Hieruſalem, deſolata domus ſanctificationis noſtræ, & gloriæ noſtræ, vbi laudauerunt te pa- Eſa. 64.
tres noſtri: nunquid ſuper his continebis te domine: reſpondeat, oportere ſe continere
manus ſuas: expandi enim, inquiens, manus meas ad populum incredulum, & reliqua. Eſa. 65.
Cæterum nobis qui credimus, manus illæ ſic ligatæ vel expanſæ in cruce plus operatæ ſunt, Luc. 11.
quia videlicet fortem armatum, hactenus atrium ſuum cuſtodientem, & ſua in pace poſsi- Coloſ. 2.
dentem, alligauerunt, & palam configentes atque triumphaliter traducentes chyrographum
peccati deleuerunt. [Et adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim ſocer Caiphæ, qui
erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas, qui conſilium dederat Iudæis, quia expedit
vnum hominem mori pro populo.] Sicut paulo ante dixerat dominus diſcipulis ſuis:
Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Oporte- Ioan. 16.
bat vt gauderent inimici veritatis, & gaudium communicarent inuicem, de victoria huius

diu

diu præoptatæ captionis, & idcirco captum atque ligatum illum opprobrium circumferre
Luc. 23. fecerunt, ad Annam primum, deinde ad Caipham, deinde ad Pilatum, deinde (vt Lucas te-
ſtatur) ad Herodem, deinde rurſus ad Pilatum. Et ita quidem fecerunt, quaſi honore inuicem
præuenientes: reuera autem ſacrilegium ſuum manifeſto, & communi conſenſu corroboran-
tes, ne videlicet quod apud Romanas leges vnus, ſi ſolus videretur ſceleris author, notam vel
accuſationem ſuſtineret. Cauſam cur eum duxerunt ad Annam primum, Euangeliſta ſubiū-
xit, dicens: Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Amplius aūt addendo, erat
autem Caiphas qui conſilium dederat Iudæis, quia expedit vnū hominē mori pro populo, vo-
luntate ipſius Caiphæ indicat actum, vt duceretur ad annam primū, videlicet ne apud homi-
nes totam inuidiam ſuſtineret, ſi primus ipſe qui conſilium dederat, primus etiam condēnaret.
[Sequebatur autem Ieſum Symon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autem erat ille notus
pontifici, & introiuit in atrium pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris.] Sequebatur
autem Petrus, ſed à longè, vt alij Euangeliſtæ teſtantur: A longe (inquam) ſequebatur, nō
tantum pedum inceſſu, quantum pauidæ mentis habitu: quia iuxta veritatē eius qui dixerat,
quo ego vado, nō potes me modò ſequi: euntem ad paſsionem, magiſtrum & dominū, nondum
valebat imitari. Verum quomodocunq; ſequebatur tamen, vt videret finem: timidus quidem
Ioan. 13. ſed piam pro domino gerēs ſolicitudinem. Alius diſcipulus, fortaſsis ipſe eſt qui ſcripſit hæc, de
quo non dubitauerunt quidam aſſerere, quod fuiſſet nobilis, vnde & notus erat pontifici. Mo-
dum tamen neſcimus eius nobilitatis, ſed hoc vnum ex euangelio certum tenemus, quod fi-
lius fuerit Zebedæi, nec de curia, ſed de piſcatoria cum fratre ſuo Iacobo vocatus, & relictis re-
tibus & patre, dominum ſecutus ſit. Quacunq; tamen ex cauſa pontifici fuerit notus, ſequētia
videamus. [Exijt ergo diſcipulus ille, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit
Petrum.] Meminiſſe libet hoc loco miraculi longè ſuperioris, quo diſcipulis in mari labo-
rantibus (erat enim ventus contrarius, & nauicula iactabatur in medijs fluctibus) venit domi-
nus quarta vigilia ambulans ſuper aquas, & Petrus ad vocem eius vltro ſe ingerens, ambu-
lanſque & ipſe ſupra mare, vt veniret ad Ieſum, veniente vento valido, timuit, & pene ſub-
Mat. 14. merſus, manu domini retentus eſt. Hic eſt verè ſuper aquas dominus, licet in magna tempe-
ſtate, ſuper aquas (inquam) vere ambulabat, diſcipulis in mari laborantibus, quia ſcandalum
patientibus apoſtolis, & fuga diſperſis, ipſe pro arbitrio ſuo tribulationem patiebatur, imper-
turbatus, id eſt, carne quidem infirma, ſed prompto ſpiritu, mox victor quoque mortis futu-
Mat. 26. rus. Ambulabat & Petrus ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum, quia priſtinæ dilectionis me-
mor, qua dixerat: animam meam pro te ponam, adhuc per fidei modicæ audaciam ſequeba-
tur longe poſt Ieſum. Sed vidit ventum validum venientem, & timuit, timendo negauit,
negando abſorptus eſt, niſi quia conuerſus dominus (vt ait Lucas) reſpexit Petrum, & eodem
reſpectu, quaſi manu apprehendens, flentē reſtituit in gradum priſtinum. Et vnde venientem
vidit ventum validum? Sequitur: [Dicit ergo petro ancilla oſtiaria: Nunquid & tu ex diſci-
Luc. 22. pulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum.] Si ad oſtiariam ſpectes, parua nubecula eſt: ſi
autem ad illud concilium malignantium, propter quod timuit Petrus proteruum anciliæ
huius crepitum, ventus validus eſt. Nihilominus tamen redarguta eſt infirmitas Petri, quia
dum mori timuit, vitam negauit. Ita cribrator ille Apoſtolorum Satanas ſibi prouidit, vt ten-
tationis artificium inciperet à fœmina, qui ſexus in paradiſo prothoplaſto deceptionis extitit
Gene. 3. ianua. [Stabant ergo ſerui & miniſtri ad prunas, & calefaciebant ſe, quia frigus erat. Erat au-
tem cum eis ſtans Petrus, & calefaciens ſe.] Frigus erat vt interdum circa vernum æquino-
ctium fieri ſolet, & frigeſcens negator Petrus, frigidorum homicidarum & inimicorum
Chriſti foco fouebatur. Tali vtique Petro comparandos arbitramur eiuſdem Petri vi-
carios, ſacerdotes, vel pontifices ſummos, quoties peccatorum diuitijs aſsidentes, auide de-
Pſal. 36. lectantur, gladio verbi Dei recondito, illud obliti, quod ait Pſalmiſta: Melius eſt modicum iu-
ſto ſuper diuitias peccatorum multas. Putant enim ſe quaſi Petrum, qualis fuit in auditorio Ne-
ronis, fortes clauicularios cæli, ſuoq; arbitrio regnum cœlorū claudi vel aperiri, cum munera li-
benter accipientes, & propter illa veritatem reticentes, tali Petro potius ſimiles ſunt, qualis apud
iſtas reſidēs prunas, vitā perdidit, quia vitæ authorē negauit. [Pontifex ergo interrogabat Ieſum
de diſcipulis ſuis, & de doctrina ſua.] De diſcipulis ſuis interrogabat eum, & de doctrina ſua, vi-
delicet qui eſſent diſcipuli ſui, & quæ eſſet doctrina ſua. Interrogantis autem hæc erat inten-
tio, vt ſi palam omni concilio firmaret, quod docuerat, ſcilicet ſe eſſe filium Dei, mox ex con-
Mat. 26. ſulto conſequeretur iudicatio, quia blaſphemauit, reus eſt mortis. Nam ſi falſi teſtes conſtituti
eſſent (vt Matthæus ait) & multa dicerent, quæ conuenientia non erant, princeps ſacerdotum
ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei. Igitur de doctri-
na ſua interrogabat, id eſt, de eo quod filium Dei ſe eſſe docuerat. [Reſpondit ei Ieſus: Ego pa-
lam locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi
conue-

conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt,
quid locutus ſum ipſis. Ecce hi ſciunt, quid ego dixerim.] Tanquam diceret: Ille de cauſa ne-
ceſſario requiritur, cuius cum de facto conſtet, facti tamen modus neſcitur, verbigratia: Ne-
ceſſario requiſitus eſt Achar ab Ioſue dicente: Fili mi, da gloriam Deo, & indica nobis, quid Ioſue 7.
feceris: quia videlicet cum ſorte deprehenſus fuiſſet, quòd communis cauſa mali eſſet, non etiam
ſors eadem declarauit, quid cominus admiſiſſet. Ego autem (inquit) cuius cauſa nunc à te Luc. 22.
tota tu doctrina conſtituitur, palam locutus ſum mundo, & in occulto locutus ſum nihil,
ſubauditur eorum, de quibus nunc interrogas. Quid me interrogas? Nempe ſi dixero,
non credetis mihi: ſi autem interrogauero, non reſpondebitis, neq; dimittetis. Pertinde lege
vel more iudicij, quia non conceditur cuiquam, vt in legitimo iudicio ſibimet ſit teſtis, in-
terroga eos qui audierunt, ecce hi ſciunt, quæ dixerim ego. [Hæc cum dixiſſet, vnus aſ-
ſiſtentium miniſtrorum, dedit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes pontifici?] Ecce iſte fortis
percuſſor, & mollis adulator, fortium illorum robuſtiſſimum ſe oſtendit, de quibus do-
mini Chriſti ſpiritus per prophetam in perſonam ipſius conquerens, quia ecce inquit, cœ-
perunt animam meam, & irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum me-
um. Qui enim ſunt iſti, niſi falſo fortes, & veraciter languidi, & imbecilles, qui ſic irrue- Pſal. 58.
runt in Dei fortitudinem, mortuos ſuſcitantem, ſicut irruit phreneticus in medicum curare
volentem? Eorum ergo qui male fortes erant, de præcipuis eſt hic vnus cerebroſus, qui
tam proterue irruit in hominem ſanitatis, & veritatis verba loquentem, vt verè inſanus, Eſa. 40.
& pro domino ſuo pontifice, vt ſuam illi cuſtodiam commendaret, non fortiter, ſed ſtultè 44.
zelatus. Poteras quidem brachium domini repercutere percutientem, nec eum ſolum, Act. 23.
ſed etiam illum, quem tam rigidus ſtipes fulciebat, ſtatim ſubuertere parietem dealbatum,
id eſt, dominum ipſius falſo pontificem appellatum. Sed accepit iniuriam, ſeruauit patien-
tiam, reddidit doctrinam. Nam ſequitur: [Reſpondit ei Ieſus: Si male locutus ſum teſtimo-
nium perhibe de malo: ſi autem bene, cur me cædis?] Suauiter quidem & manſuetè dictum,
ſed iuſtiſſimè inuentum, & grauiſſimè eſt prolatum. Quid (inquit) me cædis bene loquen-
tem, quem etiam ſi male locutus fuiſſem, nullam niſi iuſſus cædendi haberes poteſtatem,
imo nec præceptum ſiue poteſtatem accipere æquum eſſet, niſi dicta prius cauſa, & à cenſori-
bus libera ſententia? Tuum quippe erat, ſi male locutus fuiſſem, accuſare cauſamque dice-
re, qua probares malam eſſe locutionem. Igitur cum per ſe ſatis ſit iniuſtum, tu adhuc in-
iuſtius perturbas hoc præſens auditorium. [Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pon-
tificem.] Voluntate Caiphæ ad Annam primum ductus fuerat, eo quòd ſocer illius eſſet, ipſe
autem Annas idcirco ad Caipham illum mittit, eo quòd eſſet pontifex anni illius. [Erat autem
Symon Petrus ſtans & calefaciens ſe.] Hoc iam ſupra dixerat, erat autem (inquiens) Pe-
trus cum miniſtris ſtans & calefaciens ſe, ſed idcirco nunc repetit, vt narrationem ternæ
negationis eius, quam interruperat, cœpto conſequeretur ordine. [Dixerunt ergo ei:
Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non ſum.] Iam ſecundo ne-
gauit, ſed nondum tota completa eſt veritas medici, qui ægritudinem infirmi bene cogno-
ſcens, dixerat: quia priuſquam gallus cantet, ter me negabis. Sequitur [Dicit ei vnus ex Ioan. 7.
ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto
cum illo? Iterum negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.] Igitur qui omnes fluctus tri-
bulationis pro domino ſe poſſe pati præſumpſerat, dicens: Etiam ſi oportuerit me mori
tecum, non te negabo, ad primum ventum timuit, quia merſus eſt, quia tertio negauit,
ſed extendit dominus gratiæ manum, & apprehendit eum, conuerſus, & reſpiciens in eum,
vt cito pœnitens fleret, & ita ſe lauante domino, partem cum illo haberet. Verè enim niſi
fidem pœnitentiæ ſtatim præoccupaſſet, qua hora dominus noſter ſanguinem & aquã de latere
ſuo profudit, peccatum negationis eius deletum non fuiſſet. Nam ſicut nunc quoque baptizã- Rom. 6.
dum quemque prius oportet credere & confiteri, & tunc demum baptizari in morte Chriſti
Ieſu, et per baptiſmum conſepeliri & conſurgere, ſic & Petrum, vt Apoſtolus permaneret,
& latronem vt cum domino paradyſum intraret, oportuit pœnitere & confiteri, antequam
Chriſtus ſpiritu emiſſo, prædictit ſanguinis & aquæ fluuium effunderet. Etenim quicunque poſt
horam illam, qua ille vniuerſam lauit eccleſiam ab origine mundi collectam, ad fidem eius
conuertuntur, non annumerantur inter eiuſdem eccleſiæ filios, niſi quibus per baptiſmum ſin-
gularim ſacramentum dominicæ paſſionis innouetur. [Adducunt ergo Ieſum à Caipha in Luc. 23.
prætorium.] Scriptorum vitio corruptum eſt, vt legeretur ad Caipham in prætorium. Non
enim Caiphæ, ſed Romani præſidis erat prætorium; quod cum nulli Iudæorum eo die,
quo paſcha manducandum eſſet, multo magis nec pontifici ingredi erat licitum. Cum
ergo ſupra dictum ſit, & miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. Melius hoc
loco ſcribitur, & legitur: Adducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. [Erat autem ma-
ne. Et ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent paſcha.

Exiuit

Oſee 7. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit eis: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem
hunc?] Hoc loco prætereundum non videtur illud Oſeæ prophetæ capitulū: Omnes adulterā-
tes (inquit) quaſi clibanus ſuccenſus à coquente. Quieuit paululū ciuitas à commixtione fermēti
donec fermentaretur totū. Dies regis noſtri, cœperunt principes noſtri furere à vino. Extendit
manum ſuam cum illuſoribus, quia applicauerant quaſi clibanum cor ſuum cum inſidiare-
3. Re. 11. tur eis. Tota nocte dormiuit coquens eos mane ipſe ſuccenſus quaſi ignis flammæ, &c. Hoc
qualiter ad Hieroboam filium Nabat, & ſui temporis principes referri queat, pro furore,
quo vitulos fecerunt, quos & relicto Dei templo, diuiſi à domo Dauid, coluerunt. Incertū eſt
Oſee 6. quippe, cum nulla referat hiſtoria tale quid, cui talis narratio conueniat. Proinde quia prophe-
ta idem paulo ſupra de reſurrectione Chriſti manifeſte dixerat: Venite & reuertamur ad domi-
num, quia ipſe cœpit, & ſanabit nos: percutiet & curabit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in
die tertia ſuſcitabit, & viuemus in conſpectu eius, &c. Prædictum capitulum non ſicut præ-
teritorum narratio, ſed vt verè futurorum prophetiam, præſenti loco aptare non incongrue li-
bet. Omnes adulterantes (inquit) quaſi clibanus ſuccenſus à coquente, &c. Quinam ſunt ad-
ulterantes iſtis nequiores vel ardentiores, quorum cor quaſi clibanus reuera à coquente dia-
Ioan. 11. bolo ſuccenſus eſt? Paululum quieuerat à commixtione fermenti nequitiæ & malitiæ ſuæ, do-
nec fermentaretur totum, quia videlicet ab illo die, quo cogitauerant interficere eum, dicentes:
Ne fortè veniant Romani, vt tollant noſtrum locum & gentem, tamdiu quieuerant, donec tur-
bis perſuadendo fermentum ſuum ſpargerent, totamq; maſſam ciuitatis malitiæ ſuæ conſen-
ſu fermentarent. Venit tandem hic dies, quo clamarent, dicentes: Dies regis noſtri. Dicendo:
Ioan. 19. Non habemus regem niſi Cæſarem. Et: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Cœperuntq;
principes furere à vino, quia videlicet iam temulenti, vtpote in illa magna nocte paſchali, do-
minum comprehendentes, tota nocte vigilauerunt, feramque crapulam ructantes, & ebrieta-
rem fœtidam anhelantes, in illum pauperem & egenum tetra conuitia vomuerunt, completa
prophetia, qua in eius perſona dictum eſt: Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta, &
in me pſallebant qui bibebant vinum. Quid ille regis eorum Cæſaris miniſter, ſcilicet Pilatus?
Pſal. 68. Tota vtique nocte dormiuit, coquens eos, quia videlicet diſſimulator callidus & ſicut à quo-
dam de illo dictum eſt, vt in exiguo ponēs mendacium, cum ſe domi contineret, quaſi rei ne-
ſcius, cohortem & tribunum dedit, per quam Iudaicos furores iam ſatis ardentes, magis ac ma-
Mat. 27. gis accendit. Mane itaq; & ipſe ſuccenſus, quaſi ignis flammæ, exiēs ad eos foras, & dicens: Quā
accuſationem affertis aduerſum hominem hunc, extendit manum ſuam cum illuſoribus. ſ. qui
tota nocte dominum illuſerant, quia applicauerant quaſi clibanus cor ſuū, cum inſidiaretur eis.
Verè enim in omnibus quæ dixit, quæ fecit, verbi gratia, cum dixit: quid enim mali fecit? vel
cū accepta aqua lauit manus ſuas corā eis, inſidiabatur eis, videlicet vt ita in eos omne crimen
infunderet, quatenus ipſe apud Romanum imperatorem nullum pro iniuſtè damnato homi-
ne iudicium ſubiret. Si enim vere ille liberare voluit, quare nuſquam illa ſua poteſtate vſus eſt,
Ioan. 19. de qua dixit: neſcis, quia poteſtatem habeo occidere te, & poteſtatem habeo dimittere te?
Ergo maius quidem peccatum habuit, qui dominum Ieſum illi tradidit, ſed ipſe quoque pec-
cato non caruit, quia miniſterium homicidij voluntarie ſuſcepit. Proinde Herodes rectè vulpi
aſſimilatus eſt, dicente domino: Ite, dicite vulpi huic, pro eo, quia cum Iohannem libenter de-
collaret, contriſtatum ſe propter iuſiurandum eſſe ſimulauit, ſic & iſte mendax, & (ſicut iam di-
Matt. 14 ctum eſt) in exiguo ponens mendacium, rectè vulpi comparandus eſt, quia cum libenter poſtu-
lationē dominicæ mortis acciperet, defendere ſe illū finxit, & accepta aqua, manus quidem ſed
Mat. 27 non conſcientiam lauit. Sed iam ad ipſa euangelij verba redeamus. Et ipſi (inquit) non intro-
ierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent paſcha. Pharisæi cæcini-
Marci 7 mis, accurate mundaſtis illud quod deforis calicis & catini, introrſus turpes & cruenti, verè
Mat. 23. ſepulchra dealbata, quæ deforis pulchra ſunt hominibus, intus autem plena ſunt oſſibus mor-
tuorum. Quid enim? Contaminari exterius cauetis introeundo in gentilis hominis prætorium,
& intus horribiliter polluí non timetis, tractando crudele homicidium? Quid hac puritate im-
purius? Quid hac ſanctitate ſceleſtius? Exiuit ergo (inquit) Pilatus ad eos foras, & dixit:
Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? [Reſponderunt & dixerunt ei: Si non
eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.] Ergo ne gens iuſta, & populus innocens,
nullum niſi malefactorem tradere, imo & occidere conſueuiſtis? Quem enim prophetarum
non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiauerunt de aduentu iuſti, cu-
ius nunc vos proditores & homicidæ eſtis. Igitur vitioſam in initio cauſæ Romano præſidi
propoſitionem reddidiſtis. [dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem ve-
ſtram iudicate: Dixerunt ergo Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.] Non dixerūt,
nobis non licet iudicare quenquam, ſed nobis non licet interficere quenquam. Iam enim to-
ta nocte vigilantes, non quidem ſecundum legem, ſed contra legem ſuam iudicauerant, illuſe-
Dani. 13. rant, conſpuerant, & colaphis ceciderant. Veruntamen iudicatum quempiā nō licebat occidere,
niſi

niſi Romano præſide iudicationem confirmante. Nec verò mirandũ, quod in Babilonia capti
uitate Suſannã illis, incõſulto Babyloniorum principe, lapidare licuiſſet. Nunc autẽ in terra ſua
de gentibus hominem abſq; Romani præſidis tribunalibus interficere non licuiſſet. Romanum
nanq; imperium fortius atq; potẽtius q̃ Babylonicum, Perſicum, atque Macedonum, cuncta ſibi
ſubiugauit regna terrarum. Ipſum quippe erat regnũ, de quo Daniel in viſione nocturna. Ecce Danie. 7
(inquit) beſtia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos,
comedens atq; cõminuens, & reliqua pedibus ſuis cõculcans. Comedit ergo Romanum imperi-
um atq; cõminuit omnia regna mundi, maxime vero Iudaicũ regnum minutatim diſiecit, quod
in quatuor tetrarchas diſpartiuit, & quod reliquum erat, ita tãdem pedibus ſuis conculcauit, vt Mat. 24
lapis ſuper lapidẽ nõ remaneret, & captiui ducerentur in omnes gentes. Valde ergo iã dentibus
terribilis beſtiæ cõminuti, & poſtmodum pedibus quoq; eius cõculcandi, nobis non licet (inqui-
unt) interficere quenq̃. [Vt ſermo Ieſu impleretur, quẽ dixit, ſignificans qua morte eſſet moritu-
rus.] Dixerat enim, Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta Mat. 20.
ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus ad illudendum & flagellandum & 20.
crucifigendum. Vt ergo iſte ſermo impleretur, oportebat eum tradi gentibus à Iudæis dicenti-
bus: nobis nõ licet interficere quenq̃, quia videlicet nõ poterat euenire, niſi quod ille prædixerat.
Nec enim ille prędiceret, niſi quod immobiliter futurum erat. [Introiuit ergo iterum in prętoriũ
Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudæorum?] Ecce Pilatus, dum neſcit, repente cõ-
ſcium ſe indicat Iudaici ſuiſſe liuoris. Nõdum quippe cõclamauerant Iudæi, quod Ieſus regem ſe
dixiſſet eſſe Iudæorum, & iã interrogãs dicit, Tu es rex Iudæorum? Ergo dum dixit, quam accu-
ſationem affertis aduerſus hominẽ hunc, nõ cauſam illius neſciebat, ſed ſe ſcire diſsimulabat.
Proinde cõtinuo. [Reſpondit ei Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?] Si ſta-
tim ſic reſpondiſſet, rex ego ſum, anteq̃ regnum ſuum à regno hominum diſtinxiſſet, occaſionem
calumniæ Pilato porrexiſſet, velut qui aduerſus dñm illius Cæſarem agere tentauiſſet. Melius
itaq; ſic reſpondens: à temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me, & iuſtæ calumniæ locum
ſuſtulit, & regem ſe eſſe teſtatus eſt, quia non negauit. Idem enim eſt, ac ſi diceret: Adeo verum
eſt, regem me eſſe Iudæorum, vt ſi hoc à temetipſo magis quàm alterius indicio dixiſti, con-
ſtet profecto, quia quaſi propheta diuinaſti. Quid igitur? A temetipſo hoc dicis, an reuera, quod
diſsimulas, alij cauſam meam indicauerant, quando cohortem & tribunum ad tenendum me
miſiſti? [Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? gens tua & pontifices tradiderunt te
mihi. Quid feciſti?] Tanquam diceret, A Iudæis omnis cauſa ſumit exordium. Nunquid ego Cur Ie-
cõcilijs vel ſynagogis eorum, in quibus te condemnauerunt, cum nõ ſim Iudæus, interſum, vt à ſus non
me cauſæ vel nominis huius oriri potuerit principium. Non eſt ita, ſed gens tua & pontifices ac- reſpõdit
cuſantes, & ſententiam poſtulantes, tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Ad hæc dominus ma- ad hoc,
gnus & ſapiens rex, indigno illi non reſpondit, quid fecerit cum bene omnia fecerit, & bona om- Quid fe-
nia fecerit, imo cum & oĩa valde bona per ipſum facta ſint. Sed nec illud dicere curauit, quod ciſti.
Gene. 1.
prius interrogatus fuerat, ſcilicet quod eſſet rex Iudæorũ, quia iam ſufficienter hoc dixerãt aduer
ſarij ſui. Verum quod illi minus vel peruerſe dixerant, hoc modo ſuppleuit & correxit. [Regnũ
meum non eſt de hoc mundo.] Verum quidem inquit, gens mea & põtifices, qui tradiderunt me
tibi, iudicauerunt tibi de me, ſcilicet accuſantes me eſſe regem Iudæorũ, ſed regnũ meũ contradi-
ctionem regni Cæſaris eſſe mentiti ſunt. Nam regnum meum non eſt de hoc mundo. Non Danie. 4
ait, regnum meum non eſt in hoc mundo. Excelſus quippe dominator in regno hominum, &
cui vult dat illud, & totius mũdi gubernator & dominus eſt, Sed nõ eſt (inquit) de hoc mundo,
id eſt, de arbitrio vel placito illorum qui ſunt in hoc mundo, non de magnitudine ciuitatum vel
longis tractibus terrarum, non de multitudine & fortitudine militum luculentium, vel ſan-
guine præliorum. Proinde Romanum à me nihil nocetur imperium, vel aliud aliquod re-
gnum terrenum, quia nihil huiuſmodi quærit regnum meum. Quod ita ſit, probatione non indi-
get, quia perſpicuum eſt, palã omnibus eſt. In quo ait. [Si de hoc mundo eſſet regnum meũ, mi-
niſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis: Nunc autẽ regnum meum nõ eſt hinc.] Mi-
niſtros (inquit) de hoc mundo pro me decertantes haberẽ, ſi regnum meum de hoc mundo fuiſ-
ſet. Nunc autem nullus eſt de hoc mundo miniſter, nullus eſt qui de hoc mundo pro me decer-
tet. Ergo regnum meũ nõ eſt hinc. Hoccine eſt de hoc mundo regnare, cæcorum oculos ape-
rire, ſurdis auditũ, claudis greſſum reddere, mortuos ſuſcitare, pauperibus euangelizare, & pro Matt. 11.
huiuſmodi tanquam latronem comprehendi, ligari, alapis cædi, illudi atq; conſpui? Dixit itaq;
ei Pilatus: Ergo rex es tu?] Hoc enim rationalis homo cum eſſet, videbat conſequi, vt ſi regnum
eius non eſt hinc, aliunde ſit. Et vndecunq; regnum, regnum vtiq; ſit. Idcirco per concluſionem
inferens. Ergo (inquit) rex es tu? Itaque propoſuit accuſator Iudæus, aſſumpſit Chriſtus, con-
cluſit Pilatus. Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quia rex ego ſum. Tu (inquit) hoc dicis, tu pro crimi-
ne hoc mihi iamdudum obijcis, tu pro cauſa hac ad tenendum me, cohortem & tribunum cum
Iudæorum miniſtris miſiſti. Ego autem cauſam nõ negaui, ſed hoc dixi, quia regnum meũ nõ eſt

hinc: Si verum quæreres, ſi veritatem amares, me dicente: quia regnum meum non eſt hinc, inter-
rogare & diſcere debueras vnde ſit. Quod quia facere contemnis, ecce nunc vltro dico tibi vnde
ſit. Ne me interficiendo, glorieris, te defendiſſe terminos Cæſaris. [Ego in hoc natus ſum & ad
hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vo-
cem meam.] Hæc dicens dominus, manifeſte conſonat prophetiæ, qua in perſona eius loquitur
Pſal. 2. Dauid: Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montē ſanctū eius, prædicans præceptū
eius. Quod eſt prædicare præceptum eius, hoc eſt, teſtimonium perhibere veritati. Illic ego (in-
quit) conſtitutus ſum rex ab eo ad hoc, vt prædicē præceptū eius. Hic aūt, ad hoc (inquit) ego rex
natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et ſubiungit.
Omnis qui eſt ex veritate, audit meam vocem. Tantæ altitudinis, tantæ ſunt hæc dicta fortitu-
dinis, vt neq; Pilatus attingere, neque alius aliquis regni cœleſtis inimicus ea conuellere poſsit.
Quid enim? Diceret iſte, quamlibet mendax Cæſaris ſpartarius, dominum ſuum magnæ Ro-
mæ principem, nolle quempiam in hoc naſci, vel ad hoc in mundum venire, vt teſtimoniū per-
hibeat veritati, detrimentumque honoris eius eſſe, ſi quis militum ipſius audiat vocem teſtimo-
nium perhibentis veritati? Hoc namque modo caput principis non defenſione protegeret, ſed
grandi deteſtatione obrueret. Veritatis quippe nomen amabile eſt. Et honorabile illud eſt,
humana ſponte natura conſentit, & licet ſignificatum eius nequiſsimi nebulones oderint, ta-
men ipſum eius nomen nulli vnquam deteſtari licuit. Itaque victus & deficiens, [Dicit ei Pila-
tus: Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullā in eo
inuenio cauſam,] videlicet experimento didicerat nihil eſſe in illo, vnde interfecto eo ſemeti-
pſum defendere poſſet, ſi de ſupplicio eius iniuſtè ſumpto apud Cæſarem illum accuſari con-
Sap. 5. tingeret: quippe qui iuſtorum omnium princeps & iuſtitiæ rex, induerat pro thorace iuſtitiam,
& acceperat pro galea iudicium certū, & ita ſumpſerat ſcutum inexpugnabile æquitatē, vt eum
nullatenus in ſermone capere poſſent. Ait ergo in ſiti ſanguinis pœnæ fruſtrata crudelitas. Ego
nullam inuenio in eo cauſam. Et adiecit. [Eſt autem conſuetudo, vnum dimitti vobis in paſcha.
Vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum?] Hoc dixit certum habens quid reſponſuri eſ-
ſent. Sciebat enim, quod per inuidiam tradidiſſent eum. Nunquid ſi non eiuſdē & ipſe voluntatis
eſſet, rem totam tam pronus in illorū inuidentium arbitrio poneret, & non potius vteretur illa
Mat. 27. poteſtate ſua, de qua poſtmodum dicturus eſt. Neſcis quia poteſtatem habeo dimittere te, &
poteſtatem habeo crucifigere te? Simulq; illud conſiderandum eſt, quod camino iam ſatis arden-
ti, quaſi ſtillam olei ſcienter iniecit, dum ſciens, quod per inuidiam tradidiſſent eum, ipſum, pro-
pter quod inuidebant, nomen illis obiecit dicens: Vultis dimittam vobis regem Iudæorū? [Cla-
mauerunt rurſum omnes dicentes: Non hunc, ſed Barrabam. Erat aūt Barrabas latro.] Rurſus
(inquit) clamauerunt, iam enim ſemel clamauerant, dicentes: Niſi eſſet hic malefactor, non tibi
tradidiſſemus eum. Et nunc iterum clamant, non hunc dimittas nobis, ſed Barrabam. Hoc
multum clamauerunt, & in excelſum vociferati ſunt. Iſte eſt clamor, de quo dominus per pro-
Eſa. 5. phetam: Ecce expectaui (inquit) vt faceret iudicium, & ecce iniquitas. Et iuſtitiam, & ecce cla-
mor. Quia ſic futurum erat, vt occideretur ſaluator, & ſeruaretur latro. Præcipit, imò ſic my-
Leuit. 16 ſtice prophetat lex Moſi. Suſcipiet ſibi ſacerdos ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael, duos
hircos pro peccato, & ſtare faciet coram domino in oſtio tabernaculi, mittens ſuper vtrunque
ſortem. Vnam domino, & alteram capro emiſſario. Cuius ſors exierit ad dominum: offeret illū
pro peccato: cuius autem in caprū emiſſarium, ſtatuet eum viuū corā domino, vt fundat preces
ſuper eo, & mittat illum in ſolitudinem. His rite celebratis, offeret illum, & rogans pro ſe & pro
domo ſua, immolabit eum. Hic ritus propheticus ecce completus eſt. Quinam ſunt duo hirci,
niſi Chriſtus ſaluator mundi, & Barrabas author ſeditionis? Saluator nempe, & ſi ſecundum
ſuam innocentiam verus eſt, & erat agnus Dei, attamen ſecundum iniquitates omnium noſtrū,
Eſa. 53. quas (vt propheta teſtatur) Deus in eo poſuit, quaſi hircus extitit. Barrabas aūt, non alienis, ſed
ſuis peccatis hircus eſt, quem populus ille male ſortitus huic præpoſuit, qui venit tollere peccata
mundi. Exiuit ergo ſors ad dominum ſuper hircum noſtrum, ad ipſos autē ſors exijt in hircū illū
fœtidum. i. Barrabam ſeditioſum, qui emiſſarius illis factus eſt, & in ſolitudinem, id eſt, in gentē il-
lam à Deo deſolatam dimiſſus & reſeruatus eſt. Noſter autem hircus. i. ſaluator noſter Chriſtus,
Mat. 27. rogans pro ſe, pro domo ſua, quæ ſumus nos, libens immolatus eſt. Erat autem (inquit) Barra-
Mar. 15. bas latro, qui & (ſicut alij Euangeliſtæ referunt) propter ſeditionem & homicidium miſſus fue-
rat in carcerem. Huiuſmodi hominem domino & regi dei filio præponentes. Hoc etiā clamarunt
Mat. 27. dicente Pilato Quid igitur faciam de Ieſu Nazareno? Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios no-
Eſa. 1. ſtros. Væ igitur genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis: qui
perierunt virum homicidam donari ſibi, authorem verò vitæ interemerunt. Iuſte propter hoc
ipſum ſeditionibus & homicidijs perituri, quia principem pacis dederunt pro authore ſeditio-
Eſa. 9. nis, & filiū dei commutauerunt pro filio magiſtri ſui diaboli. Barrabas enim interpretatur filius
Ioan. 8. magiſtri eorum. Quis aūt eſt magiſter eorum, niſi diabolus quē imitantur? De quo ipſe dñs cum
dixiſſet

dixiſſet: ego quæ vidi apud patrem meum, facio. Statim ex oppoſito addidit, & vos quæ vidi-
ſtis apud patrem veſtrum facitis. Merito ergo hæreditate poſsiderunt ſeditiones & ſanguinem
homicidij, tantis calamitatibus inuoluendi, quantis ſatis declamare nullius copia ſcriptoris, nul
lius poſsit quantacunq; facultas oratoris. [Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.] CAP. XIX.
Grande ſpectaculum mundo, & angelis, & hominibus, vt à ſeruis peccati princeps libertatis ſer-
uilibus modis concideretur. Sed nos (inquit propheta) liuore eius ſanati ſumus. Perſpicuum
nanque eſt, quia & anima verè doluit pro nobis, & corpus flagellatum atque lacerarum ſigna Eſa. 53.
iniuriæ in vibicibus ac liuore portauit. [Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt
capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eum, & veniebant, & dicebant ei: Aue rex Iudæ-
orum. Et dabant ei alapas.] Hæc illi quidem ludentes crudeli ioco fecerunt, ſed à virtute & 1. Cor. 1.
ſapientia Dei magno Chriſto rege cuncta ſerio ſuſcepta, imo vt fierent vtiliter prouiſa ſunt.

Singulæ nanq; deriſiones, ſingulæ plagæ vel percuſsiones, grandem vocem habuerunt, & Gene. 4.
omnia pro nobis iuſtitiam locuta ſunt. Cum enim ſanguis proclamet in cœlũ de terra, quæ ape-
ruit os ſuum, & ſuſcepit eum de manu Iudæorũ. Spinæ quoq; & veſtis irriſoria, cæteræque iniu-
riæ ſine dubio proclamant in cœleſte propiciatorium, & credentibus in eum potenter impetrant
miſsionẽ peccatorũ. Per ſpineã ergo coronã illud viſibiliter quoq; ſignificant, quod de illo pro-
pheta prædixit: Et peccata noſtra ipſe portauit. Spinæ namq; peccata deſignant, quæ animam
pungunt & lacerant. Nam & propter peccatum homini datæ ſunt, dicẽte dño ad Adã: Cũ ope- Eſa. 53.
ratus fueris terram, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Sed & quod Gene. 3.
chlamydem coccineam cũ illuderetur nõ dedignatus eſt circundari ſibi. Nunquid non congruit
illi, quo propter nos in paſsione ſua fungebatur, miniſterio charitatis? Coccus enim coloris ignei,
qui in tabernaculo domini offerri, & in veſte ſacerdotali bis tinctus iubetur aſſumi, geminam ſi- Exo. 25. 28.
gnificat dilectionem, Dei & proximi: quia fit, vt quicquid offerimus, igniũ & quaſi bene colo- Ephe. 2.
ratum coram diuinis placeat conſpectibus. Ipſe autẽ propter nimiam charitatem ſuam, qua dile- Ioan. 15.
xit nos, bibit calicem paſsionis, ſicut ipſe, vt cognoſcat (inquit) mundus, quia ego diligo patrẽ,
& maiorem charitatem nemo habet, quã vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Igitur huic regi
noſtro chlamys coccinea bene congruebat, vt ipſo habitu ſe illum eſſe oſtenderet, qui in lege ſi- Num. 19.
gnificabatur, per vitulam ruffam: cuius corpus pro peccato iubebatur extra caſtra cremari, &
cinis eius in aqua cum hyſſopo ſuper populũ aſpergi. Harundinẽ quoq; ſiue calamũ ab illudẽti-
bus accipere nõ recuſauit in manu ſua, quod ſacrilegiũ ſcriberet Iudæorũ, ſiue vt venenata inter- Ioan. 12.
ficeret animalia. Habebat nanq; in manu ſua virgam. i. ſuam in propria poteſtate animã, vt vo- Exo. 8.
lens poneret atq; iterum ſumeret eam. Et ſicut Moſes coram Pharaone ſuam proiecit virgã, quæ
verſa eſt in colubrum, deuorauitq; verſas in colubros virgas magorum, iterumq; redijt in virgã. Sapiẽ. 1.
Sic ipſe nunc ſuam quodammodo poſiturus erat animam, vt deſcenderet in mortẽ, quæ per co-
lubrum intrauit in mũdum, colubroſq; Aegyptiorum. i. mortes abſumeret peccatorũ, atq; iterũ
in virgã, id eſt, in poteſtatẽ rediret priſtinã. Cum in tali habitu rex Iudæorũ adoraretur, vel ſa-
lutaretur, ſi tunc eſſet tẽpus loquendi, & non magis tẽpus tacendi, poterat veraciter iam prolo-
qui & dicere, quod ſerio ſibi deberet omne genu curuari, & ipſum omnis lingua confiteri. Verũ- Eccle. 3.
tamen, ſi tacebat ipſe dum pateretur, clamabat & adhuc clamare non deſinit, propheta ipſius: Phil. 2.
Viuo ego dicit dominus, quia mihi curuabitur omne genu, & confitebitur oĩs lingua. Igitur vir- Eſa. 54.
tus & ſapiẽtia Dei cũ illuditur, cuncta ſerio rationabiliterq; ſuſcepit, & dantibus alapas faciẽ ſuã
nõ auertit. Sequitur. [Exijt iterũ Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt co-
gnoſcatis, quia in eo nullã cauſam inuenio.] Quantũuis coactum te ſimulas damnare, & æterni
incendij ſtipula, non tibi educenti Ieſum, & ſic locuto ita crederet Romana ſeueritas, vt taceam Acto. 23.
de iuſtitia diuina, quomodo credendum vel creditum fuit poſt hæc tribuno Felicis præſidis,
tuo forſitan exemplo perdocti, qui Paulum apoſtolum non molli & frigida defenſione, ſed
manu militari à rabie Iudæorũ eripuit. [Exijt ergo Ieſus portans ſpineam coronã, & purpureum
veſtimentum, & dicit eis: Ecce homo.] Talis exiuit, & non erat ei ſpecies neq; decor, & aſpectus Eſa. 53.
eius in eo non erat. Ecce (inquit) homo. Intentionem quidem dicentis & ſenſum irridentis dete-
ſtamur, ſed vocem amplectimur & dicimus, quia verè homo, quia cum Deus eſſet, in ſimilitudi- Phil. 2.
nem hominũ factus eſt, & habitu inuentus vt homo. [Cum ergo vidiſſent eum pontifices & mi-
niſtri, clamabant dicentes: Crucifige crucifige eum.] Ita pontifices periuri, æque vt mini-
ſtri eorum, dilatauerunt os ſuum. Euge euge, inquiunt, viderunt oculi noſtri. Hactenus benè actũ,
quod nunc reſtat exequere, crucifige crucifige eum. [Dicit ei Pilatus: Accipite eum vos, & cruci- Pſal. 34.
figite eũ. Ego enim nõ inuenio in eo cauſam.] Timebat enim (vt antea iã dictũ eſt) ne (quod futu-
rum erat) pulſatus in iudicio Cæſaris, ſuſtineret moleſtiam, non habens quam de interfectione
eius redderet cauſam. [Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet
mori, quia filiũ dei ſe fecit.] Præuaricatores legis, dum gentilem hominem ſecurũ reddere vultis
quaſi legis ſcutũ offertis, & iniquitas veſtra mentita eſt ſibi. Non enim ſecundũ legẽ debet mori, Rom. 2. Pſal. 26.
qui filium dei ſe eſſe aſſerit, ſed propheta qui falſum loquitur in nomine dñi, mendacij conuictus, Deut. 18.

non ſubſequente effectu ſermonis. [Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit.]
Timuit planè, ſed nõ pœnitudinem geſsit: timuit inq́, præſagiente ſibi animo, magnitudinem fu-
Mat. 27. turi mali, præſertim quia iã miſerat ad eũ vxor eius, dicẽs: Nihil tibi & iuſto illi, multa enim paſ-
ſa ſum hodie per viſum propter eum. [Et ingreſſus eſt prætoriũ iterum, & dicit ad Ieſum: Vnde
Eccle. 3. es tu? Ieſus autem reſpõſum nõ dedit ei.] Nimis importuno tempore hoc interrogabat, quia tem
Eſa. 53. pus maxime tacendi tunc erat, & ipſe audire indignus erat, quia non credere volebat. Præterea,
quia iã eundem agnum Dei male totõderat, i. flagellauerat, ideo corã illo iuſtè obmuteſcebat, &
nõ aperiebat os ſuum. [Dicit ergo ei Pilatus: Mihi nõ loqueris? Neſcis quia poteſtatem habeo
crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?] Igitur ò Pilate potens & robuſtã nimis poteſta
tem habens, ex ore tuo iudicaris, nec ſolum apud Deum, ſed etiã apud homines reus teneris: quia
Eſa. 42. videlicet innocentem & iuſtum, cum dimittere poſſes crucifigere maluiſti. Modicum ſuſtine,
neq; feſtines, dicens: Mihi nõ loqueris: loquetur enim tibi poſtmodum, & dicet vnde ſit. Domi-
nus namque, qui nunc infirmus ſub tua poteſtate tenetur, ſicut fortis egredietur, ſicut vir præ-
Pſal. 2. liator ſuſcitabit zelum. Vociferabitur & clamabit ſuper te, & ſuper omnes inimicos ſuos cõfor-
tabitur. Tacui dicet, ſemper ſilui, patiens fui, ſicut parturiens loquar. Tunc loquetur ad te in ira
ſua, & in furore ſuo cõturbabit te, clare dicens tibi quod nunc interrogaſti, vnde ſit. Ego (in-
quiens) conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Siõ montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius.
Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc in furore ſuo loquetur tibi, &
cunctis regibus terræ & principibus, qui conuenerunt aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum
eius. Porro, qui dicere tibi noluit vnde ſit, de tua poteſtate quid reſpondeat, audi. [Non haberes
aduerſus me poteſtatem vllã, niſi tibi datum eſſet deſuper.] Non (inquit) per dominum tuũ Cæ-
ſarem, neq; per iſtos, qui clamando, crucifige crucifige, confortant brachium tuũ aduerſum me,
ſed ab eo quod ſuper oẽs homines eſt, datã tibi aduerſum me poteſtatem habes. Nam niſi illud,
vnde ego ſum, teneret manum dexterã meã, & in voluntate ſua deduceret me, poteram ego ſal-
tem reſpicere te, & vnius vocis ferrea virga, tanq̃ vas figuli confringere te. Ergo quia traditus
ſum deſuper (tradidit enim me, nec proprio filio ſuo pepercit pater) non glorieris tu: quia non
Pſal. 72. tua poteſtas, ſed ſuperna permiſsio eſt. Præterea nec vere poteſtas, quã in me exerces, ſed quod-
Pſal. 2. Rom. 8. dam latrocinium eſt. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ ibi tantummodo iure valet, vbi
Rom. 13 culpa eſt. Vis homo non timere poteſtatem? benè fac, & habebis laudem ex illa. Si autem male
egeris, time. Tu ſi abſente culpa, ſæuis & occidis, latrocinium agis, homicidium facis, & proinde
reus poteſtati ſuperioris ſubiceris. Si deſuper permittitur tibi poteſtate abuti, noli gloriari, quia
Pſal. 124 non relinquet dominus virgam, i. nõ permanere ſinet poteſtatem peccatorũ ſuper ſortem iuſto-
Eſa. 10. rum. Nunquid gloriabitur ſecuris cõtra eũ qui ſecat in ea? An exaltabitur ſerra contra eũ à quo
Pſal. 58. trahitur? Ecce irruiſtis in me fortes, & neq; iniquitas mea, neq; peccatum meum. Idcirco poteſtas
iſta dum crucifigis me, nõ verè poteſtas, ſed verè timidum latrocinium eſt, quod tu explere non
poſſes, niſi poſſe tibi datum eſſet deſuper. [Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatũ habet.]
Quare? Videlicet, quia ille legẽ accepit, & non neſciens, ſed inuidens abutitur permiſſo Dei: tu
verò eiuſmodi legem non accepiſti, & proinde non tanta tibi quanta illi inſipientia vel mali-
Sap. 2. gnitas eſt, odiſſe ſapientiam, vel neſcire ſacramenta Dei. Tu ignoti hominis ſanguinem fundens
homicidiũ facis: ille regẽ & dñm ſuum ad mortẽ tradens, cum homicidio ſacrilegiũ quoq; admit-
tit in eum, quẽ patribus ſuis promiſſum, hactenus expectauit, & ipſam expectationem eius pro-
fitetur ſigno circuncíſionis quod accepit, facitq; occidendo, vnde ſe in prophetis accuſet legẽdo.
Sequitur. [Et exinde quærebat Pilatus dimittere eũ.] Exinde, inquit, quærebat, nam antea non
quæſierat. Quid ergo quaſi damnationem eius recuſans, tantum clamauerat, niſi quia ſimulator,
& mendax erat? Sed nũc vbi manifeſtam eius innocentiam cõpererat: quippe quem nec in ſer-
mone de nomine regis vllatenus capere potuerat, magis timebat: maxime, quia iam (vt dictum
eſt) vxor eius ad eum miſerat. [Iudæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, nõ es amicus
Cæſaris.] Et quaſi quæreretur ab eis, in quo dimiſsio huius repugnet amicitiæ Cæſaris, tali ſen-
tentia propoſitionem ſuam confirmant, importuni & nimis officioſi amici Cæſaris, inimici autẽ
Dei. [Omnis qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.] Igitur concluſit (vt ſibi videtur) iniquitas
omne os, ne reprehendere vel iniuſtã dicere dãnationem huius hominis audeat. Nã omnis qui ſe
regem facit, cõtradicit Cæſari. Hic aũt regem ſe facit. Securus ergo ſit Pilatus, & interficiendo
obſequium ſe Cæſari præſtare arbitretur. [Pilatus ergo, cum audiſſet hos ſermones, adduxit fo-
ras Ieſum, & ſedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrathos, Hebraicè aũt Gabatha. Erat au-
tem paraſceue paſchæ, hora quaſi ſexta.] Paraſceue præparatio interpretatur. Quo nomine
Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbati, quæ nunc à nobis ſexta feria nun-
cupatur, appellabant, quod eo videlicet die, quæ in ſabbatum forent neceſſaria, præpararent,
Exo. 16. iuxta quod de mãna quondã erat præceptum, ſexta autẽ die colligetis duplũ, &c. Qui vero inter
Romanos vitam ducebant Iudæi, vſitatius eam latine cœnam puram cognominabant.
Quia ergo ſexta die homo factus, & tota eſt mũdi creatura perfecta: ſeptima autem, conditor ab
opere

opere ſuo requieuit: vnde & hanc ſabbatū.i.requiē, vocari præcepit, rectè dominus eadē die ſexta
crucifixus, humanæ reſtaurationis impleuit arcanum. Vnde cum accepiſſet acetū, dixit: cōſum-
matum eſt.i. ſexta, quod pro mundi refectione ſuſcepit, totum eſt opus perfectū. Igitur illis qui-
dem interfectoribus domini, magnum quidē paraſceue propter ſubſequēs magnum.i. paſchale,
ſabbatū erat: nobis aūt propter præparationē vitę æternæ, quæ nobis illo die præparata eſt, ma-
ximū paraſceue eſt. [Et dicit Iudæis: Ecce rex veſter.] Iā dixerat hic deriſor, Ecce homo: nunc ad-
huc irridens: Ecce, inquit, rex veſter. Neſciuit dicere, quod tertiū accuſationis vel criminis no-
men eſt, ecce filius dei veſtri: ſed dixerunt Iudæi, quia filium dei ſe fecit. Hæc tria veriſsima nōia
ſunt vnius Chriſti domini noſtri, homo, rex, Deus ſiue filius dei: quem quidē irridentes, & cū riſu
adorantes, confeſsi ſunt inimici, ſed vulnerantes & ſerio adorantes confiremur amici. [Illi autem
clamabant: Tolle tolle, crucifige eum.] Puta dixiſſe Iudæos infelices, Tolle à nobis regem, tol-
le principē, tolle ſacerdotē. Extunc enim impletū eſt, quod per prophetā fuerat ante prædictū, q̄a
multis diebus ſedebunt filij Iſrael ſine rege, & ſine principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari. Item:
In hoſtijs & muneribus vadent, ad quærendū dominū, & non inuenient eū, ablatus eſt eis. Et me- Oſee. 3.
rito, quia dixerunt, tolle ſaluatorē, crucifige propiciatorem, idcirco perdiderunt ſalutem, & nul- Oſee. 5.
lam habēt defenſionē. [Dicit eis Pilatus: Regē veſtrū crucifigā?] Hoc petulans iudex, quaſi io-
co fatigatus dixit, ſed iocum eius impatiens inſania faſtidiens, & ad certam crudelitatem feſti-
nans repulit. Quid enim ſequitur? [Reſponderunt ei pontifices: Nos non habemus regē, niſi Cę-
ſarē.] Ergo cōcredatur illis, nō habere regē niſi Cæſarem, quoniā oēs alios abiecerunt, neminem
excipientes, ſiue Deum, ſiue hominē, & condigna ſibi accipiant dona Cæſaris. ſ. interfectionem
& captiuationem gentis, euerſionē ciuitatis, incendiūq; & irrecuperabilē ruinam templi. [Tunc
ergo tradidit eis illum, vt crucifigeretur.] Itaq; vicerunt iſti filij hominum, quorū erāt dentes ar-
ma & ſagittæ, & lingua eorū gladius acutus: quia ſi mantes ſibi ſermonē neq;, tam diu perſtite- Pſal. 56.
runt, donec traderetur eis ad crucifigendū. [Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt.] Audi- Pſal. 63.
tatem ſuſcipientiū, per Pſalmiſtam ipſe exprimens, ſuſceperunt me (inquit) ſicut leo paratus ad Pſal. 16.
prædam, & ſicut catulus leonis habitās in abditis. [Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eū qui di-
citur Caluariæ locum, Hebraicè autem Golgatha, vbi crucifixerunt eū.] Exijt quidē, ſed nō per-
uenit ad locum baiulando ipſe ſibi crucem. Angariauerunt enim prætereuntē Simonē quendā Mat. 27.
patrem Alexandri & Ruſi, vt tolleret crucē poſt eū. Exeamus ergo (inquit Apoſtolus) ad eum Marci. 15.
extra caſtra, improperium eius portantes. Et non, ſicut ille Simon, qui portauit quidem poſt eū Heb. 13.
crucem, ſed ipſe crucifixus non eſt, ſed ita crucem eius tollamus, vt noſipſos cum vitijs & con-
cupiſcentijs crucifigamus, & cum tempus vel cauſa poſtulat, eius qui paſſus eſt pro nobis, re-
linquens nobis exemplum, veſtigia ſequamur. Caluariæ, locus erat damnatorum, dictus calua-
riæ locus, à capitibus eorum qui ibi puniebantur, vbi crucifixerunt eum. [Et cum eo duos hinc Galat. 5.
& inde, medium aūt Ieſum.] Ita iuxta prophetam, cum ſceleratis reputatus eſt, imo & tanquam 1. Pet. 2.
ſceleratorum maximus, in medio crucifixus eſt. Veruntamen ipſa crux, non ſolum tormentū Eſa. 53.
iudicati, ſed iudicati quoq; iam quoddā tribunal extitit. Alterum nanq; illorū ſceleratorū (ſicut
Lucas manifeſtiſsime ediſſerit) miſericorditer aſſumpſit, alterum iuſte reliquit. [Scripſit autem
& titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorū.
Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum, quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus
eſt.] Scripturam hanc, alio ſpiritus ſanctus dictauit, atque alio Pilatus conſilio ſcripſit. Ille nāq;
gloriari ſe ſperabat in hac malitia, & hoc titulo manifeſtius futurum, & clarius Cæſari annun-
ciandum, ſe pro fide eius occidiſſe hominem quem multa gentis illius turba cum ramis palma-
rum excipiens, regias illi laudes acclamauerat, Chriſtum eſſe illum exiſtimans, quem per pro-
phetas promiſſum expectabat. At verò ſpiritus ſanctus bene vtens maligni ſcriptoris manu, Mar. 21.
hunc titulum fecit, qui cœlo & terra tranſeuntibus non tranſibit, quia Ieſus Nazarenus.i. ſalua- Luc. 21.
tor & verè ſanctus, rex Iudæorum per crucem ſuam eſt effectus: Iudæorum inquā, nō eorū, qui ſe Apoc. 3.
Iudæos eſſe dicunt, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ: ſed Iudæorum, qui in veritate con-
feſſores Dei ſunt. [Erat autem ſcriptū, Hebraicè, Græcè, & Latinè.] Linguarū oīm præcipue tres
iſtæ ſunt, per quas hodie ſancta ſcriptura per totum mundum celebrata, teſtificatur verū hunc
eſſe titulum.i. verè Ieſum Nazarenum regē eſſe Iudæorum, regem (inquam) omniū in veritate cō
fitentium. Nam de anguſto hebraicæ linguæ domicilio, lex & prophetæ & pſalmi per linguas,
græcam & latinam eruperunt, & orbis terrarum armaria teſtimonijs huius regis compleuerunt.
Has ergo linguas benè in titulo ſuo congregauit Dei verbum, non vtiq; alligatum neq; mori-
turum, & maligno ſcriptore bene vtens, quomodo voluit ad honorem ſuum. Quid de ipſa cru- Myſterium crucis.
ce dicemus? Eius figura nihil ne myſticum ſignificat? Taceo quod decentiſsimum eſſe nullus ab-
nuat, ſalutē humani generis in ligno crucis conſtitui, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſur-
geret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoq; vinceretur, quodq; ait quidam:

Neue quis ignoret, ſpeciem crucis eſſe colendam,
Quæ dominum portauit, ouans ratione potenti,

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.

Illud non prætercam, quia ſalutis, quam operabatur, primas ianuas .i. fidē, ſpē & charitatē, quartamq; illarum perſeuerantiā in eiuſdē crucis, qua pēdebat, figura ſignificabat. Habet enim crux longitudinē, latitudinem, ſublime atq; profundū. Profundū .i. acumen, quo fixa terræ inhæret. Longitudinem inde vſq; ad brachia. Latitudinem in eorūdem expanſione brachiorū. Altitudinem ab ipſis brachijs ſurſum verſus quo caput imminet. His aūt quatuor ſupradictæ virtutes ſignantur. Profundo fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione prima in fundo cordis quaſi fundamentum in ædificio ponitur: longitudine perſeuerantia: altitudine ſpes, quæ nobis

Ephe. 3. in cœleſtibus poſita eſt: latitudine charitas. Nam de his Apoſtolum dixiſſe intelligimus. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundū. Salutis ergo primos auditus in ſupplicij ſui figura ſaluator noſter prædicabat. Igitur interfectores Chriſti ſuo quidem ſenſu ſacrilegia, Dei autem diſpoſitione ſacra myſteria loquūtur & operantur. Hunc (inquit Euangeliſta) titulum multi legerunt Iudæorū, quia prope ciuitatē erat locus vbi crucifixerunt eum. [Dicūt ergo Pilato pontifices Iudæorū: Noli ſcribere rex Iudæorū, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorū.] Iſti pontifices planè diſperſores vel corruptores illi ſunt, contra quos Chriſti ſpiritus in quorundā prælocutus eſt ſuperſcriptionibus pſalmorū. In finem

Pſal. 56. ne diſperdas ſiue corrumpas, in tituli inſcriptione. Titulū namq; bonum & bene ſcriptum diſperdere atq; corrumpere voluerunt, ſic intercidendo, Ieſus Nazarenus, qui dixit, rex ſum Iudæorū. Quaſi vero Pilatus neſciſſet à turbis illū regē fuiſſe conclamatū, quādo venienti Hieroſolymā, exierunt obuiam cū ramis palmarū, & eū à pleriſque eſſe creditū qui fuerat rex promiſſus oraculis prophetarum. [Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi.] Ergo ſignaſti Pilate iniquitatē tuā in manu tua, quia ſtabile & fixū vis eſſe, quod regem Chriſtū occidēdo, expectationē Iſrael interfeceris, & oracula prophetarū incerti, vt putabas, Dei caſſaueris, dicentiū de hoc rege, quod magnum habiturus eſſet regnum: verbi gratia, quia dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarū. Cæterum voluntas eſt Dei, qui te malo ſeruo benè vti nouit, voluntas, inquā, Dei eſt, vt ſcriptum ſit & permaneat quod ſcripſiſti. Pſalmiſta, cū promiſſiones

Pſal. 88. nes regni eius prælibaſſet, dicente Deo: Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis, ſtatim exiſtimationem tuam tuiq; ſimilium ſubintulit, dicens:

Pſal. 88. Tu vero repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtū tuū. Et poſt pauca: Auertiſti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Deſtruxiſti eum ab emundatione, & ſedem eius in terra colliſiſti. Minoraſti dies temporis eius, perfudiſti eum confuſione. Hæc vel huiuſmodi præ-

Mat. 2. conia Chriſti ſic tu audiſſe poteras, quō & Herodes, qui venientibus ab oriente Magis, vltro conuocans principes ſacerdotum & ſcribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. Quod ille efficere non potuit illuſus à Magis, tu te prudenter egiſſe putaſti. Fruſtrabitur te ſpes tua, quia nec huius occiſi regis Iudæorum iudicium effugies, nec ſaltem Cæſaris tui menſa, pro hoc facto vel ſcripto tuo, familiarius fruiturus es. Fertur enim, quia propter hoc Romam adductus, à Tyberio Cæſare exilio damnatus eſt, ſententia tam intolerabili, vt per impatientiā

Iob. 18. inediæ, gladio ſibimet mortem conſciuerit. Itaque maledictiones illæ manifeſtæ ſuper eum deciderunt, quibus impium diuina ſcriptura deuouet dicēs: Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat coſtas illius. Deuoret pulchritudinem cordis eius, & conſumat brachia illius primogenita mors, &c. [Milites ergo eum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuiq; militi partē, & tunicam. Erat aūt tunica inconſutilis deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit,] videlicet quia lucroſe venundare poterant veſtimenta eius, Idcirco pro magnæ victoriæ ſpolijs ea ſortes milites acceperunt. Non enim vilia putabantur veſtimenta, de quorum fimbrijs contactis, virtus exire conſueuerat. Nec vtique tunc in illo ſpectaculo deerant, qui ad

Matt. 27. comparandum ea certatim ſe ingererent. Nam vt taceam de matre & diſcipulo, quem dilige-

Luc. 23. bat Ieſus, ſtantibus iuxta crucem eius. Stabant, inquit Lucas, omnes noti eius à longè, & mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes. Adeo tanquā reus & peccator proſcriptus dominus, vt nec veſtimenta ſua charis ſuis pro magno theſauro ſeruaturis diuidere ſibi licuerit, ſed in corpore ſuo ſaturatus opprobrijs, ſua quoque veſtimenta in mercedem vidit

Pſal. 21. cedere interfectoribus ſuis. [Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.] Tanquam diceret, Adeo crudeles fuerunt, adeo conſiderantes & inſpicientes me, abſque vlla miſeratione ſteterunt, vt veſtimenta mea diuidentibus ſortes quoque mittere vacauerit, videlicet hoc ad fidelitatem pertinebat imperij, vt regem Iudæorum non ſolum obtemperanter, verumetiam gaudenter interficerent milites Romani.

Huic ergo direptioni, dum veſtimenta domini diuidunt, tunicam tamen nō ſcindunt, hæreticorū temeritatē comparare licet, qui quāuis ſcripturā ſacrā in prauos ſenſus ſuos diſtraxerint, tamē fidē Chriſti vel catholicā eius eccleſiā ſcindere nō potuerunt. Plura namq; domini veſtimēta,

multa

multa ſcripturarum, quibus vnum Dei verbum indutum eſt, ſignificant volumina: tunica verò inconſutilis, & deſuper contexta per totum, videlicet qualem dilecta eius Maria, forte diligenter contexuerat, vnam integram atque inuiolabilem catholicæ eccleſiæ fidem congrue deſignat. [Et milites quidem hæc fecerunt.] Pulchre ſatis Euangeliſta facta impiorum terminat. Hæc quidem (inquit) milites fecerunt, ſubauditur, & quid poſt hæc facerent, non habuerunt. Corpus cruci fixerunt, & prædã tulerunt: ſed fortitudinẽ Dei, verbum Dei, verbum Deum, cũ aĩa ſua occidere non potuerunt. Deinceps quæ manibus militum ceſſantibus facta ſint exequitur. [Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.] Luc. 2.
Stabat (inquit) mater iuxta filij crucem, ſine dubio dolens, & dolores tanquam parturientis habens. Cruce nanq; eius nimium ipſa cruciabatur, ſicut ei prædicens Symeon: & tuam ipſius (inquit) animam pertranſibit gladius. [Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem quẽ diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Ad diſcipulum autem. Ecce mater tua.] Quo iure diſcipulus, quem diligebat Ieſus, matris domini filius, vel ipſa mater eius eſt? Eo videlicet, quia ſalutis omnium cauſam, & tunc ſine dolore peperit, quando Deum hominem factum de carne ſua genuit: & nunc magno dolore parturiebat, quando (vt prædictum eſt) iuxta crucem eius ſtabat. Si enim Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſsionis dominus mulieri parturienti recte comparauit, dicens: Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iã non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum, & vos igitur nũc triſtitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Quanto magis mulierem hanc, ſtantem iuxta crucẽ ſuam, mulieri parturienti, talem matrẽ, talis filius rectè ſimilem duxit. Quid autem dico ſimilem, cum vere ſit mulier, & vere mater, & veros habeat in illa hora partus ſui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnã, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, qñ infans ſibi natus eſt: ſed nunc dolet, cruciatur, & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora propter quam de ſpiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi ſunt dies vt pareret, propter quam omnino de vtero eius Deus homo factus eſt. Cum autem hæc hora præterierit, cum totus iſte gladius parturientem eius animam pertranſierit, iã nõ erit memor preſſuræ propter gaudium, quia natus erit homo in mundum, quia declaratus erit nouus homo qui totum renouet genus humanum, totiuſque mundi ſempiternum obtineat imperium: natus inquam, id eſt, immortalis atque impaſsibilis factus, & anguſtias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine ſupergreſſus, mortuorum primogenitus. Proinde quia vere ibi dolores vt parturientis, in paſsione vnigeniti omnium noſtrum ſalutem beata virgo peperit, plane omnium noſtrum mater eſt. Igitur quod de hoc diſcipulo dictum eſt ab eo, nimirum curam ſuæ matris habebat, mulier, ecce filius tuus. Itemque ad eundem diſcipulum, ecce mater tua, recte & de alioquolibet diſcipulorum, ſi præſens adeſſet, dici potuiſſet: niſi quia licet omnium (vt dictum eſt) mater ſit: pulchrius tamen huic, vt virgo virgini commendari debuit, præſertim cum huic diſcipulo talis gratia repoſita eſſet, vt verbum ipſum, quod illa mater carnem factum pepererat, ipſe quantum mortali homini poſsibile fuit, imo plus quàm alius quis mortalium omnium potuit euangelico ſtilo deſcriberet. [Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.] In ſua, videlicet, nõ prædia, quæ nulla habebat, vel habiturus erat (quippe q de illis vnus eſt, qui dñm ſecuti reliquerãt omnia) ſed ſicut in ſua dictũ eſt, vt in illa quoq; communione rerũ qua diuidebatur ſingulis, prout cuiq; opus erat, ad huius curam, quicquid illi eſſet neceſſarium, pertinebat. [Poſtea ſciens Ieſus, quia cõſummata ſunt omnia, vt impleretur ſcriptura dicit: ſitio.] Sciens, inquit, quia iam cõſummata ſunt omnia, ſubauditur quæ illum pati oportebat, nec enim eo neſciente, ſed bene ſciente & omnia diſponente fiebant iſta, qui & per prophetas omnia prædixerat, vt impleretur ſcriptura, dicit: ſitio. Quomodo propter hoc dictũ eſt impleta eſt ſcriptura? Aliud quid ſequitur. [Vas ergo poſitum erat aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.] Alius Euangeliſta refert, quia dederũt ei vinum quoq; bibere cum felle mixtũ. Vt ergo impleretur ſcriptura, dixit, ſitio, qui dum eo modo illi miniſtratur, impleta eſt non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam literaliter ſcriptura, quæ dicit: Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Item Vua eorum vua fellis, & botrus amariſsimus, ſed draconum vinum eorum. Illud mirandum eſt, in illis dominicæ mortis miniſtris, imo in illo, quo cuncta hæc diſpoſita fuerant conſilio diuinitatis, quod tam ordinate, tamq; integrè cũcta egerunt, ac ſi ſe cunctas in illo iurauiſſent implere voces prophetarum. Quomodo autem ori eius à terra in crucem exaltati, ſpongiam apponere potuerint, alius Euangeliſta manifeſtius edicit, videlicet, quia ſpongiam circumpoſuerunt arundini. Hæc ita facientes, ſatis aperuerunt, quanto felle amaritudinis ipſorum præcordia redundarent, & quod verè non iam vinea domini ſabaoth illa domus Iſrael, & illa domus Iuda, germen eius delectabile eſſet; ſed de vinea Sodomorum vinea eorũ, & quàm veraciter per prophetam dominus idem prædixiſſet, quod expectante ſe vt faceret vuas, fecerit labruſcas. Sane per hoc, quòd oblatum ſibi acetum felle mixtum, cum guſtaſſet, noluit bibere, reprobationem ſignificat eiuſdem vineæ ſuæ

Quo Maria è mater Ioannis

Ioan. 16.

Pſal. 47

Maria oĩm diſcipulorũ Chriſti mater.

Mat. 19.

Act. 2. 4

Matt. 27

Pſal. 68.

Deut. 32

Matt. 27

Eſaiæ. 5.

in ligno, quia futurus eſt talis pendēs in ligno, qui erit maledictus à Deo: à Deo (inquam) tranſpo-
nēſe maledictiones humani generis in illo. Quòd ſi quis obijciat, ſæpe maledictiones prolatas
fuiſſe à Deo, verbi gratia, cum dicit ad Cain: Nunc ergo maledictus es ſuper terrā, quę aperuit os Gene. 4.
ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: nos econtra dicimus, non eſſe maledicti effu-
ſionem, ſed maledicti iam exiſtentis enunciationem: præſertim cum non dicat, maledictus ſis, ſed
maledictus es, & non à me, ſed à peccatis tuis. Nec enim maledictus eſt Cain à Deo, ſed à voce ſan-
guinis fratris ſui clamantis de terra, & impietatis eius annunciantis ipſi Deo. Igitur hic ſolus ma-
ledictus fuit à Deo, & nō à ſuo peccato: à Deo (inquam) qui omnium noſtrum maledictum, quod
erat ſuper nos, id eſt, omnem iniquitatem noſtram poſuit in eo. Quod vero addidit lex. Et ne- Deut. 21.
quaquam contaminabis terram, quam dominus Deus tuus daturus eſt tibi in poſſeſsionem. Mira
ſpiritus ſancti arte dixit & ſcripſit, cum potius ex eo contaminata terra poſſet videri, ſi in ſe reci-
peret corpus maledicti. Quid enim? Quid etiam hoc loco ſcriptor legis intendit? Hoc vti-
que, quia terra quam dedit Deus vero Iſraeli in poſſeſsionem, corpus eſt huius ſingulari-
ter & pro nobis maledicti, quam ſibi datam tunc Iſrael non contaminauit, id eſt, contaminari nō
permiſit, quando illud Ioſeph & Nicodemus eodem die ſepelierunt, pro communi lege omnium Matt. 27
in ligno pendentium, videlicet ne indigne inſepultum abijceretur, & à canibus illis, qui viuum Luc. 23.
circundederant, adhuc exanime conſpueretur. Porrò, illi putabant in eo non contaminari terrā Pſalm. 2
ſuam, ſi cuiuſquam taliter occiſi corpus nequaquam viuentium oculis ingereretur. Quod ſi a-
liquis quærat adhuc cur pro hoc tantopere legiſlator fuerit ſolicitus, cum poſſet etiam inſepultū,
cœlitus cuſtodiri corpus ſacroſanctum, ſicut cuſtodita ſunt, ne à canibus vel auibus læderentur
etiam multa corpora martyrum. Interrogemus eum, cur moriente eodem domino, & terra tre-
mente monumenta ſanctorum aperta ſunt. Videlicet aut nihil idoneum, aut hoc reſpondebi- Mat. 27.
tur ſolum, quia corporibus mortuorum hoc expediebat, vt coniungeretur eis in ſepulchris cor-
pus huius mortui, quod afferebat reſurrectionem mortuorum, & idcirco ad ſuſcipiendum illud
certatim & auide ſeſe dilatauerunt. Nam ſicut animam domini Ieſu ad animas apud inferos de-
ſcendere expediebat, vt illas inde educeret: ſic & ad corpora corpus eius peruenire oportebat, vt
illa reſuſcitaret. Sed iam de hoc ſatis dictum, ad Euangelij verba reuertamur. Iudæi (inquit)
rogauerunt Pilatum, vt fractis cruribus corpora eorum tollerentur. Quare? Quia paraſceue e-
rat, quia magnus ille ſabbati dies erat. Magnus (inquit) dies ſabbati ille erat, videlicet, quia pa-
ſchale ſabbatum erat. Etenim cum octo diebus paſcha celebraretur, omnium dierum maximus,
& maxime feſtiuus, ſabbati dies habebatur, Siue ille primus, ſiue ſecundus aut certe tertius occur-
riſſet, vel quartus, & ſabbatum paſchale vocabatur. Idcirco Iudæi petierunt, vt corpora tolleren-
tur, ne tantus dies talis horrore ſpectaculi fœdaretur. Quippe cum etiam qualibet die corpora
eiuſmodi ſepeliri in eadem die ex lege præciperentur. Sed propter ſabbatum, illa Iudæi ſepeliri
voluerunt properantius. [Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius
qui crucifixus eſt cum eo.] Primi inquit, id eſt, exterioris, & alterius itidem exterioris. Nam Pſal. 73.
dominus Ieſus medius crucifixus erat, fregerunt crura, quia needum obierant, vt depoſiti non
viuerent, ſed & maturius expirarent. [Ad Ieſum autem venientes, vt viderunt eum iam mor-
tuum, non fregerunt eius crura.] Bene: Nec enim opus erat, vt ſuper dolorem vulnerum e-
ius quicquam apponerent, in quo iam ſenſuum nihil reſtabat. [Sed vnus militum lancea latus
eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua.] Deo gratias. Sanguine redimimur, aqua
abluimur. Tantam ſalutem Deus noſter, per quam voluit nos ſaluari, lanceatus in medio ter-
ræ operatus eſt. Sed huius rei magnitudo vel dignitas, valde attentum & bene credulum audi-
torem efflagitat. Sequitur ergo: [Et qui vidit teſtimonium perhibuit, & verum eſt eius teſti-
monium & : ille ſcit, quia vera dicit, vt & vos credatis.] Ecce vnus teſtis hic eſt, qui vidit
& qui ſcripſit hæc, quamuis & multos vidiſſe, qui affuerunt, & videre voluerunt, dubium non
eſt. Sed ne videar ſolus eſſe teſtis (inquit) adhibebo mecum alios duos teſtes, legalem ſcilicet
ſermonem, teſtem vnum, & propheticum teſtem alium, [Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptu-
ra impleretur. Os non comminueris ex eo.] Hoc de agno paſchali præcipit lex, Breui er- Exod. 12
go, ſed claro iudicio perdocet, illum legalem paſchæ agnum ſignificatiuum fuiſſe huius ve-
ri agni, qui nunc tandem pro nobis immolatus eſt, ſicut iam dudum bene exercitata certum
habet ſanctæ eccleſiæ fides. [Et iterum alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem transfi-
xerunt.] Hoc Zachariæ prophetæ teſtimonium eſt. Igitur in ore trium teſtium, ſcili- Zach. 12.
cet, legis & prophetarum atque huius Euangeliſtæ, ſtabit hoc verbum: quia milites (vt
iam dictum eſt) domini Ieſu non fregerunt crura, ſed vnus militum lancea latus eius ape-
ruit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Nunc demum rem tantam latius contemple-
mur. Nec enim prætereundum eſt tantæ rei huius ſacramentum, cui ſanctus Euangeli-
ſta ſuum tam diligenter teſtimonium interpoſuit, & congrua de ſcripturis exempla ſubie-
cit. [Cur ergo agnus qui immolatus eſt, noluit vt os comminueretur ex eo?] Non enim
caſu, ſed eo volente & diſponente actum eſt, videlicet idcirco crura ſibi frangi noluit, quia
oſsium

oſsium fractura nullū vſq; bonum ſui ſimilitudine cōmēdat. Oſſa nāq; quę vbiq; in ſcripturis my
ſtice pro virtutibus accipiuntur, nihil nobis myſterij prædicarent in eo q̄d frangerentur. Sed ecō
tra crura in eo, q̄d integra conſeruata ſunt, illud nobis myſticant, quod vniuerſę vię eius rectè in-
Cant. 5. uiolabiles ſunt. Siquidem crura eius vias eius ſignificant. Vnde in Canticis dicitur: Crura eius co
lumnæ marmoreę, quæ fundatæ ſunt ſuper Baſes aureas. i. itinera eius pulchra ſuper diuinitatis
ſapientiam in rectitudine ſunt firmata. Quid igitur vitata crurū fracturā fieri maluit? Sed vnus
militum (inquit Euangeliſta) lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Cur
igitur hoc fieri maluit? Videlicet vt illam ſuper nos effunderet aquam cum ſanguine ſuo, quam
Ioan. 3. cum cōmendaret, dixerat: Niſi qs renatus fuerit ex aqua & ſpū ſctō, non pr videre regnum Dei.
Siquidē huius aquæ ſacrm ab hoc miraculo ſumpſit exordium. Baptizatus ergo dñs in paſsione
ſua, talem ad nos ſuæ ſalutiferæ mortis participationem iam mortuus emiſit. Non eſt nouum
Mar. 10. hoc aut mirum, q̄d illū in paſsione ſua dicimus baptizatū. Matre filiorum Zebedęi poſtulāte ac di
cente: Magiſter, dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexterā tuam, & alius ad ſiniſtram in re-
gno tuo, rñdens, dixit: Poteſtis bibere calicem, quē ego biburus ſum, aut baptiſmo quo ego ba-
ptizor baptizari? Qui cum rñdiſſent, poſſumus: Calicem (inquit) meum bibetis, & baptiſmo quo
Lucæ. 12 ego baptizor baptizabimi, &c. Nomine calicis ſiue baptiſmi paſsionem voluit deſignare marty
rij, q̄ & ipſum & illos decebat conſummari. Vnde & alibi de paſsione ſua loquitur: Baptiſmo aūt
habeo baptizari, & qm̄o coartor vſq; dum perficiatur. Græcè autē baptiſmus, Latinè ablutio dici
tur. Quas ergo ſordes habebat dominus, vt baptiſmo paſsionis ablueretur? Nēpe mortalitatē
noſtrā & paſsibilitatem, propter quam ſordidius & contēptibilis apparebat hominibus, ſicut & i
Zach. 3. Zacharia legimus: Ieſus autē indutus erat ſordidis veſtibus. Dixit autem angelus his, qui ſtabant
corā ſe. Auferte ab eo veſtimenta ſordida. Ieſus erat indutus ſordidis veſtibus, qui cum non fe-
2. Cor. 5 ciſſet pctm̄, pro nobis pctm̄ factus eſt. Et ipſe infirmitates noſtras portat. Et in Apoſtolo legimus:
Eſai. 53. Galat. 3. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictio. Hic in. xij. pſal. loquitur: Lō
gè à ſalute mea vba delictorū meorum. Et in. lxviij. pſal. Deus tu ſcis inſipientiam meam, & deli-
cta mea à te nō ſunt abſcōdita. Quæ vniuerſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta, & auferūt
Hebr. 2. ab eo cum in morte ſua, nr̄a delet pctā. Cum igitur videmus dñm Ieſum propter paſsionem mor-
tis gloria & honore coronatum, & à noſtris quę ipſe portauerat pctīs ablutum, rectè illum accipi
mus ſuo baptiſmo in morte ſua baptizatum, atq; vt eundē ſuum ad nos trāſfunderet baptiſmū,
ſanguinem & aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuum. Baptiſmum quo à Ioanne baptiza-
tus eſt, nō ad eādem pertinuiſſe virtutem, iā alias dictum eſt. Idcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola
1. Thes. 4 de latere ſaluatoris aqua manauit: quia diuinus ordo noſtrę ſalutis vtrunq; depopoſcit. Nec enim
1. Cor. 6 ad hoc redempti ſumus, vt tales nos ille poſsideret, quales eramus prius. Vnde & Apoſtolus: Nō
em̄ (inquit) vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem in Chriſto Ieſu. Et in alio
loco, cum priora cōmemoraſſet peccata. Et hæc (inquit) fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis
&c. Vt ergo eſſet, vnde à peccatis lauaremur, aqua quę corporales tm̄ lauare poterat ſordes ſan-
guini, q eſt pretium nr̄æ redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſocietate virtutem atq; authoritatem
Exod. 14 ſumpſit, vt ad abluendas inuiſibiles pctōrum ſordes digna ſit ſctō cooperari ſpūi. Societate (in
quā) viuifici ac p̄cioſi ſanguinis hoc accepit, vt cōpararetur vera ſimilitudine rubro mari, per quod
ſaluatus populus trāſiuit, Pharaone ſubuerſo cum curribus & equitibus ſuis. Nā fugientes Aegy
ptum huius ſeculi, mundatos in verā ꝓmiſsionis terrā trāſmittit, diabolumq; perſequentem peni-
tus abſorbet cum p̄teritis actibus & pompis ſuis. Igitur (vt ſupra dictū eſt) longe rōnabilius fuit
Geneſ. 2 vt lancea militis latus eius aperiretur, q̄ vt eius crura frāgerentur: rōnabilius (inquam) ac decētius
tāto ſalutis fuit artifici, valdeq; acceſsit ad pulchritudinem operis, vt illud ſibi mortuo de latere
ſubduceret, vnde naſceretur eccleſia: qui dormiēti Adæ coſtā eduxit, vnde formaretur Eua. Hac
em̄ ſimilitudine quid pulchrius, quid elegātius, qd dulcius? Siquidē ille primus Adā obdormiuit,
Cant. 3. iſte ſecundus (vt dictum eſt) ſurrecturus obijt. Illi dñs ſoporē immiſit, huic pater calicem paſsionis
dedit. Egredimini ergo & videte filiæ Sion regem Salomonē in diademate ſuo, quo coronauit
eum mater ſua, in die deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini (inquam) de te
Matt. 27 nebris illis, quæ ſuper terram factæ ſunt ab hora ſexta vſq; in horam nonam: Imo de illis, quę per
2. Petr. 2 iſtas ſignificatæ ſunt, & nunc operiunt faciē cordis Iudæorum. De his ergo tenebris exite, & vide-
te intenta contēplatione illū qui vos vocauit in admirabile lumē ſuum regē magnū, regem paci-
ficum, in diademate ſpineo, q̄d eſt charitas & magnæ miſerationis ornamentum, q̄ coronauit eū
mr̄ ſua ſynagoga, in hac die deſponſationis eius, qua (vt dictum ē) naſcituræ ſibi ſpōſæ eccleſię in
lætitia cordis ſui, prima elemēta produxit, ſequitur. [Poſt hęc autē rogauit Pilatū Ioſeph ab Ari-
mathia, eo q̄ eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus
Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Ieſu.] Occultus iſte erat diſcipulus Ieſu, ſed nō
occultè rogauit Pilatum, neq; occultè tulit ad ſepeliēdum corpus Ieſu. Nec enim erat opus legis,
nanq; vt ſupra dictum eſt, hoc erat pręceptum, vt in patibulo appenſus eodē die ſepeliretur, pro-
uidente iam corpori ſuo ſepulturæ libertatem ipſo Dei verbo, quod per Moyſen loquebatur.

Cum

Cum ergo beatus iſte diſcipulus tollit magiſtri ſui corpus, recte Iudæorum calumniam non veretur, nam ille contra legem faceret, qui pro cauſa eiuſmodi bonum eius officium calumniare tur. Nec erat ſuſpicionis locus de eius diſcipulatu, cum præcepto legis non etiã amori domini Ieſu obſequi videretur. [Venit autem & Nicodemus, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libras centum. Acceperunt ergo Ieſum & ligauerũt linteis cũ aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.] Ne miraremur, quòd auſi ſint domini corpus aromatibus cõdire, qui non auſi fuerant, niſi in occulto diſcipuli viuentis eſſe, addidit Euangeliſta, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erant in loco vbi crucifixus eſt hortus, & in horto monumẽtum nouum in quo nõdum quiſquam poſitus fuerat.] Et hoc ſibi prouiderat ipſe qui ſepeliebatur, vt ſicut naſciturus, vterum ſibi virginalem præparauit, ad quem vir nõ acceſſerat: ita reſurrecturus nouo & lapideo monumento reconderetur, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum poſuerunt eum. Ergo nunc liberati eſtis Iudæi, qui occidiſtis iuſtum contrarium operibus veſtris. Ite nunc, manducate paſcha, & magnum celebrate ſabbatũ, vt deinceps proijciat dominus ſuper vultus veſtros ſtercus ſolennitatum veſtrarum.

Deut. 21
Non potuit Ioſeph à Iudæis reprẽdi
Mala. 2

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIB. XIIII.

ABhinc ô Iuda te laudabunt fratres tui. Iuda (inquam) magne & fortis, qui reſurgens ex mortuis, confeſſionem & decorem immortalitatis atque incorruptionis induiſti. Laudabunt te fratres & amici tui, cohæredes & cõparticipes regni tui. Vnde laudabunt, vel quid laudantes clamabunt? Manus tua (inquiunt) in ceruicibus inimicorum tuorũ. O fortiſſime fratrum & princeps cõfeſſionis eorum, cornua in manibus tuis ſunt, & ecce nũc egreditur q̃ ibi abſcondita fuerat fortitudo tua. Quomodo ſuſtinerent luteæ ceruices inimicorum tuorum, vt nõ ponerentur ſcabellum pedum tuorum? Vlulabunt ergo ſub pedibus tuis inimici, laudabũt vero te fratres tui. Parum eſt laudabunt. Adorabũt te filij patris tui. Adorationis autem hæc erit rõ, quia tu catulus leonis es ô Iuda, catulus leonis inquam. i. filius fortiſſimi Dei, totius fortitudinis, & oim virtutum principis. A quo tu nequaquam in aliquo degeneras, nam ad prædã fili mi aſcendiſti, & ad nullius pauens occurſum, fortiter infernum debellaſti. Igitur te laudabunt, te adorabunt frẽs tui, filij patris tui: q & perinde q̃ te laudãt & adorãt, frẽs tui ſunt, & filij patris tui, per ipſam fidem, in q̃ te adorant, grãm adoptionis filiorum conſecuti. Nunc pulcherrime virorũ decurſus laboribus tuis, quia lauiſti vino ſtolã tuã, & ſanguine vuæ palliũ tuũ. i. ſpiritu ſancto in ſanguine tuo regeneraſti eccleſiam tuã, q̃liter euidem fratribus tuis bonũ fortitudinis & victoriæ tuæ nuntium attuleris ſtilo proſequente, tuaq; gratia iuuante conabimur eloqui. [Vna ſabbati, Maria Magdalene venit mane cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumẽtum, & vidit lapidẽ ſublatum à monumẽto.] Vna ſabbati. i. prima ſabbati. i. die quæ prior ſabbato ſuccedit. Sciendum vero, q̃ hæc & cæteræ deuotæ dño ſociæ, quæ illum & viuum dilexerant, & mortuũ deſiderabãt, per noctẽ ambulantes, iuuãte luna venerunt ad monumentũ. per noctẽ enĩ ambulauerunt, quæ diluculo ad monumentum fuerunt. Alioqui niſi per noctẽ veniſſent, quõ ad ſepulchrum tã mane affuiſſent? Verbi gratia: Maria Magdalene, cuius domus erat Bethaniæ, qui vicus quindecim ſtadijs diſtat ab Hieroſolymis, quomodo prima ante alias, vna ſabbati iuxta Ioannem valde diluculo venit cũ adhuc tenebræ eſſent ad monumẽtum. Sepulto quippe dño, mulieres quæ illum ſecutæ fuerant, Hieroſolymis nõ remanſerant. Sed cum aſpexiſſent, vbi poneretur, reuertentes (inquit Lucas) parauerunt aromata. Qñ autẽ parauerunt vel emerunt, manifeſtius Marcus indicat: Et cum tranſiſſet (inquit) ſabbatum. Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerẽt Ieſum. Siquidem ſabbato (vt ait Lucas) quieuerũt ppter mãdatum, ſubauditur legis, quia lex vetat operari. Cõſtat itaq; q a in lachrymis peruigiles amores nimiumq; lõga retardãtis ſabbati mora fatigatæ, quo nec operari nec plus mille paſsibus ambulare licitum erat Iudæis, mox vt oneroſum illud ſabbatum abijt, receſſit, trãſiuit, nõ quieuerunt, non dederunt oculis ſuis ſomnum, non luciferum ad proficiſcendum præſtolatæ ſunt. Noctẽ pro die, deſiderium pro duce, lunã rapuere pro ſole. Luna quippe nocti non defuit. quia. xvq. extitit. Septimadecima vero luna clauſo veſpere paulò pòſt, i. fere poſt horam & dimidiũ exurgit, toti deinceps lumen ſuum miniſtratura nocti. Falſo igitur quidã Euangeliſtas calũniati ſunt, q̃ cõtraria dixiſſent in eo q̃ Matthæus veſpere ſabbati, cæteri pria ſabbati diluculo mulieres veniſſe dixerunt ad monumẽtum. Matthæus enĩ vt earũ cõmendaret deſiderũ, qñ venire cœperunt, cæteri dixerunt qñ peruenerint.

Gen. 49
Pſal. 103
Gen. 46
Cap. xx
Luc. 23
Marc. 16
Exo. 20.
Calũnia de cõtrarietate euangeliſtarum

Quare autẽ ſic Euang. cum poſſet prima ſabbati dicere, maluit vna ſabbati dicere, niſi ppter ſingularem

ſingularem & vnicā gloriam eius dici? Eſt enī verè feſta dies, verè beata dies, nobilitat anni, men
Laus Dei reſurre-ctionis. ſis decus, arma dierum. Pulchritudine huius diei paradiſus refloruit, cœlum purpuratum eſt, an-
geli candidati, hoīes exhilarati ſunt. Huius diei gratia ſingularis, verbis explicari nequit. Igitur v-
na ſabbati rectè & propriè dixit. Venit, inquit, ad monumentum. Quàm mane venerit, ipſe Euā
geliſta aperit, dicens: Cum adhuc tenebræ eſſent. Sed iam dn̄s reſurrexerat. Vidit enim, inquit, la
Pſal. 16. 107. pidem ſublatum à monumento. Quid ergo eſt patri dicenti in Pſal. Exurge gloria mea, exurge
pſalterium & cithara. Conſeſtim glorioſum illud organum patris. ſ. os dn̄ici hoīs, rn̄dens, exurgā
diluculo inquit: Non enim diluculum ad reſurgendum expectauit. Quippe cum valde diluculo
mulieres venerint, & tn̄ charitate reſurrectionis præuentæ fuerunt, Quid ergo (inquam) eſt q̄ ait,
exurgā diluculo, niſi quia diluculū ē q̄d ad noſtros nō pertinet corporeos oculos? Si enim totum
Eſai. 49. 2. Cor. 6 hoc tps à reſurrectione dn̄i vnus dies ſalutis eſt, Propheta dicente: Tēpore accepto audiui te, & in
die ſalutis adiuui te, cur nō initium temporis eiuſdem diluculi nomine valeat intelligi? Ergo tene
bræ quidem corporales erāt ad monumentum, ſed ſanctis & electis omnibus diluculū. i. lucis ęter
Iudi. 16. nę iā erat initium, à media nocte q̄ ſurrexit, & portas Inferni tulit fortiſsimus Sampſon q̄d inter-
Marc. 16 pretatur ſol eorū. Quod Marcum euāgeliſtā cōſtat intelligi voluiſſe, qui cū dixiſſet: Et valde ma
ne vna ſabbatorum veniunt ad monumētum, ſtatim addidit, q̄d ſecundū literā repugnās ē, orto iā
ſole. Orto q̄ppe iā ſole nō valde mane eſt. Igitur, & ſi media nocte dn̄s noſter reſurrexit, verū eſt
Lapis p angelū ſublatus à ſepulchro. tn̄, q̄ patri rn̄dens (vt iā dictū eſt) diluculo ſurgā inquit. Veniēs itaq; inuenit lapidē ſublatum à
monumento, videlicet quem angelus dn̄i reuoluerat, vt vacuū mulieribus venientibus oſtēderet.
Proinde cum dicit Matth. Veſpere aūt ſabbati, quę luceſcit in prima ſabbati, venit Maria Mag-
dalena, & altera Maria videre ſepulchrum, & ecce terræmotus factus eſt magnus, angelus aūt dn̄i
deſcēdit de cœlo, & accedēs reuoluit lapidē, & ſedebat ſuper eum, ſic intelligēdum ē, q̄ illis venien
tibus. i. in via poſitis, quę veſpere (vt iā dictū eſt) venire cœperāt, interim facto terręmotu ſurrexit
dominus, & deinde angelus dn̄i reuoluerat lapidem, & deinceps poſtquā iam vacuum viſum fuit
mulieribus, ſuper lapidem ſederit, vt paulatim, & non repente timidis hoim mētibus res tāta in-
gereretur, primum ſepulchro, deinde angelo, deinde viſo domino. [Cucurrit ergo ad Simonem
Luc. 23 Petrum, & ad alium diſcipulum quē amabat Ieſus, & dicit eis: Tulerunt dn̄m de monumento, &
neſcimus vbi poſuerunt eū.] Ergo diluculū q̄dem ſanctis iā erat aīabus in alio ſeculo, & illo quoq;
latroni, cui dictū eſt, hodie mecum eris in paradiſo, iamq; (vt ait Marcus) ortus erat ſol, veruntamē
venientibus ad monumentū, nō tm̄ pro tēpore noctis, verùm etiā pro ſenſu mentis tenebræ erāt.
Quid enim eſt obliuio vel ignorantia veritatis, niſi cæcitas vel tenebræ mentis? Intantum autem
erāt obliuioſi, & immemores verborū quæ dixerat, q̄ oporteret filium hoīs crucifigi, & die tertia
reſurgere à mortuis, vt nō inuento corpore eius nihil ſupereſſe putarent, niſi q̄d ſublatum fuerit.
Quid tamen ſequitur. [Exiuit ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum:
Currebant ergo ſimul.] Alius diſcipulus ipſe eſt Ioannes. Quid curſus huiuſmodi pulchrius ſpe-
ctaculo, ſi rite perpendas Euang. narrantis, q̄ ſit ſenſus vel intentio? Nunquid enī putādum eſt, q̄
hic talis, qui tā excellenter cœleſtibus intendit, ocium habere potuerit talia iā diligenter ſcribēdi
ſine ſpe fructus. i. intelligentiæ ſpūalis? Igitur ſpectaculo admiſſi, iā nunc ſubleuatis oculis latiſſi-
mum videamus campum huius ſeculi, & in eo currentes duos populos, qui ſunt Iudæi & Gentes,
brauium ipſam eſſe palmam crucis, quā Chriſtus aſcēdit: ipſum vero principem ſpectaculi, q̄ & ia
Pſal. 18. dñe dexteram palmam victoris ornabit. Nimirum vbi auditum eſt, & in oēm terrā hic ſonus exi
uit, quia Chriſtus reſurrexit à mortuis, exiuit populus gentium & venit ad monumentum, exiuit
(inquam) de tenebris & caligine pctōrum, & venit adorare mortuum ac ſepultum, mortisq; victo
rē Dei filiū & hoiem Ieſum Chriſtum. Exiuit & ille alius. ſ. Iudaicus populus, ſed de vicino exiuit;
quia iam ante cucurrerat, iā appropinquauerat, quippe qui moriturum ac reſurrecturū expecta-
uerat, imo & prophetauerat. Currebāt ergo ſimul. [Et ille alius diſcipulus præcucurrit citius Pe
tro, & venit prior ad monumentum. Et cum ſe inclinaſſet, vidit linteamina poſita, nec tamen
introiuit. Quantum ad eādem fidem, eadē quippe veterum extitit fides, quæ & nouorū, plane nos
gentes cum illo anteriori populo ſimul cucurrimus, verū quātum ad tēporum diſtinctionē nō cur
reremus ſimul, niſi quia in initio euāgelij Iudæorum ſimul & gentilium multitudo fidē Chriſti ſuſ
cepit. Ergo ille populus prior venit ad monumentum, ſed videns linteamina, nō introiuit, q̄a vi
delicet tribulationes paſsionis dn̄icæ, quibus quaſi linteaminibus cinctus, & ligatus fuit, intātum
erubuit, vt reſilirent etiā eorum qui iā crediderant ex eodē populo plurimi. Fieretq; illis Chriſtus
1. Petri. 2 crucifixus, lapis offenſionis, & petra ſcandali, partim propter carnales legis cærimonias, quas vi
debāt deſituras, partim propter odium gētium, quibus inuiderunt grām Dei. [Venit ergo Simon
Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium, q̄d fue
Petro gētilis populi typū gerebat. rat ſuper caput eius, nō cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum.]
Fidelis ſermo, Qui primus venit, & non introiuit, ſola linteamina vidit, qui aūt poſterior venit &
introiuit, non tantum linteamina, ſed & ſudarium, quód fuerat ſuper caput domini vidit. Quid
ſibi vult hoc, niſi quia nos gentes, qui Iudæis foris remanētibus credēdo introiuimus, nō ſolū illud
aiten-

attendimus,ꝙ pro hominibus pertulit Dei filius,quòd natus ex fœmina laborauit in carne & cru
cifixus eſt ex noſtra infirmitate, ſed illud etiã, ꝙ eſt & erat Deus antequã fieret vel aſſumeret de
noſtro in quo pateretur? Sudariũ nanq; quod fuerat ſuper caput eius,recte illud ſignificat,ꝙd erat
in principio verbũ,quod erat apud Deum,ꝙd erat Deus. Hoc verſiq; videt & adorat,q poſterior
venit & introiuit gentium populus,adorat inquã,& cõfitetur,qa Chriſtus dñs & verbũ patris eſt
per ꝙd factus eſt mundus,& caro vel filius hominis eſt, per cuius paſsionẽ ſaluatus eſt mũdus. At
ille qui introiere nõ vult, ſola vidit linteamina, quia ſolã attẽdit tribulationẽ qua cingi vel con-
ſtringi potuit vera eius humanitas,& hoc habet ſcutum cordis, vt vere inſipiens,dum dicit, quia
non eſt Deus qui mori potuit. Sudariũ ergo iſte non vidit. Sed quid eſt,ꝙd ſequitur,nõ cũ lintea
minibus poſitum,ſed ſeparatim inuolutum in vnũ locum? Hoc plane illud eſt,quod catholica fi
des cõfitetur,quia paſsibilis quidem homo,ſed impaſsibilis erat (vt ſemper eſt) Deus vnus idemq;
Chriſtus. Nõ poſitũ erat ſudariũ cũ linteaminibus,quia videlicet noſtris doloribus,ꝙs ſecundũ ho
minem tulit,ſecundũ ſeipſum non ingemuit Deus. Separatim ac ſeorſum ſtetit à cunctis angori-
bus, non ſubſtantiæ diſiunctione vel duplicitate perſonę,ſed diſpari ſenſu, & magna diuerſitate
vtriuſq; naturæ. Quin & inuolutum erat ſudarium,profecto ſignificans Chriſti diuinitatẽ,nec
initiũ nec terminũ habere, quia videlicet ſic nec cœpit,nec deſinit eſſe Deus, quomodo rei quę in
uoluta eſt,nec initiũ, nec finis cernitur. Sed in vno loco quid eſt,niſi quia in ſciſſura mentiũ Deus Cant. 6.
non eſt? Vna columba,vnũ eſt corpus Chriſti in eccleſia. Et in hunc ſolũ & vnũ locũ ſacramentũ
veritas eſt,quę ſcindi vel diuidi non p̃t. Igitur ſolum ꝙd infirmum eſt Dei populus ille vidit,q ſic
offenſus,quaſſo pede ſubſtitit,& foris remanſit. Sed quia ſequitur. [Tunc ergo introiuit & ille di-
ſcipulus,qui venerat primus ad monumentum,& vidit & credidit.] Sic nimirum poſt plenitudi-
nem gentium,& ille populus introibit. Nolo eñ (inquit Apoſtolus) vos ignorare fratres myſteriũ Rom. 11.
hoc,vt non ſitis vobiſmetipſis ſapientes,quia cæcitas ex parte cõtingit in Iſrael,donec plenitudo
gentium introeat,& ſic omnis Iſrael ſaluus fiet. Igitur tenebrę quidem adhuc erant ad monumẽ-
tum,& quid ageretur, neſciebãt, dormitantes adhuc p̃ triſtitia mentes diſcipulorum,ſed aſpira-
bat dies,& prope erat vt inclinarentur vmbræ vel figuræ radijs expulſę rerum ſubſequẽtium. Et
vidit inquit,& credidit. Futurum quidem eſt vt ille poſterior populus introiens videat & credat,
ſed nondum hoc,vel ſic diſcipulus ille vidit & credidit. Nam ſequitur. [Nondum enim ſciebant
ſcripturas,quia oporteret eum à mortuis reſurgere.] Ergo illud potius credidit,id eſt, exiſtimauit
factum fuiſſe,ꝙd mulier dixerat, videlicet quia tulerunt dñm de monumento,& neſcimus vbi po
ſuerunt eum. Maluit eñ Euangeliſta dicere, quia credidit, quo verbo propius perſtitit in re pro-
pter quam curſum huiuſcemodi tam diligenter enarrauit. Et continuò ſubiungit. [Abierũt ergo
diſcipuli ad ſemetipſos.] Ergo inquit, quia nondum ſciebant ſcripturas, idcirco abierunt ad ſe-
metipſos,nam econtra vbi ſcipturas intellexerunt, abierunt ſupra ſemetipſos,loquentes Chriſti
ſenſu non ſuo,& probantes, quia non dñm tulerũt de monumento, ſed dñs ſurrexit de ſepulchro
ſolutis doloribus inferni,iuxta quod impoſsibile erat teneri illum ab eo, teſtante Dauid,qui dicit
in eum: Prouidebam dñm in conſpectu meo ſemper, qm̃ à dextris eſt mihi ne commouear. pro-
pter hoc lætatum eſt cor meum,& exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcit in ſpe.
Qm̃ non derelinques aĩam meam in inferno,nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem,& hís
ſimilia. [Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans.] More ſuo S. Euangeliſta in hoc e-
tiam loco myſterijs cœleſtibus intendit,& dum per terram pedibus ambulare. i. purã videtur hi-
ſtoriam texere,ſurſum volat. Nam ſic matutinam reſurrectionis reuelationem euãgelizat,vt in-
tentio ꝙq; reſurgentis per eius narrationem facile legentibus luceſcat. Abeuntibus diſcipulis ad
ſemetipſos,Mariam refert ſolam ſtetiſſe ad monumentum foris plorantẽ,& inter fletus inclinatã
vidiſſe duos angelos,vnum ad caput,& vnum ad pedes,& deinde conuerſam retrorſum, vidiſſe
dñm,& hæc ab illo audiſſe: Noli me tangere,nondum enim aſcendi ad patrem meum. Vade aũt
ad fratres meos & dic eis: Aſcẽdo ad patrem meum, & patrẽ veſtrũ, Deũ meũ,& Deum veſtrum.

Pulchre ſiquidem hanc prę oĩbus mulierem manus reſurgentis pio deſiderio ligatam ad ſepul
chrum ſuum retinuit,vt ſecundę reſurrectionis ipſa nuncia fieret, in qua primæ reſurrectionis o-
pus notiſsimum atq; celeberrimum factum eſt. Prima nanq; reſurrectio,de q hic idem Ioannes ait:
Beatus qui habet partem in reſurrectione prima,illa eſt quam dominus enuntians Iudæis: Amen
amen,inquit,dico vobis,quia venit hora & nunc eſt,qñ mortui,qui in monumentis ſunt,audient
vocem filij Dei,& qui audierint, viuent. Hac reſurrectione mulier hæc prima omnium vel notiſsi
ma reſpirauit,quia cum eſſet in ciuitate peccatrix fœtentior malæ famæ putoribus,qui fuerat fra
ter ſuus Lazarus corpore quatriduanus, audiuit in monumento malæ conſuetudinis vocem filij Lucæ. 7.
Dei,& quia audiuit,protinus exiuit. Pœnitendo quippe lauit lachrymis maculas criminis, & di- Ioan. 11.
miſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secunda reſurrectio corporum eſt in qua
primogenitus mortuorum eſt Chriſtus filius Dei, cuius vita nunc lugentibus & flentibus erat
nunciãnda diſcipulis. Stabat igitur Maria, principis vitæ & vtriuſque reſurrectionis nutu detenta, congrue videlicet ſecundam reſurrectionem nunciatura, quam primæ reſurrectionis gratia

tali nuncio dignam effecerat. Stabat inquam, & in eo quod foris ſtabat, plorabat, totius eccle-
ſiæ de gentibus typum præferebat. Primitiua namq; eccleſia, ſcilicet à iuſto Abel, vſq; ad illum
qui in cruce confeſſus eſt, latronem, iam intra ſacramentū dñicæ paſsionis recepta, peccatrix gen
tilitas foris remanſerat, q̄a videlicet, non illā ſanguis Chriſti à peccatis lauerat, quæ fidem eius nō
Acto. 8. ſuſceperat. Verbi gratia: Eunuchus ille qui venerat adorare in Hieruſalem, & reuertebatur legens
Eſai. 53. Eſaiam prophetam, ad monumentum foris ſtabat. Locus enim ſcripturæ quem legebat, hic erat:
Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & ſicut agnus coram tondente ſe, obmuteſcet, & nō aperiet os
ſuum, &c. Profecto plorans ad monumentum foris ſtabat, quia paſsioni eius quē neſciebat legēdo
cōdolebat. Itemq; & Cornelius centurio deprecans Deum, & faciēs eleemoſynas ſemper foris ad
Acto. 10 monumentum ſtabat. Tota omnino gentilitas foris ſtabat, & ſi nondū plorans, ſed plorare habe
bat confitendo peccata ſua, & per fidem eius qui mortuus eſt & reſurrexit, exemplum Mariæ pri-
ma reſurrectione reſurrectura, relicta multorum deorum, imo dæmonum turba, ſicut de hac mu
liere ſeptem dæmonia, id eſt, vniuerſa vitia dñs eiecerat. [Cum ergo fleret, inclinauit ſe & pſpe-
xit in monumentum, & vidit duos angelos in albis ſedētes, vnum ad caput, & vnū ad pedes, vbi
Luc. 24. poſitum fuerat corpus Ieſu.] Cum Ioannes & Lucas duos angelos fuiſſe viſos referant, quomodo
ab iſtis Matthæus & Marcus non diſſonant in eo q̄ vnum tantummodo viſum fuiſſe cōmemorāt?
videlicet quia cum duo fuerint, vnus locutus eſt, qui & in dextris ſecundū Marcū, & ſuper lapi-
Marc. 16 dem ſecundum Matthæum, & ad caput ſecundum Ioannem ſedens, nulli quaſi ex diuerſa ſeſſiōe
Matt. 28 ſcrupulū mouere debet. Nam ſicut teſtantur periti locorū eorundem, monumentū dñi in aqui
Ioan. 20 lonari parte cryptæ ſitū eſt in petra exciſum, longitudinis ſeptem pedum, trium menſura palma
rum pauimento altius eminens, introitumq; habens à latere meridiano. Quod cum ita ſit, pfecto
qui in dextris ſedet, ad caput ſedet, quia ſuper lapidem reuolutū exterius ſedit. [Dicunt ei illi: Mu
lier quid ploras? Quem quæris? Dicit eis: Quia tulerunt dñm meum, & neſcio vbi poſuerūt eum.]
Plorando inclinata mulier hæc, angelos vidit, & percunctantes audire meruit, quia videlicet fu-
turum erat, vt gentilitas pctā ſua deflendo, ſe humilians ſanctis apoſtolis vel prædicatoribus, qui
Malac. 3 vtiq; angeli domini exercituū ſunt, innoteſceret, & ab illis dulcedinem æternæ conſolationis ac-
ciperet. Et recte oēs angeli dñi exercituum, oēs ſacerdotes vel prædicatores veritatis, quorū labia
cuſtodiunt ſcientiā, & quorū ex ore legē requirunt, per duos angelos ita ſedentes, vnū ad caput &
vnum ad pedes ſignati ſunt, quia videlicet vnū eundemq; Chriſtum, & Deū eſſe ante ſecula, & ho-
minem factū pdicant in fine ſeculorum, & vtriuſque teſtamēti vocibus incarnatum, paſſum, mor
tuum, ſepultū, ac reſuſcitatū à mortuis cōprobant verū Dei filiū. Vnde & duo Cherubin, quæ
ppiciatorium tegunt, ſeſe inuicē aſpiciunt, verſis vultibus in propiciatorium. Cherubin quippe
Exod. 25 plenitudo ſcientiæ dicitur. Et quid per duo Cherubin, niſi vtrunq; teſtamentum? Quid vero per
propiciatorium, niſi ipſe q eſt ppiciatio pro peccatis noſtris figuratur. Et dum teſtamētum vetus
hoc faciendum denunciat, q̄d nouū de domino factum clamat, quaſi vtraq; Cherubin inuicē aſpi
1. Ioan. 2 ciunt, dum vultus in propiciatorium vertunt, nec enim à ſuo aſpectu diſcrepant, quæ diſpēſatiōis
eius myſterium concorditer narrāt. Quod autem interrogata mulier, quid ploraret, quē quęre
ret, rñdit: Quia tulerūt dñm meum de monumento, hodieq; magnæ huic mulieri, ſcilicet eccleſiæ
non vane dicere licet, quia videlicet Iudæi, quantum in ipſis eſt, tulerunt dñm de monumento,
Matt. 28 dum nō reſurrexiſſe, ſed furto ſublatum eſſe, dato cuſtodibus precio, mentiti ſunt, & teſtes menda
ces cōduxerunt. Sed eorum mendacia nihil veritati nocuerunt, vnde & à propheta grauiter deri
Pſal. 63. dentur, dicente: Quia ſagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos
linguæ eorum. Dicunt enī cuſtodes illi precio ad mentiendum cōducti: Diſcipuli eius furati ſunt
eum nobis dormientibus. Reſpondemus ad hæc: O paruuli ſagittarij, ſi dormiebatis, vnde ſcieba
tis, quia furati ſunt eum diſcipuli? Si autem vigilaſtis, quare non ſeruaſtis? Præterea, quia nō ait tā
tum, tulerunt dñm, à toto partē ſignificans, cum nō niſi corpus quæreret: nō (inquam) ait, tantum-
modo dñm vel dñm noſtrum, ſed dominum meum, hoc recte peccatrix illa dixit, recte nihilomi-
nus peccatrix eccleſia de gētibus dicit: Peccatorum quippe dominus, peccatorū (inquā) pœnitē-
tium proprius dñs eſt Chriſtus. Nō enim veni (inquit) vocare iuſtos, ſed peccatores. [Hæc cum di
xiſſet, cōuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, & non ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit ei: Mulier
quid ploras? Quem quæris?] Mirum quòd mulieri viſione angelica præoccupatæ vacarit con-
uertire retrorſum, niſi quia & in hoc myſterium eſt, dum non conuerſa eſt retrorſum, ita vt vnde &
qua venerat rediret, ſed ita vt Ieſum ſtantem videret & paulatim agnoſceret. Sic denique genti-
litas ſaluatore cognito retrorſum conuerſa, id eſt, præteritas iniquitates confeſſa eſt, & ſic eas pœ
nitendo reſpiciens in eum, cui dorſum verterat, ſuam cōuertit faciem. Verum quia nō ſatis eſt,
ſordes idololatriæ relinquere quærentibus cultum vel notitiam vnius veri Dei, niſi ſummū fidei
teneāt certitudinem reſurrectionis, & necdum Ieſum bene nouit, quiſquis de reſurrectione mor-
tuorum dubitauerit, recte Maria, quæ dominum reſurrexiſſe nō credebat, recte inquam, & vide-
bat & non agnoſcebat eum, quem & amor ſibi oſtendebat, & dubietas abſcondebat. Nā ſequitur.
[Illa exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſui-

ſti, &

ſti, & ego eum tollã.] Ita plane, quia nõ eum reſurrexiſſe credebat, rectè hortulanum & nõ ipſum
cœleſtis horti vel paradyſi creatorem ſe videre putabat. Sed quid mirum, ꝙ hanc illa exiſtima-
tionem ineſſe voluit dñs, ꝙ eſſet ipſe hortulanus? Etenim eccleſia prioris populi hortus eius ex-
titit, de q̃ in Canticis dicit: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus cõcluſus, fons ſignatus. In
illo videlicet horto ſaluatorem ſuum inuenit eccleſia gẽtium, & ſic eum cognouit per ſcripturas
legis & prophetarum, quæ illic pullulauerunt, ſicut in iſto nunc horto per familiarem allocutio-
nem Maria recognouit inuentum. Nam ſequitur. [Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit: Rab
boni, quod dicitur magiſter.] Appellatio nanq; qua dicit: Maria, & reſponſio dicentis: Rabboni,
quod (ſicut Euangeliſta exponit) magiſter interpretatur, illud pulcherrime præſignauit, ꝙ voca
tionem ſuam gentilitas de ſcripturis auditura, & magiſtrum ſuæ fidei dñm Chriſtum eſſet inuo-
catura. Igitur hortus ille, in quo dñs noſter crucifixus, mortuus, ſepultus eſt, & reſurrexit illã rectè
ſignificat eccleſiam primitiuam, in qua per ſcripturas plane inuenitur, opportuiſſe Chriſtum pa Luc. 24.
ti, mori, ſepeliri, ac reſurgere à mortuis. Ingreſſa eſt, quæ ante peccatrix fuerat, proſelyta eccleſia
gentium, & nondum agnoſcens dñm, audiuit ex ore eius nomen ſuum, ſtatimq; agnouit, & con-
feſſa eſt magiſtrum, quia legẽtes ſcripturas, inuenit ibi ſcriptum nomẽ ſuum. Verbi gratia, cũ dicit
ſpiritus Chriſti de ipſo per os patriarchæ Iacob: Nõ auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmo Gen. 49
re eius, donec veniat qui mittẽdus eſt, & ipſe erit expectatio gentiũ. Itemq; in Dauid: Dñs dixit ad Pſalm. 2
me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Et
his ſimilia. Et hęc dixit Rabboni, quia profecto diſcipulam ſe intelligit, & ſibi ſcripturarum ar-
cana deberi. Sed hæc vocatio gentium non ante debuit fieri, quàm reſurgeret ipſe à mortuis. Vn
de & ſubditur. [Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum.] Tria quippe repu-
gnant, ne hoc putemus dictum propter ſuam ipſius perſonam. Primum eſt, quia iam tranſierat ex
hoc mundo ad patrem, videlicet quia reſurgẽdo noſtram oẽm exceſſerat mortalitatem. Aliud,
quia multominus reſidentem ad dexteram patris mortales tangere poſſent. Tertiũ, q̃a priuſquã Ioan. 12
in cœlũ aſcenderet, imo & ipſa, qua reſurrexit die, tetigerunt eum mulieres, quia tenuerunt pedes
eius, & adorauerunt eum. Ergo propter eccleſiam gentium, cuius illa perſonam geſtabat, eſt di-
ctũ, noli me tangere, nõdum eñ aſcẽdi ad patrem meum, quia videlicet anteq̃ glorificaretur, ec-
cleſiæ de gentibus non erat ipſe coniungendus. Vnde & alij mulieri, in eiuſdem gentilitatis per-
ſona, dixit anteq̃ pateretur: Non eſt bonum ſumere panẽ filiorum, & mittere canibus ad mãdu- Matt. 15
candum. Et diſcipulis ſuis p̃cepit: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne Mat. 10
intraueritis. Et inſtante iã paſſione ſua, cum quærerent eum videre gentiles, dixit: Venit hora vt Ioan. 12
clarificetur filius hoĩs. Quod certe idẽ eſt, ac ſi diceretur: Venit hora, vt ad patrem ſuum aſcendat
filius hominis, vt ſubaudias, & tunc me videbitis, tunc fidei tactu me contingetis. Igitur talis ec-
cleſiæ nunc geſtat Maria figuram, qualis gentilitas ante paſsionẽ dñi parata iam erat eius ſuſci-
pere fidem. Et proinde recte dicitur illi, noli me tangere, nondũ eñ aſcendi ad patrem meum. Sed
quõre ô Chriſte, fili Dei, poſtq̃ ad patrem aſcenderis, hęc peccatrix tangere poterit? ait. [Vade au
tem ad fratres meos & dic eis, Aſcendo ad patrẽ meum, & patrẽ veſtrum, Deũ meum, & Deũ ve-
ſtrũ.] Ac ſi dicat, me quidem, poſtq̃ aſcẽdero ad patrẽ meum, corporaliter tangere vel videre
o gẽtilitas nõ poteris, ſed vade ad fratres meos. ſ. apoſtolos, & hãc illis audientibus conſtrue fidẽ
ꝙ ego pro ſalute generis humani paſſus & mortuus, reſurrexerim, & in cœlum aſcẽderim, & ipſi
tibi conferent de me quicquid expedit. Fratres enim mei ſunt, & nõ quidem per naturam, ſed per
adoptionis gratiam, filij patris mei ſunt, totam pariter mecum habentes hæreditatem ſacramen
torum, nihilque deeſſe illis, vnde fiat vt me perfecte tangere poſsis. Attende ô mulier, quę tange-
re me vis, attende inquam, vt vere tangere poſsis, quia non dixi, aſcendo ad patrẽ noſtrum & ad
dñm noſtrum: ſed, ad patrẽ meum & patrẽ veſtrum, Deũ meum & Deum veſtrũ. Aliter nãq; mi
hi, & aliter fratribus meis pater eſt, aliter mihi, atque aliter illis Deus eſt. Meus q̃ppe pater eſt, q̃a
me genuit, & illorum pater, quia ſibi in filios adoptauit. Item, Deus meus eſt, quia creaturã eius. ſ.
hominem aſſumpſit: Deus autem illorum eſt, q̃a nõ aliud q̃ hoĩes ſunt, & ſunt tantummodo crea Rom. 10
turæ Dei. Hæc me fides corde conſpicit ad iuſtitiam, & oris confeſsio tangit ad ſalutem. [Venit
Maria Magdalene annuncians diſcipulis, quia vidi dñm, & hæc dixit mihi.] Et vſque hodie, imo
vſq; in finem ſeculi venire non deſinit eccleſia ſecundum ſimilitudinem, quæ in Maria præceſsit, Luc. 24.
prima nunc aĩarum reſurrectione reſurgendo, & ſecundã corporum, quę in nouiſsimo futura eſt,
neſcientibus annunciando, q̃uis pleriq; non credant, imo & irrideant, ſicut & tunc verba Mariæ
nunciantis, quia vidi dñm, vt alius Euãgeliſta teſtatur, quaſi deliramẽta, corã diſcipulis videbã-
tur. Interea paulatim deicit & nox triſtitiæ apoſtolorum crebris nuncijs clareſcit, atq; præua-
leſcente virtute teſtimoniorum, rareſcunt tenebræ, quę (vt ſupra dictum eſt) adhuc erant ad mo-
numentum. Venerunt eñ & aliæ mulieres, q̃ viderãt dñm, & tenuerãt pedes eius, & adorauerant
eum. Venerunt & duo diſcipuli, quibus euntibus in caſtellum, noĩe Emaus, viſus in alia effigie & Luc. 24.
cognitus fuerat in fractione panis. Sed & hoc auditum & percrebruit inter eos, quia ſurrexit domi Mar. 16
nus vere, & apparuit Petro. Ita præparatis, & expectantibus vigilantium oculis, qui præ triſtitia

dormitauerant toto ſpacio tridui, tandẽ ipſe ſol mundi, ad oriente roſeo vultu conſpicuus emer-
ſit, cunctiſq; abactis tenebrarum reliquijs, plenum lætitię diem mirantibus ingeſsit. Nã ſequitur.
[Cum ergo eſſet ſero die illo, vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congre-
gati, propter metum Iudæorum, ſtetit in medio & dixit eis: Pax vobis.] Primũ illud, quod maxi-
me delectat, libet intueri. ſ. vocem nouæ ſalutationis, quam hactenus hominum nemo ex ore Dei
audiuit, quam vbi ſtetit in medio diſcipulorum protinus edidit, dicens: Pax vobis. Quidnam eſt
Pſal. 23. hoc, q̃ dñs virtutum & rex glorię, cum primũ ingreditur cõuentum apoſtolorũ, & eorũ q cũ ipſis
Luc. 24. erant congregati (vt Lucas ait) tali primum voce in gaudiũ illorum tanq̃ ſuauiſsima conſolatio-
ne intonuit? Nunquid caſu talem ſalutationem attulit victor mortis, regreſſus ab inferis? Non
Coloſ. 1 vtiq;, ſed pro certæ rei ſignificatione vocẽ hanc edidit. Quid enim? Nonne inimicitias, quæ hacte-
nus inter Deum & homines fuerãt, tunc primum in carne ſua ſoluerat, & idcirco pertulerat mor-
Coloſ. 2 tem, vt genus humanum Deo reconciliaret? Ipſe enim (inquit Apoſtolus) eſt pax noſtra, qui fecit
vtraq; vnum, & reconciliauit nos Deo in vno corpore per mortẽ crucis interficiens inimicitias in
ſemetipſo, &c. Igitur quia peccata noſtra pertulerat in corpore ſuo ſuper lignum, & quia chiro-
graphum peccati de medio tulerat, affigẽs cruci & expoliãs, principatus & poteſtates traduxerat
Pſal. 23. confidenter, palam triumphans in ſemetipſo, recte hic dñs fortis & potẽs, dñs potens in prelio, vi-
tam cum victoria referens, vbi ſtetit in medio diſcipulorum, pax vobis, inquit. Quare vero di-
ſcipuli clauſis foribus intus erant? Propter metum (inquit) Iudæorum. Quid metuebant Iudæos
ſanguine dñi ſaturatos? Nunquid ſi adhuc arderent, & ſitirent ſanguinem illorum Iudæi, clauſis
ipſi poſſent ſe foribus tueri, quas perfacile erat effringi? Vt quid ergo fores clauſerant? Videlicet
quia ſermonem inter ſe habebant, cui neminem, niſi amicum vel participem ſui luctus intereſſe
tutum putabant. Iam quippe non ſolum mulieres audierant dicentes, quòd vidiſſent dominum,
ſed & duo ex diſcipulis reuerſi fuerãt à caſtello Emaus, referentes quòd in fractione panis cogno-
uiſſent eum. Quinetiam iam congregati fuerant propter hoc ipſum, dicentes, quia ſurrexit domi-
nus vere, & apparuit Petro. De his inter ſe colloquentibus, meritò tutum non videbatur, vt au-
ſcultaret eos Iudæus, & idcirco clauſis ſe continebant foribus. Quomodo vero (inquit aliquis)
corpus verum fuit, quod clauſis foribus introiuit? Quod qui infideliter quærit, & verum corpus
ſic potuiſſe inferri non concedit, supereſt, vt multo minus illud concedat, quòd corruptibiles at-
que mortales adhuc apoſtoli ſic educti ſunt, quomodo in actibus apoſtolorum ſcriptum eſt: Car-
Acto. 5. cerem quidem clauſum inuenimus cũ omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperien-
tes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Supereſt vt iſtos quoque qui necdum reſurrexe-
rant, in ventos & aerem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe aſſerant,
ſiquidem ſacram recepturi ſunt ſcripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt
infideles, omnino vitandi ſunt. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo
Deus cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei, ad agendum quicquid
voluerit, ad traducendum quippiam quocunque voluerit. Mirumque hoc potius eſſet, ſi ita
non poſſet: cum nemo fere tam imperitus artifex ſit, vt quod compoſuit, penetrare ipſe vel a-
perire non poſsit. At ille cum voluit, aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, ſtatimque ope-
Num. 16 ruit ſuper congregationem Abiron, qui principes ſeditionis extiterunt, promiſsionibus Dei
detrahentes, & cum ſubſannatione dicentes: Reuera induxiſti nos in terram quæ fluit riuis la-
Pſal. 105 ctis & mellis. Sed verba in ventum iactare videbor, ſi contra tales fidei Chriſtianæ inimicos
multa reſpondere tentauero. Illæ nanque vulpeculæ iamdudum tonitru cœli, id eſt, clamo-
re fulminantis eccleſiæ conterritæ, vbicunq; ſint, laſitant in caueis ſubterraneis, nec prodire au-
dent, vt vineas florentes, fructuſque parturientes, ſuo amore putido dente demoliantur. Sed
iam ſequentia præſentis gaudij contemplemur. [Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus &
Luc. 24. latus.] Quare oſtendit manus & latus, inſuper & pedes, vt Lucas teſtatur, niſi vt exiſti-
mantibus ſe ſpiritum videre, verum corpus aſsignaret diſcipulis, & in vero corpore, veriſque
membris, verum præſentaret liuorem effectiuum noſtræ pacis? Nam diſciplina pacis noſtræ
ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Hæc diſciplina in manibus pedibuſque & latere non ſo-
lum conſpicua, ſed & contrectabilis apparebat, per clauorum & lancearum veſtigia.
Eſai. 53. Et hæc liuoris ſigna ſempiterna, margaritæ victoris, & ſplendida noſtræ, quam attulit, pa-
cis ornamenta vel teſtimonia ſunt. Nam poterat quidem virtute, qua reſurrexit, & de vere
mortuo corpore, viuum in veritate reddidit, clauorum & lanceæ penitus extirpare vel ex-
planare veſtigia: ſed ſeruanda erant oculis paternis decentia filium Dei charitatis & obedien-
tiæ ſigna, veneranda noſtræ cauſæ patrocinia, noſtrique amoris æterna incitamenta, & hor-
roris impiorum perpetua incendia. [Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino.] Quomo-
do gauiſi ſunt, quomodo qui præ triſtitiæ magnitudine laſsi fuerant, tunc in gaudio reſpira-
uerunt? Magnifice ſicut conſolati ſunt, & tunc repletum eſt gaudio os eorum, & lin-
Pſal. 125. gua eorum exultatione, & lætantes facti ſunt. Mulier dum pareret, triſtitiam quidem habue-
Ioan. 16 rat: iam autem obliuiſcebatur preſſuræ propter gaudium, quia natus erat homo in mundum.

Mulier inq̃.ſ.aīa eorum, q̃ſi parturiēs habuerat per triduū multitudinem dolorū atq; continuum
ploratū & fletum,ſed nūc implebat, q̃d ꝓmiſerat:iterum aūt videbo vos,& gaudebit cor vr̃m.
Gauiſi ſunt igit̃ diſcipuli viſo dn̄o,ſed ī eiuſdē gaudij ſui vehemēti abundātia fluctuātes,necdū cre
debant.Ait.n.Lucas:Adhuc aūt illis nō credētibus, ſed mirantibus p̄ gaudio,&c.[Dicit ergo eis Luc.24.
iterum:Pax vobis.] Hęſitātibus & difficulter accipiētibus,pacē ingerit:pacē inq̃,quā nō niſi credē
do ſuſcipere qs poſsit.Nō.n.niſi credēdo recōciliamur Deo per mortē filij ſui.Amplius aūt,cur i-
terum dicat eis,pax vobis,manifeſtat, cū ſubiungit.[Sicut miſit me pr̃, & ego mitto vos. Qūo Epheſ.1.
.n.vel ad q̃d miſit filium pr̃,niſi vt inter Deum & hoīes pacē faceret. Qūo itidē,vel ad q̃d ſuos in
vniuerſum mundum mittit filius p̄dicatores, niſi ad hoc, vt inimicos Deo reconciliet hoīes?Hoc
nēpe ſciēs Apoſtolus,ait Corinthijs:Oīa aūt ex Deo,q recōciliauit nos ſibi,& dedit nobis miniſte-
riū recōciliatiōis. Qm̃quidē Deus erat in Chr̄o.mundū recōciliās ſibi, nō reputās illis delicta ipſo 2.Cor.5
rum,& poſuit in nobis v̾bum recōciliatiōis. Pro Chr̄o ergo legatiōe fungimur tanq̃ Deo exhortā
te per nos.Obſecramus,pro Chriſto,recōciliamini Deo, &c. Itaq; ſi quæras, qūo vel ad q̃d filium
miſerit pater,q̃d ad p̄ſentē locū pertinet:Deus(inquit)erat in Chriſto mundū recōcilians ſibi,non
reputans illis delicta ipſorum.Si quæras,quid eſt,ita & ego mitto vos, & poſuit (inquit) in nobis
verbū reconciliationis, ꝓ Chriſto legatione fungimur & obſecramus pro Chriſto,reconciliamini
Deo.igitur cum ſemel & iterum dixiſſet, pax vobis, vt inſinuaret,& pacē ſe feciſſe illis,& pacem
per illos mitteret nobis:ſicut(inquit)miſit me pater, & ego mitto vos.Et ſi quæras euidētius, quę-
nam illa ſit pax,audi q̃d ſequitur. [Et cum hoc dixiſſet,inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſan
ctum.]Et cōtinuò,[Quorum remiſeritis peccata, remittunt̃ eis,& q̃rum retinueritis,retēta ſunt.]
Manifeſte hic illa de pace agitur, quæ eſt remiſsio peccatorum,q̃d primum & maximum eſt ſpūs
ſancti donum.Propter q̃d cum dixiſſet,accipite ſpm̄ ſanctum,q̃ſi quærerent,in q̃ accipiemus illū;
ſtatimq; ſubiungens,quorum(inquit)remiſeritis peccata,remittuntur eis,&c.Ergo pax iſta (vt iā
dictum eſt) peccatorum remiſsio eſt,& iſta remiſsio ,ſancti ſpiritus acceptio eſt.Proinde ſuſcipiāt Pſal. 71.
montes pacem ſub iſto rege,iſto filio regis,cui reſurgenti à mortuis, Deus iudicium ſuum & iuſti-
tiam ſuam dedit,ſemel dicente,pax vobis: ſuſcipiant identidem pacem populo,ſubauditur euā-
gelizandam,iterum dicente illo pax vobis. Non enim iſte filius regis iudicare habet ſolummo- Cur bis
do populum ſuum cum iuſtitia, ſed etiam pauperes ſuos in iudicio.Idcirco ſemel & iterum dixit, ait,pax
pax vobis,quia & per ſemetipſum prioris populi ſui eccleſiam.ſ.patriarchas,prophetas & electos vobis.
omnes, à primo Abel vſque ad latronem in cruce pendentem , pacificauit & Deo reconciliauit:
pauperes autem ſuos.i.nos gentiles, nos aduenas & hoſpites teſtamentorum,qui eramus ſine Deo Epheſ.2.
in hoc mundo, per apoſtolos, in quibus (vt prædictum eſt)poſuit ipſe verbum reconciliationis, 2.Cor.5
ad eandem pacem inuitauit dicens eis,ſicut miſit me pater, & ego mitto vos.Ita iudicando humi Pſal. 71.
liauit calumniatorem, quia nūc iudicium eſt mundi,nunc princeps mundi huius eijcietur foras,& Ioan.12.
veniens euangelizauit pacem pauperibus populi ſui,qui erant prope.ſ.apoſtolis & cæteris qui fue Epheſ.2.
rant ex circunciſione, & pacem nobis filijs eorundem pauperum,qui eramus lōge. Quomodo
autē dicturus,accipite ſpm̄ ſanctū,inſufflauit prius? Etenim flatus quē mortalis adhuc & paſsibi-
lis homo trahebat & reijciebat ore ſuo dn̄s noſter,nōn ſpūs ſanctus,ſed communis erat aer,quo iā
immortalis non indigebat vt ſpiraret, nec nos indigebimus in illo poſt reſurrectionē ſeculo , vbi
corruptibilis vita non eſt.Proinde quanquam poteſtate ſpirare corporaliter,ſicut & manducare
vel bibere,cum non egeret, potuit:nō tamen arbitramur, ꝙ vndecim apoſtolos, & oēs qui cum Gene.2.
ipſis congregati fuerant, obambulando ſingulatim cuiq; inſufflauerit , aut quòd ſtans in medio
eorum,vno anhelitu tam grandem flatum emiſerit, vt cunctos afflaret ſimul corporaliter, & hu-
iuſmodi flatu attactis dixerit , accipite ſpiritum ſanctum, &c. Ergo ſic potius inſufflauit,non qūo
homo,ſed quomodo Deus,qui antequam homo fieret,inſufflaſſe legitur . Formauit eñ Deus ho-
minē de limo terrę,& inſpirauit:ſiue(vt in.lxx.habetur) inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitę. Luc.24.
Qui ergo tunc inſufflauit,vt fieret homo in animam viuentem,nunc idē inſufflauit,vt anima vi-
uentis hoīs ſpiritum ſanctum acciperet,& ad intelligendū ſcripturas ſenſum apertum haberet. Si
quidē Lucas hoc ipſum narrat, quia tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerēt ſcripturas. Per hūc
ſpm̄ ſcm̄ qūo vel quid agendo pc̄tā remittere valeant, vt nunc ait : quorum remiſeritis pc̄tā, re-
mittuntur eis.In Matthæo manifeſtius oſtenditur his v̾bis : Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo Mat.28
& in terra.Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpūs ſan
cti.Ita plane,q̃rum remiſeritis pc̄tā,remittuntur eis,& q̃rum retinueritis,retēta ſunt. Nam hoc eſt
quod apud Marcum dicit:Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit qui verò nō crediderit, Marc.16
condemnabitur. De hac poteſtate & illud pendet,q̃d alibi dicit:Quæcunq; alligaueritis ſuper Mat. 18.
terram,ligata erunt & in cœlis, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt in cœlo.Quam
tm̄ poteſtatem nō ante paſsionem ſuam dedit , ſed tm̄ promiſit , ſicut Petro manifeſtius de futuro Marc.16
loquens: Et tibi (inquit)dabo claues reg. cœl.&c. Hic de ligādo vel abſoluendo poteſtatem pro
miſit:hic autem.i.poſt reſurrectionem ſuam, de eo quod prius vel melius eſt.i.de baptizandis o-
mnibus in remiſsionē peccatorum regulā tradit. Extunc vna ſancta catholica eccleſia per totum

orbem, baptizando in noie patris & filij & ſpiritus ſancti pctã remittit. Et nõ vana fides eſt, quia
nõ minus pctã remittuntur eis, quos baptiſmo abluens nunc per miniſtros ſuos incorporat ſibi, quã
1.Cor.12 remiſſa ſunt eis qui iã in eccleſia, ſiue viuentes ſiue defuncti erãt, qua Chriſtus hora ſanguinem &
aquã de ſuo corpore ſundens, oim in ſe credentium pctã lauit. Sicut eñi (inquit) miſit me pater,
& ego mitto vos. i. quam ego de remittendis pctis poteſtatem à patre ſecũdum hominem accepi,
eandem per omnia do vobis. Data nanq; eſt mihi ois poteſtas in cœlo & in terra, & vos quæcunq;
peccata remiſeritis, remiſſa ſunt in cœlo & in terra. Hoc primum & magis neceſſarium eſt ſpiritus
ſancti datum. ſ. in remiſſionem peccatorum. Nã aliud datum eſt, quod die pẽtecoſtes idẽ ſpũs ſctũs eſt
Ephes.5 in diuerſarum ornamẽta grãrum. Hoc oibus æqualiter datur, vt baptizati à peccatis oẽs iuſtifice
mur: Illud diſpari grã diſtributum eſt, operante in ſingulis eodẽ ſpiritu & diuidente prout vult.

Sicut enim nõ ſolum à patre, ſed etiã à filio ſpiritus ſanctus procedit: ſic nõ ſemel, ſed bis pro di
uerſis affectibus dari illum oportuit. A filio nanq; in remiſſionẽ pctõrum procedit, ſicut Euange
liſta manifeſte hoc verbo expreſsit, dicendo, inſufflauit & dicit eis: Accipite ſpiritũ ſanctum. Nã
inſufflauit. i. de ſeipſo procedentem dedit. A patre autem quod procedat, aſtruere opus nõ eſt, vnde
nec Græcorum aliquis dubitare ſolet, licet de filio nõ illum procedere quidam illorum dixerint.
Et anteq̃ filius in hunc mundum veniſſet diuerſarum diſtributione aiarum antiquis ſanctis datus eſt,
ſed nõdum vlli in remiſſionẽ pctõrum, quod nunq̃ fieret, niſi prius idem pontifex noſter ſacrificiũ ſe
pro nobis obtuliſſet. Sed de hoc iã alio loco, vbi de baptiſmo tractari oportuit, vberius dictum eſt.

Interea dum in magna domo ſanctę eccleſię, in qua ſoli ſunt Chriſti diſcipuli, pax, id eſt, remiſſio
peccatorum per ſpiritum ſanctum tribuitur, Iudaicus populus abeſt, neq; cũ diſcipulis de reſurre
ctione dñi gaudentibus, felicis gaudij vult eſſe particeps. Vnde ab Euangeliſta, quẽ de ſuo pecto
re myſteriorum multitudine imbuit, ipſe qui diligebat eum, ſapientia Dei, Chriſtus dñs, protinus
ſubiungitur. [Thomas aũt vnus ex. xij. qui dicitur Didymus, non erat cum eis, qñ venit Ieſus.] Sic
profecto diuinitus diſpoſitum eſt, vt hic vnus diſcipulus tantæ lætitiæ deeſſet, quia videlicet fu
turum erat, vt vniuerſitati gentium in vnitate fidei gratiã ſpiritus ſancti accipientiũ in remiſſionẽ
peccatorũ, Iudaicus populus ſeſe ſubtraheret. [Dixerunt ergo ei alij: Vidimus dñm. Ille autem di
xit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittã digitũ meum i locum clauorũ, &
mittã manum meam in latus eius, non credam.] Si ad ſolam literã ſpectes, quid ẽ, cur hic apoſtolus
Thomas amplius vel iuſtius cæteris redarguendus fuerit, eanq; incredulus aut infidelis? An quia
dixit, nõ credam, niſi videro in manibus eius fixurã clauorum, & niſi mittã digitum meum in lo
Ioan.20 cum clauorum? Nẽpe & cęteri niſi vidiſſent, imo & niſi palpaſſent, non crediddiſſent. Nã & ſecun
Luc.24. dum hunc Euangeliſtã cum dixiſſet, pax vobis, oſtẽdit eis manus & latus, & ſecundum Lucã, nõ
ſolum dixit videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum, ſed palpate inquit, & videte quia
ſpiritus carnẽ & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Sed nec iſta ſufficerunt eis ad credẽdum.
Nam ſequitur Lucas & dicit: Adhuc autẽ illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit:
Habetis hic aliquid quod mãducetur? In quo aũt Thomas magis incredulus, ſi puram hic hiſtoriam
tenere velis, niſi forte quia his, qui viderãt eum reſurrexiſſe, nõ credidit? Nimirum nec illi ſuis facile
crediderunt oculis. Igitur (vt prędictum eſt) in manu ſapientiæ Dei ſua ſacta bene diſponentis,
Thomas Iudaici populi figurã ptulit, quia diebus apoſtolorum, qui reſurrectionis dñicæ primi te
ſtes fuerunt, dicentes, vidimus dñm (quod & nunc per os vniuerſalis eccleſię dicere non deſinunt)
pertinaci duricia reſiſtunt, & niſi viderint, non credunt. Itaq; nõ tam Thomas ex cæterorũ compa
Pſal.73. ratione apoſtolorũ, quàm Iudaicus populus incredulitatis arguitur, ex cõparatione gentiũ. Nos. n. nõ
Mala.4 vidimus & credimus illi. Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annunciauerunt nobis. Iu
Apo.11. dæi non credent, niſi & Enoch & Helia præcurrentibus terribilia viderint venturi iudicis. Vnde
ſequitur. [Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus & Thomas cum eis.] Poſt dies octo
intus erant diſcipuli, intus, ſed nõ in eiſdem foribus. Intus erant, ſed non Hieroſolymis. Non enim
arbitrandum eſt, quòd toties in Galilæã ire iuſsi, per octo dies diſtulerint. Vbi ergo erant intus,
Mat.28. niſi in monte Galilææ quo abierunt (ſicut refert Matth.) ſicut conſtituit illis Ieſus? Vnde & iam
dudum à magnis doctoribus dictum eſt: Poſt reſurrectionẽ Ieſus in Galilæa ante conſpicitur &
adoratur, licet quidam dubitent. Tunc manifeſtius oſtenditur Thomæ, & latus lancea vulnera
tũ, & manus fixas clauis demonſtrat. Quõ vero intus, ſi in monte erant? Videlicet quia ciuitas e
Luca.4 ius Nazareth in monte Galilææ ſita erat, ſicut habemus in Luca: Et venit (inquit) Nazareth vbi
nutritus fuerat. Et cum dixiſſent ei, quãta audiuimus à te facta in Capharnaum, fac & hic in patria
tua. Poſtmodum repleti ira, duxerunt (inquit) illũ ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illo
rũ erat poſita, vt eum præcipitarent. Ergo & in montẽ abierãt, & intus erant: quia in Nazareth ci
uitate Galilææ fortaſsis in domum Mariæ matris eis conuenerant. Porrò myſtice poſt dies octo
Rom.11. Thomas erat cum eis, quia poſt hãc plenitudinẽ temporis cũ gentibus & reliquiæ credent Iſraelitici
populi. [Venit Ieſus ianũis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ:
Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meũ, & no
li eſſe incredulus, ſed fidelis.] Quoniam dixiſti inquit, niſi videro, & niſi manus meas in latus eius

miſero,

miſero, non credā: & hoc te dicentē, cū abſens putarer, & nō viderer, præſens audiui, ecce infer digitū tuū & vide. i. experire meas manus nō ſpiritū eſſe, ſed carnē & oſſa, quæ ſpiritus nō habet, & tāgendo ſubſtantiā veræ carnis: noli eſſe incredulus, ſed fidelis, in ſubſtantiā veræ diuinitatis plenariè vel corporaliter inhabitantis, quæ carnē ſuā reſuſcitare potuit. [Rñdit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me, credidiſti. Beati qui non viderunt, & crediderunt.] Quod vero Thomæ dicitur, quia vidiſti me, credidiſti: planè ſi ſolū literalē Luc.24.
ſenſum reſpicias, & cæteris Apoſtolis oibus dici potuit, videlicet niſi vidiſſent, non credidiſſent. Nam anteq̃ vidiſſent, mulieribus referentibus ſe vidiſſe eū, nō crediderunt, ſed videbantur corā eis tanq̃ deliramenta, verba eorum. Quare ergo vni dicit, quia vidiſti me, credidiſti: addens etiā, beati, qui nō viderunt, & crediderunt? Et quidē nos nō vidimus & credimus. Sed nunquid cōſequenter, apoſtolo Thoma, qui credidit, qui vidit, & cæteris Aplis qui viderūt, beatiores ſumus?

Igitur (vt iā dictū eſt) in huius literæ exterius lucente argētea pulchritudine, myſteriorū quoq; Mat.13.
fulgor aureus recōditus eſt, & eſt quædā propoſitio eius, q ſine parabolis nō loquebatur, aut age- Pſal.77.
bat, vt Matthæus ait, teſtimonium prophetæ ſubiungens in eius perſona dicētis: Aperiam in parabolis os meū, eructabo abſcōdita à cōſtitutione mūdi. Itaq; in perſona Iudaici populi Thomæ dicitur, quia vidiſti me, credidiſti: beati, qui nō viderunt, & crediderunt, quia videlicet & illi beati qdē erunt, qui credent, quia videbūt ſplendorē præeuntē ſecundū eius aduentū: verū nobis gentibus minus laudabiles erunt, quia poſtremi credent, qui primi credere debuerunt, & de capite cōuertentur ad caudā. [Multa quidē & alia ſigna fecit Ieſus in cōſpectu diſcipulorum ſuorū, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc aūt ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Deut.17
Dei, & vt credētes vitā habeatis in nomine eius.] Ac ſi diceret: De multis ſignis, quæ fecit Ieſus in & 19.
conſpectu diſcipulorum ſuorū, poſtquā reſurrexit à mortuis, hæc duo ſcripta ſunt in libro hoc, 2.Co.13.
quoniā quidem in lege ſcriptum eſt, quia duorū hoīm teſtimoniū verū eſt, vt per hæc duo teſtimonia credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, quippe qui cū vt homo mortuus fuiſſet, vt Deus reſurrexit. Facta quippe pro teſtibus rectè ſuſcipi, Apoſtolus quoq; docet, qui cum dixiſſet Corinthijs: Ecce hoc tertio paratus ſum venire ad vos, ſtatim ſubiunxit: In ore duorū vel trium teſtiū, ſtabit omne verbū. Sed forte cōtentioſus auditor duobus teſtibus cōtentus nō eſt, tertium requirit. Sequitur ergo: [Poſt hæc manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis, manifeſtauit au- CAP.
tem ſic: Erant ſimul Symon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à XXI.
Chana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.] Ecce & hoc tertium diligens, ac dilectus Euangeliſta conſcribit teſtimonium, vt nihil deſit: quia (ſicut iā dictum eſt) in ore duorum vel trium teſtium, ſtabit omne verbum. Nam vt ſcias, quia legitimo teſtiū numero cōfirmare intendit auditorē euāgelij, in fide reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri, ſtatim in fine huius lectionis ita cōcludit: Hoc iā tertiò manifeſtauit ſe Ieſus diſcipulis ſuis, poſtq̃ reſurrexit à mortuis. Præclarus & auditu dignus eſt huius miraculi ſermo fidelis, quo cum teſtimonio capitis reſurrectio declaratur, corporis quoq; i. totius eccleſiæ reſurrectio pręfiguratur. Venerabilis nihilominus & vera diuini huius Euangeliſtæ diſpoſitio, qui talia de multis quæ fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorū (vt ſupra dictum eſt) tria ſigna elegit, quæ in ſuperficie hiſtorica reſurrectionē dñi cōteſtando, ſimul etiā mox ſubſecuturā vocationē plenitudinis gentiū, & futurā in fine ſeculi ſaluationē reliquiarū Iſrael, & vniuerſalē oim reſurrectionē, myſticè prædicaret. Erant, inquit, Symon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Chana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. Numerum diſcipulorum non ſolum idcirco Euangeliſta poſuit, quia tantus eſt, vt rectè manifeſtario dici poſſit, quod eis dñs apparuit: verumetiā idcirco qui ſeptenario numero rectè ſancta eccleſia figuratur, vtpote cōgregata vel ordinata ſancto ſeptiformi ſpiritu. [Dicit ei Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum.] Electis Apoſtolis & Chriſti veſtigia ſequutis, ad piſcationem redire ita culpa non fuit, ſicut hodieque ſeculo renunciantibus, & Chriſtum ſequentibus, culpa non eſt licitas artes exerce- Acto.18
re, & de labore manuum victum quærere. Alioquin videbitur Paulus Apoſtolus, qui ma- 2.The.3
num ſuam in aratrum miſerat, retrò aſpexiſſe, qui labore manuum ſuarum victitans, cum 1.Cor.9
conceſſa poſſet vti poteſtate. Etenim euangelium prædicans, ne gloriam ſuam, quis euacuaret (maxime apud Corinthios) de Euangelio nolebat viuere. Itaque negotium piſcationis, quod ante conuerſionem ſine peccato extitit, poſt conuerſionem repente Apoſtolis culpa non fuit. Sequitur: [Exierunt, & aſcenderunt nauim, & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem facto, ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli, quia Ieſus eſt.] Antequam mane veniret, & Dominus in littore ſtetiſſet, laborauerunt quidem, & retia miſerunt, ſed nihil prendiderunt ſeptem diſcipuli, quia videlicet ante hoc tempus acceptabile, diemque ſalutis, qui ſole iuſtitiæ Chriſto reſurgente à mortuis ortus eſt nobis, prædicauerunt quidem lex & prophetæ, ſed non effecerunt ſalutem totius mundi. Retia quidem miſerunt, ſed non etiam captos piſces ad littus adduxerunt, quia ſacram quidem ſcripturam contexuerunt, ſed per eas homines ad ſalutis æternæ portū non eduxerunt. Sed venit mane, & dominus

Ieſus ſtetit in littore, quia poſt literã legis, quæ nihil ad perfectum adduxit, venit tẽpus a diuuãtis
Heb. 7. gratiæ, & poſt reſurrectionẽ ſuã iã immortalis & impaſsibilis dñs noſter firmiter ſtare cœpit extra
fluctus mortalitatis noſtræ. [Dicit ergo eis Ieſus: Pueri, nunqd pulmentariũ habetis?] Ergo, inqt,
quia nondũ cognouerũt ipſum eſſe, q de mari vocauerat eos, vt faceret piſcatores hoim, benigne
Mat. 4. ad ignorãtes deſcẽdit, & locutus eſt primo captoribus piſciũ quõ loqueretur quilibet emptor pi-
ſcium. Et bene ſecundũ intentionẽ eius, quod facturus erat, miraculi pulmentariũ quęſiuit. Meus
Ioan. 4. enĩ eſt cibus, inqt, vt faciã voluntatẽ patris mei, quæ videlicet volũtas nõ eſt alia, q̃ hoies de ſalſis
& amaris fluctibus ſeculi extrahere ad portũ ſalutis. Reſpõderũt ei: Non] Pueri dñi tũc pulmẽta-
Pſal. 58. riũ nõ habẽt, & iuxta Pſal. Famẽ patiunt vt canes, quando retia prædicationis mittentes neminẽ
vel paucos capiũt, & tũc murmurãt, qa ſaturati nõ ſunt. [Dicit eis: Mittite in dexterã nauigij rete,
& inuenietis. Miſerunt ergo, & iã nõ valebant trahere illud, præ multitudine piſciũ.] Non vt-
Luc. 5. cunq; dixit, mittite (inqt) in dexteram nauigij rete. Cum adhuc eſſet in medijs fluctibus paſsionis
& mortis paſſurus, nõ dixit: Mittite in dexterã, ſed tantũmodo (inqt) laxate retia veſtra in captu-
rã. Itaq; tantã piſciũ tunc cõcluſerunt multitudinẽ, vt rete eorũ rumperetur, & nauicula eorum
pene mergeretur. At nunc in littore ſtans, & vndoſam turbidi ſeculi omnino ſupergreſſus iactu-
Mat. 13. ram, mittite, inquit, & nõ vbicunq;, ſed mittite in dexterã. Et iam nõ valebant (ait Euangeliſta)
trahere illud præ multitudine piſciũ, nõ tamẽ dixit, quia rũpebatur rete, aut mergebatur nauicu-
la eorũ. Quid ergo hic niſi illã piſcationẽ hominũ præſignare voluit, quã ad dexterã cõſtituentur
Rom. 6. oẽs electi, ſecluſis ad ſiniſtrã oibus reprobis, qui tanq̃ piſces mali, rete præſentis eccleſiæ rumpunt
ſeditionibus, quod maximè fecerunt hæretici atq; ſchiſmatici. Reſurrexerat enim, & in littore tu-
Luc. 24. tiſsimo ſtabat, quippe qui reſurgens ex mortuis iã nõ moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Et
idcirco rectè ſolos præfigurabat illos, quos ſecũ ſuſcitat, ſecumq; ad dexterã patris cõſidere vel-
let in cœleſtibus. [Dicit ergo diſcipulus ille, quẽ diligebat Ieſus, Petro, dñs eſt.] Ergo, inquit, quia
magnus ille puerorũ ſuorum appellator, qui in littore ſtabat, tam veraciter prophetauerat. Di-
cendo, mittite in dexterã nauigij rete, & inuenietis, venit in mentẽ priori diſcipulo illi, quem dili-
gebat Ieſus, quia dñs eſt. Et hoc Petro dixit, prę omnibus quẽ gauiſurũ eſſe ſciebat plus omnibus.
Et bene, quia cito acquieuerãt, dicẽti: Mittite in dexterã, ſicut mãſueti, qui ſecuti fuerãt magiſtrũ
manſuetudinis, ſtatim cognouerunt eũ, quẽadmodũ & illi duo dignè cognouerunt eum in fra-
ctione panis, pro eo, quia coegerant eum, dicentes, mane nobiſcum, quoniã adueſperaſcit. Nec
verò dixit diſcipulus ille, Ieſus eſt, ſed dñs eſt, & nõ noſter, vel quorumcunq; diffinite, ſed indiſ-
finite, dñs, inquit, eſt. Cur enim ſuum particulariter dominũ diceret, qui ſic inpreſentiarũ palã fe-
cerat, ꝙ etiam maris dñs eſſet. Imo & ſtando in immortalitatis littore probauerat, ꝙ mortis vi-
ctor, & vitæ dominator exiſteret? [Simõ Petrus, cũ audiſſet, quia dñs eſt, tunica ſuccinxit ſe, erat
enim nudus, & miſit ſe in mare.] Non ipſe dilectus diſcipulus qui dixerat, dominus eſt, ſed Pe-
trus qui habebat cingi & duci, quo nollet, tunica ſuccinxit ſe, & miſit ſe in mare. Olim miſerat ſe
in mare, & ambulauerat ſuper aquas, vt adueniret ad Ieſum ſuper aquas ambulantẽ ſolum, ſed
videns ventum validũ venientẽ, timuit, & in ipſo timore ſuo pene ſubmerſus eſt. Nunc autem
ſtante domino in littore, ſponte ſe idem mittit in mare, & non timet, nihilque periculi paſſus eſt.
Quid eſt hoc, niſi quia tempeſtate Iudaica, quã dominus ſuper ambulans vicit, Petrus negatu-
rus erat, timore mortis, & nunc fortiter agere habebat in fluctibus Romani Imperij, in magna
tempeſtate ſæui Neronis? Benè ergo, qui ante paſsionẽ domini timuit, & penè merſus, nunc poſt
eius reſurrectionem mittens ſe in mare, peruenit ad portum feliciter. [Alij autem diſcipuli naui-
gio venerunt. Nõ enim lõge erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis, trahentes rete piſciũ.] Ordo
literæ eſt: Alij diſcipuli nauigio venerunt, trahentes rete piſcium, nõ enim longe erant à terra, ſed
quaſi cubitis ducentis. Diſcipulus ille quẽ diligebat Ieſus, & alij qui nauigio venerunt, illos ſi-
gnificãt rectores ſanctæ eccleſiæ, qui in pace vitam finiunt. Petrus verò qui mittit ſe in mare, il-
los oẽs qui ſicut & ipſe per medios fluctus tribulationũ feſtinant, & currunt ad dñm, trahẽtes rete
Non lõ- piſciũ. i. ſcriptis ſuis ſiue laboribus omnimodis cõtinentes vel propugnantes fidem gentiũ. Nõ
ge erãt à enim lõge ſunt ab illa viuentiũ terra, in qua dñs immortaliter ſtat, ſicut lõge erant antiquitus ſub
terra. lege laborantes, anteq̃ veniret gratia, ſed prope ſunt quaſi cubitis ducentis, liberi videlicet à cun-
ctis legalibus cerimonijs, ſolaq; ad perueniendũ opus habẽtes dilectione Dei & proximi. [Vt aũt
deſcẽderunt in terrã, viderũt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum & panẽ.] Regnum beatitu-
dinis, quod vnum & æternũ prandiũ, vna & perpetua cœna eſt, in illo littore. i. ſeculi fine inuenti-
endũ eſt. Illic inueniẽt oẽs electi prunas. i. plenariũ ignẽ vel amorem ſpiritus ſancti, qui in hac vita
ſanctis aliquantulus eſt, in illo aũt regno permaximus, ſicut pulchrè propheta prædicat, dicens:
Dicit dñs, cuius ignis eſt in Siõ, & caminus eius in Hierſm. Inueniẽt & piſcẽ ſuperpoſitũ, & panẽ. i.
vnum eundẽq; Chriſtũ Deũ & hominẽ, ſecundũ humanitatẽ quidẽ, ſicut piſcem aſſum, ſecundũ di-
uinitatis aũt naturã, panẽ angelorũ impaſsibilẽ. [Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus q̃s prẽdidiſtis
nunc.] Bene afferte inqt de piſcibus quos prendidiſtis nũc. Aduocabit enim cælum deſurſum, &
terrã diſcernere populũ ſuũ, cõgregate illi ſanctos eius, qui ordinãt teſtamẽtũ eius ſuper ſacrificia.

Qui nam

Qui nã ſunt hi, q̃bus hoc iuxta Pſal. pręcipitur, niſi apoſtoli vel p̃dicatores ſancti, quorũ vnuſq́ſq; Pſal. 4.
æterno iudici præſentabit, quãtoſcũq; de labore ſuo bonos piſces acq́ſiuit? [Aſcendit Simõ Pe-
trus, & traxit rete in terrã, plenũ magnis piſcibus, centũ quinquaginta tribus.] Cum ſupra dictũ Mat. 16.
ſit de ſeptem diſcipulis. Miſerunt ergo, & iã nõ valuerunt trahere illud præ multitudine piſciũ,
q̃uo nunc dicitur: Aſcendit Simõ Petrus, & traxit rete in terrã, cum multo magis nõ valeret ſo-
lus, niſi quia per Petrũ, cui præ cæteris ſpecialiter dictũ eſt: Et tibi dabo claues regni cœlorũ, vni-
uerſitas eorũ deſignatur, quorum eſt ius vel officiũ tractare hoc rete piſciũ, quod eſt Dei verbũ.
Itaq; vna fides, quã vniuerſi piſcatores hoim prædicãt, rectè per vnũ figuratur Petrũ, cui p̃cipuũ
datũ eſt ius ſuper oẽs piſces pertinẽtes ad regnũ cœlorũ, ad ſanctæ trinitatis cõuiuiũ. Ipſi verò
piſces oẽs magni, & numerati ſunt, quia videlicet oẽs electi, q̃uis impares meritis, oẽs tamẽ magni
ſunt, & certus eorũ numerus apud deũ, quippe q ab origine mũdi ſecundũ propoſitũ vocati ſunt
ſancti. Q̃uo eni certus apud ipſum nõ eſſet numerus eorũ, quos p̃ſciuit, quos p̃deſtinauit, quos vo- Myſteri
cauit, quos iuſtificauit, quos magnificauit? Porrò, ipſe piſcium numerus talis diuiſiuus prouiſus um nu-
eſt, qui nõ vno in limite cõtentus, ſed tribus cõtinuis limitibus. ſ. centenis, deceno, & ſingulari di- meri 153
ſpoſitus ſit, Quæ videlicet diſpoſitio Arithmeticis nota eſt. Cur hoc, niſi quia homines, quos
iſti piſces ſignificant, non oẽs in eodem ordine vel propoſito, ſed diuerſis ordinibus, licet in eadẽ
fide, diſtincti ſunt? Alij namq; cõiugati, alij vidui, vel continentes ſunt, alij vitam virgineã du-
cunt. Et in laxiori quidẽ ordine vel propoſito plures, ſed minus valentes, in arctiori pauciores, ſed
prætioſiores ſunt. Nam & iuxta parabolã ſeminantis, centeſimus fructus paucιorũ. i. virginũ eſt,
tricenarius pluriũ. i. cõiugatorũ, ſexageſimus mediorũ. i. cõtinentiũ ſiue viduarũ. Igitur, ſi q̃d me-
lius (vt iã dictũ eſt) arithmetici nouerũt, vnitas, quæ in cẽteno, & quinarius qui in deceno, terna-
rius quoq; qui in ſingulari cõſtitutus eſt, ſimul in cẽteno collati fuiſſent, eſſet q̃dẽ maior numerus
piſciũ, q̃a nõgenti fierit, ſed nũc magis myſteriũ eſt, q̃a in centũ piſcibus laxius viuentes, in tribus
ſublimius cõtemplãtes, in quinq̃ginta mediocriter agentes fideles rectè intelligunt. Eſt em̃ ſciã ec- Eccleſia
cleſia ſiſis arcę, quã Noe fabricauit, quia inferius latior, ſuperius fuit anguſtior, q̃ppe q̃ inferius tre ſimilis
cẽtis cubitis in lõgitudinẽ, & quinq̃ginta in latitudinẽ ampliata, ſuperi⁹ in cubito cõſummata eſt. arcæ
Sũt multa quę in hoc numero cẽtũ quinq̃gintatriũ piſciũ iã à doctoribus vtiliter diſſerta ſunt, quæ Noe.
diligẽs lector prõpte ſuis in locis reperire poteſt. Sequitur: [Et cũ tãti eſſent, nõ eſt ſciſſũ rete.] Hoc Gene. 6.
planè ad Euangeliſtã pertinuit dicere, cũ tanti eſſent, nõ eſt ſciſſum rete, q̃a videlicet in ſtatu q̃dẽ
p̃ſentis eccleſiæ, rete ſcindũt piſces illi qui numerũ excedunt, Pſalmiſta teſtãte, cum dicit: Annũ- Pſal. 39.
tiaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerũ, ſed in illo reſurrectionis littore pax erit, &
rete ſolidum, quia ſoli piſces, qui numerati ſunt, magni oẽs. i. boni illic erunt. [Dicit eis Ieſus: Veni
te, prãdete.] Bene tã multis piſcibus magnis, qui oẽs in dextera nauigij capti ſunt, ad terrã protra-
ctis dicit Ieſus: Venite, prãdete, quia cũ ſederit idẽ filius hois in ſede maieſtatis ſuę, & oẽs electos ad
dexterã ſuã cõſtituerit, & tunc altiſsimè & ſuauiſsimè hoc modo intonabit: Venite benedicti pa- Mat. 25.
tris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Quid enim eſt hoc pran- 1. Petr. 1.
dere, niſi regnum æternum percipere? Quid vero eſt regnãdo prãdere vel prãdendo regnare, niſi 1. Ioan. 3
ipſum, qui angelorum cibus eſt, in quem deſiderant angeli proſpicere regẽ glorię, facie ad faciem 1. Cor. 13
ſicuti eſt videre. Vnde propheta, cum dixiſſet de homine, in iuſtitijs ambulãte, & veritatẽ loquẽ- Eſaiæ 33
te: panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, quaſi quæreres, qualis panis ei datus eſt, vel quales
aquæ ſunt, ſtatim ſubſecutus, regem (inquit) in decore ſuo videbunt oculi eius. Proinde cõtinuò
ſubiungitur: [Et nemo audebat * diſcumbentium interrogare eum, tu quis es, ſcientes quia Ieſus al. diſci-
eſt.] Tunc quidem nõ audebant, & intenti ſolummodo ad intuendum vel audiendum, reueren- pulorum.
tiã præſtabant, quando autem ad illud æternum ſuos oẽs inuitauerit cõuiuium, iam opus nõ ha- 2. Cor. 13
bebunt interrogare eum, ſcientes, quia Ieſus eſt, ſcientes (inq̃) & perfectè cognoſcentes, q modo
ex parte cognoſcunt, ſcripturas legentes, & ſanctum ſcientiæ ſpiritum cõſulentes, donec veniat
quod perfectum eſt, & euacuetur quod ex parte eſt. [Et venit Ieſus, & accepit panem, & dat eis: Et Mat. 24
piſcẽ ſimiliter.] Vnde venit, vel quo venit, vt panẽ & piſcem miniſtraret illis? Hoc planè ſecun- Luc. 12.
dum literã ſuperfluum iudicaretur, ſed in ſenſu myſtico nõnihil operatur. Sic enim hic dictum eſt
venit & accepit panẽ, & dedit eis: ſicut alio loco de ſeruis expectantibus dominum ſuum, cũ prę-
miſſum eſſet, faciet illos diſcumbere, ſtatim ſubiunctum eſt, & tranſiens miniſtrabit illis. Etenim Mat. 5.
quando dicit, ſtans in littore, venite prandete, imo quando dicet, ſędens in ſede maieſtatis ſuæ,
venite benedicti patris mei, percipite regnum, tunc videbunt eum etiam ſiniſtri piſces mali, qui Apoc. 1.
in anteriori piſcatione, multiplicati ſunt ſuper numerum, & retia ruperunt, tunc (inquam) vi-
debit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, ſed tranſibit, ſed veniet intus, ſed clauſis ianuis,
& iſtis foras expulſis, ſuos diſcumbere faciet, & miniſtrabit illis. De quo eius miniſterio nunc my-
ſtice dictum eſt: Et accepit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter. Quis eſt iſte panis, niſi dulce-
do diuinæ viſionis? Et quis aſſus piſcis, niſi natura filij hominis excocta igne paſsionis? Verum-
que accipit, & dat illis, quia vtriuſque naturæ viſione reficiet conſortes regni ſui, ſicut pro-
mittens alio loco, & ego, inquit, diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, Deut. 29

vt edatis,

vt edatis & comedatis ſuper menſam meam in regno meo. [Hoc iam tertio manifeſtauit ſe Ieſus
diſcipulis ſuis, cum reſurrexiſſet à mortuis.] Superius iam dictū eſt, quia duorū hoim teſtimoniū
verū eſt, & plus q̄ tertium requirere legitimū, non eſt, nā in ore duorū vel trium teſtiū ſtabit omne
verbum, prudens Euangeliſt & ſuperius duo teſtimonia conſcripſit ſic terminando, multa quidē
& alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, &c. & ne quid contentioſo deeſſet in-
quiſitori, tertiam hanc manifeſtationem addidit. Et quoniā quicunq; tribus iſtis non credit, nec
multis alijs, ſi conſcriberentur, præberet auditū ſidei, nunc demum contentus, eo quod fideli-
bus ſatis ſit, ita cōcluſit. Hoc iam tertiò manifeſtauit ſe Ieſus diſcipulis ſuis cū reſurrexiſſet à mor-
tuis. Sequitur: [Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis diligis me plus
his? Dicit ei: Etiam domine tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos] Simoni Petro neſci-
enti, quid per eum dominus Ieſus feciſſet, in eo quod tunica ſuccinxit ſe, & miſit in mare, itēq; ad
iuſſum ipſius aſcendit, & traxit rete in terram, plenū tantis piſcibus, neſcienti, inq̄ actus ſui my-
ſteriū, vel quid ſibi vellet talis tripliciter diſtinctus numerus piſcium, ipſe dominus & magiſter,
qui hæc diſpoſuerat, deinceps aperire incipit. Et primo quidem, quod tertiò paſtoris illi officiū
iniungit, dicendo bis: Paſce agnos meos, tertiò paſce oues meas, arcanam piſcium cauſam reſpi-
cit. Et deinde dicendo: Cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas, &c. prænun-
tiat, quid cingendo ſe, licet neſciens, præfigurauerit. Simon Ioannis, inq̄t, diligis me plus his? Op-
portune ſatis aſcito nomine paterno, Simonem Ioannis .i. obedientē Dei gratiæ, nunc illum ap-
pellauit. Nam ille celeriter ſuccingendo, & in mare mittendo ſe, itemq; rete in terram trahendo,
totius obedientiæ, quam ſiue viuendo ſiue moriendo ſubiturus erat, typum fortiter expreſsit.
Ioan. 16. Quare verè dicturus: Paſce agnos meos, præmiſit interrogādo, diligis me plus his? videlicet q̄a
1. Pet. 5. ex dilectione opus eſt ei, qui paſcendos rationales agnos ſuſcipit, illa vtique dilectione, qua ipſe
princeps paſtorū primus animā ſuā poſuit pro ouibus ſuis. Et pulchrè agnos vocat, quorum ſalu-
Mat. 26. tē nūc recens immolatus vt aries in ſanguine ſuo genuerat. Quare verò cū dicit, diligis me, ad-
iungit, plus his? Scilicet ita dicēdo, ſuauiſsimè in mētē reducit huic illud ſuperius tanq̄ diligēdo
plus cæteris dixit: Et ſi oēs ſcādalizati fuerint in te, ego nunq̄ ſcādalizabor. Et tunc q̄dē importu-
nā dilectionis eius fiduciā repreſsit, dicens, anteq̄ gallus cantet, ter me negabis: nunc aūt interro-
gando, diligis me plus his, cōſcientiā gratanter apprehendit, bene ſciēs, quia deinceps timore ſu-
perato, quantū diligit palā facturus ſit. [Dicit ei iterū: Simō Ioannis diligis me plus his? Dicit ei:
Etiā dñe, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.] Maiuſculos hic agnos intelligi cōuenit,
tanto maiuſculos agnos ſuperantes, quantum mediocritas quinquaginta piſcium abundantiore
centū piſcium multitudine, iuxta ſuperius dictum ſpiritualē ſenſum, dignior eſt. Nam ſicut tra-
cto reti in terrā centū quinquaginta & tres piſces diſtinctè numerati ſunt, ita & nunc in paſtoralis
curæ diſtinctiōe, prīo centū agnos, deinde q̄nquaginta agnos, tandēq;, cū dicit: Paſce oues meas,
tres ſubaudire operæpretiū eſt, vt ita ſint in paſcuis Simonis Petri, agni pariter & oues centū q̄n-
quaginta tres, ſicut in reti, quod ille traxit in terrā, totidē fuere piſces. Nā ſeq̄tur: [Dicit ei tertiò:
Simō Ioannis amas me? Cōtriſtatus Petrus, quia dixit ei tertiò, amas me. Dicit ei: Dñe, tu oia ſcis,
Cant. 4 tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce oues meas.] Poſt agnos & agnos ponuntur oues, illæ .ſ. de q̄bus
in Canticis dictum eſt, oēs gemellis fœtibus & ſterilis nō eſt inter eas, q̄a videlicet vtrūq; agnorū
ordinē .ſ. & eorū qui adhuc lacte indigēt, & eorū qui iā grandiuſculi ſiue anniculi, ſcripturarū pa-
bula carpere norunt, vtrūq;, inq̄, agnorum gregem regere poſſunt. Et ita quidē eis quibus pro-
deſſe queāt, procaciores, ſed valētiores ſunt, ſicut in ſupradicto reti, & centū piſcibus, & alij quin-
quaginta in ſummo numerati, vtiq; pauciores, ſed digniores ſunt. Igitur quid ſignificatum fue-
rit in eo, quod Petrus eiuſmodi rete in terrā traxit, iubente domino, claret in hoc paſcendorum
Luc. 22. agnorum vel ouium imperio. Sequitur idē dominus, prænuncians qualiter Petrus ſua tūc tunica
Mat. 26. ſuccinctus, poſtea ſit cingendus. [Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambu-
Sap. 4. labas vbi volebas. Cum aūt ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu nō
vis.] Hoc ad quid dixerit illi, cōfeſtim Euangeliſta ſubſecutus aperuit. Ait enim: [Hoc aūt dixit,
ſignificans, qua morte clarificaturus eſſet deū.] Senſus iſte eſt: Cum iunior, & tanq̄ ſub tyrocinio
militans, pericula belli nondū expertus fuiſſes, cingebas te, hoc eſt tua fortitudine plurimū cōfi-
debas, & ſine duce ambulabas vbi volebas. Dixiſti enim: Tecū paratus ſum in carcerē & in mor-
tē ire. Itē: Etiā ſi oportuerit me mori tecū, nō te negabo. Illic tanq̄ iunior & improuidus, teipſum
accinxiſti, nō putans quod indigeres accingi auxilio Dei. Cum autem ſenueris, cum interioris
hominis tui ſenſus incanuerit, tunc vadens mecū & in carcerem, & in mortem, extendes manus
tuas in cruce, ita tamē vt alius te cinget, ſcientē quod teipſum cingere nō poſsis, & ducat quo tu
non vis .i. regat in paſsione mortis quā naturali timore paueſcis. In illa ætate ſenectutis cū virtus
tua defecerit .i. de tua virtute nihil præſumpſeris, dices tu nō immemor, quod mortē timēdo virā
negaueris, dicent & oēs quicunq; ſuā infirmitatē bene cognouerint. Sed ipſi in nobiſipſis reſpon-
ſum mortis habuimus, vt nō ſimus in nobis fidentes, ſed in deo qui ſuſcitat mortuos, qui eruit nos
de tātis periculis, & eruet, in quo ſperamus, q̄m & adhuc eruet, adiuuātibus vobis in orationibus
pro